

שבוע פרשת משפטים

(27 January – 2 February 19)

כ"א – כ"ז שבט תשנ"ט

ספרי' – אוצר החסידים – ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת

כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן

מליובאוויטש

•

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

סניף אה"ק כפר חב"ד

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתים לבריאה

הי' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספה: כמפורט במפתח כללי עמוד ד'

סדר הנחת תפילין

אף על פי שיכולים להניח תפילין במשך כל היום כולו (מנץ החמה, או עלות השחר, עד צאת הכוכבים או שקיעת החמה), הרי הזמן המובחר להנחת תפילין הוא בזמן תפילת שחרית, כמנהג ישראל שמניחים תפילין ומתפללים בהם. (משחת י"א שבט תשכ"ח)

טוב להרגיל עצמו לומר ... נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:

**מִוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ, מֶלֶךְ חַי וְקַיִם שֶׁהַחַיּוּת בִּי נִשְׁמָתִי
בְּחַמְלָה. רַבָּה אֲמוּנָתְךָ.**

מצוה לומר את כל ברכות השחר

ברכת התורה

צריך לזכור בה מאוד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיברך.

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וְצִוָּנוּ עַל דְּבָרֵי תוֹרָה:**

**וְהַעֲרַב נָא יי אֱלֹהֵינוּ אֶת־דְּבָרֵי תוֹרָתְךָ בְּפִינוּ, וּבְפִי
כָל־עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, וְנִהְיָ אֲנַחְנוּ וְצִאֲצֵאֵינוּ,
וְצִאֲצֵאֵי כָל־עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, כְּלָנוּ יוֹדְעֵי שְׁמֶךָ וְלֹא־מִדֵּי
תוֹרָתְךָ לְשִׁמְחָה. בְּרוּךְ אַתָּה יי, הַמְלַמֵּד תוֹרָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל:**

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בָּנוּ מִכָּל
הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תוֹרָתוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה יי, נוֹתֵן
הַתּוֹרָה:**

**וַיְדַבֵּר יְהוָה אֱלֹהֵי־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בָּנָיו
לֵאמֹר כֹּה תִּבְרְכוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲמֹר לָהֶם:**

**יִבְרַכְךָ יְהוָה וְיִשְׁמְרְךָ: יָאֵר יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיַּחַנֶּךָ: יֵשֹׁא
יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיִּשֶׂם לְךָ שָׁלוֹם:**

וְשָׂמוּ אֶת־שְׁמִי עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֲנִי אֲבָרְכֶם:

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה, (באמירתה מכונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבורת של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף.

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וְצִוָּנוּ לְהִנִּיחַ תְּפִלִּין:**

הברכה השנייה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין שלי"ד לשל־ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וְצִוָּנוּ עַל מִצְוֹת תְּפִלִּין:**

קריאת שמע

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יי אֱלֹהֵינוּ, יי אֶחָד:

בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מְלֻכוֹתָ לְעוֹלָם וָעֶד:

**וְאַהֲבַת אֵת יי אֱלֹהֶיךָ, כָּל לְבָבְךָ וְכָל נַפְשְׁךָ וְכָל
מְאֹדְךָ. וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצִוֶּה
הַיּוֹם, עַל לְבָבְךָ. וְשִׁנַּנְתָּם לְבִינְךָ וּדְבַרְתָּ בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ
וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשִׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וְקִשְׁרָתָם לְאוֹת עַל יָדְךָ,
וְהָיוּ לְטַטְפַּת בֵּין עֵינֶיךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ.
וְהָיָה אִם שָׁמַעְתָּ שְׁמַעְנוּ אֶל מְצוֹתַי, אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצִוֶּה
אֲתָכֶם הַיּוֹם, לְאַהֲבָה אֵת יי אֱלֹהֵיכֶם וּלְעֲבֹדוֹ, כָּל
לְבַבְכֶם וְכָל נַפְשְׁכֶם. וְנָתַתִּי מִמֶּר אֲרֻצְכֶם בְּעֵתוֹ יוֹדֶה
וּמְלָקוֹשׁ, וְאִסַּפְתִּי דִּגְגְךָ וְתִירְשְׁךָ וַיַּצְהֲרֶךָ. וְנָתַתִּי עֶשֶׂב בְּשִׁדְךָ
לְבִהְמֹתֶיךָ, וְאִכְלָתָ וְשִׂבַּעְתָּ. הַשְּׁמֵרוּ לָכֶם פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם,
וְסִרְתֶּם וְעַבַּדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם. וְהָרָה
אִף יי בָּכֶם וְעָצַר אֶת הַשְּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מָטָר וְהָאֲדָמָה לֹא
תֵּתֵן אֶת יְבוּלָהּ, וְאִבַּדְתֶּם מְהֵרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטְּבֵהָ אֲשֶׁר יי
נָתַן לָכֶם. וְשִׁמַּתֶּם אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהֵי עַל לְבַבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם,
וְקִשְׁרָתֶם אֹתָם לְאוֹת עַל יְדֵיכֶם וְהָיוּ לְטַטְפַּת בֵּין עֵינֵיכֶם.
וּלְמַדְתֶּם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ
וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשִׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וּכְתַבְתֶּם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ
וּבְשַׁעְרֶיךָ. לְמַעַן יִרְבּוּ יְמֵיכֶם וַיְמִי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר
נִשְׁפַּע יי לְאַבְרָהָם לָתֵת לָהֶם, בְּיָמֵי הַשְּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ.**

**וַיֹּאמֶר יי אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר. דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ
אֲלֵהֶם וַעֲשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל כְּנָפֵי בְּגָדֵיהֶם לְדֹרֹתָם,
וְנִתְּנוּ עַל צִיצִית הַכֹּהֵן, פְּתִיל תְּכֵלֶת. וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִית,
וְרִאִיתֶם אוֹתוֹ, וְזָכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת יי, וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא
תִּתְּרוּ אַחֲרֵי לְבַבְכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אֹתָם וְנִים
אֲחֵרֵיהֶם. לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וַעֲשִׂיתֶם אֶת כָּל מִצְוֹתַי, וְהָיִיתֶם
קֹדְשִׁים לְאֱלֹהֵיכֶם. אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם, אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֲתָכֶם,
מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהוֹיֵת לָכֶם לְאֱלֹהִים, אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם (אֲנִי יי
אֱלֹהֵיכֶם) אֲמַת.**

נכון לומר קודם התפילה:

**הֲרִינִי מִקַּבֵּל עָלַי מִצְוֹת עֲשֵׂה שֶׁל וְאַהֲבַת לְרַעַךְ כְּמוֹךָ
מִצְוָה לְהִתְפַּלֵּל בְּתִפְלִין אֶת כָּל תְּפִילַת שַׁחֲרִית כּוֹלֵל שִׁיעוֹר תְּהִלִּים כְּפִי שְׂמִתְחֵלֶק
לִימִי הַחוּדֶשׁ.**

**יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, יי אֱלֹהֵינוּ וְאַלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שִׁיבִנָּה בֵּית
הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתְךָ.
אֵךְ צְדִיקִים יוֹדוּ לְשִׁמְךָ וַיִּשְׁבוּ יִשְׂרָאֵל אֶת פָּנֶיךָ.**

כדאי לשכלל יחד, בן או בת - גם קטני קטנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חוקש - חמשה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבדיל קופת־צדקה משלו - שלחוכה נותן צדקה (לכר משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שניתן לו מהוריו או שקיבל כפרס ... שבהן יכול היה לקנות חיי נפש, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושיכתבו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראש־תיבות "לה") בצירוף שמם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו וינחם בחדרו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מספר וכדומה, ועל ידי זה תהיה כולו ייחפה ל"חדר ובית של צדקה".

תהלים

קיו.

מוזמור משני פסוקים רמז על ימות המשיח וישראל בתפארתם ולכן הללויה כולם כי אז כולם יקראו בשם ה':

א הָלְלוּ אֶת־יְהוָה כָּל־גּוֹיִם שִׁבְחוּהוּ כָּל־הָאֲמִיּוֹת: ב פִּי גִבֹר עָלֵינוּ | חֲסִדוֹ וְאַמֶּת־יְהוָה לְעוֹלָם הַלְלוּיָהּ:

קית.

בו יסופר גודל הבטחון שהיה לדוד והרבה תהלות להשי"י שקיים לנו מה שהבטיח אותנו:

א הוֹדוּ לַיהוָה פִּי־טוֹב פִּי לְעוֹלָם חֲסִדוֹ: ב יֹאמְרוּ־נָא יִשְׂרָאֵל פִּי לְעוֹלָם חֲסִדוֹ: ג יֹאמְרוּ־נָא בֵּית־אֱהֲרֹן פִּי לְעוֹלָם חֲסִדוֹ: ד יֹאמְרוּ־נָא יִרְאֵי יְהוָה פִּי לְעוֹלָם חֲסִדוֹ: ה מִן־הַמִּצַּר קָרָאתִי יְהוָה עֲנֵנִי בַמֶּרְחָב יְהוָה: ו יְהוָה לִי לֹא אִירָא מִהִיעָשָׂה לִי אָדָם: ז יְהוָה לִי בַעֲזָרִי וְאֲנִי אֲרָאָה בַשָּׁנָאִי: ח טוֹב לַחֲסוֹת בַּיהוָה מִבְּטַח בָּאָדָם: ט טוֹב לַחֲסוֹת בַּיהוָה מִבְּטַח בַּנְּדִיכִים: י כָּל־גּוֹיִם סִבְּבוּנִי בְּשֵׁם יְהוָה פִּי אֲמִילָם: יא סִבְּבוּנִי גַם־סִבְּבוּנִי בְּשֵׁם יְהוָה פִּי אֲמִילָם: יב סִבְּבוּנִי כְּדִבְרֵיךְ דַּעֲכּוּ פֶּאֶשׁ קוֹצִים בְּשֵׁם יְהוָה פִּי אֲמִילָם: יג דַּחַח דַּחִיתִנִּי לְנֶפֶל וַיהוָה עֲזָרְנִי: יד עֲנֵי וְזָמַרְתָּ יְהוָה וַיהִי־לִי לִישׁוּעָה: טו קוֹל | רָנָה וַיִּשׁוּעָה בְּאֶהְלִי צַדִּיקִים יִמִּין יְהוָה עָשָׂה חֵיל: טז יִמִּין יְהוָה רֹמְמָה יִמִּין יְהוָה עָשָׂה חֵיל: יז לֹא־אֲמוֹת פִּי־אֶחֱיָה וְאֶסְפָּר מַעֲשֵׂי יְהוָה: יח יִסֹּר יִסְרֵנִי יְהוָה לִלְמוֹת לֹא נִתְּנִנִּי: יט פִּתְחוּ־לִי שַׁעַר־צֶדֶק אֲבֹאֲכֶם אוֹרָה יְהוָה: כ זֶה־הַשַּׁעַר לַיהוָה צַדִּיקִים יָבֹאוּ בוֹ: כא אוֹרֶךְ פִּי עֲנִיתִנִּי וְתִהְיֶה לִישׁוּעָה: כב אֲבֹן מֵאֶסוּ הַבּוֹנִים הִיתָה לְרֹאשׁ פִּנָּה: כג מֵאֵת יְהוָה הִתָּה זֹאת הִיא נִפְלְאוֹת בְּעֵינֵינוּ: כד זֶה־הַיּוֹם עָשָׂה יְהוָה נִגְלָה וְנִשְׁמַחַה בוֹ: כה אֲנֹא יְהוָה הוֹשִׁיעָה נָא אֲנֹא יְהוָה הַצִּלִּיתָהּ נָא: כו בָּרוּךְ תִּפָּא בְּשֵׁם יְהוָה בְּרִכְיוֹכֶם מִבֵּית יְהוָה: כז אֵל | יְהוָה וַיָּאָר לָנוּ אֶסְרוּ־תָג בַּעֲבֹתֵינוּ עַד־קֶרְנוֹת הַמִּזְבֵּחַ: כח אֵלֵי אֲתָה וְאוֹרֶךְ אֱלֹהֵי אֲרוֹמְמֶךָ: כט הוֹדוּ לַיהוָה פִּי־טוֹב פִּי לְעוֹלָם חֲסִדוֹ:

אגרות קודש

בי"ה, י"א שבט, ה'תשכ"ב

ברוקלין, נ. י.

הרה"ג הרה"ח אי"א נוי"נ עוסק בצ"צ כו'

מו"ה יצחק שי

שלום וברכה!

... במענה לשאלותיו מאז: א) בלקו"ת בהביאור דולא תשבית באות ד': יש בתורה דברים שלא נתנו להתלבש למטה בחכ' ושכל כלל וכמו יוסף הורד מצרימה ויקנהו פוטיפר כו' - למה תפס דוקא דבר זה.

- י"ל דזהו אותו הענין ממש, דויקנהו (קנין שהתורה מעידה על תקפו) פוטיפר ליוסף ובכ"ז לא נתלבש יוסף שם כלל ולא בלבלוהו עניני מצרים כלל (ראה תו"ח ס"פ ויחי).

ב) בתו"א ד"ה חייב איניש לבסומי השני (צח, סעי"ד): שע"י שכפה עליהם הר כגיגית באו להקדמת נעשה לנשמע, ובמדרש תנחומא ובתוס' (שבת פח, רע"א) מוכח דהקדמת נעשה לנשמע הי' קודם כפיית ההר.

מדרשות חלוקות הן. וכמש"כ בתו"א כן הוא במדרש תהלים א, ד. ובמכילתא דרשב"י.

מפתח כללי

א) סדר הנחת תפילין	ב	בב) עין יעקב מסכת מגילה	ריג
ב) מזמורי תהלים קיז, קיח	ג	בג) מסכת חולין עם ביאורים	
ג) מאמר ד"ה ויבוא משה בתוך הענן גוי		מדף סא עד דף סז	ריד
ה) שבת פרשת משפטים, מבה"ח אדר-ראשון ה'תשכ"ה	ה		
ד) שיחת שבת פרשת משפטים, מבה"ח אדר-ראשון			
ה'תשכ"ה	יב		
ה) הדרן על מסכתות ברכות ומועד קטן	יז		
ו) משיחות ש"פ יתרו, כ"ף שבט וליל ויום ב' פ'			
משפטים כ"ב שבט ה'תשנ"ב	כז		
ז) משיחות ש"פ משפטים, ז"ך שבט, מבה"ח אדר א'			
ה'תשנ"ב	לט		
ח) משיחות ש"פ משפטים, ז"ך שבט, מבה"ח אדר א'			
ה'תשנ"ב ע"ד ספר זכרון תפארת משה יצחק	נ		
ט) לקוטי-שיחות פרשת משפטים כרך טז	נב		
י) ילקוט לוי יצחק על התורה לכ"ק הרה"ג הרה"ח המקובל			
ר' לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל	נו		
יא) ילקוט גאולה ומשיח – פרשת משפטים	נז		
יב) שיעורי חומש יומי לשבוע פרשת משפטים	נח		
יג) שיעורי תהלים לשבוע פרשת משפטים	צ		
יד) שיעורים בספר התניא (מוגה)			
לשבוע פרשת משפטים	צא		
טו) לוח "היום יום" לשבוע פרשת משפטים	קב		
טז) הלכה יומית לעיון ברמב"ם	קה		
שיעורי רמב"ם			
יז) – ג' פרקים ליום לשבוע פרשת משפטים	קח		
יח) – פרק אחד ליום לשבוע פרשת משפטים	קעג		
יט) – ספר המצוות לשבוע פרשת משפטים	קצז		
כ) נביאים וכתובים			
ירמיה פרק ח, איכה פרק ב	רד		
כא) שולחן ערוך הלכות שבת עם הערות וציורים	כד		
אדמו"ר הזקן	רמד		
כב) שולחן ערוך הלכות נטילת ידיים/ציצית			
לפי לוח רב יומי אדמו"ר הזקן	רמה		
כג) תורה אור ד"ה כי תקנה עבד עברי			
אדמו"ר הזקן	רמח		
כד) שערי תשובה			
אדמו"ר האמצעי	רנג		
כה) מאמרי הצ"צ – דרך מצותיך			
אדמו"ר ה"צמח צדק"	רנג		
כז) תורת שמואל תרל"ב			
אדמו"ר מוהר"ש	רנד		
כח) שיעורים בהמשך המאמרים – תער"ב			
אדמו"ר מוהרש"ב	רנה		
כט) ספר המאמרים – קונטרסים			
אדמו"ר מוהרי"צ	רנז		
ל) ספר השיחות ה'תש"ב-תש"ג בלה"ק			
אדמו"ר מוהרי"צ	רנח		
לא) אגרות קודש			
אדמו"ר מוהרי"צ	רס		
לב) חומש לקריאה בציבור	רסב		
לג) קריאה התורה למנחת שבת-קודש	רסט		
לד) ירמיה פרק ח, איכה פרק ב	רד		

דברי התורה שאנו מקבלים באדיבות של כל המוציאים לאור, שייכים אליהם ואסור בהחלט לעשות בהם שימוש מסחרי

הַנִּשְׁרָף וְלֹא מֵהָאֵשׁ עֲצָמוֹ (וּכְפִי שְׁמִבְּאָר⁸, הרבי הרי"צ במאמר
 נוסף שִׁבְעֵנִי זֶה אֵין חֲלוּק בֵּין אֵשׁ שְׁלֹמְעֵלָה לְאֵשׁ שְׁלֹמֶטָה⁹
 ובשני העניינים הסדר הרגיל הוא שהעשן בא מהדבר הנשרף ולא מהאש
 עצמה), וְלִכְאוּרָהּ, הָרִי בָּהֶר סִינִי לֹא הָיוּ אֵילָנוֹת אוֹ דְּשָׁאִים
 וְעֶשְׂבִּים שְׁמִשְׁרִיפְתָּן יִהְיֶה עֶשֶׂן, כִּי הֵר סִינִי הוּא הֵר שֶׁל
 אֲבָנִים, וְהָאֲבָנִים אֵינָם כְּלִים בְּשִׁרְיָפָה שְׁיַעֲלֶה עֶשֶׂן¹⁰ ואם כן
 כיצד עלה עשן בהר סיני בעת מתן
 תורה?

ומוסיף⁸ הרבי הרי"צ לְדִיֵּק בְּמָה
 שְׁכָתוֹב בהמשך הפסוק "אֲשֶׁר
 יֵרֵד עָלָיו ה' בְּאֵשׁ", הֲלֹא
 עַל-פִּי הַטֹּבֵעַ שְׁהִטְבִּיעַ
 הַקֹּב"ה בַּנִּבְרָאִים, הִנֵּה טֹבֵעַ
 הָאֵשׁ הוּא עֹלֶיָה מִלְמַעְלָה לְמַטָּה
 ואפילו כשמוזיקים נר כלפי מטה האש
 עולה למעלה (אֲלֹא-אִם-כֵּן יִשְׁנוּ
 דָּבָר גִּשְׁמִי שָׁבוּ נֶאֱחָז הָאֵשׁ
 וְנִשְׁאָר לְמִטָּה אַחֲזוּהוּ בְּדָבָר וְאֵינָה
 עולה למעלה¹¹), וּמִפְּנֵי מָה הָיָה
 כָּאֵן הַפֶּךְ טֹבֵעוֹ, חֵינּוּ כִּיצַד
 נִאֲחָזָה הָאֵשׁ בָּהֶר וְלֹא עֲלָתָה לְמַעְלָה?
 וּמִבְּאָר בְּזֶה הֵרִיב הֵרִי"צ
 במאמרו¹², דִּהְיָה בְּמִתְּן-תּוֹרָה
 נִתְגַּלָּה פְּנִימִיּוֹת הַפְּנוּיָה הַמְּטָרָה
 והתכלית דְּבִרְיָאֵת הָעוֹלָם
 שְׁנִבְרָא עַל-פִּי הַטֹּבֵעַ

בתיאור מעמד מתן תורה נאמר בפרשת השבוע, פרשת משפטים:
 וַיָּבֹא מֹשֶׁה בְּתוֹךְ הָעָן גו'¹, וַיִּפְרֹשׁ רִשְׁ"י: עָן זֶה כְּמִין
 עֶשֶׂן הוּא, וְעֵשָׂה לוֹ הַקֹּב"ה לְמִשְׁה שְׁבִיל בְּתוֹכוֹ. וְהַמְקוֹר
 שֶׁל פִּירוּשׁ רִשְׁ"י זֶה הוּא מִדְּבָרֵי הַגְּמָרָא בִּיּוֹמָא², נֶאֱמַר כָּאֵן
 בַּפְּסוּק "ויבוא משה בתוך הענן",
 "בְּתוֹךְ", וְנֶאֱמַר לְהֵלֵךְ בַּפְּרָשָׁה
 בְּשִׁלּוּחַ, בְּתִיאור קְרִיעַת יָם סוּף
 "בְּתוֹךְ", וַיָּבֹאוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
 בְּתוֹךְ הָיָם בִּפְיָשָׁה³, מָה לְהֵלֵךְ
 כֶּשֶׁם שֶׁשֶׁם, בְּקְרִיעַת יָם סוּף נֶאֱמַר
 "בְּתוֹךְ" וְהוֹכֵחָה הִיא - שְׁבִיל,
 דְּכָתִיב וְהַמָּיִם לָהֶם לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל
 הַעוֹבְרִים בְּתוֹךְ הַיָּם חוֹמָה³ מִיָּמִינָם
 וּמִשְׁמָאלָם, אָף כָּאֵן בַּפְּסוּק "ויבוא
 משה בתוך הענן" נֶאֱמַר "בְּתוֹךְ"
 וְהוֹכֵחָה - שְׁבִיל שֶׁנַּעֲשֶׂה לְמַשָּׁה
 בְּתוֹךְ הָעָן.

ה'תשכ"ה (הנחה בלתי מוגה)

וַיָּבֹא מֹשֶׁה בְּתוֹךְ הָעָן גו'¹, וַיִּפְרֹשׁ רִשְׁ"י: עָן
 זֶה כְּמִין עֶשֶׂן הוּא, וְעֵשָׂה לוֹ הַקֹּב"ה
 לְמִשְׁה שְׁבִיל בְּתוֹכוֹ. וְהוּא מִדְּבָרֵי הַגְּמָרָא
 בִּיּוֹמָא², נֶאֱמַר כָּאֵן "בְּתוֹךְ", וְנֶאֱמַר לְהֵלֵךְ
 "בְּתוֹךְ", וַיָּבֹאוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּתוֹךְ הָיָם בִּפְיָשָׁה³,
 מָה לְהֵלֵךְ - שְׁבִיל, דְּכָתִיב וְהַמָּיִם לָהֶם חוֹמָה³,
 אָף כָּאֵן - שְׁבִיל. וְהִנֵּה⁴, עָנִין הָעֶשֶׂן (שִׁ"עָן זֶה
 כְּמִין עֶשֶׂן הוּא) בָּא עַל-יְדֵי הָאֵשׁ, אֲבָל לֹא
 מִצַּד הָאֵשׁ לְבִדָּה, כִּי-אִם כְּאֲשֶׁר הָאֵשׁ שׁוֹרֶף
 וּמִכְלָה אֵיזָה דָּבָר, וּכְמוֹ שְׁכָתוֹב לְפָנֵי-זֶה⁵
 וּמִרְאָה כְּבוֹד ה' בָּאֵשׁ אֲכָלָת בְּרָאשׁ הָהָר, הִנֵּה
 מִשְׁרִיפָת וּכְלִיּוֹן הַדָּבָר הַנִּשְׁרָף בָּאֵשׁ, יוֹצֵא
 הָעֶשֶׂן. אֲמָנָם, בְּמִתְּן-תּוֹרָה כְּתִיב וְהָר סִינִי עֶשֶׂן
 כָּלוּ מִפְּנֵי אֲשֶׁר יֵרֵד עָלָיו הָרִי בְּאֵשׁ גו' (אֵשׁ
 סֵתָם, וְלֹא אֵשׁ אוֹכֵלָת), וּכְפִי שְׁמִדִּיק כ"ק מו"ח
 אֲדָמוֹ⁷ שֶׁמִּסְגָּנוֹן לְשׁוֹן הַפְּתוּב מִשְׁמַע, שֶׁהָאֵשׁ בְּעֲצָמוֹ הוּא סֵבֵת הָעֶשֶׂן, אָף
 שֶׁבְּאֵמֶת נַעֲשֶׂה הָעֶשֶׂן מִהַדָּבָר הַנִּשְׁרָף וְלֹא מֵהָאֵשׁ עֲצָמוֹ (וּכְפִי שְׁמִבְּאָר⁸,
 שִׁבְעֵנִי זֶה אֵין חֲלוּק בֵּין אֵשׁ שְׁלֹמְעֵלָה לְאֵשׁ שְׁלֹמֶטָה⁹), וְלִכְאוּרָהּ, הָרִי בָּהֶר
 סִינִי לֹא הָיוּ אֵילָנוֹת אוֹ דְּשָׁאִים וְעֶשְׂבִּים שְׁמִשְׁרִיפְתָּן יִהְיֶה עֶשֶׂן, כִּי הֵר סִינִי
 הוּא הֵר שֶׁל אֲבָנִים, וְהָאֲבָנִים אֵינָם כְּלִים בְּשִׁרְיָפָה שְׁיַעֲלֶה עֶשֶׂן¹⁰. וּמוֹסִיף⁸
 לְדִיֵּק בְּמָה שְׁכָתוֹב "אֲשֶׁר יֵרֵד עָלָיו ה' בְּאֵשׁ", הֲלֹא עַל-פִּי הַטֹּבֵעַ שְׁהִטְבִּיעַ
 הַקֹּב"ה בַּנִּבְרָאִים, הִנֵּה טֹבֵעַ הָאֵשׁ הוּא עֹלֶיָה (אֲלֹא-אִם-כֵּן יִשְׁנוּ דָּבָר גִּשְׁמִי
 שָׁבוּ נֶאֱחָז הָאֵשׁ וְנִשְׁאָר לְמִטָּה¹¹), וּמִפְּנֵי מָה הָיָה כָּאֵן הַפֶּךְ טֹבֵעוֹ. וּמִבְּאָר
 בְּזֶה¹², דִּהְיָה בְּמִתְּן-תּוֹרָה נִתְגַּלָּה פְּנִימִיּוֹת הַפְּנוּיָה דְּבִרְיָאֵת הָעוֹלָם שְׁנִבְרָא

יוֹצֵא הָעֶשֶׂן וְלֹא מֵהָאֵשׁ עֲצָמָה.
 אֲמָנָם, בְּמִתְּן-תּוֹרָה כְּתִיב⁶
 וְהָר סִינִי עֶשֶׂן כָּלוּ מִפְּנֵי אֲשֶׁר
 יֵרֵד עָלָיו הָרִי בְּאֵשׁ גו' (אֵשׁ
 סֵתָם, וְלֹא אֵשׁ אוֹכֵלָת), וְזֶה
 חֲדוּשׁ מִיּוֹחַד שֶׁלָּה עֶשֶׂן מֵהָאֵשׁ
 עֲצָמָה, מְבַלֵּי שִׁמְשֵׁהוּ יִישְׂרָף וְיִתְכַלֵּה,
 וּכְפִי שְׁמִדִּיק כ"ק מו"ח
 אֲדָמוֹ⁷ הֵרִיב הֵרִי"צ שֶׁמִּסְגָּנוֹן
 לְשׁוֹן הַפְּתוּב מִשְׁמַע, שֶׁהָאֵשׁ
 בְּעֲצָמוֹ הוּא סֵבֵת הָעֶשֶׂן, אָף
 שֶׁבְּאֵמֶת נַעֲשֶׂה הָעֶשֶׂן מִהַדָּבָר

(1) סוף פרשתנו (כד, יח). (2) ד, ב. (3) בשלח יד, כב. (4) בהבא לקמן - ראה לקו"ש חט"ז ע' 280 ואילך (ממאמר זה).
 (5) פרשתנו שם, יד. (6) יתרו יט, יח. (7) ראה רד"ה והר סיני עשן כולו תש"א (סה"מ תש"א ע' 125). תש"ח (סה"מ תש"ח
 ע' 208). ועוד. (8) ברד"ה הנ"ל תש"ח. (9) ולהעיר מרד"ה והר סיני עשן כולו תרס"ב (סה"מ תרס"ב ע' שטז). (10) ראה גם
 אלשיך פ' יתרו שם. וראה לקו"ש חט"ז ע' 224 הערה 9. (11) ראה לקו"ת אחרי כה, ג. ובכ"מ. (12) סד"ה הנ"ל תש"ח (ע'
 216).

ויבוא משה בתוך הענן גו'

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 שֶׁהַטְּבִיעַ הַקֶּבֶ"ה בְּאַרְבַּעַת הַיְּסוּדוֹת מֵהֶם מוֹרֵכִים הַנִּבְרָאִים
- 2 הַגִּשְׁמִיִּים אֲשֶׁר-רוּחַ-מִים עֹפֵר וּבְדוֹמָם-צוֹמֵחַ-חַי-מְדַבֵּר, אֲשֶׁר עַל-
- 3 פִּי הַתּוֹרָה הִנֵּה זֹאת הִיא עֲבוֹדַת הָאֱדָם הַשְּׁלִיחוֹת שֶׁל הַיְּהוּדִי
- 4 בְּעוֹלָם הַזֶּה לְשָׁנוֹת טַבְעוֹ אֵת הַתְּכֻנוֹת וְהַנְּטִיּוֹת הָאִישִׁיּוֹת שֶׁל הָאֲדָם עֲצֻמוֹ
- 5 וְטַבַּע הָעוֹלָם אֵת אֹפִי הַהֶנְהָגָה
- 6 שֶׁל הָעוֹלָם בְּדֶרֶךְ הַטְּבַע לְעִשְׂתוֹתָם
- 7 מִכּוֹן לְשִׁבְתּוֹ יִתְבָּרֵךְ, שֶׁהָאֲדָם
- 8 וְהָעוֹלָם יִהְיוּ כֻלָּם רְאוּיִים לְגִילּוֹי
- 9 אֱלוֹקוֹת וְהַשְׂרָאָה הַשְּׂכִינָה בְּגִלּוֹי וְהוּא
- 10 יִתְבָּרֵךְ הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא בְּעֲצֻמוֹ
- 11 הַמִּתְחַלֵּל¹³ בַּעֲנִיָּן זֶה שֶׁל עֲשִׂיַת
- 12 הָעוֹלָם שֶׁמִּצַּד עֲצֻמוֹ הוּא מְצִיאֹת
- 13 גִּשְׁמִיּוֹת הַמִּסְתִּירָה עַל הָאוֹר הָאֱלוֹקִי,
- 14 לְמִקּוֹם רְאוּי לְגִילּוֹי אֱלוֹקוֹת לְהוֹרוֹת
- 15 בְּשִׁנְיָנוּ טַבַּע הַבְּרִיאָה עַל יַד כִּךְ
- 16 שֶׁהַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא פּוֹעֵל בְּעוֹלָם (מַעַת
- 17 לַעַת) בְּאוֹפֶן שֶׁלְמַעֲלָה מֵהַטְּבַע.
- 18 וְלִכְן, הִנֵּה הֵר סִינִי, עַם
- 19 הַיְּהוּדִים אֲבָנִים שֶׁאֵין הָאֵשׁ שׁוֹרֶפֶת
- 20 וּמַכִּלָּה אוֹתָם, וְאֵינּוּ שִׂיף בּוֹ
- 21 הַכְּלִיּוֹן בְּשִׁרְיָפָה לְהִיּוֹת עֶשֶׂן
- 22 וּבְדֶרֶךְ הַטְּבַע הָאֵשׁ שֶׁעַל הֵר סִינִי הִיִּתָּה
- 23 צִרִיכָה לְהִיּוֹת לֹא עֶשֶׂן, כִּכֵּל זֹאת
- 24 הֵר סִינִי "עֶשֶׂן בְּלוֹ" הַפֶּךְ
- 25 טַבְּעוֹ, מִפְּנֵי "אֲשֶׁר יֵרֵד עָלָיו
- 26 הָרוֹי" בְּאֵשׁ", וְכֵאן, בְּמִתֵּן תּוֹרָה,
- 27 הָאֵשׁ יֵרֵד מִלְּמַטָּה לְמַעֲלָה, הִיפֶךְ
- 28 טַבְּעוֹ שֶׁל הָאֵשׁ בְּטַבַּע הָעֲלִיָּה
- 29 מִלְּמַעֲלָה לְמַטָּה, כִּדִּי לְהוֹרוֹת שֶׁחָלַל
- 30 מִמֵּתֵן תּוֹרָה נִתֵּן לְאֲדָם הַכּוֹחַ לְהַשְׁלִים
- 31 אֵת כּוֹנֵת הַבְּרִיאָה וּלְגִירוֹם לְגִילּוֹי
- 32 אֱלוֹקוֹת בְּעוֹלָם.
- 33 אֶף צִרִיף לְהִבִּין מֵהוּ הַטָּעַם
- 34 שֶׁבְּמִתֵּן-תּוֹרָה כִּפִּי שֶׁהוּא מִתּוֹאֵר
- 35 בְּפִרְשַׁת יִתְרוֹ כְּתִיב "אֲשֶׁר יֵרֵד
- 36 עָלָיו הָרוֹי" בְּאֵשׁ" סֵתָם מִבְּלִי
- 37 לְפִרֹּט מֵהוּ הִיִּתָּה פְּעוּלָתָה שֶׁל הָאֵשׁ
- 38 שִׁירָדָה, וְאֵילּוֹ בְּפִרְשַׁתָּנוּ פִּרְשַׁת
- 39 מִשְׁפָּטִים נֶאֱמַר "כֹּאֵשׁ אֵכָלָת" וּמְפֹרָשׁ שֶׁהָאֵשׁ שׁוֹרֶפֶת?
- 40 וְגַם צִרִיף לְהִבִּין, מֵהוּ הַטָּעַם
- 41 שֶׁבְּפִרְשַׁתָּנוּ פִּרְשַׁת מִשְׁפָּטִים לֹא
- 42 נִתְפָּרֵשׁ בְּכַתּוּב בְּתוֹרָה עֲצֻמָּה

- 44 עֲנִין הָעֶשֶׂן (כְּמוֹ שֶׁנִּתְפָּרֵשׁ בְּמִתֵּן-תּוֹרָה בְּפִרְשַׁת יִתְרוֹ "וְהֵר
- 45 סִינִי עֶשֶׂן בְּלוֹ"), כִּי-אֵם מֵה שֶׁמְפֹרָשׁ בְּפִרְשַׁתָּנוּ, פִּרְשַׁת מִשְׁפָּטִים הוּא
- 46 עֲנִין הָעֶשֶׂן ("וַיָּבֹא מֹשֶׁה בְּתוֹךְ הָעֶנָן"), אֲלֵא שֶׁרִשִׁי מִפְּרָשׁ
- 47 שֶׁ"עֲנִין זֶה הָאֲמֹר בְּתוֹרָה כְּמִין עֶשֶׂן הוּא"?
- 48 (ב) וַיּוֹכֵן בְּהִקְדָּים בְּאוֹר כְּלָלוֹת עֲנִין הָעֶשֶׂן בְּאוֹר
- 49 מְשִׁרִיפַת דָּבָר בְּאֵשׁ¹⁴, שֶׁכֹּאֲשֶׁר הָאֵשׁ שֶׁהוּא דֵּק כּוֹ
- 50 יִחְסִיתָ לְדַבְּרִים אַחֲרָיו בְּעוֹלָם הָאֵשׁ
- 51 הִיא דָּבָר פָּחוֹת גָּס וּמְגוּשָׁם וְכֹאשֶׁר
- 52 הָאֵשׁ הַעֲדִינָה יִחְסִיתָ מִתְאַחֵד עִם
- 53 אִיזָה דָּבָר גִּשְׁמִי כְּמוֹ עֲצִים לְמַשֵּׁל
- 54 שְׂאִינּוֹ דֵּק כְּמוֹ הָאֵשׁ, אֲזִי
- 55 נַעֲשֶׂה עֶשֶׂן מִהַדָּבָר הַמְּמַשִּׁי
- 56 הַגִּשְׁמִי הַמּוֹחֲשִׁי הַנִּשְׁרָף בְּאֵשׁ,
- 57 וְהוּא מִהַפְּסִידוֹת אֲבָדוֹן חֲלָקִי
- 58 הַחֲמִירוֹת הַמְּרַכִּיבִים הַיּוֹתֵר גִּשְׁמִיִּים
- 59 וְרוֹחֲנִים שֶׁבְּדָבָר הַנִּשְׁרָף, שֶׁלִּכְן
- 60 הִנֵּה דְבָרִים גִּשְׁמִיִּים שֶׁהֵם
- 61 קָלִי הַחוֹמֶר וְאִינֵם עֲבִים וְגִסִּים כֹּל
- 62 כִּי הֵרִי הֵם נִשְׂרָפִים מֵהֵר,
- 63 וְהָעֶשֶׂן הַיּוֹצֵא מֵהֶם הוּא דֵּק.
- 64 אֲבָל דְבָרִים גִּשְׁמִיִּים בְּעָלִי
- 65 חוֹמֶר עֵב וְגִס, עִם הִיּוֹת שֶׁגַּם
- 66 בָּהֶם אוֹחֲזִי הָאֵשׁ לְכַלּוֹתָם
- 67 וּבְסוֹפוֹ שֶׁל דָּבָר גַּם הֵם נִשְׂרָפִים, הִנֵּה
- 68 הָעֶשֶׂן הַיּוֹצֵא מִהַפְּסִידָם הוּא
- 69 עֶשֶׂן עֵב וְסִמִּיךְ יוֹתֵר, שֶׁגַּם הוּא
- 70 הָעֶשֶׂן שֶׁנוֹצֵר מִכִּילִיּוֹן חוֹמֵרִים עֲבִים
- 71 וְגִסִּים, בְּעַל מְצִיאֹת עֲבָה
- 72 וְגִסָּה. וְנִמְצָא, שֶׁבְּעֶשֶׂן שִׁיּוּצָא
- 73 מֵהָאֵשׁ בַּעַת שׁוֹרִיפַת דָּבָר נִכָּר
- 74 (וּמִתְבָּטֵא) עַד כְּמָה חוֹמֶר
- 75 הַדָּבָר הוּא גָס, וְעֲנִין זֶה כֹּא
- 76 לְיָדִי גִילּוֹי בְּכִילִיּוֹן הַדָּבָר
- 77 בְּצוּרָה שֶׁבָּה הוּא מִתְגַּלָּה בְּשֵׁנִי הַפְּרִטִים
- 78 הָאֲמֹרִים - מִידַת הַמְּהִירוֹת שֶׁבָּה
- 79 מִתְרַשֵּׁת הַכִּילִיּוֹן וְצוּרָתוֹ שֶׁל הָעֶשֶׂן אֵם
- 80 הוּא דֵּק אוֹ עֵב.
- 81 וּמִזָּה מוֹכֵן שֶׁפֶן הוּא גָס
- 82 בְּרוֹחַנִיּוֹת, בְּכִיטוֹל וְכִילִיּוֹן
- 83 הַשְּׂאִיפָה לְהַתְּעֵלוֹת וְלַהֲכִיל בְּאֱלוֹקוֹת
- 84 עַד כִּדִּי כִילִיּוֹן וְאֲבָדוֹן הַמְצִיאֹת שֶׁל

(13) ע"פ שמו"ר פ"ב, ג. 14) בהבא לקמן - ראה תו"א מג"א צד, א. רד"ה וכל העם רואים תש"ד (סה"מ תש"ד ע' 212). ועוד.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 הַדְּבָרִים וְלִמְטָה לְאַלְקוֹת שֶׁגַם בַּעֲנִיָּן זֶה יֵשׁ חִלּוּקֵי דִרְגוֹת בְּדוּמָה
 - 2 לְחִלּוּקֵי הַדִּרְגוֹת הָאֲמֻרוֹת לְעִל לַגִּבִּי הַעֲשֵׂן, כִּפִּי שֶׁמִּמִּשְׁיָךְ וּמִבָּאֵר.
 - 3 וּבִהְקֵדִים הַיָּדוּעַ בְּפִירוּשׁ עֲשִׂין שֶׁהוּא רֹאשִׁי-תִיבוֹת 'עוֹלָם
 - 4 שָׁנָה וְנִפְשׁ' שֶׁהֵם שְׁלוֹשֶׁת הַדְּבָרִים הַמְגִדִּירִים מִצִּיאוֹת – הַמָּקוֹם, הַזְּמַן
 - 5 וְהָאֵדָם (כְּמִבְאָר בְּסִפְרֵי
 - 6 הַקְּבֵלָה, וּבְפִירוּשׁ הָרֶאָב־ד' 1
 - 7 לְסִפְרֵי יִצְיָרָה¹⁵), שְׁמוּרָה עַל 2
 - 8 כָּל־לִוִּיתֵי הַהִשְׁתַּלְשְׁלוֹת שֶׁל הָאוֹר 3
 - 9 הָאֱלֹהִי הַיּוֹרֵד וְנִמְשָׁךְ מִמִּדְרֵגָה 4
 - 10 לְמִדְרֵגָה ('עוֹלָם שָׁנָה וְנִפְשׁ') 5
 - 11 כִּפִּי שֶׁהוּא בְּאוֹפֶן שֶׁל עֲלִיָּה¹⁶ 6
 - 12 מִלְמַטָּה לְמַעְלָה, עַל-יְדֵי גִילּוֹי 7
 - 13 וְהַמְשַׁכָּה מִלְמַעְלָה לְמַטָּה שֶׁל הָאֵשׁ 8
 - 14 שֶׁלְמַעְלָה ('מִפְּנֵי אֲשֶׁר יֵרֵד 9
 - 15 עָלָיו הוֹי' בְּאֵשׁ"), שֶׁעַל-יְדֵי- 10
 - 16 זֶה כְּתוּבָא מִגִּילּוֹי וְהַמְשַׁכָּת הָאֱלֹקוֹת 11
 - 17 נֶאֱכָל וְנִכְלָה יִשׁוּת הָעוֹלָם 12
 - 18 שֶׁבְּהִרְגָּשׁוֹ הוּא 'ש' וּמִצִּיאוֹת בִּפְנֵי 13
 - 19 עֲצֻמָּה, וְנִעְשָׂה בּוֹ הַפִּיטוּל 14
 - 20 וְהַכְּלִיּוֹן הָרְצוֹן וְהַשְׁאִיפָה לְהַתְבַּטֵּל 15
 - 21 לְאַלְקוֹת (וְהִינּוּ, שֶׁעֲנִין הָאֵשׁ 16
 - 22 מוֹרָה עַל הַגִּילּוֹי שֶׁל הָאוֹר 17
 - 23 הָאֱלֹהִי מִלְמַעְלָה לְמַטָּה, וְאֵילּוֹ 18
 - 24 עֲנִין הָעֵשֶׂן מוֹרָה עַל עֲלִית 19
 - 25 הַתַּעֲלוֹת הָעוֹלָמוֹת מִלְמַטָּה 20
 - 26 לְמַעְלָה, שֶׁלֶכֶן כִּיּוֹן שׁוֹ הַתַּעֲלוֹת 21
 - 27 שֶׁל הָעוֹלָמוֹת הַנְּחוּתִים וְהַמְּגוּשָׁמִים 22
 - 28 מִצַּד עֲצֻמָּם אֲפִילוֹ לְאַחֲרֵי 23
 - 29 עֲלִיתָם, נִשְׁאָר עֲנִין שֶׁל 24
 - 30 עֲפֹרִירִית וְעִכְרֹרִירִית וְאֵין זֶה 25
 - 31 זִיכּוֹן מוֹשֵׁלָם, כְּמוֹ בַּעֲשֵׂן הַגִּשְׁמִי 26
 - 32 שֶׁהוּא אֲמֵנָם בֹּא וּמִיתָר וְעוֹלָה מִהַאֵשׁ, 27
 - 33 אֲבָל כִּיּוֹן שֶׁהָאֵשׁ נִרְצָת מִשְׁרִיפָת דָּבָר 28
 - 34 שֶׁמוֹרֶכֶב מְכַל אֲרֻבֶּת הַיִּסּוּדוֹת 29
 - 35 הָאֲמֻרוֹסִים, וּבִכְלָל זֶה יִסּוּד הָעֵפֶר, יֵשׁ 30
 - 36 בַּעֲשֵׂן הַגִּשְׁמִי 'עֲפֹרִירִית וְעִכְרֹרִירִית'. 31
 - 37 וְזֶהוּ הַטָּעִם לִפִּי פִּנְיּוֹת הָעֵנִיּוֹנִים 32
 - 38 שֶׁבְּמִתֵּן-תּוֹרָה הָיָה עֲנִין שֶׁל 33
 - 39 עֲשֵׂן (גַּם) מִדּוּמָם (כְּנֶ"ל 34
 - 40 שֶׁהָרִי סִינִי הוּא הָרִי שֶׁל 35
 - 41 אֲבָנִים) שֶׁהוּא הַחֶלֶק הַנְּחוּת
- 42 שֶׁבְּכִירֵיָהּ וְגַם הוּא הַתַּעֲלָה, דְּכִיּוֹן שֶׁהַתְּכֵלִית דְּמִתֵּן-תּוֹרָה הוּא
- 43 לְהַעֲלוֹת אֶת כָּל־לִוִּיתֵי הַהִשְׁתַּלְשְׁלוֹת כּוֹלֵל גַּם הַדִּרְגוֹת הַכִּי נְחוּתוֹת,
- 44 הִנֵּה הַעֲלָאָה זֶה צְרִיכָה לְהַתְחִיל מִהַדְרָגָה הַכִּי תַּחְתּוֹנָה,
- 45 שֶׁזֶהוּ עֲנִין הַדּוּמָם וְלִכֵּן בְּמִתֵּן תּוֹרָה הֵייתָה פַּעּוֹלָה שֶׁלֹּא עַל פִּי טַבַּע שֶׁל
- 46 עֲשֵׂן מִשְׁרִיפָת אֲבָנִים, לְתַת בִּיטוּ לִכֵּךְ
- 47 שֶׁגַם הַחֶלֶק הַכִּי תַּחְתּוֹן שֶׁבְּכִירֵיָהּ
- 48 מִתַּעֲלָה, כְּמִשְׁלַל הַיָּדוּעַ¹⁷ בְּתוֹרַת
- 49 הַחֲסִידוֹת מִהַגְבֵּהַת כְּתָלִי קִירוֹת
- 50 בֵּית עַל-יְדֵי כָּלִי הַהִגְבָּהָה
- 51 הַנִּקְרָא לִיּוֹעֵ"ר, מְנוּךְ,
- 52 שֶׁצְרִיכִים לְהַתְחִיל לְהַגְבִּיָּה
- 53 מִהַקּוֹרָה הַתַּחְתּוֹנָה שֶׁל הַבֵּית
- 54 דְּקָא, וְאֵז מִמִּילָא יוֹגְבָהוּ גַּם
- 55 הָעֲלִיּוֹנִים מִמֶּנּוּ, מִהַ-שְּׂאִין-
- 56 כֵּן אִם הִנֵּה מִתְחִיל מִאֲמָצַע
- 57 הַכּוֹתֵל, לֹא הִנֵּה מִגְבִּיָּה אֶת
- 58 הַקּוֹרוֹת הַתַּחְתּוֹנוֹת וְגַם אִם
- 59 הָאֲמָצַע הִיָּה מוֹגֵבָה, הַחֶלֶק הַתַּחְתּוֹן לֹא
- 60 הִיָּה עוֹלָה בַּעֲקֻבוּתוֹ, וְכֵן גַּם בְּנִמְשָׁל,
- 61 אִם הַתַּעֲלוֹת הֵייתָה בְּחֻלְקִים נְעִלִים
- 62 שֶׁל הַכִּירֵיָהּ (מִדְּבָר, חֵי וְאִפִּילוֹ צוּמָח),
- 63 אוֹי הַחֶלֶק הַנְּחוּת (דּוּמָם) לֹא הִיָּה
- 64 מִתַּעֲלָה, וְלִכֵּן הַהַעֲלָאָה הַתַּחֲלִילָה
- 65 מִהֶאֱבָנִים שֶׁל הָרִי סִינִי (דּוּמָם).
- 66 ג) וְעַל-פִּי-זֶה יֵשׁ לְבָאֵר
- 67 הַחֲלִיק הַהִבְדֵּל בֵּין הַפְּסוּקִים
- 68 הַנֶּ"ל. דְּהִנֵּה, הַפְּסוּקִי "וְהָרִי
- 69 סִינִי עֲשֵׂן כְּלו" קָאִי מְכוּן
- 70 אוֹדוֹת הַזְּמַן דְּמִתֵּן-תּוֹרָה,
- 71 וְכִיּוֹן שֶׁבְּמִתֵּן-תּוֹרָה הִנֵּה
- 72 גִּילּוֹי אֲלִיקוֹת בְּדֶרֶךְ מִלְמַעְלָה
- 73 לְמַטָּה (וּבְהִמְשָׁךְ הַפְּסוּקִי
- 74 "מִפְּנֵי אֲשֶׁר יֵרֵד עָלָיו הוֹי' בְּאֵשׁ",
- 75 הַקְּדוּשָׁה-בְּרוּךְ-הוּא יֵרֵד אֶל
- 76 הָהָר מִלְמַעְלָה לְמַטָּה הִינּוּ,
- 77 שֶׁהִגִּילּוֹי הִנֵּה מִצַּד
- 78 לְמַעְלָה¹⁸), וְהָעוֹלָם הִנֵּה
- 79 עֲדִין גִּשְׁמִי וְחִמְרִי שְׂאִינוֹ
- 80 מְזוּכָּר¹⁹, כְּמִבְאָר בַּחֲסִידוֹת
- 81 שֶׁכֹּאֲשֶׁר יֵשׁ הַתְּגִלוֹת אֱלֹקוֹת מִלְמַעְלָה
- 82 לְמַטָּה יֵשׁ בִּכְךָ יִתְרוֹן שֶׁל הַתְּגִלוֹת

(15) אוה"ת יתרו ד"ה והר סיני עשן (ע' תתטז). (16) ראה בארוכה אוה"ת שם. וכן בד"ה שלאח"ז (ע' תתכג ואילך. ע' תתכא ואילך). ד"ה הנ"ל תרס"ב. ועוד. (17) ראה תו"א בראשית ד, א. (18) ראה גם ד"ה והר סיני תרס"ב שם. ובסוף ההמשך (דתרס"ב) שם. (19) ראה המשך תער"ב ח"ב ע' תתקל ואילך. ובכ"מ.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 ממדריגה גבוהה ונעלית, אבל יתכן שההתגלות לא תפעל שינוי בבריאה ואילו
2 כאשר ההתקרבות לאלוקות היא בדרך התעלות מלמטה למעלה אמנם האדם
3 והעולם לא יכולים להגיע לדרגות גבוהות ביותר באלוקות אבל ההתעלות
4 מצד עצמם מזככת אותם עוד יותר מהזיכוכ הנפעל בהם על ידי ההתגלות
5 מלמעלה, הנה גילוי אלקות זה
6 של ירידת הקדוש ברוך הוא על הר
7 סיני פועל אז בעת מתן תורה
8 ביטול וכליון העולם באופן
9 ש"הר סיני עשן פלו",
10 שריבויו וגודל העשן ככתוב
11 שכל ההר היה "עשן כולר", מורה
12 שחמריה העולם לא היה דק
13 ומזופף אלא גס ועבה ולכן 'אכילתו'
14 ו'רשיפתו' כרוכים בעשן רב.
15 ויש לומר שזהו גם הטעם לדיוק
16 נוסף בפסוק האמור, כנזכר בתחילת
17 המאמר, מה שכתוב "מפני
18 אשר ירד עליו הוי' באש"
19 (סתם, ואינו מפרט "אכלת"
20 כמו שנאמר בפסוק האחר הנזכר
21 לעיל), שמלשון זה "אש" סתם
22 משמע שהעשן נעשה מהאש
23 עצמו, ולא מפליון דבר
24 הנשרף (פנ"ל סעיף א),
25 והטעם לכך על פי פנימיות העניין הוא
26 כי מצב העולם בזמן מתן
27 תורה היה גס חומרי ומגושם
28 כל-כך עד שאינו ראוי גם
29 להיות נשרף ונכלה על-ידי
30 אש (בדוגמת הדומם
31 בפשוטו²⁰ שהוא הסוג הנחות
- ביותר בבריאה), ולכן אין העשן שוף כל-כך לכליון ההר²¹
כי בגלל חומריות העולם באותה שעה אין הוא מתברר ומוזכר על ידי האש.
מה-שאין-פן הפסוק 'ומראה כבוד ה' באש גו' קאי מכון
אודות הזמן שלאחר מתן-תורה, לאחר הביטול לאלוקות
וההזדככות העידון שמתן-
תורה פועל בעולם, שאז כבר
לא היתה מציאות העולם
בגסות כל-כך. ולכן נאמר
"ומראה כבוד ה' באש
אכלת", בין שנעשה העולם
דק מעוד יותר וראוי שיהא
נאכל ונשרף היינו מתעלה ומזדכך
על-ידי האש שלמעלה.
והוא להוסיף בדייק לשון
הכתוב "ומראה כבוד ה'
באש אכלת בראש ההר",
והינו, שתחלה צריכה להיות
עלית זיכוכ והתעלות הנבראים
מצד עצמם, שקללות העפר
מתלקט נאסף ועולה בהר עצמו,
ועד לראש ההר, ואחר-כך
אחרי שהעפר הגיע לראש ההר,
ובפנימיות העניין – לאחר שנשלמה
ההתעלות של העולם התחתון מצד
עצמו נעשה נפעל ונוסף בו
הביטול לאלוקות וההעלאה
ההתעלות והזיכוכ שעל-ידי
ה'גילוי אור' מלמעלה, שזהו

(20) וי"ל שזהו גם טעם הפנימי שדומם אינו כלה בטבעו באש, כי הוא בריחוק הערך לגמרי ממהות האש, ולא שייך לומר גם זה שהוא בניגוד והיפך טבעו לאש, כמו שאומרים בנוגע לצומח וכו'. ועפ"ז אולי יש לומר כמה שנתבאר לעיל (ס"א - מסד"ה ור סיני תש"ח) בענין שינוי טבע הבריאה שנעשה בעת מ"ת, ש"הר סיני, עם היותו אבנים, ואינו שייך בו הכליון בשריפה להיות עשן, בכ"ז עשן כולו היפך טבעו, מפני אשר ירד עליו הוי' באש, היפך טבעו בטבע העליה, דמוכח מזה, דשינוי טבע ההר לא הי' מספיק שיפעול ירידת האש, כ"א צריך לעוד ענין בשינוי טבע הבריאה, שינוי טבע האש - כי מכיון שהדומם מצד עצם מהותו הוא בריחוק הערך ממהות האש (דוגמת דומם ומדבר, דאש הוא בחי' מדבר - ראה תו"ח בראשית יט, ג. המשך תרס"ו ריש ע' קטו ועוד), לכן, גם לאחר שנתחדש בו ענין הכליון, צריך להיות גם שינוי טבע האש, דוגמת הנפש והגוף, שעם היות שאברי הגוף בטלים להנפש והם בציוור שם הוי' כו', צ"ל כח המפליא לעשות לחבר הנפש עם הגוף (ד"ה אחרי-מות תרמ"ט בתחלתו. ובכ"מ). או י"ל ע"פ (וע"ד) המבואר בד"ה אחרי שם (ס"ו) ובכ"מ, דירידת האור היא מצד מעלת שורש הכלים, ומכיון (שבנדר"ד) ענין הכליון שנעשה בו הוא היפך טבעו, ה"ז דבר נוסף בו (ראה לקו"ש ח"ו ע' 89, ח"יח ע' 242 - ע"ד ב' סוגי נסים), לכן אין מתגלה עי"ז שרש הכלי (כח הגבול), כי אין זה ביטול הכלי מצד ענינו הוא, ולכן ירידת האש היא חידוש. ואכ"מ. (21) ולהעיר מד"ה ור סיני תרס"ב שם, לענין בחי' דומם שבדומם שאינו עולה ע"י האש.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 עֲנִין ד' מֵרָאָה כְּבוֹד ה' כָּאֵשׁ אֵכָלֶת" הַבִּירוֹר וְהַיִּכּוֹךְ הַנִּפְעַל עַל
2 יְדֵי הָאֵשׁ הַבָּאָה מִלְמַעְלָה, וּבִפְנִימִיּוֹת הָעֲנִין – הַיִּכּוֹךְ שֶׁעַל יְדֵי גִילּוֹי אֱלֻקוֹת
3 מִלְמַעְלָה לְמַטָּה,] וְעוֹד זֹאת, שְׁלֹא גֵרָם הָאֵשׁ עֲנִין שֶׁל עֶשֶׂן
4 מִמֶּשׁ, אֲלֹא לְרֹב דְּקוּתוֹ שֶׁהִרִי הוּא נֹעֵד לְבַרֵּר אֶת הָהָר (וְאֵת כָּלִלוֹת
5 הָעוֹלָם) לְאַחֵר שֶׁכָּבַר הַתַּעֲרָן בַּמֶּתָן
6 תּוֹרָה לֹא נִקְרָא בַּתּוֹרָה בְּשֵׁם
7 עֶשֶׂן כִּי-אֵם בְּשֵׁם עֲנִין²²,
8 שֶׁעַל זֶה נֶאֱמַר "וַיֵּבֵא מֹשֶׁה
9 בַּתּוֹךְ הָעֲנִין", שֶׁעֲנִין אֵינוֹ
10 מוֹרָה עַל כָּלִין וְעַלִּיהָ מִמֶּשָׁה
11 לְמַעְלָה²³ כִּי כָּבַר אֵין צוּר בְּבִירוֹר
12 וְיִכּוֹךְ בְּדֶרֶךְ זֶה, כַּמְבֹאֵר לְעֵיל.
13 אֲמָנָם עֲנִין זֶה "כְּמִין עֶשֶׂן הוּא" (כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב
14 הוּא" (כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּפִירוּשׁ
15 רַש"י²⁴ שֶׁהוּא יֵינָה שֶׁל
16 תּוֹרָה²⁵ וְכוּלָּל בְּתוֹכוֹ עֲנִינִים שֶׁל
17 פְּנִימִיּוֹת הַתּוֹרָה, בַּחֲנִית יֵין וְהִרִי נִכְנָס
18 יֵין יֵצֵא סוֹד), דְּכִין שֶׁעֲנִינוֹ שֶׁל
19 עֲנִין זֶה אֵינוֹ גִּילּוֹי אֱלֻקוֹת
20 מִלְמַעְלָה שֶׁנִּשְׁאָר נִעְלָה וְאֵינוֹ תּוֹרֵר
21 לְמַטָּה (כְּמוֹ הָעֲנִין שֶׁנִּזְכָּר
22 בְּפִסְקִים שֶׁלִּפְנֵי-זֶה), אֲלֹא
23 הוּא עֲנִין שֶׁבֹא מ'מֵרָאָה כְּבוֹד
24 ה' כָּאֵשׁ אֵכָלֶת", הֵינּוּ כְּפִי
25 שֶׁאֱלֻקוֹת יוֹרֵד מִלְמַטָּה לְמַעְלָה
26 וְהָאֵר הָאֱלֻקִּי פּוֹעֵל בִּיטּוֹל
27 בְּמִצִּיאוֹת הָעוֹלָם, לְכֵן "כְּמִין
28 עֶשֶׂן הוּא" שֶׁגַּם בּוֹ עִם הִיּוֹתוֹ
29 "עֲנִין" יֵשׁ עֲנִין שֶׁל עֶשֶׂן,
30 עַפְרוּרִית וְעַפְרוּרִית, שֶׁבֹאָה
31 מִכָּלִין הַחוּמָר כִּי לֹאֲמַתּוֹ שֶׁל דָּבָר
32 גַּם "עֲנִין" זֶה מִזְכֵּךְ אֶת הָעוֹלָם הַחוּמָרִי,
33 כְּפִי שֶׁמִּשְׁמִיךְ וּמְבַאֵר.
34 וְהָעֲנִין בְּזֶה, דְּהִמְכֵּן הַמַּטָּה
35 וְהַתְּכִלִּית דְּעֲנִין הַתּוֹרָה הֵינּוּ מִתֵּן
36 תּוֹרָה בְּעוֹלָם הַזֶּה הוּא לְעִשׂוֹת
37 מִהָעוֹלָם דִּיכָּה לֹא יִתְבָּרֵךְ
38 בְּתַחֲתוֹנִים²⁶, לְעִשׂוֹת אֶת הָעוֹלָם
39 הַזֶּה הַתְּחַתּוֹן לְמִקּוֹם רָאוּי, יִרְדָּה'
40 לְגִילּוֹי אֱלֻקוֹת, לְכֵן עֲנִין זֶה, שֶׁבּוֹ
41 הוֹצֵרָה מֹשֶׁה לְבֹא כְּדִי לְקַבֵּל
42 אֶת הַלְוִיּוֹת (וְתוֹרָה)
- וְלִהְיָאָם מִלְמַעְלָה לְמַטָּה, "כְּמִין עֶשֶׂן הוּא", שֶׁזֶּהוּ גִילּוֹי מִלְמַעְלָה
מִלְמַעְלָה שְׁפּוֹעֵל כָּלִין וְבִיטּוֹל הַחוּמָר דִּהֲנִכְרָאִים, אֲלֹא
יִרְדָּה לְעוֹלָם כְּדִי לְהַשְׁלִים אֶת כּוֹנֶנֶת הַבְּרִיאָה, אֲלֹא
זֶה הַפּוֹעֵל הַתְּעֻלּוֹת שֶׁל הַנִּבְרָאִים יוֹרֵד וּמִתְגַּלֵּה לְאַחֲרֵי הַגִּילּוֹי דְּמִתֵּן-
תּוֹרָה שְׁפּוֹעֵל הַזְּדַכְכוּת וְבִיטּוֹל כְּלָלִי בַּחוּמָר הָעוֹלָם, לְכֵן לֹא
נִעֲשֶׂה עֶשֶׂן (כָּלּוּ), כְּמוֹ בַּתְּחִלַּת הַגִּילּוֹי דְּמִתֵּן-
תּוֹרָה, אֲלֹא רַק "כְּמִין עֶשֶׂן".
- וְהָעֲנִין בְּזֶה פְּעוּבֹדֶת הָאָדָם, דְּהִנֵּה, יֵשׁ מִי
שֶׁטּוֹעֵן, מֵה לִי וְלִדְבָרִים
הַתְּחַתּוֹנִים, וְגַם אֵם יֵשׁ צוּרָה פִּירִידָה, הִרִי
מִסְפִּיקָה הִירִידָה לְעֲנִינִים שֶׁהֵם בְּמִדְרַגַּת חֵי אוֹ
אֲפִילוֹ צוּמָח, אֲבָל לֹא יוֹצֵא
שׂוֹד לֹא בִירִידָה זֶה אֲבָל הוּא לֹא רֹצֵחַ
לִירֵד וְלִהְתַּעֲסֵק גַּם עִם עֲנִינִי
הָעוֹלָם שֶׁהֵם בְּסוּג הַדּוּמָם,
דְּהִינּוֹ, מִצִּיאוֹת חֲמִרִית בְּיוֹתֵר
שֶׁלֹא נִרְאָה בִּה חֵיּוֹת כָּלָל, כְּמוֹ
בְּצוּמָח שִׁישׁ בּוֹ צְמִיחָה מִקְטָנוֹת
וְגִדּוּלָתוֹ וְחֵי שִׁישׁ בּוֹ אֲפִילוֹ כּוֹחַ הַתְּנוּעָה
וְכוֹחוֹת אַחֲרִים אֲבָל הַחֵיּוֹת שֶׁבְּדוּמָם
מוֹעֲטָת כָּל כֵּךְ עַד שֶׁאֵינָה נִרְאִית כָּלָל
וְעַד שֶׁאֲפִילוֹ כָּאֵשׁ מְאִיר
אֵשׁ הָרִי, הִנֵּה הוּא הַדּוּמָם

(22) לשון התו"א שבהערה 14. (23) וראה תו"א חיי שרה טז, א. (24) הביאור בפירוש"י ע"פ פשוטו של מקרא - נתבאר בארוכה בשיחה שבהתוועדות סעיף י (תורת מנחם - התוועדות חמ"ב ע' 262). וש"נ. (25) ראה "היום יום" כט שבט. (26) ראה תניא פל"ו.

ויבוא משה בתוך הענן גו'

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 (מצד טבעו) אינו פלי לזה, ואין האש נאחז בו²⁷ כמבואר
 2 לגבי האבנים של הר סיני (וצריך להיות תחלה הענין דמבטשין
 3 ליה²⁸ כמאמר הוזהר (הובא ונתבאר בספר התניא) שדבר עבה שאין האש
 4 נאחזת בו, יש צורך לבקע אותו לחלקים קטנים).
 5 אף הענין הוא, שלאמתו של דבר
 6 אין הטענה האמורה נכונה, כיוון
 7 שצריכים לפעול ענין של
 8 עשן והעלאה ביטול וזיכון גם
 9 בסוג דומם שהוא הסוג היותר
 10 תחתון שפעולם, כיון שזהו
 11 התכלית הכוונה והמטרה דמתן-
 12 תורה, שענין העשן, כליון וצליל חומר העולם, יהיה
 13 ועלית חומר העולם שיוכך
 14 ויתעלה לקדושה ויתקרב לאלוקות,
 15 יהיה נפעל לא רק בצומח, אלא גם בדומם. אף עדין
 16 אלא גם בדומם הנחות.
 17 אף עדין ישנה הטענה, טענה
 18 נוספת שעולה לגרום לאדם להימנע
 19 מלעסוק בהעלאת וזיכון הדברים
 20 התחתונים, דכיון שהמתאבק
 21 עם מגול מתגול גם-כן²⁹,
 22 כמאמר בספר התניא לענין ההתעסקות
 23 עם מחשבות זרות כדי להעלותן
 24 שעדיף להימנע מכך ולהסיר דעתו
 25 ממחשבות אלו כדי שהלכוך (הרוחני)
 26 לא ידבק באדם הרי העבודה
 27 לפעול "עשן" ביטול והעלאה
 28 בדברים התחתונים תגרום לו
 29 לאדם העוסק בכך להתלכלך בו,
 30 ואם-כן מוטב שלא לעסוק
 31 בה. אך גם טענה זו וחשש זה אינם
 32 מוצדקים, כפי שמשיך ומגמק מדוע.
 33 והמענה על זה, שעשה לו
 34 הקב"ה (למשה) שבייל בתוכו
 35 בתוך הענן העשן, והינו שפחית
 36 משה שבנשמת כל אחד
 37 מישראל³⁰ אינה מתלכלכת
 38 בו, גם אם הוא מתעסק בבירור דברים
 39 תחתונים, אלא נשארת נקייה בכל
 40 מצב, כיון שעובדת בתוך
 41 שבייל שנוצר עבורו בתוך הענן, ובעבודת האדם היינו שגם תוך כדי הבירור
- הנשמה עצמה שמורה ומוגנת כמשל ההולך בתוך שבייל נפרד מוקף חומות,
 והיא הנשמה עצמה תמיד אפילו בעת עבירה חס ושלום באמנה
 בנאמנות מלאה אתו יתברך³¹, כמבואר בספר התניא, וקמאמר רבנו
 הזקן³² שכל אחד מישראל, יהיה מי שיהיה, אינו רוצה
 ואינו יכול להיות נפרד
 מאלקות, ולכן כשבא לידי ניסיון
 על קידוש ה' אפילו 'קל שבקלים'
 מוסר את נפשו וכפסק-דין
 הרמב"ם³³ שגם מי שפית-
 דין צריך לכופו על-ידי
 עכו"ם, לקיים את הוראת בית הדין
 (לתת גט לאשתו, דבר שחייב להיות
 מדעתו ומרצונו) הנה באמת רוצה
 הוא לעשות כל המצוות כו',
 אלא שתקפו יצרו הרע כו' (ולכן גם אם למעשה אמר רוצה אני
 רק לאחר הכפייה הגט כשר כי רצונו
 האמיתי הוא לקיים את הוראות
 התורה).
 ויתרה מזו, שפפנימיות
 הענינים הנה גם הפחות
 הגלויים שבהם האדם משתמש
 לברר את הדברים הנחותים, ולא רק
 עצם הנשמה אינם מתלכלכים
 מהעשן, כי לאמתו של דבר
 אין זה עשן, אלא רק "כמין
 כעין עשן", והינו, שזהו ענן
 שרק נראה לעשן אבל באמת אין
 בו "לכוך", כפי שממשיך ומבאר את
 משמעות הדברים בעבודת האדם.
 והענין בזה, שההעלם
 וההסתור של העולם על
 האלקות שהיא מקור חיותו הוא
 רק "כמין" כעין מציאות,
 שנעשה בשבייל ענין
 הבחירה, כדי שתהיה לאדם בחירה
 חופשית בין טוב לרע שיהיה אילו
 היו בני האדם בעולם הזה רואים
 את האמת לא היה מקום
 לענין הבחירה ובוודאי היו כולם
 בוחרים בטוב [וכידוע מאמר הרב הצדיק רבי לוי יצחק

(27) ראה לעיל הערה 20. (28) ראה זח"ג קסח, א - הובא ונתבאר בתניא רפכ"ט. (29) תניא ספכ"ח (לה, ב). (30) שם פמ"ב. (31) שם ספכ"ד. (32) ראה סה"מ ה"ש"ת ע' 115. ע' 117. אגרות-קודש אדמו"ר מהר"י"צ ח"ד ע' שפד (הועתק ב"היום יום" כה תמוז). שם ע' תקמו (הועתק ב"היום יום" כא סיון). (33) ה"ל גירושין ספ"ב. (34) ראה אג"ק אדמו"ר מהר"י"צ ח"ו ע' תכ. וראה גם תורת מנחם - התועדויות חל"ה ע' 139. וש"נ.

שבת פרשת משפטים, מבה"ח אדר-ראשון, ה'תשכ"ה יא

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 מבארדיטשוב³⁴, מה דורש הקב"ה מבני ישראל, בה
- 2 בשעה שאם המציאות של גן-עדן החביא בספרים, ואילו
- 3 את תאוות העולם העמיד לעיניהם, ומובן שאם המצב היה הפוך
- 4 והאנשים היו רואים את הגן עדן בעיניהם ותאוות העולם היו כתובות בספרים,
- 5 בוודאי כולם היו בוחרים בטוב. אלא
- 6 שזהו כל עניינו של ההעלם וההסתר
- 7 על אלוהות אינו מציאות אמיתית אלא
- 8 נודע רק כדי לעורר אצל בני
- 9 ישראל עבודה פנימית].
- 10 ויתרה מזה, כיון שההעלם
- 11 בא בשביל תכלית של
- 12 קדושה ומטרתו וכוונתו האמיתית
- 13 אינה להסתיר אלא כדי שתהיה בחירה,
- 14 כאמור, הרי זה באמת ענין
- 15 (קדושה) ולא עשן. והינו,
- 16 שאף-על-פי שגורא קמו
- 17 עשן, כמו דבר חמרי, שגם
- 18 לאחר הפליון והעליה
- 19 נשארת עפרורית ולכאורה העילוי
- 20 והזיכרון לא מושלם, הרי זה רק
- 21 מה שגורא לעיני בשר,
- 22 ואילו בפנימיות לאמתו של דבר
- 23 הרי זה ענין של קדושה, כיון
- 24 שכל תכליתו של "ענין זה",
- 25 ועבודת האדם – כל התכלית של
- 26 ההעלם וההסתר על העולם היא
- 27 בשביל תוספת אור בקדושה
- 28 עצמה.
- 29 (ה) וזהו ויבא משה בתוך
- 30 הענין³⁵, שמשה רבנו, ועל-
- 31 דרך-זה בכל אחד ואחד
- 32 מישראל בנוגע לבחינת משה
- 33 שגופו, קבל את התורה
- 34 שירדה מלמעלה למטה ובכך פעלה
- 35 זיכרון בעולם לאחר ההקדמה
- 36 וההכנה ד"ויבא משה בתוך
- 37 הענין", ש"ענין זה כמין עשן
- 38 הוא" (שלבן יש צורך שיהיה
- 29
- 30 בתוכם, בתוך כל אחד ואחד, והן המקדש כפשוטו, הינו שמדברים גשמיים, זהב וכסף וגו'³⁹, עושים
- 31 מקדש לו יתברך, שעל-ידי-זה נשלמת הפונה שנתאנה הקב"ה להיות לו דירה בתחתונים²⁶.

(35) ראה גם ד"ה ויבוא משה תרנ"ד בסופו. (36) ראה שמו"ר פמ"ז, ח ובפי' ידי משה. (37) תרומה כה, ח. (38) לשון אדמו"ר הזקן בלקו"ת נשא כ, סע"ב. ובכ"מ. וראה ראשית חכמה שער האהבה פ"ו. של"ה תרומה שכה, ב ואילך. אלשיך עה"פ תרומה שם. ובכ"מ. (39) תרומה שם, ג.

בס"ד. שיחת ש"פ משפטים, מבה"ח אדר-ראשון, ה'תשכ"ה.

בלתי מוגה

- 1 א. על הפסוק "ואלה המשפטים", מפרש רש"י: "כל מקום שנאמר 'אלה' פסל את הראשונים,
- 2 "ואלה" מוסיף על הראשונים. מה הראשונים מסיני, אף אלו מסיני" [ורש"י ממשיך: "ולמה נסמכה פרשת
- 3 דינין לפרשת מזבח, לומר לך, שתשים סנהדרין אצל המקדש", כדלקמן סעיף ד].
- 4 וצריך להבין: מה שיך פירוש זה לפשוטו של מקרא, כמדובר כמה פעמים שענינו של רש"י לפרש
- 5 פשוטו של מקרא?
- 6 ובהקדמה:
- 7 יש אמנם בפירוש רש"י ענינים נפלאים¹, וכדאיתא בספרים² שרש"י התענה תרי"ג תעניות לפני שחיבר
- 8 את פירושו, וזכה שבפירושו יהיו ענינים נפלאים, וכדברי רבינו הזקן³ שפירוש רש"י הוא "יינה של
- 9 תורה", שזהו פנימיות התורה; אבל, כל זה נקבע ונכלל בפירוש פשוטו של מקרא שמפרש רש"י.
- 10 ודרכו של רש"י בפירושו - שאינו מתרגם את התורה כולה, אלא רק מפרש תיבות ופסוקים הדורשים
- 11 ביאור על דרך הפשט, מה שאין כן שאר התיבות והפסוקים שפירושם הפשוט מובן מאליו.
- 12 וכשם שרש"י אינו מחסיר - "לא תגרע"⁴ - לפרש כל ענין בתורה הדורש ביאור על דרך הפשט [ועד
- 13 שרש"י מתעכב גם במקום שאינו יודע הפירוש על דרך הפשט, ואומר "איני יודע" (ולדוגמא: בפסוק⁵
- 14 "אם יעקב ועשו", "איני יודע מה מלמדנו") - אף שלכאורה, כיון שרש"י אינו יודע, לא היה צריך לומר
- 15 מאומה? - דכיון שענינו של רש"י הוא לבאר את כל התיבות שבתורה הדורשים ביאור, מוכרח להתעכב
- 16 גם על פסוקים אלו], כך גם אינו מוסיף - "לא תוסף"⁴ - לפרש עניני התורה שפירושם מובן מאליו.
- 17 ועל-פי-זה תמוה: למה הוצרך רש"י להביא הכלל "כל מקום שנאמר וכו'" ולפרש "מה הראשונים
- 18 מסיני, אף אלו מסיני" - הרי גם בלא-הכי מובן בפשטות ש"ואלה המשפטים" בא בהמשך למה שכתוב
- 19 בסוף הפרשה הקודמת "ויאמר ה' אל משה כה תאמר אל בני ישראל גו' לא תעשון אתי וגו' מזבח אדמה
- 20 וגו'", ובהמשך לזה בא ציווי נוסף מהקדוש-ברוך-הוא למשה - "ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם"?!
- 21 ב. גם צריך להבין:
- 22 הכלל שמביא רש"י, "כל מקום שנאמר אלה גו' ואלה כו'", מקורו במדרש רבה⁶, ושם הובאו כמה
- 23 דוגמאות - הן מפסוקים שבהם נאמר "אלה" ש"פסל את הראשונים", כמו "אלה תולדות השמים והארץ
- 24 בהבראם"⁷, "אלה תולדות נח"⁸, והן מפסוקים שבהם נאמר "ואלה" ש"מוסיף על הראשונים", כמו "ואלה
- 25 שמות בני ישראל"⁹, וכיוצא בזה.
- 26 ולכאורה, אם רש"י צריך להביא כלל זה, היה לו להביאו כבר בפרשה הראשונה שבתורה - על הפסוק
- 27 "אלה תולדות השמים והארץ בהבראם"?
- 28 ובפרט שבפסוק זה יש קושי בפשוטו של מקרא: הרי גם בפסוקים שלפני-זה מדובר אודות בריאת
- 29 שמים וארץ, ולמה צריך הכתוב לחזור ולומר "אלה תולדות השמים והארץ". ואם כן היה רש"י צריך
- 30 לתרץ זאת על-ידי הכלל "כל מקום שנאמר אלה פסל את הראשונים", כבמדרש רבה.
- 31 ואפילו אם תימצי לומר שפירוש הפסוק "אלה תולדות השמים והארץ בהבראם" מובן גם מבלי להביא
- 32 כלל זה - היה צריך רש"י להביאו על-כל-פנים על הפסוק "ואלה שמות בני ישראל" שבתחלת ספר

(6) פרשתנו פ"ל, ג.

(7) בראשית ב, ד.

(8) ר"פ נח.

(9) ר"פ שמות.

(1) של"ה במס' שבועות שלו (קפא, א).

(2) שה"ג (להחיד"א) מע' רש"י. צורו המור בתחלתו.

(3) סה"ש תרצ"ז ס"ע 197 (נעתק ב"היום יום" כט שבט).

(4) לשון הכתוב - פ' ראה יג, א.

(5) תולדות כח, ה.

שמות, דלכאורה אינו מובן מהו "ואלה כו'", שמורה על ההמשך למה שכתוב לפני זה, בה בשעה שזהו התחלת ספר חדש?

ואם בתחלת ספר שמות לא צריך רש"י לפרש מאומה, כיון שמוכן מאליו ש"ואלה שמות גו'" בא בהמשך לפרשה הקודמת, כי חומש שמות בא בהמשך לחומש בראשית - הרי בודאי שכן הוא בפסוק "ואלה המשפטים", שאינו התחלת ספר חדש, שמוכן מאליו שבא בהמשך לפרשה הקודמת?!

ג. והביאור בזה:
על הפסוק¹⁰ "שם שם לו חוק ומשפט", פירש רש"י: "במרה נתן להם מקצת פרשיות של תורה, שבת ופרה אדומה ודינין" - שהרי מפורש בקרא "שם שם לו גו'". ועל-דרך-זה פירש רש"י על הפסוק "ואת כל המשפטים" שבסוף פרשתנו¹¹: "ז' מצוות שנצטוו בני נח, ושבת וכבוד אב ואם ופרה אדומה ודינין שניתנו להם במרה" - דכיון ש"פרשה זו נאמרה קודם עשרת הדברות"¹², על כרחך צריך לומר, שמה שכתוב "ויבוא משה ויספר לעם .. את כל המשפטים" קאי על ענינים שניתנו לפני זה.

ועל-פי-זה צריך לומר לכאורה שפרשת "ואלה המשפטים" נאמרה במרה¹³. ועל-פי-זה יובן גם סדר הענינים בפרשה זו: בתחילת הפרשה נאמר "ואלה המשפטים גו'" - שניתנו במרה, ובסיום הפרשה - "ואל משה אמר עלה אל ה'", ש"פרשה זו נאמרה קודם עשרת הדברות".

[ואף שכבר נאמרו עשרת הדברות לפני זה, ועל כן צריך לומר ש"אין מוקדם ומאוחר בתורה"¹⁴ - הרי ידוע מה שכתב השל"ה¹⁵ שאין הכוונה שבתורה אין סדר חס-ושלום, אדרבה, בתורה יש סדר יותר מאשר בעולם, אלא שלפעמים מכריח הסדר שבתורה לכתוב פרשיות מסויימות שלא כסדר הזמנים, ולכן, אף שבנוגע לעשרת הדברות יש סיבה שנכתבו שלא כסדר הזמנים, נכתבה פרשת "ואל משה אמר עלה אל ה'" כסדר הזמנים].

אך על-פי-זה נשאלת השאלה בפשוטו של מקרא: למה נאמר "ואלה המשפטים" בוא"ו המוסיף - הרי פרשה זו נאמרה במרה, ואילו הפרשה הקודמת נאמרה לאחרית מתן-תורה?!

וכדי לתרץ קושיא זו, מפרש רש"י "כל מקום שנאמר .. ואלה, מוסיף על הראשונים, מה הראשונים מסיני אף אלו מסיני".

[ואין זה סתירה להאמור ש"משפטים" ניתנו במרה - כי במרה ניתנו בכללות, וכאן חזרו ונישנו בפרטיות, או שכאן ניתוספו עוד משפטים שלא ניתנו במרה¹⁶].

ד. הביאור בהמשך פירוש רש"י "ולמה נסמכה פרשת דינין לפרשת מזבח, לומר לך, שתשים סנהדרין אצל המקדש"¹⁷, כי אילו פרשת דינין נאמרה במרה, יש לומר שנכתבה כאן (לא כדי לסמכה לפרשת מזבח, אלא) כדי להקדימה לסיום הפרשה אודות הזמן שקודם מתן-תורה, ורק בגלל ש"אף אלו מסיני", נשאלת השאלה "למה נסמכה .. לפרשת מזבח" - נדפס בלקוטי-שיחות חלק ט"ז עמוד 244 הערה 30. ויש לבאר גם דיוק הלשון בפירוש רש"י "שתשים סנהדרין אצל המקדש", ולא כבגמרא¹⁸: "אצל המזבח" - כיון שהמציאות היא ש"לשכת הגזית" (מקומם של הסנהדרין) לא היתה בסמיכות מקום למזבח, אלא "אצל המקדש"¹⁹.

אך צריך להבין: כיון שהלימוד הוא מזה ש"נסמכה פרשת דינין לפרשת מזבח" - היו הסנהדרין צריכים להיות (לא רק "אצל המקדש", אלא) "אצל המזבח"?

ובמילואים שם סי"א.

(10) בשלח טו, כה.

(11) דלכאורה, למה הביאו רש"י באותו ד"ה, בוא"ו המוסיף

(11) כד, ג.

("ולמה כו'"), ולאחרי הכלל "כל מקום שנאמר אלה וכו'", אף

(12) פרש"י שם, א. וראה גם לקו"ש חכ"א ע' 140. וש"נ.

שלכאורה יש מקום לבאר תחילה סמיכות הפרשיות, ששייך לב'

(13) ראה גם לקמן ס"ה.

הפרשיות, ואח"כ לבאר מה ששייך רק לפרשה זו.

(14) פסחים ו, ב. וראה לקו"ש חכ"ג ע' 62 ואילך. וש"נ.

(18) ירושלמי מכות פ"ב ה"ו.

(15) שם, א. תב, ב. וראה גם לקו"ש חכ"ו ע' 154. וש"נ.

(19) ראה באר מים חיים עה"פ.

(16) ראה תורה שלמה בשלח עה"פ טו, כה (אות רסח).

- 1 והביאור בזה - על-פי פירוש רש"י בסוף פרשת יתרו, על הפסוק "ולא תעלה במעלות על מזבחי
2 אשר לא תגלה ערותך" (שזהו הפסוק שאליו נסמכה "פרשת דינין"), "אבנים הללו .. הואיל ויש בהן צורך
3 לא תנהג בהם מנהג בזיון", היינו, שאין זה בגלל קדושת המזבח, אלא בגלל שאבנים הללו יש בהן צורך
4 למקדש בכלל, ולכן גם הלימוד מסמיכות הפרשיות הוא "שתשים סנהדרין אצל המקדש".
- 5 ה. ויש להוסיף ולבאר מה שכתב רש"י "כל מקום שנאמר אלה כו' ואלה כו'" - דלכאורה: (א) גם
6 לולי הכלל יודעים שאות וא"ו בא להוסיף? (ב) מהו החידוש בנוגע לתיבת "אלה" דוקא, הרי כן הוא
7 גם בכל התיבות, שללא וא"ו הרי זה ענין חדש, ובתוספת וא"ו הרי זה בהמשך ובהוספה למה שכתוב
8 לפני זה?
9 והביאור בזה:
- 10 ההוספה דאות וא"ו מורה רק שענין זה בא בהמשך לענין שלפניו, אבל שני הענינים עצמם יכולים
11 להיות נפרדים זה מזה, ואינם באותה איכות.
- 12 ולדוגמא: בפסוק "זהב וכסף" שבפרשת תרומה²⁰ (שקורין במנחה) - הפירוש דוא"ו המוסיף הוא
13 שבשביל עשיית המשכן צריך ליתן זהב וגם כסף (ולא זהב או כסף), אבל הזהב והכסף הם שונים זה
14 מזה באיכותם.
- 15 מה-שאיין-כן "ואלה מוסיף על הראשונים", פירושו, שההוספה היא באופן שהאחרונים שווים באיכותם
16 ומעלתם על הראשונים.
- 17 ועל-דרך-זה לאידך, "אלה פסל את הראשונות" - שתיבת "אלה" מפסיקה ומפרידה את הענין הקודם
18 מהענין שלאחריו "פסל" - לא מלשון פסולת, שהרי אם היה כתוב "אלה המשפטים", לא היה שייך
19 לומר שהראשונים הם כמו פסולת חס-ושלום, אלא מלשון "פסל לך"²¹, היינו, לחתוך את האבנים
20 ולהפרידם כו', שאינו דומה אליו באיכותו ומעלתו, וכמו "אלה תולדות השמים והארץ בהבראם", ש"פסל
21 את הראשונים" - "שהיה בורא שמים וארץ והיה מסתכל בהם ולא היו ערבים עליו והיה מחזירן לתוהו
22 ובוהו, כיון שראה שמים וארץ אלו, ערבו לפניו"²² (דין הניין ליה ודין לא הניין ליה²²).
- 23 וזהו "ואלה המשפטים", "ואלה מוסיף על הראשונים, מה הראשונים מסיני אף אלו מסיני" (ולא
24 במרה) - שהענינים שנאמרו בפרשת משפטים, שווים באיכותם ומעלתם לראשונים שניתנו בסיני, כידוע
25 מה שכתב הרמב"ם²³ בנוגע למעלת המצוות שניתנו בסיני לגבי המצוות שניתנו קודם מתן-תורה.

* * *

- 26 ו. בפירוש רש"י הנ"ל, "ואלה המשפטים, כל מקום שנאמר וכו' אף אלו מסיני" - יש להקשות²⁴:
27 במדרש רבה - ששם מקורו של הכלל שמביא רש"י בפירושו - איתא: "ואלה מוסיף על הראשונים,
28 מה שכתוב למעלה שם שם לו חוק ומשפט"²⁵, והיינו, שפרשת ואלה המשפטים נאמרה במרה. ואילו
29 רש"י מפרש "מה הראשונים מסיני אף אלו מסיני"?!
30 והביאור בזה:
- 31 דובר כמה פעמים²⁶ שכל חלק בתורה יש לו כללים מיוחדים. ובנוגע לעניננו: בחלק הדרוש שבתורה
32 (שהוא כמו האגדות שבש"ס שבהם גנוזין רוב סודות התורה²⁷), יש מקום לומר ש"מקרא נדרש (לא

ה"סייעתא דשמיא" שהקושיא שבפירוש רש"י אינה מפריעה לו
לאכול ולשתות ולישון במנוחה ובהידור... (גם בעת ההתועדות
- אם לא הספיק לישון די צרכו).

(25) ועד"ז בתנחומא פרשתנו ג. וכ"ה דעת ר' יהודה
במכילתא ריש פרשתנו.

(26) ראה שיחת ש"פ וישלח בתחלתה (תורת מנחם -
התועדות חמ"א ע' 328 ואילך). וש"נ.

(27) תניא אגה"ק סכ"ג (קלז, רע"א).

(20) כה, ג.

(21) תשא לד, א.

(22) ב"ר פ"ג, ז. פ"ט, ב. ועוד.

(23) פיהמ"ש חולין ספ"ז.

(24) כ"ק אדמו"ר שליט"א אמר, שיש כאלו שלא מפריעה להם
קושיא בפירוש רש"י; הוא עוסק רק בלימוד סוגיא קשה, תוספות
או רמב"ם קשה וכיו"ב, ואילו לימוד פירוש רש"י הוא אצלו
באופן של כפי', בגלל שצריך לקיים תקנת רבינו נשיאנו (כ"ק
אדמו"ר שליט"א הוסיף בכתב-שחוק): ולא חלי ולא מרגיש

1 "לפניו", אלא) לפני פניו²⁸ - אם יש הכרח לדבר מצד אחד מ"ג מדות שהתורה נדרשת בהם, כבנודון
 2 דידן, שמצד ה'גזירה שוה' ד"משפטים" ו"משפט", צריך לפרש מה שכתוב "ואלה המשפטים", ואלה
 3 מוסיף על הראשונים", באופן שנדרש (לא לפניו, "מה הראשונים מסיני", אלא) "לפני פניו" - "מה שכתוב
 4 למעלה (לפני פניו) שם שם לו חוק ומשפט", אף שבאמצע יש ענינים אחרים.
 5 אבל על-פי דרך הפשט²⁹ - שלא מתחשבים עם 'גזירה שוה' וכיוצא בזה - אין מקום לומר שמקרא
 6 נדרש לפני פניו, ובאמצע יש ענינים אחרים - היפך פשוטו של מקרא, ובהכרח לומר ש"ואלה המשפטים"
 7 בא בהמשך לפרשה הקודמת - "לפניו" - "מה הראשונים מסיני, אף אלו מסיני".
 8 ז. בהמשך השיחה נתבאר החילוק בין דרך הפשט ("אף אלו מסיני") לדרך הדרוש (במרה נאמרו)
 9 בפנימיות הענינים - שכאשר נמצאים בהתחלת העבודה (פשט), לא מספיק וסוף סוף לא יועיל חיוב
 10 השכל לקיום המשפטים³⁰, כיון שעדיין מושלת ושולטת נפשו הבהמית³¹, ולכן צריך לידע ולהרגיש ש"אף
 11 אלו מסיני", בקולות וברקים כו', לבטל הישות והמציאות - "ויחרד גו"³² (ובעבודה: "לעולם ירגיז
 12 כו"³³); אבל כשנמצאים בדרגא נעלית בעבודה (דרוש), בהתבוננות ואהבה ויראה, יכול וצריך להיות
 13 קיום המשפטים מצד חיוב השכל (במרה), בכחותיו הפנימיים³⁴, שגם כפי שהוא במציאותו הרי הוא
 14 מואס ברע ("אי אפשי כו"³⁵); אלא שהיסוד להשגה גופא הוא ענין ה'קבלת עול', כמודגש בהקדמת
 15 פרשת יתרו לפרשת משפטים³⁶ - הוגה על-ידי כבוד קדושת אדמו"ר שליט"א³⁷, ונדפס בלקוטי שיחות
 16 חלק ט"ז עמוד 247 ואילך.

* * *

17 ח. מאמר (כעין שיחה) דיבור-המתחיל ויבוא משה בתוך הענין.

* * *

18 ט. כ"ק אדמו"ר שליט"א הזכיר אודות ה"מלוה מלכה" לטובת חברת גמילות חסדים - ששייך למה
 19 שכתוב בפרשתנו³⁸ "אם כסף תלוה גו'", שזהו מהענינים שבין אדם לחבירו, אבל גם הם קשורים עם
 20 ענין הקדושה, כמו שנתבאר לעיל בארוכה, ובקיצור גם בהמכתב³⁹. וצוה שהגבאי של הגמ"ח, ר' יוחנן
 21 שי' גורדון, יחבוש "שטריימל" ויאמר דבר-תורה⁴⁰.

34 וע"ד הידוע בענין "בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך" (ואתחנן ו, ה), שאפילו "בכל מאדך" לבד אינו מספיק, אלא העבודה צריכה להיות גם "בכל לבבך ובכל נפשך" [שהרי ענין ג' האהבות שנאמרו בתורה הוא לא רק בגלל שסדר העבודה הוא שתחילה צריכים להגיע ל"בכל לבבך ובכל נפשך", ורק אח"כ יכולים להגיע ל"בכל מאדך", אלא אפילו לאחר שמגיעים ל"בכל מאדך" צ"ל גם "בכל לבבך ובכל נפשך"], כי: (א) התורה על הרוב תדבר (ראה מו"נ ח"ג פל"ד), ורוב בני אדם אינם יכולים להשאר במדרגת "בכל מאדך" במשך כל היום, ובפרט ש"שבע יפול צדיק וקם" (משלי כד, טז. וראה תניא חינוך קטן). (ב) אהבת ה' צריכה לחדור גם בכחות הפנימיים שהם באופן של מדידה והגבלה (ולא רק באופן של יציאה מהגבלה, בלי גבול).

35 תו"כ קדושים כ, כו.
 36 ועד"ז בעשה"ד - שגם ה' דברות אחרונות שהם ענינים שכליים שבין אדם לחבירו, נקבעו בעשה"ד, לאחר ההקדמה ד"אנכי הוי' אלקיך" (יתרו כ, ב).

37 בשילוב שיחת ש"פ משפטים תשל"ו.
 38 כב, כד.
 39 מיום א' פ' משפטים - לחברה גמ"ח שומרי שבת כו' (אג"ק חכ"ג ע' שלב ואילך).
 40 כאשר הגבאי אמר שלא הכין את עצמו, אמר כ"ק אדמו"ר שליט"א (בכתב-שחוק), שללא הכנה הרי זה טוב יותר!...

28 ראה שבת לב, ב. וש"נ.
 29 ברשימה נוספת - שהאריך שפשט ודרוש יכולים להיות בסתירה זל"ז, ושניהם אמת כו'.
 30 ומה גם שבענינים שבין אדם לחבירו קשה יותר לקבל את פסק ההלכה, כיון שרוצה לנצח את חבירו!... - כ"ק אדמו"ר שליט"א הוסיף ע"ד הצחות: * כאשר פונים לרב בשאלה בעניני איסור והיתר, והרב פוסק לאיסור, הנה גם כאשר מדובר אודות הפסד גדול, לא מתרעמים על הרב, אלא מקבלים את דבריו כפסק התורה; משא"כ בדין-תורה בדיני ממונות, הנה גם כשמדובר אודות סכום קטן, הנה מי שנתחייב בדין, "ירעיש עולמות" ויטען שהרב טעה וכו'. וטעם הדבר - כיון שכאן נוגע בעיקר (לא כ"כ ההפסד הכספי, אלא) נצחונן של חבירו, שפוגע בישותו ומציאותו!
 31 שהיא כמו בהמה, שמנוחת באכילה ושתי' ושאר הענינים שבהם אינו דומה (לא רק למלאכים, אלא) אפילו לבני אדם (ראה חגיגה טז, א).
 32 יתרו יט, טז.
 33 ברכות ה, א. - כלומר: אמנם ע"י השכל אי אפשר לפעול עליו; אבל, כאשר צועקים עליו - ובלשון רבינו הזקן (תניא פכ"ט): "לרגזו על נפש הבהמית שהיא יצרו הרע בקול רעש ורוגז במחשבתו לומר לו אתה רע ורשע ומשוקץ ומתועב ומנוול וכו'" - הנה את הצעקות הוא שומע!...

1 י. נתבאר פירוש רש"י בסוף פרשתנו, "בתוך הענן", "ענן זה כמין עשן הוא, ועשה לו
2 הקדוש-ברוך-הוא למשה שביל בתוכו" - ש"ענן זה" אינו הענן שנזכר בפסוקים שלפני זה (ענן שבו
3 נתלבש כבוד ה', כמו "וה' 41 הולך לפניו יומם בעמוד ענן לנחותם הדרך" 42, שבו נאמר 43 "ומשה נגש
4 אל הערפל" "עב הענן"), אלא "כמין עשן הוא", כדמוכח ממה שכתוב בפסוק שלפניו "כאש אוכלת" 44
5 [אבל רק "כמין עשן" (שהרי לא נאמר "עשן", אלא "ענן"), היינו, שהעשן שנעשה משריפת הדומם בהר
6 סיני היה כמו עשן שנעשה משריפת הצומח]; וכיון שהעשן משחיר כו' 45, היפך הכבוד (שלכן צריך לרחוץ
7 פניו ידיו ורגליו קודם התפלה 46), לכן "עשה לו הקדוש-ברוך-הוא למשה שביל בתוכו" - הוגה על-ידי
8 כבוד קדושת אדמו"ר שליט"א, ונדפס בלקוטי-שיחות חלק ט"ז עמוד 275 ואילך.

שנעשית ע"ג הכלי מחמת העשן והשלהבת שעולה על גביו
(מקוואות פ"ט מ"ב ובפי' הרע"ב).
46 כלומר: אע"פ שענין התפלה שייך בעיקר לנשמה,
ולכאורה, למאי נפק"מ מצבו של הגוף - הרי רואים שכבודו של
מלך מלכי המלכים הקב"ה, שאליו מתפללים, דורש גם נקיון
הגוף,
[וכידוע גם הוראת כ"ק מו"ח אדמו"ר במכתבו (ראה אג"ק
שלו ח"ד ע' צא ואילך), בפרט לתלמידי הישיבה, שצריך להקפיד
ביותר על נקיון הגוף, כולל ובמיוחד לנקות ולצחצח השניים בכל
יום, מלבד בשבת ויו"ט (אלא, כמו בכל ההוראות המפורשות,
ישנה ההתנגדות של היצה"ר...)],
וכשם שבגדי כהונה הוצרכו להיות "לכבוד ולתפארת" (תצוה
כח, ב"מ), לכבודו של הקב"ה.

41 בשלח יג, כא.
42 והיינו, שנוסף לכך שתמיד "מה' מצעדי גבר כוננו"
(תהלים לז, כג) - ראו במוחש ש"ה' הולך לפניו" עי"ז שכבוד
ה' נתלבש בציוור של ענן גשמי (עד שהחשיך למצרים את אור
הרא"י).
43 יתרו כ, יח.
44 שהרי "אש שלמעלה" יכולה להיות גם באופן ש"אינה
אוכלת" (ראה יומא כא, ב. שמו"ר פ"ב, ה). - ולהעיר גם מאש
המזבח, שהיתה אוכלת את הקרבנות (ראה שמיני ט, כד),
ואעפ"כ, לא היתה אוכלת את המזבח, דאף "שאינ' עליו אלא
כעובי דינר זהב, כמה שנים אין האור שולטת בו" (סוף חגיגה
ובתורה"ה שאין).
45 וכפי שמצינו להלכה - שצריך להסיר השחרורית

המשך ביאור למס' חולין ליום שישי עמ' ב

5 שְׁכַל מְקוֹם שֶׁאֵתָּה מוֹצֵא שְׁנֵי כָּלִלוֹת הַסְּמוּכִין זֶה לָזֶה - כאשר
6 התורה כותבת שני כללים אחד לאחר השני, והפרט נכתב לאחר
7 שני הכללים.

1 ממה שנכפל היתר אכילת דגים שיש בהם סימני טהרה, ולא מכלל
2 ופרט וכלל.
3 משיבה הגמרא: אִמֵּר רַבִּינָא, עדיין ניתן לדרוש כאן כלל ופרט
4 וכלל, כְּדִאֲמַר רַבִּינָא - כפי שאמרו בני הישיבה בארץ ישראל,

המשך ביאור למס' חולין ליום שבת קודש עמ' א

14 שְׁחִינֵינוּ רַבִּיתָּהּ - דרך גידולה.
15 הגמרא מביאה סיוע מברייא: אִמֵּר לִיה רַב חֲסֵדָא לְרַב הוּנָא, תִּנְיָא
16 דְּמִסְיַע לָךְ - ברייתא מסייעת לך, שנינו בברייא, שהכתוב 'כָּל
17 הַשְּׂרָץ הַשּׂוֹרֵץ עַל הָאָרֶץ' (ויקרא יא מא), בא לְרִבּוֹת שִׁבְחוּשֵׁין [מין
18 יתרושין דקין הנמצאים במרתפים של יין] שְׁסִינָן, אסורים משום
19 שרץ השורץ על הארץ. ומדייק רב חסדא, שְׁעָמָא דְּסִינָן - הטעם
20 שהם אסורים הוא משום שסינן את היבחושין מן היין, הָא לֹא סִינָן
21 מן היין, שְׁרִי - היבחושין מותרים באכילה, כדן שרץ המים שנוצר
22 במשקה שבכלים, ולא חוששים שמא יצאו מהיין לדופן הכלי,
23 ונאסרו משום שרץ השורץ על הארץ.
24 דין פרי שהתליע כשמחובר לקרקע: אִמֵּר שְׁמוּאֵל, קִישוּת [קישוא]
25 שֶׁהִתְלִיעָה

1 היא נאסרת משום שרץ הארץ.
2 הגמרא מוכיחה שתולעת שפירשה לדופן הכלי מותרת משום
3 שזה דרך גידולה. מבררת הגמרא: וּמִנָּא תִימְרָא - ומנין תאמר
4 חילוק זה, משיבה הגמרא: דְּתִנְיָא בברייא, מִנִּין לְרִבּוֹת בּוֹרוֹת
5 שִׁיחִין וּמַעְרוֹת שְׁשׂוּחָה וְשׂוּחָה מִן יחד עם התולעים שבהם, וְאִינוּ
6 נִמְנָע מִמַּחְמַת הַאִיסוּר שיש באכילת תולעים, תִּלְמוּד לזִמְר 'תאכלו
7 מִכָּל אֲשֶׁר בְּמִיִּם', וכפי שמבואר בברייא שהביאה הגמרא לעיל
8 (ס). וקשה על הברייא, איך התיירה לשתות מהמים שבבורות,
9 וְלִחְוֹשׁ דְּלָמָּא פְּרִישׁ לְרַבִּינָא וְהָדָר נָפִיל - היה לה לחשוש שמא
10 התולעת פירשה מהמים שבבור לדופן הבור, וחזרה ונפלה לתוך
11 הבור ונאסרה. אִלָּא מוכח, שתולעת שפירשה לדופן הבור, אינה
12 נאסרת, משום שְׁחִינֵינוּ רַבִּיתָּהּ - דרך גידולה כך, הָא נָמִי - גם
13 כאן בתולעת שפירשה מהכלי לדופן הכלי לא תאסר, משום

בס"ד. הדרן על מסכתות ברכות ומועד קטן

שלום בעולם.. ה' עז לעמו יתן ה' יברך את עמו
בשלום, משא"כ במסכת מו"ק שסיומה וחזרתה
במאמר "תלמידי חכמים אין להם מנוחה כו".

ב. גם צריך להבין בתוכן המאמר "תלמידי
חכמים אין להם מנוחה.. בעוה"ב" - כקושיית
המהרש"א⁶: "יש לדקדק בזה דהא עוה"ב שזוכין
לו הת"ח הוא כולו מנוחה, כמ"ש (בסוף מסכת
תמיד) ליום שכולו שבת ומנוחה לחיי העולמים?"

וכותב המהרש"א: "וי"ל ע"פ מ"ש⁷ ויכל
אלקים ביום השביעי, מה הי' העולם חסר מנוחה
באת שבת כלתה ונגמרה מלאכה.. דהמנוחה שם
היא כילוי וסילוק מלאכה ופעולה, וקאמר הכא בת"ח
שהוא פעולת השכל ועיון בעוה"ז ובעוה"ב דאין לו
מנוחה וכילוי מזאת הפעולה של עיון השכלי אלא
שתמיד פועל בה, והיא בעצמה פעולת המנוחה
דלעוה"ב שהצדיקים יושבין ונהנין מזיו השכינה
בעיון השכלי".

וצ"ע בביאור זה, כי:

מנוחה מפעולה של מלאכה כפשוטה שיוכלו
לעסוק בפעולת השכל והעיון בתורה - אינה חידוש
ד"יום שכולו שבת ומנוחה", כיון שישנה (עכ"פ
מעין זה) גם לפנ"ז - כפי ש"הבטיחנו בתורה שאם
נעשה אותה.. יסיר ממנו כל הדברים המונעים..
וישפיע לנו כל הטובות המחזיקות את ידינו לעשות
התורה.. כדי שלא נעסוק כל ימינו בדברים שהגוף
צריך להן, אלא נשב פנויים ללמוד בחכמה"⁸,
ואמרו חז"ל⁹ ש"בזמן שישראל עושין רצונו של
מקום מלאכתן נעשית ע"י אחרים", ועד להשלימות
בימות המשיח (לפני יום שכולו שבת ומנוחה)
שיקויים היעוד¹⁰ "ועמדו זרים ורעו צאנכם גו'",
ימצאו להם מרגוע וירבו בחכמה"¹¹, "יהיו פנויין
בתורה וחכמתה"¹².

(5) תהלים כט, יא.

(6) בחדא"ג סוף ברכות.

(7) בראשית ב, ב ובפרש"י.

(8) רמב"ם הל' תשובה פ"ט ה"א.

(9) ברכות לה, ב.

(10) ישע"י סא, ה. וראה ברכות שם.

(11) רמב"ם שם ה"ב.

(12) שם סוף הלכות מלכים ומלחמות ומלך המשיח (פי"ב

ה"ד) - סיום וחזרת ספר הי"ד.

א. בסיום מסכתות ברכות ומועד קטן הובא
המאמר "תלמידי חכמים אין להם מנוחה כו"
שנאמר¹ ילכו מחיל אל חיל יראה אל אלקים
בציון, אבל בשינוי לשון: במסכת ברכות - "אין
להם מנוחה לא בעולם הזה ולא בעולם הבא", ובמסכת
מו"ק - "אין להם מנוחה אפילו לעולם² הבא"³.

ונוסף על השינוי במאמר זה, ישנם עוד שינויים
בהמשך המאמרים בסוגיא זו:

במאמר שלפניו - "היוצא מבית הכנסת לבית
המדרש כו" זוכה ומקבל פני שכינה, שנאמר ילכו
מחיל אל חיל יראה אל אלקים בציון" - נאמר
במסכת ברכות "היוצא מבית הכנסת ונכנס לבית
המדרש ועוסק בתורה", ובמסכת מו"ק נאמר "היוצא
מבית הכנסת לבית המדרש (ומוסיף) ומבית המדרש
לבית הכנסת".

ובמאמר שלפני פניו - נאמר במסכת ברכות
"הנפטר מחבירו אל יאמר לו לך בשלום אלא לך
לשלום.. הנפטר מן המת אל יאמר לו לך לשלום
אלא לך בשלום" (הנפטר מחבירו תחילה ואח"כ
הנפטר מן המת), ובמסכת מו"ק נאמר "הנפטר מן
המת.. לך בשלום, הנפטר מן החי.. לך לשלום"
(הנפטר מן המת תחילה ואח"כ הנפטר מן החי)⁴.

ועוד שינוי - שבמסכת ברכות מוסיף (לאחרי ג'
הבבות הנ"ל) ומסיים במאמר "תלמידי חכמים מרבים

(* משיחות יום ב' דחג השבועות תשכ"ד. וא"ו תשרי
תשר"מ. ועוד.

(1) תהלים פד, ח.

(2) "לעולם הבא", ולא "בעולם הבא" כבברכות.

(3) וחילוק זה מודגש עוד יותר בפירוש רש"י (פשוטו של
ש"ס, כדרכו בפירושו על התורה שמפרש פשוטו של מקרא) ב"אין
להם מנוחה" - שבברכות מפרש "מישיבה לישיבה וממדרש
למדרש" (הן בעוה"ז והן בעוה"ב), ובמו"ק מפרש ש"הולכין
מג"ע לרקיע ומרקיע לג"ע כו"מ* ("אפילו לעוה"ב").

(4) הטעם הפשוט לשינוי זה, הוא, בגלל ההמשך למאמר
שלפנ"ז: במסכת מו"ק מדובר לפנ"ז אודות יציאת נשמה,
ובהמשך לזה בא המאמר "הנפטר מן המת" (ולאח"ז "הנפטר מן
החי"), ובמסכת ברכות מדובר לפנ"ז אודות כבוד אכסניא,
ובהמשך לזה בא המאמר "הנפטר מחבירו" (ולאח"ז "הנפטר מן
המת"). אבל, כיון שבסוגיא זו ישנם שינויים נוספים, מסתבר
לומר, שיש גם ענין כללי שקשור עם כל פרטי השינויים בהסוגיא
(נוסף על הטעם הפרטי בנוגע לשינוי זה).

(* כ"ה בפירוש רש"י שבגירסת העין יעקב.

להם מנוחה .. בעוה"ב - עוה"ב (ג"ע) שלפני יום³⁴
שכולו שבת ומנוחה" (כפי האריז"ל), ובמסכת³⁵
מו"ק (שבסיומה הובא מאמר זה בפעם השני),³⁶
מדובר אודות דרגא שני (ונעלית יותר) ב"אין להם³⁷
מנוחה .. לעוה"ב - עולם התחי, יום שכולו³⁸
שבת ומנוחה, והחידוש בזה - שגם אז יהיו עליות³⁹
("אפילו לעולם הבא"), אלא שיהיו באופן של⁴⁰
מנוחה (ע"ד פי' המהרש"א).⁴¹

וכדי לבאר פרטי הדרגות ד"אין להם מנוחה ..
לעוה"ב" (לפני יום שכולו שבת ומנוחה, ו"ליום⁴²
שכולו שבת ומנוחה") שבברכות ובמו"ק, יש⁴⁴
להקדים תחילה ביאור כללות החילוק שבין ב'⁴⁵
המצבים דמנוחה ("יום שכולו שבת ומנוחה")⁴⁶
והעדר המנוחה ("אין להם מנוחה") בלימוד התורה⁴⁷
- ע"פ ביאור החילוק שבין תוכן המסכתות תמיד⁴⁸
(ועד"ז ברכות) ומו"ק [מסכת תמיד שסיומה "ליום⁴⁹
שכולו שבת ומנוחה" (ועד"ז מסכת ברכות שסיומה⁵⁰
בשלום, ענין המנוחה), ומסכת מו"ק שסיומה⁵¹
"תלמידי חכמים אין להם מנוחה אפילו לעוה"ב"⁵²],¹⁷
דיש לומר, שב' מסכתות אלו מורים על ב' אופנים⁵³
בלימוד התורה, לימוד באופן של מנוחה (תמיד),⁵⁴
ולימוד באופן של העדר המנוחה (מו"ק), כדלקמן.⁵⁵
ד. והענין בזה:

התורה נחלקת לתורה שבכתב ותורה שבעל פה⁵⁷
("פירושה"¹⁸): תורה שבכתב - ניתנה באופן שלא⁵⁸
שייך שינוי גרעון והוספה בתיבותי ואותיותי, לא⁵⁹
חסר ולא יתיר. ותורה שבעל פה, "פירושה" -⁶⁰
נתגלתה ונתבארה ע"י החכמים שדורשים כל תיבה⁶¹
וכל אות שבתורה (ע"פ י"ג מדות שהתורה נדרשת⁶²
בהם) שע"ז ניתוסף ריבוי גדול בתורה¹⁹, ועד⁶³
שמוסיפים חידושים בתורה, כלשון חז"ל "תלמיד⁶⁴
ותיק עתיד לחדש"²⁰, "לאפשא לה"²¹ (חידוש⁶⁵
שמיוסד על כללי התורה).⁶⁶

ולכאורה י"ל שהחידוש ד"יום שכולו שבת¹
ומנוחה" הוא בהמנוחה (גם - ואדרבה - בעיקר)²
ביחס ללימוד התורה (חידוש לגבי המעמד ומצב³
ד"תלמידי חכמים אין להם מנוחה כו").⁴

וכן משמע בלקוטי הש"ס להאריז"ל¹³ בביאור⁵
המאמר "תלמידי חכמים אין להם מנוחה כו",⁶
וז"ל: "בעולם שלאחר המיתה ת"ח עוסקים בתורה⁷
ועולין ממדריגה למדריגה ומישיבה לישיבה .. כי⁸
כמו שהשי"ת אין לו סוף כך תורתו אין לה סוף ..⁹
(אבל) לעתיד אחר התחי יהי להם מנוחה¹⁰
ומלאה¹⁴ הארץ דעה כו". כלומר: לאחר המעמד¹¹
ומצב ש"אין להם מנוחה .. בעוה"ב", ישנו מעמד¹²
ומצב נעלה יותר - יום שכולו שבת ומנוחה,¹³
שאז תהי' להם מנוחה בלימוד התורה¹⁵.

אבל, עפ"ז נשאלת השאלה לאיך גיסא:

כיון שהתורה אין לה סוף ("כמו שהשי"ת אין¹⁶
לו סוף כך תורתו אין לה סוף"), וככל שתגדל¹⁷
השלימות בלימוד התורה יכולים וצריכים להוסיף¹⁸
עוד יותר עד אין סוף - איך שייך מנוחה ביחס¹⁹
ללימוד התורה!?

ואולי י"ל, שגם "לעתיד אחר התחי (ש)יהי'²¹
להם מנוחה" (לאחרי ש"אין להם מנוחה ..²²
בעוה"ב") תהי' הוספה ועלי' בלימוד התורה²³, אלא,²⁴
שאז ("ב"יום שכולו שבת ומנוחה") תהי' העלי'²⁵
וההוספה עצמה באופן של מנוחה (ע"ד מ"ש²⁶
המהרש"א: "היא בעצמה פעולת המנוחה"),²⁷
כדלקמן.

ג. ויש לומר, שב' המאמרים ד"תלמידי חכמים²⁸
אין להם מנוחה .. בעוה"ב", במסכת ברכות²⁹
ובמסכת מו"ק, הם (לא כפל של אותו ענין, אלא)³⁰
ב' דרגות בעוה"ב:

במסכת ברכות (שבסיומה הובא מאמר זה³²
לראשונה), מדובר אודות דרגא ראשונה ב"אין³³

(17) עיקר החידוש ד"אין להם מנוחה", גם "ליום שכולו שבת ומנוחה".

(18) הקדמת הרמב"ם לספר היר בתחלתו.

(19) "כמו למשל פרק השואל במס' ב"מ "נלקח" מאות וי"ו דוכי ישאל איש וי"ו מוסיף על ענין ראשון כו" (לקו"ת דרושי שמע"צ פח, רע"א. ברכה צה, ד).

(20) ראה מגילה יט, ב. ירושלמי פאה פ"ב ה"ד. שמו"ר רפמ"ז (ועוד - נסמן בלקו"ש ח"ט ע' 252).

(21) זח"א יב, ב. תו"א מקץ לט, ד. וראה הלי' ת"ת לאדה"ז פ"ב ה"ב. וש"נ.

(13) בסוף ברכות.

(14) ישע"י יא, ט. וראה רמב"ם שם.

(15) ועד"ז מבואר בכ"מ בדרושי חסידות שלעתיד לבוא לא יהיו עוד עליות (ראה אוה"ת ואתחנן ע' סז. המשך תרס"ו ע' יב ע' קה. ועוד).

(16) ולהעיר שבלקוטי הש"ס להאריז"ל מסיים (לאחרי שכותב ש"לעתיד .. יהי' להם מנוחה ומלאה הארץ דעה") "כל אחד לפי מדרגתו", שמוה גופא משמע שיש מקום לעלי' למדריגה נעלית יותר.

של מנוחה, כיון שהולכים ומתחדשים אצלו סברות
חדשות, "כמעין המתגבר"²⁹.

ה. ומרומז גם בהחילוק שבין (שמות ותוכן)
המסכתות "תמיד" ו"מועד קטן"³⁰:

"תמיד" - מצב תמידי ללא שינוי ("סדר התמיד
לעבודת בית אלקינו"³¹) - מורה על לימוד התורה
באופן שהעיקר הוא לימוד וקליטת זכרון עניני
התורה כפי שנמסרו ונתגלו, ללא שינוי והוספה
("בור סוד שאינו מאבד טיפה"), שלימוד זה הוא
באופן של מנוחה (כמודגש בהסיום "ליום שכולו
שבת ומנוחה").

[ועד"ז מסכת ברכות - שמדובר בה אודות
הברכות שחיוכן בסדר התמידי דהנהגת האדם,
החל מברכות ק"ש ותפלה, ועד"ז הברכות על
המזון ושאר ברכות הנהנין, ש"אלו התפלות
והברכות הם קיומו של עולם תחת העבודה"³²
(ע"ד ובדוגמת "סדר התמיד לעבודת בית אלקינו"),
כמודגש בהסיום בשלום, ענין המנוחה].

"מועד קטן" - זמן (מועד מלשון זמן) שגדרו
תנועה ושינוי (עבר הוה ועתיד), ובפרט זמן מיוחד
ששונה מהזמן הרגיל, חולו של מועד (בהתחלת
המסכת), ועד לשינוי לגריעותא (דיני אבילות בסוף
המסכת) שהכוונה בזה היא להפכו לטוב (כסיום
המסכת במשנה) - מורה על לימוד התורה באופן
של עיון ופולפול בקושיות³³ ופירוקים שעי"ז
ניתוסף חידושי הלכות רבות ("כמעין המתגבר"),
שלימוד זה הוא באופן של העדר המנוחה
(כמודגש בהסיום "אין להם מנוחה").

ובהתאם לאופן לימוד התורה בעולם הזה בא

ובהתאם לכך ישנם ב' אופנים בלימוד התורה
(גם בתושבע"פ עצמה²²): (א) לימוד "כל התורה
שבע"פ המסורה לנו ונגלית לעין כל"²³, ו"לחזור
.. פעמים רבות .. כדי שיזכור היטב"²⁴, "עד
שנחקק היטב בזכרוננו כל התורה"²⁵ - לימוד
וקליטת זכרון עניני התורה כפי שנמסרו ונתגלו,
ללא שינוי והוספה, (ב) "לסבור סברות בהלכות
ולפלפל בהן בקושיות ופירוקים לירד לעומק
הסברות וטעמי ההלכות .. ולחדש חידושי הלכות
רבות"²⁵, ש"אין קץ ותכלית לעומק טעמי ההלכות
והפולפול בטעמיהן ובדרשותיהן .. (ש)עי"ז
יתחדשו ג"כ חידושי הלכות לאין קץ ותכלית"²³.

ובלשון חז"ל - ב' האופנים ד"ליגמר ..
(ו)ליסבר"²⁶, "סיני ועוקר הרים", "מתון ומסיק
חריף ומקשה"²⁷, "בור סוד שאינו מאבד טיפה ..
(ו)כמעין המתגבר"²⁸.

ומהחילוקים שביניהם - מצב של מנוחה ומצב
של העדר המנוחה:

לימוד עניני התורה שכבר נמסרו ונתגלו ללא
שינוי והוספה הוא לימוד של מנוחה, כיון שאינו
מתייגע לסבור ולפלפל בקושיות ופירוקים לירד
לעומק הסברות ולחדש הלכות. כלומר: אף
שבודאי יש צורך ביגיעה רבה וישנה יגיעה רבה
ללימוד ולידע "כל התורה שבע"פ המסורה לנו
ונגלית לעין כל", "עד שנחקק היטב בזכרוננו כל
התורה", מ"מ, דרך הלימוד דכל ענין וענין בפ"ע
הוא באופן של מנוחה, ללא פולפול בקושיות
ופירוקים, ולאחרי שלומד ויודע ענין זה, יש לו
מנוחה מענין זה (ולאח"ז לומד ענין אחר).

משא"כ הלימוד לסבור ולפלפל ולחדש הלכות
הוא לימוד של העדר המנוחה, כיון שבכל ענין וענין
מפלפל בקושיות ופירוקים, שסותר סברא הקודמת
ומחדש סברא חדשה, ולאח"ז סותר הסברא
החדשה ומחדש סברא נעלית יותר, ולא בא למצב

(29) ובפרטיות יותר - יש באופן הלימוד ד"ליסבר" גופא ב' אופנים: "מתון ומסיק" - ששוהה ומעיין יפה בעומק הסברות עד שבא למסקנת הענין, ואז נעשה אצלו מצב של מנוחה (כמו ב"סיני"), ו"חריף ומקשה" - פלפול ויתורא, שעל כל ענין שכלי מעלה קושיות וסתירות בכח חריפותו, וכשמתרץ קושיותיו מקשה עוד, וחוזר חלילה כ' (ראה סה"מ קונטרסים ח"א קעג, א. סה"מ תש"ח ס"ע 123 ואילך).

(30) ראה גם לקר"ש חכ"ט ע' 175 הערה 19.
(31) תמיד פ"ז מ"ג בסופה (ובפשטות - קאי על כללות המסכת).

(32) חדא"ג מהרש"א סוף ברכות.
(33) אע"פ שהקושיות מצד החסרון בהבנת הענין הם דבר בלתי-רצוי, "קשיא מסטרא דרע" (זח"ג קכד, ב (ברע"מ)) - ע"ד ובדוגמת הענינים הבלתי-רצויים שבמסכת מו"ק.

(22) נוסף על החילוק בין לימוד תושב"כ ללימוד תושבע"פ.

(23) הל' ת"ת לאדה"ז פ"א ה"ה.

(24) שם פ"ב ה"ג.

(25) שם ה"ב.

(26) שבת סג, א. הל' ת"ת לאדה"ז פ"א ה"ה. פ"ב ה"ב.

(27) הוריות בסופה.

(28) אבות פ"ב מ"ט.

שבעה"ב (ללא הגבלת הגוף) יכולים להוסיף³⁶
בלימוד התורה בעילוי אחר עילוי עד אין קץ, אלא³⁷
גם בעוה"ז (בהגבלת הגוף) יכולים להוסיף בלימוד³⁸
התורה בעילוי אחר עילוי עד אין קץ.³⁹

ויש לומר, שלעתיד לבוא (לאחרי שלימות⁴⁰
העבודה בעוה"ז ובעוה"ב), יעמדו ישראל על⁴¹
אמיתת התורה כמו שהיא באמיתתו ית' (כיון⁴²
שיתגלה בפועל ש"ישראל אורייתא וקוב"ה כולא⁴³
חד"י³⁷), ולכן יתבטל המצב דהעדר המנוחה, כי,⁴⁴
סיבת העדר המנוחה היא בגלל היגיעה וההשתדלות⁴⁵
לעמוד על אמיתת התורה, וכשעומדים על אמיתת⁴⁶
התורה בטל המצב דהעדר המנוחה (כשם שבתורה⁴⁷
עצמה לא שייך מצב של העדר המנוחה), ואז תהי'⁴⁸
השלימות האמיתית באופן של מנוחה - "יום⁴⁹
שכולו שבת ומנוחה".⁵⁰

ז. וצריך עוד להבין:

מה עושים תלמידי חכמים "ליום שכולו שבת⁵²
ומנוחה לחיי העולמים" - באלף השביעי?⁵³

ובסגנון אחר: איך יתכן שדוקא באלף⁵⁴
השביעי³⁸, זמן הכי נעלה מכל שית אלפי שנים⁵⁵
דהוי עלמא, לא תהי' הוספה בתורה אצל תלמידי⁵⁶
חכמים!?⁵⁷

זאת ועוד: כיון שגדר הזמן הוא תנועה ושינוי⁵⁸
(כנ"ל ס"ה), איך יתכן שיהיו אלף שנה - זמן ארוך⁵⁹
- באותו מעמד ומצב ללא שינוי והוספה!?⁶⁰

ועכצ"ל, שגם באלף השביעי יתוּסַף בלימוד⁶¹
התורה דתלמידי חכמים בעילוי אחר עילוי⁶²
(ואדרבה: ההוספה באלף השביעי תהי' באופן⁶³
נעלה יותר מבכל הזמנים שלפנ"ז, בעוה"ז⁶⁴
ובעוה"ב), אלא, שהעליות יהיו באופן של מנוחה,⁶⁵
"יום שכולו שבת ומנוחה".⁶⁶

ח. ויובן בהקדם הביאור בכללות ענין החידוש⁶⁷
בתורה - שעיקר הענין ד"אין להם מנוחה" הוא⁶⁸
בעיון ופלפול בטעמי ההלכות שע"ז יתחדשו⁶⁹
חידושי הלכות לאין קץ ותכלית:⁷⁰

מהביאורים במארו"ל "כל מה שתלמיד ותיק⁷¹
עתידי לחדש הכל ניתן למשה מסיני"²⁰ (דלכאורה:⁷²

השכר ("מדה כנגד מדה"³⁴) דלימוד התורה בעולם¹
הבא³⁵ - כמודגש בתוכן הסיום דב' המסכתות:

הסיום דתמיד, "ליום שכולו שבת ומנוחה" -³
שכר על לימוד וידיעת התורה המסורה לנו כמו⁴
שהיא (ללא שינוי והוספה), לימוד באופן של⁵
מנוחה; והסיום דמו"ק, "תלמידי חכמים אין להם⁶
מנוחה אפילו לעוה"ב"³⁶ - שכר על לימוד התורה⁷
באופן של פלפול לירד לעומק הסברות ולחדש⁸
חידושים, לימוד באופן של העדר המנוחה.⁹

ו. והנה, ע"פ האמור, הענין ד"אין להם¹⁰
מנוחה" הוא נעלה יותר מהענין ד"יום שכולו שבת¹¹
ומנוחה" [כשם שהשלימות דלימוד התורה היא¹²
(לא רק לימוד התורה המסורה לנו, אלא גם) לירד¹³
לעומק טעמי ההלכות ולחדש חידושי הלכות רבות¹⁴
לאין קץ ותכלית] - ה"פ המובן ממדרשי חז"ל¹⁵
שתכלית השלימות היא "ליום שכולו שבת ומנוחה¹⁶
לחיי העולמים". וכמפורש בלקוטי הש"ס¹⁷
להאריז"ל ש"אין להם מנוחה כו'" הוא "בעולם¹⁸
שלאחר המיתה", אבל "לעתיד אחר התחי' יהי'¹⁹
להם מנוחה" (כנ"ל ס"ב).²⁰

ועכצ"ל, שלאחרי השלימות דלימוד התורה²¹
באופן ש"אין להם מנוחה" (לירד לעומק הסברות²²
כו') באים לשלימות נעלית יותר ד"יום שכולו שבת²³
ומנוחה".²⁴

הטעם ש"תלמידי חכמים אין להם מנוחה (מצד²⁵
לימוד התורה בעיון ופלפול בעומק הסברות) לא²⁶
בעוה"ז ולא בעוה"ב", הוא, לפי ש"אין קץ ותכלית²⁷
לעומק טעמי ההלכות כו'", "כמו שהשי"ת אין לו²⁸
סוף כך תורתו אין לה סוף", ולכן, לא מבעי²⁹
שבעוה"ז אין ביכולת לעמוד על אמיתת התורה כמו³⁰
שהיא לאמיתתה, מצד ההגבלה וההעלם וההסתר³¹
דהגוף, אלא גם בעוה"ב שאין בו ההגבלה וההעלם³²
וההסתר דהגוף, אי אפשר לעמוד על אמיתת³³
התורה כמו שהיא לאמיתתה (כשם שא"אפשר³⁴
לעמוד על אמיתתו ית'); ולאידך - לא מבעי³⁵

(34) סנהדרין צ, סע"א. וראה סוטה ח, ב ואילך.

(35) כמארו"ל (פסחים נ, א. ורש"י) "אשרי מי שבא ללמוד
ותלמודו בידו", שהפירוש בזה, שע"י לימוד התורה בעוה"ז זוכה
ללמוד תורה בדרגא נעלית יותר שבאין-ערוך בעוה"ב (לקו"ת
ואתחנן ו, ג. שה"ש כב, ד. ובכ"מ).

(36) כהלשון בסיום מו"ק (משא"כ בברכות, "לא בעוה"ז ולא
בעוה"ב"), שבו מודגש שמדובר (בעיקר) אודות קבלת השכר.

(37) ראה זח"ג עג, א.

(38) וע"פ מ"ש האריז"ל ("לעתיד אחר התחי' יהי' להם
מנוחה") - גם בזמן התחי' לפני אלף השביעי.

1 איך יתכן שהענינים שנתחדשו ממש ע"י חכמי
2 ישראל הם "תורה" שניתנה מסיני?!
3 ועוד ועיקר: איך יתכן שע"י חכמי ישראל
4 יתוספו ענינים חדשים בתורה - ה"ז הוספה ושינוי
5 בתורתו של הקב"ה?!
6 ט. ויש לומר הביאור הזה:
7 התורה - "לא בשמים היא", אלא ניתנה
8 לבעלותם של ישראל שפוסקים דיני התורה ע"פ
9 הכרעת שכלם (כדעת הרוב), ולכן "אין משגיחין
10 בבת קול", ועד ש"קוב"ה .. קא חייך ואמר נצחוני
11 בני נצחוני" 48. ולא עוד אלא שגם הענינים
12 שמתחדשים ע"י חכמי ישראל נעשים תורה.
13 וההסברה בזה - מצד גודל מעלתן של ישראל,
14 ש"מחשבתן של ישראל קדמה לכל דבר" 49, גם
15 למחשבת התורה:
16 ובהקדם תורת הרב המגיד 50 בפירוש מארז"ל 51
17 "ישראל עלו במחשבה", כמשל האב שצורת בנו
18 חקוקה במחשבתו [היינו, שציור זה במחשבתו ית'
19 בא מהבן (צורת הבן)], כי, מצד גודל אהבתו
20 לישראל עלה ברצונו שהצורה שלהם תהי' חקוקה
21 בו, אלא ש"אצל השם ית' שייך זה לומר אף קודם
22 שנבראו ישראל הי' נחקק צורתם במחשבה .. כי
23 אצלו ית' העבר והעתיד א"י" 52.
24 ומזה מובן גם בנוגע לחידושים שמחדשים
25 ישראל בתורה - שמצד גודל מעלתם של ישראל

1 ענין שניתן למשה מסיני אינו חידוש של תלמיד
2 (ותיק) - שמשו קיבל בסיני ה"כללים" ("כללים
3 למדוהו" 39) שמהם באים כל ה"פרטים"
4 שמתחדשים ע"י תלמיד ותיק בכל הדורות, וכיון
5 שהפרטים הם בכח ובהעלם, והתגלותם נעשית ע"י
6 תלמיד ותיק שמתייגע בתורה לגלות את הפרטים
7 מן ההעלם והכח שבכלל, ה"ז "חידוש" של
8 התלמיד ותיק 40.
9 ועדיין צריך ביאור בדיוק הלשון "כל מה
10 שתלמיד ותיק עתיד לחדש הכל ניתן למשה מסיני"
11 לאמיתתו ובשלמותו, כי: בכלל ופרט - כיון שהכלל
12 הוא באופן שיכולים להוציא ממנו הפרטים, ועד
13 שאין בפרט אלא מה שבכלל 41, הרי התגלות
14 הפרטים מהכלל אינה חידוש אמיתי; ולאידך, כיון
15 שהפרטים עצמם (הציור דהפרטים) לא נמצאים
16 בהכלל 42 (שאינו אלא כלל לפרטים שהם בהעלם
17 לגמרי), אין זה באופן ש"הכל (גם הפרטים) ניתן
18 למשה מסיני" לאמיתתו 43.

19 זאת ועוד:

20 נוסף על הפרטים שנדרשים ומתגלים מהכלל
21 ע"פ י"ג מדות שהתורה נדרשת בהם, ישנם "כמה
22 ענינים (ש)נתחדשו ממש בתושבע"פ ורק אסמכוה
23 אקרא" 44, כולל ובמיוחד "הגזירות והתקנות
24 והמנהגות" 45, שענינים אלו לא היו (לכאורה)
25 אפילו באופן של "כלל", ואעפ"כ נעשים חלק
26 מהתורה (לא רק שיש חיוב לקיימם, אלא שהם חלק
27 מהתורה) 46, שניתנה למשה מסיני 47. ולכאורה,

אתוון דאורייתא (להר"י ענגל) כלל יו"ד בביאור ההמשך לדין דגר
חנוכה - שזמה מוכח שמצוות דרבנן הם כמו מצוות מן התורה*,
שמלבד החיוב על הגברא, חלה קדושה על החפץ כיון שהוקצה
ונתייחד לעשות בו רצונו ית'. וראה תניא פ"ח (בענין מאכלות
אסורות שחיותם מגק"ט): "ואפילו הוא איסור דרבנן, שחמורים
דברי סופרים יותר מדברי תורה" (וראה לקמן הערה 57).
47 ראה מגילה יט, ב: "הראהו הקב"ה למשה .. מה
שהסופרים עתידים לחדש .. מקרא מגילה".
48 ב"מ נט, ב.
49 ב"ר פ"א, ד. וראה תרבא"ר פ"ד.
50 או"ת ב, ג.
51 ב"ר שם.
52 ויש לומר, שהכוונה ב"עבר ועתיד" היא גם לזמן רוחני,
סיבה ומסובב, וכיון שאצלו ית' הסיבה והמסובב (עבר ועתיד)
אחד, לכן, במחשבה שנעשית טיבת בריאתם נחקקה צורתם כפי
שהיא לאחר ששעשה המסובב דהבריאה בפועל (וראה לקמן
הערה 55).

(* ולהעיר שאפילו "מנהג ישראל (שלא נקבע ע"י ב"ד הגדול, אלא
מנהג ישראל תחת) תורה היא" (ראה שו"ע אדה"ו א"ח ס"ט קפ
טצ"ד ט"ז. ועוד - נסמן בלקו"ש חכ"ב ע' 56 הערה 2).

(39) שמו"ר פמ"א, ו.
(40) ראה לקו"ש חי"ט ע' 253. וש"נ.
(41) ראה סנהדרין מה, סע"ב. בכורות ו, א.
(42) ולכן כשהראה הקב"ה למשה את ר' עקיבא שדורש על
כל קוץ וקוץ תילי תילין של הלכות, "לא הי' יודע מה הם
אומרים" (מנחות כט, ב. וראה במדב"ר פ"ט, ו).
(43) ולהעיר ממאור"ל (מדרש תהלים יב, ז) "כל דבר ודבר
שהי' הקב"ה אומר למשה הי' אומר מ"ט פנים טהור וכו'",
ומפשטות הלשון משמע שלמד עמו (לא רק הכלל, אלא) גם
הפרטים (בציור שלהם), מ"ט פנים כו'.
(44) המשך תרס"ו ס"ע שפג. שצג (וראה לקמן הערה 59).
(45) רמב"ם הל' ממררים פ"א ה"ב-ג.
(46) ראה תנחומא נשא כט (בהמשך לדין ד"גר חנוכה שהותיר
בה שמן .. כיון שהוקצה למצוה אסור להשתמש ממנו): "לא
יאמר אדם איני מקיים מצוות זקנים הואיל ואינן מה"ת, אמר להם
הקב"ה בני אין אתם רשאים לומר כך, אלא כל מה שגזורים עליכם
תהיו מקיימים, שנאמר ועשית על פי התורה אשר יורוך, למה,
שאף על דבריהם אני מסכים, שנאמר ותגזור אומר ויקם לך". וראה

החכמה⁵⁸, ועד לעצמותו ית' שלמעלה מכל דרגא²³
וגילוי, העלם העצמי⁵⁹.²⁴
ועפ"ז יש לבאר נקודה בפירוש מארז"ל "כל²⁵
מה שתלמיד ותיק עתיד לחדש הכל ניתן למשה²⁶
מסיני" (שלע"ע לא מצאתי בספרים שבנגלה²⁷
דתורה) - שב' הענינים "לחדש" ו"ניתן" הם²⁸
לאמיתתם: (א) "לחדש" - חידוש של תלמיד ותיק²⁹
שאמרו בזמן המשנה וכו' ואז חידשו, (ב) ו"ניתן"³⁰
- כיון שחידוש זה (בהציור הפרטי שלו) ישנו³¹
במחשבתו ית' (שאצלו ית' העבר והעתיד א'),³²
ובאופן כזה ניתן למשה בסיני (אלא שלהיותו³³
בהעלם העצמי ה"ז חידוש גמור).³⁴

ומזה מובן שישנם ב' אופנים ב"חידושי תורה"³⁵
שע"י העיון והיגיעה דתלמיד ותיק: (א) "חידוש"³⁶
(בשם המושאל) שעל ידו מתגלה העומק שישנו³⁷
בתורה מצד עצמה, כמו התגלות הפרטים שכלולים³⁸
בהכלל, שאף שבהיותם בכלל הם בהעלם לגמרי³⁹
(ועד שהתגלות מן הכלל נקראת בשם "חידוש"),⁴⁰
מ"מ, להיותו הכלל של הפרטים (אין בכלל אלא⁴¹
מה שבפרט), נמצאים בו הפרטים בהעלם השייך⁴²
אל הגילוי (העלם שישנו במציאות). (ב) ועיקר:⁴³

(שחקוקים במחשבתו ית') נעשים גם החידושים¹
שלהם חלק מהתורה כפי שהיא במחשבתו²
(חכמתו) של הקב"ה. כלומר, חידושים אלו באים³
מישראל⁵³, ואעפ"כ ישנם במחשבתו (חכמתו) ית'⁴
אף קודם שנתחדשו ע"י ישראל, כיון שאצלו ית'⁵
העבר והעתיד א'⁵⁴ (ולכן שייך לומר עליהם⁶
שניתנו בסיני, כיון שבסיני נתן הקב"ה התורה כפי⁷
שהיא במחשבתו ית'). אלא, שבמחשבתו ית' (קודם⁸
שנתחדשו ע"י ישראל) הם בדרגא שלמעלה מהזמן⁹
(העבר והעתיד אחד), ולכן הם בתכלית ההעלם,¹⁰
העלם שאינו במציאות⁵⁵, וכשמתחדשים ע"י¹¹
ישראל באים במציאות.¹²

ובעומק יותר: לא זו בלבד שגם הענינים¹³
שמתחדשים ע"י ישראל הם חקוקים במחשבתו ית'¹⁴
ולכן הם חלק מתורתו של הקב"ה, אלא יתירה¹⁵
מזה, שיש עילוי בעניני התורה שמתחדשים ע"י¹⁶
ישראל (תלמיד ותיק עתיד לחדש) לגבי עניני¹⁷
התורה כפי שהיא מצד עצמה (תורתו של¹⁸
הקב"ה)⁵⁶ - כי, התורה מצד עצמה היא בחינת¹⁹
זכמותו של הקב"ה, ועניני התורה שמחדשים ישראל²⁰
(מצד שרשם בעצמותו ית') הם בדרגא נעלית²¹
יותר⁵⁷ (ועד לעילוי שבאין-ערוך) לגבי דרגת²²

- כי, התורה היא ה"ספר", וישראל נקראים "סופרים", כמו הסופר
שכותב את הספר (ראה לקו"ת דרושי סוכות פ, ב. שה"ש מו, ג.
ובכ"מ).

ועפ"ז יש לבאר דיוק לשונו של רבינו הזקן "ואפילו הוא
איסור דרבנן (ומוסיף) שחומרים דברי סופרים יותר מדברי תורה"
(כנ"ל הערה 46) - שכוונתו בהוספה זו לבאר איך יתכן שדבר
המותר ע"פ התורה, היינו, שע"פ התורה (שהיא "דיפתראות
ופינקסאות" שעל ידם נברא העולם) מקבל חיותו מקי", ישתנה
ע"י האיסור דרבנן ויקבל חיותו מגק"ט? ועל זה מוסיף
ש"חומרים דברי סופרים יותר מדברי תורה", כמו ה"סופר"
שכותב את ה"ספר", ולכן ע"י דברי סופרים נעשה כן ע"פ תורה,
ובמילא נעשה כן גם בעולם, שהדבר שנאסר מדרבנן מקבל חיותו
מגק"ט ככל האיסורים שבתורה (ועד"ז בנוגע לחלות הקדושה
על החפץ במצוה דרבנן, כבנר חנוכה).

(58) ועפ"ז יש לבאר המשך מארז"ל (שבהערה 43) שהקב"ה
לימד למשה מ"ט פנים טהור ומ"ט פנים טמא, "אמר לפני
רבש"ע עד מתי נעמוד על בירורה של הלכה, א"ל אחרי רבים
להטות" - דיש לומר, ששאלת משה היא (לא רק כיצד צ"ל
ההנהגה בפועל, אלא גם) מזה הפירוש בתורה, ותשובת הקב"ה
היא שהפירוש בתורה נקבע ע"פ דעת הרוב דחכמי ישראל,
וההסברה בזה, שמ"ט פנים טהור ומ"ט פנים טמא הם מצד דרגת
התורה כפי שהיא בזכמותו ית', ו"בירורה של הלכה" הוא מצד
דרגת התורה כפי שהיא בעצמותו ית', שמתגלה ע"י ישראל
(אחרי רבים להטות"ו) מצד שרשם בעצמותו ית'.

(59) ראה המשך תרס"ו ע' שצג: "בתושבע"פ באים ענינים
אלו לא מבחי' תוה"ק לבד כ"א מבחי' העלם העצמי דא"ס כו".

(53) ועפ"ז יומתק לשון חז"ל (גיטין ו, ב) שהקב"ה אומר
אביתר בני כך הוא אומר וינתן בני כך הוא אומר" - דאף שענין
זה הוא תורתו של הקב"ה (כהמשך דברי הגמרא: "ומי איכא
ספיקא קמי שמאי .. אלו ואלו דברי אלקים חיים"), אומר הקב"ה
ענין זה בשמו של ישראל ("אביתר בני כך הוא אומר וינתן בני
כך הוא אומר"), כיון שענין זה נעשה תורתו של הקב"ה ע"י
חידושים של ישראל.

(54) ובפשטות: כיון שהקב"ה יודע (לפני הזמן) עתידות, יודע
מקדם החידושים שיחדשו ישראל בעתיד.

(55) היינו, שגם למעלה הם בהעלם שאינו במציאות, כי,
הגדר דומן רוחני, סיבה ומסובב (כנ"ל הערה 52), הוא גם
למעלה, שזהו כל ענין ה"השתלשלות"**, והענין דעבר ועתיד
(סיבה ומסובב) אחד הוא למעלה מכל ענין וגדר של מציאות.
(56) ע"ד המבואר בהמשך תער"ב (ח"ב ע' א'קכג ואילך)
בפירוש הכתוב "וירא אלקים את כל אשר עשה והנה טוב מאד",
ש"הוא מה שנתקבלה העבודה והביטול בנבראים (והיינו
בנש"י***) בטוב ביתרון גדול גם על תחלת המחשבה כו".

(57) כמארז"ל חמורין חביבין וערבין דברי סופרים יותר
מדברי תורה (ראה סנהדרין פח, ב. ירושלמי שם פי"א ה"ד. ועוד)

(*) ואפילו מהשתלשלות יש גם דוגמת ענין הזמן (סיבה
ומסובב) - שהרי גם לפני הצמצום ישנו עצם האור, וממנו בא
התפשטות האור.

(**) ובהמשך הענין: "מצד שמוחדשים בעצמות א"ס שלמעלה
מעלה משרש ומקור ההשתל" כו".

אל אלקים בציון", כשיתגלה ש"ישראל אורייתא
וקוב"ה כולא חד", שאז יעמדו ישראל על אמתת
התורה, תהי' הוספה ועלי' עי"ז שישראל יחדשו
ויוסיפו בתורה, יילכו (בכח עצמם) מחיל אל
חיל⁶².

אבל, הוספה זו לא תהי' באופן ש"אין להם
מנוחה" (כבעוה"ז ובעוה"ב), אלא באופן ד"יום
שכולו שבת ומנוחה"⁶³ - כי:

החילוק שבין גדר ה"מנוחה" לגדר ה"תנועה"
(שינוי והוספה), הוא, ש"מנוחה" היא בעצמותו,
ו"תנועה" היא יציאה כביכול מעצמותו⁶⁴.

וכיון שהחידושים שמחדשים ישראל הם בדרגת
התורה כפי שהיא בהעלם העצמי דעצמותו ית'
(כנ"ל ס"ט), הרי, השינוי וההוספה (העדר המנוחה
בחיצוניות ובפועל) אינם גדר של "תנועה" שהיא
יציאה מעצמותו⁶⁵, אלא גדר של "מנוחה" (כפי
שהיא בפנימיותה ולאמיתתה) שהיא בעצמותו⁶⁶.

(62) ויומתק יותר ע"פ פרש"י על הפסוק - "יראה צבאם
וזילם (של ישראל) אל הקב"ה בציון".

(63) נוסף על ה"מנוחה" בשייכות לדרגת התורה כפי שהיא
מצד עצמה, כיון שעמדו על אמתתה.

(64) ובפשטות - שבעת המלאכה נמצאים כחות הנפש
בהמשכה והתגלות מחוץ לעצם הנפש, ובעת המנוחה חוזרים
ונכללים בעצם הנפש (ראה לקו"ת בהר מב, ג. ובכ"מ).

(65) ומ"ש בהמשך תרס"ו (שבהערה 60) שלעתיד לבוא,
"כאשר יתעלו בבחי' תענוג העצמי ויחיו לפניו ממש", "לא יהי'
עוד עליות" - אולי י"ל, שהכוונה היא ל"עליות" (ע"ד הרגיל)
שהם באופן של יציאה מעצמותו (וראה שוה"ג להערה הבאה).

(66) ועפ"ז י"ל, שהמנוחה בדרגת התורה מצד עצמה
(כשעומדים על אמתתה) היא מנוחה (רק) בפועל, אבל, כיון
שהיא בדרגת החכמה שהיא גילוי ויציאה מעצמותו, אין זה גדר
המנוחה לאמיתתו שהיא בעצמותו; משא"כ בדרגת התורה כפי
שהיא בעצמותו ית', שמתגלית ע"י החידושים של ישראל בתורה
- אף שבפועל יש הוספה הקשורה עם העדר המנוחה, ה"ז גדר
של מנוחה לאמיתתו, שהיא בעצמותו.

וע"ד המבואר בהמשך תער"ב (שבהערה 56) החילוק שבין
המנוחה והתענוג במעלי שבתא, שהיא מנוחה ותענוג בפועל, אבל
רק מזה שנגמרה המלאכה בטוב כפי שעלה במחשבתו תחלה
(ולא תענוג עצמי), להמנוחה והתענוג דיומא דשבתא (באופן של
שבייתה גם מהמנוחה דגמר המלאכה), כשרואה שנעשה יתרון
גדול גם על תחלת המחשבה, שמתענג בעצמותו*.

(*) בהמשך תער"ב שם (ריש ע' א'קכה), שגם הענוג מהיתרון גדול על
תחלת המחשבה שמתענג בעצמותו, כיון ש"ולא טוב העבודה לא
ה' הענוג הוה, א"כ אין זה בבחי' מנוחה עצמי שמצ"ע ממש, ובהכרח
לומר שיש מנוחה בעצם שאינה תלוי' בשום דבר כלל והיא מנוחה
תמידית ועצמית" (ובהמשך הענין, שזוה"ד ע"ד ש"י שכולו שבת ומנוחה
לחיי העולמים"). ויש לומר, שכללות הענין המדובר שם הוא בנוגע

1 "חידוש" (ממש) שהוא הוספה על העומק שבתורה
2 כפי שהיא מצד עצמה (בחינת חכמתו של הקב"ה)
3 שמתחדש ע"י ישראל (מצד שרשם בעצמותו ית'
4 שלמעלה מבחי' החכמה), ולפנ"ז אינו במציאות,
5 כי אם, בבחינת העלם העצמי שאינו שייך לגילוי.

6 י. עפ"ז יש לבאר תוכן ההוספה בתורה שתהי'
7 "ליום שכולו שבת ומנוחה" (כנ"ל ס"ז), והחילוק
8 שבינה לבין ההוספה בתורה בעוה"ז ובעוה"ב
9 (לפני "יום שכולו שבת ומנוחה") באופן ש"אין
10 להם מנוחה":

11 לימוד התורה בעוה"ז ובעוה"ב (לפני "יום
12 שכולו שבת ומנוחה") באופן ש"אין להם מנוחה"
13 הוא בעיקר בההשתדלות והיגיעה לגלות את העומק
14 שישנו בתורה מצד עצמה [דאף שישנם גם חידושים
15 שמחדשים ישראל בהוספה על העומק שיש בתורה
16 מצד עצמה, מ"מ, עיקר הלימוד הוא לגלות את
17 העומק שבתורה מצד עצמה], ולכן, כשעומדים על
18 אמתתה של התורה ומגלים כל העומק שבה, לא
19 שייך להוסיף עוד, ובמילא נעשה מצב של מנוחה
20 - "יום שכולו שבת ומנוחה" (כנ"ל ס"ו).

21 וכשעומדים על אמתתה של תורה כפי שהיא
22 מצד עצמה ("ליום שכולו שבת ומנוחה", לאחר
23 השלימות דלימוד התורה בעוה"ז ובעוה"ב) -
24 נעשה עיקר הלימוד בתורה באופן שישראל מחודשים
25 בתורה בהוספה על העומק שיש בה מצד עצמה,
26 מצד שרשם בעצמותו ית' שלמעלה מהתורה שהיא
27 בחי' החכמה⁶⁰, ובענין זה לא יהי' הפסק, כי אם,
28 הוספה ועלי' עד אין סוף ("אין להם מנוחה").

29 ויש לומר שמרומז בלשון הכתוב "ילכו מחיל
30 אל חיל יראה אל אלקים בציון" - שגם⁶¹ כש"יראה

(60) ראה המשך תרס"ו ע' קה (בביאור מארז"ל "אותן אלף
שנה שעתיד הקב"ה לחדש את עולמו .. הקב"ה עושה להם
(לצדיקים) נפלים כנשרים ושטים ע"פ המים") - ש"אחר שיבואו
לעתיד לבחי' התענוג העצמי שבהעלם החכמה שז"ע טעמי תורה
(שיעמדו על אמתתה של תורה) .. יהי' להם עלי' עוד מה שיהיו
שטים ע"פ המים דחכמה בבחי' מקיף העצמי דשעשועים
העצמיים דעצמות א"ס ממש שלא בא בבחי' העלם העצמי
דחכמה .. להיות דנשי' מושרשים בבחי' עצמיות ממש שלמעלה
מבחי' חכמה דתורה גם בשרש הראשון .. בבחי' העלם העצמי
דחכמה כו".

(61) כלומר: נוסף על הפירוש שע"ז ש"ילכו מחיל אל חיל"
זוכים ש"יראה אל אלקים בציון" ("ילכו מחיל אל חיל" עד
ש"יראה אל אלקים בציון"), יש לפרש "ילכו מחיל אל חיל" (גם)
כאשר "יראה אל אלקים בציון" (וראה הערה הבאה).

בסגנון אחר קצת - בהתאם לתוכן המסכתות
ברכות ומו"ק: מסכת ברכות היא ע"ד ובדוגמת
מסכת תמיד שבה מדובר אודות העבודה התמידית
בעניני התומ"צ, עבודה ע"ד הרגיל ("תמידים
כסדרם"), שגם העליות שבה עיקרם בדרגת התורה
כפי שהיא מצד עצמה; ובמסכת מו"ק מדובר
אודות העבודה בזמנים מיוחדים באופן של הוספה
על הרגיל ("מוספים כהלכתם"), כולל ובמיוחד
העבודה במצב של העלם והסתר (הענינים
הבלתי־רצויים שבמסכת מו"ק) בדרך "אור חוזר",
כיון שע"ז דוקא באים לבחי' העלם העצמי⁶⁸,
שבאין־ערוך לדרגת התורה כפי שהיא מצד עצמה.

ועפ"ז יש לבאר גם שינוי הלשון במאמר זה -
שבמסכת ברכות נאמר "אין להם מנוחה לא בעוה"ז
ולא בעוה"ב", ובמסכת מו"ק נאמר "אין להם מנוחה
אפילו לעוה"ב":

בנוגע להעדר המנוחה ("אין להם מנוחה")
בלימוד וידיעת התורה כדי לעמוד על אמיתתה כפי
שהיא מצד עצמה - במסכת ברכות - החידוש הוא
הן בעוה"ז והן בעוה"ב, שגם בעוה"ז (בהגבלת
הגוף) יכולים להוסיף בלימוד התורה בעילוי אחר
עילוי עד אין קץ, וגם בעוה"ב (שלמעלה מהגבלת
הגוף) צריכים להוסיף בלימוד התורה בעילוי אחר
עילוי עד אין קץ, ולכן הלשון הוא "אין להם
מנוחה לא בעוה"ז ולא בעוה"ב".

אבל בנוגע להעדר המנוחה ("אין להם מנוחה")
בהוספה לגבי התורה כפי שהיא מצד עצמה ע"ז
שישראל מחדשים בתורה - במסכת מו"ק - עיקר
החידוש הוא לעתיד לבוא, "ליום שכולו שבת
ומנוחה" (שגם לאחר שיעמדו על אמיתת התורה
כפי שהיא מצד עצמה, יחדשו ויוסיפו בה עוד
יותר), ולכן הלשון הוא "אין להם מנוחה אפילו
לעוה"ב".

יב. עפ"ז יש לבאר גם החילוק בבכא שלפנ"ז
(האמצעית) - שבמסכת ברכות נאמר "היוצא מבית
הכנסת ונכנס לבית המדרש ועוסק בתורה", ובמסכת
מו"ק נאמר "היוצא מבית הכנסת לבית המדרש
(ומוסיף) ומבית המדרש לבית הכנסת":

(68) ראה שערי אורה שער החנוכה ד"ה בכ"ה בכסלו פנ"ד
ואילך. המשך תרס"ו ע' צ ואילך. ועוד.

יא. ע"פ האמור לעיל יש לבאר החילוק בין ב'
המאמרים "תלמידי חכמים אין להם מנוחה"
שבברכות ובמו"ק:

המאמר "תלמידי חכמים אין להם מנוחה כו"
שבסיום מסכת ברכות, קאי (בעיקר) על העלי'
בלימוד וידיעת התורה כדי לעמוד על אמיתתה כפי
שהיא מצד עצמה, שאף שגם לימוד זה הוא באופן
שהולך וניתוסף עד אין סוף, "כי כמו שהשי"ת אין
לו סוף כך תורתו אין לה סוף", "אין להם מנוחה",
הרי, לעתיד לבוא ("ליום שכולו שבת ומנוחה")
שיעמדו על אמיתתה כמו שהיא מצד עצמה, יש
להם מנוחה⁶⁷, ולכן, לאחר המאמר "תלמידי חכמים
אין להם מנוחה כו", מוסיף ומסיים בענין השלום
("תלמידי חכמים מרבים שלום בעולם.. ה' יברך
את עמו בשלום"), שהו"ע המנוחה.

והמאמר "תלמידי חכמים אין להם מנוחה כו"
שבסיום מסכת מו"ק, קאי (בעיקר) על ההוספה לגבי
התורה כפי שהיא מצד עצמה ע"ז שישראל (תלמיד
ותיק) מחדשים (עתיד לחדש) בתורה מצד שרשם
בעצמותו ית' שלמעלה מדרגת התורה (חכמתו ית'
כפי שהיא מצד עצמה), וכיון שגם לעתיד לבוא
כשיעמדו על אמיתתה של תורה כפי שהיא מצד
עצמה ("ליום שכולו שבת ומנוחה") יוסיפו ישראל
לחדש בתורה עד אין סוף (כנ"ל ס"י), לכן, סיום
וחותם המסכת הוא במעמד ומצב ד"תלמידי
חכמים אין להם מנוחה כו", שנאמר ילכו מחיל אל
חיל (גם כשעומדים על אמיתתה, כש)יראה אל
אלקים בציון".

(67) ויש לומר, שמרומז גם בפסוק "ילכו מחיל אל חיל יראה
אל אלקים בציון" - שההליכה מחיל אל חיל ("אין להם מנוחה")
היא עד ש"יראה אל אלקים בציון" (כשיעמדו על אמיתתה של
תורה, ש"ישראל אורייתא וקוב"ה כולא חד").

לעבודתם של ישראל שעל ידם נשלמת המחשבה והכוונה דהתהוות
כל סדר ההשתלשלות, שלכן, גם התענוג שמתענג בעצמותו אינו
בבחי' מנוחה עצמית שמצ"ע ממש שאינה תלו' בשום דבר (להיותו
לאחרי המחשבה על התהוות סדר השתלשלות), אבל, **מציאותם
העצמית של ישראל** (בניס) היא למעלה מהמחשבה והכוונה דהתהוות
סדר ההשתלשלות, להיותם מושרשים בעצמותו ית' באופן שישראל
וקוב"ה **כולא חד ממש**, ולכן גם לאחר גמר ושלמות העבודה
("כאשר יתענגו בבחי' תענוג העצמי ויחיו לפניו ממש") יהי' **התענוג
מישראל**, היינו, ענין של הוספה ועלי' (כביכול), אבל, לא באופן של
יציאה מעצמותו, אלא באופן של מנוחה בעצם, מנוחה עצמי' שמצ"ע
ממש.

יג. ועפ"ז יש לבאר גם השינוי בבבא הראשונה
- "הנפטר מן כו"ץ":

ובהקדמה - שכיון שבהמשך לזה נאמרו ב' ³⁷
הבבות ע"ד ההליכה מחיל אל חיל ("היוצא מבית ³⁸
הכנסת כו"ץ", ו"תלמידי חכמים אין להם מנוחה ³⁹
כו"ץ"), יש לומר, שגם סדר ב' הבבות ד"הנפטר מן ⁴⁰
כו"ץ" הוא בעילוי אחר עילוי (מחיל אל חיל), ⁴¹
ש"הנפטר מן כו"ץ" בבבא הב' הו"ע נעלה יותר שבא ⁴²
לאחרי "הנפטר מן כו"ץ" שבבבא הראשונה. וגם, ב' ⁴³
המאמרים ד"הנפטר מן כו"ץ" במסכת ברכות ⁴⁴
ובמסכת מו"ק הם בעילוי אחר עילוי (מחיל אל ⁴⁵
חיל), ש"הנפטר מן כו"ץ" במסכת מו"ק הוא באופן ⁴⁶
נעלה יותר שבא לאחרי "הנפטר מן כו"ץ" שבמסכת ⁴⁷
הקודמת ברכות, כדלקמן. ⁴⁸

וההסברה בזה:
החילוק בין "לך בשלום" שאומרים ל"הנפטר ⁵⁰
מן המת" ובין "לך לשלום" שאומרים ל"הנפטר מן ⁵¹
החיי", הוא, ש"לך בשלום" פירושו "בשלום של ⁵²
עתה", "שילך בשלום שכבר דרש עד היום ולא ⁵³
יוסיף עוד", משא"כ "לך לשלום" פירושו "לסגל ⁵⁴
עוד שלומים וזכיות", "להוסיף על שלימותך". ⁵⁵
ולכן:

במסכת ברכות הסדר הוא "הנפטר מחבירו .. ⁵⁷
יאמר לו .. לך לשלום .. (ואח"כ) הנפטר מן המת ⁵⁸
.. יאמר לו .. לך בשלום" - בהתאם לב' הבבות ⁵⁹
שבסיום המסכת, "תלמידי חכמים אין להם מנוחה ⁶⁰
כו"ץ", ע"ד "לך לשלום", ולאח"ז "תלמידי חכמים ⁶¹
מרכיבים שלום", ענין המנוחה, ע"ד "לך בשלום" ⁶²
(שלא יוסיף עוד), כיון שבמסכת ברכות מדובר רק ⁶³
אודות השלימות בתורה כפי שהיא מצד עצמה, ⁶⁴
שלאחרי שעומדים על אמיתתה (ע"י ענין המיתתה, ⁶⁵
ביטול מציאותו לאמיתתה של תורה), לא שייך ⁶⁶
להוסיף יותר ("מת .. בשלום"). ⁶⁷

ובמסכת מו"ק מתחיל במה שסיים במסכת ⁶⁸
ברכות - "הנפטר מן המת .. לך בשלום", ואח"כ ⁶⁹
מוסיף ענין נעלה יותר, "הנפטר מן החי" ⁷⁰ .. לך

תוכנה של ההוספה "ומבית המדרש לבית ¹
הכנסת" במסכת מו"ק - שגם לאחרי ש"נכנס לבית ²
המדרש ועוסק בתורה", אינו מסתפק בכך, אלא ³
ממשיך והולך "מבית המדרש לבית הכנסת" ⁴
(מתורה לתפלה), כיון שע"י התפלה ("סולם מוצב ⁵
ארצה וראשו מגיע השמימה" ⁶⁹) מתעלה לדרגה ⁶
נעלית יותר, ועי"ז נעשה גם לימוד התורה שלאח"ז ⁷
("מבית הכנסת לבית המדרש") באופן נעלה יותר, ⁸
משא"כ במסכת ברכות מדובר אודות הלימוד ⁹
והעסק בתורה באותה דרגה. ¹⁰

ויש לומר, שבמסכת ברכות מדובר אודות ¹¹
הלימוד והעסק בתורה כפי שהיא מצד עצמה, שלכן ¹²
גם העלי' בלימוד התורה ⁷⁰ היא באופן שהת"ח ¹³
הלימוד נשאר ב"בית המדרש", מקומה (דרגתה) של ¹⁴
התורה מצד עצמה; ובמסכת מו"ק מדובר גם ¹⁵
(ובעיקר) אודות ההוספה לגבי התורה כפי שהיא ¹⁶
מצד עצמה ע"י חידושו של תלמיד ותיק, כמודגש ¹⁷
בהציאה מ"בית המדרש", מקומה (דרגתה) של ¹⁸
התורה מצד עצמה (כפי שניתנה מהקב"ה), "לבית ¹⁹
הכנסת", מקום תפלתם של ישראל, כידוע שע"י ²⁰
התפלה פועלים שיומשך בתורה מבחי' אוא"ס ²¹
שלמעלה מהתורה (כפי שהיא מצד עצמה) ⁷¹.

ובהתאם לכך בא גם ההמשך והסיום במאמר ²³
שלאח"ז: "היוצא מבית הכנסת לבית המדרש ועוסק ²⁴
בתורה", באותה דרגה, כפי שהיא מצד עצמה - ה"ז ²⁵
באופן ש"אין להם מנוחה לא בעוה"ז ולא בעוה"ב" ²⁶
(לפני "יום שכולו שבת ומנוחה"), אבל כשעומדים ²⁷
על אמיתתה, יש להם מנוחה, כפי שמסיים בענין ²⁸
השלום (במסכת ברכות); ו"היוצא מבית הכנסת ²⁹
לבית המדרש ומבית המדרש לבית הכנסת", להוסיף ³⁰
על התורה כפי שהיא מצד עצמה - ה"ז באופן ³¹
ש"אין להם מנוחה אפילו לעוה"ב, שנאמר ילכו ³²
מחיל אל חיל (גם כשעומדים על אמיתתה, ³³
כש"יראה אל אלקים בציון" (במסכת מו"ק)). ³⁴

(69) ויצא כח, יב. וראה זהר ח"א רסו, ב. ח"ג שו, ב. ועוד.

(70) שמרומות בדיוק הלשון "עוסק בתורה", בדוגמת "עסק" שעל ידו ניתוסף "ריוח" - כבמאמר שלאח"ז "תלמידי חכמים אין להם מנוחה", "מישיבה לישיבה וממדרש למדרש".

(71) וכמ"ש בספר הבהיר (סנ"ח (קצו)) שדוד הי' מחבר אורייתא בקוב"ה, היינו, שהמשיך בתורה גילוי אוא"ס שלמעלה מהתורה, ע"י עבודת התפלה שבה מודגשת ההתקשרות דישראל עם הקב"ה שלמעלה מהתורה (ראה לקו"ת ויקרא ה, א. ברכה צו, ב. ובכ"מ).

(72) פ"י הכותב וענף יוסף לעין יעקב סוף ברכות.

(73) שזהו"ע נעלה יותר מ"הנפטר מחבירו" בבבא הראשונה (לפני "הנפטר מן המת") שבמסכת ברכות*.

(*) וי"ל שמדובר בשני הלשון "הנפטר מן החי", ולא "מחבירו" סתם.

- 1 לשלום" - שגם לאחר המנוחה ("הנפטר מן
2 המת") כשעומדים על אמיתתה של תורה ולא שייך
3 להוסיף עוד ("בשלום" שבסיום ברכות), ישנו
4 תוספת חיות ("הנפטר מן החי") בהליכה לשלום
5 ("לך לשלום", להוסיף על שלימותך) דישראל
6 שמחדשים ומוסיפים בתורה - בהתאם לסיום
7 וחיותם המסכת בתכלית השלימות ד"תלמידי
8 חכמים אין להם מנוחה אפילו לעולם הבא⁷⁴,
9 שנאמר ילכו מחיל אל חיל יראה אל אלקים
10 בציון".
- 11 ועפ"ז יש לומר, ש"הנפטר מן המת" (שלאחרי
12 "הנפטר מחבירו") במסכת ברכות קאי על
13 השלימות דגן עדן (נשמות בלא גופים), ו"הנפטר
14 מן החי" (שלאחרי "הנפטר מן המת") במסכת
15 מו"ק קאי על תכלית השלימות דעולם התחי, שאז
16 יקויים היעוד (שבסיום מסכת מו"ק במשנה) "בלע
17 המות לנצח ומחה ה' אלקים דמעה מעל כל
18 פנים"⁷⁵.
- (משיחות יום ב' דחג השבועות תשכ"ד.
וא"ז תשרי תשד"מ. ועוד)

סוף (דלא כבברכות, שהסיום הוא בשלום, ע"ד "לך בשלום", ענין
המנוחה).
(75) ישעי' כה, ח.

(74) ועפ"ז יומתק גם הדיוק "לעולם הבא" ולא "בעולם
הבא" - ע"ד החילוק בין "לך לשלום" ו"לך בשלום" - שבו
מרומו שתכלית השלימות היא בהוספה בעילוי אחר עילוי עד אין

אגרות קודש

ב"ה, ט"ז שבט, תשכ"ב
ברוקלין.

הווי"ח אי"א נו"נ וכו' מו"ה יצחק שי

שלום וברכה!

לאחרי הפסק נעם לי לקבל מכתבו מיום החמישי,

ולפלא שאינו מזכיר אודות יום ההילולא של כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא ישראל, עשירי בשבט,
שבטח צוין על ידו יום סגולה זה ע"י הוספה בלימוד תורת בעל ההילולא והליכה באורחותיו וכו',

ונעם לי להודע מהצלחת פעולתו בהנוגע לחלב ישראל במחנם הטי' ובפרט ע"פ סיפור הידוע
מרבתינו נשיאינו, איך שחלב ישראל דוקא נוגע לחיזוק האמונה, וחלב שחלבו עכו"ם ואין ישראל
רואהו, מביא ח"ו לספיקות באמונה, וק"ל.

ויהי רצון שתהי' הצלחה מלאה בהאמור וזכות הרבים מסייע אותו וכל אלה המשתדלים בזה.

בברכה לבשו"ט בהאמור וגם בעניניו הפרטים.

נ. ב. לשאלתו אודות זמן תספורת בנם שליט"א שיום הולדתו בערב פסח.

אין כדאי לדחות לאחר זמן, כי אם לעשות התספורת בליל אור לי"ד או ביום ערב פסח.

בס"ד. משיחות ש"פ יתרו, כ"ף שבט וליל ויום ב' פ' משפטים כ"ב שבט ה'תשנ"ב.

- בקשר עם יום היאָרצייט־הילולא הרביעי של הרבנית הצדקנית מרת חי' מושקא נ"ע זי"ע -
- תרגום מאידית -

הנשמה)⁶, שניתוסף להם באריכות ימים ושנים
טובות, מלאים בתורה ומצוות ובמעשים טובים.
ועוד ועיקר - העלי' שנפעלת בגאולה האמיתית
והשלימה, הן העלי' של הנשמה - ע"י "הקיצו
ורננו שוכני עפר"⁷, כידוע⁸ שתכלית השלימות (גם
של הנשמה) הוא דוקא נשמות בגופים בתחיית
המתים, והן בבנ"י שהיתה להם שייכות עם הנשמה
- כמ"ש⁹ "בלע המות לנצח ומחה ה' אלקים דמעה
מעל כל פנים", ומובן, שכאשר "ומחה .. דמעה"
נעשה ע"י הקב"ה עצמו ("ומחה ה' אלקים דמעה"),
ה"ז לא רק מבטל את הדמעה שהיתה לפני זה
(כפשטות ענין המחי'), אלא שע"ז נפעלת הוספה
בעלי', כמובן גם מהפירוש¹⁰, ש"דמעה"
בגימטריא קי"ט, והכוונה בזה, שחסר אחד מהק"כ
צירופי שם אלקים¹¹; וע"י "ומחה ה' אלקים
דמעה" נעשה השלימות דק"כ (הגימטריא של
"דמעה" עם הכולל) - "והיו ימיו מאה ועשרים
שנה"¹², כפי שהי' אצל משה רבינו - "בן מאה
ועשרים שנה אנכי היום"¹³, "היום מלאו ימי
ושנותי"¹⁴, מילוי ושלמות דימים ושנים הן

א. כ"ב בחודש קשור עם ברכה, כמרומו
במספר כ"ב - אותיות "בד", שרומז על "בד יברך
ישראל"¹, ז.א. שזהו יום שממנו, על-ידו ואתו
מתברכים בני ישראל בכל עניניהם.
יתירה מזו: ה(יום של) "בך" בעצמו מבורך
הוא, כמובן מפשטות הפירוש (הכתוב) ב"בך יברך
ישראל", ש"בברכתם" (של אפרים ומנשה)
מתברכים כל בני, ועד"ז בנדוד, שיום זה ("בך")
גופא הוא מבורך, וע"ז "יברך ישראל", כל בני
ישראל. "בך" היא ברכה כזו שממנה באים ברכות
נוספות, עוד ברכה ועוד ברכה, עד אין קץ ו"עד
סוף כל העולם"² (כולל - הסוף של (עולם מלשון)
העלם והסתר³).
ב. וכמו"כ מובן בנוגע ליום היאָרצייט דכ"ב
שבט, שזהו יום ברכה, שממנו מתברכים כל בני
- "בך יברך ישראל":
אצל בני ישראל, היאָרצייט קשור עם עלי'. כפי
שמודגש בהמנהג דאמירת קדיש ביום היאָרצייט,
בגלל עלי' חדשה ועלי' שלא בערך שניתוסף אז
בהנשמה⁴.

הגם שיהאָרצייט הוא היום שבו הי' הסתלקות
הנשמה מן הגוף, העלם והסתר על הגילוי דנפש
מישראל, "חלק אלוהה ממעל ממש"⁵, בהגוף -
שזהו ההעלם הכי גדול שיכול להיות ר"ל - הרי,
הכוונה בכך היא (כמו בכל ירידה) שזה יפעל
אח"כ עלי' יותר גדולה, ובכל שנה (ביאָרצייט)
ניתוסף אז עלי' גדולה יותר (שלא בערך להעליות
שלפני זה), הן עלי' בהנשמה, והן באלה שנמצאים
נשמות בגופים למטה (שהי' להם קשר עם

(6) ראה מכתב כ"ק מו"ח אדמו"ר (אגרות-קודש שלו ח"ג ע'
קמג ואילך), שע"י התפלה לעילוי נשמת כו', הנה בזה גורמים נחת
רוח לנשמות העולות, ואשר בגלל זאת הנה נשמות כו' מעוררים
רחמים בעד יוצאי חלציהם כו' להיות נמשך להם שפע ברכה
בגשמיות וברוחניות. וראה שיחת ש"פ שמות תשמ"ט ס"ז; ש"פ
יתרו, כ"ב שבט ס"א (התוועדויות תשמ"ט ח"ב ע' 182; 292).
(7) ישע"י כו, יט.
(8) ראה בארוכה מכתב כ"ה אלול תש"נ (התוועדויות תש"נ
ח"ד ע' 309 ואילך). וש"נ.
(9) ישע"י כה, ח. משנה סוף מו"ק. וראה גם סה"מ מלוקט
ח"ב ע' רעז ואילך. וש"נ.
(10) ראה מאורי אור מערכת דמעה (אות ד' סעיף יז). לקו"ת
צו יג, רע"א. ספר הליקוטים דא"ח להצ"צ ערך דמעה. ועוד.
וראה גם התוועדויות תש"נ ח"א ע' 314 ואילך.
(11) ראה תשובות וביאורים ס"ו (ע' 23 ואילך). וש"נ.
(12) בראשית ו, ג.
(13) וילך לא, ב.
(14) פרש"י עה"פ. מר"ה יא, א. וש"נ.

(1) ויחי מח, כ.
(2) לשון חז"ל - כתובות רפ"ט. זכחים לו, ב. ועוד.
(3) ראה לקו"ת שלח לו, ד. ובכ"מ.
(4) ראה לקו"ש חכ"ו ע' 329 ואילך. וש"נ. וראה גם
התוועדויות תשמ"ט ח"ב ע' 178 ואילך.
(5) תניא רפ"ב.

ובפרט ע"ז שמתנהגות ע"פ הוראותי ובדוגמתה.³⁶
ברכות בכל הענינים - הן בגשמיות והן ברוחניות,³⁷
ובגשמיות וברוחניות גם יחד, וברכות כאלה,³⁸
שמכל ברכה נפעלת עוד ברכה ועוד ברכה עד אין³⁹
קץ.⁴⁰

41 *

ד. מכיון שהיא צריכה דכ"ב שבט קשור עם⁴²
כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו (אבי הנפטר),⁴³
ובפרט (כנ"ל) שזה חל באותו חודש (שבט) של⁴⁴
יום ההילולא שלו (כש"כ כל מעשיו ותורתו⁴⁵
ועבודתו" עומדים בגלוי) - מובן שיום זה יש לו⁴⁶
שייכות עם כללות עבודתו של נשיא דורנו⁴⁷
(ובמילא) של כל הדור כולו (כי "הנשיא הוא הכל"⁴⁸
ו"בתר רישא גופא אזיל"⁴⁹).

ביחד עם זה מובן, היות שההסתלקות דכ"ב⁵⁰
שבט היתה כו"כ שנים לאחר ההסתלקות של אבי,⁵¹
כ"ק מו"ח אדמו"ר, וזה חל ביום אחר בחודש,⁵²
יתר מאוחר, מיום ההילולא דיו"ד שבט - יש בו⁵³
איפוא ענין מיוחד, בהמשך ובהוספה ליום⁵⁴
ההילולא שלו.⁵⁵

ויש לומר שזה מרומז גם במספר החודש⁵⁶
(שבט) - חודש האחד עשר, ובמספר היום בחודש⁵⁷
- כ"ב (שבט), שבא בהמשך ובהוספה לעשרי⁵⁸
בחודש, יום ההילולא של נשיא דורנו, כדלקמן.⁵⁹

ומזה צריכים להפיק לימוד בעבודה של דורנו⁶⁰
במיוחד - להיותו הדור של נשיא דורנו (ש"הנשיא⁶¹
הוא הכל"), ובמיוחד - לימוד בנוגע לעבודתן של⁶²
נשי ובנות ישראל, להיותן קשורות עם היא צריכה של⁶³
בתו של נשיא דורנו,⁶⁴

ובפרט שבימים אלו - בסמיכות לכ"ב שבט -⁶⁵
מתקיים כינוס השלוחות העולמי (וסיומו ביום כ"ב⁶⁶
שבט). וכדלקמן.⁶⁷

ה. ויובן זה ע"פ האמור לעיל²¹ בפרשת⁶⁸
השבוע (יתרו), פרשת מתן תורה, אודות שני⁶⁹
האופנים בעשרת הדברות - ה"דברות הראשונות"⁷⁰
שנאמרות ע"י הקב"ה ("וידבר אלקים את כל"⁷¹

1 בגשמיות והן ברוחניות, וההמשך בזה עד - בחיים
2 נצחיים¹⁵ בגאולה האמיתית והשלימה.

3 ג. ענין זה [העלי' שנפעלת ע"י ההסתלקות]
4 מודגש במיוחד בהיאצרייט של בתו של כ"ק מו"ח
5 אדמו"ר נשיא דורנו בכ"ב שבט, אשר נוסף על
6 זכותה היא, יש לה גם הזכות של אבי' [ובפרט
7 שלבת ישנה שייכות מיוחדת עם האב¹⁶], והיא
8 התחנכה על ידו וכו' :

9 נשיא הדור - נשיא מלשון התנשאות - מגבי'
10 ומנשא את כל הדור, שכן "הנשיא הוא הכל"¹⁷.
11 מזה מובן בנוגע לבתו, שכל עניני' - כולל ובמיוחד
12 ההסתלקותה - פועלים עלי' בכולם.

13 ובפרט שהיא צריכה שלה (בכ"ב שבט) חל
14 באותו חודש (שבט) בהיאצרייט של אבי' כ"ק
15 מו"ח אדמו"ר (בעשירי בשבט), אשר העלי'
16 וההתנשאות דנשיא דורנו נמצאים בגלוי יותר ביום
17 ההילולא שלו, כידוע¹⁸ שאז עולים "כל מעשיו
18 ותורתו ועבודתו אשר עבד כל ימי חייו" וזה בא
19 בגילוי למטה, עד ש"פועל ישועות בקרב
20 הארץ"¹⁹.

21 עד לשלימות העלי' והתנשאות - בהנשמות
22 למעלה ובכל בני' למטה - בגאולה האמיתית
23 והשלימה, כנ"ל.

24 ובפרט שדורנו זה הוא דור האחרון בגלות
25 והדור הראשון לגאולה - כפי שכ"ק מו"ח אדמו"ר
26 בעל ההילולא הכריז והודיע כמ"פ, שכבר סיימו
27 הכל ועכשיו נותר רק לקבל את משיח צדקנו
28 בפועל ממש - במילא מובן, שאם בינתיים הי' ענין
29 של הסתלקות, כפי שזה הי' בכ"ב שבט בארבע
30 שנים לפני זה (שנת ה'תשמ"ח), ה"ז אך ורק
31 לפעול את העלי' היחידה שנותר - העלי' דגאולה
32 האמיתית והשלימה.

33 עפ"ז מובנת הברכה ביום זה דכ"ב שבט - "בך
34 יברך ישראל" - הברכות שנמשכים לבני', לכל
35 יהודי ולכל בני'. ובמיוחד - לנשי ובנות ישראל,

(15) ראה סה"מ מלוקט שם ע' רפ. וש"נ.

(16) ראה נדה לא, סע"א (הובא בפרש"י ר"פ תזריע). וראה
"היום יום" כח אייר. וראה גם התועדויות תשמ"ח ח"ב ע' 382.
תשמ"ט ח"ב ע' 291.

(17) פרש"י חוקת כא, כא.

(18) תניא אגה"ק סכ"ז סכ"ח.

(19) תהלים עד, יב.

(20) עירובין מא, א.

(21) קונטרס משיחות ש"פ יתרו, כ' שבט ס"א ואילך (לעיל

ע' 211 ואילך). וש"נ.

הוי' על הר סיני³², "וידבר אלקים גו'", ולכן³³
 הגילוי בתחתונים הי' רק לפי שעה [ו"במשוך³⁴
 היובל" (כאשר נסתלקה השכינה מהר סיני) אזי³⁵
 "המה יעלו בהר"³³, כיון שהר סיני נשאר כמקודם],³⁶
 ובאופן שזה פעל ביטול מציאות התחתון ("פרחה³⁷
 נשמתן"³⁴, ועד"ז צפור לא צווח כו') - כי התחתון³⁸
 (בחי' עשר) מצד ענינו הוא - לא יכול להכיל³⁹
 (בשלימות) את הגילוי ד"וידבר אלקים גו'" (בחי'⁴⁰
 אחד עשר);⁴¹

קיבלו אז את הכח להמשיך אחד עשר גם⁴²
 בעשר, אבל בגילוי (למטה) נשאר (בעיקר) הגילוי⁴³
 דבחי' עשר (מסדר השתלשלות) - עשרת הדברות,⁴⁴
 משא"כ הגילוי דאחד עשר ("וידבר אלקים גו'")⁴⁵
 נתעלם לאחמ"כ (ושמעו דברי תורה מפי משה⁴⁶
 רבינו), בכדי שגם התחתונים מצד ענינם הם -⁴⁷
 יוכלו להכיל זאת.⁴⁸

שלימות הכוונה היא, שבני ישראל על ידי⁴⁹
 עבודתם בכח עצמם (לא באמצעות הגילוי מלמעלה⁵⁰
 ד"וידבר אלקים גו'") - בהיותם בהתלבשות⁵¹
 בתחתונים ("אזלת לקרתא הלך בנימוסי"³⁵) -⁵²
 ימשיכו את הגילוי דאחד עשר בעשר, ע"י עשיית⁵³
 התחתונים (עשר) כלי מוכשר לקבלת הגילוי⁵⁴
 ד"אחד עשר", ע"י שלומדים תורה עם כח הדיבור⁵⁵
 הגשמי שלהם באופן ד"תען לשוני אמרתך"³⁶⁵⁶
 ("לאמר" את דבר ה' ממש³⁷) ויעשו את עבודתם⁵⁷
 בעולם באופן שהתחתונים עצמם נעשים כלי ודירה⁵⁸
 לו יתברך. ועי"ז נמשך הגילוי דאחד עשר בעשר⁵⁹
 באופן של קביעות ונצחיות - כפי שיהי' בשלימות⁶⁰
 הגילוי בגאולה האמיתית והשלימה - כיון שזה בא⁶¹
 (לא מצד כח למעלה, אלא) ע"י התחתונים מצד⁶²
 ענינם וגדרם הם.⁶³

ו. עפ"ז יובן חידושו של דורנו זה - הדור של⁶⁴
 כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו:⁶⁵

כמדובר כמ"פ אודות העילוי והחידוש הנפלא⁶⁶
 של דורנו - הדור האחרון של הגלות והדור⁶⁷
 הראשון לגאולה (כנ"ל ס"ג) - שבו הוא גמר וסיום⁶⁸

הדברים האלה לאמר²²) וה"דברות האחרונות"¹
 שנאמרו ע"י משה רבינו (במשנה תורה²³):²

"וידבר אלקים את כל הדברים האלה לאמר"³
 במתן תורה נתן את הכח לבני ישראל לעשיית דירה⁴
 לו יתברך בתחתונים²⁴ - שבתחתונים יהי' הגילוי⁵
 דעצמותו ית' בעצמותו ומהותו.⁶

ולזה צריכים שתי ענינים: (א) הגילוי דעצמותו⁷
 ית', וכן (ב) ההמשכה בתחתונים [ובפרטיות יותר:⁸
 (א) דירה לו יתברך (אבל כביכול לא הוא יתברך⁹
 עצמו), ו(ב) הגילוי דעצמות בעצמו, "וידבר אלקים¹⁰
 גו'"]. ולכן היו בעשרת הדברות שתי המעלות:¹¹
 ה"דברות הראשונות" שנאמרו ע"י הקב"ה נותנים¹²
 את הכח לפעול ההמשכה מעצמותו ית', וה"דברות¹³
 האחרונות" שנאמרו ע"י משה נותנים את הכח¹⁴
 להמשיך זאת בתחתונים מצד ענינם הם (לא ע"י¹⁵
 ביטול מציאותם מצד תוקף הגילוי מלמעלה).¹⁶

ועד"ז בה"דברות הראשונות" עצמן היו ע"ד ב'¹⁷
 ענינים אלה: (א) הגילוי דאחד עשר ("מיוחד¹⁸
 שבעשרה .. שהוא אחד שהוא ראש לכל הדברות,¹⁹
 אנכי²⁵ ה' אלקיך"²⁶), בחי' "אנת הוא חד ולא²⁰
 בחושבן"²⁷, בחינת פנימיות הכתר עד עצמותו²¹
 ומהותו ית' שלמעלה מעשר ספירות, ו(ב) גילוי זה²²
 נמשך בעשרת הדברות (כולל כפי שאנכי אחד²³
 מהעשרה), כפי שהתורה קשורה עם סדר²⁴
 השתלשלות שמיוסד במספר עשרה (עשר ספירות,²⁵
 עשרה מאמרות²⁸). עד שזה פעל גם בסדר²⁶
 השתלשלות עצמו, עד בעולם הזה התחתון (כדברי²⁷
 חז"ל²⁹ שהקול ד"אנכי הוי'" הגיע מכל ד' רוחות²⁸
 העולם ומשמים וארץ, ו"צפור לא צווח עוף לא²⁹
 פרח שור לא געה כו'"³⁰).

אמנם, במתן תורה הי' הגילוי ד"וידבר אלקים³¹
 גו'" מצד למעלה ("ואני המתחיל שנאמר³¹ וירד³²

(22) פרשתנו (יתרו) כ, א.

(23) ואתחנן ה, ו ואילך.

(24) ראה תנחומא בחוקותי ג. שם נשא טז. במדב"ר פ"ג, ו. תניא רפ"ו.

(25) פרשתנו כ, ב.

(26) שמו"ר פמ"ב, ח.

(27) תקו"ז בהקדמה (י, א).

(28) אבות רפ"ה.

(29) תנחומא שמות כה. שמו"ר פ"ה, ט. הובא בפרש"י

פרשתנו כ, ב. וראה תניא פל"ו (מו, א).

(30) שמו"ר פרשתנו ספכ"ט.

(31) פרשתנו יט, כ.

(32) תנחומא וארא טו. שמו"ר פ"ב, ג. ועוד.

(33) פרשתנו שם, יג.

(34) ראה שבת פח, ב. שהש"ר פ"ה, טז [ג]. ועוד.

(35) שמו"ר פמ"ז, ה. ועוד.

(36) תהלים קיט, קעב.

(37) תו"א פרשתנו סז, ב.

בתחתונים, המשכת בחי' אחד עשר בבחי' עשר (כי) 36
בכדי שזה יהי' בגדרי התחתונים, צ"ל העבודה 37
דרגא אחר דרגא מלמטה למעלה: 38

(א) העבודה - עד לסיום ושלמות העבודה - 39
בעולם, בדרגת "עשר", כדי להכין את העולם לקבל 40
את הגילוי ד"אחד עשר" (אלקות שלמעלה 41
מעולם), ושלא יתבטל ממציאותו (כפי שהי' במתן 42
תורה). אבל בזה מודגש בעיקר ובגילוי הענין 43
ד"עשר", אלא שב"עשר" גופא - כפי שנעשה כלי 44
ל"אחד עשר". ובאופן שעדיין ניכר חילוק בין 45
"עשר" ל"אחד עשר", מהאי טעמא גופא שצ"ל 46
בגדרי התחתונים והתחתונים נמצאים עדיין בדרגת 47
"עשר" (ולא "אחד עשר"). 48

(ב) הגילוי ד"אחד עשר" עצמו, עד ש"עשר" 49
מתעלה ל"אחד עשר". ז.א. ש"אחד עשר" פועל גם 50
ב"עשר", אבל בעיקר מורגש הגילוי ד"אחד עשר" 51
(ו"עשר" נכלל ונעשה חלק בלתי נפרד מ"אחד 52
עשר"). 53

(ג) שלימות החיבור והיחוד ד"עשר" (מצד 54
ענינו הוא) ו"אחד עשר" (מצד ענינו הוא), 55
שתחתונים מצד ענינם הם נעשים דירה לו יתברך, 56
לעצמותו ית' 44. ביחד עם זה שזוהי דירה לו יתברך 57
(אבל הוא עדיין דבר נפרד כביכול מהדייר עצמו, 58
בהיותו בדרגת עשר בנפרד מאחד עשר) - נעשית 59
הדירה בתחתונים דבר אחד עם הדייר, ובלשון 60
הידוע 45: יש הנברא הוא (דבר אחד עם) יש 61
האמיתי 46. 62

ויש לומר, שב' הענינים האחרונים הם כנגד ב' 63
הדרגות ב"אחד עשר" גופא: אחד עשר שבערך 64

ד"מעשינו ועבודתינו" 38 של בני' במשך כל 1
הדורות שלפני זה, לסיים את הבירורים האחרונים 2
בגלות, ובלשון כ"ק מו"ח אדמו"ר 39 - "לצחצח 3
את הכפתורים" ("צופוצען די קנעפלעך"); 4
עבודתינו מתבטאת בהבאת הגאולה בפועל עבור 5
דורנו והדורות שלפני זה! 6

זאת אומרת, שבדור זה מסיימים את מעשינו 7
ועבודתינו של בני' במשך כל הדורות להמשיך 8
(ע"י עבודת התחתון) הגילוי דבחי' אחד עשר 9
בעשר, שהתחתונים (בחי' עשר) מצד גדרם הם 10
יהיו מוכנים ומוכשרים לקבלת הגילוי דעצמותו 11
יתברך (אחד עשר). 12

ויש לומר, שזה נרמז ביום ההילולא דכ"ק 13
מו"ח אדמו"ר (כאשר "כל מעשיו ותורתו 14
ועבודתו" נמצאים בגילוי ובשלמות) - יום העשירי 15
בחודש האחד עשר: הגילוי אור (יום 40) דעשירי 16
קשור ומתגלה יחד עם ה(חודש מלשון) חידוש 41
דאחד עשר (שלמעלה מסדר השתלשלות), ה(חודש 18
מלשון) חידוש דאחד עשר נמשך בהגילוי אור 19
(יום) דעשירי. 20

ז. בדורו של נשיא דורנו גופא ישנם כמה 21
שליבים ותקופות, ובכללות - ג' שליבים: (א) יום 22
עשירי לחודש אחד עשר (יו"ד שבט ת"ש יו"ד) - 23
סיום התקופה של עבודת כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא 24
דורנו בחיים חיותו בעלמא דין. (ב) היום למחרתו 25
- יום אחד עשר לחודש אחד עשר (היום הראשון 26
בשלימותו לאחר ההסתלקות), ובמיוחד בשנת 27
עשתי עשר (תשי"א) 42 - כשהתחיל ההמשך 28
והחידוש של תקופה חדשה ו"נתלו המאורות" 43
של דור השביעי מאדה"ז (או דור התשיעי 30
מהבעש"ט). (ג) התקופה לאחר ההסתלקות בתו של 31
כ"ק מו"ח אדמו"ר ביום כ"ב לחודש אחד עשר 32
(כ"ב שבט תשמ"ח). 33

ויש לומר, שג' התקופות מבטאים בכללות ג' 34
דרגות בסיום העבודה של לעשות לו יתברך דירה 35

(44) ראה סה"מ תקס"ה ח"א ע' תפט. הנסמן בסה"מ מלוקט
ח"ב ע' רמא הערה 32.

(45) ביאורי הזוהר (לאדהאמ"צ) בשלח מג, ג ואילך. וראה
ד"ה ולקחתם לכם תרס"א (ע' קצז).

(46) ע"ד החידוש ד"אין עוד מלבדו" (ואתחנן ד, לה) לגבי
"אין עוד" (ואתחנן שם, לט), ש"אין עוד" שולל לגמרי מציאות
הנבראים, שאין "שום מציאות כלל" (ד"ה ולקחתם שם), היינו,
ביטול הנבראים לגבי בחי' אחד עשר, משא"כ "אין עוד מלבדו"
פירושו ש(רק) בלעדו "אין עוד" אבל "עמו" ישנה מציאות (ראה
גם לקו"ש חכ"ה ע' 202 הערה 86). ואולי יש לומר גם באופן
אחר: "אין עוד מלבדו" מורה שיש (עמו) "עוד" מציאות, היינו
שעדיין ישנו חילוק בין "עשר" ו"אחד עשר". ולמעלה מזה הוא
"אין עוד" שמורה על התאחדות גמורה בין מציאות (העולם)
ועצמותו ית' ("עשר" ו"אחד עשר"), כך ש"אין עוד" מציאות
(אפילו "עמו").

(38) תניא רפ"ז.

(39) שיחת שמח"ת תרפ"ט.

(40) כמ"ש (בראשית א, ה) "ויקרא אלקים לאור יום".

(41) ראה ראב"ע בא יב, ב. ס' השרשים לר' יונה בן ג'אנח
ולהרד"ק ערך חדש.

(42) ראה התוועדויות תש"נ ח"ב ע' 184 הערה 99.

(43) ראה קונטרס משיחות ג' שבט וש"פ בא שנה זו, סי"ג
(לעיל ע' 150 ואילך).

33 שזה מצד המשפיע (חמה, יום) ⁵¹. אבל כ"ז הוא
34 בדרגא דאחד עשר ששייך ובערך לעשר.
35 בזה גופא מגיעים אח"כ לדרגא גבוהה יותר -
36 שאוחזים כבר בסיום עבודת כל הכירורים, ואף
37 כבר "צחצחו את הכפתורים" וכו', וצריכים רק
38 להיות מוכנים לקבלת משיח צדקנו - השלימות
39 דאחד עשר (לגמרי שלא בערך לעשר), שפועל
40 חיבור ואיחוד דעשר (מצד ענינו הוא) - כמרומו
41 בכ"ב שבט:

42 כ"ב הוא אחד עשר בכפליים (אחד עשר יום
43 מיום האחד עשר בחודש האחד עשר). זאת אומרת
44 שבימי החודש עצמם - יש ב' פעמים אחד עשר
45 (נוסף לכך שזהו בחודש אחד עשר). ויש לומר
46 שזה מבטא תכלית השלימות דאחד עשר
47 (התאחדות עשר עם אחד עשר), שגם בדרגת
48 הגילויים ובדרגת המשפיע (יום) יש הן אחד עשר
49 כפי שזה מעלה את העשר (תחתונים), והן אחד
50 עשר מצד עצמו, מצד עצם המשפיע - אחד עשר
51 בטהרתו ממש, מצד עצמותו יתברך, וכן - חיבור
52 שניהם יחד.

53 ז.א. שלאחרי שישנה השלימות דעשר ואחד
54 עשר (בחודש האחד עשר), שלמות העבודה דבנ"י
55 למטה להמשיך בחי' אחד עשר בעשרת הדברות
56 (שניתנו מלמעלה במתן תורה), נוסף עוד פעם
57 "אחד עשר יום מחורב" ⁴⁹ - הגילוי ד"בך" כנגד
58 כ"ב אותיות התורה ⁵².

59 ויש לומר שזה מורה על הדרגא עליונה
60 שבתורה כפי שהיא קשורה עם אחד עשר, ואחד
61 עשר בכפליים (שלמעלה גם מאחד עשר גופא),
62 שלמעלה מתורה כפי שהיא מתבטאת בעשרה
63 (עשרת הדברות) - תורה כפי שהיא חד עם עצמותו
64 יתברך, "אורייתא וקוב"ה כולא חד" ⁵³, כמרומו

1 ושייכות לעשר (ולכן יש ל"אחד עשר" פעולה על
2 דרגת עשר, אם באופן של ביטול (כפי שהי'
3 במ"ת), או באופן שעשר מצ"ע נשאר סו"ס
4 מציאות נפרדת מאחד עשר); ואחד עשר שרומז על
5 עצמותו ית' - "אנת הוא חד ולא בחושבן" - שלא
6 בערך לגמרי לעשר ולאחד עשר, ולכן יש בכחו
7 לחבר ולאחד את שניהם בשלימות.
8 ת. ועפ"ז יש לומר החילוק בין ג' תקופות
9 הנ"ל:

10 יום העשירי בחודש האחד עשר קאי על סיום
11 וגמר העבודה של בירור ה"שיריים" האחרונים של
12 הגלות, "לצחצח את הכפתורים". ובסגנון האמור:
13 גמר ושלמות העבודה במשך הדורות להמשיך
14 "אחד עשר" ב"עשר", אבל באופן שעדיין ישנם ב'
15 ענינים נפרדים (מצד גרדי התחתונים); עשירי מצד
16 הימים ואחד עשר מצד החדשים - כי הדרגא דאחד
17 עשר ("וידבר אלקים גו'" שלמעלה מעולם) עדיין
18 לא חדרה לגמרי בעולם (עשר), במילא יש אמנם
19 החידוש (חודש) דאחד עשר, אבל העבודה הגלוי'
20 (מצד הימים, ענין האור והגילוי ⁴⁰) מתבטאת רק
21 בדרגא של עשר [כמבואר במ"א ⁴⁷ שתוכן העבודה
22 דכ"ק מו"ח אדמו"ר בחיים חיותו בעלמא דין
23 התבטאה בגילוי דעשירי].

24 היום למחרתו - יום אחד עשר לחודש אחד
25 עשר - מציין שנוסף ולאחרי העבודה דיום עשירי
26 בחודש אחד עשר, משיגים ומתעלים (ע"פ הכלל
27 ד"מעלין בקודש" ⁴⁸) גם להגילוי (יום) דאחד עשר,
28 ובאופן כזה שזה מעלה גם את הגילוי דיום
29 העשירי להדרגא ד"אחד עשר יום" ⁴⁹. אזי ישנו
30 אחד עשר, הן מצד החודש (חודש אחד עשר) והן
31 מצד היום והגילוי (יום אחד עשר) ⁵⁰, אחד עשר
32 הן כפי שזה נמשך למקבל (לבנה, חודש) והן כפי

(47) התוועדויות תשנ"ב ח"ב ע' 183 ואילך.

(48) ברכות כח, א. וש"נ.

(49) לשון הכתוב - דברים א, ב.

(50) ולהעיר מהשייכות חודש האחד עשר ל"ביום עשתי
עשר יום (לחודש הראשון) נשיא לבני אשר" (נשא ז, עב)
[להדעות שהשייכות דהנשיאים לחדשי השנה היא כסדרם בחנוכת
המשכן (קה"י ערך אות יר"ד ערך י"ב חדשים וי"ב שבטים. ובאות
ש' ערך שבט. בני יששכר מאמרי חודש שבט מאמר א' בסופו)].
ויש לומר, שיום אחד עשר בחודש הראשון (ניסן) קשור עם
התחלת הגילוי - "הלידה" - של בחי' אחד עשר (וראה שיחת
שבת הגדול ערב י"א ניסן תשמ"ט (התוועדויות ח"ג ע' 6

ואילך)), כידוע שבחודש ניסן היתה לידת עם ישראל (ראה
יחזקאל טז. וראה תו"א ר"פ וארא. תו"ח שם צו, ב ואילך.
סהמ"צ להצ"צ עז, סע"ב ואילך. ועוד); ויום אחד עשר בחודש
אחד עשר קשור עם שלמות הגילוי של אחד עשר, באופן של
נשיאות בגלוי.

(51) ראה קונטרס משיחות י"א שבט וש"פ בשלח שנה זו
ס"זח (לעיל ע' 178 ואילך).

(52) ראה השש"ר פ"א, ד (קרוב לסופו): כך בכ"ב אותיות
שכתבת לנו בתורה, ב' תרין כ' עשרין, הרי כך.

(53) תניא פ"ד ורפכ"ג בשם הזהר. וראה זהר ח"א כד, א. ח"ב
ס, א. תקו"ז ת"ו (כא, ב). תכ"ב (סד, א). לקו"ת נצבים מו, א.
ועוד.

וריא משיב את הנפש⁶² [שלכן מברכים "בורא מיני
בשמים" במוצאי שבת, "כדי להשיב את הנפש
שהיא דואבת ליציאת השבת בשביל הנשמה יתירה
שהלכה כו"⁶³], כי ריח (שמגיע למקף הנשמה)
יש בכחו להמשיך חיות חדשה בהגוף⁶⁴. עד יתירה
מזו - הנשמה נהנית מן הריח⁶⁵.

ובכללות - בהחמשה⁶⁶ שמות שנקראו לה
(להנשמה), נפש רוח נשמה חי' יחידה⁶⁷ - "חי"
קאי על חי' יחידה (מקיפים). ובפרטיות יש לומר
- ש"חי" קאי על חי' שבנשמה (מקיף הקרוב אל
הפנימי), ו"מושקא" - יחידה⁶⁸ (מקיף דמקיף,
נשמה לנשמה), עד - לעצם הנשמה (שלמעלה
מהחמשה) שמות שנקראו לה⁶⁹, שמשם בעצם
ממשיך הריח חיות חדשה (והנאה ותענוג) בנפש
האדם⁷⁰.

וכאשר ב' תיבות אלו ("חי' מושקא") באים
ביחד כשם אחד של אדם אחד, ה"ז מורה על חיבור
ואיחוד של ב' הענינים יחד - שהגילוי דמקיף ועצם
הנשמה (אחד עשר, כנגד הי"א סממני הקטורת)
נמשך ומתלבש (לא רק באופן מקיף, כפי שזה ע"י
ריח בלבד, אלא גם) באופן פנימי בהגוף ובעשר
כחות פנימיים.

ויש לומר, שזה בא מבחי' יחידה שבנשמה כפי
שהיא מאוחדת עם היחיד שלמעלה - "יחידה"

1 במספר כ"ב אותיות "בך" - שקאי על הקב"ה ("בך
2 בהקב"ה"⁵⁴), עצמותו ית, בך בעצמותך⁵⁵.

3 אשר ע"י כ"ב אותיות התורה נעשה יהודי
4 מאוחד עם "בך", עצמות א"ס ב"ה⁵⁶. וזה נמשך
5 בכל עניניו ופרטיו (שבאים לידי ביטוי בבחי' עשר,
6 עשר כחות הנפש וכו') באופן של "בך יברך
7 ישראל", שישראל (כל יהודי וכל בנ") מתברכים
8 בכל הברכות - מ"בך", בעצמותך.

9 ט. ויש לומר שזה מרומז גם בשם הנפטרת -
10 "חי' מושקא":

11 "חי" (מלשון חיים) מרמז וקאי על כללות חיי
12 הנשמה (חלק אלקה ממעל ממש), שנמשך ממקור
13 החיים בעצמותו ית'.

14 בחיות (הנשמה) גופא ישנם בכללות ב'
15 דרגות⁵⁷: (א) חיות פרטי (פנימי) - אור וחיות
16 הנשמה אשר מתלבשת באופן פנימי ופרטי בהגוף
17 (ובכחות הפנימיים), וכן (ב) חיות כללי (מקיף
18 הנשמה) - שלמעלה מהתלבשות (באופן פנימי)
19 בהגוף (ובכללות - ה"ז מתבטא בכחות המקיפים,
20 רצון ותענוג).

21 ויש לומר שב' ענינים אלו מרומזים בב' השמות
22 "חי' מושקא":

23 "חי" קאי (בעיקר) על החיות פנימי, שמחי' את
24 הגוף בדרך התלבשות פנימית, ו"מושקא" - שזהו
25 מן ריח בשמים⁵⁸ (ומברכין עליו בורא מיני
26 בשמים⁵⁹), ולכמה דיעות⁶⁰ ה"ז א' מו"א סממני
27 הקטורת (מור) - קאי על מקיף הנשמה, כידוע שריח
28 הוא ענין של מקיף (לא כמאכל שטועמים אותו
29 והוא נאכל בפנימיות ונעשה דם ובשר כבשרו⁶¹),

(62) ראה תו"א תולדות כ, רע"ד. שם (בהוספות) קיז, ב. הנסמן
בסה"מ מלוקט ח"ב ע' רזו הערה 52.

(63) רשב"ם ותוס' פסחים קב, סע"ב. תוד"ה כי - ביצה לג,
ב. שו"ת הרשב"א ח"ג ס"צ. שו"ע אדה"ז אור"ח ר"ס רצו [ושם,
טוב להניח חתיכת מור בתוך מיני ריחות שמברכים עליהם בורא
מיני בשמים (בהבדלה במוצש"ק) כו"ף]. ועוד. - וראה לקו"ש
חל"א ע' 191 ואילך. וש"נ.

(64) ראה בכל זה (החילוק בין מאכל וריח, קרננות וקטורת,
ריח המאכל וריח בעצם) - עטרת ראש שער יוהכ"פ בסופו. שערי
אורה ד"ה בכ"ה בכסלו פ"ג ופכ"ה. ד"ה והוא כחתן תרנ"ז פ"א
(ע' קסב) ואילך. ד"ה ביום השמע"צ וד"ה וירח ה' עדו"ת (המשך
תער"ב ח"א פרי"ג ואילך). לקו"ש ח"ה ע' 402. ועוד.

(65) ברכות מג, ב.
(66) ולהעיר שהר"ת של שם הנפטרת (חי' מושקא
שניאוסאהן) הוא "חמש". וראה גם התועודות תשמ"ח ח"ב ע'
383.

(67) ב"ר פי"ד, ט. דב"ר פ"ב, לו. וראה ע"ח שער דרושי
אבי"ע פ"א. שער הגלגולים בתחלתו. ועוד.

(68) ראה אוה"ת חנוכה (כך ה) תתקסב, א.

(69) ראה סה"מ תרצ"ו ס"ע 56. וש"נ.

(70) ראה ד"ה והוא כחתן שם. המשך תער"ב שם פרי"ג.
פרי"ח.

(54) שהש"ר שם.

(55) ראה אוה"ת (כרך ד) דרושים לסוכות ע' א'תשס. סה"מ
תש"א ע' 94. תרפ"ח (תש"ח) ע' קסה (ע' 250). מלוקט ח"ג ע'
רטו. וראה תו"א בשלח סד, סע"ב. שער האמונה ספנ"ו (צ, א).
מאמרי אדמו"ר האמצעי ויקרא ח"א ע' שפד.

(56) ראה סה"מ תרפ"ח (תש"ח) ותש"א שבהערה הקודמת.
(57) ראה המשך ר"ה תרס"ג (ע' ב ואילך), תש"ח (ע' ד
ואילך). סה"מ ת"ש ע' 13 ואילך.

(58) ראה סה"ש תש"נ ח"א ע' 297 הערה 97.

(59) ברכות מג, א. וגירסת הרי"ף ורבינו יונה ברכות שם:
ממושקא.

(60) רמב"ם הל' ברכות רפ"ט. הל' כלי המקדש פ"א ה"ג.
ראב"ע תשא ל. כג. ועוד - נסמן בסה"ש שם. וראה שו"ע אדה"ז
אור"ח סרצ"ז ס"ג.

(61) תניא פ"ה (ט, ב).

עיי"ז שעצם הנשמה דבנ"י (שהיא "כולא חד" 33
עם עצמותו ית') נמצאת בגלוי בעשר כחות הנפש 34
פנימיים שלו (כמרומו בשם הנפטרות, נוסף להרמו 35
במספר היום - כ"ב לחודש אחד עשר, כנ"ל ס"ח), 36
ה"ז נותן לו גם את הכח לפעול בעולם, עד בכל 37
סדר ההשתלשלות (שמתבטא בעשר), את 38
ההמשכה וגילוי דאחד עשר, "אנת הוא חד ולא 39
בחושבן", כך שכל העולם - תחתונים מצד ענינם 40
הם - יהי' דירה לו יתברך, לו לעצמותו 44.

יא. ע"פ הנ"ל יובן מדוע החידוש (דכ"ב שבט) 42
מתבטא דוקא בנוגע (הסתלקותה של) בתו של כ"ק 43
מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו: 44

כשם שבגאולת מצרים, אמרו חז"ל 80 ש"בשכר 45
נשים צדקניות שהיו באותו הדור נגאלו ישראל 46
ממצרים", כמו"כ הוא גם בנוגע להגאולה העתידה 47
לבוא (שעלי' כתוב 81 "כימי צאתך מארץ מצרים 48
אראנו נפלאות"), שתהי' בשכר ובזכות נשים 49
צדקניות שבאותו הדור, כמארז"ל 82 "אין הדורות 50
נגאלים אלא בשכר נשים צדקניות שיש בדור". 51
ובפרט ע"פ המבואר בכתבי האר"י ז"ל 83 שדור 52
האחרון בגלות הוא גלגול של דור יוצאי מצרים. 53

שזהו א' מהטעמים 84 להשתדלותו המיוחדת 54
של כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו בחינוך והדרכה 55
דנשי ובנות ישראל, בכל עניני היהדות, תורה 56
ומצוותי', כולל - בלימוד תורת החסידות והפצת 57
המענינות חוצה - כי להיותו דור האחרון לגלות 58
והדור הראשון לגאולה, נוגע אז ביותר עבודתן של 59
נשי ובנות ישראל, שבזכותן תבוא הגאולה. 60

אם הדברים אמורים בנוגע לכל נשי ובנות 61
ישראל, עאכ"כ בנוגע לבתו של נשיא דורנו עצמו, 62
שנתחנכה על-ידי נשיא דורנו וכו'. ואף לאחר 63
הסתלקותה השפעתה ממשיכה, ובפרט שכו"כ 64
מבנות ישראל, נקראות על שמה, וע"י הנהגתן 65
משמשות דוגמא חי', כנשמות חיים בגופים 66

לייחדך" 71, ויתירה מזה - מעצם הנשמה ("לה") 1
כפי שהיא מאוחדת עם עצמותו יתברך, "ישראל 2
וקוב"ה כולא חד" 72 - שהוא נעלה הן ממקיפים 3
והן מפנימיים, ולכן יש בכחו לחברם ולאחדם, כל 4
החמשה שמות יחד בגלוי. 5

וענין זה נפעל בגלוי ע"י התורה (כידוע 73 שע"י 6
אורייתא מתגלה איך ש"ישראל וקוב"ה כולא 7
חד"), אשר גם בתורה ישנם ב' הדרגות וחיבור 8
שניהם [ע"ד ב' הדרגות בתורה דעשרת הדיברות 9
ואחד עשר (אנכי, "מיוחד שבעשרה"), וכ"ב 10
אותיות התורה שמחברם]: נגלה דתורה - חיות 11
(פנימי), ופנימיות התורה - ריח 74 (מקיף), "סוד 12
טעמי' ומסתר צפונותי'" 75, שגליא דאורייתא 13
מקשרת את גליא דנשמה עם גליא דקוב"ה וסתים 14
דאורייתא מקשרת את סתים דנשמה עם סתים 15
דקוב"ה 76; וע"י חיבור שניהם יחד ("חי' מושקא") 16
- בכח העצם (שלמעלה מסתים וגליא) - הם 17
נעשים מציאות אחת בגלוי, שגם הסתים דתורה 18
וסתים דנשמה וסתים דקוב"ה - עד עצמותו ומהותו 19
ית' - באים בגלוי ממש, בגליא דקוב"ה, גליא 20
דתורה וגליא דנשמה, 21

[ובלשון הכתוב בריש פ' משפטים - "ואלה 22
המשפטים אשר תשים לפניהם", שגם "תשים" 23
מלשון סימה (ואוצר) 77 שבתורה - פנימיות התורה 24
(שמצד עצמו הוא סתום וגנוז) נמצא באופן גלוי 25
("ואלה"), עד באופן של "לפניהם", לפנימיותם 26
78, "כשולחן הערוך ומוכן לאכול לפני האדם" 79]. 27

י. עפ"ז יובן הכח שמקבלים לפעול החידוש 28
שניתוסף לאחר כ"ב שבט - שגם העולם (עשר) 29
יהי' מוכן ומוכשר לקבל את הגילוי דאחד עשר 30
(שלמעלה מעולם), דירה לו יתברך בתחתונים 31
בתכלית השלימות, בגאולה האמיתית והשלימה: 32

(71) נוסח הושענות דיום ג'. וראה לקו"ת פ' ראה כה, א. כז, א. ובכ"מ.

(72) ראה זח"ג עג, א.

(73) ראה זהר שם. המשך תרס"ו ע' רלה. לקו"ש חי"ח ע' 409 ואילך. סה"מ מלוקט חי"ג ע' קנב ואילך. וש"נ.

(74) ראה אוה"ת תשא (כרך ו) ע' איתתקמג.

(75) פרש"י שה"ש א, ב.

(76) ראה זהר שם. לקו"ת ויקרא ה, ג. נצבים מו, א. ובכ"מ.

(77) ירושלמי ע"ז פ"ב סוף ה"ז ובפ"מ שם.

(78) תו"א משפטים עה, ג. תו"ח שם תט, רע"א. ועוד.

(79) פרש"י ר"פ משפטים.

(80) סוטה יא, ריש ע"ב. שמו"ר פ"א, יב. וראה במדב"ר פ"ג, ו.

(81) מיכה ז, טו.

(82) יל"ש רות רמז תרו בסופו (מדרש זוטא רות).

(83) שער הגלגולים הקדמה כ. לקו"ת תורה וספר הליקוטים שמות ג, ד.

(84) ראה "קובץ כ"ב שבט" (שחולק באור לכ"ב שבט כדלקמן הערה 122) ע' 32 ואילך (לעיל ע' 183 ואילך).

37 סוכה נאה ולולב נאה וכו' 89. ועד"ז מוכן בנוגע
38 לכללות העבודה דעשיית דירה בתחתונים, שצ"ל
39 באופן של "דירה" נאה. וזה נוגע לא רק לשלימות
40 התחתון, אלא גם לבעל הדירה - דירה נאה מרחיבה
41 דעתו של אדם העליון כביכול.
42 יג. והביאור בזה:
43 שלימות החיבור והיחוד דעשר ואחד עשר
44 שנעשה ע"י "מעשינו ועבודתנו" (כפי שזה
45 בהדגשה ביום עשירי בחודש אחד עשר, ובשלימות
46 הגילוי - בכ"ב שבט) פועלת חידוש שלא הי' לפני
47 זה, [ולכן הגאולה האמיתית והשלימה - כשתהי'
48 שלימות הענין דדירה לו יתברך בתחתונים] "גילוי
49 אור א"ס ב"ה בעוה"ז הגשמי" 38, שעשר נעשה
50 מציאות אחת עם אחד עשר - "תלוי במעשינו
51 ועבודתנו כל זמן משך הגלות" 38:
52 מצד הגילוי ד"אחד עשר" מצ"ע - הדרך להכיל
53 זאת הוא ע"י ביטול מציאותו ("פרחה נשמתן");
54 מצד הגילוי ד"עשר" מצ"ע התחתון מתאחד אמנם
55 עם אלקות, אבל רק בדרגא שהיא בערך הבריאה,
56 לא עם אלקות שלמעלה מהבריאה (אחד עשר).
57 ע"י עבודת האדם למטה בזיכוכ ובירור
58 התחתון, פועלים שגם התחתונים (עשר) מצד
59 ענינם הם יהיו דירה לו יתברך, לא רק להדרגות
60 באלקות שהם בערך לעולם, אלא גם לאלקות שלא
61 בערך, עד לעצמות ומהות, ונוסף על "דירה לו
62 יתברך", גם - דבר אחד כביכול עם הוא יתברך (יש
63 הנברא עצמו הוא יש האמיתי).
64 וחידוש זה אינו רק בבריאה - שע"י עבודת
65 התחתונים הבריאה יכולה להכיל אלקות שאינו
66 בערך לעולם - אלא גם באלקות כביכול. כמבואר
67 בחסידות 90, שע"י עבודת האדם בתומ"צ בתחתונים
68 נפעלים שני ענינים: (א) האור אלקי שהוא שלא
69 בערך לעולם ומצ"ע לא יכול להתקבל בעולם
70 (שלכן הי' הצמצום), נמשך בעולמות באופן
71 שמתבטלים ממציותם ומקבלים את האור. יתירה
72 מזו: (ב) נמשך ומתגלה אור חדש מעצמותו
73 ומהותו ית', שלמעלה מהאור 91 שהי' ממלא מקום

1 חיים 85, שהן התחנכו לפי רוחה וע"פ הוראותי,
2 ובדוגמתה (כבתו של נשיא דורנו).
3 עפ"ז יש לומר הטעם לכך שאחרי כ"ב שבט
4 (יום הסתלקותה של בתו) נפעל השלב האחרון
5 בהכנת העולם (כדירה לו יתברך בתחתונים)
6 להגאולה, כי שלימות ענין זה נעשה ע"י ובשכר
7 נשי ובנות ישראל.
8 יב. מעלתן של נשי ובנות ישראל בהעבודה של
9 עשיית דירה לו יתברך בתחתונים (ההתאחדות
10 דעשר ואחד עשר) תובן בהקדים תוספת ביאור
11 בהאמור לעיל אודות העבודה דעשיית דירה
12 בתחתונים:
13 כיון שחז"ל 24 משתמשים בלשון "דירה
14 בתחתונים", מוכן איפוא שניתן להבין את תוכן
15 הדבר בהשוואתו לדירת האדם למטה [שנשתלשל
16 מענין הדירה למעלה].
17 רואים בפשטות שאע"פ שדירה יכולה להיות
18 רק ממקום מסויים שמוכשר לדירת האדם, הרי
19 שלימות הדירה היא - כאשר זו דירה נאה עם כלים
20 נאים, עד ש"שלשה מרחיבין דעתו של אדם, אלו
21 הן, דירה נאה ואשה נאה וכלים נאים" 86.
22 זאת אומרת, שבדירה בפשטות ישנם ב' ענינים:
23 (א) דירה בטלה לגמרי לבעל הדירה שדר בה. כל
24 פרטי הדירה (כדבעי) משמשים אותו, ובזה
25 מתבטאת כל מציאותו. (ב) הדירה נאה מרחיבה
26 דעתו של אדם.
27 כמו"כ מוכן בנוגע ל"דירה בתחתונים":
28 שלימות הדירה הוא דווקא כשהיא "דירה נאה" עם
29 "כלים נאים", נוסף לכך שהיהודי עצמו מתנהג
30 באופן "נאה" (כראוי לכנסת ישראל - "אשה נאה").
31 זאת אומרת: בנוסף לכך שעושים מהתחתונים דירה
32 להקב"ה באופן המוכרח ע"פ שורת הדין, עושים
33 אותה גם "דירה נאה" - כפס"ד הלכה 87: "בכל דבר
34 שהוא לשם הא-ל הטוב שיהי' מן הנאה והטוב, אם
35 בנה בית תפילה יהי' נאה מבית ישיבתו וכו'". "זה
36 א-לי ואנוהו" 88, "התנאה לפניו במצוות, עשה לפניו

(89) שבת קלג, ב. וש"נ.
(90) המשך תרס"ו בתחלתו (ע' ד). ע' תקט. סה"מ תש"ב ע'
32. ועוד.
(91) ראה ע"ח שער א' (דרוש עגולים ויושר) ענף א. אוצרות
חיים ומבוא שערם בתחלתם.

(85) להעיר ממאחז"ל (תענית ה, ב): יעקב אבינו לא מת ..
מה זרעו בחיים אף הוא בחיים.
(86) ברכות נז, ב.
(87) רמב"ם סוף הל' איסורי מזבח.
(88) בשלח טו, ב.

האשה אלא ליופי" 98 - יופי ברוחניות שמזה 32
נשתלשל ביופי בגשמיות 99. 33

ויש לומר שזה נשתלשל מזה שכך הוא גם 34
בעבודה דעשיית "דירה בתחתונים", אשר בנשי 35
ובנות ישראל תלוי חלק עיקרי מהעבודה דעשיית 36
דירה שתהי' "דירה נאה" עם "כלים נאים". 37

וכמודגש במיוחד בשלשת המצוות העיקריות 38
שעליהן נשען כל בית ישראל - הדלקת נרות שבת 39
קודש ויום טוב, כשרות האכילה ושתי' וטהרת 40
המשפחה (ר"ת "החן" 100, חן ויופי ונוי), שמצוות 41
אלו פועלות שיהי' (נוסף לדירה לו יתברך 42
בתחתונים בכלל) - "דירה נאה" ו"כלים נאים", 43
חדורים ביופי (רוחני וגשמי) של כשרות, טהרה 44
וקדושה 101. 45

ועד"ז בענין חינוך הבנים והבנות - שזה מעמיד 46
את יסוד החיים של כל אדם - רואים בפועל, 47
שהחינוך שלהם תלוי בהאם 102. ובפרט החינוך 48
והדרכה של ילדים קטנים, וככל שקטן יותר, 49
התלות באם גדולה יותר: היא מהדירה בהם מעת 50
היותם קטנים חיות ורוח של יהדות, שעל יסוד זה 51
גודלים בנים ובנות עוסקים בתורה ומצוותי', 52
בשלימות ברוחניות ובגשמיות - באופן נאה ויפה 53
וכו'. 54

זאת אומרת, שנוסף לכך שהילדים יהיו עוסקי 55
תומ"צ ע"ד הרגיל, מהדירה בהם האם את התענוג 56
והחום (עם העדינות והאהבה שישנן במיוחד 57
בטבען של נשי ובנות ישראל) שהעסק בתומ"צ 58

1 החלל. ויש לומר יתירה מזו - שע"י העבודה
2 דעשיית דירה בתחתונים, מתמלא התענוג ותשוקה
3 לעצמותו ית' כביכול - ש"נתאוה הקב"ה להיות לו
4 יתברך דירה בתחתונים" (ו"שוקיו עמודי שש",
5 "זה העולם שנשתוקק הקב"ה לבראותו" 92),
6 שה"נתאוה" הוא דוקא בעצמותו יתברך 93.

7 ויש לומר, שמב' ענינים אלו נובעים שתי נקודות
8 שצ"ל באדם העובד ובאופן העבודה דעשיית דירה
9 בתחתונים:

10 מצד הענין הראשון (החידוש לגבי הבריאה) -
11 מתבטאת עיקר העבודה בהפיכת הדברים הגשמיים
12 בתחתונים ("בענין הסתר אורו ית'" 94) שיהיו כלים
13 מוכשרים לגילוי אלקות (ע"י עשיית תפילין מקלף
14 גשמי, ציצית מצמר גשמי וכו'), ובכללות - "דירה
15 לו יתברך", מקום מוכשר לגילוי אלקות והשראת
16 השכינה, עד - לעצמותו ית'.

17 [וע"ד הענין הראשון הנ"ל בדירה בפשטות,
18 שהדירה בטלה לגמרי לבעל הדירה שגר בדירה].

19 מצד הענין השני (החידוש למעלה) - ניתוסף
20 שהעבודה צ"ל לבנות "דירה נאה" ו"כלים נאים",
21 אשר מרחיבין דעתו של אדם, כנ"ל.

22 [וע"ד הענין השני בדירה: נוסף לכך שכל עניני
23 הדירה בטלים לבעל הדירה, הרי הדירה נאה וכלים
24 נאים מרחיבין דעתו של אדם].

25 יד. ע"פ הנ"ל יובן השייכות דהנ"ל עם נשי
26 ובנות ישראל:

27 רואים בפועל בדירה בפשטות, שעיקר הנוי
28 ויופי הדירה והכלים - הן בגשמיות והן ברוחניות
29 - תלוי באשה, "עקרת הבית" 95. וכידוע שהענין
30 של נאה (והכח לעשות נאה) ישנו במיוחד באשה
31 - "אשה נאה" 96, "כלה נאה וחסודה" 97. עד ש"אין

(92) שה"ש ה, טו. במדבר"ר רפ"י.

(93) ראה לקו"ש ח"ו ע' 21 ואילך. ועוד.

(94) תניא פל"ו (מה, ב).

(95) ראה ב"ר פע"א, ב. זח"א קנד, א. אוה"ת נ"ך (כרך ב)
ע' תתעא. ע' תתנח ואילך. וראה "קובץ כ"ב שבט" ע' 21 ואילך
(לקו"ש חכ"ו ע' 369 ואילך).

(96) ועפ"ז תומתק השייכות (בברכות שם) ד"אשה נאה"
ו"דירה נאה וכלים נאים" (השלשה ענינים שמרחיבין דעתו של
אדם), כי ע"י "אשה" (שענינה) נאה נעשים גם "דירה נאה וכלים
נאים".

(97) כתובות יז, רע"א.

(98) תענית לא, א.

(99) ראה יהל אור ע' תקלח. ביאור"ז (להצ"צ) ע' תרא ואילך.
ועוד.

(100) מגלה עמוקות עה"ת פ' שלח (ד"ה ג' מצוות - יז, ד).
(101) כמבואר בספרים שע"י כשרות האכיל' ש נעשה שינוי
במהות וטבע האדם האוכל ושותה מאכלות ומשקאות אלו, מכיון
שנעשים דם ובשר כבשרו (ראה רמב"ן (הובא בבחי' שמיני יא,
יג. פ' ראה יד, ג. ועוד).

ועאכ"כ שכן הוא בנוגע לטהרת המשפחה, שזבה תלוי'
הטהרה והנוי בחיי המשפחה מתוך בריאות בגשמיות וברוחניות,
כידוע ומבואר בכ"מ (ראה לקו"ש ח"ג ע' 259. ושו"י). וכן בנוגע
להדלקת נרות שבת קודש ויו"ט, שממשיכה בהדירה ובכל בני
הבית אור וקדושה של "נר מצוה ותורה אור" (כדלקמן בפנים).
(102) ראה של"ה שער האותיות (מד, א). הובא בקונטרס
חננוך לנער" ס"ע 34 ואילך. וראה שיחת ש"פ אמור תש"נ (ע"ד
חיוב נשי ישראל בחינוך ובלימוד התורה - התוועדות תש"נ ח"ג
ע' 171 ואילך).

30 כל המצוות, לעשות להקב"ה "דירה נאה" 31 בתחתונים.

32 טז. ולהוסיף שזה מרומז גם בשם הנפטר - 33 "חי' מושקא", שמורה על חיות וריח בשמים (כנ"ל 34 ס"ט):

35 בכדי שתהי' "דירה נאה" צ"ל בדירה חיות, 36 שתהי' דירה חי' ("א לעבעדיקע שטוב") (שחיות 37 היא בהוספה לעצם מציאות הדבר). ויתירה מזו - 38 שיורגש שם ריח בשמים - ריח טוב ונאה¹⁰⁹, הן 39 ברוחניות והן בגשמיות, שמוסיף יותר נוי בדירה 40 (ע"ד ההוספה שבאה ע"י אור הנרות¹¹⁰). 41 [ובהדגשה יתירה ביום השבת¹¹¹, שענינו הוא 42 עונג].

43 ועד"ז גם ברוחניות הענינים - ש"דירה נאה" 44 תלוי בכך שתהי' הן העבודה ד"חי" - חיות פנימי 45 וכחות פנימיים, והן העבודה ד"מושקא" - כחות 46 המקיפים, עד יחידה שבנפש, הענין דתענוג (נאה).

47 שזה פועל, שנוסף להיותה דירה בתחתונים 48 בכלל (שהיא בטילה "לו יתברך"), נעשית "דירה 49 נאה" (כפי שזה גם בפשטות הענין, שהריח נאה של 50 "מושקא" פועלת שבכל הבית יהי' ריח ורוח נאה), 51 נוי כזה אשר משיב את הנפש והנשמה נהנית ממנו, 52 וזה מרחיב דעתו של אדם - ה"ז מחדיר (ובפרט 53 ביחד עם נרות שבת קודש ויו"ט) אור חדש וחיות 54 חדשה בכל בני הבית ובכל הדירה כולה, עד - בכל 55 העולם כולו ובכל סדר ההשתלשלות,

56 כולל ומתחיל - מהנאה ותענוג בבעל הדירה 57 האמיתי, הקב"ה (ש"נתאווה" שתהי' עבורו דירה 58 בתחתונים¹¹²).

1 יהיו באופן נאה וטוב, כך שיכולים להצביע עליהם 2 ולומר: "זה א-לי ואנוהו" (כנ"ל סי"ב).

3 כנראה - לדוגמא - בהמנהג טוב של אמהות 4 יהודיות לנגן לילדיהם הקטנים עוד בהיותם 5 מוטלים בעריסה - שהתורה היא הדבר הכי טוב, 6 הכי מתוק, הכי יפה וכו'. שזה משפיע בילד - גם 7 לאחר שמתגבר ("גם כי יזקין לא יסור ממנו"¹⁰³) 8 - אהבה פנימית ויוקר כלפי כל הענינים דתומ"צ.

9 טו. הענין של החדרת יופי ("נאה") בהדירה 10 ובכל עניני יהדות - רואים בגלוי במצות הדלקת 11 נרות שבת קודש ויו"ט:

12 עי"ז שאשה ובת מבנ"י מדליקות נר קדוש 13 לכבוד שבת ויו"ט עם ברכה - היא מחדירה בבית 14 אור של קדושה, חום ויופי (נאה), שמאיר ומייפה 15 את כל הבית, וכל בני הבית - גם את הבעל והבנים 16 - עם "נר מצוה ותורה אור"¹⁰⁴, כל עניני תורה 17 ומצוותי¹⁰⁵.

18 [מתחיל מכך שע"י הדלקת נרות שבת היא 19 מכניסה את יום השבת קודש לכל בני הבית (ורק 20 לאחמ"כ באה תפלת ערבית והקידוש של הבעל)].

21 והחידוש בנר שבת ויו"ט הוא - שזה פועל 22 שיהי' "דירה נאה" באופן גלוי לעיני בשר - כאו"א 23 יכול לראות איך שהדירה נעשית מוארת עם האור 24 המאיר של הנרות.

25 ויש לומר, שזהו אחד מהטעמים מדוע רמ"ח 26 מצוות עשה (רמ"ח אברין דמלכא¹⁰⁶) עם ב' הידים 27 (שתי הקוים הכלליים של אהבה ויראה, שמחדירים 28 שלימות בקיום המצוות¹⁰⁷) הם בגימטריא "נך"¹⁰⁸ 29 - כי בהדלקת נר מתבטאת בגלוי השלימות דקיום

109 ראה ראב"ע ורמב"ן עה"פ תשא ל, כג. וראה מו"נ ח"ג פמ"ה תורת העולה (להרמ"א) ח"ב פל"ה.

110 ולהעיר שבשמן המשחה (שמן זית (תשא שם, כד) הי' גם מור (שם, כג). שהו"ע ד"מושקא" (כנ"ל הערה 60), והרי ידוע שהיו מהדרים (בדורות שעברו) להדליק נרות שבת בשמן זית. 111 ולהעיר שמשלימים המאה ברכות בשבת (ויו"ט) ע"י ריח הבשמים (מנחות מג, סע"ב. טושו"ע או"ח רס"צ. שו"ע אדה"ז שם. ושם רסמ"ו). ואמרו חז"ל (ויק"ר פכ"ג, ו. שהש"ר פ"ב ב [ו]) "מה שושנה זו [שאניה אלא לריח, כדלעיל שם] מתוקנת לשבתות וימים טובים כו'", "להתענג ולברך על הריח ולהשלים ק' ברכות" (פי' מהרז"ו לויק"ר שם).

112 ויש לומר, שע"י עשיית הדירה בתחתונים מתוך תענוג והנאה (ענין הריח), ניתוסף במילוי ה"נתאווה" .. דירה בתחתונים" - כי עי"ז נעשה בתחתונים (מצד ענינים הם) מעין "כלי" ו"דירה" לגילוי התענוג (נתאווה) שלמעלה.

103 משלי כב, ו.

104 שם ו, כג.

105 ראה שבת כג, ב: "הרגיל בנר הווין לי' בנים תלמידי חכמים", ובפרש"י "דכתיב כי נר מצוה ותורה אור, ע"י נר מצוה דשבת .. בא אור דתורה". וראה גם זח"ב קסו, א.

106 ראה תקו"ז ת"ל (עד, סע"א). הובא בתניא פ"ד. רפכ"ג. ועוד.

107 היינו, כפי שאהבה ויראה הם ענינים כלליים הפועלים על כל (רמ"ח) אברים הגשמיים ועל כל מציאות האדם - ע"י התפשטות הלב (אהבה) או כיוון הלב (יראה). ונוסף לזה, אהבה ויראה הן ב' מצוות פרטיות מרמ"ח מ"ע, מצד ענינה הפרטי של כל א' מהן.

108 זהר שם, ב. וראה לקו"ת בהעלותך לג, ג. שלח מד, ד. ובכ"מ.

האכילה ושתי', טהרת המשפחה, ונרות שבת קודש
ויו"ט, כולל - ההשתדלות שגם ילדות קטנות
(משהגיעו לידי הבנה) ידליקו הנרות (לפני האם,
בכדי שהאם תוכל לסייע להן כו').

וכמו"כ גם - להשפיע על עוד נשי ובנות
ישראל שאף הן יקיימו ויחזקו את המצוות
האמורות.

ובכללות - מוטלת עליהן חלק עיקרי באחריות
וזכות דעשיית דירה לו יתברך בתחתונים, דירה
נאה עם כלים נאים - "ועשו" 117 לי מקדש ושכנתי
בתוכם" 118, בתוך כל אחד ואחת מישראל 119, החל
בעצמן ובבתיהן שלהן, לעשותן משכן ומקדש לה',
בית תורה ותפלה וגמילות חסדים (כמדובר
כמ"פ 120), ע"י התנהגותן האישית - וכך גם לחנך
את ילדיהן ובני הבית - כראוי ל"משכן" ו"מקדש"
לה', ובפרט משכן ומקדש נאה,

כולל - עי"ז שמכניסים בבית, ובכל חדר בבית
- ענינים של תורה, תפלה וגמילות חסדים, וכמו"כ
לוודא שלכל ילד בבית יהי ברשותו הפרטית:
חומש (וספרי תורה אחרים), סידור, קופת-צדקה,
ומה טוב - גם תניא קטן פרטי.

ובכללות - לקבל החלטות טובות להוסיף
ולחזק את שטח החינוך של בני ובנות ישראל, החל
מקטני קטנים (כנ"ל).

ועוד וגם זה עיקר - בפרט בדורנו זה, ובמיוחד
- אצל השלוחות תחינה - להשפיע על נשים ובנות
נוספות, בכל עניני תורה ומצוות ויהדות, הפצת
התורה והיהדות, בכל שלשת הקוים של תורה
עבודה וגמילות-חסדים, והפצת המעניות חוצה.

ובפרט כשישנו הכח מכ"ח אדמו"ר נשיא
דורנו ומבית הכנסת ובית המדרש ובית מעשים
טובים שלו (שבו אנו נמצאים כעת), ששם הוא

(117) תרומה כה, ח.

(118) כידיע שגם הנשים השתתפו בנדבת המשכן. ואדרבה -
הן היו שם בראשונה והאנשים נטפלו להן (ויקהל לה, כב
וברמב"ן עה"פ). וראה בארוכה "קובץ כ"ב שבט" ע' 7 ואילך
(לקו"ד ח"ג תקעא, ב ואילך).

(119) אלשיך עה"פ קרוב לסופו (ד"ה עוד יתכן). ראשית
חכמה שער האהבה פ"ו קרוב לתחלתו. של"ה (סט), א, רא, א.
שכה, ב. שכו, ב. ובכ"מ). וראה לקו"ש חל"ו ע' 128 ואילך.

(120) ראה קונטרס משיחות ש"פ תרומה תשמ"ז (סה"ש
תשמ"ז ח"א ע' 347 ואילך. וש"נ). מכתבי ביין יו"ד וט"ו בשבט
ה'תשמ"ז (לקו"ש חכ"ו ע' 414 ואילך. שם ע' 420). ובכ"מ.

עד - השלימות של "אורו" 113 של משיח,
ו"רוחו" 114 של מלך המשיח" 115, בגאולה האמיתית
והשלימה, שתבוא בשכר נשים צדקניות
בישראל 116, כנ"ל.

ועפ"ז יש לומר, שההוספה דכ"ב שבט (אחד
עשר בכפליים) כוללת, שנוסף לכך שנעשה יחוד
דעשר ואחד עשר (יום עשירי בחודש אחד עשר,
עד יום אחד עשר בחודש אחד עשר) - דירה
בתחתונים בכלל - נפעל ע"י האחד עשר השני,
שהדירה נעשית "דירה נאה", שמרחיבה דעתו של
אדם העליון. ויש לומר שע"ז (שעושים "דירה
נאה" שמרחיבה דעתו של אדם) מודגש עוד יותר
ההתאחדות ד"עשר" ו"אחד עשר", כי נוסף לכך
שזו "דירה (הבטלה וטפלה) לו יתברך", הרי
הדירה בתחתונים מוסיפה ומחדשת התרחבות חדשה
אפילו לגבי למעלה כביכול.

יז. מזה ישנו הלימוד לנשי ובנות ישראל
בכלל, ובמיוחד - להשלוחות תחינה דכ"ק מו"ח
אדמו"ר נשיא דורנו - שהתאספו יחדיו מכל קצו
תבל בה"כינוס השלוחות העולמי":

נוסף לכך שלכל בני"ש שליחות מהקב"ה
לעשות דירה לו יתברך בתחתונים (כמדובר כמ"פ
בארוכה), יש לנשי ובנות ישראל שליחות מיוחדת
לעשות שתהי' "דירה נאה" עם "כלים נאים",

החל ע"י קיום וחיזוק דג' מצוות הנ"ל שניתנו
להן במיוחד בדירה הפרטית שלהן, כשרות

(113) זהר ח"ג לד, ב. נתבאר בלקוטי לוי יצחק לזח"ג ע' ריט
ואילך.

(114) ב"ר פ"ב, ד. פ"ח, א. וראה קונטרס משיחות אדר"ח
סכלו וש"פ תולדות שנה זו ס"א (התועדויות תשנ"ב ח"א ע'
319 ואילך).

(115) ולהעיר ש"משיח" הוא הר"ת של שם הנפטרת בצירוף
יו"ד (ר"ת שני שמותיו של אבי, כ"ק מו"ח אדמו"ר, ויום
ההילולא שלו הוא ביו"ד שבט, וגם תוכן עבודתו הי' בענין
העשירי, כנ"ל ס"ז).

ויש לקשר זה עם המדובר כמ"פ (לקו"ש חכ"ט ע' 359 ואילך.
ועוד) ש"שליח" (הגימטריא של "חמש") בצירוף יו"ד (כחות
הנפש) הוא בגימטריא "משיח" - ע"פ המבואר לעיל (ס"ט),
ש"חי' מושקא" מורה על המשכת וגילוי המקיף דיחידה (שמשח
הוא יחידה הכללית (מ"ז לזח"ב מ, ב. ולזח"ג רס, ב. ועוד))
בעשר כחות הנפש.

(116) ולהעיר מהשייכות דריח לענין הגאולה - כמובן
ממאחז"ל (ויק"ר ושהש"ר שם) "מה שושנה זו אינה אלא לריח
כך לא נברא צדיקים אלא לגאולתן של ישראל". וראה המשך
דברי המדרש שם: "מה שושנה זו מתקנת לשבתות וימים טובים
כך ישראל מתקנת לגאולת מחר" (יום שכולו שבת וכולו טוב).

ובשכר נשים צדקניות, שכל בני יגאלו כבר
בגאולה האמיתית והשלימה,
והקיצו ורננו שוכני עפר⁷, ובתוכם - כ"ק מו"ח
אדמו"ר ובתו הנפטרת, עם כל הצדיקים וצדקניות
וכל הנשמות בכלל, וביחד עם כל בני שנמצאים
עכשיו נשמות בגופים - לאריכות ימים ושנים
טובות, נשמה בריאה בגוף בריא - עובדים, בלי
שום הפסק כלל, לחיים נצחיים, בגאולה האמיתית
והשלימה ע"י משיח צדקנו, ותיכף ומיד ממש,
ולכל לראש - תיכף ומיד ממש בפשטות ממש¹²².

(122) באור ליום ב' פ' משפטים, כ"ב שבט, חילק כ"ק
אדמו"ר שליט"א לכאור"א: "קובץ כ"ב שבט", פרוסת "לעקאח",
שטר של חמש דולר (לתתו (או חלופו) לצדקה). ואולי הוא גם
כנגד הג' קוים דתורה (הקובץ), עבודה ("לחמי לאשי"), ודוגמתו
(לעקאח), וגמ"ח (צדקה). ובמספר של חמש - ר"ת של שם
הנפטרת. המו"ל.

עסק (בעשר שנים האחרונות בחיים חיותו בעלמא
בתורה עבודה וגמילות חסדים, ובהדגשה -
בכל שלשת הענינים, ובהפצת המעניות חוצה, וזה
נמשך אח"כ ע"י כל אחד ואחת, ובאופן דמעות
בקודש, גם לאחר זה, ומוסיף והולך ואור¹²¹;
כולל ועיקר - בזמננו זה, הרגעים האחרונים
לפני הגאולה - לעורר בעצמן ובכל נשי ובנות
ישראל אודות גודל הזכות דנשי ובנות ישראל
להבאת הגאולה האמיתית והשלימה תיכף ומיד
ממש, שתבוא "בשכר נשים צדקניות שיש בדור",
כנ"ל,
יח. ויהי רצון - והוא העיקר מכל העיקרים -
שכן תהי' לנו בפועל, ותיכף ומיד ממש, ובפרט
בבואנו מכ"ב שבט, "בך יברך ישראל" - שבזכות

(121) ראה הערה הבאה.

המשך ביאור למס' חולין ליום שלישי עמ' א

מתרצת הגמרא: אלא א"מא - כך צריך לגרוס בברייתא, 'עורב, זה
עורב אוכלא - עורב שכולו שחור, וכן הוא אוכלא (שיהיה ה' יא)
ראשו כתם פז קוצותיו תלולים שחורות בעורב, ומבואר בפסוק
שסתם עורב הוא העורב השחור, ואף עורב האמור בפסוק, הוא
השחור.
ממשיכה הגמרא לבאר את הברייתא: 'עורב העמקי', שהתרבה
לאיסור מלשון 'את כל העורב', זה הוא חיוורא - עורב לבן.
ו'עמק' הוא מלשון לבן, ומוכיחה זאת הגמרא, וכן הוא אוכלא לגבי
נגע צרעת של בהרת לבנה על עור הבשר, ו'נראה הבהן את הנגע
והנה' (ויקרא יג ל), שמראה הלבן של הנגע
נראה כאילו הוא יותר עמוק מן העור שמסביב, שהוא כהה יותר,
ב'נראה תמה העמקה מן הצל' - כמו שהמקום שהשמש זורחת בו
נראה עמוק יותר ממקום שיש בו צל, וכן העורב הלבן נראה צבעו
'עמוק' כלפי העורב השחור, ולכן הוא מכונה 'עמקי'.
מבארת הגמרא את סיום הברייתא: 'ועורב תבא בראשי יונים',
שהתרבה לאיסור מלשון 'למינו', אמר רב פפא, לא תיבא דתתי
בריש יוני - אל תאמר שזה העורב שמגיע לפני היונים, אלא דרמי
רישיה לדיניה - אלא זה העורב שראשו דומה לראש היונה.
הגמרא ממשיכה בביאור המינים הטמאים: תנו רבנן, נאמר בתורה
בפרשת העופות הטמאים (ויקרא יא טז) 'את הנץ למינהו, ויש
לדרוש כך, 'הניץ, זה המין הקרוי נץ, ומה שנאמר בתורה 'למינהו',
נאמר להביא את מין העוף שקרוי בר חיריא, שגם הוא בכלל איסור
הנץ. מבארת הגמרא: מאי - מהו בר חיריא, אמר אבין, זהו עוף
הקרוי שוריינקא.
הגמרא מבארת שהחסידי והאנפה הן ממין 'דידה', ומדוע נקראו
כן: אמר רב יהודה, 'החסידיה' האמורה בתורה (ויקרא יא טז), זו מין
דיה לבנה. ולמה נקרא שמה חסידיה, לפי שעושה חסידות עם
הבריות, שמחלקת להן את מזונותיה. 'האנפה' האמורה בתורה
(שם), זו מין דיה רגנית. ולמה נקרא שמה אנפה, לפי שמונאפת -

מתרגזת עם חברותיה.
הגמרא מבררת את מנין העופות הטמאים: אמר רב חנן בר רב
חסדא, אמר רב חסדא, אמר רב חנן בר רב חסדא, אמר רב
עשרים וארבעה עופות טמאים הן, שמנתה תורה.
מקשה הגמרא: אמר ליה רב חנן בר רב חסדא לרב חסדא, דתיבא
- על איזו פרשה נאמר כלל זה, והרי בשני מקומות מנתה התורה
את העופות הטמאים, בספר ויקרא ובספר דברים, אי כוונת רב
לאותם דספר ויקרא, עשרים הן - הרי נמנו שם עשרים עופות
בלבד. ואי כוונתו לאותם דמשנה תורה, הרי רק עשרים וחד הן.
וכי תיבא - ואם תפרש שהכוונה לאותם המנויים במשנה תורה,
והעוף 'דאח' דתיבא - שכתבתו התורה בויקרא, ולא בתיבא -
ולא כתבתו תורה במשנה תורה, שרייה עליהו - יש להוסיף על
אותם המנויים במשנה תורה, הרי אכתי עשרין ותרין הן - עדיין
יש לנו רק עשרים ושנים עופות, ואילו רב אמר שיש עשרים
וארבעה עופות טמאים.
מתרצת הגמרא: אמר ליה רב חסדא, הכי אמר אבהו דאמר משמיה
דרב - כך אמר אבי אמך שהוא רב חנן בר רבא בשם רב, נאמר
בתורה 'האנפה למינהו', 'האיה למינהו', 'כל ערב למינהו', ו'הנץ
למינהו', הרי כאן עוד ארבע עופות טמאים, ויחד עם העשרים
המנויים בפירוש, הרי אלו עשרים וארבע.
מקשה הגמרא: הרי מתחילה אמרנו שבשתי הפרשיות יחד נאמרו
עשרים ושנים עופות טמאים בפירוש, ואי הכי - אם כך שנוספו
לנו עוד ארבעה מינים טמאים, עשרין ושתים הן - עשרים ושש
עופות טמאים הם, ולא רק עשרים וארבע. מתרצת הגמרא: אמר
אבין, 'דאח' האמורה בספר ויקרא ולא במשנה תורה, 'דאח'
האמורה במשנה תורה ולא בספר ויקרא, מין עוף אחת היא.
ומוסיף אבין ואומר, דאי סלקא דעתך תרתי אינין - שאם תעלה
בדעתך לומר ששני מיני עופות שונים הם,

בס"ד. משיחות* ש"פ משפטים, ז"ך שבט, מבה"ח אדר א' ** ה'תשנ"ב.

ויש להתבונן בהלימוד וההוראה ממאורע זה, וגם בפרטי הענינים דהמאורע - מקומו וזמנו, כולל שייכותו לתוכנו של הזמן בתורה⁷, בפרשת השבוע⁸, כדלקמן.

ב. הלימוד וההוראה ממאורע זה הוא בענין כללי ועיקרי בעבודתם של בני"י ("מעשינו ועבודתנו כל זמן משך הגלות"⁹) - "להביא לימות המשיח"¹⁰:

מהיעודים דהגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו בשייכות להנהגת אומות העולם - "וכתתו חרבותם לאתים וחניתותיהם למזמרות לא ישא גוי אל גוי חרב ולא ילמדו עוד מלחמה"¹¹.

ולהוסיף, שענין זה יהי' ע"י פעולתו של מלך המשיח עצמו - כמ"ש בהתחלת הפסוק¹¹ "ושפט בין הגוים והוכיח לעמים רבים" ("השופט הוא מלך המשיח.. שיהא אדון כל העמים, והוא יוכיח להם ויאמר למי שימצא בו העול ישר המעוות.. ומפני זה לא תהי' מלחמה בין עם לעם כי הוא ישלים ביניהם, ולא יצטרכו לכלי מלחמה, וכתתו אותם לעשות מהם כלי לעבודת האדמה"¹²), שכן, "באחרית הימים נכון יהי' הר בית ה' גו' ונהרו אליו כל הגוים והלכו עמים רבים ואמרו לכו ונעלה אל הר ה' אל בית אלקי יעקב ויורנו מדרכיו ונלכה באורחותיו כי מציון תצא תורה ודבר ה' מירושלים"¹³, "והמורה הוא מלך המשיח, ועליו נאמר וישפט"¹².

וכיון שבימים אלו מחליטים ומכריזים ראשי מדינות בעולם ע"ד צמצום וביטול כלי נשק וההוספה בהענינים הדרושים לקיום כלכלת המדינה והעולם כולו - תוכן היעוד "וכתתו חרבותם

א. ידוע¹ שכל המאורעות שבעולם הם בהשגחה פרטית, ויש בהם לימוד והוראה בעבודת האדם לקונו, ועאכו"כ בנוגע למאורעות כלליים ועיקריים הקשורים עם מדינות גדולות וחשובות (שבהם נמצא רוב מנין ורוב בנין דבנ"י בזמן הגלות²) בעלי השפעה ומנהיגות כל העולם כולו, שגם הלימוד וההוראה ממאורעות אלו הוא בענין כללי ועיקרי בעבודת האדם לקונו.

ועד"ז בנוגע להמאורעות דימים אלה:

לכל לראש - המאורע שאירע בערב שבת זה³, שבו התאספו והתכנסו יחדי ראשי מדינות גדולות וחשובות בעולם, ובראשם נשיאי שתי המעצמות הגדולות, והחליטו והכריזו על תקופה חדשה ביחסי מדינות העולם - ביטול מצב של מלחמות בין מדינות העולם, שיתבטא גם בצמצום וביטול כלי נשק, ועד לשלום ואחדות, שיתוף פעולה ועזרה הדדית בין מדינות העולם לטובת האנושות כולה.

וקדם למאורע זה (בהשגחה פרטית) נאומו של נשיא מדינה זו לאומה כולה (באור ליום הרביעי, "קמי שבתא"⁴, התחלת ערב שבת זה⁵), שבו הודיע והכריז על פעולותיו בצמצום וביטול כלי נשק, וניצול הכספים (שלא יתנו לרכישת כלי נשק) כדי להוסיף בעניני הכלכלה של בני המדינה - הכרזה שאושרה ע"י "בית הנבחרים", שבו נקבעים חוקי המדינה שיש להם תוקף ע"פ תורה ("דינא דמלכותא דינא"⁶).

(* כולל גם שיחות ליל יום ה' פ' משפטים, כ"ה שבט, ויום א' פ' תרומה, כ"ח שבט.

(** ולהעיר ש"ח אדר א' הוא בימי ג' ד' - גד (מזל).

- ראה כש"ט הוספות סקי"ט ואילך. ושנ.
- וכתוצאה מזה נעשית גדולתן וחשיבותן של מדינות אלו - "כידוע שכל אומה ומלכות שישאל יבואו בהם בגלות הן מתעלים.. ביותר מכל האומות והולכים ומתגדלים בהיות ישראל תחתם" (תו"ך לך לך צב, א. וראה מכילתא בשלח יד, ה).
- ששייך ליום השבת, כמארז"ל (ע"ז ג, סע"א) "מי שטרח בערב שבת יאכל בשבת". וראה לקמן הערה 23.
- פסחים קו, סע"א.
- כמודגש גם בסיום וחותם שירו של יום ב"לכו נרננה הקטן" ("היום יום" כ"ג כסלו. ובכ"מ).
- גיטין יו"ד, ב. וש"נ.

(7) כיון שהתחלת כל הענינים הוא בתורה, כמארז"ל (זח"ב קסא, רע"ב) "קב"ה אסתכל באורייתא וברא עלמא בר נש אשתדל באורייתא ומקיים עלמא", ובפרט בחלק התורה השייך במיוחד לזמן זה, פרשת השבוע.

(8) כתורת רבינו הזקן שצריכים "לחיות עם הזמן", כלומר, לחיות עם תוכנו של הזמן בתורה, בפרשת השבוע ("היום יום" ב' חשוון. ובכ"מ).

(9) תניא רפ"ז.

(10) לשון חז"ל - במשנה ספ"ק דברכות.

(11) ישע"י ב, ד. מיכה ד, ג.

(12) פ"י הרד"ק עה"פ.

(13) ישע"י שם, ב"ג. מיכה שם, א"ב.

צדקנו (כשיפוצו מעינותיך חוצה¹⁹), שאז יהי' גם
קיום היעוד "וכתתו חרבותם לאתים".
והענין בזה:

בבוא נשיא דורנו לחצי כדור התחתון, וקבע
מקומו במדינה זו ובעיר זו, התחיל בתוקף ונעשה
הבירור והזיכור דחצי כדור התחתון, שגם בו נמשך
הגילוי דמתן-תורה (שהי' בחצי כדור העליון²⁰),
ויתירה מזה - אדרבה - שנעשה המקור שממנו
נמשך ונתפשט עיקר הפעולה והפצת התורה
והמעיינות חוצה בכל קצוי תבל ממש, ע"י השלוחים
ששלח ברחבי העולם (גם לחצי כדור העליון), עד
לפנה הכי נדחת שבעולם, כדי להפיץ תורה ויהדות
בין כל בני" (כולל ובמיוחד אלו שדרים בין אומות
העולם ומדברים בלשונם ומתנהגים בחיצוניות
כמותם), ועוד וג"ז עיקר, הפצת כל עניני טוב וצדק
ויושר גם בין אוה"ע ע"י קיום מצוות בני נח²¹,
כמודגש ביותר בשנים האחרונות, ככל שהולכים
ומתקרבים יותר להזמן דביאת משיח צדקנו, ש"אז
אהפוך אל עמים שפה ברורה לקרוא כולם בשם ה'
ולעבדו שכם אחד²².

ובתקופה האחרונה (החל משנת נסים, והמשכה
בשנת "נפלאות אראנו" ו"נפלאות בכל") הגיעה
פעולה זו לשיא - בפרצת גבולותי של המדינה
ההיא שבשעתה חרתה על דגלה והכריזה מלחמה
בהפצת התורה והיהדות ועד למלחמה באמונה
בבורא עולם ומנהיגו (כולל גם המאסר דכ"ק מו"ח
אדמו"ר נשיא דורנו, ולאח"ז וכתוצאה מזה יציאתו
מגבולות המדינה ההיא), ואעפ"כ, נמשכה גם שם
הפעילות דשלוחי נשיא דורנו בהפצת התורה
והיהדות בחשאי ובמס"נ ממש, עד לתקופה
האחרונה שנתבטלה גזירת המלכות ונתאפשר
המשך הפעילות והפצת התורה והיהדות ביתר
שאת וביתר עוז, בגלוי ובפירסום, ועד לנפילתו של
המשטר הקודם, והקמתו של משטר חדש שהכריז
לצדק וליושר ולשלום, על יסוד האמונה בבורא
העולם ומנהיגו.

לאתים", שבירת כלי המלחמה לעשות מהם כלים
לעבודת האדמה, "ארץ¹⁴ ממנה יצא לחם" - ה"ז
סימן ברור על התחלת קיומו של יעוד זה בגאולה
האמיתית והשלמה ע"י משיח צדקנו.

ליתר ביאור:

כיון שנמצאים ב"זמן השיא" ("די העכסטע
צייט") של ביאת משיח צדקנו, "הנה זה (מלך
המשיח) בא"¹⁶, רואים כבר (מעין ו)התחלת
פעולתו של מלך המשיח על העמים, "ושפט בין הגוים
והוכיח עמים רבים וכתתו חרבותם לאתים וגו'" -
ע"ז שהקב"ה נותן בלב המלכים דאוה"ע ("לב
מלכים ושרים ביד ה'"¹⁷) להחליט ולהכריז יחדיו
ע"ד המעמד ומצב ד"וכתתו חרבותם לאתים".

וזהו הטעם שהחלטה והכרזה זו היתה בזמן זה
דוקא - בגלל שייכותו המיוחדת להגאולה
האמיתית והשלמה ע"י משיח צדקנו בפועל ממש.

ג. ויש להוסיף, ששייכותו של המאורע
להתחלת פעולתו של משיח צדקנו מודגשת גם
בפרטי המאורע - המקום והזמן שבהם היתה החלטת
והכרזת ראשי המדינות על המעמד ומצב ד"וכתתו
חרבותם לאתים":

המקום שבו אירע מאורע זה (מקום מיוחד שבו
מיוצגים בקביעות בא"י כח המדינות שבעולם כדי
להתדבר ביניהם בדרכי נועם ודרכי שלום) - הוא
במדינה זו ובעיר זו, המדינה והעיר שבה נמצא
ב"בית רבינו שבבבל"¹⁸, "בית חיינו", בית הכנסת
ובית המדרש, בית תורה תפלה וגמ"ח, דכ"ק מו"ח
אדמו"ר נשיא דורנו, שבחר בו וקבעו להמקום
המרכזי שממנו "תצא תורה", הפצת התורה
והמעיינות חוצה בכל קצוי תבל עד ביאת משיח

(14) איוב כח, ה.

(15) ולא רק "לחם" המוכרז לקיומו של האדם, אלא גם
ענינים של תענוג, כפירות האילן - כמודגש בהמשך הכתוב
"וחניתיהם למזמרות", "הכלים שזומרים בהם הגפנים ושאר
אילנות" (פי' הרד"ק).

ולהעיר גם מהשייכות ל"ראש השנה לאילן" דמיני' אזלינן -
שבו מודגשת ההוספה ד"גפן תאנה ורמון גו' זית שמן ורביש"
(עניני תענוג) לגבי "חטה ושעורה" (דברים המוכרחים).

(16) שה"ש ב, ח ובשהש"ר עה"פ.

(17) לשון הרגיל - ע"פ משלי כא, א. וראה לקו"ש ח"ג ע'
285 הערה 1 ובשוה"ג. וש"נ.

(18) מגילה כט, א. וראה בארוכה קונטרס בענין מקדש מעט
זה כו' (התועדויות תשנ"ב ח"א ע' 416 ואילך).

(19) אגה"ק דהבעש"ט - כש"ט בתחלתו. ובכ"מ.

(20) ראה אגרות-קודש אדמו"ר מוהרי"צ ח"ב ע' תצב ואילך.
וש"נ.

(21) כפס"ד הרמב"ם (הל' מלכים פ"ח ה"י) ש"צוה משה
רבינו מפי הגבורה לכוף את כל באי העולם לקבל מצוות שנצטוו
בני נח".

(22) צפני' ג, ט. וראה רמב"ם שם ספי"א.

(א) מצד ימי השבוע - ערב שבת²⁷, ערב והכנה²⁰ ל"יום שכולו שבת ומנוחה לחיי העולמים"²⁸, שבו²¹ "משבית מזיקין (כולל גם כלי נשק) מן העולם"²⁹, ויתירה מזה, כיון ש"מוסיפין מחול על הקודש"²³ משל לזאב שהוא טורף מלפניו ומלאחריו"³⁰ (שטורף זמן של חול לזמן קדושת השבת), נעשה²⁵ כבר בערב שבת המעמד ומצב ד"יום שכולו שבת"²⁶ "משבית מזיקין מן העולם".²⁷

(ב) מצד ימי החודש - יום כ"ו בחודש²⁸, הגימטריא דשם הוי', מלשון מהוה³¹, שרומז על²⁹ המעמד ומצב דלעתיד לבוא שההתהוות ע"י שם הוי' תהי' ניכרת בכל הבריאה כולה, כמ"ש³² "ונגלה כבוד הוי' וראו כל בשר יחדיו כי פי הוי' דיבר", ואין נתינת מקום לענינים בלתי-רצויים³³ (מזיקים וכלי נשק), כמ"ש³³ "לא ירעו ולא ישחיתו גו' כי מלאה הארץ דעה את הוי'".³⁵

ומודגש יותר בחיבור שניהם יחדיו - שיום כ"ו בחודש חל ביום הששי בשבוע, שהוא בדוגמת יום ששי דמעשה בראשית, יום ברוך אדה"ר, עיקר ותכלית הבריאה כולה, ועל ידי (ולאחרי³⁴) חידוש התהוותו (בכל יום ששי) נעשה חידוש התהוות הבריאה כולה³⁵, ובפרט כשיום הששי בשבוע חל ביום כ"ו בחודש, הגימטריא דשם הוי', מלשון³⁶ מהוה, מודגש עוד יותר חידוש התהוות הבריאה כולה.⁴⁴

(ג) ועוד וג"ז עיקר - מצד הקשר והשייכות דזמן זה לנשיא דורנו - להיותו ערב שבת האחרון בחודש⁴⁶

ובהמשך לזה התקיימה בערב שבת זה הפגישה¹ בין מנהיגה החדש של המדינה היא למנהיגה של² מדינה זו²³, בהשתתפותם של עוד כמה מנהיגי³ מדינות גדולות בעולם, שבה נתקבלה ההחלטה⁴ וההכרזה שתוכנה "וכתתו חרבותם לאתים".⁵

ויש לומר, שבקיומה של פגישה החלטה⁶ והכרזה זו בהעיר של נשיא דורנו כ"ק מו"ח אדמו"ר⁷ (שבה נתקבצו מנהיגי המדינות, כולל גם מנהיג⁸ מדינה זו, שהוצרך לבוא מעיר הבירה לעיר זו²⁴), מרומז, שכל זה בא כתוצאה מהפעולות דהפצת¹⁰ התורה והיהדות, צדק ויושר, בכל העולם, שנעשו¹¹ ונעשים ע"י נשיא דורנו, משיח שבדור²⁵, ועד שע"י¹² שלימות העבודה בכהנ"ל בימינו אלה נעשה¹³ העולם כולו ראוי ומוכשר להתחלת הפעולה דמלך¹⁴ המשיח, "ושפט בין הגוים והוכיח עמים רבים¹⁵ וכתתו חרבותם לאתים"¹⁶.

וגם הזמן שבו אירע מאורע זה (בתקופה¹⁷ האחרונה עצמה) הוא זמן מסוגל בשייכות¹⁸ להגאולה - מצד כמה ענינים:¹⁹

(23) ופגישתם נמשכת (וביתר שאת וביתר עוז) גם ביום השבת זה.

(24) ואף שהטעם הפשוט לזה הוא לפי שהמקום המיוחד שבו מיוצגים בקביעות באי"כ המדינות שבועולם נקבע מלכתחילה במקום שאינו עיר הבירה של מדינה מסוימת, הרי, הטעם האמיתי לקביעת מקום זה בעיר זו דוקא, הוא, להיותה עיר הבירה של "מלכי רבנן" (ראה גיטין סב, סע"א. ועוד), כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו (וראה לקמן הערה 26).

(25) ראה קונטרס הנ"ל (שבעה ערה 18) ס"ה שנישא הדור הוא המשיח שבדור. ובהדגשה יתירה בכ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו - כמרומו ב' שמותיו: "יוסף" - ע"ש ש"יוסף אדני שנית ידו גו' ואסף נדחי ישראל גו'" (ישע"י יא, יא"ב), ו"יצחק" - ע"ש ש"אז ימלא שחוק פיננו" (תהלים קכו, ב. וראה ברכות לא, א).

(26) ולהעיר, שארגון חבר העמים למטרת אחדות ושלוש בין העמים הוקם בחצי כדור התחתון לאחר ובסמיכות לבואו של נשיא דורנו לחצי כדור התחתון (החל מההחלטה שנתקבלה באמצע המלחמה, בשנת תש"ב לערך, ובעיקר בסיומה של המלחמה, בשנת תש"ה לערך), ונקבע מקום מושבה בעירו של נשיא דורנו, ועד לבניית הבנין המיוחד (בשנת תשי"א לערך) - שבוה מודגש שהאחדות והשלוש בין העמים היא כתוצאה מפעולתו של נשיא דורנו בבירור העולם (ע"י הפצת התורה והיהדות וצדק ויושר בכל העולם), וככל שניתוסף בבירור העולם ע"י נשיא הדור ניתוסף גם בקיומו וביסוסו של הארגון שמטרתו לפעול אחדות ושלוש בעולם, ועד לגמר ושלימות בירור העולם בקיום היעוד "וכתתו חרבותם לאתים" שהוא היסוד של ארגון זה*.

(27) נוסף לכך שכללות הזמן דאלף הששי הוא בדוגמת ערב שבת (ראה רמב"ן ובחיי בראשית ב, ג).

(28) תמיד בסופה.

(29) תו"כ בחוקותיו כו, ו. וראה לקו"ש ח"ז ע' 188 ואילך.

(30) מכילתא יתרו כ, ח. וראה לקו"ש חט"ז ע' 231 ואילך.

(31) זח"ג רנו, סע"ב. פרדס ש"א פ"ט. תניא שעהיה"א רפ"ד.

ובכ"מ.

(32) ישע"י מ, ה.

(33) שם יא, ט.

(34) אף שבששת ימי בראשית נבראו תחילה כל שאר הנבראים ולאח"כ נברא האדם - כי, בפעם הראשונה יש טעם מיוחד שבריות האדם תהי' לאחר כל הנבראים (עם היותו עיקר תכלית הבריאה) - "כדי שיכנס לסעודה מיד", "שימצא הכל מוכן ויאכל מאשר יחפוץ" (סנהדרין לח, א ובפרש"י), אבל חידוש הבריאה יכול (ובמילא צריך) להיות כסדר מעלתם, שהאדם קודם לכל שאר הנבראים.

(35) ולכן נקבע ראש השנה - "תחלת מעשיך" דכל הבריאה כולה - בא' בתשרי, יום ברוך אדה"ר (ולא בכ"ה באלול שבו נברא העולם).

(*) ועד שפוטק זה מותסס על גבי כותל הבנין (וראה לקמן הערה 55).

לפני גוים .. (אף) שהם דנין .. כדיני ישראל", כיון 38
שדיניהם הם מצד חיוב השכל, וצ"ל מצד ציווי 39
הקב"ה.⁴⁰

ה. ובעומק יותר: 41
"ואלה המשפטים", "אף אלו מסיני" - י"ל 42
פירוש, שגם הסיבה להחיוב השכלי ד"משפטים" 43
הוא "מסיני", ולולי נתינתם "מסיני" לא הי' שכל 44
האדם מחייבם (כמו "הראשונים"). וההסברה בזה 45
- שהחיוב השכלי הוא כתוצאה מזה שבציוויים 46
אלה נתלבש רצונו של הקב"ה (שמצד עצמו הוא 47
למעלה מהחכמה) גם בחכמתו ית' (בתורה), וכיון 48
שהתורה היא "דיפתראות ופינקסאות" שבהם נברא 49
העולם,⁴¹ נעשו דברים אלה מחייבים בגדרי 50
העולם, ובמילא גם בשכל האדם (ועד לשכל 51
דאזה"ע), שדעתו נוטה לדברים שמחייבים מצד 52
חכמתו של הקב"ה ("סיני").⁴²

ועפ"ז יש לומר גם הפירוש ד"ואלה .. מוסיף על 54
הראשונים" - שההוספה על הראשונים ("מסיני") 55
היא בכך שה"משפטים" שניתנו "מסיני" נמשכים 56
גם בשכל האדם, שזהו תוכן החידוש דמתן-תורה 57
("מסיני") שבטלה הגזירה וההפסק שבין עליונים 58
לתחתונים,⁴³ שחכמתו של הקב"ה (עליונים) 59
תומשך ותחדור גם בשכל האדם (תחתונים), שגם 60
דעתו (תחתונים מצד עצמם) נוטה לכך (אלא, 61
שביחד עם זה צ"ל נרגש שדעתו נוטה לדברים 62
המתחייבים מצד חכמתו של הקב"ה, "אף אלו 63
מסיני").

וענין זה צריך להיות גם אצל אומות העולם 65
בנוגע לקיום מצוות בני נח - שאף ש"הדעת נוטה 66
להן"⁴⁴, צריך "שיקבל אותן ויעשה אותן מפני 67

שבט, חודש האחד עשר, שהעשירי שבו הוא יום 1
ההילולא (גמר ושלמות העבודה) של כ"ק מו"ח 2
אדמו"ר נשיא דורנו, ובאחד עשר שבו נעשה 3
המשך וחידוש הנשיאות שלו ביתר שאת וביתר עוז 4
עד לסיום וגמר כל העבודה של דורנו זה (דור 5
האחרון של הגלות שהוא הוא דור הראשון של 6
הגאולה) במשך מ"ב שנים די"ל שהם כנגד מ"ב 7
המסעות שבמדבר העמים, שאז כבר מוכנים 8
ועומדים להכניסה לארץ בגאולה האמיתית 9
והשלמה (כמדובר בארוכה בהתוועדות שלפנ"ז³⁶) 10
- שגם בהזמן (נוסף על המקום) שבו היתה ההכרזה 11
ע"ד "וכתתו חרבותם לאתים" מודגשת השייכות 12
לפעולתו של נשיא דורנו כ"ק מו"ח אדמו"ר, 13
המשיח שבדור, שעל ידו נעשה קיום היעוד 14
"וכתתו חרבותם לאתים וגו'". 15

ד. ויש לקשר זה עם פרשת השבוע, פרשת 16
משפטים - "ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם", 17
ומפרש רש"י, "ואלה .. מוסיף על הראשונים, מה 18
הראשונים מסיני אף אלו מסיני", "לפניהם, ולא 19
לפני גוים, ואפילו ידעת בדין אחד שהם דנין אותו 20
כדיני ישראל אל תביאיהו בערכאות שלהם וכו'": 21
תוכנה של פרשת משפטים הוא - כשמה - 22
דינים שבין אדם לחבירו שחיובם מובן בשכל 23
האדם, "דברים האמורים בתורה במשפט שאילו לא 24
נאמרו היו כדאי לאומרן"³⁷, ועד כדי כך, 25
ש"אלמלא לא ניתנה תורה היינו למדין צניעות 26
מחול וגזל מנמלה"³⁸. ויתירה מזה, שחיובם מובן 27
(לא רק בשכלם של בני", "עם חכם ונבון"³⁹, 28
אלא) גם בשכלם של אומות העולם, ועד שיתכן 29
שבכמה דינים דנין אומות העולם כדיני ישראל. 30

וי"ל שלכן נאמר בהתחלת ופתיחת הפרשה 31
"ואלה המשפטים", "אף אלו מסיני" - שגם 32
המשפטים שחיובם מובן בשכל האדם צריכים 33
לקיימם (לא מפני שהשכל מחייבם, כי אם) מפני 34
ציווי הקב"ה (אלא שרצונו של הקב"ה שציוויים 35
אלה יהיו מובנים גם בשכל האדם), ומשום זה 36
"תשים (גם ה"משפטים") לפניהם" דוקא, "ולא 37

(40) ואדרבה: "המביא דיני ישראל לפני גוים מחלל את השם ומייקר את שם האלילים .. זהו עדות לעלוי יראתם" (פרש"י שם).

(41) ב"ר בתחלתו.

(42) ועפ"ז יומתק מ"ש הרמב"ם (בשמונה פרקים שלו (פ"ו)) ש"הענינים המפורסמים אצל כל בני האדם שהם רעות .. שאילו לא נכתבו ראויין הם ליכתב .. נפש החשובה לא תתאוה לאחד מאלו הרעות כלל" (ובזה אין לומר "אפשי ומה אעשה שאבי שבשמים גזר עלי", אלא "אי אפשי") - דלכאורה, מהי השייכות ד"אי אפשי" שמצד דעת בני האדם להנהגתם של ישראל ע"פ תורה - אלא, שהשליה שמצד דעת בני האדם אינה אלא מפני שכן מחייבת חכמתו של הקב"ה, תורה, שלכן נעשו דברים אלו מושלים בשכל האדם. ועצ"ע.

(43) תנחומא וארא טו. שמו"ר פ"ב, ג. ועוד.

(44) רמב"ם ה' מלכים רפ"ט.

(36) קונטרס משיחות י"א שבט וש"פ בשלח שנה זו (לעיל

ע' 172 ואילך).

(37) פרש"י אחרי יח, ד.

(38) עירובין ק, סע"ב.

(39) ואתחנן ד, ו.

ו. ומזה מוכן גם בנוגע למאורע הנ"ל - 28
החלטת והכרזת מנהיגי אוה"ע ע"ד המעמד ומצב 29
ד"וכתתו חרבותם לאתים" - בערב שבת פרשת 30
משפטים: 31

"וכתתו חרבותם לאתים" הו"ע המוכן ומחוייב 32
גם בשכל האדם ("משפטים"), שהרי, שכל אנושי 33
מחייב קיומו של העולם ע"פ צדק ויושר, ע"י 34
שלילת מלחמה שמביאה הרס וחורבן, רחמנא 35
ליצלן, ועד שיביא לשבירת כלי המלחמה ("וכתתו 36
חרבותם") והפיכתם לכלים שמביאים תועלת 37
לישובו של עולם ("אתים"). 38

ואעפ"כ, במשך כל הדורות התנהלו ריבוי 39
מלחמות בין אומות העולם שגרמו הרס וחורבן 40
בעולם - בניגוד להמתחייב בשכל האנושי! 41

ועכצ"ל, שהסיבה האמיתית לכך שבתקופה 42
האחרונה ניכרת השאיפה לגמר ולסיום תקופת 43
המלחמות בעולם, והתחלת תקופה חדשה של קיום 44
העולם ע"פ צדק ויושר, שלום ואחדות, כמודגש 45
ביותר בהחלטת והכרזת מנהיגי אוה"ע בערב שבת 46
זה, היא (לא רק מצד חיוב השכל 54 ("משפטים"), 47
שהרי חיוב השכל הי' גם בכל הדורות שלפנ"ז, 48
אלא גם, ובעיקר) מפני שמתקרבים להזמן 49
שאודותיו הכריזה התורה ("מסיני") "וכתתו 50
חרבותם לאתים" 55. 51

ועפ"ז יש לומר, שהחלטת והכרזת מנהיגי אוה"ע 52
בערב שבת פרשת משפטים ע"ד המעמד ומצב 53
ד"וכתתו חרבותם לאתים", היא, כתוצאה מהחלטת 54
והכרזת "מלכי רבנן" ש"הנה זה (מלך המשיח) בא", 55
החל מהפס"ד של כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו 56
שמכבר נשלמו מעשינו ועבודתינו דמשך זמן 57
הגלות ומוכנים כבר לקבלת פני משיח צדקנו, וכן 58
הפס"ד של הרבנים ומורי-הוראה בישראל שהגיע 59
זמן הגאולה, "יעמוד מלך מבית דוד וכו' בחזקת 60
שהוא משיח" ועד להמעמד ומצב ד"הרי זה משיח 61
בודאי" 56 - פס"ד "מסיני", שנמשך וחדר גם בגדרי 62

54) נוסף לכך שגם חיוב שכל האדם הוא כתוצאה מחמתו של הקב"ה, כנ"ל ס"ה.

55) ומרומז גם בכך שהחלטת והכרזה זו נתקבלה במקום שבו מתנוסס ובכותל הגלוי דהבנין הפסוק "וכתתו חרבותם לאתים" - שבזה מודגש שהחלטת והכרזה זו (שהיא תכלית ומטרת קיומו של מקום זה) מיוסדת על פסוק בתורה, "מסיני".

56) רמב"ם ה' מלכים ספ"א.

1 שצוה בהן הקב"ה בתורה .. אבל אם עשאו מפני הכרע
2 הדעת .. אינו מחסידי אומות העולם ולא 45
3 מחכמיהם" 46.

4 ותכלית השלימות בזה תהי' בימות המשיח -
5 ש"לא יהי' עסק כל העולם (גם אומות העולם)
6 אלא לדעת את ה' בלבד .. שנאמר כי מלאה הארץ
7 דעה את ה' 47, היינו, ש"דעה את ה'" (ידיעת
8 מעשה מרכבה וכיו"ב, עיקר ענינו של "סיני" 48)
9 נמשכת וחודרת בשכל האדם.

10 ויש לומר, שענין זה מרומז גם בסיום הפרשה:
11 "ויראו את אלקי ישראל ותחת רגליו כמעשה לבנת
12 הספיר גו' ויחזו את האלקים ויאכלו וישתו" 49 -
13 שראיית אלקות ("סיני") נמשכת וחודרת בשכל
14 האדם ומתאחדת עמו כמו המזון ("ויאכלו וישתו")
15 שנעשה דם ובשר כבשרו, ע"י לימוד פנימיות
16 התורה באופן של הבנה והשגה ("יתפרנסון" 50)
17 בתורת חסידות חב"ד, כולל גם ע"י התרגום
18 ("ויחזו", תרגום של ראי') בשבעים לשון דאומות
19 העולם (כמרומז ב"לבנת הספיר", ש"לבנים"
20 שנעשים בידי אדם רומזים על האותיות של שבעים
21 לשון דאוו"ע 51), כדי שיהי' מוכן גם לבני'
22 שלעת-עתה אינם מבינים לשון הקודש 52, ועד
23 שיהי' מוכן גם לאומות העולם (שגם הם מחוייבים
24 בשלילת ע"ז ובהאמונה בבורא העולם ומנהיגו),
25 שזוהי ההכנה לקיום היעוד "אז אהפוך אל עמים
26 שפה ברורה" 53 לקרוא כולם בשם ה' ולעבדו שכם
27 אחד".

45) כ"ה ("ולא מחכמיהם") הגירסא הנפוצה, ויש גורסין "אלא מחכמיהם" (ראה לקו"ש ח"כ ע' 141. וש"נ).

46) שם ספ"ח.

47) שם ספ"ב.

48) ראה ב"ר פ"ג, ב. וש"נ. לקו"ש ח"א ס"ע 149 ואילך.

49) כד, יו"ד-יא.

50) תקו"ז ת"י בסופו. וראה לקו"ש חכ"ד ע' 136 הערה 35. וש"נ.

51) משא"כ האותיות דלשון הקודש שנקראים "אבנים" שבריותם בידי שמים (תו"א פרשתנו עז, ג ואילך).

52) וגם לא לשון אידיש ("זשארגאן") שהוא הממוצע בין לשון הקודש ללשונות אוה"ע, ע"ד לשון ארמי (ראה לקו"ש חכ"א ע' 446 ואילך. וש"נ).

53) בלשון הקודש (מפרשים עה"פ). וראה אוה"ת (כרך ז') סוף פרשתנו (בסיום ביאור הענין דלבנים): "ואפ"ל שזהו מ"ש אז אהפוך אל עמים שפה ברורה שיהי' אצל כולם לה"ק ולא יצטרך לבחי' לבניה .. לע"ל יהי' הכל לה"ק שהוא אבנים בריאה בידי שמים".

הכניות", "כבר מקומי ניכר כנגדו, וזה א' מן
המקראות שמודיעים שביהמ"ק של מצלה מכון
כנגד ביהמ"ק של מטה" 65, (ב) ומפרשת משפטים
באים לפרשת תרומה (ועד שמתחילין לקרותה
במנחת שבת פרשת משפטים), שבה נאמר הציווי
"ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם" 66, שקאי על
עשיית המשכן, בית ראשון ובית שני, וגם (ובעיקר)
ביהמ"ק השלישי 67, "מקדש אדני כוננו ידיך" 68.

ובניהם באה פרשת משפטים - כדי להדגיש
שעניני הגאולה (ביהמ"ק השלישי, המזבח
והסנהדרין) שבפרשיות אלו (יתרו ותרומה) הם
באופן ד"משפטים", שמחוייבים גם מצד שכל
האדם, היינו, שכבר נמשכו וחדרו בגדרי העולם,
שהעולם מצד עצמו מכריז שהגיע זמן הגאולה.

ח. ועוד ועיקר - שגם בפרשת משפטים עצמה
מרומו הקשר והשייכות לסיום זמן הגלות והתחלת
הגאולה - ע"פ המבואר ב"פירושה" (של פרשת
משפטים) בתושבע"פ 69:

פרטי הדינים שבפרשת משפטים בהענינים
שבין אדם לחבירו נתבארו בתושבע"פ בסדר
נזיקין, ש"כולה נזיקין חדא מסכתא היא" 70, ו"חלק
המסכת הראשונה לשלשה חלקים, והתחיל בבבא
קמא וענינה לדבר על נזיקין כגון שור ובור והבער
ודין החובל, ואין השופט רשאי להקדים דבר קודם
שיסיר ההיזק מבני אדם ומפני זה הקדים אותה
בראשונה על שאר הדינים, ואח"כ בבא מציעא
וענינה לדבר על הטענות והפקדונות ושכירות ודין
השואל והשכיר .. כמו שעשה הכתוב (בפרשת
משפטים) שאחר דיני שור ובור והבער, וכי יצו
אנשים, דיבר על ארבעה שומרים, ואח"כ בבא
בתרא, וענינו לדבר בחלוקת הקרקעות והדינים
בענין הדירות המשותפות .. וסידר החלק הזה
באחרונה שבביל שכולו קבלה ודברי סברות ולא
התבאר מן התורה" 71.

(65) כג, כ ובפרש"י.

(66) כה, ח.

(67) ראה רמב"ם ריש הל' ביהב"ח.

(68) בשלח טו, יז ובפרש"י. זח"ג רכא, א.

(69) כדרשת חז"ל על הפסוק "והתורה והמצוה" שבס"פ
משפטים (ברכות ה, א. הקדמת הרמב"ם לספר הי"ד).

(70) ב"ק קב, סע"א.

(71) הקדמת הרמב"ם לפיהמ"ש (ד"ה והחלק השני).

העולם, עד כדי כך שמנהיגי אוה"ע 57 מחליטים
ומכריזים מדעתם (ו"בערכאות שלהם", שיש בהם
התוקף ד"דינא דמלכותא דינא") ע"ד המעמד
ומצב ד"וכתתו חרבותם לאתים".

ויש לומר, שהדגשת שייכותה של החלטה
והכרזה זו להפס"ד "מסיני" מתגלית ביום השבת 58
[שבו נעשית העלי' דכל עניני ערב שבת (כולל גם
המאורע דהכרזת מנהיגי אוה"ע) להקדושה דיום
השבת ("יאכל בשבת", באופן ש"טורף מלפניו")]
- שאז קורין בתורה פרשת משפטים כולה 59
(בציבור, ובברכה לפני' ולאחרי'), שבה מודגש
שגם ה"משפטים" הם "מסיני", ועד"ז בנדר"ד,
שהכרזת מנהיגי אוה"ע ע"ד "וכתתו חרבותם
לאתים" ע"פ חיוב שכלם ("משפטים" שדנין גם
אוה"ע בערכאות שלהם) היא כתוצאה מפס"ד
התורה ("מסיני") ע"ד ביאת משיח צדקנו.

ז. ויש להוסיף בהקשר והשייכות דפרשת
משפטים לסיום זמן הגלות והתחלת הגאולה:

בהמשך הפרשיות - (א) שפרשת משפטים באה
לאחרי ובסמיכות לפרשת יתרו 60 שסיומה וחותמה
בדיני המזבח: "למה נסמכה פרשת דינין לפרשת
מזבח לומר לך שתשים סנהדרין אצל המקדש" 61
(המזבח) 62, שבוזה מרומו קיום היעוד "ואשיבה
שופטין כבראשונה" 63, שיבת הסנהדרין ללשכת
הגזית בביהמ"ק השלישי 64, ועד"ז בהמשך הפרשה
(בשיעור דערב שבת) - "להביאך אל המקום אשר

(57) ד"אע"ג דאניהו לא חזו מזליהו חזו" (מגילה ג, א).

(58) ומרומו גם בקביעותו בימי החדש ביום ז"ך, מלשון
"שמן זית זך כתיב למאור", הדגשת ענין האור והגילוי (וראה
לקמן סי"א).

(59) נוסף על התחלת קריאתה ביום חמישי - לפני המאורע
דערב שבת, וביום שני - לפני המאורע דאור ליום הרביעי.

(60) שבאה לאחרי פרשת בשלח שסיומה וחותמה ב"מלחמה
לה' בעמלק מדור דור", "לתלתי דריא דעלמא דין ומדרא
דמשיחא ומדרא דעלמא דאתי" (תיב"ע).

(61) שעיקרו המזבח - "בית לה' מוכן להיות מקריבים בו
הקרבנות" (רמב"ם ריש הל' ביהב"ח). ולהעיר משייכותו
ל"בנימין זאב יטרף" (ששייך לשבת ש"טורף מלפניו ומלאחרי')
- שביהמ"ק (והמזבח) הוא בחלקו של טורף (זבחים נג, ב ואילך),
והמזבח (עיקרו של ביהמ"ק) שחוטף הקרבנות נמשל לזאב חוטף
(ב"ר פצ"ט, ג), שטורף וחוטף עניני העולם להעלותם לקדושה.
(62) פרש"י ריש פרשתנו. ירושלמי מכות פ"ב ה"ו. מכילתא

ס"פ יתרו (ובכמה דפוסים - ריש פרשתנו). פרשתנו כא, יד.

(63) ישע"י א, כו.

(64) לאחרי ש"בטבריא עתידין לחזור תחילה ומשם נעתקין
למקדש" (רמב"ם הל' סנהדרין פ"ד הי"ב).

מרעהו; וסיומה ב"הרוצה שיחכים יעסוק בדיני 22
ממונות .. בתורה" 78, התגברות חכמת התורה 23
("סיני" 79) באופן שחודרת גם בגדרי העולם ("דיני 24
ממונות", "משפטים"), שעי"ז בטלה ונשללת 25
האפשרות לענינים בלתי-רצויים ("נזיקין") - 26
בסיום וגמר הגלות, שאז מתחילה הגאולה 27
האמיתית והשלימה (גאולה השלישית והמשולשת 28
שמהפכת שלש הגלויות, ועד"ז ביהמ"ק השלישי 29
והמשולש שכולל המשכן, בית ראשון ובית שני, 30
ומהפך חורבנם לבנין ומשוכלל). 31

ולהוסיף, שבמסכת בבא בתרא (סיום וגמר 32
הגלות) מרומזת גם הגאולה האמיתית והשלימה 80
ע"י משיח צדקנו 81 - בהסוגיא הידועה 82 שבה 34
נתבארו כו"כ מהיעודים דלעתיד לבוא, ומאם: 35
"עתיד הקב"ה לעשות סעודה לצדיקים מבשרו של 36
ליתן", "עתיד הקב"ה לעשות סוכה לצדיקים 37
מעורו של ליתן", "ושמתי כדכד שמשותין 83 38
(באבנים של חומות ירושלים) .. חד אמר שהם 39
וחד אמר ישפה, אמר להו הקב"ה להוי כדין 40
וכדין", "עתיד הקב"ה להגבי' את ירושלים ג' 41
פרסאות למעלה, שנאמר 84 וראמה וישבה תחת' .. 42
ושמא תאמר יש צער לעלות, ת"ל מי 85 אלה כעב 43
תעופינה וכיונים אל ארובותיהם", וכן הסוגיא 86 44
אודות חלוקת ארץ ישראל 87 לעתיד לבוא 88. 45

ומודגש בדברי הזהר 72 - "תלת בבי דינין תקינו 1
(רבנן) בסדרי מתניתא, חדא קדמיתא בארבע אבות 2
נזיקין השור וכו', תניינא טלית דאשתכח, תליתאה 3
שותפין ורזא דאבידה .. אורח דקרא נקטו 4
דכתיב 73 על כל דבר פשע .. על שור על חמור על 5
שה דא בבא קמא, דהכי הוא באינון מלין, על 6
שלמה דא בבא מצינא, על כל אבדה דא בבא 7
תליתא"י 74, היינו, שג' הבבות דנזיקין מרומזים 8
בפסוק "על כל דבר פשע וגו'" שבפרשת משפטים. 9
וביאור הענין 75:

"נזיקין" - רומז על כללות זמן הגלות (ונחלק 11
לשלוש בבות, כנגד שלש גלויות הכלליות) 76, 12
כשישנם בעולם ענינים בלתי-רצויים ("נזיקין"), 13
החל מ"ארבעה אבות נזיקין" ב"בבא קמא" 14
דהגלות, ועד"ז עניני מריבה ומחלוקת ("זה אומר 15
אני מצאתי" וזה אומר אני מצאתי" .. יחלוקר") 16
ב"בבא מצינא" דהגלות, ועד ל"בבא בתרא" (סיום 17
וגמר) דהגלות - שהתחלתה ב"השותפין שרצו 18
לעשות מחיצה בחצר", שמרצון הטוב, ללא הכרח 19
("טעמא דרצו הא לא רצו אין מחייבין" 77), 20
מתדברים ביניהם ע"ד מניעת היזק ראי' איש 21

(72) ח"ג קצח, א.

(73) פרשתנו כב, ח. - ולהעיר, שפסוק זה הוא השירה דזאב
טורף (פרק שירה פ"ה), שרומז על השירה שמצד ביטול והפיכת
הענינים הבלתי-רצויים ע"י זאב טורף דקדושה.

(74) בניצוצי אורות שם: "קשה דכל דיני אבידה בבבא
מצינא בפרק ב', א"מ". ובהערות אאמו"ר (לקוטי לוי"צ לזח"ג
ע' תא): "פירש כל אבדה על שותפין, והיינו כל הוא יסוד הנק'
כל, והוא דכורא, אבדה הוא מל' נוקבא, כי אשה נקראת אבדה
כדאיתא בריש מס' קידושין, וכל אבדה הוא חיבור זון", והיינו
שותפין, כי חיבור איש ואשה נק' שותפות, כמא' שלשה שותפין
באדם, אביו ואמו כו', והיינו ג"כ מה שאמר לעיל תליתאה
שותפין ורזא דאבדה, רזא יסוד, כמ"ש במאור"א מע' רז ע"ש,
אבדה מל" - עיי"ש בארוכה, ומסיק: "ועתה מסולק קושיית א"מ
שבניצוצי זהר".

(75) בבבא לקמן - ראה גם לקו"ש חכ"ו ע' 150 ואילך.

(76) גלות מצרים, הגלות שלאחרי חורבן בית ראשון, והגלות
שלאחרי חורבן בית שני.
(77) ב, רע"ב.

(*) ובניצוצי זוהר שם: "הגר"א בביאורו לתקו"ז עשיראה (קמ"ז
סע"א) כ' להג' תנינא טלית דאשתכח ורזא דאבידה, תליתאה
שותפין כו' על שלמה על כל אבדה כו' דא בבא מצינא", ומסיק
ש"בבא תליתא"י, "שותפין", נרמז בסיום הפסוק "עד האלקים יבוא
דבר שניהם". ולכאורה דוחק גדול להג' בדברי הזהר - ובשתיים,
שנינו הסדר שבוהר (ושנינו כפול: הן בהתחלת הענין והן בסיומו),
והוספת סיום הפסוק שלא נזכר בוהר שלפנינו - בגלל קושיא זו (ובפרט
שקושיא זו יש לתרצה ע"פ ביאור אאמו"ר שבפנים).

(78) קצה, ב - במשנה.

(79) כולל ובמיוחד התגברות גילוי והפצת פנימיות התורה
באופן של הבנה והשגה בתורת חסידות חב"ד - כמרומז גם בס"פ
משפטים: "ויחזו את האלקים וגו'", כנ"ל ס"ה.

(80) נוסף על קירוב הגאולה ע"י מצות הצדקה, כדלקמן ס"ו.
(81) להעיר שבמסכת ב"ב (ע"ה, ב) נתבאר ש"משיח" * נקרא
על שמו של הקב"ה, "דכתיב (ירמ' כג, ו) וזה שמו אשר יקראו
ה' צדקנו" * * *.

(82) עד, סע"ב ואילך.

(83) ישע"י נד, יב.

(84) זכרי' יד, יו"ד.

(85) ישע"י ס, ח.

(86) קכב, א.

(87) ולהעיר שגם לאחר חלוקתה לשבטים שייכת ארץ
ישראל כולה לכלל ישראל - ע"ד ובדוגמת "השותפין שרצו
לעשות מחיצה כו'", שגם עשיית המחיצה היא באופן
ד"שותפין".

(88) ועד"ז בפרשת משפטים (בשיעור דיום הש"ק) בנוגע

(*) נוסף לכך ש"ענתידין צדיקים שנקראין על שמו של הקב"ה"
(שם).

(**) להעיר מוזח"ב לח, א: "מאן פני האדון ה' (כמ"ש גם בפרשתנו
כג, יז) דא רשב"י" (וראה הנסמן בנצו"ז שם). וי"ל שהחידוש ברשב"י

שנאמר⁹³ ציון במשפט תפדה", וכן צדקה ("ושבי" בצדקה"⁹³) וגמילות חסדים⁹⁴, כמפורש בפרשתנו⁹⁵ "אם כסף תלוה את עמי את העני"⁹⁶, "גדולה גמילות חסדים יותר מן הצדקה"⁹⁷, וכמבואר גם בהסוגיא בבבא בתרא⁹⁸ ("פירושה" של פרשת משפטים בתושב"ע"פ) פרטי הענינים דמצות צדקה, ומהעיקר, "גדולה"⁹⁹ צדקה שמקורבת את הגאולה, שנאמר¹⁰⁰ כה אמר ה' שמרו משפט ועשו צדקה כי קרובה ישועתי לבוא וצדקתי להגלות"¹⁰¹.

[ומתחיל בהענין שהזמן גרמא - כנהוג בכל שנה שבמוצאי שבת קודש לסדר אם כסף תלוה גו', נערכת מלוה מלכה לטובת קרן גמילות חסדים. וכיון ש"מפקחין על צרכי ציבור בשבת"¹⁰², כדאי ונכון שמנהל הגמ"ח יעלה¹⁰³ ויכריז על המלוה מלכה, ובודאי תערך ברוב פאר והדר, ו"ברוב עם הדרת מלך"¹⁰⁴, ויתנו כפי נדבת לבם הטהור להקרב גמ"ח, ועוד והוא העיקר, שההחלטה על זה תביא תיכף את השכר¹⁰⁵, תביא הגאולה, תיכף

ט. ע"פ האמור לעיל מתחזקת יותר הפליאה והתמיהה, ביחד עם גודל הצער וההבהלה (ועד שמצד גודל הצער אין להאריך בזה ביום השבת) - היתכן שבנ"י נמצאים עדיין בגלות?! ... עד מתי?! ...!

היתכן שלאחרי כל הסימנים על בוא הגאולה האמיתית והשלימה תיכף ומיד ממש, עד להמאורע דערב שבת זה שאפילו אוה"ע מכריזים שהגיע הזמן ד"וכתתו חרבותם לאתים" - נמצאים אנו ביום הש"ק זה בחוץ לארץ, במקום להמצא, יחד עם כל בני" מכל קצוי תבל, בארצנו הקדושה, בירושלים עיר הקודש ובבית המקדש, מסובים ל"שולחן הערוך ומוכן לאכול לפני האדם"⁸⁹, שעליו ערוכים הלוייתן ושור הבר ויין המשומר!

ועוד ועיקר - שעדיין לא נתקבלה ההודעה והציווי ונתינת כח ד"ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם" (כפי שקוראים בתורה במנחה) בנוגע לבנין ביהמ"ק השלישי!

י. ומזה מובן גודל הצורך וההכרח להוסיף ביתר שאת וביתר עוז בהענינים שמקריבים ומזרזים ומביאים בפועל ממש את הגאולה תיכף ומיד ממש.

ולכל לראש - בהענין המודגש בפרשת משפטים:

"משפטים" - פרטי הדינים בין אדם לחבירו מתוך שלום⁹⁰ (ופשיטא שלילת הפכו, ביטול סיבת הגלות האחרון⁹¹), שעי"ז באה הגאולה, כמאחז"ל⁹² במעלת המשפט ש"בו ציון נבנית,

לגבולות הארץ - "ושתי את גבולך מים סוף ועד ים פלשתים וממדבר עד הנהר", "פרת" (כג, לא ובפרש"י), כפי שהובטח ולאברהם אבינו* בברית בין הבתרים (לך לך טו, יח"א).

(89) פרש"י ריש פרשתנו. (90) ראה שמור"ר ריש פרשתנו (פ"ל, א): "באין לידי משפט והם עושין שלום". ובחידושי הרד"ל שם: "אפשר ר"ל ע"י פשרה, וכמ"ש בסנהדרין (ו, ב) איזהו משפט שלום זה הביצוע". (91) ראה יומא ט, ב. (92) שמור"ר שם, טו.

לגבי שאר צדיקים הוא מפני ש"הי' מאיר בו .. מבחי' הארת אורו של משיח" (סידור (עם דא"ח) שנר הל"ג בעומר שו, ב). (* להעיר מבהב בתרא ק, א: "הלך בה לארכה ולרחבה קנה מקום הילוכו .. דכתיב קום התהלך בארץ לארכה ולרחבה כי לך אתננה .. כדי שיהא נוח לכבוש לפני בניו".

(93) ישע"י א, כז.

(94) כולל גם הפעולה על אוה"ע לעסוק בצדקה**, ובפרט לאחר החלטת מנהיגי המדינות ע"ד חסכון בהוצאות הכספיות לצרכי נשק, אזי נקל יותר לפעול שיוסיפו בפעולות של צדקה, הן בנוגע לאוה"ע, והן בנוגע לבני".

(95) כב, כד.

(96) להעיר מהשייכות לשיעורי הרמב"ם דערב שבת ויום השבת - הלכות מתנות עניים. ולהעיר גם מסיום וחותם שיעור תניא דיום הש"ק ב"עבודת הצדקה".

(97) סוכה מט, ב.

(98) ח, א ואילך.

(99) יו"ד, א.

(100) ישע"י נו, א.

(101) ויומאק יותר - שמאמר הזהר שג' הבבות מרומזים בפסוק "על כל דבר פשע וגו'" (כנ"ל ס"ח), מיוסד על הפסוק "שמרו משפט ועשו צדקה". וראה לקוטי לוי"צ לזהר שם (ע' תד) - ביאור "השייכות דכל זה להפסוק שמרו משפט ועשו צדקה".

(102) ראה שבת קנ, א.

(103) לרמוז על העלי' מן הגלות אל הגאולה, ובלשון חז"ל (ויק"ר פל"ב, ה. ושי"נ) "ראובן ושמעון** סלקין".

(104) משלי יד, כח.

(105) ראה תענית ח, ב. שו"ע או"ח סו"ס תקעא.

(**) להעיר מהשקד"ט בחיוב בני נח בצדקה (ראה לקו"ש ח"ה ע' 157 ואילך. ושי"נ). ולהעיר גם מהסוגיא בבבא בתרא (יו"ד, ב) בפירוש הפסוק "וחסד לאומים חסאת", שסימנה וחותמה בפירושו של ריב"ז: "כשם שהחסאת מכפרת על ישראל כך צדקה מכפרת על אומות העולם".

(**) להעיר מהענין ד"דייק בשמא" (יומא פג, ב) - שמו של מנהל הגמ"ח ש"י (המור"ל).

בחודש¹¹⁵, שסימנו "כה תברכו את בני ישראל"¹¹⁶ 32
 - ברכת כהנים, "לברך"¹¹⁷ את עמו ישראל באהבה" 33
 דוקא¹¹⁸, ועד"ז בנוגע לברכת כהנים שמברך 34
 כאו"א מישראל ("ואתם תהיו לי ממלכת 35
 כהנים"¹¹⁹) בהתחלת כל יום (לאחרי ברכת התורה) 36
 שצריכה להאמר מתוך רגש של אהבת ישראל, 37
 וכמודגש גם בכך שבהמשך לזה (ועוד קודם 38
 התפלה) אומר כאו"א מישראל "הריני מקבל עלי 39
 מצות עשה של ואהבת לרעך כמוך"¹²⁰ (כמ"ש 40
 רבינו הזקן בסידור¹²¹ השוה לכל נפש)¹²². ועוד 41
 ועיקר - שברכת כהנים כוללת כל הברכות בתכלית 42
 השלימות (הן המעלה דברכה והן המעלה 43
 דתפלה¹²³), ובפרט הברכה הכי עיקרית - ברכת 44
 הגאולה האמיתית והשלימה תיכף ומיד ממש. 45
 ולאח"ז יום כ"ו בחודש (ערב שבת) - 46
 הגימטריא דשם הוי' (כנ"ל ס"ג), שקשור עם קיום 47
 מצות "כה תברכו את בני ישראל" ע"י הכהנים 48
 בבית המקדש בשם המפורש (משא"כ בזמן 49
 הגלות)¹²⁴, וההכנה לזה ע"י עבודתם של בני" 50
 ("ממלכת כהנים") באופן ד"שויתי הוי' לנגדי 51
 תמיד¹²⁵ גם בזמן הגלות, שע"ז ממהרים ומזרזים 52
 ופועלים גילוי שם הוי' בכל העולם (לאחרי וע"י 53

ומיד ממש, שאז תערך המלוה מלכה, "סעודתא 1
 דדוד מלכא משיחא"¹⁰⁶, בהשתתפותו של נשיא 2
 דורנו משיח צדקנו בראשנו, בארצנו הקדושה, 3
 בירושלים עיר הקודש ובבית המקדש השלישי]. 4

ובלשון התחלת מסכת בבא בתרא: "השותפין 5
 שרצו" - שההנהגה והיחס שבין אדם לחבירו היא 6
 באופן של ב' שותפין שכל אחד רוצה בטובתו של 7
 השותף השני (במכ"ש וק"ו מהחלטת והכרזת 8
 מנהיגי אוה"ע ע"ד האחדות והשותפות ההדדית 9
 ביניהם), ועי"ז "בונים את הכותל .. גזית" - דיש 10
 לומר, שרומז על בנין ביהמ"ק, כהמשך הסוגיא¹⁰⁷ 11
 "גזית אבני דמשפאי, דכתיב¹⁰⁸ כל אלה אבנים 12
 יקרות כמדות גזית", ובהמשך לזה מדובר אודות 13
 מעלת בית המקדש השני "בבנין .. בשנים", 14
 "דכתיב¹⁰⁹ גדול יהי כבוד הבית הזה האחרון מן 15
 הראשון" - שפסוק זה קאי גם (ובעיקר) על 16
 ביהמ"ק השלישי, כמבואר בזהר¹¹⁰. 17

ובהמשך לזה - גם ההוראה מהתחלת פרשת 18
 תרומה (שקורין במנחת שבת): "ועשו לי מקדש 19
 ושכנתי בתוכם", החל מהמקדש הפרטי שבכאו"א 20
 מישראל ("בתוכו לא נאמר אלא בתוכם, בתוך כל 21
 אחד ואחד"¹¹¹), בלבו פנימה, ובביתו ובחדרו, 22
 שנעשה בית תורה תפלה וגמ"ח, כולל ובמיוחד 23
 ההשתתפות בבנין והרחבת בתי-כנסיות 24
 ובתי-מדרשות באופן ד"ויקחו לי תרומה גו' זהב 25
 וכסף ונחושת"¹¹² (כל י"ג (ט"ו)¹¹³ דברים 26
 המנויים בכתוב), שע"ז ממהרים ומזרזים ופועלים 27
 תיכף בנין ביהמ"ק השלישי כפשוטו ממש. 28

יא. ונתינת-כח מיוחדת בכהנ"ל - בימים אלה: 29
 נוסף על המעלה המיוחדת של חודש שבט, 30
 חודש האחד עשר¹¹⁴, באים זה-עתה מיום כ"ה 31

(115) ולפניו - יום כ"ד (שבהתחלתו היתה הכרות נשיא מדינה זו), שסימנו "ושמתי כדכד" (ראה לעיל ס"ח).

(116) נשא ו, כג.

(117) נוסח הברכה לפני נשיאת כפים (סוטה לט, א).

(118) ראה שו"ע אדה"ז או"ח סקכ"ח סי"ט (ע"פ זח"ג קמז,

ב).

(119) יתרו יט, ו.

(120) שער הכוונות בתחלתו. וראה לקו"ש חכ"ה ע' 374.

וש"נ.

(121) ולהעיר, שנרפס (מלכתחילה) בכתב רש"י שדומה במקצת לכתב אוה"ע שהוא למטה מכתב מרובע שדומה לכתב אשורי, להדגיש השייכות גם לאלה שנמצאים בדרגא נמוכה שאינם שייכים עדיין לכתב אשורי (ע"ד ובדוגמת התרגום ללשונות דאזה"ע שלמטה מלשון הקודש). ואעפ"כ, בשנים האחרונות נרפס מחדש בכתב מרובע, כשאר עניני תורה שמשתדלים להדפיסם באותיות מרובעות דוקא, כדי להקל על הקוראים ולומדים שיהי' ערוך לפנייהם (ראה גם התוועדויות תשמ"ט ח"ג ע' 101).

(122) וכמבואר בפרטיות בתניא פרק "לב" ש"אף הרחוקים מתורת ה' ועבודתו ולכן נקראים בשם בריות בעלמא ("אוהב את הבריות") צריך למשכן בחבלי עבותות אהבה", ועד שגם אלו ש"מצוה לשנאותם, מצוה לאהבם ג"כ, ושתייהן הן אמת, שנאה מצד הרע שבהם ואהבה מצד בחי' הטוב הגנוז שבהם כו".

(123) ראה ד"ה כה תברכו תרכ"ו. לקו"ש ח"י ע' 38. וש"נ.

(124) סוטה לח, א.

(125) תהלים טז, ח. רמ"א או"ח בתחלתו.

(106) סידור האריז"ל במקומו. ועוד.

(107) ג, סע"א.

(108) מ"א ז, ט.

(109) חגי ב, ט.

(110) ח"א כה, א.

(111) ראה אלשיך עה"פ. של"ה סט, א. ועוד.

(112) כה, ב"ג.

(113) ראה לקו"ש חכ"א ע' 153, ובהנסמן שם.

(114) וכן המעלה המיוחדת של כללות השנה - ה' תהא שנת נפלאות בכל, "בכל מנח כל", כמאד"ל בבבא בתרא (טז, סע"ב ואילך) שקאי על האבות ש"הטעימן הקב"ה בעוה"ז מעין העוה"ב".

מלשון המשנה¹⁴⁰ "אין בין אדר הראשון לאדר
השני אלא קריאת המגילה ומתנות לאביונים",
משמע, שבשאר הענינים (ובנדודי, שייכותו
להגאולה) שוים הם, ויתירה מזה, כיון שנקרא
"אדר (ויתירה מזה) ראשון", מסתבר לומר שהוא
"ראשון" גם במעלה וחשיבות, כמודגש בנוגע
לשבעה באדר - שקשור עם ביטול גזירת המן,
ש"נפל פור בחודש אדר .. ולא הי' יודע ..
(ש)בשבעה באדר נולד" (משה)¹⁴¹ - שעיקר ענינו
באדר ראשון¹⁴², ועד"ז מצינו בכמה ענינים שאדר
סתם קאי על אדר ראשון¹⁴³.

ונוסף לזה: אף שבשבת מברכים הכריזו ע"פ
תורה ("מנהג ישראל תורה היא"¹⁴⁴) ש"ראש חודש
אדר ראשון ביום השלישי", הרי, כשיבוא משיח
צדקנו תיכף ומיד, לפני ר"ח, שאז יחזרו לקדש
החדשים ע"פ הראי'¹⁴⁵, יתכן שיש מקום שסנהדרין
ישנו ויקבעו שיהי' רק אדר אחד¹⁴⁶ זה, ויהי' סמוך
לניסן¹⁴⁷ (ויש להאריך בכל זה, ואכ"מ).

(140) מגילה שם.

(141) שם יג, ב.

(142) מג"א או"ח סתק"פ סק"ח. וראה לקו"ש חט"ז ע' 342.

וש"נ.

(143) ראה טווא"ח סתכ"ח. רמ"א שם סתכ"ז. טושו"ע חו"מ

סמ"ג סכ"ח.

(144) שו"ע אדה"ז או"ח סו"ס קפ. סתצ"ד סט"ז. וראה

לקו"ש חכ"ב ע' 56. וש"נ.

(145) ולהעיר, שיתכן קידוש חדשים ע"פ הראי' ע"י סנהדרין

גם לפני ביאת משיח צדקנו - להדעות שאפשר לסמוך ב"ד בזמן

הזה (ראה לקו"ש חט"ז ע' 105. וש"נ. וראה גם התועדויות

תשמ"ה ח"א ע' 466 ואילך).

(146) ויש לומר, שמרומז גם בכתיבת שמו של החודש "אדר

א'" (במקום "ראשון"), שפירושו גם "אדר אחד", כמו "יום

אחד", אף דלאחריו בא יום שני וכו' - שבזה מרומזת האפשרות

שישאר רק אדר אחד (באם סנהדרין יחליטו לשנות שלא תהי'

שנה מעוברת).

(147) להעיר, שלדעת הרמב"ם (הל' קידוש"ח פ"ד ה"ב)

ש"ב"ד מחשבין ויודעין אם תהי' תקופת ניסן בששה עשר בניסן

או אחר זמן זה מעברין אותה השנה .. ואין חוששין לסימן אחר,

בהכרח שהשנה תהי' מעוברת כדי שלא תהי' תקופת ניסן לאחר

ט"ז ניסן*, משא"כ לדעת הרמ"ה (השגת הרמ"ה שם. וראה כס"מ

שם הט"ז) שאין מעברין על התקופה לבדה, כי אם על ב' סימנים.

(* דכיון שבשנה זו התקופה היא בד' ניסן (כמצויין בלוח) - לתקופת
שמואל, ולתקופת ר' אדא - שבה מתחשבים בעיבור שנים - קרוב
לשבעים לפנ"ו, הרי, אם לא יעברו השנה תהי' התקופה לאחר ט"ז
ניסן).

1 התגלותו בברכת כהנים שבבית המקדש), "כשם
2 שאני נכתב כך אני נקרא"¹²⁶.

3 ולאח"ז יום ז"ך בחודש (יום הש"ק) - "שמן
4 זית זך גו' להעלות נר תמיד"¹²⁷ ב"מנורת זהב
5 טהור גו' מקשה אחת"¹²⁸, שרומז על אחדותם של
6 שבעת הסוגים דנש"י¹²⁹ שנמשלו לשבעת קני
7 המנורה¹³⁰.

8 ולאח"ז יום כ"ח בחודש (יום ראשון) - תוספת
9 "כח", תוקף וחוזק בכל ענינים אלו.

10 ולאח"ז ערב ר"ח, שהוא הכנה לר"ח - שחידוש
11 הלבנה (בר"ח, לאחר ההעלם וההסתור בערב ר"ח)
12 מורה על החידוש דבנ"י ("שהם עתידים להתחדש
13 כמותה"¹³¹) בהגאולה האמיתית והשלימה, ובפרט
14 שר"ח חל ביום השלישי שהוכפל בו כי טוב¹³²,
15 ומתחיל מהטוב הכי עיקרי דהגאולה, ובפרט טוב
16 כפול, שכפל¹³³ קשור עם גאולה¹³⁴, ובהדגשה
17 יתירה בראש חודש אדר, "דבריא מזלי"¹³⁵,
18 להיותו "החודש אשר נהפך גו' לשמחה"¹³⁶,
19 השמחה דגאולת פורים, ו"מיסמך גאולה לגאולה",
20 "פורים לפסח"¹³⁷, "כימי צאתך מארץ מצרים
21 אראנו נפלאות"¹³⁸ - "מיסמך" גם בשינוי הסדר,
22 שהגאולה האמיתית והשלימה באה לפני גאולת
23 פורים.

24 יב. ולהוסיף, שאף ש"מיסמך גאולה לגאולה"
25 קאי על אדר שני הסמוך לניסן (משא"כ אדר
26 ראשון שאודותיו הכריזו בברכת החודש), יש
27 לומר, ששייך גם לאדר הסמוך לשבט - כי¹³⁹:

(126) פסחים נ, א.

(127) ר"פ תצוה.

(128) תרומה כה, לא-לו.

(129) ובכללות יותר - "עד ירכה עד פרח" (בהעלותך ח, ד),

"ירכה אלו הם מדרגות התחתונות ופרחה הם בחי' עליונות"

(לקו"ת בהעלותך לג, ג).

(130) לקו"ת שם כט, ג ואילך. ובכ"מ.

(131) נוסח ברכת קידוש לבנה (סנהדרין מב, א).

(132) פרש"י בראשית א, ז (מב"ר פ"ד, ו).

(133) כולל גם הכפל דב' הימים דר"ח.

(134) ראה פרד"א פמ"ח. יל"ש ר"פ לך לך. ד"ה לך לך

תרכ"ז. תר"ל. ועוד.

(135) תענית כט, רע"ב.

(136) אסתר ט, כב.

(137) מגילה ו, סע"ב ובפרש"י.

(138) מיכה ז, טו.

(139) בהבא לקמן - ראה גם קונטרס משיחות ש"פ משפטים

תשמ"ו (התועדויות תשמ"ו ח"ב ע' 538 ואילך) בתחלתו,

ובהנמקם שם.

11 כן תהי' לנו בפועל ממש, ותיכף ומיד ממש,
12 עם כל הפירושים שב"מיד" [כולל גם הר"ת
13 דכללות הדורות משה ישראל (הבעש"ט) דוד
14 (מלכא משיחא)¹⁴⁸], וכל הפירושים שב"ממש",
15 ולכל לראש מיד ממש כפשוטו, ממש ממש ממש.

(148) ובפרטיות יותר בנוגע לדורנו זה - שבר"ת ד"מיד" נרמזים ג' התקופות השייכות לכ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו (ראה קונטרס משיחות ש"פ וארא שנה זו ס"י (לעיל ע' 120 ואילך)) ועל סדר הקריבה אלינו - משיח (מנחם שמו), יוסף יצחק, דובער (שמו השני של כ"ק אדנ"ע).

1 יג. ויה"ר והוא העיקר - שהגאולה האמיתית
2 והשלימה ע"י משיח צדקנו תבוא בפועל ממש
3 תיכף ומיד ממש,
4 ובודאי שאין צורך להמתין עד חודש ניסן, וגם
5 לא עד חודש אדר הסמוך לניסן, וגם לא עד חודש
6 אדר הסמוך לשבט, כיון שמשיח צדקנו בא בשבת
7 מברכים חודש אדר ראשון, בסיומו של חודש
8 שבט, ז"ך שבט, ובפרט ביום השבת לאחר חצות,
9 בזמן המנחה וסעודה שלישית, שקשור עם גאולה
10 השלישית וביהמ"ק השלישי.

המשך ביאור למס' חולין ליום שלישי עמ' ב

41 הטמאים, אלא אינהו מי ידע להו - מניין יכיר החכם את מיני
42 העופות עצמם, ואם כן איך יתכן שיהיה בקי בצורת העופות
43 הטמאים, כדי לדעת שאין עוף זה דומה לאחד ממיני העופות
44 הטמאים. מסיימת הגמרא: אלא לאו משמע מינה - ודאי מוכח מכאן
45 שרבי יצחק דובר על רבו צייד. מסיקה הגמרא: משמע מינה - אכן
46 יש להוכיח כן.
47 הגמרא מביאה ברייתא בענין קניית ביצים מעובדי כוכבים: תנו
48 רבנן בברייתא, לוקחין [קונים] ביצים מן העובדי כוכבים ככל
49 מקום, והביצים מותרות באכילה, ואין חוששין לא משום נבלות -
50 שמה ביצה זו נמצאה בתרנגולת נבילה, ולא משום תרפות - וכן
51 אין חוששים שמה ביצה זו הוטלה על ידי תרנגולת שיש בה אחד
52 מסימני הטריפה. כיון שביצים אלו הן מיעוט, ואין חוששים להן.
53 מקשה הגמרא: והרי עדיין יש לחשוש, דילמא דעוף קמא נינהו -
54 שמה זו ביצה של עוף טמא. מתרצת הגמרא: אמר אבהו דשמואל
55 - תירץ אביו של האמורא שמואל, מדובר בברייתא פאומר הנכרי
56 המוכר שביצה זו היא של עוף פלוני טהור, ואנו יודעים שאותו עוף
57 הוא טהור, ומאחר וזה דבר שאנו יכולים לבדוק זאת בעצמינו, על
58 ידי שנביא ביצים של אותו עוף, ונראה אם הם באמת דומים
59 לביצים הללו שמכר לנו הנכרי, הנכרי מפחד לשקר, ואפשר
60 לסמוך על דבריו.
61 מקשה הגמרא: מדוע אביו של שמואל הצריך שהנכרי יאמר
62 שהביצה היא של עוף פלוני טהור, ולילמא של עוף טהור - לכאורה
63 די שיאמר הנכרי רק שהביצה היא של עוף טהור, בלי לפרט איזה
64 מין של עוף טהור.
65 מתרצת הגמרא: אי הוי - אם יאמר הנכרי כך, אית ליה
66 לאישתמוצי - יכול הוא להשתמט גם במקרה שנמצא ששיקר,
67 ויאמר שזה באמת של עוף טהור, אך הוא של עוף טהור אחר
68 שאינך מכיר.
69 מקשה הגמרא: מדוע צריך להאמין לנכרי, ולבדוק ו-שיבדוק
70 הלוקח? בסמיני, שהרי יש סימנים להכיר איזה ביצים הם של עוף
71 טהור, דתניא בברייתא, בסמיני ביצים כך סמיני דגים - אותם
72 הסימנים שיש לביצים של עופות להכיר איזה ביצה היא של עוף
73 טהור, הם גם הסימנים להכיר איזה דג טהור.
74 תמחה הגמרא: סמיני דגים סלקא דעתך - וכי עולה על דעתך
75 שהברייתא מפרשת שסימני הטהרה של דגים הם כסימני הטהרה
76 של הביצים, סנפיר וקשקשת אמר רבנן - הרי אמרה התורה
77 שסנפיר וקשקשת הם סימנים של דגים, וסימנים אלו לא שייכים
78 בביצים. מתרצת הגמרא: אלא אמא - אמור כך בברייתא, כפי
79 סימני ביצי העופות, כך הם סמיני

1 הגמרא מביאה ברייתא המבארת מדוע בבהמות מנתה התורה רק
2 את הטהורות, ובעופות רק את הטמאים: תניא בברייתא, רבי
3 אומר, גלוי ודוע לפני מי שאמר והיה העולם, שבהמה טמאה מרובה
4 מן הטהורות, שהרי יש הרבה מיני בהמות וחיות, ומתוכם רק
5 עשרה מינים טהורים, שלש בבהמה ושבע בחיה, לפיכך מנה
6 הכתוב בטהור, ואנו יודעים שכל השאר טמאים. וכמו כן גלוי
7 ודוע לפני מי שאמר והיה העולם שעופות טהורין מרובין על
8 הטמאין, לפיכך מנה הכתוב בטמאין, ואנו יודעים שכל שאר
9 המינים טהורים.
10 שואלת הגמרא: מאי קא משמע לן - מה בא רבי ללמדנו בכך, והרי
11 פשוט שאין עוד בהמות טהורות ואין עוד עופות טמאים חוץ ממה
12 שמנה הכתוב, שאם לא כן היתה התורה מונה אותם. משיבה
13 הגמרא: כוונת רבי להשמיענו כדאמר רב הונא אמר רב, ואמרי לה
14 - ויש אומרים שמאמר זה אמר רב הונא אמר רב משום רבי מאיר,
15 לעולם ישנה אדם לתלמידו דרך קצרה - בנוסח קצר. ולכן לימדנו
16 רבי שהתורה נקטה את האופן הקצר, בבהמות את הטהורות
17 ובעופות את הטמאים, ומכאן נלמד שיש ללמד את התלמידים
18 בלשון קצרה.
19 הגמרא דנה בענין אכילת עוף על פי מסורת: אמר רבי יצחק, עוף
20 טהור נאכל בטמא - אם אדם זוכר שאדם כשר אכל את העוף
21 הזה, או שמסר לו רבו או צייד חכם שמין עוף זה הוא טהור, מותר
22 לו לסמוך על המסורת הזאת ולאכול את העוף. ומוסיף רבי יצחק:
23 נאמן הצייד לומר, עוף זה טהור מסר לי רבי. אמר רבי יוחנן, והוא
24 בתנאי שפקי בהן - שרבו של הצייד מכיר את כל מיני העופות
25 הטמאים, ובשמותיהן - וכן את כל השמות של כל העופות
26 הטמאים.
27 הגמרא מביאה ספק בביאור דבריו של רבי יצחק: פני - הסתפק
28 רבי יורא, מה שאמר רבי יצחק שהצייד נאמן לומר בשם רבו שעוף
29 זה הוא מין של עוף טהור, האם מדובר ברבו? חכם - תלמיד חכם
30 שהוא רבו של הצייד בתורה, או רבו צייד - צייד מומחה שהוא
31 לימד את הצייד את אומנות הציידה, ולכן הוא נקרא רבו במלאכת
32 הציידה.
33 מוכיחה הגמרא: תא שמע, דאמר רבי יוחנן על דברי רבי יצחק,
34 והוא - ובתנאי שרבו של הצייד פקי בהן ובשמותיהן. אי אמרת
35 בשלמא רבו צייד - אם נאמר שמדובר ברבו צייד שפיר - מובן
36 הדבר שרבו של הצייד בקי בכל מיני העופות הטמאים
37 ובשמותיהם של העופות השונים, שהרי זו אומנותו. אלא אי אמרת
38 שרבי יצחק מדבר ברבו שהוא תלמיד חכם, בשלמא שמייהו גמיר
39 להו - מובן הדבר שהוא בקי בשמות העופות הטמאים משום
40 שהוא למד מהחכמים את כל השמות של כל מיני העופות

בס"ד. משיחת ש"פ משפטים, ז"ך שבט, מבה"ח אדר א' ה'תשנ"ב.

- ע"ד ספר זכרון תפארת משה יצחק* -

21 ושמא גרים⁹: משה - קו התורה, יצחק - קו
22 העבודה, ותפארת¹⁰ (קו השלישי) - גמילות חסדים.
23 ומעלה נוספת ועיקרית - עריכתו והוצאתו-לאור
24 באופן נאה ומהודר, כהציווי בכל עניני תומ"צ:
25 "זה א"ל ואנוהו¹¹, התנאה לפניו במצוות"¹²,
26 ומודגש במיוחד בנוגע לכתיבת ספר תורה¹³ -
27 "ספר תורה¹⁴ נאה .. בדיו נאה בקולמוס נאה
28 בלבלר אומן וכורכו בשיראין נאין"¹⁵, ועד"ז בנוגע
29 להדפסת ספר של דברי תורה¹⁶, ספר נאה, נייר נאה
30 ודפוס נאה וכריכה נאה.
31 ב. ובהמשך לזה יש לעורר שמהם יראו וכן
32 יעשו רבים, אבל, אך ורק בענינים דטוב הנראה
33 והנגלה:
34 ההוצאה-לאור דספר זה קשורה עם

1 א. מהענינים השייכים לגמילות חסדים וצדקה
2 (שבהם צריכה להיות השתדלות יתירה כדי למהר
3 ולזרז הגאולה, כמ"ש "שמרו משפט ועשו צדקה
4 כי קרובה ישועתי לבוא וצדקתי להגלות"¹,
5 כמדובר לעיל²) - כתיבת והדפסת והפצת ספרים
6 בעניני תורה, כמובן מדרשת חז"ל³ על הפסוק⁴
7 "צדקתו עומדת לעד", "זה הכותב תורה נביאים
8 וכתובים ומשאילן לאחרים" ("הספרים⁵ קיימים לו
9 שאינם כלים וצדקתו עומדת לעד")⁶.
10 והזמן גרמא - שבערב ש"ק פרשת משפטים
11 (שבה מודגש הענין דמשפט וצדקה, כמדובר
12 לעיל²) הגיע מבית-הדפוס ספר חדש של עניני
13 תורה.
14 ובפרטיות יותר:

15 בספר זה ישנם כו"כ דברי וחיידושי תורה - קו
16 התורה; דברי התעוררות בעניני יהדות ותומ"צ -
17 קו העבודה; ופירסומם של תומכי מוסדות תורה
18 ונותני צדקה ("מצוה לפרסם עושי מצוה"⁷) - קו
19 דגמילות חסדים, ג' העמודים שעליהם העולם
20 עומד⁸.

(9) ברכות ז, ב. וראה בארוכה תשובות וביאורים (קה"ת תשל"ד) ס"א. וש"נ.
(10) וי"ל שרומז גם על ההתכללות דכל ג' הקיין יחד - בספר אחר.
(11) בשלח טו, ב.

(12) שבת קלג, ב. וש"נ. וראה רמב"ם סוף ה' איסורי המזבח: "כל דבר שהוא לשם הא"ל הטוב (ש"יהי' מן הנאה והטוב .. וכן הוא אומר כל חלב לה' וגו'". וראה בארוכה לקו"ש חכ"ז (ע' 8 ואילך) - ביאור החילוק בין החיוב ד"כל חלב לה'" שעיקרו בנוגע להחפצא שהוא לשם הא"ל (גדר הקרבן), להחייב ד"התנאה לפניו במצוות" שעיקרו הוא בנוגע להגברא. וראה לקמן הערה 14.

(13) להעיר מהשייכות לפרשת השבוע - "ויכתוב משה את כל דברי ה' גו' ספר הברית", "מבראשית ועד מתן תורה ומצוות שנצטוו במרה" * (כד, ד"ז ובפרש"י).

(14) ראה לקו"ש חכ"ז שם (ע' 12 הערה 34) שבכתיבת ס"ת ישנו מעין גדר דקרבן, עיי"ש. ועד"ז בנוגע לצדקה (ובנדוד"ד, "צדקתו עומדת לעד" שבכתיבת ספרים) שהיא גם "בגדר כפרה", כמו קרבן (לקו"ש שם ע' 14. וש"נ).

(15) שבת שם.
(16) ששייך גם למצות כתיבת ספר תורה - "האינדא מצוה לכתוב חומשי תורה ומשנה וגמרא ופירושיהן" (שו"ע יו"ד סע"ר ס"ב. וראה לקו"ש חכ"ז ע' 18. וש"נ), ויש לומר, שב"לכתוב .. פירושיהן" נכלל גם כתיבת חיידושי תורה שמחדש בעצמו.

(* יצא לאור לקראת ה"שלושים" לפטירת הרה"ח וכו' התמים ר' משה יצחק ע"ה העכט, ע"פ הוראת - יבדלח"ט - כ"ק אדמו"ר שליט"א בש"פ וארא, מבה"ח שבט (וראה בארוכה קונטרס ב' משיחות שבת הנ"ל (לעיל ע' 133)). המו"ל.

(1) ישע"י נו, א. ב"ב יו"ד, א.
(2) ראה קונטרס משיחות שבת זו ס"י (לעיל ע' 278 ואילך).
(3) כתובות נ, סע"א.
(4) תהלים קיב, ג.
(5) פרש"י כתובות שם.
(6) ובהתחלת הענין שם: "אשרי שומרי משפט עושה צדקה בכל עת, וכי אפשר לעשות צדקה בכל עת וכו'". ויש לומר, שגם "הכותב כו' ומשאילן כו'" ש"צדקתו עומדת לעד" הוא בכלל "עושה צדקה בכל עת" (וראה לקמן ס"ב).
(7) שו"ת הרשב"א ח"א סתקפ"א. הובא במג"א או"ח סקנ"ד סקכ"ג. רמ"א יו"ד סרמ"ט סי"ג.

(8) אבות פ"א מ"ב. - ולהעיר מהשייכות לפרשת השבוע: תורה - סיום הפרשה (כד, א ואילך) בפרטי הענינים דמ"ת: "ואל משה אמר עלת אל ה' וגו'", עד "ויהי משה בהר ארבעים יום וארבעים לילה". עבודה (תפלה) - "ועבדתם את ה' אלקיכם" (כג, כה), "זו קריאת שמע ותפלה" (ב"מ קז, ב). וגמ"ח - "אם כסף תלוה את עמי" (כב, כד).

(* והמשך וגמר כתיבת הס"ת - ביום הסתלקותו, שבעה באדר, שניקרו באדר ראשון (ראה מג"א או"ח סתקפ"פ סק"ח. וראה לקו"ש חס"י ע' 342. וש"נ), שמתברך ביום הש"ק זה.

- 26 חשוכא לנהורא ומרירו למיתקא²⁸.
- 27 ג. ויה"ר והוא העיקר שתיכף ומיד ממש תהי' השלימות ד"ספר זכרון" - "ויכתב ספר זכרון לפניו ליראי ה' ולחושבי שמו"²⁹, "כל הנמצא כתוב בספר"³⁰ - "זכרנו"³¹ בזכרון טוב לפניך ופקדנו³² בפקודת ישועה כו", הישועה העיקרית דגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו.
- 33 וכן שלימות הענין ד"ספר" - ספר תורה, ספרו של משה רבינו - בלימוד "תורה חדשה מאתי תצא"³³, תורתו של משיח, "גואל ראשון (משה) הוא גואל אחרון"³⁴ (משיח), ומתוך שלימות השמחה - "אז ימלא שחוק פינו"³⁵, ענינו של "יצחק".
- 39 ואז תהי' גם השלימות ד"תפארת"³⁶ - "התהלה והתפארת (ולפנ"ז "האדרת והאמונה", וכל שאר הענינים דכל אותיות הא"ב, וא"ב כפול³⁷, שכולל כל הענינים כולם) לחי עולמים", כמ"ש בתפלת שחרית דיום השבת, ובהמשך לזה "מלך מהולל בתשבחות", ועד ל"הבוחר בשירי זמרה מלך יחיד חי העולמים", שלימות ההילול (התהלה) השיר והתפארת לחי העולמים - ב"בית העולמים"³⁸, ביהמ"ק השלישי, "מקדש אדני כוננו ידיך"³⁹, כש"צדיקים יודו לשמן ישרים את פניך"⁴⁰, תיכף ומיד ממש.
- 28 ע"ד מ"ש "ועשה לי מטעמים", שני מיני מעדנים, אחד ממאכלים ערבים ומתוקים, והשני מדברים חריפים או חמוצים רק שהם מתובלים ומתוקנים היטב עד שנעשו מעדנים להשיב הנפש (תניא פכ"ז).
- 29 מלאכי ג, טז.
- 30 דניאל יב, א.
- 31 נוסח ברכת שופרות במוסף דר"ה.
- 32 ושייך גם לר"ח * - "יעלה ויבוא .. ויפקד ויזכר זכרונו ופקדונו".
- 33 ישעי' נא, ד. ויק"ר פי"ג, ג.
- 34 ראה שמו"ר פ"ב, ד. לקו"ש ח"א ע' 8 ואילך. וש"נ.
- 35 תהלים קכו, ב. וראה ברכות לא, א.
- 36 להעיר ממאדו"ל "התפארת זו מתן תורה" (ברכות נח, סע"א), שהיתה פעם אחת ויחידית, ובמילא כוללת גם ה"תורה חדשה מאתי תצא".
- 37 להעיר מהשיכות ד"כפל" לגאולה (ראה פרדר"א פמ"ח. יל"ש ר"פ לך לך. ד"ה לך לך תרכ"ז. תר"ל. ועוד).
- 38 רמב"ם ה' ביהב"ח פ"א ה"ב.
- 39 בשלח טו, יז ובפרש"י.
- 40 תהלים קמ, יד.
- 1 ה"שלושים" לפטירה רח"ל - ספר זכרון להנפטר, בבחינת "צדקתו"¹⁷ עומדת לעד (זכרון נצח).
- 3 ויה"ר שתהיינה הוצאה-לאור של ספרים בעניני תומ"צ אבל מכאן ולהבא אך ורק בטוב הנראה והנגלה, באופן ד"וחי בהם"¹⁸, "חיינו ואורך ימינו"¹⁹, אריכות ימים ושנים טובות, ועד בקרוב - בגאולה האמיתית והשלימה - לחיים נצחיים.
- 8 ועוד וג"ז עיקר:
- 9 כיון ש"שלושים" מבטל כמה עניני אבילות²⁰, ה"ז התחלת ביטול ענין האבילות כולו - בתחיית המתים, שאז יקויים היעוד²¹ "ובלע המות לנצח ומחה ה' דמעה מעל כל פנים".
- 13 ויש להוסיף, שענין זה מודגש גם בהקביעות דהשלושים ביום הש"ק מברכים חודש אדר, "החודש אשר נהפך גו' לשמחה"²².
- 16 ובהדגשה יתירה כשמברכים אדר ראשון, שבו מודגשת לראשונה ההכרזה (ע"פ מנהג ישראל תורה היא²³, ובתפלה בציבור) שהשנה היא שנה מעוברת שיש בה אדר ראשון ואדר שני, ששים יום²⁴ - דכיון שב"ששים" מתבטלים עניני איסור²⁵, י"ל שששים יום דחודש אדר רומזים על ביטול (ועד שמבטלים בפועל²⁶) כל הענינים הבלתי-רצויים, החל מביטול הענין דהיפך החיים הקשור עם חטא עה"ד התחלת ומקור כל הענינים הבלתי-רצויים, ועד להפיכתם לטוב, אתהפכא²⁷
- 17 להעיר שגם הלוויית המת וניחום אבלים, רח"ל, הם "גמילות חסדים שבגופו" (רמב"ם ה' אבל רפ"ד).
- 18 אחרי יח, ה.
- 19 נוסח תפלת ערבית (ע"פ לשון הכתוב - ס"פ נצבים. ועוד).
- 20 ראה מו"ק כא, ב. רמב"ם ה' אבל פ"ו. שו"ע יו"ד סש"פ ואילך.
- 21 ישעי' כה, ח. משנה סוף מו"ק.
- 22 אסתר ט, כב.
- 23 שו"ע אדה"ז או"ח סו"ס קפ. סתצ"ד סט"ז. וראה לקו"ש חכ"ב ע' 56. וש"נ.
- 24 דאף שאדר הסמוך לניסן חסר לעולם (ובמילא ישנם רק נ"ט יום), מ"מ, בצירוף יום ל' שבט שהוא א' דר"ח אדר א', ישנם ס' יום.
- 25 ראה חולין צז, ב ואילך. רמב"ם ה' מאכלות אסורות פט"ו הי"ז ואילך. שו"ע יו"ד סצ"ח.
- 26 עוד לפני בוא הששים יום בפועל - תיכף כשמכריזים ע"פ תורה שבשנה זו ישנם ששים יום דחודש אדר.
- 27 ראה זח"א ד, א.

לקוטי-שיחות פרשת משפטים כרך טז

מתורגם ללשון הקודש

ב.

המאמר אינו מובן בפשטות, אלא לפי פנימיותו

26 כאמור פעמים רבות, קיימים כל הענינים אשר
27 בנגלה שבתורה גם בעבודת ה' הרוחנית. דוקא מפני
28 שהתורה היתה בתחילה חמדה גנוזה⁷ למעלה "ומשם
29 נסעה וירדה... עד שנתלבשה... בעניני עולם הזה"⁸ —
30 הרי פנימיותם של הענינים ורוחניותם הם המקור
31 שממנו "נשתלשלו" עניני ה"נגלה". יתר-על-כן:
32 ענינים רבים ב"נגלה" ניתנים להבנה לעומקם רק
33 על-ידי ההסבר על רוחניותם ופנימיותם⁹.

34 וכך בעניננו: בפשטות אין פירוש הש"ך מובן
35 כל-כך: מלשון חז"ל "נוקקין... לתובע תחילה", באופן
36 סתמי, נראה, שזהו ענין כללי המתבטא למעשה בכמה
37 סוגים של תביעה¹⁰, ולפי פירוש הש"ך יוצא, שהביטוי
38 למעשה הוא רק בסוג התביעה שבה הנתבע מודה
39 במקצת?

40 לפי ההסבר הפנימי מובן המאמר, מפני שבעבודה
41 הרוחנית הרי רובם ככולם של הענינים של "תובע" —
42 "נתבע" קשורים ל"מודה במקצת".

ג.

היהודי "הנתבע" הוא "מודה במקצת"

43 ה"תובע" של היהודי הוא היצר הרע, אשר תחילה
44 הוא מכשילו בחטא ר"ל¹¹, או מביאו למצב של
45 "חטא" מלשון חסרון¹², ואחר-כך הוא "תובע"¹¹,
46 שכיוון שהוא הכשיל את היהודי יש "למוסרו"
47 לרשותו.

48 על תביעה זו של היצר הרע, היהודי — ה"נתבע"

א.

בדרך כלל שומעים תחילה לתובע

1 מן הפסוק¹ "מי בעל דברים יגש אליהם" נלמד
2 בגמרא², ש"אין נזקקין אלא לתובע תחילה" — "בעל
3 הדברים" — התובע — "יגיש דבריו אליהם".

4 מסביר הש"ך³, שכוונת הדברים היא כפשוטם⁴,
5 שבית-הדין מאזין תחילה לטענות התובע ורק אחר-כך
6 שומע את דברי הנתבע. תוצאה מעשית להלכה זו יש
7 במקרה של "מודה במקצת".

8 ההלכה⁵ קובעת, שהנתבע נקרא מודה במקצת
9 והוא חייב בשבועה דאורייתא רק כאשר הודאתו
10 במקצת באה לאחור שהתובע תבע את הסכום כולו, אך
11 אם הנתבע "הודה בנ" ואחר כך תבעו התובע בק"ס⁶,
12 אין הוא נקרא מודה במקצת, והוא פטור משבועה
13 (דאורייתא).

14 הטעם להלכה זו הוא: הנתבע בדין צריך היה
15 לשלם את ה"מקצת", שהודה עליו, לפני שתבעוהו
16 בבית-דין, וכיוון שלא עשה את המוטל עליו ונתבע
17 בבית-דין, שומעים לתובע תחילה, כדי שהנתבע יחוייב
18 בשבועה דאורייתא.

19 בהמשך לכך אומרת הגמרא² "פעמים שנוקקין
20 לנתבע תחילה, והיכי דמי דקא זילי נכסי" (= באילו
21 נסיבות? כאשר הוזלו נכסיו) ובש"ך³ מוסבר על כך:
22 אם הסיבה לאי-תשלום ה"מקצת" על ידי הנתבע,
23 איננה מפני רצונו לעכב את הענין, אלא מפני שנכסיו
24 היו אז זולים, או שעצם רצונו למכרם במהירות, כדי
25 לשלם, גרם להוזלתם — אז נזקקין לנתבע תחילה.

(8) תניא פ"ד.

(9) ראה לקו"ש ח"ט ע' 209 (והערה 16).

(10) להעיר מסמ"ע חו"מ סכ"ד סק"א: וכתבו עליו פירושו זה בכה וזה בכה וכולן אמת לדינא* משום הכי סתם המחבר ללמדנו שבכל ענין קאמר'.

(11) כמאמר חז"ל (ב"ב טז, א) "יורד ומתעה ועולה ומרגיז כו' הוא שטן הוא יצה"ר כו'".

(12) לקו"ת מטות פב, א. ובארוכה — ד"ה ע"כ יאמרו תרצ"א (סה"מ קנט' ח"א). ועוד.

(1) פרשתנו כד, יד.

(2) ב"ק מו, ב.

(3) חו"מ סי' כד סק"א. ובאו"ת (אורים סק"ז), חידושי הפלאה ועוד שם הקשו על פירושו. ואכ"מ.

(4) וכמפורש בירושלמי סנהדרין פ"ג ה"ח. תוספתא שם פ"ו, ג. ועוד (ראה ש"ך שם).

(5) חו"מ סי' פח סט"ו רטו. ש"ך שם סקל"א.

(6) לשון הש"ך סכ"ד שם. ועד"ז ספ"ח שם.

(7) שבת פח, סע"ב.

ד.

השבועה מוסיפה כוחות אך גם מסכנת

ההלכה היא, שמודה במקצת חייב בשבועה. רק
 ע"י שבועה מאמינים לו על החלק שהוא אינו מודה
 בו. משמעות הדברים בעבודה הרוחנית היא:
 כיוון שהוא כבר נכשל, ונכנס ב"מקצת" לרשות
 היצר, הוא זקוק לתוספת כח כדי להישמר מליפול שוב
 ברשותו (ואפילו לא מתוך אירצון להיות "ומודה ועוזב
 ירוחם"²⁰). לפיכך משביעים אותו – שבועה מלשון
 שוב²¹ – מזינים ומשביעים (שי"ן שמאלית) אותו
 בכוחות נעלים יותר²², שחלקו הנותר יישאר בקדושה.
 אך ידועה²³ חומרתה של שבועה – על-ידי שבועה
 מסתכנים: אם אין משתמשים כראוי בכוחות הנוספים,
 הרי לא תחסר לו התוספת בלבד, אלא מגיע לו עונש,
 שכוחות נעלים מכוחותיו הולכים לאיבוד ר"ל. זוהי
 הסיבה לכך שחז"ל²⁴ מזהירים כל-כך שלא להישבע
 במקום שניתן להסתדר בלעדיה, אפילו כאשר "נשבע
 באמת".

לכך ממשיכה הגמרא ואומרת, שקיימת העצה של
 "נוקקין לנתבע תחילה", שעל-ידיה נפטרים משבועה
 – וזאת כאשר טוענים ש"קא זילי נכסין" (= הוולו
 נכסיו).

ה.

בכיתו של רבן יוחנן בן-זכאי

הדברים יובנו על-ידי הסבר הסיפור שבגמרא²⁵ על
 ר' יוחנן בן-זכאי, שלפני פטירתו בכה ואמר, שהסיבה
 לבכיתו היא ש"יש לפני שני דרכים, אחת של ג"ע
 ואחת של גיהנם, ואיני יודע באיזו מוליכים אותי, ולא
 אבכה (בתמיהה)".

וידועה השאלה²⁶: כיצד ייתכן שרבן יוחנן בן-

1 – רק "מודה במקצת": אמנם הוא נכשל ר"ל בחטא –
 2 "הכל" – אך הוא אינו שקוע כל-כולו בחטא, אין הוא
 3 חוטא במהותו חס-וחלילה, עצם נשמתו נעלה לגמרי
 4 מחטא, כיוון שגם בעת החטא היתה באמנה אתו¹³.
 5 יתר-על-כן: לא רק מצד עצם הנשמה, אלא גם מצד
 6 כוחות הנפש, יש לכל יהודי טוב בתוכו, ואפילו פושעי
 7 ישראל מלאין מצוות כרימון¹⁴, ומשמעות המושג
 8 "מלאין" הוא כפשוטו: הם מלאים לגמרי (במצוות).
 9 כלומר, בכל ענין שמדובר בו, לא תיתכן אצל יהודי
 10 מציאות של רע מושלם¹⁵ ח"ו.

11 ענין זה, שכל סוגי היהודים, הן הצדיק אשר אין
 12 צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא¹⁶ (לפחות
 13 בחטא – לשון חסרון¹⁷), והן הרשע, אשר גם פושעי
 14 ישראל מלאין מצוות כרימון, נכללים בקטגוריה של
 15 "מודה במקצת" – רמז בפסוק שממנו נלמדת ההלכה
 16 על מודה במקצת: ("על כל דבר פשע...") אשר יאמר
 17 כי הוא זה¹⁸:

18 משמעות הפסוק בעבודה הרוחנית¹⁹ הוא: התביעה
 19 היא הן "על כל דבר פשע" – כאשר משהו פושע
 20 ומועל ר"ל בשליחותו בעולם הזה, והן "על כל אבדה"
 21 – כאשר יש כאן רק ענין של "אבדה וחסרון", כאשר
 22 היהודי אינו עושה כל מה שהיה ביכולתו לעשות,
 23 ולפיכך הולכים לאיבוד ר"ל חלק מכוחות הנפש
 24 האלקית [וארבעת הפרטים – "על שור על חמור על
 25 שה על שלמה" הם ארבעה סוגים של נפש הבהמית
 26 המביאים ל"כל דבר פשע... אבדה"].

27 ועל כל התביעות הללו ("על כל דבר פשע... על
 28 כל אבדה") עונה היהודי ("אשר יאמר") "כי הוא זה"
 29 – שיש לתבוע ממנו רק את "זה" – מקצת מן הדברים
 30 הוא רק מודה במקצת, כאמור לעיל.

(21) קיצורים והערות להנאי ס"ע נו ואילך. ובכ"מ. וראה לקו"ש
 [המתורגם] ח"א (ס"ע 36 ואילך) לענין השבועה דמודה במקצת.
 (22) שזהו גם ענין השבועה כפשוטו, שניתוסף עוד ענין, וענין חמור.
 (23) כמו שהאריכו חז"ל – שבועות לט, א. ובכ"מ.
 (24) גיטין לה, א. תנחומא ויקרא ז. תנחומא ובמדבר ר"פ מטות.
 ועוד.
 (25) ברכות כח, ב.
 (26) לקו"ת ויקרא נ, סע"ד. מסעי צ, ב. מאמר אדה"ז – נעתק באוה"ת
 ר"פ פינחס ורד"ה אך בגורל תרכ"ו. ד"ה אל תצר לאדמו"ר האמצעי (ע'
 73 (מאמרי אדהאמ"צ דברים ח"א ע' עט). וש"נ). קיצורים והערות שם
 ע' מרז. ורד"ה אשרנו תרפ"ח ותרכ"ו (בס"מ קנט"ח ב). ועוד. וראה
 מפרשי הע"י שם.

(13) תניא ספ"ד.
 (14) עירובין יט, א. חגיגה בסופה.
 (15) וברשע ורע לו (ראה תניא ספ"א) – בכדי שלא יוקשה ממה"ל
 דמלאים מצות – יל"פ שאינן פועלות בו. וראה תר"א מו, ג והגהות הצ"צ
 לשם (אוה"ת יחי כרך ו' – תתשל, ב). דרך חיים קי, ג.
 (16) קהלת ז, כ. וראה סה"מ קנט' ח"ב שכ, סע"ב ואילך. וראה
 לקו"ת בלק (ער, ב. וש"נ) דחטאים של צדיקים פוגמים יותר כו'.
 (17) ראה תניא רפ"ה (מד, סע"א).
 (18) פרשתנו כב, ח. ב"ק קו, סע"ב ואילך. ב"מ ה, א. שבועות לט,
 ב. מכילתא *ורש"י עה"פ.
 (19) ראה בארוכה פירוש פסוק זה בעבודת האדם (מיוסד על מאמר
 הצ"צ) – לקו"ש [המתורגם] ח"א ע' 143 ואילך.
 (20) משלי כח, יג.

כראוי³⁰, עד שלא היה לו פנאי לחשוב על הנעשה
אתו, ועל מצבו שלו בכלל.

שהרי, כיצד יוכל לעצור ולחשוב על עצמו, על
דרגתו, כאשר הוא מוכרח לנצל זמן זה למילוי
שליחותו?!

רק בסמוך לפטירתו, כאשר היה בסוף שליחותו
בעולם הזה³¹, הוא הפסיק³² כדי לערוך חשבון צדק
(שאם לא עכשיו אימתי) – וזה גרם לבכיותו.

ז.

הסיבה לכשלון בעבודת ה' היא הרגשת מציאות עצמית, כרמוז בפסוקים

אופן כזה של מילוי שליחות, כאשר אין האדם
חושב על עצמו אלא על שליחותו, הוא ענין מהותי
בעבודת ה', הנדרש מכל יהודי. יש לומר שדבר זה
רמוז בהסבר הפנימי לפסוקים שבפרשתנו המובאים
להלן: לאחר המילים "ועבדתם את ה' אלקיכם..."³³,
הכוללים את העבודה באופן כללי (הן עבודה
מאבה³⁴ – "דלית פולחנא כפולחנא דרחימותא"
(= שאין עבודה כעבודת האהבה)³⁵, והן העבודה של
יראה – עבודת עבד³⁶), ממשיך הפסוק³⁷ ואומר: "לא
תהיה משכלה ועקרה בארצך את מספר ימיך אמלא":

המשמעות של "משכלה ועקרה" בעבודה הרוחנית
היא, שלעבודה (של אהבה ויראה כו'), אין קיום
ותוצאות, והסיבה לכך היא: "בארצך"³⁸ – מלשון
רצון³⁹: כאשר יש ליהודי רצון עצמי⁴⁰, שביעות רצון
מעבודתו, המוכיחה על הרגשה של מציאות עצמית –
הוא חש שהוא עובד ה', שיש לו אהבה ויראה כו'⁴¹ –
זה עלול לגרום לכשלון ח"ו.

כלומר, בתחילה העבודה היא מדודה ומוגבלת לפי
שביעות רצונו מעבודתו. אח"כ מביא הדבר לידי כך

1 זכאי, שהיה מגדולי התנאים, אשר חז"ל מספרים
2 בהרחבה במספר מקומות²⁷ על גדלותו, ובודאי נזהר
3 לחלוטין ב"סור מרע ועשה טוב", יהיה מסופק אם הוא
4 הולך לגן-עדן או לגיהנם?

5 כן יש להבין: מדוע היה הדבר איכפת לו דוקא
6 סמוך לפטירתו? אמנם, "שני דרכים אחת של גן-עדן
7 ואחת של גיהנם" קשורות לשכר ועונש של הנשמה
8 לאחר הפטירה מן העולם, אך קשה להבין: ברור,
9 שלרבן יוחנן בן-זכאי לא היה אכפת בענין זה השכר
10 והעונש כשלעצמם, אלא אכפת לו אם הוא שרוי במצב
11 של קדושה (ראוי לגן עדן) או להיפך ח"ו – ועל כך
12 יש להצטער כל זמן שמסופקים בכך – לא רק בעת
13 הפטירה, אלא במשך כל החיים.

ו.

במשך כל חייו היה עסוק במילוי שליחותו

14 אחד ההסברים לכך הוא²⁸:
15 על כל יהודי הוטלה שליחות שעליו למלא במשך
16 חייו בעולם הזה. כדי למלא תפקיד זה, נתנו לו את
17 הכמות הדרושה של הימים ואת הכוחות המתאימים,
18 ההכרחיים למילוי השליחות כראוי, לא פחות ולא
19 יותר.

20 כאשר יהודי אינו מנצל יום, שעה, או רגע, למילוי
21 שליחותו – אין זה רק פגם, שהוא לא התעלה ככל
22 שהיה ביכולתו, אלא כל רגע ורגע שאינו מנוצל למילוי
23 השליחות (גם אם עושים בו דבר טוב אשר איננו חלק
24 מן התפקיד שלו) חסר במילוי התפקיד, והוא מועל ח"ו
25 בשליחותו של מלך מלכי המלכים הקב"ה²⁹.

26 רבן יוחנן בן-זכאי היה עסוק לגמרי בכל רגע
27 בשליחותו שלו – לימוד התורה, קיום המצוות. הוא
28 היה כל כך שקוע במילוי שליחותו בעולם הזה

(35) ראה זח"ב נח, ב. ח"ג רסז, א. וראה בארוכה קונט' העבודה פ"א,
פ"ג ואילך.

(36) תניא שם (נו, סע"ב ואילך). וראה קונט' העבודה פ"ב.
(37) שם, כו. וראה בארוכה (בהבא לקמן) ד"ה לא תהי' משכלה –
תו"א, תו"ח ואוה"ת בפרשתנו.

(38) תו"א שם עט, א. אוה"ת שם ע' אוה"ת – ושם נת' באו"א
מהמבורא בפנים.

(39) ב"ר פ"ה, ח ובמ"כ שם.
(40) דלא כמחז"ל (אבות פ"ב מ"ד) בטל רצונך כו', או עכ"פ עשה
רצונך כרצונו.

(41) ראה תו"א שם עח, סע"ד. תו"ח שם תלא, א. אוה"ת שם (בריש
העמוד).

(27) ראה לדוגמא: סוכה כח, א. ר"ה לא, סע"ב. ועוד. הובאו כמה
מהם ב(רוב ה) מקומות שצויינו בהערה הקודמת.

(28) ראה עוד ביאורים במקומות הנ"ל.
(29) ראה זהר שצויין לקמן הערה 43.

(30) להעיר מקיצורים והערות שם: כשהי' בחיים חיותו בכל יום ויום
הי' שמח בתכלית. גברה בו שמחה של מצוה בהמשכת אוא"ס ב"ה ע"י
קיום כל מצוה ומצוה כו'.

(31) ראה עו"ז קיצורים והערות שם.
(32) להעיר מסיפור חז"ל (שבת ל, ב) ע"ד אופן פטירת דוד, רבה בר
נחמני (ב"מ פו, א) – שרק כשהגיע עת פטירתם הי' יכול מלאך המות
להפסיקם מגירסתם.

(33) כג, כה.

(34) שכל אדם צ"ל בשתי בחי' ומדרגות כו' (תניא פמ"א – נו, א).

25 של פגם, מבטיח⁴⁶ שהוא ימלא וישלים את הימים
26 החסרים, וכל ימיו יהיו שלמים⁴⁷.

ח.

ההסבר להלכה במקרה שהוזלו נכסיו

27 זהו ההסבר הפנימי להלכה, שבמקרה של "קא זילי
28 נכסי" (= הוזלו נכסיו) פטורים מן השבועה של
29 "מודה במקצת":

30 השנים והכוחות שנותן ה' ליהודי כדי למלא את
31 שליחותו בעולם הזה, הם נכסי היהודי. כאשר מגיע
32 היהודי להתבטלות מוחלטת, שבכל מציאותו הוא רק
33 שליח של ה', כאשר כל זמנו וכוחותיו תפוסים במילוי
34 שליחותו של ה' – לעשות לו ית' דירה בתחתונים, אין
35 לו פנאי כדי "ללכת ל"דין־תורה" עם היצר הרע",

36 כי אם הוא ישתמש בכוחותיו ובזמנו להתדיינות
37 עם היצר הרע הרי יהיו "זילי נכסי"⁴⁸ – הזמן והכוחות
38 שניתנו לו מאת ה' יעשו "זולים" – בלתי מנוצלים
39 לדברים היקרים ביותר (קיום תורה ומצוות) –

40 לפיכך מקבלים את טענתו ופוטרים אותו משבועה,
41 כי אז הוא בודאי לא יפול לרשותו של היצר ח"ו,
42 כי־אם להיפך: יתקיים הענין של "את מספר ימיך
43 אמלא" – גם מה שהוא הפסיד לפני כן, יתמלא
44 ויושלם.

(משיחת ש"פ משפטים תשט"ו,

ד"ה לא תהי' משכלה, תשי"ב)

1 שהוא מבחין בין עבודה אחת לאחרת: עבודה שהוא
2 נהנה ממנה הוא מוכן לבצע, אך לא עבודה אחרת⁴² –
3 עד שהוא יורד מדרגתו.

4 והעצה הניתנת כדי ש"לא תהיה..." היא: "את
5 מספר ימיך אמלא": כאשר יהודי ישים לב ש"ימים
6 יוצרו"⁴³, שנקבע לו מספר מסויים של ימים שבהם
7 עליו למלא את שליחותו בעולם הזה, וכל רגע שהוא
8 משתמש בו לדבר אחר הרי הוא משנה ומועל
9 בשליחות של מלך מלכי המלכים הקב"ה, – הרי אז
10 הוא מזדעזע ומאבד את הרגשת המציאות העצמית⁴⁴.
11 הוא שקוע כל כך במילוי שליחותו, עד שאין הוא חש,
12 שהוא הממלא את שליחות ה' – רק השליחות עצמה
13 מורגשת בו.

14 יותר מכך: כאשר מגלים להזכיר לו על "ארצך"
15 (על מצבו הרוחני), הוא עונה בשברון לב: מה לי
16 ולרצון או תענוג⁴⁵! הרי "ימים יוצרו" וצריך לעמוד
17 על המשמר כדי ששום רגע לא יאבד, ולא לחשוב על
18 ה"דרגה".

19 וכאשר יהודי מגיע להתמסרות מוחלטת והתבטלות
20 בכל מהותו לה' ולשליחותו, מתקיימת ההבטחה של
21 "את מספר ימיך אמלא": אף אם היו ימים שבהם הוא
22 לא מילא את שליחותו, או אף אם עשה בהם את
23 ההיפך ר"ל, הרי "את מספר ימיך אמלא" (ולא נאמר
24 מי) – הקב"ה בעצמותו, הנעלה מכל שם ומכל ענין

(46) ע"ד המבואר באוה"ת (פרשתנו ד"ה ועברתם – ע' אריט ואי"ן)
לענין "והסירותי גו'" (שנאמר בפסוק שלפניו).

(47) להעיר מד"ה ויכנעו שם, שע"י המרירות כו' (ע"ז שעבודתו כמו
חטא יחשב כו') מעורר הרחמים והקירוב שמצד העצמות ממש (שמשם
נמשך סליחת עוונות כו').

(48) להעיר מפ"י הב' ברש"י (ב"ק שם) ב"זילי נכסי" – "שקרקותיו
זלות ע"י תביעה זו כו'".

(42) ראה תו"ש שם עט, א. אוה"ת שם ס"ע א'רנו.

(43) תהלים קלט, טז. וראה זח"א רכד, א. תו"ש שם פ"ז ואילן. וראה
תו"א שם, ב"ג. אוה"ת שם ס"ע א'רסא ואילן. ועוד.

(44) להעיר מלקו"ת מסעי שם (ועוד): לא ה' יודע ריב"ז אם נתפעל
באוי"ר מאחר שלא הרגיש כלל כו'.

(45) להעיר מהמבואר (ד"ה ויכנעו עמי תרנ"א. החלצו תרנ"ג סי"ג
(סה"מ תרנ"ט ע' סג"ס)) דלגבי גדולת ורוממות א"ס ב"ה גם העבודה
האמיתית דצ"ג היא כלא ממש ואדרבה כחטא יחשב כו'.

ילקוט לוי יצחק על התורה

בראשית ל"ז ב - אלה תלדות יעקב יוסף בן שבע עשרה שנה היה רעה את אחיו בצאן והוא נער את בני בלחה ואת בני זלפה נשי אביו ויבא יוסף את דבתם רעה אל אביהם

יא

ביאור המדרש ויבא יוסף את דבתם... חייך שאני מגרה כך את הדוב "ותשא אשת אדוניו וגו"

ויבא יוסף את דבתם רעה. מה אמר, ר' שמעון אומר תולין הן עיניהן בבנות הארץ, א"ל הקב"ה אתה אמרת תולין עיניהם בבנות הארץ, חייך שאני מגרה כך את הדוב, (בראשית לט) ותשא אשת אדוניו וגו'.

בראשית רבה פרשה ט"ז, ז

תולין עיניהם, פירוש שנותנים דעתם לישא מהן נשים. ומרומז במ"ש והוא נער וגו' נשי אביו ויבא יוסף את דבתם שהי' בדבה מענין נשי אביו שלא היו כנעניות והם רוצים לישא, כמ"ש פרקי דר"א פרק ל"ו שבלחה וזלפה היו בנות לבן מפלגשו.

את הדוב, וכן לקמן פרשה פו ס"ד דובא, ובפרשה פז סימן ג' וד' כלשון זה, וצ"ע למה דווקא דובא'.

פירוש מהר"ז

דוב פירושו מענין דובב² שפתי ישנים שהוא דיבור, וכן דבָּה³.

(1) ראה שיחות קודש ה'תשמ"א פרשת מקץ סעיף לה ואילך. וראה הערה 3.

(2) שיר השירים ז, י. וראה פרש"י כאן.

(3) בדרך אפשר י"ל, דמתרץ בזה שאלות הפי' מהר"ז על המדרש

אשת פוטיפר נמשלה לדוב במדרש רבה (הנ"ל), ובבראשית רבה פ"ז סוף ס"ג, והובא⁵ ברש"י ע"פ ויהי יוסף יפת תואר ע"ש.

והיינו מה שרבי יוסף⁶ דוקא ידע בפרטיות טבע הדוב ופעולותיו.

כדאיתא בקידושין דף ע"ב' וארו חיזא אחרי תנינה דמיא לדוב, תני רב יוסף אלו פרסיים שאוכלין ושותין כדוב, ומסורבלין כדוב, ומגדלין שיער כדוב, ואין להם מנוחה כדוב וכו'.

לקוטי לוי יצחק, אגרות קודש עמוד שלד

למה נקט דוקא "דוב", דהוא מלשון הפסוק "דבתם רעה", לשון נופל על לשון, וד"ל.

(4) בראשית רבה פרשה פז, ג ותשא אשת אדוניו את עיניה, מה כתיב למעלה מן הענין ויהי יוסף יפה תואר ויפה מראה, לגבור שהי' עומד בשוק וממשמש בעיניו ומתקן בשערו ומתלה בעקיבו אמר, לי נאה, לי יאי, נאה גבור, אמרו לי' אי את גבור אי את יאי הא דובא קמך קום קפחינה.

[מתנת כהונה: לי נאה, לי היופי והנוי. נאה גבור, אנכי. אמרו לי', הבריות, אמרו לו אם אתה גבור נאה הרי דוב לפניך עמוד ונצח אותו.] (5) בראשית לט, ו וז"ל: ויהי יוסף יפה תואר, כיון שראה עצמו מושל התחיל אוכל ושותה ומסלסל בשערו, אמר הקב"ה אביך מתאבל ואתה מסלסל בשערך אני מגרה כך אתה דוב מיד - ותשא אשת אדוניו וגו'.

(6) הרב המחבר מקשר - כדרכו - התנא "רב יוסף" ל"יוסף" שבתורה. עפ"י מארז"ל "שמא מילתא היא". ראה ברכות ז, ב. יומא פג, ב. זהר חלק א' דף ר' סע"א. חלק ב' דף קעט סע"ב. ועוד. (וראה גם לקמן סימן נח. נט. פה. פז. קיב).

(7) [תרגום ללה"ק] וארו חיזא אחרי תנינה דמיא לדוב (והנה חיי' אחרת דומה לדוב), תני רב יוסף אלו פרסיים שאוכלין ושותין כדוב, ומסורבלין (בעלי בשר) כדוב, ומגדלין שיער כדוב, ואין להם מנוחה כדוב (שאפילו כאשר הוא קשור, הולך הוא הלך ושוב תמיד).

אגרות קודש

ב"ה, ט"ז שבט, תשכ"ב
ברוקלין.

הווי"ח אי"א נוי"נ וכו' מו"ה נפתלי צבי שי

שלום וברכה!

... מובנת התמי' על כתבו אשר י"א שיש חילוק בין שם הניתוסף לשם מעריסה.

וראה שו"ע אה"ע סקכ"ט סי"ח דאדרבה שם השינוי עיקר, ובכלל אדם בעה"ב בענין קריאת שמות ליו"ח שי' ולעצמו.

בתו זו התורה, לאמה היינו התלבשות התורה בגשמיות ע' זח"א כ"ז משנה איהו שפחה ולכן לא תצא כו' (ישעי' נב, יב) במנוסה לא תלכון... והיינו כי במצרים לא הי' התורה אבל עכשיו שיש אצלינו התורה שע"ז יתבררו כל הברירות לכן לא במנוסה תלכון, וזהו לא תצא כצאת כו'. ויוצאה בשנים בחי' לא זכו בעתה, וביובל ע"י תשובה דרור שופר גדול נגאלין.

אור התורה משפטים עמוד א'ע-א'פ

כא, ח – אם רעה בעיני אדניה אשר לא יעדה והפדה לעם נכרי לא ימשול למכרה בבגדו בה

ה. לעם נכרי לא ימשול למכרה בבגדו בה. רמז שהקב"ה לא ימכור ישראל ח"ו מכירה לצמיתות לא בגלות ראשון שבבבל הרמז בר"ת ל'מכרה ב'בגדו ב'ה ולא בשני' שבידו של אדום הנקרא נעל כדכתיב (תהלים ס, י) על אדום אשליך נעלי, הרמז בר"ת ע'ם נכרי ל'א, כ"א גאולת עולם תהי' לנו בב"א. [תקס"ט]

חתם סופר

כא, יב – מכה איש ומות מות יומת

ו. מכה איש ג' עשו, כי שופך דמים הי', ומכה איש שמכה והורג זרעו של יעקב איש תם, ועתיד הקב"ה ליפרע ממנו שנא' מות יומת.

מכתיבת רבינו אפרים ז"ל (מבעלי התוס')

כא, כא – אך אם יום או יומים יעמוד לא יוקם כי כספו הוא

ז. אך אם יום או יומים יעמוד. רמז הרב מהר"ר יוסף מפוזנאן ז"ל, כי הנה עיקר התשובה וצער מתחולל הוא כי עוונותינו גרמו חורבן בית המקדש וגלות השכינה וביטול הקרבנות וביטול תורה ותפלה. [זה הי' צריך להיות], אבל כל הרהורי תשובה בימים נוראים ועיקר הכוונה בעבור שנח"י אנו ובנינו, ויהי' לנו פרנסה וכיוצא מעניי הגוף, וכדאי בזיון, וכמו שרמזו הראשונים הישאג אר' ביער, כי אריה ר"ת אלול ראש השנה יום הכפורים הושענא רבא, וזו מן התוכחות הישאג אר', אם שאג ישאג בימים נוראים הללו בעבור בית המקדש דכתיב (ירמ' כו, יח) והר הבית לבמות יער, אין זאת כי אם על החיים והפרנסה.

וזה רמז אך אם יום רומז ליום הכפורים, או יומים רומז לראש השנה, יעמוד להתפלל כראוי, אפילו הכי לא יוקם על מעמדו האיש ההוא על תפלתו, כי כספו הוא כלומר כוונתו הוא דוקא על כספו וחיי ומזוני, ולא על ה'. זה הוא תורף דבריו.

החיד"א – אהבת דוד דרוש יג. נחל קדומים

כא, ב – כי תקנה עבד עברי שש שנים יעבוד ובשביעית יצא לחפשי חנם

א. עבד עברי ג' משיח, וכתיב במשיח (ישעי' נב, יג) הנה ישכיל עבדי, ובשבעת [נוט'] בשבות ע', בגלות ע' אומות הם הגליות עכשיו ואח"כ יצאו לחפשי שיהיו האומות כלים, לחפשי חנם רמז משיח, ונו"ן מפסקת, רמז נון ינון שמו (תהלים עב, יז).

אם בעל אשה זה הקב"ה שנא' (ישעי' נד, ה) כי בועליך עושיך, הו"א זה י"ב שבטים, ויוצאה אשתו עמו יצאו ישראל מן הגלות, עמו עמו, זו כנסת ישראל.

אשר לא יעדה הקב"ה עתיד לייעד ישראל ולכונסם כאדם הכונס אשה.

אשר לא יעדה והפדה [ר"ת] אליהו, ייעד ישראל ויפדם. מכתיבת רבינו אפרים ז"ל – (מבעלי התוס') כתיבת אשכנזית

ב. שש שנים יעבוד. קאי על שית אלפי שנים דהוי עלמא, ויהי' ענין אם לבנו ייעדנה וגו', עד ויוצאה חנם אין כסף, כמ"ש (ישעי' נב, ג) חנם נמכרתם ולא בכסף תגאלו, ויתר על כן דכיון שיש ענין תוספת שבת ותוספת שביעית, הנה עוד בסיום האלף הששי באים בשעתא חדא וברגעא חדא לביאת משיח צדקנו במהרה בימינו ממש

תורת מנחם התוועדיות ה'תשמ"ג ח"ג עמוד 972

כא, ז – וכי ימכור איש את בתו לאמה לא תצא כצאת העבדים

ג. וכי ימכור איש זה הקב"ה שנא' (לעיל טו, ג) ה' איש מלחמה, את בתו לאמה זו כנסת ישראל. לא תצא כצאת העבדים לא בשמיטה ולא ביובל, כי הרבה שמיטות עברו ולא נגאלו, ואפילו כיציאת עבד כנעני שיוצא בראשי איברים אינם יוצאים, כי כמה מהם נהרגו ונטבחו ועדיין גאולה מאוחרת.

ח. אם רעה בעיני אדוני' שהכעיסה להקב"ה במעשה ידי' המקולקלים. אשר לא יעדה, כלומר שלא יעדה הוא אבל בעלוננו אדונים זולתיך (ישעי' כו, יג). והפדה, עתיד הוא לפדותה שנא' (תהלים קלח) והוא יפדה את ישראל, כי פדה ה' את יעקב (ירמ' לא, י). לעם נכרי לא ימשול למכרה ס"ת אֶלֶיה. בבגדו בה, כיון שפירש טליתו עלי' שוב אינו יכול לבגוד בה, ומהו טליתו של הקב"ה אורה שנא' (תהלים קד, ב) עוטה אור כשלמה, ועתיד הקב"ה לפרוש זיו אור כבודו עליהם שנא' (ישעי' ס, ב) ועליך יזרח ה'.

ט. ואם לבנו ייעדנה, זה משיח שנקרא בנו של הקב"ה שנא' (תהלים ב, ז) ה' אמר אלי בני אתה.

מכתיבת רבינו אפרים ז"ל (מבעלי התוס')

ד. ברבות משפטים פ"ל וכי ימכור איש זה הקב"ה, את

♦ יום ראשון כ"א שבט ♦

כא (א) ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם:

א ואלין דינאי די תסדר קדמיהון:

נאמר: "אשר תשים לפניהם", כשלתן הערוף ומוכן לאכל לפני האדם. לפניהם • (גישין פח) ולא לפני עובדי פוכבים, ואפלו ידעת בדין אחד שהם דנין אותו כדיני ישראל, אל תביאהו בערפאות שלהם, שהמביא דיני ישראל לפני ארמיים מחלל את השם ומזקק את שם האלילים להשביחם (ספרים אחרים: להחשיבם), שנאמר: (דברים לב) "כי לא כצורנו צורם, ואבינו פלילים", כשאבינו פלילים, זהו עדות לעלוי יראתם.

כ"י ואלה המשפטים • (שמות רבה) כל מקום שנאמר "אלה", פסל את הראשונים. "ואלה", מוסיף על הראשונים, מה הראשונים מסיני, אף אלו מסיני. ולמה נסמכה פרשת דינין לפרשת מזבח? לומר לה שמשם סנהדרין אצל המקדש. (ספרים אחרים: המזבח, ופרוש: בעזרה). אשר תשים לפניהם • אמר לו הקדוש ברוך הוא למשה: לא תעלה על דעתך לומר: 'אשנה להם הפרק וההלכה ב' או ג' פעמים, עד שתהא סדורה בפייהם כמשנתה, ואני מטריח עצמי להבינם טעמי הדבר ופרוש', לךך

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך ג, עמ' 899)

זה גם מה שפותב רש"י: "ולמה נסמכה פרשת דינין לפרשת מזבח, לומר לה שמשם סנהדרין אצל המקדש". והינו, שצריכים לבסס את הצדק והישר (דינין) "אצל המקדש" - על קדושת התורה וצווי הבוה, ולא על השכל האנושי.

אלה המשפטים (כא, א)

ואלה המשפטים: ...מה הראשונים מסיני, אף אלו מסיני (רש"י)
גם את המצות המקנות 'משפטים' - אלה שהשכל האנושי מחיבן - עלינו לקיים אף ורק מפני שנתנו לנו מהקב"ה בסיני, ולא בגלל ההגיון והשכל שבהן.

~ נקודות משיחות קודש ~ (עלפי 'לקוטי שיחות' חלק ג, עמוד 900 - 'מנחת' לקראת שבת)

מה החסרון בזה שעניינם פוסקים כדיני ישראל?

יצא הדין כפי שצריך להיות על-פי דיני התורה? ויש לבאר הדברים על-פי מה שאמרו חכמינו ז"ל (שבת קה, ב) בדרך הוצר-הרע ש"היום אומר לו עשה קר, ולמחר אומר לו וכו' עד שאומר לו עבד עבודה זרה", ופרש כ"ק אדמו"ר מוהר"י זצ"ל נשמתו-ע"ד (ספר המאמרים תרפ"ט עמ' 124 ואילך), דבתחלה אין הוצר-הרע אומר לאדם לעבר על רצון

על הפסוק בריש פרשתנו "ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם", פרש רש"י "לפניהם ולא לפני עפ"ם, ואפילו ידעת בדין אחד שהם דנין אותו כדיני ישראל, אל תביאהו בערפאות שלהם".
ולכאורה צריך באור, הרי אם "דנין אותו כדיני ישראל", מה בך שאלו שפסקו את הדין בפעל יהיו עפ"ם, הרי גם בך

בעל הטורים

ואלה המשפטים אשר תשים. סופי תיבות: מרמה. שאם יבא דין מרומה לפני הדיין, יחקור ויברוש כדי להוציאו לאמתו. המשפטים אשר. אלו מנעל שופר רצועה: אשר תשים לפניהם. בגימטריא: דקדוקי התורה ודקדוקי סופרים. ויש בפסוק ה' תיבות, לומר לה: כל הדין דין אמת לאמתו, באלו קנים ה' חמשי תורה, ובאלו נעשה שותף להקדוש ברוך הוא במעשה בראשית. תורה ב

וסמך 'משפטים' ל'אלהי כסף', לומר שלא ימנה דיין בשביל ממון. וכתוב לעיל מינה "פי חרב הנפת עליה", שצריך הדיין לראות כאילו חרב מונחת לו על ירכו. וסמך דינין לעבודה, שהם משלשה שהעולם עומד עליהם. וסמך אותם למזבח, לומר: כל המעמיד דיין הגון, באלו בנה מזבח, הפך ממנו שמעמיד את שאינו הגון, באלו נוטע אשרה אצל המזבח.
ואלה המשפטים אשר. סופי תיבות: מרה, שנצטוו על הדיין במרה.

כא (א) ואלה. נוטריקון: וחיבב אדם ל'חקור הדין': המשפטים. נוטריקון: הדיין מ'צנה שיעשה פ'שרה ט'רם יעשה מ'שפט. אשר. נוטריקון: א'ם ש'ניהם ר'וצים. תשים. נוטריקון: ת'שמע ש'ניהם י'חד מ'דברים: לפניהם. נוטריקון: ל'א פ'ני נ'דיב י'הדר. ה'תנבר מ'הם. סמך 'משפטים' ל'אל תעלה במעלות', לומר: הוו מתונים בדין, כלומר: לא יעלו, אלא ילכו במתון. מעלות בגימטריא: מתונים.

ליצלו, וכבר נקל ליצור הרע לומר לו לעשות דברים שהם
ממש נגד רצונו יתברך, ועד ל"עבד עבודה זרה".
ועל-פי-זה יובן הטעם לזה שגם כאשר בערכאות של
עכו"ם דנים כדני ישראל, אסור להביא את הדין לפניהם,
דמכיון שאינם פוסקים את הדין מצד רצון הבורא אלא
מפני שפך מובן בשכלם, הנה בכך מנתקים את הדין
מהקב"ה, ואזי נפתח הפתח ליצור לומר לאדם לעבר גם על
דברים שהם נגד רצון הבורא יתברך חסידים.

הקב"ה חסידים, דהרי מי פתי יקשיב לו להתנתק
מהקב"ה אפילו לרגע אחד. אלא בתחלה אומר לו היצור
הרע "עשה כף", והיגו, שימשיך לקיים את המצוות, אף לא
מפני שכן הוא רצון הקב"ה, אלא מפני שגם היצור הרע
מבין ומסכים לעשייה זו, ואומר לו לעשות כן.
ואזי, אף שלפעל הרי הוא ממשיך בקיום המצוות, מכל-
מקום מכיון שעושה כן בגלל רצונו של היצור ולא מפני
שכן הוא רצון הקב"ה, הרי בזה מתנתק מהקב"ה רחמנא

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות ט עמ' 38 – מתוך 'לקראת שבת')

בפרוש (פי תשא לד, לב). לכן מד"ק שנים או שלשה פעמים,
פי בדרך כלל די בארבע פעמים. וגם בזה נראה עד כמה
מד"קים דברי רש"י!

שנים או שלשה פעמים (רש"י כא, א) ר"ל אמרו (ערוכו
נג, ב) שחייב אדם לשנות לתלמידיו ארבע פעמים, וכפי
שמצינו שכל העם שנו פרקן ארבע פעמים (מנשה,
מאחר, מבני אהרן, ומן הזקנים). ורש"י מציין לגמרא זו

~ נקודות משיחות קודש ~ (נ"פ לקו"ש ח"א עמ' 291 – מתוך 'לקראת שבת')

עבדי הם ולא עבדים לעבדים

נרצע, פי "אין ששמיא קולי על הר סיני בשעה שאמרתי
פי לי בני ישראל עבדים ולא עבדים לעבדים, והלך זה
וקנה אדון לעצמו ירצע" (קידושין כב, ב).
ולכן הדין הראשון הוא בדין עבד עברי, ללמדנו שעבד
אמתי של הקב"ה "עבד עברי" ("א אידישע קנעכט") צריך
להתענג רק מדברים שקשורים להקב"ה, ואסור לאדם
להגיד "אהבתי את אדוני את אשתי ואת בני", שמתענג
מעניני עולם הזה, אלא כל כחותיו ועניניו יהיו רק לה' לבדו.

**ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם: כי תקנה עבד
עברי**

ואלה מוסיף על הראשונים. מה הראשונים מסיני, אף אלו
מסיני (כא, א-ב. ובפרש"י).
ויש לבאר השיכות בין דין עבד עברי למתן תורה, דהנה
במתן תורה נעשו בני ישראל עבדים להקב"ה, ועל ידי זה
נשתחררו" מפל סוג של עבדות אחרת.
ולכן מי שאומר "אהבתי את אדוני" . לא אצא חפשי"

(ב) **כי תקנה עבד עברי שש שנים יעבד ובשבעת יצא לחפשי חנם:**
ב ארי תזבן עבדך בר ישראל שת שנים יפלה
ובשביעיתא יפוק לבר חורין מגן:

שמכרוהו בגנותו, כמו שנאמר: "אם אין לו ונמכר
בגנותו". או אינו אלא במוכר עצמו מפני דחקו,
אבל מכרוהו בית-דין לא יצא בשש? כשהוא אומר
"וכי ימוך אחיך עמך ונמכר לך", הרי מוכר עצמו
מפני דחקו אמור, ומה אני מקיים "כי תקנה"?
בנמכר בבית-דין. לחפשי. לחרות.

ש"י **כי תקנה עבד עברי** • עבד שהוא עברי. או
אינו אלא עבדו של עברי, עבד כנעני שלקחתו
מישראל ועליו הוא אומר "שש שנים יעבד"? ומה
אני מקיים (ויקרא כח) "והתנחלתם אותם", בלקיח מן
הכנענים, אבל בלקיח מישראל יצא בשש? תלמוד
לומר: (דברים טו) "כי ימכר לך אחיך העברי", לא
אמרתי אלא באחיד. **כי תקנה** • מיד בית-דין

~ נקודות משיחות קודש ~ (התועודות תשד"מ כרך ב, עמ' 970)

ה'ליכה', וכפירוש התרגום על הפסוק (בראשית מ) "כמושפט
הראשון" - "כהלקתא קדמיתא". ההליכה הראשונה של
יהודי צריכה להיות - ההפכה שהוא "עבד עברי", עבדו של
מלך-מלכי-המלכים הקדוש-ברוך-הוא.

כי תקנה עבד עברי (כא, ב)
למה פתחה התורה את פרשת משפטים בדיני עבד עברי
- איש ישראל שמכרוהו בית-דין בגנותו - והלא הוא דבר
בלתי רגיל?
אלא מבאר בתורת החסידות ש'משפטים' הוא מלשון

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך טו, עמ' 256-257)

אחד הוא עבד (לה), אף מצד שני הוא נקרא עבד כנעני,
פי נפשו הבהמית היא בתקפה.

עבד כנעני - מסמל אדם בעל נטיה לתאוות העולם, אלא
שהוא כופה את עצמו בקבלת-עול ואינו נקנע להן. מצד

לכן פתחה התורה בדיני עבד עברי, כי הפנה והמטרה של מתן-תורה היא להאיר את העולם הזה התחתון - באור התורה. דבר זה בא לידי ביטוי בצורה בולטת בדין עבד עברי, המסמל את השפעת הנפש האלקית על הנפש הבהמית.

עבד עברי - מסמל אדם שהגיע למצב שהמדות של נפשו האלקית (אהבת ה' ויראתו) משפיעות על נפשו הבהמית, ומעוררות בה רצון ותשוקה לאלקות (ובכל-זאת עדין הוא נקרא "עבד", מפניו שנפשו הבהמית טרם נהפכה לגמרי, והוא עדין זקוק ל"עבודת עבד" כדי להשפיע עליה).

~ נקודות משיחות קודש ~ (ע"פ לק"ש כרך טז עמ' 251 ואילך - מתוך 'לקראת שבת')

עבד שהוא עברי ולא עבדו של עברי

וקריעת-ים-סוף, ש"אין לך אחד מישראל שלא נטל הרבה חמורים טעונים מפספס ומזהבם של מצרים" (רש"י בא יג, יג ד"ה פטר), ואם-כן היו כל ישראל בעשירות מפלגה. ואם כן, לפי פשוטו תמוה שהצווי הראשון שנצטוו ישראל אחרי מתן תורה היה דין עבד עברי, שמדבר במי שמצד גדל עניותו מכר עצמו או מכרוהו בית דין, מצב שאינו שייך כלל כשיש לו "הרבה חמורים טעונים" כסף וזהב! ולכן הנא-אמינא דקאי על "עבדו של עברי", ודוקא אחרי שפתחה תורה "כי ימכר לך אחיך העברי" ידעינו דקאי על "עבד שהוא עברי".

כי תקנה עבד עברי
עבד שהוא עברי. או אינו אלא עבדו של עברי, עבד כנעני שלקחתו מישראל כו' תלמוד-לומר כי ימכר לך אחיך העברי, לא אמרתי אלא באחיו (כא. ב. ובפרש"י)
ב'דברי דוד' (להט"ז) כתב: "קשה, כיון דסתם עבד עברי בכל מקום פרושו שהוא עברי, למה ומיהיך תיתי לעקם ולומר עבד כנעני". וכן הקשו עוד מפרשי רש"י ותרגומו באופנים שונים (ראה גם גוי"א ומשפיל לךוד קאן).
ונש לומר ההסבר לפי פשוטו:
צווי זה נאמר לבני ישראל מיד אחרי יציאת מצרים

(ג) **אם-בגפו יבא בגפו יצא אם-בעל אשה הוא ייצאה אשתו עמו:**
ג אם בלחודוהי ייעול בלחודוהי יפוק אם בעל אתתא הוא ותפוק אתתה עמה:

(קידושין כ). **אם-בעל אשה הוא • ישראלית** (מכילתא) •
ויצאה אשתו עמו • וכי מי הכניסה שתצא? אלא מגיד הכתוב שהקונה עבד עברי, חייב בקזונות אשתו ובניו (קידושין כב) •

כ"י • **אם-בגפו יבא •** שלא היה נשוי אשה, כתרגומו: אם בלחודוהי. ולשון "בגפו", בכגפו, שלא בא אלא כמות שהוא, יחידי בתוך לבושו בכגף בגדו. **בגפו יצא •** מגיד שאם לא היה נשוי מתחלה, אין רבו מוסר לו שפחה כנענית להוליד ממנה עבדים

(ד) **אם-אדניו יתן-לו אשה וילדה-לו בנים או בנות האשה וילדיה תהיה לאדניה והוא יצא בגפו:**
ד אם רבונה יתן לה אתתא ותליד לה בנים או בנות אתתא ובנהא תהי לרבונהא והוא יפוק בלחודוהי:

שהרי העבריה אף היא יוצאה בשש, ואפלו לפני שש אם הביאה סימנין יוצאה, שנאמר: (דברים טו) "אחיו העברי או העבריה", מלמד שאף העבריה יוצאה בשש.

כ"י • **אם-אדניו יתן-לו אשה •** מפאן שהרשות ביד רבו למסר לו שפחה כנענית, להוליד ממנה עבדים. או אינו אלא בישראלית? תלמוד לומר: "האשה וילדיה תהיה לאדניה". הא אינו מדבר אלא בכנענית,

(ה) **ואם-אמר יאמר העבד אהבתי את-אדני את-אשתי ואת-בני לא יצא חפשי:**
ה ואם מימר יימר עבדא רחמינא ית רבוני ית אתתי ונת בני לא אפוק לבר חורין:

כ"י • **את אשתי •** השפחה.

~ נקודות משיחות קודש ~ (משיחות שבת פרשת משפטים תש"ז)

ולנוח מכל עניני חל - אינם רוצים לצאת לחפשי ולשחרר עצמם מאהבתם ושעבודם לעניניהם הגשמיים, וטורדים ומטרידים הם בעניני העולם. ועל זה באה ההוראה: הקב"ה צוה "פי לי בני ישראל עבדים"

יש הטורדים כל-כך בעסקיהם הגשמיים במשך ששת ימי החל, עד שהם "עבדים לעבדים", לרצונם הגשמי, כאדם זה הקונה אדון לעצמו למשך שש שנים, וגם בבא יום "השביעי" יום השבת-קדש שבו צריך לצאת לחפשי, לשבות

- ענינו של האדם הוא עבודת ה' יתברך בלמוד התורה (וקיום המצוות), "כי לך נוצרת", זוהי תכלית ירידת נשמותו ושליחותו בעולם, ומכיון שזהו ציווי הקב"ה המחיה ומהנה את הכל, הרי בודאי יתן לו הכח והיכולת הדרושים למלאת שליחותו בעולם, דהינו שגם בימי החל בעסקו בעניניו הגשמיים אינו משעבד להם, אין עסקו באפן של "עבד לעבדים" אלא אדרבא משתמש בהם - לצרכו האמיתי, להיות עבד להקב"ה. וכשבא יום השבת-קדש הוא מקדש, מבדיל ומגביה את עצמו לגמרי מעניני חל, ועסקו הוא - למוד התורה ועבודת ה' יתברך.

ועל-ידי הנהגה זו בעסק התורה (והמצוות) יוצא האדם לחפשי מגלותו הפרטי, ועל-ידי זה מקרב גם את היציאה מהגלות הכללי - ועל-דרך שמצינו בדרך יוחנן בן זכאי שבשעת החרבן עצמו פעל אצל מקריבי בית-המקדש שיתנו לו את יבנה וחכמיה, תורת סנהדרי גדולה - ועל-ידי העסק בתורה נעשה האדם בן-חורין, ובמהרה נזכה לביאת המשיח ולבנין בית המקדש ו"הדלת והמזוזה" (שהיו עדים במצרים) ש"טבעו בארץ שעריה", יתגלו וישלימו את בנין בית-המקדש במילואו.

(ו) והגישו אדניו אל-האלהים והגישו אל-הדלת או אל-המזוזה ורצע אדניו את-אזנו במרצע ועבדו לעלם: ם

וויקרבנה רבונה לקדם דיניא ויקרבנה לנת דשא או לנת (דילת) מזוזתא וירצע רבונה נת אנדנה במרצעא ויהי לה עבד פלח לעלם:

כ"ט - אל האלהים • (מכילתא) לבית-דין. צריך שימלא במוכריו שמכרוהו לו. אל הדלת או אל המזוזה • יכול שתהא המזוזה פשרה לרצע עליה? תלמוד לומר: (דברים טו) "ונתתה באזנו ובדלת", בדלת ולא במזוזה. הא מה תלמוד לומר "או אל המזוזה"? הקיש דלת למזוזה: מה מזוזה מעמד, אף דלת מעמד (קידושין כב). ורצע אדניו את אזנו • הימנית. או אינו אלא של שמאל? תלמוד לומר: "אזן" "אזן" לגזרה-שנה. נאמר כאן: "ורצע אדניו את אזנו", ונאמר במרצע: (ויקרא יד) "תנוף אזנו הימנית", מה להלן הימנית, אף כאן הימנית. ומה ראה אן להרצע מפל שאר אברים שבגוף? (מכילתא) אמר רבן יוחנן בן זכאי: 'אן זאת ששמעה על הר סיני: "לא תגנב", והלך וגנב, תרצע. ואם מוכר עצמו: 'אן ששמעה

על הר סיני: "כי לי בני ישראל עבדים" והלך וקנה אדון לעצמו, תרצע. רבי שמעון היה דורש מקרא זה כמין חמר (רצה לומר: קשר צרור מבשם, שתולין בצנאר לתכשיט): 'מה נשתנו דלת ומזוזה מפל כלים שבבית? אמר הקדוש-ברוך-הוא: דלת ומזוזה שהיו עדים במצרים כשפסחתי על המשקוף ועל שתי המזוזות, ואמרתי: (ויקרא כח) "כי לי בני ישראל עבדים", עבדי הם ולא עבדים לעבדים, והלך זה וקנה אדון לעצמו, רצע בפניהם. ועבדו לעלם • עד היובל. או אינו אלא לעולם (קידושין טו) כמשמעו? תלמוד לומר: (ויקרא כח) "ואיש אל משפחתו תשובו", מגיד שחמשים שנה קרויים עולם, ולא שיהא עובדו כל חמשים שנה, אלא עובדו עד היובל, בין סמוך בין מפלג.

~ נקודות משיחות קודש ~ (משיחות שבת פרשת משפטים תש"ל)

סוף-סוף למה יענש בענש חמור כל-כך, הרי העון דגניבה זו אינו חמור כסתם "לא תגנב", שהרי גונב מצד דחקו; וגם על אומרו "אהבתי את אדוני" קשה לענשו ענש חמור כל-כך, שהרי טוען גם כן "אהבתי גו" את אשתי ואת בניי, כנ"ל,

לכן מביא רש"י שטעם זה אמרו "רבן יוחנן בן זכאי":

כל ענינו של רבן יוחנן בן זכאי (לאחרי שנקרא רבן) היה למוד התורה, הגם שהיה בעת החרבן ולאחריו שאז היה מצב של דחוקות ועניות וכו', וכמאמר רבותינו ז"ל "ארכעים

שנה עסק בפרקמטיא), ארבעים שנה למד וארבעים שנה למד, ו"לא הלך ד' אמות בלי תורה כו', ולא קדמו אדם בבית המקדש", ובשעת החרבן דאג שתתקיים תורה בישאאל ובקש "תן לי יבנה וחכמיה".

ודבר זה הורה רבן יוחנן בן זכאי לכל אחד ואחד, וכמו ששנה ב'אבות' 'אם למדת תורה הרבה, אל תחזיק טובה לעצמך פי לך נוצרת'. והינו שזהו תכליתו של כל אדם, גם של בעל עסק, ועיקר ענינו בחיים.

וזהו שמדגיש רש"י: דבר זה רבן יוחנן בן זכאי (שענינו

בעל הטורים

(ו) אל הדלת. לומר שישמור בית אחר ת' שנה משעבוד מצרים, והוא אדניו. הלך ונשתעבד אחר כך, לפיכך ירצע במרצע. מרצע. עולה במנן ת', שהשם גאלנו (ו) ועבדו. בגימטריא: לא הבן. ועבדו הוא בגימטריא: לא הבן ולא הבת. תורה ו

תורה) אמרו. והיננו, דהתורה צוהה לשאת אשה, ואמרה 'הוא אמר ויהי' - זו אהבת האשה כו' פנ"ל, ומכל-מקום צוהה עליו שאחר שש שנים יצא להפשי, וכן התורה הודיעה "פי לא יחדל אביון מקרב הארץ", ומכל-מקום צוהה "לא תגב".

ועוד מצינו ברבן יוחנן בן זכאי שהפליא מאד ענין גמילות חסדים, וכמספר ב'אבות דרבי נתן' שרבן יוחנן בן זכאי ותלמידו רבי יהושע עברו ליד מקום המקדש וראו בית המקדש בחרבנו, אמר רבי יהושע "אוי לנו על זה שהוא

חרב", ענהו רבן יוחנן בן זכאי "אל ירע לך, יש לנו כפרה אחת כמותה ואיזה זה גמילות-חסדים" - השוה ענין גמילות-חסדים לענין בית המקדש.

וזה מרמז רש"י בהביאו שטעם זה אמרו רבן יוחנן בן זכאי, פי על-ידי-זה מוכן יותר טעם הדבר שנגרע: גם מי שנמצא במצב של דחקות ועניות, דאגה לו התורה וצוהה "אם כסף תלוה את עמי - חובה", ומפנין שזה חובה, הרי בודאי היה מוצא כמה וכמה שילווהו, והנה לו להשתדל וללוות גמילות-חסדים ולא לעבר על צוויים אלו.

(ז) וְכִי־יִמְכַר אִישׁ אֶת־בְּתוֹ לְאִמָּה לֹא תִצָּא בְּצֵאת הָעֶבְדִּים:

בצאת העבדים "בשש וביובל? תלמוד לומר: "כי ימכר לך אחיד העברי או העבריה". מקיש עבריה לעברי לכל יציאותיו: מה עברי יוצא בשש וביובל, אף עבריה יוצאה בשש וביובל. ומהו לא תצא בצאת העבדים? לא תצא בראשי איברים פעבדים פנענים, יכול (אף) העברי יוצא בראשי אברים? - תלמוד לומר: "העברי או העבריה". מקיש עברי לעבריה, מה העבריה אינה יוצאה בראשי אברים, אף הוא אינו יוצא בראשי אברים.

כ"י- וְכִי יִמְכַר אִישׁ אֶת בְּתוֹ לְאִמָּה • (מכילתא. ערכין כט) בקטנה הפתוב מדבר. יכול אפלו הביאה סימנים? אמרת: קל-וחמר. ומה מכורה קדם לכן יוצאה בסימנים, כמו שכתוב: "ויוצאה חנם אין כסף", שאנו דורשים אותו לסימני נערות - שאינה מכורה, אינו דין שלא תמכר? לא תצא בצאת העבדים • כיציאת עבדים פנענים שיוצאים בשן ועין, אבל זו לא תצא בשן ועין, אלא עובדת שש או עד היובל או עד שתביא סימנים, וכל הקודם, קודם לחרותה, ונותן לה דמי עינה או דמי שנה. או אינו אלא: "לא תצא

(ח) אִם־רָעָה בְּעֵינֵי אֲדֹנֶיהָ אֲשֶׁר־לוֹ יַעֲדָה וְהִפְדָּה: לַעֲם נָכְרִי לֹא־יִמָּשַׁל לַמִּכְרָה בְּבִגְדוֹ־בָהּ:

האם בישא בעיני רבונה דיקנמה לה ויפרקנה לגבר אחרן לית לה רשו לזבונה במשלוטה בה: שקנאה במנה ועשתה אצלו ב' שנים, אומרים לו יודע היית שעתידה לצאת לסוף שש שנה. נמצא שקנית עבודת כל שנה ושנה בששית המנה ועשתה אצלו ב' שנים, הרי שלשית המנה. טל שני שלישות המנה ותצא מאצלו. לעם נכרי לא ימשל למכרה • שאינו רשאי למכרה לאחר, לא האדון ולא האב (קידושין יח). בבגדו-בה • אם בא לבגד בה, שלא לקיים בה מצות יעוד. וכן אביה, מאחר שבגד בה ומכרה לזה.

כ"י- אִם רָעָה בְּעֵינֵי אֲדֹנֶיהָ • שלא נשאה חן בעיניו לכנסה (מכילתא). אֲשֶׁר לֹא יַעֲדָה • שהיה לו ליצדה ולהקניסה לו לאשה, וכסף קניתה הוא כסף קדושה, וכאן רמז לך הפתוב שמצוה ביעוד, ורמז לך שאינה צריכה קדושין אחרים. והפדה • יתן לה מקום להפדות ולצאת, שאף הוא מסייע בפדיונה. ומה הוא מקום שנותן לה? שמגרע מפדיונה במספר השנים שעשתה אצלו, כאלו היא שכורה אצלו, כיצד? הרי

בעל הטורים

השמש. וזהו "בצאת העבדים", שאינו חייב לצאת אלא בצאת השמש. תורה ח (ח) בבגדו. ב' במסורה. הכא, ואידך: "ותתפשטהו בבגדו" (בראשית טז, יא). והיינו דאמר רבי אליעזר (קידושין יח ב) כיון שפירש טליתו עליה שוב אינו רשאי

פירוש: שאינו צריך לצאת למלאכתו אלא משיצא השמש, אף על פי שאינו מתחיל במלאכתו עד אחר שעה שיצא השמש, שהרי מתבטל משעה שיצא השמש שהוא יוצא מביתו עד שיגיע למלאכה, לא אמרינן שימחה לצאת כדי שיתחיל במלאכה ביציאת

(ז) בצאת. ג' במסורה. הכא, ואידך: "בצאת משה אל האהל" (להלן לג ח), "בצאת השמש בגברתו" (שופטים ה, לא). וזה שאמרו (בבא בתרא עה, א) פני משה בפני חמה. וזהו "בצאת השמש בגברתו". וכן הא דאמרינן (בבא מציעא פג, ב) פועל ביציאתו משל בעל הבית,

(ט) וְאִם־לִבְנוֹ יִיעָדְנָה בְּמִשְׁפַּט הַבָּנוֹת יַעֲשֶׂה־לָּהּ: ט ואם לבנה יקמנה בהלכת בנת ישראל יעבד לה:

כ"י וְאִם־לִבְנוֹ יִיעָדְנָה • הָאֵדוֹן • מְלַמֵּד שָׁאף בְּנוֹ קָם תַּחֲתֵיו לִיעָדָה, אִם יִרְצֶה אָבִיו, וְאִינוֹ צָרִיךְ לִקְדָּשָׁה קְדוּשִׁין אַחֲרִים, אֲלֵא אֹמֵר לָהּ: 'הָרִי אֶת מִיעָדְתְּ לִי

(י) אִם־אַחֲרֵת יִקַּח־לוֹ שְׂאֵרָה בְּסוּתָהּ וְעִנְתָּהּ לֹא יִגָּרַע: י אם אחרנתא יסב לה זיונה כסותה ועונתה לא יתמנע:

כ"י אִם־אַחֲרֵת יִקַּח־לוֹ • עָלֶיהָ (מכילתא) • שְׂאֵרָה בְּסוּתָהּ וְעִנְתָּהּ לֹא יִגָּרַע • מִן הָאָמָה שְׂעִיד לֹא כָּבֵר.

(יא) וְאִם־שְׁלֹשׁ־אַלֶּה לֹא יַעֲשֶׂה לָּהּ וַיֵּצֵאָה חֲנָם אֵין בְּכֶסֶף: יא ואם תלת אלין לא יעבד לה ותפוק מגן בלא כסף:

כ"י וְאִם־שְׁלֹשׁ־אַלֶּה לֹא יַעֲשֶׂה לָּהּ • אִם אַחַת מִשְׁלֹשׁ אֶלֶה לֹא יַעֲשֶׂה לָּהּ, וּמָה הֵן הַשְּׁלֹשׁ? יִיעָדְנָה לוֹ אוֹ לִבְנוֹ, אוֹ יִגָּרַע מִפְּדִיּוֹנָה וְתֵצֵא, וְזֶה לֹא יַעֲדָה לֹא לוֹ וְלֹא לִבְנוֹ, וְהִיא לֹא הִיא בְּיָדָה לַפְּדוּת אֶת עַצְמָהּ. וַיֵּצֵאָה חֲנָם • רַבָּה לָּהּ יֵצִיאָה לָזוֹ, יוֹתֵר מִמָּה שָׂרְבָה לַעֲבָדִים. וּמָה הִיא הַיֵּצִיאָה? לְלַמֶּדֶךָ שֶׁתֵּצֵא בְּסִמְנִין וְתִשְׁקָה עֲמוֹ עוֹד עַד שֶׁתָּבִיא סִמְנִין, וְאִם הִגִּיעוּ שֵׁשׁ שָׁנִים קִדְּם סִמְנִים כָּבֵר לְמַדְנִי שֶׁתֵּצֵא,

(יב) מִכָּה אִישׁ וּמֵת מוֹת יוֹמָת: יב דימחי לאנש ויקטלנה אתקטלא יתקטל:

כ"י מִכָּה אִישׁ וּמֵת • כָּמָה כְּתוּבִים נִאֲמָרוּ בְּפֶרֶשֶׁת רוּצְחִין, וּמָה שְׁבִידֵי לִפְרֹשׁ לָמָּה בָּאוּ כָּלָם, אֶפְרֹשׁ. מִכָּה אִישׁ וּמֵת • (סנהדרין פד) לָמָּה נִאֲמָר? לִפִּי שְׁנֵאֲמָר (ויקרא כד) "וְאִישׁ כִּי יִכֶּה כָּל נֶפֶשׁ אָדָם מוֹת יוֹמָת", שׁוֹמֵעַ אֲנִי הַכָּא בְּלֹא מִיתָה? תִּלְמוּד לומר: "מִכָּה אִישׁ וּמֵת", אִינוֹ חֵיב אֲלֵא בְּהַכָּא שֶׁל מִיתָה. וְאִם נִאֲמָר: "מִכָּה אִישׁ", וְלֹא נִאֲמָר: "וְאִישׁ כִּי יִכֶּה", הֵייתִי אוֹמֵר אִינוֹ חֵיב עַד שֶׁיִּכֶּה אִישׁ. הֵכָּה אֶת הָאִשָּׁה

(יג) וְאֲשֶׁר לֹא צָדָה וְהָאֱלֹהִים אָנָּה לִידוֹ וְשִׁמְתִּי לָךְ מְקוֹם אֲשֶׁר יָנוּם שָׁמָּה: יג וידי לא כמן לה ומן קדם יי אתמסר לידה ואשוי לך אתר דיערוק לתמן:

בעל הטורים

לְאִשָּׁה: מָה אִשָּׁה מִתְקַדֶּשֶׁת בְּשִׁטָּר, אִף אִמָּה נִקְנִית בְּשִׁטָּר.
אֵין כְּסָף. בְּגִימְטְרִיא: בְּסִמְנִין. סִמָּךְ 'אֵין כְּסָף' לְמִכָּה אִישׁ וּמֵת, שֶׁאִם הֵכָּה וּמֵת אֵין חֵיב לְשַׁלֵּם כְּסָף, דָּקָם לִיָּה בְּדִרְבָּה מִינְיָה. תוֹרָה יב
(יג) לָךְ מְקוֹם. בְּגִימְטְרִיא: לְאֵלֶּפֶים

אֲלֵא שְׁנֵאֲרֵית לוֹ דְּמוּת אָבִיו. תוֹרָה ט
(י) וְעִנְתָּהּ. חֶסֶר וי"ו. לומר לך שְׁעִיָּקָר עוֹנָה בְּשִׁבְתָּ, וְלֹא בְּשִׁטָּר שֶׁשֶׁת יָמֵי הַחֹוֹל. תוֹרָה יא
(יא) וַיֵּצֵאָה. ב' בְּמִסְוֶרָה. הֵכָּא, וְאִידִּךָ: "וַיֵּצֵאָה מִבֵּיתוֹ, וְהִלְכָּה וְהָיְתָה לְאִישׁ אַחֵר" (דברים כד, ה). דְּאִיתְקַשׁ אָמָה

לְמִכְרָה, דִּילְפִּינָן לָהּ מ'בְּגָדוֹ דְּהֵתָם, שְׁהוּא בְּגָד מִמֶּשׁ. וְרַבִּי עֲקִיבָא נָמִי דְּסִבֵּר בֵּין שְׁבִידָה שׁוֹב אִינוֹ רִשְׁאֵי לְמִכְרָה, וְדוֹרֶשׁ 'בְּבְגָדוֹ' לְשׁוֹן בְּגִידָה, וְאִיהוּ נָמִי זִלְיָף בְּגָד דְּהֵתָם מִהָכָּא, שְׁגָם לְשָׁם הָיְתָה בְּגִידָה, שְׁסוּבֵר כְּמָאן דְּאָמַר (סוֹטָה לז, ב) לְעִשׂוֹת צִרְכֵּיו נִכְנָס

כ"א וְאִשְׁרֵי לֹא צָדָה • לֹא אָרַב לוֹ וְלֹא נִתְפָּנָה. 'צָדָה' לְשׁוֹן אָרַב, וְכֵן הוּא אוֹמֵר: (שמואל א כד) "וְאַתָּה צוֹדָה אֶת נַפְשִׁי לְקַחְתָּהּ", וְלֹא יִתְכַּן לוֹמַר 'צָדָה' לְשׁוֹן "הַצֵּד צִיד", שֶׁצִּידֵת חַיּוֹת אֵין נּוֹפֵל ה"א בַּפֻּעַל שְׁלֵה, וְשֵׁם דָּבָר בֶּה צִיד, וְזֶה שֵׁם דָּבָר בּוֹ צִדְיָה וּפֻעַל שְׁלוֹ צוֹדָה, וְזֶה פֻּעַל שְׁלוֹ צִד, וְאוֹמֵר אֲנִי פִתְרוֹנוֹ כִּתְרוֹגְמוֹ: וְדִי לֹא כֻמֵּן לֵה. וּמִנַּחֲמָם חִבְרוּ בַּחֲלֵק 'צִד צִיד', וְאֵין אֲנִי מוֹדָה לוֹ. וְאִם יֵשׁ לַחֲבֵרוֹ בְּאַחַת מִמִּחְלָקֹת שֶׁל צִד, נִחְבְּרָנוּ בַּחֲלֵק (ישעיה סד) "עַל צִד תִּנְשְׂאוּ", (שמואל א כ) "צָדָה אוֹרָה", (דניאל ז) "וּמַלִּין לִצִּד עַל־אֶה יִמְלִל". אַף כֵּאֵן "אִשְׁרֵי לֹא צָדָה" לֹא צָדָה לְמַצָּא לוֹ שׁוֹם צִד מִיִּתְה, וְאַף זֶה יֵשׁ לְהַרְהֵר עָלָיו. מִכָּל־מְקוֹם, לְשׁוֹן אוֹרַב הוּא. וְהֶאֱלֹהִים אֵנָּה לִידוֹ • זְמַן לִידוֹ, לְשׁוֹן (תהלים צא) "לֹא תֵאָנֶה אֵלֶיךָ רָעָה", (משלי יב) "לֹא אֵנָּה לְצִדִּיק כָּל אֲוֶן", (מלכים ב ה) "מִתְאַנֶּה הוּא לִי",

מִזְדַּמֵּן לְמַצָּא לִי עֲלֶה. וְהֶאֱלֹהִים אֵנָּה לִידוֹ • וְלָמָּה תִצָּא זֹאת מִלְּפָנָיו? הוּא שֶׁאֵמַר דָּוִד: (שמואל א כד) "כִּי־אִשְׁרֵי יֹאמַר מֶשֶׁל הַקְּדָמוֹנִי מִרְשָׁעִים יֵצֵא רִשְׁעִי", וּמֶשֶׁל הַקְּדָמוֹנִי הִיא הַתּוֹרָה שֶׁהִיא מֶשֶׁל הַקְּדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא, שֶׁהוּא קְדָמוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם. וְהִיכֵן אִמְרָה תּוֹרָה: "מִרְשָׁעִים יֵצֵא רִשְׁעִי"? "וְהֶאֱלֹהִים אֵנָּה לִידוֹ". בְּמָה הַפְּתוּב מְדַבֵּר? בְּשֵׁנֵי בְנֵי אָדָם, אֶחָד הֵרֵג שׁוֹגֵג וְאֶחָד הֵרֵג מִזִּיד, וְלֹא הָיוּ עֲדִים בְּדָבָר שֶׁיַּעֲדִידוּ, זֶה לֹא נִהְרַג וְזֶה לֹא גֵלָה. וְהַקְּדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא מְזַמֵּן לַפְּנֵדֵק אֶחָד: זֶה שֶׁהֵרֵג בְּמִזִּיד יוֹשֵׁב תַּחַת הַסֵּלֶם, וְזֶה שֶׁהֵרֵג שׁוֹגֵג עוֹלָה בַּסֵּלֶם וְנוֹפֵל עַל זֶה שֶׁהֵרֵג בְּמִזִּיד וְהוֹרֵגוֹ, וְעֲדִים מַעֲדִים עָלָיו וּמַחֲיִבִּים אוֹתוֹ לְגִלוֹת. נִמְצָא זֶה שֶׁהֵרֵג בְּשׁוֹגֵג - גּוֹלָה, וְזֶה שֶׁהֵרֵג בְּמִזִּיד - נִהְרַג. וְשִׁמְתִּי לָךְ מְקוֹם • אַף בַּמִּדְבָּר, שֶׁיִּשְׁנֶה שָׁמָּה. וְאִי זֶה מְקוֹם קוֹלְטוֹ? זֶה מַחֲנֶה לְוִיָּה (מכות יב).

(יד) וְכִי־יִזְדּ אִישׁ עַל־רֵעֵהוּ לְהַרְגוֹ בְּעֶרְמָה מֵעַם מִזְבְּחֵי תִקְחֻנּוּ לְמוֹת: ם

כ"א וְכִי־יִזְדּ • לָמָּה נִאָּמַר? לְפִי שֶׁנֶּאֱמַר "מִכָּה אִישׁ וְגו'", שׁוֹמֵעַ אֲנִי רּוֹפֵא שֶׁהֵרֵג וְשָׁלַח בֵּית־דִּין שֶׁהִמִּית בְּמִלְקוֹת אֲרָבָעִים, וְהָאֵב הַמִּכָּה אֶת בְּנוֹ, וְהָרַב הַרוֹדָה אֶת תַּלְמִידוֹ וְהַשּׁוֹגֵג? תַּלְמוּד לוֹמַר: "וְכִי יִזְדּ" וְלֹא

שׁוֹגֵג, "לְהַרְגוֹ בְּעֶרְמָה" וְלֹא שָׁלַח בֵּית־דִּין, וְהַרּוֹפֵא וְהַרוֹדָה בְּנוֹ וְתַלְמִידוֹ, שֶׁאֵף־עַל־פִּי שֶׁהִם מִזִּידִין, אֵין מַעֲרִימִין. מֵעַם מִזְבְּחֵי • (סנהדרין צה) אִם הָיָה כֹהֵן וְרוֹצֵחַ לַעֲבֹד עֲבוּדָה, תִּקְחֻנּוּ לְמוֹת.

(טו) וּמִכָּה אָבִיו וְאִמּוֹ מוֹת יוֹמָת: פ

כ"א וּמִכָּה אָבִיו וְאִמּוֹ • (שם פד) לְפִי שֶׁלְּמִדְנוֹ עַל הַחוּבֵל בַּחֲבֵרוֹ שֶׁהוּא בְּתִשְׁלוּמִין וְלֹא בְּמִיתָה, הַצָּרוּף לוֹמַר עַל הַחוּבֵל בְּאָבִיו שֶׁהוּא בְּמִיתָה וְאֵינוֹ חֵיב

טו וְדִמְיָחִי אָבִוּי וְאִמּוּי אֶתְקַטְלָא יִתְקַטְלָא: אֵלֹא בְּהִכָּאָה שֵׁישׁ בֶּה חֲבוּרָה. אָבִיו וְאִמּוֹ • אוֹ זֶה אוֹ זֶה. מוֹת יוֹמָת • בְּחֻנֵּק.

(טז) וְגִלְגַּב אִישׁ וּמִכְרוֹ וְנִמְצָא בִידּוֹ מוֹת יוֹמָת: ם

אִמּוּה. לוֹמַר שֶׁאֵף הַתְּחֻמִּים קוֹלְטוֹ. אִשְׁרֵי נִינּוּם שָׁמָּה. וְסִמְיָךְ לִיָּה: "וְכִי יִזְדּ אִישׁ", לוֹמַר שֶׁאֵף הַמִּזִּיד גּוֹלָה שֵׁם, וּבֵית דִּין שׁוֹלְחִין וְלוֹקְחִין אוֹתוֹ מִשָּׁם. תּוֹרָה יד (יד) יִזְדּ. ב' בְּמִסּוּרָה. הָכָא, וְאִידָף: "אֵף הַנְּבִיא אִשְׁרֵי יִזְדּ לְדָבָר דָּבָר בְּשִׁמִּי" (דברים יח ט). פִּירוּשׁ, שֶׁאִם הַנְּבִיא יִזְדּ לְדָבָר דָּבָר אִשְׁרֵי לֹא צִוִּיתָיו הָרִי הוּא כְּהוֹרֵג לְחִבְרִיו, כְּמוֹ הַנְּבִיא שֶׁבְּבִית אֵל שֶׁהַחֲזִיר הַנְּבִיא אִשְׁרֵי בֵּא בְּדָבָר הַשֵּׁם וְכַחֵשׁ לוֹ וְגֵרַם לוֹ שֶׁנִּהְרַג

טז וְדִינְגִיבִים נִפְשָׁא מִן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְיִזְבְּנָה וְיִשְׁתַּכַּח בִּידָה אֶתְקַטְלָא יִתְקַטְלָא: וְהוּא "וּרְצַחוּ נִפְשִׁי". בְּעֶרְמָה. ב' בְּמִסּוּרָה. הָכָא, וְאִידָף: "וְיִעֲשֻׂהוּ גַם הַמָּה בְּעֶרְמָה" (יהושע ט, ד) בְּגָבְעוֹנִים. זֶה שֶׁהוֹזִיד לְהַרּוֹג בְּעֶרְמָה וְרַחֵק עֲצָמוֹ מֵעֲדַת יִשְׂרָאֵל, עַל כֵּן מֵעַם מִזְבְּחֵי תִקְחֻנּוּ לְמוֹת. אֲבָל בְּגָבְעוֹנִים, שֶׁבְּעֶרְמָה קָרְבוֹ עֲצָמָם לַעֲדַת יִשְׂרָאֵל, וְכִי לְהִיּוֹת חוֹטְבֵי עֲצִים וְשׁוֹאֲבֵי מִים לְמִזְבֵּחַ. זֶה נִתְרַחֵק מִן הַמִּזְבֵּחַ, וְאֵלֹו נִתְקַרְבוּ לְמִזְבֵּחַ. אֲדוֹנֵי אָבִי הָרֵא"ש וְצ"ל. תּוֹרָה טו

עַל רָעָהוּ. ה' בְּמִסּוּרָה. הָכָא, וְאִידָף: "כִּי־אִשְׁרֵי יָקוּם אִישׁ עַל רָעָהוּ" (דברים כב, ט), "וְשָׁעִיר עַל רָעָהוּ יִקְרָא" בִּישְׁעִיָּה (לה, יד) בְּמִפְלֵת אָדוֹם, "כֹּה תֹאמְרוּ אִישׁ עַל רָעָהוּ" בִּירְמִיָּה (כג, לה) בְּעֵינֵי נְבִיאֵי הַשֶּׁקֶר, "גָּבֵר מִחֲלִיק עַל רָעָהוּ" (משלי כט, ט). לוֹמַר: מִי שֶׁמְחֲלִיק עַל רָעָהוּ בְּשִׁפְתַּת חֲלָקוֹת וּמִתְנַבֵּא לוֹ נְבִיאוֹת הַשֶּׁקֶר לְהַחֲלִיקוֹ בְּדִבְרִים, כֹּאֵלֹו מִחֲרִיבוֹ. וְהוּא "וְשָׁעִיר עַל רָעָהוּ יִקְרָא", וְכֹאֵלֹו הוֹרֵגוֹ,

שיעור יומי ליום ראשון כ"א שבט ושנים מקרא ואחד תרגום - כא - פרשת משפטים סה

כ"י וְגִנֵּב אִישׁ וּמָכְרוֹ • לָמָּה נֶאֱמַר? לִפִּי שֶׁנֶּאֱמַר: (דברים כד) "כִּי יִמָּצֵא אִישׁ גֹּנֵב נֶפֶשׁ מֵאֲחִיו". אֵין לִי אֶלָּא אִישׁ שֶׁגֵּנֵב נֶפֶשׁ. אֲשֶׁה, או טַמְטוּס, או אֲנִדְרוּגִינוּס שֶׁגֵּנֵבוּ, מִנֵּין? תִּלְמוּד לומר: "וְגִנֵּב אִישׁ וּמָכְרוֹ". וְלִפִּי שֶׁנֶּאֱמַר כָּאן: "וְגִנֵּב אִישׁ", אֵין לִי אֶלָּא גֹנֵב אִישׁ. גֹּנֵב אֲשֶׁה, מִנֵּין? תִּלְמוּד לומר: (שם) "וְגִנֵּב נֶפֶשׁ". לָכֵף הִצְרָכּוֹ שְׁנִיָּה, מִה שֶׁחֹסֵר זֶה,

(י) וּמִקְלָל אָבִיו וְאִמּוֹ מוֹת יוּמָת: ם

כ"י וּמִקְלָל אָבִיו וְאִמּוֹ • לָמָּה נֶאֱמַר? לִפִּי שֶׁהוּא אוֹמֵר: (ויקרא כ) "אִישׁ אִישׁ אֲשֶׁר יִקְלָל אֶת אָבִיו". אֵין לִי אֶלָּא אִישׁ שֶׁקְלָל אֶת אָבִיו. אֲשֶׁה שֶׁקְלָלָה אֶת אָבִיהָ, מִנֵּין? תִּלְמוּד לומר: "וּמִקְלָל אָבִיו וְאִמּוֹ" סֵתָם, בֵּין אִישׁ וּבֵין אֲשֶׁה. אִם כֵּן, לָמָּה נֶאֱמַר: "אִישׁ

(יח) וְכִי־יִרְיֵב אֲנָשִׁים וְהִפְה־אִישׁ אֶת־רַעְהוֹ אוֹ בְּאֶגְרֹף וְלֹא יָמוּת וְנִפְלַל לְמִשְׁכָּב:

כ"י וְכִי־יִרְיֵב אֲנָשִׁים • לָמָּה נֶאֱמַר? לִפִּי שֶׁנֶּאֱמַר: "עֵין תַּחַת עֵין", לֹא לְמַדְנוּ אֶלָּא דְּמִי אָבִירֵיו, אָבֵל שֶׁבֶת וְרַפּוּי לֹא לְמַדְנוּ. לָכֵף נֶאֱמָרָה פֶּרֶשֶׁה זֶה (מכילתא).

(יט) אִם־יָקוּם וְהִתְהַלֵּךְ בַּחוּץ עַל־מִשְׁעָנָתוֹ הַמִּכָּה רַק שִׁבְתּוֹ יִתֵּן וְרַפָּא וְרַפָּא: ם

כ"י עַל מִשְׁעָנָתוֹ • עַל בְּרִיו וְכַחוֹ (מכילתא). וְנִקְהָ הַמִּכָּה • וְכִי תַעֲלֶה עַל דַּעְתָּךְ שִׁיְהַרְגֶה זֶה שְׁלֹא הָרַג? אֶלָּא לְלַמֵּד כָּאן שֶׁחֹבְשִׁים אוֹתוֹ עַד שֶׁנִּרְאָה אִם יִתְרַפָּא זֶה, וְכֵן מִשְׁמַעוּ: כְּשֶׁקָם זֶה וְהוֹלֵךְ עַל מִשְׁעָנָתוֹ, אָז וְנִקְה הַמִּכָּה, אָבֵל עַד שְׁלֹא יָקוּם זֶה, לֹא נִקְה הַמִּכָּה. רַק שִׁבְתּוֹ • בְּטוֹל מִלֵּאכְתּוֹ מִחֲמַת

גֵּלָה זֶה. וְנִמְצָא בִּידּוֹ • שְׂרָאוּהוּ עֲדִים שֶׁגֵּנֵבוּ וּמָכְרוּ, וְנִמְצָא כְּכֹר בִּידּוֹ קֶדֶם מְכִירָה (סנהדרין פה). מוֹת יוּמָת • בְּחֻנֵּק. כָּל מִיתָה הָאֲמוּרָה בַּתוֹרָה סֵתָם, חֻנֵּק הִיא. וְהַפְסִיק הַעֲנִין וְכָתַב: "וְגִנֵּב אִישׁ" בֵּין "מִכָּה אָבִיו וְאִמּוֹ" ל"מִקְלָל אָבִיו וְאִמּוֹ", וְנִרְאָה לִי, הֵינּוּ פְלוּגָתָא, דְּמַר סָבֵר מְקַשִּׁינָן הַפָּאָה לְקַלְלָה, וּמַר סָבֵר לֹא מְקַשִּׁינָן (סנהדרין שם).

י וְדִילוּט אָבוּהִי וְאִמָּה אֲתַקְטָלָא יִתְקַטֵּל:

אֲשֶׁר יִקְלָל, לְהוֹצִיא אֶת הַקֶּטֶן. מוֹת יוּמָת • בְּסִקְלָה, וְכָל מָקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר: "דְּמִיו בּוֹ", בְּסִקְלָה, וּבִנֵּין אָב לְכֻלָּם: (ויקרא כ) "כָּאֵכָן יִרְגְּמוּ אוֹתָם דְּמִיָּהֶם כֵּם". וּבִמְקַלָּל אָבִיו וְאִמּוֹ נֶאֱמַר: "דְּמִיו בּוֹ" (תורת כהנים). קִידוּשִׁין (י).

יח וְאִרִי יִנְצוּן גְּבִירִי וְיִמְחִי גִבֹּר יֵת חֲבֵרָה בְּאֶבְנָא אוֹ כְּבוֹר־מִיזָא וְלֹא יָמוּת וְיִפְלַל בְּבוּטְלָן:

וְנִפְלַל לְמִשְׁכָּב • כְּתַרְגוּמוֹ: וְיִפְלַל לְבוּטְלָן, לְחֵלִי שֶׁמְבַטְלוֹ מִמְּלֵאכְתּוֹ.

יט אִם יָקוּם וְיִתְהַלֵּךְ בְּבִרָא עַל בּוֹרִיָּה וְיִהִי זִפְאָה מְחִיָּא לְחוּד בּוּטְלָנָה יִתֵּן וְאֶגֶר אֶסְיָא יִשְׁלָם:

הַחֲלִי, אִם קָטַע יָדוֹ אוֹ רַגְלוֹ, רוֹאִין בְּטוֹל מִלֵּאכְתּוֹ מִחֲמַת הַחֲלִי, כְּאֵלוֹ הוּא שׁוֹמֵר קְשׁוּאִין, שֶׁחֲרִי אֵף לְאַחֵר הַחֲלִי אֵינוֹ רְאוּי לְמִלֵּאכְתּוֹ יָד וְרַגְלֵי, וְהוּא כְּכֹר נִתֵּן לוֹ מִחֲמַת נִזְקוֹ דְּמִי יָדוֹ וְרַגְלוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: "יָד תַּחַת יָד, רַגֶּל תַּחַת רַגֶּל". וְרַפָּא וְרַפָּא • כְּתַרְגוּמוֹ: יִשְׁלָם שְׁכָר הַרּוּפָא (בבא קמא פה).

בעל הטורים

שֶׁלַח יָדוֹ בְּמִשְׁחֵי ה' וְנִקְהָ" (שמואל א' כו, ט). ג' מוֹחֲלִין לָהֶם עַל כָּל עֲוֹנוֹתֵיהֶם, חוֹלָה שְׁתַּרְפָּא, חָתָן וּמִלָּךְ. "אִם יָקוּם וְיִתְהַלֵּךְ בַּחוּץ", כְּגוֹן שְׁתַּרְפָּא, וְנִקְהָ מְעוֹנוֹתָיו. "וְנִקְהָ הָאִישׁ", הֵינּוּ עַל יָדֵי שִׁישְׁקָנָה וְהִיא תָמוּת וְהוּא יִקַּח אַחֲרָת, אָז "וְנִקְהָ הָאִישׁ מַעֲוֹן". מִי שֶׁלַח יָדוֹ בְּמִשְׁחֵי ה' וְנִקְהָ, הֵינּוּ מִלָּךְ. רַק שִׁבְתּוֹ יִתֵּן. לְמַעוֹטִי אִם עֶבֶר עַל דְּבָרֵי הַרּוּפָא. תוֹרָה כ

צִרִיף שִׁיְהָא בַּהֲפָאָה כְּדִי לְהַמִּית, דְּהֵינּוּ בְּאֶגְרוֹף רָשַׁע, שֶׁהִכְהוּ בְּכַח. תוֹרָה יט (יט) אִם יָקוּם. הַפְסוּק הַזֶּה מִתְחִיל בְּאֶל־ף וּמְסִיִּם בְּאֶל־ף, "וְרַפָּא", לומר לָךְ שֶׁהִקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא שׁוֹלַח יְסוּרִין עַל הָאָדָם וְגוֹזֵר עֲלֵיהֶם שִׁיִּלְכוּ לְאוֹתוֹ יוֹם וְלֵאחֲרָיו שְׁעָה. וְנִקְהָ. ג' בְּמִסְוֶרָה. "וְנִקְהָ הַמִּכָּה", "וְנִקְהָ הָאִישׁ מַעֲוֹן" (במדבר ה, לא), מִי

(יז) וּמִקְלָל אָבִיו וְאִמּוֹ. בְּגִימְטְרִיא: זֶהוּ בְּסִקְלָה. וּמִקְלָל. ב' בְּמִסְוֶרָה. הָכָא רֹאשׁ פְּסוּק, וּבְשִׁמְעִי (שמואל ב' טו, ה) הוּא סוֹף פְּסוּק. לומר שְׁאוֹתוֹ הַמִּקְלָל הָיָה רֹאשׁ, שֶׁהָיָה רֹאשׁ לְסִנְהֶדְרִין, וְנַעֲשֶׂה וְנָב וְנִתְּרָג. תוֹרָה יח (יח) בְּאֶגְרֹף. ב' בְּמִסְוֶרָה. "בְּאֶבֶן אוֹ בְּאֶגְרֹף", וְאִידֵךְ: "וְלִהְיוֹת בְּאֶגְרֹף רָשַׁע" (ישעיה נח, ד). לִפִּי שֶׁחֹבְשִׁין אוֹתוֹ שְׁאִם יָמוּת הַמִּכָּה הוֹרְגִין אוֹתוֹ, לָכֵף

♦ יום שני כ"ב שבט ♦

(כ) וְכִי־יִכַּה אִישׁ אֶת־עַבְדּוֹ אוֹ אֶת־אִמָּתוֹ בְּשִׁבְטוֹ וּמֵת תַּחַת יָדוֹ נָקָם יִנָּקֶם:

כַּוְּאִרִי יִמְחִי גִבּוֹר יֵת עַבְדָּהּ אוֹ יֵת אִמָּתָהּ בְּשִׁלְטָן וַיְמִית תַּחֲוֹת יָדָהּ אֶתְדָּנָא יִתְדֵן:

כְּדִי לְהַמִּית? תִּלְמוּד לומר בְּיִשְׂרָאֵל: (במדבר לה) "וְאִם בְּאֶבֶן יָד אֲשֶׁר יָמֹות בָּהּ (או בכלי עץ יד אשר ימות בו, גרסת ר"ם) הִפָּהוּ". וְהָלֹא דְבָרִים קִלְ-וְחֹמֶר: וְמָה יִשְׂרָאֵל חֲמוּר, אֵין חֵיב עָלָיו אֶל־אִם-בֶּן הִפָּהוּ בְּדָבָר שֵׁישׁ בּוֹ כְּדִי לְהַמִּית וְעַל אֲבֵר שֶׁהוּא כְּדִי לְמוֹת בְּהִכָּאָה זֶה - עַבְדִּי הַקָּל, לֹא כָל-שִׁפְן. נָקָם יִנָּקֶם. (סנהדרין ע"א) מִיתַת סִיף, וְכֵן הוּא אוֹמֵר: (ויקרא כו) "חֲרֹב נֹקְמָת נָקָם בְּרִית" (מכילתא)

כְּ"י- וְכִי־יִכַּה אִישׁ אֶת־עַבְדּוֹ אוֹ אֶת־אִמָּתוֹ. בְּעַבְדִּי כְּנַעֲנִי, הַכְּתוּב מְדַבֵּר. אוֹ אֵינוֹ אֶלֶּא בְּעַבְרִי? תִּלְמוּד לומר: "כִּי כִסְפוֹ הוּא". מָה כִסְפוֹ קִנּוּי לוֹ עוֹלָמִית, אֲפֹר עַבְדִּי הִקְנִי לוֹ עוֹלָמִית. וְהָרִי הָיָה בְּכָלֵל "מִכָּה אִישׁ וּמָת"? אֶלֶּא בָּא הַכְּתוּב וְהוֹצִיאוֹ מִן הַכָּלֵל לְהִיּוֹת נִדּוֹן בְּדִין "יוֹם אוֹ יוֹמִים", שֶׁאִם לֹא מֵת תַּחַת יָדוֹ וְשִׁהָה מַעַת לַעַת, פְּטוּר. בְּשִׁבְטוֹ. כְּשֵׁישׁ בּוֹ כְּדִי לְהַמִּית, הַכְּתוּב מְדַבֵּר. אוֹ אֵינוֹ אֶלֶּא אֶפְלוּ אֵין בּוֹ

(כא) אֵךְ אִם־יוֹם אוֹ יוֹמִים יַעֲמֹד לֹא יִנָּקֶם כִּי כִסְפוֹ הוּא: אֵךְ אִם יוֹמִים יַעֲמֹד לֹא יִנָּקֶם. (מכילתא) לֹא יִנָּקֶם כִּי כִסְפוֹ הוּא. הָא אַחֵר שֶׁהִפָּהוּ, עַל יוֹם אֶחָד הוּא פְּטוּר, עַל יוֹמִים לֹא כָל-שִׁפְן? אֶלֶּא יוֹם שֶׁהוּא כְּיוֹמִים, וְאִי זֶה? - זֶה מַעַת לַעַת הוּא:

כַּוְּאִרִי יִנָּצוּ אֲנָשִׁים וְנִגְפוּ אִשָּׁה הָרָה וַיֵּצֵאוּ יְלָדֶיהָ וְלֹא יִהְיֶה אִסּוֹן עָנּוּשׁ יַעֲנֹשׁ בְּאִשְׁרֵי יִשְׁתִּי עָלָיו בַּעַל הָאִשָּׁה וְנָתַן בַּפְּלָלִים:

כְּ"י- אֵךְ אִם יוֹם אוֹ יוֹמִים יַעֲמֹד לֹא יִנָּקֶם. אֵם עַל יוֹם אֶחָד הוּא פְּטוּר, עַל יוֹמִים לֹא כָל-שִׁפְן? אֶלֶּא יוֹם שֶׁהוּא כְּיוֹמִים, וְאִי זֶה? - זֶה מַעַת לַעַת

כַּוְּאִרִי יִנָּצוּ אֲנָשִׁים וְנִגְפוּ אִשָּׁה הָרָה וַיֵּצֵאוּ יְלָדֶיהָ וְלֹא יִהְיֶה אִסּוֹן עָנּוּשׁ יַעֲנֹשׁ בְּאִשְׁרֵי יִשְׁתִּי עָלָיו בַּעַל הָאִשָּׁה וְנָתַן בַּפְּלָלִים:

(כב) וְכִי־יִנָּצוּ אֲנָשִׁים וְנִגְפוּ אִשָּׁה הָרָה וַיֵּצֵאוּ יְלָדֶיהָ וְלֹא יִהְיֶה אִסּוֹן עָנּוּשׁ יַעֲנֹשׁ בְּאִשְׁרֵי יִשְׁתִּי עָלָיו בַּעַל הָאִשָּׁה וְנָתַן בַּפְּלָלִים:

כְּמָה הֵיחָד רְאוּיָה לְהַמְכֹּר בְּשׁוּק לְהַעֲלוֹת בְּדָמֶיהָ בְּשִׁבְלֵי הָרִיוּנָה. עָנּוּשׁ יַעֲנֹשׁ. יִגְבוּ מִמֶּנּוּ מִמּוֹן, כְּמוֹ: (דברים כב) "וַעֲנֹשׁוּ אוֹתוֹ מֵאָה כֶּסֶף". בְּאִשְׁרֵי יִשְׁתִּי עָלָיו וְגו' כְּשִׁתְּבַעֲנֶהּ בַּעַל בְּבֵית־דִּין לְהַשִּׁית עָלָיו עָנֹשׁ עַל כָּף. וְנָתַן. הַמִּכָּה, דְּמִי וְלָדוֹת. בַּפְּלָלִים. עַל־פִּי הַדִּינִים.

כְּ"י- וְכִי יִנָּצוּ אֲנָשִׁים. (מכילתא) זֶה עִם זֶה, וְנִתְבָּרַן לְהַכּוֹת אֶת חֲבֵרוֹ וְהִפָּה אֶת הָאִשָּׁה. וְנִגְפוּ. אֵין 'נִגְפָה' אֶלֶּא לְשׁוֹן דְּחִיפָה וְהִפָּאָה, כְּמוֹ: (תהלים צ"א) "פֶּן תִּגָּף בְּאֶבֶן רִגְלָךְ", (ירמיה יג) "וּבִטְרָם יִתְנַגְּפוּ רִגְלֵיכֶם", (ישעיה ח) "וּלְאֶבֶן נִגְף". וְלֹא יִהְיֶה אִסּוֹן. בְּאִשָּׁה. עָנּוּשׁ יַעֲנֹשׁ. לְשִׁלֵּם דְּמִי וְלָדוֹת לַבַּעַל. שְׁמִין אוֹתָהּ

(כג) וְאִם־אִסּוֹן יִהְיֶה וְנִתְּתָה נַפְשׁוֹ תַּחַת נַפְשׁוֹ: כַּג וְאִם מוֹתָא יִהְיֶה וְנִתְּתָה נַפְשָׁא חֲלָף נַפְשָׁא:

בעל הטורים

(כב) וְכִי יִנָּצוּ אֲנָשִׁים. ב' בְּמִסְוֶרָה. הַכָּא, וְאִידֵךְ: "כִּי יִנָּצוּ אֲנָשִׁים יִחָדוּ אִישׁ וְאִחִיו" (דברים כה, יא). מָה הָתָם כְּמוֹן, דְּדִרְשִׁינן (בְּכָא קָמָא כה, א) "וְקִצְתָּהּ אֶת כְּפָהּ" - כְּמוֹן, אֲפֹר הַכָּא נִפְּי כְּמוֹן; דְּנִתְבָּרַן לְהַרְוֹג אֶת זֶה וְהָרַג אֶת זֶה פְּטוּר מִמִּיתָהּ וְחֵיב כְּמוֹן. תוֹרָה כַּג

יוֹמִים לֹא שְׁנִי, דְּקִנְיִן פִּירוֹת לֹאוּ כְּקִנְיִן הַגּוֹף דְּמִי. וְזֶהוּ "לֹא יִנָּקֶם כִּי כִסְפוֹ הוּא". וְאִיזָה כִסְף קָם - "קִין", אוֹתוֹ שְׁגוּפּוֹ קִנּוּי לוֹ, בְּדִכְתִּיב (שם שם, א) "קִנִּיתִי אִישׁ אֶת ה'". כְּסָפוֹ. בְּגִימְטְרִיא: בְּדִין לְבַהֲמָה, שֶׁאֲפֹר בְּבַהֲמָה צָרִיךְ מַעַת לַעֲנִין רִישׁוֹק אֵיבָרִים. תוֹרָה כַּב

(כא) אֵךְ אִם יוֹם. הַפְּסוּק הָיָה מִתְחִיל בְּאֶל"ף וּמִסִּימָה בְּאֶל"ף, לומר שְׁצָרִיךְ שִׁיחִיָּה מַעַת לַעַת. יִנָּקֶם. ג' בְּמִסְוֶרָה. הַכָּא, וְאִידֵךְ: "יִנָּקֶם קִין" (בראשית ד, כד), "כָּל הָרַג קִין שִׁבְעָתִים יִנָּקֶם" (שם שם, טו). וְזֶה שֶׁאֲמָרוּ חֲזוּ"ל: הַמוֹכֵר עַבְדּוֹ לְשָׁלִשִׁים יוֹם, רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר רֵאשׁוֹן יִשְׁנוֹ בְּדִין יוֹם אוֹ

כִּי יֵאָמֵר וְאֵם אֶסוּן יְהִיָּה • בָּאֲשָׁה. וְנִתְּנָה נָפֶשׁ תַּחַת
נָפֶשׁ • (סנהדרין עט) רַבּוֹתֵינוּ חוֹלְקִין בַּדֶּבֶר: יֵשׁ אוֹמְרִים
נָפֶשׁ מִמֶּשׁ, וְיֵשׁ אוֹמְרִים מִמּוֹן, אֲבָל לֹא נָפֶשׁ מִמֶּשׁ,

(כד) עֵין תַּחַת עֵין שֵׁן תַּחַת שֵׁן יָד תַּחַת יָד רֶגֶל תַּחַת רֶגֶל:

נְטִילַת אֶבֶר מִמֶּשׁ, כְּמוֹ שֶׁדָּרְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ בַּפֶּקֶק
 "הַחֹבֵל" (בבא קמא פד).

(כה) פְּוִיָּה לַתַּחַת פְּוִיָּה פֶּצֶע תַּחַת פֶּצֶע חֲבוּרָה תַּחַת
חֲבוּרָה: ם

ט"ז פּוּיָה תַּחַת פּוּיָה • מְכוּת אֵשׁ, וְעַד עֲכָשׁוּ דָּבָר
בַּחֲבֵלָה שֵׁשׁ בַּה פַּחַת דְּמִים, וְעֲכָשׁוּ בִּשְׂאִין בַּה פַּחַת
דְּמִים אֶלָּא צַעַר, כְּגוֹן כְּוֹאוּ בִּשְׁפּוּד עַל צַפְרָנִיו,
אוּמְדִים כְּמָה אָדָם פִּיּוּצָא בְּזָה רוּצָה לְטַל, לְהִיּוֹת
מִצְטַעַר כֶּךָ. פִּצְעֵ. הִיא מְכָה הַמוֹצִיָּאָה דִּם שְׁפִצְעָ
אֶת בִּשְׂרוֹ, נַפְרָדוֹר בִּלְע"ז. הַכֹּל לְפִי מַה שֶּׁהוּא:
אִם יֵשׁ בּוֹ פַּחַת דְּמִים, נוֹתֵן נֶזֶק, וְאִם נִפְל לְמִשְׁכָּב,
נוֹתֵן שִׁבְתָּ, וּרְפוּי, וּבִשְׁת וְצַעַר. וּמִקְרָא זֶה יֵתֵר הוּא.
וּב"החוֹבֵל" דְּרִשְׁוֵהוּ רַבּוּתֵינוּ לְחִיב עַל הַצַּעַר אֶפְלוּ
בַּמָּקוֹם נֶזֶק, שְׁאֵר-עַל-פִּי שְׁנוֹתֵן לוֹ דְּמֵי יְדוֹ, אֵין

(כו) וְכִי־יִפֹּה אִישׁ אֶת־עֵין עֶבְרֹ אוֹ־אֶת־עֵין אִמּוֹ
וְשַׁחֲתָהּ לַחֲפָשִׁי יִשְׁלַחנָהּ תַּחַת עֵינָיו:

כִּי אֶת עֵין עֶבְדְּךָ • בְּנֻעָנִי, אֲבָל עֲבָרִי אֵינִי יוֹצֵא
בְּשֵׁן וְעֵץ, כִּמּוֹ שְׁאֲמַרְנוּ אֲצֵל "לֹא תֵצֵא כִפְזָת
הָעֲבָדִים". תַּחַת עֵינִי ^(מכילתא) וְכֵן בְּעֲשָׂרִים וְאַרְבָּעָה
רְאִשֵׁי אֲבָרִים: אֲצַבְעוֹת הַיָּדִים וְהָרְגָלִים, וְשִׁתֵּי אָזְנוֹם,
וְהַחֹסֶם וְרֹאשׁ הַגּוֹיָה שֶׁהוּא גִיד הָאֵמָה. וְלִמָּה נֶאֱמַר

(כו) וְאִם־שָׁן עֲבָדוּ אוֹ־שָׁן אִמָּתוֹ יִפְּלוּ לַחֲפָשִׁי יִשְׁלַחֲנוּ
תחת שָׁנוֹ: פ

(כח) וְכִי־יִנָּח שׁוֹר אֶת־אִישׁ אוֹ אֶת־אִשָּׁה וּמֵת סָקוֹל יִסָּקֵל הַשּׁוֹר וְלֹא יֵאָכֵל אֶת־בְּשָׂרוֹ וּבַעַל הַשּׁוֹר נָקִי:

בְּאֶכֶלָּהּ. (בבא קמא מא) בְּהִנָּא מַנִּין? תִּלְמוּד לומר: "וּבַעַל הַשּׁוֹר נָקִי". בְּאֶדָם הָאוֹמֵר לְחַבְרוֹ: יֵצֵא פְלוֹנִי נָקִי מִנְּכֶסֶי וְאֵין לוֹ בְּהֶם הִנָּא שֶׁל כָּלוּם, זֶהוּ מִדְּרָשׁוֹ. וּפְשׁוּטוֹ כְּמִשְׁמַעוֹ, לְפִי שֶׁנֶּאֱמַר בַּמּוֹעֵד: "וְגַם־בְּעָלָיו יוֹמֵת", הַצֵּרֶף לומר בְּתָם: "וּבַעַל הַשּׁוֹר נָקִי".

כִּי־יָגַח שׁוֹר • (בבא קמא כד) אֶחָד שׁוֹר וְאֶחָד כָּל בְּהֶמָּה וְחִיָּה וְעוֹף, אֲלֹא שֶׁדָּבָר הַכְּתוּב בְּהִנָּה. וְלֹא יֵאָכֵל אֶת בְּשָׂרוֹ • (פסחים כא) מִמִּשְׁמַע שֶׁנֶּאֱמַר: "סָקוּל יִסְקַל הַשּׁוֹר", אֵינִי יוֹדֵעַ שֶׁהוּא נִבְלָה, וְנִבְלָה אֲסוּרָה בְּאֶכֶלָּהּ? אֲלֹא מָה תִּלְמוּד לומר: "וְלֹא יֵאָכֵל אֶת בְּשָׂרוֹ"? שֶׁאֲפִלוּ שִׁחְטוּ לְאַחַר שֶׁנִּגְמַר דִּינוֹ, אֲסוּר

~ נקודות משיחות קודש ~ (ע"פ לקו"ש ח"ו עמ' 141 ואילך – מתוך 'לקראת שבת')

גם ההנהגה בא מ"דבר הכתוב

חס ושלום.

אך בְּדֶרֶךְ כָּלל כְּאִשֶּׁר "עוֹלָם כְּמִנְהֶגוֹ נוֹהֵג", עָלוּל הָאֶדָם לְחַשֵּׁב שֶׁאֵין דְּרָכֵי הַטֵּבִים מְגִיעִים מִכַּח הַבוֹרָא, אֲלֹא כִּף הוּא דְרָכָם וְטִבְעָם שֶׁל הַנִּבְרָאִים, וְהָעוֹלָם מִתְּנַהֵג מִעֲצָמוֹ ח"ו. וְעַל זֶה בָּא הַכָּלֵל – "דָּבָר הַכְּתוּב בְּהִנָּה". שְׁגָם ה"הִנָּה", דְּקָאֵי עַל הַהִנָּהגָה הַרְגִּילָה מִדִּי יוֹם בְּיוֹמוֹ, אֵין זֶה מִעֲצָמוֹ ח"ו, כִּי־אֵם מִכַּח "דָּבָר הַכְּתוּב", שֶׁהוּא דָּבָר ה' הַמְּחִיָּה וּמִקְוִים אֶת כָּל הַנִּבְרָאִים וּמְנַהִיגָם כְּרָצוֹנוֹ.

כט ואם תור נגח הוא מאתמלי ומדקמוהי ויתפסדה בפרה ולא נטרה ויקטול גברא או אתתא תורא יתרגם ואף מרה יתקטל:

תִּלְמוּד לומר: "וְהֵמִית". וְגַם בְּעָלָיו יוֹמֵת • בִּידֵי שְׂמִים. כָּכֹל בִּידֵי אֶדָם? תִּלְמוּד לומר: (במדרש לה) "מֹות יִמָּת הַמִּפְּהָ, רוֹצֵחַ הוּא", עַל רְצִיחָתוֹ אֶתְהַ הוֹרְגוֹ וְאֵי אֶתְהַ הוֹרְגוֹ עַל רְצִיחַת שׁוֹרוֹ (סנהדרין לג) •

(כט) וְאִם שׁוֹר נִגַּח הוּא מִתְּמַל שְׁלֹשׁ וְהוּעֵד בְּעָלָיו וְלֹא יִשְׁמְרֵנוּ וְהֵמִית אִישׁ אוֹ אִשָּׁה הַשּׁוֹר יִסְקַל וְגַם־בְּעָלָיו יוֹמֵת:

כִּי־יָגַח שׁוֹר • הָרִי שְׁלֹשׁ נְגִיחוֹת (מכילתא) • וְהוּעֵד בְּעָלָיו • (ב"ק כג) לְשׁוֹן הַתְּרָאָה בְּעֵדִים, כְּמוֹ: (בראשית מג) "הָעֵד הָעֵיד בְּנֵי הָאִישׁ". וְהֵמִית אִישׁ וְגו' • לְפִי שֶׁנֶּאֱמַר: "כִּי יָגַח", אֵין לִי אֲלֹא שֶׁהֵמִיתוּ בְּנִיחָה. הֵמִיתוּ בְּנִיחָה, דְּחִיפָה וּבְעִיטָה מַנִּין?

~ נקודות משיחות קודש ~ (ע"פ לקו"ש ח"ו עמ' 329 ואילך – מתוך 'לקראת שבת')

מיתת השור – דיני נפשות?

וְיֵשׁ לְהוֹסִיף הַסְבָּרָה בְּזֶה: דְּהִנֵּה בְּטַעַם חֵיב הַמִּיתָה לְבַעֲלִים בְּנִיחַת שׁוֹרוֹ, הִנֵּה אֲפִשֶּׁר לְפָרֵשׁ שֶׁהוּא מְטַעַם שֶׁלֹּא שְׂמֹר שׁוֹר כְּדָבָעִי, וְאֵז "הַשּׁוֹר יִסְקַל" מִשּׁוֹם שֶׁהִזִּיק, וְזֶה שֶׁהַבְּעָלִים יוֹמֵת הוּא מְטַעַם שֶׁלֹּא שְׂמֹר שׁוֹרוֹ. וְלִפִּי זֶה, דִּין הַשּׁוֹר וְדִין הַבְּעָלִים הֵם שְׁנֵי דְבָרִים נִפְרָדִים.

אָבֵל יוֹתֵר נִרְאֶה לומר שְׁטַעַם חֵיב הַמִּיתָה לְבַעֲלִים הוּא, דְּמִפְּנֵין שֶׁהַשּׁוֹר הוּא כְּמוֹן בְּעָלִים, הִנֵּה לִיָּה כִּידָא אֲרִיכְתָא דְּהַבְּעָלִים, וְכֹאֵלוּ שֶׁהַבְּעָלִים בְּעֲצָמוֹ הִזִּיק. וְלִפִּי זֶה, בְּדִין הַשּׁוֹר נִכְלָל גַּם דִּינֵי נִפְשׁוֹת, דְּשִׁנְיָהֶם חֲטָאוּ בְּאוֹתָהּ פְּעֻלָּה וְאֵין שִׁינְיָה לְהַפְרִיד בִּדִּין שְׁלֵהֶם.

וְאִם שׁוֹר נִגַּח הוּא מִתְּמַל שְׁלֹשׁ וְהוּעֵד בְּעָלָיו • . הַשּׁוֹר יִסְקַל וְגַם־בְּעָלָיו יוֹמֵת: (כא, כט)

"שׁוֹר הַנִּסְקָל, בְּעִשְׂרִים וּשְׁלוֹשָׁה, שֶׁנֶּאֱמַר הַשּׁוֹר יִסְקַל וְגַם בְּעָלָיו יוֹמֵת, כְּמִיתָת בְּעָלִים כִּף מִיתָת הַשּׁוֹר" (סנהדרין ב, א). וְקִשָּׁה אִיף לְמַדִּים דִּין מִיתָת הַשּׁוֹר מִדִּין מִיתָת הַבְּעָלִים, וְהִרִי אֵין לְמַדִּים דִּינֵי כְּמוֹנוֹת מִדִּינֵי נִפְשׁוֹת?

וְיֵשׁ לומר בְּפִשְׁטוֹת דִּישׁ בְּזֶה גַּם דִּינֵי נִפְשׁוֹת:

מֵאַחַר שֶׁהַתּוֹרָה כָּלְלָה אוֹתָם כְּאֶחָד, "הַשּׁוֹר יִסְקַל וְגַם בְּעָלָיו יוֹמֵת" – הֵינִי שֶׁכְּשֶׁדָּנִים עַל הַשּׁוֹר אֵין זֶה רַק דִּינֵי כְּמוֹנוֹת כִּי־אֵם גַּם דִּינֵי נִפְשׁוֹת, כִּי בְּזֶה נִכְלָל דִּין הַבְּעָלִים – וְגַם בְּעָלָיו יוֹמֵת" (בִּידֵי שְׂמִים), וְאֵם־כֵּן שְׁפִיר הִנֵּי דִינֵי נִפְשׁוֹת.

בעל הטורים

(כט) נִגַּח. ב' בַּמְסוּרָה. הָכָא, וְאִיךָ: "אוֹ נוֹדֵעַ כִּי שׁוֹר נִגַּח הוּא" (פסוק לה). כְּדֹאִיתָא בְּפֶרֶק שׁוֹר שֶׁנִּגַּח (בבא קמא מד, א) דִּילְפִּינִן נִזְקִין מִמִּיתָה, לְחִיבִיב עַל הַקְּטָנִים כְּגִדּוּלִים. תוֹרָה ל

(ל) אִם-כֹּפֶר יוֹשֶׁת עָלָיו וְנָתַן פְּדִיֹן נַפְשׁוֹ כָּכָל
אֲשֶׁר-יוֹשֶׁת עָלָיו:

כ"י. אִם כֹּפֶר יוֹשֶׁת עָלָיו. "אם" זה אינו תלוי, וְהָרִי הוּא כְּמוֹ "אם כֶּסֶף תִּלְוֶה", לְשׁוֹן אֲשֶׁר זֶה מִשְׁפָּטוֹ, שִׁשִּׁיתוֹ עָלָיו בֵּית-דִין כֹּפֶר. וְנָתַן פְּדִיֹן

(לא) אֹיֶבֶן יִגַּח אֹיֶבֶת יִגַּח כַּמִּשְׁפָּט הַזֶּה יַעֲשֶׂה לוֹ:

כ"י. אֹיֶבֶן יִגַּח. בֶּן שְׁהוּא קָטָן. אוֹ בֵּת. שְׁהִיא קָטָנָה. לְפִי שֶׁנֶּאֱמַר: "וְהֵמִית אִישׁ אוֹ אִשָּׁה", יָכוֹל

(לב) אִם-עֶבֶד יִגַּח הַשּׂוֹר אוֹ אִמָּה כֶּסֶף וְשִׁלְשִׁים
שָׁקָלִים יִתֵּן לְאֹדֹנָיו וְהַשּׂוֹר יִסְקָל: ׀

כ"י. אִם-עֶבֶד אוֹ אִמָּה. כְּנַעֲנִיִּים (מכילתא). שְׁלִשִּׁים שָׁקָלִים יִתֵּן. גְּזֵרַת הַכְּתוּב הִיא, בֵּין שְׁהוּא שְׁוֶה אֶלָּף זֶז, בֵּין שְׁאִינוֹ שְׁוֶה אֶלָּא דִּינָר, וְהַשָּׁקָל מִשְׁקָלוֹ

(לג) וְכִי-יִפְתָּח אִישׁ בּוֹר אוֹ כִּי-יִכְרֶה אִישׁ בֶּרֶךְ וְלֹא
יִכְסֹנוּ וְנִפְל־שָׁמָּה שׂוֹר אוֹ חֲמוֹר:

כ"י. וְכִי-יִפְתָּח אִישׁ בּוֹר. שְׁהִיָּה מְכֻסָּה וְגִלְהוּ. אוֹ כִּי יִכְרֶה. לְמָה נֶאֱמַר? אִם עַל הַפְּתִיחָה חֵיב, עַל הַכְּרִיָּה לֹא כָל-שָׁפֵן? אֶלָּא לְהַבִּיא כּוֹרָה אַחֵר כּוֹרָה שְׁהוּא חֵיב (בבא קמא נא). וְלֹא יִכְסֹנוּ. הָא אִם כְּסָהוּ, פְּטוֹר, וּבְחֹפֶר בְּרִשׁוֹת הָרִבִּים דְּבֶר הַכְּתוּב (שם נה). שׂוֹר אוֹ חֲמוֹר. הוּא הַדִּין לְכָל בְּהֵמָה וְחִיָּה, שֶׁבְּכָל

(לד) בַּעַל הַבּוֹר יִשְׁלַם כֶּסֶף יָשִׁיב לְבַעְלָיו וְהָיָה לוֹ: ׀

כ"י. בַּעַל הַבּוֹר. בַּעַל הַתְּקָלָה, אֶף-עַל-פִּי שְׁאִין הַבּוֹר שְׁלוֹ, שֶׁעֲשָׂא בְּרִשׁוֹת הָרִבִּים, עֲשָׂא הַכְּתוּב בַּעְלָיו, לְהַחֲזִיב בְּנִזְקָיו. כֶּסֶף יָשִׁיב לְבַעְלָיו. "יָשִׁיב" לְרִבּוֹת שׁוֹה כֶּסֶף, וְאֶפְלוּ סָבִין (שם ז). (וְהָא דְּכַתִּיב "מִיֵּטֵב שְׂדֵהוּ", וְכַתֵּב רַשִּׁי שֶׁהִנָּזְקִין מִן הַעֲדִית, תִּרְצַן בְּגִמְרָא דְּפָרָק קָמָא דְּבִבָּא קָמָא, רַב הוֹנָא בְּרִיה

בעל הטורים

(ל) פְּדִיֹן. ב' בַּמְסוּרָה. הָכָא, וְאִידָּף: לְכַפְּרָה. פְּדִיֹן נַפְשׁוֹ. בְּגִימְטְרִיא: הַדְּמִיִּם שֶׁל מִזִּיק. וּבְגִימְטְרִיא: הַדְּמִיִּם שֶׁל נֶזֶק. תּוֹרָה לֹא (לד) לְבַעְלָיו. ג' בַּמְסוּרָה. הָכָא, וְאִידָּף: לְכַפְּרָה. "וְיִקָּר פְּדִיֹן נַפְשָׁם" (תהלים מט, ט). רָמַז לְמֵאֵן דְּאָמַר (בבא קמא מ, א) בּוֹפְרָא כַּפְּרָה. בְּשִׁבִּיל שִׁקְרָה נִפְשָׁם בְּעִינֵי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, נָתַן לָהֶם כּוֹפֶר

"יִשְׁלַם לְבַעְלָיו" (להלן כב, יא) בְּשׁוֹמֵר שָׂכָר, "עֲשֵׂר שְׁמוֹר לְבַעְלָיו לְרַעְתּוֹ" (קהלת ה, יב). שְׁוֶה מִחֲמַת עֲשָׂרוֹ כְּרָה בּוֹר בְּרִשׁוֹת הָרִבִּים, וְהוּא לְרַעְתּוֹ, שְׁמַחֲיִבוֹ לְשִׁלְשָׁם בְּנִזְקוֹ. וְכִי הִיכִי דִּדְרָשִׁינָּה הָכָא

לה וארי וגוף תור דגבר ית תורא דחברה
וימות ויזבנון ית תורא חיא ויפלגון ית
בספה ואף ית דמי מימא ויפלגון:

(לה) וְכִי־יִגַּף שׁוֹר־אִישׁ אֶת־שׁוֹר רֵעֵהוּ וּמָתוּ וּמָכְרוּ
אֶת־הַשׁוֹר הַחַי וַחֲצֹו אֶת־כִּסְפּוֹ וְגַם אֶת־הַמֶּת
יַחֲצִיּוֹן:

פַּעַמִּים שֶׁהַנֶּזֶק נוֹטֵל הַרְבֵּה יוֹתֵר מִדְּמֵי נֶזֶק שְׁלָם,
שֶׁחֲצִי דְּמֵי שׁוֹר הַמְּזִיק שׁוֹיֵן יוֹתֵר מִכָּל דְּמֵי שׁוֹר
הַנֶּזֶק. וְאִם אֲמַרְתָּ כֵּן, הֲרֵי תָם חֲמוּר מְמוּעָד. עַל
כִּרְחֻק, לֹא דִבֶּר הַכְּתוּב אֲלָא בְּשׁוֹיֵן, וְלִמְדוֹךְ שֶׁהֵתֵם
מִשְׁלָם חֲצִי נֶזֶק, וּמִן הַשׁוֹיֵן תִּלְמַד לְשֹׂאֵינָן שׁוֹיֵן,
שֶׁהַמְשַׁתְּלֵם חֲצִי נֶזֶקוֹ, שְׂמִינ לֹא אֶת הַנִּבְלָה, וְמֵה
שֶׁפָּחַתוּ דְּמִיו בְּשִׁבִּיל הַמִּיתָה, נוֹטֵל חֲצִי הַפָּחַת וְהוֹלֵךְ.
וְלָמָּה אָמַר הַכְּתוּב בְּלִשׁוֹן הַזֶּה, וְלֹא אָמַר: "וְשִׁלַּם
חֲצִיו"? לְלַמֵּד, שֶׁאֵין הֵתֵם מִשְׁלָם אֲלָא מְגוּפּוֹ, וְאִם
נִגַּח וּמֵת אַחֲרֵיכֶם אֵין הַנֶּזֶק נוֹטֵל אֲלָא הַנִּבְלָה, וְאִם
אֵינָה מְנַעַת לְחֲצִי נֶזֶקוֹ, וְכַסִּיד. אוֹ שׁוֹר שָׁוָה מְנָה
שֶׁנִּגַּח שׁוֹר שָׁוָה חֲמֵשׁ מֵאוֹת זָוִי, אֵינּוּ נוֹטֵל אֲלָא אֶת
הַשׁוֹר, שֶׁלֹּא נִתְחַיֵּב הֵתֵם לְחַיֵּב אֶת בְּעָלָיו לְשִׁלָּם מִן

הַעֲלִיָּה (בבא קמא כו).

כִּי־יִגַּף • יִדְחֹף, בֵּין בְּקִרְנָיו, בֵּין בְּגוּפּוֹ, בֵּין
בְּרִגְלָיו, בֵּין שֶׁנִּשְׁכּוּ בְּשִׁנָּיו, כֵּלָן בְּכֻלָּם נִגִּיפָה הֵם,
שֶׁאֵין נִגִּיפָה אֲלָא לְשׁוֹן מִכָּה. שׁוֹר־אִישׁ • שׁוֹר שֶׁל
אִישׁ. וּמָכְרוּ אֶת הַשׁוֹר וְגו' • בְּשׁוֹיֵם הַכְּתוּב מְדַבֵּר,
שׁוֹר שָׁוָה מֵאֲתִים שֶׁהֵמִית שׁוֹר שָׁוָה מֵאֲתִים, בֵּין
שֶׁהַנִּבְלָה שָׁוָה הַרְבֵּה, בֵּין שֶׁהִיא שָׁוָה מְעַט, כְּשֶׁנוֹטֵל
זֶה חֲצִי הַחַי וְחֲצִי הַמֶּת, וְזֶה חֲצִי הַחַי וְחֲצִי הַמֶּת,
נִמְצָא, כָּל אֶחָד מִפְּסִיד חֲצִי נֶזֶק שֶׁהִזִּיקָה הַמִּיתָה.
לְמַדְנָה, שֶׁהֵתֵם מִשְׁלָם חֲצִי נֶזֶק, שְׂמִינ הַשׁוֹיֵן אֶתָּה
לְמַד לְשֹׂאֵינָן שׁוֹיֵן, כִּי דִין הֵתֵם לְשִׁלָּם חֲצִי נֶזֶק, לֹא
פָּחוֹת וְלֹא יוֹתֵר. אוֹ יָכוֹל אֶף בְּשֹׂאֵינָן שׁוֹיֵן בְּדִמְיֻתָּהּ
כְּשֶׁהֵן חַיִּים אָמַר הַכְּתוּב "וְחֲצִיו אֶת שְׁנֵיהֶם"? אִם
אֲמַרְתָּ כֵּן, פַּעַמִּים שֶׁהַמְּזִיק מִשְׁתַּכֵּר הַרְבֵּה כְּשֶׁהַנִּבְלָה
שָׁוָה לִמְכֹּר לְנִכְרִים הַרְבֵּה יוֹתֵר מִדְּמֵי שׁוֹר הַמְּזִיק,
וְאִי אֶפְשָׁר שִׂיאֵמַר הַכְּתוּב שִׁיָּהָא הַמְּזִיק נִשְׁכָּר, אוֹ

לוֹ אוֹ אֶתִּידַע אַרְי תּוֹר נִגַּח הוּא מֵאֲתַמְלִי
וּמִדְּקִמּוּהִי וְלֹא נִטְרָה מְרָה שְׁלָמָא וְשִׁלָּם
תּוֹרָא חֲלָף תּוֹרָא וּמִיתָא יָהָא דִּילָהּ:

(לו) אוֹ נֹדַע כִּי שׁוֹר נִגַּח הוּא מִתְּמוֹל שְׁלָשׁ וְלֹא
יִשְׁמְרֵנוּ בְּעָלָיו שְׁלָם שְׁלָם שׁוֹר תַּחַת הַשׁוֹר וְהַמֶּת
יִהְיֶה־לּוֹ: ׀

שְׁלָם וְשִׁלָּם שׁוֹר • נֶזֶק שְׁלָם. וְהַמֶּת יִהְיֶה־לּוֹ •
לְנֶזֶק, וְעָלָיו יִשְׁלִים הַמְּזִיק עַד שִׁישְׁתַּלֵּם נֶזֶק כָּל נֶזֶקוֹ.

כִּי־יִגַּח הַיּוֹם וּמִתְּמוֹל שְׁלָשׁ, הֲרֵי שְׁלֹשׁ נִגִּיחוֹת. נִגַּח הוּא הַיּוֹם וּמִתְּמוֹל שְׁלָשׁ, הֲרֵי שְׁלֹשׁ נִגִּיחוֹת.

לוֹ אַרְי וְגִיבּוּב גְּבֵר תּוֹר אוֹ אָמַר וְיִכְסְנָה אוֹ
וְכַנְנָה חֲמִשָּׁא תּוֹרִין וְשִׁלָּם חֲלָף תּוֹרָא
וְאַרְבַּע עָנָא חֲלָף אֲמַרָא:

(לז) כִּי יִגְנֹב־אִישׁ שׁוֹר אוֹ־שֶׁה וּמָכְרוֹ אוֹ מָכְרוֹ
חֲמִשָּׁה בָּקָר יִשְׁלָם תַּחַת הַשׁוֹר וְאַרְבַּע־צֶאֱן תַּחַת
הַשֶּׁה:

וְרָאָה כִּמָּה גְּדוּלָּה כְּחָה שֶׁל מְלָאכָה: שׁוֹר, שֶׁבִטְלוּ
מִמְּלָאכְתּוֹ, חֲמִשָּׁה. שֶׁה, שֶׁלֹּא בִטְלוּ מִמְּלָאכְתּוֹ,
אַרְבַּעַה. תַּחַת הַשׁוֹר תַּחַת הַשֶּׁה • (בבא קמא טז) שְׁנֵאֵן
הַכְּתוּב, לֹאמַר שֶׁאֵין מִדַּת תְּשֻׁלוּמֵי אַרְבַּעַה וְחֲמִשָּׁה
נוֹהֶגֶת אֲלָא בְּשׁוֹר וְשֶׁה בִּלְבַד.

כִּי־יִגְנֹב חֲמִשָּׁה בָּקָר וְגו' • אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי:
חֵס הַמָּקוֹם עַל כְּבוֹדָן שֶׁל בְּרִיּוֹת: שׁוֹר, שֶׁהוֹלֵךְ
בְּרִגְלָיו, וְלֹא נִתְפַּזֵּה בּוֹ הַגִּנֵּב לְנוֹשְׂאוֹ עַל כְּתָפוֹ,
מִשְׁלָם חֲמִשָּׁה. שֶׁה, שֶׁנוֹשְׂאוֹ עַל כְּתָפוֹ, מִשְׁלָם
אַרְבַּעַה, הוּאִיל וְנִתְפַּזֵּה בּוֹ. אָמַר רַבִּי מֵאִיר: בֹּא

בעל הטורים

(בבא קמא ז, א) 'וְשִׁיב' - אֶפִּילוֹ סוֹבִיין, הִכָּא נָמִי בְּשׁוּמֵר שְׂכָר אֲמִרִינָן אֶפִּילוֹ סוֹבִיין. תּוֹרָה לֹא
(לז) וְהַמֶּת יִהְיֶה לּוֹ. בְּגִימָטְרִיא: גַּם הַבְּעָלִים מִטְּפִילִין בְּנִבְלָה. תּוֹרָה לֹא

כב (א) אִם-בְּמַחְתֶּרֶת יִמָּצֵא הַגֵּנֵב וְהִכָּה וְמָת אִין א אם בְּמַחְתֶּרֶת יִשְׁתַּכַּח הַגֵּנֵב וְיִתְמַחֵי
לֹא דָמִים:
וימות לית לה דם:

ז"ל אִם בְּמַחְתֶּרֶת • (סנהדרין סב) בְּשִׁהֲיָה חֹתֶר אֶת הַבֵּית.
אִין לֹא דָמִים • אִין זו רְצִיחָה, הָרִי הוּא כְּמַת מַעְקְרוֹ.
כָּאן לְמַדְתָּ תוֹרָה: אִם בָּא לְהִרְגֶּךָ הַשֹּׁפֵם לְהִרְגּוֹ, וְזֶה

(ב) אִם-זֶרְחָה הַשֹּׁמֵשׁ עָלָיו דָּמִים לֹא שְׁלָם אִם-אִין לֹא וְנִמְכָּר בַּגֵּנֵבָתוֹ:
אם עֵינָא דְסִהֲדָא נִפְלֵת עֲלוּהִי דְמָא לֹא
שְׁלָמָא יִשְׁלָם אִם לִית לֵה וְיִזְדָּבֵן בַּגֵּנֵבָתָה:

ז"ל אִם-זֶרְחָה הַשֹּׁמֵשׁ עָלָיו • (מכילתא וסנהדרין שם) אִין
זֶה אֵלָא כְּמִין מָשֵׁל: אִם בְּרוּר לָךְ הַדָּבָר שֶׁיֵּשׁ לוֹ
שְׁלוֹם עִמָּךְ, בְּשִׁמְשׁ הִנֵּה שְׁהוּא שְׁלוֹם בְּעוֹלָם, כִּף
פְּשׁוּט לָךְ שְׁאִינוּ בָּא לְהִרְגֶּךָ אֶפְלוּ יַעֲמִיד בְּעַל הַמָּמוֹן
כִּנְגִּדּוֹ, כְּגוֹן אָב הַחֹתֶר לִגְנֵב מָמוֹן הַבֵּן, בְּיָדוּעַ
שְׁרָחֵמִי הָאֵב עַל הַבֵּן, וְאִינוּ בָּא עַל עֶסְקִי נִפְשׁוֹת.
דָּמִים לוֹ • כְּחִי הוּא חָשׁוּב, וְרְצִיחָה הִיא אִם יִהְיֶה נִגְנוֹ

(ג) אִם-הִמָּצֵא תִּמְצֵא בְּיָדוֹ הַגֵּנֵבָה מִשּׁוֹר עַד-חֲמוֹר
עַד-שֵׁשׁ חַיִּים שָׁנִים יִשְׁלָם: ם
אם אִשְׁתַּכַּחא יִשְׁתַּכַּח בְּיָדָהּ גֵּנֵבָתָא מִתּוֹר
עַד חֲמוֹר עַד אֲמַר דְּאֵנוּן חֲיִין עַל חַד תַּרְיִן
יִשְׁלָם:

ז"ל אִם-הִמָּצֵא תִּמְצֵא בְּיָדוֹ • בְּרִשְׁתּוֹ, שְׁלָא טַבַּח
וְלֹא מִכַּר. מִשּׁוֹר עַד-חֲמוֹר • כָּל דָּבָר בְּכָלֵל תִּשְׁלֹמִי
כָּפֵל, בֵּין שֵׁשׁ בּוֹ רוּחַ חַיִּים, בֵּין שְׁאִין בּוֹ רוּחַ חַיִּים,
שְׁהִרִי נֶאֱמַר בְּמָקוֹם אַחֵר: "עַל שֶׁהָ עַל שְׁלָמָה עַל

♦ יום שלישי כ"ג שבט ♦

(ד) כִּי יִבְעֶר-אִישׁ שָׂדֶה אוֹ-כָרֶם וְשָׂלַח אֶת-בְּעִירוֹ
וּבְעֶר בְּשָׂדֶה אַחֵר מִיֵּטֵב שָׂדֶהוּ וּמִיֵּטֵב בְּרֵמּוֹ
יִשְׁלָם: ם

ז"ל כִּי יִבְעֶר • אֶת בְּעִירָהּ. וּבְעֶר. כָּלֵם לְשׁוֹן בְּהֻמָּה,
כְּמוֹ: "אֲנַחְנוּ וּבְעִירָנוּ". כִּי יִבְעֶר • יוֹלִיף בְּהֻמּוֹתָיו

בעל הטורים

כב (א) בְּמַחְתֶּרֶת. ב'. הָכָא, וְאִידָף:
"לֹא בְּמַחְתֶּרֶת מִצְאָתִים" (יִרְמְיָה ב'. ד.)
שְׂכִינִין שְׂבָא בְּמַחְתֶּרֶת, וְדָאִי בָּא לְהִרְגֶּךָ,
כְּדִכְתִּיב: "גַּם בְּכַנְפֶּיךָ נִמְצְאוּ דָם
נִפְשׁוֹת אֲבִינֹנִים נְקִיִּים, לֹא בְּמַחְתֶּרֶת
מִצְאָתִים". מַה מַּחְתֶּרֶת דִּהְתֵּם עַל
עֶסְקִי דָם, אָף הָכָא נִמְי כֵּן. תוֹרָה ב'
(ב) זֶרְחָה. ד'. בְּמִסּוּרָה. הָכָא, וְאִידָף:
"וְהַשֹּׁמֵשׁ זֶרְחָה עַל הַמֵּיִם וְגו' אֲדָמִים

יִרְאֵי שְׁמִי" (מִלְאָכִי ג. כ.). פִּירוּשׁ, לְצִדִּיקִים,
שְׂמִיתֶרְפְּאִין בְּדָה, כְּדִכְתִּיב (שִׁם) "וּמִרְפָּא
בְּכַנְפֶּיךָ"; אֲבָל הִרְשָׁעִים - מִלְקָה
וּמִשְׁחָנַת אוֹתָם, שְׁנֶאֱמַר (שִׁם שִׁם, יט)
"הִנֵּה הַיּוֹם בָּא בְּעֶר כְּתַנּוֹר וְגו' וְלִהֲט
אֹתָם" וְגו', וְעַל כֵּן זֶרְחָה לוֹ הִצְרַעַת
בְּמִצְחָה. תוֹרָה ג'
(ד) וּבְעֶר. ב'. בְּמִסּוּרָה. הָכָא, וְאִידָף:
"וּבְעֶר עֲלֶיהָ הַכֹּהֵן" (וַיִּקְרָא ה. ה.) אָף עַל פִּי

כְּדָם" (מִלְכִּים ב' ג. כב), "שְׁמִשׁ זֶרְחָה וְנוֹדֵד"
(נחום ג. יז), "וְהִצְרַעַת זֶרְחָה בְּמִצְחָה" (דְּבָרִי
הַמֵּיִם ב' כו. יט). פִּירוּשׁ, אִם שְׁמִשׁ זֶרְחָה
וְנוֹדֵד כְּבָר, שְׂבָא וְהִלָּף בְּעוֹד לִילָה, אִין
אִין לוֹ דָּמִים. אֲבָל אִם זֶרְחָה עָלָיו
הַשִּׁמְשׁ, שְׂבָא בְּיוֹם, כְּמוֹ הַחֲמָה שְׁזֶרְחָה
עַל הַמֵּיִם, דָּמִים לוֹ. וְכֵן כְּתִיב נִמְי הֵתָם
אֲדָמִים כְּדָם, שְׂאֵם מִמֵּתִין עַד שְׁזֶרְחָה
עָלָיו הַשִּׁמְשׁ יֵשׁ לוֹ דָם. "וְזֶרְחָה לְכֶם

יִשְׁלַם לוֹ מִמֵּיטֵב שְׁדוּתָיו: אִם הָיָה נֹזֵקוֹ סֵלַע, יִתֵּן לוֹ שְׁוֵה סֵלַע מִעֲדֵית שִׁישׁ לוֹ. לְמִדָּה הַפְּתוּב, שֶׁהַנֹּזֵקִין שָׁמִין לָהֶם בְּעֵדִית (ב"ק ז).

רבותינו: "ושלח", הוא נזקי מדרף כף רגל. "ובער", הוא נזקי השן האוכלת ומבערת (בבא קמא א). בשדה אחר. בשדה של איש אחר. מיטב שדהו ישלם. שמין את הנזק, ואם בא לשלם לו קרקע דמי נזקו,

הארי תמפק נור וישפח פוכין ויכיל גדישין או קמא או חקלא שלמא ישלם דאדלק ית דלקתא:

(ה) כִּי־תֵצֵא אִישׁ וּמִצָּאָה קֳצִים וְנֹאכַל גְּדִישׁ אוֹ הַקָּמָה אוֹ הַשָּׂדֶה שֶׁלֹּם יִשְׁלֹם הַמִּבְעֵר אֶת־הַבְּעֵרָה: ם

פעם שניה. שלם ישלם המבער. אף-על-פי שהדליק בתוך שלו והיא יצאה מעצמה על-ידי קוצים שמצאה, חזב לשלם, לפי שלא שמר את גחלתו שלא תצא ותזיק.

כ"י א פִּי־תֵצֵא אִישׁ אֶפְלוּ מִעֲצָמָה. וּמִצָּאָה קֳצִים קרדונ"ש בלע"ז. וְנֹאכַל גְּדִישׁ. שְׁלַחְכָּה בַּקּוֹצִים עַד שֶׁהִגִּיעָה לְגִדִּישׁ, אוֹ לְקָמָה הַמְּחַבֶּרֶת לְקַרְקַע. אוֹ הַשָּׂדֶה. שְׁלַחְכָּה אֶת נִירוֹ, וְצָרִיף לְנִיר אוֹתָהּ

ו ארי יתן גבר לחברה כסף או מנין למטר ויתגבון מבית גברא אם ישתכח גבא ישלם על חד תרין:

(ו) כִּי־יִתֵּן אִישׁ אֶל־רֵעֵהוּ כֶּסֶף אוֹ־כֵלִים לְשֹׁמֵר וְגִבַּב מִבֵּית הָאִישׁ אִם־יִמָּצֵא הַגִּבַּב יִשְׁלֹם שְׁנַיִם:

כ"י א וְגִבַּב מִבֵּית הָאִישׁ. לְפִי דְבָרָיו. אִם־יִמָּצֵא הַגִּבַּב. יִשְׁלֹם הַגִּבַּב שְׁנַיִם לְבַעָלִים (בבא קמא ט).

ז אם לא ישתכח גבא ויתקרב מרי דביתא לקדם דינא אם לא אושיט ידה במה דמסר לה חברה:

(ז) אִם־לֹא יִמָּצֵא הַגִּבַּב וְנִקְרַב בְּעַל־הַבֵּית אֶל־הָאֱלֹהִים אִם־לֹא שָׁלַח יָדוֹ בְּמִלְאכַת רֵעֵהוּ:

כ"י א אִם־לֹא יִמָּצֵא הַגִּבַּב. וְכֹא הַשּׁוֹמֵר הֵזָה, שֶׁהוּא בַּעַל הַבֵּית. וְנִקְרַב. אֶל הַדִּינִין, לְדוֹן עִם זֶה וּלְשַׁבַּע לוֹ שֶׁלֹּא שָׁלַח יָדוֹ בְּשָׁלוֹ.

ח על כל פתגם דחוב על תור על חמר על אמר על כסו על כל אבדתא די יימר ארי הוא דין לקדם דינא ייעול דין תרניהון די יחביבון דינא ישלם על חד תרין לחברה:

(ח) עַל־כָּל־דְּבַר־פֶּשַׁע עַל־שׁוֹר עַל־חֲמוֹר עַל־שֶׁה עַל־שְׁלֹמָה עַל־כָּל־אַבְדָּה אֲשֶׁר יֹאמַר כִּי־הוּא זֶה עַד הָאֱלֹהִים יָבֹא דְבַר־שְׁנִיָּהֶם אֲשֶׁר יִרְשִׁיעַן אֱלֹהִים יִשְׁלֹם שְׁנַיִם לְרֵעֵהוּ: ם

על-פי העדים. ישלם שנים לרעהו. למדך הפתוב שהטוען בפקדון לומר נגנב הימנו, ונמצא שהוא

כ"י א עַל־כָּל־דְּבַר־פֶּשַׁע. שִׁמְצָא שְׁקָרָן בְּשׁוּבָעוֹתוֹ, שִׁיעִידוֹ עִידִים שֶׁהוּא עֲצָמוֹ גִּבַּב, וְיִרְשִׁיעוּהוּ אֱלֹהִים

בעל הטורים

אומר מאתים שלי וזה אומר מאתים שלי, כיון שאינו נמצא מי רוצה לגנוב, יהא מונח עד שיבא אליהו.

אם לא ימצא הגנב. בגימטריא: הוא עצמו גנב. תורה ח

(ח) על חמור. ב' במסורה. הקא, ואידך: "עני ורכב על חמור" (וכרז ט, ט), איירי במשית. כי היכי דכתיב הקא "אשר ירשיעו", התם נמי איירי במאן

אש" אפילו מעצמה, והיינו "באש יצתו", דמשמע מעצמן. ומרבין (שם ט, א) לחכה נירו. וזהו "נירו לכם ניר ואל תורעו אל קוצים". והתם דורשו על הרשעים. והיינו "לעכו כאש קוצים", דאיירי ברשעים. תורה ו

(ז) אם לא ימצא הגנב ונקרב. ראשי תיבות: אליהו. רמז לשנים שהפקידו אצל אחד זה מנה וזה מאתים, זה

שאנו דורשין אותו על שן ורגל שדרסה על הפירות והויקתו, הוא הדין כל מיני הונק, שאם היה לו שם עצים והפסידתו חייב עליהם. תורה ה (ה) קצים. ד' במסורה. הקא, ואידך: "קוצים בסוחים באש יצתו" (ישעיה לג, יב), ואל תורעו אל קוצים (ירמיה ד, ג), "לעכו כאש קוצים" (תהלים קיח, יב). וזהו שאמרו חז"ל (בבא קמא ט, ב) "כי תצא

עצמו גנבו, משלם תשלומי כפל. ואימתי? בזמן שנשבע ואחר-כך באו עדים, שפך דרשו רבותינו זכרונם-לברכה: "ונקרב בעל הבית אל האלהים". קריבה זו, שבועה היא. אתה אומר לשבועה, או אינו אלא לדין, שפיון שפא לדין וכפר לומר נגנבה, מיד יתחייב כפל אם באו עדים שהוא בידו? נאמר כאן שליחות יד, ונאמר למטה שליחות יד, "שבועת ה' תהיה בין שניהם אם-לא שלח ידו", מה להלן שבועה, אף כאן שבועה. אשר יאמר כיהוא זה •

לפי פשוטו, אשר יאמר העד כי הוא זה שנשבעת עליו, הרי הוא אצלך. עד הדיןין בא דבר שניהם, ויחקרו את העדות. ואם כשרים הם וירשיעוהו לשומר זה, ישלם שנים, ואם ירשיעו את העדים שנמצאו זוממין, ישלמו הם שנים לשומר. ורבותינו זכרונם-לברכה דרשו "כי הוא זה": ללמד שאין מחיבין אותו שבועה, אלא-אם-כן הודה במקצת, לומר: כך וכך אני חייב לך והמותר נגנב ממני (כ"ק

ק)

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך טו, עמ' 270)

ולכן לא יתכן שיהודי - או אפילו כח אחד שבו - יהיה 'כלו רע'. וכאשר יצר הרע מקטרג ותובע להפיל את החוטא ולמסר אותו פלו לרשותו, טוען האדם כנגדו טענת 'מודה במקצת': לא כל מהותי וכחי חטא. אין זה אלא ב'מקצת' בלבד. "מודה במקצת - חייב שבועה". אדם שבחטאו - 'מקצתו' נכנס לרשות היצר, זקוק הוא לתוספת כח, שלא יפל יותר לרשות היצר. זהו שמשביעים אותו - שבועה מלשון שובע, נותנים לו כחות מיוחדים שלא יפל יותר, ויוכל להחזיק מעמד.

אשר יאמר כי הוא זה (כב, ח)
ללמד שאין מחיבין אותו שבועה אלא-אם-כן הודה במקצת (רש"י)
ענין 'מודה במקצת' ברוחניות, הוא:
בשעה שאדם נקשל בחטא, לא יתכן לומר שכל מהותו שקוע בחטא, שהרי עצם הנשמה לא חטאה והיא נשארה בדבוקתה בה' גם בשעת החטא.
גם מצד כחות הנשמה, לא יתכן לומר שכח זה מלא רק חטאים, שהרי בכל יהודי יש ריבוי טוב, וכמאמר רז"ל (עירובין ט) "אפילו פושעי ישראל מלאים מצות פרימון".

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך א, עמ' 158)

הצדיק שבדור, והוא יורוהו את הדרך לתשובה ויתן לו כח לחזור בתשובה שלמה. על-ידי-זה יעבד את בוראו בבחינת כפלים לתושיה. זהו שאמר הכתוב "ישלם שנים לרעהו" - "רעהו" זה הקב"ה (שמות-רבה ריש פרשת יתרו).

עד האלקים יבא... ישלם שנים לרעהו (כב, ח)
"האלקים" - פירושו הדין, וקאי על הדין הראשון שהוא משה רבנו. ובדורות שלאחריו - הצדיק שבדור, שהוא ה'אתפשטותא דמשה' שבכל דור.
אדם שהטא ומבקש לתקן חטאו, מה יעשה? - ילך אל

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך ז עמ' 10 - מתוך 'לקראת שבת')

כפל ב'טוען טענת גנב' הוא דוקא כשנשבע השומר, ושבועת שקר הוא חטא בין אדם למקום, שאינו שייך לכאורה למפקיד - הצרף הכתוב לפרש שאף-על-פי-כן ישלם שנים לרעהו.

ישלם שנים לרעהו (כב, ח) יש לשאל, מדוע מוסיף "לרעהו".
יש לומר, דהנה פסוק זה מדבר בשומר שנשבע שהחפץ נגנב ממנו, והתברר שהוא בידו. ומפיון שהחייב של תשלומי

ט ארי יתן גבר לחברה חמר או תור או אמר וכל בעירא למטר ומית או אתבר או אשתבי לית דחזי:

(ט) כִּי־יִתֵּן אִישׁ אֶל־רֵעֵהוּ חֲמֹר אוֹ־שׂוֹר אוֹ־שֶׁה וְכָל־בְּהֵמָה לְשֹׁמֵר וּמֵת אוֹ־נֹשֶׁבֶת אוֹ־נֹשֶׁבֶת אִין רֵאָה:

בו את הגנבה, כמו שכתוב "נגנב מבית האיש, אם לא ימצא הגנב ונקרב בעל הבית", לשבועה. למדת,

כז"י כִּי־יִתֵּן אִישׁ אֶל־רֵעֵהוּ חֲמֹר אוֹ־שׂוֹר • (כ"ב)
פרשה ראשונה נאמרה בשומר חנם, לפיכך פטר

בעל הטורים

ואפילו עובר, דכתיב (דברים יז, א) "וכל בהמה מפרסת פרסה וגו' בבהמה אתה תאכלו", לרבות את העובר. תורה י

(ט) וְכָל בְּהֵמָה. ג' במסורה. הקא, ואידך: "החיה וכל בהמה" (תהלים קמח, י). "וכל בהמה מפרסת פרסה" (דברים יז, א). לומר שהחיה בכלל בהמה; כמו התם דכתיב "החיה וכל בהמה",

דכתיב ביה (ישעיה יא, ד) "וברוח שפתיו ימית רשע".
יאמר. בגימטריא: זה מין הטענה.
אשר יאמר כי הוא זה. בגימטריא: מודה במקצת טענה. תורה ט

מת מעצמו, או נשבר, או נשבה בחזקה על-ידי
לסטים. ואין ראיה. שיעיד בדבר.

שפוטר עצמו בשבועה זו. ופרשה זו אמורה בשומר
שכר, לפיכך אינו פטור אם נגנבה, כמו שכתוב:
"אם-גנב יגנב מעמו ישלם", אבל על האנס, כמו:

ימומתא דיי תהי בין תרויהון אם לא
אזיט ידה במה דמסר לה חברה ויקבל
מרה מנה מומתא ולא ישלם:

(י) שבעת יהיה תהיה בין שניהם אם-לא שלח ידו
במלאכת רעהו ולקח בעליו ולא ישלם:

שלח בה יד ואחר-כך נאנסה, חייב באגסין. ולקח
בעליו. השבועה. ולא ישלם. לו השומר כלום.

ה"י שבעת ה' תהיה. שבע שכן הוא, כדבריו,
והוא לא שלח בה יד להשתמש בה לעצמו, שאם

יא ואם אתגנבא יתגנב מעמה ישלם
למרהי:

(יא) ואם-גנב יגנב מעמו ישלם לבעליו:

יב אם אתקרא יתבר ייתי סהדין דתבידא
לא ישלם:

(יב) אם-טרף יטרף יבאחו עד הטרפה לא ישלם: פ

משלם: טרפת חתול ושועל ונמיה, משלם. טרפת
זאב, ארי, ודב ונחש, אינו משלם. ומי לחשף לדון
בן? שהרי כתיב "ומת או נשבר או נשבה": מה מיתה
שאין יכול להציל, אף שבר ושבה שאין יכול להציל.

ה"י אם-טרף יטרף. על-ידי חיה רעה. יבאחו
עד. יביא עדים שנטרפה באנס, ופטור. הטרפה
לא ישלם. אינו אומר טרפה לא ישלם, אלא
ה"טרפה", יש טרפה שהוא משלם ויש טרפה שאינו

יג וארי ישאל גבר מן חברה ויתבר או מית
מרה לית עמה שלמא ישלם:

(יג) וכי-ישאל איש מעם רעהו ונשבר או-מת בעליו
אין-עמו שלם ישלם:

יד וארי ישאל גבר מן חברה ויתבר או מית
מרה לית עמה שלמא ישלם:

ה"י וכי-ישאל. בא ללמדך על השואל, שהוא חייב באגסין. בעליו אין-עמו. אם בעליו של שור אינו
עם השואל במלאכתו (ב"מ צד).

יד אם מרה עמה לא ישלם אם אגירא הוא
על באגרה:

(יד) אם-בעליו עמו לא ישלם אם-שכיר הוא בא
בשכרו: ס

הנאה שלו, שהרי על-ידי שכרו נשתמש ואין לו
משפט שואל להתחייב באגסין. ולא פירש מה דינו,
אם בשומר חנם, או בשומר שכר. לפיכך נחלקו בו
חכמי ישראל, שוכר כיצד משלם? רבי מאיר אומר
בשומר חנם, רבי יהודה אומר בשומר שכר.

ה"י אם-בעליו עמו. בין שהוא באותה מלאכה,
בין שהוא במלאכה אחרת: היה עמו בשעת שאלה,
אינו צריך להיות עמו בשעת שבירה ומיתה (ב"מ שס).
אם-שכיר הוא. אם השור אינו שואל, אלא שכור,
בא בשכרו ליד השוכר הנה ולא בשאלה, ואין כל

טו וארי ישאל גבר בחלמא דלא מארסא
וישכוב עמה קמא יקמנה לה לאנתו:

(טו) וכי-יפתה איש בתולה אשר לא-ארשה ושכב
עמה מהר ימהרנה לו לאשה:

בלשון עברי. מהר ימהרנה. יפסק לה מהר,
כמשפט איש לאשתו, שכותב לה כתובה וישאנה.

ה"י וכי-יפתה. מדבר על לבה עד ששומעת לו,
וכן תרגומו: וארי ישאל. שדול בלשון ארמי, כפתוי

טז אם מצבא לא יצבי אבוהא למתנה לה
בספא יתקול כמוהרי בחלמא:

(טז) אם-מאן ימאן אביה לתתה לו כסף
במהר הבתולת: ס

דברים כב) "ונתן האיש השוכב עמה לאבי הנערה
חמשים כסף".

ה"י במהר הבתולת. שהוא קצוב חמשים כסף
אצל התופס את הבתולה ושוכב עמה באנס, שנאמר:

(יז) מִכְשַׁפָּה לֹא תַחֲיָה:

יִתְרָשָׁא לֹא תַחֲיָה:

כ"ג"י מִכְשַׁפָּה לֹא תַחֲיָה • (סנהדרין טז) אֵלֶּא תוֹמַת בְּבִית־דִּין, וְאַחַד זְכָרִים וְאַחַד נְקִבוֹת, אֵלֶּא שְׁדָּבָר הַכְּתוּב בְּהוֹנָה, שֶׁהַנָּשִׁים מְצוּיֹת מְכַשְׁפוֹת.

(יח) כָּל־שֹׁכֵב עִם־בְּהֵמָה מוֹת יוֹמָת: ׀

יח כָּל דִּישְׁכּוֹב עִם בַּעֲרָא אֲתִקְטֵלָא יִתְקַטֵּל:

כ"ג"י כָּל־שֹׁכֵב עִם־בְּהֵמָה מוֹת יוֹמָת • בִּסְקִילָה, רוֹבֵעַ כְּנֻפֶּצֶת, שְׁכָתוֹב: "דְּמִיָּהם בָּם".

(יט) זִבְחַ לַאלֹהִים יִחְרַם בְּלִיתִי לַיהוָה לְבָדוֹ:

יט דְּדַבַּח לְטַעוֹת עִמְמָא יִתְקַטֵּל אֵלֶּהוּ
לְשִׁמָּא דִּינִי בְּלַחֲדוּהִי:

(תהלים פו) "אֵין כְּמוֹךָ בָּאֱלֹהִים", לְפִי שְׁלֹא פִּרְשׁ, הִצְרִיךְ לִינְקֹד פִּתְחָ. יִחְרַם • יוֹמָת. וְלִמָּה נֶאֱמַר "יִחְרַם", וְהָלֹא כָּבֹד נֶאֱמָרָה בּוֹ מִיתָה בְּמָקוֹם אַחֵר: (דברים יז) "וְהוֹצֵאתָ אֶת הָאִישׁ הַהוּא, אוֹ אֶת הָאִשָּׁה הַהִיא וְגו'?" אֵלֶּא לְפִי שְׁלֹא פִּרְשׁ עַל אִיזוֹ עֲבוּדָה חִיָּב מִיתָה, שְׁלֹא תֵאמַר כָּל עֲבוּדוֹת בְּמִיתָה, כֹּא וּפִרְשׁ לָךְ כֵּאֵן "זִבְחַ לַאלֹהִים יִחְרַם", לוֹמַר לָךְ: מַה זִּבְיָחָה, עֲבוּדָה הַנְּעֻשִׂית בְּפָנִים לְשָׁמַיִם, אֵף אֲנִי מִרְכָּה הַמִּקְטִיר וְהַמְנַסֵּף, שֶׁהֵם עֲבוּדוֹת בְּפָנִים וְחִיָּבִין עֲלֵיהֶם לְכָל עֲבוּדוֹת כּוֹכָבִים, בֵּין שְׁדִרְכָּה לְעִבְדָּה בְּכֹף, בֵּין שְׂאִין דִּרְכָּה לְעִבְדָּה בְּכֹף. אֲבָל שְׂאֵר עֲבוּדוֹת, כְּגוֹן: הַמְכַבֵּד וְהַמְרַבֵּץ וְהַמְגַפֵּף וְהַמְנַשֵּׁק - אֵינּוּ בְּמִיתָה, אֵלֶּא בְּאַזְהָרָה.

כ"ג"י לַאלֹהִים • לְעֲבוּדַת כּוֹכָבִים, אֵלֶּוּ הִיָּה נִקּוֹד לַאלֹהִים (הַלֵּמָ"ד בְּצִירִי) הִיָּה צִירִיךְ לְפִרְשׁ וְלִכְתֹּב "אַחֲרִים", עֲכָשׁוּ שְׂאֵמַר לַאלֹהִים, אֵין צִירִיךְ לְפִרְשׁ "אַחֲרִים", שְׁכָל לֵמָ"ד וְכִי"ת וְהָ"א הַמְשַׁמְשׁוֹת בְּרֹאשׁ הַתְּכָה, אִם נִקּוּדָה בְּחֻטָּף, כְּגוֹן לְמַלְךְ, לְמַדְבָּר, לְעִיר, צִירִיךְ לְפִרְשׁ לַאֲיָה מַלְךְ, לַאֲיָה מְדָבָר, לַאֲיָה עִיר, וְכֵן לְמַלְכִּים וְלְרֹגְלִים בְּחִירִי"ק, צִירִיךְ לְפִרְשׁ לַאֲיָה, וְאִם אֵינּוּ מִפִּרְשׁ - כָּל מַלְכִּים בְּמִשְׁמַע, וְכֵן לַאלֹהִים (בְּצִירִי) כָּל אֱלֹהִים בְּמִשְׁמַע, אֲפִלּוּ קֹדֶשׁ. אֲבָל כְּשֶׁהִיא נִקּוּדָה פִּתְחָ, כְּמוֹ: לְמַלְךְ, לְמַדְבָּר, לְעִיר, (פִּתְחָ וְקֻמְצָא, עֲנִין אֲחַד בְּעֵנִין זֶה, וְגַם יֵשׁ לוֹמַר בְּדִרְכָּה אַחֵר, כְּמוֹ שְׁכָתוֹב בְּדִקְדּוּקִי רִשׁ"י, יַעֲזִין בּוֹ) נִדְעָה בְּאִיָּה מַלְךְ מְדָבָר. וְכֵן לְעִיר, נִדְעָה בְּאִיָּה עִיר מְדָבָר. וְכֵן לַאלֹהִים, לְאוֹתָם שֶׁהִזְהָרְתָם עֲלֵיהֶם בְּמָקוֹם אַחֵר, כִּיּוֹצֵא בּוֹ:

(כ) וְגַר לֹא־תוֹנֶה וְלֹא תִלְחָצֶנּוּ כִּי־גֵרִים הֵייתֶם בְּאַרְצְךָ:

כ וְגִיּוּרָא לֹא תוֹנִין וְלֹא תַעֲקִינן לֵה אַרְי
דְּרִינִי הֵוִיתִין בְּאַרְעָא דְּמַצְרַיִם:

מַצְרַיִם:

מַגְרִים בָּאתָ". מוֹם שְׂכָךְ, אֵל תֵּאמַר לְחִבְרָךְ. כָּל לְשׁוֹן "גַּר", אָדָם שְׁלֹא נוֹלַד בְּאוֹתָהּ מְדִינָה, אֵלֶּא בְּאִ מְדִינָה אַחֶרֶת לְגוּר שָׁם.

כ"ג"י וְגַר לֹא־תוֹנֶה • אוֹנָאָת דְּכָרִים (קונטרס לראשון בלע"ז) כְּמוֹ: (ישעיה מט) "וְהֶאֱכַלְתִּי אֶת מוֹנִיָּךְ אֶת בְּשָׂרִי". וְלֹא תִלְחָצֶנּוּ • בְּגִזְלַת מְמוֹן. כִּי־גֵרִים הֵייתֶם • אִם הוֹנִיתוּ, אֵף הוּא יָכוֹל לְהוֹנוֹתְךָ וְלוֹמַר לָךְ: "אֵף אִתָּה

בעל הטורים

תוֹדָה יִכְבְּדִנְךָ" (תהלים נ, כג). זִבְחָה וּמוֹדָה לְהַקְדֹּשׁ בְּרוּךְ הוּא מְכַבְּדִנְךָ וְיִרְאָה בְּיַשַּׁע אֱלֹהִים, אֲבָל זִבְחָה לַאלֹהִים יִחְרַם. יִחְרַם. ג' בְּמִסְוֶרָה. הָכָא, וְאִידִךְ: "יִחְרַם מִן הָאָדָם לֹא יִפְדֶּה" (ויקרא כו, כט), "יִחְרַם כָּל רְכוּשׁוֹ" (עזרא י, ח). זִבְחָה לַאלֹהִים יִחְרַם כָּל רְכוּשׁוֹ, וְהִינּוּ דְאָמַר (עבודה זרה יג, א) הַנּוֹשֵׂא וְנוֹתֵן בִּירִיד שֶׁל עֲבוּדַת גִּלּוּלִים, בְּהֵמָה וְגו' תַּעֲקֹר. וְאֵין לוֹ פְּדִיוֹן, דְּכִתִּיב "לֹא יִפְדֶּה", שְׁתּוּפֶסֶת אֶת דְּמִיָּה. תוֹרָה יח

תַּחֲיָה כָּל נִשְׁמָה" (דברים כ, טו), "הַחֲכִמָּה תַּחֲיָה בְּעֲלִיָּה" (קהלת ז, יא). בְּמִדְרַשׁ יֵשׁ, שֶׁעֲמֻלָּקִים מְכַשְׁפִּים הָיוּ, וְעָשׂוּ עֲצָמָם כְּדִמּוּת בְּהִמּוּת לְמַלְט עֲצָמָם, לְכַף צִוָּה הַקְדֹּשׁ בְּרוּךְ הוּא "וְהִמָּתָה מֵאִישׁ עַד אִשָּׁה, מֵעַלְלָל וְעַד יוֹנֵק, מִשּׁוּר וְעַד שָׂה" וְגו' (שמואל א' טו, א). זֶהוּ בְּשִׁבְלִי חֲכִמָּה שֶׁהִיָּה בָּהֶם, וְרָצוּ לְהִתְחִיֵּת עֲצָמָם בְּחֻכְמָתָם, צִוָּה הַכְּתוּב "לֹא תַחֲיָה כָּל נִשְׁמָה" ו"מִכְשַׁפָּה לֹא תַחֲיָה". יִבְחָ. ב' בְּמִסְוֶרָה. "זִבְחָה לַאלֹהִים", זִבְחָה

(יז) מִכְשַׁפָּה. אוֹתִיּוֹת הַמְכַשֵּׁף, אֲחַד הָאִישׁ וְאַחַד הָאִשָּׁה, אֵלֶּא שְׁדָּבָר הַכְּתוּב בְּהוֹנָה. וְסִמִּיךְ לִיהָ כָּל שֹׁכֵב עִם בְּהֵמָה, שְׂרׁוֹב עֲרִיּוֹת עַל יְדֵי כְשָׁפִים. דְּבָר אַחֵר: רָמְזוּ לְבִלְעָם הַקּוֹסֵם שֶׁשָּׁכַב עִם אֶתּוֹנוֹ, סוֹפִי תִיבּוֹת: כָּל שֹׁכֵב וְתִיבַת עִם, אוֹתִיּוֹת בְּלָעָם. וְסִמִּיךְ לִיהָ זִבְחָה לַאלֹהִים יִחְרַם, שְׂרׁוֹב מְכַשְׁפוֹת עַל יְדֵי זִבְיָחָה לַאלֹהִים אַחֲרֵיהֶם. תַּחֲיָה. ג' בְּמִסְוֶרָה. הָכָא, וְאִידִךְ: "לֹא

(כא) כָּל-אַלְמָנָה וְיָתוֹם לֹא תַעֲנוּן:

כא כל ארמלא ויתם לא תענון:

כ"י- כל-אלמנה ויתום לא תענון. הוא הדין לכל אדם, אלא שדבר הכתוב בהנה, לפי שהם תשושי כח, ודבר מצוי לענותם.

(כב) אִם-עָנָה תַעֲנֶה אִתּוֹ כִּי אִם-צָעַק יִצְעַק אֵלַי שָׁמַע אֲשָׁמַע צַעֲקָתוֹ:

כב אם ענאה תעני יתה ארי אם מקבל יקבל קדמי מקבל אקבל קבלתה:

כ"י- אם-ענאה תענה איתו. הרי זה מקרא קצר, גזם ולא פרש ענשו (והא דכתיב והיו נשיכם וגו', וזהו "אם-צעק יצעק", אבל ב"אם לא יצעק", לא פרש, וקל להבין) כמו (בראשית ד) "לכן כל הורג קין", גזם

(כג) וְחָרָה אַפִּי וְהָרַגְתִּי אֶתְכֶם בַּחֶרֶב וְהָיוּ נְשִׁיכֶם אֲלֻמָּנוֹת וּבְנֵיכֶם יְתֻמִּים: פ

כג ויתקף רוגזי ואקטול יתכון בחרבא ויהיונ נשיכון ארמלין ובינונ יתמין:

כ"י- והיו נשיכם אלמנות. ממשמע שנאמר: "והרגתי אתכם", איני יודע שנשיכם אלמנות ובניכם יתומים? אלא הרי זו קללה אחרת: שיהיו הנשים צרות אלמנות חיות, שלא יהיו עדים למיתת

(כד) אִם-כָּסַף תִּלְוֶה אֶת-עַמִּי אֶת-הָעֹנִי עַמֶּךָ לֹא-תִהְיֶה לוֹ פְּנִיָּה לֹא-תִשְׁמֹן עָלָיו נֶשֶׁף:

כד אם כסף תלוף בעמי לעניא די עמך לא תהי לה פרשנא לא תשוון עלויה חבוליא:

כ"י- אם-כסף תלוף את-עמי. רבי ישמעאל אומר: כל 'אם' ו'אם' שבתורה רשות, חוץ משלש, וזה אחד מהן. את-עמי. (ב"מ עא) עמי ונכרי, עמי קודם. עני ועשיר, עני קודם. עני עירך ועני עיר אחרת, עני עירך קודמין. וזה משמעו: אם-כסף תלוף, את-עמי תלווהו קדם לעובד כוכבים, ולא יזה מעמי? את העני, ולא יזה עני? לאותו שעמך. (דבר אחר: את העני, שלא תנהג בו מנהג בזיון בהלואה, שהוא

עמי. את-העני עמך. הרי מסתכל בעצמך כאלו אתה עני). לא-תהיה לו פנייה. לא תתבצעו בחזקה. אם אתה יודע שאין לו, אל תהי דומה עליו כאלו הליתו, אלא כאלו לא הליתו, כלומר: לא תכלימהו. נשף. רבית, שהוא פנשיכת נחש, שנושף חבורה קטנה ברגלו ואינו מרגיש, ופתאם הוא מבצבץ ונופח עד קדקדו. כך רבית: אינו מרגיש ואינו נכר, עד שהרבית עולה ומחסרו ממון הרבה.

בעל הטורים

(כא) לֹא תַעֲנוּן. בנזין, לשון רבים. "אם ענה תענה איתו", לשון יחיד. לומר: אחד עני מרובה ואחד עני מועט. דבר אחר: לומר שכל ישראל ערבים זה בזה, שאפילו אם ענה האחד, כאלו ענו כולם. תורה כב (כב) תַעֲנֶה. ב' במסורה. "אם ענה תענה", "אם תענה את בנתי" (בראשית לא, ט). וזהו שדרשו (יחזקא עז, ב): אם תענה מתשמיש, ויזלינן מהכא, דכתיב "אלמנה ויתום לא תענון", וסמיך ליה "אם ענה תענה", שלא יענה אותם בענין אלמנות, שלא יניחום צרות כאלמנות חיות. ענה תענה. צעק יצעק. שמע אשמע. הכל כפול, לומר: הכל במדה שתעשה

לו אעשה לך. תורה כב (כג-כד) ובניכם יתמים. וסמיך ליה "אם כסף תלוף", לומר שבצעו רבית ימות ויהיו בנזי יתומים, כדכתיב ביחזקאל (יח, יג) וחי לא יחיה. לא תשימון עליו נשף. בגימטריא: אחד הלוח והמלוה, ואחד העדים והסופר, ואחד הערב עוברים בהלאו. תורה כה

~ נקודות משיחות קודש ~ (שבת פרשת משפטים, מברכים החודש אדר ראשון, ה'תשכ"ז)

מכל-מקום הוא עמך, ועל-דרך מה שכתוב עד שלא נברא העולם היה הוא ושמו בלבד, שהיה האור נכלל במאור. וזהו "אם כסף תלוה את עמי", שעל-ידי ההצדקה וחסד ממשיכים בחינת מקור חיים שהוא בחינת 'עמי'.

לכאורה תיבות "את עמי" מיותרות. והענין בזה, דהנה איתא במדרש בפירוש "את עמי", אמר הקב"ה אם כסף תלוה, את עמי (בחיריק), ופירוש 'עמי' הוא כמו שכתוב כי עמך מקור חיים, שגם בחינת מקור חיים (שעל-זה אמרו מחיה חיים יתן לך חיים כו') הוא עמך, ששפיל ונטל לך, אף

(כה) אם-חבל תחבל שלמת רעך עד-בא השמש תשיבנו לו: כה אם משפונא תסב פסיתא דחברך עד מעל שמשא תתיבנה לה:

וחשובן, ומתחייבת לפני, ואני מחזירה לך. אף אתה טל והשב, טל והשב (!). עד-בא השמש תשיבנו לו. כל היום תשיבנו לו עד בא השמש, וכבא השמש תחזר ותטלנו עד שיבא בקר של מחר, ובכסות-יום הכתוב מדבר, שאין צריך לה בליילה (מכילתא).

ה"י! אם-חבל תחבל. כל לשון חבלה אינו משפון בשעת הלואה, אלא שמשפון את הלווה כשמיגיע הזמן ואינו פורע. (חבל תחבל, כפל לך בחבלה עד כמה פעמים. אמר הקדוש-ברוך-הוא: כמה אתה חייב לי, והרי נפשך עולה אצלי כל אמש ואמש ונותנת דין

(כו) כי הוא כסותו לבדיה הוא שמלתו לערו במה ישלב והיה כייצעק אלי ושמעתי כרחוק אני: ה"י! כי הוא כסותה. זו טלית. שמלתו. זה חלוק. במה ישלב. לרבות את המצע.

♦ יום רביעי כ"ד שבט ♦

(כו) אלהים לא תקלל ונשיא בעמך לא תאר: כו דינא לא תקיל ורפא בעמך לא תלוט: ה"י! אלהים לא תקלל. הרי זו אזהרה לברכת השם, ואזהרה לקללת דין.

(כה) מלאאתך ודמעך לא תאחר בכור בנך תתן-לי: כח בפורך ודמעך לא תאחר בוכרא דבנך תפרש קדמי: סלעים מן הפה. והלא כבר צוה עליו במקום אחר? אלא כדי לסמוך לו "כן תעשה לשורך": מה בכור אדם לאחר שלשים יום פודהו, שנאמר: (במדבר יח) "ופדויו מכן חדש תפדה", אף בכור בהמה דקה מטפל בו שלשים יום, ואחר-כך נותנו לפה. מלאאתך. חובה המטלת עליך כשתמלא תבואתך להתבשל, והם בכורים. ודמעך. התרומה, ואני יודע מהו לשון דמע. לא תאחר. לא תשנה סדר הפרשתן, לאחר את המקדש ולהקדים את המאחר: שלא יקדים תרומה לבכורים ומעשר לתרומה. בכור בנך תתן-לי. לפדותו בחמש

(כט) כן תעשה לשורך לצאנך שבעת ימים יהיה עסאמו ביום השמיני תתנו-לי: כט כן תעבד לתורך לענך שבועא יומין יהי עם אמה ביומא תמינאה תפרשנה קדמי:

בעל הטורים

(כה) אם חבל תחבל. וסמיק ליה: (כו) אלהים. בגימטריא: הוא דין. ונשיא. בגימטריא: וכל שהוא בעמך. וסמיק ליה מלאאתך, דאיירי בבכורים, דכתיב בהו ברכת "השקפה" וגו' (דברים כו, טו), והמקלל איש הפך ברכה. לא תאחר. בכור בנך. אלא תתן מיד בתוך ל' יום. תורה כח יקלל הדין. תורה כו

לְהֵלֵךְ (ויקרא כב) "ומיום השמיני והלאה ירצה". מה "שמיני" האמור להלן, להקשיר משמיני ולהלן, אף "שמיני" האמור כאן, להקשיר משמיני ולהלן. וכן משמעו: "וביום השמיני", אתה רשאי לתנו לי (מכילתא).

לְוֹאנְשֵׁי־קֹדֶשׁ תִּהְיוּן לִי וּבִשֹּׁר בַּשָּׂדֶה מְרַפֶּה לֹא מִן חֵיזָא חֵיזָא לֹא תִכְלוּן לְכַלְבָּא תִרְמוּן יְתֵה:

(ל) וְאֲנִשֵּׁי־קֹדֶשׁ תִּהְיוּן לִי וּבִשֹּׁר בַּשָּׂדֶה מְרַפֶּה לֹא תֹאכְלוּ לְכַלְבִּי תִשְׁלֹכוּן אֹתוֹ: ׀

על־ידי טרפת זאב או ארי מן חיה בשדה, או מבהמה בשדה בחייה. לְכַלְבִּי תִשְׁלֹכוּן אֹתוֹ (מכילתא) אף הגוי ככלב. או אינו אלא כלב כמשמעו? תלמוד לומר בנבלה: "או מכר לנכרי", קל־וחמר לטרפה שמוותרת בכל הנאות. אם־כן מה תלמוד לומר 'לכלב'? לַמִּדָּה הַכְּתוּב שֶׁאֵין הַקֹּדֶשׁ־בְּרוּךְ־הוא מְקַפֵּחַ שְׂכָר כָּל בְּרִיָּה, שְׁנֵאמֶר: (לעיל יא) "וְכָל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא יִחְרֹץ כָּלֵב לְשׁוֹנוֹ". אִמֵּר הַקֹּדֶשׁ־בְּרוּךְ־הוא: תנו לו שְׂכָרוֹ.

א לֹא תִקַּבֵּל שְׂמֵעַ דְּשָׁקֵר לֹא תִשְׁוִי יָדְךָ עִם חֵיבָא לְמַהְיִי לֵה סְהִיד שָׁקֵר:

כג (א) לֹא תִשָּׂא שְׂמֵעַ שׂוֹא אֶל־תִּשֵּׁת יָדְךָ עִם־רָשָׁע לִהְיוֹת עֵד חָמָס:

אל־תִּשֵּׁת יָדְךָ עִם־רָשָׁע. הַטּוֹעֵן אֶת חֲבֵרוֹ תְּבִיעַת שָׁקֵר, שֶׁהִבְטִיחֵהוּ לִהְיוֹת לוֹ עֵד חָמָס.

כ"י לֹא תִשָּׂא שְׂמֵעַ שׂוֹא • כְּתִירוֹמוֹ: לֹא תִקַּבֵּל שְׂמֵעַ דְּשָׁקֵר, אֲזַהְרֶה לְמַקְבֵּל לְשׁוֹן הָרַע, וְלִדְוִין שְׂלֵא יִשְׂמַע דְּבָרֵי בַעַל־דִּין עַד שֶׁיִּבָּא בַעַל־דִּין חֲבֵרוֹ.

ב לֹא תִהְיֶה בְּתֵר סְגִיָּאִין לְאַבְאָשָׁא וְלֹא תִתְמַנַּע מִלְּאַלְפָּא מַה דְּבַעֲיָנָךְ עַל דִּינָא בְּתֵר סְגִיָּאִי שְׁלֵם דִּינָא:

(ב) לֹא־תִהְיֶה אַחֲרֵי־רִבִּים לְרַעַת וְלֹא־תַעֲנֶה עַל־רֵיב לְנִמּוֹת אַחֲרֵי רִבִּים לְהַטֹּת:

לֹא־תִהְיֶה אַחֲרֵי־רִבִּים לְרַעַת • לְחִיב מִיתָה בְּשִׁבִּיל דִּין אֶחָד, שִׁירְבוּ הַמַּחֲבִיבִין עַל הַמְּזִפִּין. וְלֹא־תַעֲנֶה עַל־רֵיב • לְנִטּוֹת מִדְּבָרָיו, וּלְפִי שֶׁהוּא חֹסֵר יו"ד, דְּרִשׁוּ בּוֹ כֵּן. אַחֲרֵי רִבִּים לְהַטֹּת • וְיֵשׁ רִבִּים שֶׁאַתָּה נוֹטֶה אַחֲרֵיהֶם, וְאִימָתִי? בְּזִמְנָן שֶׁהֵן שְׁנַיִם הַמַּכְרִיעִין בְּמַחֲבִיבִין יוֹתֵר מִן הַמְּזִפִּין, וּמִשְׁמַע שְׁנֵאמֶר: "לֹא־תִהְיֶה אַחֲרֵי־רִבִּים לְרַעַת", שׁוֹמֵעַ אֲנִי: 'אֲבָל הִיא עִמָּהֶם לְטוֹבָה'! מִכָּאן אָמְרוּ: 'דִּינִי נִפְשׁוֹת מִטִּין עַל־פִּי אֶחָד לְזִכּוֹת, וְעַל־פִּי שְׁנַיִם לְחֻבָּה'. וְאִנְקִלוֹס תִּרְגֵּם: 'לֹא תִתְמַנַּע מִלְּאַלְפָּא מַה דְּבַעֲיָנָךְ, וְלִשְׁוֹן הָעֵבֶר לְפִי הַתִּרְגוּם כֵּךְ הוּא נִדְרָשׁ. לֹא תַעֲנֶה עַל

כ"י לֹא־תִהְיֶה אַחֲרֵי־רִבִּים לְרַעַת • (סנהדרין ב) יֵשׁ בְּמִקְרָא זֶה מִדְּרָשִׁי חֲכָמֵי יִשְׂרָאֵל, אֲבָל אֵין לְשׁוֹן הַמִּקְרָא מִיֵּשֵׁב בֵּהֶן עַל אִפְנֵי. מִכָּאן דְּרִשׁוּ שֶׁאֵין מִטִּין לְחֻבָּה בְּהַכְרַעַת דִּין אֶחָד, וְסוֹף הַמִּקְרָא דְּרִשׁוּ: "אַחֲרֵי רִבִּים לְהַטֹּת", שֶׁאֵם יֵשׁ שְׁנַיִם בְּמַחֲבִיבִין יוֹתֵר עַל הַמְּזִפִּין, הִטָּה הַדִּין עַל פִּיהֶם לְחֻבָּה, וּבְדִינֵי נִפְשׁוֹת הַכְּתוּב מְדַבֵּר. וְאִמְצַע הַמִּקְרָא דְּרִשׁוּ: "וְלֹא תַעֲנֶה עַל רֵיב", עַל רֵיב, שֶׁאֵין חֻלְקִים עַל מִפְּלֵא שְׂבָבִית־דִּין, לְפִיכָךְ מִתְחִילִין בְּדִינֵי נִפְשׁוֹת מִן הַצַּד, לְקַטְנִים שֶׁבֵּהֶן שׁוֹאֲלִין תַּחֲלָה שִׂיאֵמְרוּ אֶת דַּעַתָּם, וּלְפִי דְּבָרֵי רַבּוֹתֵינוּ, כֵּךְ פִּתְרוֹן הַמִּקְרָא. (סנהדרין ב)

בעל הטורים

שְׁמַרְחִיקוּן הַנִּבְלָה מִן הָעִיר חֲמִשִּׁים אַמָּה.
לְכַלְבִּי תִשְׁלֹכוּן אֹתוֹ. וּסְמִיךְ לִיה לֹא תִשָּׂא שְׂמֵעַ שׂוֹא. כָּל הַמְּסַפֵּר לְשׁוֹן הָרַע רָאוּי לְהַשְׁלִיכוֹ לְכַלְבִּים. תוֹרָה א

בְּדִקְתִּיב "עֲשׂוּ אֶת סְכוֹת", אֲבָל אֲתֵם "אֲנִשֵּׁי קֹדֶשׁ תִּהְיוּן לִי", וְתִמִּיד תִּבְדִּילוּ הַטּוֹמָאָה מִבִּינְיָכֶם, בְּדִקְתִּיב: "וְאֲנִשֵּׁי תִמִּיד יִבְדִּילוּ".
תִּשְׁלֹכוּן אֹתוֹ. גִּי'ן יִתִּירָה, לְלַמֶּדְךָ

(ל) וְאֲנִשֵּׁי. ד' רִאשֵׁי פְסוּקִים. "וְאֲנִשֵּׁי קֹדֶשׁ תִּהְיוּן לִי", "וְאֲנִשֵּׁי תִמִּיד יִבְדִּילוּ" (יחזקאל לט, יד), "וְאֲנִשֵּׁי סֹדֶם (בראשית יג, יג), "וְאֲנִשֵּׁי בָבֶל עֲשׂוּ אֶת סְכוֹת" (מלכים ב' יז).
כ. בִּי אֲנִשֵּׁי סֹדֶם עוֹבְדֵי עֲבוֹדָה זָרָה,

רב לנטות • אם ישאלך דבר למשפט, לא תענה לנטות לצד אחד ולסלק עצמך מן הריב, אלא הוי דן אותו לאמתו. ואני אומר לישובו על אפניו בפשוטו, וכך פתורנו. **לא-תהיה אחרי-רבים לרעת •** אם ראית רשעים מטין משפט, לא תאמר: הואיל ורבים הם,

הנני נוטה אחריהם. **ולא תענה על רב לנטות וגו' •** ואם ישאלך הנדון על אותו המשפט, אל תענו על הריב דבר הנוטה אחרי אותן רבים, להטות את המשפט מאמתו, אלא אמר את המשפט כאשר הוא, וקולר יהא תלוי בצנאר הרבים.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כא עמ' 112 – מתוך 'לקראת שבת')

אחרי רבים להטות (כג, ב) איתא באחרונים, שפאשר בית-דין פוסק על-פי דעת הרב, נחשב הדבר כפסק הלכה של בית הדין **כלו**. ויש לבאר, שבמקרה כזה יודעים גם דיני המעוט שכן צריכה להקבע ההלכה, ומכאן – שזהו

רצון ה'. לכן הם חוזרים ומעינים בהלכה זו, עד שמבינים ומקבלים את דעת הרב; ופסק הדין מתחסם אפוא גם אליהם.

(ג) וְדָל לֹא תִהְדָּר בְּרִיבוֹ: ם

ג וְעַל מִסְכְּנָא לֹא תִרְחַם בְּדִינָה:

כ"י- **לא תהדר •** לא תחלק לו כבוד לזכותו בדין, ולומר: 'דל הוא, אצננו ואכבדנו'.

(ד) **כִּי תִפְגַּע שׁוֹר אֲיִבְךָ אוֹ חֲמוֹר תַּעֲהָ הַשֶּׁבַּ תְּשִׁיבֵנּוּ** לו: ם

ד ארי תפגע שור או חמור תראה דסנאף או חמרה דטעי אתקא תתיבנה לה:

(ה) **כִּי-תִרְאֶה חֲמוֹר שֹׁנֵאֵךְ רֹבֵץ תַּחַת מִשְׁאֹ וְחִדַּלְתָּ מֵעֶזֶב לוֹ עֶזֶב תַּעֲזֹב עִמּוֹ:**

ה ארי תחזי חמרא דסנאף רביע תחות טוענה ותתמנע מלמשכך לה משכך תשבוק מה דבלבף עלוהי ותפרק עמה:

כ"י- **כי-תראה חמור שנאך רובץ תחת משא** כ"י **משמש בלשון 'דלמא',** שהוא מארבע לשונות של שמושי 'כ', וכה פתורנו: שמא תראה חמורו רובץ תחת משאו. **וחדלת מעזב לו •** בתמיהה. **עזב תעזב עמו •** 'עזיבה' זו לשון עזרה, וכן (מלכים א יד) "עצור ועזוב", וכן (נחמיה ג) "ויעזבו את ירושלים עד החומה", מלאוה עפר לעזב ולסיע את חזק החומה. פיוצא

בו: (דברים ז) "כי תאמר בלבבך רבים הגוים האלה ממני וגו'", שמא תאמר כן, בתמיהה: 'לא תירא מהם'. ומדרשו, כף דרשו רבותינו: כי תראה וחדלת, פעמים שאתה חודל ופעמים שאתה עוזר. הא פיצד? זקן ואינו לפי כבודו, "וחדלת". או בהמת נכרי ומשאו של ישראל, "וחדלת". **עזב תעזב עמו •** לפרק המשא, 'מלמשקל ליה' - מלטל משאוי ממנו.

~ נקודות משיחות קודש ~ (ע"פ לקו"ש חכ"א עמ' 130 ואילך – מתוך 'לקראת שבת')

תעניות של תשובה ומרוק הנפש

כִּי-תִרְאֶה חֲמוֹר שֹׁנֵאֵךְ רֹבֵץ תַּחַת מִשְׁאֹ וְחִדַּלְתָּ מֵעֶזֶב לוֹ עֶזֶב תַּעֲזֹב עִמּוֹ:

פעמים שאתה חודל ופעמים שאתה עוזר, הא פיצד זקן ואינו לפי כבודו "וחדלת", או בהמת נכרי ומשאו של ישראל

בעל הטורים

דר'שינן (בבא מציעא לב, ב) "וחדלת מעזב לו", ובשנא ישראל "עזב תעזב עמו". **רבינן** ג' במסורה. הקא, ואידך: "לפתח חטאת רבינן" (בראשית ה ז), "רביץ בין המשפתיים" (שם מט, יד). "לפתח חטאת רבינן" זה יצר הרע, שאם הלך אחרי יצרו והרבה עון עד אשר הוא "רביץ תחת משאו", מאי תפניתיה? יעסוק בתורה כיששכר שהיה "רביץ בין המשפתיים", כדאמרין (סידוש"ג ב) אם פגע בך מגוול זה משכבו לבית המדרש. תורהו

(ד) **תעה •** ג' במסורה. "חמור תעה", "והנה תעה בשדר" (בראשית לו, טו), "אדם תועה מדרך" (משלי כא, טו). וזהו שאמר (בבא מציעא ל, ב) מצא פרה רועה – אין זו אבידה; חמור וכליו הפוכים – הרי זו אבידה. וזהו "חמור תעה", שהוא תועה בשדר ויוצא מהדרך. תורה ה **(ה) שנאך •** ב' במסורה. "חמור שנאך", "אם רעב שנאך האכלהו לחם" (משלי כה, בא). משום דהקא מייירי בלשני מיני שונאים, גוי וישראל, דבשנא גוי

כג (ג) ודל • ב' במסורה. הקא, ואידך: "ודל מרעהו יפרד" (משלי יט, ד). לומר: אפילו הוא רעהו – יפרד ממנו ולא ישא לו פנים בדינו. **בריבו •** ד' במסורה. הקא, ואידך: "צדיק הראשון בריבו" (משלי יח, ז), "לא תטה משפט אבינך בריבו" (להלן פסוק ו), "לענות אדם בריבו" (איכה ג, לו). לומר: לא תשמע דבריו, לא תחלה להצדיקו בדינו ולענות בעל דינו הקא אחריו. תורה ד

"וְחִדַּלְתָּ" (כג. ה. ובפרש"י)

ידוע פרוש הבעש"ט על פסוק זה (הובא בלוח "היום יום" כח שבט) ש'כי תראה חמור שזנאך' – שהוא חמור הגוף ששזנא את הנשמה המשותקת לאלקות ורוחניות, ותראה שהגוף 'רובץ תחת משאו', שמתעצל בעבודה שנתן לו השם 'יתברך', שיצדק על ידי תורה ומצוות, הנה אפשר שיעלה על לבך שי'חידלת מעזב לו' – שלא תעזר לגוף לקים שליחותו, כי'אם תתחיל בסגופים לשבר את החמוריות, הנה לא זו הדרך בה ישכן אור התורה, אלא 'עזוב תעזב עמו' – לברר את הגוף ולזככו ולא לשברו בסגופים. ע"כ תורת הבעש"ט. והנה כתב ב'שולחן ערוך הרב' (חלק ח"מ הל' נזקי גוף ונפש סעיף ד) שרק בשני אופנים התר להתענות ולשבר גופו: א. תעניות של תשובה. ב. תעניות כדי למרק נפשו לה' (שיהיה לרצון לפני ה').

ויש לומר דשני אופנים אלו מרמזים בשני האופנים שבהם "אתה חידל". א. זקן ואינו לפי כבודו. ב. בהמת נכרי ומשא של ישראל.

בהמת נכרי ומשא של ישראל – קאי על תעניות של תשובה, שבאות על עברות וחטאים וכיו"ב. דכאשר האדם חטא ועבר על רצונו 'יתברך ח"ו, הנה ה"חמור" שהוא חמור גופו (כנ"ל) הוי 'בהמתו של נכרי', שעובר לרשות הקלפה ח"ו. אך מכיון ש"אפילו פושעי ישראל מלאים מצוות כרמון" (עירובין יט, א. חגיגה בסופה) הרי הגוף שהוא "בהמת נכרי" כנ"ל, יש בו "משא של ישראל" – המצוות שגם הפושע מלא בהן.

והאפן הב' ההפכי לגמרי:

זקן ואינו לפי כבודו – קאי על איש מרומם ("זקן – זה שקנה חכמה"), אשר עסקו הוא בענינים מזככים ורוחניים, ובנדאי שאינו שיף לעוונות וכיוצא בזה, ומאחר שאינו מתעסק (כ"כ) בהעבודה דברור וזכור הגוף הגשמי, אם כן יכול להיות שגופו ישאר בגסותו וחמוריותו, והרי זה פוגם בשלמות מרוק נפשו, ומאחר שאינו לפי כבודו להתעסק בברור גופו הגשמי, לכן התיירה לו התורה להתענות כדי למרק נפשו, ועל-ידי-זה ישלים את זכור גופו.

♦ יום חמישי כ"ה שבט ♦

(ו) לא תטה משפט אבינך בריו:

ו לא תצלי דין מספינה בדינה:

ה"י אבינך • לשון אוכה, שהוא מדלדל ותאב לכל טובה (ב"מ לב).

(ז) מדבר שקר תרחק ונקי וצדיק אל-תהרג פי לא-אצדיק רשע:

ז מפתגמא דשקרא הוי רחיק ודוכי ודי נפק (דכי) מן דינא לא תקטול ארי לא אצפי חיבא:

חובה, שאין מחזירין אותו לבית-דין? תלמוד לומר: "וצדיק אל תהרג". וזה צדיק הוא, שנצטדק בבית-דין. פי לא-אצדיק רשע. אין עליך להחזירו, פי אני לא אצדיקנו כדיני, אם יצא מידך זכאי. יש לי שלוחים הרבה להמיתו במיתה שנתחייב בה.

ה"י ונקי וצדיק אל-תהרג • מניין ליצא מבית-דין חיב, ואמר אחד: "יש לי ללמד עליו זכות", שמחזירין אותו? תלמוד לומר: "ונקי אל תהרג", ואף-על-פי שאינו צדיק, שלא נצטדק בבית-דין, מפל-מקום נקי הוא מדין מיתה, שהרי יש לך לזכותו. ומניין ליצא מבית-דין זכאי, ואמר אחד: "יש לי ללמד עליו

ח ושוחדא לא תקבל ארי שוחדא מעור חכימין ומקלקל פתגמין תריצין:

(ח) ושחד לא תקח פי השחד יעור פקחים ויסלף דברי צדיקים:

דעתו עליו, וישתפח תלמודו ויכזה מאור עיניו. ויסלף • כתרגומו: ומקלקל. דברי צדיקים • דברים המצדקים, משפטי אמת, וכן תרגומו: פתגמין תריצין, ישרים.

ה"י ושחד לא תקח • אפלו לשפט אמת, וכל-שפן כדי להטות את הדין, שהרי כדי להטות את הדין, נאמר כבר: "לא תטה משפט". יעור פקחים • (ב"מ קא. מכילתא) אפלו חכם בתורה ונוטל שחד, סוף שתשרף

ט וגירא לא תעיקון ואתון ידעתון ית נפשא דגירא ארי דגירין היתון בארעא דמצרים:

(ט) וגר לא תלחץ ואתם ידעתם את-נפש הגר כי-גרים הייתם בארץ מצרים:

שיעור יומי ליום חמישי כ"ה שבט ושנים מקרא ואחד תרגום – כג – פרשת משפטים

כ"י וְגַר לֹא תִלְחֹץ • בְּהִרְבֵּה מְקוֹמוֹת הַזִּהְיָה תוֹרָה עַל הַגֵּר, מִפְּנֵי שְׁסוּרוֹ רַע (ב"מ נט). אֵת נֶפֶשׁ הַגֵּר • כִּמְהָ קָשָׁה לוֹ כְּשִׁלּוֹחַצִּים אוֹתוֹ.

(י) וְיֵשׁ שְׁנַיִם תּוֹרַע אֶת־אַרְצְךָ וְאַסְפַּת אֶת־ תְּבוּאַתָּה: יוֹשִׁית שְׁנַיִן תּוֹרַע יֵת אֶרְצְךָ וְתִכְנוֹשׁ יֵת עַל־לֶחְמְךָ:

כ"י וְאַסְפַּת אֶת תְּבוּאַתָּה • לְשׁוֹן הַכְּנָסָה לַבֵּית, כְּמוֹ: (דברים כב) "וְאַסְפֹּתוּ אֶל תּוֹךְ בֵּיתְךָ".

(יא) וְהִשְׁבִּיעַתָּ תִּשְׁמִטָנָה וְנִמְשַׁתָּה וְאָכְלוּ אֲבוֹנֵי עַמְּךָ וְיִתְּרָם תֹּאכַל חֵית הַשָּׂדֶה כִּן־תַּעֲשֶׂה לְכַרְמְךָ לְיוֹתֶךָ: יֵאשְׁבִיעַתָּא תִּשְׁמִטָנָה וְנִמְשַׁתָּה וְתִרְטָשְׁנָה וְיִיכְלוּן מִסְפְּנֵי עַמְּךָ וְשִׁאֲרֵיהֶן תִּיכּוֹל חֵית פְּרָא כִּן תַּעֲבֹד לְכַרְמְךָ לְיוֹתֶךָ:

כ"י וְהִשְׁבִּיעַתָּ תִּשְׁמִטָנָה • מַעֲבֹדָה. וְנִמְשַׁתָּה • מַאֲכִילָה אַחֵר זְמַן הַבַּעֲוֹר. דָּבָר אַחֵר: "תִּשְׁמִטָנָה" מַעֲבֹדָה גְּמוּרָה, כְּגוֹן: חֲרִישָׁה וְזָרִיעָה. "וְנִמְשַׁתָּה" מְלֻבֵּל וּמִלְקָשָׁקֶשׁ. וְיִתְּרָם תֹּאכַל חֵית הַשָּׂדֶה • (מכילתא) לְהַקִּישׁ מֵאֹכֵל אֲבוֹיִן לְמֵאֹכֵל חֵיה: מִה חֵיה אוֹכֵלָת בְּלֹא מַעֲשֶׂר,

(יב) שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲשֶׂה מַעֲשֶׂיךָ וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי תִּשְׁבֹּת לְמַעַן יָנוּחַ שׁוֹרְךָ וַחֲמֹרְךָ וְיִנְפֹשׁ בְּיָאֲמַתְךָ וְהַגֵּר: יב שֵׁשֶׁת יוֹמִין תַּעֲבֹד עוֹבְדְךָ וּבְיוֹמָא שְׁבִיעָא תְּנוּחַ בְּדִיל דִּינִיחַ תוֹרְךָ וַחֲמֹרְךָ וְיִשְׁקוּט בִּר אַמְתְּךָ וְגִיּוּרָא:

כ"י וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי תִּשְׁבֹּת • (מכילתא) אֵף בַּשָּׁנָה הַשְּׁבִיעִית לֹא תַעֲבֹד 'שְׁבֹת בְּרֵאשִׁית' מִמְּקוֹמָהּ, שְׁלֹא תֹאמַר: הוֹאִיל וְכָל הַשָּׁנָה קָרוֹיָה שְׁבֹת, לֹא תִנְהַוֵּג בָּהּ 'שְׁבֹת בְּרֵאשִׁית'. לְמַעַן יָנוּחַ שׁוֹרְךָ וַחֲמֹרְךָ.

(יג) וּבְכָל אֲשֶׁר־אֲמַרְתִּי אֵלֵיכֶם תִּשְׁמְרוּ וְיֵשׁ אֱלֹהִים אַחֲרֵיהֶם לֹא תִזְכְּרוּ לֹא יִשְׁמַע עַל־פִּיךָ: יג וּבְכָל דֵּי אֲמַרְתִּי לְכוֹן תִּסְתַּמְרוּן וְשׁוּם טַעֲוֹת עִמָּמָא לֹא תִדְּכְרוּן לֹא יִשְׁתַּמַּע עַל פּוֹמְכוֹן:

כ"י וּבְכָל אֲשֶׁר־אֲמַרְתִּי אֵלֵיכֶם תִּשְׁמְרוּ • (מכילתא) לַעֲשׂוֹת כָּל מִצְוֹת־עֲשֶׂה בְּאִזְהָרָה, שְׁכָל שְׁמִירָה שְׁבִיתוֹרָה אִזְהָרָה הִיא בְּמָקוֹם לֹא. לֹא תִזְכְּרוּ • (ע"י) אֵלֵיכֶם לֹא יֹאמַר לוֹ: 'שְׁמַר לִי בְּצַד עֲבוֹדַת אֱלֹהִים פְּלוֹנִית, אוֹ תַעֲמֹד עִמִּי בְּיוֹם עֲבוֹדַת אֱלֹהִים פְּלוֹנִית'. דָּבָר אַחֵר: "וּבְכָל אֲשֶׁר־אֲמַרְתִּי אֵלֵיכֶם תִּשְׁמְרוּ, וְשֵׁם

(יד) שְׁלֹשׁ רִגְלִים תַּחֲוֹג לִי בַשָּׁנָה:

כ"י רִגְלִים • פְּעָמִים, וְכֵן (במדבר כב) "כִּי הִפִּיתִנִי זֶה שְׁלֹשׁ רִגְלִים".

בעל הטורים

(י"א) אֵת תְּבוּאַתָּה. וְהִשְׁבִּיעַתָּ. "וְיִתְּרָם אָכְלָה אֵשׁ" (איוב כב, ט). לֹאמַר, (יג"ד) וְשֵׁם אֱלֹהִים אַחֲרֵיהֶם וְגו'. לְאֶסּוֹר פִּירוֹת עֶרֶב שְׁבִיעִית שְׁנִכְנָסוּ שְׁפִירוֹת שְׁבִיעִית אֶסּוּרִין בְּהִנָּאָה וְתוֹפְסִים אֵת דְּמִיקָן וְצִרִיק וְסִמִּיק פֶּסַח לַעֲבֹדָה וְרָה, לֹאמַר: מִה וְיִתְּרָם. ב' בְּמִסּוּרָה. הָבֵא, וְאִידָּה: לְבַעֲרֹן. תוֹרָה יב

(טו) אֶת־חַג הַמִּצּוֹת תִּשְׁמֹר שְׁבַעַת יָמִים תֹּאכַל
מִצֹּת פֶּאֶשֶׁר צִוִּיתָךְ לְמוֹעֵד חֹדֶשׁ הָאָכִיב בִּי־בו
יֵצְאָת מִמִּצְרַיִם וְלֹא־יֵרָאוּ פָנַי רִיקָם:

כ"ה חֹדֶשׁ הָאָכִיב • שֶׁהַתְּבוּאָה מִתְּמַלְּאֵת בּוֹ בְּאִכְיָהּ •
אָכִיב • לְשׁוֹן אָב, בְּכוֹר וְרֵאשׁוֹן לְבָשֶׁל פְּרוֹת.

(טז) וְחַג הַקִּצִּיר בְּכוּרֵי מַעֲשֵׂיֶיךָ אֲשֶׁר תִּזְרַע בַּשָּׂדֶה
וְחַג הָאָסֶף בְּצֵאת הַשָּׁנָה בְּאֶסְפֶּךָ אֶת־מַעֲשֵׂיֶיךָ
מִן־הַשָּׂדֶה:

כ"ז וְחַג הַקִּצִּיר • הוּא חַג שְׁבוּעוֹת. בְּכוּרֵי
מַעֲשֵׂיֶיךָ • שֶׁהוּא זְמַן הַבָּאָת בְּכוּרִים, שְׁשָׁתֵי הַלֶּחֶם
הַבָּאִין בַּעֲצֻרָת, הָיוּ מִתִּירִין הַחֹדֶשׁ לְמַנְחוֹת וּלְהַבִּיא
בְּכוּרִים לְמִקְדָּשׁ, שְׁנֵאֲמַר: (במדבר כח) "וּבְיוֹם הַבְּכוּרִים

(יז) שְׁלֹשׁ פַּעֲמִים בַּשָּׁנָה יֵרָאֶה כָּל־זְכוּרְךָ אֶל־פָּנַי
הָאֵדֶן וְיִהְיֶה:

כ"ח שְׁלֹשׁ פַּעֲמִים וְגו' • לִפִּי שֶׁהַעֲנָן מְדַבֵּר בְּשִׁבְעִיעִית, הַצֶּרֶף לֹא יִתְעַקְרוּ שְׁלֹשׁ רָגְלִים מִמְּקוֹמָן
(מכילתא) • כָּל־זְכוּרְךָ • הַזְּכָרִים שְׁבָךְ.

(יח) לֹא־תִזְבַּח עַל־חֲמִץ דִּם־זִבְחִי וְלֹא־יִלִּין חֶלֶב־חֲגִי
עַד־בֹּקֶר:

כ"ט לֹא־תִזְבַּח עַל־חֲמִץ וְגו' • לֹא תִשְׁחַט אֶת הַפֶּסַח
בִּי־ד בְּנִסָּן עַד שֶׁתִּבְעֹר אֶת הַחֲמִץ (מכילתא. פסחים טג) •
וְלֹא־יִלִּין חֶלֶב־חֲגִי וְגו' • חוּץ לְמִזְבֵּחַ. עַד־בֹּקֶר •
יָכוֹל אֵף עַל הַמַּעֲרֵכָה יִפְסַל בְּלִינָה? תִּלְמוּד לֹא מִן הַפֶּסַח:

(יט) רֵאשִׁית בְּכוּרֵי אֲדָמָתְךָ תָּבִיא בֵּית יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
לֹא־תִבְשֹׁל גִּדִּי בַחֲלֶב אֱמוֹ: פ

כ"י רֵאשִׁית בְּכוּרֵי אֲדָמָתְךָ • אֵף הַשְּׁבִיעִית חֵיבָת
בְּבְכוּרִים, לְכָף נֶאֱמַר אֵף כָּאן: "בְּכוּרֵי אֲדָמָתְךָ".
כִּי־צַד? אָדָם נִכְנָס לַחוּץ שָׂדֶהוּ, וְרוֹאֶה תֹאנָה שֶׁבְּכֶרָה,

בעל הטורים

מִכָּאן בְּהִפּוּךְ, שִׁיָּהָא בְּתַקּוּפָה וְשָׁנָה.
אֲלֵא חֲכִי פִירוּשֵׁהּ: חַג הָאֲסִיף מִתְחִיל
עִם 'בְּצֵאת הַשָּׁנָה', אִם כֵּן צָרִיךְ שִׁיָּהָא
בְּתַקּוּפַת הַשָּׁנָה. תורה יז

וְהִינֵנוּ דְאִיתָא בְּפִרְקָא קַמָּא דְסִנְהֶדְרִין יג.
א "וְחַג הָאֲסִיף תְּקוּפַת הַשָּׁנָה", שִׁיָּהָא
חַג הָאֲסִיף בְּתַקּוּפַת חֹדֶשׁ; וְהָאִיר
מִשְׁמַע זֶה בְּכָאן? אֲדָרְבָּה, מִשְׁמַע

עֲבוּדָה וְרָה אֲסוּרָה בְּהִנָּאָה וְאוּסְרָת
בְּכָל שְׁהוּא, אֵף חֲמִין בְּפֶסַח אֲסוּר
בְּהִנָּאָה וְאוּסָר בְּכָל שְׁהוּא. תורה טו
(טז) הָאָסֶף. ב' בְּמִסְרָה. הָכָא, וְאִידֵךְ:
"הָאֲסִיף תְּקוּפַת הַשָּׁנָה" (וְלֵחַן לז, כב).

שיעור יומי ליום שישי כ"ו שבט ושנים מקרא ואחד תרגום – כג – פרשת משפטים

פג
לְלַמֹּדְךָ, שְׂכָל מְקוֹם שְׁנֵאֲמַר "גְּדִי" סֵתָם, אֵף עָגַל
וְכִבְשׁ בְּמִשְׁמַע. וּבְשִׁלוּשָׁה מְקוֹמוֹת נִכְתָּב בַּתּוֹרָה:
אֶחָד לְאִסּוּר אֲכִילָה, וְאֶחָד לְאִסּוּר הִנָּאָה, וְאֶחָד לְאִסּוּר
בְּשׂוּל (פסחים כז. חולין קטו) •

בְּכָלֵל גְּדִי, שְׂאִין גְּדִי אֶלָּא לְשׁוֹן וְלֹד רָךְ. מִמָּה שְׂאֵתָה
מוֹצֵא בְכִמָּה מְקוֹמוֹת בַּתּוֹרָה, שֶׁכָּתוּב: "גְּדִי" וְהֶצֶרְךָ
לְפָרֶשׁ אַחֲרָיו: "עֲזִים", כְּגוֹן: (בראשית לח) "אֲנֹכִי אֲשַׁלַּח
גְּדִי עֲזִים", "אֵת גְּדִי הָעֲזִים", (שם כז) "שְׁנֵי גְּדֵי עֲזִים",

♦ יום שישי כ"ו שבט ♦

כ הָא אָנָּא שְׁלַח מְלָאכָא קְדָמָךְ לְמִטְרָךְ
בְּאַרְחָא וּלְאַעְלוּתָךְ לְאַתְרָא דְאַתְקֵנִית:

(כ) הִנֵּה אֲנֹכִי שֹׁלַח מְלָאכִי לְפָנֶיךָ לְשִׁמְרָךְ
וְלִהְיֹתֶיךָ אֶל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר הִכְנַתִּי:

הַכְּנַתִּי, כְּכֹר מְקוֹמִי נִכְר כְּנֻגָּד. וְזֶה אֶחָד מִן
הַמִּקְרָאוֹת שְׂאוּמְרִים שֶׁבֵּית־הַמִּקְדָּשׁ שֶׁל מַעֲלָה מְכוּן
כְּנֻגָּד בֵּית־הַמִּקְדָּשׁ שֶׁל מַטָּה.

כ"י • הִנֵּה אֲנֹכִי שׁוֹלַח מְלָאכִי. כָּאֵן נִתְבַּשְּׁרוּ
שְׁעֵתֵיךְ לַחֲטָא, וְשָׂכִינָה אוֹמֶרֶת לָהֶם: (לקמן לג) "כִּי
לֹא אֶעֱלֶה בְּקִרְבְּךָ". אֲשֶׁר הִכְנַתִּי. אֲשֶׁר זִמַּנְתִּי לַתַּת
לָכֶם, זֶהוּ פְּשׁוּטוֹ. וּמִדְרָשׁוֹ: "אֶל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר

כא אֲסַתְמַר מִן קְדָמוּהִי וְקַבֵּל לְמִימְרָה לֹא
תִּסְרַב לְקַבְּלָהּ אֲרִי לֹא יִשְׁבּוֹק לְחוּבִיכּוֹן אֲרִי
בְּשִׁמִּי מִימְרָה:

(כא) הִשְׁמַר מִפְּנֵיו וְשִׁמַּע בְּקוֹלֹ אֶל־תִּמְרָ בּוֹ כִּי לֹא
יִשָּׂא לְפִשְׁעֵכֶם כִּי שָׁמִי בְּקִרְבּוֹ:

מִחֲבֵר לְרֹאשׁ הַמִּקְרָא: "הִשְׁמַר מִפְּנֵיו", כִּי שָׁמִי
מִשְׁתַּף בּוֹ, וְרִבּוּתִינּוֹ אֶמְרוּ: זֶה מִטְטֵרוֹ, שֶׁשָּׁמוֹ
כְּשֵׁם רַבּוֹ: מִטְטֵרוֹן בְּגִימְטְרִיא שֵׁד"י.

כ"י • אֶל־תִּמְרָ בּוֹ. לְשׁוֹן הַמִּרְאָה, כְּמוֹ: (יהושע א) "אֲשֶׁר
יִמְרָה אֶת פִּידִי". כִּי לֹא יִשָּׂא לְפִשְׁעֵכֶם. אֵינוֹ מְלַמֵּד
בְּכָף, שֶׁהוּא מִן הַפֶּת שְׂאִינָן חוּטְאִין. וְעוֹד, שֶׁהוּא
שֹׁלֵחַ וְאֵינוֹ עוֹשֶׂה אֶלָּא שְׁלִיחוּתוֹ. כִּי שָׁמִי בְּקִרְבּוֹ.

כב אֲרִי אִם קַבְּלָא תְּקַבֵּל לְמִימְרָה וְתַעֲבֹד כָּל
דְּאֵמְלִיל וְאֶסְנִי יֵת סְנָאךְ וְאֶעִיק לְדַמְעִיקִין
לָךְ:

(כב) כִּי אִם־שָׁמוֹעַ תִּשְׁמַע בְּקוֹלִי וְעָשִׂיתָ כֹּל אֲשֶׁר
אֹדְבָר וְאִיבַתִּי אֶת־אִיבֹךָ וְצִרְתִּי אֶת־צִרְרֶיךָ:

כ"י • וְצִרְתִּי. כְּתַרְגוּמוֹ, "וְאֶעִיק".

כג אֲרִי יֵהָךְ מְלָאכִי קְדָמָךְ וְיַעֲלֶנְךָ לְוֵת
אֲמוּרָאִי וְחֲתָאִי וּפְרָזָאִי וּכְנַעֲנָאִי חֲוָאִי
יְבוּסָאִי וְאַשְׁצִנּוֹן:

(כג) כִּי־יִלְךָ מְלָאכִי לְפָנֶיךָ וְהִבִּיאֲךָ אֶל־הָאֲמֹרִי
וְהַחֲתִי וְהַפְּרִזִי וְהַכְּנַעֲנִי הַחֲוִי וְהַיְבוּסִי וְהַכְּחַדִּיתִיו:

~ נְקוּדוֹת מִשִּׁיחוֹת קוּדֶשׁ ~ (רשימת דברים, מדור אדמו"ר הזקן. אות ל"ז עמ' נט)

אֶל הָאֲדָם וְאֹמַר לוֹ: הִבֵּט שָׁם וְכו' וּבָזָה הוּא מְטַמֵּא אֶת
הַנֶּפֶשׁ וְרַחֲמָנָא־לִיצָלָן.

אֶל הָאֲמֹרִי (כג, כג)
רַבֵּנוּ הַזָּקֵן אָמַר פַּעַם:
"אֲמוּרָאִי" הוּא מְלִשׁוֹן אֲמִירָה ("דַּעַר זֶאגער"). יֵצֵר הָרַע בָּא

כד לֹא תִסְגִּיד לְטַעֲוִתְהוֹן וְלֹא תִפְלַחְנוּן וְלֹא
תַעֲבֹד כְּעוֹבְדֵיהֶן אֲרִי פִגְרָא תִפְגְּרִנּוֹן
וְתִפְגְּרָא תִתְפַּר קִמְתְּהוֹן:

(כד) לֹא־תִשְׁתַּחֲוֶה לְאֱלֹהֵיהֶם וְלֹא תַעֲבֹדֵם וְלֹא
תַעֲשֶׂה כַּמַּעֲשִׂיהֶם כִּי הָרַם תְּהַרְסֵם וְשִׁבְרָ תִשְׁבֹּר
מִצִּבְתֵּיהֶם:

כ"י • הָרַם תְּהַרְסֵם • לְאוֹתָם אֱלֹהוֹת. מִצִּבְתֵּיהֶם • אֲבָנִים שֶׁהֵם מַצִּיבִין לְהִשְׁתַּחֲוֹת לָהֶם.

בעל הטורים

(כב) וְצִרְתִּי. ב' בְּמִסְוֶרָה. הִכָּא, וְאִידֵךְ: "וְצִרְתִּי עֲלֶיךָ מִצָּב וְהִקִּמַּתִּי עֲלֶיךָ מִצֶּרֶת" (ישעיה כט. א). מְלַמֵּד שֶׁצֶר הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא
עַל ז' אוֹמוֹת בְּכָל כְּלִי מִלְחָמָה. תוֹרָה כג

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך ט עמ' 95)

תהרסם" פרש "לאותם אלקות", היינו שהפננה לעבודה-זרה עצמה; ומוכן שגם "ושבר תשבר מצבותיהם" קאי בעבודה-זרה עצמה - אכן שמשתחווים לה.

אָנִים שֶׁהֵם מְצִיבִין לְהַשְׁתַּחֲוֹת לָהֶם (רש"י כג, כד) רש"י מפרש תבת 'מצבה' לא כמשמעה הרגילה: אכן שמנסכין או מקריבין עליה לעבודה-זרה. ונמוקו עמו: על "הרס

כה ותפלחון קדם יי אלהכון ויברך ית מיכלך וית משתך ואעדי מרעין פישין מבינך:

(כה) וְעַבְדְּתֶם אֶת יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם וּבִרְךְ אֶת-לַחְמְךָ וְאֶת-מִימֶיךָ וְהִסְרִיתִי מִחֻלָּה מִקִּרְבְּךָ: ס

♦ שבת קודש כ"ז שבט ♦

כו לא תהי מתפלל ועקרא בארעך ית מגין יומיך אשלים:

(כו) לֹא תִהְיֶה מְשַׁכְּלָה וְעַקְרָה בְּאַרְצְךָ אֶת-מִסְפַּר יְמֶיךָ אֲמַלֵּא:

כז"א לא תהיה משפלה • אם תעשה רצוני. משפלה • מפלת נפלים או קוברת את בניה, קרויה משפלה.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך טז עמ' 273)

כדי לבטל רגש זה, עליו להתבונן ב"מספר יומיך": עליו לדעת שנתן לו מספר מסים של ימים ושנים למלא את שליחותו בעולם; תכל על כל רגע שאין מנצלים אותו לצורך מלוי שליחות ותפקיד זה. ידיעה זו מבטלת כל רגש של מציאות עצמית, והאדם מסור ונתון כל-כלו למלוי שליחותו. אז מבטיח לו הקב"ה - "את מספר יומיך אמלא": אפילו אם בעבר היו ימים שהאדם לא עסק בהם במלוי שליחותו כפי הראוי להיות, מבטח לו שהקב"ה ישלים וימלא גם ימים אלה.

לֹא תִהְיֶה מְשַׁכְּלָה וְעַקְרָה בְּאַרְצְךָ (כג, כו) "ארצך" - מלשון רצון, רצונה. "לא תהיה משפלה ועקרה" בגלל "ארצך". כשיש לאדם שביעות-רצון מעבודתו (דבר המורה שהוא מרגיש את מציאותו: הוא עובד ה', יש לו אהבה ויראה), עלול הוא ליפול חס-ושלום מדרגתו. כי בתחלה, עבודתו מגבילת לפי שביעות-הרצון שלו, אחר כך הוא בורר בין עבודה אחת לשניה: הוא מוכן לקיים רק סוג מצות שיש לו 'חוש' בהן, וכך הוא יורד מדחי אל דחי עד שנפול חס-ושלום לגמרי מדרגתו.

בעל הטורים

אֲמַלֵּא. עולה ע"ב, "ימי שנותנו בהם שבעים שנה" (תהלים צ, י, חוץ משנה שנוצרה בה ושנה שמות בה).
אֲמַלֵּא. ג' במסורה. הקא, ואידך: "ואצרתיהם אמלא" (משלי ח, כא), "ופי אמלא תוכחות" (איוב כג, ד). כשהצדיק נפטר מן העולם וממלא מספר ימיו, מראין לו חלקו בגן עדן, כמו שמצינו גבי רבי אבהו (ירושלמי עבודה זרה פ"ג ה"א) וגבי רבי אלעזר בן פדת בתעניות (כה, א). וזהו מספר יומיך אמלא ואוצרותיהם אמלא. "ופי אמלא תוכחות", אין לאדם להוכיח לחבירו אלא סמוך לפטירתו, כדי שלא יהא מוכיחו וחוזר ומוכיחו, וזהו "ופי אמלא תוכחות", מתי? - "את מספר יומיך אמלא". תורה כו

כ, יט), "מחטב עציר עד שאב מימיר" (דברים כט, י). "ואם מימיר נשתה ונתתי מכרם", לומר שאף על פי שברך מימיר ולא היו צריכים למים אחרים קנו מהם, כמו שאמרו (תנחומא חקת יב) מכאן לאבסנאי שיש לו משלו, דרך ארץ הוא שיקנה משל אבסנאי כדי להנות.
וְהִסְרִיתִי. ב' במסורה. הקא, ואידך: "והסירותי את כפי" (לחן לג, כט). בשביל שהיה משה מקבל פני שכינה וזהו ל"והסרתי מחלה", דכתיב ביה (דברים לה, ט) "לא כהתה עינו ולא נס ליחה".
וְהִסְרִיתִי מִחֻלָּה מִקִּרְבְּךָ. וסמיר ליה "לא תהיה משפלה". שכיון שסרה המחלה, לא תהיה משפלה, וגם את מספר יומיך אמלא.

(כה-כו) וְעַבְדְּתֶם אֶת ה' אֱלֹהֵיכֶם. אומר לשון רבים, דווקא תפלת רבים שאינה נמאסת. ואמר "וברך את לחמך", לשון יחיד, דלכל אחד ואחד מברך לפי ענינו.
וּבִרְךְ. ג' במסורה. הקא, ואידך: "וברך פרי בטןך" (דברים י, יא), "וברך עלי את אלקנה ואת אשתו" (שמואל א' ב, ט). כדאיאתא בברכות (טא, ט) כבוס של ברכה, משגרו לאנשי ביתו כי היכי דתתברך בטנה. וזהו "וברך את לחמך ואת מימירך", שברך ברכת המזון ושגרו לאשתו, וברך פרי בטנה. וכן בעלי שברך את אלקנה ונתעברה אשתו. וזהו "וברך עלי", "וברך פרי בטןך".
יְמֶיךָ. ג' במסורה. הקא, ואידך: "ואם מימיר נשתה וגו' ונתתי מכרם" (במדבר

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות לא עמ' 128 – מותך 'לקראת שבת')

שְׁעוֹשָׁה אֶת רְצוֹן ה', אֲלֵא שֶׁבֶרְכָּה זוֹ תִתְּפֹשֵׁט וְתִשָּׁרָה גַם עַל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל כְּלָה; בְּכָל הָאֶרֶץ לֹא תִהְיֶה מִשְׁפָּלָה וְעִקְרָה (מה־שְּׁאִי־כֵן בְּחוּץ־לְאֶרֶץ – יִתְבָּרַךְ רַק מִי שֶׁעוֹשָׂה אֶת רְצוֹן ה').

לֹא תִהְיֶה מִשְׁפָּלָה וְעִקְרָה בְּאֶרֶץ (כג, כו) יֵשׁ לִשְׂאֵל, מִדּוּעַ מְגִבֶּלֶת בֶּרֶכָה זוֹ לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל בִּלְבַד, וְלֹא בְּכָל מְקוֹם שִׁיְהוּדִי עוֹשָׂה רְצוֹן ה'. יֵשׁ לומר, שֶׁ"בְּאֶרֶץ" בָּאָה לְהַגְבִּיר וּלְהַגְדִּיל אֶת הַבֶּרֶכָה: לֹא זוֹ בִּלְבַד שֶׁלֹא תִהְיֶה מִשְׁפָּלָה וְעִקְרָה בְּמִי

(כו) אֶת־אִימָתִי אֲשַׁלַּח לְפָנֶיךָ וְהַמְתִּי אֶת־כָּל־הָעַם אֲשֶׁר תָּבֹא בָּהֶם וְנָתַתִּי אֶת־כָּל־אִיְיֶיךָ אֵלַיךְ עֲרֹף:

כֹּזֵית אִימָתִי אֲשַׁלַּח קִדְמָךְ וְאֶתְּפֹר (נ"א וְאֲשַׁשׁ) יֵת כָּל עֲמָא דְאַתְּ אֲתִי לְאַגְחָא בְּהוֹן וְאַמְסֵר יֵת כָּל בְּעָלֵי דְבָבְךָ קִדְמָךְ מִחוּזְרֵי קִדְל:

מְגִזְרַת מִיתָה הִיְתָה, אֵין ה"א שְׁלָה בִּפְתָח"ח וְלֹא מ"ם שְׁלָה מְדַגְשָׁת וְלֹא נְקוּדָה מְלֹאפּוֹ"ם, אֲלֵא "וְהַמְתִּי", כְּגוֹן: (בְּמִדְבָר יד) "וְהַמְתָּה אֶת הָעַם הַזֶּה" וְהִתִּי"ו מְדַגְשָׁת, לְפִי שֶׁתָּבֹא בְּמְקוֹם ב' תּוּי"ן: הָאֲחֻת נִשְׁרָשָׁת, לְפִי שְׁאֵין מִיתָה בְּלֹא תִי"ו, וְהָאֲחֻרַת מִשְׁמָשָׁת, כְּמוֹ: "אֲמַרְתִּי", "חֲטָאתִי", "עֲשִׂיתִי". וְכֵן: "וְנָתַתִּי", הִתִּי"ו מְדַגְשָׁת, שֶׁהִיא בָּאָה בְּמְקוֹם שְׁתִּים, לְפִי שֶׁהִיא צְרִיף שְׁלוּשָׁה תּוּי"ן: שְׁתִּים לִיסוּד, כְּמוֹ: (יְהוֹשֻׁעַ י) "כִּיּוֹם תַּת ה'", (קִהְלֵת ג) "מִתַּת אֱלֹהִים הִיא", וְהַשְׁלִישִׁית לְשִׁמוּשׁ. עֲרֹף • שְׁיִנוּסוֹ מִלְּפָנֶיךָ וְיִהְיֶהכִי לְךָ עֲרֹפִם.

כֹּזֵית וְהַמְתִּי • כְּמוֹ וְהַמְתִּי, וְתִרְגּוּמוֹ: וְאֲשַׁשְׁ, וְכֵן כָּל תְּכָה שֶׁפֻּעַל שְׁלָה בְּכָפֵל אוֹת אֲחֻרּוֹנָה, כְּשֶׁתִּתְּפֹד לְדַבֵּר בְּלִשׁוֹן פְּעֻלָּתִי, יֵשׁ מְקוֹמוֹת שְׁנוּטִיל אוֹת הַכְּפּוּלָה וּמְדַגֵּשׁ אֶת הָאוֹת וְנוֹקְדוֹ בְּמִלֵּאפּוֹ"ם, כְּגוֹן: "וְהַמְתִּי", מְגִזְרַת (יִשְׁעִיָּה כח) "וְהִמָּם גִּלְגַּל עֲגָלָתוֹ". "וְסִבּוֹתִי", מְגִזְרַת (שְׁמוּאֵל א ז) "וְסִבְבַּת בֵּית אֵל". "דְּלוֹתִי", מְגִזְרַת (יִשְׁעִיָּה יט) "דְּלָלוֹ וְחִרְבוֹ". (שִׁם מט) "עַל כְּפִים חֲקִיתִךָ", מְגִזְרַת (שׁוֹפְטִים ה) "חֲקִיקִי לֵב". (שְׁמוּאֵל א יב) "אֶת־מִי רִצּוֹתִי", מְגִזְרַת (אִיּוֹב כ) "רִצָּץ עֶזְבִּי דְלִים". וְהַמְתָּרְגֵּם: "וְהַמְתִּי", וְאַקְטֵל, טוֹעָה הוּא, שְׂאֵלוֹ

כֹּחַ וְאֲשַׁלַּח יֵת עֲרֵעִיתָא קִדְמָךְ וְיִתְבָּרַךְ יֵת חֲזָאִי יֵת כְּנַעְנָאִי וְיֵת חֲזָאִי מִן קִדְמָךְ:

(כח) וְשַׁלַּחְתִּי אֶת־הַצֵּרָעָה לְפָנֶיךָ וְגִרְשָׁה אֶת־הַחוּי אֶת־הַכְּנַעֲנִי וְאֶת־הַחִתִּי מִלְּפָנֶיךָ:

מְנָה כָּאֵן אֲלֵא אֱלוֹ. וְחוּי, אֶף־עַל־פִּי שֶׁהוּא מַעְבָּר הִיִּדְרָן וְהִלָּאָה, שְׁנֵי רִבּוּתֵינוּ בְּמַסְכַּת סוּטָה: 'עַל שְׁפַת הִיִּדְרָן עֲמָדָה וְזִרְקָה בָּהֶם מְרָה'.

כֹּזֵית הַצֵּרָעָה • מִיִּן שְׁרֵץ הָעוֹף, וְהִיְתָה מִכָּה אוֹתָם בְּעִינֵיהֶם, וּמִטִּילָה בָּהֶם אָרֶס, וְהֵם מֵתִים, (סוּטָה לו) וְהַצֵּרָעָה לֹא עֲבָרָה אֶת הִיִּדְרָן. וְהַחִתִּי וְהַכְּנַעֲנִי • הֵם אֶרֶץ סִיחוֹן וְעוּג. לְפִיכֵךְ, מִכָּל שְׁבַע אֲמוֹת לֹא

כֹּס לֹא אֶתְרַכְּנֵנוּ מִן קִדְמָךְ בְּשִׁמְתָא חֲדָא דִּילְמָא תְּהִי אֲרַעָא צִדָּא וְתִסְגִּי עֲלֶיךָ חֲנוּת בְּרָא:

(כט) לֹא אֲגִרְשֶׁנוּ מִפְּנֶיךָ בְּשָׁנָה אַחַת פֶּן־תִּהְיֶה הָאֶרֶץ שְׂמָמָה וְרִבָּה עֲלֶיךָ חֵית הַשָּׂדֶה:

כֹּזֵית שְׂמָמָה • רִיקְנִית מִבְּנֵי אָדָם, לְפִי שֶׁאֲתָם מַעֲט וְאֵין בָּכֶם כְּדִי לְמַלְאוֹת אוֹתָהּ. וְרִבָּה עֲלֶיךָ • וְתִרְכָּה עֲלֶיךָ.

לְזַעֲרִי וְזַעֲרִי אֶתְרַכְּנֵנוּ מִן קִדְמָךְ עַד דִּתְסָגִי וְתִסְסֵן יֵת אֲרַעָא:

(ל) מַעֲט מַעֲט אֲגִרְשֶׁנוּ מִפְּנֶיךָ עַד אֲשֶׁר תִּפְרָה וְנִחַלְתָּ אֶת־הָאֶרֶץ:

כֹּזֵית עַד אֲשֶׁר תִּפְרָה • תִּרְכָּה, לְשׁוֹן פְּרִי, כְּמוֹ: "פְּרוּ וּרְבוּ".

בעל הטורים

(אִיּוֹב ה, כג) "כִּי עִם אֲבִי הַשָּׂדֶה בְּרִיתִךָ!" אֲלֵא גְלוּי וְיִדּוּעַ לְפָנֶיךָ שְׁעִתִּידִין לְחֻטָּא, וְהוֹפְקִירוּ לְחִיּוֹת. וְהוּ "יֵשׁ רָעָה

הָאֲדָם" (קִהְלֵת ה, א). וְהוּ שִׁישׁ בְּמִדְרָשׁ (סִפְרִי עֲקֵב יא, כג): וְכִי תַעֲלֶה עַל דַּעְתְּךָ עוֹד שִׁיְהִיו וְיִרְאִים מִחֵית הַשָּׂדֶה? וְהָא כְּתִיב

(כט) וְרִבָּה. ד' בְּמִסְוֶרָה. הָכָא, וְאִידֶיךָ: "וְרִבָּה הִעְזוּבָה" (יִשְׁעִיָּה ה, יב), "וְרִבָּה מִשְׁטָמָה" (יְהוֹשֻׁעַ ט, ז), "וְרִבָּה הִיא עַל

לא וְאֶשְׁנִי ית תְּחוּמֶךָ מִמֶּמָּא דְסוּף וְעַד יִמָּא
דְּפִלְשְׁתָּאֵי וּמִמְדַּבְּרָא עַד פֶּרֶת אֲרִי אֲמַסֵּר
בְּיַדִּיכֹן ית יתְּבִי אֲרַעָא וּתְתַרְכְּנוּן מִן
קִדְמֶךָ:

(לא) וְשֵׁנִי אֶת־גִּבְלֶךָ מִיַּם־סוּף וְעַד־יָם פְּלִשְׁתִּים
וּמִמְדַּבְּר עַד־הַנָּהָר כִּי אֶתֵּן בְּיַדְכֶם אֶת יִשְׂבִּי
הָאָרֶץ וְגִרְשְׁתֶּמוּ מִפָּנֶיךָ:

מס"י • לשון השתה, והפי"ו מדגשת מפני שבאה תחת שמים, שאין שיתה בלא תי"ו, והאחת לשמוש.
עד הנָהָר • פרת. וגרשתמו • ותגרשם.

לב לא תגזר להון ולטענהון קים:

(לב) לא־תִכְרֹת לָהֶם וְלֹא־לֵהִיָּהֶם בְּרִית:

לג לא יתבון בארעך דילמא יחיבון יתך
קדמי ארי תפלה ית טענהון ארי יהון לך
לתקלא:

(לג) לֹא יֵשְׁבוּ בָּאֲרֶצְךָ פְּנִי־יִחְטִיאוּ אֶתְךָ לִי כִּי תַעֲבֹד
אֶת־אֱלֹהֵיהֶם כִּי־יִהְיֶה לְךָ לְמוֹקֵשׁ: פ

בהרבה מקומות 'אם' משמש בלשון 'אשר', כמו
(ויקרא ב) "וְאִם תִּקְרִיב מִנְחַת בַּכּוֹרִים", שהוא חובה.

מס"י • כי תעבד וגו' • הרי אלו 'כי', משמשים במקום
'אשר', וכן בכמה מקומות. וזהו לשון 'אי', שהוא
אחד מארבעה לשונות שה'כי' משמש. וגם מצינו

א ולמשה אמר סק לקדם יי את ואהרן נדב
ואביהוא ושבעין מסבי ישראל ותסגדון
מרחיק:

כד (א) וְאֶל־מֹשֶׁה אָמַר עֲלֶה אֶל־יְהוָה אֹתָהּ וְאַהֲרֹן
נָדָב וָאֲבִיהוּא וְשִׁבְעִים מִזִּקְנֵי יִשְׂרָאֵל וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם
מֶרְחָק:

מס"י • ואל־משה אמר עלה • פרשה זו נאמרה קדם עשרת הדברות, ובד' בסיון נאמר לו: עלה!.

ב ויתקרב משה בלחודוהי לקדם יי ואנון
לא יתקרבון ועמא לא יסקון עמא:

(ב) וַנִּגַּשׁ מֹשֶׁה לְבַדּוֹ אֶל־יְהוָה וְהֵם לֹא יִגָּשׁוּ וְהָעָם
לֹא יַעֲלֻ עִמּוֹ:

מס"י • ונגש משה לבדו • אל הערפל.

ג ואתא משה ואשתעי לעמא ית כל פתגמא
ד יי וית כל דינא ואתיב כל עמא קלא חד
ואמרו כל פתגמא די מליל יי נעבד:

(ג) וַיָּבֹא מֹשֶׁה וַיְסַפֵּר לָעָם אֶת כָּל־דִּבְרֵי יְהוָה וְאֵת
כָּל־הַמִּשְׁפָּטִים וַיַּעַן כָּל־הָעָם קוֹל אֶחָד וַיֹּאמְרוּ
כָּל־הַדְּבָרִים אֲשֶׁר־דִּבֶּר יְהוָה נַעֲשֶׂה:

מס"י • ויבא משה ויספר לעם • בו ביום. את כל דברי
ה' • מצות פרישה והגבלה. ואת כל המשפטים •
(מכילתא בפ' יתרו) ז' מצוות שנצטוו בני נח, ושבת, וכבוד
אב ואם, ופרה אדמה, ודינין שנתנו להם במרה.

מס"י • ויבא משה ויספר לעם • בו ביום. את כל דברי
ה' • מצות פרישה והגבלה. ואת כל המשפטים •

בעל הטורים

נכנס לפנים יותר מחבירו, כמו שאמרו
(מכילתא יתרו): משה מוֹחִיצָה לַעֲצֻמוֹ
וכו': תורה ג

(ג) כָּל הַדְּבָרִים אֲשֶׁר דִּבֶּר ה' נַעֲשֶׂה.
ו' תיבות, וכן "כל אשר דבר ה' נעשה
ונשמע" (להלן פסוק ט) ו' תיבות. הרי י"ב,
כנגד י"ב שבטים שאמרו ו' תיבות,
והוא "שמע ישראל" (דברים ט, ד) ויעקב

כד (ב) וַנִּגַּשׁ. ג'. דין, ואידך: "ונגש
הכהן" (דברים כ, ב), "ונגש חורש בקצצר"
(עמוס ט, יא). כמו שנגש משה לבדו, כך
הכהן נכנס לבדו לפני ולפנים
להתפלל שם על השנה שתהא
בתקונה, בדכתיב "ונגש חורש בקצצר".
יגשו. ב'. "והם לא יגשו", "אחד באחד
יגשו" (איוב מא, ח). לומר, כל אחד ואחד

וגו' ורבה היא על האדם". מה היא? –
"ורבה משטמה". על כן "ורבה העזובה
בקרב הארץ", שהארץ תעזוב מהם,
"ורבה עליך חית השדה". תורה ל
(לג) יְהִי לְךָ לְמוֹקֵשׁ. וסמיק ליה ואל
משה אמר וגו' נדב ואביהוא. שהיה
להם למוקש מה שראו שכינה ומתו
נדב ואביהוא. תורה א

וַיִּכְתֹּב מֹשֶׁה יֵת כָּל פְּתָגְמֵי דִי וְאִקְדָּם
בְּצַפְרָא וּבְנָא מִדְּבַחָא בְּשׂוּלֵי טוּרָא וְתַרְתָּא
עֲשִׂי קָמָן לְתַרֵּי עֶסֶר שְׁבָטֵי דִישְׂרָאֵל:

(ד) וַיִּכְתֹּב מֹשֶׁה אֶת כָּל־דִּבְרֵי יְהוָה וַיִּשְׁכֶּם בַּבֹּקֶר
וַיִּבֶן מִזְבֵּחַ תַּחַת הָהָר וּשְׁתֵּים עָשָׂר מִצֵּבָה לְשָׁנִים
עֶשֶׂר שְׁבָטֵי יִשְׂרָאֵל:

כ"י • וַיִּכְתֹּב מֹשֶׁה • (מכילתא) מ'בְּרֹאשִׁית' וְעַד מִתַּן־תּוֹרָה, וְכָתַב מִצְוֹת שְׁנָצְטוּי בְּמֶרֶה. וַיִּשְׁכֶּם בַּבֹּקֶר •
בְּחֻמְשָׁה בְּסִינַי.

ה וַיִּשְׁלַח יֵת בּוֹכְרֵי כְּנִי יִשְׂרָאֵל וְאֶסִּיקוּ עֲלֹן
וְקָרִיבוּ נִכְסֵת קוֹדֶשִׁין קָדָם יְיָ תוֹרִין:

(ה) וַיִּשְׁלַח אֶת־נְעָרֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל וַיַּעֲלֵוּ עֹלֹת וַיִּזְבְּחוּ
זִבְחִים שְׁלָמִים לַיהוָה פָּרִים:

כ"י • אֶת־נְעָרֵי • הַכְּבוֹרוֹת.

ו וַיִּנְסִיב מֹשֶׁה פְּלָגוֹת דָּמָא וְשׁוּי בְּמִזְבֵּחַ
וּפְלָגוֹת דָּמָא זֶרֶק עַל מִדְּבַחָא:

(ו) וַיִּקַּח מֹשֶׁה חֲצִי הַדָּם וַיִּשֶׁם בְּאַגָּנֹת וְחֲצִי הַדָּם
זָרַק עַל־הַמִּזְבֵּחַ:

הָעֵם. וּמִכָּאן לְמַדּוּ רַבּוּתֵינוּ שְׁנִכְנָסוּ אַבּוּתֵינוּ לְכַרִּית,
בְּמִלָּה וּטְבִילָה וְהִזָּאת דָּמִים, שְׁאִין הִזָּאָה בְּלֹא
טְבִילָה.

כ"י • וַיִּקַּח מֹשֶׁה חֲצִי הַדָּם • (זכחים צו) מִי חֲלָקוּ?
מִלָּאָךְ בָּא וְחֲלָקוּ. בְּאַגָּנֹת • שְׁתֵּי אַגָּנֹת: אֶחָד לְחֲצִי
דָּם עוֹלָה, וְאֶחָד לְחֲצִי דָם שְׁלָמִים, לְהַזֹּת אוֹתָם עַל

ז וַיִּנְסִיב סִפְרָא דְקִנְיָא וּקְרָא קָדָם עֲמָא
וְאָמְרוּ כָּל דִּי מַלְלִי יְיָ נַעֲבֹד וְנִקְבֹּל:

(ז) וַיִּקַּח סִפֶּר הַכְּרִית וַיִּקְרָא בְּאֻזְנֵי הָעָם וַיֹּאמְרוּ כָּל
אֲשֶׁר־דִּבֶּר יְהוָה נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמָע:

כ"י • סִפֶּר הַכְּרִית • מ'בְּרֹאשִׁית' וְעַד מִתַּן־תּוֹרָה, וּמִצְוֹת שְׁנָצְטוּי בְּמֶרֶה.

ח וַיִּנְסִיב מֹשֶׁה יֵת דָּמָא וְזָרַק עַל מִדְּבַחָא
לְכַפֵּרָא עַל עֲמָא וְאָמַר הָא דִּין דָּם קִנְיָא
דְּגִזְרֵי יְיָ עֲמָכוֹן עַל כָּל פְּתָגְמֵי הָאֵלִין:

(ח) וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת־הַדָּם וַיִּזְרַק עַל־הָעָם וַיֹּאמֶר הִנֵּה
דָּם־הַכְּרִית אֲשֶׁר כָּרַת יְהוָה עִמָּכֶם עַל כָּל־הַדִּבְרִים
הָאֵלֶּה:

כ"י • וַיִּזְרַק • עֲנִין הִזָּאָה, וְתַרְגּוּמוֹ: 'וְזָרַק עַל מִדְּבַחָא לְכַפֵּרָא עַל עֲמָא'.

ט וְסָלִיק מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן נָדָב וְאָבִיהוּא וְשִׁבְעִין
מִסְכֵּי יִשְׂרָאֵל:

(ט) וַיַּעַל מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן נָדָב וְאָבִיהוּא וְשִׁבְעִים מִזִּקְנֵי
יִשְׂרָאֵל:

י וַיְחַזּוּ יֵת יִקְרָא אֱלֹהֵי דִישְׂרָאֵל וְתַחֲתוֹת כְּרָסָא
יִקְרָה כְּעוֹבֵד אֶבֶן טָבָא וּכְמַחְזֵי שְׁמֵיָא
לְכַרִּירוּ:

(י) וַיֵּרְאוּ אֶת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל וְתַחַת רַגְלֵיו פְּמַעֲשָׂה
לְבַנֵּת הַסִּפִּיר וּכְעֶצֶם הַשָּׁמַיִם לְטַהֵר:

לְעַרְבֵב שְׁמַחַת הַתּוֹרָה, וְהַמְתִּין לְנָדָב וְאָבִיהוּא עַד
יוֹם חֲנֻכַּת הַמִּשְׁכָּן, וְלִזְקֵנִים עַד "וַיְהִי הָעָם כְּמִתְאוֹנְנִים

כ"י • וַיֵּרְאוּ אֶת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל • נִסְתַּכְלוּ וְהִצִּיצוּ
וְנִתְחַיְבוּ מִיָּתָה, אֵלֹא שְׁלֹא רָצָה הַקּוֹדֶשׁ־בְּרוּךְ־הוּא

השמים לטהר • משנגאלו, היה אור וחדוה לפניו. וכעצם • תרגומו, לשון מראה. לטהר • לשון ברור וצלול.

וגו' ותבער בם אש ה' ותאכל בקצה המחנה", בקצינים שבמחנה. במעשה לבנת הספיר • (סוטה יב) היא היתה לפניו בשעת השעבוד, לזכר צרתן של ישראל שהיו משעבדים במעשה לבנים. וכעצם

יא ולרבכי בני ישראל לא היה נזקא וחזו ית יקרא דני והיו חזו בקרבניהון דאתקבלו פאלו אכלין ושתו:

ויחזו ית ישראל לא שלח ידו את האלהים ויאכלו וישתו: ם

לא תרגם בן. "אציל", לשון גדולים, כמו: (ישעיה מא) "ומאציליה קראתיה", (במדבר יא) "ויאצל מן הרוח", (יחזקאל מא) "שש אמות אצילה".

כ"י ואל אצילי • הם נדב ואביהוא והזקנים. לא שלח ידו • מפלל שהיו ראויים להשתלח בהם יד. ויחזו את האלהים • היו מסתכלין בו בלב גס, מתוך אכילה ושתיה, כך מדרש תנחומא. ואונקלוס

יב ואמר יי למשה סק לקדמי לטורא והיו תמן ואמן לה ית לוחי אבנא ואורימא ומקדמא דכתבית לאלופיהון:

(יב) ויאמר יהוה אל משה עלה אלי ההרה והיה שם ואתנה לך את-לחת האבן והתורה והמצוה אשר כתבתי להורתם:

כל שש מאות ושלש עשרה מצוות בכלל עשרת הדברות הן. ורבנו סעדיה פרש באזהרות שסיד לכל דבור ודבור מצוות התלויות בו:

כ"י ויאמר ה' אל משה • לאחר מתן תורה. עלה אלי ההרה והיה שם • ארבעים יום. את-לחת האבן והתורה והמצוה אשר כתבתי להורתם •

יג וקם משה ויהושע משמנה וסלק משה לטורא דאתגלי עלוהי יקרא דני:

(יג) ויקם משה ויהושע משרתו ויעל משה אל-ה' האלהים:

"אל-ה' האלהים", ויהושע נטה שם אהלו ונתעבב שם כל ארבעים יום, שכן מצינו כשירד משה: "וישמע יהושע את קול העם ברעה". למדנו, שלא היה יהושע עממה.

כ"י ויקם משה ויהושע משרתו • לא ידעתי מה טיבו של יהושע כאן. ואומר אני שהיה התלמיד מלווה לרב עד מקום הגבלת תחומי ההר, שאינו רשאי לילך משם והלאה, ומשם "ויעל משה" לבדו

יד ולסביא אמר אוריכו לנא הקא עד דנתוב לוחכין והא אהרן וחזר עמכון מן דאית לה דינא ותקרב לקדמיהון:

(יד) ואלה-הזקנים אמר שבו-לנו בזה עד אשר-נשוב אליכם והנה אהרן וחזר עמכם מי-בעל דברים יגש אליהם:

הימים א ב "ויקח לו פלב את אפרת ותלד לו את חור". אפרת, זו מרים, כדאיתא ב'סוטה'. מי-בעל דברים • מי שיש לו דין.

כ"י ואל-הזקנים אמר • בצאתו מן המחנה. שבו-לנו בזה • והתעכבו כאן עם שאר העם במחנה, להיות נכונים לשפט לכל איש ריבו. חור • בנה של מרים היתה, ואביו פלב בן יפנה, שנאמר: (דברי

בעל הטורים

דבר אחר: "ויחזו את האלהים ויאכלו וישתו", מה הקא אכילה ושתיה, אף "ויחזו משאות שוא" על ידי אכילה ושתיה, דכתיב: "ותחלקנה אתי וגו' ובפתותי להם" (יחזקאל יג, ט). שבשבייל אכילה ושתיה שנתנו להם אמרו להם

פ"ה (יא) שהיתה בעין לבנה, לזכור שעבודן של ישראל: תורה יא (יא) ויחזו ב' הקא, ואידך: "ויחזו לה משאות שוא ומדוחים" (איכה ב, יד). הם אמרו "ויחזו את האלהים", וזה היה "משאות שוא".

אלהים אנכי" (בראשית ל, ב), אנכי בגימטריא: פסא: לבנת. ב' במסורה. הקא, ואידך: "ובשיחור לבנת" ביהושע יט, כו, והיא שם עיר, ונקראת בן על שם שבגויה מלבנים, וזה הוא שדרשו (ירושלמי סוכה

שיעור יומי לשבת קודש כ"ז שבט ושנים מקרא ואחד תרגום - כד - פרשת משפטים

(טו) וַיַּעַל מֹשֶׁה אֶל־הָהָר וַיִּכַּחַם הָעָנָן אֶת־הָהָר: טו וּסְלִיק מֹשֶׁה לְטוֹרָא וַחֲפָא עֲנָא ית טוֹרָא:

(טז) וַיֵּשְׁכֶן כְּבוֹד־יְהוָה עַל־הָר סִינַי וַיִּכַּסְהוּ הָעָנָן שְׁשַׁת יָמִים וַיִּקְרָא אֶל־מֹשֶׁה בַּיּוֹם הַשְּׂבִיעִי מִתּוֹךְ הָעָנָן: טז וַשָּׂרָא יִקְרָא דִּי עַל טוֹרָא דְסִינַי וַחֲפָהי עֲנָא שְׁתָּא יוֹמִין וַיִּקְרָא לְמֹשֶׁה בְּיוֹמָא שְׁבִיעָאָה מְגוֹ עֲנָא:

כט"ו • וַיִּכַּסְהוּ הָעָנָן • (יזמא ד) רבּוּתִינוּ חוֹלְקִין בְּדָבָר. יֵשׁ מֵהֶם אוֹמְרִים: אֵלּוּ שֵׁשֶׁה יָמִים שֶׁמֶרְאָשׁ־הַדָּשׁ (עַד עֲצָרְתָּ, יוֹם מִתֵּן תּוֹרָה, רַש"י יֵשׁ). וַיִּכַּסְהוּ הָעָנָן • לָהֶר. וַיִּקְרָא אֶל־מֹשֶׁה בַּיּוֹם הַשְּׂבִיעִי. לומר עֲשֶׂרֶת הַדְּבָרוֹת, וּמֹשֶׁה וְכָל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עוֹמְדִים,

אֵלּא שֶׁחֵלֶק הַכְּתוּב כְּבוֹד לְמֹשֶׁה. (יזמא שם) וַיֵּשׁ אוֹמְרִים: "וַיִּכַּסְהוּ הָעָנָן" – לְמֹשֶׁה, שֵׁשֶׁה יָמִים לְאַחַר עֲשֶׂרֶת הַדְּבָרוֹת, וְהֵם הָיוּ בְּתַחֲלַת אַרְבָּעִים יוֹם שֶׁעָלָה מֹשֶׁה לְקַבֵּל הַלּוּחוֹת. וְלִמְדוֹךְ, שֶׁכָּל הַנִּכְנָס לְמַחֲנֶה שְׂכִינָה, טָעוֹן פְּרִישָׁה שֵׁשֶׁה יָמִים.

(יז) וּמִרְאָה כְּבוֹד יְהוָה כָּאֵשׁ אֹכֶלֶת בְּרָאשׁ הָהָר לְעֵינֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל: יז וַחֲזִיּוֹ יִקְרָא דִּי כְּאֵשׁ אֹכֶלָא בְּרִישׁ טוֹרָא לְעֵינֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל:

(יח) וַיָּבֹא מֹשֶׁה בְּתוֹךְ הָעָנָן וַיַּעַל אֶל־הָהָר וַיְהִי מֹשֶׁה בְּהָר אַרְבָּעִים יוֹם וְאַרְבָּעִים לַיְלָה: פפפ יח וַעַל מֹשֶׁה בְּגוֹ עֲנָא וּסְלַק לְטוֹרָא וַהֲוָא מֹשֶׁה בְּטוֹרָא אַרְבָּעִין יָמִין וְאַרְבָּעִין לַיְלָן:

כט"ז • בְּתוֹךְ הָעָנָן • עָנָן זֶה כְּמִין עֶשֶׂן הוּא, וְעֶשֶׂה לוֹ הַקְדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא לְמֹשֶׁה, שֶׁבִּיל (נ"א חֲפָה) בְּתוֹכוֹ: קי"ח פסוקים, עזיא"ל סימן. חנני" סימן.

ההפטרות לציבור ולשמו"ת לקמן עמודים רסו - רסח

בעל הטורים

נְבוֹאָת שִׁקְרָה: תּוֹרָה יב
(טז) וַיֵּשְׁכֶן. ה' בְּמִסְכָּה. דִּין, וְאֵיךְ: "וַיֵּשְׁכֶן הָעָנָן בְּמִדְבַר פָּאֶרֶן" (במדבר י, יב).
"וַיֵּשְׁכֶן יִשְׂרָאֵל בְּטַח בְּדָד" (דברים לג, כח).
"וַיֵּשְׁכֶן בִּירוּשָׁלַיִם" וגו' (דברי הימים א' כג, כח) "וַיֵּשְׁכֶן עָרִים נְכֻדוֹת" (איוב טו, כח).
לומר שֶׁכְּבוֹד ה' שֶׁשָּׁכֵן עַל הָר סִינַי הָיָה עִמָּהֶם לְעוֹלָם כָּל זְמַן שֶׁלֹּא הָרְשִׁיעוּ בְּמַעֲשֵׂיהֶם; אֲכָל מִשְׁהוֹרְשִׁיעוּ – "וַיֵּשְׁכֶן עָרִים נְכֻדוֹת", וְנִחְרַב הַבֵּית וְנִסְתַּלְקָה הַשְּׂכִינָה הַעֲתִידָה לַחֲזוֹר לָנוּ בְּמִהְרָה בְּיָמֵינוּ: תּוֹרָה יז

אגרות קודש

ב"ה, כ"א טבת, תשי"ד
ברוקלין.
שלום וברכה!

במענה על מכתבו מיום ד' שנתקבל במוצש"ק, הנני כופל מה שמסרתי לגיסו שיי בעל פה, אשר כפי שידוע הנה במקרים כמו אלה מנסים מתחלה לשטוף (אראפשוויינקען) את הנמצא בכליות ע"י שמרבים בשתי' בכלל ובשתי' של משקים מתאימים בפרט, וממה שאינו מזכיר עד"ז במכתבו, כנראה שלא עשו זה לעת עתה, ולכאורה פלא סיבת הדבר, ואפשר שגם עתה עדיין יוכלו לנסות את זה, כי לפי ידיעתי רק לאחר שמנסים הנ"ל חושבים אז ע"ד להוציא הנמצא בכליות ע"י כלי המתאים, והשי"ת ישלח לו רפוי"ק ורפוי"ש ויוכל לעסוק בתורת הנגלה ובתורת החסידות מתוך בריאות הנכונה והרחבת הדעת.

המחכה לבשו"ט.

שיעורי תהלים לשבוע פרשת משפטים

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

ב"ה א' ט"ו סיון, תרפ"ח, ריגא

... בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה לכללות אנ"ש שי אשר יקבעו, שבבתי-הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין מתפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו שנחלק לימי החדש), ולאמר אחר זה קדיש כנהוג. ובקשתי זאת **בתקפה עומדת**, לזכות הרבים, (וראווי הי לעשות כן בכל בית כנסת, כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות בכל מילי דמיטב מנפש ועד בשר ...

יום ראשון - כ"א שבט מפרק קד עד סוף פרק קה	יום רביעי - כ"ד שבט מפרק קיג עד סוף פרק קיח
יום שני - כ"ב שבט מפרק קו עד סוף פרק קז	יום חמישי - כ"ה שבט פרק קיט מתחילת הפרק עד סוף פסוק צו
יום שלישי - כ"ג שבט מפרק קח עד סוף פרק קיב	יום שישי - כ"ו שבט פרק קיט מפסוק צז עד סוף הפרק
שבת קודש - כ"ז שבט פרק כ מפרק קכ עד סוף פרק קלד	

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

[תמוז תרס"ו]

שמעתי מזקני ארץ שבימיהם היה המנהג שכל אחד היה אומר בכל יום את הקאפיטל תהלים לפי שנות חייו. למשל אם מלאו לו כ' שנה ונכנס לשנת הכ"א היה אומר פרק כ"א בתהלים וכן היו אומרים גם את התהילים לפי שנות בניו ובנותיו באמרם שזוהי סגולה שלא ייצאו לתרבות רעה...

יום ראשון כ"א שבט

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 56, אך המחשבה... עד עמ' כט, לחדר כפיקודין.

ליקוטי אמרים

אך המחשבה

וההרהור בד"ת שבמוח וכו' הדבור בד"ת שבפה שהם לבושי' הפנימים של נפש האלהית וכ"ש נפש האלהית עצמה המלוכשת בהם כולם מיוחדים ממש ביחוד גמור ברצון העליון ולא מרכבה לבד כי רצון העליון הוא הדבר הלכה עצמה שמהרהר ומדבר בה שכל ההלכות הן פרטי המשכות פנימיות רצון העליון עצמו שכך עלה ברצונו ית' שדבר זה מותר או כשר או פטור או זכאי או להפך וכן כל צרופי אותיות תנ"ך הן המשכת רצונו וחכמתו המיוחדת בא"ס כ"ה בתכלית היחוד שהוא היודע והוא המדע כו' וז"ש דאורייתא וקב"ה כולא חד ולא אברין דמלכא לחד כפיקודין.

אך המחשבה וההרהור בדברי תורה שפמ'ת, וכח' הדבור בדברי תורה שפמ'ת, שהם - כוחות המחשבה והדיבור, לבושים הפנימים של נפש האלהית, - ומאוחדים יותר עם הנפש האלקית מאשר כוח המעשה של הנפש האלקית, שאינו אלא לבוש חיצוני בלבד, וכל-שכן נפש האלהית עצמה המלכשת בהם - המושבה בלבושי' בתורה, כלם מיוחדים ממש ביחוד גמור, - יחוד גמור, משמעו, שהם נעשים דבר אחד ממש - לא כהתאחדות הגוף עם הנפש, שהם, כאמור לעיל, דברים נפרדים המתאחדים אך בכל זאת אינם דבר אחד לחלוטין וכל אחד נשאר במהותו העצמית. יחוד גמור" כפיקודין. פירושו: כמו התאחדות הנפש עם כוחותיה, שהם גם חלק מהנפש, הרי יחודם עם הנפש הוא מלא. כך גם הנפש האלקית וכוחות המחשבה והדיבור שלה - מאוחדים ביחוד גמור עם הרצון העליון, בשעה שיהודי מהרהר או מדבר דברי תורה, ולא מרכבה לבד, - להלן מוסבר מדוע ואיך מתאחדים הלבושים הפנימיים, באמצעות התורה, עם הרצון העליון ביחוד גמור. כי רצון העליון הוא הדבר הלכה עצמה שמהרהר ומדבר בה, שכל ההלכות הן פרטי המשכות פנימיות רצון העליון עצמו, - כל הלכה מייצגת פרט מסוים מרצונו של הקב"ה הנמשך באותה הלכה, שכן עלה ברצונו ית' - כך רוצה הקב"ה, שדבר זה מותר או כשר או פטור או זכאי או להפך; - שדבר זה אסור או פסול, או חייב וכו'. ומאחר שכל הלכה היא פרט ברצונו של הקב"ה, הרי בשעה שהאדם מהרהר או מדבר באותה הלכה, הוא מאוחד עם הרצון העליון, במדה הגבוהה ביותר של התאחדות, למעלה גם מהתאחדות הגוף והנפש. וכן כל צרופי אותיות תנ"ך הן המשכת רצונו ותכנתו - של

5. ב"הערה" מעיר כ"ק אדמו"ר שליט"א על הקושי שבביטוי "ולא מרכבה לבד", ממנו אפשר להבין, שיחודם של הלבושים הפנימיים עם הרצון העליון, הוא למעלה מביטול ה"מרכבה" בלבד - בשעה שבאמת הוא למעלה גם מאיחוד הגוף והנפש. מעיר כ"ק אדמו"ר שליט"א: "...ואולי הזכירו כאן "מרכבה" - מפני שהמוח והפה, הם המח' והדבור בתורה דעסקי' בזה - הם מרכבה (כנ"ל)". משמעותה של הערה עמוקה זו, היא: במלים "ולא מרכבה לבד" אין הכוונה לערוך השוואה כללית של יחוד זה (של הלבושים הפנימיים עם הרצון העליון) לגבי שני אופני הביטול והיחוד המוזכרים לעיל. הזכרת המושג "מרכבה" כאן, היא רק ביחס לחידוש שביחוד המחשבה והדיבור בתורה לעומת ביטול המוח והפה, בהם חושבים ומדברים. רק עתה אמרנו שהמוח והפה, החושבים ומדברים דברי תורה, הם "מרכבה" - באים כאן לחדש, שעצם המחשבה עצמה והכוח לדבר, מיוחדים "ביחוד גמור", ולא מרכבה בלבד - כמו שהדבר במוח ובפה עצמם.

יום שני כ"ב שבט

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' כט, ומאחר שרצון העליון... עד עמ' כט, בלא"ה].

ליקוטי אמרים

44 היא - התורה, רצונו יתברך הנקרא "סוכב כל עלמין", -
45 המשפיע בכל העולמות בצורה "מקיפה". כלומר: הוא למעלה
46 מכל העולמות, ולכן אין הוא יכול להתלבש בתוך העולמות,
47 בפנימיות, אלא הוא משפיע עליהם בבחינת "מקיף" - כפי
48 שיוסבר להלן: שהיה
49 בחינת מה שאינו יכול
50 להתלבש בתוך עלמין -
51 בפנימיות העולמות, רק
52 מחיה ומאיר למעלה
53 בבחינת מקיף, -
54 מעליהם, בהיותו למעלה
55 מהתלבשות בתוך
56 העולמות, והיה היא -
57 בחינה זו שהיא למעלה
58 מכל העולמות,
59 המתלבשת בנפש
60 ולבושיה בבחינת גלוי
61 ממש כשעוסקים בדברי
62 תורה, "ואף-על-גב
63 דאיהו לא חזי כו"ס -
64 ואף-על-פי שאין הוא
65 רואה זאת. יהודי, בשעה
66 שהוא לומד תורה, אינו
67 מרגיש בהתאחדות נפשו
68 עם הקב"ה, ואילו נשמתו
69 - חשה בכך, [ומשום הדי
70 - ולכן, יכול לקבל, -
71 את ההתאחדות הנעלה
72 עם הקב"ה, משום -
73 מפני, דלא חזי, - שאינו
74 מרגיש. מה שאין כן בעליונים]. - שונה הדבר בנבונים של
75 העולמות העליונים, בהם אין ההסתרה שבעולם הזה, והם
76 "רואים" ומרגישים כל ענין אלקי, ולכן אין ביכולתם "לקבל"
77 יחוד נעלה כזה עם הקב"ה. ואילו נשמה בגוף, יען שהגוף
78 והעולם הזה, מסתירים מלהרגיש באור האלקי שביחוד זה -
79 וזהו הסיבה ליכולת הנשמה להתאחד ביחוד חזק כזה עם
80 הקב"ה, בשעת לימוד התורה. וכן - במה שהוסבר, שיחוד
81 נפשו של יהודי עם הקב"ה, בשעת לימוד התורה, היא במדה
82 המלאה ולמעלה מאשר בשעת קיום המצוות, יובן למה גדלה
83 מאד מעלת העסק בתורה יותר מכל המצוות, ואפילו
84 מתפלה שהיא יחוד עולמות עליונים - ובכל זאת גדלה
85 מעלת לימוד התורה גם מתפלה - אלא שלכאורה אפשר
86 לשאול: הרי יודעים אנו שמי שאין "תורתו אומנתו", שאין

1 ומאחר שרצון העליון המיוחד באינסוף ברוך-הוא
2 בתכלית היחוד, הוא בגלוי לגמרי, ולא בהסתתר פנים כלל
3 וכלל, בנפש האלהית ולבושיה הפנימיים, שהם מחשבתה
4 ודבורה, באותה שעה שהאדם עוסק בדברי תורה - בשעה
5 שיהודי מהרהר ומדבר
6 דברי תורה, בא הרי הרצון
7 העליון שבתורה לידי
8 גילוי מלא בנפשו
9 ובמחשבתו ודיבורו. הרי
10 גם הנפש ולבושיה אלו
11 - מחשבה ודיבור,
12 מיוחדים ממש באינסוף
13 ברוך-הוא באותה שעה
14 בתכלית היחוד, כיחוד
15 דבורו ומחשבתו של
16 הקדוש-ברוך-הוא
17 במהותו ועצמותו
18 בנפרד לעיל, כי אין
19 שום דבר נפרד -
20 מהקב"ה, בייאם בהסתתר
21 פנים בנפרד לעיל. - רק
22 על-ידי-זה שפנימיות
23 הרצון העליון מוסתרת,
24 אפשר לנבונים להרגיש
25 את עצמם ל"מציאות",
26 ומאחר שבשעה שיהודי
27 לומד תורה, מוסרת
28 הסתרה זו, ופנימיות
29 הרצון העליון היא
30 בהתגלות מלאה - ממילא
31 ה"יחוד" הוא מלא. ולא עוד אלא - יתירה מזו, שיהודים - של
32 הנפש וכוחותיה עם הקב"ה בשעה שיהודי לומד תורה, הוא
33 ביתר שאת ויתר עז מיחוד אור אינסוף ברוך-הוא
34 בעולמות עליונים, - עם העולמות הרוחניים העליונים. מאחר
35 שרצון העליון הוא בגלוי ממש בנפש ולבושיה העוסקים
36 בתורה, שהרי הוא הוא התורה עצמה, - בה הם עוסקים;
37 ולעומתם - וכל העולמות העליונים מקבלים חיותם - רק,
38 מאור וחיות הנמשך - ממנו שנובע, מהתורה, שהיא רצונו
39 ונחמתו יתברך, - כאמור ש"שכל" התורה הוא חכמתו של
40 הקב"ה, ו"פסק ההלכה" - רצונו של הקב"ה. בדכתיב: "כלם
41 בהכמה עשית", - הרי, ש"חכמה" היא המקור לבריאת וקיום
42 כל העולמות. ואם-כן ההכמה - שהיא התורה - היא,
43 למעלה מכלם, - מאחר שהיא ה"מקור" לכל העולמות. והיה

- 1 התורה עיסוקו התמידי, עליו להפסיק מלימוד התורה לשם
- 2 תפילה - הרי שהתפילה
- 3 היא למעלה מתורה? -
- 4 מסביר רבנו הזקן להלן: 1 [והא דמי שאין תורתו אומנתו צריך להפסיק היינו
- 5 [והא - וזה, דמי שאין 2 מאחר דמפסיק ומבטל בלא"ה].
- 6 תורתו אומנתו צריך
- 7 להפסיק, - לתפלה, אין בכך הוכחה שהתפלה היא למעלה
- 8 מתורה, אלא טעמו של דבר הוא: הינו מאחר דמפסיק
- 9 ומבטל בלא"ה. -
- 10 מאחר שהוא מפסיק
- 11 ומבטל מלימוד תורה,
- 12 בגלל דברים אחרים, לכן
- 13 עליו להפסיק גם
- 14 לתפלה.

יום שלישי כ"ג שבט

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' כט, ומוזה יוכל המשיכיל... עד עמ' 58, כמ"ש לקמן:

- 15 ומוזה? - ממה שהסברנו המעלה שבתורה, יוכל המשיכיל -
- 16 המבין הגדול, להמשיך עליו יראה גדולה בעסקו בתורה,
- 17 כשיחבונן איך שנפשו ולבושיה שבמחו - המחשבה, וכפיו
- 18 - והדיבור שבפיו, הם מיתרים ממש בתכלית היחוד ברצון
- 19 העליון, ואור אין סוף
- 20 ברוך הוא ממש
- 21 המתגלה בהם, - בנפש 3
- 22 ובלבושיה, מחשבה 4
- 23 ודיבור, בשעת לימוד 5
- 24 התורה; מה שכל 6
- 25 העולמות עליונים 7
- 26 ותחתונים בלא חשיבי 8
- 27 קמיה - כל העולמות, 9
- 28 העליונים והתחתונים,
- 29 אינם נחשבים כלל לגבי
- 30 הרצון העליון ואור אין
- 31 סוף ברוך הוא, וכן 13
- 32 ואפס ממש, - הם כאילו 14
- 33 אינם קיימים כלל, עד 15
- 34 שאינו מתלבש בתוכם
- 35 ממש, - אין הרצון העליון מתלבש בהם בפנימיות, כאמור,
- 36 שאין ביכולת העולמות לקבל את הרצון העליון בפנימיות, אלא
- 37 - הרצון העליון משפיע בהם בבחינת 'סובב כל עלמין'
- 38 בבחינת מקיף - כדי, להחיותם עקר חיותם, - את עיקר
- 39 חיותם מקבלים העולמות מהאור האלקי הסובב את כל
- 40 העולמות. רק איזו הארה - בלבד, מתלבשת בתוכם, -
- 41 בפנימיות, מה שיכולים לסבול, שלא יתבטלו במציאות
- 42 לגמרי. - מהתבוננות זו, שגם העולמות העליונים אינם יכולים
- 43 "לסבול" את הרצון העליון, רק הארה ממנו בלבד, וזאת כדי
- 44 שלא יאבדו את מציאותם לגמרי, ואילו בנפשו, בשעה שהוא
- 45 לומד תורה, מאיר רצון עליון זה בהתגלות - הרי שהתבוננו בכך,
- 46 יגיע ליראה גדולה מהקב"ה בשעת עיסוקו בתורה. וזהו
- 47 שכתבנו¹⁰: "ויצונו ה' את כל החקים האלה ליראה את ה'
- 48 וגו'" - הרי שעלידי ה"חוקים" מגיעים ליראה מהקב"ה. רבנו

ליקוטי אמרים

ומוזה יוכל המשיכיל

להמשיך עליו יראה גדולה בעסקו בתורה כשיחבונן איך שנפשו ולבושיה שבמחו וכפיו הם מיוחדים ממש בתכלית היחוד ברצון העליון ואור א"ס ב"ה ממש המתגלה בהם מה שכל העולמות עליונים ותחתונים כלא חשיבי קמיה וכאין ואפס ממש עד שאינו מתלבש בתוכם ממש אלא סובב כל עלמין בבחי' מקיף להחיות עיקר חיותם רק איזו הארה מתלבשת בתוכם מה שיכולים לסבול שלא יתבטלו במציאות לגמרי. וז"ש ויצונו ה' את כל החוקים האלה ליראה את ה' וגו' [ועל יראה גדולה זו אמרו אם אין חכמה אין יראה והתורה נקראת אצלה תרעא לדרתא כמ"ש כמ"א] אלא דלאו כל מוחא סביל דא יראה כזו. אך גם מאן

- 49 הזקן מתכוון בכך, לפי הערתו של כ"ק רבינו ובלשונו:
- 50 "לכאורה הוא להיפך דמפני היראה (סיבה - בא המסובב)
- 51 מקיימים את החוקים". כלומר: מפסוק זה משמע, שעלידי
- 52 החוקים, הוא מגיע, לאחר מכן, ליראת ה' - בשעה שלכאורה
- 53 הדבר הפוך: ה"יראה"
- 54 מביאה אותו לקיום
- 55 החוקים; ה"יראה" היא
- 56 הרי ה"סיבה" הגורמת
- 57 לקיום החוקים, ולא
- 58 שהחוקים הם בשביל
- 59 היראה. אך, לפי הסברנו
- 60 של רבנו הזקן, הדברים
- 61 מובנים. שכן, קיימת
- 62 מדריגה כזו ביראה -
- 63 יראה גדולה - הבאה רק
- 64 אחרי ה"חוקים", והיא
- 65 כ"תכלית" החוקים הבאים
- 66 בשביל היראה. היראה
- 67 שהיא "סיבה" לקיום
- 68 החוקים, היא יראה בדרגה

- 69 נמוכה יותר, שעליה להביא לקיום המצוות. כשם שזה לגבי
- 70 חוקים, כך מסביר רבנו הזקן, להלן, לגבי חכמה - תורה. [ועל
- 71 יראה גדולה זו אמרו¹¹: - חכמינו ז"ל: "אם אין חכמה, אין
- 72 יראה", - חכמה - תורה - היא מביאה ליראה, היינו לאותה
- 73 "יראה גדולה", המדריגה העליונה יותר שביראה. וזאת לעומת
- 74 מה שחכמינו ז"ל אומרים בצורה הפוכה: "אם אין יראה אין
- 75 חכמה" - שהיראה היא תנאי מוקדם לחכמה - תורה - שכאן
- 76 הכוונה היא לגבי המדריגה התחתונה יותר של היראה,
- 77 הנדרשת ללימוד תורה; וזהו תורה נקראת אצלה - לגבי
- 78 המדריגה העליונה יותר של היראה, "תרעא לדרתא", - שער
- 79 לבית, שרק דרך השער אפשר להכנס לבית. הרי, שהיראה
- 80 מתוארת כ"בית", שהוא העיקר לגבי ה"שער" הרומז על תורה,
- 81 כמו שנתבאר במקום אחר, אלא דלאו כל מוחא סביל דא
- 82 יראה כזו. - לא כל מוח יכול "לסבול" מדריגה עליונה כזו של

9. כ"ק אדמו"ר שליט"א מעיר כאן, וזה לשונו הקדוש: "אולי שייכות כל הענין כאן (והידושו) ותוכנו - שממעלת התורה על המצוות באופן היחוד - מסובבת עוד מעלה (שבאים ליראה גדולה) והיא מעלה גדולה מהקודמת - כי תכלית החוקים (היחוד) הרי זה ליראה כו', ויראה גדולה יותר - מקרבת יותר בפין וכלבכך לעשותו". 10. דברים ו, כד. 11. אבות ג, יז.

תחתונות דעשר
ספירות העשיה - של
עולם העשיה - אין
יראה זו - החסרה לו,
מעבדת בו למעשה, -
לקיום תורה ומצוות
בפועל ממש, כמו
שייתבאר לקמן:

ליקוטי אמרים

דלא סביל מוחו כלל יראה זו לא מינה ולא מקצתה
מפני פחיתות ערך נפשו בשרשה ומקורה במדרגות
תחתונים דעשר ספירות דעשיה אין יראה זו מעכבת
בו למעשה כמו"ש לקמן:

בשרשה ומקורה במדרגות

יראת ה' אך גם מאן
דלא סביל מוחו כלל
יראה זו, - גם מי שאין
מוחו יכול "לסבול" יראה
זו כלל, לא מנה ולא
מקצתה, - גם לא
משהו מיראה זו, מפני
פחיתות ערך נפשו

יום רביעי כ"ד שבט

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 58, פרק כד וזה... עד עמ' לא, כנודע:

מאחר שהן נגד רצונו וחקמתו ויתברך והפכם ממש -
ההיפך מרצונו וחכמתו של הקב"ה, לפיהם אסור לעשות דברים
אלה, הם - כל הדברים האסורים הללו, נפרדים מיחודו
ואחדותו ויתברך בתכלית הפירוד ממש, כמו הסטרא
אחרא והקליפה
הנקראת "עבודה זרה"
ו"אלהים אחרים",
מחמת הסתר פנים של
רצון העליון, כנזכר
לעיל. - שהן מקבלות
השפעה מבחינת אחרים
- ולכן הן נקראות אלקים
אחרים. וכן - כמו שזה
בעבירות עצמן, כך גם ג'
לבושי הנפש - הבהמית,
שמקליפת נגה
שבישראל, שהם
מחשבה דבור ומעשה,
המלבשים בשם"ה לא
תעשה דאורייתא
וירבנן, - לחשוב, לדבר

ליקוטי אמרים

פרק כד וזה לעומת זה הן שם"ה מצות לא תעשה
דאורייתא וכל איסורי דרבנן מאחר
שהן נגד רצונו וחכמתו ית' והפכם ממש הם נפרדים
מיחודו ואחדותו ית' בתכלית הפירוד ממש כמו הס"א
והקליפה הנק' ע"ז ואלהים אחרים מחמת הסתר פנים
של רצון העליון כנ"ל. וכן ג' לבושי הנפש שמקליפת
נוגה שבישראל שהם מחשבה דבור ומעשה המלוכשי'
בשם"ה ל"ת דאורייתא ודרבנן וכן מהות הנפש עצמה
המלוכשת בלבושיה כולם מיוחדים ממש בס"א וקליפ'
זו הנק' ע"ז ולא עוד אלא שבטלים וטפלים אליה וגרועים
ופחותים ממנה מאד כי היא אינה מלוכשת בגוף חומרי
ויודעת את רבונה ואינה מורדת בו לפעול פעולתה
במשלחת מלאכי רעים שלה שלא בשליחותו של
מקום ב"ה ח"ו וכמאמר בלעם לא אוכל לעבור את פי

פרק כד. בפרקים הקודמים, הסביר רבנו הזקן, איך "קרוב מאד" לקיים
18 תורה ומצוות "בלבבך", מותר אהבת ה' ויראת ה', באמצעות האהבה
19 המסותרת שבתוך כל אחד מישראל להקב"ה. אך, כדי להבין, כיצד
20 אפשר עלידי האהבה המסותרת לקיים כל המצוות, ולהימנע מעבירות
21 - הסביר רבנו הזקן שייכות
22 של כל מצוות העשה ל"אנכי
23 ה' אלקיך", ושל כל מצוות
24 הלא-תעשה ל"לא יהי' לך";
25 משמעותה של "אחדות ה'";
26 היא לא רק שהקב"ה הוא
27 אלוה אחד, אלא שהוא יחיד
28 ובלעדו הכל אין ואפס. שכן,
29 הכל בטל בתכלית אל הקב"ה.
30 רבנו הזקן הסביר ש"עבודה
31 זרה" אין פירושה דוקא לכפור
32 חלילה בהקב"ה, אלא גם
33 כשאדם מחשיב את עצמו
34 ל"מציאות" נפרד מקדושתו
35 של הקב"ה - הרי גם זה
36 "עבודה זרה". לאחר מכן
37 הסביר רבנו הזקן, שפנימיות
38 הרצון העליון מאירה בהתגלות במצוות, ויהודי בשעה שמקיים מצוות,
39 גם הוא מתאחד עם הקב"ה. התאחדותו של יהודי עם הקב"ה בשעה
40 שהוא לומד תורה, היא למעלה מאשר התאחדותו אתו בשעה שהוא
41 מקיים מצוות. בפרק כ"ד, אותו אנו מתחילים ללמוד, יסבר, שכשיהודי
42 עובר עבירה, דבר שהוא ההיפך ממצוה, היפך מרצונו של הקב"ה,
43 נפרדות אצו נפשו וכוחותיה מהקב"ה, יותר מאשר היפרדותו של ה"קליפה"
44 וה"סטרא אחרא" הנקראת "עבודה זרה" ו"אלקים אחרים".
45 וזה לעומת זה, - כשם שלכל ענין של קדושה, יש לעומתו דבר
46 הפכי בקליפה - כך יש גם דבר הפכי כנגד לימוד התורה וקיום
47 המצוות, שעלידן מתאחדים עם הקב"ה. ה"לעומת זה" של
48 תורה ומצוות, היא: הן שם"ה מצות לא-תעשה דאורייתא -
49 שלש מאות ששים וחמש מצוות ה"לא תעשה", שהתורה אסרה
50 לעשותן, וכל אסורי דרבנן, - כל האיסורים שאסרו החכמים,

ולעשות את הדברים שהתורה והחכמים אסרו אותם; וכן
מהות הנפש עצמה המקליפת בלבושיה - שהנפש הבהמית
היא זו שעושה את העבירות באמצעות לבושיה: מחשבה, דיבור
או מעשה, כלם מיוחדים ממש בסטרא-אחרא וקליפה זו,
הנקראת "עבודה זרה". - ממנה הם מקבלים "חיות" בשעת
עשיית העבירות. ולא עוד, - שהנפש ולבושיה מאוחדים עם
ה"סטרא אחרא" וממילא הם בדרגה אחת אתה, אלא - יתירה
מזה: שבטלים וטפלים אליה, וגרועים ופחותים ממנה מאד,
כי היא - ה"סטרא אחרא" וה"קליפה", אינה מלוכשת בגוף
חמרי, ויודעת את רבונה ואינה מורדת בו, לפעול פעולתה
במשלחת מלאכי רעים שלה שלא בשליחותו של מקום
ברוך-הוא חסיד-שלום, - אלא, כל שהיא עושה, הוא
בשליחותו של הקב"ה. הרי, שהקליפות שאינן מלוכשות בגוף,

47 - בכך שהוא עובר על רצונו של הקב"ה, ואילו הקליפה
48 והסטרא-אחרא אינן עוברות על רצונו של הקב"ה, והוא - בעל
49 העבירה, בתכלית הפרוד מיחודו ואחדותו של הקדוש
50 ברוך-הוא יותר ממנה, - מהקליפה, וכאלו כופר באחדותו
51 יותר ממנה חסידיו שלם.
52 וכמו שכתוב ב'עין
53 חיים' שער מב סוף פרק
54 ד, שהרע שבעולם הזה
55 החמרי הוא שמרי
56 הקליפות הנפשות בו, -
57 "שמרים" - הם החומר
58 הגס ביותר המופרש מהיין
59 - ובענינו: ה'רע'
60 שבעולם-הזה הוא הגס
61 ביותר בקליפות עצמן,
62 והוא תכלית הפרוד
63 וכו', - אחרי בירור
64 והעלאת ניצוצות הטוב
65 הנמצאים בקליפות -
66 שורד הגס והגרוע ביותר
67 מהקליפות - והוא ה'רע'
68 של עולמנו החומרי, ולכן
69 כל מעשה עולם הזה
70 קשים ורעים, ותרשעים
71 גזרים בו וכו'; - שכן
72 בעולם-הזה באות לידי
73 ביטוי הקליפות הגדולות
74 והגרועות ביותר, ולכן
75 אמרו רז"ל על פסוק:
76 "כי תשמה אשתו" -
77 "תשטה" מלשון "שטות",
78 כי: "אין אדם עובר עברה וכו'", - אלא אם כן נכנס בו רוח
79 שטות, ואפלו אשה המנאפת שדעתה קלה - בכל זאת,
80 היתה מושלת ברוח תאוותה, לולי רוח שטות שבה
81 המכסה ומסתיר ומעלים את האהבה מסתרת שבנפשה
82 האלהית, - שהיא, האהבה המסותרת, שואפת לדבקה
83 באמונת ה' ויחודו ואחדותו, ולא ליפרד חסידיו שלם
84 מאחדותו, אפלו נוסלים את נפשה ממנה לעבר עבודה
85 וזה חסידיו שלם, - מחמת אהבתה להקב"ה, היתה מוסרת את
86 נפשה ולא היתה מסכימה בשום אופן לעבוד עבודה-זרה, כי
87 על-ידיה תנתק מהקב"ה; וכלפי איזה נסיון היתה מוסרת את
88 נפשה? ואפלו בהשתחווה לבדה - לעבודה-זרה, בלי שום
89 אמונה בלב בלל, - כלומר: גם אם הכפיה לעבוד עבודה-זרה,
90 היתה מתבטאת בתנועה חיצונית בלבד - להשתחוות לעבודה-
91 זרה, גם מבלי שתאמין בלבה בכך כלל - היתה אשה קלת דעת
92 זו, מוסרת את נפשה, מחמת האהבה המסותרת שבלבה

1 אינן יכולות להמרות את רצונו של הקב"ה; נפש האדם בלבד,
2 בהיותה מלובשת בגוף - יכולה לעשות דבר שהוא נגד רצונו של
3 הקב"ה, ובכך היא למטה מהקליפות, וכמאמר ב'עין: - כמו
4 שאמר בלעם: "לא אוכל לעבר את פי ה' וגו'". - אף שבלעם

5 היה קליפה מלובשת בגוף
6 - אלא שהוא אמר זאת,
7 מצד הקליפה הרוחנית
8 שהתלבשה בו במיוחד
9 בשעה שהיה צריך לקבל
10 את הנבואה שלו ואת
11 הכוח שהקללות שלו
12 יפעלו פעולתן. מבחינת
13 קליפה רוחנית זו - לא
14 היה יכול להמרות ציווי
15 של הקב"ה. ואף שנקרא
16 - הקליפות האמורות,
17 "עבודה זרה" - כך שהן
18 מייצגות את הכפירה
19 בהקב"ה, הא קרו ליה -
20 אך הן הרי קוראות
21 להקב"ה: "אלהא
22 דאלהיא", - אלוה
23 האלוהים, כלומר, שאין הן
24 כופרות לגמרי בהקב"ה,
25 ואינם יכולים לעבר כלל
26 על רצונו ותפירה, -
27 לעשות דבר שכנגד רצונו
28 של הקב"ה - וכל כך
29 למה? כי יודעים ומשיגים
30 שהוא - רצונו של
31 הקב"ה, חיותם וקיומם,
32 שיוניקים מבחינת האחרים דאלהים של רצון העליון
33 ברוך-הוא המקיף עליהם, אלא שיוניקתם וחיותם שבתוכם
34 היא בבחינת גלות בתוכם - שיוכלו להחשיב עצמן -
35 ל"מצאות" של אלהות, והרי זו כפירה באחדותו. - של
36 הקב"ה. ההחשבה העצמית ל"מצאות", יש בה משום כפירה
37 באחדותו של הקב"ה, אבל מכל-מקום, - הקליפות והסטרא-
38 אחרא, אינן כופרים וכחשו בה' לגמרי ולומר לא הוא,
39 אלא דקרו ליה - להקב"ה, "אלהא דאלהיא", דהינו חיותם
40 וקיומם הנמשך ויורד עליהם מרצונו ותפירה, - הקליפות
41 והסטרא-אחרא מכירות, שחיותן וקיומן, בא להן מרצונו של
42 הקב"ה. ולכן - מחמת ידיעתן, ש"חיותן" בא להן מרצון הקב"ה,
43 אינן עוזבין רצונו ותפירה לעולם. ואם כן, - שאין הקליפות
44 עוברות אף פעם על רצונו של הקב"ה, הרי האדם העובר על
45 רצונו ותפירה, הוא גרוע ופחות הרבה מאד מהסטרא-
46 אחרא וקליפה, הנקראת "עבודה זרה" ו"אלהים אחרים",

47 – ומקבלים חיותם מהקליפה, **שְׁהם בְּהִמּוּת טְמֵאוֹת** – שאסור
48 לאכול אותן, וְחַיִּית וְעוֹפּוֹת טְמֵאִים וְשִׁקְצִים וְרָמְשִׁים, – כל
49 הברואים הללו, מקבלים חיותם משלש קליפות הטמאות לגמרי
50 – ואילו האדם, העובר על רצונו של הקב"ה על-ידי עשיית

עבירה, נעשה על-ידיה,

51 גרוע יותר ולמטה

52 מקליפות טמאות אלו

53 ומאלה שמקבלים חיותם

54 מהן, וּבְמֵאמְרֵי: "יִתּוֹשׁ

55 קְדָמְךָ", – בשעה שאדם

56 חוטא, אומרים לו: "יתוש

57 קדמך". מובנו הפשוט של

58 מאמר חכמינו ז"ל זה,

59 הוא: גם ה"יתוש" נברא

60 לפני בריאת האדם; ואילו

61 במובן רוחני המושגים של

62 "מוקדם" ו"מאוחר" הם

63 לא רק ביחס לזמן, אלא

64 ביחס למדרגה – "מוקדם"

65 פירושו: נעלה יותר

66 במדרגתו, ו"מאוחר"

67 פירושו: למטה במדרגה,

68 ובמאמר "יתוש קדמך"

69 הכוונה: שגם ה"יתוש"

70 נעלה במדרגתו מאשר האדם החוטא. **פִּירוּשׁ, דָּאף יִתּוֹשׁ**

71 **שְׁמִכְנִים וְאִינוּ מוֹצִיא**, – שהגמרא אומרת עליו שהוא "מכניס

72 ואינו מוציא", כלומר, הוא מסוג הקליפות שאינן שייכות

73 להשפעה, **שֶׁהֵיא קְלִיפָה תַּחְתּוֹנָה, וְרַחוּקָה מִבְּחִינַת**

74 **הַקְדָּשָׁה הַמְשַׁפְּעֵת, בְּתַכְלִית הַרְחוּק** – ההיפך הגמור מיתוש

75 שאינו משפיע כלל. שכן, "קדושה" היא "ביטול", ממנה נובעים

76 מעשי החסד וההשפעה על הולות; ואילו "קליפה" היא ענין של

77 "ישות", שכל דבר היא רוצה רק לעצמה בלבד – הרי, גם קליפה

78 זו, קוֹדְמָת – למעלה במדרגה, **לְאִישׁ חוֹטֵא, בְּהַשְׁתַּלְשָׁלוֹת**

79 **וִירִידַת תַּחֲיִית מִרְצוֹן הָעֲלִיּוֹן בְּרוּךְ־הוּא**, – להחיות את

80 הנבראים. הקליפה המתוארת כ"יתוש", מקבלת את חיותה

81 מהרצון העליון, ממדרגה עליונה יותר בסדר ההשתלשלות,

82 מאשר קבלתו של האדם החוטא, שהוא מקבל חיותו רק אחרי

83 שהחיות יורדת למדרגה נמוכה יותר. וְכַל־שֶׁכֶּן – נעלים ממנו

84 במדרגה, **שָׂאָר בְּעָלֵי חַיִּים הַטְּמֵאִים, וְאֶפְלוּ חַיִּית רָעוֹת**, –

85 וכל כך למה? – **שֶׁכֶּלֶם אֵינֶם מְשַׁנִּים תַּפְקִידָם**, – שנועד להם

86 מלמעלה, וּפְקִידָתוֹ יִתְבַּרֵּךְ שֶׁמֶרֶה רוּחָם, וְאֶף־עַל־גַּב דָּאִיהוּ

87 **לֹא חַי כו'**, – והגם שהוא עצמו "אינו רואה", כלומר: החיות

88 הרעות עצמן אינן יודעות מכך, אבל ה"מזל" שלהן רואה ויודע

89 מכך. מחמת ה"חיות" המחיה אותן, והחשה ברצון הקב"ה, אין

90 החיה עושה דבר בניגוד לציוויו של הקב"ה, וּכְמוֹ שֶׁכְּתוּב: "וְיִמְרְאוּכֶם

91 וְחִיתְכֶם וְחִיתְכֶם יִתְּהוּ עַל כָּל חַיַּת הָאָרֶץ", וּכְפִירוֹשׁ רַ"ל⁹²

1 להקב"ה, ולא היתה משתחוה לעבודה־זרה, כדי לא להיות

2 מנותקת מהקב"ה; וְכַל־שֶׁכֶּן לְכַבֵּשׁ הַיָּצֵר וְתַאֲוֹת הַנְּאוּף,

3 **שֶׁהֵם יְסוּרִים קָלִים מִמִּיתָה, ה' יִשְׁמְרֵנוּ**. – הרי בודאי שהיתה

4 יכולה לשלוט ביצר הניאוף, בגלל אהבתה המסותרת להקב"ה,

5 אלא "רוח שטות" בלבד,

6 היא המפתה אותה

7 ומסיטה אותה מן הדרך. 1

8 לחשוב, שעל-ידי חטא 2

9 הזנות, אין היא מתנתקת 3

10 מהקב"ה, ומשום כך היא 4

11 נכשלת בעבירה זו. אך 5

12 הרי אפשר לומר, שקיים 6

13 אצלה הבדל בחומרת 7

14 העוון ובמדת ההינתקות 8

15 מהקב"ה, בין האיסור של 9

16 זנות לבין האיסור של 10

17 עבודה־זרה – ובגלל אותו 11

18 הבדל, הרי ב"עבודה זרה" 12

19 היא מוסרת את נפשה 13

20 למרות שאין היא נמנעת 14

21 מלעבור על איסור זנות – 15

22 מסביר רבנו הוקן, שגם 16

23 הבדל זה שקיים אצלה, 17

24 מקורו ב"רוח שטות".

25 לולא רוח השטות, היתה יודעת ומרגישה שגם על-ידי זנות היא

26 נפרדת מהקב"ה. ידיעה זו היתה נוסכת בה כוח להימנע

27 מלחטוא חטא של זנות – וכך אומר ה"תניא" להלן: וְהַתְּפַרֵּשׁ

28 **שֶׁאֲצִלָּה בֵּין אִסוּר נְאוּף לְאִסוּר הַשְׁתַּחֲוָא לְעִבּוּד־זָרָה,**

29 **הוּא גַם־כֵּן רוּחַ שְׁטוּת דִּקְלִיפָה הַמְלַבֶּשֶׁת לְנֶפֶשׁ הָאֱלֹהִית**

30 – אלא, רוח השטות מלבישה את הנפש האלקית רק עַד בְּחִינַת

31 **חֻכְמָה שְׂפָה**, – כפי שהוסבר בפרקים הקודמים, שכוח ההוכמה

32 שבנשמה, הוא "כוח האמונה", **וְלֹא עַד בְּכָלֵל**, – על כוח

33 החכמה שבנשמה, אין "רוח שטות" מכסה ומסתירה, **מִפְּנֵי אוֹר**

34 **ה' הַמְלַבֵּשׁ בְּחֻכְמָה, בְּנוֹכַר לְעִיל**. – ובגלל זה, בשעה שהיו

35 כופים עליה לעבוד עבודה־זרה, הפוגעת מפורשות באמונת ה',

36 שעליה אין רוח השטות יכולה לכסות, היתה מוסרת את נפשה.

37 אך, כשמדובר באיסור זנות, שלגביו יכולה רוח השטות לכסות,

38 אין היא מונעת את עצמה מלזנות. על כל פנים, הרי גם ההבדל

39 שהיא מבדילה בין איסור ניאוף לאיסור עבודה־זרה, מקורו

40 ב"רוח שטות". **אֲבָל בְּאֵמַת לֵאמֹתוֹ, אֶפְלוּ עֲבָרָה קְלָה, הָרִי**

41 **הָעוֹבְרָה** – העובר עליה, עובר על רצון העליון בְּרוּךְ־הוּא,

42 **וְהוּא בְּתַכְלִית הַפְּרוּד מִיְחודוֹ וְאֶחָדוֹתוֹ יִתְבַּרֵּךְ, יוֹתֵר**

43 **מִסְטֵר־אֲחֵרָא וְקְלִיפָה הַנִּקְרָאת "אֱלֹהִים אֲחֵרִים" וְ"עִבּוּדָה**

44 **זָרָה" מִמֶּנּוּ**, – כפי שהוסבר לעיל, שהקליפה עצמה איננה

45 עוברת על רצונו של הקב"ה, ואילו הוא – עובר על רצונו של

46 הקב"ה, וְיוֹתֵר מִכָּל הַדְּבָרִים הַנִּשְׁפָּעִים מִמֶּנָּה בְּעוֹלָם הַזֶּה,

תורה, חלל עליו שבת אחת, כדי שישמור שבתות הרבה, 46
- כשאדם חולה, ולשם רפואתו צריכים לעשות מלאכה 47
האסורה בשבת - אומרת התורה על כך, שיחללו - לשם 48
החולה - שבת אחת, כדי שישמור לאחר מכן הרבה שבתות. 49
שמכל זה יוצא, 50

שהשבתות הרבות שאחר 51
כך, דוחות שבת אחת זו 52
שמחללים אותה - וזו 53
הסיבה לפיקוח נפש 54
שדוחה שבת, ולא משיב 55
קלות העבירות - של 56
שבת, וחמור - כמו 57
עבודה זרה, שנאמר 58
כאילו חילול שבת קל 59
מאשר עבודה זרה, 60
[תדע, - שאין הדבר תלוי 61
בקלות או בחומרתן של 62
העבירות, שהרי שבת 63
חמורה ושקולה 64
בעבודה זרה לענין 65
שחיטת מומר לדבר 66
אחר, - שהדין הוא, מי 67
שהוא "מומר" לחלל את 68

השבת (הוא מתמיד בחילול שבת) - שחיטתו אסורה באותה 69
מדה, כאילו היה "מומר" לעבוד עבודה זרה, ב"יורה דעה" 70
סימן ב, מה שאין כן במומר לגילוי עריות, - שדינו אינו כמו 71
"מומר" לעבודה זרה, הרי, שבכך חמור חילול שבת מגילוי 72
עריות, ואפילו הכי - ובכל זאת, פיקוח נפש דוחה שבת ולא 73
גילוי עריות; - הרי שאי אפשר לומר, שמה שפיקוח נפש אינה 74
דוחה גילוי עריות, הוא מחמת שגילוי עריות חמור יותר, שהרי 75
אנו רואים שביחס לשחיטה, חמורה שבת מ"מומר לדבר אחד". 76
הרי שמן ההכרח לומר שאין דברים אלה תלויים בחומרתן 77
וקלותן של העבירות. אלא הנהגת הכתוב הוא. - שביחס 78
לשאר עבירות - פיקוח נפש דוחה אותן, ואילו בשלש העבירות: 79
עבודה זרה, גילוי עריות ושפיכת דמים - אין פיקוח נפש דוחה 80
אותן. אך ביחס לחומרתן של העבירות, הגורמות, שבעל 81
העבירה יהיה נפד מהקב"ה בשעה שהוא עושה את העבירה, 82
אין, כאמור, שום הבדל, מאחר שעל-ידי כל עבירה, הוא 83
מתרחק תכלית רחוק מהקב"ה. ומשום כך, לולי ה"רוח שטות" 84
המכסה על האהבה המסותרת, לא היה יהודי עובר עבירה. 85
ברם, להלן יוסבר, שאם אכן קיים הבדל בין עבירה אחת לשניה, 86
במדת פירודו של בעל העבירה מהקב"ה; - זה מתבטא אחרי 87
עשיית העבירה, אז קיים הבדל בין העבירות שעונשן כרת 88
ומיתה בידי שמים לבין העבירות שאין עליהן עונש זה; אלא 89
שלאחר מעשה החטא, אם היא מעבירות שאין בהן כרת 90

ש"אין היה רעה מושלת באדם - להרע לו, אלא אם כן 1
נדמה לה כבהמה; והצדיקים שאין צלם אלהים מסתלק 2
מעל פניהם - כל חיות רעות אתכפפן קמיהו, - כל החיות 3
הרעות כפופות להם, כמו שכתוב בזהר גבי דניאל בגוב 4
אריות. - בקשר לדניאל 5
בגוב האריות, שלא רק 6

שפחדו ממנו ולא היוקו לו 7
אלא שגם הכניעו את 8
עצמן לפניו. סיבת כניעתן 9
היתה ה"צלם אלקים" 10
שהיה נסוך על פניו של 11
דניאל. הרי, שבחיות 12
הרעות, קיים הענין של 13
"מוליהו חיו" (המזל שלהן) 14
15 (רואה) - להכיר ב"צלם" 16
אלקים" שעל פניו של 17
הצדיק¹⁰. על כל פנים, הרי 18
שגם החיות הרעות, אינן 19
עושות דבר בניגוד לרצונו 20
של הקב"ה. ואם כן, - 21
הרי, החוטא ועובר - על 22
רצונו יתברך אפילו 23
בעבירה קלה - בלבד,

בשעת מעשה הוא בתכלית הרחוק מקדשה העליונה, 24
שהיא יחודו ואחידותו יתברך, יותר מכל בעלי חיים 25
הטמאים ושקצים ורמשים המושפעים מסטרא אחרא 26
וקלפת עבודה זרה. - בכל האמור יש משום הסברה, שמצד 27
האהבה המסותרת, שבכל אחד מישראל, להקב"ה, ביכלתו 28
להימנע מכל עבירה, גם מעבירה קלה, מאחר שעל-ידיה הוא 29
נפד מהקב"ה יותר מאשר בעלי החיים הטמאים. ומה שפיקוח 30
נפש - להציל נפש, דוחה שאר עבירות, - שמן התורה (אבל 31
לא עבודה זרה). ונם יעבר - על העבירה, ואל יתרג - אם 32
כופים עליו לחטוא, באיום של הריגתו, עליו לחטוא ולהישאר 33
בחיים - מלבד בשלש עבירות (עבודה זרה, גילוי עריות 34
ושפיכת דמים), שבחן הדין הוא "הרג - ואל יעבור", למשל: 35
בעבודה זרה - אם כופים עליו לעבוד עבודה זרה באיום של 36
הריגתו. עליו למסור את נפשו ולא לעבוד עבודה זרה. שכן, 37
פיקוח נפש אינו דוחה איסור של עבודה זרה. הרי, שעל-פי 38
תורה קיים הבדל בין שאר העבירות לבין עבודה זרה, ואילו 39
לעיל למדנו שההבדל שעושה האשה המנאפת, בין איסור 40
ניאוף לבין עבודה זרה, נובע מה"רוח שטות" - שבעבודה זרה 41
אין ה"רוח שטות" מכסה על האהבה המסותרת ובאיסור ניאוף 42
היא מכסה עליה? - על כך בא עתה ההסבר, שאין זה מתייחס 43
לקלות וחומרת העבירות, ומה שפיקוח נפש דוחה שאר עבירות 44
הינו בפרוש חז"ל¹¹: - (ביחס לפיקוח נפש בשבת): "אמרה 45

10. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "וראי' שאין משנים תפקידם - שנבראו באופן לטרוף רק בהמה ולא תינוק אפי' - עיין שם שבת קנא, ב - ועוד יותר מזה אשר הצדיקים כו' - (וי"ל שזמה מוכיח אשר יש ענין חזי - עד שמכחינים גם בצלם כו')". 11. שבת קנא, ב. יומא פה, ב.

1 ומיתה בידי שמים, שאין נפשו האלהית מתה לגמרי
2 ונכרתת משרשה באלהים חיים, רק שנפגם קצת דבקותה
3 ואחיותה בשרשה בחטא זה - איחודה של נשמתו של יהודי,
4 בשורשה באלקות - נפגם, ומאחר שהקשר שבין הנפש האלקית
5 לשורשה לא נותק כליל,

6 הרי כפי שיוסבר להלן, יש

7 באפשרות הנפש הבהמית
8 והגוף להתעלות מירידתם
9 בקליפה, ולהתקרב שוב
10 לקדושת הנפש האלקית.
11 ואילו עבירות שעונשן
12 כרת ומיתה בידי שמים,
13 לא זו בלבד שהקשר שבין
14 הנפש לשורשה - נפגם,
15 אלא הוא ניתק כליל. כפי
16 שמוסבר במקום אחר,
17 שהקשר שבין יהודי
18 להקב"ה, דומה ל"חבל" -
19 "יעקב חבל נחלתו"¹²,
20 כלומר: שש מאות ושלש
21 עשרה המצוות המקשרות
22 נשמתו של יהודי עם
23 שורשה האלקי, הן
24 בדוגמת חבל השזור
25 מתרי"ג נימים. כשנקרעים
26 כמה מהנימים - נחלש

27 החבל, אבל אין הוא נקרע לגמרי. כך למשל, עלידי עבירה
28 אחת - נקרעת "נימה" אחת ב"חבל" המקשר את הנשמה
29 לשורשה. ואילו בעבירות שיש בהן כרת ומיתה בידי שמים הרי
30 זה כאילו ה"חבל" כולו נקרע. להלן, באה הגהה, בה מסביר
31 רבנו הזקן, שחומרת העונשים על עבירות - היא בהתאם לגודל
32 הפגם שהעבירות פוגמות. שכן, מטרת ותכלית העונשים, היא
33 הרי לנקות ולזכך את הנפש מהכתם, שהנפש ושורשה בעולמות
34 העליונים נכתמו בעשיית העבירה. ממילא מובן, שחומרת וגודל
35 העונש - הם לפי גודל הכתם והפגם: הגהה * (ולפי ערך:
36 וחלוקי בחינת הפגם בנפש ובשרשה בעליונים, - הפגם
37 המתתוה עלידי עבירה אחת - שונה מהפגם המתתוה
38 מעבירה אחרת, כך הם חלוקי בחינת המרוק והעונש בגיהנם
39 או בעולם הזה, - היסורים שאדם סובל בגיהנם או בעולם-
40 הזה, המיועדים לנקות את נפשו, לכל עון וחטא עונש מיוחד
41 - שמטרתו היא: למרק ולהעביר הלכלוך והפגם, - שנעשו
42 בנפש ובשורשה. וכן בחיני מיתה וקרת אין פוגמין כלם
43 בשונה: - אר, על כל פנים, אחרי עשיית העבירה - אם
44 המדובר בחטא שאין עליו איסור כרת ומיתה בידי שמים - אז:
45 הרי גם נפשו החיונית הבהמית המלכשת בגופו, וכן גופו,

ליקוטי אמרים

מעבירות שאין בהן כרת ומיתה בידי שמים שאין
נפשו האלהית מתה לגמרי ונכרתת משרשה באלהים
חיים רק שנפגם קצת דבקותה ואחיותה בשורשה
בחטא זה* הרי גם נפשו
החיוני הבהמית המלוכש'
בגופו וכן גופו חוזרים
ועולים מהם"א וקליפה זו
ומתקרבים לקדושת נפש
האלהית המלוכשת בהם
המאמינה בה' אחד וגם

הגהה

(ולפי ערך וחלוקי בחי' הפגם
בנפש ובשרשה בעליונים כך הם חלוקי
בחי' המרוק והעונש בגיהנם או
בעוה"ז לכל עון וחטא עונש מיוחד
למרק ולהעביר הלכלוך והפגם וכן
בחיני מיתה וקרת אין פוגמין
כולם בשונה):

בשעת החטא היתה באמנה אתו ית' רק שהיתה
בבחי' גלות ממש תוך נפש הבהמית מס"א המחטיאה
את הגוף ומורידתו עמה בעמקי שאול למטה מטה תחת
טומאת הם"א וקליפת ע"ז ה' ישמרנו ואין לך גלות גדול
מזה מאיגרא רמה כו' וכמש"ל דשרש ומקור נפשו' כל
בית ישראל הוא מחכמה עילאה והוא ית' וחכמתו אחד
וכו' והוא כמשל האוחז בראשו של מלך ומורידו למטה
וטומן פניו בתוך בית הכסא מלא צואה שאין לך עלבון

שנמצא בגלות, שאינו פועל אז פעולתיו כרצונו, כך גם אין
הנפש האלקית פועלת אז פעולתה, שהרי רצונה הוא להשפיע
על הגוף בעבודה של תורה ומצוות ולקשרן עם הקב"ה, כפי
שזכר בפרקים הקודמים, וזאת מפני שהנפש האלקית נמצאת
בגלות הנפש הבהמית, הנמצאת בשעת החטא בתהום העמוק
ביותר של הקליפה והסטרא-אחרא, ואין לך גלות גדול מזה,
- מאשר גלות הנפש האלקית בשעה שהאדם חוטא, "מאגרא
רמה כו'", - הירידה "מגג גבוה ביותר - לבור עמוק ביותר",
מהמדריגה הנעלה ביותר בה נמצאת הנשמה - לתהום העמוק
ביותר של הסטרא-אחרא, וכמו שנתבאר לעיל דשרש
ומקור נפשות כל בית ישראל הוא מחכמה עילאה, והוא
יתברך והכמתו אחד וכו'. - הרי שהנשמה היא במדריגה
נעלה ביותר, ומשם היא יורדת למטה, עד לגלות במדריגות
הנחותות ביותר של קליפות וסטרא-אחרא, בשעה שהאדם
חוטא, והוא כמשל האוחז בראשו של מלך ומורידו
למטה וטומן פניו - של המלך, בתוך בית הכסא מלא
צואה, שאין לך עלבון גדול מזה, אפילו עושה בן לפי
שעה, - כמו בענינו, שבאשר יהודי לוקח את הנשמה
שמחכמה עילאה "ראשו של מלך" - ומוריד אותה בגלות

חוזרים ועולים מהסטרא-אחרא וקליפה זו, - בהן ירדו
בשעת עשיית החטא, ומתקרבים לקדושת נפש האלהית
המלכשת בהם - בנפש הבהמית ובגוף, המאמינה - הנפש
האלקית מאמינה תמיד בה' אחד. וגם בשעת החטא היתה
באמנה אתו יתברך, -
שכן, הנפש הבהמית,
באמצעות הגוף, היא זו
שעוברת את העבירה,
ואילו הנפש האלקית
נשארת נאמנה להקב"ה,
גם בשעת עשיית החטא;
רק שהיתה - הנפש
האלקית, בבחינת גלות
ממש תוך נפש
הבהמית מסטרא-
אחרא, המחטיאה -
הנפש הבהמית את הגוף
ומורידתו עמה בעמקי
שואל למטה מטה
תחת טומאת הסטרא-
אחרא וקליפת עבודה
זרה, ה' ישמרנו. - הרי
בשעה שהנפש הבהמית
מחטיאה את הגוף -
נמצאת הנפש האלקית
בה בגלות; כמו מי

שנמצא בגלות, שאינו פועל אז פעולתיו כרצונו, כך גם אין
הנפש האלקית פועלת אז פעולתה, שהרי רצונה הוא להשפיע
על הגוף בעבודה של תורה ומצוות ולקשרן עם הקב"ה, כפי
שזכר בפרקים הקודמים, וזאת מפני שהנפש האלקית נמצאת
בגלות הנפש הבהמית, הנמצאת בשעת החטא בתהום העמוק
ביותר של הקליפה והסטרא-אחרא, ואין לך גלות גדול מזה,
- מאשר גלות הנפש האלקית בשעה שהאדם חוטא, "מאגרא
רמה כו'", - הירידה "מגג גבוה ביותר - לבור עמוק ביותר",
מהמדריגה הנעלה ביותר בה נמצאת הנשמה - לתהום העמוק
ביותר של הסטרא-אחרא, וכמו שנתבאר לעיל דשרש
ומקור נפשות כל בית ישראל הוא מחכמה עילאה, והוא
יתברך והכמתו אחד וכו'. - הרי שהנשמה היא במדריגה
נעלה ביותר, ומשם היא יורדת למטה, עד לגלות במדריגות
הנחותות ביותר של קליפות וסטרא-אחרא, בשעה שהאדם
חוטא, והוא כמשל האוחז בראשו של מלך ומורידו
למטה וטומן פניו - של המלך, בתוך בית הכסא מלא
צואה, שאין לך עלבון גדול מזה, אפילו עושה בן לפי
שעה, - כמו בענינו, שבאשר יהודי לוקח את הנשמה
שמחכמה עילאה "ראשו של מלך" - ומוריד אותה בגלות

18 שבאחד מביקוריו של ה"צמח צדק" אצל קבוצת "קנטוניסטים"
19 - חיילים יהודים שנחטפו בצעירותם מהוריהם, ובמשך שנים
20 רבות החזיקו אותם בצבא, ונקטו את כל האמצעים לנתק אותם
21 מיהודים ומיהדות. וה"צמח צדק" אמר להם, שעל המרת
22 האמונה חלילה, צריכים
23 למסור את הנפש, וגם אם
24 הקיסר עצמו מצוה
25 לעשות זאת - אסור
26 לשמוע בקולו. כעבור
27 כמה שנים, בא הקיסר הרוסי לבקר את הצבא באימוניו, וראה
28 אחדים מהחיילים מצטיינים במיוחד באימונים. שאל הקיסר
29 לשמותיהם, וכשענו לו, שאחד שמו ברוך, השני יעקב והשלישי
30 משה, התרגו הקיסר רוגז רב וציווה שימירו את דתם רחמנא'
31 ליצלן. ענו לו אותם חיילים, שלפני כמה שנים אמר להם הרבי
32 ה"צמח צדק" שעל ענין כזה צריכים למסור את הנפש. וגם אם
33 הקיסר מצוה לעשות זאת - אסור לשמוע בקולו, וקפצו מיד
34 אל תוך הנהר ומסרו את נפשם על קידוש השם.

1 בסטרא-אחרא, הנקראת "קיא צואה" - הרי ירידה זו היא רק
2 באופן זמני, בשעת עשיית החטא. שכן, אחרי עשיית החטא -
3 יוצאת הנפש האלקית מהגלות והסטרא-אחרא - ובכל זאת
4 יש בירידה זמנית זו משום עלבון גדול ביותר, שְׁהִקְלִיפוֹת
5 וְסִטְרָא־אֲחָרָא נִקְרָאוֹת
6 "קיא צואה", כְּנוּדָע: -
7 הרי, שרק אחרי מעשה
8 החטא, קיים הבדל בין
9 עבירה אחת לשניה,
10 ואילו בשעת מעשה החטא - נפרדים מהקב"ה באמצעות כל
11 עבירה. ממילא, מאחר שלכל יהודי יש אהבה מסותרת,
12 שהיא הכוח המניע להתאחד עם הקב"ה ולא להיות נפרד
13 ממנו - יש באפשרותו להימנע מכל עבירה ולקיים כל
14 המצוות.
15 בפרק זה דובר, שכל יהודי מוכן ומוזמן למסור את נפשו שלא
16 לעבוד עבודה-זרה. בהקשר לכך מן הראוי להוסיף מה שמביא
17 הרבי מוהריי"צ נשמתו-עדן מליובאוויטש, באחת משיחותיו,

יום חמישי כ"ה שבט

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' לא, פרק כה וזהו שכתוב... עד עמ' 62, אח"כ.

61 ומכיון שכך, היה יהודי מונע את עצמו מלחטוא נגד הקב"ה, אילו לא
62 ה"רוח שטות" של הנפש הבהמית המכסה על אהבתו, וגורמת שלא
63 ירגיש כיצד הוא נפרד חלילה מהקב"ה על-ידי העבירה. בפרק כ"ה,
64 שאנו עומדים ללמוד עתה, יסיים רבנו הזקן הסברתו, שבכל שעה יכול
65 יהודי להסיר מעצמו את
66 ה"רוח שטות", ולעורר בתוכו
67 את האהבה המסותרת, כך,
68 שכשבאה עבירה לידו - יחוש
69 מיד, שעל-ידי העבירה הוא
70 מנתק את עצמו מהקב"ה,
71 וממילא ימנע מלעשותה;
72 וכשבאה מצוה לידו - יזכור
73 מיד, שאהבתו להקב"ה מכתיבה לו לקיים את המצוה, כי על-ידיה הוא
74 מתאחד עם הקב"ה.
75 וְזֶהוּ שֶׁכָּתוּב: "כִּי קָרוֹב אֵלֶיךָ הַדְּבָר מְאֹד וְגו'", - לקיים
76 תורה ומצוות "בלבבך", באהבת ה' וביראת ה', שֶׁכָּכֵל עֵת וּכְכֹל
77 שְׁעָה בְּיָדוֹ שֶׁל אָדָם וּבְרִשּׁוֹתָיו הוּא לְהַעֲבִיר רוּחַ שְׁטוּת -
78 המקשה את רגישותו, שעל-ידי עבירה הוא נפרד מהקב"ה,
79 וְהַשְׁכָּחָה - שקיימת בו אהבה להקב"ה, ואשר בגללה עליו
80 לקיים מצוות, כדי להתאחד עם הקב"ה - הוא יכול להסיר "רוח
81 שטות" זו מִקִּרְבּוֹ, וְלִזְכֹּר וּלְעוֹרֵר אֶהְבְּתוֹ לַה' אֶחָד, הַמְסֻתֶּרֶת
82 בְּרִדְאִי בְּלִבּוֹ בְּלִי שׁוּם סִפְקָה. - הרי ברור הדבר בלי שום
83 פקפוק, שקיימת בלבו אהבה להקב"ה. שכן, כאמור, גם רשע וקל
84 שבקלים ישנה בלבו אהבה מסותרת להקב"ה. וְזֶהוּ שֶׁכָּתוּב:
85 "וּבְלִבְכֶּךָ". - שיהודי יכול לקיים תורה ומצוות באהבה שבלבו
86 להקב"ה. - ולא רק באהבת ה': שכן, בקיום תורה ומצוות ישנו

35 פֶּרֶק כ"ה. בפרק כ"ה, יסיים רבנו הזקן, את אשר התחיל להסביר בפרק
36 י"ח, את הפסוק: "כי קרוב אליך הדבר מאד בפיך ובלבבך לעשותו" -
37 שמאד קרוב וקל לכל יהודי לקיים תורה ומצוות, לא רק בשלשה
38 הלבבושים: מחשבה, דיבור ומעשה, - שזהו הפירוש הפשוט של "בפיך"
39 ובלבבך לעשותו" ("בפיך") -
40 בפה שלך, בדיבור, "בלבבך" -
41 בלב, מחשבה, ו"לעשותו" -
42 לעשות, מעשה) - אלא גם
43 בפירוש הפנימי של "בלבבך",
44 והיינו: עם רגשות הלב,
45 באהבה וביראה להקב"ה.
46 שאל על כך רבנו הזקן בפרק
47 י"ז: לכאורה מרגישים וחשים אנו, שאין כל-כך קרוב וקל שתהיה לאדם
48 אהבת ה' והסביר רבנו הזקן, שעל-ידי התבוננות האדם בגדולת הקב"ה
49 - מתעורר בו הרגש של אהבת ה'. ברם, מאחר שדבר זה יכול לבוא רק
50 אחרי התבוננות עמוקה בגדולת ה', הרי, שכבר ממילא אי-אפשר לומר
51 שזה "קרוב מאד", כי לשם התבוננות, נדרשת ידיעה בגדולת הקב"ה וגם
52 שהמוח והלב יהיו מתאימים לכך, כדי שיוכל האדם לעורר בתוכו אהבת
53 ה' - לכן הסביר רבנו הזקן בפרק י"ח שקיים אופן נוסף כיצד על יהודי
54 לקיים תורה ומצוות, ברגש של אהבה להקב"ה: על-ידי "אהבה
55 מסותרת", שישנה בכל אחד מישראל להקב"ה. אהבה זו אין מן הצורך
56 ליצור על-ידי התבוננות, כי היא נמצאת באופן טבעי בכל יהודי ויהודי.
57 רבנו הזקן הסביר משמעותה וענינה של אהבה זו: השאיפה והמשיכה
58 של הנשמה היהודית להתאחד עם שורשה האלקי, ולא להיות נפרד
59 ממנו, גם אם דרושה לכך מסירות נפש. לאחר מכן דובר, שעל-ידי קיום
60 מצוה מתאחד יהודי עם הקב"ה, ועל-ידי כל עבירה הוא נפרד מהקב"ה:

1 גם "סור מרע", להימנע מעבירות, ועל כך נדרשת יראת ה'
2 הפחד מהקב"ה. לכן, מציין רבנו הזקן מיד, שאהבה זו כוללת
3 בתוכה גם יראה, ומצד יראה זו בידו להימנע מלעשות עבירה.
4 וְנִכְלָל בָּהּ - באהבה זו, גַּם דְּחִילוֹ, - יראה, דְּחִינּוֹ - המורא

5 והפחד, שְׁלֹא לִפְרֹד

6 בְּשׁוֹם אִפֵּן מִיָּחֻדוֹ

7 וְאַחֲדוּתוֹ יִתְבָּרֵךְ, אִפְּלוֹ

8 בְּמִסִּירַת נֶפֶשׁ מִמֶּשֶׁ, -

9 גם אם ייאָלץ למסור את

10 נפשו כדי שלא להיות

11 נפרד מהקב"ה, כְּלִי שׁוֹם

12 טַעַם וְשִׁכָּל מִשְׁגֵּן - מדוע

13 עליו למסור את נפשו,

14 אֲלֵא בְּטִבֵּעַ אֱלֹהִי. - כפי

15 שהוסבר בפרק י"ט, במשל

16 אור הנר, הנמשך באופן טבעי לשורשו - כך נמשכת הנשמה

17 באופן טבעי לשורשה האלקי, לגבה יש בכך משום "טבע" אלקי,

18 שלמעלה מהבנה. כך היא כוללת גם חרדה ופחד טבעי -

19 שאותה המשכה של התאחדות עם הקב"ה - לא תנותק, גם אם

20 בגלל כך יצטרך למסור את נפשו, וְכִלְיִשְׁכָּן בְּשִׁבְרִית

21 הַתְּאֻוֹת, הַקֶּלֶה מִיִּסּוּרֵי מִיתָה, - והוא הרי מוכן גם למסור

22 את נפשו - הרי שוודאי הדבר, שְׁקִרּוֹב אֵלָיו הַדָּבָר יוֹתֵר

23 לְבִבֵּשׁ הַיָּצֵר, הֵן בְּכַחֲנִית "סור מרע", - להימנע מעשיית

24 עבירות, אִפְּלוֹ מַעֲבֵרָה קְלָה שֶׁל דְּבָרֵי סוֹפְרִים, - שהיא

25 איסור מדרבנן בלבד, ולא איסור מן התורה - גם בזה ביכלתו

26 לשלוט בעצמו, שְׁלֹא לַעֲבֹר עַל רְצוֹנוֹ יִתְבָּרֵךְ, - ולא לחטוא,

27 מֵאַחֵר שֶׁנִּפְרָד בָּהּ - אם יחטא, מִיָּחֻדוֹ וְאַחֲדוּתוֹ, כְּמוֹ

28 בְּעִבּוּדֵי-זֶרָה מִמֶּשֶׁ, בְּשַׁעַת מַעֲשֵׂה. - בשעה שהוא חוטא,

29 כפי שהוסבר בפרק הקודם, שבשעה שהוא חוטא, הוא נפרד

30 מהקב"ה, באותה מדה כפי שהוא נפרד ממנו, בשעה שהוא

31 עובד עבודה-זרה, ומאחר שהיה גם מוסר את נפשו, ובלבד

32 שלא לעבוד עבודה-זרה - באותה מדה עליו להימנע גם

33 מעבירה זו, שהרי גם עלידי עבירה זו, הוא נפרד, בשעת

34 מעשה, מהקב"ה. אך, בכל זאת קיים הבדל בין עבודה-זרה,

35 לבין עבירות קלות יותר - וזאת ביחס לזמן שאחרי עשיית

36 העבירה: בעבודה-זרה, הוא נשאר נפרד מהקב"ה גם לאחר

37 שנכשל בעבירה גדולה זו; ואילו בעבירות קלות יותר,

ליקוטי אמרים

דחילו דחינו שלא ליפרד בשום אופן מיחודו ואחדותו
יתברך אפי' במסירת נפש ממש בלי שום טעם ושכל מושג
אלא בטבע אלהי וכ"ש בשבירת התאוות הקלה מיסורי
מיתה שקרוב אליו הדבר יותר לכבוש היצר הן בבחי'
סור מרע אפי' מעבירה קלה של דברי סופרים שלא
לעבור על רצונו ית' מאחר שנפרד בה מיחודו ואחדותו
כמו בע"ז ממש בשעת מעשה והרי גם בע"ז יכול
לעשות תשובה אח"כ.

38 ההיפרדות מהקב"ה מוגבלת רק לזמן ביצוע העבירה בלבד -
39 אלא שרבנו הזקן מעיר מיד, שלאמיתו של דבר קיימת עצה גם
40 בעבודה-זרה, שלא ישאר נפרד מהקב"ה - והיא: עלידי
41 תשובה שבידה להשפיע גם בעבירה של עבודה-זרה. אף-על-

42 פיכן אנו רואים שהוא

43 לא שועה לעצה זו, אלא

44 מוסר את נפשו, ובלבד

45 שלא להיות נפרד

46 מהקב"ה גם בשעת

47 ההשתחויה לעבודה-

48 זרה. הרי שאותו שיקול -

49 כוחו יפה גם כדי להימנע

50 מעשיית עבירות קלות

51 יותר, מאחר שגם עלידי,

52 הוא נפרד בשעת מעשה

53 מהקב"ה. על כך אומר רבנו הזקן: להלן: וְהָרִי גַם בְּעִבּוּדֵי-זֶרָה

54 יָכוֹל לַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה אַחֲרֵי-כֵן - שתבטיח, שאחרי עשיית

55 העבירה, לא יהיה נפרד מהקב"ה. כך, אפשר שתישאל השאלה:

56 אמנם, גם בעבודה-זרה יש לו פתרון שלא להיות נפרד מהקב"ה

57 אחרי עשיית החטא - עלידי תשובה. ברם, על הסתמכות כזו

58 על "תשובה" שיעשה אחר כך, כבר אמרו רבותינו ז"ל: "האומר

59 אחטא ואשוב - אין מספיקן בידו לעשות תשובה"², הרי שביחס

60 לעבודה-זרה, אין הוא יכול לסמוך מראש על ה"תשובה"

61 שיעשה אחר כך, ומשום כך הוא מוסר את נפשו, כדי שלא

62 יישאר נפרד תמיד מהקב"ה. ואילו בעבירה אחרת, הרי אחרי

63 עשיית העבירה אין הוא נשאר, בדרך ממילא, נפרד מהקב"ה,

64 מבלי להסתמך על "תשובה" - כיצד, איפוא, אפשר לומר

65 בפסקנות, שכשם שהוא יכול להימנע מעבודה-זרה - כך הוא

66 יכול להימנע מכל עבירה אחרת? על כך באה התשובה: מה

67 שחכמינו ז"ל אומרים "אין מספיקים בידו לעשות תשובה", אין

68 הכוונה שנוטלים ממנו לגמרי את היכולת לעשות תשובה.

69 הכוונה היא רק זאת בלבד: אין עוזרים לו בכך, אין מספיקים לו

70 את הרגע המתאים לעשות תשובה. אך אם הוא מתאמץ ודוחק

71 את עצמו ועושה תשובה - תשובתו מועילה ומתקבלת. כך,

72 שאכן יש בידו להסתמך על ה"תשובה" שיעשה אחרי שיעבוד

73 עבודה-זרה - ובכל זאת הוא נמנע מכך ובלבד שלא יהיה נפרד

74 מהקב"ה בשעת מעשה.

יום שישי כ"ו שבט

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 62, ואף שהאומר... עד עמ' 62, עליו כנודע.

ליקוטי אמרים

ואף שהאומר אחטא ואשוב

אין מספיקין בו' היינו שאין מחזיקים ידו להיות לו שעת

הכושר לעשות תשובה אבל אם דחק השעה ועשה

75 |ואף ש"האומר אחטא

76 ואשוב - אין מספיקין

77 בו", - בידו לעשות⁹

78 תשובה, הִינּוּ שְׁאִין¹⁰

79 מחזיקים ידו להיות לו¹¹

80 שְׁעַת הַכֹּשֶׁר לַעֲשׂוֹת

81 תְּשׁוּבָה, - שדריך כלל,

82 הרי נותנים לאדם

83 מלמעלה את הכוח ואת

84 הזמן הנאות לחזור

- 1 בתשובה, אך מי שסומך בשעת החטא על כך שלאחר מכן יחזור
2 בתשובה - לא עוזרים לו מלמעלה בכך ולא נותנים לו את
3 ההזדמנות לכך. אבל אם דחק השעה ועשה תשובה - אין
4 לך דבר שעומד בפני התשובה. - תשובה עוזרת תמיד. הרי
5 שגם בעבודה זרה היה יכול להסתמך שלאחר
6 החטא לא יהיה נפרד
7 מהקב"ה, על ידי
8 ה"תשובה" שיעשה. ואף
9 על-פירכו, כל איש
10 ישראל מוכן ומזומן
11 למסור נפשו על קדשת
12 ה', שלא להשתחוות
13 לעבודה זרה אפילו לפי שעה ולעשות תשובה אחר-כך, -
14 כלומר: הוא ימסור את נפשו, גם כשירצו לאלץ אותו
15 להשתחוות לעבודה זרה לשניה אחת בלבד, ולאחר שניה זו -
- 17 יוכל לחזור בתשובה, שאז הרי אין זה מפני שתמיד יהיה נפרד
18 מהקב"ה, אלא גם שניה בודדת זו של היפרדות מהקב"ה, בשעת
19 מעשה החטא - מספיקה לו, שלא להשתחוות לעבודה זרה. וכל
20 כך למח? ובאיזה כוח? ותינו - הרי זה, מפני אור ה' המלכש
21 בנפשו - של בני ישראל,
22 בנזכר לעיל, שאינו -
23 אור ה' זה אינו בבחינת
24 זמן ושעה כלל, אלא
25 למעלה מהזמן, ושליט
26 ומושל עליו, - על הזמן,
27 בנודע. - כל האמור הוא
28 בקשר לשאלה, איך נותנת
29 האהבה המסותרת ליהודי
30 את הכוח לשלוט ביצר הרע שלו ולהימנע מלעשות עבירה -
31 "סור מרע". להלן תוסבר פעולתה של האהבה המסותרת
32 ב"עשה טוב", בצורה החיובית של קיום המצוות:

ליקוטי אמרים

תשובה אין לך דבר שעומד בפני התשובה. ואעפ"כ כל איש ישראל מוכן ומזומן למסור נפשו על קדושת ה' שלא להשתחוות לע"ז אפי' לפי שעה ולעשות תשובה אח"כ והיינו מפני אור ה' המלוכש בנפשם כנ"ל שאינו בבחי' זמן ושעה כלל אלא למעלה מהזמן ושליט ומושל עליו כנודע.

יום שבת קודש כ"ז שבט

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 62, והן בבחי' ועשה... עד עמ' 62, עבודת הצדקה.

- 33 והן בבחינת "ועשה טוב", - ביכולת האדם לנצל את כוחה
34 של האהבה המסותרת, כדי להתגבר פארי בגבורה ואמין
35 הלב נגד היצר, - הרע,
36 המכביד את גופו ומפיל
37 עליו עצלה, - שהיא
38 (העצלות) מבחינת יסוד
39 העפר שבנפש הבהמית,
40 - כפי שלמדנו בפרק
41 הראשון, מלחמיות גופו
42 בנזירות בכל מיני טרף
43 ועבודת משה בעבודת
44 ה', שיש בה טרף ועמל,
45 בנזון: לעמל בתורה
46 בעיון וכפה - לדבר דברי
47 תורה באופן של לא
- 48 פסיק פומיה מנרסא, - פיו לא פוסק מללמוד, דבר שדורש
49 יגיעה עצומה. וכמאמר רז"ל: "לעולם ישים אדם עצמו על
50 דברי תורה כשור לעל
51 ובחמור למשאו", וכן
52 לתפלה בבונה - שתהיה
53 מתוך יגיעה, בכל כחו
54 ממש, וכן בעבודת ה'
55 שהיא בדבר שבממון,
56 כמו עבודת הצדקה; -
57 מנויים כאן שלשה דברים
58 - שלשה העמודים
59 שעליהם העולם עומד:
60 "תורה, עבודה (שתפלה)
61 היא במקום קרבנות),
62 גמילות חסדים".

ליקוטי אמרים

והן בבחי' ועשה טוב להתגבר כארי בגבורה ואומץ הלב נגד היצר המכביד את גופו ומפיל עליו עצלה מבחי' יסוד העפר שבנפש הבהמית מלהטריח גופו בזריות בכל מיני טורח ועבוד' משה בעבודת ה' שיש בה טורח ועמל כגון לעמול בתורה בעיון ובפה לא פסיק פומיה מגירסא וכמאמר"ל לעולם ישים אדם עצמו על דברי תורה כשור לעול וכחמור למשאווי וכן לתפלה בכונה בכל כחו ממש וכן בעבודת ה' שהוא בדבר שבממון כמו עבודת הצדקה

3. פרק יט. 4. על המלים "שאינו וכו'" אלא למעלה מהזמן, ושליט ומושל עליו. - העיר כ"ק אדמו"ר שליט"א: "וי"ל שאומר בזה ב' ענינים: מצד למעלה מן הזמן כל ענין (אפי' דרגע יש בו ענין דנצחיות, וכדלקמן בקדושה. אלא שבענין דלע"ז תשובה עוקרתו) נצחי הוא. (ב) מצד ושליט ומושל עליו אפשר דענין דלפי שעה יהפך להיות נוגע יותר מזה דומן ארוך". 5. עבודה זרה ה, ב.

המשך ביאור למס' חולין ליום שבת קודש עמ' ב

- 1 'מרבח רגלים' זה נדל, שקוראים לו מאה רגלים. 'עד כל מרבח
2 רגלים, לרבות את הדומה לנדל, ואת כל הדומה למין שדומה
3 לנדל, שאסור.
4 הגמרא מוכיחה שלויתן הוא דג טהור: תניא, רבי יוסי בן דורמסקית
5 אומר, לוי' דג טהור הוא, שנאמר (איוב מא ז) 'נאנה אפיני קננים'.
6 ובהמשך נאמר (שם מא כב) 'תחתיו חרדי חרש', פסוקים אלו
7 מתארים את הלוי' ואת חזקו. ודורשת הגמרא: 'אפיני קננים',
- 8 אלו קשקשים שבו שהם סגורים וחתומים בו בדוחק, ומגנים עליו
9 בחזק. 'תחתיו חרדי חרש' אלו קנפירין שפוחת בהן, שהם
10 מחדודים ומחתכים את המים בחוד שלהם כחרס חד, כדי שלא
11 יעכבוהו כאשר הוא שט.
12 הדרן עלך אלו טרפות

יום ראשון

יום רביעי

כא שבט

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: יתרו, רביעי עם פירש"י.
תהלים: קד-קה.
תניא: אך המחשבה . . . כט כפקודין.

חובת נשי ובנות החסידים יחיו לעמד בשורה ראשונה בכל מפעל של חזוק הדת והיהדות בכלל, ובפרט בענין טהרת המשפחה. ועליהם לארגן חברת בנות החסידים לחזק כל דרכי החסידים בעניני הדרכה וחנוך, כמו שהיה בבתי החסידים מאז ומקדם.

יום שני

יום חמישי

כב שבט

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: יתרו, חמישי עם פירש"י.
תהלים: קר-קז.
תניא: ומאחר שרצון . . . בלא"ה.

עם זיינען דא צווייערליי חוקים: (א) א געזעץ וועלכער שאפט לעבען (ב) א געזעץ וועלכער ווערט באשאפען פון לעבען. מענשליכע געזעצען זיינען געשאפען פון לעבען, דערפאר זיינען זיי אין יעדער לאנד פארשידען, לויט די תנאים פון לאנד. תורת ה', איז דער גטליכער געזעץ וועלכער שאפט א לעבען. תורת ה' איז תורה אמת, די תורה איז אין אלע ערטער און אין אלע צייטען גלייך, תורה איז נצחית.

קיימים שני סוגי חקים: (א) חק שיוצר חיים. (ב) חק שנוצר מהחיים. חקי אנוש נוצרו מתוך החיים, לכן הם שונים בכל מדינה, לפי תנאי המדינה. תורת ה', היא החק האלקי שיוצר חיים. תורת ה' היא תורת אמת, התורה היא בכל מקום ובכל זמן וזה, התורה היא נצחית.

יום שלישי

יום ששי

כג שבט

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: יתרו, ששי עם פירש"י.
תהלים: קח-קיב.
תניא: ומוז יוכל . . . כמ"ש לקמן.

אמאל ארויסגייענדיק פון זיין חדר, האט דער אלטער רבי אנגעטראפען, ווי די רביצין זאגט צו עטליכע פרויען: "מיינער זאגט".

האט דער רבי געזאגט: מיט איין מצוה בין איך דיינער, מיט מצות וויפיל איז מען דעם אויבערשטען'ס. און איז געפאלען אויף דער פריטעלקע און האט זיך פארדבק'עט. אויפכאפענדיג זיך פון דבקות, האט ער געזאגט: צאינה וראינה – אויף ארויסגיין פון זיך און זעהן אלקות, ווערט דאס פון – בנות ציון, מלכות מעוררת ז"א, לעתיד לבוא וועט זיין אשת חיל עטרת בעלה.

פעם, ביצאו מחדרו, הודמן ושמע אדמו"ר הזקן כיצד הרבנית אומרת לכמה נשים: "שלי [=בעלי] אומר".

– אמר הרבי: בגלל מצוה אחת אני שלך, בכמה מצות אנו של הקדוש-ברוך-הוא! ונפל על מזונות הדלת, פלו דבקות. בהתעוררו מהדבקות אמר: "צאינה וראינה" – כדי לצאת מעצמו ולראות אלקות, זה נהיה מ"בנות ציון" – מלכות מעוררת ז"א [=זעיר אנפין, ששת המדות הקדושות העליונות], לעתיד לבא יהיה "אשת חיל עטרת בעלה".

יום
רביעי

שבת

כד שבט

ה'תש"ג

בשעת קריאת עשרת הדברות עומדים, ופניהם אל הספר תורה.

הפטרה: בשנת... מצבתה

. מברכים ראש חדש אדר ראשון. אמירת כל התהלים בהשכמה. יום התועדות.

שיעורים. חומש: יתרו, שביעי עם פירש"י.

תהלים: קיג-קית.

תניא: פרק כד. וזה . . . כנודע.

וירא העם וינועו, אז זיי האבען דערזעהן ג-טליכקייט איז שוין וינועו, עס איז געוואָרען א תנועת חיים.

"וירא העם וינועו" - כשהם ראו אלקות, הרי מיד "וינועו", נפעלה תנועת חיים.

אלו ידעתם - אמר אדמו"ר ה"צמח צדק" - כחם של פסוקי תהלים ופעלתם בשמי רום, הייתם אומרים אותם בכל עת. תדעו שמזמורי תהלים שוברים כל המחצות, ועולים בעלוי אחר עלוי בלי שום הפרעה, ומשתטחים לפני אדון עולמים ופועלים פעלתם בחסד וברחמים.

יום
חמישי

יום ראשון

כה שבט

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: משפטים, פרשה ראשונה עם פירש"י.

תהלים: קיט, אשרי . . . מצותך מאד.

תניא: פרק כה. וזהו . . . 62 אח"כ.

לערנען בכל יום א פרשה חומש מיט פירש"י (זונטאָג ביז שני, מאַנטאָג ביז שלישי וכו'), אמירת תהלים בכל יום, גומר זיין דעם תהלים שבת מברכים - דאָס דארף מען אָפהיטען, דאָס איז נוגע איהם, זיינע קינדער און קינדס קינדער.

ללמד בכל יום פרשת השבוע, חמש עם פרוש רש"י (יום ראשון - עד "שני", יום שני - עד "שלישי" וכו'); אמירת תהלים בכל יום, לגמור את התהלים בשבת מברכים - על כך יש להקפיד. זה נוגע לו, לבניו ולבני בניו.

יום
שישי

יום שני

כו שבט

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: משפטים, שני עם פירש"י.

תהלים: קיט, מה . . . לא שכחתי.

תניא: ואף שהאומר . . . עליו כנודע.

אהבה איז דער רוח החיים אין עבודת החסידות, דער חוט המקשר חסידים איינעם מיט דעם אנדערען, און דער חוט המקשר רבי מיט חסידים און חסידים מיט רבי'ן. עס איז הן בדרך אור ישר הן בדרך אור חוזר, האָט קיינע מחיצות ניט, און עס איז העכער פון דער הגבלה פון מקום וזמן.

אָהבה היא רוח החיים בעבודת החסידות, החוט המקשר חסידים בינם לבין עצמם, והחוט המקשר רבי עם חסידים וחסידים עם הרבי. הן בדרך "אור ישר", והן בדרך "אור חוזר" [=גם מצד הרבי וגם מצד החסיד]; אין לכך שום מחצות, והוא נעלה מהגבלת מקום וזמן.

שבת
קודש

יום שלישי

כז שבט

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: משפטים, שלישי עם פירש"י.
תהלים: קכ"ד.
תנאי: והן בבחי' . . . עבודת הצדקה.

אֲדַנִּי אָבִי מוֹרֵי וְרַבִּי [הַרְש"ב] כּוֹתֵב בְּאַחַד מִמְּאַמְרָיו: חֲסִידִים הַקּוֹדְמִים עָשׂוּ הֶסֶכֶם בְּנִפְשָׁם, שְׁכָל דְּבַר הַמֶּתֶר, אֵךְ שֵׁשׁ לוֹ אֵיזָה רְצוֹן וְחֻמְדַּת הַלֵּב לָזֶה – לֹא יַעֲשֶׂנוּ, וְעַל יְדֵי זֶה נַעֲשֶׂה שְׁכִירַת הַתְּאֻהָ.

אגרות קודש

ב"ה, כ"ד טבת, תשכ"ב

יום ההילולא של אדמו"ר הזקן
בעל התניא והשלחן ערוך,
ברוקלין, נ. י.

הרה"ח אי"א נו"נ רב פעלים בעל מדות בנש"ק וכו' מוהרי"צ שליט"א

אחדש"ת.

מאשר הנני קבלתי היום: ספר עץ חיים ג' חלקים, מבוא שערים ושער ההקדמות, אשר השגחה העליונה זיכתו והצליחתו להו"ל, מתאים לגודל הכרח ודרישת השעה, לגלות זאת החכמה, וכדברי האריז"ל החי הידועים, הובאו ומבוארים באגרת הקדש לרבנו הזקן, בעל ההילולא, ובקונטרס עץ החיים לכ"ק אדמו"ר (מוהרש"ב) נ"ע, אביו של כ"ק מו"ח אדמו"ר,

ת"ח ת"ח על המשלוח, אשר בודאי גם מהמו"ל ע"י כת"ר להבא ישלח לכאן ות"ח מראש.

אף שאתאפק לא אוכל מלהעיר על הפליאה והתמי' הכי גדולה, שאינו מובא ומוזכר כלל בהערות המו"ל ספרי כ"ק רבותינו נשיאי תורת חב"ד, אף שבודאי ידוע שביארו בדבריהם כו"כ מכתבי האריז"ל [מקצתם עכ"פ - צוינו ומובן ומקומם ג"כ ממפתח לתורה אור ולקוטי תורה של רבנו הזקן, ספר שערי אורה לבנו ומי"מ כ"ק אדמו"ר האמצעי, ספר המצות לנכדו ומי"מ חותנו כ"ק אדמו"ר הצמח צדק].

ואם בכלל ביארו חכמינו ז"ל גודל הענין דאזנים לקופה, עאכו"כ כשהמדובר בבאורים דתוכן הדברים. וביתר שאת - בנוגע לספרי קבלה, וע"פ ציווי הבעש"ט בזהירות מיוחדת בלימוד האמור (הובא בשרש מצות התפלה סו"פ ב' לאדמו"ר הצ"צ, יעו"ש).

מובן שאין כוונתי לצעוק על העבר ועאכו"כ לא בתור טענה, כי אם במקום שנוגע הענין לעתיד, שהרי - בהקדמת המו"ל שמכינים לדפוס עוד מכתבי האריז"ל.

כן עלי עוד להוסיף, ובהמשך דענין אזנים לקופה, שמהנכון במאד למלאות ההערות ומראה מקומות לעוד כתבי האריז"ל, ומפרשיו המקובלים, ככל האפשרי, ולכל לראש - לכלול בהם המצוין בהגהות וביאורים לעץ חיים, הוצאת ורשא תרנ"א, ועד"ז בכתבי האריז"ל שנדפסו בירושלים עם הגהות הרמ"מ הלפרין וכיו"ב, וגודל הענין שבהשוואת הענינים בכתבי האריז"ל, ממקום למקום, בודאי מובן וגם פשוט.

והרי ציונים ומראה מקומות לכתבי האריז"ל (על יסוד מאמר חז"ל דברי תורה וכו' ועשירים במקום אחר), בודאי רק תועלת וענין בהם (משא"כ בביאורים ע"ד עצמו).

בודאי מתאים למכתבי מאז, משתדל כת"ר גם בהפצת תורת הבעש"ט בכל אופן האפשרי, בכתב בדפוס ובע"פ, ויהי רצון מהשי"ת שיראה פרי טוב בעמל זה, והרי תורת הבעש"ט תלמידיו ותלמידי תלמידיו וכו' - היא עמלא דאורייתא אשר ע"י דחילו ורחימו סלקא ובקעא רקיעין וקיימי קדם ה', וכמובא בספר תניא קדישא (פרק מ' ושם קונטרס אחרון בתחלתו).

בכבוד ובברכה.

הקרבנות קרבנות בזמן הזה יום ראשון כ"א שבט ה'תשע"ט

תיתכן גם הקרבת הפסח.
ב. קרבן הוא 'לשם ריח ולשם ניחוח' - "נחת רוח לפני הקב"ה שאמר ונעשה רצונו" (ובחסים מוב, ורש"י שם). והנה, האמור בהלכה זו שקדושת המקדש לא בטלה (ו"מקריבין אף-על-פי שאין שם בית") נלמד מהפסוק "והשימותי את מקדשיכם" (ויקרא כו, לא) - "אע"פ ששוממין בקדושתן הן עומדים", ובהמשך הפסוק אומר הקב"ה "ולא אריח בריח ניחוחכם", ומזה לומדים שאין להקריב לאחר החורבן כי חסר התנאי 'לריח ניחוח', וההלכה "מקריבין אע"פ שאין בית" מתקיימת כאשר הקב"ה מצוה לבנותו ועדיין לא נגמרה הבניה, ולכן בימי עזרא הקריבו בטרם נבנה הבית (בנין ציון סי' א.).

ג. כיון שטומאה לא הותרה בציבור אלא דחוייה, צריך להיות ריצוי ציץ, והציץ מרצה רק על מצח כהן גדול (הל' ביאת המקדש פ"ד הט"ו) הלוכש שמונה בגדים ובכגדי כהונה צריך להיות חוט תכלת, ושנינו בתוספתא (מנחות פ"ו) שהתכלת מעכבת. וכבר כתב הר"ף (הל' ציצית סי' רעג) שמימות הגאונים אין לנו תכלת וממילא אי אפשר להקריב בזמן הזה (שאלת דוד ח"א, דרישת ציון וירושלים. מקדש מלך עמ' קח).

הלכות בית הבחירה פרק ו, הלכות טו"ז: לְפִיכָּהּ מְקַרְבִּין הַקִּרְבָּנוֹת כָּל אֶחָד עַל פִּי שְׂאֵין שֵׁם בֵּית מִצְוִי... שְׁקִדְשָׁהּ וְרִאשׁוֹנָה קִדְשָׁתָהּ לְעֵתִיד לָבוֹא, וּבִקְדֻשַּׁת שְׂאֵר אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל... לֹא קִדְשָׁהּ לְעֵתִיד לָבוֹא?.

בספר 'כפתור ופרח' (פרק ו) הביא שבשנת שבע עשרה לאלף השביעי, רצה רבינו חננאל מפאריש לבוא לירושלים להקריב קרבן פסח ושאר קרבנות ציבור, ואף שכולנו טמאים טומאת מת, הרי קרבן ציבור דוחה את הטומאה. והאחרונים העלו כמה נימוקים מדוע אי אפשר להקריב קרבנות ציבור בזמנינו:

א. ה'שאלת יעבץ' (ח"א סי' פט) וה'חתם סופר' (יור"ד סי' רלו) כתבו: קרבנות ציבור נקנים מהשקלים שהשתתפו בהם כל ישראל, וכיון שהשקלים נוהגים רק בזמן שבית המקדש היה קיים (הל' שקלים פ"א ה"ח) הרי בזמננו אין אפשרות להקריב קרבנות ציבור. ולפי זה אין מניעה להקריב בזמן הזה קרבן פסח שאינו בא משקלי ציבור.

אך ב'מקדש מלך' (להגרצ"פ פרנק, עמ' קג) העיר: שנינו (מנחות מט, א) שאין מחנכים את המזבח אלא בתמיד של שחר, וכיון שבזמן הזה אין מקריבים קרבן תמיד שהוא קרבן ציבור, לא

אין עניות במקום עשירות יום שני כ"ב שבט ה'תשע"ט

וביאר: שיקול דעת החכמים הוא המכריע להבדיל בין דבר לדבר, לפי גודל ההפסד, כבוד העבודה והצורך (יום תרועה ר"ה שם. תפארת ישראל, תמיד פ"ה ס"ק כז).

וה'נודע ביהודה' (תשובה מאהבה ח"א סי' י) מחלק: הכלל 'אין עניות במקום עשירות' נאמר רק בכלי שרת או בדבר הקדוש בקדושת הגוף (וכן כתב בס' 'עבודת ישראל' על עבודת יוהכ"פ (דף קטו,א) ונימוקו - "לאו אורח ארעא לשמש בפני מלכו של עולם במדת עניות"), והכלל 'התורה חסה על ממונם של ישראל' אמור לגבי ממון חולין, ולכן בסכין ובגדי כהונה נהגו בעשירות, ובקלפי שהיא של חול הסתפקו בעץ.

והחצוצרות והשופר שתקעו בהן בתעניות, היו של כסף כי: א. כלים אלו אינם כלי שרת. ב. כלי כסף אינם בגדר 'עניות' ודי בזה כי יש לחוס על ממונם של ישראל, ואת השופר ציפו זהב משום כבוד יום טוב.

הלכות כלי המקדש פרק א, הלכה טו: סִפִּין שְׁנַשְׁמַט מִן הַנֶּזֶב, או שְׁנַפְּנָם - אֵין מְחַזְרִין אוֹתוֹ וְאֵין מְשַׁחֲזִין אוֹתוֹ, אֶלָּא גּוֹמְזִין אוֹתָן... שְׂאֵין עֲנִיּוֹת בְּמָקוֹם עֲשִׁירוֹת. וזה גם הטעם להלכה הבאה (פ"ח ה"ה): "בגד מבגדי כהונה... אין מלבנין אותו ולא מכבסין אותו, אלא מניחו לפתילות ולובש חדשים", כפי שפירש רש"י (תמיד כט,א) "כל מעשיהם בעושר ובשררה".

והקשו האחרונים (תשובה מאהבה ח"א סי' ד, באר שבע תמיד לג, א ועוד): לכאורה, הכלל 'אין עניות במקום עשירות', סותר לכלל 'התורה חסה על ממונם של ישראל' שנאמר בכמה הלכות, לדוגמה: בתעניות היו תוקעים במקדש בחצוצרות ובשופרות שפיהם מצופה כסף (הל' תענית פ"א ה"ד), ואמרו בגמרא (ראש השנה כז, א) שלא היו מצופים זהב כמו שופר של ראש השנה שבמקדש, משום ש"התורה חסה על ממונם של ישראל". ועוד: הקלפי שנעשו בו ביום הכיפורים הגורלות של שני השעירים היתה מעץ (הל' עבודת יוכ"פ פ"ג ה"א). ולא מכסף או זהב, כיון שהתורה חסה על ממונם של ישראל (יומא לט, א).

יום שלישי כ"ג שבט ה'תשע"ט כיבוד כהן קטן

האם מצות 'קדשתו' היא רק כלפי כהן מבוגר או גם לגבי ילד כהן? לדעת ה'מגן אברהם' (או"ח סי' רפב ס"ו), משמעות הפסוק 'וקדשתו כי את לחם אלקיך הוא מקריב' היא שדין זה נאמר בכהן הראוי להקרבה. ואם כן, אין צריך לכבד קטן הפסול

הלכות כלי המקדש פרק ד, הלכות א"ב: וּמִצְוַת עֲשֶׂה הִיא לְהַבְדִּיל הַכֹּהֲנִים וְלִקְדָּשָׁם וְלַחֲכִינָם לְקָרְבָן - שְׁנֵאמַר: "וְקִדְשָׁתוּ, כִּי אֵת לֶחֶם אֱלֹהֶיךָ הוּא מִקְרִיב". וְצִדִּיק כָּל אָדָם מִיִּשְׂרָאֵל לִנְהַג בּוֹ כְּבוֹד הַרְבֵּה, וְלִהְיוֹת אוֹתוֹ לְכָל דָּבָר שֶׁבִקְדָּשָׁהּ.

להקריבה. וכן כתב אדמו"ר הזקן (שם ס"ז).

והג"ר עקיבא איגר (בהגהות השו"ע שם) וה'מנחת חינוך' (מצוה רס"ט) חלקו על כך, וראייתם היא מדברי ה'ספרא' על הפסוק: "והיו קודש - לרבות בעלי מומים". וכפי שביאר ה'חינוך' (שם): "שלא נאמר, מאחר שזה אינו ראוי להקריב להם אלוקיהם, למה זה נקדימה ונכבדהו. על כן אמרו 'והיה קודש'. כלומר, הזרע הוא מיוחס כולו – תמים ובעל מום". הרי שאפילו כהן בעל מום שאינו ראוי להקריב צריך לכבדו. והוא הדין לקטן.

ויתכן שהמחלוקת תלויה בשאלה האם חיוב הכבוד הוא לכל כהן בפני עצמו או כלפי כללות שבט הכהונה. לדעת ה'מגן אברהם' החיוב הוא כלפי הכהן הפרטי, וזה דווקא אם הוא עצמו ראוי להקריבה. ואילו לדעת החולקים החיוב הוא

כלפי כללות השבט, וכל מי שהוא בכלל השבט מצוה לכבדו גם אם אינו מקריב בעצמו (חבצלת השרון ויקרא ב עמ' תרכו). אך יתכן שגם לדעת ה'מגן אברהם' חובה לכבד כהן בעל מום, בשונה מקטן, כי אע"פ שבעל מום אינו יכול להקריב, הרי הוא יכול לאכול מבשר הקרבנות ולקיים בכך חלק ממצוות עבודת הקרבן, אך הקטן אף שיכול לאכול אינו מקיים מצוה באכילתו וכיון שאינו שייך כלל לעבודת הקרבן, אין מצוה לכבדו (הגהות הר צבי למנחת חינוך שם).

ועוד יתכן כי דברי הספרא אודות החיוב לכבד כהנים בעלי מומים הם דוקא לגבי כהן שהיה תמים ואחר כך נפל בו מום, כי מאחר וכבר התקדש לא פקעה קדושתו כשנפל בו מום, אך כהן קטן שעדיין לא התקדש מעולם לעבודת הקרבנות, אין מצוה לכבדו (ראה משפטי עזריאל ח, לב).

חשיבותו של יום הבאת קרבן

יום רביעי כ"ד שבט ה'תשע"ט

ויש שהוסיפו לבאר: כיון שאת קרבן פסח חובה להביא ביום מסוים, יום הבאתו נחשב כיום מיוחד ונאסר בעשיית מלאכה, אך יחיד המתנדב קרבן אין חובה להביאו ביום מסוים ולכן לא חל על היום איסור עשיית מלאכה מן הדין.

ולפי זה יש לבאר ענין נוסף:

מפשטות לשון הרמב"ם כאן משמע שאיסור עשיית מלאכה נהוג רק ביום שמקריבים בו את הקרבן בפועל, ומדוע אם כן איסור עשיית מלאכה בערב פסח נהוג גם בזמן הזה?

אך לפי המבואר מובן טעם החילוק, כי מאחר שאת קרבן פסח חייבים להביא ביום מסוים, ממילא הוא נחשב כיום מיוחד ואסור במלאכה אף אם לא יקריבו בו בפועל, אך בקרבן שאין חיוב להקריבו ביום מסוים איסור עשיית מלאכה אינו אלא מצד ההקריבה בפועל, וכאשר אין מקריבים הרי זה יום רגיל ואינו נאסר במלאכה (מנחת אליהו ב, יג).

הלכות כלי המקדש פרק ו, הלכה ט: ויום שני יצא לנני משפחה זו להביא העצים... היה להן כמו יום טוב, ואסורין בו בסקפד ותענית, ואסורין במלאכה, ודבר זה מנהג. והקשה ה'משנה למלך':

כאן כותב הרמב"ם שאיסור עשיית מלאכה ביום הקרבת הקרבן אינו מעיקר הדין אלא מנהג בלבד, ולכאורה הדברים סותרים לדבריו בהלכות יום טוב (פ"ח ה"י) שהעושה מלאכה בערב פסח אחר חצות חייב מלקות או נידוי, ואינו כשאר ערבי ימים טובים שאין בהם איסור מלאכה מן הדין, משום שבערב פסח יש קרבן חגיגה וקרבן פסח, הרי מפורש שבזמן הקרבת קרבן אסור לעשות מלאכה מעיקר הדין ולא משום מנהג!

ותירץ: ערב פסח הוא זמן הקרבת קרבן לכלל ישראל ולכן אסור בעשיית מלאכה מן הדין, אך יחיד או משפחה המביאים קרבן אינם אסורים בעשיית מלאכה אלא משום מנהג.

מעיל של כהן גדול חייב בציצית?

יום חמישי כ"ה שבט ה'תשע"ט

הפטורה מן הציצית, כמו שלמדו מהפסוק "גדילים תעשה לך על ארבע כנפות כסותך" (דברים כב, יב) שחייב ציצית אינו אלא בכסות שלך ולא בבגד שאול (חולין קלו, א). וב'עין התכלת' (להאדמו"ר מראדין. עמ' ריח) העיר: מותר ליהנות מבגדי כהונה וללבשם אף שלא בשעת עבודה (לעיל פ"ח ה"א) ולכן הרי הם 'כסותך'.

והביא מקור וביאור לשיטת הרמב"ם מהנאמר ב'תיקוני זהר' (תיקון י'): "על ארבע כנפות כסותך אשר תכסה בה, דאיהו כגוונא דמעיל האפוד [שהוא כמו מעיל האפוד], דפעמונים ורימונים אינון לקבל חליין וקשרין [שפעמונים ורימונים - שבשולי המעיל - הם כנגד חוליות וקשרים]", היינו שלמעיל היו ארבע כנפות. והפעמונים והרימונים התלויים בשולי המעיל, העשויים מחוטי תכלת וארגמן ותולעת שני, היו במקום ציצית של חוטי תכלת ולבן.

הלכות כלי המקדש פרק ט, הלכה ג: המעיל בלו תכלת... תחלק לשתי כנפים מסוף תורו עד למטה כרדך כל המעילים. ואינו מחבר אלא כנגד כל תורו בלבד.

והקשה הראב"ד: מנין לרמב"ם שלמעיל היו שתי כנפיים? והרדב"ז הקשה: המעיל שהיו לו שתי כנפיים, אחד מימין ואחד משמאל, הרי הוא בגד בעל ארבע כנפות שחייב בציצית, ולא מצאנו בדברי חז"ל שלמעיל היו ציציות! ואין לומר שהיו ובגדי כהונה צריכים להיות עד העקב תהינה הציציות נגררות על הרצפה ואין זה 'לכבוד ולתפארת' (ראה לעיל פ"ח ה"ד), כי כיון שריצפת המקדש נתקדשה, אין בכך משום בזיון.

ומיישב ה'מנחת חינוך' (מצוה צט):

למעיל לא היו ציציות כיון שהוא בגד של הקדש (ויתכן שאף קדשת הגוף יש בו, ראה מל"מ לעיל פ"ח ה"ה) ודינו כטלית שאולה

טלטול מוקצה כשהגיע לידו בהיתר יום שישי כ"ו שבט ה'תשע"ט

להמשיך ולטלטל אף לאחר מכן. ויתירה מזו מחדש הירושלמי (שם): כאשר מוציאים טומאה מהמקום שקדושתו חמורה, אפילו אם נפלה מידי במקום שקדושתו קלה, מותר להרימה ולהוציאה החוצה והרי זה נחשב כהמשך הטלטול הראשון. ויש שלמדו מכך לכל מוקצה שהתחיל לטלטלו בהיתר, כגון סכין של מילה או כלי שמלאכתו לאיסור שמותר להזיזו ממקומו לצורך מקומו שאף אם נפל מידי מותר לשוב ולקחתו והרי זה נחשב כהמשך הטלטול הראשון (ראה שו"ת רב פעלים א, כד).

אך יש שכתבו כי דברי הירושלמי נאמרו דווקא לגבי הוצאת טומאה מהמקדש ואין ללמוד מכאן לשאר מוקצה שנטלו בהיתר, כי חז"ל הקפידו שלא תימצא טומאה אפילו במקום שקדושתו קלה, אך לא התירו משום כך לכתחילה את איסור טלטול מוקצה ממקום זה אלא רק כאשר כבר התחיל לטלטל, התירו לו להמשיך אפילו אם נפל מידי באמצע, אך במקום שאין צורך הלכתי בכך, אין להתיר את המשך הטלטול לאחר שנפל מידי (ראה שבט הלוי ח"ח, סי' מג).

הלכות ביאת מקדש פרק ג, הלכה כ: כל מקום שחייבין על ודונו פרת ועל שנגתו קרבן - אם נמצאת שם מוקצה בשבת, מוציאין אותה; ושאר המקומות - בופין עליו כלי עד אחר השבת.

במקום שקדושתו חמורה (שיש חיוב כרת על המטמא אותו במזיד), התירו חכמים את איסור טלטול מוקצה כדי להוציא ממנו את הטומאה, אך במקום שקדושתו קלה (שאין בו חיוב כרת), לא התירו.

ויש לדון: האם כשהטומאה נמצאת במקום שקדושתו חמורה, מותר להוציאה רק עד המקום שקדושתו קלה ולהניחה שם או שמאחר וכבר הותר לטלטלה מותר להוציאה לגמרי אל מחוץ למקדש?

וכתב ה'משנה למלך' כי מדברי הירושלמי (סוף מסכת עירובין) מבואר שמותר להוציאה לגמרי.

וכיוצא בזה כתב ה'בית יוסף' (יו"ד סי' רסו) בשם רבינו ירוחם, שהמל בשבת מותר לו להמשיך לטלטל את הסכין לאחר המילה ולהחזירה למקומה, למרות שנחשבת מוקצה, כי מאחר ובאה לידו בהיתר (כדי לקיים בה את מצות מילה), מותר

מתי מותר לכהן בעל מום להיכנס למקדש? שבת קודש כ"ז שבט ה'תשע"ט

וה'מגילת אסתר' מיישב את שיטת הרמב"ם: מצות ערבה במקדש אינה מפורשת בתורה, אבל היא 'הלכה למשה מסיני' (סוכה שם) ונחשבת כמצות 'עשה', ולכן דוחה את ה'לא תעשה' של כניסת בעל מום למקדש.

ותמה על כך ה'ערוך לנר' (סוכה שם): אמנם 'הלכה למשה מסיני' היא כדן תורה, אך מניין לומר שהיא כ'עשה' ודוחה 'לא תעשה' ואדרבה, מצינו שהיא קלה מ'לא תעשה' כי אין עונשים על 'הלכה למשה מסיני' [ראה תפארת ישראל כלאים פ"ב מ"ב, בועז סק"א], ואיך תוכל דוחה את ה'לא תעשה' של כניסת בעל מום למקדש? ומבאר:

בעל מום אסור להיכנס בין האולם ולמזבח כיון שאינו ראוי לעבודה, והרי זו 'ביאה ריקנית' (כניסה למקדש שלא בשעת עבודה, והיא בלאו של "אל יבוא בכל עת אל הקדש"). ואמנם, כהן שאינו בעל מום לוקה רק כשנכנס אל ההיכל, אך ככהן בעל מום החמירה התורה ואסרה עליו להיכנס אף 'בין האולם והמזבח'. ולפי זה יש לומר שהכניסה כדי להקיף את המזבח עם הערבה אינה 'ביאה ריקנית', ולא נאסרה.

הלכות ביאת המקדש פרק ו, הלכה א: כל כהן שיש בו מום... לא יכנס למקדש מן המזבח ולפנים, שנאמר: 'אל הפרכת לא יבא, ואל המזבח לא יגש'; ואם עבר ונגנב - לוקה, אף על פי שלא עבד.

לדעת הרמב"ם, כהן בעל מום אסור להיכנס לא רק להיכל אלא אף 'בין האולם למזבח' (עשרים ושתיים אמות שבין המזבח עד האולם - הל' בית הבחירה פ"ה ה"ב). ואם עבר ונכנס, אף שלא עבד עבודה, לוקה.

ולדעת הרמב"ן (בהשגותיו לספר המצות, ל"ח ס"ט) האזהרה לכהן בעל מום 'ואל המזבח לא יגש' היא רק על עבודה במקדש שעל כך נאמר 'ולא יחלל את מקדשי', היינו שלא יגש לעבודה, ואם עבד - חילל את המקדש, ומה ששינוי במשנה (כלים פ"א מ"ט) "בין האולם ולמזבח... אין בעלי מומין נכנסים לשם", הוא מדרבנן.

והרמב"ן מביא ראיה לשיטתו מהנאמר בגמרא (סוכה מד, א) שבחג הסוכות כהנים בעלי מום נכנסים בין האולם ולמזבח כדי לקיים מצות 'ערבה' (להקיף בה את המזבח), ואם מן התורה אסורים להיכנס איך נכנסים?

תורה נמשלה לדם ומצוות לאברהם, והחילוק בין דם לאברהם הוא, שהדם מהלך בכל אברי הגוף, מה שאין כן האברים הם מחולקים זה מזה, לכל אבר יש עניין משלו.

משיחת שבת פרשת משפטים, ה'תשכ"ז

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - כ"א-כ"ז שבט תשע"ט

יום ראשון כ"א שבט ה'תשע"ט

הלכות בית הבחירה

פרק חמישי

(1) יבאר בו רבינו צורת בנין הבית, וכמה אורך הבנינים, וכמה לשכות היו.

- 1 א. הר הבית, והוא הר המזרחי², היה חמש-מאות
- 2 אמה על חמש-מאות אמה³, והיה מקף חומה.
- 3 וכפין על-גבי כפין היו בנאות מתחתיו, מפני אהל
- 4 הטמאה⁴. וכלו היה מקרה⁵ סטו לפניו מסטו⁶.

~ נקודות משיחות קודש ~

ההוראה מתחילת פרק ה', "הר הבית והוא הר המזרחי" שדוגמתו צריכה להיות בנוגע לבית המקדש הפרטי של כל אחד מישראל, שענייני הקדושה תופסים אצלו את המקום הגבוה והחשוב בחייו. בנוסף, גם ההליכה בדרכי התורה צריכה להיות בצורת הר, שלא רק שאינו מתבייש ח"ו ביהדותו אלא שהנהגתו היא מתוך "גאון יעקב" באופן של הגבהה ורוממות.

ההוראה מתחילת פרק ו', ש"המקדש כולו לא היה אלא במעלה ההר", כך גם עבודתו של יהודי בביהמ"ק הפרטי צריכה להיות באופן שאינו עומד במקומו אלא עולה במעלות מדרגה לדרגה בעילוי אחר עילוי.

וההוראה מפרק ז', "מצות-עשה לירא מן המקדש כו'", ובעבודתו של יהודי הכוונה לא להפחית בערכה של אף פעולה ומצוה, ולמלא את תפקידו ושליחותו תוך הקפדה מוחלטת על כל הפרטים ופרטי הפרטים.

(ע"פ י"ן מלכות' ספר עבודה סימן יב)

(2) כמפורש בדברי הימים-ב ג, א. (3) מדות פרק ב משנה א. שנאמר (שמות כז, יח) "אורך החצר מאה באמה ורוחב חמישים בחמישים", ומיתור המלה "בחמישים" למדו שצריך לעשות חמישים פעמים מאה על חמישים, שהן מאתיים וחמישים אלף אמה, והיינו חמש מאות על חמש מאות אמה. (4) כלומר, חששו שמא יש קבר מתחתיו ועשו חלל זה בכדי להפסיק שהטומאה לא תעלה למעלה. והנה עצם הדבר שהיה חלול למטה מפורש במשנה (פרה פרק ג משנה ג) "הר הבית והעזרות תחתם חלול מפני קבר התהום". אבל מה שכתב "כיפין על גבי כיפין", אינו מפורש שם. ולמדו רבינו ממה ששינו (שם משנה ו) גבי כבש שעשו מהר הבית להר המשחה, ששם היו כיפין על גבי כיפין. (5) ומה שכתב שכולו היה מקורה, לאו דווקא הוא, שהרי המזבח החיצוני היה גלוי, כמפורש באבות פרק ה משנה ה. (6) פסחים יג: "אצטבא סביב סביב מקפת, ובתוך אותו היקף עוד אחר".

- 5 ב. וחמשה שערים היו לו: אחד מן המערב, ואחד
- 6 מן המזרח, ואחד מן הצפון, ושנים מן הדרום. רחב
- 7 כל שער עשר אמות, וגבהו עשרים. ויש להם
- 8 דלתות.

- 9 ג. לפניו ממנו⁷ סורג⁸ מקיף סביב, גבהו עשרה
- 10 טפחים⁹. ולפנים מן הסורג החיל¹⁰, [גבהו] עשר
- 11 אמות¹¹. ועליו הוא אומר בקינות: "ויאכל חל
- 12 וחומה" - זו חומת העזרה.

(7) מהר הבית. (8) מחיצה עשויה נקבים נקבים כמיטה מסורגת בחבלים. (9) כתב הכסף משנה בשם הרא"ש שהסורג נעשה לטלטל בשבת ולזה היה גבוה עשרה טפחים כדין כל מחיצה, שהיקף הר הבית "הוקף ולבסוף פתח", ואינו מועיל בקרפף שהוא יותר מבית סאתיים (=מאה אמה על חמישים אמה), להתירו בטלטול (עירובין כד). וכאן בחומת הר הבית בנו מתחילה את חומת הר הבית ואחר כך בנו פתחו בפנים, ולכן בנו אחר כך את הסורג. ואף שאין זה אלא מדרבנן, שהרי מן התורה כל מה שהוא מוקף ארבע מחיצות הוא רשות היחיד, ובמקדש לא גזרו על שבות - לא על כל השבותים אמרו כן. (10) "חיל הוא חומה שסובבת כל העזרה מבית לחומת הר הבית". (11) במשנה שם: "החיל עשר אמות" ופירש הרע"ב שם: "מקום פנוי עשר אמות והוא נקרא חיל" ולפי זה לא היה שום גובה. אבל רבינו כתב בפירוש המשנה שחיל הוא חומה ולפי זה יפה היא הנוסחה כאן "גובהו".

- 13 ד. לפניו מן החיל העזרה¹². וכל העזרה¹³ היתה
- 14 ארץ קפ"ז על רחב קל"ה. ושבעה שערים היו לה:
- 15 שלשה מן הצפון הסמוכין למערב. ושלשה מן
- 16 הדרום סמוכין למערב. ואחד במזרח, מכון פגוד
- 17 בית קדש הקדשים פאמצע¹⁴.

(12) היא עזרת ישראל. [ודילג על עזרת נשים, שהייתה לפני עזרת ישראל, מפני שחומת עזרת ישראל הייתה מקיפה מסביב, ואילו עזרת נשים לא הייתה אלא במערב]. (13) "הוא מתחילת עזרת ישראל ולמעלה עד עשתי עשרה אמה אחורי ההיכל - ומקום זה הוא שחיבין על זדונו כרת ועל שגגתו חטאת והוא הנקרא מקדש מוחלט". (14) ברכות נד. במשנה: "שער המזרח שהוא מכוון כנגד בית קדשי הקדשים".

- 18 ה. כל שער מהן היה רחבו עשר אמות וגבהו
- 19 עשרים אמה. והיו לו דלתות מחפות¹⁵ זָהָב, חוץ
- 20 משער מזרחי, שהיה מצפה נחשת דומה לזָהָב¹⁶.
- 21 וישער זה הוא הנקרא שער העליון¹⁷, והוא שער
- 22 ניקנו¹⁸.

(15) מצופות. (16) לפיכך לא הוצרכו לצפותו זהב.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ראשון כ"א שבט - ספר עבודה - הלכות בית הבחירה קט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לכם" "וכן עצי המערכה לא יהיו אלא נבחרים ולא יהיה בהם תולעת וכל עץ שהתלע כשהוא לח פסול למזבח, התלע יבש גורר את המקום שהתלע". (29) שאחר שטבל בשביעי והעריב שמשו, רשאי הוא להיכנס לעזרת נשים, אבל אסור הוא להיכנס לעזרת ישראל, עד שיביא קרבנותיו ביום שמיני שלו וכשצריך להכניס בהונותיו לעזרת ישראל למתן דם ושמן ביום שמיני, טובל הוא בלשכה זו וממתין שם עד שיכניס בהונותיו. (30) מדות שם. ואף שגם יין היה שם, לא נקראת על שם היין, מפני שהנסכים אינם מעכבים את הזבח, אלא על שם השמן שהוא מעכב את הקרבן.

ט. עזרת הנשים היתה מקפת גזוזטרא, כדי שיהיו הנשים רואות מלמעלה³¹ והאנשים מלמטה, כדי שלא יהיו מערבין³². ובית גדול היה בצד העזרה בצפונה מבחוץ, בין העזרה והחיל, והיה בנוי כפה³³ ומקף רבדין³⁴ של אבן, והוא היה נקרא "בית המוקד"³⁵. ושני פתחים היו לו: אחד פתח לעזרה, ואחד פתח לחיל.

(31) כשיושבות על הגזוזטרא. (32) בשעת שמחת בית השואבה שעשו בעזרת נשים בחג הסוכות. (33) גג עגול. (34) איצטבאות. (35) בפירוש המשנה (שבת סוף פרק א) כתב רבינו כי שם הייתה מדורת אש תמיד לקיום האש שעל המזבח. אבל בפירושו לתלמוד שם חזר בו, ופירש כי שם היו הכהנים מתחממים.

י. וארבע לשכות היו בו³⁶: שתיים קדש ושתיים חל³⁷. וראשי פספסין³⁸ מבדילין בין הקדש והחל. ומה היו משמשות? מערבית-דרומית - לשפת הטלאים³⁹; ודרומית-מזרחית - לשפת עושי לחם הפנים⁴⁰; מזרחית-צפונית - פה גגנו בית חשמוני אבני מזבח ששקצום מלכי יון⁴¹; צפונית-מערבית - פה יורדין לבית הטבילה⁴².

(36) בבית המוקד. (37) שבית-המוקד בנוי מקצתו בתוך העזרה המקודשת ומקצתו בנוי בחול. ונראה שהחלק הצפוני היה חול, והחלק הדרומי, הסמוך לעזרה, היה קודש. (38) חתיכות עצים מבדילין לסימן במקום המפסיק בין קודש לחול, כדי שלא ינהגו בקודש מנהג חול. (39) שהיו טלאים מבוקרים לתמידין "ואין פחותין משה טלאים המבוקרין בלשכת הטלאים שבמוקד". ולשכה זו הייתה בקודש. (40) בלשכה זו היו עושים לחם הפנים וגם לשכה זו הייתה בקודש, שהרי "אפייתם בפנים בעזרה". (41) כשכבשו היוונים את ארץ ישראל בימי אנטיוכוס, הקריבו עליו לעבודה זרה, וכשנצחו החשמונאים גזזו אבני אותו מזבח בלשכה הזאת. ולשכה זו הייתה בחול. (42) כהן שראה קרי יורד דרך לשכה זו במחילה (=תעלה שתחת הבית) לבית הטבילה ששם יש מקווה לטבול בו. ואף לשכה זו הייתה בחול.

יא. היורד לבית הטבילה מלשפה זו היה הולך במסבה⁴³ ההולכת תחת המקדש פלו, והגרות

(17) סוכה נא: במשנה. "ולמה נקרא שער העליון לפי שהוא למעלה מעזרת נשים". (18) מדות פרק א משנה ד. ונקרא כן על שם איש חסיד שהעמיד הדלתות ושמו ניקנור, ונעשו לו נסים בדלתותיו כמסופר ביומא לח. ויש שכתבו שנקרא כן על שם גוי ששמו ניקנור שהיה שר צבא ביוון, ובא להילחם בישראל והרגוהו, וכתרו את ראשו וזרועו ותלו אותם על שער משערי בית המקדש.

ו. העזרה לא היתה מכוננת באמצע הר הבית, אלא רחוקה מדרום הר הבית יתר מפל הרוחות¹⁹, וקרובה למערב יתר מפל הרוחות. ובינה ובין הצפון יתר ממה שבינה ובין המערב, ובינה ובין המזרח יתר ממה שבינה ובין הצפון.

(19) כי כל רוחב העזרה, מצפון לדרום, הוא מאה ושלשים וחמש אמה, נמצא שהנותר מהר הבית משתי רוחות אלו הוא שלוש מאות ושישים וחמש אמה, כי כל הר הבית היה חמש מאות אמה על חמש מאות אמה. נמצא שהנותר מהר הבית בשתי רוחות אלו הוא שלוש מאות ושלש עשרה אמה, אם כן היא "רחוקה מדרום הר הבית יתר מכל הרוחות", כי המרחק מדרום הר הבית הוא מאתיים וחמישים אמה, ו"קרובה למערב יתר מכל הרוחות", כי המרחק בינה למערב הוא מאה אמה "ובינה ובין הצפון יתר ממה שבינה ובין המערב" כי בינה לצפון הוא מאה וחמש עשרה אמה "ובינה ובין המזרח יתר ממה שבינה ובין הצפון" כי בינה למזרח הוא מאתיים ושלש עשרה אמה.

ז. ולפני העזרה במזרח היתה עזרת הנשים. והיא היתה ארבע²⁰ מאה אמה ול"ה על רחב²¹ קל"ה. וארבע לשכות היו בארבע מקצועותיה²² של ארבעים אמה²³, ולא היו מקורות²⁴, וכן עתידין להיות²⁵.

(20) ממזרח למערב. (21) מצפון לדרום. וזהו ביחס לעזרת ישראל, שהייתה ארוכה וצרה: ארוכה ממזרח למערב ורחבה מצפון לדרום, אבל עזרת נשים עצמה הייתה מרובעת. (22) בארבע פינותיה מבפנים. (23) כלומר, ארבעים על ארבעים. (24) בתקרה. (25) בבניין השלישי שייבנה במהרה בימינו.

ח. ומה הם משמשות? דרומית-מזרחית - לשפת הנזירים, ששם מבשלין את שלמיהם ומגלחין את שערם; מזרחית-צפונית - לשפת דיר - העצים, ששם כהנים בעלי-מומין²⁶ מתלעים בעצים²⁷, שפל עץ שנמצא בו תולעת פסול²⁸; צפונית-מערבית - לשפת המצרעים²⁹; מערבית-דרומית - פה היו נותנין יין ושמן, והיא היתה נקראה "לשפת בית שמנאי"³⁰.

(26) שאינם ראויים לעבודה. (27) "מסירים העצים שנמצא בהם תולעת, כמו שאמר (שביעית פרק ב משנה ג), מסלקין על הרמת האבנים שהושלכו בדרך". (28) למערכה "שמצוה להיות כל קרבן תמים ונבחר שנאמר תמימים יהיו

אלא בהדחה ומליחה, והוא הדין לבשר קדשים. (58) במשנה (תמיד פרק ד משנה ב ושקלים פרק ו משנה ב) מפורש שעל השולחנות הללו היו מדיחים את הקרביים, וכן כתב רבינו בפרק ו מהלכות מעשה הקרבנות הלכה ו. ומה שכתב להלן הלכה יז שבלשכת המדיחין היו מדיחין את הקרביים, ומקורו ממדות פרק ה משנה ג - שם המדובר בכרס, שעליו מפורש בתמיד שם ובהלכות מעשה הקרבנות שם שמדיחים אותו בלשכת המדיחין ולא על השולחנות של שיש שבעזרה, לפי שזבלו רב. אבל מה שכתב רבינו כאן "ומדיחים את הבשר" - אין לו מקור במשנה שעשו כן על השולחנות הנ"ל. ונראה שלמד כן רבינו מהדחת קרביים שהיא בעזרה. ועוד, קל וחומר הוא: אם הקרביים שיש בהם זבל - מודחים בעזרה, כל שכן בשר, שאין בו זבל אלא דם, שוודאי מודה בעזרה. (59) שדווקא לבשלו צריך הוא הדחה, אבל לצלי אינו צריך הדחה. (60) טבעות היו "קבועות בקרקע לאסור בהם רגלי הבהמה בשעת שחיטה". (61) כלומר, קדשי קדשים ששחיתם בצפון, אבל קדשים קלים ששחיתם בכל מקום בעזרה.

- 22 טו. ויבין מקום הטבעות והמזבח - שמונה אמות.
- 23 והמזבח - שמים ושמים. והכבש - שלשים. (62) ויבין
- 24 הכבש ולכתל דרומי - שמים ועשרה אמה ומחצה.
- 25 מכתל צפוני של עזרה עד כתל המזבח שהוא רחב
- 26 - שלשים ומחצה. (63) וכנגדו מכתל האולם עד כתל
- 27 מזרחי של עזרה שהוא ארף - שש ושבעים. (64)

(62) הכבש היה ארכו שלושים ושתיים אמה, אבל לא היה אוכל בעזרה אלא שלושים אמה, לפי שהיה פורח אמה על יסוד ואמה על סוכב. (63) שהרי כל הרוחב מאה ושלושים וחמש, צא מהן שישים ושתיים אמה של מזבח וכבש, ושתיים עשרה וחצי מה שבין כבש לכותל דרומי, הרי ששים ומחצה. (64) הא כיצד? עשרים ושתיים אמה מה שבין האולם למזבח (למעלה הלכה יב), שלושים ושתיים המזבח, אחת עשרה עזרת כהנים ואחת עשרה עזרת ישראל, הרי שבעים ושש.

- 28 טז. כל המרפע הזה הוא הנקרא צפון, הוא המקום
- 29 ששוחטין בו קדשי קדשים.

- 30 יז. שמונה (65) לשכות היו בעזרת ישראל: שלש
- 31 בצפון, ושלוש בדרום. שפדרום: לשפת המלח,
- 32 לשפת הפרוה, לשפת המדיחין. לשפת המלח - שם
- 33 נותנין מלח לקרבן; לשפת הפרוה (66) - שם מולחין
- 34 עזרות הקדשים, (67) ועל גגה היתה בית טבילה לכהן
- 35 גדול ביום הכפורים; לשפת המדיחין - שם היו
- 36 מדיחין קרבי הקדשים, (68) ומשם מסבה (69) עולה לגג
- 37 בית הפרוה. והשלוש שבצפון: לשפת הגזית, (70)
- 38 לשפת הגג, לשפת העץ. לשפת הגזית - שבה
- 39 סנהדרי גדולה יושבת. (71) וחציה היתה קדש, וחציה
- 40 היתה חל. ולה שני פתחים: אחד לקדש ואחד לחל.
- 41 ובחצי של חל היו הסנהדרין יושבין. (72) לשפת הגג

- 1 דולקות מפאן ומפאן עד שמיגע לבית הטבילה.
- 2 ומדורה היתה שם, (44) ובית הפסא של פבוד (45). וזהו
- 3 פבוד (46): מפאן נעול פידוע שיש שם אדם.

(43) במערה. ומפני שהיה בעל קרי, לא היה מהלך דרך העזרה, אלא "הולך במסיבה שתחת הקרקע, שהמחילות הפתוחות להר הבית לא נתקדשו". (44) בלשכה שהייתה בצפונת מערבית שבה יורדים לבית הטבילה, והיא לשכת בית המוקד הנזכרת בתמיד פרק ג משנה ג. (45) תמיד פרק א משנה א. וכתב הראב"ד בפירושו שם, שהיה צריך לבית הכסא שם כדי שיטיל שם מים לפני הטבילה, כדתנן "בעל קרי שטבל ולא הטיל את המים כשיטיל את המים טמא". (46) שלא נכנס בו אדם מעולם כל זמן שהיה חברו שם.

- 4 יב. ארף העזרה מן המזרח למערב מאה ושמונים
- 5 ושבע, (47) וזהו חשבון: מכתל מערכי של עזרה (48) עד
- 6 כתל ההיכל - אחת עשרה אמה. וארף ההיכל פלו (49)
- 7 - מאה אמה. (50) בין האולם למזבח - שמים
- 8 ועשרים. המזבח - שמים ושלושים. מקום דריסת
- 9 רגלי הכהנים, והוא הנקרא עזרת כהנים - אחת
- 10 עשרה אמה. מקום דריסת רגלי ישראל, והוא
- 11 הנקרא עזרת ישראל - אחת עשרה אמה.

(47) היינו מהתחלת עזרת ישראל במזרח עד סוף אחת עשרה אמה שמאחורי קודש הקדשים במערב. (48) הוא הכותל שמאחורי קודש הקדשים. (49) היינו קודש הקדשים, ההיכל והאולם. (50) עם עובי הכתלים שבאמצע.

- 12 יג. ורחב העזרה מן הצפון לדרום מאה ושלושים
- 13 וחמש, וזהו חשבון: מכתל צפוני (51) עד בית
- 14 המטבחים - שמונה אמות. בית המטבחים (52) -
- 15 שמים ועשרה אמות ומחצה, ושם תולין ומפשיטין
- 16 את הקדשים בצדו. (53)

(51) שם משנה ב: "מן הננסין (הם העמודים הקטנים שבבית המטבחים - שם פרק ג משנה ה) לכותל העזרה (=הצפוני) שמונה אמות". (52) הם הננסין הנ"ל. (53) [ברור שמלה זו שייכת להלכה הבאה: "בצידי מקום השלחנות וכו'"]

- 17 יד. מקום (54) השלחנות - שמונה אמות, ובו שלחנות
- 18 של שיש, (55) שמניחין עליהן הנתחים (56) ומדיחין (57) את
- 19 הבשר (58) לבשלו. (59) ושמונה שלחנות היו. ובצד מקום
- 20 השלחנות מקום הטבעות (60) - ארבע ועשרים אמה,
- 21 ושם שוחטין את הקדשים. (61)

(54) במשנה שם: מן הטבעות לשולחנות ארבע (=אמות), מן השולחנות לננסין ארבע" ומפרש רבינו: מן הטבעות לחצי השולחנות - ארבע אמות, ומן חצי השלחנות לננסין - ארבע אמות, ואם כן מידת השולחנות שמונה אמות. (55) ולא עשאו של זהב, כדי שלא יחמם הבשר ויתקלקל. (56) של קדשי קדשים הנאכלים לכהנים בעזרה. (57) מקור הדחה זו בחולין קיג. וראה בפרק ו מהלכות מאכלות אסורות הלכה י לעניין בשר חולין, שאינו יוצא מידי דמו

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ראשון כ"א שבט - ספר עבודה - הלכות בית הבחירה קיא

מתוך מהדורות וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מהפירוט הנ"ל שהבא למקדש עולה מעזרת נשים לעזרת ישראל וכו'.

ואין לומר שכוונת הרמב"ם ב"מעלה ההר" לומר שהוא בדווקא, ובית המקדש במעלה ההר היא לעיכובא, כי צריך ביאור מהיכן המקור לכך, ובפרט שהרי "הדברים שהם עיקר בבית... קודש וקודש הקדשים...אולם ועזרה הם בדוגמת המשכן, והמשכן היה במישור דווקא ולא במעלה ההר.

לכן צריך לומר, שאין בכוונתו לפסוק הלכה, שהמקדש צריך להיות במעלה ההר, אלא שכך היא המציאות בפועל. ומה שפתח בהקדמה זו, יש לומר בפשטות, שמדבר בתחילה בכללות הענין ואח"כ הפרטים שבו כדי להקל על הלומד, כמו שברבינו מקומות מקדים את המספר הכללי - לתועלת הזכרון.

ובפנימיות העניינים, ישנה הוראה בקשר למקדש הפרטי, שהכניסה צריכה להיות באופן שמעלה ומרומם את עצמו ואת חלקו בעולם, עד שהעולם כולו נהיה דירה לו יתברך. ואף שאינו דין לעיכובא, מכלי-מקום כך היא המציאות שהמקדש היה במעלה ההר, והנכנס בו מהלך כו' ועולה כו'.

וההסברה בזה: מלשון הרמב"ם משמע שסדר ביאת המקדש היא באופן של עליה אחר עליה, וכך הוא גם בסדר העבודה הרוחנית שיהיה באופן של מהלך ועולה, מהלך ועולה. וגם לאחר ההגעה למקום הכי גבוה, הרי זה רק בנוגע למצב בהווה, ובוודאי שלגבי העילוי שיבוא בעתיד נחשבת דרגתו עכשיו לחסרון, ולכן זקוק תחילה לשלימות בבניית ותיקון המקדש וכליו (בדרגה נעלית יותר) ואח"כ תהיה ביאת המקדש בשלימות הדרושה בעילוי אחר עילוי עד אין סוף.

(על"פ י"ן מלכות' ספר עבודה סימן טו)

2) גובה. מדות פ"ב משנה ג. 3) משך רוחב המעלה, דהיינו מקום דריסת הרגל חצי אמה, וארכה בכל רוחב ההר לצפון ולדרום (רש"י יומא טז.), ולשון שלחה כדתינא (בבא קמא ב:) ושלח (את בעירה - שמות כב, ד) זה הרגל, וכן הוא אומר (ישעיה לב, כ) משלחי הרגל (תויו"ט מדות שם).

ב. ומהלך⁴ פל עזרת-הנשים בשנה, ועולה ממנה לעזרת ישראל, שהוא תחלת העזרה בחמש-עשרה מעלות. רום פל מעלה חצי אמה, ושלחה חצי אמה.

4) מדות שם משנה ה.

ג. ומהלך⁵ פל עזרת ישראל בשנה, ועולה ממנה לעזרת הפהנים במעלה גבוהה אמה. ועליה דוכן⁶, יש בו שלש מעלות. רום פל מעלה חצי אמה, ושלחה חצי אמה. נמצאת עזרת-הפהנים גבוהה על של ישראל שתי אמות ומחצה.

1 - שם היתה בור שממלאין ממנו בגולה⁷³, ומשם 2 מספקין מים לכל העזרה. ולשפת העץ⁷⁴ היתה 3 אחורי שתייה, והיא היתה לשפת כהן גדול, והיא 4 הנקראת לשפת פרהדרין. וגג שלשמן שנה. ושתי 5 לשכות אחרות היו שם בעזרת ישראל: אחת מימין 6 שער מזרחי, והוא לשפת פינחס⁷⁵ המלביש⁷⁶; ואחת 7 משמאלו, והוא לשפת עושה חביתין⁷⁷.

65) במדות פרק ה משנה ג נמנו רק שש לשכות, ושם פרק א משנה ד נמנו שתיים נוספות: לשכת פנחס המלביש ולשכת עושי חביתין. 66) "פרוה שם איש אמגושי (מכשף) שחתר בקיר העזרה בלשכה זו כדי לראות העבודה ונהרג, על כן נקראת הלשכה על שמו". 67) בפרק ה' מהלכות איסורי מזבח הלכה יג כתב רבינו ש"בלשכת המלח היו מולחין עורות הקדשים". והנראה שרבינו סובר שהמלח היה מוצנע בלשכת המלח, אבל מליחת העורות הייתה בלשכת הפרוה, והיו נוטלין המלח מלשכת המלח. 68) היינו הכרס. 69) כמין כבש בלי מעלות ומפני שהולכת בעיגול נקראת מסיבה. 70) נקראת כן מפני שהייתה עשויה מאבני גזית מרובעות לכבודם של סנהדרין. 71) "ועיקר מעשיהם - שהיו יושבין ודינין את הכהונה ובודקין הכהנים ביוחסין ובמומין". 72) שבחצי של קודש אסור לישב, שאין ישיבה בעזרה אלא למלכי בית דוד בלבד. 73) ספל כמו "וגולה על ראשה" הנזכר בזכריה. 74) אף ש"אין בונים בו עץ בולט כלל", היינו קבוע בבניין, אבל בלא בניין מותר. וייתכן עוד שלא נקראת של עץ אלא מפני שהניחו בה עצים. 75) לא מפורש במשנה שזו הייתה בימין, אלא למד כן רבינו ממה שנאמר "אחת מימינו ואחת משמאלו, אחת לשכת פינחס המלביש ואחת לשכת עושי חביתין", ומסתבר שהתנא מדבר על ראשון-ראשון ועל אחרון-אחרון. 76) שהיה "הממונה על מעשי בגדי כהונה עוסק בהכנת בגדי כהנים הדייטים ובגדי כהן גדול ובאריגתן ומתחת ידו נעשה הכל". 77) כהן גדול היה מקריב בכל יום מנחה, מחציתה בבקר ומחציתה בערב, ומפני שהייתה עשויה במחבת כמו שנאמר "על מחבת בשמן תעשה" קרויה חביתין.

פרק נשיי

1) יתבאר בו כי המקדש לא היה במישור, וכמה גובה קרקע ההיכל יותר ממקומות אחרים שם.

א. המקדש פלו לא היה במישור, אלא במעלה ההר. פשאדם נכנס משער מזרחי של הר הפית. מהלך עד סוף החיל בשנה, ועולה מן החיל לעזרת-הנשים בשתיים-עשרה מעלות. רום² פל מעלה חצי אמה, ושלחה³ חצי אמה.

~ נקודות משיחות קודש ~

"המקדש כולו לא היה במישור אלא במעלה ההר כו'". וממשיך לפרט את העליות מהחיל לעזרת הנשים, וממנה לעזרת ישראל, ומשם אל האולם והמזבח. ולכאורה, לשם מה הקדים שהמקדש היה במעלה ההר, והלא זה מובן

קִיב שִׁיעוּרֵי רַמב"ם ג' פְּרָקִים לִיּוֹם - יוֹם רֵאשׁוֹן כ"א שְׁבַט - סֵפֶר עֲבוּדָה - הַלְכוֹת בֵּית הַבְּחִירָה

מִתּוֹךְ מַהְדּוֹרֹת וּגְשַׁל עִם רַמב"ם לַעֲם - מוֹסֵד הָרֵב קוֹק

- (5) שם משנה ו. (6) אצטבא. ועליו היו הלויים עומדים בשעה שאומרים שירה (להלן הלכה ו).
- ד. ומהלך⁷ פל עזרת-הכהנים והמזבח ובין האולם ולמזבח בשורה. ועולה משם לאולם בשתי-עשרה מעלות. רום פל מעלה חצי אמה, ושלחה חצי אמה⁸. והאולם וההיכל פלו בשורה.
- (7) מדות פ"ג משנה ו. (8) במשנה שם: "ושלחה אמה", אבל בספרים אחרים כלשון רבינו (עיין שינויי נוסחאות שם. וכן הוא ביומא טז. ועיין כסף-משנה).
- ה. נמצא גבה קרקע ההיכל על קרקע שער המזרח של הר הבית שתיים ועשרים אמות⁹. וגבה שער הר הבית עשרים אמה¹⁰. לפיכך העומד כנגד שער המזרח אינו רואה פתח ההיכל¹¹. ומפני זה¹² עשו כהל שער-גבי שער זה נמוך, כדי שיהא פהן העומד בחר המשחה¹³ רואה¹⁴ פתח ההיכל¹⁵ בשעה שמהנה מדים הפרה¹⁶ נכח ההיכל¹⁷.
- (9) הא כיצד? עזרת נשים גבוהה מהר הבית בשש אמות (למעלה הלכה א), עזרת ישראל גבוהה מעזרת נשים בשבע אמות וחצי (למעלה הלכה ב), עזרת הכהנים גבוהה מעזרת ישראל בשתי אמות וחצי (למעלה הלכה ג) והאולם גבוה מעזרת הכהנים בשש אמות (למעלה הלכה ד) הרי ביחד עשרים ושתיים אמות. (10) מדות פ"ב משנה ג. (11) שהרצפה שלו גבוהה בשתי אמות יותר. (12) שם משנה ד. (13) הר הזיתים שבמזרח בית-המקדש, ופני הכהן למערב. (14) ממעל לכותל הרהיבית. (15) כמו שכתוב (במדבר יט, ד) והזה אל נכח פני אהל מועד וגו'. (16) פרה אדומה. (17) בפרה פ"ג משנה ט שנינו: "כנגד בית קדשי הקדשים", וגם רבינו כתב כן בפ"ג מהלכות פרה הלכה ב. ובתוספות חדשים בפרה שם כתב ששניהם אמת, וצריך שיראה את קדש-הקדשים מבעד להיכל.
- ו. ולשכות¹⁸ היו שם תחת עזרת ישראל פתוחות לעזרת-הנשים, ששם הלויים נותנין הפגורות והנבלים והמצלמים וכל פלי השיר. ועל הדוכן¹⁹ העולה מעזרת ישראל לעזרת-הכהנים היו הלויים עומדים בשעה שאומרים שירה על הקרבן²⁰.
- (18) שם משנה ו. (19) ערכין יג: והנה, יש מקומות בתלמוד שהדוכן נקרא מקום שהכהנים עומדים לברך את העם (חגיגה טז. ר"ה לא: ועוד), ופעמים שנקרא כן המקום שהלויים עומדים בשיר על הקרבן (יומא כ: ושם נג. וערכין יג: ועוד). והנראה, כי הדוכן הוא איצטבא שעומדים עליה, ועיקרה הונח על מקום שהלויים עומדים עליו בכלי שיר, והושאל גם למקום שהכהנים עומדים עליו לברך את העם. ושוב הושאל שם זה לקרוא לנשיאות כפים בשם דוכן (הר המוריה). (20) "ומתי אומר שירה? על כל עולות הציבור החובה, ועל שלמי עצרת בעת ניסוך היין" (פ"ג מהלכות כלי המקדש הלכה ב).
- ז. הלשכות²¹ הבנויות בקדש ופתוחות לחל: אם היו
- גגותיהן שוין עם קרקע העזרה - תוכן חל וגגותיהן קדש; ואם אינן שוין - אף גגותיהן חל, שהגגות והעליות לא נתקדשו²². לפיכך²³ גגים אלו אין אוכלין שם קדשי-קדשים²⁴, ולא שוחטין קדשים קלים²⁵.
- (21) פסחים פה: פו. (22) בקדושת העזרה. וראה בהר המוריה. (23) פסחים שם. (24) שנאכל רק בעזרה. (25) כל העולות והחטאות והאשמות ושני כבשי שלמים של עצרת, נקראים "קדשי קדשים". ו"שלמים של יחיד והבכור והמעשר והפסח, נקראים קדשים קלים" (פ"א מהלכות מעשה הקרבנות הלכה יז).
- ח. היו²⁶ בנויות לחל ופתוחות לקדש²⁷ - תוכן קדש לאכילת קדשי-קדשים²⁸, אבל אין שוחטין שם קדשים קלים, והנכנס לשם בטמאה - פטור²⁹. וגגותיהן חל לכל דבר³⁰.
- (26) זבחים נו. (27) לעזרה. (28) שריכתה התורה חצרות הרבה לאכילת קדשי קדשים, אף-על-פי שאין דינם כעזרה ממש (זבחים שם). (29) אבל אסור (זבחים שם). (30) שאפילו לכתחילה מותר הטמא להיות שם.
- ט. המחלות³¹ הפתוחות לעזרה - קדש³², והפתוחות להר הבית - חל³³. החלונות³⁴ ועבי החומה - פלפנים³⁵, בין לאכילת קדשי-קדשים בין לטמאה.
- (31) המערות - פסחים פו. (32) בקדושת העזרה. (33) אין עליו קדושת עזרה. (34) שם פה: (35) כתב הראב"ד בהשגות: "בששונים לקרקע העזרה, ומשכחת להו בבר שורא". וכן הוא בגמרא פסחים שם. ורבינו השמיט כאן דברים אלו, כנראה, משום שסמך על מה שכתב למעלה הלכה ז בלשכות (כסף-משנה). אולם, הגר"א בבאורו לאו"ח סימן נה ס"ק כו, כתב שרבינו לא גרס כל סוגיא זו בפסחים שם.
- י. בית-דין³⁶ שרצו³⁷ להוסיף על ירושלים או להוסיף על העזרה - מוסיפין. ויש להם למשף העזרה על המקום שירצו מהר הבית³⁸, ולמשף חומת ירושלים עד מקום שירצו³⁹.
- (36) של שבעים ואחד (להלן הלכה יא). (37) כתבו בתוספות (זבחים לג. ד"ה וליעבד) שאין מוסיפין על העזרות אלא-אם-כן מצאו פסוק שצריכים להוסיף, שהרי נאמר (דברי הימים-א כח, יט): "הכל בכתב מיד ה' עלי השכיל" ומכאן למדו בכמה מקומות בתלמוד (זבחים שם, וסוכה נא:). שאין להוסיף כלום על העזרה. יש להעיר כי רבינו לא הזכיר כלל את האיסור הזה של הוספה על ההיכל והעזרות (יריעות שלמה). (38) כאן הגביל רבינו על עד הר הבית, ורמז לזה ממה שנאמר (בראשית כב, יד): "בהר ה' יראה", שעל ההר אין רשות להוסיף (אור שמח). (39) בלי שום הגבלה. וראה למעלה בהוספה על העזרה.
- יא. אין מוסיפין⁴⁰ על העיר⁴¹ או על העזרות אלא

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ראשון כ"א שבט - ספר עבודה - הלכות בית הבחירה קיג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

רבינו שאין המקום מתקדש אלא על-ידי האכילה. וכן נראה ממה שכתב בהלכה הקודמת "עד שמגיעין לסוף המקום שמקדישין אותו ועומדין שם ואוכלים שם לחם תודה". וכדעת רבו הר"י מיגש (מובאת ברשב"א שם).

1 על-פי המלך, ועל-פי נביא, ובאורים ותמים, ועל-
2 פי סנהדרין של שבעים ואחד זקנים. שנאמר: "ככל
3 אשר אני מראה אותך, וכן תעשו" 42 - לדורות.
4 וימשה רבנו מלך הנה 43.

יד. כל מקום שלא נעשה בכל אלו ובסדר הזה -
20 אין קדוש גמור 56. וזה שעשה עזרא 57 שתי תודות -
21 זכרון הוא שעשה 58, לא במעשיו נתקדש המקום,
22 שלא היה שם לא מלך ולא אורים ותמים 59. ובמה
23 נתקדשה? בקדשה ראשונה שקדשה שלמה, שהוא
24 קדש העזרה וירושלים לשעתו, וקדשן לעתיד
25 לבוא 60.

(40) שבועות יד. במשנה. (41) ירושלים. (42) ללמדך
שאף לדורות אין להוסיף אלא על-ידי אלו (שם יט: טו.).
(43) נוסף לזה שהיה נביא, זבחים קא.

5 יב. וכיצד 44 מוסיפין על העיר? 45 עושין בית-דין
6 שתי תודות 46, ולוקחין להם חמץ שבהם 47, והולכים
7 בית-דין אחר שתי התודות 48, ושתי התודות זו אחר
8 זו 49, ועומדין בכנורות ובנבלים ובצלצל 50 על כל
9 פנה ופנה ועל כל אבן (ואבן) 51 [גדולה]
10 שבירושלים, ואומר: "ארוממך ה' כי דליתני
11 וגו' 52", עד שמגיעין לסוף המקום שמקדישין אותו,
12 ועומדין שם. ואוכלים שם לחם תודה אחת משתי
13 התודות, והשניה נשרפת 53. ועל-פי הנביא שורפין
14 את זו ואוכלין את זו.

(56) משמע שקצת קדושה יש, ובמהרי"ט (ח"ג סימן לג)
כתב שאם נתקדש שלא במלך ואורים ותמים אף-על-פי-כן
יש בה קדושה מדרבנן. [וכן נראה מלשון המשנה (שם יד):
"וכל שלא נעשית בכל אלו, הנכנס לשם אין חייב עליה" -
משמע שחייב אין שם, אבל איסור יש]. (57) נחמיה יב,
לא. (58) שם טז. בגמרא לדעת רב הונא. (59) ש"אורים
ותומים שהיו בבית שני לא היו משיבין ברוח הקודש"
(למעלה פ"ד הלכה א). (60) שם.

(44) שבועות יד. במשנה. (45) ירושלים. (46) במשנה
שם. (47) כלומר, מה שאמרנו "שתי תודות", אין הכוונה
אלא ללחם החמץ שבהן (שם טו. בגמרא), היינו שני לחמי
החמץ המורמים לכהן משתי קרבנות תודה. ראה בפ"ט
מהלכות מעשה הקרבנות הלכה כא (תפארת ישראל שם).
(48) שם טו: בגמרא בפירוש דברי המשנה. (49) גמרא שם.
כלומר, שני כהנים היו נושאים אותן זה אחר זה (ראה רש"י
שם). ובמשנה שם לפי הספרים שלפנינו: "וכל ישראל
אחריהם", אבל בכמה נוסחאות נשמטו הדברים הנ"ל.
(50) כלי שיר. ברייתא שם. (51) בברייתא שם: "כל אבן
גדולה". (52) הוא מזמור שיר חנוכת הבית. והנה בברייתא
שם אמרו: "ת"ר שיר של תודה בכינורות ובנבלים וכו'
אומר ארוממך" וכו', ופירש"י שיר של תודה היו אומרים
שם בכינורות, ומהו שיר של תודה מזמור לתודה. ורבינו
השמיט מזמור לתודה, מפני שמפרש שמה שאמרו בסוף
"ואומר ארוממך", זהו פירוש למה שאמרו בתחילה "שיר
של תודה" (משנה-למלך). ובברייתא שם אמרו שאומרים
גם שיר של פגעים, היינו יושב בסתר עליון וגו', אבל כל
זה אינו אלא בבית שני, שהיו מצירים להם בשעת הבנין,
וכן הוא בתוספות שם ד"ה עד (משנה-למלך).
(53) במשנה שם: הפנימית נאכלת והחיצונה נשרפת", אבל
לפי מסקנת הגמרא (שם טו: טז). שאין טעם בדבר אלא
על-פי נביא נאכלת ועל-פי נביא נשרפת, פנימית וחיצונה
לאו דוקא, אלא כמו שיאמר נביא (כסף-משנה).

טו. לפיכך 61 מקריבין הקרבנות בלן אף-על-פי
27 שאין שם בית בנוי 62; ואוכלין קדשי-קדשים בכל
28 העזרה אף-על-פי שהיא חרבה ואינה מקפת
29 במחצה; ואוכלין קדשים קלים ומעשר שני בכל
30 ירושלים אף-על-פי שאין שם חומות; שהקדשה
31 [ה]ראשונה 63 קדשה לשעתה וקדשה לעתיד לבוא.

(61) מגילה י. בברייתא. (62) (אבל מזבח - צריך. ראה
למעלה פ"ב הלכה ד, ובפ"ב מהלכות מעשר שני הלכה א).
(63) שנתקדשה בימי שלמה.

טז. ולמה אני אומר במקדש וירושלים קדשה
33 ראשונה קדשה לעתיד לבוא, ובקדשת שאר ארץ-
34 ישראל, לענין שביעית ומעשרות וכיוצא בהן, לא
35 קדשה לעתיד לבוא? 64 לפי שקדשת המקדש
36 וירושלים מפני השכינה, ושכינה אינה בטלה 65;
37 והרי הוא אומר: "והשמותי את מקדשיכם", ואמרו
38 חכמים 66: אף-על-פי ששמומין 67, בקדשן הן
39 עומדים; אבל חייב הארץ בשביעית ובמעשרות
40 אינו אלא מפני שהוא פבוש רבים 68, וכיון שגולקחה
41 הארץ מידיהם בטל הפבוש ונפטרה מן התורה
42 ממעשרות ומשביעית, שהרי אינה מן ארץ-
43 ישראל 69. וכיון שעלה עזרא וקדשה, לא קדשה
44 בפבוש, אלא בחזקה שהחזיקו בה 70, ולפיכך כל
45 מקום שהחזיקו בה עולי בכל ונתקדש בקדשת עזרא
46 השניה - הוא מקדש היום, ואף-על-פי שגולקחה
47 הארץ ממנו 71, וחזק בשביעית ובמעשרות על הדרך
48 שבארנו בהלכות תרימיה 72.

15 יג. וכן אם הוסיפו על העזרה 54, מקדישין אותה
16 בשירי המנחה. מה ירושלים התודה שנאכלת בה
17 מקדשתה, אף העזרה שירי המנחות שאין נאכלין
18 אלא בה הן שמקדישין אותה בהן. ואוכלין אותן
19 בסוף המקום שקדשו 55.

(54) מימרא של רמי בר חמא שם טו. (55) נראה מדברי

קיד שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ראשון כ"א שבט - ספר עבודה - הלכות בית הבחירה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

~ נקודות משיחות קודש ~

"ולמה אני אומר במקדש וירושלים קדושה ראשונה קידשה לעתיד-לבוא ... לענין שביעית ומעשרות.. לא קידשה לעתיד-לבוא.."

וממשיך "וכיון שעלה עזרא, לא קידשה בכיבוש אלא בחזקה שהחזיקו בה, ולפיכך כל מקום שהחזיקו בו עולי בבל ונתקדש בקדושת עזרא השניה הוא מקודש היום כו".

ויש להקשות, כיון שקדושה שקידש עזרא היתה לשעתה ולעתיד-לבוא, כלומר שהיה בכוחו לקדש את ארץ ישראל בקדושה לעולם, מדוע קידש רק חלקים מסויימים ולא קידש את כולה.

והביאור בזה: עליית עזרא היתה על-ידי רשותו של כורש להחזיק בארץ, ולכן לא יכול היה עזרא לעשות פעולות נוספות בחזקת וקידוש הארץ יותר מכפי המוכרח ללא רשותו של כורש, מה גם שידע שלעתיד-לבוא יקדשו הכל.

גם צריך להבין, מהי המעלה בקדושת עזרא בכיבוש וחזקה על קדושת יהושע על-ידי "כיבוש רבים", הרי גם בזמן יהושע היתה חזקה לאחר הכיבוש, וכקושיית ה'כסף משנה' כאן "מי עדיפא חזקה בלא כיבוש מחזקה עם כיבוש".

ויש לומר: קנין תלוי בכוונה לקנות, וגדולה מזה מצינו שאם החזיק בנכסי הגר ואח"כ עשה קנין אחר, בטלה החזקה. ולכן, כיון שכבר קנו בכיבוש, הרי מה שהחזיקו אח"כ לא היה לשם קנין, וממילא איננו קנין של חזקה.

וההוראה מגודל מעלתה של חזקה, שממנה לומדים לכל פעולה ופעולה של יהודי בענייני קדושה, שאם יש בה תוקף של "חזקה" יש בה ענין נצחי לעד ולעולמי עולמים, ואין אף אחד בעולם שיכול לבטלה.

(עלפי "ין מלכות" ספר עבודה סימן טז)

(64) פ"א מהלכות תרומות הלכה ה. (65) וכן מפורש בדברי הימים ב ז, טז "והקדשתי את הבית הזה וכו' עד עולם". ושם ל, ח "למקדשו אשר הקדיש לעולם" (אור שמח). ובשבועות טז: "מקדש שקדושתו קדושת עולם" (מהר"י קורקוס בשם בעה"ת, ועיין שם בתוספות ד"ה קדושתו). וראה להלן פ"ז הלכה ז. (66) מגילה כח. במשנה. (67) בדפוס רומי: "ששוממין", וכן הוא במשנה שם. (68) ראה למעלה בפ"א מהלכות תרומות הלכה ה, ובהוספה (שם). (69) ש"ארץ ישראל האמורה בכל מקום היא בארצות שכיבשן מלך ישראל או נביא מדעת רוב ישראל, וזהו הנקרא כיבוש רבים" (הלכות תרומות שם הלכה ב). (70) כלומר, צירפו את כל החזקות של כל אחד ואחד לחזקה כללית, עבור כלל ישראל, ובה קדושה. (71) [לפי שאין קנין לגוי בארץ ישראל להפקיע מידי מעשר - פ"א מהלכות תרומות הלכה י. ועיין שם בהלכה ה ובהערה נוספת שם]. (72) (פרק א הלכה כו, שתורמות ומעשרות בזמן הזה אינן

אלא מדרבנן, כיון שלא באו כולם לארץ ישראל. ומכיון שלא הוסיף רבינו גם "ובהלכות שמיטה ויובל", נראה שדעתו שביעית הארץ מן התורה אף בזמן הזה, וכדעת הכסף-משנה בשיטת רבינו בפ"י מהלכות שמיטה הלכה ט. וכן נראה מדבריו בספר המצוות, עשה קלה (ראה "ספר המצוות לעם" שם הערה נוספת תקצו) ובפירוש רבינו לתלמוד מסכת שבת סח. - הוא הקטע "מפירוש קדמון למס' שבת" שבספר "מספרות הגאונים" הוצאת הר"ש אסף ירושלים תרצ"ג עמ' 192, וראה ב"חידושי הרמב"ם לתלמוד" (ההולך ונדרס) עמ' מז הערה 7).

פרק שביעי

(1) יבואר בו כי מצוות-עשה לירא מן המקדש, ומה היא היראה הזאת, ושאסור לישב בו, והחיוב לירא ממנו גם לאחר חורבנו.

- א. מצוות עשה ליראה מן המקדש², שנאמר: ¹ "ומקדשי תיראו". ולא מן המקדש אתה ירא³, אלא ² ממי שצוה על יראתו. ³

(2) יבמות ו, א. ו'ספרא' קדושים פ"ז ה"ז. (3) שם ו, ב. ופירושו שם ה'תוספות' ד"ה יכול, שהכוונה שלא ישתחוה לו לשם אלהות.

- ב. ואי זו⁴ היא יראתו? לא יפגס אדם להר הבית ⁴ במקלו⁵ או במנעל שפרגליו או באפדתו⁶ או באבק ⁵ שעל רגליו או במעוה הצוררין לו בסדינו⁷. ואין ⁶ צריך לומר שאסור לרק בקל הר הבית⁸, אלא אם ⁷ נדמין לו רק - מבליעו בכסותו⁹. ולא יעשה הר ⁸ הבית דרך שיפגס מפתח זו ויצא מפתח שפגגדה ⁹ כדי לקצר הדרך¹⁰, אלא יקיפו מבחוץ. ולא יפגס לו ¹⁰ אלא לדבר מצוה¹¹. ¹¹

(4) 'ספרא' שם ה"ט, יבמות שם, וברכות נד, א. (5) המטה אשר בידו (פירוש המשנה, ברכות פ"ט ד"ה לא יקל). (6) "בגד שילבש האדם על בשרו להזיע בו ולא יטנף בגדיו החמודות בזיעה, ואין מנהג אדם לצאת בו לבדו עד שילבש עליו בגד אחר" (פירוש המשנה, שם). (7) ברכות סב, ב. וכתבו ה'תוספות' (ב"מ כו. ד"ה בהר) שלא אסרו אלא אם המעות בפרהסיא, אבל אם הן בצנעא - מותר. (8) בברכות שם: "ורקיקה מקל-וחומר ממנעל, ומה מנעל שאין בו דרך בזיון, אמרה תורה של נעלך מעל רגליך, רקיקה שהיא דרך בזיון - לא כל-שכן". (9) למד כן ממה שאמרו בברכות כד, ב - לענין עומד בתפלה וצריך לרוק (ה'ה המוריה'). (10) שם נד, א - במשנה. (11) כן הוא במגילה כח, ב - לענין בית הכנסת, שאין נכנסים בו בחמה מפני החמה ובגשמים מפני הגשמים, וכל-שכן בבית המקדש (כסף-משנה).

- ג. וכל הנכנסין¹² להר הבית - נכנסין דרך ימין, ¹² ומקיפין, ויוצאין דרך שמאל¹³; חוץ ממי שארעו ¹³ דבר¹⁴, שהוא מקיף על השמאל¹⁵. לפיכך היו ¹⁴ שואלין לו: "מה לך מקיף על השמאל?"¹⁶ "שאני ¹⁵

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ראשון כ"א שבט - ספר עבודה - הלכות בית הבחירה קטו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

18 בַּעֲזָרָה אֶלָּא לְמַלְכִּי בֵּית־דָּוִד בְּלִבְדִּי³¹, שְׁנֹאֲמַר: 18
19 "וַיָּבֹא הַמֶּלֶךְ דָּוִד וַיֵּשֶׁב לִפְנֵי ה'". וְהַסְנֵה־רֵדִין³² 19
20 שֶׁהָיוּ יוֹשְׁבֵין בְּלִשְׁכַּת הַגְּזִית, לֹא הָיוּ יוֹשְׁבֵין אֶלָּא 20
21 בְּחֻצְיָהּ שֶׁל חָל. 21

30 יומא כה, א. ושם נסמן. ולא נתבאר אם איסור זה מן התורה או מדרבנן (משנה-למלך). (וב'ספר המצוות' עשה כא, נראה שהוא מן התורה. וראה ב'ספר המצוות לעם' שם עמוד סה הערה פד, וראה להלן ה"ז). 31 שחלק להם המקום כבוד, להראות שמלכותם שלמה (רש"י בסוטה מ:). 32 יומא, שם.

22 ז. אף-על-פי שְׁהַמְקִדֵּשׁ הַיּוֹם חָרַב בְּעֻזּוֹתֵינוּ, חֵיב 22
23 אָדָם בְּמוֹרָאוֹ³³ כְּמוֹ שֶׁהָיָה נוֹהֵג בּוֹ בְּבִנְיָנוּ: לֹא יִכְנָס 23
24 אֶלָּא לְמָקוֹם שְׁמִתָּר לְהִכָּנֵס לְשָׁם³⁴, וְלֹא יֵשֶׁב 24
25 בְּעֻזָּה³⁵, וְלֹא יִקַּל רֹאשׁוֹ כִּנְגֵד שַׁעַר הַמְּזוּרָה. 25
26 שְׁנֹאֲמַר: "אֵת שַׁבְּתָתִי תִשְׁמְרוּ וּמִקְדָּשִׁי תִירָאוּ" - מֶה 26
27 שְׁמִירַת שַׁבָּת לְעוֹלָם, אֵף מוֹרָא מִקְדָּשׁ לְעוֹלָם, 27
28 שְׁאֵף-על-פי שֶׁחָרַב בְּקִדְשׁוֹ עוֹמֵד. 28

33 ב'ספרא' קדושים פ"ז ה"ח, וביבמות ו, ב - בברייתא: "בזמן שאין בית המקדש קיים, מנא לן? - תלמוד-לומר את שבתותי תשמורו ומקדשי תיראו, מה שמירה האמורה בשבת - לעולם, אף מורא האמורה במקדש, לעולם". וכן בברכות סב, ב - הרוקק בהר הבית בזמן הזה כאילו רוקק בבבת עיניו, שנאמר (מלכים-א ט, ג) "והיו עיני ולבי שם כל הימים". וראה למעלה פ"ו ה"ט". 34 אם הוא טהור. אולם כהיום כולנו טמאי מתים ואין לנו אפר פרה להטהר, והנכנס שם חייב כרת. 35 (שאיסור ישיבה בעזרה הוא מטעם מורא ('ספר המצוות' שם) ומורא מקדש הוא לעולם, כדלהלן).

29 ח. בְּזִמְנָא³⁶ שֶׁהַמְקִדֵּשׁ בְּנוֹי אֲסוּר לוֹ לְאָדָם לְהִקַּל אֵת 29
30 רֹאשׁוֹ מִן הַצּוֹפִים³⁷, שֶׁהוּא חוּץ לִירוּשָׁלַיִם, וְלִפְנֵים. 30
31 וְהוּא שִׁיחֵיהּ רוֹאֶה אֵת הַמְקִדֵּשׁ³⁸, וְלֹא יִהְיֶה גֶדֶר 31
32 מִפְּסִיק בֵּינוֹ וּבֵין הַמְקִדֵּשׁ. 32

36 ברכות סא, ב. 37 "מקום שיכולים לראות משם הר הבית, ומשם והלאה אין יכולים לראותו" (רש"י שם). 38 ומה שאמרנו למעלה (ה"ז) שאף-על-פי שחרב המקדש אסור להקל ראש, אין זה אלא כנגד שער המזרח בלבד, אבל להקל ראש מן הצופים ולפנים לא אסרו אלא בזמן שהמקדש בנוי ('הר המוריה', וראה ב'מאירי' ברכות, שם).

33 ט. אֲסוּר לְאָדָם לְעוֹלָם³⁹ שִׁיפְנָהּ⁴⁰ או שִׁישֵׁן בֵּין 33
34 מְזוּרָה לְמַעַרְב⁴¹. וְאִין צָרִיךְ לוֹמַר שֶׁאִין קוֹבְעִין 34
35 בֵּית־הַכֶּסֶּא בֵּין מְזוּרָה לְמַעַרְב בְּכָל מָקוֹם⁴², מִפְּנֵי 35
36 שֶׁהַיִּכָּל בְּמַעַרְב. לְפִיכָךְ לֹא יִפְנֶה לְמַעַרְב וְלֹא 36
37 לְמְזוּרָה, מִפְּנֵי שֶׁהוּא כִּנְגֵד הַמַּעַרְב, אֶלָּא בֵּין צָפוֹן 37
38 לְדָרוֹם נִפְנִים וַיִּשְׁנִים. וְכָל הַמַּטִּיל מַיִם⁴³ מִן הַצּוֹפִים 38
39 וְלִפְנֵים, לֹא יֵשֶׁב וּפָנָיו פְּלִפִּי הַקֵּדֶשׁ, אֶלָּא לְצָפוֹן או 39
40 לְדָרוֹם, או יִסְלַק הַקֵּדֶשׁ לְצִדִּין. 40

1 אָבֵל¹⁷. "הַשּׁוֹכֵן בְּבֵית הַזֶּה יִנְחַמְךָ"¹⁸. "שְׁאֲנִי 1
2 מְנַדֶּה"¹⁹. "הַשּׁוֹכֵן בְּבֵית הַזֶּה יִתֵּן בְּלִבְכֶּךָ²⁰ וְתִשְׁמַע 2
3 לְדַבְרֵי חֲבֵרֶיךָ וַיִּקְרְבוּ"²¹. 3

12 מדות פ"ב מ"ב. 13 "כגון מי שנכנס אל שער שושן הבירה (שבמזרח) אינו הולך לצד שער חולדה (שבדרום) אלא לצד שער טדי (שבצפון), וכן תקיש לכל הנכנס אל שאר השערים" (פירוש המשנה' מדות, שם). (ומתוך שרבינו העתיק הלכה זו כאן, נראה שהוא סובר שאף זה ממדת היראה והכבוד שיכנס דרך ימין). 14 שהוא אבל או מנודה, כדלהלן. 15 שאם נכנס מן המזרח, פונה אל הדרום. 16 מכאן שגם איטר מקיף בימין של כל העולם, שאם לא כן, מה שאלה היא זו? שמה איטר הוא ('מגן אברהם' סי' תרנא ס"ק כא). 17 אם היה עונה שהוא אבל. 18 כן אומרים לו השומעים. 19 אם היה עונה שהוא מנודה. 20 כן עונים לו. 21 כדעת רבי יוסי במשנה, שם.

4 ד. כָּל שֶׁהַשְּׁלֵמִים²² עֲבוּדָה וְנִסְתָּלַק לוֹ, אֵינּוּ יוֹצֵא 4
5 וְאַחוּרָיו לְהִיכָל, אֶלָּא מְהֵלֶךְ אַחוּרָנִית מְעֻט מְעֻט, 5
6 וּמְהֵלֶךְ בְּנַחַת עַל צִדּוֹ²³, עַד שֶׁיָּצֵא מִן הָעֻזָּה. וְכֵן 6
7 אֲנָשִׁי מִשְׁמֵר וְאֲנָשִׁי מַעֲמֵד²⁴ וְלוֹיִם מְדוּכָנָן כָּף הֵם 7
8 יוֹצְאִין מִן הַמְקִדֵּשׁ, כְּמִי שְׁפּוֹסֵעַ אַחֵר תִּפְלָה 8
9 לְאַחוּרָיו²⁵. כָּל זֶה לִירְאָה מִן הַמְקִדֵּשׁ. 9

22 יומא נג א. 23 כן הוא ביומא, שם: "מצד פניו והולך". 24 "אי-אפשר שיהיה קרבנו של אדם קרב והוא אינו עומד על גביו, וקרבתו הציבור הם קרבן של כל ישראל, ואי-אפשר שיהיו ישראל כולן עומדין בעזרה בשעת הקרבן, לפיכך תיקנו נביאים הראשונים שיבחרו מישראל כשרים ויראי חטא, ויהיו שלוחי כל ישראל לעמוד על הקרבתו, והם הנקראים אנשי מעמד" (פ"ו מהל' כלי המקדש ה"א). 25 כמפורש ביומא נג, ב. ובפ"ה מהל' תפלה ה"י. ונראה שגם בתפילה מותר לו ללכת על צדו כמו במקדש ('הר המוריה').

10 ה. לֹא יִקַּל²⁶ אָדָם אֵת רֹאשׁוֹ²⁷ כִּנְגֵד שַׁעַר מְזוּרָתִי 10
11 שֶׁל עֻזָּה, שֶׁהוּא שַׁעַר נִיקְנוֹר²⁸, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְכוּן 11
12 כִּנְגֵד בֵּית קֹדֶשׁ־הַקִּדְשִׁים. וְכָל הַנִּכְנָס לְעֻזָּה, יִהְיֶה 12
13 בְּנַחַת²⁹ בְּמָקוֹם שְׁמִתָּר לוֹ לְהִכָּנֵס לְשָׁם, וְיִרְאֶה 13
14 עֲצָמוֹ שֶׁהוּא עוֹמֵד לִפְנֵי ה', כְּמוֹ שְׁנֹאֲמַר: "וְהָיוּ 14
15 עֵינֵי וְלִבִּי שָׁם כָּל הַיָּמִים". וּמְהֵלֶךְ בְּאַיְמָה וּבִירְאָה 15
16 וּיְעֻדָּה, שְׁנֹאֲמַר: "בְּבֵית אֱלֹהִים נִהְלֶךְ בְּרָגְשׁ". 16

26 ברכות נד, א - במשנה. 27 היינו שלא ינהג קלות ראש, ענינו שלא ירבה בשחוק ודברי שעשועים (פירוש המשניות לרבינו, שם). 28 רש"י שם פירש, דהיינו שער המזרחי של הר הבית. 29 כתב הראב"ד בהשגותיו: פירוש שלא ילך דרך הדיוטות. וראה בפ"ה מהל' דעות ה"ח ('הר המוריה'). (ותכן כי למד כן מפשטות דברי הכתוב קהלת ד, יז "שמור רגלך כאשר תלך אל בית האלקים", וראה בברכות כג).

17 ו. וְאֲסוּר לְכָל אָדָם³⁰ לְיֵשֶׁב בְּכָל הָעֻזָּה. וְאִין יִשְׁיבָה

אחד עשר מעלות לארץ ישראל.

והביאור בזה: מלבד היות עשר מספר שלם, המורה על שלימות, הרי שיש להוסיף את הפירוש הפנימי בלשון הרמב"ם "ארץ ישראל מקודשת מכל הארצות", היינו שקדושתה המיוחדת של ארץ ישראל נלקחת מכל הארצות, היינו מעבודת הביירותים בחוץ לארץ, ולכן עתידה ארץ ישראל שתתפשט בכל הארצות.

(עלפי יין מלכות' ספר עבודה סימן יח)

(53) (מה שכתב רבינו "כל ארץ ישראל", נראה שכיוון למה שאמרו במנחות פג, ב - במשנה "כל הארצות היו כשירות", וכפירוש" שם "כל הארצות שבארץ ישראל" (וראה בפירוש המשניות, שם). אלא שלדעת רש"י זה כולל יהודה ועבר הירדן והגליל, ואילו לדעת רבינו אין מביאים ביכורים מעבר הירדן אלא מדרבנן, כמבואר בפ"ב מהל' ביכורים ה"א. ובדבר הבאת העומר מעבר הירדן, ראה בר"ן לנדרים כב. וברש"י לסנהדרין יב:). (54) כלים פ"א מ"ו. (55) (במשנה, כלים שם "והביכורים ושתי הלחם", משום שבדיעבד אם הביא ביכורים קודם שתי הלחם הם כשרים 'תוספות אנשי שם', שם) ורבינו שינה מלשון המשנה משום שלכתחילה אין להביא ביכורים קודם שתי הלחם, כמפורש במשנה מנחות סח:). (56) שהרי "אמר ה' בעומר (ויקרא כג, י) וקצרתם את קצירה והבאתם את עומר, ואמר בשתי הלחם (שם שם, יז) ממושבותיכם תביאו לחם תנופה, ואמר בביכורים (דברים כו, ב) ולקחת מראשית כל פרי האדמה אשר תביא מארצך" (פירוש המשניות, כלים שם).

יג. עֶשֶׂר קִדְשוֹת⁵⁷ הֵן בְּאַרְצֵי-יִשְׂרָאֵל⁵⁸, וְזוֹ לְמַעַלָּה
מִזֹּה: עֲזֵרוֹת הַמִּקְשָׁפוֹת חוּמָה⁵⁹ מִקְדָּשׁוֹת מִשְׁאֵר
הָאָרֶץ: שֶׁמֶשְׁלָחִין מִתּוֹכָן אֶת הַמִּצְרָעִים⁶⁰; וְאֵין
קוֹבְרִין בְּתוֹכָן⁶¹ מֵת עַד שֶׁיִּצְרָצוּ שְׂבָעָה טוֹבֵי הָעִיר⁶²
אוּ כָּל אֲנָשֵׁי הָעִיר⁶³; וְאִם יֵצֵא הַמֵּת חוּץ לָעִיר, אֵין
מִחְזִירִין אוֹתוֹ לְתוֹכָהּ אֶף-עַל-פִּי שֶׁרָצוּ כָּלָן
לְהַחְזִירוֹ. רָצוּ בְּנֵי הָעִיר⁶⁴ לְהוֹצִיא הַקֶּבֶר מִן
הַמִּדְיָנָה⁶⁵ - מִפְּנֵין אוֹתוֹ. וְכָל הַקֶּבֶרוֹת מִפְּנֵין, חוּץ
מִקֶּבֶר נָבִיא אוּ מֶלֶךְ. קֶבֶר שֶׁהִקִּיפְתּוּ הָעִיר, בֵּין
מֵאַרְבַּע רִוּחוֹתָיו בֵּין מִשְׁתֵּי רִוּחוֹת זֶה כִּנְגֵד זֶה: אִם
הָיְתָה בֵּינוּ וּבֵין הָעִיר יָתֵר מִחֻמְשֵׁים אֲמָה לְכָאן
וּחֻמְשֵׁים לְכָאן - אֵין מִפְּנֵין אוֹתוֹ עַד שֶׁיִּצְרָצוּ כָּלָן,
פָּחוֹת מִכָּאן - מִפְּנֵין אוֹתוֹ.

(57) כלים, שם. (58) כן כתבו 'מלאכת שלמה' (שם) והרע"ב (שם בסוף הפרק) בשם הגאונים, שמה שאמרו במשנה שם: עשר קדושות, היינו עשר קדושות בארץ ישראל, ואילו ארץ ישראל עצמה אינה בכלל. (59) לדעת הר"ש והרע"ב שם, היינו מוקפות חומה מימות יהושע בן נון, כמו בבתי ערי חומה (ערכין לב.). וראה ב'תוספות' ערכין לב, ב - ד"ה קדשן. (60) "שנאמר (במדבר ה) וישלחו מן המחנה כל צרוע וכל זב וכל טמא לנפש, זה המחנה האמור כאן הוא מחנה שכינה, שהוא מפתח עזרת ישראל ולפנים, שומע אני שהמצורע והזב וטמא מת

(39) אפילו בזמן שהמקדש חרב. וכדעת תנא-קמא ורבי עקיבא בברכות שם. וראה להלן. ואף-על-פי שקלות ראש לא נאסר. (40) לצרכיו הגדולים. (41) ברכות ה, ב. וסובר רבינו שאפילו האדם לבדו אסור לישן בין מזרח למערב. ואילו ה'תוספות' (שם ד"ה כל) כתבו שדוקא כשיישן עם אשתו שהדבר גנאי לשכב אצל אשתו מפני התשמיש. (42) אפילו בחוץ לארץ. ואף-על-פי שקלות ראש לא נאסרה חוץ למקדש אלא בזמן שהמקדש קיים (למעלה ה"ח) - לעשות צרכיו שהוא גנאי יותר גדול, אסור בכל מקום ואפילו בשעה שאין לנו מקדש ('הר המוריה'). (43) 'ירושלמי' ברכות פ"ט ה"ה.

1. י. וְאִסּוּר לְאָדָם⁴⁴ שֶׁיַּעֲשֶׂה בֵּית תְּבִנָּה הֵיכָל⁴⁵;
2. אֶכְסֶדְרָה תְּבִנָּה אוֹלָם⁴⁶; חֶצֶר כִּנְגֵד הָעֲזָרָה⁴⁷; שְׁלָחַן
3. בְּצִוְרֵת שְׁלָחַן; וּמִנּוּרָה בְּצִוְרֵת מִנּוּרָה⁴⁸. אֲבָל עוֹשֶׂה
4. הוּא מִנּוּרָה שֶׁל חֲמִשָּׁה קָנִים אוּ שֶׁל שְׁמוֹנֶה קָנִים⁴⁹,
5. אוּ מִנּוּרָה שְׁאִינָה שֶׁל מִתְּכֶת⁵⁰ אֶף-עַל-פִּי שֶׁיֵּשׁ לָהּ
6. שְׂבָעָה קָנִים.

(44) עבודה זרה מג, א. ואפשר שאינו אסור אלא מדרבנן, כל שלא התכוון לקדש ('קרית ספר'). (45) כשיעור גבהו ארכו ורחבו ('שו"ע י"ד סי' קמא ס"ח). (46) אף-על-פי שאכסדרא אינה אלא שלשה דפנות, ואילו באולם היו ארבע דפנות - כיון שפתח האולם היה רחב וגבוה מאד ולא היו לו דלתות, היה דומה לאכסדרה ('תוספות' מנחות כח: ד"ה אכסדרא). (47) כלומר, כתבנית העזרה, וכן בגמרא שם. (48) אף-על-פי שהיא בלא גביעים וכפתורים ופרחים, כיון שאינם מעכבים בה כשבאה משאר מתכות, כמפורש למעלה פ"ג ה"ד ('שו"ע י"ד שם). (49) שמנורה של מקדש היתה בת שבעה קנים. (50) מפני שמנורת המקדש אין עושים אותה אלא של מתכת (למעלה פ"א ה"ח).

7. יא. שֶׁלֹש מִחְנוֹת⁵¹ הָיוּ בַּמִּדְבָּר: מִחְנֶה יִשְׂרָאֵל, וְהוּא
8. אַרְבַּע מִחְנוֹת⁵²; וּמִחְנֶה לוֹיָהּ, שֶׁנֶּאֱמַר בָּהּ: "וְסָבִיב
9. לְמִשְׁכַּן יַחְנוּ"; וּמִחְנֶה שְׂכִינָהּ, וְהוּא מִפְּתַח חֶצֶר
10. אֹהֶל-מוֹעֵד וְלִפְנֵים. וּכְנָגֵד לְדוֹרוֹת: מִפְּתַח יְרוּשָׁלַם
11. עַד הַר הַבֵּית - בְּמִחְנֶה יִשְׂרָאֵל, וּמִפְּתַח הַר הַבֵּית עַד
12. פֶּתַח הָעֲזָרָה, שֶׁהוּא שַׁעַר נִיקְנוֹר - בְּמִחְנֶה לוֹיָהּ,
13. וּמִפְּתַח הָעֲזָרָה וְלִפְנֵים - מִחְנֶה שְׂכִינָה. וְהַחִיל
14. וְעֲזֵרֵת-הַנָּשִׁים מַעַלָּה יְתֵרָה בְּבֵית עוֹלָמִים.

(51) תוספתא, כלים בבא-קמא פ"א (הוצאת צוק"מ עמוד 570 10), ובבחים קטז, ב. (52) מחנה יהודה, מחנה ראובן, מחנה אפרים ומחנה דן (במדבר כ).

15. יב. כָּל⁵³ אֶרֶץ-יִשְׂרָאֵל מִקְדָּשֶׁת מִכָּל הָאֲרָצוֹת⁵⁴. וְמָה
16. הִיא קִדְשֻׁתָּהּ? שֶׁמִּבְּיָאִין מִמֶּנָּה הָעֹמֶר וּשְׁתֵּי הַלֶּחֶם
17. וְהַבִּכּוּרִים⁵⁵, מָה שְׁאִין מִבְּיָאִין בֶּן מִשְׁאֵר אֲרָצוֹת⁵⁶.

~ נקודות משיחות קודש ~

"כל ארץ ישראל מקודשת מכל הארצות וכו"

וממשיך בהלכה הבאה "עשר קדושות הן בארץ ישראל, וזו למעלה מזו". וצריך להבין, מדוע לא כללם ביחד וכתב

ביו"ד סי' שנו ס"ק א בשם רדב"ז, ואילו בירושלים אסור להלין אחר השקיעה (ראה ב"זמנים" להגרמי"ל זק"ש עמוד מז). (71) תוספתא נגעים, ו'אבות דרבי נתן' שם. (72) אף-על-פי שקוברו מחוץ לעיר. (73) יומא יב, א. מפני שאינה שלהם, שירושלים לא נתחלקה לשבטים (שם). (74) תוספתא ו'אבות דרבי נתן' שם. "אי זהו גר תושב, זה עכו"ם שקיבל עליו שלא יעבוד עכו"ם עם שאר המצות שנצטוו בני נח ולא מל ולא טבל, הרי זה מקבלין אותו והוא מחסידי אומות העולם. ולמה נקרא שמו תושב, לפי שמותר לנו להושיבו בינינו בארץ ישראל" (פי"ד מהל' איסורי ביאה ה"ז), וב'ספרי' פ' כ"הצא (דברים כג, טז) למדו כן מן הפסוק "אשר ינצל אליך מעם אדוניו" - "לרבות גר תושב". "באחד שעריך" - "בשעריך, ולא בירושלים". (75) כלומר: לכתחילה אין לקבור בירושלים אף מלך ונביא, אלא שקברי בית דוד וקבר חולדה לא היו בתחילה בתוך העיר אלא שהקיפו העיר אחר שנקברו, ומפני כבודם לא פגע ולא נגע אדם בהם מעולם (מהרי"ט בתשובה סי' לז). (76) "הם נביאי בית ראשון" (פירוש המשניות, סוטה ט, יב). (77) היינו להפוך הזרעים, והוא בכלל זורע כדאיתא בשבת ע"ג ("יריעות שלמה"). (78) בבא-קמא שם. שדרך גינות לזבלן ויש סרוחן (רש"י שם). (79) כך שמה, והיא היתה צריכה לקטורת, והיינו כיפת הירדן (רש"י שם). (80) בבא-קמא שם. שדרכם ליגדל באשפה, ומתים שם ומטמאים הקדשים שביירושלים. (81) קורות יוצאין מן הכותל. (82) שמה יהא כזית מן המת מוטל בארץ, והגזוזטראות מאהילות עליו ועל האנשים העוברים תחתיהם ונמצאת מרבה את הטומאה. (83) משרפות סיד לקדירות. (84) שם. שמשחיר את החומה וגנאי הוא (רש"י). (85) שהתנגולים מנקרים באשפה, ומביאין בשר שרצים בפיהם ומטמאין את הקדשים. (86) בבא-קמא עט, ב - במשנה. (87) כדן בית ערי חומה, אלא גאולה תהא לו אם ירצה לגאול, ואם יגיע יובל יוצא ביובל כבתי ערי חצרים. (88) זה מוסב על ארבעת הדברים האחרונים, שבכל אחד מהם נאמר בתורה מיעוט למעט ירושלים: בבתי ערי חומה, נאמר (ויקרא כה, ל) "וקם הבית וגו' לקונה", ובירושלים זה לא שייך, לפי שלא נתחלקה לשבטים. בנגעים נאמר (שם יד, לד) "בבית ארץ אחוזתכם", ואין ירושלים בכלל זה מהטעם הנ"ל. בעיר הנדחת נאמר (דברים יג, יג) "באחת עריך", וירושלים אינה "עריך" כנ"ל, ובעגלה ערופה נאמר (שם כא, א) "באדמה אשר וגו' נותן לך לרשתה", וירושלים אינה בכלל כנ"ל.

- טו. הר הפית מקדש⁸⁹ ממנה, שאין זבין⁹⁰ וזבות נדות ויולדות נכנסין לשם⁹¹. ומתוך להכניס המת עצמו⁹² להר הפית, ואין צריך לומר טמא-מת שהוא נכנס לשם.

(89) כלים, שם מ"ח. (90) "הזוב האמור בתורה, הוא שכבת זרע הבא מחוללי החללים שהיא מתקבצת בהן, וכשיוצא הזוב אינו יוצא בקושי שכבת זרע, ואין ביציאתו תאוה ולא הנאה אלא נגרר ויוצא כמו בצק של שעורים כהה כלובן ביצה מזורת: אבל שכבת זרע לבנה קשורה כלובן ביצה שאינה מזורת" (פ"ב מהל' מחוסרי כפרה ה"א).

שלשתן במקום אחד, ת"ל במצורע: בדר ישב מחוץ למחנה מושבו, זה מחנה ישראל שהוא מפתח ירושלים ולפנים, מה מצורע שטומאתו חמורה - חמור שילוחו משילוח חבריו, אף כל שטומאתו חמורה - חמור שילוחו משילוח חבריו. לפיכך משלחין את המצורע חוץ לג' מחנות שהוא חוץ לירושלים, מפני שהוא מטמא בכיאה, מה שאין הזב מטמא (פ"ג מהל' ביאת מקדש ה"ב). ועיירות המוקפות חומה, למדו בגזירה-שוה "מושבו" שנאמר במצורע (ויקרא יג, מו) "מחוץ למחנה מושבו", מ"מושבו" שנאמר בבתי ערי חומה (שם כה, כט) "בית מושב עיר חומה" ('תוספות' ערכין, שם). (61) שם במשנה: "ומסבין לתוכן מת עד שירצו", ונראה שנוסחות רבינו שם: "ומסבין לתוכן וכו'", היינו שמניחין אותו במשכבו ואין קוברין אותו בעיר עד שירצו בני המדינה (כסף-משנה). (62) שבעה חשובים שעל פיהם מתנהגת העיר. (63) כן כתב גם בפירוש המשניות, שם. (64) תוספתא בבא-בתרא פ"א, ירושלמי נזיר פ"ט ה"ד, ומסכת שמחות פי"ד. (65) מדברי רבינו נראה שאין המדובר אלא בעיירות המוקפות חומה, אבל במקורות הנ"ל נראה, שאף בערים אחרות הדברים אמורים ('הר המוריה').

- יד. ירושלים מקדשת⁶⁶ משאר העירות המקפות חומה, שאוכלין קדשים קלים ומעשר שני לפנים מחומתה⁶⁷. ואלו דברים⁶⁸ שנאמר בירושלים⁶⁹: אין מלינין בה את המת⁷⁰; ואין מעבירין⁷¹ בתוכה עצמות אדם⁷²; ואין משפירין בתוכה פתים⁷³; ואין נותנין בתוכה מקום לגר תושב⁷⁴; ואין מקימין בה קברות, חוץ מקברי בית-דוד וקבר חלדה, שהיו בה⁷⁵ מימות נביאים הראשונים⁷⁶; ואין נוטעים בה גנות ופרדסים; ואינה נזרעת ואינה נחרשת⁷⁷, שמה תסרח⁷⁸; ואין מקימין בה אילנות, חוץ מגנות ורדים⁷⁹ שהיתה שם מימות נביאים הראשונים; ואין מקימין בה אשפה, מפני השרצים⁸⁰; ואין מוציאין הימנה זיזין⁸¹ וגזוזטראות לרשות-הרבים, מפני אהל הטמאה⁸²; ואין עושין בה כבשונות⁸³, מפני העשן⁸⁴; ואין מגדלין בה תרנגולות, מפני הקדשים⁸⁵; וכן לא יגדלו הפהנים תרנגולים בכל ארץ-ישראל, מפני הטהרות⁸⁶; ואין הפית נחלט בה⁸⁷; ואינו מטמא בנגעים; ואינה נעשית עיר הנדחת; ואינה מביאה עגלה ערופה, לפי שלא נתחלקה לשבטים⁸⁸.

(66) כלים, שם מ"ח. (67) ראה למעלה פ"ו הט"ו. (68) בבא-קמא פב, ב. ותוספתא נגעים פ"ו (הוצאת צוק"מ עמוד 625 8), ו'אבות דרבי נתן' פרק לה. (69) יש אומרים שבזמן הזה שכולנו טמאי מת ועיר הקודש בידי גוים, לא נאמרו הדברים דלהלן בירושלים (רדב"ז סי' תרלג). (70) בבא-קמא שם. שאף-על-פי שבמקום אחר מותר להלין המת לכבודו (פ"ד מהל' אבל ה"ח) - בירושלים אסור (ראה ב'שיטה מקובצת' שם). ויש אומרים שהחומרא בירושלים היא בזה שבמקום אחר איסור הלנה הוא כל הלילה (פ"ת

קִיחַ שִׁיעוּרֵי רַמְבַּ"ם ג' פְּרָקִים לְיוֹם - יוֹם רֵאשׁוֹן כ"א שְׁבַט - סֵפֶר עֲבוּדָה - הַלְכוֹת בֵּית הַבְּחִירָה

מוֹתָן מִהַדוּרָה וְגַשְׁל עִם רַמְבַּ"ם לַעֲם - מוֹסֵד הַרֵב קוֹק

בגדים. וטעמו של רבינו משום שכתוב "ראשיכם אל תפרעו ובגדיכם לא תפרומו", הוקשו קרועי בגדים לפרועי ראש, וכן כתב רבינו להלן פ"א מהל' ביאת מקדש הי"ד, וראה ב'כסף משנה' בשם ר"י קורקוס. והוא-הדין לשתויי יין, כמפורש בתחלת הל' ביאת מקדש (הגרע"א), ועי' להלן שם (הלכה יד) שדעת רבינו שזהו איסור מן התורה, ושהראב"ד חלק עליו בזה.

16 כ.א. הַהִיכָל מִקְדָּשׁ מִבֵּין הָאוּלָם וְלִמְזִבְחָת, שְׁאִין
17 נִכְנָס לְשָׁם אֲלָא רְחוּץ יָדִים וְרִגְלִים¹¹⁰.

(110) כלים, שם. מפשטות דברי רבינו נראה שצריך קידוש ידים ורגלים כמו לעבודה, ראה להלן פ"ה מהל' ביאת מקדש.

18 כ.ב. בֵּית קֹדֶשׁ-הַקֹּדְשִׁים מִקְדָּשׁ מִמְּנוּ¹¹¹, שְׁאִין נִכְנָס
19 לְשָׁם אֲלָא פֶּהָן גְּדוֹל בְּיוֹם-הַכַּפּוּרִים בְּשַׁעַת
20 הָעֲבוּדָה¹¹².

(111) כלים, שם. (112) "אמר (ויקרא טז, ב) ואל יבא בכל עת אל הקודש וכו' בזאת יבא אהרן וגו', והוא יכנס בזה המקום ביום צום כיפור ד' פעמים. הראשונה בקטורת, ויקטיר שם בקודש הקדשים כמו שאמרו במס' יומא, והפעם השנית בדם הפר, והפעם השלישית בדם השעיר, והפעם הרביעית יכנס להוציא את הכף ואת המתחה מקודש הקדשים" (פירוש המשניות, שם).

21 כ.ג. מְקוֹם שֶׁהָיָה בְּעֵלְיָה¹¹³ מִכּוֹן עַל קֹדֶשׁ-הַקֹּדְשִׁים
22 אֵין נִכְנָסִין לוֹ אֲלָא פַּעַם אַחַת בְּשָׁבוּעָה¹¹⁴ לִידַע מַה
23 הוּא צָרִיךְ לְחֻזַּק בְּדָקוֹ. בְּשַׁעַת שֶׁנִּכְנָסִין הַבְּנָאִים
24 לְבָנוֹת וּלְתַקֵּן בְּהִיכָל¹¹⁵ אוֹ לְהוֹצִיא מִשָּׁם אֶת
25 הַטְּמֵאָה, מִצְוָה שֶׁהָיָה הַנִּכְנָסִין פְּהִנָּים תְּמִימִים. לֹא
26 מִצְוָה תְּמִימִים - יִכְנָסוּ בְּעֵלִי-מוֹמִין. וְאִם אֵין שָׁם
27 פְּהִנָּים - יִכְנָסוּ לְיוֹם. לֹא מִצְוָה לְיוֹם - יִכְנָסוּ יִשְׂרָאֵל.
28 מִצְוָה בְּטָהוּרִים. לֹא מִצְוָה טָהוּרִים - יִכְנָסוּ טְמֵאִים.
29 טְמֵא וּבַעַל-מוֹם - יִכְנָס בְּעַל-מוֹם, וְאֵל יִכְנָס טְמֵא,
30 שֶׁהַטְּמֵאָה דְּחוּיָה בְּצִבּוּר¹¹⁶. וְכָל הַנִּכְנָסִין לְהִיכָל¹¹⁷
31 לְתַקֵּן, יִכְנָסוּ בְּתָבוֹת. אִם אֵין שָׁם תָּבוֹת אוֹ אֵי אֶפְשָׁר
32 לָהֶם שִׁיעֲשׂוּ בְּתָבוֹת, יִכְנָסוּ דֶּרֶךְ פִּתְחִים.

(113) פסחים פו, א. (114) פעם אחת בשבע שנים. כדיעה הראשונה בברייתא שם, שנאמרה בסתם. ולא כדעת הי"ש אומרים' שם החולקים על זה. וראה ב'תוספות יום-טוב' מדות פ"ד מ"ה. (115) עירובין קה, א. וראה למעלה פ"ד הי"ג לענין קדשי הקדשים. (116) בכת"י קדמון, הנוסח בדברי רבינו "טמא ובעל מום, יכנס טמא ואל יכנס בעל מום, שהטמאה דחוייה בציבור" ('מעשה רוקח'). וכן העתיק ב'קריית ספר'. וכן הביא ה'כסף משנה' בשם יש מי שהגיה, ולזה הסכים ה'משנה למלך'. ולפי"ז פסק רבינו כדברי רב חייא בר אשי אמר רב, בעירובין שם. ומה שאמר שם "דקא אישתרי בעבודת ציבור", איך הכוונה שהותרה הטומאה בציבור, שהרי הלכה היא כמאן-דאמר טומאה דחיויה היא בציבור ולא הותרה (פ"ד מהל' ביאת המקדש

91) משלחין זבין וזבות נדות ויולדות חוץ לשני מחנות שהוא חוץ להר הבית (פ"ג מהל' ביאת המקדש ה"ג), וזהו איסור מן התורה. (92) פסחים סז, א. ולמדו זאת ממה שנאמר (שמות יג, יט) "ויקח משה את עצמות יוסף עמו" - "עמו במחיצתו", במחנה לויה.

1 ט.ז. הַחִיל⁹³ מִקְדָּשׁ מִמְּנוּ, שְׁאִין עֲבוּ"ם וְטְמֵא-מֵת
2 וּבוֹעֵל נִדָּה⁹⁴ נִכְנָסִים לְשָׁם⁹⁵.

(93) כלים, שם. ומהו החיל? ראה למעלה פ"ה ה"ג. (94) מפורש בפסחים סח, א - שבוכל נדה כטמא מת לענין שילוח מחנות. (95) זהו איסור מדרבנן (ראב"ד).

3 י.ז. עֲזֶרֶת-הַנָּשִׁים⁹⁶ מִקְדָּשָׁת מִן הַחִיל, שְׁאִין טְבוּל-
4 יוֹם⁹⁷ נִכְנָס לְשָׁם⁹⁸. וְאִסוּר זֶה מִדְּבָרֵיהֶם, אֲבָל מִן
5 הַתּוֹרָה מִתָּר לְטְבוּל-יוֹם לְהִכָּנֵס לְמַחֲנֶה לְוִיָּה.
6 וְטְמֵא-מֵת שֶׁנִּכְנָס לְעֶזְרֶת-הַנָּשִׁים, אֵינוֹ חַיֵּב חֲטָאת⁹⁹.

(96) כלים, שם. (97) טמא שטבל, ועדיין לא העריב שמשו. (98) "הרחקנו מעזרת נשים טבול יום ולא נרחיק מחוסר כיפורים, לפי שטבול יום אסור בתרומה, ומחוסר כיפורים מותר בתרומה, וזה כולו על השורש הנזכר, כל שטומאתו חמורה מטומאת חבירו, חמור שילוחו משילוח חבירו" (פירוש המשנה, כלים שם). (99) שאינו אסור מן התורה אלא במחנה שכניה, ואילו עזרת נשים היא מחנה לויה (למעלה הי"א).

7 י.ח. עֲזֶרֶת יִשְׂרָאֵל¹⁰⁰ מִקְדָּשָׁת מְעֶזְרַת נָשִׁים, שְׁאִין
8 מְחַסְרֵי-כַּפּוּרִים¹⁰¹ נִכְנָס לְשָׁם. וְטְמֵא שֶׁנִּכְנָס לְשָׁם,
9 חַיֵּב כִּרְת¹⁰².

(100) כלים, שם. והוא מקום דריסת רגלי ישראל, אחת-עשרה אמה (למעלה פ"ה הי"ב). (101) שעדיין לא הביא קרבנותיו. (102) ואף מחוסר כיפורים בכלל זה, שכן מפורש במשנה שם שמחוסר כיפורים שנכנס לעזרה חייב חטאת. ובמנחות כז, ב - מפורש שבמיד חייב כרת.

10 י.ט. עֲזֶרֶת-הַפְּהִנָּים¹⁰³ מִקְדָּשָׁת מִמְּנוּ, שְׁאִין יִשְׂרָאֵל
11 נִכְנָסִין לְשָׁם אֲלָא בְּשַׁעַת צְרִיכָהֶם: לְסַמְכָה¹⁰⁴
12 וּלְכַפֵּרָה¹⁰⁵ וּלְשִׁחִיטָה¹⁰⁶ וּלְתַנּוּפָה¹⁰⁷.

(103) כלים, שם. וראה למעלה פ"ה שם, שהוא מקום דריסת רגלי הכהנים, אחת-עשרה אמה. (104) שהיו בבעלים. (105) (במשנה שם לא נזכרו אלא סמיכה ושחיטה, ורבינו הוסיף כפרה, דהיינו וידוי שהוא בעת הסמיכה (פ"ג מהל' מעשה הקרבנות הי"ד) ומצאנו וידוי הנקרא כפרה ביומא מ, ב: "וכלה מכפר את הקודש - בכפרת דברים הכתוב מדבר", וראה ב'הר המוריה'). (106) שכשרה בזר (פ"ה מהל' מעשה הקרבנות ה"א). (107) שהיא בבעלים (פ"ט שם ה"ו).

13 כ. בֵּין הָאוּלָם וְלִמְזִבְחָת¹⁰⁸ מִקְדָּשׁ מִמְּנוּ, שְׁאִין
14 בְּעֵלִי-מוֹמִין וּפְרוּעֵי-רֹאשׁ וְקְרוּעֵי-בְּגָדִים¹⁰⁹ נִכְנָסִין
15 לְשָׁם.

(108) כלים, שם מ"ט. (109) במשנה שם, לא נזכרו קרועי

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום שני כ"ב שבט – ספר עבודה – הלכות בית הבחירה קט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

למדו כן מסוף הפסוק שם: "ולא יהיה עוד קצף", והשמר דלא לאו[.]

ד. מִצְוַת שְׁמִירָתוֹ, שִׁיְהִיּוּ הַכֹּהֲנִים שׁוֹמְרִים מִבְּפָנִים
וְהַלְוִיִּם מִבְּחוּץ. וְאַרְבָּעָה וְעֶשְׂרִים עֲדָה שׁוֹמְרִין אוֹתוֹ
בְּכָל לַיְלָה תָּמִיד בְּאַרְבָּעָה וְעֶשְׂרִים מְקוֹם: הַכֹּהֲנִים
בְּשִׁלְשָׁה מְקוֹמוֹת⁸, וְהַלְוִיִּם בְּאַחַד וְעֶשְׂרִים מְקוֹם.

(8) תמיד כו. מפני שנאמר בהם בתורה (במדבר ג, לח) שלוש פעמים שמירה: "שומרים", "משמרת", "למשמרת" (תמיד שם).

ה. וְהִיכָן הָיוּ שׁוֹמְרִים? פְּהֵנִים הָיוּ שׁוֹמְרִים בְּבֵית
אֲבִטְיָן⁹ וּבְבֵית הַנִּיצוּץ¹⁰ וּבְבֵית הַמּוֹקֵד¹¹. בֵּית
אֲבִטְיָן וּבֵית הַנִּיצוּץ הָיוּ עֲלִיּוֹת בְּנוֹיּוֹת בְּצֵד שְׁעָרֵי
הָעִזָּרָה, וְהָרוֹבֵכִין¹² הָיוּ שׁוֹמְרִים שָׁם. בֵּית הַמּוֹקֵד
כְּפֶה¹³ וּבֵית גְּדוֹל הָיָה מִקֵּץ רִבְדִּין¹⁴ שֶׁל אֶבֶן, וְזֻקְנֵי
בֵּית־אֶב¹⁵ שֶׁל אוֹתוֹ הַיּוֹם הָיוּ יֹשְׁנִים שָׁם¹⁶, וּמִפְתָּחוֹת
הָעִזָּרָה¹⁷ בִּידֵם¹⁸.

(9) היא הלשכה שעושים בה הקטורת, ונקראת "בית אבטינס" על שם האומנים מפטמי הקטורת שהם ממשפחת אבטינס. (10) היא כעין אכסדרה פתוחה מרוח אחת לפנים משער הניצוץ לצד העזרה שנכנסים מהשער לתוכו וניצוצי חמה מנצצין בה והייתה אשה (=אש שלה) מרובה לכן נקראת הלשכה בית הניצוץ (הרא"ש שם). (11) על שם המדורה שדולקת שם תמיד נקראת בית המוקד, ובמדורה זו היה מתחמם מי שטבל (פירוש המשניות מדות פרק א משנה 1). [ואילו בשבת פרק א משנה יא פירש רבינו שלקחו ממנה אש למזבח, אבל חזר בו רבינו בפירושו לתלמוד שם]. (12) בחורי כהונה, וקוראים להם רובין מפני שלא הגיעו עוד לעבודה, ולדעת רבינו (מהלכות כלי המקדש הלכה ט"ו) "כשיגדל הכהן ויעשה איש הרי הוא כשר לעבודה אבל לא היו מניחים אותו לעבוד במקדש עד שיהיה בן כ שנה". (13) גגו עגול. (14) שורות של אבנים כעין אצטבאות בולטות מכותלי החומה מבפנים לתוך בית המוקד ועל גבה שורה אחרת יוצאת מהכותל קצרה משורה שתחתיה וכן שורה על גבי שורה עד למעלה כעין מדריגות סביב. (15) שמואל הנביא ודוד המלך חלקו כל הכהנים לעשרים וארבעה משמרות וכל משמר היה עובד שבוע אחד, והמשמר נחלק לבתי אבות, בית אב לכל יום. (16) ובמקום חול היו ישנים, שהרי אין ישיבה בעזרה. (17) ששערי העזרה היו נעולים בלילה. (18) כלומר, ברשותם, שהיו ממונים עליהם. אבל היו מונחים במקום מיוחד, כמו ששינונו (מדות פרק א משנה ט) "ומקום היה שם אמה על אמה וטבלא של שיש ושלשלת שהמפתחות היו תלויות בה".

ו. לֹא הָיוּ הַכֹּהֲנִים הַשׁוֹמְרִים יֹשְׁנִים¹⁹ בְּבִגְדֵי
כֹּהֲנָה²⁰, אֲלָא מְקַפְּלִין אוֹתָן וּמְנִיחִין אוֹתָן בְּגִיד
רְאשִׁיָּהוּ, וְלֹבֶשֶׂין בְּגִדֵי עֲצָמָן²¹. וְיֹשְׁנִים עַל הָאֶרֶץ,
כְּדֶרֶךְ כָּל שׁוֹמְרֵי תַּצְרוֹת הַמְּלָכִים שֶׁלֹּא יִישְׁנוּ עַל
הַמְּטוֹת.

הט"ו), אלא הכוונה שכיון שיש היתר, אף-על-פי שהוא מטעם ירחי, הוא קל יותר מבעל מום שאין לו היתר כניסה. ובכתי" אוקספורד בגמרא שם, הנוסחא "דהא חזי לעבודת ציבור" (דקדוקי סופרים' שם), ולפי"ז מתפרשים הדברים היטב כדברי רבינו, שמדובר למי שסובר טומאה דחוייה היא בציבור. וה'כסף משנה' קיים את הנוסחא שלפנינו בדברי רבינו, ולפי"ז פסק רבינו כדעת רבי אלעזר בעירובין שם, שבעל מום יכנס משום שהוא מותר באכילת קדשים, ולא כרב שאומר טמא יכנס מפני שהותר בציבור, שהרי טומאה דחוייה ולא הותרה. (117) במדות פ"ד מ"ה, מדובר רק על קדשי הקדשים ולא על ההיכל. אבל כדברי רבינו נראה כדלהלן: הרי בתוספתא כלים (בבא-קמא פ"א) אמרו: "הכל נכנסים לתקן וכו' מצוה שיכנסו בתיבות וכו'" ואותה ברייתא נשנתה בעירובין שם (אמנם רק בראשיתה), ושם: "הכל נכנסין בהיכל לבנות לתקן וכו'" (הר המוריה').

יום שני כ"ב שבט ה'תשע"ט

פֶּרֶק שְׁמִירָתוֹ

(1) יתבאר בו כי שמירת בית המקדש מצות-עשה היא, וכיצד היו שומרים אותו, ומי היו שומרים, ואם אירע קרי לאחד מהשומרים, ושמעמידים ממונה על כל השומרים.

א. שְׁמִירַת הַמִּקְדָּשׁ מִצְוַת עֲשֵׂה², וְאֶף-עַל-פִּי שְׁאִין
שָׁם פֶּחָד מְאֻיָּבִים וְלֹא מְלֻסְטִים, שְׁאִין שְׁמִירָתוֹ
אֲלָא כְּבוֹד לֹו. אֵינִי דוֹמָה פְּלִטְרִין³ שִׁישׁ עָלָיו
שׁוֹמְרִין לְפִלְטְרִין שְׁאִין עָלָיו שׁוֹמְרִין.

(2) "והוא אמרו יתעלה לאהרן: ואתה ובניך אתך לפני אהל העדות, כלומר, אתם תהיו לפני תמיד". (3) ארמון. בספר המצוות שם בשם מכילתא, והוא בספרי זוטא, "גדולה למקדש שיש עליו שומרים, לא דומה פלטרין שיש עליו שומרין, לפלטרין שאין עליו שומרין".

ב. וּשְׁמִירָה זוּ מִצְוָתָהּ כָּל הַלַּיְלָה⁴. וְהַשׁוֹמְרִים הֵם
הַכֹּהֲנִים וְהַלְוִיִּם, שְׁנֵאָמַר: "וְאַתָּה וּבְנֶיךָ אִתְּךָ לַפְּנֵי
אֹהֶל הָעֵדוּת"⁵ - כְּלוֹמֵר, אַתֶּם תִּהְיוּ שׁוֹמְרִים לֹו. וְהָרִי
נֵאָמַר: "וְשִׁמְרוּ אֶת מִשְׁמֶרֶת אֹהֶל מוֹעֵד", וְנֵאָמַר:
"וְהַכֹּהֲנִים קִדְּמָה לַפְּנֵי אֹהֶל מוֹעֵד מִזְרָחָה מִשָּׁה
וְאַהֲרֹן וּבָנָיו שְׁמִירֵי מִשְׁמֶרֶת הַקֹּדֶשׁ"⁶.

(4) אבל לפי דעת הפירוש המיוחס להראב"ד לתמיד כו. שמרו גם בלילה. (5) זה נאמר במשכן, וממנו למדו למקדש. (6) העתקת הפסוק אינה מדוייקת.

ג. וְאֵם בְּטָלוּ שְׁמִירָה, עֲבָרוּ בְּלֹא-תַעֲשֶׂה⁷, שְׁנֵאָמַר:
"וּשְׁמֶרְתֶּם אֶת מִשְׁמֶרֶת הַקֹּדֶשׁ", וְלִשְׁוֹן שְׁמִירָה
אֲזִהְרָה הִיא. הֵא לְמִתָּה, שְׁשְׁמִירָתוֹ מִצְוַת עֲשֵׂה,
וּבִטּוֹל שְׁמִירָתוֹ מִצְוַת לֹא-תַעֲשֶׂה.

(7) בספר המצוות שם: "ובמכילתא אמרו בלשון הזה ושמרו את משמרת אהל מועד אין לי אלא בעשה, בלא תעשה מניין, תלמוד לומר ושמרתם את משמרת הקדש". [ואולי

- 19) הכהנים השומרים לא היו נעורים כל הלילה רק אחד או שניים היו ערים והשאר היו ישנים ומתחלפים משעה לשעה. (20) יומא סט. "לפי שבגדי כהונה יש בהם שעטנו אינו מותר ליהנות בהם אלא בשעת עבודה בלבד ובגדי כהן הדיוט יש בהם שעטנו רצוני לומר האבנט". ויש מפרשים משום שלא ייהנה מקדשים. ומה שאמרו בגדי כהונה ניתנו ליהנות בהם (פרק ח מהלכות כלי המקדש הלכה יא) - אינו אלא בדרך לבישה אבל שלא דרך לבישה אסור. (21) בגדי חול שלהם.
- 1 ז. ארע קריי 222 לאחד מהן, הולך במסכה 23 שתחת הקרקע 24, שהמחלות הפתוחות להר הבית לא נתקדשו, וטובל 25, וחוזר ויושב אצל אחיו הכהנים 26 עד שנפתחין השערים בבקר יוצא והולך לו 27.
- 22) טומאת קרי (תמיד שם). (23) הוא גשר שיוורד בה למערה. (24) של המקדש, שבעל קרי אסור להיכנס לעזרה. (25) בעל-קרי אינו צריך ספירת ימים לטהרתו אלא מיד כשפורש מהטומאה רשאי לטבול. (26) שבבית המוקד. ואף שגם אותו החלק של בית המוקד שהיה בחול (ראה למעלה הלכה ה) הוא מהר הבית, שהוא מחנה לוי, וטבול יום אסור מדרבנן במחנה לוי - כיוון שנטמא בפנים והשערים עדיין סגורים הקילו לו. ויש אומרים שאין טבול יום אסור אלא בעזרת נשים בלבד, אבל בהר הבית מותר. ולפי זה מה שאמרו "יוצא והולך לו" הוא משום שלא יחדוהו שעומד לעבוד עבודה. (27) "לפי שהוא טבול יום ואין מותר לו לבוא בעזרה עד שיעריב שמשו".
- 5 ח. והיכן היו הלויים שומרים? על חמשה שערי הר הבית, ועל ארבע פגותיו מתוכו, ועל ארבע פגות העזרה מבחוץ, שאסור לישב בעזרה, ועל חמשה שערי העזרה חוץ לעזרה, שהרי הכהנים שומרים על שער המוקד ועל שער הניצוצים 28, הרי שמונה עשר מקום. 10
- 28) בתמיד כז. אמרו: "וחמשה שערים היו בעזרה? ורמינהו ז' שערים היו בעזרה וכו' ומתוך אביי תרי מנייהו לא צריכי [שניים מהם אין צריכים] שימור", מכיוון שהכהנים שומרים שם, וזוהי כוונת רבינו "שהרי הכהנים שומרים".
- 11 ט. ועוד שומרים בלשפת הקרבן 29, ובלשפת הפרכה 30, ואחורי בית הכפרת 31.
- 29) היא לשכת הטלאים שהייתה במערבית דרומית בבית המוקד הגדול. (30) ששם אורגים הפרוכת (הרא"ש). (31) אחורי קדשי קדשים ששם הכפורת.
- 13 י. ומעמידין ממנה אחד על כל משמרות השומרים, ואיש הר הבית 32 היה נקרא. והיה מחזיר על כל משמר ומשמר כל הלילה, ואבוקות דלוקות לפניו. וכל משמר שאינו עומד ואומר לו "איש הר הבית 33, שלום עליך!" נכר שהוא ישן, חובטו במקלו 34, ורשות היה לו לשרף את פסותו 35. עד
- 19) הכהנים השומרים לא היו נעורים כל הלילה רק אחד או שניים היו ערים והשאר היו ישנים ומתחלפים משעה לשעה. (20) יומא סט. "לפי שבגדי כהונה יש בהם שעטנו אינו מותר ליהנות בהם אלא בשעת עבודה בלבד ובגדי כהן הדיוט יש בהם שעטנו רצוני לומר האבנט". ויש מפרשים משום שלא ייהנה מקדשים. ומה שאמרו בגדי כהונה ניתנו ליהנות בהם (פרק ח מהלכות כלי המקדש הלכה יא) - אינו אלא בדרך לבישה אבל שלא דרך לבישה אסור. (21) בגדי חול שלהם.
- 1 ז. ארע קריי 222 לאחד מהן, הולך במסכה 23 שתחת הקרקע 24, שהמחלות הפתוחות להר הבית לא נתקדשו, וטובל 25, וחוזר ויושב אצל אחיו הכהנים 26 עד שנפתחין השערים בבקר יוצא והולך לו 27.
- 22) טומאת קרי (תמיד שם). (23) הוא גשר שיוורד בה למערה. (24) של המקדש, שבעל קרי אסור להיכנס לעזרה. (25) בעל-קרי אינו צריך ספירת ימים לטהרתו אלא מיד כשפורש מהטומאה רשאי לטבול. (26) שבבית המוקד. ואף שגם אותו החלק של בית המוקד שהיה בחול (ראה למעלה הלכה ה) הוא מהר הבית, שהוא מחנה לוי, וטבול יום אסור מדרבנן במחנה לוי - כיוון שנטמא בפנים והשערים עדיין סגורים הקילו לו. ויש אומרים שאין טבול יום אסור אלא בעזרת נשים בלבד, אבל בהר הבית מותר. ולפי זה מה שאמרו "יוצא והולך לו" הוא משום שלא יחדוהו שעומד לעבוד עבודה. (27) "לפי שהוא טבול יום ואין מותר לו לבוא בעזרה עד שיעריב שמשו".
- 5 ח. והיכן היו הלויים שומרים? על חמשה שערי הר הבית, ועל ארבע פגותיו מתוכו, ועל ארבע פגות העזרה מבחוץ, שאסור לישב בעזרה, ועל חמשה שערי העזרה חוץ לעזרה, שהרי הכהנים שומרים על שער המוקד ועל שער הניצוצים 28, הרי שמונה עשר מקום. 10
- 28) בתמיד כז. אמרו: "וחמשה שערים היו בעזרה? ורמינהו ז' שערים היו בעזרה וכו' ומתוך אביי תרי מנייהו לא צריכי [שניים מהם אין צריכים] שימור", מכיוון שהכהנים שומרים שם, וזוהי כוונת רבינו "שהרי הכהנים שומרים".
- 11 ט. ועוד שומרים בלשפת הקרבן 29, ובלשפת הפרכה 30, ואחורי בית הכפרת 31.
- 29) היא לשכת הטלאים שהייתה במערבית דרומית בבית המוקד הגדול. (30) ששם אורגים הפרוכת (הרא"ש). (31) אחורי קדשי קדשים ששם הכפורת.
- 13 י. ומעמידין ממנה אחד על כל משמרות השומרים, ואיש הר הבית 32 היה נקרא. והיה מחזיר על כל משמר ומשמר כל הלילה, ואבוקות דלוקות לפניו. וכל משמר שאינו עומד ואומר לו "איש הר הבית 33, שלום עליך!" נכר שהוא ישן, חובטו במקלו 34, ורשות היה לו לשרף את פסותו 35. עד
- 19) הכהנים השומרים לא היו נעורים כל הלילה רק אחד או שניים היו ערים והשאר היו ישנים ומתחלפים משעה לשעה. (20) יומא סט. "לפי שבגדי כהונה יש בהם שעטנו אינו מותר ליהנות בהם אלא בשעת עבודה בלבד ובגדי כהן הדיוט יש בהם שעטנו רצוני לומר האבנט". ויש מפרשים משום שלא ייהנה מקדשים. ומה שאמרו בגדי כהונה ניתנו ליהנות בהם (פרק ח מהלכות כלי המקדש הלכה יא) - אינו אלא בדרך לבישה אבל שלא דרך לבישה אסור. (21) בגדי חול שלהם.
- 1 ז. ארע קריי 222 לאחד מהן, הולך במסכה 23 שתחת הקרקע 24, שהמחלות הפתוחות להר הבית לא נתקדשו, וטובל 25, וחוזר ויושב אצל אחיו הכהנים 26 עד שנפתחין השערים בבקר יוצא והולך לו 27.
- 22) טומאת קרי (תמיד שם). (23) הוא גשר שיוורד בה למערה. (24) של המקדש, שבעל קרי אסור להיכנס לעזרה. (25) בעל-קרי אינו צריך ספירת ימים לטהרתו אלא מיד כשפורש מהטומאה רשאי לטבול. (26) שבבית המוקד. ואף שגם אותו החלק של בית המוקד שהיה בחול (ראה למעלה הלכה ה) הוא מהר הבית, שהוא מחנה לוי, וטבול יום אסור מדרבנן במחנה לוי - כיוון שנטמא בפנים והשערים עדיין סגורים הקילו לו. ויש אומרים שאין טבול יום אסור אלא בעזרת נשים בלבד, אבל בהר הבית מותר. ולפי זה מה שאמרו "יוצא והולך לו" הוא משום שלא יחדוהו שעומד לעבוד עבודה. (27) "לפי שהוא טבול יום ואין מותר לו לבוא בעזרה עד שיעריב שמשו".
- 5 ח. והיכן היו הלויים שומרים? על חמשה שערי הר הבית, ועל ארבע פגותיו מתוכו, ועל ארבע פגות העזרה מבחוץ, שאסור לישב בעזרה, ועל חמשה שערי העזרה חוץ לעזרה, שהרי הכהנים שומרים על שער המוקד ועל שער הניצוצים 28, הרי שמונה עשר מקום. 10
- 28) בתמיד כז. אמרו: "וחמשה שערים היו בעזרה? ורמינהו ז' שערים היו בעזרה וכו' ומתוך אביי תרי מנייהו לא צריכי [שניים מהם אין צריכים] שימור", מכיוון שהכהנים שומרים שם, וזוהי כוונת רבינו "שהרי הכהנים שומרים".
- 11 ט. ועוד שומרים בלשפת הקרבן 29, ובלשפת הפרכה 30, ואחורי בית הכפרת 31.
- 29) היא לשכת הטלאים שהייתה במערבית דרומית בבית המוקד הגדול. (30) ששם אורגים הפרוכת (הרא"ש). (31) אחורי קדשי קדשים ששם הכפורת.
- 13 י. ומעמידין ממנה אחד על כל משמרות השומרים, ואיש הר הבית 32 היה נקרא. והיה מחזיר על כל משמר ומשמר כל הלילה, ואבוקות דלוקות לפניו. וכל משמר שאינו עומד ואומר לו "איש הר הבית 33, שלום עליך!" נכר שהוא ישן, חובטו במקלו 34, ורשות היה לו לשרף את פסותו 35. עד

~ נקודות משיחות קודש ~

"בסדר הזה עושין בכל לילה חוץ מליל שבת, שאין בידם אור אלא בודקין בנרות הדלוקין שם מערב שבת".

והקשה ב'כסף משנה', והלא "אין שבות במקדש", ומדוע שלא יטלטלו את הנרות הדלוקים שם מבעוד יום. ותירץ, שאני הכא דאפשר בעניין אחר. והקשה ב'לחם משנה' משני מקומות ברמב"ם שסובר ש"אין שבות במקדש" גם במקום ש"אפשר בעניין אחר".

האחד: מכה"ג שהיה זקן או חולה, מלבנין עשייתו של ברזל באש מבערב, ולמחר מטילין אותם במים כדי שתפוג צינתו, ויורד וטובל או מערבין מים חמין במי המקוה עד שתפוג צינתו (עבודת יוה"כ פ"ב). ומכאן ראייה שגם כשאפשר להטיל מים חמים למקוה מבלי לעבור על איסור

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום שני כ"ב שבט – ספר עבודה – הלכות כלי המקדש קבא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

פרק ראשון

(1) יבאר שמצות-עשה לעשות שמן המשחה, ואיך עשאו משה רבנו ע"ה במדבר, ודין העושה שמן המשחה כמעשהו וכמשקלו.

א. מצות עשה לעשות שמן המשחה² שיהיה מוכן לדברים שצריכין משיחה בו³, שנאמר: ועשית אתו שמן משחת קדש.

(2) ראה ב"ספר המצוות לעם", עשה לה, והערה קנז, ומה שצויין שם. (3) בו נמשח המשכן וכל כליו, ולדורות מושחין בו כהנים גדולים ומשוח מלחמה ומלכי בית דוד (להלן הלכה ז). ובתוספתא בבא קמא פ"ז (הוצ' צוק"מ עמ' 358 22): "אין השמן מקבל כלום (כלומר, אינו מתערב עם משקין אחרים) לפיכך מושחין בו את המלכים".

ב. וככה עשהו משה רבנו במדבר⁴: לקח מן המר⁵ והקנמון והקדה, מכל אחד משלשתן חמש מאות שקל בשקל הקדש, ומקנה הבשם חמשים ומאתים. וזהו שנאמר בתורה: וקנמן בשם מתציתו חמשים ומאתים - ששוקלים אותו בשתי פעמים⁶, חמשים ומאתים בכל פעם. ושחק כל אחד ואחד לבדו⁷, וערב הכל⁸, ושרה אותו במים⁹ ופין ומתויקין¹⁰ עד שיצא כל פחן במים, ונתן על המים שמן זית הין, והוא שנים עשר לג, כל לג ארבע רביעיות¹¹, ובשל הכל על האש עד שאבדו המים ונשאר השמן, והניחו בכלי לדורות.

(4) כמפורש בשמות שם, כג"כ. (5) הוא "מר דרור" שבפסוק שם. וראה להלן הלכה ג מה הוא מור, ומה הוא קנמון וקידה, וקנה בושם. (6) כריתות ה. ושם אמרו שצריך שתי הכרעות, ורבינו לא הזכיר זאת, ובפירוש המשניות נראה שאין צריך להכריע (הר המוריה). (7) נראה שלמד כן ממה שנאמר (שמות שם, לד) "בד בבד", ונראה שגרס בגמרא שם "שלא יניח משקל במשקל וישחוק" (הר המוריה) [ואף-על-פי שזה נאמר בקטורת – הרי למדו שמן המשחה מקטורת בגזירה-שוה "ובמתכונתו – במתכונתה" (שם), והוא-הדין לענין זה]. (8) אף זה נלמד מקטורת שנאמר בה (שם, לה) "ממולח", ותירגם אונקלוס "מערב". (9) ברייתא בהוריות יא: כדברי רבי יוסי. (10) לא נודע מקור דברים אלו. (11) (ראה בפ"א מהלכות עירובין הלכה יג).

ג. המר הוא הדם הצרור בתיה שבהדיו¹² הידוע לכל, שמתפשטין בה בגי אדם בכל מקום. והקנמון הוא העץ שפא מאי הדו, שריחו טוב ומתגמרים¹³ בו בגי אדם. והקדה היא הקשט¹⁴. וקנה בשם הם הקנים הדקים פתחן האדמים הבאים מאי הדו וריחן טוב, והם ממייני הבשמים שנותנין אותם הרופאים בצרי¹⁵.

(12) כן פירש הגאון (ר' אברהם בן-עזרא בשמות שם בשמו)

שבות, בכל זאת הרשות בידו לעבור על איסור שבות ולטלטל עשייות מלובנות שהם מוקצה. והשני: מכאן שהיה מתנמנם, שמותר להעירו באצבע צרידה על ידי השמעת קול, הגם שבוודאי אפשר להעירו באופן אחר, כגון טלטול וכד'.

ויש לומר: מה שהתירו שבות במקדש, הוא רק בעבודות המקדש אבל לא בעניין שכל כולו כבוד המקדש, ומכיון שכל פרק ח' בהלכות אלו עוסק בכבוד המקדש, כמו שמתחיל בהלכה א' מפרק זה "שאינן שמירתו אלא כבוד לו", הרי שגם עניין בדיקת המקדש לאור הנרות שבכל בוקר, היא עניין של כבוד המקדש, ולכן לא התירו בו שבות במקום שאפשר בעניין אחר.

(על-פי זקוטירשיחות חכ"א עמוד 238)

~ נקודות משיחות קודש ~

"בסדר הזה עושין בכל לילה חוץ מלילי שבת כו".

וצריך להבין, מדוע סידר הרמב"ם דין זה בהלכה בפני עצמה, ולא סידרה עם הלכה י"א, שהרי לכאורה הלכה י"ב היא פרט בהלכה י"א שלפני זה.

ויש לומר, לאור האמור לעיל שבהלכה זו יש חידוש נוסף וגדר חדש בשמירת המקדש, כי בלילי שבת קיימו את הפעולות הקשורות בכבוד המקדש בעילוי גדול יותר, ומבלי לעבור על איסור שבות.

(על-פי זקוטירשיחות חכ"א עמוד 243)

(44) שאף בשבת עושים כן, ש"זה סדר תמיד לעבודת בית אלקינו בין בחול ובין בשבת". (45) אף על פי שאין שבות במקדש, וטלטול נר בשבת אינו אלא משום שבות - כיוון שאפשר בנרות הדלוקים מערב שבת, לא התירו שבות במקדש.

סליקו להו הלכות בית-הבחינה הלכות כלי המקדש והעובדים בו

יש בכללן ארבע עשרה מצות. שש מצות עשה, ושמונה מצות לא תעשה, וזהו פרטן: (א) לעשות שמן המשחה. (ב) שלא לעשות פמזהו. (ג) שלא לסוף ממנו. (ד) שלא לעשות פמתכנת הקטרת. (ה) שלא להקטיר על מזבח הזהב חוץ מן הקטרת. (ו) לשאת הארון על הכתף. (ז) שלא יסורו הבדים ממנו. (ח) שיעבד הלוי במקדש. (ט) שלא יעשה אחד במלאכת חבירו במקדש. (י) לקדש הכהן לעבודה. (יא) שיהיו כל המשמרות שוות ברגלים. (יב) ללבוש בגדי כהנה לעבודה. (יג) שלא יקרע המעיל. (יד) שלא יזח החשן מעל האפוד.

ובאור מצות אלו בפרקים אלו:

בשמן אפרסמון. (29) כריתות שם. והיינו כהן גדול בן כהן גדול. (30) שאף-על-פי שאין מושחין מלך בן מלך, משום שנאמר הוא ובניו בקרב ישראל (להלן הלכה יא), והרי גם כהן גדול, בנו יורשו (להלן פ"ד הלכה כ) – גילתה התורה שכהן גדול בן כהן גדול צריך משיחה.

- ח. בבית שני, שלא היה שם שמן המשיחה³¹, היה²² כהן גדול מתרפה בלבישת בגדים³² בלבד, שהיה²³ לובש בגדי כהנה גדולה³³.

(31) ראה למעלה פ"ד מהלכות בית הבחירה הלכה א. (32) מגילה ט: (33) "שנאמר אשר יוצק על ראשו שמן המשחה ומלא את ידו ללבוש את הבגדים, כשם שמתרבה בשמן המשחה, כך מתרבה בבגדים" (להלן פ"ד הלכה יב), "כיצד מרבין אותו בבגדים, לובש שמונה בגדים ופושטן, וחוזר ולובשן למחר שבעת ימים יום אחר יום" (שם הלכה יג).

- ט. כיצד מושחין את הכהן? ³⁴ צק את השמן על ראשו וסך ממנו על גבי עיניו³⁵ כמין פי יונית, כזה²⁵ כ; שְׁנֵאמֶר: ויצק משמן המשיחה על ראש אהרן²⁶ וימשח אותו³⁶ לקדשו. ומלכי בית דוד מושחין אותן²⁷ כמין נזר על ראשו³⁷. ולא ימשח במקומות אחרות,²⁸ ולא ירבה בשמן³⁸.

(34) כברייטא ראשונה בכריתות שם, שיציקה קודמת למשיחה. (35) בגמרא שם משמע שסיכה זו אינה מאותו שמן שעל ראשו, אלא נתינה חדשה מן הפך. וכן יש לפרש בדברי רבינו. ו"ממנו" שכתב, אין כוונתו לשמן שבראש אלא לשמן שבפך. (36) כלומר, יציקה בתחילה ומשיחה אחריה (גמרא שם). (37) כריתות שם. (38) שכל סוך במקום שאינו צריך או מרבה בשמן ללא צורך, הרי הוא דומה לשאר אדם סוך בו כמבואר להלן הלכה י (כסף-משנה).

- י. הנותן³⁹ משמן המשיחה על גבי מלך או כהן גדול שפָּכַר נמשחו – פטור; שְׁנֵאמֶר: וְאֲשֶׁר יִתֵּן מִמֶּנּוּ עַל זֶר, וְאֵין אֵלוֹ זֵרִים אֲצִלּוֹ. אֲבָל הַסֹּף⁴⁰ מִמֶּנּוּ אֲפִלּוֹ לְמֶלֶךְ וְכֹהֵן גָּדוֹל – חַיִּב; שְׁנֵאמֶר: עַל בֶּשֶׂר אָדָם לֹא יִסֹּף – כָּל אָדָם בְּמִשְׁמָעוֹ. וְכֹהֵן גָּדוֹל⁴¹ שֶׁנִּטַּל שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה מֵרֹאשׁוֹ וְסָךְ בְּמַעֲיו – חַיִּב כִּרְתָּ. וְהוּא³² שֶׁיִּסֹּף מִמֶּנּוּ בְּכִיטָה⁴².

(39) שם ו: כרבי יהודה. אבל שם נאמר כן על סך, וראה להלן בדברי רבינו שבסיכה חייבים גם על מלך וכהן גדול. (40) נלמד ממה שנאמר להלן, שכהן גדול שנטל שמן המשחה מראשו וסך במעיו – חייב כרת, ראה בכסף-משנה. (41) כריתות שם. (42) אף-על-פי שבגמרא שם נראה שבסיכה חייבים על כל שהוא, ורק בנתינה צריך כזית – סובר רבינו שכיון שבברייטא שם נאמר מפורש "כמה יסוך ויהא חייב – רבי יהודה אומר כזית", ולא אמרו "כמה יתן", על-כרחנו שלמדו סיכה מנתינה: מה נתינה בכזית, אף סיכה בכזית, ועיין ראב"ד וכסף-משנה.

והוא המוסק שבברכות מג. והראב"ד השיג עליו, וכתב: "אין דעתי מקבלת שיכנסו במעשה הקדש דם שום חיה בעולם, כל-שכן דם חיה טמאה", והרמב"ן עה"ת (שמות שם כד) כתב "זו אינה קושיא, כי הלחות ההוא הנאסף בה מרוב הדם ויזוב ממנה בחייה, אין בו לא טומאה ולא מיאוס". (13) ומתבשמים. (14) צריך עיון: הרי אונקלוס תרגם קדה "קציעתא", ורבינו מנה להלן פ"ב הלכה ג קציעה לחדר וקושט לחדר (כסף-משנה). ואולי קציעה אינה קציעתא (הר המוריה, עיין שם). (15) במיני רפואה, ראה ירמיה ח, כב.

- ד. הַעוֹשֶׂה שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה פִּמְעֵשָׂה הִזָּה וּכְמִשְׁקָל הִזָּה וְלֹא הוֹסִיף וְלֹא גִרַע¹⁶: בְּמִזִּיד – חַיִּב כִּרְתָּ, בְּשׁוּגָג – מִכִּיָּא חֲטָאת¹⁷ קְבוּעָה; שְׁנֵאמֶר: אֲשֶׁר יִרְקַח כָּמֹהוּ וְנִכְרַת מַעֲמִיו¹⁸. וְהוּא שֶׁיַּעֲשֶׂה¹⁹ אוֹתוֹ לְהַמְשִׁיחַ בּוֹ; אֲבָל אִם עָשָׂה לְהַתְלַמֵּד אוֹ לְתַנּוּ לְאַחֵרִים – פָּטוּר.

(16) בכריתות שם: "אמר רבא, שמן שפטמו לחציין פטור", אבל "הוסיף" לא ידענו משם, ואולי למדה רבינו מן הסברא, שכשם שלמדו שם מן הפסוק "ובמתכונתו לא תעשו כמותו" לפטור העושה לחצאין, כן יש ללמוד משם לפטור העושה בהוספה יתר על מתכונתו. (17) כריתות ב. (18) נוסף ע"פ דפוסים חדשים. (19) שם.

- ה. הַסֹּף מִשְׁמֶן הַמִּשְׁחָה כִּיטָה²⁰: בְּמִזִּיד – חַיִּב כִּרְתָּ, וּבְשׁוּגָג – מִכִּיָּא חֲטָאת קְבוּעָה; שְׁנֵאמֶר: וְאֲשֶׁר יִתֵּן מִמֶּנּוּ עַל זֶר וְנִכְרַת מַעֲמִיו. וְאֵין חִיבִין²¹ אֲלָא עַל סִיכַת שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה שֶׁעָשָׂה מִשָּׁה; שְׁנֵאמֶר: מִמֶּנּוּ – מִזָּה שְׁנֵאמֶר בּוֹ: שֶׁמֶן מִשְׁחַת קֹדֶשׁ הִזָּה זֶה לִי. וּמַעֲוָלָם לֹא נַעֲשֶׂה שֶׁמֶן אַחֵר חוּץ מִמֶּה שֶׁעָשָׂה מִשָּׁה.

(20) כדעת רבי יהודה שם ו: וראה להלן הלכה י. (21) שם ה.

- ו. אֶחָד הַסֹּף אֶת עֲצָמוֹ וְאֶחָד הַסֹּף אֶת אַחֵרִים; שְׁנֵאמֶר: וְאֲשֶׁר יִתֵּן מִמֶּנּוּ עַל זֶר. הַסֹּף פְּלִים²² וּבִהְמָה וְעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים שֶׁהֵם כְּמוֹתָה²³ אוֹ שֶׁסֹּף מֵתִים²⁴ בּוֹ – פָּטוּר; שְׁנֵאמֶר: עַל בֶּשֶׂר אָדָם לֹא יִסֹּף.

(22) שם ו: (23) כבהמה, שנאמר "שבו לכם פה עם החמור", ודרשו חכמים (קידושין סח.) "עם הדומה לחמור". (24) שאינם נקראים עוד "אדם" אלא "מתים" (כריתות שם).

- ז. אֵין מוֹשְׁחִין מִמֶּנּוּ לְדוֹרוֹת²⁵ אֲלָא כִּהְנִים גְּדוֹלִים²⁶ וּמִשְׁוִים מִלְחָמָה²⁷ וּמִלְכֵי בֵּית דָּוִד בְּלִבְד²⁸. אֲפִלּוֹ כֹהֵן בֶּן כֹהֵן²⁹ מוֹשְׁחִין אוֹתוֹ, שְׁנֵאמֶר: וְהִכְהִין³⁰ הַמִּשְׁחִים תַּחֲתֵי מַבְּנֵי וְגוֹמֵר.

(25) אבל בזמן מרע"ה משחו ממנו גם את בגדי הכהונה ואת המשכן וכל כליו כמבואר בתורה. (26) שם ה: (27) הוריות יב. (28) ומלכי ישראל אינם נמשחים אלא

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום שני כ"ב שבט – ספר עבודה – הלכות כלי המקדש קכג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

אינה אלא מבפנים (יריעות שלמה). (54) ראה להלן הלכה יד. (55) כן מפורש להלן פ"ח מהלכות מעשה הקרבנות הלכה כא: "נטמא כשיצא פותחו עד שיטהר ומכניסו בפנים וחוזר ומרדדו עד שיסתם הפתח ויחזור כתבנית הכלים" (והוא מזבחים צד: צה). הרי שקדושתו אינה מסתלקת (אור שמח).

יד. כלי הקדש שנקבו או שנסדקו – אין סותמין אותם, אלא מתיכין אותן ועושים אותן חדשים.⁵⁶

(56) [זבחים פח. בברייתא: "כלי קודש שניקבו אין מתיכין אותן, ואין מתיכין לתוכן אבר (=עופרת). נפגמו, אין מתקנין אותן". ונראה שלפני רבינו היתה שם הנוסחא: "כלי קודש שניקבו מתיכין אותן", והיינו להתיכם מחדש].

טו. ספין ששמש מן הנצב⁵⁷ או שנספגם – אין מְחִיזִין אותם ואין מְשִׁיזִין אותם; אלא גוזזין אותם בצד ההיכל⁵⁸ בין הקדש והאולם לדרום, ועושים אחרים. שאין ענינות במקום עשירות.⁵⁹

(57) זבחים שם. (58) כן מפורש במדות פ"ד משנה ז: "בית החליפות (ליד ההיכל) ששם גוזזים את הסכינים" (אור שמח). (59) זבחים שם: וראה להלן פ"ח הלכות דה.

טז. שתי מדות של יבש⁶⁰ היו במקדש: עשורן וחצי עשורן. העשורן – למנחות⁶¹, וחצי העשורן – לחלק בו מנחת כהן גדול שבכל יום.⁶²

(60) מנחות פז. במשנה. (61) ש"כל המנחות הקריבות לגבי המזבח, אין כל אחת מהן פחותה מעשורן" (פ"ב מהלכות מעשה הקרבנות הלכה ה). (62) היא הנקראת מנחת חבייתן (שם הלכה ד). "וכיצד עשיית חביית כהן גדול, מביא עשורן שלם ומקדישו וחוצהו בחצי עשורן שבמקדש" (שם פ"ג הלכה ב).

יז. ושבע מדות⁶³ של לח היו שם: היין⁶⁴, וחצי היין, ושלישית היין, ורביעית⁶⁵ היין; ולג, וחצי לג, ורביעית. ולמה היו חצי היין ושלישית היין ורביעית היין? למדידת הנסכים של זבחים⁶⁶. ולג – למדידת שמן המנחות⁶⁷. וחצי לג – למדידת שמן לכל גר מגזרות המגזרה⁶⁸. ורביעית – לחלק בה השמן לחבתיין⁶⁹.

(63) שם: במשנה. (64) "הוא שנים עשר לוג" (שם פ"ב הלכה ז). (65) "מחזקת מן המים או מן היין משקל י"ז דינרין וחצי דינר בקירוב" (פ"א מהלכות עירובין הלכה יב). (66) כמו שנאמר (במדבר כח, יד) "ונסכייהם חצי היין יהיה לפר ושלישית היין לאיל ורביעית היין לכבש יין". (67) שלכולן לוג שמן (מנחות פח. פט. ופ"ב מהלכות מעשה הקרבנות הלכה ז). (68) שם פח: (69) שם. שהרי היו שם שלשה לוגין שמן לשתיים עשרה חלות, רביעית לכל חלה (פ"ג שם הלכה ג).

יח. ואין לנו דבר למד בו היין, ולמה היה שם?⁷⁰ הואיל והיה במקדש מימי משה, שמדד בו שמן⁷¹

יא. אין מושחין את המלך אלא על גבי המעין⁴³. ואין מושחין מלך בן מלך, שהמלכות ירשה למלך לעולם; שנאמר: הוא ובניו בקרב ישראל. ואם היתה שם מחלקת – מושחין אותו, כדי לסלק המחלקת ולהודיע לכל שהוא מלך⁴⁴, לבדו. כמו שמשחו שלמה מפני מחלקת אדוניה⁴⁵, ויואש מפני עתליה⁴⁶, ויהואחז מפני יהויקים אחיו⁴⁷. וזה שמשחו אלישע ליהוא⁴⁸ – לא בשמן המשחה משחו, אלא בשמן אפרסמון⁴⁹. ודבר זה מסרת ביד החכמים.

(43) שם ה: בברייתא: כדי שתימשך מלכותו. ולמדו כן ממה שנאמר (מ"א א, לג-לד) "והורדתם אותו אל גיחון ומשחו אותו שם". (44) שם. ולמדו כן ממה שנאמר "הוא ובניו בקרב ישראל" – "בזמן ששלום בישראל", כלומר, רק אז עוברת המלכות בירושה בלי משיחה. (45) מלכים שם, ט. (46) מלכים-ב יא, יב. ולא היתה משיחה זו בשמן המשחה, שהרי יאשיהו אביו גזזו, אלא בשמן אפרסמון (כריתות שם). (47) שם כג, ל. (48) שם ט, א. ואין זה שייך לכאן, שהרי הוא לא היה בן מלך, אלא להלכה ז, שאין מושחין אלא למלכי בית דוד, ועל זה כתב וזה שמשחו וכו' וכן הוא בגמרא שם. (49) ואף-על-פי שגם אצל יהואחז לא היה שמן המשחה אלא שמן אפרסמון (ראה למעלה) – שם אילו היה שמן המשחה היו מושחים אותו בו, ואילו בזמנו של יהוא היה עוד שמן המשחה, ואף-על-פי-כן לא משחוהו בו אלא בשמן אפרסמון, מפני שלא היה ממלכי בית דוד.

יב. כל כלי המקדש⁵⁰ שעשה משה במקדש לא נתקדשו אלא במשיחתו בשמן המשחה, שנאמר: וימשחם ויקדש אתם. ודבר זה אינו נוהג לדורות⁵¹, אלא הפלים כלן כיון שנסתמשו בהן במקדש במקלאכתו נתקדשו; שנאמר: אשר ישרתו כם בקדש – בשרות הם מתקדשין.

(50) שבעות טו. בברייתא. (51) שנאמר "וימשחם ויקדש אותם" – אותם במשיחה, ולא לדורות במשיחה אלא בעבודה (שם).

יג. הפפות והקצרות שמקבלין בהם המנחות, וכן המזרקות שמקבלין בהן הדם, ושאר כלי השרת – כלן של כסף ושל זהב היו; ומתן לעשותן משאר מיני מתכות, כמו שבארנו⁵². וכלן מתקדשין במלאכתן⁵³. ואם נשברו – מתיף אותם⁵⁴ ועושה אותן כלי אחר, ואין קדשתן מסתלקת מהן לעולם⁵⁵.

(52) למעלה פ"א מהלכות בית הבחירה הלכות יח"ט. (53) אף-על-פי שכבר כתב רבינו למעלה בהלכה הקודמת, שהכלים מתקדשים במלאכתם – חזר רבינו וכתבו כאן, להשמיענו שגם המזרקות שהם כלי לח ונמשחו מבפנים ומבחוץ (להלן הלכה יט), כדי לקדשם מבפנים ומבחוץ – מתקדשים בעבודתם מבפנים ומבחוץ, אף-על-פי שעבודתם

אומרים שקטורת אינה צריכה מלח (מנחות כ. ועי' לחם-משנה בפ"ה מהל' איסורי מזבח הי"א) – זה אינו אלא בשעת ההקטרה, אבל בשעת העשיה הכל מודים שצריכה מלח (ראה משנה-למלך). ויש ללמוד כן ממה שנאמר (שמות ל, לה) "ממולח טהור קודש" – שיהא ממולח (רמב"ן שם, וראה להלן ה"ה שלמדו ממילה זו גם שצריך לערב). ולדעת ה'תוספות' (כריתות ו. ד"ה מלח) הוא בא כדי לשרות בו את הצפורן. אבל לא נראה כן מדברי רבינו, ראה משנה-למלך. (13) מן הפסוק "ממולח טהור קודש" שלמעלה, אין ללמוד שצריך דוקא מלח סדומית, ובוודאי זהו מהלכה למשה מסיני, וראה להלן. ובדין מליחת הקרבנות הצריכו מלח סדומית לכתחילה, ולמדו כן (מנחות כא.) מן הפסוק "ולא תשבית מלח" – "הבא מלח שאינה שובתת", ועי' 'משנה למלך' בפ"ה מהל' איסורי מזבח, שם. ומה שאמרו (כריתות ו. ולהלן ה"ג) "מלח סדומית רובע הקב", אין זה אלא במדה, אבל במשקל לא היה מכוון (כסף-משנה). (14) ב'שיטה מקובצת' (כריתות שם) פירש שהוא עשב הגדל על שפת הירדן, וכפת הוא מלשון "כיף" (= חוץ, שפה), ולא ידענו מהיכן הוציאו חכמים כי צריך כפת הירדן לקטורת. ולדעת ה'תוספות' (כריתות שם) אף כפת הירדן באה כדי לשרות בה את הצפורן. אבל מדברי רבינו אין נראה כן, ראה משנה-למלך. ואולי למדו כן מהלכה למשה מסיני. (15) לענין קטורת של יום הכיפורים, למדו חכמים (יומא נג.) שהיא צריכה מעלה עשן, משום שנאמר שם "כי בענן אראה על הכפורת". ומן הפסוק השני הנאמר שם "וכסה ענן הקטורת", למדו שם גם לשאר ימות השנה, ועי' משנה-למלך. (16) יומא לח, א.

ג. וזהו משקל אחד עשר סמניה: נטף ושחלת
והלפנה ולבונה - מפל אחד משקל שבעים מנה.
והמנה מאה דינרין. וימר וקציעה ושפלת נרד
וכרכום - מפל אחד ששה עשר מנה. קשט - שנים
עשר מנה. קנמון - תשעה מנים. קלופה - שלשה
מנים. משקל הפל: שלש מאות ושישים ושמונה
מנה.¹⁷ שחוקין הפל הדק. מוסיפין לה רבע הקב
מלח סדומית, וכפת הירדן ומעלה עשן פל שהוא.
ומקטיר ממנה בכל יום על מזבח הזהב¹⁸ מנה.
שלש מאות ושישים וחמשה מנה - כנגד ימות
החמה¹⁹; והשלשה מנים הנשארים שוחק אותם
ערב יום הכפורים דקה מן הדקה²⁰, עד שמוציא
ממנה מלא חפניו להקטיר ביום הכפורים; והשאיר
הוא מותר הקטרת שאמרנו בשקלים²¹.

(17) "מנין משקלם לא מצינו במקרא, אלא שהיא הלכה למשה מסיני. ושמעתי דאסמכוה אקרא (שיר השירים ד, יג) "שלחך פרס רמונים", שלחך בגימטריא הכי הוי (= שס"ח), ומדרש לא ראיתי" (יראים סי' רעט). בתוספות הרא"ש לכריתות ו, א (הובא ב'שיטה מקובצת' שם) כתב, וזה לשונו: הכי גמירי לה, ודורשי רשומות אסמכוה אקרא דשלחך פרס רמונים, דנדרש במדרש על קטורת הסמים, וכמנין שלחך היו מפטמין (שס"ח) מנה וארבע סממנין

1 לַשֶּׁמֶן הַמִּשְׁחָה. וּבַחֲצִי לַגִּזְיָה שֶׁהָיָה בַּמִּקְדָּשׁ הָיוּ
2 מוֹדֵדִין מֵיָם לְמִי סוּטָה וְשֶׁמֶן לְתוֹדָה. וּבִרְבִּיעִית
3 שֶׁהָיְתָה שֶׁם הָיוּ מוֹדֵדִין שֶׁמֶן לֶחֶם הַנֶּזֶיר וּמֵי
4 לְטָהֳרֵת מִצֵּרַע. וְלֹא מִפְּנֵי מַעֲשִׂים אֵלּוּ נִתְקַדְּשׁוּ⁷³,
5 אֲלֹא מִפְּנֵי הַמְּלָאכּוֹת שֶׁל מִקְדָּשׁ שְׁאִמְרָנוּ.

(70) כיון שאין לנו דבר למדור בו. (71) למעלה הלכה ב, וכן מפורש במנחות פז: פח. (72) משנה שם פח. (73) שם.

6 יט. כָּל הַמִּדּוֹת⁷⁴ הָאֵלּוּ קָדֵשׁ וּמִכְלֵי הַשֶּׁרֶת, אֲלֹא
7 שְׁמִדּוֹת הֵלֵךְ נִמְשְׁחוּ מִכַּפְּנֵים וּמִבְּחוּץ, וּכְלֵי הַיֵּבֶשׁ
8 לֹא נִמְשְׁחוּ אֲלֵא בַּפָּנִים. לְפִיכָךְ, בְּרוּצֵי⁷⁵ מִדּוֹת הֵלֵךְ
9 - קָדֵשׁ⁷⁶, וּבְרוּצֵי מִדּוֹת הַיֵּבֶשׁ - חֵלֵף⁷⁷.

(74) שם צ. במשנה. (75) מה שנופל מן הכלי אחר שנתמלא (רש"י שם). (76) "ובירוצי היין והשמן קודש, לפי שהוא יורד על גב הכלי, וכלי הלח נמשחו מכפנים ומבחוץ, ולמה יתקדשו הבירוצין אף-על-פי שאין כוונת המורד אלא למה שבכלי בלבד, כדי שלא יאמרו מוציאין מכלי שרת לחול" (שם פ"ב הלכה ט). (77) "בירוצי המדות של סולת חול, שאין גב העשרון קודש" (שם).

פָּרֶק עֲשִׂי

(1) יבאר בו רבינו כי הקטורת נעשית בכל שנה, וממה עושים אותה.

10 א. הַקְטֹרֶת נַעֲשִׂית בְּכָל שָׁנָה וּשְׁנָה², וְעֲשִׂיתָ³ מִצֹּת
11 עֲשֶׂה⁴, שְׁנָאֵמַר: וְאַתָּה⁵ קַח לָךְ סָמִים וְגוֹמֵר.
12 וְנִתְפָּרְשׁוּ בַּתּוֹרָה אַרְבַּעַה מִסַּמְמָנֶיהָ, וְהָן: נֶטֶף⁶,
13 וְשִׁחֲלֹת⁷, וְחִלְפָנָה⁸, וְלִבְנָה. וְשָׂאֵר סַמְמָנֶיהָ הֵלֵכָה
14 לַמִּשְׁחָה מְסִינִי⁹.

(2) מפני שצריך להביאה מתרומה חדשה (שקלים פ"ד מ"ה, ופ"ד מהל' שקלים הי"ב). (3) צ"ל: ועשייתה. (4) בספר המצוות (עשה כח) כתב: "שנצטוו הכהנים ליתן את הקטורת בכל יום, פעמים על מזבח הזהב". וכן כתב שם כללי (עיי"ש עמוד מ הערה ב) ש"אין מונים אמרו קח לך סמים, אלא מונים הקטרת הקטורת בכל יום". וכן כתב גם בפ"ג מהל' תמידין ש"מצות-עשה להקטיר הקטורת". (5) העתקת הפסוק אינה מדויקת. (6) "הוא עצי הקטף שיוצא מהן הצרי" (להלן ה"ד). (7) "היא הצפורן שנותנין אותה בני האדם במוגמרות" (שם). (8) הוא "כמו דבש שחור וריחו קשה" (שם). (9) כריתות ו, ב.

15 ב. אֶחָד עֶשֶׂר סַמְמָנִים¹⁰ נֶאֱמָרוּ לוֹ לַמִּשְׁחָה מְסִינִי,
16 וְהֵם שְׁעוֹשִׂין אוֹתָן בַּמִּשְׁקָל מְכוּן¹¹. וּמוֹסִיפִין עִמָּהֶן
17 בְּלֹא מִשְׁקָל מִלַּח¹² סְדָמִית¹³ וְכַפַּת הַיֶּרֶדָן¹⁴ וְעֶשֶׂב
18 אֶחָד שֶׁמַּעֲלָה עֶשְׂרִין¹⁵. וְלֹא הָיוּ יוֹדְעִים אוֹתוֹ אֲלֹא
19 אֲנָשִׁים יְדוּעִים¹⁶, וְהוּא הָיָה הֵלֵכָה בְּיָדָם אִישׁ מִפִּי
20 אִישׁ.

(10) שם. (11) ראה להלן ה"ג. (12) אף-על-פי שיש

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום שני כ"ב שבט – ספר עבודה – הלכות כלי המקדש קכה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

נאה (גמרא רש"י שם). (32) כריתות, שם. (33) יין שבא מאי קפריסין. ויש מפרשים, יין הבא מקליפת אילן ששמו צלף הנקראת קפריסין, ראה ברכות לו, א (רש"י שם). (34) בגמרא שם אמרו שצריך להביא יין קפריסין. ורק אם אין לו יין קפריסין, מביא חמר חוורין עתיק (= יין ישן), וצ"ע ('הר המוריה'). (35) שנאמר (שמות ל, לו) "ושחקת ממנה הדק". (36) שנאמר (שם, לד) "בד בבר יהיה", וראה למעלה פ"א ה"ב. (37) שהקול יפה לבשמים (כריתות שם), וב'כלבו' (סי' לח) הטעים בזה שהאותיות הללו יוצאות מן הגרון ומוציאות הבל. (38) שנאמר (שם, לה) "ממולח", ותירגם אונקלוס "מערב". וראה למעלה ה"ב שיש ללמוד מזה גם שישים עליה מלח.

- 16 ו. וְכָל מַעֲשִׂיָהּ בַקֹּדֶשׁ³⁹ בַּתּוֹךְ הַעֲזָרָה וּמִשָּׁל
- 17 הַקֹּדֶשׁ⁴⁰. וְהַמִּפְטָם אֶת הַקְטָרֶת מִן הַחֲלִין אוֹ בְּכָלִי
- 18 שֶׁל חֲלִין - פְּסוּלָהּ⁴¹.

(39) שנאמר (שם, לב): "קודש היא, קודש תהיה לכם (צ"ל: "קודש הוא, קודש יהיה לכם") מכאן שכל מעשיה לא יהיו אלא בקודש" (כריתות ו, א), היינו משום שנאמר פעמיים קודש, והרי שנה עליו הכתוב לעכב (כסף-משנה). ואף-על-פי שפסוק זה לא נאמר בקטורת אלא בשמן המשחה – למדו קטורת משמן המשחה, ראה למעלה פ"א ה"ב, ועי' משנה-למלך. (40) כלומר, בכלי שרת. וכמסקנת הגמרא בשבועות יא, א. וכן הוא ב'ירושלמי' שקלים פ"ד ה"ג. ועי' ב'תוספות' שם ד"ה מכל מקום, וב'שיטה מקובצת' ערכין י, ב - אות יב. (41) כדעת רבי יוסי בר חנינא ב'ירושלמי' שקלים, שם.

- 19 ז. פְּעָמִים בַּשָּׁנָה הָיוּ מִחֲזִירֵין אוֹתוֹ⁴² לְמִכְתָּשֶׁת⁴³.
- 20 בַּיָּמֹת הַחֲמֵה הָיוּ מִפְזִירִים אוֹתָהּ, כְּדִי שְׁלֹא תִתְעַפֵּשׂ;
- 21 וּבַיָּמֹת הַגִּשְׁמִים צוֹבְרִין אוֹתָהּ, כְּדִי שְׁלֹא יָפּוּג
- 22 רִיחָהּ⁴⁴.

(42) צ"ל: "אותה". (43) כריתות ו, ב. ושוחקין אותה שם שנית (כסף-משנה). (44) אין זה קשור למה שלמעלה, אלא דבר בפני עצמו הוא, שחוקן ממה שהיו שוחקים אותה, היו מפזרים אותה בימות החמה, ובימות הגשמים צוברים אותה (כסף-משנה).

- 23 ח. נָתַן לְתוֹכָהּ דְּבֶשׁ כָּל שְׁהוּא - פְּסוּלָהּ⁴⁵. חֶסֶר אֶחָד
- 24 מִסְמָמִינָהּ⁴⁶ - חֵיב מִיתָהּ⁴⁷, שֶׁהָרִי נִצְעִשִׁית קְטָרֶת
- 25 זָרָה⁴⁸. פְּטָמָהּ⁴⁹ מַעֲט מַעֲט מִתְפַּנְתָּהּ⁵⁰ - פְּשִׁרָה.
- 26 אֶפְלוּ פִטָּם⁵¹ פָּרָס בְּשִׁחְרִית וּפָרָס בֵּין הָעֶרְבִים.

(45) כריתות שם, ו'ירושלמי' יומא פ"ד ה"ה. והיינו משום שנאמר (ויקרא ב, יא) "כי כל שאור וכל דבש לא תקטירו ממנו אשה לה" (רש"י שם, וברייתא דבר קפרא המובאת בסידורי התפלה, וראה בכסף-משנה פ"ה מהל' איסורי מזבח ה"א). (46) כלומר, אחד מאחד-עשר הסממנים המנויים למעלה. אבל אלה שבאו לתקן את הקטורת אינם בכלל זה ('בית יוסף' או"ח סי' קלג, וראה במשנה-למלך כאן ה"ג). (47) כריתות, שם. (48) גם להלן פ"ה מהל' עבודת יום הכיפורים, כתב רבינו: "הקטיר קטורת של קודש

משקל שבעים שבעים הם ר"פ, וד' משקלם ט"ז, וט"ז הם ד"ס מנין (הרי: "פרדס"). (ואמנם בפסוק שלאחריו מונה כמה מסממני הקטורת: "נדר וכרכום קנה וקנמון עם כל עצי לבונה מור ואהללות". אלא שהחשבון הנ"ל עודנו לקוי בחסר, שהרי לא ניתן שום רמז על משקלם של קושט, קנמון וקלופה. ויתכן כי משקלם (העולה ביחד עשרים וארבעה מנים) רמוז במלה "רמונים" שמנינה, במספר קטן, עולה עשרים וארבעה). (18) שמות ל, א-ח. (19) "ולא היו עושין כנגד ימות הלבנה, לפי שהיה חסר בשנה מעוברת" (הרא"ש שם). (20) דקה ביותר. (21) כלומר, בהל' שקלים פ"ד ה"ב. וראה בפירושי הרא"ש והרע"ב לשקלים פ"ד מ"ה, שכתבו שגם אחד-עשר המנים שנשארו בשנה פשוטה, שאינה אלא שנ"ד ימים, נכנסו למותר הקטורת.

- 1 ד. נָטַף הָאָמֹר בַּתּוֹרָה הוּא עֲצֵי הַקֶּטֶף שִׁיּוּצָא מִהֶן
- 2 הַצִּירִי²². וְהַשְׁחֵלֶת הִיא הַצִּפְרִין²³ שְׁנוֹתֵינָן אוֹתָהּ בְּגִי
- 3 הָאָדָם בְּמִגְמָרוֹת²⁴. וְהַחֲלִבָּה - כְּמוֹ דְּבֶשׁ שְׁחֹר,
- 4 וְרִיחוֹ קָשָׁה²⁵, וְהוּא שָׂרָף אֵילָנוֹת בְּעָרֵי יוֹן. וְזֶהוּ
- 5 שְׁמוֹת הַסְּמָנִים בְּלִשׁוֹן עֲרָבִי: עוֹד בִּלְסָאן, וְאַצְפָּאָר
- 6 טִיב, וּמִינָהּ, וְלִכָּאן, וּמוֹסְקִי, וְקִצְיָהּ, וְסִנְבָל
- 7 אֲלִנְטוֹרִין, וְזַעֲפָרִין, וְקִשְׁט, וְעוֹד²⁶, וְקִשְׁר סְלִיכָה²⁷.
- 8 וְעִנְבָּר²⁸.

(22) בכריתות, שם: "תנו רבנן, פיטום הקטורת הצרי וכו' רבי שמעון אומר, הצרי אינו אלא שרף (הנוסף) מעצי הקטף". ופירש הרמב"ם (שמות ל, לד) לדעת רבינו כי "רבי שמעון בא לחלוק ולומר שאין הצרי מסמני הקטורת כי הוא אינו אלא שרף, ובקטורת אין השרף נכנס בו אלא הקטף עצמו". (למד כן מלשון נטף שהוא מבנין קל, ומוסב על האילן, וכן תרגם אונקלוס: "נטף – נטופא", כמו ששנינו בפאה פ"ז מ"א "כזית הנטופה" (=זית הנוסף שמן) ואילו הצרי היה נקרא נטף, מבנין נפעל, ועי' כסף-משנה). ופסק רבינו כרבי שמעון, ולפיכך כתב שהוא העץ. (23) כן תרגם אונקלוס "שחלת – טופרא", היינו צפורן. (24) בבשמים. (25) כריתות ו, ב. במימרא של רבי חנא בר בזא בשם רבי שמעון חסידא. (26) (בפירוש המשניות, כתב רבינו: "עוד הירדי", וצ"ל: "עוד הינדי" = עץ הודו, והוא קינמון. וכן הוא למעלה פ"א ה"ג). (27) היא קלופה (פירוש המשניות, שם). (28) היא כיפת הירדן (שם).

- 9 ה. הַיָּצֵד מִפְטָמִין²⁹ אֶת הַקְטָרֶת? מִבִּיא תִשְׁעָה קִבִּין
- 10 בּוֹרִית פְּרִשְׁינָה³⁰ וְשָׁף בָּהּ אֶת הַצִּפְרִין³¹, וְאַחַר כֵּן
- 11 שׁוֹרָה אֶת הַצִּפְרִין בְּאֶחָד וְעֶשְׂרִים קִבִּים³² שֶׁל יֵין
- 12 קְפִרְסִין³³ אוֹ יֵין לָבֵן יִשָּׁן חֲזָק בִּיתָר³⁴, וְאַחַר כֵּן
- 13 שׁוֹחֵק³⁵ כָּל אֶחָד מִן הַסְּמָנִים בְּפָנָי עֲצָמוֹ³⁶ הֶדֶק,
- 14 וְכִשְׁהוּא שׁוֹחֵק אוֹמֵר: הֶדֶק הֵיטִיב³⁷, הֶדֶק הֵיטִיב, כָּל
- 15 זְמַן שִׁשּׁוֹחֵק, וּמַעֲרֵב הַכֹּל³⁸.

(29) כריתות שם. כלומר, כיצד כותשין ומתקנין (רש"י שם). (30) סבון הבא מאותו מקום (רש"י שם). (31) מפני ששחורה היא שפין אותה (= משפשפין אותה) כדי שתהא

בְּכָל יוֹם, וְאֵין מְקַרְבִּין עָלָיו דָּבָר אַחֵר. וְאִם הִקְטִיר
עָלָיו קֶטֶר אַחֶרֶת שְׂאִינָה כְּזוֹ⁶², או שֶׁהִקְטִיר עָלָיו
קֶטֶר כְּזוֹ שֶׁהִתְנַדֵּב אוֹתָהּ יָחִיד אוֹ רַבִּים⁶³, או הִקְרִיב
עָלָיו קָרְבָּן, או הִסִּיף נֶסֶךְ - לֹקָה; שְׁנֹאֲמַר: לֹא
תַעֲלֶה עָלָיו קֶטֶר זָרָה וְעוֹלָה וּמִנְחָה וְגוֹמֵר.

61) מפורש בתורה כמו שכתב רבינו בסוף הלכה זו.
62) כגון חיסר אחד מסממניה (למעלה ה"ה). 63) מנחות
נ, א. נ, ב. והיינו כשלא מסרה לצבור (כסף-משנה
ו'תוספות' שם ד"ה יכול). ויתכן גם כי מאחר שהביאה
נדבה ולא חובה, היא קטורת זרה ('אבן האזל').

יב. בַּעַת שְׂמוֹלִיכִין⁶⁴ אֶת הָאֲרוֹן⁶⁵ מִמָּקוֹם לְמָקוֹם -
אֵין מוֹלִיכִין אוֹתוֹ לֹא עַל הַבִּהְמָה וְלֹא עַל הָעֶגְלֹת,
אֶלָּא מִצֹּה לְנִטְלוֹ עַל הַתֶּתֶף. וּלְפִי שֶׁשָּׂכַח דְּוֹד⁶⁶
וַיִּשְׁאֹל עַל הָעֶגְלָה, נִפְרָץ פֶּרֶץ בַּעֲזָא. אֶלָּא מִצֹּה
לְנִשְׂאוֹ עַל הַתֶּתֶף, שְׁנֹאֲמַר: כִּי עֲבַדְתָּ הַקֹּדֶשׁ עַלֵּהם
בַּתֶּתֶף יִשְׂאוּ.

64) הכהנים ('ספר המצוות' עשה לד). 65) (אף-על-פי
שמן הפסוק שהביא בסוף הלכה זו, יש ללמוד גם לשולחן
ולמנורה ולמזבח הזהב, שהרי כולם משא בני קהת (במדבר
ד), ועליהם הוא אומר (שם ז, ט) "ולבני קהת לא נתן (=)
עגלות) כי עבודת הקודש עליהם, בכתף ישאו", וכן פירש
רש"י בסוטה לה, א - ד"ה לא נתן, כי "עבודת הקודש"
הנ"ל כוללת כל הכלים האלה - דעת רבינו כי אין להוכיח
כי מצוה זו של נשיאה בכתף היא גם לדורות אלא בארון,
שמפורש בו בדברי הימים (א טו, טו) "וישאו בני הלויים
את ארון האלקים כאשר צוה משה כדבר ה' בכתפם במוטות
עליהם". אבל בכל יתר הכלים הנ"ל, שאין לנו הוכחה
מפורשת לדורות, אין מצותם אלא לשעה. וראה ב'ספר
המצוות לעם', עמוד עא והערה נוספת קנג, ועי' ב'מנחת
חינוך' מצוה שעט). 66) סוטה, שם.

יג. בְּשִׁנּוּשָׂאִים אוֹתוֹ עַל הַתֶּתֶף - נוֹשְׂאִין פָּנִים כְּנֶגֶד
פָּנִים⁶⁷, וְנֹאחֲזִייהֶם לַחוּץ וּפָנֵיהֶם לְפָנִים. וְנִזְהָרִים⁶⁸
שֶׁלֹּא יִשְׁמְטוּ הַבָּדִים מִן הַטְּבָעוֹת. שֶׁהַמְסִיר אֶחָד מִן
הַבָּדִים⁶⁹ מִן הַטְּבָעוֹת - לֹקָה; שְׁנֹאֲמַר: בְּטָבַעַת
הָאָרֶץ יִהְיוּ הַבָּדִים, לֹא יִסְרוּ מִמֶּנּוּ.

67) כדי שלא ליתן אחור לארון (במדבר רבה פ"ה). וכן
נראה בעבודה זרה כד, ב ('מאיר'). 68) יומא עב, א.
69) בגמרא שם: "והמסיר בדי ארון". ודעת רבינו כי אין
הכוונה לשני הבדים דווקא אלא אפילו לאחד מהם. וראה
ב'מנחת חינוך' מצוה צו.

יום שלישי כ"ג שבט ה'תשע"ט

פֶּרֶק שְׁלִישִׁי

1) יתבאר בו כי כל זרע לוי מובדל לעבודת המקדש, ודין
בן לוי שקבל עליו כל מצות לוייה חוץ מדבר אחד.

א. זָרַע לְוִי כָּל מִבְּדֵל לְעִבּוּדַת הַמִּקְדָּשׁ, שְׁנֹאֲמַר: 30

הקדשים כזית בהיכל, חייב מיתה". ונראה שלמדו כן
מקטורת חסירה ביום הכיפורים, כמו שלמדו ביומא נג, א -
לענין מעלה עשן ('חזון איש' להלן בהלכות יום הכיפורים).
(אבל יש להבין: למה לא הביא רבינו כאן גם אם חיסר בה
מעלה עשן, כמו שכתב בהל' יום הכיפורים שם הכ"ה, ועוד
למה כתב להלן בסמוך ה"א שהמקטיר קטורת זרה במזבח
הזהב שבהיכל - לוקה, ולא כתב שחייב מיתה, וראה
בשו"ת "בית זבול" לחותני הגרי"מ חרל"פ ח"א סי' כה.
וב'בית יוסף' שם כתב: "מיחייב מיתה משום מקטיר קטורת
זרה, כדאשכחן בבני אהרן (ויקרא י, א-ב) שנתחייבו מיתה
מפני שהקטירו קטורת באש זרה"). 49) כריתות ה, א. ו.
ב. 50) לפי חשבון משקלה הכללי, עשה מעט ממנה.
51) חצי מנה (שם).

ט. הַעוֹשֶׂה קֶטֶר מֵאֶחָד עֶשְׂרִי סִמָּמִין⁵² אֵלּוּ לְפִי
מִשְׁקָלוֹת אֵלּוּ⁵³ כְּדִי לְהַרִּיחַ בָּהּ, אֵף עַל פִּי שֶׁלֹּא
הִרִיחַ - חֵיב כְּרֶת⁵⁴ עַל עֲשִׂיתָהּ, אִם עָשָׂה מִזִּיד;
וּבְשִׁוּגֵג מִבֵּיא חֲטָאת קְבוּעָה⁵⁵. אֵף עַל פִּי שֶׁלֹּא עָשָׂה
הַמִּשְׁקָל כָּלּוּ אֶלָּא חֲצִי⁵⁶ אוֹ שְׁלִישִׁי⁵⁷, הוֹאִיל וְעָשָׂה
לְפִי מִשְׁקָלוֹת אֵלּוּ - חֵיב כְּרֶת. שְׁנֹאֲמַר: בְּמִתְכַּנְתָּהּ
לֹא תַעֲשֶׂה לָּכֶם, אִישׁ אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה כְּמוֹהָ לְהַרִּיחַ בָּהּ
וְנִכְרַת מֵעַמּוֹ.

52) אבל אם חיסר אחד מסממניה, אינו חייב על עשייתה,
כן מפורש בתוספתא מכות פ"ג ('אור שמח'). 53) אף-
על-פי שלא עשה אלא שיעור הקטרה אחת דהיינו חצי מנה,
שכשרה, כמבואר למעלה ה"ח ('הר המוריה').
54) כריתות ב, א. ו, א. וכן מפורש בתורה (שמות ל, לח)
"איש אשר יעשה כמות להריח בה ונכרת מעמו" הרי
שכיון שעשה להריח בה אע"פ שלא הריח בה - חייב
(כסף-משנה). 55) "שאינו משתנה בשינוי עניני האדם,
אלא מקריב כשבה או שעירה בין שיהיה עשיר או עני, וזו
היא הנקראת חטאת קבועה" (פירוש המשניות כריתות פ"א
מ"א, וראה בפ"א מהל' שגגות ה"ד). 56) חצי משלוש
מאות וששים ושמונה מנים, דהיינו מאה ושמונים וארבע,
כריתות ו, ב: "קטורת שפיטמה לחצאין חייב, דכתיב
והקטורת אשר תעשה, כל שתעשה, והא אפשר דעבדה פרס
בשחרית ופרס בין הערבים". ומכיון שאמרו שאפשר פרס
בשחרית וכו', על-כרחנו שחציו לאו דווקא, אלא כל שראוי
להקטיר (משנה-למלך). 57) דלא כרש"י שם ד"ה
לשליש.

י. עֹשֶׂה לְהַתְלַמֵּד בָּהּ⁵⁸ או לְמַסְרָה לַצִּבּוֹר -
פְּטוּר⁵⁹. הִרִיחַ בָּהּ וְלֹא עָשָׂה - אֵינוֹ חֵיב כְּרֶת, אֶלָּא
דִּינוֹ כְּדִין כָּל הַנִּהְגָּה מִן הַהִקְדָּשׁ⁶⁰. לֹא חֵיבָהּ תוֹרָה
כְּרֶת אֶלָּא לַעוֹשֶׂה בְּמִתְכַּנְתָּהּ לְהַרִּיחַ בָּהּ.

58) שם ה, א. ו, א. 59) שנאמר "לא תעשו לכם" - "לכם
(=להנאתכם) הוא דאסור, אבל למוסרו לציבור (או ללמוד
בו) פטור" (שם ה.). 60) שחייב קרבן מעילה. והיינו
בשעה שעולה תמורתה, אבל לאחר שתעלה תמורתה, אין
מועלין בה (פ"ה מהל' מעילה הט"ז).

יא. מִזְבֵּחַ הַזֶּהָב שֶׁבִּהְיָ⁶¹ - עָלָיו מְקַטְרִין הַקֶּטֶר 13

לומר שירה על הקרבן, ומוסיפין עד לעולם¹⁷. ואין
אומרים שירה אלא בפה בלא כלי; שעקר השירה,
שהיא עבודתה, בפה. ואחרים היו עומדים שם
מנגנים בכלי שיר. מהן לזרים, ומהן ישראלים
מיחסין המשיאין לפניהם¹⁸. שאין עולה על הדוכן
אלא מיחס. ואין אלו המשוררים על פי הכלים
עולים למנגן השנים עשר.

(14) "זה שמת לו מת מן הקרובים שהוא חייב להתאבל
עליהן ביום המיתה בלבד הוא הנקרא אונן דין תורה ולילה
הוא אונן מדברי סופרים". (15) כן הוא בספר פרשת
שמיני (פרק ב הלכה ט) לענין שיר ואם שיר שצריך שמחה
מותר, - כל שכן עבודה אחרת שמותרת. (16) במשנה,
כנגד תשעה כינורות ושני נבלים וצלצל אחד, שנאמר (דברי
הימים א כה, ט) "הוא ואחיו ובניו שנים עשר". [ואף על
פי שהם לא שרו אלא בפה ולא בכלי, כמפורש להלן, -
העמידו מספר הלויים המשוררים בפה כנגד מספר המנגנים
בכלים. (17) [כיוון שמספרם גם כנגד תשעה כינורות והרי
על כינורות מוסיפין עד לעולם]. (18) שכהנים היו נושאים
בנותיהן.

ד. ובמה הם מנגנים? בנבלים ונחלילים וכוונות
וחצוצרות¹⁹ והצלצל²⁰. ואין פותחין משגי נבלים,
ולא מוסיפין על ששה. ואין פותחין משגי נחלילים,
ולא מוסיפין על שנים עשר²¹. ואין פותחין משגי
חצוצרות, ולא מוסיפין על עשרים ומאה²². ואין
פותחין מתשעה כוונות, ומוסיפין עד לעולם.
והצלצל אחד בלבד.

(19) מיני כלי שיר. (20) הם שתי חתיכות רחבות של
מתכות ומכים זו על זו. (21) וזהו כנגד שנים עשר יום
שהחליל מכה לפני המזבח. (22) שם יג: שנאמר (דברי
הימים ב ה, יב) "ועמם כהנים למאה ועשרים מחצרים
בחצוצרות", שיותר ממאה ועשרים מערבב הקול.

ה. בימי המועדות כלם ובראשי חגים היו
הכהנים ותקעים²³ בחצוצרות בשעת הקרבן והלויים
אומרים שירה; שנאמר: וביום שמחתכם
ובמועדיכם ובראשי חגים ותקעתם בחצוצרות.
החצוצרה היתה נעשית מן עשת של כסף²⁴. עשה
אותה מן הגרונטאות של כסף²⁵ - פשרה²⁶; משאר
מיני מתכות - פסולה. והחלילין שהיו מנגנים בהן
היה אבוב²⁷ שלהן²⁸ של קנה, מפני שקולו ערב.
ולא היה מחלק אלא באבוב יחידי, מפני שהוא
מחלק יפה²⁹.

(23) כמפורש בתורה (במדבר י, ח) "ובני אהרן הכהנים
יתקעו בחצוצרות והיו לכם לחקת עולם לדורותיכם",
(24) מנחות כח. שנאמר (במדבר י, ב) "שתי חצוצרות כסף
מקשה תעשה אותם", דהיינו מן העשת של מעשה הקשת
הקורנס. ורק חצוצרות של כהנים היו מן הכסף, אבל
בחצוצרות של לויים לא כתב כן רבינו לפי שאינם אלא

בעת ההיא הבדיל יי את שבת הלוי. ומצות עשה
להיות הלויים פנויין ומוכנין לעבודת המקדש, בין
רצו בין שלא רצו²; שנאמר: ועבד הלוי הוא את
עבדת אהל מועד. וכן לוי שקבל עליו כל מצות
לויה³ חוץ מדבר אחד - אין מקבלין אותו, עד
שקבל את כלן.

(2) בספרי (לבמדבר יח, כג) "לפי שהוא אומר חלף עבודתם
שומע אני רצה יעבוד לא רצה לא יעבוד [שכיוון שנאמר
"חלף עבודתם" הרי זו כמצוות עשה שמתן שכרה בצידיה,
שארין כופין עליה], תלמוד לומר ועבד הלוי הוא בעל
כורחו". (3) לשורר, לשמור ולהיות שוער.

ב. עבודה שלהן היא שהיו שומרים את המקדש.
והיו מהן שוערים לפתח שערי המקדש ולהגיה⁴
דלותיהם⁵, והיו מהן משוררים לשורר על הקרבן
בכל יום. שנאמר: ושרת בשם יי אלהיו ככל אחיו
הלויים. אי זהו שרות שהוא בשם יי⁶? הרי אומר:
זו שירה. ומתי אומר שירה? על כל עולות הצבור
החובה⁷ ועל שלמי עצרת⁸ בעת נסוף היין⁹. אבל
עולות נדבה שמקריבין הצבור¹⁰ לקיץ למזבח¹¹, וכן
הנסכים הפאין בפני עצמן¹² - אין אומרים עליהן
שירה¹³.

(4) לסגור. (5) ומה שאמרו (סוכה נו:) "מגיפי דלתות
שבמקדש היו נוטלין שכרן מלחם הפנים", הרי שכהנים
מגיפים הדלתות (שהרי רק הכהנים מותרים לאכול לחם
הפנים) - הכוונה לשלושת המקומות שהיו הכהנים שומרים
שם מגיפים הם [=הכהנים] את הדלתות, אבל במקומות
אחרים היו הלויים מגיפים את הדלתות. (6) שמזכירין בו
שם שמים. (7) שנאמר (במדבר י, י) "ותקעתם בחצוצרות
על עולותיכם", עולותיכם משמע של כל ישראל, דהיינו
עולות ציבור חובה. (8) שנאמר "על עולותיכם ועל זבחי
שלמיכם" - מה עולה קדשי-קדשים אף שלמים קדשי-
קדשים, והם כבשי עצרת שהם שלמי צבור. (9) "שארין
אומרים שירה אלא על היין, שנאמר (שופטים ט) ותאמר
להם הגפן החדלתי את תירושי המשמח אלקים ואנשים, אם
אנשים משמח אלקים במה משמח? מכאן שאין אומרים
שירה אלא על היין". (10) "מותר תרומות הלשכה".
(11) כשהוא בטל מנדרים ונדבות לוקחין עולות ומקריבין
למזבח. (12) ואפילו של צבור "כגון שהביאו קרבן ציבור
ולא הביא נסכים עמו והביאום למחר, דאמר מר מנחתם
ונסכיהם אפילו למחר". אבל נסכים של יחיד אין טעונים
שירה אפילו אם באים עם הקרבן. (13) על עולת נדבה
ציבור אין אומרים - "מה שלמים קבוע להם זמן אף עולה
קבוע לה זמן לאפוקי נדבה ציבור שאין קבוע לה זמן" ועל
נסכים הבאים בפני עצמן אין אומרים, שאין אומרים אלא
על אכילה ושתייה. ובעיא שלא נפשטה היא ופסקה רבינו
לקולא.

ג. לוי האונן¹⁴ - מתר לעבד ולשורר¹⁵. ואין פותחין
משנים עשר לזרים¹⁶ עומדים על הדוכן בכל יום

בן חמשים שנה, כל הבא לעבוד עבודת עבודה ועבודת משא באהל מועד" - "לא אמרתי (מבן שלשים ועד בן חמשים דווקא) אלא בזמן שהעבודה בכתף (ולא בבית עולמים)". (39) [כן כתב גם בפירוש המשנה בחולין שם. אבל זה צריך עיון, שהרי במומין אינם נפסלים גם באהל מועד שבמדבר]. (40) חולין שם. שנאמר (דברי הימים ב ה, יג) "ויהי כאשר אחד למחצצרים ולמשוררים להשמיע קול אחד". הרי שצריכים לבשם את קולם, שיהא נראה כקול אחד ואם נתקלקל אינו כקול אחד עם האחרים. (41) והוא הדין אם נתקלקל מסיבה אחרת. (42) שהרי גם בזמן שהיו ישראל במדבר, שהלוי נפסל בשנים, כשר הוא לנעילת שערים, כמפורש בספרי שם. ולשורר בכלי שיר, כשר בוודאי, שלא גרע חלקו מישראלים מיוחסים, ראה למעלה הלכה ג.

- ט. שמואל הוואה⁴³ ודוד המלך חלקו⁴⁴ הלוים
לארבעה ועשרים משמרות, ועובד משמר בכל
שבת. וכל אנשי משמר מחלק אותם ראש המשמר
לבתי אבות, וכל יום מימי השבת עובדים בו אנשים
ידועים.⁴⁵ וראשי האבות מחלקין אלו העובדים
ביום שלהן איש על עבודתו.⁴⁶ וכל הלוים
מזהרין על עבודת המזבח, שנאמר: אף אל פלי
הקדש ואל המזבח לא יקרבו ולא ימתו. לא יקרבו
לעבודה, אבל לגע - מתירין.⁴⁷

(43) הנביא. "כי לנביא היום ייקרא לפנים הרואה".
(44) תוספתא תענית פרק ג על פי הפסוק בדברי הימים (א ט, כב) "המה יסד דוד ושמואל הרואה באמונתם".
(45) כלומר, "ראש משמר היה מסיים (=מסמן) היום שיעבוד בו בית אב זה וכן לכל בית אב - יומר".
(46) כלומר, ראש בית אב מסיים לכל אנשי בית אב שביומו לפלוני עבודה זו לפלוני עבודה זו. ובכהנים לא מצאנו אלא שראש המשמר מחלק משמרו לבתי אבות, אבל לא מצאנו שראש בית אב מחלק עבודת הכהנים בכל יום אלא על ידי פייסות (=גורלות) היו מחלקים, לפי שבכהנים לא היו כולם זוכים לעבודה לפיכך הוצרכו לפייסות, אבל בלויים לא הוצרכו לכך לפי שהייתה עבודה לכל אחד ואחד מהם.
(47) ספרי זוטא פרשת קרח (הובא בילקוט שמעוני שם ובספר המצוות לא תעשה עב בשם מכילתא). וכן הוא בפרק י"א מהלכות מטמאי משכב ומושב הלכה יא, שהיו אומרים להם היזהרו אל תגעו בשלחן שלא תטמאוהו, ולפי דעת רבינו הדברים אמורים לזרים. הרי שבלי החשש של טומאה היו מותרין ליגע.

- י. וכשם שהלוים מזהרין שלא לעבד עבודה
הכהנים, כך הכהנים מזהרין שלא לעבד עבודה
הלוים; שנאמר: גם הם גם אתם. וכן הלוים עצמם
מזהרים שלא יעשה אחד מלאכת חבירו, שלא יסנע
המשורר לשורר ולא השוער למשורר; שנאמר:
איש איש על עבודתו ואל משאו.

יא. לויים שעבדו עבודת הכהנים או שסיע לוי

מדרבנן. (25) שברי כסף. (26) שנאמר במנורה "מקשה היא" - "היא [מקשה] ולא חצוצרות". (27) ואבוב הוא הקנה של החליל. (28) כלומר, של החלילים. (29) כשהיה מגיע לסיום הנעימה, היה אחד מהחלילין מאריך לאחר שתיקת האחרים, שלא היו מסיימים כולם בבת אחת, אלא אחד היה מסיים לבסוף וזהו נוי גדול.

- ו. בשנים עשר יום בשנה החליל מכה³⁰ לפני
המזבח: בשחיתת פסח ראשון³¹, ובשחיתת פסח
שני³², וביום טוב הראשון של פסח, וביום הראשון
של עצרת³³, ובשמנה ימי החג³⁴. וחליל זה³⁵ דוחה
שבת, מפני שהוא חליל של קרבן, וחליל של קרבן
עבודה היא ודוחה את השבת.

(30) שהיו נקבים בחליל, ומכה באצבעו על הנקב להנעים את הקול. (31) בארבעה עשר לחודש ניסן. (32) ש"מי שהיה טמא בשעת שחיתת הפסח שאין שוחטין עליו, או שהיה בדרך רחוקה או נאנס באונס אחר, או ששגג ולא הקריב בראשון, הרי זה מביא פסח ב"ד לחודש השני". (33) חג השבועות. וכן הוא בגמרא שם. וייתכן כי בא למעט ימי ההשלמה שלאחר העצרת, שאין בהם חליל. (34) חג הסוכות. (35) כתב רש"י (בסוכה נ:), שחליל לאו דווקא, והוא הדין שהנבלים והכינורות דוחים את השבת. ורק חליל זה דוחה את השבת, אבל חליל של בית השואבה אינו דוחה.

- ז. אין בן לוי נכנס לעזרה לעבודתו עד שילמדוהו
חמש שנים תחלה. שנאמר: זאת אשר ללוים מן
חמש ועשרים שנה, וכתוב אחד אומר: מן שלשים
שנה. הא פיצד³⁶? חמש ללמד, ואינו נכנס לעבודה
עד שיגדיל ויהיה איש³⁷; שנאמר: איש איש על
עבודתו.

(36) אי אפשר שלשים שכבר נאמר חמש ועשרים, ואי אפשר לומר חמש ועשרים שכבר נאמר שלשים (גמרא שם). ולמעלה דקדק וכתב "אין בן לוי נכנס לעזרה לעבודתו עד שילמדוהו חמש שנים תחילה וכו'", ולא כתב שאינו נכנס לעבודה עד שיהא בן שלשים, שכל עיקר הלימוד משני הפסוקים הנ"ל אינו ללמד על הגיל, אלא על הלימוד חמש שנים, ולפי זה בכל גיל שהוא, אם למד חמש שנים כשר הוא לעבודה לכשהגדיל. ומה שאמרו בחולין כד. שכן לוי כשר מבן שלשים, אינו אלא באהל מועד, אבל בבית עולמים שאינו נפסל אחרי חמישים שנה אינו פסול גם לפני כן.

- ח. זה שנאמר בתורה בלוים: ומבן חמשים שנה
ישוב מצבא העבדה - אינו אלא בזמן שהיו נושאים
המקדש ממקום למקום, ואינו מצוה נהגת לדורות.
אבל לדורות - אין הלוי נפסל בשנים³⁸ ולא
במומין³⁹ אלא בקול; שיתקלקל קולו⁴⁰ מרב
הזקנה⁴¹ - יפסל לעבודתו במקדש. ויראה לי, שאינו
נפסל אלא לומר שירה, אבל יהיה מן השוערים⁴².

(38) שנאמר (במדבר ד, מז) "מבן שלשים שנה ומעלה ועד

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום שלישי כ"ג שבט – ספר עבודה – הלכות כלי המקדש קכט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

14 שְׁמוּאֵל הַנָּבִיא. וּבִימֵי שְׁמוּאֵל חֵלְקָם הָיָה וְדוֹד
15 הַמֶּלֶךְ לְאַרְבָּעָה וְעֶשְׂרִים מְשֻׁמְרִים⁸, וְעַל כָּל מְשֻׁמֵּר
16 וּמְשֻׁמֵּר רֹאשׁ אֶחָד מִמֶּנּוּ⁹. וְעוֹלִין לִירוּשָׁלַם
17 לְעִבּוּדָה¹⁰ מְשֻׁמֵּר לְכָל שָׁבֹת, וּמִיּוֹם הַשְּׁבֹת לְיוֹם
18 הַשְּׁבֹת הֵן מִתְחַלְּפִין, מְשֻׁמֵּר יוֹצֵא וְהָאֲחֵר שֶׁהוּא
19 אֲחֵרֵי נִכְנָס, עַד שֶׁיִּגְמְרוּ. וְחוֹזְרִין תְּלִילָה.

(7) תענית כז. (8) היינו ששמואל חלקם לשש עשרה
משמרות, ודוד העמידן על עשרים וארבע (גמרא שם).
(9) הוריות יג. (10) תענית כז. במשנה.

ד. וּמִצְוֹת עֲשֵׂה לְהִיּוֹת כָּל הַמְשֻׁמְרוֹת שְׁוִים
21 בְּרָגְלִים¹¹. וְכָל שְׂבִיבָא מִן הַפְּהִנִים בְּרָגֶל וְרִצָּה לְעִבֹד
22 - עוֹבֵד וְחוֹלֵק עִמָּהֶם, וְאֵין אוֹמְרִין לוֹ: לָךְ עַד
23 שֶׁיִּגְעֵעַ מְשֻׁמְרֶךָ. שְׁנֵאֲמַר: וְכִי יָבֹא הַלֵּוִי¹² מֵאַחַד
24 שְׁעָרֶיךָ¹³ וְגוֹמֵר.

(11) סוכה נה: במשנה. ובספר המצוות (עשה לו) כתב
רבינו: "שנצטוונו שיהיו הכהנים עובדים במשמרות, היינו
בכל שבוע תעבוד משמרת, ולא תהיה יד הכל מעורבת אלא
ברגלים בלבד". הרי שצריך המצוה היא לעבוד בכל השנה
במשמרות, ולא כמו שכתב כאן שצריך המצוה היא לעבוד
ברגלים ביד, ועיין "ספר המצוות לעם" עמוד עב הערה
קסג. (12) כלומר, הכהן (רש"י שם), ראה להלן הלכה ו.
(13) וגומר: "ובא בכל אות נפשו וגו' ושרת", וממה שנאמר
"מאחד שעריך" למדו (סוכה שם) שהמדובר ברגלים, ראה
להלן הלכה ו.

ה. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים¹⁴? בְּקִרְבָּנוֹת הַרְגָלִים¹⁵,
26 וּבְחִלּוֹק לָחֶם הַפָּנִים¹⁶, וּבְחִלּוֹק שְׁתֵּי הַלֶּחֶם שֶׁל
27 עֲצָרָה; אֲבָל נְדָרִים וְנִדְבוֹת וְתִמְדִּין - אֵין מְקַרְבִּין
28 אוֹתָן אֲלָא מְשֻׁמֵּר שְׁוִמְנוּ קְבוּעֵ¹⁷ וְאַפְלוּ בְּרָגֶל.
29 שְׁנֵאֲמַר: חֵלֶק כְּחֵלֶק יֹאכְלוּ, לְבַד מִמֶּכְרֵי עַל
30 הָאֲבוֹת. כְּלוֹמֵר: חֵלֶק כְּחֵלֶק יֹאכְלוּ בְּקִרְבָּנוֹת
31 הַצִּבּוּר¹⁸, וְאֵין חֵלֶק כְּחֵלֶק בִּשְׂאֵר הַדְּבָרִים, שֶׁכָּבֵר
32 חֵלְקוֹ אוֹתָם הָאֲבוֹת וּקְבָעוֹם כָּל מְשֻׁמֵּר וּמְשֻׁמֵּר
33 בְּשִׁבְתּוֹ.

(14) משנה שם. (15) ולא פר העלם דבר של ציבור, שעייר
עבודה-זרה ועולות לקיץ המזבח (שם נו). שכולם אינן
חובות הרגל. (16) בשבת שבתוך הרגל. ואף-על-פי שאינו
מחובת הרגל (וראה להלן שעבודת לחם הפנים באמת אינה
אלא במשמר הקבוע) – למדו כן (שם) מפסוק מיוחד "חלק
כחלק יאכלו", שישנה אכילה (ולא הקרבה) שאף היא לכל
המשמרות, והיינו חילוק לחם הפנים, שאין בו אלא אכילה,
שהרי העבודות שבו כבר נעשו בשבת הקודמת.
(17) משנה שם. (18) כלומר, כל מה שאמרנו למעלה ("וכי
יבוא הלוי מאחד שעריך – ושרת", שבקרבנות הרגלים
כולם שוים, וכמו כן בחילוק לחם הפנים, אף-על-פי שאינו
מחובת הרגלים, כיון שאינו אלא אכילה כולם שוים) – כל
זה אינו אלא "בקרבנות הציבור", היינו חובת הרגל וחילוק
לציבור ולא חלקו אותם האבות, היינו חובת הרגל וחילוק

1 בְּמִלְאָכָה שְׁאִינָה מְלָאכָתוֹ - חֲזִיבִין מִיתָה⁴⁸ בִּידֵי
2 שְׁמַיִם; שְׁנֵאֲמַר: וְלֹא יָמָתוּ. אֲבָל כֹּהֵן שֶׁעֲבַד עֲבוּדַת
3 לֵוִי - אֵינוֹ בְּמִיתָה, אֲלָא בְּלֹא תַעֲשֶׂה⁴⁹.

(48) ערכין שם וכאביי. ואף שלפנינו בגמרא שם מפורש
שמייע אינו עובר אלא על גזירת חכמים, נראה שנוסחא
אחרת הייתה שם לפני רבינו. והמדובר כשחברו לא היה
יכול לעשות בלי סיועו שאם לא כן אין לחייבו, שהרי
"מסייע אין בו ממש". (49) הראב"ד השיגו וכתב עליו:
"והלא כבר נאמר ולא ימותו גם הם גם אתם ובספרי נמי
הרי דריש ליה לעונש ואזהרה". אבל רבינו סמך על
המכילתא (ספרי זוטא) שהביא בספר המצוות (לאווין עב).
וזו לשון הספרי זוטא שם (הובא בילקוט שמעוני שם): במה
דברים אמורים בעבודת המשכן, אבל בעבודת בית האלקים
הלויים על הכהנים במיתה, ואין הכהנים על הלויים אף
בלא תעשה", ונראה שרבינו גרס: "ואין הכהנים על הלויים
אלא בלא תעשה".

פָּרָק רְבִיעִי

(1) יתבאר בו כי הכהנים הובדלו מכל שבט לוי לעבודת
המקדש, ושצריך להקדימם לכל דבר שבקדושה, ולכבדם.

א. הַפְּהִנִים הִבְדִּלוּ מִכָּל הַלֵּוִים לְעִבּוּדַת הַקִּרְבָּנוֹת,
5 שְׁנֵאֲמַר: וַיִּבְדֵּל אֱהֲרֹן לְהַקְדִּישׁוּ קֹדֶשׁ קָדָשִׁים.
6 וּמִצְוֹת עֲשֵׂה הֵיךְ הַהִבְדִּיל הַפְּהִנִים וְלַקְדִּישׁם וְלַהֲכִינֵם
7 לְקִרְבָּן², שְׁנֵאֲמַר: וְקִדַּשְׁתָּ כִּי אֶת לָחֶם אֱלֹהֶיךָ הוּא
8 מְקַרֵּב.

(2) ייתכן כי הכוונה למה שאמרו במדות פ"ה משנה ד:
"לשכת הגזית – סנהדרין גדולה של ישראל יושבת ורנה
את הכהונה וכו'" שלא נמצא בו פסול לובש לבנים וכו',
ויום-טוב היו עושין שלא נמצא פסול בזרעו של אהרן
הכהן, וכך היו אומרים: ברוך המקום ברוך-הוא שלא נמצא
פסול בזרעו של אהרן, וברוך-הוא שבחר באהרן ובבניו
לעמוד לשרת לפני ה' בבית קדשי-הקדשים". וזוהי המצוה
על הסנהדרין "לקדש הכהנים ולהכניס לקרבן", כלומר,
לחקור ולדרוש ולברר ולהכשירם לעבודת הקרבנות, ועיין
ביריעות (שלמה).

ב. וְצִרִיף כָּל אָדָם מִיִּשְׂרָאֵל לְנֶהֱגַ כֹּהֵן קְבוֹד הַרְבָּה³
10 וְלַהֲקָדִים אוֹתָם לְכָל דָּבָר שֶׁבִקְדֻשָּׁה: לְפִתּוֹחַ בְּתוּרָה
11 רִאשׁוֹן⁴, וּלְבִרְךָ רִאשׁוֹן⁵, וְלִטֹּל מִנֶּה יָפָה רִאשׁוֹן⁶.

(3) גיטין נט: (4) כן הביא גם בספר המצוות (עשה לב).
אבל לפנינו בגמרא שם "לפתוח ראשון". ועיין פירש"י שם.
(5) ברכת המוציא וברכת המזון (רש"י בגיטין שם).
(6) שאם בא לחלוק עם ישראל, עושה ישראל שני חלקין
שווין, וכהן בורר איזה שירצה (רש"י שם). "זוה כולו
כשאין שם חכם גדול ממנו, אבל אם היה ממזר תלמיד-
חכם, וכהן גדול עם-הארץ – ממזר תלמיד-חכם קודם"
(פירוש המשניות שם פרק ה).

ג. מִשֶּׁה רִבְּנוּ חֵלֶק הַפְּהִנִים⁷ לְשִׁמּוֹנָה מְשֻׁמְרוֹת,
13 אַרְבָּעָה מְאֻלְעָזִר וְאַרְבָּעָה מְאִיתָמֵר. וְכֵן הָיוּ עַד

ט. הָיָה טָמֵא בְּקִרְבָּנוֹת הַצִּבּוֹר וְכָל הַפְּהִנִים טָמְאִים³¹
 - נִתְּנוּ לְבַעֲלֵי מוֹמִין טְהוּרִים שְׂבָאוֹתוֹ מִשְׁמֵר,
 וְעוֹרֹ וְעִבּוֹדָתוֹ לְאַנְשֵׁי מִשְׁמֵר הַטָּמְאִים³².

31 כלומר, כל הכהנים שבכל המשמרות, כמו שכתב להלן
 בפ"ד מהלכות ביאת המקדש הלכה יד, שטומאה דחוייה
 היא בציבור, ואם ישנם כהנים טהורים במשמר אחר,
 מחזירים אחריהם. 32 בבבא קמא שם אמרו: "אם היה
 כהן טמא בקרבן ציבור, נותנה לכל מי שירצה, ועבודתה
 ועורה לאנשי משמר. היכי דמי, אי דאיכא טהורים, טמאים
 מי מצו עבדי. ואי דליכא טהורים, עבודתה ועורה לאנשי
 משמר, הא טמאים נניחו ולא מצו אכלי. אמר רבא, אימא:
 לבעלי מומין טהורין שבאותו משמר". ורבינו היפך
 הדברים, ומכאן השיגו הראב"ד (ועיין כסף-משנה). ובעל
 אור-שמח תיקן דברי רבינו כדלהלן: "נותנו לאנשי משמר
 הטמאים ועורו ועבודתו לבעלי מומין טהורים שבאותו
 משמר". ועדיין ישנה סתירה בין דברי הגמרא לדברי רבינו,
 שבגמרא שם מפורש שנותנה לכל מי שירצה, ורבינו כתב
 "נותנו לאנשי משמר". ונראה שלפני רבינו היתה נוסחא
 אחרת בדברי הגמרא הנ"ל, וכן אמנם מסתבר, שהרי הקרבן
 הזה אינו שלו, אלא של ציבור (אלא שזכה בו על ידי
 הפייס, ראה בתוספות ר"ד), ולפיכך אינו בידו לתתו לכל
 מי שירצה, אלא נותנו לאנשי משמר, וראה באור-שמח שם.

י. הָיָה הַקֶּרֶבֶן שֶׁל פֶּהָן גְּדוֹל³³ וְהָיָה אוֹגֵן - נִתְּנוּ
 לְכָל פֶּהָן שִׁירְצָה, וְעוֹרֹ וְעִבּוֹדָתוֹ לְאַנְשֵׁי מִשְׁמֵר.
 פִּינִין שֶׁפֶּהָן גְּדוֹל הָאוֹגֵן רָאוּי לְעִבּוֹדָה³⁴, כְּמוֹ
 שִׁיתְפָּאֵר³⁵, הָרִי זֶה עוֹשֶׂה שְׁלִיחַ לְקֶרְבָּנוֹ.

33 בבא קמא שם. 34 אבל אינו ראוי לאכילה, ולפיכך
 יש לו זכות בעבודה ולא באכילה. 35 להלן פ"ב מהלכות
 ביאת המקדש הלכה ו.

יא. כָּל רֹאשׁ מִשְׁמֵר וּמִשְׁמֵר מִחֶלֶק מִשְׁמֵר לְבִתִּי
 אֲבוֹת³⁶, עַד שֶׁיְהִיָּה כָּל בֵּית אָב וְאַנְשֵׁיו עוֹבְדֵי בָיִם
 אֶחָד מִיָּמוֹת הַשָּׁבָת, וְהָאֶחָד בָּיִם שֶׁל אַחֲרָיו,
 וְהָאֶחָד בָּיִם שֶׁל אַחֲרָיו. וְלְכָל בֵּית אָב וְאָב רֹאשׁ
 אֶחָד מִמֶּנֶּה עֲלִיו³⁷.

36 תוספתא תענית פ"ב (הוצאת צוק"מ עמ' 216 16)
 וירושלמי שם פ"ד הלכה ב. 37 יומא לט. במשנה
 והוריות יג.

יב. וּמִמֶּנִּין פֶּהָן גְּדוֹל³⁸, הוּא רֹאשׁ לְכָל הַפְּהִנִים.
 וּמוֹשְׁחִין אוֹתוֹ בְּשִׁמְן הַמִּשְׁחָה, וּמִלְּבִישֵׁין³⁹ אוֹתוֹ
 בְּגָדֵי כֹהֵנָה גְּדוֹלָה⁴⁰; שְׁנֵאמֹר: וְהַפֶּהָן הַגְּדוֹל מֵאֲחֵיו
 אֲשֶׁר יוֹצֵק וְגוֹמֵר. וְאִם אֵין שִׁם שִׁמְן הַמִּשְׁחָה -
 מִרְבִּין אוֹתוֹ בְּבִגְדֵי כֹהֵנָה גְּדוֹלָה בְּלִבְד⁴¹; שְׁנֵאמֹר:
 אֲשֶׁר יוֹצֵק עַל רֹאשׁוֹ שִׁמְן הַמִּשְׁחָה וּמֵלֵא אֶת יָדָיו
 לְלִבֵּשׁ אֶת הַבְּגָדִים - בְּשֵׁם שֶׁמֶתְרַבֶּה בְּשִׁמְן הַמִּשְׁחָה,
 כֵּן מִתְרַבֶּה בְּבִגְדִים.

38 עיין בירושלמי יומא פ"א הלכה א שהוא מתמנה בפה,

לחם הפנים, אבל בדברים שכבר חלקו האבות, כלומר
 דברים שאינם מחובת הרגל, - אינם אלא למשמר הקבוע
 באותו שבת, ועיין הר המוריה).

ו. וְכֵן עִבּוֹדַת לֶחֶם הַפְּנִים¹⁹ - בְּמִשְׁמֵר שִׁזְמִנו
 קְבוּעָה²⁰; אֲבָל עִבּוֹדַת שְׁתֵּי הַלֶּחֶם²¹ - בְּכָל
 הַמִּשְׁמֵרוֹת²². וּמִמֶּנִּין שְׁאִינוֹ מְדַבֵּר אֵלָּא בְּרִגְלִים²³?
 שְׁנֵאמֹר: מֵאֶחָד שֶׁעָרִיד מִכָּל יִשְׂרָאֵל - בְּשַׁעֲהַ שְׁכָל
 יִשְׂרָאֵל בָּאִין בְּשַׁעַר אֶחָד. וּמִמֶּנִּין שְׁאִינוֹ מְדַבֵּר אֵלָּא
 בְּכֹהֲנִים? שְׁנֵאמֹר: חֵלֶק כְּחֵלֶק יֹאכִלוּ, וְאֵין שֵׁם
 מִתְּנוֹת בְּמִקְדָּשׁ לְהֶאֱכֹל אֵלָּא לְפִהֲנִים בְּלִבְד²⁴.

19 תוספתא סוכה פרק ד (הוצאת צוק"מ עמוד 200 7).
 20 שאינו מחובת הרגל. 21 תוספתא שם. 22 "שהן
 באות חובת הרגל" (תוספתא שם). 23 סוכה נה:
 24 בספרי פרשת שופטים (לדברים יח, ו) למדו כן ממה
 שנאמר "ושרת" - "בראוי לשרות, יצאו לויים שאינן ראויין
 לשירות". ועיין כסף-משנה.

ז. וְכֵן כֹּהֵן²⁵ שֶׁהָיָה לוֹ קֶרֶבֶן - הָרִי זֶה בָּא לְמִקְדָּשׁ
 וּמִקְרִיבוֹ בְּכָל יוֹם שִׁירְצָה; שְׁנֵאמֹר: וְכָא בְּכָל אוֹת
 נִכְשׁוּ וְיִשְׁרָת. וְאֶפְלוּ חֲטָאוֹתוֹ וְאָשְׁמוּ הוּא מִקְרִיב²⁶
 וּמִכְפָּר עַל יְדֵי עֲצֻמוֹ, וְהָעוֹר שֶׁל קֶרְבָּנוֹ וְאֶכִּילָתוֹ
 שְׁלוֹ. וְאִם רָצָה לִתֵּן אֶת קֶרְבָּנוֹ לְכָל פֶּהָן שִׁירְצָה²⁷
 לְהַקְרִיבוֹ - נִתְּנוּ, וְעוֹר הַקֶּרֶבֶן וְעִבּוֹדָתוֹ לְאוֹתוֹ הַפֶּהָן
 בְּלִבְד שְׁנֵתָן לוֹ.

25 בבא קמא קט: 26 מנחות עד. 27 פירוש, אף אם
 אינו מאותו המשמר (אור שמח).

ח. הָיָה הַפֶּהָן פֹּעַל הַקֶּרֶבֶן²⁸ פֹּעַל מוֹם - נִתְּנוּ קֶרְבָּנוֹ
 לְאַנְשֵׁי מִשְׁמֵר, וְהָעוֹר שְׁלֵהֶם²⁹. הָיָה זֶקֶן אוֹ חוּלָה
 שִׁכּוֹל לְעַבֵּד עַל יְדֵי הַדָּחֵק³⁰ - נִתְּנוּ קֶרְבָּנוֹ לְכָל פֶּהָן
 שִׁירְצָה, וְהָעוֹר וְהָעִבּוֹדָה לְאַנְשֵׁי מִשְׁמֵר. וְאִם אֵינוֹ
 יָכוֹל לְעַבֵּד כָּלָּל - הָרִי הַקֶּרֶבֶן פָּלוּ לְאַנְשֵׁי מִשְׁמֵר.

28 בבא קמא שם. 29 בברייתא שלפנינו שם: "ועבודתה
 ועורה שלו". אבל רש"י שם מביא כנוסחת רבינו: "עבודתה
 ועורה לאנשי משמר" (עיין כסף-משנה). וכן הוא בירושלמי
 יבמות פ"א הלכה ו. וראה להלן פ"י מהלכות מעשה
 הקרבנות הלכה יז, שכהן בעל מום חולק בקדשים ואוכל,
 וקל-וחומר כאן כשהקרבתו שלו, שבוודאי חולק ואוכל.
 והוא-הדין שיש לו חלק בעורות, שכל שיש לו חלק בבשר,
 יש לו חלק בעורות (שם הלכה כא). 30 (30) שם קי. על מה
 שאמרו בברייתא: "ואם היה זקן או חולה, נותנה לכל כהן
 שירצה, ועבודתה ועורה לאנשי משמר" - שאלו: "האי זקן
 או חולה היכי דמי, אי דמצי עביד עבודה, עבודתה ועורה
 נמי תהוי ידיה (כמבואר למעלה הלכה ז, וראה בירושלמי
 יבמות שם). ואי דלא מצי עביד עבודה, שליח היכי משוי?
 אמר רב פפא, שיכול לעשות על-ידי הדחק. עבודה, דכי
 עביד על-ידי הדחק, עבודה היא ומשוי שליח (=כל כהן
 שירצה, כנ"ל). אכילה, דכי אכיל על-ידי הדחק, אכילה גסה
 היא, ואכילה גסה לאו כולם היא, משום הכי, עבודתה
 ועורה לאנשי משמר".

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי כ"ג שבט - ספר עבודה - הלכות כלי המקדש קלא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

47) ספרא פ' צו (פרשה ג הלכה ד). 48) שהרי הוקשו משיחה וריבוי, ראה למעלה הלכה יב (כסף-משנה). ועוד אפשר ללמוד ממה שנאמר "שבעת ימים ילבשם" (קריית ספר). 49) [בספרא פ' צו (שם) למדו כן ממה שנאמר "ביום המשח אותו" - "אותו" - אין מושחים שני כהנים גדולים כאחד". וכן הוא בירושלמי יומא פ"א הלכה א. הרי לא אמרו אלא "אין מושחין" ולא דיברו על ריבוי בגדים. ורבינו שכתב "ואין ממנין", נראה שכלל גם ריבוי בגדים בדיון זה, היינו משום שהוקש ריבוי בגדים למשיחה כמבואר למעלה. ועוד שבירושלמי שם מפרש רבי יוחנן הטעם משום איבה, ואם כן אין חילוק בין ריבוי למשיחה, וראה להלן הלכה יט].

טז. מְמַנִּין כֹּהֵן אֶחָד יִהְיֶה לִכְהֵן גָּדוֹל כְּמוֹ הַמִּשְׁנָה
לְמִלְכָּה⁵⁰. וְהוּא הַנִּקְרָא סֶגֶן⁵¹, וְהוּא הַנִּקְרָא מְמוֹנָה⁵².
וְיִהְיֶה עוֹמֵד לִמְנִין כֹּהֵן גָּדוֹל תָּמִיד⁵³, וְזֶה כְּבוֹד הוּא
לוֹ. וְכָל הַפְּהִנִים מִתַּחַת יַד הַסֶּגֶן.⁵⁴

50) כן הוא במלכים ב (כג, ד) "ויצו המלך את חלקיהו הכהן הגדול ואת כהני המשנה". ושם כה, יח: "את שריה כהן הראש, ואת צפניהו כהן משנה" (אור שמח). 51) במקרא לא נמצא אלא "סגנים" (בלשון רבים). ואם כן ביחיד, אפשר לנקד או סגן על משקל מלך המלכים, או סגן על משקל דבר דברים. 52) כן הוא בסנדרין יט. "היינו סגן, היינו ממונה". 53) משנה יומא לט. סנהדרין שם ומנחות צד.

יז. וְעוֹד מְמַנִּין⁵⁴ קִתְּיוֹלִין⁵⁵ לְהִיּוֹת לְסֶגֶן כְּמוֹ הַסֶּגֶן
לִכְהֵן גָּדוֹל. וְאֵין פּוֹחֲתִין מִשְׁנִים⁵⁶. וּמְמוֹנִים
אֲמִרְפְּלִין⁵⁷, אֵין פְּחוֹת מִשְׁבָּעָה⁵⁸, וּמִפְתָּחוֹת⁵⁹ הָעֶזְרָה
בְּיָדָם⁶⁰. רָצָה הָאֶחָד לִפְתֹּחַ - אֵינוֹ יוֹכֵל עַד שְׂתִיכְפְּסוּ
כָּל הָאֲמִרְפְּלִין וּפְתָחוּ⁶¹.

54) ירושלמי שקלים פ"ה הלכה ב. 55) בלשון יוון שר כללי (תפארת ישראל שקלים שם אות יט). 56) ירושלמי שם. "והביאו אסמכתא שלא יהיו ממונים על ממון הקהל פחות משנים, מפסוק והם יקחו את הזהב, ומיעוט כל לשון רבים - שנים" (פירוש המשניות שקלים שם). 57) שקלים פ"ה משנה ב. ובהוריות יג. "מאי אמרכל? אמר רב חסדא: אמר כלא" (=שמונה על כולם ואין משיבין על דבריו - רש"י). וכן הוא בתוספתא שקלים פ"ב (הוצאת צוקרמנדל עמ' 177 8). "ותרגום: ונשיא נשיאי הלוי (במדבר ג, לב) ואמרכלא דמנא על רברבי לואי" (פירוש המשניות שקלים שם). 58) שקלים שם. 59) בתוספתא שקלים שם: "אמרכל מה היו עושין, שבע מפתחות העזרה בידן". וכן כתב רבינו למעלה פ"ה מהלכות בית הבחירה הלכה ד, ששבעה שערים היו לעזרה. 60) ומה ששינו בתמיד פ"א משנה א, שהמפתחות היו בידי זקני בית אב, וכן כתב רבינו למעלה פ"ח מהלכות בית הבחירה הלכה ה - יתכן כי זקני בית אב הם האמרכלים (מעשה רוקח, ועיין משנה-למלך). ואף-על-פי-כן לא היו פותחים אלא ברשות הממונה על נעילת שערים (להלן פ"ז הלכה ג). וראה בהר המוריה. 61) תוספתא שקלים שם.

ועיין תוספתא יומא יב: ד"ה כהן גדול, וראה להלן הלכה טו, שאין מעמידים אותו אלא בב"ד של ע"א. 39) כסדר הכתוב: "אשר יוצק על ראשו וגו' ללבוש את הבגדים", הרי המשיחה קודמת ללבישה. וזהו רק לדורות, אבל בעת המילואים של אהרן הכהן היתה הלבישה לפני המשיחה, שכן נאמר (ויקרא ת, ח"ב) "וישם עליו את החושן וגו' וישם את המצנפת וגו' ויצוק משמן המשחה על ראש אהרן", וכן כתב הרמב"ם (שמות כט, ד) וכן מפורש בספרא פ' צו (פרשת המילואים הלכה י) "שלאחר שמלביש, היה מושחין". לפי שכל הכלים שהיו בימי משה משחיתן מקדשתן, והיו צריכים למשוך גם את הבגדים, ולא משחו אותם בפני-עצמן אלא משחום על גבי הכהן הגדול. וכן כתב הרמב"ם בפירושו לספרא שם: כשמן הטוב וכו' שיורד על פי מדותיו, כלומר, שמה שהיה יורד השמן על פי מדותיו נתקדשו הבגדים, נמצא שמשיחת הבגדים היתה ביחד עם משיחת אהרן (יריעות שלמה). 40) "הארבעה של כל כהן (=כתונת, מכנסים, מצנפת ואבנט), ומעיל ואפוד, וחושן וציץ" (להלן פ"ח הלכה ב). 41) ראה גם למעלה פ"א הלכה ח.

יג. פִּיצֵד⁴² מְרַבִּין אוֹתוֹ בַּבְּגָדִים? לוֹכֵשׁ שְׂמוֹנָה
בְּגָדִים וּפּוֹשֵׁטֶן וְחוֹזֵר וְלוֹכֵשׁ לְמַחֵר שְׁבַעַת יָמִים
יוֹם אַחֵר יוֹם; שְׁנָאֵמֵר: שְׁבַעַת יָמִים יִלְבָּשֶׁם הַכֹּהֵן
תַּחֲמִיו מְבָנִיו. וְכֵשֶׁם שְׂרָבוּי בְּגָדִים שְׁבַעַת, כֶּף
מְשִׁיחָה בְּשֶׁמֶן שְׁבַעַת, יוֹם אַחֵר יוֹם. וְאֵם עֶבֶד⁴³
קֵדָם שְׂתִירְבָּה בַּבְּגָדִים כֹּל שְׁבַעַת אוֹ קֵדָם שְׂתִימָשֶׁח
כֹּל שְׁבַעַת - עֲבוֹדָתוֹ פְּשָׁרָה; הוֹאִיל וְנִתְרַבָּה אוֹ
נִמְשָׁח פַּעַם אַחַת - נַעֲשֶׂה כֹהֵן גָּדוֹל לְכָל דְּבָרָה⁴⁴.

42) יומא ה. 43) (לכתחילה אינו עובד, לפי שלכתחילה אינו חשוב כהן גדול עד שיהיו ריבוי שבעה ומשיחה שבעה, ואם כן הרי הוא כמיותר בגדים (להלן פ"ה הלכה ה), אלא שבדיעבד הרי הוא ככהן גדול ועבודתו כשרה, ועיין ראב"ד). 44) כן הוא ביומא שם, וכן הוא בספרא פ' אמור (פרשה ב הלכה ב): "נתרבה יום אחד ונמשח יום אחד, ואפילו שעה אחת מניין? תלמוד לומר אשר יוצק על ראשו שמן המשחה, אפילו שעה אחת. ומילא ידו ללבוש את הבגדים - אפילו שעה אחת".

יד. אֵין⁴⁵ בֵּין כֹּהֵן מְשִׁיחַ בְּשֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה לְמַרְבָּה
בְּגָדִים אֶלָּא פֶּר שְׂמִיבִיא כֹהֵן הַמְּשִׁיחַ אִם שָׁגַג בְּאֶחָד
מִן הַמִּצְוֹת שֶׁחֵיב עָלֵיהֶן חֲטָאת, שְׁנָאֵמֵר: אִם הַכֹּהֵן
הַמְּשִׁיחַ יִחֲטֵא וְגוֹמֵר; אֶבֶל לְשֹׁאֵר הַדְּבָרִים שְׁוִים
הֵם.

45) מגילה ט: במשנה.

טו. אֵין מְעַמְדִּין כֹּהֵן גָּדוֹל אֶלָּא בֵּית דִּין שֶׁל אֶחָד
וְשְׁבַעִים⁴⁶. וְאֵין מוֹשְׁחִין אוֹתוֹ אֶלָּא בַּיּוֹם⁴⁷, שְׁנָאֵמֵר:
בַּיּוֹם הַמִּשָּׁח אוֹתוֹ. וְכֵן אִם נִתְרַבָּה בַּבְּגָדִים בְּלֵבֶד -
אֵין מְרַבִּין אוֹתוֹ אֶלָּא בַּיּוֹם⁴⁸. וְאֵין מְמַנִּין שְׁנֵי כֹהֲנִים
גְּדוֹלִים בְּאַחַת⁴⁹.

46) תוספתא סנהדרין פ"ג (הוצאת צוקרמנדל עמ' 418 17).

קלב שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי כ"ג שבט - ספר עבודה - הלכות כלי המקדש

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

וטהור לאחר שהעריב שמשו (תוספות שם). (69) שדינו ככהן הדיוט (להלן הלכה כא). (70) לפי שמשוה מלחמה תלויים בו רבים, שהרי עושה מלחמה עבורם, ולפיכך מצוה להחיותו קודם לסגן (נזיר שם). (71) כן כתב רבינו בפירושו המשניות (בשקלים פ"ה משנה ב). אבל זה אינו בהוריות שם, ולמדו רבינו ממה שאמרו בירושלמי שקלים פ"ה הלכה ב, שאמרכל נותן לקתליקון, וקתליקון נותן לכהן גדול, הרי שקתליקון קודם לאמרכל. והוא בין הסגן לאמרכל, עיין כסף-משנה. (72) [היינו: כהן הדיוט, ראש בית אב, ראש משמר, גזבר, אמרכל, קתליקול, סגן (שהם תמיד) וכהן גדול שאף הוא תמיד. אבל משוה מלחמה אינו אלא בעת מלחמה, עבר מחמת קריי ועבר מחמת מום אינם אלא במקרה. ואף מינוי שני כהנים גדולים כאחד: האחד במשיחה והאחד בריבוי בגדים (ראה למעלה) אינו אלא מקרה, כשהוצרכו לכך, ורק בשעה שיש שמן המשחה. אבל אם אין שמן המשחה, אין לרבות שני כהנים גדולים בבגדים, משום איבה, כמבואר למעלה, וראה בכסף-משנה, באור-שמח ובהר-המוריה].

כ. כְּשִׁמּוֹת הַמֶּלֶךְ או כֶּהֱן גָדוֹל או אֶחָד מִשְׁאָר הַמִּמְנִינִים - מַעֲמִידִין תַּחְתּוֹ בְּנֹ73 או הָרָאִי לְיָרֹשׁוֹ. וְכָל הַקּוֹדֵם לְנִחְלָה74 - קוֹדֵם לְשָׂרָיו הַמֵּת. וְהוּא שְׂיָהִיָּה מְמַלָּא מְקוֹמוֹ75 בְּחֻכְמָה76, או בִּירָאָה77 אֵף עַל פִּי שְׂאִינוֹ כְּמוֹתוֹ בְּחֻכְמָה78. שְׂנַאֲמַר בְּמֶלֶךְ: הוּא וּבְנֵי בְּקָרֵב יִשְׂרָאֵל - מְלַמְּדֵי שְׂהַמְלָכוֹת יִרְשֶׁה. וְהוּא הָדִין לְכָל שְׂרָרָה שֶׁבְּקָרֵב יִשְׂרָאֵל, שֶׁהִזְכִּיחַ לָהּ - זִוְכָה לְעֶצְמוֹ וּלְזָרְעוֹ.

(73) בספרי פ' שופטים (לדברים יז, כ) "הוא ובניו, שאם הוא מת, בנו עומד תחתיו וכו'", מניין לכל פרנסי ישראל שבניהן עומדים תחתיהם? תלמוד-לומר בקרב ישראל, כל שהם בקרב ישראל - בנו עומד תחתיו". (74) בספרא פ' שמני (פרק א הלכה ב) "ובנים לא היו להם, שאילו היה להם בנים, היו קודמין לאלעזר ואיתמר, שכל הקודם בנחלה הוא קודם בכבוד". וכן הוא בתוספתא שקלים פ"ב (הוצאת צוקרמנדל עמ' 177 9) "בן קודם, אח קודם, כל הקודם בנחלה - קודם בשירה". (75) כן הוא בספרא פ' צו (פרק ה הלכה ב) "מבניו יעשה אותה, מלמד שהיה קודם לכל שבעולם, יכול אף-על-פי שאינו ממלא מקום אביו? תלמוד- לומר אשר ימלא את ידו, בזמן שימלא את מקומו של אביו - הוא קודם לכל אדם, ואם אינו ממלא מקום אביו - יבוא אחר וישמש תחתיו". (76) בפ"א מהלכות מלכים הלכה ז, כתב רבינו: "והוא שיהיה הבן ממלא מקום אבותיו בחכמה ובריאה". וצריך לומר, שכן היא כוונת רבינו גם כאן: בחכמה ובריאה, ש"כל מי שאין בו יראת שמים, אף-על-פי שחכמתו מרובה, אין ממנין אותו למינוי מן המינויין שבישראל" (לשון רבינו שם). (77) כן הוא בתוספתא (שקלים שם): "ובלבד שיהנהג כמנהג אבותיו". (78) כתובות קג: ובהלכות מלכים שם כתב רבינו: "היה ממלא (מקום אביו) ביראה, אף-על-פי שאינו ממלא בחכמה, מעמידין אותו במקום אביו ומלמדין אותו".

כא. מְשֻׁחַ מִלְחָמָה - אֵין בְּנוֹ מִתְמַנֶּה תַּחְתּוֹ79

יח. וּמִמְנִין גְּזָרִין מִתַּחַת יְדֵי הָאֱמָרְקָלִין, וְאֵין פּוֹחֲתִין מִשְׁלֹשָׁה62 גְּזָרִין. וְהַגְּזָרִין הֵם שְׁגוּבִין כָּל הַהֶקְדָּשׁוֹת, וּפּוֹדִין אֶת הַנֶּפֶדָה מִקֶּדֶם63, וּמוֹצִיאִין אוֹתָן בְּדָרִים הָרְאוּיִין לָהֶן לְהוֹצִיאָן64.

(62) משנה שקלים שם. (63) תוספתא שקלים שם. (64) ברמב"ם כתב-יד על קלף: "לדברים הראוין להוצאה" (תוספת ראשונים בשקלים שם).

יט. כֶּהֱן הַגָּדוֹל הַמְּשֻׁחַ קוֹדֵם65 לְמַרְבֵּה בְּגָדִים66. וּמַרְבֵּה בְּגָדִים הַעוֹמֵד לְשָׂרָת קוֹדֵם לְמְשֻׁחַ שְׁעָבֵר מִחֻמַּת קָרִי67. וְהַעוֹבֵר מִחֻמַּת קָרִי קוֹדֵם לְעוֹבֵר מִחֻמַּת מוֹם68. וְהַעוֹבֵר מִחֻמַּת מוֹם קוֹדֵם לְכֶהֱן מְשֻׁחַ מִלְחָמָה69. וּמְשֻׁחַ מִלְחָמָה קוֹדֵם לְסִגָּן70. וְסִגָּן קוֹדֵם לְקַתְּלִיקוֹל71. וְקַתְּלִיקוֹל קוֹדֵם לְאֱמָרְקָל. וְאֱמָרְקָל קוֹדֵם לְגִזְבָּר. וְגִזְבָּר קוֹדֵם לְרֹאשׁ מִשְׁמָר. וְרֹאשׁ מִשְׁמָר קוֹדֵם לְרֹאשׁ בֵּית אָב. וְרֹאשׁ בֵּית אָב קוֹדֵם לְכֶהֱן הַדִּיּוֹט מִשְׁאָר הַכֹּהֲנִים. נִמְצָאוּ הַכֹּהֲנִים תָּמִיד שְׂמֹנֶה מַעֲלֹת72 זֹו לְמַעְלָה מִזֹּו.

(65) הוריות יג. בבביתא, והיינו להקדים את המשוה ולהחיותו, אם זקוק לכך, או לפדותו מבית השביה לפני שנוקקים להחיות ולפדות את המרובה-בגדים (גמרא שם): (66) [וצריך עיון, הרי "אין ממנין שני כהנים גדולים כאחת" (למעלה הלכה טו). ועוד, שבבית ראשון, שהיה שמן המשחה, לא היו מרבים בבגדים, ובבית שני לא היה שמן המשחה כלל. ועיין תוספות בהוריות שם ובנזיר מ. ד"ה וכן משוה. ונראה שדעת רבינו, שאף-על-פי שאין מושחין שני כהנים גדולים כאחד, וגם אין מרבים שני כהנים גדולים בבגדים כאחד (ראה למעלה הלכה טו) - אין איסור למשוה האחד והשני לרבות בבגדים, שהרי כל טעמו של איסור זה הוא משום איבה, כמפורש בירושלמי (יומא פ"א הלכה א, וראה למעלה שם), וכל זה אינו אלא כששניהם שווים: שניהם משוחים או שניהם מרובים בבגדים, אבל כשאחד משוה ואחד מרובה בבגדים, שאינם שווים, שהרי משוה קודם למרובה בבגדים - כשיש צורך בכך, כגון שחלה הכהן הגדול או נזדקק, אין איבה כלל. וכמו שאמרו בעבודה זרה נה. "כלום מתקנא אלא חכם בחכם וגייבור בגייבור ועשיר בעשיר". וכן אמרו ביומא עג. (לפי נוסחת כ"י מינכן) "כי אית ליה איבה בדכוותיה (=בדומה לו), בדזטור מיניה (=בקטן ממנו) לית ליה" (ואף-על-פי שלהלכה פוסקים כרבנן שם, שגם בדזטור יש איבה, ושלפיכך כהן משוה שעבר אינו משמש ככהן גדול (שם יג). - יתכן שגם כהן גדול המרובה בבגדים אינו משמש בפועל ככהן גדול. וכן יש לדייק קצת מלשון רבינו שכתב להלן "ומרובה בגדים העומד לשרת"). ולעולם המדובר כשיש שמן המשחה, אלא שכיון שאסור למשוה השני, כמבואר למעלה, הרי זה כאילו אין לנו שמן המשחה, ומותר לרבותו בבגדי כהונה. ועיין ריטב"א למכות יא.). (67) שאינו ראוי עתה לעבודה (נזיר מז:). (68) שעובר מחמת קרי, ראוי לעבודה לאחר שיטטה, והעובר מחמת מום אינו ראוי לעבודה כלל (נזיר שם). וגם העובר מחמת מום עובר, אינו כשר עד שיתרפא, וזה טובל

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי כ"ג שבט - ספר עבודה - הלכות כלי המקדש קלג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

20 בבית המרחץ⁷ ולא בבית הפסא ולא פשמשפסר.
21 שנאמר: הפה הגדול מאחיו - מלמד שנוהגין בו
22 גדלה יתרה. רצה הוא שירחצו אחרים עמו -
23 הרשות בידו⁸.

(6) תוספתא סנהדרין פ"ד (הוצאת צוקרמנדל עמ' 420 14).
(7) (בתוספתא שם: "ואין רואין אותו ערום ולא כשהוא
מסתפר ולא בבית המרחץ", וכן הוא בסנהדרין כב, א -
לענין מלך, וכן בדברי רבינו בפ"ב מהל' מלכים ה"ג. ולפי"ז
אסור לראותו בבית המרחץ, אפילו אם אינו ערום לגמרי,
ואם כן צ"ל בדברי רבינו "ולא יראו אותו ערום (ו)לא בבית
המרחץ"). (8) כן הוא בתוספתא שם, בדברי תנא-קמא,
ודלא כרבי יהודה שם. ומדובר כשהכהן הגדול צריך
לאחרים לשמשו, וכמו שאמרו בפסחים נא, א - לענין רב
ותלמיד, וכן דעת רבינו שם. ראה ב"כסף משנה" פ"ה מהל'
תלמוד תורה ה"ו. אבל בלי צורך זה אסור, וכמו שכתב
מקודם שלא יראו אותו בבית המרחץ.

24 ד. לא יכנס לבית המשתה ולא לסעודה של רבים,
25 אפלו הם של מצוה⁹. אכל הולף הוא, אם רצה,
26 לבית האבל¹⁰. וכשהוא הולף - אינו הולף
27 בערבוביא עם שאר הפהנים, אלא מסבבין אותו
28 הפהנים וחולקין לו כבוד. והסגן ממעצו בינו לבין
29 העם¹¹, והסגן ומשוח שבעבר¹² מימינו, וראש בית
30 אב והאבלים וכל העם משמאלו. ואומר לאבלים:
31 תנחמו! והן מכבדין אותו כפי כחן.

(9) (בתוספתא שם): "והולך להברות את אחרים, ואחרים
באין להברותו". ונראה שלפני רבינו היתה הנוסחא "ואינו
הולך להברות את אחרים, אבל אחרים באין להברותו", כמו
במלך להלן שם. וכן נראה במשנה סנהדרין יח, א - שלא
אמרו אלא "וכשמברין אותו וכו'", ולא נאמר דבר על
הבראתו לאחרים. וראה להלן, ועי' ב"אור שמח".
(10) (במשנה, שם: "וכשהוא מנחם אחרים", נראה מזה
שאינו חייב נחם, אלא אם רצה - מנחם). (11) כמו
שמפרש להלן, שהוא עומד מימינו, וכשהאבלים והעם
משמאלו - נמצא כהן גדול באמצע. (12) שעמד תחת
כהן-גדול שאירע בו פסול, וכשחזר הכהן הגדול לעבודתו
- עבר זה ואינו עובד עוד ככהן גדול (פ"א מהל' יום
הכיפורים ה"ג).

32 ה. מת לו מת - אינו יוצא אתרינו¹³, ואינו יוצא
33 מפתח ביתו¹⁴ או מן המקדש. וכל העם באים לנחמו
34 לביתו. והוא עומד בשורה¹⁵, וסגן מימינו¹⁶ וראש
35 בית אב וכל העם משמאלו. ואומרים לו: אנו
36 בפרתך! והוא אומר להם: תתברכו מן השמים!

(13) כרבי יהודה בסנהדרין יח, א - במשנה. (14) אף-על-פי
שאמרה התורה (ויקרא כא, יב) "ומן המקדש לא יצא",
שנראה שרק מן המקדש לא יצא - הרי אמרו (שם יט).
ש"מ המקדש לא יצא היינו "מקדושתו לא יצא". כלומר,
לא יגרסו לצאת מקדושתו ולהיטמא. אס-כן אין הבדל בין

1 לעולם, אלא הרי הוא פשאר הפהנים⁸⁰: אם נמשח
2 למלחמה - נמשח, ואם לא נמשח - לא נמשח.
3 וכשכהן משוח למלחמה משמש במקדש - משמש
4 בארבעה פלים, פשאר פהנים. מעלין משררה
5 לשררה גדולה ממנה, ואין מורידין⁸¹ אותו לשררה
6 שהיא למטה ממנה; שפעלין בקדש ולא מורידין.
7 ואין מורידין לעולם משררה שבקרב ישראל אלא
8 אם סרח⁸².

(79) יומא עב: עג. וספרא שם (הלכה א). יש מסבירים הלכה
זו, שרק מינוי של שררות כגון כהן גדול או מלך וכו' עובר
בירושה, אבל משוח מלחמה שאינו מינוי של שררה, אלא
מינוי של קדושה - אינו עובר בירושה (שו"ת חתם-סופר
חלק או"ח סימן יב). (80) יומא עג. (81) ברכות כח.
ועוד. (82) שם כז: במעשה של רבן גמליאל שהורידוהו
מנשיאותו. וכן הוא בירושלמי סנהדרין פ"ב הלכה א,
שנשיא שחטא מלקין אותו ואין מחזירין אותו לנשיאותו,
וראה בפ"ז מהלכות סנהדרין הלכה ט.

9 כב. וכהן גדול שעבר עברה שחייב עליה מלקות -
10 מלקין אותו בבית דין של שלשה⁸³, פשאר מחייב
11 מלקות, וחוזר לגדלתו⁸⁴.

(83) שאם תאמר להלקותו בבית-דין של עשרים ושלשה
נמצאת עלייתו ירידתו, שמצד אחד אתה רוצה להעלותו
ולכבדו ולדונו בפני בית-דין גדול יותר, ומצד שני אתה
מורידהו ומבזהו בפני רבים (ירושלמי שם). וראה בפ"ה
מהלכות סנהדרין הלכה א. (84) שנאמר (ויקרא כא, יב)
"כי נזר שמן משחת אלקיו עליו, אני ה'" - "כביכול, מה
אני בקדושת (לעולם), אף אהרן בקדושתו" (ירושלמי שם).

פרק חמישי

(1) יבאר בו שהכהן הגדול צריך שיהיה גדול מאחיו בכל,
ושצריך לנהוג כבוד בעצמו.

12 א. פהן גדול² צריך שיהיה גדול מכל אחיו הפהנים
13 בנוי, בכח, בעשר, בחכמה ובמראה³. אין לו⁴ קמזן
14 - כל הפהנים נותנין לו משלהן כל אחד לפי עשרו,
15 עד שיעשיר יותר מעשיר שבכלן.

(2) יומא יח, א. (3) 'ירושלמי' יומא פ"א ה"ג, 'ספרא' פ'
אמור (פ"ב ה"א), תוספתא יומא פ"א (הוצאת צוקרמנדל
עמ' 180 28) ובבלי שם (בבבלי ליתא "במראה"). נוי הוא
יופי הפנים, ואילו מראה הוא הוד הקומה, וגם חן הצורה
(מהריק"ן). (4) שם ושם.

16 ב. ואין אחד מכל אלו מעצב⁵, אלא כל זה למצוה;
17 אבל אם נתרבה מכל מקום - נתרבה.

(5) כן נראה מזה שבבית שני לא היו חכמים (יומא, שם) אף
שהיא המעלה הגדולה שבכולן ('הר המוריה').

18 ג. וחיב פהן גדול לנהוג כבוד בעצמו, ולא יקל
19 בעצמו עם שאר העם. ולא יראו אותו ערם⁶ לא

קלד שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי כ"ג שבט - ספר עבודה - הלכות כלי המקדש

מתוך מהדורות וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שם נאמר "ויין לא ישתו כל כהן", מכלל שהפסוק הזה אינו מדבר בכל כהן, אלא בכהן גדול בלבד (כסף-משנה בשם הרא"ש).

- 12 ז. ובית יהיה לו מוכן במקדש, והוא הנקרא לשפת
- 13 כהן גדול³². ותפארתו וכבודו שיהיה יושב במקדש
- 14 כל היום³³, ולא יצא אלא לביתו בלבד בלילה³⁴ או
- 15 שעה או שנים ביום. ויהיה ביתו בירושלים ואינו
- 16 יז משה³⁵.

(32) מדות פ"ה מ"ד. (33) כמו שכתוב "ומן המקדש לא יצא" ('קריית ספר'). (34) ומה שנאמר "ומן המקדש לא יצא", היינו "מקדושתו לא יצא" (סנהדרין יט.). (35) כן נראה במשנה סנהדרין יח, א: "ויצא עמהן עד פתח שער העיר" ('הדר המקדש'). ויתכן כי למדו כן מן הפסוק "ומן המקדש לא יצא", שלדעת רבינו גם ירושלים בכלל המקדש, ראה בפ"ב מהל' שופר ה"ח. ולפי זה, ישנם שלשה מובנים לפסוק זה: א' שאין כהן-גדול מפסיק עבודתו אף-על-פי ששמע שמת לו מת (פ"ב מהל' ביאת מקדש ה"ו). ב' שאינו יוצא אחר מתו (למעלה ה"ה). ג' שאינו יוצא מירושלים. ועי' בכסף-משנה למעלה ה"ה שכתב שהדרשה שאינו יוצא אחר מתו, אינה אלא אסמכתא, ואם כן קל-וחומר שדרשה זו שלא לצאת מירושלים אינה אלא אסמכתא, ועיקר הפסוק ללמד שאינו מפסיק עבודתו.

- 17 ח. כהן גדול דין ודין אותו³⁶, ומעידין עליו. ואין
- 18 דנין אותו דיני נפשות³⁷ אלא בבית דין הגדול³⁸
- 19 בלבד; ושנאמר: כל הדבר הגדול³⁹ יביאו אליה⁴⁰.

(36) סנהדרין יח, א - במשנה. (37) דיני נפשות דווקא. שם יח, ב. וראה למעלה פ"ד הכ"ג שמלקין אותו בבית-דין של שלשה. (38) ראה להלן הערה מא. (39) כלומר, דבר גדול, היינו דיני נפשות, של אדם גדול, כגון כהן-גדול (סנהדרין טז. ויח:). (40) אל משה רבינו שהוא שקול כנגד שבעים ואחד (שם טז: ורש"י שם).

- 20 ט. היה יודע עדות - אינו חייב להעיד⁴¹, ואפילו
- 21 בבית דין הגדול⁴²; שזה אינו פבור לו שילף ויעיד.
- 22 ואם היתה עדות למלך ישראל⁴³ - הרי זה הולף
- 23 בבית דין הגדול ומעיד לו.

(41) לדעת ה'תוספות' (שם יח: ד"ה מעיד) מדובר בדיני ממונות, אבל אם זה נוגע לאיסור חייב הוא להעיד, שאין חכמה ואין תבונה ואין עצה לנגד ה'. אבל מדברי רבינו נראה שאין חילוק (ראה להלן שמדובר בדיני נפשות), וכן כתב ה'כסף משנה' בפ"א מהל' עדות ה"ג. (42) של שבעים ואחד. שהרי אמרו בסנהדרין יח, ב - שמה שאמרו שכהן גדול מעיד, היינו למלך. וראה להלן, והרי ברור שכשם שאין דנין כהן-גדול בדיני נפשות (ראה למעלה) אלא בבית-דין של שבעים ואחד (כמבואר למעלה ה"ה), כן בוודאי אין דנין את המלך אלא בשבעים ואחד, הרי שאפילו כב"ד הגדול אינו מעיד אלא למלך (לחם-משנה פ"א מהל' עדות ה"א). (43) כוונתו למלכי בית דוד, שדנין אותם (פ"ב מהל' סנהדרין ה"ה). ובגמרא (סנהדרין, שם) שהקשו איך מעיד למלך,

אם יוצא מן המקדש לבין אם יוצא מפתח ביתו (כסף-משנה). (15) "שלאחר שקוברין את המת, מתקבצין האבלים ועומדים בצד בית הקברות, וכל המלוין את המת עומדין סביב להן שורה לפני שורה" (פי"ג מהל' אבל ה"א). (16) ומשום שעבר אינו בא לנחמו (וראה למעלה ה"ד), שכיון שעבר מעבודתו ככהן גדול, יש חשש שהכהן הגדול יחשוד בו שהוא שמח לאידו ולאבלו (גמרא, שם).

- 1 ו. וכשמברין אותו¹⁷ - כל העם מסבין על הארץ,
- 2 והוא מסב על הספסל¹⁸. ואינו קורע על מתו¹⁹
- 3 כשאר הפהנים²⁰, שנאמר: ובגדיו לא יפרם. ואם
- 4 קרע - לוקה. אבל קורע²¹ הוא מלמטה פגגד
- 5 רגליו²². ואינו מרבה פרע²³ לעולם²⁴, שנאמר: את
- 6 ראשו לא יפרע, ואפילו בעת שלא יקנס למקדש²⁵;
- 7 אלא מספר מערב שפת לערב שפת²⁶. ואינו מספר
- 8 בתער²⁷, אלא בזוג²⁸. ראש שעה זו²⁹ בעקר זו, עד
- 9 שיראה כאלו הוא צמח כאחת³⁰. שנאמר: ראשם
- 10 לא יגלחו, ופרע לא ישלחו, פסום יקסמו את
- 11 ראשיהם³¹.

(17) שם יח, א - במשנה. וראה בפ"ד מהל' אבל ה"ט שהאבל ביום ראשון אסור לאכול משלו ומכרים אותו אחרים. (18) כלומר, ספסל זקוף, לפי ספסל אינו חייב בכפיית המיטה (ראה פ"ה מהל' אבל ה"ח), אבל על מיטה זקופה אסור לשבת ('ירושלמי' סנהדרין פ"ב ה"ב), שכהן גדול חייב בכל דיני אבלות ('ירושלמי' שם, ופ"ז מהל' אבל ה"ו). (וראה ב'קונטרס' בדיני שמחות בכהן גדול' במבוא לשיטה על מועד-קטן לרבנו ידידיה, תלמידו של רבינו יחיאל מפריש' עמוד 34). (19) להלן בדין פריעה, לא כתב "על מתו", עיי"ש. (20) שקורעין בבגד העליון מלמעלה, כשאר העם. (21) [היינו בבגדים השייכים לו ולא בגדי כהונה (ראה בשיטה על מועד קטן כ: עמ' זה, וריטב"א שם)]. (22) הוריות יב, ב - במשנה, וכדעת רב. (23) בכהן הדיוט, כתב רבינו (להלן פ"א מהל' ביאת המקדש ה"א) שפרע הוא שלשים יום. (24) כאן לא כתב "על מתו", כמו שכתב למעלה בדין קריעה, וכן מפורש ב'ספר המצוות' (לא-תעשה קסג), שאפילו שלא בדרך אבלות אסור לכהן גדול לפרוע, ועי' 'מנחת חינוך' מצוה קנ, אות ב. (25) שאילו כהן הדיוט אינו אסור לגדל פרע אלא בשעת ביאה למקדש, אבל כהן גדול אסור לגדל פרע לעולם, שהרי תמיד הוא במקדש (פ"א מהל' ביאת המקדש ה"י). (26) הואיל ומשמרות של כהונה מתחדשות בשבת צריך להסתפר מפני המשמרת החדשה, שתראה אותו ביפיו (סנהדרין כב: בגמרא וברש"י). (27) שערות ראשו. (28) במספריים. (29) סנהדרין, שם. (30) ולא שער התחתון בלבד היה מגלח, אלא על דרך זה היה מגלח שער שלישי שלמעלה מהשני, ומשייר השער הרביעי כדרך ששייר השני, ומגלח השער החמישי כדרך שגילח השער התחתון והשלישי - ועל דרך זה היה משייר ומגלח עד תום כל השערות שבראש (כסף-משנה). (31) כעין כוסמת וכו' ראשו של זה בצד עיקרו של זה ('תוספות' סנהדרין שם ד"ה כסום). והפסוק הזה נאמר בכהן גדול, שהרי בפסוק השני

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי כ"ג שבט - ספר עבודה - הלכות כלי המקדש קלה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

14 יב. בְּכָל יוֹם שִׁירָצָה לְהַקְטִיר הַקְטֹרֶת - מִקְטִיר⁵⁹.
15 וְנוֹטֵל חֶלֶק בְּרֹאשׁוֹ⁶⁰ בְּקֹדֶשׁ הַמִּקְדָּשׁ בְּלֵן. בִּיצֵד?
16 בְּשִׁירָצָה אוֹמֵר: זֶה הַחֲטָאת שְׁלִי⁶¹ וְזֶה הָאֵשׁ שְׁלִי.
17 וְאֵינוֹ עוֹבֵד בְּפִיס, אֲלֵא כָּל עֵת שִׁירָצָה לְהַקְרִיב -
18 מִקְרִיב כָּל מָה שִׁירָצָה. וְהָרִי הוּא בְּקֹדֶשׁ הַגְּבוּל⁶²
19 כְּשֶׁאֵר הַכֹּהֲנִים⁶³.

(59) ביומא יד, א - במשנה: "אם רצה להקריב, מקריב".
ורבינו נקט להקטיר, שאפילו קטורת שמעשרת ומעולם לא
שנה בה אדם (שם כו.) - אף-על-פי-כן מקטיר כהן-גדול
בכל יום שירצה (וכן הוא במס' תמיד פ"ו מ"ג).
(60) יומא, שם. ואף-על-פי שלא הקריב. שאם הקריב, מה
צריך להשמיענו שיטול בראש (כספ-משנה בשם רש"י). הרי
כל כהן המקריב - העור של קרבנו ואכילתו שלו (למעלה
פ"ד ה"ז). (61) נראה שזה אינו אלא כשישנן עוד חטאות.
אבל אם אין שם אלא חטאת אחת, אינו יכול ליטול כולה,
אלא רק מחציתה, כמו שכתב רבינו בפ"ד מהל' תמידין
ומוספין ה"ד. ועי' ב'ירושלמי' יומא פ"א ה"ב, וב'שיירי
קרבן' שם ('יריעות שלמה'). (62) שנוהגים בכל ישראל,
ולאו דווקא בבית המקדש, כמו: תרומות ומעשרות וחלה
וכו'. (63) תוספתא יומא פ"א.

20 יג. בְּזֶמַן שִׁירָצָה כֹּהֵן גָּדוֹל⁶⁴ לְהַקְרִיב, הִיָּה עוֹלָה
21 בְּכֶבֶשׂ וְהִסְגֵּן מִיָּמִינוֹ. הִגִּיעַ לְמַחְצִית הַכֶּבֶשׂ⁶⁵ - אָחַז
22 הַסֵּגֶן בְּיָמִינוֹ וְהִעֲלָהוּ. וְהוֹשִׁיט לוֹ הַכֹּהֵן שֶׁהוּא
23 מוֹלִיף אֶת רֹאשׁ הָעוֹלָה הָאֲבָרִים שֶׁבִידוֹ, וְסוֹמֵךְ
24 עָלֶיהָ⁶⁶ וְזוֹרֵק לְאֵשׁ⁶⁷.

(64) תמיד פ"ז מ"ג. (65) ששם היו מונחים האיברים,
ומשם מצות הולכתם למזבח (הגר"א שם). (66) על
האיברים, וראה להלן ה"ד. (67) של המערכה שבמזבח.
שאף הנתחים צריכים זריקה, ונלמד ממה שנאמר (דברים
יב, כז) "ועשית עולותיך הבשר והדם". הוקש בשר לדם:
"מה דם בזריקה, אף בשר בזריקה" (זבחים סב: ופ"ו מהל'
מעשה הקרבנות ה"ד).

25 יד. וְכֵן הָיוּ מוֹשִׁיטִין⁶⁸ לוֹ שְׁאֵר הָאֲבָרִים: כָּל אֶחָד
26 וְאֶחָד נוֹתֵן הָאֲבָרִים שֶׁבִידוֹ לְרֹאשׁוֹן, וְהִרְאִשׁוֹן נוֹתֵן
27 לְכֹהֵן גָּדוֹל, וְהוּא סוֹמֵךְ וְזוֹרֵק לְאֵשׁ. וְאֵם רָצָה לְסַמֵּךְ
28 בְּלִבָּד וְיִהְיֶה [כֹּהֵן] אַחֵר זוֹרֵק לְאֵשׁ - עוֹשֶׂה. וְאֵין
29 שֶׁם סְמִיכָה עַל הָאֲבָרִים אֲלֵא לְכֹהֵן גָּדוֹל בְּלִבָּד,
30 מִפְּנֵי כְבוֹדוֹ⁶⁹; אֲבָל כָּל הַסְּמִיכוֹת עַל בְּעָלֵי חַיִּים הֵם.

(68) תמיד, שם. (69) מנחות צד, א.

31 טו. כְּשִׁנְגֵּדל הַכֹּהֵן וַיַּעֲשֶׂה אִישׁ⁷⁰ הָרִי הוּא כֶּשֶׁר
32 לְעִבּוּדָה; אֲבָל אֲחִיו⁷¹ הַכֹּהֲנִים לֹא הָיוּ מְנִיחִין אוֹתוֹ
33 לְעִבּוֹד בְּמִקְדָּשׁ עַד שִׁיְהִיָּה בֶן עֶשְׂרִים שָׁנָה. וְאֵינוֹ
34 נִכְנָס לְעִזְרָה לְעִבּוּדָה תַּחֲלָה אֲלֵא בְּשַׁעַה שֶׁהָלוּיִם
35 אוֹמְרִים שִׁירָה⁷².

(70) חולין כד, ב: "מאימתי כשר לעבודה, משיביא שתי
שערות". (71) חולין, שם. (72) ערכין יג, ב: "אין קטן

והלא מלכי ישראל אין דנים אותם, ולא תירץ שמדובר
במלכי בית דוד - יתכן כי עוד לא פורש להם חילוק זה, עד
הסוגיא דלהלן שם יט. (לחם-משנה ה' עדות, שם).

1 י. וְכִבֵּר בְּאַרְנוֹ בְּסִפֵּר קִדְשָׁהּ⁴⁴, שֶׁהוּא אֲסוּר בְּאַלְמָנָה
2 וּמִצָּנָה עַל הַבְּתוּלָה⁴⁵. וְאֵינוֹ נוֹשֵׂא שְׁתֵּי נָשִׁים⁴⁶. וְאֵם
3 נָשָׂא שְׁתֵּים - אֵינוֹ יָכוֹל לְעִבֵּד בְּיוֹם הַצֹּמ⁴⁷ עַד
4 שִׁיִּגְרֹשׁ לְאַחַת. וְחוֹלֵץ⁴⁸, וְחוֹלְצִים לְאִשְׁתּוֹ⁴⁹,
5 וּמִיִּבְמִין אֶת אִשְׁתּוֹ. וְאֵם גֵּרֶשׁ אִשָּׁה - מִתְּרַת לְהַנְשֵׂא
6 לְשֶׁאֵר הָעָם⁵⁰.

(44) פ"ז מהל' איסורי ביאה ה"א. (45) שם ה"ג.
(46) שם, ועי' בראב"ד שם. (47) יומא יג, ב: "וכפר בעדו
ובעד ביתו - ולא בעד שני בתים". (48) משנה שם יח, א.
והיינו אם מת אחיו בלי בנים והוא אינו יכול לייבם, מפני
שהוא אסור באלמנה, ומצווה על הבתולה, ואין 'עשה' של
'ביום דוחה' 'עשה' (של בתולה) ולא-תעשה (של אלמנה),
ואף מן האירוסין אסורה משום גזירה (שם יט. והל' איסורי
ביאה שם, ה"ב). (49) אם הוא מת בלא בנים. "שהמלך
אינו חולץ, שנאמר: וירקה בפניו, וזה בזיון, ואפילו רצה
אין שומעין לו, שהמלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול,
והואיל ואינו חולץ אינו מייבם, וכן אם מת הוא, כיוון
שאי-אפשר לייבם את אשתו, כך אין חולצין לה, אלא תשב
לעולם בזיקתה" (פ"ב מהל' מלכים ה"ג). אבל כהן-גדול
שמיבמין את אשתו - חולצים לה. (50) שמכיון
שמיבמין את אשתו, על-כרחנו אין דינו כמלך שאלמנתו
אסורה להנשא.

7 יא. בְּזֶמַן שֶׁכֹּהֵן גָּדוֹל⁵¹ נִכְנָס לְהִיכָל⁵² לְהִשְׁתַּחֲוֹת
8 - שֶׁלֹּשָׁה אוֹחֲזִין בוֹ: אֶחָד בְּיָמִינוֹ, וְאֶחָד בְּשִׁמְלֹו,
9 וְאֶחָד בְּאַבְנֵים טוֹבוֹת שֶׁבְּאַפּוֹד מְאַחֲזִיו. וְיִכְנָס
10 לְהִיכָל וַיִּשְׁתַּחֲוֶה. וְכִיּוֹן שִׁשְׁמַע הַסֵּגֶן⁵⁴ קוֹל רִגְלָיו⁵⁵
11 שֶׁל כֹּהֵן גָּדוֹל שֶׁהוּא יוֹצֵא⁵⁶, מְגַבִּיָּה לוֹ אֶת
12 הַפְּרָכֶת⁵⁷. וְאַחֵר שֶׁצָּא יִכְנָסוּ אֲחֵיו הַכֹּהֲנִים⁵⁸
13 וַיִּשְׁתַּחֲוּ וַיִּצְאוּ.

(51) תמיד פ"ז מ"א. (52) כן כתב רבינו גם בפירוש
המשנה, שם. שאי-אפשר לפרש שמדובר ביום הכיפורים,
וכשהוא נכנס לפני ולפנים, שהרי נכנס שם בארבעה בגדי
לבן בלבד ('תפארת ישראל' שם). (53) ואין זו ביאה
ריקנית (= בלי עבודה) להיכל שחייבים עליה מלקות
(מנחות כז:), שהשתחויה אף היא כעבודה, וכן כתב רבינו
בפ"ב מהל' ביאת המקדש ה"ד, וכן הוא ב'תוספות' מנחות
שם ד"ה להיכל. (54) במס' תמיד, שם: "הממונה", אבל
הוא הממונה הוא הסגן (למעלה פ"ד ה"טז). (55) היינו
קולם של פעמוני הזהב שבשוליו המעיל ('תוספות יום-טוב'
תמיד, שם). (56) כשנכנס לא היה צריך להגביה, כי היתה
נפתחת מאליה כשהולך ודוחק אותה לפנים, אבל כשיוצא
לא היה יכול לדחוק כך, מפני שהיה יוצא מאחוריו דרך
כניסתו (ביאורי הגר"א במשנה, שם). (57) היינו הפרוכת
שבפתחו של היכל, ראה יומא נד, א. ולהלן פ"ז ה"יז.
(58) שכל זמן שהכהן הגדול משתחוה שם, זהו כבודו שלא
יהיה אחר עמו ('יריעות שלמה').

קלו שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי כ"ד שבט - ספר עבודה - הלכות כלי המקדש

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ב. בכל שבת ושבת מתקבצין אנשי מעמד של
אותה שבת. מי שהיה מהן בירושלים או קרוב לה
- נכנסין למקדש עם משמר כהנה ולויה של אותה
שבת; והרחיקים שבאותו מעמד - פיון שהגיע
מעמד שלהן הן מתקבצין לבית הכנסת שבמקומן.⁵

(4) בכל שבוע ושבוע. (5) כן הוא בתוספת תענית פרק ג:
"כהנים ולויים עולין לירושלים וישראל שבאותה משמר
שאינן יכולין לעלות לירושלים מתכנסין בעריהם וכו'".

ג. ומה הן עושין אלו המתקבצין בין בירושלים בין
בבתי כנסיות? מתעניין בשני בשבת שלהן ובשלישי
וברביעי ובחמישי. אבל בערב שבת לא היו מתעניין,
מפני כבוד שבת; ובאחד בשבת אינם מתעניין, כדי
שלא יצאו מענג שבת לצום.⁷

(6) שיהיו פנויים להכין צרכי שבת. (7) שכל שינוי ווסת
מזיק לגוף "ושינוי וסת תחילת חולי".

ד. ובכל יום ויום משבת שהיה מעמדן מתפללין
ארבע תפלות: שחרית ומנחה ונעילה,⁸ ועוד
מוסיפין תפלה אחת בין שחרית ומנחה, והיא
יתרה להן.⁹ ונושאים בפיהן הכהנים במעמד שלש
פעמים בכל יום: בשחרית, ובתפלה זו היתרה,
ובנעילה.¹⁰ וקורין בספר תורה שלשה אנשים שתי
פעמים בכל יום: בשחרית ובתפלה השנייה
שמוסיפין;¹¹ אבל במנחה לא היו קורין בספר
תורה, אלא על פה, פקודאין את שמע.¹² ולא היו
מתקבצין לתפלת מנחה בערב שבת, מפני שהן
טרודין לשבת.

(8) ונקראת תפילת נעילה כלומר, ננעלו שערי שמים בעד
השמש ונסתרה, לפי שאין מתפללין אותה אלא סמוך
לשקיעת החמה.⁹ (9) וכן מפורש בירושלמי שם: "שמע
מינה שמתעניין במעמדות ומתפללין ארבע". והביא רבינו
בפירוש המשניות (שם משנה ד) הוכחה לשיטתו ממה
שאמרו שם, שהיו קוראים במעמד בשחרית ובמוסף, וזה
סותר למה שאמרו שם, שיום שיש בו קרבן מוסף אין בו
מעמד במנחה, וכל שכן שאין בו מוסף, אלא על כרחנו
שמה שאמרו שקוראים במעמד בשחרית ובמוסף אין
הכוונה למוסף של ראש חודש, אלא לתפילה היתירה.
ובבבלי שם כו: שאמרו: "תעניות ומעמדות מי איכא
מוסף"? נראה שגירסת רבינו: "תעניות מי איכא מוסף", וכן
כתב הכסף משנה וכן הוא בפירוש ר"ח. ולפי זה יש
במעמדות תפילת מוסף, ועיין ראב"ד. וראה להלן שאף
בימים שיש בהם מוסף כגון ראשי חודשים וכו' יש בהם גם
אותה התפילה היתירה. (10) אבל במנחה אין נשיאות
כפיים כדעת רבי יוסי שם. (11) כן מפרש רבינו מה שאמרו
שם במשנה: "מתכנסין לעריהן וקוראין במעשה בראשית
וכו' בשחרית [ו]במוסף". (12) ומה שאמרו (תמורה יד):
"דברים שבכתב אי אתה רשאי לאומן בעל פה", אין זה
אלא להוציא אחרים ידי חובתן.

נכנס לעבודה אלא בשעה שהלויים ואמרים בשיר". ומפרשה
רבינו בכהן, שכן משמע הלשון "לעבודה". וקטן לאו דוקא,
אלא כשלא הגיע לעשרים שנה (כסף-משנה), ועי' ראב"ד.

טז. אין הפהן עובד תחלה,⁷³ וכן פהן גדול⁷⁴ אינו
עובד תחלה, עד שביא עשירית האיפה משלו
ועובד בידו⁷⁵; שגאמר: זה קרבן אהרן וקניו אשר
יקריבו לי פיום המשח אתו. ואם עבד קדם שביא
עשירית האיפה, וכן פהן גדול שעבד בכהנה גדולה
קדם שביא עשירית האיפה - עבודתו קשרה.⁷⁶

(73) מנחות נא, ב. תוספתא שקלים פ"ג (הוצאת צוק"מ
עמוד 179 14), 'ספרא' פ' צו פ"ג ה"ג, ו'ירושלמי' שקלים
פ"ז ה"ג. (74) שם. (75) תוספתא, 'ספרא' ו'ירושלמי'
שם. (76) כן הוא בתוספתא ו'ירושלמי' שם, אבל
ב'ספרא' שם אמרו: פסולה. ועי' משנה-למלך.

יז. פהן⁷⁷ שלא עבד עדן מימיו שמנחהו פהן גדול
- הרי זה מביא עשירית האיפה ועובדה בידו
בתחלה, כשאר חנוף כל פהן הדיוט; ואחר כך
מקריב עשירית האיפה שניה, שהיא חנוף פהן
גדול; ואחר כך מקריב עשירית האיפה שלישית,⁷⁸
שהיא חבתי פהן גדול שמקריב בכל יום, כמו
שיתבאר.⁷⁹ ומעשה שלשתן שוה הוא.⁸⁰

(77) מנחות עה, א. (78) שם. (79) בפ"ג מהל' תמידין
ומוספין מה"ח ואילך. (80) שהן "רבוכה" (= חלוט
ברותחין) כמפורש במנחות, שם. ועי' במשנה-למלך.

יום רביעי כ"ד שבט ה'תשע"ט

פרק נשיי

(1) יבואר בו כי הנביאים הראשונים תקנו לברר מישראל
כשרים וירא חטא לעמוד על הקרבנות, והם הנקראים אנשי
מעמד.

א. אי אפשר שהיה קרבנו של אדם קרב והוא אינו
עומד על גביו²; וקרבתו הצבור הן קרבן של כל
ישראל, ואי אפשר שהיו ישראל קלן עומדין
בעזרה בשעת קרבן. לפיכך תקנו נביאים
הראשונים³, שיבררו מישראל פשרים ויראי חטא
והיו שלוחי כל ישראל לעמד על הקרבנות. והם
הנקראים אנשי מעמד. וחלקו אותם ארבעה
ועשרים מעמדות, כמנזן משמרות כהנה ולויה. ועל
כל מעמד ומעמד אחד מהן מנחה על פלם, והוא
נקרא ראש המעמד.

(2) תענית כו. במשנה. ולמדו ממה שנאמר (במדבר כח, ב)
"תשמרו להקריב לי במועדו" - "שיהו כהנים ולויים
וישראלים עומדים עליהם" (ספרי במדבר שם). וכן יש
ללמוד ממה נאמר ביחזקאל מו, ב "ובא הנשיא וגו' ועמד
על מזוזת השער ועשו הכהנים את עולתו ואת שלמיו
והשתחוה וגו' ויצא". (3) שמואל ורוד.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי כ"ד שבט - ספר עבודה - הלכות כלי המקדש קלז

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

עצים ולשאוב מים. וכל שכן שאין בו מעמד בתפילת המוסף.

- ט. ומהו קרבן העצים? זמן קבוע היה למשפחות משפחות²⁵ לצאת לערים להביא עצים למערכה. ויום שיגיע לבני משפחה זו להביא העצים, היו מקריבין עולות נדבה, וזהו קרבן העצים. והיה להם כמו יום טוב²⁶, ואסורין בו בהספד ובתענית²⁷.
- ובעשית מלאכה. ודבר זה מנהג²⁸.

(25) נראה מדבריו שלכל המשפחה היה היום ליום טוב, וכן כתבו התוספות בעירובין מא. (דיבור המתחיל מבני) על הברייתא של ר' אלעזר ב"ר צדוק, שאמר אני מבני בניו של בנימין סנאה - שהיה חתנו וחתנו כבנו, הרי שגם חתניהן של אותן משפחות חגגו יום זה. (26) כמו יום טוב ולא יום טוב ממש. וכן נראה בירושלמי (מגילה פרק א הלכה ד) שלצורך אוכל נפש מותר אף לקצור ביום הבאת קרבנו, אף על פי שביום טוב אסור לקצור אף לצורך אוכל נפש, כמפורש בירושלמי ביצה פרק א הלכה י. (27) בעירובין שם: "אמר רבי אלעזר ב"ר צדוק אני מבני בניו של סנרב בן בנימין (שזמן קרבן העצים שלהם בעשרה באב - משנה בתענית שם) ופעם אחת חל תשעה באב בשבת ודחינוהו לאחר השבת והתענינו ולא השלמנוהו מפני שיום טוב שלנו הוא". וראה להלן הלכה י' שאפילו יחיד המתנדב עצים אסור בהספד ותענית בו ביום. [ואף על פי שאמרו (ראש השנה יט:) שבטלה מגילת תענית, כלומר בטלו כל אותם הימים הטובים, לאחר חורבן בית המקדש - צריך לומר שר' אלעזר ב"ר צדוק היה בזמן הבית, ומה שהזכיר שהיו מתענים בתשעה באב, זה מתאים למה שכתב רבינו בפירוש המשנה בראש השנה פרק א משנה ג, שגם בזמן הבית השני היו מתענים בתשעה באב]. (28) [לדעת התוספות (פסחים ג. דיבור המתחיל מקום) יש בזה איסור דאורייתא ולדעת הר"ן שם אינו אלא איסור מדרבנן, והפסוק המובא שם אינו אלא אסמכתא, ולדעת רבינו אינו אלא משום מנהג. ואף על פי שאינו אלא מנהג דחה יום טוב זה את התענית של עשרה באב (שנדחה מיום שבת) שהרי זה היה בזמן הבית, ואם כן גם התענית לא היה אלא משום מנהג].

- י. אפילו יחיד שהתנדב²⁹ עצים או גזרים במערכה - אסור באותו היום³⁰ בהספד ובתענית ובעשית מלאכה. ודבר זה מנהג.

(29) בירושלמי שם: "האומר הרי עלי עצים למזבח וכו'". וברור שאין הברל בעניין זה בין אם אמר "הרי עלי" או שאמר "הרי אלו למזבח" - כיוון שהביאם הוא יום טוב שלו. (30) שמביאם למקדש.

- יא. אנשי מעמד אסורין מלספור ומלכבס כל שבת שלחן. ובחמישי מותרין, מפני כבוד השבת³¹. ומפני מה אסרו עליהם לספור ולכבס? כדי שלא יכנסו למעמדם כשהם מגילין, אלא יספרו ויכבסו מקדם.

(31) בחמישי לאו דווקא. יש אומרים שכל שכן שמותר בשישי.

- ה. וקבוצין לכל תפלה מארבע תפלות אלו ועמידתן שם לתפלה ולתחנה ולבקשה¹³ ולקרות בתורה נקרא מעמד.

(13) כוונת רבינו למה שאמרו (שם כז:) שהיו מתעניין בשני בשבת על יורדי הים ובשלישי בשבת על הולכי מדבריות וברביעי על אסכרה שלא תיפול וכו', ובוודאי שהיה להם תחינות ובקשות על כל הדברים האלו.

- ו. ובמה היו קוראין? במעשה בראשית¹⁴. ביום הראשון קוראין בראשית¹⁵ ויהי רקיע¹⁶. בשני - יהי רקיע ויגו¹⁷. בשלישי - יקו¹⁸ ויהי מאורות¹⁹. ברביעי - יהי מאורות וישרצו²⁰. בחמישי - ישרצו²¹ ותוצא הארץ²². בששי - ותוצא הארץ²³ ויבטל²⁴.

(14) "לפי ששלימות המציאות בעבודה, ואין אצלנו עבודה אלא עם הקרבנות וכן אמרו אלמלא מעמדות לא נתקיימו שמים וארץ". (15) היינו, מהתחלת בראשית עד פסוק ו. ולפי שאין בה אלא חמישה פסוקים, קורא אחד שלושה והשני חוזר וקורא פסוק שלישי ומוסיף רביעי וחמישי (שם כז: כמו בראשי חדרים בפרק י"ג מהלכות תפילה הלכה ד). (16) מפסוק ו עד פסוק ט. וקורא בה ראשון. (17) חמישה פסוקים וקוראים בה שניים, כמבואר למעלה. (18) ארבעה פסוקים וקורא בה אחד. (19) יש בה שמונה פסוקים וקוראים בה שניים. (20) וקוראים בה שניים. (21) וקורא בה אחד.

- ז. פרשה גדולה קוראין אותה בשנים²², וקטנה קורא אותה אחד. ושתי פרשיות שקוראין שחרית - הם שחורין וקורין אותן בתפלה השניה בספר, וחורין וקוראין אותן במנחה על פה.

(22) ובגמרא שם מקשה: בראשית בשניים הא אין בה אלא חמישה פסוקים ואין קורין בתורה פחות משלושה פסוקים - רב אמר דולג, כלומר, השני חוזר על פסוק אחד ממה שקרא הראשון.

- ח. שמנת ימי חנוכה לא היו אנשי מעמד עושין מעמד בשחרית²³. וכל יום שיש בו קרבן מוסף לא היה בו מעמד לא בתפלה שניה שלחן ולא במנחה²⁴, אלא בשחרית ובנעילה בלבד. וכל יום שהיה בו קרבן העצים לא היה בו מעמד בנעילה, אלא בשחרית ובתפלה שניה ובמנחה.

(23) במשנה שם: "כל יום שיש בו הלל אין מעמד בשחרית". לפי שאין להם פנאי לעשות מעמד, שהרי צריכים לקרוא הלל, והיינו חנוכה שיש בו הלל ואין בו קרבן מוסף. ובראש חודש שההלל שלו אינו אלא משום מנהג, היה בו מעמד בשחרית. (24) לפי שהיו טרודין במוסף, ואין לך מוסף בלא שתי בהמות ולא היה להם פנאי כלל שהכהנים של מעמד טרודין במוסף וישראל שבהם היו טרודין לחטוב

פרק שביעי

12 הַרְבֵּה, כְּדִי לְהַכִּין הַמִּלָּאכָה שֶׁהוּא מְמַנֶּה עָלֶיהָ¹⁸. זֶה
13 שֶׁעַל הַזְּמָנִים - הוּא וְאֲנָשָׁיו מְשַׁמְרִים אֶת הַזְּמָנִים.
14 כִּינּוּ שֶׁיִּגְעֶה עַת הַקֶּרֶבֶן מְכַרִּז הוּא אוֹ אֶחָד מֵאֲנָשָׁיו
15 בְּרִשּׁוֹתָיו וְאוֹמֵר: עֲמְדוּ כֹהֲנִים לְעִבְדָּהָ¹⁹, וְלוֹמֵם
16 לְדוֹכָן²⁰, וְיִשְׁרָאֵל לְמַעַמְד. וְכִינּוּ שֶׁיִּשְׁמַע קוֹלוֹ יָבוֹא
17 כָּל אֶחָד לְמִלָּאכָתוֹ.

18 שֶׁעַל כֵּן נִקְרָאוּ מְמוֹנִים, שֶׁהֵיוּ מְמוֹנִים עַל אֲנָשִׁים אֲחֵרִים.
19 (19) יְרוּשָׁלַיִם שְׁקָלִים פ"ה הִלְכָה א, וּבְבָלִי יוֹמָא כ:
20 (20) אף-על-פי שֶׁזְמַן הַלְוִיִּים לַעֲמוּד עַל הַדּוֹכָן לֹמֵר שִׁירָה,
הוּא בִשְׁעַת נִסּוּךְ הַיּוֹם, כַּמְבוֹאֵר בַּפ"ו מֵהִלְכוֹת תְּמִידִין
וּמוֹסְפֵין הִלְכָה ה, וְהוּא בַּגִּמְרָה הַתְּמִיד, בְּכָל זֹאת הֵיוּ עוֹמְדִים
בְּשׁוּבָה עִם הַכֹּהֲנִים (יִרְיעוֹת שְׁלֵמָה).

18 ג. זֶה שֶׁעַל נְעִילַת שְׁעָרִים - עַל פִּי נֹעֲלִין וְעַל פִּי
19 פּוֹתֵחִין²¹, וְאֵין הַתּוֹקְעִין תּוֹקְעִין בְּכָל יוֹם לְפִתְיַחַת
20 הַשְּׁעָרִים²² אֲלָא בְּרִשּׁוֹתָיו. וְכָל יוֹם תּוֹקְעִין בְּמִקְדָּשׁ
21 שְׁלֹשׁ תְּקִיעוֹת לְפִתְיַחַת הַשְּׁעָרִים: תְּקִיעָה תְּרוּעָה
22 וְתִקְיעָה.

21 (21) בַּמִּשְׁנָה שְׁקָלִים שִׁם: "עַל נְעִילַת שְׁעָרִים", וּרְבִינוּ הוֹסִיף
שֶׁהִיא מְמוֹנָה גַם עַל פִּתְיַחַת שְׁעָרִים, וְכֵן פִּרְשׁוּ שִׁם הָרֹא"שׁ
וְהָרַע"ב: "לְנַעוֹל שְׁעָרִים (בְּעֶרֶב) וּלְפִתּוֹחָם בְּבֹקֶר". [וְאֵף-
עַל-פִּי שֶׁהַפְּתִיחָה קוֹדֶמֶת לְנַעֲלָה - הַקִּדְּשִׁים רְבִינוּ הִנְעִילָה
לְפִתְיַחָה, לְפִי שֶׁהִלְיָה קוֹדֶם לַיּוֹם. וּבְכָל מַעַת לַעַת, קִדְּמָה
הִנְעִילָה בְּלִילָה לְפִתְיַחָה בְּבֹקֶר שְׁלֹאֲחֵרִי, וְכַמוֹ שֶׁהִדְגִּישׁוּ
הָרֹא"שׁ וְהָרַע"ב, וְעִיֵּין בִּירְיעוֹת שְׁלֵמָה). (22) סוֹכָה ג:

23 ד. זֶה שֶׁעַל הַשּׁוֹמְרִים - הוּא אִישׁ הַר הַבַּיִת²³
24 שֶׁמִּסְבֵּב עַל הַלְוִיִּים²⁴ בְּכָל לַיְלָה, וְכָל מִי שֶׁיִּשְׁשֵׁן עַל
25 מִשְׁמְרוֹ - מִלָּקָה אוֹתוֹ בְּמִקְלֹו וְשׁוֹרֵף אֶת כְּסוּתוֹ²⁵.

23 (23) שֶׁר הַר הַבַּיִת (מִדּוֹת פ"א מִשְׁנָה ב). וְרֹאה לְמַעַל פ"ח
מֵהִלְכוֹת בֵּית הַבְּחִירָה הִלְכָה י. (24) מִשְׁמַע שֶׁעַל הַכֹּהֲנִים
לֹא הִיָּה מִסְבֵּב, אֵף שֶׁגַם הַכֹּהֲנִים הֵיוּ שׁוֹמְרִים בְּשִׁלְשָׁה
מְקוֹמוֹת (לְמַעַל שִׁם הִלְכָה ד), מִפְּנֵי שֶׁהַכֹּהֲנִים זְרִיזִים הֵם
(וְעִיֵּין בְּרַע"ב שְׁקָלִים פ"ה מִשְׁנָה א, וְחוֹס' יו"ט שִׁם).
(25) כְּלוֹמֵר, רִשְׁאִי גַם לְשׁוֹרֵף אֶת כְּסוּתוֹ.

26 ה. זֶה שֶׁעַל הַמְּשׁוֹרְרִים - הוּא בּוֹרֵר בְּכָל יוֹם
27 הַמְּשׁוֹרְרִים שְׁעוֹמְדִים עַל הַדּוֹכָן לֹמֵר שִׁירָה בְּפָה,
28 וְעַל פִּי תּוֹקְעִין עַל הַקֶּרֶבֶן²⁶. אֵין פּוֹתֵחִין²⁷
29 בְּמִקְדָּשׁ מֵאַחַת וְעֶשְׂרִים תְּקִיעָה²⁸ בְּכָל יוֹם: שְׁלֹשׁ²⁹
30 לְפִתְיַחַת שְׁעָרִים³⁰, וְתִשְׁעַ לְתִמְדִּי שֶׁל שְׁחֵר³¹, וְתִשְׁעַ
31 לְתִמְדִּי שֶׁל בֵּין הָעֶרְפִּים. וְיוֹם שֶׁיֵּשׁ בּוֹ קֶרֶבֶן מוֹסֵף
32 - מוֹסִיפִין תִּשְׁעַ עַל קֶרֶבֶן מוֹסֵף. וְאֵם חָל רֹאשׁ הַדֵּשׁ
33 אוֹ יוֹם טוֹב לְהִיּוֹת בְּשַׁבָּת, אוֹ שֶׁחָל רֹאשׁ הַשָּׁנָה
34 לְהִיּוֹת בְּשַׁבָּת שֶׁיֵּשׁ שָׁם שְׁלֹשָׁה מוֹסְפִין³² - אֵין
35 תּוֹקְעִין לְכָל מוֹסֵף וּמוֹסֵף בְּפָנֵי עֲצָמוֹ, אֲלָא תּוֹקְעִין
36 תִּשְׁעַ בְּלִבָּד לְכָל הַמוֹסְפִין³³.

(26) לַהֲלֵן הִלְכָה ז, כַּתֵּב רְבִינוּ שׁוּה שֶׁעַל הַצִּלְצַל מְמוֹנָה עַל

1 (1) בּוֹ יִבָּר רְבִינוּ שְׁחִמְשָׁה עֶשֶׂר מְמוֹנִים הֵיוּ בַּמִּקְדָּשׁ, וְעַל
מָה הֵיוּ מְמוֹנִים.

2 א. חֲמִשָּׁה עֶשֶׂר מְמוֹנִין הֵיוּ בְּמִקְדָּשׁ², וְכֵן מְמוֹנִים
3 לְעוֹלָם עַל כָּל דָּבָר מִחֲמִשָּׁה עֶשֶׂר דְּבָרִים אֱלוֹ מְמוֹנָה
4 אֶחָד. וְאֱלוֹ הֵן: (א) עַל הַזְּמָנִים³. (ב) עַל נְעִילַת
5 שְׁעָרִים⁴. (ג) עַל הַשּׁוֹמְרִים⁵. (ד) עַל הַמְּשׁוֹרְרִים⁶. (ה)
6 עַל הַצִּלְצַל עִם שְׁאָר כְּלֵי שִׁירָה⁷. (ו) עַל הַפְּסִסוֹת⁸. (ז)
7 עַל הַקִּנִּים⁹. (ח) עַל הַחֻתְמוֹת¹⁰. (ט) עַל הַנְּסָכִים¹¹.
8 (י) עַל הַחֻלְלִין¹². (יא) עַל הַמִּמִּים¹³. (יב) עַל מַעֲשֵׂה
9 לַחֵם הַפָּנִים¹⁴. (יג) עַל מַעֲשֵׂה הַקְּטָרֶת¹⁵. (יד) עַל
10 מַעֲשֵׂה הַפְּרֻכָּת¹⁶. (טו) עַל מַעֲשֵׂה בְּגָדֵי כְהֵנָה¹⁷.

~ נִקְדּוֹת מִשְׁיחוֹת קוֹדֶשׁ ~

"חֲמִשָּׁה עֶשֶׂר מְמוֹנִין הֵיוּ בַּמִּקְדָּשׁ, וְכֵן מְמוֹנִים לְעוֹלָם עַל כָּל
דָּבָר מִחֲמִשָּׁה עֶשֶׂר דְּבָרִים אֱלוֹ, מְמוֹנָה אֶחָד. וְאֱלוֹ הֵן, עַל
הַמְּמוֹנִים, עַל נְעִילַת הַשְּׁעָרִים כו".

הַמִּסְפָּר חֲמִשָּׁה עֶשֶׂר - י"ה, קֶשׁוֹר לְגִאוּלָּה, כִּינּוּ שֶׁמִּרְמָז עַל
שְׁתֵּי אוֹתִיּוֹת הָרִאשׁוֹנוֹת שֶׁל שִׁם הוּי, שֶׁהֵן "הַנְּסִתּוֹת לַה'
אֱלוֹקֵינוּ", לְמַעַל מְאוֹתִיּוֹת ו"ה שֶׁהֵן "וְהַנְּגִלוֹת לָנוּ", שֶׁבְּזִמְנֵן
הַגְּלוֹת קִלְפִּית עֲמֻלָּה מִפְּרִידָה בֵּין י"ה ל"נִגְלוֹת לָנוּ", וְלִכְּן
אֵין אֲנוּ רּוֹאִים אֶת הַי"ה בְּתוֹךְ "וְהַנְּגִלוֹת" (ו"ה), וְזֶהוּ שֶׁכְּתוּב
"כִּי יָד עַל כֶּסֶף י"ה מִלְחָמָה לַה' בְּעֲמֻלָּה כו", וְלַעֲתִיד-לְבֹא
כְּשִׁיכּוֹרֶת זֶרַע עֲמֻלָּה וְיִבְנֶה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, אִזְּ הִיָּה גִלּוּי שִׁם
הוּי בְּשִׁלְמוֹתוֹ.

(עַל-פִּי יֵין מִלְכוֹת סֵפֶר עֲבוּדָה סִימּוֹן כ"א)

(2) שְׁקָלִים פֶּרֶק הַ מִשְׁנָה א. (3) הוּא גִבְיִי כְרוּז הַנּוֹזֵר
בַּמִּשְׁנָה שִׁם, וְתַפְקִידוֹ מְבוֹאֵר לַהֲלֵן בַּהֲלַכָה ב. (4) שִׁם: "בֵּן
גִּבֹּר עַל נְעִילַת שְׁעָרִים", וְתַפְקִידוֹ מְבוֹאֵר בַּהֲלַכָה ג.
(5) שִׁם: "בֵּן בְּבִי עַל הַפְּקִיעַ". וְכֵן פִּירוּשׁוֹ לְפִי מִסְקֶנָה הַגִּמְרָה
בִּיּוֹמָא כג. (וְעִיֵּין רַב"ד וְכִסְף-מִשְׁנָה). תַּפְקִידוֹ מְבוֹאֵר
בַּהֲלַכָה ד. (6) שִׁם: "הוֹגֵרוֹס בֵּן לֹי עַל הַשִּׁיר". תַּפְקִידוֹ
מְבוֹאֵר בַּהֲלַכָה ה. (7) שִׁם: "בֵּן אֲרוּזָה עַל הַצִּלְצַל".
וְכַשֶּׁהֱקִישׁ עַל הַצִּלְצַל, הִיָּה סִימָן לְלוֹיִים לְפִתּוֹת בְּשִׁיר
(תַּפְאֶרֶת יִשְׂרָאֵל. וְרֹאה לַהֲלֵן פ"ו מֵהִלְכוֹת תְּמִידִין וּמוֹסְפִין
הִלְכָה ז). וְעִיֵּין לַהֲלֵן הִלְכָה ז. (8) שִׁם: "מִתְתִּיָּה בֵּן שְׁמוּאֵל
עַל הַפִּיִּסוֹת". וְיִבְאֵר לַהֲלֵן בַּהֲלַכָה ח. (9) שִׁם: "פִּתְחִיָּה
עַל הַקִּנִּים". תַּפְקִידוֹ מְבוֹאֵר לַהֲלֵן בַּהֲלַכָה ט. (10) שִׁם:
"וְיַחֲנֵן בֵּן פְּנַחֵם עַל הַחֻתְמוֹת". תַּפְקִידוֹ מְבוֹאֵר לַהֲלֵן
בַּהֲלַכָה י. (11) שִׁם: "אַחִיָּה עַל הַנְּסָכִים". תַּפְקִידוֹ מְבוֹאֵר
לַהֲלֵן בַּהֲלַכָה יב. (12) שִׁם: "בֵּן אַחִיָּה עַל חוּלֵי מַעֲיִים".
תַּפְקִידוֹ מְבוֹאֵר לַהֲלֵן בַּהֲלַכָה יד. (13) שִׁם: "נַחֲוִיָּה
חוּפֵר שִׁיחִין". תַּפְקִידוֹ מְבוֹאֵר לַהֲלֵן בַּהֲלַכָה טו. (14) שִׁם:
"בֵּית גִּרְמָה עַל מַעֲשֵׂה לַחֵם הַפָּנִים". תַּפְקִידוֹ מְבוֹאֵר לַהֲלֵן
שִׁם. (15) שִׁם: "בֵּית אֲבִטְיָס עַל מַעֲשֵׂה הַקְּטוֹרֶת". תַּפְקִידוֹ
מְבוֹאֵר לַהֲלֵן שִׁם. (16) שִׁם: "אַלְעֹזָר עַל הַפְּרֻכָּת". תַּפְקִידוֹ
מְבוֹאֵר לַהֲלֵן בַּהֲלַכָה טז. (17) שִׁם: "וּפְנַחֵם הַמִּלְבִּישׁ".
תַּפְקִידוֹ מְבוֹאֵר לַהֲלֵן בַּהֲלַכָה כ.

11 ב. כָּל אֶחָד וְאֶחָד מִמְּמוֹנִים אֱלוֹ - תַּחַת יָדוֹ אֲנָשִׁים

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום רביעי כ"ד שבט – ספר עבודה – הלכות כלי המקדש קלט

מתוך מהדורות וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

וכן נראה בסוכה נד. "כיון דתקע לפתיחת שערים למעלה".
 (39) שם במשנה. וזהו מה ששינו שם מח. "היה ממלא מן השילוח, הגיעו לשער המים, תקעו והריעו ותקעו" (רש"י שם). (40) שם נד. מימרא של רבא "שכבר נתמלא מערב-שבת, כדתנן לעיל מח: אלא שהיה ממלא מערב-שבת [חבית של זהב]" (רש"י). ואם כן, מילוי המים כאן אינו מן השילוח אלא מן החבית (מעשה רוקח). (41) במשנה שם: "ושלש על גבי מזבח". ופירש רש"י כשזוקפין את הערבה, כדתנן לעיל מח. וזוקפין את הערבה בצידי המזבח ותקעו והריעו ותקעו, ושם נד. ד"ה ה"ג כתב, שזקיפת הערבה היתה בשעה שמנסכין המים על גבי המזבח, וכן יש לומר לדעת רבינו (הר המוריה). (42) שם נא:

ז. זֶה שֶׁעַל הַצֵּלָצֵל - הוּא הַמַּעֲמִיד כָּל הַמְשֻׁרְרִים
 עַל פִּי כָּלִי שִׁיר שְׁפוֹעֲדִין⁴³ עִם הַלְוִים, כְּמוֹ
 שֶׁבְּאַרְנוֹ⁴⁴.

(43) שעזורים. (44) למעלה פ"ג הלכה ג.

ח. זֶה שֶׁעַל הַפִּסְוֹת - הוּא מְפִיס בֵּין הַכֹּהֲנִים בְּכָל
 יוֹם, עַד שִׁיְהִי כָּל אִישׁ וְאִישׁ עוֹשֶׂה מְלֹאכְתּוֹ שְׁזָכָה
 בָּהּ בְּפִיס. וְאַחֲרַיָּם פְּעָמִים הָיוּ מְפִיסִין בְּכָל יוֹם.
 וּבַהֲלָכוֹת תְּמִידִין⁴⁵ אָבָא רַבִּי צִיד הָיוּ מְפִיסִין.

(45) פרק ד הלכה ג.

ט. הַמִּמְנָה שֶׁעַל הַקָּנִים - הוּא שְׁפוֹסְקִין עִמּוֹ שִׁימְכֹר
 הַקָּנִים לַקְּרָבָנוֹת כִּף וְכָף בְּסָלַע. וְכָל מִי שֶׁהוּא חֵיב
 תּוֹרִים אוֹ שְׁנֵי בְּנֵי יוֹנָה⁴⁶ - יָבִיא דְּמִיהֶם לַמִּקְדָּשׁ,
 וְזֶה הַמִּמְנָה נוֹתֵן הַקָּנִים לְבַעֲלֵי הַקְּרָבָנוֹת, וְעוֹשֶׂה
 חֶשְׁבּוֹן עִם הַגְּזָבְרִין וְנוֹתְנִין לוֹ. מְשַׁלְשִׁים יוֹם
 לְשַׁלְשִׁים יוֹם פּוֹסְקִין עִמּוֹ הַשֹּׁעַר. וְאִם הוּזְלוּ הַקָּנִים
 - מְסַפִּיק כְּשֶׁעַר הַזֹּל, וְאִם הוֹקְרוּ - מְסַפִּיק כְּמוֹ
 שֶׁפִּסְקוּ עִמּוֹ; שִׁיד הַקֶּדֶשׁ עַל הַעֲלִיָּוָה⁴⁷. וְכָן קָן
 שְׁנִמְצָא פְּסוּל אוֹ שֶׁנִּפְסַל קֶדֶם שִׁיְקָרֵב - נוֹתֵן אַחֵר
 תַּחְתּוֹ⁴⁸.

(46) כגון זב וזבה ויולדת, ראה להלן פ"א מהלכות מחוסרי כפרה הלכה ג. (47) בשקלים פ"ד משנה ט, שנינו: "אחת לשלשים יום משערין את הלשכה, כל המקבל עליו לספק לסתות" וכו'. ואף-על-פי ששם המדובר בענין נסכים (ראה להלן הלכה יג) – סובר רבינו כי הוא-הדין לקנינים (כסף-משנה). (48) בשקלים פ"ז משנה ז, שנינו: "ועל הקנין הפסולות שיהיו באות המסולות". ופסק רבינו כר' המספק את הקנין מספק את הפסולות". ופסק רבינו כר' יוסי, מפני שהתנא-קמא הוא ר' שמעון, וכבר אמרו (עירובין מו: ר' יוסי ור' שמעון - הלכה כר' יוסי (כסף-משנה).

י. זֶה שֶׁעַל הַחוֹתָמוֹת⁴⁹ - הוּא שֶׁמֶקְבֵּל דְּמֵי הַנְּסָכִים
 מִמֶּחֱיָבֵי נְסָכִים וְנוֹתֵן לָהֶם חוֹתָמוֹת. וְזֶה שֶׁעַל
 הַנְּסָכִים - הוּא שֶׁמּוֹכֵר הַנְּסָכִים⁵⁰.

(49) בשקלים פ"ה משנה ד: "מי שהוא מבקש נסכים, הולך

כל המשוררים בכלי שיר, וצריך עיון (יריעו"ש). (27) סוכה שם במשנה. (28) כלומר, חשע פעמים תר"ת (=תקיעה, תרועה, תקיעה). (29) תקיעה, תרועה ותקיעה, כמבואר למעלה הלכה ג. (30) שערי העזרה. (31) ש"כשהיו מנסכין את נסכי התמיד, הלויים אומרים בשיר, ושלשה פרקים היו בשיר שהיו מפסיקין בו ותוקעין הכהנים בחצוצרות" (רש"י שם). וראה להלן פ"ו מהלכות תמידין ומוספין הלכה ז. (32) כלומר, שלשה קרבנות מוסף, בשביל שבת, ראש-חודש וראש-השנה. (33) בסוכה נה. בברייתא: "יכול כשם שתוקעין על [המוסף] שבת בפני עצמו, ועל [מוסף] ראש-חודש בפני עצמו, כך יהיו תוקעין על כל מוסף ומוסף? תלמוד-לומר [וביום שמחתכם ובמועדיכם] ובראשי חדשים [ותקעתם], הוקשו כל החדשים כולם זה לזה [שתקיעותיהם שוות]. רב אשי אמר, כתוב חדשכם [חסר יו"ד], וכתוב ובראשי. ואיזה חודש שיש לו שני ראשין, זה ראש-השנה (=ראש-חודש וראש-השנה) ואמר רחמנא חדשכם חד הוא". [ומסתבר שתוקעים תשע תקיעות על מוסף של שבת, שקרב ראשון, מפני שהוא תדיר, כמבואר להלן פ"ט מהלכות תמידין ומוספין הלכה ב].

ו. בְּעֶרֶב שַׁבַּת מוֹסִיפִין שִׁשָּׁ³⁴: שֶׁלֹּשׁ לַהֲבָטִיל אֶת
 הָעַם מִן הַמְּלָאכָה³⁵, וְשֶׁלֹּשׁ לַהֲבָדִיל בֵּין קֶדֶשׁ
 לַחֲלָל³⁶. וּבִרְגֵל מוֹסִיפִין שֶׁלֹּשׁ לַפְּתִיחַת שֶׁעַר
 הַתַּחְתּוֹן³⁷, וְהוּא שֶׁעַר עֶזְרַת נָשִׁים, וְשֶׁלֹּשׁ לַפְּתִיחַת
 שֶׁעַר הַעֲלִיּוֹן³⁸, הוּא שֶׁעַר נֶגְנוֹר. וְלָמָּה נִקְרָא שֶׁעַר
 עֲלִיּוֹן? לָפִי שֶׁהוּא לְמַעַל מַעֲרַת נָשִׁים. וְכֵן תּוֹקְעִין
 שֶׁלֹּשׁ לְמִלּוֹי הַמִּים³⁹ שֶׁמְנַסְכִּין בָּהֶן. וְאֵין תּוֹקְעִים
 לְמִלּוֹי הַמִּים בְּשַׁבַּת⁴⁰. וְתוֹקְעִין שֶׁלֹּשׁ עַל גְּבֵי הַמִּזְבֵּחַ
 בְּשַׁעַר שֶׁמְנַסְכִּין הַמִּים⁴¹. וְכָל הַתּוֹקְעִים שֶׁתּוֹקְעִים
 עַל הַקְּרָבָנוֹת - מִתַּחַת יָד זֶה שֶׁעַל הַמְשֻׁרְרִים
 וּבִרְשׁוֹתוֹ. וְכָל אֵלּוּ הַתְּקִיעוֹת בַּחֲצוֹצְרוֹת הֵן⁴².

(34) שם במשנה. [וראה בספרי "זמנים" עמ' רז, שאף-על-פי שתוקעים גם בגבולין – עיקרן של תקיעות אלו אינו אלא במקדש]. (35) שם במשנה. ועיין בשבת קיד: שכהנים זריזים הם (בקאים הם בכל, ואין צריכים סימן, שכתוב בהם יורו משפטיך ליעקב – רש"י) והתקיעות היו בשביל העם שבירושלים. ובשבת לה: מבואר שתקיעה ראשונה לבטל העם שבשדות. תקיעה שנייה, נסתלקו התריסין וננעלו החנויות. תקיעה שלישית, סילק המסלק והטמין המטמין את החמין והדליקו את הנרות. וכן הוא בדברי רבינו פ"ה מהלכות שבת הלכה יא. (36) שם במשנה. היינו אחר ש"שוהה כדי לצלות דג קטן או כדי להדביק פת בתנור, תוקע ומריע ותוקע ושובת" (הלכות שבת שם). (37) בסוכה שם: "שלש לשער התחתון". ופירש רש"י שזהו מה ששינו במשנה (שם נא): "הגיעו לעזרה (=לעזרת נשים) תקעו והריעו ותקעו". [ורבינו מפרש שאז פתחו את השער, וראה להלן, ועיין בכסף-משנה]. (38) שם במשנה: "שלש לשער העליון". ופירש רש"י שזהו מה ששינו במשנה (שם) "ועמדו שני הכהנים בשער העליון וכו' קרא הגבר תקעו והריעו ותקעו". [ורבינו מפרש אז פתחו השער,

19 "ושם כל יום", ואולי צריך להיות כן גם בדברי רבינו).
61 כן הוא בפירוש המשניות לפי הפירוש השני.

- יג. משלשים יום לשלשים יום⁶² פוסקין שער היין
20 והסלת⁶³ עם הממנה על הנסכים. אם הוקרו נסכים
21 - מספק להן כמו שפסקו עמו, ואם הוזלו - מספק
22 להן פשער הזול. והשכר שמשפך ההקדש
23 בשערים אלו - הוא הנקרא מותר נסכים, ולוקחין
24 בו עולות לקיץ המזבח⁶⁴. ואין מקניצין את המזבח
25 בעולות עוף⁶⁵, שאין בקרבנות הצבור עוף⁶⁶.

62 שקלים פ"ד משנה ט. וראה למעלה הלכה ט. 63 לא
כתב רבינו "שמן", לפי שהשמן נבלל בסולת, כמו שנאמר:
בלול בשמן" (תוספות יום-טוב שם פ"ה משנה א).
64 [בשקלים פ"ד משנה ד: "רבי עקיבא אומר, מותר
התרומה לקיץ המזבח, ומותר נסכים לכלי שרת. רבי חנניה
סגן הכהנים אומר: מותר נסכים לקיץ המזבח, ומותר
התרומה לכלי שרת". וכתב רבינו בפירוש המשנה שם:
"ופסק ההלכה בכל זה אומרת (=ירושלמי שם סוף הלכה
ג) תנאי בית-דין על המותרות שיקריבו עולות". ולכן פסק
בפ"ד מהלכות שקלים הלכה ט, שמותר התרומה לוקחים
בה קיץ המזבח, ואם-כן אין הלכה לא כר' עקיבא ולא כר'
חנניה סגן הכהנים. ומה פסק רבינו בהלכות שקלים שם
הלכה ב, שמותר נסכים לכלי שרת – אין זה דין במותר
הנסכים, שוודאי הוא הולך לקיץ המזבח, וכמו שכתב כאן,
אלא זהו דין בכלי שרת ש"מזויותם שיבואו ממותר הנסכים"
כמו שדקדק רבינו שם. ובזה פסק כברייתא בכתובות קו:
ש"מזבח הזהב ולבונה וכלי שרת, באין ממותר נסכים".
אלא שמכיון שאמרו בירושלמי הנ"ל, ש"תנאי בית-דין על
המותרות שיקריבו עולות", על-כרחנו שמה שאמרו שכלי
שרת באים ממותר נסכים, אין זה אלא למצוה לכתחילה,
אבל "אם לא היה להם מותר נסכים (=כגון שלא היו להם
הרבה נדרים ונדבות, והמזבח בטל, וצריך להקריב עולות
לקיץ המזבח, ונמצא שאין להם ממותר נסכים לכלי שרת)
– יביאו (כלי שרת) מתרומת הלשכה" (מלשון רבינו שם).
ועיין כסף-משנה ומראה-הפנים בירושלמי שם הלכה ב,
ד"ה רבי חייה בר יוסף. 65 שבועות יב: ועיין בתוספות
שם ד"ה ואין. 66 היחיד מביא עוף, ואין הציבור מביאין
עוף (תו"כ פרק ז פרשתא ו).

- יד. הפהנים⁶⁷, מפני שהן עומדין על הרצפה
27 תמיד⁶⁸, ואוכלין בשר הרבה⁶⁹, ואין עליהן בגדים
28 בשעת העבודה אלא חליק אחר⁷⁰ - הם חולין
29 במעיהן. לפיכך מעמידין ממנה אחד, שיהיה מבקר
30 אותן ומרפא כל תחלואיהן, ועוסק בהן תמיד הוא
31 ואנשי שפתחת ידו.
32

67 ירושלמי שקלים פ"ה הלכה א. 68 ש"כל העוסק
בעבודה מעבודת המקדש, צריך שיהיה עומד על הרצפה"
(פ"ה מהלכות ביאת המקדש הלכה יז). 69 כן הוא
בירושלמי שם. 70 "כי אסור להם לעבוד אלא בארבעה
בגדים: כתונת ומכנסים ומצנפת ואבנט, לא פחות ולא
יותר" (פירוש המשניות שם פ"ה משנה א). [בירושלמי שם,

לו אצל יוחנן שהוא ממונה על החותמות, נותן לו מעות
ומקבל ממנו חותם". 50 שם: "בא לו אצל אחיה שהוא
ממונה על הנסכים, ונותן לו חותם ומקבל ממנו נסכים".

- יא. כיצד? ארבעה חותמות היו במקדש: האחד
2 פתוב עליו עגל⁵¹. והשני פתוב עליו זכר⁵².
3 והשלישי פתוב עליו גדי⁵³. והרביעי פתוב עליו
4 חוטא⁵⁴.

51 הוא סימן לנסכי שור, שהם: שלשה עשרונים סולת, חצי
ההין שמן וחצי ההין יין (משנה שם). 52 הוא סימן
לנסכי איל, שתרגום אייל – דיכרא. והם שני עשרונים סולת,
שלישית ההין שמן ושלישית ההין יין. 53 הוא סימן
לנסכי הכבש, שהם: עשרון אחד סולת, רביעית ההין שמן
ורביעית ההין יין. 54 סימן לנסכי שלש בהמות של
מצורע עשיר (משנה שם). והם: שלשה עשרונים סולת
ותשעה לוגין שמן (נוסף לזה, לוג אחד שמן למתן תנוך
ובהונות), ושלש רביעית יין ושלש רביעיות שמן (פ"ב
מהלכות מעשה הקרבנות הלכה ו). ונקרא המצורע חוטא,
לפי שבעונותיו אירעו מה שאירעו" (פירוש המשניות), וכן
הוא בערכין טז. "על שבעה דברים נגעים באים, על לשון
הרע" וכו' (הרא"ש והרע"ב שם).

- יב. כל מי⁵⁵ שביא קרבנותיו למקדש נותן דמי
6 הנסכים לזה הממנה על החותמות, ונותן לו
7 חותמות כמנין הקרבנות שלו. ואם היה מצרע
8 עשיר⁵⁶ - נותן לו חותם אחד שפתוב עליו חוטא.
9 והלה הולך בחותמות שבידו לזה הממנה על
10 הנסכים, ונותן לו נסכים כמנין החותמות וכמו
11 שפתוב בהן. ולערב באים זה אצל זה, מוציא את
12 החותמות ומקבל כנגדן מעות. אם הותירו המעות
13 - הותירו להקדש⁵⁷, ואם פחתו המעות - ישלם זה
14 שעל החותמות מביתו. מי שאבד⁵⁸ חותמו -
15 ממתינין לו עד הערב. אם מצאו במעות יתר פדי
16 חותם שטווען⁵⁹ - נותנין לו, ואם לאו - אין נותנין
17 לו. ושם כל היום⁶⁰ פתוב על החותם, מפני
18 הרמאים, שלא ישהא החותם אצלו עד שיוקרו
19 הנסכים⁶¹.

55 משנה בשקלים שם. 56 אבל מצורע עני, שאינו מביא
אלא כבש אחד (ויקרא יד, כא) אינו מביא אלא נסכי כבש,
וחותמו "גדי", כדעת תנא-קמא שם (כסף-משנה).
57 והממונה על החותמות אינו יכול לטעון כי מעותיו הן
שנתערבו במעות הקדש, שיד הקדש על העליונה (משנה
שם). 58 שם משנה ה. 59 כלומר, אם נמצאו מעות
יתירות מכדי החותמות. ושיעורם כשיעור חותם שטוען זה
שנאבד לו. 60 בשקלים שם: "ושם היום". ובספרים
אחרים שם כנוסחת רבינו: "ושם כל היום". ויתכן כי
הכוונה היא, על-פי מה שאמרו בירושלמי שם, שהיה כתוב
שם היום, כמה ימים בשבת, שם השבת, ושם החדש ושם
המשמר. והיינו "שם כל היום" שכתב רבינו, כלומר, כל מה
ששייך לאותו יום (הר המוריה). (ובפירוש הרא"ש שם:

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי כ"ד שבט - ספר עבודה - הלכות כלי המקדש קמא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

25 - שו"ת חזקוני אותה על גב האצטבא⁹², פדי שירא⁹³
26 העם⁹⁴ את מלאכתה שהיא נאה.

84 כלומר, אחת משלוש עשרה פרוכות הנ"ל (תויו"ט שקלים שם משנה ד. 85) היינו משקין טמאים שגזרו עליהם חכמים שיטמאו כלים (פ"ז מהלכות אבות הטומאות הלכות א"ב). והמדובר כשלא היתה תלויה, שאז אינה מקבלת טומאה, שהרי אינה מקבלת טומאה אלא מפני שהשמש מתחמם כנגדו (ביצה יד: ופ"י מהלכות כלאים הלכה יד), ופרוכת של מקדש אסורה בהנאה (עיין תוספות שם ד"ה מפני) - אלא המדובר כשהיתה מונחת, ואז יש עליה תורת בגד, שהרי ברגלים תולים אותה בעזרות בשביל בני אדם הבאים, והרי היא כמשמשי אדם שמקבלים טומאה (מלאכת שלמה שם בשם הר"ר סולמין). 86 בים-של-שלמה שבעזרה, ואין צורך להוציאה (תפארת ישראל שם). 87 שטומאה מדרבנן אינה צריכה הערב שמש, ראה בפ"ב מהלכות אבות הטומאות הלכה ו. 88 בשרץ או בנבילה וכיוצא בהם. 89 שהרי אסור להכניס למקדש בגד שהוא ראשון לטומאה (להלן פ"ג מהלכות ביאת המקדש הלכה יז). 90 כדי לנגבה. 91 חוץ לעזרה. 92 במשנה שם: "על גג האצטבא" (ועיין משנה-למלך). שהרחבה של הר הבית היתה מוקפת באצטבאות לישב שם, ומסוככות למעלה מפני הגשמים (הרע"ב סוכה פ"ד משנה ד). 93 כלומר, גם העומד מרחוק יראה אותו. ואילו היו שוטחים אותו בחיל, לא יכלו לראות יפיו אלא העומדים סמוך לו (תפארת ישראל).

27 יט. וכל הפלים שהיו במקדש היו להם שניים
28 ושלישיים⁹⁴, שאם יטמאו הראשונים - יביאו
29 השניים תחתייהם.

94 משנה בחגיגה כו:

30 כ. זה הממנה על מעשה בגדי כהנה עוסק בהכנת
31 בגדי כהנים הדיוטים ובגדי כהן גדול ובאריגתו⁹⁵,
32 ומתחת ידו נעשה הפל. ולשפה היתה לו במקדש⁹⁶.

95 במשנה שלפנינו (שקלים פ"ה משנה א) "ופנחס על המלבוש". ומפרשה רבינו, שהיה ממונה על הכנת המלבושים ועל אריגתם. ברם לפי נוסחאות אחרות: "ופנחס המלביש" - היה ממונה על פעולת ההלבשה, וזוהי דעת הראב"ד בהשגה. ובפירוש המשנה שם, כלל רבינו גם את ההלבשה וגם את העשייה, ועיין בהר המוריה. 96 מדות פ"א משנה ד.

פרק שמיני

1 יתבארו בו ששלשה מיני בגדים היו, ומה דינם אם היו משוטטים או משוחקים.

33 א. בגדי כהנה שלשה מינים: בגדי כהן הדיוט,
34 ובגדי זהב⁹⁷, ובגדי לבן⁹⁸. בגדי כהן הדיוט הם
35 ארבעה כלים⁹⁹: כתנת, ומכנסים, ומגבעת¹⁰⁰, ואבנט.
36 וארבעתן של פשתן לבנים¹⁰¹, וחוטין כפול ששה¹⁰².
37 והאבנט לבדו רקום בצמר¹⁰³.

ליתא "אלא חלוק אחד". ובמקום זה אמרו שם: "ושותין מים", ובפיה"מ שם הביא גם זה שלא היו להם הרבה בגדים, וגם מה שהיו שותים מים].

1 טו. וכן ממנין אחד להיות חופר בורות ושותין¹⁰⁴
2 ומתקן הבורות של רבים, פדי שיהיו המים מצויין
3 בירושלים לכל אחד מיושביה ולכל עולי הרגלים¹⁰⁵.
4 ואחד ממנה על כל אפני לחם הפנים¹⁰⁶, והוא מתקן
5 כל מלאכתו. ואחד ממנה על כל אפני הקטרת¹⁰⁷,
6 והוא מתקן מלאכתה.

71 בירושלמי שם: "והיה ידע (=והיה יודע) האי דין כיף מקורר מיא (=איזה סלע מוציא מים קרים), והאי דין כיף אית ביה שרבויה (=חמימות), ועד היכן שרבויה מטיא (עד היכן חמימותו מגעת)". 72 רש"י (בבבא קמא נ. ויבמות קא): פירש, שהיה חופר בורות לעולי רגלים בדרכים. ורבינו בפירוש המשנה (שקלים שם) כתב: שהיה "ממציא מים לעם בישוב ובמדבר". וכעין מה שכתב כאן. 73 שקלים שם. 74 שם.

7 טז. זה שעל הפרכת ממנה על כל אורגי הפרוכות¹⁰⁸
8 והרוקמין בהן שיהיו מוכנות להיכל ולשערים.
9 ושתי פרוכות היו עושין ככל שנה¹⁰⁹ להבדיל בין
10 הקדש לקדש הקדשים¹¹⁰. וחוטיו הפרכת כפולין
11 ששה ששה. וארבעה מינין היו בה: שש ותכלת
12 וארגמן ותולעת שני. וכל אחד מהן כפול ששה.
13 הרי ארבעה ועשרים חוטין¹¹¹. וטפח היה עבה¹¹².
14 ועל שנים ושבעים נירין¹¹³ היתה נארגת. ארפה
15 ארבעים אמה, ורחבה עשרים אמה¹¹⁴.

75 משנה וירושלמי שקלים שם. 76 שקלים פ"ח משנה ה. לפי שהיו משחירות מחמת עשן הקטורת, היו עושים חדשות בכל שנה (הרא"ש בתמיד כ"ט). 77 ראה למעלה פ"ד מהלכות בית הבחירה הלכה ב. 78 שקלים שם ויומא עא: 79 שקלים שם. 80 היינו: שבעים ושתים נימים" (=חוטים) שבשקלים שם. ובכמה נוסחאות שם: "נירין", כמו שכתב רבינו. 81 שרוחב קודש-הקדשים עשרים אמה, וגבהו ארבעים אמה (תוספות יום-טוב בשקלים שם).

16 יז. ושלש עשרה פרוכות היו במקדש שנים¹¹⁵: שבע
17 על שבעה שערי העזרה, ואחת על פתח האולם,
18 ואחת על פתח ההיכל, ושתיים לדביר בינו ובין
19 הקדש, ושתיים כנגדן בעליה¹¹⁶.

82 מימרא של רב ביומא נד. 83 להבדיל בין עליית ההיכל לבין עליית בית קודש-הקדשים (רש"י שם).

20 יח. פרכת¹¹⁷ שנטמאת בולד הטמאה¹¹⁸ - מטבילין אותה בפנים¹¹⁹ ומכניסין אותה מיד, לפי שאינה צריכה הערב שמש¹²⁰. ושוטמאת באב הטמאה¹²¹ - מטבילין אותה מבחוץ¹²² ושוטמין¹²³ אותה בחיל¹²⁴, מפני שהיא צריכה הערב שמש. ואם היתה חדשה

קמב שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום רביעי כ"ד שבט – ספר עבודה – הלכות כלי המקדש

מתוך מהדורות וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

מצנפת ארון הרבה, וכורך אותו כריכות הרבה ככריכות הישמעאלים, אבל מעשה המגבעות כעין הכובעין שלנו, חדין מלמעלה והן קצרין. ורש"י בפירושו של התורה כתב ששניהם הם כמין כובע. (15) שאותיות גיכ"ק מתחלפות, והרי "מגבעת" כמו "מקבעת", והוא מלשון קובע (= כובע, ראה שמואל-א יז, לח). וכן תרגם אונקלוס (שמות כח, מ) "ומגבעות" – "וכובעין" (כסף-משנה בשם רמב"ן).

ג. בגדי לָבָן הם אֲרָפֶצֶה פְּלִים שֶׁמִּשְׁמַשׁ פָּהָן פָּהָן 9
גָּדוֹל בְּיוֹם הַכַּפּוּרִים: בְּתִנָּה, וּמִכְנָסִים, וְאַבְנֵט, 10
וּמִצְנֶפֶת. 16. וְאַרְבָּעֶתָּהּ לְבָנִים, וְחוּטָן כְּפֹל שֶׁשָּׁהָה, 17
וּמִן הַפִּשְׁתָּן לְבָדוֹ הֵם. 18. וְשָׁתִי פְתִנּוֹת 19 אַחֲרוֹת 20 הֵיוּ
לוֹ לִכְתֵּן גָּדוֹל בְּיוֹם הַכַּפּוּרִים: אַחַת לִוְבָשָׁה 13
בְּשִׁחָהּ, 21. וְאַחַת בֵּין הָעֲרֻפִּים. 22. וְשָׁתִיָּהֶם בְּשָׁלְשִׁים 14
מִנָּה מִשְׁלֵ הַקֶּדֶשׁ. 23. וְאֵם רָצָה לְהוֹסִיף - מוֹסִיף 15
מִשְׁלוֹ. 24. וּמִקֵּדִישׁ הַתּוֹסֵפֶת וְאַחֵר כֶּף עוֹשָׂה בָּהּ 16
הַפְתִּנָּה. 25.

(16) כן הם נקראים במשנה (יומא לד:). (17) שם עא, ב. (18) ואינם שעטנז, "שעבודת היום בבגדי בוך" (שם לה). (19) במשנה (שם לד:): "בשחר היה לובש פילוסין (=פשתן מעולה) של שמונה עשר מנה, ובין הערבים של שנים עשר מנה, הכל שלשים מנה". ומפרש רבינו שהמדובר בכתנות בלבד (ועי' רש"י שם). וגם בגמרא שם לה, ב - לא דיברו אלא על הכתנות ('מעשה רוקח'). (20) אפשר שמילה מיותרת היא בטעות-סופר ('שו"ת רמ"ע מפאנו סי' קב, וראה ב'משנה למלך' ר'מעשה רוקח'). (21) לעבודת פנים של שחרית. (22) להוצאת כף ומחתה. (23) כחכמים במשנה, שם. ובגמרא שם לה, א - אמרו, ששל שחרית צריך להיות יותר יקרים משל ערבית, ורבינו לא הזכיר מזה כלום, וצ"ע (משנה-למלך). (24) שם לד, ב - במשנה. (25) שם לה, ב - בגמרא.

ד. בגדי פְּהָה מְצֹתָן שִׁיָּהִיו חֲדָשִׁים, 26 נְאֻמִּים 27
וּמִשְׁלָשִׁים, 28. כְּדֶרֶךְ בְּגָדֵי הַגָּדוֹלִים; 29. שְׁנֵאמַר: 18
לְכָבוֹד וּלְתַפְאֶרֶת. הֵיוּ מִטְשָׁטְשִׁין 30 או מְקֻרְעִין 31 או 20
אֲרִפִּין יָתֵר עַל מִדָּתוֹ 32 או קְצָרִים פְּחוֹת מִמִּדָּתוֹ 33 או 21
שֶׁסִּלְקָן בְּאַבְנֵט 34 וְעֵבֶד - עֲבוּדָתוֹ פְּסוּלָה. הֵיוּ 22
מִשְׁחָקִין 35 או שִׁיָּהִיו אֲרָפִים וְסִלְקָן בְּאַבְנֵט עַד 23
שֶׁנֶּעֱשׂוּ מִמִּדָּתוֹ וְעֵבֶד - עֲבוּדָתוֹ כְּשֶׁרָה. 36.

(26) בזבחים יח, ב - למדו כן מה שנאמר "בד" - שיהיו חדשים (כשעה שהיו בבדי פשתן - רש"י). (27) שנאמר (שמות כח, ב) "ועשית בגדי קודש לאהרן אחיך לכבוד ולתפארת". וראה להלן. (28) צ"ל: "ומשולשלים", וכן הוא בדפוס ווינציא. (29) עי' בשבת קיג, א: "אם אין לו להחליף (בגדים לשבת), ישלשל בגדיו". ופירש רש"י: "ישלשל בגדיו כלפי מטה, כדרך עשירים שיושבים בביתם, ואינם צריכים לסלק בגדיהם מן הארץ". (30) בטיט (זבחים יח:). (31) והפסול הוא מפני שהוא מחוסר בגדים, ש"הבגדים הקרועים כמו שאינם", כמו שכתב הרמב"ן ב'ספר המצוות' לא-תעשה קסד, וראה ב'קריית ספר'. (ומה

(2) של כהן גדול, וראה להלן ה"ב. (3) שהכהן הגדול משמש בהם ביום הכיפורים, וראה להלן ה"ג. (4) מפורש בתורה (שמות כח, מ-מב) "ולבני אהרן תעשה כתנות, ועשית להם אבנטים, ומגבעות תעשה להם... ועשה להם מכנסי בד". (5) צ"ל: מגבעת. (6) (כן הוא ב'ספרא' פ' מצורע (פי"ג ה"ג-ד) "יכול יהו מטמאים בין צבועים בין שאינם צבועים, תלמוד-לומר בבגד צמר או בבגד פשתים, מה פשתים ככרייתתה, אף צמר ככרייתו - אוציא את הצבוע בידי אדם ולא אוציא את הצבוע בידי שמים, תלמוד-לומר לפשתים ולצמר, מה פשתים לבנה, אף צמר לבנה", ועי' 'מנחת חינוך' סוף מצוה קא). (7) יומא עא, ב: דברים שנאמרו בו שש, חוטן כפול ששה, וראה להלן ה"ד. (8) כלומר, הוא שעטנז. וכדעת רבי יומא יב, ב. ואף-על-פי שאין זה מפורש בתורה אלא בכהן-גדול, שנאמר (שם לט, כט) "ואת האבנט שש משזר, ותכלת וארגמן ותולעת שני מעשה רוקם", ובכהן-גדול הכתוב מדבר, שהרי נאמר כאן "רוקם", ונאמר להלן (שם כח, לט) גבי כהן גדול "ואבנט תעשה מעשה רוקם" (ראה 'תוספות' יומא ו. ד"ה אמר לך) - למדו כהן הדיוט מכהן-גדול, ממה שנאמר (שם כט, ט) "וחגרת אותם אבנט אהרן ובניו", להורות כי אבנטו של כהן גדול, זהו אבנטו של כהן הדיוט (יומא שם בגמרא). ומה שכתב רבינו "רוקם בצמר" נראה כדעת רלב"ג בפרשת תצוה, שכתב כי האבנט היה ממין אחד של צמר בלבד, אבל מדברי ה'תוספות' שבת כא. ד"ה שמחת, נראה שהיה משלושת מיני צמר: תכלת וארגמן ותולעת שני (משנה-למלך. ועי"ש).

ב. בגדי זָהָב הֵן בְּגָדֵי פָהָן גָּדוֹל, 9 וְהֵם שֶׁמִּנָּה 1
פְּלִים: 10. הָאֲרָפֶצֶה שֶׁל כָּל פָּהָן, וּמַעִיל, וְאַפּוֹדֶה, 2
וְחֻטָּן, וְצִיץ 11. וְאַבְנֵטוֹ שֶׁל פָּהָן גָּדוֹל מַעֲשֶׂה רֹקֶם 3
הוּא, 12. וְהוּא דוּמָה בְּמַעֲשָׁיו לְאַבְנֵט פָּהָן הַדִּיּוֹט 13.
4 וּמִצְנֶפֶת הָאֱמִוּרָה בְּאֶהָרָן הִיא הַמִּגְבַּעַת הָאֱמִוּרָה 5
בְּבָנָיו, אֲלֵא שֶׁפָּהָן גָּדוֹל צוֹנֵף בָּהּ כְּמִי שֶׁלּוֹפֵף עַל 6
הַשֶּׁבֶר, 14. וּבָנָיו צוֹנְפִין בָּהּ כְּכֹבֵעַ, וּלְפִיכָן נִקְרָאת 7
מִגְבַּעַת. 15.

(9) גם במשנה מסכת יומא (לא: וע). נקראו בגדי כהן גדול - "בגדי זהב", אף-על-פי שארבעה מהם הם בגדי לבן, כשל כהן הדיוט. (10) זה מוסב למה שנאמר "בגדי כהן גדול", ולא למה שכתב "בגדי זהב", שהרי בגדי זהב לא היו שמונה אלא ארבעה (כסף-משנה). (11) מפורש בתורה (שם כח, ד-לו) "ואלה הבגדים אשר יעשו, חושן ואפוד ומעיל וגו', ועשית ציץ זהב טהור". (12) כמפורש בתורה (שם, לט) "ואבנט תעשה מעשה רוקם". (13) עי' ב'מגדל עוז' וב'קריית ספר' שהעתיקו: "ואינו דומה במעשיו לאבנט כהן הדיוט". והיינו שבאבנט של כהן-גדול נאמר "מעשה רוקם", ו"הוא שתהיינה הצורות הנעשות באריגה נראות וכו'", ואילו אבנט של כהן-גדול אין צורך שתהיינה בו צורות, ועי' ב'יריעות שלמה'. (14) מגלגל ומחזיר, מגלגל ומחזיר סביב ראשו, כמין תחבושת. וסובר רבינו ששתייהם כעין סודר ארון, אלא שיש חילוק ביניהם בענין הלבישה. אבל הראב"ד כתב: "אין מעשהו של זה כמעשהו של זה,

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי כ"ד שבט - ספר עבודה - הלכות כלי המקדש קמג

מתוך מהדורות וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

להדלקה, שדינו ככרך דבר שמדליקין על גבי דבר שאין מדליקין שפסול (שם כא.) ודלא כמו שכתבו ה'תוספות' שם ד"ה שמחת, שבמקדש לא גזרו על זה, אלא כמו שכתב ה'מאירי' שם, שגם במקדש (אסור). (43) שבת, שם. והוא-הדין למצנפת. ולא בא למעט אלא אבנט, שיש בו גם צמר, כמבואר למעלה (כסף-משנה), ומכנסים שאינם כבוד למנורה (תפארת ישראל' סוכה פ"ה מ"ג אות יב). (ועי' 'ירושלמי' סוכה פ"ה ה"ג).

- 12 ז. כל בגדי כהנים אינן באים אלא משל צבור⁴⁴.
- 13 ויחיד שהתנדב בגד מבגדי כהנה - מוסרו לצבור
- 14 ומתור⁴⁵. וכן כל כלי השרת⁴⁶ ועצי המערכה⁴⁷
- 15 שמסרן יחיד לצבור - הרי הן כשרין. אף כל
- 16 קרבנות הצבור⁴⁸ שהתנדב אותן יחיד משלו -
- 17 כשרים, ובלבד שישמרום לצבור.

(44) יומא לה, ב. (45) שם. (46) 'ירושלמי' שם ה"ב. (47) תענית כח, א. ו'ירושלמי' שם ה"א. (48) תוספתא שקלים פ"ב (הוצאת צוקרמנדל עמ' 176 4): "כל קרבנות הציבור וכו' ואם נתנדבו לעצמן כשרים, ובלבד שימסרם לציבור". וכן הוא בראש השנה ז, א. ('אור שמח').

- 18 ח. בגדי כהנים הדיוטים היו עושים מהן מחלצות
- 19 רבות⁴⁹. ויש שהיו ותשעים חלון היו במקדש⁵⁰ להניח
- 20 בהן הבגדים, ארבעה חלונות לכל משמר, ושם
- 21 כל משמר פתוח על חלונותיו, וכלן סתומות.
- 22 וכשיכנסו אנשי משמר לעבודה בשבת שלחן -
- 23 פותחין חלונותיהן כל ימי שבתן ונוטלין הפלים;
- 24 וכשיצאו - מחזירין הבגדים לחלונותיהן וסותמן.

(49) מלשון הכתוב (זכריה ג, ד) "והלבש אותך מחלצות". כלומר, עושים להם כמה חליפות (כל חליפה היא: כתונת ומכנסים, מגבעת ואבנט - למעלה ה"א). ומקור דבריו בחגיגה כו, ב - שכל הכלים שהיו במקדש יש להם שניים ושלישים, שאם נטמאו הראשונים יבואו שניים ושלישים, וסובר רבינו שהוא-הדין לבגדי כהונה. וכן מפורש ב'ירושלמי' (יומא פ"ג ה"ו) "ולבני אהרן תעשה כתנות, רבנן אמרי שתי כתנות, לכל אחד ואחד" (הובא ב'תוספות' חגיגה ג. ד"ה חרש, וראה ב'טורי אבן' שם). (50) במס' תמיד פ"ה מ"ג: "וחלונות היו שם, וכתוב עליהם תשמיש הכלים", וכתב שם רבינו בפירושו, כי כל מין בגד היה מונח בחלון בפני עצמו. ומכיון שהיו לכל אחד ואחד מעשרים וארבע המשמרות חלונות מיוחדים, הרי שבסך-הכל היו תשעים וששה חלונות. (ואף-על-פי שבתוספתא סוכה פ"ד (הוצאת צוקרמנדל עמ' 200 14) מפורש ש"עשרים וארבע חלונות היו שם, כנגד עשרים וארבע משמרות לוייה", וכן כתב רבינו בפירוש המשניות, בסוף מסכת סוכה - צריך לומר שלכל אחד היה חלון גדול אחד, ובו עוד שלשה חלונות קטנים).

- 25 ט. ולמה עשו ארבעה חלונות לכל משמר? לפי
- 26 שלא יהיו הפלים מערבין⁵¹. אלא כל המכנסים
- 27 בחלון אחד, וכתוב עליו מכנסים. וכן האבנטים

שכתב רבינו להלן (פ"א מהל' ביאת המקדש הי"ד) שאם עבד קרוע בגדים עבודתו כשרה - שם אין הפסול מחמת מחוסר בגדים, אלא מחמת ניוול, דוגמת פרועי ראש (ראה שם ה"ט), כי שם מדובר כששלל (= תפר שלא כדרך תפירה) את הקריעה, שאין בו משום מחוסר בגדים, שהרי הוא שלם (ואף-על-פי שאין מתקנים בגדי כהונה, שאין עניות במקום עשירות, להלן ה"ה, ולמעלה פ"א ה"טו - אין זה אלא לכתחילה אבל בדיעבד כשר), אבל משום ניוול יש בו, מכיון שמותר לשלול הקריעה (פ"ט מהל' אבל ה"א), על-כרחו לא בטל מבגד זה דין קריעה על המת. ומדוקקים דברי רבינו, שכאן כתב: "בגדיו מקורעין", שהבגד מקורע, וכאילו אינו, ואילו להלן כתב: "קרועי בגדים", היינו שהבגד שלם (שתוקן על-ידי שליח), אלא שהאדם "קרוע בגדים" על מתו, כנ"ל. וראה ב"סיני" כרך יט עמ' קפג). (32) זבחים, שם - כרב. (33) כרב ושמואל, שם. ונראה שזה נלמד ממה שנאמר "מדו בד" - שיהא כמדתו", ראה בפסחים סה, ב. וזהו לעכב. (34) היינו, שהיו כמדתו וסלקן באבנט, ועל-ידי-זה נעשו פחות ממדתו. ועבודתו פסולה מפני שדין בגדים אלו כדין בגדים קצרים ממדתו - "אבנט מיגז גיז", כלומר, הקיפול שעל-ידי האבנט קוצץ הבגד ומקצרו. כרב בזבחים שם, וראה להלן. (35) ישנים. שאע"פ שמצוותם שהיו חדשים - אין זה מעכב בדיעבד (זבחים, שם). (36) כרב, שם - ש"אבנט מיגז גיז", ראה למעלה הערה לג.

- 1 ה. כל בגד מבגדי כהנה שנעשו צואין - אין מלבינין
- 2 אותם³⁷ ואין מכבסין אותן, אלא מניחין לפתילות³⁸
- 3 ולובש חדשים. ובגדי כהן גדול שפלו - גונזין
- 4 אותם³⁹. ובגדי לכן שעובד בהם ביום הצום - אינו
- 5 עובד בהם פעם שניה לעולם, אלא נגנזין במקום
- 6 שישפוט אותם שם⁴⁰; שנאמר: והניחם שם. והם
- 7 אסורין בהנאה.

(37) זבחים פח, ב - שאין עניות במקום עשירות. (וראה בהלכה הקודמת, שאין זה אלא לכתחילה, אבל בדיעבד כשר. וכן נראה מדברי הרא"ש בערכין י, ב - שהביא ה'שיטה מקובצת' שם אות יב בשמו, ועי' ב'קריית ספר'). (38) סוכה נא, א - במשנה. וראה בהלכה הסמוכה. (39) אין זה מפורש בגמרא, אבל יש ללמוד מבגדי לבן דלהלן ('קריית ספר'). ועי' ב'ירושלמי' סוכה פ"ה ה"ג (משנה - למלך). (40) יומא יב, ב - כתנא-קמא.

- 8 ו. מכנסי כהנים הדיוטים שפלו ואבנטיהם - היו
- 9 עושים מהן פתילות⁴¹ ומדליקין בהן במקדש
- 10 בשמחת בית השואבה⁴². וכתנות כהנים הדיוטים
- 11 שפלו - היו עושים מהן פתילות למנורת תמיד⁴³.

(41) סוכה שם, במשנה. (42) אבל למנורה אינן כשורות, לפי שיש בהן צמר, שאינו ראוי לפתילה, שנאמר בה "להעלות נר תמיד" - "שתהא השלהבת עולה מאליה" (שבת כ: כא). (ואף-על-פי שלדעת רבינו (למעלה ה"א) אין באבנט של כהן-גדול אלא מין צמר אחד בלבד, בכל זאת אינו ראוי

קמד שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי כ"ד שבט - ספר עבודה - הלכות כלי המקדש

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

63 (יומא, וזבחים שם. 64) בזבחים, שם: "בד, שיהו של בוצ' - חדשים: שזורים - שיהו חוטן כפול ששה". "בד, חד חד לחודיה משמע!?" - "אלא - יש מהם למצוה, ויש מהם לעכב". ופירש רבינו, שגם כפול ששה הוא אחד מאלה שאינם אלא למצוה ולא לעכב, ודלא כפירוש רש"י שם. ועי' כסף-משנה. 65) כלומר, "משזור" בלא "שש", והיינו רימוני המעיל (להלן פ"ט ה"ד). 66) יומא עא, ב.

טו. כל מקום שנאמר בתורה 'מעשה רקם' - הוא 21 שתהיינה הצורות הנעשות באריגה נראות מצד אחד 22 בפני האריג. 68. ו'מעשה חשב' הוא שתהיה הצורה 23 נראית משני צדדין פנים ואחור. 24

67) שם עב, ב: "רוקם מעשה מחט, לפיכך פרצוף אחד. חושב מעשה אורג, לפיכך שני פרצופות". ורבינו העתיק כלשון התוספתא שקלים פ"ג (הוצאת צוקרמנדל עמ' 178 24), "מעשה חושב שתי פרצופות, ומעשה רוקם פרצוף אחד". וכ"ה בברייתא ד'מלאכת המשכן' (הובא ב'ילקוט שמעוני' פ' תרומה), ראה ב'הר המוריה'. 68) כן הוא ב'ירושלמי' שקלים פ"ח ה"ב (לפי גירסת ר"ש סירילאו, ועי' משנה-למלך): "מעשה רוקם פרצוף אחד. חושב שתי פרצופות. רבי יהודה ורבי נחמיה, חד אמר: מעשה רוקם - ארי מכאן וחלק מכאן: מעשה חושב - ארי מכאן וארי מכאן, וחרינא אמר: מעשה רוקם - ארי מכאן וארי מכאן: מעשה חושב - ארי מכאן ונשר מכאן". ופסק רבינו כדיעה הראשונה, וסתם רבינו ולא ביאר איזה פרצוף יעשה - שאין קפידא בזה, ואיזה מין צורה שירצה יעשה (משנה-למלך).

טז. וכיצד מעשה הבגדים? הפתנת, בין של כהן 25 גדול בין של כהן הדיוט - משפעת היתה, 69, שהיא 26 פתים פתים באריגתה, כמו בית הפוסות, 70, פדרף 27 שעושין האורגין בבגדים הקשים. ובית יד 71 שילה 28 נארג בפני עצמו, ומחברין אותו עם גוף הפתנת 29 בתפירה. 72.

69) שנאמר (שמות כח, לט) "ושבצת הכתונת שש". ואף שזה נאמר באהרן, ובבניו אמר סתם (שם, מ) "תעשה כתונת" - הכוונה היא תעשה כתונת כמו הנזכרת (רמב"ן שם לט, כח). ויש סמך לזה מיומא יב, א - שנראה משם שאין בין כהן-גדול לכהן הדיוט אלא אבנט בלבד, הרי שהכתונת שוות (משנה-למלך). 70) ראה בפירוש המשנה, חולין פ"ג מ"א. 71) שרול. 72) יומא עב, ב.

יז. ארף הפתנת - עד למעלה מן העקב. 73. וארף בית 31 יד שילה - עד פס יד. 74. ורחבו - כרחב היד. 75.

73) כמבואר למעלה, שצריך שבגדי כהונה לא יהיו לא ארוכים ולא קצרים אלא כמדתו (כסף-משנה). וראה בפ"ה מהל' דעות ה"ט, שבגד של תלמיד-חכם צריך שיהיה עד עקבו. ומקורו מבבא-בתרא נו, ב. וכיון שבגדי כהונה צריכים להיות לכבוד ולתפארת, צריך שיהא עד עקבו ולא יותר ('יריעות שלמה'). 74) יומא, שם. 75) למד זאת

1 בחלון אחד, וכתוב עליו אבנט. וכן המצנפות פלן 2 בחלון אחד, והפתנות פלן בחלון אחד.

51) שאם יהיו מעורבין, יבוא לשנות את סדר הלבשה, שהוא: מכנסים תחילה ואחריהם הכתונת, ואחריה האבנט, ואחרי המצנפת (להלן פ"ה ה"א). וכן כתב רבינו בפירוש המשינות, מס' תמיד שם. ועי' 'יריעות שלמה'.

3 י. כהן גדול מניח בגדי זהב בלשכה שלו. 52 בלילה 4 או בעת שיצא מן המקדש.

52) מכיון שלא נזכר במשנה חלון מיוחד עבור בגדי הכהן הגדול, למד רבינו שלא היה לו חלון אלא היה מניחם בלשכתו ('הר המוריה').

5 יא. בגדי כהנה מתר להנות בהן. 53. לפיכך לובשם 6 ביום עבודתו ואפלו שלא בשעת עבודה; חוץ מן 7 האבנט, מפני שהוא שעטנז. 54, אסור לכהן הדיוט 8 ללבושו אלא בשעת עבודה.

53) יומא סט, א. וראה ב'תוספות' שם ד"ה בגדי, שכתבו שלכתחילה אסור, אלא שאינם חייבים בקרבן מעילה, לפי "שלא ניתנה תורה למלאכי השרת". 54) שם, וערכין ג, ב. וראה בפ"י מהל' כלאים ה"ב, ובראב"ד כאן ושם. 55) סימן ההלכה כאן היה טעות הדפוס, וצריך להעמידה להלן לפני המילים "אין הכהנים" ('הר המוריה'), וכן נראה בדפוס רומי (ר"מ) שכאן אין שום ריוח, ולהלן יש ריוח.

9 יב. אין הכהנים לובשין לעבודה אלא צמר 10 ופשתים בלבד. 57.

56) כאן צריך להעמיד את סימן ההלכה, ראה למעלה. 57) כלאים פ"ט מ"א.

11 יג. וכל מקום שנאמר בתורה 'שש' או 'בד' - הוא 12 הפשתים והוא הבוץ. 58. ותכלת האמורה בכל מקום 13 - היא הצמר הצבוע פעצם שמים, שהוא פתוף. 59 מן 14 הפתל. 60. הארגמן הוא הצמר הצבוע אדם, 61 ותולעת 15 השני הוא הצמר הצבוע בתולעת. 62.

58) יומא עא, ב. וזבחים יח, ב. 59) מעורב (פ"א מהל' טומאת צרעת ה"ד). 60) כלומר, הוא מעורב קצת עם צבעי הכותל. ובפ"ב מהל' ציצית ה"א: "כפתוך שבכחול. ושם ה"ג כתב רבינו שצובעים אותו בדם חלזון, ועי' משנה-למלך. 61) לדעת רש"י (שמות כה, ד) ארגמן הוא מין צבע ששמו ארגמן, ועי' משנה-למלך. 62) "והתולעת הוא הגרגרים האדומים ביותר הדומים לגרעיני החורבין, והם כמו האוג. ותולעת כמו יתוש יש בכל גרגיר מהן" (פ"ג מהל' פרה אדומה ה"ב).

16 יד. כל מקום שנאמר בתורה 'שש' או 'שש משור' 17 - צריך שיהיה חוט כפול ששה. 63. ומקום שנאמר 18 'בד', אם היה חוט אחד לבדו - פשר; ומצוה מן 19 המבחר שיהיה כפול ששה. 64. ומקום שנאמר בו 20 'משור' בלבד. 65 - צריך שיהיה חוטן כפול ששמה. 66.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי כ"ה שבט - ספר עבודה - הלכות כלי המקדש קמה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

2) סוכה ה. ושבט סג: וכתבו התוספות בסוכה (שם דיבור המתחיל ואל) שלפי מה שאמרו שם "שלא נתנה בו תורה מדה כלל" - מה שנתנו מדה של שתי אצבעות אין זה אלא מדברנו וסמכוהו על מה שכתוב (שמות כח, לח) "והיה על מצחו" - שיהיה רחבו כשיעור מצחו. וסתם מצח רחב שתי אצבעות. (3) כתב הכסף-משנה שכן הגירסא בשבת שם וכן כתב רש"י שם בשם רבו הלוי (עיי' שם בהגהה שבגליון). אולם לפנינו בגמרא הגירסא שם (כמו בסוכה שם: "ה' מלמעלה וקדש ל' מלמטה"). וכן הוא בירושלמי מגילה פרק א הלכה ט. וכתבו התוספות (סוכה שם דיבור המתחיל קדש): אין לפרש למטה ממש, זה למעלה מזה - שאין זה דרך קריאתו, אלא זה שלא כנגד זה קודש בתחילת שיטה [=שורה] תחתונה והשם בסוף שיטה עליונה. (4) שתי התיבות. (5) כעדותו של ר' אליעזר ב"ר יוסי (סוכה שם ושבט שם) שראה אותו בעיר רומי והיה כתוב עליו קדש לה' בשיטה אחת.

ב. והאותיות בולטות בפניו¹⁷. [פיצד?] חופר את האותיות מאחרי¹⁸ והוא מדבק על השעוה¹⁸ עד שבוטל. והוא נקוב בשתי קצותיו¹⁹, ופתיל תכלת למטה ממנו¹⁰ נכנס מנקב לנקב, כדי שיהיה נקשר בפתיל כנגד הערף.

6) גיטין כ. "לא היה כתבו [של ציץ] שוקע אלא בולט".
7) ואינו עושה בדפוס שקוע לפניו, בולטות, שהרי נאמר (שמות לט, ל) "מכתב פתוחי חותם" ובכל כתב צריך שיעשה פעולת הכתיבה בגוף האותיות ולא מסביב להן באופן שהן יוצאות מאליהן. (8) שאם היה מונח על דבר קשה, היה אותו דבר מעכב לאותיות להיות בולטות לחוץ. (9) להעביר על ידי הנקבים את הפתיל. (10) רבינו סובר שדי בפתיל אחד. לדעת הראב"ד צריך היה בו עוד נקב באמצע, שמכניס בו פתיל תכלת וכורכו על המצנפת.

ג. המעיל כלו תכלת¹¹, וחוטיו כפולין שנים עשר¹², ופיו ארוג בתחילת אריגתו¹³. ואין לו בית יד¹⁴, אלא נחלק לשתי כנפים¹⁵ מסוף הגרון עד למטה, בדרך כל המעילים, ואינו מחבר אלא כנגד כל הגרון בלבד. והקורע פי המעיל¹⁶ - לוקה; שנאמר: לא יקרע. והוא הדין לכל בגדי כהונה, שהקורע דרך השחתה - לוקה¹⁷.

11) שנאמר (שם לט, כב) "ויעש את מעיל האפור - כליל תכלת". 12) שנאמר (שם כח, לא) "ועשית את מעיל האפור - כליל תכלת", ולמדים תכלת תכלת מפרוכת, מה להלן ששה אף כאן ששה, ואין כליל אלא גדיל, דהיינו שניים. 13) שנאמר (שם, לב) "והיה פי ראשו בתוכו שפה יהיה לפיו סביב מעשה אורג" ופירש רש"י: פתיחת בית הצוואר בתוכו כתרגומו כפיל לגוויה והיה מעשה אורג ולא במחט. 14) כן כתב הרמב"ן (שמות שם) ואפשר שבאיוז ברייתא מצאו כן (כסף משנה). ויש לזה סמך מן הגמרא (יומא עב:); שאמרו שבגדי כהונה אין עושין אותן מעשה מחט אלא מעשה אורג, ורק הבית יד שלהם מתחבר במחט. ויש לראות כי "מעשה אורג" לא נאמר אלא במעיל (שם

ממה שנאמר (ויקרא ו, ג) "מדו בד" - "בדו, כמדתו, שלא יחסר ולא יותיר", כמפורש בפסחים סה, ב (ה' המוריה').

יח. המקננים⁷⁶, בין של כהן גדול בין של כהן הדיוט, הם ממתנים עד ירכים; שהוא למעלה מן הטבור קרוב מן הלב, עד סוף הירך, שהוא הארכבה. ושנצים⁷⁷ יש להם, ואין להם לא בית הנקב⁷⁸ ולא בית הערוה⁷⁹, אלא מקפין כמין פיס.

76) נדה יג, ב. 77) רצועות (רש"י שבת צב.). 78) שלא יתלכלך. 79) תיק לערוה. שלא יבוא לידי הרהור עבירה (רש"י נדה, שם).

יט. המצנפת של כהן גדול או הדיוט - ארכו שש עשרה אמות⁸⁰. והאכנט - רחבו כמו שלש אצבעות⁸¹, וארכו שתיים ושלשים אמה⁸², מקיפו ומחזירו בדרך על גבי כרף. ובגדי כהנה כלן - אין עושין אותן מעשה מחט, אלא מעשה אורג; שנאמר: מעשה ארג⁸³.

80) כן כתב הרמב"ן (שמות כח, לא) בשם רז"ל. 81) שפחות משלש אצבעות אינו בגד, ועי' זבחים יט, א. ולהלן פ"ה ה"ח (יריעות שלמה). 82) "ירושלמי" יומא פ"ז ה"ג. 83) יומא עב, ב.

יום חמישי כ"ה שבט ה'תשע"ט

פרק תשיעי

1) יבאר כיצד מעשה הציץ ומעשה המעיל, ודין הקורע פי המעיל.

א. פיצד מעשה הציץ? עושה טס של זהב רחב שתי אצבעות² ומקיף מאן לאן, וכותב עליו שני שיטין: קדש לה'. קדש מלמטה, לה' מלמעלה³. ואם כתבו בשיטה אחת⁴ - פשר. ופעמים כתבוהו בשיטה אחת⁵.

~ נקודות משיחות קודש ~

"ביצד מעשה הציץ... וכותב עליו שני שיטין קדש לה' ואם כתבו בשיטה אחת כשר, ופעמים כתבוהו בשיטה אחת".

מקור ההלכה בגמרא יומא "כתוב עליו ב' שיטין יו"ד ה"א מלמעלה וקדש למ"ד מלמטה. וא"ר אליעזר בר' יוסי, אני ראיתיו ברומי וכתוב עליו קדש לה' בשיטה אחת".

ולכאורה משמע שפעמים כתבוהו בשיטה אחת מפני שלא ידעו את ההלכה, אלא שאין לומר כן, שהרי הרמב"ם פוסק "אם כתבו בשיטה אחת כשר" וממשיך "ופעמים כתבוהו בשיטה אחת", היינו שאפשר לכתוב בשיטה אחת גם לכתחילה.

ויש לומר, שריבוי הדעות אם הוא שיטה אחת או שתיים אינו מחלוקת ואינו לעיכובא, ופעם כתבוהו כך ובפעם אחרת כך.

(על-פי "זין מלכות" ספר עבודה סימן כב)

19 הַתְּכֵלֶת וּבִתּוֹף הָאַרְגָּמָן וּבִתּוֹף תּוֹלַעַת הַשָּׁנִי וּבִתּוֹף
20 הַשֵּׁשׁ - מְלֻמָּד, שְׁחוּט הַזֶּהָב כְּפֹל בְּתוֹכָן.

(25) זהב מזוקק.

21 ו. פִּיצַד מַעֲשֵׂה הַחֹשֶׁן? אֹרֶג בְּגָד מַעֲשֵׂה חוֹשֶׁב מִן
22 הַזֶּהָב וְהַתְּכֵלֶת וְהָאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת הַשָּׁנִי וְהַשֵּׁשׁ עַל
23 שְׂמֹנֶה וָעֶשְׂרִים חוּטִין, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ, אֶרְפוֹ אִמָּה
24 וְרַחְבּוֹ זֵרֶת, וְכוּפְלוֹ לְשָׁנִים. נִמְצָא זֵרֶת עַל זֵרֶת
25 מְרַבֵּעַ. וְקוֹבַע בּוֹ אֶרְבָּעָה טוּרִים שֶׁל אֶבֶן הַמִּפְּרָשִׁים
26 בַּתּוֹרָה, כֹּל אֶבֶן מִהֵן מְרַבֵּעַ²⁶ וּמִשְׁקַע בְּבֵית שֶׁל זֶהָב,
27 שְׂמֻקֵּפוֹ מְלֻמָּטָה וּמֵאַרְבַּע רוּחוֹתָיו²⁷.

(26) לא נמצא מקור לדין זה (משנה למלך). (27) כן דעת רש"י (שמות כח, יז) שכתב: "שעל שם שהאבנים ממלאות גומות המשבצות המתוקנות להן קורא אותן בלשון מלואים".

28 ז. וּמִפְתָּח עַל הָאֲבָנִים שְׁמוֹת הַשִּׁבְטִים כְּתוּלְדוֹתָם.
29 וְנִמְצָא כּוֹתֵב עַל הָאֲדָם 'רְאוּבֵן'²⁸, וְעַל יִשָּׁפָה -
30 'בְּנִימִין'. וְכוּתֵּב²⁹ בַּתְּחִלָּה לְמַעַלָּה מֵרְאוּבֵן 'אֶבְרָהָם
31 יִצְחָק וְיַעֲקֹב', וְכוּתֵּב לְמַטָּה מִבְּנִימִין 'שִׁבְטֵי יִהוּ'³⁰,
32 כְּדֵי שִׁיְהִיו כֹּל הָאוֹתִיּוֹת³¹ מְצוּיֹת שָׁם³².

(28) כן הוא במדרש רבה (סוף פרשת תצוה): "על אודם היה כתוב אברהם יצחק ויעקב ראובן, על פטדה היה כתוב שמעון, על ברקת היה כתוב לוי כו', על נופך היה כתוב יהודה, על ספיר היה כתוב יששכר, על יהלום היה כתוב זבולן וכו', על לשם היה כתוב דן, על שבו היה כתוב נפתלי, על אחלמה היה כתוב גד וכו', על תרשיש היה כתוב אשר, על שוהם היה כתוב יוסף, על ישפה היה כתוב בנימין שבטי ישורון". (29) בסוטה מח: מבואר שבשמיר היה כתוב, ורבינו השמיטה, וצריך עיון (משנה למלך). (30) ובגמרא שם ובמדרש שם: "שבטי ישורון". (31) של האלפא ביתא. (32) כי בשמות השבטים היו חסרות האותיות: צדי, קו"ף וטי"ת.

33 ח. וְעוֹשֶׂה עַל אֶרְבַּע זָוִיּוֹת שֶׁל חֹשֶׁן אֶרְבַּע טַבְּעוֹת
34 זֶהָב. וְנוֹתֵן בְּשֵׁתֵי הַטַּבְּעוֹת שֶׁל מַעַלָּה, שֶׁהַחֹשֶׁן נִתְּלָה
35 בֵּהֶן, שְׁתֵּי עֲבוֹתוֹת הַזֶּהָב, וְהֵם הַנִּקְרָאִים³³ שְׂרָשְׁרוֹת;
36 וְנוֹתֵן בְּשֵׁתֵי טַבְּעוֹת שֶׁל מַטָּה, שֶׁהֵן כְּנָגֵד הַדָּדִים³⁴,
37 שְׁנֵי פְתִילֵי תְּכֵלֶת.

(33) בתורה. (34) ששם הוא הלב, שנאמר (שם, ל) "והיו על לב אהרן", ועיין במועד-קטן כז: "הספד על הלב, שנאמר כנגד שדים סופדים".

38 ט. הָאֶפֶד - רַחְבּוֹ כְּרַחֲב גִּבּוֹ שֶׁל אָדָם מִפְתָּח
39 לְכַתְּף, וְאַרְפוֹ מִכְּנָגֵד אֲצִילֵי הַיָּדִים מֵאַחֲרָיו עַד
40 הָרְגָלִים. וַיֵּשׁ לוֹ כְּמוֹ שְׁתֵּי יָדוֹת יוֹצְאוֹת מִמֶּנּוּ
41 בְּאַרְיֵג³⁵ לְכָאן וּלְכָאן, שֶׁהוֹגְרִין אוֹתוֹ בָּהֶם, וְהֵם
42 הַנִּקְרָאִין חֹשֶׁב הָאֶפֶד. וְהַפֶּל אָרוּג זֶהָב תְּכֵלֶת
43 וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ עַל שְׂמֹנֶה וָעֶשְׂרִים

כח, לא ולט, כב) להורות כי המעיל היה כולו מעשה אורג, בלי שום מעשה מחט כלל, ואם כן על כרחנו שלא היה לו בית יד. (15) כן כתב הרמב"ן שם. וכן יש ללמוד ממה שנאמר (שם כח, לד) "פעמון זהב ורמון פעמון זהב ורמון על שולי המעיל", הרי שהיו לו שני שוליים. (16) יש לעיין למה דקדק רבינו וכתב פי המעיל - משמע רק פי המעיל. ועיין במנחת חינוך שם שכתב, שכל המעיל חוץ מפיו דינו ככל בגדי כהונה, שאינו לוקה אלא דרך השחתה. (17) ביומא עב. אמרו "המקרה בגדי כהונה לוקה, שנאמר לא יקרע". ומזה שלא כתב רבינו "דרך השחתה" אלא בבגדי כהונה ולא בפי המעיל, נראה שבפי המעיל חייב מלקות אף שאינו דרך השחתה, אבל שאר בגדי כהונה דווקא דרך השחתה. וראיה לדבריו ממה שאמרו (זבחים צה.) "מעיל שנטמא מכניסו בפחות משלש על שלש ומכבסו, משום שנאמר לא יקרע", ואילו בגדי כהונה אחרים קורע בחוץ ומכניסו בפנים (שם צד:), הרי שבמעיל אסור לקרוע אף שאינו מכווין להשחתה, ואילו בשאר בגדי כהונה, אם אינו מכווין להשחתה מותר.

ד. וּמִבֵּיא תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי, כֹּל מִין מְשֻׁלָּשֶׁת שְׁזוּר שְׂמֹנֶה, לְפִי שֶׁנֶּאֱמַר בְּשׁוּלָיו מְשֻׁזָּר¹⁸. נִמְצָאוּ חוּטֵי הַשּׁוּלִים אֶרְבָּעָה וָעֶשְׂרִים¹⁹. וְעוֹשֶׂה אוֹתָן כְּמִין רְמוּנִים שֶׁלֹּא פְתַחוּ פִּיהֶן²⁰, וְתוֹלָה אוֹתָן בַּמַּעֲלִל. וּמִבֵּיא שָׁנִים וְשִׁבְעִים זוּגִים, וּבָהֶם שָׁנִים וְשִׁבְעִים עֶנְבּוּלִים²¹, הַכֹּל זֶהָב²², וְתוֹלָה בּוֹ שֵׁשׁ וָשִׁלְשִׁים בְּשׁוּלֵי כִנָּף זֶה וְשֵׁשׁ וָשִׁלְשִׁים בְּשׁוּלֵי כִנָּף זֶה. וְהַזּוּג עִם הָעֶנְבּוּל הַתָּלוּי בֵּין שְׁנֵיהֶם כְּאֶחָד²³ נִקְרָא פְּעָמוֹן. עַד שִׁיְהִיו שׁוּלָיו מְשֻׁנִּי צְדָדָיו פְּעָמוֹן²⁴ וְרִמּוֹן פְּעָמוֹן וְרִמּוֹן²⁴.

(18) "ומקום שנאמר בו משזר לבד, צריך שיהיו חוטן כפול שמונה" (למעלה פרק ח הלכה יד). (19) שהרי הם שלושה מינים, וכל אחד כפול שמונה. (20) זבחים פח: ש"דרך רימונים השוהין באילן אחר גמר בישולם מתפתחים מאליהן כדרך שעושים קליפי אגוזים החיצונות". (21) מה שתלוי בתוכן לקשקש. (22) כן הוא בפסוק (שמות כח, לג) "ופעמוני זהב". (23) ומזה שנאמר (שם לט, כה) "בתוך הרמונים", לא בתוך החלל קאמר (=כלומר, בתוך הרימונים עצמם), אלא ביניהם (רש"י בזבחים שם), ומזה שכתב "בין שניהם" זהו דלא כרש"י שם שפירש "פעמון אחד בין שני רימונים". (24) ולפי זה היה מספר הרימונים כמספר הפעמונים וכן מפורש במדרש רבה (ויקרא פרשה כא אות ו): רבנן אמרי בע"ב [=72] זוגין ובע"ב [=72] רימונים.

ה. הַזֶּהָב שֶׁבְּאַרְיֵגַת הָאֶפֶד וְהַחֹשֶׁן הָאֶמֶר בַּתּוֹרָה, כִּכָּה הוּא מַעֲשָׂהוּ: לּוֹקֵחַ חוּט אֶחָד זֶהָב טָהוֹר²⁵ וְנוֹתְנוֹ עִם שֵׁשׁ חוּטִין שֶׁל תְּכֵלֶת וְכוּפֵל הַשִּׁבְעָה חוּטִין כְּאַחַת. וְכֵן הוּא עוֹשֶׂה חוּט זֶהָב עִם שֵׁשׁ שֶׁל אֶרְגָּמָן, וְחוּט אֶחָד עִם שֵׁשׁ שֶׁל תּוֹלַעַת שָׁנִי, וְחוּט אֶחָד עִם שֵׁשׁ שֶׁל פְּשָׁתִים. נִמְצָאוּ אֶרְבָּעָה חוּטֵי זֶהָב, וְנִמְצָאוּ כֹל הַחוּטִים שְׂמֹנֶה וָעֶשְׂרִים. שֶׁנֶּאֱמַר: וַיִּרְקְעוּ אֶת פָּחֵי הַזֶּהָב וְגוֹמֵר לַעֲשׂוֹת בַּתּוֹף

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי כ"ה שבט - ספר עבודה - הלכות כלי המקדש קמז

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

40 יומא עב. ורבינו הוסיף "דרך קלקול". אבל לתקן - מותר.

י"א. נמצא פשלוּבש האפוד עם החשן - יהיה החשן
על לבו בשנה, והאפוד מאחוריו. וחשב האפוד
קשור על לבו תחת החשן. ושתי כתפות האפוד על
שתי כתפיו. ושתי עבותות זהב יורדות מעל כתפיו
מקאן ומקאן מכתפות האפוד עד טבעות החשן.
ושגי חוטי תכלת מרפסין מתחת אצילי ידיו משתי
טבעות החשן התחתונות עד שתי טבעות כתפות
האפוד התחתונות, שהם למעלה מן החשב.

פרק עשירי

(1) יתבאר סדר לבישת הבגדים, ושמצות עשה לעשות אותם.

א. כיצד סדר לבישת הבגדים? לובש המכנסים
תחלה², וחוגר את המכנסים למעלה מטבורו מעל
מתניו. ואחר כך לובש הכתנת. ואחר כך חוגר את
האבנט כנגד אצילי ידיו³, ומקיפו כרך על כרך עד
שגומר וקושר.

(2) אף-על-פי שבפסוק קדמה כתונת למכנסים, שכן נאמר
(ויקרא ו, ב) "ולבש הכהן מדו (היא הכתונת - רש"י) בד,
ומכנסי בד ילבש על בשרו", ועוד נאמר (שם טז, ד) "כתונת
בד קודש ילבש, ומכנסי בד יהיו על בשרו" - למדו חז"ל
ביומא כג: "מניין שלא יהיה דבר קודם למכנסים? תלמוד-
לומר (שם ו, ג בכהן הדיוט) ומכנסי בד ילבש על בשרו"
- "משמע, שלובש בעודו ערום, שאין עליו אלא בשרו"
(רש"י שם). וכן נאמר בכהן גדול (שם טז, ד) "ומכנסי בד
יהיו על בשרו" (תוספות שם ד"ה מניין), וראה להלן הלכה
ג. (3) בזבחים יח: "אין חוגרין לא למטה ממתינהו ולא
למעלה מאציליהו אלא כנגד אצילי ידיהו" (על צלעותיהו
כנגד המפרק - רש"י).

ב. ועל האבנט מפרש בקבלה: ולא יחגרו ביצע -
במקום שמזיעין. וכך קבל יונתן בן עוזיאל מפי
הנביאים ותרגם: על לביהיון יסרון⁶. ואחר כך
צונג במצנפת כמין כובע⁷.

(4) שם. במקום שהבשר נכפל על הבשר ומתחמם ומזיע
(רש"י שם). (5) ביחזקאל שם. (6) על הלב לאו דוקא,
אלא סמוך ללב. וכן פירש"י בזבחים שם, שהיו חוגרים
כנגד אצילי ידיהם כנגד הלב ולא על הלב. (7) ובכהן
גדול, להלן הלכה ג, כתב רק "צונג במצנפת", ולא כתב
"כמין כובע". וראה למעלה פ"ח הלכה ב.

ג. כהן גדול אחר שחוגר באבנט⁸ לובש המעיל⁹.
ועל המעיל - האפוד והחשן, וחוגר בחשב האפוד
על המעיל מתחת החשן. ולפיכך נקרא מעיל
האפוד, שחוגרו באפוד. ואחר כך צונג במצנפת,
וקושר הציץ למעלה מן המצנפת¹⁰. ושערו היה
נראה בין ציץ למצנפת¹¹, ושם היה מניח תפלין בין
ציץ למצנפת.

חוטין, כמעשה החשן. ותופר עליו³⁶ שתי כתפות,
כדי שיהיו על כתפות הכהן. וקובע על כל כתף
וכתף אבן שהם מרבע³⁷ משקע בבית של זהב,
ומפתח על שתי האבנים שמות השבטים, ששה
על אבן זו וששה על אבן זו, כתולדותם.
וכותבין שם יוסף 'יהוסף', ונמצאו עשרים וחמש
אות באבן זו, ועשרים וחמש אות באבן זו. וכך
היו כתובין³⁸:

ראובן	שמעון
לוי	יהודה
יששכר	זבולן
נפתלי	דן
גד	אשר
יהוסף	בנימן

(35) כמו שנאמר (שם, ח) "וחשב אפודתו אשר עליו
כמעשהו ממנו יהיה". הרי שממנו יהיה, כלומר, ארוג מתוכו
וכן פירש רש"י שם. (36) כמו שנאמר (שם, ז) "שתי
כתפות חוברות יהיו לו אל שני קצותיו וחובר". הרי שאינם
צריכים להיות ארוגים ממנו אלא מחוברים במחט, וכן פירש
רש"י שם. (37) מרובע ממש אי אפשר, שהרי שמות
השבטים עליו, ואם כן ארכו יותר על רחבו (קריית ספר).
(38) וגבי חושן לא נתבאר בדברי רבינו איך היה סדר
כתיבתם. ומדברי רבינו בפירוש המשנה יומא פרק ז שכתב
"וכיוון שזכרנו מה שהיה כתוב בחושן, אודיעך איך היו
שמות השבטים כתובים על אבני האפוד" - נראה שרק
באבני האפוד היה הסדר הזה.

9 והאבן שקתוב בה ראובן - על כתפו הימנית. והאבן
שקתוב בה שמעון - על כתפו השמאלית. ועושה
בכל כתף שתי טבעות: אחת מלמעלה בראש הכתף,
ואחת מלמטה לכתף למעלה מן החשב. ונותן שתי
עבותות זהב בשתי טבעות שלמעלה, והם הנקראים
שרשרות.

י. ואחר כך מכניס קצות העבותות של חשן
בטבעות של מעלה בכתפות האפוד, ומכניס שגי
פתילי התכלת שבשולי החשן בשתי הטבעות של
מעלה מחשב האפוד, ומורידין את השרשרות
שבטבעות כתפות האפוד עד טבעות החשן
העליונות, כדי שידבקו זה בזה ולא יזח³⁹ החשן
מעל האפוד. וכל המזיח חשן מעל האפוד ומפרק
חבורן דרך קלקול - לוקה⁴⁰.

(39) לשון ניתוק ולשון ערבי הוא (רש"י שם, כח).

קמח שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי כ"ה שבט - ספר עבודה - הלכות כלי המקדש

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

חול עמקן". שבר משמע, לבדו ילבש (רש"י שם). (19) כן הוא בתוספתא מנחות פ"א (הוצאת צוקרמנדל עמ' 513 7) ובירושלמי עירובין פ"י הלכה יג. אבל דעת רש"י (זבחים יח.) שאפילו אם הוסיף עליהם שום בגד בעולם, הרי הוא בכלל יתור בגדים. וכן יש ללמוד ממה שאמרו שם יח: (הובא למעלה). וכן הוא בספרא פ' צו פרק ב הלכה א: "יכול לא ילבש עמהם בגדי קודש, אבל ילבש עמהם בגדי חול, תלמוד-לומר ומכנסי בד ילבש על בשרו". (20) שכיון שאינו כהן, הרי הוא כזר ששמש שחייב מיתה (ראה למעלה).

- 16 ו. נֶאֱמַר בַּבִּגְדֵי כְהֻנָּה: עַל בְּשָׂרוֹ וּלְבָשָׁם²¹ - מִלְמַד,
- 17 שְׂלֹא יִהְיֶה דָּבָר חוּצָץ בֵּין בְּשָׂרוֹ לְבָגְדִים²². אֶפְלוּ
- 18 נִימָא²³ אַחַת אִו עֶפְרָה²⁴ אוּ כְּנָה מִתְּחָ²⁵ אִם הִיתָה בֵּין
- 19 בְּשָׂר לְבָגָד - הֲרִי זֶה חֲצִיצָה וְעֹבְדוֹתָ פְסוּלָה. לְפִיכָף
- 20 אֵין הַפֶּהן יָכוֹל לַעֲבֹד בְּתַפְלִין שֶׁל יָד, שְׁהָרִי
- 21 חוּצָצָתָ²⁶. אֲבָל שֶׁל רֹאשׁ אֵינָה חוּצָצָתָ, וְאִם רָצָה
- 22 לְהַנִּיחָם בְּשַׁעַת הָעֹבְדָה - מִנִּיחָ²⁷.

(21) נראה שצ"ל: "ילבש על בשרו" (ויקרא ו, ג). וכ"ה בזבחים יט. ובספרא (שם ה"ג) וראה בהר המוריה. [ואולי צ"ל "על בשרו (וגו') ולבשם", שם טז, ד - הרב אנשיל כ"ץ]. (22) זבחים שם. ומשמע שדוקא בגד לבשרו חוצץ, אבל בין בגד לבגד אין חציצה פסולת, וכן דקדק רבינו להלן בהלכה זו "בין בשר לבגד", וכן הוא להלן בהלכה זו. והיינו משום שפסול החציצה למדנו מ"ילבש על בשרו", הרי שכל המדובר בחציצה שבין הבגד לבשר (שו"ת בית הלוי ח"א סי"ג ויריעות שלמה). [אבל בירושלמי (עירובין פ"י הלכה יג) מפורש "שלא יחון בינו לבין בגד, ולא בין בגד לבגד". (23) חוט תלוש מן הבגד. ובנימא מגודלת, ראה להלן הלכה זו. (24) שיש בו ממש. וראה להלן שם בדין אבק דק. (25) זבחים שם. ובכינוה חיה, ראה להלן שם. (26) בין בשר לבגד. (27) שאין כאן חציצה. וגם משום יתור בגדים אין כאן, לפי שאינם בגד (כסף-משנה בשם רש"י שם).

- 23 ז. וְצִרְיָה לְהַזְהִיר²⁸ בְּשַׁעַת שְׁלֹבוֹשׁ, שְׂלֹא יִהְיֶה אֶבֶק²⁹
- 24 בֵּין בָּגָד לְבָשָׂרוֹ, וְלֹא כְּנָה אָף עַל פִּי שֶׁהִיא בְּחִימָם.
- 25 וְשְׂלֹא תִפְגַּס הָרוּחַ בְּשַׁעַת הָעֹבְדָה בֵּין בְּשָׂרוֹ לְבָגְדוֹ,
- 26 עַד שְׁיִתְרַחֵק הַבָּגָד מֵעֲלָיו. וְלֹא יִכְנִיס יָדוֹ תַּחַת
- 27 חִלּוֹקוֹ לְחִיק. וְלֹא יֵצֵא שְׁעָרוֹ מִן הַבָּגָד³⁰. וְלֹא יִהְיֶה
- 28 בָּבָגָד נִימָא מְדַלְּדֵלִית³¹. וְאִם הִיא שֶׁם אֶחָד מִפְּלֵ אֱלוֹ
- 29 - עֹבְדוֹתָ כְּשֶׁרָה.

(28) בכל אלו נסתפקו בגמרא (זבחים יט.) אם הם חוצצים או לא, ולא נפשטה הבעיא, ולכן פסק רבינו שלכתחילה יזהר, אבל אם עבד עבודתו כשירה, שאין בנו כח לפסול העבודה ולחייבו להביא קרבן אחר מספק, שיש לחשוש שיביא חולין לעזרה. ואין לומר: יביא קרבן אחר ויתנה, מאחר שבחטאות ואשמות וקרבנות ציבור אי-אפשר להתנות, ולפיכך לא חילקו בזה (כסף-משנה). (29) דק ואין בו ממש. וראה למעלה הלכה ו בדיון עפר.

(8) כלומר, אחר שלבש מכנסים וכתונת וחגר באבנט, כסדר לבישת הבגדים (למעלה הלכה א). וראה ביומא ה: ו. שיש אומרים שהחגירה באבנט בכהן גדול היתה אחר לבישת כל בגדי כהונה גדולה, בכדי לקיים מה שנאמר (שמות כט, ט) "וחגרת אותם אבנט אהרן ובניו", שהחגירה באבנט צריכה להיות באהרן ובניו בבת אחת. אבל דעת רבינו כדעיה אחרת הלומדת מפרשת צו (ויקרא ח, זיג) שנאמר בה: "ויתן עליו (=על אהרן) את הכתונת, ויחגור אותו באבנט וילבש אותו על המעיל וגו', ואחר-כך נאמר: "ויקרב משה את בני אהרן וגו' ויחגור אותם אבנט", הרי שחגירת הכהן הגדול באבנט, היתה לפני שהתחיל להלביש את בניו. והפסוק הקודם וחגרת אותם אבנט אהרן ובניו, נדרש לטיב האבנט לאמר, שאבנטו של כהן גדול ואבנטו של כהן הדיוט שוים, ששניהם כלאים, ראה למעלה פ"ח ה"א. (9) כן הסדר בתורה (ויקרא שם). "ויחגור אותו באבנט וילבש אותו את המעיל ויתן עליו את האפוד ויחגור אותו בחשב האפוד ויאפוד לו בו, וישם עליו את החושן וגו' וישם את המצנפת וגו' וישם על המצנפת וגו' את ציץ הזהב". (10) מאחורי הראש היה הקשר של הציץ למעלה מן המצנפת, אבל לפניו היתה המצנפת למעלה מן הציץ (מעשה רוקח). [ויתכן כי כן פירש רבינו מה שנאמר (שמות כח, לז): "והיה על המצנפת", ועיין רש"י שם]. (11) זבחים יט.

- 1 ד. מִצְוֹת עֲשֵׂה לַעֲשׂוֹת בָּגְדִים אֱלוֹ¹² וְלַהֲיוֹת הַפֶּהן
- 2 עֹבֵד בֶּהן; שְׁנֵאמַר: וְעֲשִׂיתָ בָגְדֵי קֹדֶשׁ, וְאֵת בְּנֵי
- 3 תִּקְרִיב וְהַלְבַּשְׁתָּם כְּתֹנֶת. וְכֵהן גְּדוֹל שְׁשֻׁמֶשׁ בְּפָחוֹת
- 4 מִשְׁמֵנָה בָּגְדִים¹³ אֱלוֹ, אוּ כֵהן הַדְּיוּט שְׁשֻׁמֶשׁ בְּפָחוֹת
- 5 מֵאֲרַבְעָה בָּגְדִים¹⁴ אֱלוֹ - הוּא הַנִּקְרָא מַחְסֵר בָּגְדִים,
- 6 וְעֹבְדוֹתָ פְסוּלָה¹⁵, וְחִיב מִיתָה בִּידֵי שְׁמִימִם¹⁶, כְּזֶר
- 7 שְׁשֻׁמֶשׁ. שְׁנֵאמַר: וְחִגְרַת אֹתָם אֲבִנֹט וְהִיתָה לָהֶם
- 8 כְּהֻנָּה: בְּזִמְנֵן שְׁבָגְדֵיהֶם עֲלֵיהֶן - כְּהֻנָּתָן עֲלֵיהֶן, אֵין
- 9 בָּגְדֵיהֶן עֲלֵיהֶן - אֵין כְּהֻנָּתָם עֲלֵיהֶן, אֲלֹא הֲרִי הֵם
- 10 כְּזִרִים, וְנֵאמַר: וְהָיָה הַקָּרֵב יוֹמֵת¹⁷.

(12) עשיית הבגדים אינה אלא הכנה למצוות הלבשה והעבודה בהם, וכן נראה מדברי רבינו בספר המצוות (עשה לג), ועיין שם בכלל י (ספר המצוות לעם, עמוד מ). (13) שם יח. (14) סנהדרין פג: (15) זבחים טו: (16) סנהדרין פג. פג: (17) שם:

- 11 ה. כְּשֶׁם שֶׁהַמַּחְסֵר בָּגְדִים חִיב מִיתָה וּפְסוּל
- 12 הָעֹבְדָה, כֶּף הִיתָר בָּגְדִים¹⁸. כְּגוֹן שְׁלֹבֶשׁ שְׁתִּי
- 13 כְּתֻנּוֹת¹⁹ אוּ שְׁנֵי אֲבִנֵטִים, אוּ כֵהן הַדְּיוּט שְׁלֹבֶשׁ
- 14 בָּגְדֵי כֵהן גְּדוֹל וְעֹבֵד - הֲרִי זֶה מִחֻלָּל הָעֹבְדָה, וְחִיב
- 15 מִיתָה²⁰ בִּידֵי שְׁמִימִם.

(18) כן הוא בזבחים יח. ולמדו כן ממה שנאמר (ויקרא א, ח): "וערכו בני אהרן הכהן את הנחתים" - "הכהנים בכיהונן (=היינו בבגדים הראוים להם, שהכהונה נתלית בהם - רש"י), מכאן לכהן הדיוט שלבש בגדי כהונה גדולה ועבד, עבודתו פסולה". ועוד שם יח: "בד, שלא ילבש של

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום חמישי כ"ה שבט – ספר עבודה – הלכות כלי המקדש קמט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

ותמוה ביותר, היאך נכנס הכהן לקודש הקדשים שלא ביוה"כ ובשמונה בגדים ולא בבגדי בד כביוה"כ. וביותר תמוה, היאך נכנס השואל שאינו כהן לקודש הקדשים? ובפרט שמצינו בכמה מקומות שהשאלה ב'אורים ותומים' יכולה להעשות גם בחוץ, כמו למשל בנוגע לחלוקת הארץ בגורל, ומוזבא בגמרא "לא נחלקה אלא בגורל... ולא נחלקה אלא ב'אורים ותומים'. הא כיצד, אלעזר מלובש 'אורים ותומים', ויהושע וכל ישראל עומדים לפניו כו", והרי אין לומר שכל ישראל נכנסו בקודש הקדשים. כמו"כ מצינו בתנ"ך ששאלו ב'אורים ותומים' אפילו מחוץ לבית המקדש ומחוץ לירושלים "בברוך אביתר בן אחימלך אל דוד קילעה אפוד ירד בידו ויאמר (דוד) אל אביתר הגישה האפוד גוי" (שמואל א' ל, א – ח). וכן מצינו ששאל בציקלג, ואעפ"כ כתב הרמב"ם "עומד הכהן לפניו לפני הארון והשואל מאחוריו כו" וצ"ע.

(על"פ יין מלכות ספר עבודה סימן כג)

41) שם. אמרו: "והנשאל, פניו כלפי שכניה". ומפרש רבינו שהיינו כלפי הארון. ורש"י שם פירש כלפי אורים ותומים, ושם המפורש שבתוך הארון, וראה להלן. 42) שם אמרו: "השואל, פניו כלפי נשאל (=הכהן). והנשאל, פניו כלפי שכניה". ולפי פירוש רש"י שהנשאל, פניו כלפי אורים ותומים – פני השואל כלפי פני הכהן. אבל לדעת רבינו שפני הנשאל כלפי הארון, הוכרח לומר שפני השואל לאחוריו הכהן. 43) שם. 44) שם. ולמדו כן ממה שנאמר (במדבר כז, כא): "ושאל לו", משמע לו לבדו, שאין שומע אלא הוא (רש"י שם). 45) שם. "שנאמר ושאל לו לפני ה'", כלומר, וסמוך לו, כבפסוק שם: "על פיו יצא". "ושאל לו על פיו", שמוציא דברים בפיו (רש"י שם). 46) כדרך שאמרה חנה בתפילתה, שנאמר (שמואל א, יג): "וחנה היא מדברת אל לבה רק שפתיה נעות וקולה לא ישמע" (יומא שם). 47) שם בבבלי: "והנשאל אומר, כה אמר ה' עלה והצלה, ר' יהודה אומר אין צריך לומר כה אמר ה' עלה והצלה". ופסק רבינו כר' יהודה ולא כתנא-קמא משום שדעת תנא-קמא כתנא אחר בירושלמי שם פ"ז סוף הלכה ג: "הקול היה שומע", ולכן היה צריך לומר "כה אמר ה'". אבל לפי דעת התנא השני שם (שגם ר' יוחנן בבבלי שם עג: סובר כמותו, וכן פסק רבינו) ש"הכתב בולט" ולא שמע קול מדבר – אינו אומר "כה אמר ה'" (יריעות שלמה). 48) כדעת ר' יוחנן שם עג: וראה לעיל.

25) יב. ואין שואלין על שני דברים באחד⁴⁹. ואם שואל
26) - משיבין על הראשון בלבד⁵⁰. ואין נשאלין בהן
27) להדיא⁵¹, אלא או למלך או לבית דין או למי
28) שצריך הצבור בו. שנאמר: וְלִפְנֵי אֱלֹעָזָר הַכֹּהֵן יַעֲמֹד
29) וְגֹאֲמַר; הוּא - זֶה הַמֶּלֶךְ⁵², וְכָל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל - זֶה הוּא
30) מְשֻׁחַ מִלְחָמָה⁵³ או מִי שְׂצָרָה הַצֹּבֵר בְּשִׂאֲלָתוֹ⁵⁴,
31) וְכָל הָעֵדָה - אֵלָיו בֵּית דִּין הַגָּדוֹל⁵⁵.

(49) שם עג. (50) שם. (51) שם עא: ועג: (52) שהרי

30) [בגמרא שם שאלו: "יצא שער בנגדו, מהו? שער כגופו דמי או לאו". ונראה שרבינו גרס "יצא שער מבגדו, מהו" (ובכ"י מינכן נשמטו המלים "מבגדו מהו שער"). ופירושו לדעת רבינו: שער כגופו, ואם כן צריך שיהא מכוסה, כשם שגופו מכוסה על ידי הבגד, או דילמא לאו כגופו, ולא איכפת לנו אם יצא והוא מגולה]. 31) תלושה קצת, ומחוכרת קצת לבגד.

1 ח. כִּרְךָ עַל בִּשְׁרוֹ בְּגָד³² שֶׁלֹּא בַּמָּקוֹם בְּגָדִים, כְּגוֹן
2 שֶׁכָּרְכוּ עַל אֲצָבָעוֹ אוֹ עַל עֵקְבוֹ: אִם הָיָה בּוֹ שֶׁלֹּשׁ
3 אֲצָבָעוֹת עַל שֶׁלֹּשׁ אֲצָבָעוֹת - הָרִי זֶה חוּצָין וּפּוֹסֵל;
4 פָּחוֹת מִכֵּן - אֵינוֹ חוּצָין. וְאִם הָיָה צִלְצוּל קֶטֶץ³³,
5 הוֹאִיל וְהוּא חָשׁוּב בְּגָד בְּפָנָיו עֲצָמוֹ - הָרִי זֶה פּוֹסֵל
6 וְאִף עַל פִּי שְׁאִין בּוֹ שֶׁלֹּשׁ עַל שֶׁלֹּשׁ.

(32) זבחים שם. (33) חגורה קטנה.

7 ט. כִּהֵן שֶׁלָּקָה בְּאֲצָבָעוֹ³⁴ - מֵתָר לְכִרְךָ עָלֶיהָ גְּמִי
8 בְּשֶׁבֶת³⁵, אוֹ בְּגָד שְׁאִין בּוֹ שֶׁלֹּשׁ עַל שֶׁלֹּשׁ, וְעוֹבֵד.
9 וְאִם נִתְּכָן לְהוֹצִיא דָם³⁶ - אֲסוּר³⁷. וְהוּא שֶׁלֹּא יִחוּץ
10 הַגְּמִי אוֹ הַבְּגָד בֵּין בִּשְׁרוֹ לְכָל בִּשְׁעַת עֲבוּדָה.

(34) זבחים שם, ועירובין קג: (35) ואף-על-פי שגזרו על כל דבר שיש בו משום רפואה, שמא ישחוק הסממנים – במקדש לא גזרו (רש"י שם). (36) כגון שמהדקה בגמי. (37) שאין זה צורך עבודה, ועוד שהוא חובל (רש"י שם).

11 י. עָשׂוּ בְּבֵית שְׁנֵי אֹרִיִּים וְתַמִּים³⁸, כִּדִּי לְהַשְׁלִים
12 שְׁמִנָּה בְּגָדִים³⁹, וְאִף עַל פִּי שֶׁלֹּא הָיוּ נִשְׁאָלִין בָּהֶן.
13 וּמִפְּנֵי מָה לֹא הָיוּ שׁוֹאֲלִין בָּהֶן? מִפְּנֵי שֶׁלֹּא הָיְתָה
14 שָׁם רוּחַ הַקֹּדֶשׁ, וְכָל כִּהֵן שְׁאִינוֹ מְדַבֵּר בְּרוּחַ הַקֹּדֶשׁ
15 וְאֵין שְׂכִינָה שׁוֹרָה עָלָיו - אֵין נִשְׁאָלִין בּוֹ⁴⁰.

(38) כן נראה בקידושין לא: במעשה שביקשו חכמים אבנים לאפוד בימי הבית השני (כסף-משנה). (39) שהחושן והאפוד היו משמונה הבגדים, ראה למעלה פ"ח הלכה ב. וראה עוד למעלה בפ"ז מהלכות בית הבחירה הלכה א. (40) יומא עג:

16 יא. וְכִיצַד שׁוֹאֲלִין? עוֹמֵד הַכֹּהֵן וּפָנָיו לְפָנֵי
17 הָאֲרוֹן⁴¹, וְהַשּׁוֹאֵל מֵאַחֲרָיו, פָּנָיו לְאַחֲרֵי הַכֹּהֵן⁴²,
18 וְאוֹמֵר הַשּׁוֹאֵל: אֲעֵלָה אוֹ לֹא אֲעֵלָה? וְאֵינוֹ שׁוֹאֵל
19 בְּקוֹל רֶם⁴⁴ וְלֹא מְהִירָה בְּלִבּוֹ⁴⁵, אֶלָּא בְּקוֹל נְמוּךְ
20 כְּמִי שֶׁמִּתְפַּלֵּל בֵּינוֹ לְבֵין עַצְמוֹ⁴⁶. וּמִיָּד רוּחַ הַקֹּדֶשׁ
21 לּוֹבֵשׁ אֶת הַכֹּהֵן, וּמִבְּטֵשׁ בַּחֲשֵׁן וְרוּאָה בּוֹ בְּמִרְאֵה
22 הַנִּבְנוּיָה 'עֵלָה' אוֹ 'לֹא תַעֲלֶה'⁴⁷ בְּאוֹתִיּוֹת
23 שְׂבִילֹת⁴⁸ מִן הַחֲשֵׁן כְּגַד פָּנָיו. וְהַכֹּהֵן מְשִׁיבּוֹ
24 וְאוֹמֵר לוֹ: 'עֵלָה' אוֹ 'לֹא תַעֲלֶה'.

~ נקודות משיחות קודש ~

"כיצד שואלין, עומד הכהן לפניו ופניו לפני הארון, והשואל מאחוריו, פניו לאחרי הכהן וכו' ומיד רוח הקודש לובשת את הכהן כו".

32 שְׁהִיָּה מְזוּג וְאָף עַל פִּי שְׁהִפְסִיק וְשִׁתָּה¹⁴ מְעַט מְעַט
33 - חֵיב מִיתָה¹⁵, וּפּוֹסֵל הָעֲבוּדָה¹⁶.

ליהושע נאמר (רש"י שם). (53) מי שכל בני ישראל אתו
לצאת למלחמה אחריו (רש"י שם). (54) שם עא: במשנה:
"ולמי שהציבור צריך בו". (55) שם.

(2) רק כשר לעבודה חייב מיתה ופוסל עבודתו אם עשה
כשהוא שותי יין, אבל חלל שאינו ראוי לכתחילה לעבודה,
שעבד כשהוא שותי יין - אינו מחלל עבודתו (וראה להלן
פ"ו ה"י, שמצד זה שהוא חלל, אינו פוסל עבודתו בדיעבד),
וכמו כן בעל-מום שעבד כשהוא שותי יין - אינו חייב
מיתה (וראה להלן שם ה"א שמצד שהוא בעל-מום, אין בו
אלא חיוב מלקות), שנאמר (ויקרא י, ט): "יין ושכר אל
תשת אתה ובניך אתך", ולמדו מזה ('ספרא' פ' שמיני פ"א
ה"ג): "אתה ובניך, מה אתה כשר, אף בניך כשרים, יצאו
חללים ובעלי מומים". (3) ב'ספר המצוות' (לא-תעשה עג)
כתב רבינו: "מבין האולם ולמזבח". וראה משנה-למלך
להלן פ"ו ה"א. (4) אף שבפסוק (שם) נאמר: "בבואכם אל
אהל מועד" - אמרו ב'ספרא' (שם, ה"ד): "מניין לעשות
המזבח כאהל מועד, תלמוד-לומר וכו', נאמר כאן בואכם,
ונאמר להלן (שמות ל, כ) בענין קידוש ידיים ורגלים) בבואם,
מה (בבואכם) (בבואם) וכו' המזבח כאהל מועד וכו', אף
בבואכם אל אהל מועד וכו' המזבח כאהל מועד", ועי' רש"י
ויקרא שם. (5) ועל הכניסה לבדה אינו חייב מיתה אלא
מלקות (כסף-משנה, וראה להלן ה"ט, ו'ספר המצוות'
שם). (6) בזבחים יז, ב: "מניין לשתוי יין שאם עבד חלל,
תלמוד-לומר (ויקרא שם, ט"ו) יין ושכר אל תשת וגו'
ולהבדיל בין הקודש ובין החול (= עבודה שאתה עובד
בשכרות, קרויה חול. רש"י). ולמדו (שם יח.) ממחוסר
בגדים, שאף עבודה שאינו חייב עליה מיתה - פסולה היא.
(7) היינו עבודות שהזר חייב עליהן מיתה, נתבארו להלן
פ"ט ה"ב (זבחים, שם). (8) כן הוא בברייתא כריתות יג,
ב - בדברי תנא-קמא, ולמדו כן ממה שנאמר (ויקרא שם):
"יין ושכר" ש"אין אסור אלא כדי לשכר, וכמה כדי לשכר,
רביעית יין". (9) ולא מזוג במים (כריתות, שם) כדברי רבי
אליעזר. (10) שאם הפסיק בו אינו דרך שכרות (שם כנ"ל).
(11) שבפחות מזה אינו משכר (שם). (12) תוספתא כריתות
פ"א. (13) אבל איסור יש, כמבואר בכריתות שם, לדעת
תנא-קמא בברייתא: "יין מוזהרין עליו כל שהוא, ומוזהרין
עליו מגיתו". אבל ברור שאין לוקים עליהם, שהרי על
כלשהו ודאי שאין לוקין כמו בכל איסורים שבתורה, ומכיון
שאינו לוקה על יין כלשהו, אינו לוקה גם על יין מגיתו,
ששניהם לא משכרים (כסף-משנה). (14) בדפוס רומי:
ושתה (הרב אנשיל כ"ץ). (15) ראה בראב"ד.
(16) בכריתות שם, אמרו כן על מזוג: "הא ברביעית, הא
ביותר מרביעית", ומזה למד רבינו גם להפסיק ושהה בו.

34 ב. הִיָּה שְׁכּוֹר מְשָׁאָר מְשִׁקִּין הַמְשְׁפִּירִין¹⁷ - אָסוּר
35 לְהִפְגֵּס לְמִקְדָּשׁ. וְאִם נִכְנַס וְעָבַד וְהוּא שְׁכּוֹר מְשָׁאָר
36 מְשִׁקִּין הַמְשְׁפִּירִין, אָפְלוּ מִן הַחֵלֶב אוּ מִן הַדְּבָלָה -
37 הָרִי זֶה לֹקָה, וְעֲבוּדָתוֹ פְּשָׁרָה. שְׁאִין חֵיבִין מִיתָה
38 אֲלָא עַל הַיֵּין בְּשַׁעַת עֲבוּדָה, וְאִין מְחַלֵּל עֲבוּדָה
39 אֲלָא שְׁכּוֹר מִן הַיֵּין.

(17) בכריתות, שם: "רבי יהודה אומר יין, אין לי אלא יין.

1 יג. זֶה שְׁאֵתָה מוֹצֵא¹⁸ בְּדַבְרֵי נִבְיָאִים שְׁהִפְהִינִים הָיוּ
2 חוֹגְרִין אֲפֹד בַּד - לֹא הָיוּ כְּהִנִּים גְּדוֹלִים, שְׁאִין
3 הָאֲפֹד שֶׁל כֹּהֵן גָּדוֹל אֲפֹד בַּד. וְאָף הַלְוִיִּם הָיוּ
4 חוֹגְרִין אוֹתוֹ; שְׁהִרִי שְׁמוּאֵל הַנְּבִיא לְוִי הָיָה, וְנֶאֱמַר
5 בוֹ: נַעַר חֲגוּר אֲפֹד בַּד. אֲלָא אֲפֹד זֶה הָיוּ חוֹגְרִים
6 אוֹתוֹ בְּנֵי הַנְּבִיאִים וּמִי שֶׁהוּא רִאשִׁי שֶׁתְּשַׁרְהָ עָלָיו
7 רוּחַ הַקֹּדֶשׁ, לְהוֹדִיעַ כִּי הִגִּיעַ זֶה לְמַעַלְת כֹּהֵן גָּדוֹל
8 שְׁמִדְבָּר עַל פִּי הָאֲפֹד וְהַחֲשֵׁן בְּרוּחַ הַקֹּדֶשׁ.

(56) כן הוא בירושלמי סנהדרין פרק י הלכה ב, על מה
שנאמר (שמואל-א כב, יח) "ויסוב דואג האדומי ויפגע הוא
בכהנים וימת ביום ההוא שמונים וחמשה איש נושא אפוד
בד" - "לא כן תני ר' חייה, אין ממנין שני כהנים גדולים
כאחת, אלא מלמד שכולן ראויין להיות כהנים גדולים".

סלקו להו הלכות פלי המקדש

הלכות ביאת המקדש

9 יֵשׁ בְּכָלֶלֶן חֲמֵשׁ עֶשְׂרֵה מִצְוֹת. שְׁתֵּי מִצְוֹת עֲשֵׂה,
10 וְשְׁלֹשׁ עֲשֵׂרֵה מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה, וְזֶהוּ פֶּרֶטֶן: (א)
11 שְׁלֹא יִכְנֹס כֹּהֵן שְׁכּוֹר לְמִקְדָּשׁ. (ב) שְׁלֹא יִכְנֹס בוֹ
12 כֹּהֵן פְּרוּעַ רֹאשׁ. (ג) שְׁלֹא יִכְנֹס בוֹ כֹּהֵן קְרוּעַ בְּגָדִים.
13 (ד) שְׁלֹא יִכְנֹס כֹּהֵן בְּכָל עֵת לְהִיכָל. (ה) שְׁלֹא יֵצֵא
14 כֹּהֵן מִן הַמִּקְדָּשׁ בְּשַׁעַת הָעֲבוּדָה. (ו) לְשַׁלַּח טְמָאִים
15 מִן הַמִּקְדָּשׁ. (ז) שְׁלֹא יִכְנֹס טְמֵא לְמִקְדָּשׁ. (ח) שְׁלֹא
16 יִכְנֹס טְמֵא לְהֵר הַבֵּית. (ט) שְׁלֹא יִשְׁמֵשׁ טְמֵא. (י)
17 שְׁלֹא יִשְׁמֵשׁ טָבֹול יוֹם. (יא) לְקַדֵּשׁ הָעוֹבֵד יָדָיו
18 וְרַגְלָיו. (יב) שְׁלֹא יִכְנֹס בַּעַל מוֹם לְהִיכָל וְלִמְזִבְחָה.
19 (יג) שְׁלֹא לַעֲבֹד בַּעַל מוֹם. (יד) שְׁלֹא יַעֲבֹד בַּעַל מוֹם
20 עוֹבֵר. (טו) שְׁלֹא יַעֲבֹד זָר.
21 וּבִאֵוֶר מִצְוֹת אֵלּוּ בְּפָרְקִים אֵלּוּ:

פָּרֶק רִאשׁוֹן

(1) יבאר שכהן הכשר לעבודה ששתה יין לא יכנס מן
המזבח ולפנים, ומה דינו אם שיכור משאר משקים
המשכרים.

23 א. כָּל כֹּהֵן הַכֹּשֶׁר לְעֲבוּדָה², אִם שָׁתָה יֵין - אָסוּר
24 לוֹ לְהִכְנֹס מִן הַמִּזְבֵּחַ³ וּלְפָנִים⁴. וְאִם נִכְנַס וְעָבַד⁵ -
25 עֲבוּדָתוֹ פְּסוּלָה⁶, וְחֵיב מִיתָה בִּידֵי שָׁמַיִם⁷; שְׁנֶאֱמַר:
26 וְלֹא תָמְתוּ. וְהוּא שְׁשִׁתָּה רְבִיעִית⁸ יֵין חִיִּי בִּבְתָּ¹⁰
27 אַחַת מִיָּין שֶׁעָבְרוּ עָלָיו אַרְבָּעִים יוֹם¹¹; אֲבָל אִם
28 שָׁתָה פְּחוֹת מִרְבִּיעִית יֵין, אוּ שָׁתָה רְבִיעִית וְהִפְסִיק
29 בָּהּ, אוּ מְזִגָה בְּמִים, אוּ שְׁשִׁתָּה יֵין מִגִּתוֹ בְּתוֹךְ
30 אַרְבָּעִים אָפְלוּ יָתֵר מִרְבִּיעִית - פְּטוּר¹², וְאִינוּ מְחַלֵּל
31 עֲבוּדָה¹³. שָׁתָה יָתֵר מִרְבִּיעִית מִן הַיֵּין, אָף עַל פִּי

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי כ"ה שבט - ספר עבודה - הלכות ביאת המקדש קנא

מתוך מהדורות וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

13 שְׂהוּא, או יִשָּׁן מֵעַט, או הִלָּךְ²⁶ כְּדֵי מִיל - פָּכַר עֶבֶר
14 הֵינָן וּמִתֵּר לְעֶבֶד²⁷. אָבָל אִם שָׁתָה יוֹתֵר מִרְבִּיעִית,
15 אָפְלוּ מְזוּג - שָׁנֵת מֵעַט או הִדְרָךְ מוֹסִיפִין
16 בְּשִׁכְרוּתוֹ²⁸. אֵלֹא יִשָּׁהֵא לְפִי הַשְּׁכָרוֹת עַד שֶׁלֹּא
17 יִשָּׂאֵר מִשְׁכָּרוֹתוֹ שׁוֹם דָּבָר שֶׁפְּעוּלָם.

25 בכריתות שם, אמרו שבאופן זה מותר להורות, ומכאן
שמותר גם לעבוד עבודה (כסף-משנה). ולמעלה ה"א כתב:
שתה רביעית וכו' מזוג במים כו' פטור, ונראה שפטור אבל
אסור - שם מדובר כשהיה רביעית חוץ מן המים, ולפיכך
כשמזוג במים - פטור אבל אסור, וכאן מדובר כשהיין היה
פחות מרביעית, והמים השלימוהו לרביעית, ולפיכך מותר
גם לכתחילה (כסף-משנה). (26) דוקא הלך, אבל רכיבה
כדי מיל, אינה מפיגה, כמבואר בעירובין, שם. (27) לענין
עבודה, מפורש כן בסנהדרין כב, ב. ולענין הוראה בעירובין
סד, ב. (28) דוקא כשהלך, אבל רכוב מפיג בשלשה מילין,
כמו שמבואר בעירובין, שם.

18 ו. אֲנָשִׁי מִשְׁמָר²⁹ מִתְּרִין לְשָׁתוֹת³⁰ יֵין בְּלִילוֹת, אָבָל
19 לֹא בִימֵי שִׁפְתָן³¹. וְאָפְלוּ שָׂאֵר בְּתֵי אֲבוֹת³² שֶׁל
20 מִשְׁמָר שָׂאִין עֲבוֹדָתָן הַיּוֹם; שָׂמָא תַּכְפֹּד³³ הָעֲבוֹדָה
21 עַל אֲנָשִׁי בֵּית אָב³⁴ שֶׁל יוֹם, וְיִצְטָרְכוּ לְאַחֲרִים
22 מֵאֲנָשִׁי מִשְׁמָרָתָן לְסִיעָן. וְאֲנָשִׁי בֵּית אָב שֶׁל אוֹתוֹ
23 הַיּוֹם אֲסוּרִים לְשָׁתוֹת בֵּין בָּיִם בֵּין בְּלִילָה³⁵; שָׂמָא
24 יִשָּׁתָה בְּלִילָה³⁶ וְיִשְׁפִּים לְעֲבוֹדָתוֹ וְעֵדִין לֹא סָר יֵינוּ
25 מֵעֲלִיו³⁷.

29 עשרים וארבעה משמרות כהונה היו, כל משמר עובד
בשבוע שלו, ראה למעלה פ"ד מהל' כלי המקדש ה"ג.
30 תענית טו, ב - במשנה. (31) בשבוע שלהם.
32 שהמשמר מתחלק לבתי אבות כמנין ימות השבוע, כל
אחד עובד ביומו (למעלה שם ה"א). (33) שם יז, א.
34 שם טו, ב - במשנה. (35) כלומר, בלילה שלפני היום,
וראה להלן. (36) בגמרא (שם יז). אמרו: אנשי בית-אב לא
ביום ולא בלילה, מפני שהן עוסקין תמיד בעבודה". ופירש
רש"י (שם טו): "לפי שהיו מעלין כל הלילה אברים
ופדרים", וכן כתב רבינו בפירוש המשנה, שם. ומכאן השיגו
הראב"ד. ואמנם צ"ע מהיכן למד רבינו כן (ועי' כסף-
משנה). וגם לשון המשנה מוכיח כנ"ל, שהרי אמרו: "לא
ביום ולא בלילה", הרי מדובר בלילה שלאחר היום, ועי'
בגליון הגרע"א. (37) ראה למעלה ה"ה.

26 ז. כָּל כֹּהֵן שִׁיּוּדָע³⁸ מֵאִי זֶה מִשְׁמָר הוּא וּמֵאִי זֶה
27 בֵּית אָב הוּא, וְיִוָּדַע שְׁבִתִּי אֲבוֹתָיו קְבוּעִים בְּעֲבוֹדָה
28 [הַיּוֹם] - אָסוּר לוֹ לְשָׁתוֹת יֵין כָּל אוֹתוֹ הַיּוֹם. הֵיחָ
29 יוּדָע מֵאִי זֶה מִשְׁמָר הוּא, וְאֵינוּ מִפִּיר בֵּית אָב שֶׁלוֹ
30 - אָסוּר לוֹ לְשָׁתוֹת כָּל אוֹתָהּ שִׁבְתָּ³⁹ שְׁמִשְׁמָרָתוֹ
31 עוֹבְדִין בָּהּ. לֹא הֵיחָ מִפִּיר⁴⁰ מִשְׁמָרָתוֹ וְלֹא בֵּית
32 אֲבוֹתָיו - הֵדִין נוֹתֵן שָׂאֵסוּר לְשָׁתוֹת יֵין לְעוֹלָם; אָבָל
33 תַּקְנָתוֹ קִלְקְלָתוֹ⁴¹, וְהָרִי הוּא מִתֵּר לְשָׁתוֹת תְּמִיד,
34 שְׂאֵינוּ יָכוֹל לְעֶבֶד עַד שִׁיקָבַע בְּבֵית אָב שֶׁלוֹ
35 ובמשמרתו.

שאר משכרים מניין, תלמוד-לומר ושכר, אם-כן מה תלמוד-
לומר יין, על יין במיתה, ועל שאר משקין באזהרה". והנה
בגמרא שם מבואר שיש מחלוקת בזה שת"ק סובר שדוקא
יין, משום שלמדים מנזיר, ורבי יהודה סובר שבכל
המשכרים חייב מלקות, ורבי אליעזר סובר שאפילו ביין
אינו חייב, אלא אם שתה דרך שכרות. ובגמרא שם אמרו:
"הלכה כרבי אליעזר". וקשה על רבינו שפסק ככולם: לענין
פחות מרביעית יין, פסק (בה"א) שמוזהר עליו לכתחילה,
כדברי תנא-קמא. ולענין מזוג ושתייה בבת אחת, פסק (שם)
כרבי אליעזר. וכאן פסק כרבי יהודה, שהוא לוקה, ודלא
כרבי יהודה במה שפסק שעבודתו כשירה, שהרי לדברי רבי
יהודה - עבודתו פסולה (ראה בבכורות מה: וברש"י שם),
וצריך-עיון, ועי' ב'כסף משנה' והמלבי"ם ('התורה והמצוה'
שם) כתב שמה שפסק כאן שאם היה שיכור משאר
המשכרים, הרי זה לוקה ועבודתו כשירה, אין זה מפני
שפסק כרבי יהודה, אלא מפני שהוא בעל-מום (בכורות שם,
במשנה), ומכיון שהוא מום הפוסל באדם ולא בבהמה -
לוקה ואינו מחלל עבודה, כמו שפסק להלן (פ"ו ה"ו). וראה
בגליון הגרע"א על הרמב"ם בשם מהר"ם גלאנטי.

1 ג. וְכִשֵּׁם שְׂאֵסוּר לִכְהֵן לְהַכֵּס לְמִקְדָּשׁ מִפְּנֵי
2 הַשְּׁכָרוֹת, כִּף אָסוּר לְכָל אָדָם, בֵּין כֹּהֵן בֵּין יִשְׂרָאֵל,
3 לְהוֹרוֹת¹⁸ בְּשָׂהוּא שְׂתֵי. אָפְלוּ אָבָל תְּמָרִים¹⁹ או
4 שָׁתָה חֶלֶב וְנִשְׁתַּבְּשָׁה דַעְתּוֹ מֵעַט - אֵל יוֹרֶה.
5 שְׂנֵאֲמָר: וְלְהוֹרוֹת אֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. וְאִם הוֹרֶה²⁰ בְּדָבָר
6 שֶׂהוּא מִפְּרִשׁ בַּתוֹרָה עַד שִׁיַּדְעוּהוּ הַצְּדוּקִים²¹ -
7 מִתֵּר. כְּגוֹן שֶׁהוֹרֶה שֶׁהִשְׁרִץ טָמֵא, וְהִצְפִּידָע טְהוֹר,
8 וְהִדָּם אָסוּר, וְכִיּוּצָא בְּזֶה.

18 בתוספתא כריתות פ"א: "וכשם שאם היה כהן פסול
בעבודה וחייב מיתה, כך אם היה חכם או תלמיד-חכם אסור
ללמד ולהורות. רבי יוסי ברבי יהודה אומר, אם היה חכם
מותר ללמד". (19) בככותב י, ב: "אמר רב, אכל תמרים
- אל יורה". ולפי הלשון הראשון, שלא חילקו בין אם אכל
תמרים לחוד, לבין אם אכל תמרים לאחר אכילה. וכתבו
שם ה'תוספות' ד"ה אמר, שאף-על-פי שרב פסק כרבי
אליעזר שאינו חייב על שאר המשכרים, אסור הוא להורות,
וכן משמע בבכורות שם, שגם למאן דלא מחייב בשאר
משכרים, ואין עבודתו מחוללת, פסול הוא לעבודה, והוא-
הדין שאסור להורות. וזה מתאים לדברי המלבי"ם למעלה.
(אבל צריך-עיון, הרי בבכורות שם פסלוהו מטעם בעל-מום,
ולענין הוראה אין לפסול בעל-מום). (20) כריתות, שם.
(21) מקור דברי רבינו בהוריות ד, א - שהמורה בדבר
שהצדוקים מודים בו - אינו הוראה. ועי' ש"ך ליו"ד סי'
רמב"ם ס"ק כא.

9 ד. וּמִתֵּר לְשִׁכּוֹר לְלַמֵּד תּוֹרָה²², וְאָפְלוּ הַלְכוֹת
10 וּמִדְרָשׁוֹת, וְהוּא שֶׁלֹּא יוֹרֶה²³. וְאִם הֵיחָ חָכָם²⁴ קְבוּעַ
11 לְהוֹרָאָה - לֹא יִלְמַד, שֶׁלְמִדּוֹ הוֹרָאָה הִיא.

22 כרבי יוסי ברבי יהודה בתוספתא שם, ובגמרא שם.
23 הלכה למעשה. כנ"ל. (24) כריתות יג, ב.

12 ה. שָׁתָה כְּדֵי רְבִיעִית בְּלֶבֶד וְהֵיחָ בָּהּ מִיָּם²⁵ כָּל

קנב שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום חמישי כ"ה שבט – ספר עבודה – הלכות ביאת המקדש

מתוך מהדורות וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

הדיט העובד מגלח משלשים יום לשלשים יום, אבל כהן שאינו עובד אינו צריך לגלח אפילו בזמן המקדש, וראה בראב"ד ובכסף-משנה. (48) שלמים פרועי ראש משותיי יין (תענית, שם). (49) הוריות יא, ב. (50) אפילו שלא כדרך אבלות (ספר המצוות ל"ת קסג). וראה למעלה פ"ה מהל' כלי המקדש ה"ו. (51) על מת (הל' כלי המקדש, שם). (52) אפילו שלא בשעת עבודה (ספר המצוות לא-תעשה קסד, והל' כלי המקדש שם). (53) זהו טעם למה שאסרה התורה לפרוס ולפרוע, אבל כיון שאסור – אסור הוא אפילו בשעה שאינו במקדש, ראה למעלה הל' כלי המקדש, שם. אבל צריך עיון, הרי מן התורה אינו חייב להיות תמיד במקדש, ראה למעלה שם ה"ז. וראה ב"ריעות שלמה'.

14 יא. פמה הוא גדול פָּרַע? שְׁלִשִּׁים יום. פְּנִיזִיר⁵⁴,
15 שְׁנָאֵמֶר בו: גִּדְּל פָּרַע שְׁעֵר רָאשׁו, וְאֵין נְזִירוֹת פְּחוּתָה
16 מְשֻׁלָּשִׁים יוֹם⁵⁵. לְפִיכָף, פְּהֵן הִדְיוֹט הַעוֹבֵד⁵⁶ - מְגַלֵּחַ
17 מְשֻׁלָּשִׁים יוֹם לְשֻׁלָּשִׁים יוֹם.

(54) סנהדרין כב, ב. (55) "ודבר זה הלכה מפי הקבלה" (פ"ג מהל' נזירות ה"ב). (56) דווקא עובד, ראה למעלה ה"י.

18 יב. וְאֵנְשֵׁי⁵⁷ מְשֻׁמְרִי⁵⁸ אֲסוּרִין לְסַפֵּר⁵⁹ וּלְכַבֵּס⁶⁰
19 בְּשִׁפְתָּן⁶¹, כְּדִי שְׁלֹא יַעֲלוּ לְמִשְׁמֶרְתָּן כְּשֶׁהֵן מְגַלְלִין⁶²,
20 אֲלֹא מְגַלְחִין⁶³ וְרוֹחֲצִין⁶⁴ וּמְכַבְּסִין קִדָּם שְׁיַעֲלוּ.

(57) תענית טו, ב - במשנה, וראה למעלה פ"ו מהל' כלי המקדש ה"א. (58) ראה למעלה שם פ"ד ה"ג. (59) במשנה, שם: "אנשי משמר ואנשי מעמד אסורין מלספר ומלכבס, ובחמישי מותרין מפני כבוד השבת". והשמיט רבינו כאן את הפיסקא האחרונה, והביאה רק למעלה בפ"ו שם לענין אנשי מעמד (ראה כסף-משנה, משנה-למלך ואור-שמח). (ונראה שדעת רבינו שבבא זו "ובחמישי מותרין וכו'" אינה מכוונת לאנשי משמר שבתחילת הדברים, אלא לאנשי מעמד שבסוף. שהרי כתב ה'מאירי' (תענית שם, בפירוש המשנה ד"ה אנשי משמר) "וגדולי המפרשים שואלים, והלא כהנים מיהא חייבים לספר משלשים לשלשים (ראה למעלה ה"א), ומה ניוול יש כאן. ועוד אילו הגיע יום שלשים בתוך שבתם, לא יהו מספרין, וכי דוחין אסור תורה מדין גזירה. ובמחילה מהם אין כאן קושיא, שאף בפרע שבתוך שלשים יש קצת ניוול, ועליו הוא אומר שאם לא ספרו לפני שבתם, לא יספרו בתוך שבתם, הא אם הגיע יום שלשים שלהם, ודאי חייבים לספר אף בשבתם". ומכיון שמדובר בתוך שלשים יום, שמותרים לעבוד עבודה במקדש, לא מסתבר שיתירו להם לספר לכבוד שבת – שלא יהא כבוד שבת חמור מכבוד המקדש, והרי הוקשו שבת ומקדש זה לזה (יבמות ו:), ויש אומרים שלמדו מורא שבת ממורא מקדש ('ראים' סי' צח). אבל באנשי מעמד הדברים אמורים כשעברו שלשים יום, שבמקדש אסורים הם בעבודה, ולכן התירו להם לספר לכבוד השבת, וראה להלן ה"ג בדברי 'הר המוריה'. (60) אין הכוונה לבגדי כהונה, שהרי אין מכבסין אותם (פ"ח

(38) בתענית יז, א: "מכאן אמרו (מזה שאפילו אנשי משמר שלא היו עובדים באותו היום כלל, גם כן אסורים לשותות יין – רש"י), כל כהן שמכיר משמרתו ומשמרת בית-אב שלו, ויודע שבתו אבותיו קבועין שם, אסור לשותות יין כל אותו היום". (39) כל אותו שבוע בין ביום ובין בלילה, שעל כל יום יש להסתפק, אולי באותו יום היו עובדים. (40) שם. (41) כלומר, קלקלה זו, היינו הבלבול הזה שנתבלבלו המשמרות – זו היא תקנתו. (וראה בפ"א מהל' מגילה ה"ח).

1 ח. פְּהֵן שְׁגֵדֵל שְׁעֵר⁴² - אֲסוּר לוֹ לְהַפְּסֵם⁴³ מִן
2 הַמִּזְבֵּחַ וּלְפָנָיו. וְאֵם נִכְנֵס וְעֹבֵד - חֵזֵב מִיתָה⁴⁴ בְּיָדֵי
3 שְׂמִים, כְּשֶׁפּוֹר שְׁעֵבֵד⁴⁵. שְׁנָאֵמֶר: וְיֵין לֹא יִשְׁתּוּ כָּל
4 כְּהֵן, וְרָאשָׁם לֹא יִגְלַחוּ וּפָרַע לֹא יִשְׁלַחוּ - מֵה
5 שְׁתוּיֵי יֵין בְּמִיתָה, אֶף מְגַדְלֵי פָּרַע בְּמִיתָה.

(42) ראה להלן ה"א. (43) ראה למעלה ה"א, ולהלן ה"ט"ו. (44) אבל לא חילל עבודתו (להלן ה"ט). (45) סנהדרין פג, ב. ואף-על-פי שנאמר מפורש במקרא (ויקרא י, ו) "ראשיכם אל תפרעו, ובגדיכם לא תפרומו ולא תמותו", וב'ספרא' פ' שמיני (מכילתא דמלואים, הלכה מא) אמרו: "ולא תמותו, ממשמע לאו אתה שומע הן". (וראה במועד קטן כד. ובחידושי הריטב"א שם) – יתכן כי הוצרכו לדרוש הפסוק הנ"ל, כי הפסוק שבפרשת שמיני אינו מספיק, שאפשר לומר שהוא נאמר רק לשעה ולא לדורות. ולאחר שכבר למדנו מהפסוק בדברי קבלה "יין לא ישתו וגו'" שדין פרועי ראש כדין שתויי יין, נתגלה לנו על-ידי-זה כי הפסוק בפ' שמיני הוא גם לדורות, ושוב יש ללמוד ממנו לקרועי בגדים, ראה להלן ה"ד, ועי' בחידושים המיוחסים להר"ן בסנהדרין (כב:). וב'ספר המצוות' (לא-תעשה קסג) הביא רבינו הפסוק הנ"ל "ראשיכם אל תפרעו וגו'", לחייב מיתה, עיי"ש.

6 ט. וְאֵין פְּרוּעֵי הָרָאשׁ מְחַלְלִין עֲבוֹדָה⁴⁶. אֶף עַל פִּי
7 שֶׁהוּא בְּמִיתָה - עֲבוֹדָתָה כְּשֶׁרָה.

(46) תענית יז, ב - שלא הוקשו לשותוי יין אלא לענין מיתה, ולא לענין חילול (שם).

8 י. כְּשֶׁם שְׁאֵין הַכְּהֻנִּים מְזַהְרִין עַל הַיֵּין אֲלֹא בְּשַׁעַת
9 בִּיאָה לְמִקְדָּשׁ⁴⁷, כִּף אֵין אֲסוּרִין לְגַדֵּל פָּרַע אֲלֹא
10 בְּשַׁעַת בִּיאָה לְמִקְדָּשׁ⁴⁸. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כִּכְהֵן
11 הִדְיוֹט; אֲבָל כְּהֵן גְּדוֹל אֲסוּר⁴⁹ לְגַדֵּל פָּרַע⁵⁰ וּלְקַרְעַ
12 בְּגָדָיו⁵¹ לְעוֹלָם⁵², שֶׁהִרִי תָמִיד הוּא בְּמִקְדָּשׁ⁵³. וּלְכָף
13 נֶאֱמַר בו: אֶת רָאשׁוֹ לֹא יִפְרַע וּבְגָדָיו לֹא יִפְרֹם.

(47) שם יז, א: "שתויי יין בזמן ביאה הוא דאסור" (שנאמר (ויקרא י, ח) "יין ושכר אל תשת אתה ובניך אתך בבואכם אל אהל מועד וגו'"). ובפירוש המיוחס לרש"י שם הביא מיהזקאל (מד, כא) "ויין לא ישתו כל כהן בבואם אל החצר הפנימית". לא העתיק כמו שכתוב בגמרא שם "בזמן ביאה" שבזה אפשר לטעות שהכוונה בזמן שבית המקדש קיים (ראה בפירוש המיוחס לרש"י שם) אלא "בשעת ביאה" כלומר, כשהוא עובד. וכן כתב להלן ה"א: "כהן

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שישי כ"ו שבט - ספר עבודה - הלכות ביאת המקדש קנג

מתוך מהדורות וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ולמעלה הי"ד. (75) בכלים פ"א מ"ט: "בין האולם ולמזבח מקודש ממנו, שאין בעלי מומין ופרועי ראש נכנסים לשם". וסובר רבינו כמאן דאמר ביומא מד, ב - שמעלות דאורייתא, ועי' ראב"ד. (76) כן הוא ב'ספרא' פ' שמיני פ"א ה"ד: "ומנין שאינו חייב אלא בשעת עבודה, תלמוד-לומר אתה ובניך", ומפרש רבינו, בשעת עבודה בשעה הראויה לעבודה, כלומר, ביום ולא בלילה (כסף-משנה).

טז. ודין הנכנס פכה מן המזבח ולפנים ודין היוצא משם אחד הוא⁷⁷. פיצד? כגון ששטה רביעית זין בין האולם ולמזבח או קרע בגדיו שם ויצא - לוקה. וכן אם עבד פיציתא - חייב מיתה.

(77) 'ספרא' שם.

יז. וכן אסור לכל אדם, בין כהן בין ישראל, להפגס למקדש פלו, מתחלת עזרת ישראל ולפנים, כשהוא שתוי זין או שפור או פרוע ראש דרך נוול⁷⁸ או קרוע בגדים, אף על פי שאינו באזהרה; שאין זה פבוד ומורא לפית הגדול והקדוש⁷⁹ שפגס בו מנוול. אבל ישראל שגדל שעריו עד שפגעשה מחלפת⁸⁰ ולא היה דרך נוול - הרי זה מתיר להפגס לעזרת ישראל.

(78) כן יש ללמוד ממה שאמרו (תענית יז). שלא יכנס למשמרתן כשהן מנוולין. ראה למעלה הי"ב. (79) ראה למעלה פ"ז מהל' בית הבחירה ה"א-ב. (80) שהרי שמואל הנביא היה נזיר (נזיר סו.), שנאמר (שמואל-א א, יב) "ומורה לא יעלה על ראשו" (נזיר שם) ונזיר עולם היה (פ"ג מהל' נזירות ה"ט), והיה יושב בבית ה' עד עולם (שם, כב), ובי'לקוט שמעוני' יואל א בשם מדרש: "יואל בן פתואל (בן שמואל), רבנן אמרין למה נקרא שמו פתואל שהיה מסלסל בשעריו ככתולה הזאת". והיינו כדי שלא יהיה מנוול ('אור שמח'). (וממה שאמרו (נזיר מח:)) "מי שהיה כהן-גדול והוא נזיר", אין להקשות, לפי שבתוך שלשים יום אינו נקרא פרוע ראש).

יום שישי כ"ו שבט ה'תשע"ט

פרק שני

יבואר בו שאין כהן גדול נכנס לקודש הקדשים אלא ביום הכפורים, ודין כהן הנכנס לקודש שלא בשעת עבודה.

א. אין כהן גדול נכנס לקדש הקדשים אלא מיום הכפורים ליום הכפורים². וכהן הדיוט נכנס לקדש³ לעבודה בכל יום⁴.

(2) בשעת עבודה. (3) להיכל. (4) להקטיר הקטורת על מזבח הזהב שהוא בהיכל (כסף משנה). וכן להדליק המנורה, ולדיושון מזבח הפנימי, ולהטבת הנרות, וראה למעלה בפרק ה מהלכות כלי המקדש הלכה יא שהיו נכנסים להיכל להשתחוות.

ב. והזהרו כל הפהנים שלא יפגסו לקדש או לקדש

שם ה"ה), אלא לבגדי חול שלו ('יריעות שלמה'). (61) בשבוע שלהם. (62) ראה להלן הי"ז. ואף-על-פי שעוד לא עברו שלשים מיום תגלחתו, רצו חכמים שלא יהיה עליו אפילו ניוול קצת (ראה למעלה). ובכיבוס הכוונה, שלא יכנס בבגדי חול שלו כשהם מלוכלכים (ראה למעלה). (63) שערות ראשם. (64) נראה שעל רחיצת הראש אמרו כן ('מאירי' תענית יז).

יג. מי ששלמה⁶⁵ משמרתו בתוך הרגל⁶⁶ - מתיר לגלח פרגל⁶⁷. אבל אם שלמה בערב הרגל⁶⁸ - אינו מגלח אלא בערב הרגל⁶⁹.

(65) מועד קטן יז, ב - כדעת תנא-קמא. (66) (כשחל הרגל בשבת או באחד בשבת, כמו שפירשו הריטב"א והר"ר ידידיה תלמיד ר"י מפריש שם, ולא היה יכול לגלח בערב הרגל, כמו שכתבנו למעלה בהלכה הקודמת, שלדעת רבינו לא התירו בחמישי מפני כבוד השבת אלא באנשי מעמד ולא באנשי משמר, ראה בריטב"א והר"ר ידידיה שם, ובי'הר המוריה' כאן). (67) מאחר שלא יכול לגלח בערב הרגל, כנ"ל. (68) כגון שהיה הרגל בשני בשבת (הריטב"א והר"ר ידידיה שם) ויכול לגלח ביום ראשון ערב הרגל. (69) ולא ברגל.

יד. דין קרועי בגדים ודין פרועי ראש אחד הוא. שנאמר: ראשיכם לא תפרעו⁷⁰ ובגדיכם לא תפרמו ולא תמתו; הא אם עבד⁷¹ והוא קרוע בגדים - חייב מיתה בידי שמים, אף על פי שעבודתו פשרה ולא חללה⁷².

(70) צ"ל: אל תפרעו. (71) 'ספרא' פ' שמיני, מכילתא דמלואים הלכה מא. וראה למעלה ה"ח. (72) כמו פרוע ראש (למעלה ה"ט). (ומה שכתב למעלה (כלי המקדש פ"ח ה"ד. ועיי"ש הערה ל), שאם היו בגדיו מקורעין עבודתו פסולה, היינו מטעם מחוסר בגדים. וכאן מדובר כשתקנו הקרע בשלילה (= תפירה שאינה ישרה), שלגבי מחוסר בגדים אין זה בגד קרוע, כיון שתוקן, אבל לגבי קרוע בגדים, אף-על-פי שהוא שלול, כיון שלגבי אבלות דינו כקרוע, שהרי מותר לעשות כן לאחר שבעה (פ"ט מהל' אבל ה"א) - עודנו קרוע כדרך שקורעים על המתים, ראה בהלכה הסמוכה).

טו. יראה לי, שכל כהן הפשר לעבודה, אם נכנס מן המזבח ולפנים⁷³ והוא שתוי זין או שפור משאר המשקין, או פרוע ראש, או קרוע בגדים פדרך שקורעין על המתים⁷⁴, אף על פי שלא עבד עבודה - הרי זה לוקה⁷⁵; הואיל והוא ראוי לעבודה ונכנס בשעת העבודה⁷⁶ מנוול פכה, והרי הוא מזוהר שלא יפגס.

(73) ראה למעלה ה"א, ולהלן פ"ו ה"א. (74) כלומר, כשיעור שקורעים על מת, שהוא טפח (פ"ח מהל' אבל ה"ב). שהרי מהפסוק הנ"ל "בגדיכם לא תפרמו" למדו (מועד קטן כד). דין קריעה על המת, ראה ב'יריעות שלמה',

- 1 הקדשים שלא בשעת עבודה. שְׁנֵאֵמָר: וְאֵל יבא
2 בְּכָל עֵת אֶל הַקֹּדֶשׁ⁷ - זֶה קֹדֶשׁ הַקֹּדְשִׁים; מִבֵּית
3 לַפָּרֶכֶת - לְהַזְהִיר⁸ עַל כָּל הַבֵּית.⁹
- 4 ג. כִּהֵן שֶׁנִּכְנָס לְקֹדֶשׁ הַקֹּדְשִׁים¹⁰ בְּשָׂאָר יָמוֹת
5 הַשָּׁנָה¹¹, בֵּין כִּהֵן הַדְּיוֹט בֵּין כִּהֵן גָּדוֹל, אוֹ כִּהֵן גָּדוֹל
6 שֶׁנִּכְנָס לוֹ בַּיּוֹם הַכַּפּוּרִים שְׁלֹא בְּשַׁעַת הָעֲבוּדָה -
7 חֵיב מִיתָה בְּיַד שְׁמַיִם; שְׁנֵאֵמָר: וְלֹא יָמוֹת. וְכִמְהָ
8 פְּעָמִים הוּא נִכְנָס לְשֵׁם בַּיּוֹם הַכַּפּוּרִים? אַרְבַּע, כִּמּוֹ
9 שִׁיתִּבָּאָר בְּמִקּוֹמוֹ. וְאִם נִכְנָס חֲמִישִׁית - חֵיב מִיתָה
10 בְּיַד שְׁמַיִם¹².
- 11 ד. וְהִנֵּכְנָס לְקֹדֶשׁ חוּץ לְקֹדֶשׁ הַקֹּדְשִׁים¹³ שְׁלֹא
12 לְעֲבוּדָה אוֹ לְהִשְׁתַּחֲוֹת¹⁴, בֵּין הַדְּיוֹט בֵּין גָּדוֹל -
13 לֹקָה, וְאִינוֹ חֵיב מִיתָה. שְׁנֵאֵמָר: אֶל פְּנֵי הַפָּרֶכֶת¹⁵
14 וְלֹא יָמוֹת - עַל קֹדֶשׁ הַקֹּדְשִׁים בְּמִיתָה, וְעַל שָׂאָר
15 הַבֵּית בְּלֹא וְלֹקָה.
- 16 ה. כִּהֵן שֶׁיָּצָא מִן הַמִּקְדָּשׁ בְּשַׁעַת הָעֲבוּדָה בְּלִבָּד -
17 חֵיב מִיתָה. בֵּין כִּהֵן גָּדוֹל בֵּין כִּהֵן הַדְּיוֹט¹⁶. שְׁנֵאֵמָר:
18 וּמִפְּתַח אֹהֶל מוֹעֵד לֹא תֵצֵא וְפָן תִּתֵּן. כְּלוּמָר, לֹא
19 תִּתְּנוּ עֲבוּדָה וְתֵצֵאוּ מִבְּהָלִים וְדַחוּפִים מִפְּנֵי גִזְרָה
20 זֹאת. וְכֵן זֶה שְׁנֵאֵמָר כִּכְהֵן גָּדוֹל: וּמִן הַמִּקְדָּשׁ לֹא יֵצֵא
- 16 בספרא פרשת שמני (מכילתא דמילואים הלכה מב' (ג): "ומן המקדש לא יצא ולא יחלל, אימתי אינו יוצא ולא יחלל הוּא אומר בשעת עבודה וכו', אין לי אלא אהרן ובניו שנתרבו בשמן המשחה וכו', מניין לכהנים של כל הדורות? תלמוד לומר כי שמן משחת ה' עליכם". וסובר רבינו, שהכוונה אף לכהנים הדיוטים שבכל הדורות, שאף על פי שנאמר (ויקרא י, ז) "כי שמן משחת ה' עליכם" וזה אינו אלא ככהן גדול, שהרי לדורות רק הוא נמשח בשמן המשחה. מכיוון שלא נאמר "כי בשמן הקדש נמשחתם", על כרחו שאין הכוונה לכהנים גדולים הנמשחים בשמן, אלא אף לכהנים הדיוטים שאינם נמשחים, אבל משחת ה', שנמשחו בו בני אהרן, היא עליהם לדורות, כמו שנאמר (שמות מ, יד-טו) "ואת בניו תקריב וגו' ומשחת אותם וגו' והיתה להיות להם משחתם לכהונת עולם" (כסף משנה בשם הרמב"ן בספר המצוות ובפירושו על התורה סוף פרשת צו).
- 17 ו. אם כן, מפני מה נשגת אזהרה זו¹⁷ כִּכְהֵן גָּדוֹל? שֶׁכִּהֵן הַדְּיוֹט שֶׁהָיָה בְּמִקְדָּשׁ בְּעֲבוּדָתוֹ וְשָׁמַע שְׁמֹת לוֹ מִת שֶׁהוּא חֵיב לְהִתְאַבֵּל עָלָיו, אֵף עַל פִּי שֶׁאִינוֹ יוֹצֵא מִן הַמִּקְדָּשׁ¹⁸ - אִינוֹ עוֹבֵד, מִפְּנֵי שֶׁהוּא אוֹנֵן; וְאִם עֹבֵד וְהוּא אוֹנֵן שֶׁל תוֹרָה - חָלַל עֲבוּדָתוֹ, בֵּין בְּקָרְבָן יָחִיד בֵּין בְּקָרְבָן צִבּוּר. אֲבָל כִּהֵן גָּדוֹל עוֹבֵד בְּשֶׁהוּא אוֹנֵן¹⁹, שְׁנֵאֵמָר: וּמִן הַמִּקְדָּשׁ לֹא יֵצֵא וְלֹא יִחַלֵּל. כְּלוּמָר, יֵשֵׁב וְיַעֲבֹד עֲבוּדָה שֶׁהָיָה עוֹסֵק בָּהּ²⁰ וְאִינָהּ מִתְחַלֵּלֶת.
- 18 ו. וּמִנֵּין שֶׁעֲבוּדַת הָאוֹנֵן פְּסוּלָה? מִקָּל וְחִמָּר: אִם בְּעַל מוֹם, שֶׁאֵיכָל בְּקֹדְשִׁים, אִם עֹבֵד - חָלַל; אוֹנֵן, שֶׁהוּא אֶסוּר בְּקֹדְשִׁים, שְׁנֵאֵמָר: לֹא אֲכַלְתִּי בָּאֵנִי מִמֶּנּוּ - דִּין הוּא שִׁיחֲלָל²¹.
- 21 בספר המצוות עשה קסה הביא רבינו מהפסוק "ומן המקדש לא יצא ולא יחלל" (ויקרא כא, יב) - "הא אחר שלא יצא חילל".
- 22 ח. וְאֵף עַל פִּי שֶׁכִּהֵן גָּדוֹל עוֹבֵד אוֹנֵן - אֶסוּר לְאֲכֹל²² בְּקֹדְשִׁים; שְׁנֵאֵמָר²³: וְאֲכַלְתִּי²⁴ תַּשְׁאֵת הַיּוֹם הַיְיֵטֵב בְּעֵינֵי יְיָ. וְכֵן אִינוֹ חוֹלֵק לְאֲכֹל בְּעֵרֶב²⁵. אוֹנֵן שֶׁעֹבֵד - אִינוֹ לֹקָה²⁶. וּמִתָּר לִגְע בְּקֹדְשִׁים²⁷ אֵף עַל

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שישי כ"ו שבט - ספר עבודה - הלכות ביאת המקדש קנה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- 1 פ' שלא טבל; שלא עשו מעלה אלא באכילה²⁸,
- 2 אכל בנגיעה - הרי זה טהור, כמו שיתבאר במקומו.
- 22) הוריות יב: "כהן גדול מקריב אונן ולא אוכל".
- 23) באהרן הכהן הגדול. (24) בזבחים קא. אמרו שאין
- ללמוד מפסוק זה אלא לקדשי שעה. וקדשי דורות למדו
- בקל וחומר ממעשר שני, שנאמר בו (דברים שם): "לא
- אכלתי באוני ממנו". (25) זבחים צח: צט. [שאף על פי
- שכהן גדול שאינו אונן, אינו זקוק לחלוקה, אלא נוטל כמה
- שרוצה (למעלה פרק ה מהלכות כלי המקדש הלכה יב
- ולהלן פרק י מהלכות מעשה הקרבנות הלכה יח) - כשהוא
- אונן, אינו נוטל אפילו בחלוקה]. (26) משום שאין בו לאו
- מפורש, אלא נלמד בקל וחומר או מדקדוק הכתוב "לא יצא
- ולא יחלל" - "הא אחר שלא יצא חלל", ראה למעלה הלכה
- ז. ואין עונשים מן הדין, וראה בכסף משנה. (27) שם צח:
- במשנה לפי הנוסחא שלפנינו. וכן כתב בפרק י"ב מהלכות
- אבות הטומאות הלכה טו. ובפירוש המשנה שם "אונן אינו
- נוגע". אבל בפירוש המשנה נוסחת ארץ ישראל הוגה שאונן
- אסור לאכול בקדש (תוספות יום טוב שם). (28) שטובל
- לפני האכילה (פסחים צא: וחגיגה כא. והלכות אבות
- הטומאות שם).

36) בברייתא של ר' שמעון (זבחים ומועד קטן שם) "בזמן שהוא שלם ולא בזמן שהוא אונן" ואונן אינו אלא ביום המיתה, אבל בגמרא מועד קטן שם למדו מהברייתא הנ"ל גם לאבל וכן מפורש בתוספתא זבחים תחילת פרק י"א שאין האונן מביא קרבנות כל שבעה. (37) בזבחים שם: "ר' שמעון אומר שלמים (ויקרא ג, א "ואם זבח שלמים קרבנו") כשהוא שלם (שדעתו מיושבת עליו) מביא, ואינו מביא כשהוא אונן, מניין לרבות את התודה וכו' העולה וכו' בכור מעשר ופסח וכו' חטאת ואשם וכו' העופות והמנחות והיין והעצים והלבונה, תלמוד לומר שלמים קרבנו כל קרבנות שהוא מביא, כשהוא שלם מביא ואינו מביא כשהוא אונן". (38) במועד קטן טז. למד כן ר' שמעון ממה שנאמר (יחזקאל מד, כז) "וביום בואו וגו' יקריב חטאתו" "בזמן שראוי לביאה ראוי להקרבה, בזמן שאינו ראוי לביאה אינו ראוי להקרבה". (39) [זו היא מחנה לוי, שהמצורע נשלח גם ממנה, שכן נאמר בו "וביום בואו". היינו כשהוא בא ביום השמיני לעזרת נשים לשער ניקנור (פרק ד מהלכות מחוסרי כפרה הלכה ב) שהוא מחנה לוי. ולפי זה פשוט שהוא הדין לזב, שאף הוא נשלח מחוץ למחנה לוי, שאינו משלח קרבנותיו. אבל טמא שרץ וכיוצא בו, שמותר לו להיכנס למחנה לוי, משלח הוא קרבנותיו]. (40) ש"כ כל אותם שנים שהיו ישראל במדבר מנודין היו (=לשמים) ושלחו קרבנותיהם", והסתפקו חז"ל בזה שמא מנודה לבריות חמור ממנודה לשמים (מועד קטן טו:). ואף על פי שאינו רשאי לבוא עם העם, שאסור לעמוד בארבע אמותיו - ייתכן שאינו דומה למצורע, שאינו ראוי לבוא כלל אפילו יחידי, ואילו מנודה ראוי לבוא יחידי. (41) שמכיוון שלא נפשטה הבעיא אין לנו לפוסלו מספק. וכן דעת רבינו בכל הבעיות שבקרבנות.

- 3 ט. אי זהו אונן? זה שמת לו מת מן הקרובים
- 4 שהוא חייב להתאבל עליהן²⁹, ביום המיתה בלבד -
- 5 הוא הנקרא אונן דין תורה³⁰, ולילה הוא אונן
- 6 מדברי סופרים³¹.
- 29) "אמו ואביו, בנו ובתו, ואחיו ואחותו מאחיו" (פרק ב מהלכות אבל הלכה א, עיין שם). (30) ומחלל עבודתו (למעלה הלכה ו). (31) מדרבנן, ואינו מחלל עבודתו. כרבי שמעון וכרבי.
- 7 י. ומת ששהה ימים ואחר כך נקבר - כל אותם
- 8 הימים שאחר יום המיתה הוא אונן מדבריהם, וכן
- 9 יום הקבורה, ואינו תופש לילה³². לפיכך, מי שמת
- 10 לו מת וקברו לאחר יום המיתה - כל יום הקבורה
- 11 אינו מקריב ואינו אוכל בקדשים מדבריהם, וטובל
- 12 ואוכל לערב. ויום שמועה קרובה³³ ויום לקוט
- 13 עצמות³⁴ - הרי הוא כיום קבורה, שאינו תופש לילה
- 14 ואפלו מדבריהם. לפיכך טובל ואוכל בקדשים
- 15 לערב. אבל יום המיתה - כשם שאסור לאכול בו
- 16 קדשים מן התורה, כך אסור לאכול בלילה
- 17 מדבריהם; חוץ מן הפסח בלבד, שהוא אוכל
- 18 לערב³⁵, כמו שיתבאר במקומו.

יב. טמא שרץ וכיוצא בו⁴² והערל משלחין את קרבנותיהם⁴³ ומקריבין עליהן; חוץ מפסח⁴⁴, שאין שוחטין אותו על טמא שרץ⁴⁵, ואין שוחטין על הערל פסח, כמו שיתבאר. אבל טמא מת⁴⁶ - אין מקריבין עליו קרבן כלל⁴⁷ עד שיהיה⁴⁸.

(42) [שראויים לבוא לעזרת נשים. אבל זב שאינו ראוי לבוא לעזרת נשים - אינו בכלל זה. והמדובר בטמא שרץ שלא טבל ולפיכך אין שוחטין עליו קרבן פסח, כדלהלן, אבל אם טבל - שוחטין עליו גם קרבן פסח, כמפורש בפרק ו מהלכות קרבן פסח הלכה א.]. (43) בפסחים סב. "בכל הזבחים ערל וטמא משלחין קרבנותיהם". וכן הוא בזבחים כב: (44) שאין שוחטין אותו אלא על מי שראוי לאכול. (45) כל זמן שלא טבל. (46) זבחים שם. ולמדו כן ממה שנאמר בפסח (במדבר ט, י"א) "איש איש כי יהיה טמא

(32) כדעת חכמים שם ק: ולא כדעת רבי (שם) שיום הקבורה תופס לילה. (33) בתוך שלושים יום למיתתו. (34) ברייתא בזבחים ק: שגם יום שמועה קרובה וגם יום ליקוט עצמות אינם תופשים לילותיהם אפילו מדרבנן, הרי שימים אלו אינם אלא מדרבנן. (35) פסחים שם. שכיוון שאננות לילה אינה אלא מדרבנן - באכילת קדשים שאינה אלא מצוות עשה, לא ביטלו חכמים דבריהם, אבל בפסח שהוא בכרת, ביטלו חכמים דבריהם.

ולנפש וגו' ועשה פסח לה' בחודש השני וגו', ואפילו אם חל שביעי שלו להיות בערב פסח והוא עליו כדון וגם טבל, שהוא ראוי לאכול בלילה אין שוחטין וזורקין עליו, כמפורש בפרק ו מהלכות קרבן פסח שם. והוא הדין לקרבן אחר. (47) בזבחים שם נחלקו בזה ריש לקיש וזקני דרום, ואמרו שם, שגם לזקני דרום אין שוחטין עליו לכתחילה, ואם כן לריש לקיש המחמיר - פסול אפילו בדיעבד (כסף משנה). (48) היינו אחר הזאות וטבילה, וביום השמיני שלו, ראה למעלה.

פרק שלישי

(1) תתבאר בו המצוה לשלח טמאים מן המקדש, ושלח שטומאתו חמורה מחבירו - חמור שילוחו ממנו.

1 א. מִצְוַת עֲשֵׂה לְשַׁלַּח כָּל הַטְּמָאִים מִן הַמִּקְדָּשׁ,²
2 שְׁנֵאמֶר: וַיִּשְׁלְחוּ מִן הַמִּחְנֶה³ כָּל צָרוּעַ וְכָל זָבָה וְכָל
3 טָמֵא לִנְפֶשׁ.⁵

(2) ראה ספר המצוות, עשה לא. (3) שלש מחנות היו: מחנה שכינה, מחנה לוי ומחנה ישראל, ראה למעלה פ"ז מהלכות בית הבחירה הלכה יא. וכאן המדובר במחנה שכינה (להלן הלכה ב הערה ה). (4) ראה פסחים סו: ונפלה מצוה זו בדברים כג, א "ויצא אל מחוץ למחנה", ואמרו בספרי תצא (דברים שם) "זו מצות-עשה". (5) כלומר, טמא מת.

4 ב. זֶה הַמִּחְנֶה הָאֶמֶר פֶּאֶן הוּא מִחְנֶה שְׁכִינָה,⁶
5 שֶׁהוּא מִפְתַּח עֲזֹרַת יִשְׂרָאֵל וְלִפְנֵים⁷. שׁוֹמֵעַ אָנִי,⁸
6 שֶׁהַמִּצְוָה וְהַזָּב וְטָמֵא מֵת שֶׁלִּשְׁתֵּן בְּמָקוֹם אֶחָד.⁹
7 תִּלְמִיד לֹמֵר בְּמִצְוָה: בְּדֹד יֵשֵׁב, מִחוּץ לַמִּחְנֶה
8 מוֹשְׁבוֹ - זֶה מִחְנֶה יִשְׂרָאֵל¹⁰, שֶׁהוּא מִפְתַּח יְרוּשָׁלַיִם
9 וְלִפְנֵים¹¹. מֵה מִצְרָע¹², שֶׁטָּמְאָתוֹ חֲמוּרָה¹³, חֲמוּר
10 שְׁלֹחוֹ מִשְׁלֹחַ חֲבֵרָה¹⁴; אֵף כָּל שֶׁטָּמְאָתוֹ חֲמוּרָה,
11 חֲמוּר שְׁלֹחוֹ מִשְׁלֹחַ חֲבֵרָה. לְפִיכֵן מְשַׁלְּחִין אֶת
12 הַמִּצְרָע חוּץ לְשֵׁלֶשׁ מִחְנוֹת¹⁵, שֶׁהוּא חוּץ
13 לְיְרוּשָׁלַיִם¹⁶, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְטָמֵא בְּבִיָּאָה¹⁷ מֵה שְׁאֵין
14 הַזָּב מְטָמֵא¹⁸.

(6) ספרי בתחלת פרשת נשא, ופסחים סח. ובספר המצוות (שם): "ומחנה זה האמור כאן הוא מחנה שכינה וכו' ולשון ספרי (פ' נשא במדבר שם) וישלחו מן המחנה, אזהרה לטמאים שלא יכנסו למקדש בטומאה, וכבר נכפל ציווי זה בלשון אחר, והוא אמרו יתעלה כי יהיה בך איש אשר לא יהיה טהור מקרה לילה ויצא אל מחוץ למחנה (דברים כג, יא). רצה כאן באמרו "מחוץ למחנה", מחנה שכינה". (7) שבבית המקדש, כי "כשם שהיו במדבר שלש מחנות: מחנה שכינה ומחנה לוי ומחנה ישראל, כך היו בירושלים. מפתח ירושלים ועד פתח הר הבית - מחנה ישראל, מפתח הר הבית ועד שערי ניקנור - מחנה לוי, משערי ניקנור ולפנים - מחנה שכינה" (תוספתא כלים בבא קמא פ"א, הוצאת צוקרמנדל עמ' 570 10). וראה למעלה בהלכות בית הבחירה שם, ובפירוש המשנה כלים פרק א משנה ח. (8) מהפסוק הנ"ל של "וישלחו מן המחנה כל צרוע וכל זב

ג. וּמְשַׁלְּחִין זָבִין וְזָבוֹת נְדוּת וַיּוֹלְדוּת חוּץ לְשַׁתִּי
15 מִחְנוֹת, שֶׁהוּא חוּץ לְהַר הַבֵּית¹⁹, מִפְּנֵי שֶׁהֵן מְטָמֵאִין
16 הַמְשָׁכָב וְהַמּוֹשֵׁב אֶפְלוֹ מִתַּחַת הָאֶבֶן²⁰ מֵה שְׁאֵין
17 הַמֵּת מְטָמֵא²¹.

(19) ראה למעלה פרק ז מהלכות בית הבחירה הלכה טו, ובכלים פרק א משנה ח. (20) שם בספרי. וביאר זאת רבינו בפ"ו מהלכות מטמאי משכב ומושב הלכה ה, שאם "היו אבנים גדולות למעלה מן הכלי העשוי למשכב או למרכב ונישא הזב על האבנים מלמעלה, נטמא המשכב או המרכב ונעשה אב טומאה". (21) כן הוא בנדה סט: וכן נראה בשבת פג:

ד. טָמֵא מֵת, אֶפְלוֹ הַמֵּת עֲצָמוֹ - מֵתָר לְהַכְנִס לְהַר
19 הַבֵּית²²; שְׁנֵאמֶר: וַיִּקַּח מִשָּׁה אֶת עֲצָמוֹת יוֹסֵף עִמּוֹ
20 - עִמּוֹ בְּמִחְנֶה הַלְוִיָּהּ.
21

(22) כל הלכה זו היא בתוספתא כלים בבא קמא פרק א, והובאה בפסחים סז. נזיר מה. וסוטה כ.

ה. הַחֵיל²³ - מְשַׁלְּחִין מִמֶּנּוּ עוֹבְדֵי פֹכְכִים וְטָמְאֵי
22 מֵת וּבוֹעֲלֵי נְדוּת²⁴; אֶבֶל טָבוֹל יוֹם²⁵ נִכְנָס לְשָׁם,
23 שֶׁכֶּכֶּר טָבֵל²⁶.
24

(23) ראה למעלה פ"ה מהלכות בית הבחירה הלכה ג כי "לפנים ממנו (=מהר הבית) סורג מקיף סביב גובהו עשרה טפחים, ולפנים מן הסורג החיל גובהו עשר אמות". (24) כלים שם. וכן הוא למעלה שם פרק ז הלכה טז. וכל זה מדרבנן, אבל מן התורה אפילו בעזרת נשים מותרים, שכל זה מחנה לוי עד עזרת ישראל, ראה ר"ש ורא"ש פרק א ממסכת כלים משנה ח. (25) שטבל ולא העריב שמשו. (26) כן נראה במשנה שם שרק מעזרת נשים משלחים אותו. וכן כתב גם בפירוש המשנה שם: "ולא נרחיק טבול יום מן החיל כמו (מה) שהרחקנו טמא מת, לפי שטבול יום כבר נטהר, ואינו מטמא את האדם כטמא מת", וראה ספרי שם.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שישי כ"ו שבט - ספר עבודה - הלכות ביאת המקדש קנז

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

המוקפות חומה, ראה להלן). (39) ראה פירוש רא"ש כלים פרק א משנה ז: "והוא שיהיו מוקפות מימות יהושע בן נון, דומיא דבתי עיר חומה דדרשינן ב' בהר איש כי ימכור בית מושב עיר חומה, יכול הקיפה חומה מכאן ולהבא, ת"ל בית מושב עיר חומה, שהיא מוקפת חומה מימות יהושע בן נון". וכן כתב הר"ש שם. (40) בכלים שם: "עירות המוקפות חומה מקודשות ממנה, שמשלחין מתוכן את המצורעים", וראה גם למעלה פרק ז מהלכות בית הבחירה הלכה יג. (41) כן כתב רבינו גם בפירוש המשנה לכלים פרק א בסוף משנה ח. (ויתכן כי כן מפרש רבינו דברי רב חסדא בפסחים שם הנ"ל).

ט. נִכְנַס הַמִּצְרֵעַ לְהַר הַבֵּית - לֹקֵה שְׁמוֹנִים.⁴² אָבֵל טֵמֵא מֵת.⁴³ או טָבֹול יוֹם.⁴⁴ שְׁנֵכְנַס לְעִזְרַת נָשִׁים, או מְחַסֵּר כְּפוּרִים.⁴⁵ שְׁנֵכְנַס לְעִזְרַת יִשְׂרָאֵל, אָף עַל פִּי שְׂאִינוּ לֹקֵה - מִפֵּין אוֹתוֹ מִפֶּת מְדֻרוֹת.⁴⁶

(42) ארבעים על כניסתו לירושלים, וארבעים על כניסתו להר הבית, ראה תוספתא כלים שם: "נכנסו מצורעים לפניו מן החומה לוקין את הארבעים, זבין וזבות נדות ויולדות להר הבית - לוקין שמונים", ובהגהת הגר"א מגיה: "כו' ויולדות שנכנסו להר הבית לוקין ארבעים (וכ"ה בפסחים שם), מצורע שנכנס להר הבית לוקה שמונים". אבל פלא הדבר שהרי רבינו במסכת כלים פרק א משנה ח הביא תוספתא זו כמקורה שלא כהגהת הגר"א. וראה בתוספתא ראשונים שם. (43) למעלה הלכה ה ביארנו כי מן התורה מותר לטמא מת ליכנס לעזרת נשים, וראה גם למעלה פרק ז מהלכות בית הבחירה הלכה יז. (44) ראה למעלה הלכה ו, ובהלכות בית הבחירה שם, כי מן התורה מותר לטבול-יום ליכנס לעזרת נשים. (45) אף-על-פי שאמרו בברייתא במנחות כז: "מחוסרי כפרה שנכנסו לעזרה (=לעזרת ישראל) בשוגג חייב חטאת, במזיד ענוש כרת", וכן הוא בתוספתא (כלים ב"ק פ"א הוצ' צוק"מ עמ' 569 29) "כל הטמאים שנכנסו משער ניקנור ולפנים (=עזרת ישראל), אפילו הן מחוסרי כפרה, הרי אלו חייבין על זדונן כרת ועל שגגתן חטאת" (ראה בהשגת הראב"ד), - זה אינו אלא למאן דאמר "מחוסר כיפורים דוב, כזב" (זבחים יז:), אבל דעת רבינו היא "מחוסר כיפורים דוב, לאו כזב" וכמה ראיות לדבר, ראה בכסף-משנה. וכן הוא בפ"ח מהלכות פסולי המוקדשין הלכה יד. וכן נראה למעלה הלכות בית הבחירה שם הלכה יח, ולהלן פ"ד הלכה ד, ופ"ט הלכה יא.

י. וְכִשֵּׁם שֶׁשְׁלֹחַ טֵמְאִים⁴⁶ מִן הַמִּקְדָּשׁ⁴⁷ בַּעֲשֵׂה, כִּף אִם נִכְנְסוּ⁴⁸ - עוֹבְרִים בְּלֹא תַעֲשֶׂה⁴⁹; שְׂנֵאָמֵר: וְלֹא יִטְמְאוּ אֶת מַחְנֵיהֶם - זֶה מַחְנֵה שְׂכִינָה.⁵⁰

(46) שנאמר "וישלחו מן המחנה וגו'" (למעלה הלכה א). וראה גם למעלה הלכה ח "ויצא מחוץ למחנה, זו מחנה שכינה". (47) היינו מחנה שכינה, מעזרת ישראל ולפנים. (48) למחנה שכינה. (49) ראה מכות יד: וספרי זוטא לבמדבר שם, ובספר המצוות לא-תעשה עז. (50) כלומר, הנשלחים ממחנה שכינה אם נכנסו, עוברים בלא-תעשה

ו. עִזְרַת הַנָּשִׁים - מְשַׁלְחִין מִמֶּנּוּ טָבֹול יוֹם.²⁷ אָבֵל לֹא מְחַסֵּר כְּפוּרִים²⁸; שְׁמַחֵסֵר כְּפוּרִים הָעָרִיב שְׁמֵשׁוֹ.²⁹ וְאִסּוּר טָבֹול יוֹם בְּמַחְנֵה לְוִיָּה מְדַבְּרִי סוֹפְרִים.³⁰

(27) כלים שם, ולמעלה פרק ז מהלכות בית הבחירה הלכה יז. (28) כן נראה בכלים שם, שרק מעזרת ישראל משלחים אותו. ומחוסר כיפורים הוא, זב וזבה, מצורע ויולדת אחר שטבלו והעריב השמש ועדיין לא הביאו קרבנותיהם, ראה להלן פ"א מהלכות מחוסרי כפרה הלכה א. (29) כלומר, אף כי טומאתו היתה חמורה - כיון שהעריב שמשו, אין מרחיקים אותו כמו טבול-יום, שעדיין לא העריב שמשו. ובספרי שם אמרו: טבול יום חמור ממחוסר כפרה, שטבול-יום אסור בתרומה, ומחוסר כיפורים מותר בתרומה. (30) מדרבנן. וכן כתב רבינו למעלה פרק ז מהלכות בית הבחירה הלכה יז, וראה פסחים צב: יבמות ז: הוריות ה. וזבחים לב:

ז. מְעִזְרַת יִשְׂרָאֵל³¹ וְלַפָּנִים - אָפֵלוּ מְחַסֵּר כְּפוּרִים לֹא יִפְנֶס לְשֵׁם³², שְׁעֲדִין לֹא טָהַר טָהֵרָה גְמוּרָה³³; שְׂנֵאָמֵר: וְכִפּוּר עָלֶיהָ הִפְחִין וְטָהֵרָה, מִכָּל שְׁעֲדִין לֹא נִגְמְרָה טָהֳרָתָהּ.

(31) שכאן מתחיל מחנה שכינה. (32) כלים שם. וראה בהלכות בית הבחירה שם הלכה יח. (33) בסנהדרין פג: למדו כן מפסוק זה לענין מחוסר כפרה ששימש במקדש, ואילו לענין כניסה למקדש למדו מפסוק אחר, שנאמר (במדבר יט, יג) "טמא יהיה עוד טומאתו בו" - "טומאתו בו, לרבות מחוסר כיפורים" (מכות ח: וראה בהרמוריה.

ח. הַטֵּמֵא הַמְּשַׁלַּח מֵהַר הַבֵּית³⁴, אִם נִכְנַס - עוֹבֵר בְּלֹא תַעֲשֶׂה³⁵; שְׂנֵאָמֵר: וְיֵצֵא מִחוּץ לַמַּחְנֶה - זֶה מַחְנֵה שְׂכִינָה³⁶, וְלֹא יָבֵא אֶל תּוֹךְ הַמַּחְנֶה - זֶה מַחְנֵה לְוִיָּה³⁷. וְכֵן מִצְרֵעַ שְׁנֵכְנַס לִירוּשָׁלַם - לֹקֵה³⁸. אָבֵל אִם נִכְנַס לְשָׂאֵר הָעָרִים הַמִּקְדָּשׁ חוּמָה³⁹, אָף עַל פִּי שְׂאִינוּ רִשְׁאִי⁴⁰, לִפִּי שְׂנֵאָמֵר: בְּדָד יֵשֵׁב - אֵינוֹ לֹקֵה⁴¹.

(34) ראה למעלה פרק ה מהלכות בית הבחירה הלכה א, מהו הר הבית. (35) וגם לוקה. ראה תוספתא כלים בבא קמא פ"א. (36) בפסוק הנ"ל אין אלא עשה ולא לא-תעשה. וראה להלן הלכה י שעובר בלא-תעשה משום "ולא יטמאו את מחניהם". (37) כן הוא בספר המצוות לא-תעשה עח, ובסמ"ג לאוין שד. אבל בפסחים סח. במסקנת הגמרא אמרו להיפך: "ויצא אל מחוץ למחנה, זה מחנה לוי. ולא יבא אל תוך המחנה, זה מחנה שכינה", וכן הוא בספרי תצא (דברים שם) "ר"ש התימיני אומר: ויצא אל מחוץ למחנה, זה מחנה לוי. ולא יבא אל תוך המחנה, זה מחנה שכינה". וראה בכסף-משנה. (38) תוספתא כלים שם (הובאה שם בפירוש המשנה כלים פרק א משנה ח: "נכנסו מצורעים לפניו מן החומה לוקין את הארבעים". (ומה שאמר רב חסדא (פסחים סז) "מצורע שנכנס לפניו ממחיצתו פטור, שניתקו הכתוב לעשה", יתכן כי הכוונה לשאר הערים

קנה שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שישי כ"ו שבט - ספר עבודה - הלכות ביאת המקדש

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מחוסר כיפורים (ראה למעלה הלכה ט) שנכנס לעזרה שוגג חייב חטאת, במזיד עונש כרת, ואין צ"ל טבול-יום ושאר כל הטמאים (ר"ש כלים שם). (57) שבועות שם במשנה. (58) למעלה פרק ו מהלכות בית הבחירה, הלכה יב.

11 יג. ואי זהו הטמא שחייב פרת על המקדש? כל
12 שנטמא בטמאה מן המת שהנזיר מגלח עליה⁵⁹,
13 שפכר נתפרש בנזירות⁶⁰; או שנגע באדם או בכלים
14 שנטמאו באותן הטמאות שהנזיר מגלח עליהם⁶¹,
15 שהרי הוא שני לראשון⁶² שנגע במת; או שנטמא
16 בפשאר אבות הטמאות⁶³ של תורה שיתפרשו
17 במקומן⁶⁴.

(59) "אבל המתטמא בטמאות מן המת שאין הנזיר מגלח עליהן וכו' פטור על ביאת המקדש" (להלן הלכה יד) והוא במשנה נזיר נו: כדעת ר' אליעזר משום ר' יהושע, ולא כר' מאיר, וכן כתב בפירוש המשנה כי "מאמר ר"מ אינו נכון". (60) בהלכות נזירות פרק ז הלכות א"ו. (61) אף-על-פי שהנוגע בכלים שנגעו במת אם הוא נזיר אינו מגלח (נזיר נד. במשנה) וכל-שכן שהנוגע באדם שנגע במת שוודאי אינו מגלח, ואף-על-פי-כן הם חייבים על ביאת המקדש, שלא אמרו (שם נו: במשנה) "כל טומאה מן המת שאין הנזיר מגלח עליה, אין חייבין עליה על ביאת מקדש", אלא למעט רביעית דם ורובע עצמות, שמעיקרן אין בהן גילוח, אבל הנוגע באדם או בכלים שנוגע במת, שעיקרה של טומאה, דהיינו המת, הנזיר נגלח עליה, חייבים עליה על ביאת מקדש. ומה שנאמר (במדבר יט, כ) "ואיש אשר יטמא ולא יתחטא", וממנו למדו (ירושלמי נזיר פ"ז הלכה ד) שאינו חייב אלא אם צריך חיטוי (=הזאה שליש ושבועי) - כן הוא פירושו: ואיש אשר יטמא, כלומר שנגע במי שהוא צריך חיטוי - חייב, ולפיכך חייב גם הנוגע באדם שנגע במת, אף-על-פי שזה השני אינו טעון חיטוי (כסף משנה). (62) ירושלמי שם. (63) שכן מפורש בתורה (ויקרא ה, ב) "נפש אשר תגע וגו' בנבלת חיה וגו' או בנבלת שרץ וגו'". (64) בהלכות אבות הטומאות.

18 יד. כללו של דבר: כל הטעון ביאת מים⁶⁵ מן
19 התורה - חייב פרת על ביאת המקדש⁶⁶, ואפלו אחר
20 שטבל, עד שיעריב שמשו⁶⁷. אבל המתטמא
21 בטמאות מן המת שאין הנזיר מגלח עליהן, אף על
22 פי שהוא טמא טמאת שבעה - הרי זה פטור על
23 ביאת המקדש⁶⁸.

(65) כלומר, טבילה. (66) פרה פרק יא משנה ד: "כל הטעון ביאת מים מדברי תורה וכו' ואם בא אל המקדש, בין לפני ביאתו (=מים) בין לאחר ביאתו, חייב". (67) משנה שם, ראה למעלה בסמוך. (68) משנה נזיר נו: וראה בהלכה הקודמת.

24 טו. וכן הנוגע בכלים שנגעו באדם שנגע במת⁶⁹,
25 או שנגע באדם שנגע בכלים הנוגעים במת⁷⁰, אף
26 על פי שהוא טמא ראשון לענין תרומה ולטמא
27 בפשאר קדשים - הרי זה פטור על ביאת המקדש;

הנ"ל, ואילו אלו הנשלחים ממחנה לויה, אם נכנסו למחנה לויה, עוברים בלא-תעשה אחר, משום שנאמר "לא יבוא אל תוך המחנה", ראה למעלה הלכה ח.

1 יא. ומניין שאינו עובר אלא אם פן נכנס, אכל אם
2 נגע בעזרה מאחוריה - פטור? שנאמר בילודת: ואל
3 המקדש לא תבא⁵¹.

(51) בספר המצוות שם, כתב רבינו וז"ל: "ובספרא (ראה שם פ' תזריע פרק א הלכה ט) אמרו לפי שנאמר והזרתם את בני ישראל מטומאתם ולא ימותו (שם טו, לא), שומע אני בין מתוכו בין מאחוריו, כלומר, גם הנוגע במקדש מאחוריו כשהוא טמא, מתחייב כרת, תלמוד-לומר ביולדת, ואל המקדש לא תבוא, ושם נתבאר שדין היולדת ודין שאר טמאים שוים בזה".

4 יב. טמא שנגע למקדש⁵² במזיד - ענוש פרת;
5 שנאמר: ואם לא יכבס ויבשרו לא ירחץ וינשא
6 עינו⁵³. בשוגג - מביא קרבן עולה ויורד⁵⁴; שנאמר:
7 או נפש אשר תגע בכל דבר טמא⁵⁵. ואין חייבין פרת
8 או קרבן אלא מעזרת ישראל ולפניהם⁵⁶, או על
9 תוספת העזרה⁵⁷ שנתקדשה קדשה גמורה, כמו
10 שבארנו⁵⁸.

(52) לעזרה, ראה להלן. (53) בספרא אחרי פרק יא הלכות יג - טו: "יכול על כיבוס בגדים יהיה ענוש כרת, תלמוד-לומר ובשרו לא ירחץ וינשא עונו. הא כיצד, על רחיצת גופו ענוש כרת וכו'. מנין שאינו מדבר אלא בטומאת מקדש וקדשיו, הזהיר וענש על ידי טומאה, וחייב קרבן על ידי טומאה, מה קרבן שחייב להלן על ידי טומאה בטומאת מקדש וקדשיו, אף ענוש ואזהרה האמורים כאן על ידי טומאה בטומאת מקדש וקדשיו. אחרים אומרים "ונשא עונו" "ונשא עונו" לגזירה-שוה, מה נשיאת עוון האמור להלן בכרת, אף כאן בכרת". ומה שלא מביא רבינו מפסוק מפורש (במדבר יט, כ) "כל הנוגע במת בנפש האדם אשר ימות ולא יתחטא את משכן ה' טמא ונכרתה הנפש ההיא מ ישראל וכו' ואיש אשר יטמא ולא יתחטא ונכרתה הנפש ההיא מתוך הקהל כי את מקדש ה' טמא" - "משום דשם אינו מבואר אלא במת החמור, אבל בשאר טומאות לא שמענו" - (הר המוריה), אבל להלן בפרק י מהלכות שגגות הלכה ה הביא רבינו הפסוק בבמדבר הנ"ל, וז"ל "ובנכנס למקדש נאמר, ונכרתה הנפש ההיא מתוך הקהל כי את מקדש ה' טמא", וראה בספר המצוות שם. (54) ראה להלן בפרק א מהלכות שגגות הלכה ג, ובפרק י שם הלכה א. (55) ראה ספרא ויקרא (דבורא דחובה פרק יב הלכה י) "ומנין שאינו מדבר אלא בטומאת מקדש וקדשיו, הזהיר וענש על ידי טומאה וחייב קרבן על הטומאה, מה ענוש ואזהרה האמורים להלן על ידי טומאה, בטומאת מקדש וקדשיו, אף קרבן שחייב כאן על ידי טומאה בטומאת מקדש וקדשיו" וראה גם להלן פרק י מהלכות שגגות הלכה ה. (56) ראה שבועות יד. במשנה, ובמסכת כלים פרק א משנה ח, שאין חייבים כרת אלא במחנה שכינה, דמשכן ומקדש כתיב (במדבר שם), ובהקומץ רבה (מנחות כז:) תנא

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שישי כ"ו שבט - ספר עבודה - הלכות ביאת המקדש קנט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

המוריה). ואף-על-פי שאדם חייב כרת על טומאת גופו, בין שיהיה אב הטומאה ובין ראשון לטומאה, ראה למעלה הלכה יג, וכן מפורש בפסוק "נפש אשר תגע בנבלת חיה וגו' בנבלת שרץ" - אין ללמוד אדם מכלים, שהרי באדם החמירה התורה לחייבו כרת, ואילו בכלים אינו חייב אלא מלקות בלבד, ראה בקריית ספר ובהר המוריה.

יח. וכן טמא שהכניס ידו למקדש - מפיין אותו מפת מדרות⁸⁰. וכן כל טמא באב מאבות הטמאות של דבריהם⁸¹, או שאכל אכלין טמאים ושתה משקין טמאין, ונכנס למקדש במזיד קדם שיתבבל⁸² - מפיין אותו מפת מדרות⁸³.

80) בזבחים לב. "אמר עולא אמר ר"ל, טמא שהכניס ידו לפניו לוקה וכו' דביאה במקצת שמה ביאה". ובסוף הסוגיא שם (לג): אמרו: "כי אתא רבין אמר רבי אבהו, לענין טמא שנגע בקודש איתמר", ופירש"י לא יליף, ר"ל מלקות מההוא קרא אלא לטמא שנגע בקודש, ולא איירי בביאת מקדש כלל ע"ש. וסובר רבינו שאף-על-פי שאין לנו לחייבו מלקות מן התורה - יש לחייבו מכת מדרבנן (כסף משנה). 81) ראה בפ"ה מהלכות טומאת מת הלכה יא. ובפ"ב מהלכות משכב ומושב הלכה י. 82) אבל אחר שטבל, אף-על-פי שלא העריב שמשו, אין מכין אותו מכת מדרות, עיין בפ"ט מהלכות אבות הטומאות הלכה א. ומקור הדברים בפרה פ"א משנה ה. 83) בפרה שם: "כל הטעון ביאת מים מדברי סופרים, מטמא את הקודש ופוסל את התרומה וכו' ואם בא אל המקדש, בין לפני ביאתו (=במים) ובין לאחר ביאתו פטור, וכתב רבינו בפירוש המשנה שם: "ואינו חייב על ביאת מקדש, לפי שהוא טומאה קלה מדרבנן, והפסוק לא אסר ביאת מקדש, אלא על מי שנטמא באב הטומאה מדאורייתא, כמו שאמר: בטומאת אדם או בבהמה טמאה או בכל שרץ טמא". וממה ששינוי "פטור", משמע פטור אבל אסור, ומכין אותו מכת מדרות כעל כל איסור דרבנן. (ולפי מה שכתבנו למעלה שאינו צריך הערב שמש, על-כרחנו שהדיוק "פטור אבל אסור", אינו אלא לפני ביאתו במים).

יט. טמא שנכנס למקדש דרך גגות - פטור; שניאמר: ואל המקדש לא תבא - דרך ביאה חזקה תורה⁸⁴. ואף על פי שהוא פטור מפרת, מפיין אותו מפת מדרות⁸⁵. [ואפילו נכנס במגדל הפורח באויר] - בין שנכנס למקדש [במגדל]⁸⁶ דרך גגות בין שנכנס בו דרך פתחים⁸⁷.

84) ברייתא בשבועות יז: "ונראה שאם שהה שם שיעור השתחוואה, שחייב אף שנכנס דרך גגות, שאינו גרוע מטהור שנכנס ונטמא שם ושהה, שחייב", כמפורש להלן הלכות כא-כב (משנה למלך, ועיין שם). 85) כן נראה ממה שנאמר בברייתא שם "פטור", משמע פטור אבל אסור מדרבנן, ולכן מכין אותו מכת מדרות (כסף משנה). 86) בדפוס וויניציאה ורומי, אין תיבות אלו המוקפות. ולפי זה, המשך דבריו שכתב "בין שנכנס בו דרך פתחים" תמוהין, שהרי הנכנס דרך פתחים, חייב כרת. ובכסף-משנה

1 שְׂדֵבְרִים אֵלָיו הִלְכָה מִפִּי הַקֶּבֶלָה⁷¹. וְאֵף עַל פִּי 2 שֶׁהוּא פֶטוּר, מִכֵּין אוֹתוֹ מִפֶּת מִדְרוֹת⁷².

69) שהנוגע השני הוא שלישי לראשון שנגע במת - אינו חייב, אף-על-פי שנגע בכלים הצריכים חיטוי. וראה בירושלמי שם. 70) אף כאן אינו אלא שלישי לראשון, וכן"ל. 71) "שהרי לא נתפרשו בתורה אלא זה שנטמא במת, שהוא אב, והשני הנוגע בו שהוא ראשון (פ"ה) מהלכות טומאת מת הלכה ה. 72) כן נראה ממה שאמרו במשנה (נזיר שם) "וכל טומאה מן המת שאין הנזיר מגלח עליה אין חייבין עליה על ביאת המקדש" - הרי שלא מיעטו אלא מחיוב, אבל איסורא איכא. והוא-הדין לשלישי לראשון, וראה בכסף-משנה.

3 טז. הַמִּכְנִיס שֶׁרִץ⁷³ וְכִיּוֹצֵא בּוֹ⁷⁴ בְּמִקְדָּשׁ אוֹ שֶׁהִכְנִיס 4 אֶדָם טָמֵא לְמִקְדָּשׁ⁷⁵ - הָרִי זֶה חֵיב כְּרֶת, שֶׁהָרִי טָמֵא 5 מִקְדָּשׁ יֵי. אֲבָל הַזֹּרֵק כְּלִים טָמְאִים לְמִקְדָּשׁ, אֲפִלוּ 6 הָרִי כְּלִים שֶׁנִּגְעוּ בְּמֶת - פֶּטוּר מִן הַכְּרֶת, אֲבָל חֵיב 7 מִלְּקוֹת⁷⁶. שֶׁנֶּאֱמַר: וְאִם לֹא יִכָּבֵס וְגוֹמֵר. מִפִּי 8 הַשְּׁמוּעָה לְמִדּוֹ⁷⁷: עַל רְחִיצַת גּוֹפוֹ עֲנוֹשׁ כְּרֶת, וְעַל 9 כְּפֹסֵם בְּגָדָיו לִזְקָה אֲרָפְעִים.

73) בעירובין קד: "אמר רב טבי בר קיסנא אמר שמואל: המכניס טמא שרץ למקדש חייב, שרץ עצמו פטור וכו'. לימא כתנאי, שרץ שנמצא במקדש וכו'. מאי לאו בהא קא מיפלגי וכו', לא דכולי עלמא חייב, והכא בהא קא מיפלגי וכו'". וכיון דאסיקנא דכולי עלמא חייב, משמע דהכי הלכתא (כסף משנה). (והמדובר באופן שלא נגע בו (ראה בפ"ד מהלכות אבות הטומאות הלכה א, שאינו מטמא במשא אלא במגע) ולא נטמא על ידו, שאם לא כן, הרי הוא טמא שרץ וחייב על עצמו, כמו שכתב רבינו למעלה הלכה יג). 74) אחר משאר אבות הטומאה (שאינם מטמאים במשא, ראה למעלה). 75) עירובין שם. ומפרש רבינו, שמה שאמר שמואל "המכניס טמא שרץ למקדש, חייב", היינו אדם טמא. ורש"י שם מפרש שמכניס כלי שנטמא בשרץ. וראה להלן. (וגם טמא מת אינו מטמא במשא, כמפורש בפ"ה מהלכות טומאת מת הלכה ט). 76) ירושלמי נזיר פ"ז הלכה ד (כסף משנה). 77) ספרא פרשת אחרי פרק יא הלכה יג, וראה גם בירושלמי שם ובספרי נשא פסקה א. ודברי רש"י בעירובין שם שהמכניס כלי טמא חייב חטאת בשוגג, וכתב במזיד, צ"ע. ועיין בהגהות הגר"א שם.

10 יז. יִרְאֶה לִי, שְׂאִינוּ לִזְקָה אֶלָּא עַל בְּגָדִים שֶׁהֵן אֵב 11 טָמֵא, כְּגוֹן בְּגָדִים שֶׁנִּגְעוּ בָּהֶן זֶה הַטָּמֵא לְמַת, שֶׁהֵן 12 אֵב הַטָּמֵא, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר⁷⁸; אֲבָל בְּגָד שֶׁהוּא 13 רֵאשׁוֹן, אִם הִכְנִיסוֹ לְמִקְדָּשׁ - אֵינוֹ לִזְקָה עָלָיו, אֲבָל 14 מִכֵּין אוֹתוֹ מִפֶּת מִדְרוֹת⁷⁹.

78) בפרק ה מהלכות טומאת מת. 79) נראה שלמד כן ממה שאמרו בעירובין שם, שהמכניס כלי חרס טמא אינו חייב, לפי שאינו נעשה אב הטומאה, וסבור רבינו שהוא-הדין לכל הכלים אם הם אב הטומאה, שאינו חייב (הר

במזיד, תיקו". ופירש רבינו, שהספק הוא לענין מלקות, ופסק לקולא (ראה הר המוריה). (100) מבואר דכל שלא שהה פטור מקרבן וממלקות, וראה שם טז: "בעי רבא, אם צריך שהייה למלקות או שאין צריך שהייה למלקות, לקרבן גמירי שהייה, למלקות לא גמירי שהייה. או דילמא בפנים גמירי שהייה, לא שנה לקרבן ולא שנה למלקות, תיקו", ופסק לקולא (ראה הר המוריה). (101) ראה להלן הלכה כב והלכה כד.

13 כב. ואסור לו לשחות¹⁰² או להשתחות או לצאת
14 בדרך ארפה. ואם שהה, או שיצא בארפה אף על
15 פי שלא שהה, או שהחזיר פניו להיכל והשתחוה¹⁰³
16 אף על פי שלא שהה¹⁰⁴ - חייב כרת. ואם היה שוגג
17 - מביא קרבן¹⁰⁵.

(102) ראה להלן הלכה כג כמה הוא שיעור שהייתו.
(103) ראה להלן שם, אם לא החזיר פניו. (104) שם יד:
במשנה "והשתחוה או ששהה בכדי השתחוואה" ובגמ' שם
טז: אמר רבא, לא שנו אלא שהשתחוה כלפי פנים, אבל
השתחוה כלפי חוץ - שהה אין, לא שהה לא. (105) ראה
שם טז: בבעיית רבא שלקרבן אין ספק, שצריך שהיה.
ושיעורים אלו הם הלכה למשה מסיני, ראה רש"י שם יד:
במשנה.

18 כג. לא החזיר פניו, אלא השתחוה דרך יציאתו
19 כלפי חוץ - אינו חייב, אלא אם כן שהה פשעור¹⁰⁶.
20 וכמה שיעור שהייתו? כדי לקרות: ויכרעו אפים
21 ארצה על הרצפה וישתחוו והודות ליי פי טוב פי
22 לעולם חסדו¹⁰⁷. וזהו שיעור השתחויה¹⁰⁸.

(106) שם טז: (107) המחצית השניה שבפסוק בדברי
בימים-ב (ז, ג). (108) שם טז: מחלוקת ר' יצחק בר נחמני
ור' שמעון בן פזי, חד אמר כמימריה דהאי פסוקא (כשיעור
קריאת כל הפסוק כולו), וחד אמר כמויכרעו לסיפא (כלומר,
כשיעור קריאת המחצית השניה של הפסוק, מתיבת
ו"יכרעו" עד הסוף). ובירושלמי יומא פ"ג ה"ג מחלוקת
אמוראים נוספת בענין זה, ראה בכסף-משנה והר המוריה,
ופסק רבינו כדעת האמורא השני שבבבלי.

23 כד. ואי זו היא דרך ארפה? כל שאפשר לו לצאת
24 מן המקדש בדרך קצרה ממנה. יצא בקצרה, אף על
25 פי שלא רץ אלא הלך עקב בצד גודל, אפילו כל
26 היום - פטור¹⁰⁹. יצא בארפה, אף על פי שרץ ודחק
27 עצמו בכל כחו, ונמצא שיעור זמן שהלך בו הארפה
28 פחות משעור הזמן שמהלך כל אדם בקצרה, הואיל
29 יצא בארפה - חייב¹¹⁰. יצא בקצרה והלך מעט
30 ועמד ושהה מעט, עד שנגזר מכל השהיות כדי
31 השתחויה: במזיד - אינו לוקה, בשוגג - אינו מביא
32 קרבן, מפני שהדבר ספק¹¹¹; אבל מכין אותו מכת
33 מרדות¹¹².

(109) שם יז. "אמר רבא, קצרה שאמרו (שהוא פטור, שם
במשנה) אפילו עקב בצד גודל, ואפילו כל היום כולו".

כתב כי מצא ספר מוגה מספרי רבינו, שכתוב תיבות נוספות
אלו. וראה הר המוריה למעלה פ"ב הלכה ג ס"ק ה, שכתב
כי אולי מפרש רבינו מה שאמרו בזבחים פב: שאם נכנס
דרך משופש פטור, דהיינו במגדל פורח באויר. (87) לפי
הגהת הכסף-משנה, פירוש הדברים שנכנס במגדל פורח
באויר דרך פתחים, ואף-על-פי-כן פטור מן התורה, אבל
מכין אותו מכת מרדות מדרבנן.

1 כ. כל מקום⁸⁸ שחייבים על זדונו כרת ועל שגגתו
2 קרבן⁸⁹, אם נמצאת שם טמאה בשבת - מוציאין
3 אותה⁹⁰; ושאר המקומות⁹¹ - כופין עליו פלי עד
4 אחר שבת⁹². וכשהן מוציאין - אין מוציאין אותה
5 אלא בפשוטי פלי עץ⁹³ שאין מקבל טמאה⁹⁴, שלא
6 לרבות את הטמאה⁹⁵.

(88) היינו על העזרה - רש"י בעירובין קד: וראה גם בפירוש
המשנה לרבינו שם. (89) קרבן עולה ויורד, ראה להלן פרק
א מהלכות שגגות הלכה ג, ולמעלה הלכה יב. (90) ראה
עירובין שם במשנה: "שרץ שנמצא במקדש וכו' מהיכן
מוציאין אותו, מן ההיכל ומן האולם ולמזבח דברי ר"ש בן
ננס. רבי עקיבא אומר כל מקום שחייבין על זדונו כרת ועל
שגגתו חטאת, משם מוציאין אותו". ופסק כרבי עקיבא,
משום שהלכה כר"ע מחברו (הר המוריה). (91) דהיינו
הלשכות, ראה ברש"י שם. (92) שם במשנה: "ושאר כל
המקומות, כופין עליו פסכתו". וראה להלן פרק ג מהלכות
תמידין ומוספין הלכה ו. (93) בצבת של עץ. (94) ראה
להלן פ"א מהלכות כלים הלכה י. (95) ראה עירובין שם
במשנה: "שרץ שנמצא במקדש, כהן מוציאו בהמינו
(=אבנטו) שלא לשהות את הטומאה (ולחזור אחר צבת)
דברי ר' יוחנן בן ברוקא. רבי יהודה אומר בצבת של עץ,
שלא לרבות את הטומאה", "לטמא האבנט ונוח לו
להשהותה שם, ולחזור אחר הצבת מלרבות טומאה" (רש"י
שם). ופסק רבינו כר' יהודה, וכן פסק בפירוש המשנה שם.

7 כא. אחד טמא שנכנס למקדש טהור⁹⁶, או טהור
8 שנכנס למקדש שיש בו טמאה, כגון שהיה מת תחת
9 אהל במקדש ונכנס הוא תחת האהל - הרי זה חייב
10 כרת, שהרי ביאתו וטמאה באין כאחת⁹⁷. ונכנס
11 למקדש ונטמא שם אחר שנכנס⁹⁸, אפילו טמא עצמו
12 במזיד⁹⁹ - ימחר ויבהל ויצא¹⁰⁰ בדרך קצרה¹⁰¹.

(96) כלומר, הוא היה טמא והמקדש טהור, וזהו הדין
הפשוט של "טמא שנכנס למקדש", ראה למעלה הלכה יב.
(97) אולי יצא לרבינו כן, מהאי דלהלן פרק יח מהלכות
פסולי המקדשים הלכה יג, שטמא האוכל בשר קודש טמא
חייב כרת, ומזה למד גם לענין מקדש, דאיתקש קדש
למקדש (זבחים לג:). ועוד יש להביא ראיה משבועות יז.
שנדרשו למצוא הדין של טמא ששימש שחייב במיתה ולא
בכרת, ולא פירשו באופן שנכנס טהור ונטמא במקדש, אלא
על-כרחו שגם באופן זה חייב כרת (הר המוריה).
(98) משנה שבועות יד: (99) שם יז. "בעי רב אשי, טימא
עצמו במזיד מהו, באונס גמירי שהייה, במזיד לא גמירי
שהייה. או דילמא בפנים גמירי שהייה, ל"ש באונס ול"ש

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שישי כ"ו שבט - ספר עבודה - הלכות ביאת המקדש קסא

מתוך מהדורות וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

14) אבל בארוכה, אף אם לא שהה חייב כרת, ראה למעלה שם הכ"ב. 15) שבועות יז, ב - דברי אביי, וראה להלן פ"ט ה"ד. 16) שבועות, שם: "והא קמ"ל דכל קרובי עבודה, עבודה היא".

ד. וכן טמא שטבל ועבד קדם שיעריב שמשו - 18
עבודתו פסולה¹⁷, וחיב מיתה בידי שמים¹⁸.
שנאמר: ולא יחללו שם אלהיהם. מפי השמועה
למדנו¹⁹, שזו אזהרה לטבול יום שעבד, שעדין טמא
הוא; שנאמר: ובא השמש וטהר, מפלל שעדין לא
טהר²⁰. אבל מחסר פפורים שעבד, אף על פי
שעבודתו פסולה וחלל²¹ - הרי זה פטור²².

17) משנה, זבחים טו, ב: "כל הזבחים שקבלו דמן וכו' טבול יום וכו' פסל". 18) סנהדרין פג, א. ופג, ב. 19) זבחים יז, א. וסנהדרין פג, ב. 20) והוא לתת טעם למה חלוק ממחוסר כיפורים (כסף-משנה). אבל צריך עיון, שהרי בברכות ב, ב - אמרו ש"וטהר" אינו על האדם, אלא על היום, וכן כתב רבינו בעצמו בפ"ז מהל' תרומות ה"ב. ועי' בתוספות' זבחים שם ד"ה טבול יום, וב'תוספות יום-טוב' זבחים פ"ב מ"א, ד"ה וטבול יום. 21) משנה, זבחים שם. 22) יש לתמוה, הרי בסנהדרין פג, א ופג, ב - מנו מחוסר כיפורים בכלל אלו שמחוייבים מיתה וכו', ורבינו עצמו בפ"ט מהל' סנהדרין (הלכה ב) מנה מחוסר כיפורים בכלל מחוייבי מיתה שמחייבים מלקות (כסף-משנה). גם תמוה, שהרי גם להלן פ"ט ה"א נשמע כי מחוסר כיפורים חייב מיתה. וראה גם בהשגת הראב"ד, שמקשה עליו ממה שאמרו במכות (ח): "עוד טומאתו ב" לרבות מחוסר כיפורים, עיי"ש. ועי' עוד גם למעלה פ"ג ה"ט.

ה. ומנין שעבודתו פסולה? שנאמר²³: וכפר עליה
הכהן וטהרה, מפלל שעדין לא נגמרה טהרתה²⁴.
והוא הדין לכל מחסרי פפורים²⁵.

23) לגבי יולדת. 24) בזבחים יט, ב: "מחוסר כיפורים מנלן, אמר רב הונא, דאמר קרא: וכפר עליה הכהן וטהרה, טהרה מכלל שהיא טמאה". אבל ראה בסנהדרין פג, א - דרש זה לענין חיוב מיתה. וראה גם ביבמות עד, ב. 25) היינו זב וזבה ומצורע, ראה להלן פ"א מהל' מחוסרי כפרה ה"א.

ו. פהן שעבד ואחר כך נודע שהיה טמא: אם היא
טמאה ידועה²⁶ - כל הקרפנות שהקריב פסולין²⁷,
שהרי עבודתו חלין; ואם היא טמאת התהום²⁸ -
הציץ מרצה²⁹, וכל הקרפנות שהקריב נרצו. ואפלו
נודע לו שהוא טמא קדם שזרק הדם וזרק -
הרצה³⁰; שהציץ מרצה על טמאת התהום אף על
פי שהוא מזיד³¹. וכבר בארנו טמאת התהום
בגזירות³².

26) אפילו רק לאיש אחד בעולם, ראה להלן. 27) ראה למעלה ה"א. ועי' בקידושין סו, ב - שאם היה עומד ומקריב

110) שם בעא מיניה אביי מרבה, ופשט לו כן. 111) שם בעיא שלא נפשטה, ופסקה לקולא (כסף משנה). 112) כן פסק רבינו בכמה מקומות, שבספק מכין אותו מכת מרדות (פרק ג' מהלכות איסורי ביאה הלכה א, פ"ז שם הלכה ז, ולהלן פ"ו מהלכות איסורי מזבח הלכה ג, וראה בפ"ט מהלכות כלאים הלכה ו, ובכסף-משנה ומעשה רוקח שם).

פרק רביעי

1) יבאר בו רבינו דין טמא שעבד עבודה במקדש, ודיני טומאה בצבור.

א. טמא שעבד במקדש - חלל עבודתו², וחיב מיתה
בידי שמים³ על עבודתו, אף על פי שלא שהה שם⁴.
שנאמר: וינזרו מקדשי בני ישראל, ולא יחללו את
שם קדשי - הרי זו אזהרה לעובד בטמאה. ולהלן⁵
הוא אומר: ומתו בו פי יחללו; מה חלול האמור
[שם] - חיב מיתה בידי שמים⁶, אף כאן - מיתה
בידי שמים. וכל לאו שחביבין עליו מיתה בידי
שמים - לוקין עליו⁷.

2) משנה, זבחים טו, ב. 3) סנהדרין פג, א. 4) ראה שבועות יז, ב. וראה להלן ה"ג היאך אפשר לו לעבוד ולא ישהה. 5) אצל תרומה. 6) סנהדרין פג, ב. 7) כן הוא במכות יג, א - במשנה, שהאוכל טבל לוקה, ועי' בפ"ט מהל' סנהדרין ה"ב.

ב. אף על פי שאם עבד בטמאה - אינו חיב בבית
דין אלא מלקות, אחיו הפהגים לא היו מביאין אותו
לבית דין, אלא מוציאין אותו⁸ לחוץ⁹ ופוצעין את
מוחו¹⁰, ואין ממחין עליהן בכף¹¹.

8) משנה, סנהדרין פא, ב. ושם שנינו: פרחי כהונה מוציאין אותו, וכן העתיק רבינו בפ"ח מהל' סנהדרין ה"ו. 9) במשנה שם, אמרו: "מוציאין אותו חוץ לעזרה". ורבינו השמיט "לעזרה", וב'משנה למלך' כתב דכוונת רבינו דמוציאין אותו חוץ לעזרת נשים וחיל, שטמא מת אסור להכנס שם מדרבנן (למעלה פ"ג ה"ה-ט) וכדברי 'תוספות' זבחים לב, א - ד"ה ובטמאים. וראה 'הר המוריה' כאן, אולם בהל' סנהדרין שם העתיק רבינו "חוץ לעזרה", ראה בהערות ל'מאירי' סנהדרין שם (עמ' 300). 10) שם במשנה: "כהן ששימש בטומאה, אין אחיו הכהנים מביאין אותו לב"ד, אלא פרחי כהונה מוציאין אותו חוץ לעזרה ומפצעין את מוחו בגזירין". 11) כיון שחייב הוא מיתה בידי שמים (סנהדרין פב:).

ג. והיאך אפשר לו לעבד ולא ישהה, עד שלא
יתחייב כרת¹² אלא מיתה בידי שמים בלבד? כגון
שנטמא בעזרה¹³ ויצא פקצרה¹⁴, וביציאתו היה
צנור בידו והפך בו אכר על האש במזבח וקרב
שרפתו¹⁵; שקל קרוב עבודה - הרי הוא בעבודה¹⁶.

12) ראה למעלה פ"ג הכ"ב. 13) אבל בנטמא מחוץ לעזרה, מיד כשנכנס חייב כרת. ראה למעלה שם ה"ב.

כהן גדול ביום הכיפורים (משנה, שם). (42) שם במשנה. ולהלן הי"ב מבואר כיצד דוחה את הטומאה, וראה עוד להלן סוף הט"ז. (43) כן הוא בפסחים סז, א. ובזבחים כב, ב. שכל עיקר דין זה נאמר במי שהיה טמא לנפש, שאיש נדחה לפסח שני וציבור אינו נדחה אלא עושה בטומאה. וראה להלן הט"ז.

י. כָּל קִרְבָּנוֹת הַצִּיּוּר⁴⁴ קָבוֹעַ זְמַנָּם. לְפִיכָן פָּלַן¹⁶
דוֹחִין אֶת הַשֶּׁבֶת וְאֶת טֻמְאַת הַמֵּת.¹⁷

(44) היינו הקרבנות הבאים מתרומת הלשכה, פרט לפר העלם דבר של ציבור, ושעירי עבודה-זרה שאף-על-פי שהם קרבנות ציבור - אינם באים מתרומת הלשכה (מנחות נב). לדברי רבי יהודה, וכן פסק רבינו בפ"ד מהל' שקלים ה"ב) ואין זמנם קבוע ('אור שמח'. ועי' כסף-משנה).

יא. וְכָל קִרְבָּן מִהֶן שֶׁקָּרַב בְּטֻמְאָה - אֵינוֹ נֶאֱכָל⁴⁵,¹⁸
אֲלָא מִקְטִירִין מִמֶּנּוּ דְּבָרִים הָרְאוּיִין לְהַקְטִירָה⁴⁶,¹⁹
וְהַשָּׂאֵר הָרְאוּי לְאֲכִילָה נִשְׂרָף, כִּשְׂאֵר קִדְשִׁים²⁰
שֶׁנִּשְׂטָמָא⁴⁷.²¹

(45) משנה, פסחים עו, ב. וראה יומא ז, א. פרט לקרבן פסח שעיקרו לאכילה (משנה, שם. ופ"ז מהל' קרבן פסח ה"ח). (46) שהרי מתחילה לא בא אלא להקטרה, וכמו שאמרנו בפסח למעלה שכיון שלא בא מתחילתו אלא לאכילה, הרי הוא נאכל, כמו כן בכל הקרבנות לענין הקטרה. (47) ראה בפ"ט מהל' פסולי המוקדשין.

יב. פִּיצֵד דוֹחָה אֶת הַטֻּמְאָה? הֲגִיעַ זְמַנוֹ שֶׁל אוֹתוֹ²²
קִרְבָּן וְהָיָה רֹב הַקֹּהֶל שֶׁמִּקְרִיבִין⁴⁸ אוֹתוֹ טֻמְאִין לְמֵת,²³
אוֹ שֶׁהָיוּ הַקֹּהֶל טְהוֹרִים וְהָיוּ הַכֹּהֲנִים⁴⁹ הַמִּקְרִיבִין⁵⁰²⁴
טֻמְאִים⁵¹ לְמֵת⁵², אוֹ שֶׁהָיוּ אֵלּוֹ וְאֵלּוֹ טְהוֹרִין וְהָיוּ²⁵
כָּלִי הַשֶּׁרֶת טֻמְאִים⁵³ לְמֵת⁵⁴ - הָרִי זֶה יַעֲשֶׂה בְּטֻמְאָה,²⁶
וְיִתְעַסְקוּ בּוֹ הַטֻּמְאִים וְהַטְהוֹרִים כְּאֶהָד⁵⁵, וְיִכְנָסוּ²⁷
כָּלָן לְעֹזְרָה⁵⁶. אֲבָל הַטֻּמְאִים בְּטֻמְאָה אַחֶרֶת, כְּגוֹן²⁸
זָבִין וְזָבוֹת וְנִדּוֹת וְנִיּוֹלָדוֹת⁵⁷ וְטֻמְאֵי שְׂרָץ וְנִבְלָה²⁹
וְכִיּוֹצֵא בֵּהֶן⁵⁸ - לֹא יִתְעַסְקוּ וְלֹא יִכְנָסוּ לְעֹזְרָה, וְאִף³⁰
עַל פִּי שֶׁנַּעֲשֶׂה בְּטֻמְאָה⁵⁹. וְאִם עֲבָרִי⁶⁰ וְעָשׂוֹ אוֹ³¹
נִכְנָסוּ לְעֹזְרָה - חִיבִין כֶּרֶת עַל הַבִּיָּאָה⁶¹ וּמִיתָה⁶² עַל³²
הָעֹבֶדָה; שְׁלֹא נִדְחִית אֲלָא טֻמְאֵת הַמֵּת בְּלִבְדָּה⁶³.³³

(48) היינו קרבן פסח, שכל עדת ישראל יעשו אותו, ובו שייך לומר נטמא רוב הקהל, אבל בקרבנות ציבור כגון תמידין ומוספין, לא שייך נטמא רוב הקהל אלא נטמאו הכהנים או כלי השרת ('חזון איש'). וראה להלן הי"ד. (49) אפילו לא נטמאו רוב הכהנים הנכנסים בירושלים (להלן הי"ד). וראה גם בפ"ד מהל' קידוש החודש ה"ו). וכן כתב בפירוש המשנה, שם. (50) כלומר, הראויים להקריב. (51) בפסחים עט, א - במשנה: 'נטמא קהל או רובו או שהיו הכהנים טמאים והקהל טהורים, יעשו בטומאה'. ראה גם להלן פ"ז מהל' קרבן פסח ה"א. (52) ואין הבדל בין הבעלים לבין הכהנים, שבכולם רק בטומאת מת נדחית ולא בטומאה אחרת, וכדברי הגמרא בזבחים כב, ב - שלא הותר

על גבי המזבח, ונודע שהוא בעל מום, עבודתו פסולה, ורק לגבי חלל למדו מפסוק מיוחד (שם) שעבודתו כשרה, מעתה דין טמא כדין בעל מום. (28) שאין אדם מכירה אפילו בסוף העולם (פ"ו מהל' נזירות הי"ח). (29) משנה, פסחים פ, ב - לענין פסח, ומפסח למד רבינו לכל הקרבנות (כסף-משנה). (30) משמע רק בדיעבד, אבל לכתחילה אין לו לזרוק, אבל בפ"ו מהל' קרבן פסח הי"א, כתב - שעושה גם לכתחילה, ויש לחלק בין פסח שהוא חובה, לשאר קרבנות (כסף-משנה). (31) פסחים פא, ב. כפי הלשון השני של מר בר רב אשי. (32) שם. וראה גם בפ"ד מהל' קרבן פסח ה"ב.

ז. וְכֵן הֲצִיץ מִרְצָה עַל טֻמְאֵת דְּבָרִים הַקְּרִיבִין³³;
שְׁנֵאמַר: וְהָיָה עַל מִצַּח אֶהָרֵן וְנִשָּׂא אֶהָרֵן אֶת עֵזֶן
הַקֹּדֶשִׁים. אֲבָל אֵינוֹ מִרְצָה עַל טֻמְאֵת הַנֶּאֱכָלִין³⁴,
וְלֹא עַל טֻמְאֵת הָאֲדָם³⁵ שֶׁנִּשְׁטָמָא בְּטֻמְאָה יְדוּעָה;
אֲלָא אִם כֵּן הָיְתָה הַטֻּמְאָה הַדְּחוּיָה בְּצִיּוּר³⁶, שֶׁהֲצִיץ
מִרְצָה עָלֶיהָ³⁷.

(33) היינו הדם, הקומץ והאימורים (רש"י בפסחים עז). (34) כן הוא בפסחים שם, לדעת כל התנאים חוץ מרבי אליעזר. ו"נאכלין" היינו בשר הקרבן ושיירי המנחה (רש"י שם). (35) שם פ, ב - במשנה. (36) כדעת רב ששת ביומא ו, ב. ולא כרב נחמן שאמר "טומאה הותרה בציבור", שהרי הלכה כרב ששת באיסורין (כסף-משנה להלן הי"ד). וראה להלן הי"ד-טז. (37) יומא ז, א, ז, ב. שכיון שאינה הותרה גמור צריכה היא לריצוי ציץ, ועי' רש"י ד"ה בין בציבור.

ח. וְאֵין הֲצִיץ מִרְצָה אֲלָא בְּזִמְנָן שֶׁהוּא עַל מִצַּחוֹ³⁸;
שְׁנֵאמַר: וְהָיָה עַל מִצַּחוֹ תְּמִיד³⁹ לְרִצּוֹן לָהֶם לְפָנָי
וְי.

(38) כדעת רבי יהודה ביומא ז, ב - ולא כרבי שמעון, שכן אמרו בעירובין מו, ב: "רבי יהודה ורבי שמעון, הלכה כרבי יהודה". והנה בגמרא שם אמרו, שלרבי יהודה טומאה הותרה בציבור, שאם לא כן, מה נעשה ביום הכיפורים כשהכהן הגדול לבוש בגדי-לבן ואין הציץ על מצחו ואירעה אז טומאה בקרבן. ולפי זה מוקשים דברי רבינו, שפסק שטומאה דחוייה בציבור, ואעפ"כ פסק שאין הציץ מרצה אלא כשהוא על מצחו. וראה ב'כסף משנה', ב'מרכבת המשנה', ב'אור שמח', בצינוי מהר"ן ובי'הר המוריה'. (39) צ"ע, הרי מהפסוק הזה למד רבי שמעון שאפילו אינו על מצחו - הוא מרצה, ורבי יהודה למד מפסוק אחר. ועי' הגהות הגרצ"ה ביומא, שם.

ט. כָּל קִרְבָּן שֶׁאֵין קָבוֹעַ לוֹ זְמַן - אֵינוֹ דוֹחָה לֹא
אֶת הַשֶּׁבֶת וְלֹא אֶת הַטֻּמְאָה⁴⁰; שְׁאִם לֹא יִקְרַב הַיּוֹם
- יִקְרַב לְמַחֵר וְלְמַחֲרָת מִחֵר. וְכָל קִרְבָּן שֶׁקָּבוֹעַ לוֹ
זְמַן, בֵּין קִרְבָּן צִיּוּר בֵּין קִרְבָּן יְחִיד⁴¹ - דוֹחָה אֶת
הַשֶּׁבֶת וְדוֹחָה אֶת הַטֻּמְאָה⁴². וְלֹא כָּל הַטֻּמְאֹת הוּא
דוֹחָה, אֲלָא טֻמְאֵת הַמֵּת לְבִדָּה⁴³.

(40) משנה, תמורה יד, א. (41) כגון חביתי כהן גדול ופר

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שישי כ"ו שבט - ספר עבודה - הלכות ביאת המקדש קסג

מתוך מהדורות וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

10 הנִכְסִין שֶׁם בִּירוּשָׁלַיִם בְּזִמְנֵי הַקְּבוּעַ טָמְאִין - יַעֲשֻׂוּ
11 בְּטָמְאָה⁷⁴.

69) ראה למעלה פ"ד מהל' כלי המקדש הי"א, כי כל ראש משמר ומשמר מחלק משמרו לבתי אבות, כל יום - בית-אב אחר. (70) לפי לשון אחד ביומא ו, ב - זהו אליבא דכולי עלמא, ולפי הלשון השני זהו רק למי שסובר טומאה דחוויה בציבור, וראה למעלה ה"ז. (71) יומא, שם. כדעת רב ששת, הסובר שטומאה דחוויה היא בציבור, כלומר בקושי התירוה, וכל מה שאפשר לחזור אחרי טהרה - יש לחזור (להלן ה"ט"). (72) ראה למעלה פ"ד מהל' כלי המקדש ה"ג. (73) סובר רבינו שלמאן-דאמר "דחוויה היא", אפילו היתה כל המשמרת טמאה, מחזירים על משמרת אחרת. ומה שהזכירו בגמרא רק בית-אב - לאו דוקא הוא (כסף-משנה), וראה ב'מרכבת המשנה' וב'הר המוריה' למעלה פ"ד מהל' כלי המקדש ה"ט, מה שהביאו מדברי הגמרא בבא-קמא קי, א. (74) כן כתב רבינו בפ"ז מהל' קרבן פסח ה"ו, לענין רוב הקהל. וזה לשונו: "כיצד משערים הפסח, לידע אם רוב הקהל טמאים או טהורים, אין משערין בכל האוכלין וכו' אלא משערין בכל הנכנסים לעזרה, ועד שהם מבחוץ (= לעזרה) וכו' משערין אותן" ומקור דבריו שם הוא מדברי ה'ירושלמי' (פסחים פ"ז ה"ו). עיי"ש הערה כה. ומדובר באופן שאי-אפשר לעשות את הקרבן על-ידי מיעוט הטהורים בלבד, שמכיון שהוא נעשה גם על-ידי הרוב הטמא, מותרים גם המיעוט לעשות בטומאה, שאין קרבן ציבור חלוק, ראה למעלה הי"ב.

12 טו. ומפני מה מחזירין על הטהור מבית אב אחר?
13 מפני שהטמאה לא התרה בצבור, אלא באסורה
14 עומדת, ודחוויה היא עתה מפני הדחק⁷⁵, ואין דוחין
15 כל דבר הנדחה אלא במקום שאי אפשר. ומפני זה
16 צריכה ציץ לרצות עליה⁷⁶.

75) כרב ששת, יומא שם. (76) ראה יומא ז, א. וראה למעלה ה"ז.

17 טז. ומניין שטמאת מת דחוויה בצבור?⁷⁷ שנאמר:
18 ויהי אנשים אשר היו טמאים לנפש אדם. כך למדו
19 מפי השמועה⁷⁸, שאנשים יחידים הם שידחו לפסח
20 שני אם היו טמאים; אבל צבור שהיו טמאי מת -
21 אינן נדחין⁷⁹, אלא הטמאה תדחה ויעשו פסח
22 בטמאה. והוא הדין לכל קרבן שקבוע לו זמן
23 כפסח, שהוא דוחה את הטמאה⁸⁰.

77) כלומר, מדוע נבדלה טומאת המת שנדחת בציבור, מיתר הטומאות שאינן נדחות בציבור, ראה למעלה ה"ט והי"ב. (78) פסחים סז, א. ו'ספרי' פרשת בהעלותך. (79) ראה בהל' קרבן פסח שם ה"א. (80) שנאמר בהם (במדבר כט, לט) "אלה תעשו לה' במועדיכם" - במועדיכם אפילו בטומאה (פסחים עז). וראה למעלה ה"ט.

24 יז. והרי הדבר מפורש בפתויבים⁸¹. שנאמר שם: פי
25 רפת בקהל אשר לא התקדשו, והלויים על שהיטת

(=) לכהן בציבור רק בטומאת מת ולא בשרץ, שמכפרים (= הכהנים) דומיא דמתכפרים (= הקהל), מה מתכפרים, מת אין, שרץ לא, אף מכפרים כן (ראה 'הר המוריה'). (53) ברייתא, פסחים שם: "ישראל וכהנים טהורים וכלי שרת טמאים, יעשו בטומאה", וראה גם בהל' קרבן פסח, שם. (54) בפסחים, שם: "אמר רב חסדא, לא שנו אלא שנטמא הסכין בטמא מת, דרחמנא אמר (במדבר יט, טז) "בחלל חרב" - חרב הרי הוא כחלל, וקא מטמא לגברא, דמעיקרא כי מתעביד בטומאת הגוף דכרת קא מתעביד, אבל נטמא הסכין בטומאת שרץ וכו' טהורין עביד, טמאין לא עביד". וראה בהל' קרבן פסח שם ה"ט, וב'הר המוריה' שם. (55) פסחים, שם: "יעשו בטומאה, שאין קרבן ציבור חלוק", ראה רש"י שם: "שאיין קרבן ציבור הבא בטומאה חלוק, מאחר שקרבן רובן בא בטומאה, אף היחיד עושה בטומאה". כלומר, מאחר שרוב הציבור עושין אותו, גנאי הוא להם שהטהורין שבהן פורשין מהן ונזהרין מהם" ('מאירי' שם). וראה גם בהל' קרבן פסח, שם. (56) אבל לא להיכל, ראה להלן הי"ג. (57) בפסחים סז, א - מבואר דדוקא טמא מת, אבל לא שאר טומאות. (58) ראה גם זבחים כב, ב - דטמא שרץ לא נדחה. (59) דהיינו באופנים הנקובים למעלה, כגון שהיו רוב הקהל טמאים למת וכו', ובכל זאת, אסור על הטמאים בטומאות הזב, הזבה, הנדה והיולדות להתעסק ולהכנס לעזרה. (60) במזיד. (61) כדין טמא שנכנס למקדש במזיד (למעלה פ"ג הי"ב). ולא כרבי אלעזר הפוטרם מכרת (פסחים צה:), הואיל וטמאי מת אינם משתלחים משם (גמרא שם), אלא כתנא-קמא שם. (62) בידי שמים. ראה למעלה ה"א. (63) ראה למעלה ה"ט.

1 יג. ופסח שפא בטמאה, ודחקו טמאי מת ונכנסו
2 להיכל⁶⁴ - פטורין⁶⁵. אף על פי שלא התרו אלא
3 לעזרה⁶⁶, הואיל ואין אני קורא בהם אל מחוץ
4 למחנה תשלחום⁶⁷ - הרי אלו פטורין⁶⁸.

64) בעיה של רב יוסף (פסחים, שם) וכמו שפשט רבא, לפי הלשון השני. וראה להלן. ונקט "פסח" משום שבפסח שכיח הדבר שידחקו ויכנסו להיכל, שבשעה שנשחט הפסח היתה העזרה מתמלאת אנשים רבים ויש דוחק (ראה פ"א מהל' קרבן פסח הי"א), אבל הוא-הדין לכל הקרבנות. (65) מלקות, ראה להלן. (66) שהרי צרכי הפסח (ושאר קרבנות) נעשים בעזרה, ראה פ"א מהל' קרבן פסח ה"ג. (67) כלומר, כיון שלא חל עליהם הציווי לשלחם מחוץ לעזרה, שהרי הותרו ליכנס לעזרה. (68) פסחים שם, בעיית רב יוסף, ונפשטה בשתי לשונות, לשון א' לחומרא ולשון ב' לקולא, ופסק רבינו כלשון ב' לקולא (כסף-משנה). והיינו לענין מלקות, שהוא בידי בית-דין, אבל במיתה בידי שמים לא שייך ספק לקולא, שהרי כלפי שמיא גליא (משנה-למלך פ"ט מהל' מעשה הקרבנות הי"ג).

5 יד. היו מקצת בית אב⁶⁹ טמאים ומקצתם טהורים,
6 אף על פי שרפן טמאי מת - לא יקריבו אלא
7 הטהורים⁷⁰. היה כל בית האב טמאי מת - יביאו
8 בית אב אחר⁷¹. היתה כל המשמרה⁷² טמאי מת -
9 מחזירין על משמרה אחרת⁷³. אם היו רב הפהנים

(89) כלומר, על מקצת החכמים, שהרי רובם לא הודו לו, ראה למעלה. ובסמ"ג כתב "שריו" במקום "החכמים" (כספ-משנה).

יום ש"ק כ"ז שבט ה'תשע"ט

פרק חמישי

(1) תתבאר בו מצות קידוש ידים ורגלים לכהנים לפני עבודתם, ואם צריך לקדש בין עבודה לעבודה.

- א. מצות עשה לקדש כהן העובד ידיו ורגליו²¹
- ואחר כך יעבד; שנאמר: ורחצו אהרן וכו' ויבנו²²
- את ידיהם ואת רגליהם. וכהן שעבד ולא קדש ידיו²³
- ורגליו שחרית²⁴ - חייב מיתה²⁵ בידי שמים; שנאמר: ורחצו מים ולא ימתו. ועבודתו פסולה. בין כהן²⁶
- גדול בין כהן הקדוש.

(2) דקדק רבינו וכתב כהן העובד, להורות לנו ששחיטה שכשירה בור, אינה צריכה קידוש ידים ורגלים. (3) מן הכיור. (4) ובא למעט קידוש ידים ורגלים של כהן גדול ביום הכיפורים שבין בגדים לבגדים, ראה להלן הלכה ז, שאם לא קידש בין בגד לבגד - עבודתו כשירה. (5) ראה בפרק י"ט מהלכות סנהדרין הלכה ג, שמלקות אין כאן. (6) שנאמר (שמות ל, כא) "והייתה להם חק עולם לו ולזרעו לדורותם".

- ב. ומניין שעבודתו פסולה? שנאמר: חקת עולם לו²⁷
- ולזרעו, ובבבגי כהנה הוא אומר: חקת עולם; מה²⁸
- מחוסר בגדים מחלל עבודה, כמו שבארנו, אף מי²⁹
- שלא רחץ ידיו ורגליו מחלל עבודה.³⁰

(7) צריך להיות: חק.

- ג. אין הפהן צריך לקדש בין כל עבודה ועבודה,³¹
- אלא פעם אחת מקדש בבקר ועובד והולך כל היום³²
- כלו וכל הלילה³³. והוא שלא יצא מן המקדש³⁴, ולא³⁵
- יישן, ולא יטיל מים, ולא יסיח דעתו³⁶. ואם עשה³⁷
- אחד מארבעתן - צריך לחזור ולקדש³⁸.

(8) אבל למחר צריך לחזור ולקדש. (9) היינו יציאת כל גופו מן העזרה. והיא בעיא שלא נפשטה, שמא על ידי זה שיצא מן הקודש הסיח דעתו. (10) דין היסח הדעת מבואר בגמרא הנ"ל, ומוזה למד רבינו גם לשינה שסתם ישן מסיח דעתו (כספ משנה). ובירושלמי יומא פרק ג הלכה ב: "ישן טעון טבילה נתנמנם טעון קידוש ידים ורגלים". (11) ואם לא קידש ועבד עבודתו פסולה. חוץ מהיצא מהמקדש שאינו צריך לחזור ולקדש אלא מספק. ולפיכך אם עבד - עבודתו כשרה.

- ד. יצא מן המקדש וחזר ועבד ולא קדש, אם לא³⁶
- הסיח דעתו - עבודתו כשרה³⁷. וזה הפלל היה³⁸
- במקדש³⁹: אין אדם נכנס לעזרה לעבודה⁴⁰, אף על⁴¹
- פי שהוא טהור, עד שהוא טובל⁴².

- הפסחים לכל לא טהור [להקדיש לה]. כי מרבית¹
- העם רבת מאפרים ומנשה יששכר וזבלון לא²
- הטהרו³. ומהו זה שנאמר: כי אכלו את הפסח בלא⁴
- ככתוב? מפני שעברו אותה השנה מפני הטמא⁵.
- שנאמר: ויניעץ המלך ושריו וכל הקהל בירושלים⁶
- לעשות הפסח בחדש השני⁷. כי לא יכלו לעשותו⁸
- בעת ההיא, כי הפהנים לא התקדשו למדי. וכבר⁹
- בארנו בקדוש החדש¹⁰, שאין מעברין את השנה¹¹
- לכתחלה מפני הטמא.

(81) כי קרבן קבוע דוחה את הטומאה. (82) וכתוב (שם, טו) "וישחטו הפסח וגו'". הרי שעשו אותו בטומאה. שאף-על-פי שעיברו את השנה, לא הספיקו להטהר, ורבים נשארו בטומאתם ('הר המוריה'). (83) "כלומר, אם תאמר אדרבה משם ראינו, שטומאה אינה נדחית מפני קרבן ציבור, שהרי חזקיהו, שדחה אותה, שעשה בטומאה, כתוב עליו כי אכלו את הפסח בלא ככתוב, לבקש רחמים על שעשה כן - לא מפני כך כתוב עליו כן, אלא אדרבה, מפני שעברו אותה שנה מפני הטומאה" (כספ-משנה) וראה סנהדרין יב, א. ותוספתא פסחים פ"ח, ותוספתא סנהדרין פ"ב, מחלוקת תנאים בזה, וראה להלן הי"ח. (84) כלומר, לעבר השנה באופן שהחודש השני יהיה חודש ניסן, ראה גמרא ותוספתא שם. (85) פ"ד ה"ו.

- יח. ועוד אחרת היתה שם פאותה השנה: שעבר¹⁰
- הזקנה המלך את השנה ביום שלשים של אדר,¹¹
- שראו להיות ראש חדש ניסן, ועשה אותו החדש¹²
- אדר שני. ולא הודו לו חכמים¹³, שאין מעברין¹⁴
- ביום זה, כמו שבארנו בקדוש החדש¹⁵. ומפני¹⁶
- דברים אלו שעשה שלא כהלכה נאמר: כי אכלו את¹⁷
- הפסח בלא ככתוב¹⁸. ובקש רחמים על עצמו ועל¹⁹
- החכמים²⁰ שהספימו על מעשיו. שנאמר: כי²¹
- התפלל יחזקיהו עליהם לאמר ה' הטוב יכפר בעד.²²
- ונאמר: וישמע ה' אל יחזקיהו וירפא את העם -²³
- שנרצה קרבנם.

(86) ברכות י, ב: "תנו רבנן, ששה דברים עשה חזקיהו המלך, על ג' הודו לו, ועל ג' לא הודו לו וכו', עיבר ניסן בניסן ולא הודו לו וכו', שטעה בדשמואל, דאמר שמואל אין מעברין את השנה ביום ל' של אדר, הואיל וראוי לקובעו ניסן, סבר הואיל וראוי לא אמרינן". וראה פסחים נו, א. וסנהדרין יב, ב. (87) שם הי"ד. (88) בגמרא סנהדרין שם, ישנן בזה שלש שיטות: לדעת תנא-קמא של רבי יהודה, אין מעברין מפני הטומאה, ואם עיברו מעוברת, והוצרכו לבקש רחמים על שיעברו לכתחילה. לדעת רבי שמעון מעברין אפילו לכתחילה, והוצרכו לבקש רחמים על שעיברו ביום שלשים של אדר. ולדעת רבי שמעון בן יהודה הוצרכו לבקש רחמים על שעשו פסח שני. ופסק רבינו כדעת תנא-קמא (ראה בהל' קידוש החודש שם ה"ו) גם כדעת רבי שמעון, שעיברו ניסן בניסן, שכן מפורש גם בברכות שם, הרי שאין על זה חולק.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ש"ק כ"ז שבט - ספר עבודה - הלכות ביאת המקדש קסה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

27) בזבחים שם: "טומאה מהו שתועיל לקידוש ידים ורגלים, תיפוק ליה כיוון שצריך הערב שמש, מסיח דעתו, כגון שנטמא סמוך לשקיעת החמה". ומפני שהוא דבר שאינו שכיח, לכן כתב רבינו שנטמא גופו באוכלין טמאין, שאינו צריך הערב שמש (כסף משנה). ויתר על כן: הרי רבינו סובר ששיעור בין השמשות הוא שלושת רבעי מיל (פרק ה מהלכות שבת הלכה ד, וכן כתב הבית יוסף אורח חיים סימן רסא בדעת רבינו), אם כן יש כאן היסח הדעת, ולכן כתב רבינו באופן שאינו צריך הערב שמש כלל. 28) מפני שעיקר טומאות אלו - מדרבנן. 29) שמא הסיח דעתו, מאחר שעכשיו אינו ראוי לעבודה. 30) (כלומר, טבילה הצריכה הערב שמש שבוה ודאי צריך קידוש ידים ורגלים, ראה בלשון הגמרא בזבחים כ: ונראה שהמסיך רגליו אף על פי שצריך טבילה (למעלה בהלכה הקודמת) - אם לא היה חשש של ניצוצות על גבי רגליו (ראה למעלה הלכה ד-ה) אינו צריך קידוש ידים ורגלים, כיוון שטבילה זו אינה מחמת טומאה. 31) בעיא ולא נפשטה היא בזבחים שם, ומספק אין פוסלין עבודתו (כסף משנה). ונראה שזה מוסב גם על כל טובל (שצריך הערב שמש) הצריך קידוש ידים ורגלים, לפי שאין כאן היסח הדעת ממש, אלא דין של היסח דעת כיון שנפסל אז מעבודה.

ז. פהן גדול שלא טבל ולא קדש ידיו ורגליו בין בגדים לבגדים³² ובין עבודה לעבודה³³ ביום הפורים ועבד - עבודתו פשרה³⁴. הואיל ואותן הטבילות והקדושים אינן שוים באהרן ובניו, ונאמר: ורחצו אהרן ובניו ממנו - דבר השווה בכל הפהנים מעבד, שהוא קדוש ראשון.

32) הם חמשת הקידושים שמקדש כשפושט בגדי לבן ובגדי זהב. 33) הם חמשת הקידושים שמקדש בלבישת בגדי זהב לעבודות חוץ, ובגדי הלבן לעבודות פנים. 34) אבל עבר בעשה.

ח. קדש ידיו היום - צריך לחזור ולקדש למחר, אף על פי שלא ישן כל הלילה; שהידים נפסלות בלינה. קדש בלינה והקטרי החלבים כל הלילה - צריך לחזור ולקדש³⁵ ביום לעבודת היום.

35) כדעת רבי בשתי ברייתות בזבחים שם: "קידש ידיו ורגליו וכו' בלילה צריך לקדש ביום. היה עומד ומקריב על גבי מזבח כל הלילה, לאורה טעון קידוש ידים ורגלים".

ט. קדש ידיו ורגליו לתרומת הדשן, אף על פי שהוא מקדש קדם שתעלה השמש - אינו צריך לחזור ולקדש אחר שהאיר היום³⁶; שהרי בתחלת עבודה קדש³⁷.

36) כלומר, אחר הנץ החמה. 37) שזו תחילת עבודת היום היא. זבחים שם דברי רבא על המימרא הנ"ל ש ר' יוחנן. ומכאן שלולא הסברא הנ"ל היה הנץ החמה פוסל בלינה. ונראה להלן פרק ב מהלכת תמידין ומוספין הלכה יב, שהוכחנו מהסוגיא הנ"ל שתרומת הדשן הייתה אחרי עלות השחר.

12) ראה למעלה הלכה ג. שבעיא היא בזבחים שם ולא נפשטה, ולפיכך פסק רבינו שבדיעבד עבודתו כשרה (כסף משנה). 13) [ביומא כח. - ל. במשנה: "זה הכלל היה במקדש, כל המסיך את רגליו טעון טבילה וכל המטיל מים טעון קידוש ידים ורגלים ואין (כן הוא בשינויי נוסחאות במשניות שם) אדם נכנס לעזרה לעבודה אפילו טהור עד שיטבול". ונראה מדברי רבינו שגם ואין אדם נכנס לעזרה וכו' הוא מאותו הכלל שהיה במקדש. ולפי זה נראה שהתחלת הלכה ה אינה מהמלים "וכל המסיך", אלא להלן מהמלים "יצא חוץ". 14) רש"י ותוספות שם כתבו שלעבודה לאו דווקא. וכן מוכח שם בגמרא. וכן הוא בירושלמי יומא פרק ג הלכה ג "לא סוף דבר לעבודה אלא אפילו שלא לעבודה". 15) בגמרא שם: "ר' יהודה אומר סרך טבילה היא זו כדי שיוכור טומאה ישנה שבירו ייפרוש". וכן כתב רבינו בפרק ב מהלכות עבודת יום הכיפורים הלכה ג.

16. וכל המסיך את רגליו¹⁷ - טעון טבילה¹⁸; וכל המטיל מים - טעון קדוש ידים ורגלים¹⁹. יצא²⁰ חוץ לחומת העזרה²¹: אם לשהות בחוץ יצא - [כשחוזר טעון טבילה, ואם לחזור מיד יצא²² - כשחוזר טעון קדוש ידים ורגלים בלבד. ואם לא טבל ולא קדש²³ ועבד, הואיל ולא הסיח דעתו ולא הסיך רגליו ולא הטיל מים - עבודתו פשרה²⁴. הוציא ידיו חוץ לחומת העזרה - אינו צריך לחזור ולקדש.

16) [סימן ההלכה צריך להיות להלן לפני המלים יצא חוץ, ראה למעלה]. 17) יומא כח. הם נקבים גדולים, ולשון מיסך כמו אילן המיסך על הארץ (נזיר נד:), לפי שהצריך לנקבים גדולים, כורע על ברכיו ומכסה את גופו ואת רגליו, וכן בשאול נאמר (שמואל-א כד, ג) ויבוא שאול להסך את רגליו (רש"י שם). 18) [המדובר בבית כסא קבוע, שאין שם ניצוצות של מי רגלים על רגליו, שאם ישנם ניצוצות, צריך גם קידוש ידים ורגלים]. 19) משום ניצוצות מי רגלים שנפלו על גבי רגליו - צריך לקדש רגליו, ומשום ניצוצות שעל ידיו ששפשף בהן רגליו, צריך לקדש ידיו. 20) [כאן מתחילה הלכה ה]. 21) עזרת ישראל. 22) כל המוקף הוגה על פי הכסף משנה. 23) זה שיצא חוץ לחומת העזרה. 24) כבר כתבנו למעלה שבעיא היא ולא נפשטה, ולפיכך אין לפסול מספק, ראה בכסף משנה.

10. נטמא ידיו²⁵ - מטבילין²⁶ והן טהורות, ואינו צריך לחזור ולקדש. נטמא גופו פאכילת אכלין²⁷ טמאין או שתית משקין טמאין²⁷ וטבל, אף על פי שאינו צריך הערב שמש²⁸ - חוזר ומקדש אחר טבילה²⁹; שכל טובל³⁰ מקדש ידיו ורגליו ואחר כך עובד. ואם לא קדש, הואיל ולא הסיח דעתו - לא חלל³¹.

25) בטומאה דרבנן שאינה מטמאה אלא את הידים ולא את הגוף. 26) ראה בחגיגה כ: שבקודש החמירו להטביל.

שלא שימשו אלא בימי המילואים עד ליום שמיני למילואים ואח"כ נשארו רק אלעזר, איתמר ופנחס. אמנם כל זה הוא רק למאן דאמר שפנחס היה כהן מתולדתו - "פנחס בן אלעזר בן אהרן הכהן" - אבל לדעה ש"לא נתכהן פנחס עד שהרגו לזמרי", הרי מעשה זמרי היה בשנת הארבעים, ונמצא שכל שלושים ותשע שנים היו רק שלושה כהנים, וא"כ מדוע היו צריכים מים כדי לרחוץ מהם ארבעה כהנים. ואין לומר שלמ"ד זה אין צריך אלא מים כדי לקדש שלושה כהנים, כי אז הוא פלוגתא במציאות שפליגי בגודלו של הכיור. על כן צריך לומר שגם למ"ד "לא נתכהן פנחס עד שהרגו לזמרי" היו במקדש מים לקדש ארבעה כהנים, אלא שלמד זאת מפסוק אחר (עי' זבחים יט, ב. ובפירש"י שם).

(על"פ יין מלכות' ספר עבודה סימן כט)

בגמרא שם הביאו הפסוק "ורחצו ממנו משה ואהרן ובניו" שבשמות מ, לב, ורבינו הביא פסוק אחר בשמות ל, יט, שלא נאמר בו אלא אהרן ובניו, ולפיכך הוצרך לכולל את פנחס עמהם כדי שיהיו ארבעה. אבל הדבר קשה, שהרי בזמן שנאמרה פרשה זו (בשמות שם) עדיין היו נדב ואביהו בחיים, ואם כן למה לא יצטרכו מים כדי לקדש חמשה או ששה כהנים?

יד. מי פִּיֹר נִפְסָלִין פְּלִיגָה, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ. וְכִיצַד הָיוּ עוֹשִׂין? מִשְׁקָעִים אוֹתוֹ בְּמִי מִקְּהָה אוֹ בְּמַעַן וְלִמְחָר מַעְלִין אוֹתוֹ, אוֹ מִמְּלֵאִין אוֹתוֹ בְּכָל יוֹם בְּבֶקֶר.

טו. הֵיכָם שֶׁעָשָׂה שְׁלֵמָה - בְּמִקְוֵה הִיָּה⁴⁷, מִפְּנֵי שֶׁאָמַר שֶׁל מֵיִם הִיָּה עוֹבְרָת בְּתוֹכוֹ מַעַן עֵיטָם, לְפִיכָךְ לֹא הָיוּ מִימֵיו נִפְסָלִין פְּלִיגָה כְּמִי הַפִּיֹר, וּמִמְּנֵה הָיוּ מִמְּלֵאִין הַפִּיֹר.

(47 בירושלמי יומא פרק ג הלכה ח: "והים לרחצה לכהנים בו (דברי הימים ב ד, ו) ולא כלי הוא? אמת המים מושכת לו מעיטם".)

טז. פִּיצַד מִצֹּת קָדוֹשׁ? מַנִּיחַ יָדוֹ הִיָּמְנִית עַל גְּבִי רִגְלוֹ הִיָּמְנִית, וְיָדוֹ הַשְּׂמָאלִית עַל גְּבִי רִגְלוֹ הַשְּׂמָאלִית, וְשׁוֹחָה וּמְקַדֵּשׁ. וְכָל הַחוּצָן בְּטָבִילָה - חוּצָן בְּקָדוֹשׁ יָדִים⁴⁸. וְאֵינוֹ מְקַדֵּשׁ כְּשֶׁהוּא יוֹשֵׁב, מִפְּנֵי שֶׁהוּא פְּעוּבָה⁴⁹, וְאֵין עוֹבְדָה אֲלָא מַעֲמָד, שֶׁנֶּאֱמַר: לַעֲמֹד לְשֵׁרֵת.

(48 בחולין קו: "דבר שחוצץ בטבילה בגוף חוצץ בנטילת ידים ובקידוש ידים ורגלים במקדש". (49 בזבחים שם: "אמר קרא לשרת" (או בגשתם אל המזבח לשרת, הרי הוקש קידוש לשירות - רש"י).)

יז. וְכָל הָעוֹבֵד וְהוּא יוֹשֵׁב⁵⁰ - חָלָל, וְעוֹבְדוֹ פְּסוּלָה. וְאֵינוֹ לוֹקָה, מִפְּנֵי שֶׁאֲזַהְרָה שְׁלוֹ מִפְּלָל עָשָׂה הִיא. וְכֵן כָּל הָעוֹסֵק בְּעוֹבְדָה מַעֲבֹדָת הַמִּקְדָּשׁ

י. מִצֹּה לְקַדֵּשׁ מִמִּי הַפִּיֹר. וְאֵם קָדֵשׁ מֵאַחַד מִכָּלִי הַשֵּׁרֵת - הָרִי זֶה כְּשֶׁרִשׁ³⁸. אֲבָל כָּלִי הַחֹל אֵינֶם מְקַדְשִׁין³⁹. קָדֵשׁ בְּכָלִי שֵׁרֵת בַּחוּץ⁴⁰ אוֹ בְּכָלִי חֹל בְּפָנִים וְעֵבֶד - עוֹבְדוֹ פְּסוּלָה. וְאֵין מְקַדְשִׁין בְּתוֹךְ הַפִּיֹר אוֹ בְּתוֹךְ כָּלִי הַשֵּׁרֵת, אֲלָא מִהֵן; שֶׁנֶּאֱמַר: וְרָחֲצוּ אֶהָרֶן וּבָנָיו מִמֶּנּוּ - וְלֹא בְּתוֹכוֹ⁴¹. וְאֵם קָדֵשׁ בְּתוֹכוֹ וְעֵבֶד - לֹא חָלָל.

(38 בזבחים כב. אמרו: ירחצו לרבות כלי שרת. כלומר, נאמר בתורה (שמות מ, לב) "ובקרבתם אל המזבח ירחצו", ומיותר הוא שהרי כבר נאמר למעלה (שם, לא) "ורחצו ממנו", וסמוך לו "בבואם אל אהל מועד ובקרבתם אל המזבח" (רש"י שם). (39 "ורחצו" ממנו, למעוטי כלי חול". (40 שצריך לקדש בפנים, שהרי הוקבע לו מקום, שנאמר "וישם את הכיור בין אהל מועד ובין המזבח ויתן שמה מים לרחצה". (41 בזבחים כא. היא בעיא שלא נפשטה "ממנו אמר רחמנא ולא בתוכו, או דילמא אפילו מתוכו". ומכיוון שלא נפשטה, לא יקדש לכתחילה אלא ממנו, ואם קידש בתוכו ועבד מספק אינו מחלל עבודה מספק (כסף משנה וראה למעלה הלכה ה).)

יא. הַטָּבִיל יָדָיו וְרַגְלָיו בְּמִי מִקְּהָה, אֲפֹלוּ בְּמַעַן⁴² - אֵין זֶה קָדוֹשׁ כָּלָל, עַד שֶׁיִּרְחֹץ בְּכָלִי. וּבְכָל כָּלִי הַקָּדֵשׁ מְקַדְשִׁין⁴³, בֵּין שֹׁשֵׁב בֵּהֶן רְבִיעִית בֵּין שֹׁאֵין בֵּהֶן רְבִיעִית.

(42 בזבחים כ: "טבל במי מערה (שהן כשרים לטבילה והוא הדין למים חיים, אלא שרוב טבילות, במים מכונסים - רש"י) ועבד עבודתו פסולה". (43 כן הוא שם כא: "בכל הכלים מקדשים בין שיש בהם רביעית בין שאין בהם רביעית" וביארו בגמרא שם שהמדובר בקודש מתוכו, היינו שנוטל מן הכיור שיש בו כדי לקדש ממנו ארבעה כהנים, ומקדש כיוון שבא מכלי גדול, שאם לא כן, אין מקדשים ממנו, שלא יחא כלי שרת אחר עדיף מהכיור עצמו.)

יב. כָּל הַמִּימוֹת כְּשֶׁרִשׁ לְקָדוֹשׁ, בֵּין מֵיִם חַיִּים בֵּין מִי מִקְּהָה; וּבִלְבָד שֶׁלֹּא יִשְׁתַּנֶּה מְרֵאִיהֶן, אֲלָא יִהְיוּ כְּמִיִּם הַכְּשִׁירִים לְטָבִילָה. טֵיט הַנָּרוֹק⁴⁴ שֶׁהִפְרָה שׁוֹחָה וְשׁוֹחָה מִמֶּנּוּ⁴⁵ - מְשָׁלִים לְמִי פִיֹר. זֶה הַכָּלָל: כָּל הַמְּשָׁלִים לְמִי מִקְּהָה - מְשָׁלִים לְמִי פִיֹר.

(44 שהוא דק שראוי להוריקו מכלי אל כלי. (45 שאינו עב. והפרה שותה ממנו וכשר להשלים למקוה.)

יג. כְּמָה מֵיִם צָרִיכִין לְהִיּוֹת בְּפִיֹר? אֵין פָּחוֹת מִכָּדִי לְקָדֵשׁ מִמֶּנּוּ אַרְבַּעַה כְּהָנִים. שֶׁנֶּאֱמַר: אֶהָרֶן וּבָנָיו. וְהָיוּ אֲלֵעֶזֶר וְאִיתָמָר, וּפִינְחָס עִמָּהֶם - הָרִי אֲרַבְּעָה⁴⁶.

~ נקודות משיחות קודש ~

"כמה מים צריכין להיות בכיור, אין פחות מכדי לקדש ממנו ד' כהנים, שנאמר אהרן ובניו והיו אלעזר ואיתמר, ופנחס עמהם הרי ארבעה".

ומה שלא מנה גם את נדב ואביהו, בפשטות הוא מפני

פֶּרֶק שְׁשִׁי

(1) יתבאר בו איסור עבודה בבית המקדש לכהן בעל מום, ומום הוא מום עובר. ומה הוא מום קבוע.

- א. כָּל כֹּהֵן שֵׁשׁ בּו מוֹם, בֵּין מוֹם קָבוע בֵּין מוֹם עוֹבֵר,² לֹא יִכָּנס לַמִּקְדָּשׁ מִן הַמִּזְבֵּחַ³ וְלַפְּנִים⁴; שְׁנֵאמֶר: אֶל הַפֶּרֶכֶת לֹא יָבֹא וְאֶל הַמִּזְבֵּחַ לֹא יֵגֵשׁ. וְאִם עֹבֵר וְנִכְנס⁵ - לֹקֵה, אֵף עַל פִּי שְׁלֹא עֹבֵד. וְאִם עֹבֵד בַּמִּקְדָּשׁ - פֶּסֶל⁶ וְחָלַל עֲבוּדָה, וְלֹקֵה אֵף עַל הָעֲבוּדָה⁷. שְׁנֵאמֶר: אֲשֶׁר יִהְיֶה בּו מוֹם לֹא יִקָּרֵב. מִפִּי הַשְּׁמוּעָה לְמֹדוֹ, שְׁאֲזָהָרָה זֶה שְׁלֹא יִקָּרֵב לְעֲבוּדָה⁸.

~ נקודות משיחות קודש ~

"כל כהן שיש בו מום, בין קבוע בין עובר, לא יכנס למקדש... ואם עבר ונכנס לוקה בו".

והיינו שכשם שהקרבנות צריכים להיות "תמימים" ומובחרין, כך גם הכהן המקריב צריך להיות "תמים". עבודת הקרבנות שייכת גם בזמן הזה בעבודת התפילה, שהרי "תפילות כנגד תמידים תקנום", ו"עבודה שבלב זו תפילה", ונעשית על-ידי כל אחד ואחד מישראל, שהרי היא "מצות-עשה... שיהא אדם שואל צרכיו שהוא צריך להם כו", ובוודאי שהקב"ה ממלא בקשתו של כל יהודי בכל המצטרך לו, ועאכ"כ כשתפילתו היא באופן של יגיעה. ומובן שגם הדין שכהן צריך להיות תמים, ישנו גם בזמן הזה שצריך המתפלל להיות במצב של "תמים" על-ידי קיום כל רמ"ח מצוות-עשה ושמירת שס"ה מצוות ל"ת.

(על-פי "זין מלכות" ספר עבודה סימן 2)

- (2) בבכורות מג. במשנה: "מומין אלו, בין קבועין בין עוברין, פוסלין באדם" (פוסלין כהן לעבודה – רש"י). ובספרא פ' אמור פרשה ג הלכה ה: "אין לי אלא בעל מום קבוע. בעל מום עובר, מניין? תלמוד-לומר כל איש אשר בו מום". פירוש: לפני כן (ויקרא כא, יז) נאמר "אשר יהיה בו מום לא יקרב", שמשמעו: יהיה בו מום לעולם, כלומר, מום קבוע. ולכן מביא הפסוק השני (שם, כא) "אשר בו מום", ולא נאמר "אשר יהיה" לרבות מום עובר (התורה והמצוה). (3) גם בספר המצוות שם, כתב רבינו "המזבח ובין האולם ולמזבח והאולם וההיכל", וכן מוכח מלשון הפסוק "ואל המזבח לא יגש". ואילו מפשטות לשון המשנה (כלים שם) נראה שאינם אסורים אלא בין האולם ולמזבח. וראה במשנה-למלך, ולמעלה פ"א הלכה א והלכה טו. ואף-על-פי שבדין זה של כניסה בלי עבודה, לא מצאנו לימוד מיוחד לרבות גם בעל מום עובר – סובר רבינו שאין לחלק בין איסור זה לאיסור עבודה. (4) בכלים פ"א משנה ט: "בין האולם ולמזבח וכו' שאין בעלי מומין וכו' נכנסים לשם". ודעת רבינו, שזהו איסור תורה. וכן הוא ביומא מד: שמעלות אלו של מסכת כלים הן מדאורייתא, וכן כתב

- 1 - צָרִיף שִׁיחָה עוֹמֵד עַל הָרֶצֶפָה⁵¹. וְאִם הָיָה דָּבָר חוּצָא⁵² בֵּינוּ וּבֵין הָקֶרֶק, כְּגוֹן שֶׁעֹמֵד עַל גְּבִי פְּלִים אוֹ בְּהֵמָה אוֹ עַל רִגְלֵי חֲבֵר⁵³ - פֶּסוּלָה. וְכֵן אִם הָיָה דָּבָר חוּצָא בֵּין יָדוֹ וּבֵין הַפְּלִי⁵⁴ שְׁעוֹבֵד בּו - פֶּסֶל.

(50) שם כג: אמרו: "אמר קרא לעמוד לשרת - לעמידה בחרתי ולא לשיבה". (51) שצריך לעמוד, וגם על הרצפה שלא תהיה שום חציצה, בין רגליו לבין הרצפה. (52) שם כד. אמרו: "הואיל ורצפה מקדשת וכלי שרת מקדשין, מה כלי שרת לא יהא דבר חוצץ כו' אף רצפה לא יהא דבר חוצץ". כי "העזרה תקדש הנכנס בתוכה כמו שמקדשין כלי שרת הדבר הנכנס בהן". (53) ואף על פי שמין במינו אינו חוצץ - בעמידה על גבי רגל חבירו, שאין דרכו בכך, גם מין במינו חוצץ. (54) שם "כלי שרת לא יהא דבר חוצץ בינו (=בין הכהן) לבין כלי שרת", שנאמר (ויקרא ד, ה) "ולקח הכהן" - שתהא לקיחה בעצמו של כהן.

- 5 יח. וְאִין עֲבוּדָה אֶלָּא בִּימִין⁵⁵. וְאִם עֹבֵד בְּשִׁמְאָל - פֶּסוּלָה, וְאִינוּ לֹקֵה⁵⁶. רִגְלוֹ אַחַת עַל הַפְּלִי וְרִגְלוֹ אַחַת עַל הָרֶצֶפָה, רִגְלוֹ אַחַת עַל הָאָבֶן וְרִגְלוֹ אַחַת עַל הָרֶצֶפָה⁵⁷ - רִואִין: כֹּל שֶׁאֵלּוּ יִנָּטֵל הַפְּלִי אוֹ הָאָבֶן יָכוֹל לַעֲמֹד עַל רִגְלוֹ אַחַת - עֲבוּדָתוֹ כְּשֶׁרָה⁵⁸, וְאִם לֹא - עֲבוּדָתוֹ פֶּסוּלָה. קָבֵל בְּיָמִין וּשְׁמָאל מִסִּיעָתוֹ - עֲבוּדָתוֹ כְּשֶׁרָה, שֶׁהַמִּסִּיעַ אֵין מְשַׁיְחִין עָלָיו.

(55) שם. למדו כן ממה שנאמר (שם, כה) "ולקח הכהן מדם החטאת באצבעו ונתן", וכל מקום שנאמר אצבע אינו אלא בימין, שנאמר (שם יד, טז) "וטבל הכהן את אצבעו הימנית" (שם כד:), מכאן שכל לקיחה וכל נתינה בימין דווקא. (56) כיוון שאין בזה אזהרה מפורשת בתורה. (57) נוסף על פי הכסף משנה. וכן הוא בברייתא שם. ואף על פי שהאבן הוא מין במינו עם הרצפה, כיוון שאינו מבטלו משום שנתקל בה, הרי הוא חוצץ. (58) שמייע אין בו ממש.

- 12 יט. וְהִנְדָּה אָבֶן מֵאֲבֵי הָעֶזְרָה⁵⁹ - לֹא יַעֲמֹד עָלֶיהָ בְּשַׁעַת עֲבוּדָה עַד שֶׁתִּחַבֵּר בָּאָרֶץ. וְאִם עֹבֵד - עֲבוּדָתוֹ כְּשֶׁרָה, הוֹאִיל וּבִמְקוֹמָה עוֹמֵדֵת.

(59) בזבחים שם "בעי רבי אמי נדלדלה האבן ועמד עליה מהו, היכא דאין דעתו לחברה לא תיבעי לך דוודאי חייצא, כי תיבעי לך דדעתו לחברה, מאי, כיוון דדעתו לחברה כמה דמחברה דמייא, או דילמא השתא מיהא הא תלישא"? ומסתית דברי רבינו נראה שאפילו אם אין דעתו לחברה, אין זו חציצה בדיעבד, משום שלפי דעת רבה זוטי (שם) לא הסתפק רבי אמי בנדלדלה האבן, אלא בנעקרה האבן, ונראה מזה כי בנדלדלה לעולם אינה חציצה. אף על פי שאין דעתו לחברה, ולא הכריע רבינו בין שתי הלשונות הללו, ולכן פסק שלכתחילה לא יעמוד, ואם עמד כשר, כדרכו בכל הספיקות.

שאינם מוס גמור ואינם מחללים עבודתם, כדלהלן. ולמדו זאת בגמרא שם ממה שנאמר (ויקרא כא, כא) "כל איש אשר בו מום מזרע אהרן" – "איש שווה בזרעו של אהרן (=שאינו משונה משאר בני אדם) אינו נפסל אלא במום, אבל מי שאינו שווה בזרעו של אהרן (כגון אלו שנמנו במשנה שם, ולהלן פ"ח), אף-על-פי שאין זה מום גמור – נפסלים הם לכתחילה, וראה להלן.

- 19 ו. פל מי שיש בו מום²¹ שפוסל באדם ובבהמה ועבד, בין בשוגג²² בין במזיד - עבודתו פסולה.
- 20 ואם היה מזיד - לוקה. וכל מי שיש בו מום מן המומין המיוחדין לאדם ועבד, אף על פי שהוא לוקה²³ - לא חלל עבודתו²⁴. ואם היה בו דבר מדברים שהם מפני מראית העין - אינו לוקה, ועבודתו פשוטה.

(21) בכורות שם במשנה. (22) שלא ידע שהוא בעל מום, כן הוא בקידושין טו: (23) כן כתב בפירוש המשנה (בכורות פ"ז משנה ג). אבל צריך עיון, שהרי בבכורות מג: אמרו "מאי איכא בין שאינו שווה בזרעו של אהרן ומשום מראית העין, איכא בינייהו עשה", שמי שאינו שווה בזרעו של אהרן, עובר בעשה – שלא הבא מכלל עשה – עשה (רש"י שם) ועיין במשנה-למלך. (ודברי הר המוריה שכתב לפרש "איכא בינייהו עשה", היינו שבמראית העין יש עשה, ואילו באינו שווה בזרעו של אהרן יש לא-תעשה – תמוהים מאד, שאלו שאסורים במראית העין אינם אסורים אלא מדרבנן, ואין בהם עשה). (24) בבכורות שם: "מאי איכא בין מומא (=מום) לשאינו שווה בזרעו של אהרן, איכא משום אחולי עבודה. מומא מחלל עבודה, דכתיב (ויקרא שם, כג) מום בו ולא יחלל. שאינו שווה בזרעו של אהרן – לא מיחיל (=מחלל) עבודה."

- 26 ז. אין פוסל באדם אלא מומין שפגוליו²⁵; אבל מומין שפחלל הגוף, כגון שנטל פליתו של אדם או טחול שלו או שנקבו מעיו, אף על פי שנטעשה טרפה²⁶ - עבודתו פשוטה. שנאמר: שבר רגל או שבר יד - מה אלו פגוליו, אף כל פגוליו.

(25) תוספתא בכורות פ"ד: "מום בפנים אינו מום, שנאמר עור ופסח, מה עור ופסח המיוחדין, מום שבגלוי וכו'". (26) בכורות מה: במשנה.

- 31 ח. הערל²⁷ - הרי הוא כבן נכר²⁸, שנאמר: כל בן נכר ערל לב וערל פשוט²⁹. לפיכך, ערל שעבד - חלל עבודתו ולוקה, כנר שעבד; אבל אינו חיב מיתה³⁰.

(27) זבחים טו: במשנה. (28) "בן נכר האמור בתורה זה העובד אל נכר" (פ"ט מהלכות קרבן פסח הלכה ז). (29) שם כב: "מדברי יחזקאל בן בוזי (יחזקאל מז, ט) למדנו, כל בן נכר ערל לב וערל בשר לא יבא אל מקדשי לשרתני. ומנלן דמחלי עבודה, דכתיב (שם, ז) בהביאכם בני נכר ערלי לב וערלי בשר להיות במקדשי לחללו את ביתי". ובביאור ערל, נחלקו רש"י ותוספות שם: לדעת רש"י (שם

רבינו בספר המצוות לא-תעשה סט. והרמב"ן שם הקשה על זה, ממה שהתירו (סוכה מד.) לכהנים בעלי מום להכנס בין האולם ולמזבח כדי לקיים מצות ערבה, הרי שאין איסורו אלא מדרבנן. וראה במגילת אסתר שם. (5) מן המזבח ולפנים, כנ"ל. אבל בפ"ט מהלכות סנהדרין הלכה ד (אות כח) נראה שאינו לוקה אלא אם נכנס להיכל, וצריך עיון (כסף משנה). וסתירה כזו ישנה גם בדין שותי יין, שלמעלה פ"א הלכה א-טו כתב שאם נכנס מן המזבח ולפנים לוקה, ואילו בהלכות סנהדרין שם (אות כט) נראה שאינו לוקה אלא אם נכנס להיכל, ועיין במעשה רוקח. (6) זבחים טז: (7) נוסף למה שלוקה על הכניסה למזבח. (8) כלומר, אף-על-פי שבפסוק שם לא נאמר אלא "להקריב לחם אלקי" דהיינו קרבן תמיד, שהוא קרוי לחם, שנאמר בו (במדבר כח, ב) "את קרבני לחמי לאשי" – למדו בספרא (שם הלכות ג"ד) מריבויי הפסוקים גם לכל יתר הקרבנות (כסף משנה).

- 1 ב. וכן בעל מום עובר שעבד - פסל, ולוקה⁹.
- 2 שנאמר: כל איש אשר בו מום לא יקרב. מפני השמועה למדו, שזו אזהרה לבעל מום עובר. ואין בעלי מומין שעבדו במיתה, אלא במלקות בלבד¹⁰.

(9) בכורות שם, וספרא שם (הלכה ה). (10) כחכמים, ולא כרבי (סנהדרין פג. פד.).

- 5 ג. כל המומין פלן, אחד שהיו בו מתחלת ברייתו ואחד שגולדו בו אחר פלן¹¹, בין עוברין בין שאינן עוברין - הרי זה פסול עד שיעברו¹².

(11) ספרא שם הלכה ג: "אין לי אלא שנולד תמים ונעשה בעל מום, נולד בעל מום ממעי אמו מניין, תלמוד-לומר אשר יהיה בו מום". (12) במומים עוברים.

- 8 ד. מום קבוע - כגון שבר רגל או שבר יד¹³; ומום עובר¹⁴ - כגון גרב¹⁵ או גלפת, והיא החזזית¹⁶. ולא המומין הקתובין בתורה בלבד¹⁷ הן שפוסלין בפהגים, אלא כל המומין הנראין בגוף¹⁸; שנאמר: כל אשר בו מום - מפל מקום. ואילו הקתובים בתורה דגמא הן.

(13) מפורש בויקרא כא, יט. (14) מפורש בתורה שם, כ. (15) לח, ראה להלן פ"ז הלכה י, ופ"ב מהלכות איסורי מזבח הלכה ז. (16) שאינה מצרית, ראה שם ושם. (17) ספרא שם פרק ג הלכה א: "אין לי אלא את אלו בלבד, מנין לרבות שאר המומים, תלמוד-לומר מום מום ריבה". (18) ראה להלן הלכה ז.

- 14 ה. שלשה מיני מומין הם: יש מומין¹⁹ שהן פוסלין הפה מלעבד והבהמה מלקרב. ויש מומין שפוסלין באדם בלבד מלעבד²⁰. ויש מומין שאין פוסלין, אבל מפני מראית העין אקרו: שפל פה²¹ שיש בו אחד מהן - אינו עובד.

(19) בכורות מג. (20) בכורות שם במשנה. ואף-על-פי

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ש"ק כ"ז שבט - ספר עבודה - הלכות ביאת המקדש קסט

מתוך מהדורות וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

14 הפהנה, ובדקין הפהנים פיוחסין ובמומין⁴³. כל
15 כהן שנמצא פסול פיוחסו - לובש שחורים ומתעטף
16 שחורים ויוצא מן העזרה; וכל מי שנמצא שלם
17 וכשר - לובש לבנים ונכנס ומשמש עם אחיו
18 הפהנים.

40 מדות פ"ה משנה ד. (41) בחצייה של חול, ראה
למעלה פ"ה מהלכות בית הבחירה הלכה יז. (42) נוסף
לתפקידם בשטח ההוראה (סנהדרין פו: במשנה).
43 אותם שעוד לא התחילו בעבודה, או שהתחילו ומצאו
בהם ריעותא. אבל אלו שהתחילו בעבודה ולא מצאו בהם
ריעותא, אין בודקים אותם (פסחים ג: וראה בפ"כ מהלכות
איסורי ביאה הלכה ב).

19 יב. מי שנמצא כשר פיוחסו ונמצא בו מום - יושב
20 בלשפת העצים⁴⁴ ומתלע עצים למערכה⁴⁵. וחולק
21 בקדשים⁴⁶ עם אנשי בית אב שלו ואוכל, שנאמר:
22 לחם אלהיו מקדש הקדשים ומן הקדשים יאכל.

44 מדות פ"ב משנה ה. וראה בפ"ה מהלכות בית הבחירה
הלכה ח. (45) ש"כ כל עץ שנמצא בו תולעת פסול" (הלכות
בית הבחירה שם, ולהלן פ"ו מהלכות איסורי מזבח הלכה
ב). (46) זבחים צח: במשנה, וראה להלן פ"י מהלכות
מעשה הקרבנות הלכה יז.

פרק שביעי

(1) יפרש המומים הפוסלים באדם ובבהמה.

23 א. כל המומין הפוסלים באדם ובבהמה - חמשים.²
24 וזהו פרטן:

(2) ראה להלן פ"ב מהל' איסורי מזבח ה"א. וראה להלן
פ"ח, המומין המיוחדים רק באדם, ובהל' איסורי מזבח שם
ה"ב, המומין המיוחדים רק בבהמה. ואף-על-פי שיבלת
וחרוז לא נכתבו בתורה אצל אדם, ודק ותבלול לא נכתבו
בבהמה - למדו (בכורות מג.) זה מזה בגזירה-שוה.

25 ב. חמשה באזן, ואלו הן: מי שנפגם³ סחוס אזנו⁴
26 כדי שתתגר הצפרן בפגם⁵. אבל העור המקף לסחוס
27 האזן - אין בו מום⁶, בין נקב בין נסדק⁷.

(3) פגימה היא כשיש שם חסרון (רש"י שם לז.). וראה להלן
ה"ג. (4) שם לז, א - במשנה: "על אלו מומין שוחטין את
הבכור, נפגמה אזנו מן החסחוס". ובמשנה שבמשניות
הגירסא "הסחוס", וכן הוא ברא"ש, וראה ברש"י
וב'תוספות' שם כי הוא תנן האזון. (5) שם לז, ב -
בגמרא. והיינו "שתעכב בה ציפורן, אם בודקין אותו
כבדיקת סכין" (רש"י שם). (6) שם במשנה "אבל לא
העור", ופירש רש"י "דהדר בריא ולא הוי מומא, והאי עור
היינו אליה רכה של אזון", אבל לדעת רבינו הכוונה לכל
העור המקף ולא רק לאליה הרכה של האזון, וראה
ת'תוספות יום-טוב' כאן. (וראה להלן ה"ד והי"א בדין אין
חרץ אלא בעצם). (7) אף-על-פי שזה לא נשנה שם אלא
בנפגם - טעם אחד הוא לכולם כיון שחוזר ומבריא, כנ"ל.

טו: במשנה) אפילו ערל שמתו אחיו מחמת מילה שאנוס
הוא - מחלל עבודה, ולדעת רבינו-תם (תוספות שם כב:
ד"ה ערל) אין הדברים אמורים אלא במומר לערלה, אבל
מי שמתו אחיו מחמת מילה, שאנוס הוא, אינו מחלל
עבודה. (30) כן הוא בסנהדרין פג. שערל אינו במיתה אלא
באזהרה.

1 ט. פהן³¹ שהיה נושא נשים בעברה - אינו עובד, עד
2 שיעירוהו בית דין על דעת רבים³², כדי שלא יהיה
3 לו הפנה, שלא יוסיף לחטא; ועובד ויורד ומגרש³³.
4 וכן אם היה מטמא למתים - פסול, עד שיקבל עליו
5 בבית דין שלא יטמא³⁴. ואם עבר ועבד קדם שיעיר
6 או שיקבל, אף על פי שהוא נשוי בעברה - לא חלל
7 עבודה³⁵.

(31) בכורות מה: במשנה. (32) שאין לו התרה (פ"ו
מהלכות שבועות הלכה ח). שאם לא כן, יש חשש שילך
לחכם ויתיר לו נדרו, שהרי רבינו לא הביא במפורש שצריך
לפרט את הנדר, והסיבה שבשבילה נדר (ראה יורה-דעה
סימן רכח סעיף יד), אלא כתב "שיאמר אני נשבעתי על כך
וכך, ונחמתי" (שם הלכה ה) וכן דעת התוספות בערכין כג.
ד"ה מר. ועיין רש"י לבכורות שם. (33) ברייתא שם.
(34) בנושא נשים בעבירה, מדירים אותו על דעת רבים, ולא
הסתפקו בקבלה בלבד, משום שנושא נשים בעבירה יצור
תוקפו (גמרא שם מו.). (35) שאף חלל שעבד, עבודתו
כשרה, כדלהלן הלכה י, וראה במאירי לגיטין לה:

8 י. פהן שעבד ונבדק ונמצא חלל - עבודתו כשרה³⁶
9 לשעבר, ואינו עובד להבא. ואם עבד - לא חלל³⁷;
10 שנאמר: ברה יי חילו ופעל ידיו תרצה - אף חלין³⁸
11 שבו תרצה³⁹.

(36) כרבי יהושע בתרומות פ"ח משנה א, והובאה בקידושין
סו: (37) משמע שאף אם עבד לאחר שנודע, גם כן לא
חילל, שכיון שאמרו "אף חולין (=חללים) שבו תרצה", אין
לחלק בין לפני שנודע לבין לאחר שנודע (כסף משנה). וכן
כתב המאירי בקידושין שם. ויסודו מהירושלמי (תרומות
שם הלכה א) שאמרו, שאם נודע בשעה שקבל הדם מותר
לגמור ולזרוק, וכן נודע לו בשעת קמיצה, מותר לגמור
ולהקטיר (יריעות שלמה). (וכן בדין: שרק אם נאמר בנידון
זה "מתה כהונה", כלומר, לאחר שנמצא חלל הוא כאילו
מת, ואינו בטל למפרע (ראה מכות יא:)) - אז יש מקום
לחלק בין לפני הידיעה לבין לאחר הידיעה, אבל לפי מה
שאמרו במסקנא (שם יג.) ש"בטלה כהונה", כלומר, נתגלה
הדבר למפרע כי לא היה כהן (רש"י שם), וכן פסק רבינו
בפ"ז מהלכות רוצח הלכה יב - לפי זה, אין מקום לחלק
בין לפני הידיעה לבין לאחריה. אבל דעת התוספות אינה
כן, ראה בכתובות כג. ד"ה עדי, ובקידושין יב: ד"ה ועל,
ועיין רש"י שם. (38) כלומר, חללים (רש"י בקידושין
שם). (39) קידושין שם.

12 יא. בית דין הגדול⁴⁰ היו יושבין בלשפת הגזית⁴¹,
13 ועקר מעשיהם⁴² התדיר - שהיו יושבין ודנין את

היינו שהאוזן הנוסף אינו עצם בפני עצמו - אין זה מום ('בית יוסף' יו"ד סי' שט). ונראה שהוא גורס בברייתא בגמרא (בכורות שם) להיפך מהנוסחא שלפנינו: "אזניו כפולות בחסות אינו מום, בשתי חסותיות הרי זה מום" ('בית יוסף' שם). וכן הוא בתוספתא בכורות פ"ד (הוצאת צוקרמנדל עמ' 539 18): "אזניו מגופפות, בחסיסה אחת לא ישחט (= חוץ למקדש), בשתי חסות ישחט" (= שהוא מום). וראה בפירוש המשניות שם.

- ד. שלשה פריסין¹⁹ של עין, ואלו הן: מי שנקב ריס⁹ מריסי עיניו בכל שהוא²⁰. מי שנסדק ריס מריסי עיניו בכל שהוא²¹. [מי ששפגם²² ריס מריסי עיניו בכל שהוא]. ושלשה מומין אלו בכלל חרוץ²³ האמור בתורה²⁴.

(19) משנה שם לח, א. ובגמרא (שם לח): "מאי הריס, אמר רב פפא תורא ברע דעינא". ומפרש רבינו בפירוש המשנה "ריס העין, שם העפעף האחד משני עפעפי העין". (20) במשנה, שם: "הריס של עין שניקב". ומכיון שלא נאמר שיעור הנקב, קבע רבינו שהוא בכל שהוא. (21) שם, במשנה. ומה שכתב בכל שהוא, ראה שם לו, ב - לענין סחוס "הסדק בכל שהוא", ובלא חסרון, ראה שם לו, א - במשנה. (22) כלומר, נחסר. שם במשנה לח, א. וצריך עיון: אם ניקב ונסדק, שאין בהם חסרון, פסולים בכל שהוא - כל-שכן נפגם, שיש בו חסרון, שפסול בכל שהוא. וראה להלן. (23) 'ספרא' פ' אמור פ"ז הי"ב: "חרוץ ריס של עיניו שניקב שנפגם ושנסדק". (24) בויקרא כב, כב "עורת או שבור או חרוץ". ואף-על-פי שאין חרוץ בבשר, אלא בעצם (להלן הי"א) - נראה שריסי העינים אינם בבשר ('חזון איש').

- ה. שמונה פעיין, ואלו הן: העור²⁵, בין באחת מעיניו בין משתייהן²⁶. מי שאינו רואה בשתי עיניו או באחת מהן, אף על פי שאין נראה בהן שני כלל²⁷, מחמת שיעורו מים קבועים כנגד ראותיה²⁸. מי שאינו רואה בעיניו או באחת מהן ראייה ברורה מחמת שהיה בה סגורים קבועים²⁹. מי שפעינו כמז ענב, אף על פי שהוא רואה³⁰. מי שיעצא בשר יתר בעינו עד שחפה מעט מן השחור³¹ של עין. מי שנמשך הלכך של עין ונכנס ממנו מעט בשחור, עד שנמצא השחור מערב בלבן. והוא תכלול³² האמור בתורה³³. אבל אם יצא מן השחור לתוף הלבן - אינו מום; שאין מומין בלבן³⁴. מי שהיתה נקדה לבנה בתוף השחור. וזהו דק³⁵ האמור בתורה³⁶. והוא שהיתה צפה על גפי השחור; אבל אם לא היתה צפה או שהיתה משקעת בשחור - אינו מום. וכן אם היתה נקדה שחורה בתוף הלבן, אפילו צפה - אינו מום; שאין מומים בלבן. היתה נקדה שחורה שוקעת בתוף השחור - אף זה נקרא דק. אבל אם היתה צפה, הואיל והיא שחורה בשחור - אינו מום.

- ג. מי שנסדק⁸ סחוס אזנו בכל שהוא, אף על פי שלא חסר⁹. מי שנקב¹⁰ סחוס אזנו ככרשינה¹¹. בין נקב עגל בין נקב ארץ, אם מצטרף לכרשינה - הרי זה מום¹². מי שיעבשה אזנו כדי שתנקב ולא תוציא דם¹³. מי שהיתה אזנו¹⁴ כפולה לשתיים¹⁵. אפילו הגדי, שדרך אזניו להיות נטות וכפולות¹⁶. ובלבד שהיה לו שני סחוסין¹⁷; אבל אם אין לה אלא סחוס אחד והרי הוא כגוף אחד שנקבל - פשוט¹⁸.

(8) סדק הוא בלי חסרון (רש"י שם). וראה להלן. (9) במשנה, שם: "נסדקה אע"פ שלא חסרה", ובגמרא (שם לו): "תנו רבנן, הסדק כל שהוא". (10) (נקב זה הוא בלי חסרון, שאם יש בו חסרון, אין צורך בשיעור כרשינה, שהרי נפגם פסול אפילו בכדי שתחגור בה ציפורן (למעלה ה"ב), וראה להלן). (11) שם במשנה: "ניקבה מלא כרשינה". ובפירוש המשנה: "שיעור גרגר כרשינה". ובגמרא (שם) "מאי כרשינה, אמר רב: שריביא הינדא", "והוא צמח מן הקטניות, הדומה לערשים והוא מאכל בהמה" (רש"י שם). וראה בפ"ג מהל' עבדים ה"ח, ובהוספה להערה זו שם. (ומה שבנפגם פסול בחגירת הציפורן, שהוא שיעור קטן, היינו משום שיש שם חסרון, אבל ניקב אין בו חסרון, כנ"ל. ומה שפסלו בנסדק בכל שהוא, אף-על-פי שאף הוא אין בו חסרון - מצאנו גם בדיני שופר, שניקב כשר (שו"ע אור"ח סי' תקפו ס"ז), ואילו בנסדק לארכו יש פוסלים אפילו בכל שהוא (שם ס"ח), לפי שהנקב אינו הולך ומרחיב. והסדק הולך ומרחיב (ראה במפרשי השו"ע שם), וכאן בנסדק הסחוס, היה ידוע להם שילך ויתרחב יותר ויותר). (12) בבכורות, שם: "בעא מיניה רב הושעיא מרב הונא רבה, כרשינה הנכנסת ויוצאה או כרשינה העומדת, אמר לו זו לא שמעתי, כיוצא בה שמעתי, דתנן השדרה והגולגולת שחסרו כמה וכו' כמלא מקדח וכו'". ומפרש רבינו שזו היתה הבעיה, אם צריך הנקב להיות עגול, שהכרשינה תהיה נכנסת ויוצאת בו, או אפילו אם הוא ארוך הוא מצטרף, ופשוט לו מגולגולת ששיעור החסר בו הוא כמלא מקדח, ושם אמרו (חולין מה). שאם "יש בה נקב אחד ארוך, אפילו יש בה נקבים הרבה, מצטרפין למלא מקדח", ומזה למד גם בנידון שלפנינו ש"מלא כרשינה" הוא גם אם הנקב ארוך ('אור שמח'). (13) שם במשנה: "או שיבשה, איזהו יבשה, כל שתינקב ואינה מוציאה טיפת דם. ר"י בן המשולם אומר, יבשה שתהא נפרכת". ופסק רבינו כתנא-קמא, וראה גם בפירוש המשנה. (14) בכורות מ, ב - במשנה. (15) "שיש לו שתי אזנים מצד אחד, אוזן בתוך אוזן" (רש"י שם). (16) ראה שם במשנה: "אוזן הגדי היתה כפולה וכו'". ומפרש רבינו כי נקט התנא גדי לרבותא כי אפילו בגדי, שדרך אזניו להיות נטות וכפולות, זה נחשב למום, באם היו לו שני סחוסין. (17) כלומר, שני תנוכים נפרדים. (18) ראה שם במשנה: "אוזן הגדי היתה כפולה, אמרו חכמים: בזמן שהוא עצם אחד מום, ואם אינה עצם אחד (כ"ה ברש"י ובמשנה שבמשניות) אינו מום". ומפרשה רבינו: "בזמן שהוא עצם אחד", היינו שהאוזן הנוסף הוא עצם בפני עצמו - הרי זה מום. "בזמן שאינו עצם אחד",

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום ש"ק כ"ז שבט – ספר עבודה – הלכות ביאת המקדש קעא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

שהנקב שבדופן האמצעי יהיה ניכר מבחוץ ('הר המוריה').
(39) ראה למעלה הערה כא, מה שהעירונו. וכן יש להעיר גם כאן.

ז. **שְׁשֶׁה בָּפֶה, וְאֵלּוּ הֵן: מִי שֶׁנִּקְבָּה שְׁפָתוֹ⁴⁰, אֶפְלוֹ**
אֶחָת מֵהֶן⁴¹. מִי שֶׁנִּפְגְּמָה שְׁפָתוֹ. מִי שֶׁנִּסְדָּקָה שְׁפָתוֹ.
וְהוּא שֶׁתִּסְדָּק מִזֶּר⁴². שְׁלָה עַד שֶׁתִּחַלֵּק לְשָׁנֵי
רְאשִׁים⁴³. מִי שֶׁעָצַם לִחְיוֹ הַתַּחְתּוֹן עוֹדֵף עַל הָעֲלִיוֹן
כָּל יָמָיו⁴⁴. מִי שֶׁפִּי נִבְלָם⁴⁵ מִחֲמַת גּוֹפוֹ וּבְרִיתוֹ.
אֲבָל אִם נִבְלָם מִחֲמַת הָרוּחַ – אֵינוֹ מוֹם⁴⁶. מִי שֶׁנִּשְׁטַל
רֵב הַמְדַּבֵּר שֶׁל לְשׁוֹנוֹ⁴⁷.

(40) במשנה שם: "שפמו שנקבה שנפגמה שנסדקה", ובמשנה שבמשניות הגירסא "שפתו". (41) כן נראה מלשון המשנה הנ"ל: "שפתו", ולא "שפתותיו", וראה למעלה ה"ו. (42) אולי צ"ל "עור" במקום "מזר", ראה בגמרא שם "אמר רב פפא, תורה ברא דשיפתיא", ומפרש 'רבינו גרשום' "תורה ברא דשיפתיא = עור החיצון" (ויתכן כי צריך להיות "הזר שלה"). (43) אם פירש כן המלה "נסדקה", צריך-עיון למה לא כתב כן גם למעלה ה"ב באוון, ה"ד בריס, וה"ו בחוטם. (44) שם מ, א - במשנה: "ומעשה שהלחי התחתון עודף על העליון, ושאל רבן גמליאל לחכמים, ואמרו הרי זה מום". ובגמרא (שם מ:): חילקו בין אם יש בה עצם שהוא מום בין באדם ובין בבהמה, לבין אם אין בו עצם שאינו מום אלא בבהמה. כלומר, אם השפה התחתונה בלבד עודפת על השפה העליונה, אבל הלחי התחתון אינה עודפת על העליונה – אין זה מום בבהמה, אלא באדם בלבד, ראה להלן פ"ח ה"ח. (45) ברייתא שם מ, ב. וראה שם ברש"י, שני פירושים: (א) פיו קצר. (ב) פיו נפוח. וכתב ה'בית יוסף' ביו"ד סי' שט, שרבינו מפרש כפירוש השני ברש"י, וכן הביא ב'כסף משנה' כאן רק הפירוש השני. וראה להלן ה"ט, ופ"ח ה"ז. (46) ראה שם בברייתא: "תנו רבנן, פיו בלום ורגליו מבולמות מחמת הרוח – אינו מום, מחמת העצם הרי זה מום". ובתוספתא בכורות (פ"ד) "מחמת הרוח – אינו מום, מחמת עצמו הרי זה מום". וזהו כפירושו של רבינו, ולא כפירוש רש"י (כסף-משנה). וראה להלן ה"ט לגבי רגלים מבולמות. (47) במשנה, שם מ, א: "ושניטל רוב המדבר של לשונו, בית-דין של אחריהם אמרו, הרי זה מום", ו"רוב המדבר, היינו אותו קצת הלשון שאינו דבוק במלקוחיו" (רש"י). והלכה כבית-דין של אחריהם (פירוש המשנה).

ח. **שְׁנֵים עָשָׂר בְּאֵיבָרֵי הָזֶרַע⁴⁸, וְאֵלּוּ הֵן: מִי שֶׁנִּפְגְּמָה**
הַגִּיד שְׁלֹו, אוֹ נִקְתָּה⁴⁹, אוֹ נִתְקַם⁵⁰, אוֹ נִכְרַת⁵¹. מִי
שֶׁנִּפְגְּמָה הַבִּיצִים שְׁלֹו אוֹ אֶחָת מֵהֶן⁵², אוֹ נִקְתָּה אוֹ
אֶחָת מֵהֶן, אוֹ נִתְקַם⁵³ אוֹ אֶחָת מֵהֶן, אוֹ נִכְרַת⁵⁴ אוֹ
אֶחָת מֵהֶן. מִי שֶׁאֵין לוֹ אֵלָּא בִיצָה אֶחָת, אָף עַל פִּי
שֵׁישׁ לוֹ שְׁנֵי פִיסִין⁵⁵. מִי שֶׁשְׁתֵּי בִיצֵי בָּכִים אֶחָד⁵⁶.
הַטְּמִטּוֹם. הָאֶנְדְּרוֹגִינוֹס⁵⁷.

(48) בויקרא (כב, כד): "ומעוך וכתות ונתוק וכרות, לא תקריבו לה". ובכורות לט, ב - נחלקו בזה רבי יהודה ורבי

(25) שנאמר (שם כא, יח) "כי כל איש אשר בו מום לא יקרב, איש עור וגו'", והיינו שנעקרו עיניו או עין אחת (ראה להלן). וכן מפורש בכורות מד, א. (26) בכורות שם: "תנו רבנן, עור בין סומא בשתי עיניו, בין סומא מאחת מעיניו". (27) שלא נעקרו, וישנן במקומן. (28) כלומר, בעיניו, ראה בכורות לח, ב - במשנה: "חורור והמים הקבועים", וראה להלן פ"ב מהל' איסורי מזבח ה"ג "במה יודע שהמים קבועים". (29) זהו "חורור שבמשנה שם "חורור והמים הקבועים", ומילת "הקבועים" שבמשנה הנ"ל סובבת גם על חורור וגם על המים. וכן הוא ב'ספרא' שם פ"ג ה"ו "חורור קבוע והמים הקבועים". וראה בהל' איסורי מזבח שם ה"ב, איזהו סנוורים קבועים. (30) ראה במשנה שם לח, א. "הרי בעינו דק תבלול חלזון נחש עצב". ורבינו גרס "עינב" במקום "עצב", וכן הוא במשנה שבמשניות וברע"ב שם. וב'ספרא' שם ה"ב כת"י רומי (צלום הסמינר בניורק): "חלזון לחש עיניו". ובהגהה על הגליון, הוגה "נחש, עינב". וכן הוא גם ברש"י על התורה (ויקרא כא, כ). (31) שם במשנה "חלזון נחש", ובפירוש המשנה: "וחלזון נחש, שני שמות נגדרים על ענין אחד, הוא שיצמח בעין בשר (מותר) (מיותר) וימשך עד שחופה קצת משחור העין, ושמו המפורסם אצל הרופאים בלשון ערב טפרא". (32) שם במשנה: "איזהו תבלול, לבן הפוסק בסירא ונכנס בשחור", ובפירוש המשנה: "ותבלול הוא הערוב, ונגזר מן בלול, והוא שיתערב הלבן עם השחור וכו', והוא שאם נראה כאילו מן הלבן נכנס שום דבר בשחור העין הרי הוא מום, והוא מה שאמר לבן הפוסק בסירא ונכנס בשחור". (33) ויקרא כא, כ "או גבן או דק או תבלול בעינו". (34) משנה שם: "שחור נכנס בלבן אינו מום". ובגמרא (שם לח:): "מתניתין מני רבי יוסי היא, דתניא לבן ונכנס בשחור, שחור ונכנס בלבן, הרי זה מום, דברי רבי מאיר. רבי יוסי אומר, לבן ונכנס בשחור הרי זה מום, שחור ונכנס בלבן אינו מום, שאין מומין בלבן. אמר רב, מאי טעמא דרבי יוסי, דכתיב (תהלים עג, ז) יצא מחלב עיניו (= יצא רשע לתרבות רעה, מרוב שמן שבעינו, ושומן העין בלבן הוא – רש"י) תרבא דעינא (= חלב העין) איקרי (= הלבוב), עיניו סתמא - לא איקרי". (35) במשנה שם: "הרי בעינו דק", וכל דברי רבינו מכאן ועד סוף ההלכה הוא בגמרא שם לח, ב. (36) שם כב, כ "או גבן או דק או תבלול".

1. **וְשִׁלְשָׁה בְּחֻטֹּם³⁷, וְאֵלּוּ הֵן: מִי שֶׁנִּקְבָּה חֻטְמוֹ, אֶפְלוֹ**
2. **מִצֵּד אֶחָד³⁸. מִי שֶׁנִּסְדָּק חֻטְמוֹ. מִי שֶׁנִּפְגְּמָה³⁹ חֻטְמוֹ.**

(37) משנה, שם לט, א. (38) כלומר, דופן אחד של נחיר אחד. שהרי נאמר במשנה "חוטם", ולא חוטמין כברייתא שם, ומכאן שאפילו אם ניקב חוטם אחד, הרי זה מום, וראה להלן ה"ז. ובברייתא שם: "ניקבו חוטמין זה לתוך זה, מבחוץ – הרי זה מום, מבפנים – אינו מום". והיינו "אם ניקב הבשר המפסיק באף לשני נקבים וכו', אם היה לו בחלק הנראה על פני האדמה – הרי הוא מום. ואם היה תחת העור, רוצה לומר לצד העליון מן האף – אינו מום" (פירוש המשנה). והביאו רבינו להלן פ"ב מהל' איסורי מזבח ה"ב במומים של בהמה, כי באדם לא נמצא כל-כך

אע"פ שאינו ניכר, ובגמרא שם: "אינו ניכר מי קא הוי מומא, אמר רב פפא: אינו ניכר מחמת עצמו, אבל ניכר מחמת מלאכה". (64) ראה שם בפירוש המשנה ובפירוש רש"י כי אינו ניכר מחמת עצמו כשהוא עומד, אבל ניכר בשעת הילוכו שצולע, והילוך הרגל זו מלאכה. (65) נפוחות, ראה למעלה ה"ז. (66) שם מ, ב - בבביתא: "תנו רבנן, פיו כלום ורגליו מבולמות, מחמת הרוח אינו מום, מחמת העצם הרי זה מום", ומפרש רבינו מחמת העצם, כלומר מחמת עצמן וברייתן, וכדברי התוספתא (מובא ברש"י שם) "מחמת הרוח אינו מום, מחמת עצמו הרי זה מום", ראה למעלה שם.

- י. אַרְבָּעָה רְאוּיִין לְהִיטּוֹת בְּכָל הַגּוֹף, וְאֵלּוּ הֵן: מִי שֵׁשׁ בּוֹ גֵרֶב⁶⁷ יָבֵשׁ כָּל שְׁהוּא⁶⁸. וְזֶה הַגֵּרֶב הָאֲמֹר בַּתּוֹרָה⁶⁹. מִי שֵׁשׁ בּוֹ יִפְלֵת שֵׁשׁ בָּהּ עֵצִים. וְזֶה הוּא יִפְלֵת הָאֲמֹרָה בַּתּוֹרָה⁷⁰. מִי שֵׁשׁ בּוֹ חֲזוּזִית מְצִרִית⁷¹ כָּל שְׁהִיא, וְהִיא חֲזוּזִית קֶשֶׁה וְכַעֲוָה. וְזוֹ הִיא יִלְפֵת הָאֲמֹרָה בַּתּוֹרָה⁷².

(67) מין שחין. (68) שאז הוא מום קבוע, אבל גרב לח אינו מום קבוע אלא מום עובר לפי שיכול להתרפא, ראה להלן פ"ב מהל' איסורי מזבח ה"ז. ומבואר בבכורות מא, א - שגרב לח שמתרפא הוא לח מבפנים ולח מבחוץ, וגרב יבש מבפנים ומבחוץ אינו מתרפא. וכמו כן יבש מבפנים ולח מבחוץ אינו מתרפא. ולדעת ה'כסף משנה' גם לח מבפנים ויבש מבחוץ אינו מתרפא, וראה ב'הר המוריה'. (69) ויקרא כא, יט. וכב, כב. דברים כח, כז. (70) ויקרא כב, כב "עורות או שבור או חרוץ או יבלת או גרב או לפת, לא תקריבו אלה לה'". וראה בבכורות מ, ב - כי "יבלת" שבקרא הוא שיש בה עצם, והרי הוא מום בין בגופו ובין בעינו. (71) שחין שהיתה בעשרת מכות שבמצרים (שם מא.). וראה להלן שם כי יש חזונית שאינה מצרית. (72) ויקרא כא, כ. וראה מס' בכורות, שם.

- יא. כָּל עֵצִים שֶׁבְּגָלוֹי שֶׁנִּחְרָץ בּוֹ חֲרִיץ - הֲרִי זֶה מוֹם⁷³, וְהוּא בְּכָלֵל חֲרוּץ הָאֲמֹר בַּתּוֹרָה⁷⁴. וְאֵין הַצִּלְעוֹת בְּכָלֵל עֲצָמוֹת שֶׁבְּגָלוֹי⁷⁵.

(73) ראה משנה בכורות מ, ב: "ושנפגם עצם ידו ורגלו". (74) שם כב, כב "או שבור או חרוץ". ובגמרא שם מא, א: "אמר אביי וכו' חרוץ דומיא דשבור, מה שבור במקום עצם, אף חרוץ במקום עצם". וראה למעלה ה"ד. (75) ראה ב'ספרא' פ' אמור פ"ז ה"יא לענין שבר, "לפי שנאמר שבר יד או שבר רגל. שיכול, אין לי אלא שנשברה יד או שנשברה רגלו וכו', יכול שאני מרבה שבר צלע, תלמוד-לומר שבר יד או שבר רגל, מה אלו מיוחדים שמומם גלוי ואינן חוזרים, יצא שבר צלע שאין מומו בגלוי". והוא-הדין לענין חרוץ (וראה למעלה פ"ו ה"ז). וכן הוא גם בתוספתא בכורות פ"ד: "אזיהו כסול, כל שהכסלים יוצאין. נשתברו רוב צלעותיו, או שהיה מום מבפנים אינו מום, שנאמר עור ופסח, מה עור ופסח המיוחדים מום שבגלוי ואין חזור".

- יב. וְעוֹד יֵשׁ שֵׁשׁ⁷⁶ שֶׁלֹּשָׁה מוֹמִין אֲחֵרִים⁷⁷, וְאֵלּוּ

אליעזר בן יעקב ורבי יוסי: לדעת רבי יהודה מומין אלו כולם, הם גם בביצים וגם בגיד. לדעת רבי אליעזר בן יעקב, כולם רק בגיד. ולדעת רבי יוסי, מעוך וכתות הם גם בביצים וגם בגיד, ואילו נתוך וכתות אינם אלא בגיד ולא בביצים, ופסק רבינו כרבי יהודה, שכולן גם בביצים וגם בגיד. (49) כתוש יותר ממעוך (רש"י על התורה, שם) והיינו שנכתו באבנים עד שנימוח (רש"י בכורות, שם). (50) היינו שניתק ביד לגמרי ולא נשאר מעורה (ראה רש"י שם). (51) בסכין ועדיין נשאר מעורה (רש"י שם). (52) נלמד מהא דלהלן שמי שאין לו אלא ביצה אחת, הרי זה מום. (53) תלושין ביד עד שנפסקו חוטים שתלווין בהם, אבל נתונים הם בתוך הכיס והכיס לא נתלש (רש"י בחומש ויקרא שם, וראה גם רש"י בכורות, שם). (54) בסכין ועדיין תלווין בכיס ומעורין קצת, שכרות הוא פחות מנתוך (רש"י בכורות שם, וראה רש"י בחומש שם) אבל ברש"י שם לג, ב - כתב שכרות הוא שכרתן לגמרי, רק הם תלווין בכיס, ואילו נתוך הוא שמשליכן גם מן הכיס, וראה ב'תוספות' שם ד"ה להביא. (55) שם מ, א - במשנה. ובגמרא שם שלש מחלוקות, תנא-קמא סובר כי הוא מום, ורבי ישמעאל סובר כיון שיש לו שני כיסין, בידוע שיש לו שני ביצים, ואינו מום. ורבי עקיבא סובר כי מושיבו על עכוזו ומועך, אם יש לו ביצה נוספת - סופה לצאת. ולהלן פ"ג מהל' בכורות ה"ה פסק כרבי עקיבא, וגם כאן כוונתו אם נתברר שאין לו אלא ביצה אחת. (56) שם במשנה ובגמרא, לדעת כולם. (57) כדעת רבי ישמעאל שם מא, א - במשנה. וראה להלן פ"ג מהל' איסורי מזבח ה"ג.

- ט. שֵׁשׁהּ בִּידִים וּבְרַגְלִים, וְאֵלּוּ הֵן: הַפֶּסֶח⁵⁸. וּמִי שֶׁנִּשְׁמְטָה יָרְכוֹ⁵⁹. הוּא שְׂרֹעַ הָאֲמֹר בַּתּוֹרָה⁶⁰. מִי שֶׁאַחַת מִיְּרֻכּוֹתָיו גְּבוּהָה מִחִבְרֶתָהּ⁶¹. מִי שֶׁנִּשְׁשַׁבֵּר עֵצִים יָדָיו⁶². וְהוּא שְׂיִהִיָּה נָכָר⁶³. מִי שֶׁנִּשְׁשַׁבֵּר עֵצִים רַגְלָו. וְהוּא שְׂיִהִיָּה נָכָר. אָף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ נָכָר שֶׁעוֹמֵד, אִם נָכָר כְּשִׂיחֵלֶף - הֲרִי זֶה מוֹם⁶⁴. מִי שֶׁרַגְלָיו מְבַלְּמוֹת⁶⁵ מִחֲמַת עֵצִים וּבְרִיתָן⁶⁶. אֲבָל אִם הָיוּ מְבַלְּמוֹת מִחֲמַת הָרוּחַ - אֵינוֹ מוֹם.

(58) הצולע. כמו שנאמר (ויקרא כא, יח) "כי כל איש אשר בו מום לא יקרב, איש עור או פסח וגו'". (59) שנשתרבה ירכו. כלומר, ירך אחת גדולה יותר מירך חברתה. משנה שם מ, א: "אזיהו שחול, שנשמטה ירכו". וראה להלן, בהערה הסמוכה. (60) ויקרא שם: "או חרום או שרוע". וכמו כן (שם כב, כג) "ושור ושה שרוע וקלוט". וראה בגמרא שם: "תנא וכו' שרוע שנשתרבב לו ירכו", ומפרש רש"י שאחת מירכותיו גדולה מחבירתה, וב'ספרא' אמור פ"ז ה"ו "שרוע שנשמטה ירכו", הרי כי נשתרבב ונשמט היינו הך. וראה ברש"י שם במשנה ו'תוספות' שם ד"ה שנשמטה. (61) שם במשנה: "וכסול שאחת מירכיים גבוהות", כלומר, לא גדולה במידתה אלא גבוהה במקום חיבורה, שמקום "בוקא דאטמא" של ירך זה, עלה למעלה על הגב יותר מחבירתה, ראה רש"י במשנה, שם. (62) שנאמר (שם כא, יט) "או איש אשר יהיה בו שבר רגל או שבר יד". (63) שם במשנה: "נשבר עצם ידו ועצם רגלו

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – יום ראשון כ"א שבט – ספר עבודה – הל' מעשה הקרבנות קעג

מתוך מהדורות וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

- שבגלוי, ראה למעלה פ"ו ה"ז. (80) לא מטעם מום, אלא נתמעטה מן הפסוק "מן הבקר" (ויקרא א, ג) – להוציא את הטריפה (ספרא' שם דיבורא דנרבה (פ"ב ה"י). (81) הוציאוהו על-ידי ניתוח מן הבטן. (82) שם במשנה. משום שנאמר (כב, כז) "שור או כשב או עז כי יולד", פרט ליוצא דופן, ראה להלן פ"ג שם ה"ד.
- יג. המזהם⁸³. וכהן שהוא מזהם בוצעו – רוחץ ונשף כל גופו בפשם ועובד⁸⁴. היה ריח פיו רע – נותן בפיו פלפל⁸⁵ או זנגביל⁸⁶ וכיוצא בהן ועובד. ואם עבד בזהום זעזעו או בזהום פיו – הרי חלל עבודתו, כשאר אלו הפעלי מומין כלם.
- (83) "הוא שריחו רע" (רבינו בפירוש המשנה שם). (84) כתובות עה, א. (85) שם. (86) אינגעבר.

- הן: הִזְקֵן שֶׁהִגִּיעַ לְהִיּוֹת רוֹתֵת וְרוֹעֵד כְּשֶׁהוּא עוֹמֵד⁷⁸. החולה כשהוא רועד מפני חליו וכשלון כחו. אָבַל הִטְרָפָה - כְּשֶׁר בָּאָדָם וּפְסוּל בְּבִהְמָה⁸⁰. וְכֵן יוֹצֵא דִּפְוִי⁸¹ - כְּשֶׁר בָּאָדָם וּפְסוּל בְּבִהְמָה⁸².
- (76) ראה בפ"א מהל' יסודי התורה ה"א, ובהערה ד. (77) משנה בכורות מא, א. וראה גם ב'ספרי' פ' שופטים דברים יז, א. ובגמרא שם: "מנהני מילי, דתנו רבנן, מן הצאן ומן הכבשים או מן העזים (ויקרא א, י), פרט לזקן ולחולה ולמזוהם". (78) בחולין כד, א: "תנו רבנן, כהן משיביא שתי שערות עד שזיקין כשר לעבודה וכו', עד שזיקין עד כמה, אמר רבי אלעא אמר רבי חנינא, עד שירתת". וראה להלן פ"ב מהל' איסורי מזבח ה"ו, וב'משנה למלך' שם. (79) משנה, בכורות מה, ב. לפי שאינו מום

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – כ"א-כ"ז שבט תשע"ט

יום ראשון כ"א שבט ה'תשע"ט הלכות מעשה הקרבנות

פרק ארבעה עשר

שם קד: ובספרא שם הלכה ז. ולא כרבי עקיבא, משום שסתם משנה (שם קז). כר' טרפון: "הרי עלי שמן, לא יפחות מלוג. רבי אומר, שלשה לוגין". ומחלוקת ואחר-כך סתם, הלכה כסתם (כסף-משנה בשם ר"י קורקוס). ועוד, כי גם רבי הנ"ל סובר כמותו (כסף-משנה). וראה להלן פט"ז שם. (11) שם כ: קו: וספרא שם. וראה למעלה פ"ו מהלכות כלי המקדש הלכות ט"י, ובפ"ח שם הלכה ז. (12) מנחות וספרא שם. (13) במנחות שם, מובא הפסוק "והגורלות הפלנו על קרבן העצים" (נחמיה י, לה).

- ב. שְׁנִיִּים¹⁴ מִתְנַדְּבִין או נִדְרִין קֶרְבֵּן אֶחָד עוֹלָה או שְׁלָמִים, אֶפְלוּ פְּרִידָה¹⁵ אֶחָת שֶׁל תּוֹרִים או בְּנֵי יוֹנָה מְבִיאִין אוֹתָהּ בְּשִׁתְּפוּת¹⁶. אָבַל הַמִּנְחָה אֵינָה בָּאָה בְּשִׁתְּפוּת¹⁷. ודברים אלו הן דברי קבלה¹⁸.

(14) מנחות שם. (15) יחידה. (16) ראה למעלה פ"ג מהלכות מעשה הקרבנות הלכה א. (17) מנחות קד: וספרא שם פרק י הלכות ג' ו. שנאמר במנחה (שם ב, א) "סולת יהיה קרבנו", היחיד מביא מנחת נדבה, ואין השותפים מביאין מנחת נדבה. ולא הזכיר רבינו אם שנים מביאים יין או לבונה או עצים, ועיין ספרא שם הלכה ו, ובפירוש המיוחס לר"ש שם. (18) כלומר, הלכה למשה מסיני. אבל צריך עיון, כי הרי למדו כן מן הפסוק "קרבנו", ראה למעלה.

- ג. הַיֵּנִיחַ מִנְחָה לְשְׁנֵי בָנָיו וְמֵת¹⁹ - הָרִי אֵלוּ מְבִיאִין אוֹתָהּ²⁰.

(19) כלומר, הפריש מנחה ולא הספיק להקריבה עד שמת. (20) מימרא של ר' יוחנן בזבחים ה: "הניח מנחה לשני בניו ומת, קריבה ואין בו שותפות". ומה שכתב רבינו בפ"א מהלכות תמורה הלכה ה "הניח בהמה לשני בניו ומת, הרי זו קרבה ואין ממירין בה, שהרי הם בה שותפין, והשותפין

(1) יבאר בו שמתנדב אדם ומביא עולה או שלמים או אחת מחמשה מיני מנחות הבאות בנדבה.

- א. מִתְנַדֵּב אָדָם וְנוֹדֵר עוֹלָה וּשְׁלָמִים² וְכָל מִין שִׁירָצָה מִחֻמְשָׁה מִיְּמֵי מִנְחוֹת הַבָּאִין בְּנִדָּר וְנִדְבָה³. וּמִתְנַדֵּב או נִדְרֵי מִנְחָה מִמִּנְחַת נִסְכִּים⁴ לְבִדָּה⁵ מֵאֵי זֶה מִין מִשְׁלֹשָׁה מִיְּמֵי מִנְחוֹת נִסְכִּים⁶, כְּמוֹ שֶׁבֶּאֱרָנּוּ⁷. וּמִתְנַדֵּב או נִדְרֵי יֵין בְּפָנֵי עֲצָמוֹ⁸, או לְבוֹנָה בְּפָנֵי עֲצָמָה⁹, או שֶׁמֶן בְּפָנֵי עֲצָמוֹ¹⁰, או עֲצִים לְמַעַרְכָּהּ¹¹, מִפְּנֵי שֶׁהֵן קֶרְבֵּן¹², שְׁנֵאמַר: וּלְקֶרְבֵּן הָעֲצִים¹³.

(2) שנאמר (ויקרא א, ב"ג) "אדם כי יקריב מכס קרבן לה' וגו' אם עולה קרבנו וגו'", והמדובר בקרבן נדבה (ספרא שם פרשה ב הלכה ד, ורש"י שם). (3) כגון מנחת הסולת, מנחת המחבת, מנחת המחרשת, מנחת מאפה תנור, חלות ומנחת מאפה תנור ריקיין, ראה למעלה פ"ב הלכה ד. (4) ראה למעלה פ"ב הלכה א, כי היין והסולת שמביאים עם הקרבן, הם הנקראים "נסכים", והסולת לבדה נקראת "מנחת נסכים". (5) כלומר, אפשר לנדור או לנדב מנחת נסכים אפילו בלי קרבן, וראה בזבחים פד. ומנחות קד: קו. דברי רבא. (6) נסכי כבש, נסכי איל ונסכי פר. (7) למעלה שם הלכה ד. (8) משנה מנחות קד: תוספתא מנחות פ"ב, וספרא ויקרא דבורא דנדבה פרשה ח הלכה ה. וראה זבחים צא: כיצד היה מקריב את היין בפני עצמו, וראה גם להלן פט"ז הלכה יד, ופ"ז ה"ב. (9) מנחות קו: וספרא שם הלכה ד. וראה להלן פט"ז שם. (10) כרבי טרפון במשנה

קעד שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום ראשון כ"א שבט - ספר עבודה - הל' מעשה הקרבנות

מתוך מהדורות וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

זֶה - לֹא יֵצֵא³⁴. שְׁאֶקְרִיבָנָה בְּבֵית זֶה³⁵, וְהִקְרִיבָהּ
בְּמִקְדָּשׁ - יֵצֵא³⁶; וְאִם הִקְרִיבָה בְּאוֹתוֹ הַבַּיִת - יֵצֵא³⁷.
הָרִי הוּא כְּמִי שֶׁנֶּדֶר עוֹלָה עַל מִנְתָּ שְׁלֹא יִתְחַיֵּב
בְּאַחֲרֵיתָהּ³⁷. וְעֵנֹשׁ פָּרַת עַל הַעֲלִיתָהּ בַּחוּץ³⁸. וְכֵן
אִם אָמַר: הָרִינִי נָזִיר עַל מִנְתָּ שֶׁאֲגַלֵּחַ בְּבֵית זֶה³⁹,
אִם גִּלַּח שָׁם - יֵצֵא⁴⁰. הָרִי הוּא כְּמִי שֶׁנֶּדֶר לְצַעַר
עֲצָמוֹ, וְהָרִי צַעַר עֲצָמוֹ, וְאֵינָהּ נְזִירוֹת⁴¹.

~ נקודות משיחות קודש ~

"כבר ביארנו שהעושה בית חוץ למקדש להקריב בו קרבנות
בו".

לכאורה אפשר לומר שדעת הרמב"ם היא כדעת ה'מרדכי',
שמדבריו הוכיחו האחרונים שבנין בית-כנסת הוא בכלל
ויעשו לי מקדש", וכלשונו במניין המצוות (מצוה כ')
"ציונו לבנות בית הבחירה לעבודה", שיכול להשתמע גם
על עבודת התפילה, ואף שכתב בהלכות בית-הבחירה
"כיון שנבנה המקדש בירושלים, נאסרו כל המקומות
לבנות בהן בית לה' ולהקריב בהן קרבנות", היינו שרק בית
לקרבנות נאסר לבנות, אבל בית-כנסת לא.

אבל קשה לומר כן בדעת הרמב"ם, שהרי לא הזכיר כלל
במצות-עשה כ' הנ"ל על דבר חיוב בניית בית-הכנסת.
ולהעיר שיש שלמדו מצות בניית בית-כנסת מהפסוק
בנביא "ואהי להם למקדש מעט בארצות אשר באו כו".

(על-פי 'לקוטי שיחות' ח"א עמוד 127 הערה 46)

(30) למעלה פרק ט מהלכות ביאת המקדש הלכה יד.
(31) כגון מקדש בית חוניו, אשר באלכסנדריא של מצרים.
(32) שם במשנה. (33) במשנה שם: "הרי עלי עולה,
יקריבנה במקדש. ואם הקריבה בבית חוניו, לא יצא". הרי
שהמדובר באומר סתם "הרי עלי עולה", אע"פ שלא פירש
שיקריבה במקדש. ודברי רבינו צריכים עיון (הר המוריה).
(34) משנה שם. שהרי זה כמת או נגנב, שאם אמר הרי עלי,
חייב באחריותו. (35) כלומר, אמר הרי עלי עולה
שאקריבנה בבית חוניו. (36) שם במשנה כדברי תנא-קמא.
ואף כי הקרבן הזה אינו נחשב לקרבן כלל, שהרי הוא
שחוטי חוץ - אינו חייב באחריות. (37) ראה למעלה
הלכה ו. והם דברי רב המנונא בגמרא שם. (38) כלומר,
על שחוטי חוץ למקדש. והם דברי רב המנונא ור' יוחנן,
וכן הוא בברייתא שם. (39) כלומר, ע"מ שאביא קרבנות
התגלחת בבית זה. (40) שם במשנה. כלומר, אף כי
קרבנות אלו אינם נחשבים כלל, אינו מחוייב להביא קרבנות
תגלחת אחרות במקדש. וחייב כרת על העלאה בחוץ,
כמבואר למעלה. (41) שם בגמרא. כלומר, לא התחייב
בנזירות, אלא רק לצער עצמו. ואם כן, אינו חייב בקרבנות
נזיר, והקרבנות שהביא - אינם קרבנות תגלחת, אלא
התכוון לדורון בעלמא, שאמר: אם אפשר להביא בבית
חוניו, יטרח להביא, יותר מזה לא יטרח.

ח. חֲטָאת וְאֶשֶׁם אֵינָן פְּאִין אֶלָּא עַל חֲטָא, וְאֵינָן
פְּאִין בְּנֶדֶר וּנְדָבָה⁴². הָאוֹמֵר: הָרִי עָלִי חֲטָאת או

אין עושין תמורה", - הכוונה שהם שותפין במקצת, ואינם
שותפים לגמרי, לפי שמתכפרים בה רק מקופיא (ראה שם
ו), ולענין הקריבה, קרבה משום דנפש מקרי (=נפש כי
תקריב, ראה שם ה:) כיון שאינם שותפין לגמרי (לחם-
משנה כאן).

ד. אִי זֶה הוּא נֶדֶר וְאִי זֶה הִיא נְדָבָה? ²¹ הָאוֹמֵר: הָרִי
עָלִי עוֹלָה²², או הָרִי עָלִי שְׁלָמִים, או הָרִי עָלִי
מִנְחָה, או הָרִי דְּמִי בְּהֶמָה זֶה²³ עָלִי עוֹלָה או שְׁלָמִים
- זֶה הַנֶּדֶר. אֲבָל הָאוֹמֵר: הָרִי בְּהֶמָה זֶה או דְּמִי
בְּהֶמָה זֶה עוֹלָה או שְׁלָמִים, או הָרִי הַעֲשׂוֹן הַזֶּה
מִנְחָה - הָרִי זֶה נְדָבָה.

(21) ראה בפ"א מהלכות נדרים הלכה ב. (22) קנין פרק א
משנה א. וראה גם ראש השנה ו. מגילה ח. וחולין קלט.
והיינו קבלת התחייבות להביא קרבן, ולא ייחד לכך בשעת
ההתחייבות בהמה זו או אחרת. (23) ראה להלן הלכה ו.

ה. מֶה בֵּין נֶדְרִים לְנְדָבוֹת? ²⁴ שֶׁהַנֶּדֶר, אִם הִפְרִישׁ
קֶרְבָּנוֹ וְאֶבְדֵּי²⁵ או נִגְנַב - חֵיב בְּאַחֲרֵיתוֹ²⁶ עַד
שִׁיקְרִיב כְּמוֹ שֶׁנֶּדֶר²⁷; וְהַמִּתְנַדֵּב וְאוֹמֵר 'זו', אִם מֵת
או נִגְנַב - אֵינּוּ חֵיב בְּאַחֲרֵיתוֹ.

(24) ראה גם בהלכות נדרים שם. (25) הוא-הדין אם מת,
וכן הוא במקורות הנ"ל. וכן כתב רבינו להלן בדין הרי זו.
(26) ראה קנין וראש השנה ומגילה וחולין שם. ורוצה
לומר: חייב להביא אחר. (27) כלומר, עד שיקריבו על
המזבח. וכל זמן שלא הקריב על המזבח, חייב באחריות,
שהרי אפילו אם הקריב, אלא שהקריב שלא לשמו (בכל
הקרבנות חוץ מחטאת ופסח), כשר ולא עלה לבעלים,
וצריך להביא אחר, כמפורש בזבחים ב. ולהלן פט"ו
מהלכות פסולי המוקדשין הלכה א (משנה-למלך). וראה
בספרי פ' ראה (לדברים יב, כו).

ו. הָאוֹמֵר: דְּמִי שׁוֹר זֶה עָלִי עוֹלָה וְדְּמִי בֵּית זֶה עָלִי
קֶרְבָּן, וּמֵת הַשׁוֹר וְנִפְל הַבַּיִת - חֵיב לְשִׁלֵּם²⁸. אָמַר:
הָרִי עָלִי עוֹלָה עַל מִנְתָּ שְׁלֹא אֶתְחַיֵּב בְּאַחֲרֵיתָהּ -
אֵינּוּ חֵיב בְּאַחֲרֵיתָהּ²⁹.

(28) בערכין כ: במשנה: "שור זה עלי עולה, ובית זה עלי
קרבן, מת השור ונפל הבית - חייב לשלם", ובגמרא שם,
"אמר ר' חייא בר אבא, לא שנו אלא דאמר דמי שור זה
עלי. אבל אמר שור זה עולה, כיון דאמר זה ומת - אינו
חייב באחריות, עלי להביאו קאמר". כלומר, אם אמר "דמי
שור זה עלי", אנו אומרים כי הכוונה במה שאמר "עלי"
לקבלת אחריות אם נאבד או מת, אבל אם לא אמר "דמי"
אלא "שור זה עלי", כוונתו במה שאמר "עלי", להתחייב
להביא שור "זה", אבל לא להתחייב באחריות אם נאבד או
מת. (29) מנחות קט. ואף שאמר "עלי" אינו חייב
באחריות, כיון שפירש שכוונתו שלא יתחייב באחריותה.

ז. כָּבֵד בְּאַרְנוֹ³⁰, שֶׁהָעוֹשֶׂה בֵּית חוּץ לְמִקְדָּשׁ לְהִקְרִיב
בוֹ קֶרְבָּנוֹת³¹ - אֵינּוּ בְּבֵית עֲבוּדָה זֶה. וְהָאוֹמֵר: הָרִי
עָלִי עוֹלָה³² שְׁאֶקְרִיבָנָה בְּמִקְדָּשׁ³³, וְהִקְרִיבָהּ בְּבֵית

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – יום ראשון כ"א שבט – ספר עבודה – הל' מעשה הקרבנות קצה

מתוך מהדורות וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

1 "וכי תחלל לגדור לא יהיה כן חטא", ואמר שמואל (נדרים כב.) הנודר – אף-על-פי שמקיימו נקרא רשע. (53) כלומר, שהרשעים נודרים בניזיר וקרבן ושבועה. וכל זה הוא מדברי הנודר. (54) משנה שם: "כנדר רשעים נדר בניזיר ובקרבן ובשבועה". (55) שם במשנה: "כנדר כשרים לא אמר כלום", "שאינן הכשרים נודרים בדרך איסור וכעס" (רבינו בפ"א מהלכות נדרים הלכה כב) "שהחסידים אינם מחייבין עצמן בנדר, מפני שלא יכינו עצמם לעבירה, והוא מה שאמר הכתוב (שם, כב) לא תאחר לשלמו" (רבינו בפירושו המשנה שם). (56) ראה למעלה הלכה ד, אי זהו נדר ואי זוהי נדבה. (57) במשנה נדרים שם: "כנדבותם (של הכשרים) – נדר בניזיר ובקרבן". כלומר, כנדבת החסידים, "והחסידים גם כן אינם מתנדבים בקרבן, ואפילו נדבה, מפני שלא יתאחרו ויעברו על מה שנאמר (שם) לא תאחר לשלמו, ואמנם היו מביאין הקרבן והוא חולין עד העזרה, ושם יתנדב בו כל מה שירצה" (פירושו המשנה שם). וכל זה בניזיר וקרבן, אבל לא בשבועה, כי אין החסידים נשבעין. וראה ברש"י ורא"ש שם, ובפ"א מהלכות נדרים הלכה כה. (58) כלומר, שמות לואי לקרבן, כגון "קונם, קונח, קונז" (פ"א מהלכות נדרים הלכה טז). (59) ראה משנה בנדרים שם.

21 יב. אין הנודר ולא המתנדב חייב עד שיחיה פיו ולבו
22 שוין⁶⁰. פיצד? המתכבד לומר 'הרי עלי עולה' ואמר
23 'שלמים', או שנתכבד לומר 'הרי זו עולה' ואמר
24 'שלמים' - לא אמר כלום. נתכבד לנדר בעולה ואמר
25 'קרבן', לנדר בחרם⁶¹ ואמר 'הקדש' - דבריו
26 קיימים⁶²; שהעולה קרבן, והחרם הקדש. וכן כל
27 פיוצא בזה. בנדרים ונדבות אינו צריך להוציא
28 בשפתיו כלום, אלא אם גמר בלבו ולא הוציא
29 בשפתיו כלום - חייב. פיצד? גמר בלבו שזו עולה
30 או שביא עולה - הרי זה חייב להביא; שנאמר: כל
31 נדיב לב וביאה - בנדיבות לב יתחייב להביא⁶³. וכן
32 כל פיוצא בזה מנדר קדשים ונדבות.

~ נקודות משיחות קודש ~

"... אלא אם גמר בלבו ולא הוציא בשפתיו כלום, חייב להביא בו".

כמו שהתורה מצוה גם על דברים שבלב: לייחדו, לאהבו, ליראה אותו וכו' כך קבעה שבהמה מתקדשת על ידי מחשבתו של אדם.

(על"פ ל"ק"ש חז"ט עמוד 532)

(60) תרומות פ"ג משנה ח. שנאמר (שם, כד) "מוצא שפתיך תשמור", ונאמר (ויקרא ה, ד) "לבטא בשפתים", ונאמר (שמות לה, ה) "כל נדיב לבו" – הרי שצריך גם גמר בלב ומבטא בשפתים (ראה פסחים סג. ושבועות כו:). וכל זה אינו אלא כששפתיו מכחישות את לבו, אבל אם אין שפתיו מכחישות את לבו, כגון שלא הוציא בשפתיו כלום, אלא רק גמר בלבו שזו עולה או שלמים – הרי הוא חייב להביא, ראה להלן בהמשך ההלכה. (61) לבדק הבית. ואף חרמי

1 אשם, או שאמר: הרי זו חטאת או אשם - לא אמר
2 כלום⁴³. הרי מחייב חטאת או אשם ואמר: הרי זו
3 לחטאתי או לאשמי, או הרי המעות האלו לחטאתי
4 או לאשמי - דבריו קיימים⁴⁴.

(42) משנה חולין מא: (וראה גם זבחים ב.) שהרי נאמר בהם (ויקרא ה, א – יז) "נפש כי תחטא". וראה בפ"א מהלכות נדרים הלכה י. (43) תוספתא תמורה פ"ג: "הרי זו חטאת והרי זו אשם, אף-על-פי שחייב (= כלומר, עבר עבירה שחייב בה חטאת או אשם) לא אמר כלום". כיון שלא אמר מפורש "לחטאתי", "לאשמי", וראה בחולין שם. (44) שם בתוספתא: "הרי אלו לחטאתי והרי אלו לאשמי, אם היה חייב דבריו קיימין, ואם לאו לא אמר כלום".

5 ט. האומר: קרבן מצרע זה או יולדת זו עלי, אם
6 היה אותו מצרע או היולדת עניים - מביא הנודר
7 קרבן עניים⁴⁵; ואם היו עשירים - מביא הנודר קרבן
8 עשיר, אף על פי שהנודר עניים⁴⁶.

(45) משנה בערכין יז. וראה להלן פ"א מהלכות מחוסרי כפרה הלכה ג, כי קרבנה של היולדת הוא: כבש לעולה וכן יונה או תור לחטאת. ואם אין ידה משגת, מביאה שתי תורים או שני בני יונה, אחד לעולה ואחד לחטאת. והמצורע קרבנו שלשה: שני כבשים, אחד לעולה ואחד לאשם, וכבשה לחטאת. ואם אין ידו משגת, מביא קן: אחד לעולה ואחד לחטאת וכבש לאשם. וכל זה אם הנודר הוא עני, אבל אם הנודר הוא עשיר, אף שהמצורע או היולדת עניים, מביא קרבן עשיר, ראה להלן בפ"א מהלכות מחוסרי כפרה הלכה יא. (46) משנה שם, וכן הוא בהלכות מחוסרי כפרה שם.

9 י. האומר: חטאתו ועולתו ואשמו ושלמיו של פלוני
10 עלי⁴⁷, אם רצה אותו פלוני - הרי זה מניחו להקריב
11 על ידו ומתכפר לו⁴⁸. רצה בשעת הפרשה ולא רצה
12 בשעת הקרבה, אלא חזר בו: בעולה ובשלמים -
13 מקריבין ומתכפר לו בהן, אף על פי שאינו רוצה
14 עתה, שהרי רצה בשעת הפרשה⁴⁹; אבל בחטאת
15 ואשם לא מתכפר לו עד שירצה מתחלה ועד סוף⁵⁰.

(47) כלומר התחייב להביא עבור הפלוני, הקרבנות שהפלוני מחוייב בהם. (48) ערכין כא: (49) ערכין שם כדעת שמואל, שאינו צריך לדעתו, כיון שאינם באים על חטא (תוספות שם ד"ה מאי). (50) שהם באים על חטא וצריכין להתוודות, ולכן צריכים דעת גם בשעת כפרה (תוספות שם).

16 יא. האומר: הרי עלי בנדר רשעים⁵¹ שמנדריהן
17 נזיר וקרבן ושבועה⁵³ - חייב בכלן⁵⁴. בנדר פשרין
18 - לא נתחייב כלום⁵⁵. הרי עלי בנדרות פשרין⁵⁶ - הרי
19 זה נדר בנזיר ובקרבן⁵⁷. וכל בנזיר⁵⁸ קרבן -
20 בקרבן⁵⁹.

(51) נדרים ט. במשנה. (52) הנודרים בעת כעסם בניזיר ובקרבן ושבועה, ונקראו כך משום שכתוב (דברים כג, כג)

עליו שלשה רגלים אפילו שלא כסדרן (פסח, שבועות וסוכות) - עובר בבל תאחר. וכן נראה מדבריו בספר המצוות לאוין קנה (כפי הנדפס בסה"מ לעם, וכן הוא בהוצאת הגר"ח ה"ר) שכתב "ובא בקבלה שאינו עובר על לאו זה עד שיעברו עליו שלשה רגלים" (אבל בספר המצוות בדפוסים ישנים: "עד שיעברו עליו שלשה רגלים כסדרן"). והוא כדעת תנא-קמא בראש השנה ד: ולא כר' שמעון שם שאינו מחייב בבל תאחר אלא-אם-כן היו שלשת הרגלים כסדרן וחג המצות תחילה, וכן כתב רבינו בפירושו המשנה בתחילת ראש השנה: "ור' שמעון אומר וחג המצות תחילה כדי שיהיו על הסדר, והוא ענין אמרו בכאן לרגלים, ואינה הלכה". (72) כן דעת הר"ן בנדרים ט: כי על הנדבה עובר בבל תאחר, אבל בפירוש המיוחס לרש"י שם כתב, כי בנדבה אינו עובר על בל תאחר. (73) בראש השנה ד. "תנו רבנן, חייבי הדמין והערכין והחרמין וההקדשות חטאות ואשמות עולות ושלמים צדקות ומעשרות בכור ומעשר ופסח לקט שכחה ופאה, כיון שעברו עליהן שלשה רגלים עובר בבל תאחר". ומפרש רש"י "והחרמין חרמי גבוה", אבל התוספות שם כתבו: החרמין, בין חרמי גבוה ובין חרמי כהנים. (74) ספרי פ' ראה (לדברים יב, ה'): "יכול אם עבר רגל אחד ולא הביא, יכול יהיה עובר עליו משום בל תאחר, ת"ל אלה תעשו לה' במועדיכם. הא אין עובר עליו משום בל תאחר עד שיעברו עליו רגלי שנה כולה". (75) תוספתא מכות פ"ד: "המאחר במוקדשין וכו' עובר בלא-תעשה, אבל אינו לוקה את הארבעים לפי שאין בהן מעשה".

יד. הקדיש בהמה למזבח ועברו עליו שני רגלים ונפל בה מום ופדאה על גב בהמה אחרת - אינו עובר בלא תעשה עד שיעברו על האחרת שלשה רגלים.⁷⁶ ואחד האיש ואחד האשה עובר בכל תאחר.⁷⁷ אבל היו"ש אינו עובר בכל תאחר.⁷⁸

(76) בראש השנה ה: "תנו רבנן וכו' לא תאחר לשלמו, הוא ולא חילופיו וכו'. אמר רב ששת, לעולם למעוטי חילופי עולה ושלמים, והכא במאי עסקינן כגון שעברו עליו שני רגלים והומם וחיללו על אחר ועבר עליו רגל אחד, סלקא-דעתך-אמינא הואיל ומכח קמא קאתי, כמאן דעברו עליו שלשה רגלים דמי, קא משמע לן". וראה ירושלמי שם פ"א הלכה א. (77) שם ו: "בעי ר' זירא, אשה מה היא בבל תאחר, מי אמרינן הא לא מיחייבא בראיה, או דילמא היא איתא בשמחה. אמר ליה אביי ותיפוק ליה דהא איתא בשמחה. ומי אמר אביי הכי, והאמר אביי אשה בעלה משמחה, לדבריו דר' זירא קאמר", ולפי שפסק רבינו (פ"א מהלכות חגיגה ה"א), כר' זירא שהנשים חייבות במצוה זו (= של שמחה), פסק כאן שגם באשה שייך הלאו של בל תאחר, כדברי הגמרא שם. (78) על נדרו של אביו, כיון שהוא (=היורש) לא נדר. וגם זה שם: "בעי ר' זירא, יורש מהו בבל תאחר. כי תדור נדר אמר רחמנא (דברים כג, כב) והא (=היורש) לא נדר, או דילמא ובאת שמה והבאתם שמה (שם יב, ה') והא מיחייב (=לבוא לרגל ולהביא אף של אביו). תא שמע, דתני ר' חייא, מעמך (=כי תדור נדר

כהנים, כל זמן שהם ביד הבעלים, הם הקדש, כמו שאמרו בבכורות לב. וראה בתוספות ראש השנה ה: ד"ה ערכין (הר המוריה). (62) כן מפורש בתוספתא נדרים פ"א (הוצאת צוקרמנדל עמ' 281 2) - אור-שמח במילואים, וראה שבעות שם, שגמר בלבו שלא יאכל פת חטים והוציא מפיו פת סתם, אסור בפת חטים. שפת חטים, פת שמה (ראה בהלכות שבועות פ"ב הלכה יד), והוא-הדין כאן, כיון שאין שפתיו מכחישים את לבו (ראה הר המוריה ואור שמח כאן). (63) בשבועות שם: "אין לי אלא שהוציא בשפתיו. גמר בלבו מנין, תלמוד-לומר (שמות לה, ה) כל נדיב לבו".

1 יג. אחד נדרים ונדבות עם שאר הדברים שאדם
2 חיב בהן מערכין⁶⁴ ודמים⁶⁵ ומעשרות⁶⁶ ומתנות
3 עניים⁶⁷, מצות עשה מן התורה שייבא הפל פרגל
4 שפגע בו תחלה⁶⁸. שנאמר: ובאת שמה והבאתם
5 שמה וגומר⁶⁹. כלומר, בעת שתבוא לחג - תביא כל
6 מה שאתה חיב בו, ותתן כל חוב שעליך לשם.
7 הגיע הרגל ולא הביא - הרי זה בטל מצות עשה⁷⁰.
8 עברו עליו שלשה רגלים⁷¹ ולא הביא קרבנותיו
9 שנדר או התנדב⁷² או שלא נתן הערכים והתרומות⁷³
10 והדמים - הרי זה עבר בלא תעשה, שנאמר: לא
11 תאחר לשלמו. אינו עובר בלא תעשה עד שיעברו
12 עליו רגלי השנה כלה⁷⁴. ואין לוקין על לאו זה, לפי
13 שאין בו מעשה⁷⁵.

(64) שאמר ערכי עלי או ערך זה עלי או ערך פלוני עלי (ראה פ"א מהלכות ערכין הלכה ב). (65) שאמר דמי עלי או דמי זה עלי או דמי פלוני עלי, אפילו היה אותו פלוני קטן בן יומו וכו' (שם הלכה ט). (66) מעשר דגן ומעשר בהמה. (67) כגון לקט שכחה ופאה. אבל צדקה, ראה למעלה פ"ח מהלכות מתנות עניים הלכה א, שאם מצויין עניים, חייב ליתן להם מיד, ולא ימתין עד לרגל הראשון, ואם עבר הרי זה חייב בבל תאחר (הר המוריה). (68) דהיינו אחד משלושת הרגלים: פסח, שבועות וסוכות. וראה בספר המצוות, עשה פג. (69) ראה ספרי פ' ראה (לדברים יב, ה'): "ובאת שמה והבאתם שמה. לקבעם חובה, שלא יהא אלא ברגל ראשון שקבע ושפגע בו וכו'". ובראש השנה ו. ת"ר מוצא שפתיך (דברים כג, כד) זו מצות-עשה. תשמור, זו מצות לא-תעשה. ועשית, אזהרה לבית-דין שיעשור. כאשר נדרת, זה נדר. לה' אלקיך, אלו חטאות ואשמות, עולות ושלמים. נדבה, כמשמעו. אשר דברת, אלו קדשי בדק הבית. בפיך, זו צדקה. אמר מר: מוצא שפתיך זו מצות-עשה, למה לי, מובאת שמה והבאתם שמה, נפקא. תשמור זו מצות לא-תעשה, למה לי, מלא תאחר לשלמו נפקא. ועשית אזהרה לבית-דין שיעשור, למה לי, מיקריב אותו נפקא וכו'. חד דאמר ולא אפריש, וחד אפריש ולא אקריב, הרי כי מ"ובאת שמה והבאתם שמה" למדו כל מה שלמדו ממוצא שפתיך תשמור, הרי שגם בדק הבית ומתנות עניים בכלל עשה זו (מעשה וקח). (70) כן הוא בראש השנה שם, ובתמורה יח. "אמר רבא, כיון שעבר עליו רגל אחד עובר בעשה". (71) מדבריו כאן נראה, שכל שעברו

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – יום שני כ"ב שבט – ספר עבודה – הל' מעשה הקרבנות קעז

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

15 וְאִינָהּ מְעַכְבֵּתוֹ⁹⁰ מִלְשָׁתוֹת יֵין - שְׁמָא יֵאָחַר אוֹתָהּ,
16 לְפִיכָךְ מִמְשַׁכְנִין אוֹתוֹ עָלֶיהָ⁹¹.

לה' אלוֹקִיךָ לא תֵּאָחַר לשִׁלְמוֹ כִּי דְרוֹשׁ יִדְרֹשְׁנוּ ה' אֱלֹקֶיךָ
מִעֲמֶכָּךְ" שם כג, כב) פֶּרֶט לְיוֹרֶשׁ.

(85) עֲרִכִּין כֹּא. בַּמִּשְׁנָה. (86) נִרְאָה מִזֶּה, כִּי בִכְלָל זֶה גַם
עוֹלָת מִצּוֹרֶעַ. וְאֶף-עַל-פִּי שֶׁאִמְרוּ שֶׁם "אִמֵּר רַב פֶּפֶא, פַּעֲמִים
וְכוּ' חִיבִי עוֹלוֹת אֵין מִמְשַׁכְנִין אוֹתוֹ וְכוּ' בַּעֲלוֹת מִצּוֹרֶעַ,
דְּתַנִּיא ר' יִשְׁמַעֲלָא וְכוּ' אוֹמֵר כְּשֶׁם שִׁחְטָתוֹ וְאִשְׁמוֹ
מִעַכְבָּתוֹ, כֹּךְ עוֹלָתוֹ מִעַכְבָּתוֹ", וְכֹךְ כֹּתֵב פִּירוּשׁ הַמִּשְׁנָה
בְּעֲרִכִּין שֶׁם – הֵרִי פֶסֶק רַבִּינוּ לֵהֲלֵךְ פ"א מֵהִלְכוֹת מַחוֹסְרֵי
כִּפְרָה ה"ה, שְׁעוּלָה אֵינָה מִעַכְבֵּת (וְעֵינִן כִּסְף-מִשְׁנָה וְהֵר
הַמּוֹרִיָּה). (87) מִשְׁנָה שֶׁם. וְרֵאָה בִּפ"ג מֵהִלְכוֹת עֲרִכִּין
הִלְכָּה יֵד "מִמְשַׁכְנִין אוֹתוֹ וְלֹקֵחִין מֵהֵן בַּעַל כְּרָחַן מֵהַ
שְׁנֵדְרוֹ, וְאֵינֵן חִיבִין לִהְיוֹתִיר לֵהֵם הַמִּשְׁכּוֹן בְּיוֹם אוֹ בְּלֵילָה,
וּמוֹכְרִין כָּל הַנִּמְצָא לֵהֵם מִן הַקֶּרֶקֶע וּמִן הַמִּטְלָטְלִין, מִכְּסוֹת
וְכוּלֵי תִשְׁמִישׁ הַבֵּית וְעַבְדִּים וְבַהֲמָה וּנְפֻרְעִין מִן הַכֹּל".
וְהוֹאִיל וְאֵין בֵּהֶן (בַּעֲלוֹת וְשִׁלְמוֹת) כִּפְרָה, לַפַּעֲמִים
מִתְעַצְלִין בֵּהֶן, וְלִפְיֶכָךְ מִמְשַׁכְנִין אוֹתוֹ" (פִּירוּשׁ הַמִּשְׁנָה
שֶׁם). (88) שֶׁם בְּעֲרִכִּין. (89) שֶׁם בַּמִּשְׁנָה. (90) רֵאָה
לֵהֲלֵךְ פִּי"ח הִלְכָּה ט. (91) שֶׁם בַּגְמָרָא: "אִמֵּר רַב פֶּפֶא,
פַּעֲמִים שְׁחִיבֵי חֲטָאוֹת מִמְשַׁכְנִין אוֹתוֹ וְכוּ' בַּחֲטָאֵת נִזְיֵר,
דְּכִיוֹן דֹּאמֵר מֵר, אִם גִּילַח עַל אֶחָד מִשְׁלֹשֶׁת יָצָא, וְאִם נִזְרֵק
עָלָיו אֶחָד מִן הַדְּמִים הוֹתֵר הַנִּזְיֵר לִשְׁתוֹת יֵין וְלִטְמָא
לְמַתִּים, פִּשְׁעָה בֵּה וְלֹא מִיֵּיתִי".

יום שני כ"ב שבט ה'תשע"ט

פֶּרֶק חֲמִשָּׁה עָשָׂר

(1) יֵבֵאֵר בּוֹ דִּין הָאוֹמֵר וְלֵדָה שֶׁל זֶה עוֹלָה וְהִיא שְׁלָמִים, וְדִין
חֲזוּרָה בַּהֲקֵדֶשׁ תוֹךְ כֹּדִי דִּיבּוּר.

17 א. הָאוֹמֵר²: וְלֵדָה שֶׁל זֶה עוֹלָה וְהִיא שְׁלָמִים³ -
18 דְּבָרֵינוּ קִנְיָמִים⁴. הִיא שְׁלָמִים וְלֵדָה עוֹלָה: אִם לִכְךָ
19 נִתְּבֵנָן - דְּבָרֵינוּ קִנְיָמִים⁵; וְאִם אֶחָר שְׁגָמַר בְּלִבּוֹ⁶
20 וְהוֹצִיא בִּשְׁפָתָיו שְׁתֵּיהֶן שְׁלָמִים חֲזוּר בּוֹ וְאָמַר
21 'וְלֵדָה עוֹלָה', אִף עַל פִּי שְׁחֲזוּר בּוֹ בְּתוֹךְ פְּדֵי דְּבּוּר
22 - הֵרִי וְלֵדָה שְׁלָמִים; שְׂאִין חֲזוּרָה בְּהִקְדָּשׁ וְאֶפְלוֹ
23 בְּתוֹךְ פְּדֵי דְּבּוּר⁷.

(2) מִשְׁנָה, תְּמוּרָה כה, א. (3) כְּלוּמֹר, הִיתָה לוֹ בַּהֲמַת חוֹלִין
מִעוֹבֵרָת, וְאִמֵּר כִּי הוּולֵד יִהְיֶה לְעוֹלָה, וְהַבְּהֵמָה עֲצָמָה תִּהְיֶה
לְשִׁלְמוֹת. (4) כִּיוִן שֶׁמִּקְדָּשׁ הַקִּדִּישׁ אֶת הוּולֵד, וְאַחֲרֵי-כֵן
הַקִּדִּישׁ אֶת הָאֵם, רֵאָה לֵהֲלֵךְ בִּסְמוּךְ. (5) כְּלוּמֹר, אִם בִּשְׁעָה
שֶׁאִמֵּר "הִיא שְׁלָמִים", הִיתָה כּוֹונָתוֹ רַק עָלֶיהָ, וְאִילוּ עַל
הוּולֵד הִיתָה כּוֹונָתוֹ לֹמֵר אַחֲרֵי-כֵן שִׁיְהִיָּה עוֹלָה – דְּבָרֵינוּ
קִינְיָמִים, הוֹאִיל וְאֵין הִפָּה יִכּוֹל לְדַבֵּר שְׁנֵי דְּבָרִים כֹּאֶחָד,
וְכַדְּבָרֵי רַבִּי יוֹסִי הַחוּלֵק עַל רַבִּי מֵאִיר בַּמִּשְׁנָה, שֶׁם.
(6) רֵאָה לְמַעֲלָה פִּי"ד ה"ב, כִּי אֵין הַנּוֹדֵר וְלֹא הַמִּתְנַדֵּב חִיב
עַד שִׁיְהִיָּה פִּיּוּ וְלִבּוֹ שׁוִׁין. (7) שֶׁם כה, ב - דְּבָרֵי רַב פֶּפֶא,
וְכֵן הוּא לֵהֲלֵךְ פ"ב מֵהַל' תְּמוּרָה ה"ד. וְכֵן כֹּתֵב רַבִּינוּ
בִּפְיִירוּשׁ הַמִּשְׁנָה בַּתְּמוּרָה שֶׁם: "שֶׁהַעֲיָקֵר בִּידֵינוּ תוֹךְ כֹּדִי
דִּיבּוּר כְּדִיבּוּר דְּמִי, זוֹלָתִי בַּמִּקְדִּישׁ וּמִימֵר וּמִגְדָּף וְעוֹבֵד
עַבְדוּרָה-זֶרָה וּמִקְדָּשׁ וּמִגְרֵשׁ, וְאִלוֹ (הַשְּׁשָׁה) (הָאֲרַבְעָה) דְּבָרִים

1 טו. כָּל הַקִּרְבָּנוֹת שְׁעָבְרוּ עָלֶיהֶן שְׁלֹשָׁה רְגָלִים - לֹא
2 נִפְסְלוּ, אֲלֹא מִקְרִיבֵן וּכְשִׁירֵם⁷⁹. וּבְכָל יוֹם יוֹם אֶחָר
3 הַשְּׁלֹשָׁה רְגָלִים הוּא עוֹבֵר בְּלֹא תֵּאָחַר⁸⁰. וְכֵית דִּין
4 מִצְוִין לְעֲשׂוֹתוֹ מִיָּד⁸¹ עַד שִׁיקְרִיב קִרְבָּנָתוֹ בְּרִגְלָה
5 שְׁפָגַע בּוֹ תִּחְלָה.

(79) בְּרִייתָא שֶׁם ו. "דְּתַנִּיא, בֵּן עוֹזַי אוֹמֵר, אוֹתוֹ (= "וְאִם
הָאֵכָל יֵאֵכָל מִבְּשָׂר זֹכֵחַ שְׁלִמִיו בְּיוֹם הַשְּׁלִישִׁי לֹא יִרְצָה
הַמִּקְרִיב אוֹתוֹ" – וְיִקְרָא ז, יח) מֵהַ תְּלִמּוּד לֹמֵר, לְפִי
שֶׁנֶּאֱמַר (דְּבָרִים כג, כב) לֹא תֵּאָחַר לְשִׁלְמוֹ, שׁוּמַע אֵנִי אִף
מֵאֶחָר נִדְּרוּ בְּכָל יִרְצָה, תְּלִמּוּד-לֹמֵר אוֹתוֹ. אוֹתוֹ בְּלֹא יִרְצָה,
וְאֵין מֵאֶחָר נִדְּרוּ בְּלֹא יִרְצָה", וְרֵאָה גַם זֹכָחִים כֹּט. וְתִמּוּרָה
כֹּא: (80) רֵאָשׁ הַשְּׁנָה ו: "אִמֵּר רַבָּא, כִּיוִן שְׁעָבְרוּ עָלֶיהֶן
שְׁלֹשָׁה רְגָלִים, בְּכָל יוֹם יוֹם עוֹבֵר בְּכָל תֵּאָחַר".
(81) כְּלוּמֹר, בֵּית-דִּין הוֹזְהִירוּ לְהַכְרִיחַ אוֹתוֹ שִׁיבִיא בְּרִגְלָה
הָרֵאשׁוֹן, שִׁכְתָּב (שֶׁם, כד) "מוֹצָא שְׁפָתֶיךָ תִּשְׁמּוֹר וְעִשִּׂיתָ
כֹּאשֶׁר נִדְּרַת". וְאִמְרוּ בְּרִייתָא שֶׁם ו. "וְעִשִּׂיתָ – זֶה אוֹזְהִירָה
לְב"ד שִׁיעֲשׂוּךְ". וְרֵאָה בְּתוֹסֵפוֹת שֶׁם ד"ה יִקְרִיב, "דְּחִזִּינֵן
שֶׁהוּא מִתְעַצֵּל לְהַבִּיא וּמוֹצִיא הוֹצָאוֹת חִינִם שֶׁלֹּא לְצוּרֵךְ כִּדִּי
שֶׁלֹּא יִשְׁאֵר בִּידוֹ מֵהַ לְקִנְיָנוֹ, וְלֵהֲכִי מִמְשַׁכְנִין, וְאִם אֵין
מוֹצִיאִין בְּמָה לְמַשְׁכְּנוֹ אִזְ כּוֹפִין", וּמִסְתַּבֵּר שְׁכוֹפִין אוֹתוֹ מִיד
שְׁנֵדֵר (עוֹד לְפָנַי שְׁעָבֵר עַל הָעִשָּׂה) שִׁיקִּיִּם אֶת הַמִּצְוָה
בַּהֲגִיעַ רִגְלָה הָרֵאשׁוֹן, רֵאָה כְּתוּבוֹת פּו. פו: כִּי בַּמִּצְוָה-עֲשֵׂה,
כְּגוֹן שְׁאוּמְרִים לוֹ עֲשֵׂה סוֹכָה וְאֵינוֹ עוֹשֶׂה, לוֹלֵב וְאֵינוֹ
עוֹשֶׂה, מִכֵּין אוֹתוֹ עַד שֶׁתִּצָּא נִפְשׁוֹ, וּמִפֶּרֶשׁ רש"י: מִכֵּין אוֹתוֹ
קוֹדֵם שְׁעָבֵר עַל הָעִשָּׂה, וְיֵשׁ בִּידוֹ לְקִיָּם.

6 טז. אִף עַל פִּי שְׁנֵאֲמַר 'לְרִצְנוֹ'⁸², כּוֹפִין אוֹתוֹ עַד
7 שִׁיאֵמַר רוּצָה אֲנִי⁸³. בֵּין שְׁנֵדֵר וְלֹא הִפְרִישׁ בֵּין
8 שְׁהִפְרִישׁ וְלֹא הִקְרִיב - כּוֹפִין אוֹתוֹ עַד שִׁיקְרִיב⁸⁴.

(82) "יִקְרִיב אוֹתוֹ לְרִצְנוֹ לְפָנַי ה'". (83) רֵאָשׁ הַשְּׁנָה שֶׁם,
יְבִמּוֹת קו. קְדוּשִׁין מֵט: ב"ב מח. עֲרִכִּין כֹּא. "יִקְרִיב אוֹתוֹ
(שֶׁם), מִלְּמַד שְׁכוֹפִין אוֹתוֹ. יִכּוֹל בַּעַל כְּרָחוֹ, תְּלִמּוּד-לֹמֵר
(שֶׁם) לְרִצְנוֹ. הֵא כִּיצַד, כּוֹפִין אוֹתוֹ עַד שִׁיאֵמַר רוּצָה אֲנִי".
וְרֵאָה בִּפ"ב מֵהִלְכוֹת גִּירוּשֵׁין הִלְכָּה כ. (84) רֵאָשׁ הַשְּׁנָה
שֶׁם: "וְעִשִּׂיתָ, אוֹזְהִירָה לְבֵית-דִּין שִׁיעֲשׂוּךְ. לְמָה לִי, מִיִּקְרִיב
אוֹתוֹ נִפְקָא, דְּתַנִּיא, יִקְרִיב אוֹתוֹ, מִלְּמַד שְׁכוֹפִין אוֹתוֹ וְכוּ',
חַד דֹּאמֵר וְלֹא אִפְרִישׁ, וְחַד אִפְרִישׁ וְלֹא אִקְרִיב", כְּלוּמֹר,
פֶּסוּק אֶחָד בֹּא לֹמֵר שְׁכוֹפִין אוֹתוֹ אִם נִדְּרָה וְעִדִּין לֹא
הִפְרִישׁ, וּפֶסוּק אֶחָד בֹּא לֹמֵר כִּי כּוֹפִין אוֹתוֹ אִם כִּבֵּר
הִפְרִישׁ, וְעִדִּין לֹא הִקְרִיב.

9 יז. כָּל חֲיִבֵּי⁸⁵ עוֹלוֹת⁸⁶ וְשְׁלָמִים - מִמְשַׁכְנִין אוֹתָם⁸⁷.
10 אִף עַל פִּי שְׂאִין מִתְּכַפֵּר לוֹ עַד שִׁיקְרִצָּה⁸⁸, שְׁנֵאֲמַר
11 'לְרִצְנוֹ' - כּוֹפִין אוֹתוֹ עַד שִׁיאֵמַר רוּצָה אֲנִי. אֲבָל
12 חֲיִבֵי חֲטָאוֹת וְאִשְׁמוֹת - אֵין מִמְשַׁכְנִין אוֹתָם⁸⁹;
13 הוֹאִיל וְהֵם מְעַכְבִּי כְּפָרָה, אֵין חוֹשְׁשִׁין לָהֶם שְׁמָא
14 יִפְשְׁעוּ וְיִשְׁהוּ קִרְבָּנֵיהֶן. חוּץ מִחֲטָאֵת נִזְיֵר, הוֹאִיל

10 מוֹם וְתִמְכֹּר, וַיְבִיא בַּחֲצִי דְמִיָּה עוֹלָה וּבַחֲצִי דְמִיָּה
11 שְׁלָמִים¹³. הָיָה מְחִיב חֲטָאת וְאָמַר: חֲצִיָּה חֲטָאת
12 וְחֲצִיָּה עוֹלָה אוֹ שְׁלָמִים, אוֹ שְׁאָמַר: חֲצִיָּה עוֹלָה אוֹ
13 שְׁלָמִים וְחֲצִיָּה חֲטָאת - הָרִי הִיא תָּמוּת¹⁴, כְּמוֹ
14 שִׁיתַּבְּאָר בַּחֲטָאוֹת הַתָּמוּת¹⁵.

(12) תמורה כו, א: "תניא איך, אמר בהמה זו חציה עולה וחציה שלמים, קדשה ואינה קרבה", ומשום שמעורבים בה שתי קדושות. (13) שם בגמרא אמרו על הברייתא הנ"ל "מני, רבי יוסי היא", כלומר, רבי יוסי שאמר "אי לכך נתכין מתחילה, הואיל ואי אפשר להוציא שני שמות כאחת דבריו קיימין", ראה למעלה ה"א. (14) בתמורה, שם: "בהמה חציה עולה וחציה חטאת, כולה תקרב עולה דברי רבי מאיר. רבי יוסי אומר, תמות. ושון באומר חציה חטאת וחציה עולה שתמות", ופירש רש"י "כיון שאינו מחויב חטאת – הילכך תמות". וב'תוספות' שם מקשים ממה שאמרו בנדרים ו, א - שמי שאינו מחויב חטאת ואמר הרי זו לחטאתי – לא אמר כלום, עיי"ש מה שתייצו. ורבינו פוסק כרבי יוסי. ומפרש לזה כגון שהיה מחויב חטאת (כסף-משנה). ומה שאמר חציה חטאת, הכוונה שאמר חציה לחטאתי. ראה למעלה פ"ד ה"ח ('מרכבת המשנה'). (15) בפ"ד מהל' פסולי המוקדשין ה"א, והכוונה היא למה שאמר שם חטאת שנתכפרו בעליה תמות, וגם כאן כיון שהיא אינה קריבה וצריך להביא חטאת אחרת, תישאר היא כחטאת שנתכפרו בעליה (ראה 'מרכבת המשנה').

15 ד. בַּהֲמַת הַשְּׁתֵּפִין שֶׁהִקְדִּישׁ אֶחָד מֵהֶן חֲצִיָּה שְׁלוֹ,
16 וְחִזֹּר וְלָקַח חֲצִיָּה אַחֶר וְהִקְדִּישׁוּ - הָרִי זֶה קֹדֶשׁ
17 וְקִרְבָּה¹⁶. אָף עַל פִּי שֶׁמִּתְחַלְתָּה דְּחוּיָה הִיתָה¹⁷
18 כִּשְׁהִקְדִּישׁ חֲצִיָּה - אֵין דְּדָחוּי מַעְקָרוֹ דְּחוּיָה¹⁸. וְאָף
19 עַל פִּי שֶׁהָיָה קֹדֶשׁ דְּמִים¹⁹, הוֹאִיל וְהִיא בְּעָלִי חַיִּים
20 - אֵין בְּעָלִי חַיִּים נִדְחִים²⁰. וְהָרִי נִרְאִית פְּלָה
21 לְהִקְרְבָהּ, לְפִיכָךְ תִּקְרַב, וְעוֹשֶׂה תְּמוּדָה²¹.

(16) ראה זבחים יב, א. ושם נסמך: "אמר רבי יוחנן, בהמה של שני שותפין, הקדיש חציה וחזר ולקח חציה והקדישה, קדושה ואינה קריבה (הואיל ובתחילת הקדשה לא נראה להקריב דחצייה היתה חולין, ודחוי מעיקרו הוא, הלכך אינה קריבה עוד ותרעה ולוקחין בדמיה אחרת – רש"י) ועושה תמורה ותמורתה כיוצא בה". ואמרו שם בגמרא: "שמע-מינה תלת, שמע-מינה בעלי חיים נדחין, ושמע-מינה דחוי מעיקרא הוי דחוי, ושמע-מינה יש דחוי בדמים", אבל רבינו פוסק כרב החולק על רבי יוחנן, וסובר: "בעלי חיים אינם נדחים" (זבחים נט). וראה להלן. (17) אין כוונת רבינו להדגיש את ה"מתחילתה", שהרי אדרבא דיחוי זה, שהוא מעיקרו, יש אומרים כי אינו דיחוי, אלא בא להדגיש את עצם הדיחוי, שהרי סוף סוף יש כאן דיחוי. ועל כל פנים, נראה מכאן דעת רבינו, שדיחוי מעיקרו הרי הוא דיחוי (שבדבר זה לא מצאנו חולקים על רבי יוחנן), ואילו בפ"י מהל' שגגות ה"ג, כתב ש"דחוי מעיקרו אינו דחוי". ואולי סמך שם על מה שכתב כאן משום שהיא בעלי חיים, ואין בעלי חיים נידחים (ראה 'לחם משנה' כאן). אבל צריך

הוציא אותן בגוף הגמרא (נדרים פז), אבל מקדיש ומימר הרי הוא כמו שנתבאר במקום הזה (תמורה כה:). וראה בש"ך חו"מ סי' רנה ס"ק ה, שהקשה על דברי רבינו שבהקדש אין חזרה אפילו בתוך כדי דיבור, מגמרא מפורשת בבבא-קמא עג, ב. אבל ה'משנה למלך' יישב דברי רבינו, וכתב שסוגיות חלוקות בזה. וכתב ב'קריית ספר' שהחמירו בהקדש משום שיש בו חומרא אחרת, שהוא נתפס גם על ידי מחשבה (למעלה פ"ד ה"ב).

1 ב. הָאֹמֵר: יָדָה שָׁל זֶה עוֹלָה אוֹ רִגְלָה שָׁל זֶה עוֹלָה
2 - תִּמְכֹּר לְחִיבֵי עוֹלוֹת, וְדְמִיָּה חֲלִין חוּץ מִדְּמֵי אוֹתוֹ
3 אֲבָר⁸. וְהוּא שֶׁהִיָּה זֶה הַמְּחִיב עוֹלָה שֶׁקָּנָה אוֹתָהּ
4 נָדַר עוֹלָה בְּדָמִים קְצוּבִים⁹. הָאֹמֵר: לָפָה אוֹ רֹאשָׁה
5 שָׁל זֶה עוֹלָה, הוֹאִיל וְדָבָר שֶׁהִנְשָׂמָה תְּלוּיָה בּוֹ הוּא
6 - פְּלָה עוֹלָה¹⁰. הִקְדִּישׁ אֲבָר אֶחָד מִן הָעוֹף - הָרִי
7 זֶה סֶפֶק אִם נִתְקַדֵּשׁ כָּלּוֹ אוֹ לֹא נִתְקַדֵּשׁ¹¹.

(8) שהוא של הקדש, ולפיכך דמיו הקדש. כרבי מאיר ורבי יהודה בברייתא בתמורה יא, ב - האומרים "יכול האומר רגלה של זו עולה, תהא כולה עולה, תלמוד-לומר (ויקרא כו, ט) "כל אשר יתן ממנו לה' יהיה קודש" – ממנו לה' ולא כולו לה'. יכול תצא לחולין, תלמוד-לומר יהיה קודש, הא כיצד: תמכר לצרכי עולות, ודמיה חולין חוץ מדמי אבר שבה". (9) והרי יש בעולה זו כפי הדמים שקצב, ויצא ידי חובתו. שם בגמרא: "אמר מר, תמכר לצרכי עולות, והא מייתי בהמה דמקדיש גופה כי ליתא לכולה לדידיה (כן הוא ב'שיטה מקובצת', וברש"י בשם ל"א 'ירושלמי', ופירש רש"י: האי לוקח הא מייתי בהמה שאין כל הגוף שלו). אמר רבא, כגון דאמר בזווא מן הדא בהמה לעולה ('שיטה מקובצת' ורש"י שם, פירוש: שזה זוז מבהמה זו לעולה, והרי קנה בזוז, הילכך יצא דהא לא נדר עולה שלימה). וראה ב'כסף משנה'. (10) שם בגמרא: "אמר רבי, נראין דברי רבי יוסי לרבי יהודה בדבר שהנשמה תלויה בו, שאף רבי יהודה לא נחלק עליו אלא בדבר שאין הנשמה תלויה בו, אבל בדבר שהנשמה תלויה בו - מודי ליה". ושם נחלקו בזה: רב חסדא אמר, דבר שהוא עושה אותה טריפה. רבא אמר, דבר שהוא עושה אותה נבילה. ורב ששת אמר, בדבר שהיא מתה. ורבינו פסק כרב ששת, וראה ב'לחם משנה'. (11) שם: "בעי רבא, מעוף מהו, בהמה אמר רחמנא (בפסוק הנ"ל "כל אשר יתן ממנו לה", נאמר "ואם בהמה אשר יקריבו"), והא לאו בהמה היא, או דילמא קרבן אמר רחמנא (שם בפסוק הנ"ל נאמר "אשר יקריבו ממנה קרבן לה"), והאי נמי קרבן, תיקו". וסובר רבינו, כי בעיא זו היא לדעת רבי יהודה (וראה ברש"י, שם). ולפי דעת ה'כסף משנה' כוונת רבינו במקדיש אבר שהנשמה תלויה בו, והספק הוא אם קדש כולו, כמו בבהמה, או לא. אבל ה'לחם משנה' (פ"ה מהל' ערכין וחרמין ה"ד), כתב כי מדובר במקדיש אבר שאין הנשמה תלויה בו, והספק הוא שמא אפילו אם הקדיש אבר שאין הנשמה תלויה בו, פשטה קדושה בכל העוף, וכן פירש 'הר המורה' כאן.

8 ג. הָאֹמֵר: בַּהֲמָה זֶה חֲצִיָּה עוֹלָה וְחֲצִיָּה שְׁלָמִים -
9 קֹדֶשׁ, וְאִינָה קִרְבָּה¹², אֶלָּא תִרְעָה עַד שִׁפְלָה בָּהּ

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – יום שני כ"ב שבט – ספר עבודה – הל' מעשה הקרבנות קעט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

להלן בסוף ההלכה, והכוונה לפ"ג שם ה"י שכתב שם: "המקדיש טומטום ואנדרוגינוס וכו' למזבח הרי זה כמקדיש עצים ואבנים, לפי שאין קדושה חלה על גופן, והרי הן חולין לכל דבר וימכרו ויביאו בדמיהן כל קרבן שירצה", והיינו באופן שאמר "הרי אלו למזבח", שהכוונה שבדמיהם יביא קרבן (ראה השגת הראב"ד שם). (29) משנה, תמורה שם. (30) שם במשנה: "הרי אלו לעולה, ימכרו ויביאו בדמיהם עולה", ומפרש רש"י: "הרי אלו לעולה, משמע לדמי עולה, דאי אינהו גופייהו הוא בעי לאקרובי, הוה אמר הרי אלו עולה" (בלא למד).

- ז. האומר: דמי³² פרה³³ זו לעולה כל שלשים יום ולאחר שלשים יום לשלמים, או שאמר: דמיה לשלמים כל שלשים יום ולאחר שלשים יום לעולה - דבריו נקמים³⁴. ואם הקריב דמיה בתוך שלשים יום - מביא בהן כמו שנדר, ואם הקריבו לאחר שלשים יום - מביא כמו שנדר.

(31) ברייתא, נדרים כט, א. (32) שם כח, ב. כט, א. נחלקו רב פפא ועולא, במקדיש דבר לדמיו עד לזמן קבוע, אם קדושת דמים פקעה מעצמה בבוא הזמן הקבוע, או שצריכה פדיון. ופסק רבינו (פ"ד מהל' מעילה ה"א) כעולא, שפקעה מעצמה. ושם אמרו שבקדושת הגוף מודה גם עולא שצריכה פדיון, ולפיכך פירשו שם הברייתא שהאומר שור זה עולה כל שלשים יום, לאחר שלשים יום שלמים - דבריו קיימין, בהקדש דמים. ולכן כתב רבינו "דמיי". (33) בברייתא שם: "שור זה". ונראה שלפני רבינו היתה גירסא שם "פרה". וראה להלן. (34) והקדושה הראשונה נפקעת מעצמה, בין באומר "דמי פרה זו לעולה וכו'", ובין באומר "דמיה לשלמים וכו'". והנה, באומר "דמי פרה זו לעולה וכו'", לא חלה עליה קדושת הגוף של עולה (שהרי נקיבה אינה ראויה לעולה), אלא קדושת דמים, וקדושת דמים פקעה מעצמה (ראה למעלה), אבל באומר "דמיה לשלמים וכו'", שראויה היא לשלמים, אם כן חלה עליה קדושת הגוף (ראה למעלה ה"ה), והיאך היא נפקעת מעצמה? (ראה למעלה). וצריך לומר שכיון שלא הקדישה במפורש קדושת הגוף, אינה דומה קדושת הגוף הזאת לכל קדושת הגוף והיא נפקעת מעצמה, ראה ב'כסף משנה'.

- ח. היתה לו בהמה מעוברת³⁵ ואמר: אם תלד זכר - הרי הוא עולה, ואם היא נקבה - זבחי שלמים, ילדה זכר - יקרב עולה, ילדה נקבה - תקרב זבחי שלמים³⁶. ילדה זכר ונקבה - הזכר יקרב עולה, והנקבה זבחי שלמים. ילדה שני זכרים - אחד יקרב עולה, והשני ימכר לצרכי עולה ודמיו חליין³⁷. וכן אם ילדה שתי נקבות - אחת תקרב שלמים, ושנייה תמכר לצרכי שלמים ודמיה חליין³⁸. ילדה טמטום ואנדרוגינוס - אינן קדשים והרי הן חליין³⁹, כמו שבארנו⁴⁰. והמקדיש עקר במעי בעלת מום וכיוצא בה⁴¹ - הרי זה קדוש⁴².

(35) משנה, תמורה כד, ב: "מבכרת שהיתה מעוברת, אומר

עיון, שהרי בפ"ג מהל' שגגות ה"ח פסק רבינו, שאף בנראה ונדחה אין בעלי חיים נידחין. ולמה הוצרך לומר (שם פ"י) ש"דיחוי מעיקרו אינו דיחוי". (18) בנידון שלפנינו, שהיא בעלי חיים, כדלהלן. וראה למעלה. (19) גם כאן אין ההדגשה על "קדושת דמים", שהרי אדרבה יש אומרים שקדושת דמים אינה מדחה, אלא הכוונה, כמו שכתבנו למעלה, שהרי סוף סוף יש כאן דיחוי. ועל כל פנים, נראה מכאן דעת רבינו כי יש דיחוי בדמים (שגם בזה לא מצאנו חולקים על רבי יוחנן), וכן פסק בפ"י מהל' שגגות, שם. (20) כרב, בזבחים נט, א. וראה למעלה. (21) בזבחים שם אמרו שאפילו לרבי יוחנן, שאמר "אינה קריבה" - עושה תמורה, ואם כן, כל-שכן לפי פסק רבינו שקריבה, שוודאי עושה תמורה.

- ה. האומר: דמי בהמה זו עולה, או הרי זו לעולה, אם היתה ראויה לקרב עולה²² - נתקדשה קדשת הגוף, והיא עצמה תקרב עולה²³; ואם אינה ראויה²⁴ - תמכר ויביא בדמיה עולה²⁵.

(22) כגון שהוא זכר ותמים. (23) כלומר, לא רק אם אמר הרי זו לעולה, נתקדשה קדושת הגוף, אלא אפילו אם אמר "דמי בהמה זו עולה", גם כן נתקדשה הגוף, ומקור הדברים הוא מן הסוגיא דתמורה יט, ב - שאמרו שם "איתמר, הקדיש זכר לדמיו, רב כהנא אמר קדוש קדושת הגוף, רבא אמר אינו קדוש קדושת הגוף, והדר ביה (= חזר בו) רבא לדרב כהנא, מדרב יהודה אמר רב (שאמר שם "מיגו דנחתא לה קדושת דמים, נחתא נמי קדושת הגוף", אמר רבא, זאת אומרת: הקדיש זכר לדמיו קדוש קדושת הגוף, ומפרש רש"י שהקדיש זכר לדמי עולה). וראה למעלה פ"ה מהל' ערכין וחרמין ה"ד. וב'תוספות' ערכין כ, ב - ד"ה אמר, כתבו שמדובר כאן כשאמר "יקדש שור זה לדמיו", אבל אם אומר דמי בהמה זו לעולה - גוף השור חולין, ואין בו קדושה, אבל דעת רבינו אינה כן. (24) כגון שהוא בעל מום או שהיא נקבה. (25) ראה תמורה שם במשנה, "המפריש נקבה לאשם תרעה עד שתסתאב ותימכר ויביא בדמיה אשם וכו' (וראה גם תמורה כז: כי המפריש נקבה לעולה, בעיין מומא). רבי שמעון אומר, תימכר שלא במום", ולא הזכיר רבינו כאן שתרעה עד שתסתאב (ראה להלן פ"ד מהל' פסולי המוקדשין ה"ז), לפי ש"אינה ראויה" שכתב רבינו כולל גם אם היא בעלת מום (ראה למעלה). ועי' ב'כסף משנה'. וראה למעלה בפ"א מהל' איסורי מזבח ה"י, ש"המקדיש בעל מום למזבח וכו' הרי זו נתקדשה, ותפדה בערך הכהן ותצא לחולין ויביא בדמיה קרבן".

- ו. אמר על בהמה טמאה וכיוצא בה מאסורי קרבן שאין קדשה חלה עליה²⁶: הרי אלו עולה - לא אמר כלום²⁷, כמו שבארנו בהלכות אסורי מזבח²⁸. אמר: הרי אלו לעולה²⁹ - ימכרו ויביא בדמיהן עולה³⁰.

(26) כגון טומטום ואנדרוגינוס וטריפה וכלאים ויוצא דופן. (27) משנה, תמורה כז, ב. (28) נראה שפיסקא זו שייכת

שנה. (8) שהוא בן שתיים. (9) הוא שעיר עזים, שהוא בן שנה. (10) שהוא בן שתיים. (11) ולהיפך, שאם הביא קטן במקום גדול, לא יצא.

ב. נדר עולה¹² מן הכבשים או מן האילים¹³ והביא פלגס¹⁴ - הרי זה ספק אם יצא ידי נדרו או לא יצא¹⁵. וכן הנדר עולה עוף¹⁶ מן התורים או מן בני היונה¹⁷ והביא תחלת הצהוב¹⁸ שפזה ושפזה¹⁹ - הרי זה ספק²⁰. נדר שחור והביא לבן, לבן והביא שחור, זכר והביא נקבה, נקבה והביא זכר²¹ - לא יצא.

(12) הוא הדין אם נדר שלמים. (13) כלומר, בין אם נדר רק כבש או רק איל ובין אם נדר ואמר הרי עלי עולה מאיזה שארצה אם מן הכבשים אם מן האילים. (14) כי "כל מקום שנאמר בתורה כבש או כבשה או כבשים הרי אלו בני שנה, וכל מקום שנאמר איל או אילים הם הזכרים בני שנתיים ומאימתי נקרא איל משייכנס בשנה שנייה ל"א יום, אבל ביום למ"ד, אינו כשר לא לכבש ולא לאיל והוא הנקרא פלגס". (15) בחולין שם: "בעי ר' זירא האומר עלי עולת בהמה מן האיל או מן הכבש והביא פלגס מהו, אליבא דר' יוחנן לא תיבעי לך דאמר בריהו הוי וכו'. כי תיבעי לך אליבא דבר פדא דאמר מייתי ומתני (מביא נסכים בתנאי) מי אמרין איל וכבש מתנה (ספק הוא אם הוא כבש או איל), בברייה לא מתנה (שוודאי אינו ברייה בפני עצמו), או דלמא בברייה נמי מתנה, דאמר אי בריה הוה ליהוי כולה (כל הנסכים) נדבה, תיקו". כלומר, בעיית ר' זירא היא במה שאמר בר פדא כי הפלגס הוא ספק, אם כוונתו לספק כבש ספק איל, ולפי זה אם אמר "הרי עלי עולה מאיזה שארצה, אם מן הכבשים ואם מן האילים", יכול להביא פלגס, ממה נפשך, או אולי יש גם ספק שלישי אם הוא ברייה בפני עצמו, או לא, ולפי זה אינו יכול להביא פלגס, שמא אינו לא כבש ולא איל, אלא ברייה בפני עצמו, ומכיוון שנשאר הדבר בתיקו, פסק רבינו כי הרי זה ספק אם יצא ידי נדרו או לא. (16) ואילו שלמים אינם באים מן העוף. (17) כלומר, מאיזה שירצה: מן התורים או מן בני היונה. וראה למעלה פרק ג מהלכות איסורי מזבח הלכה ב כי המביא ממין התורים צריך להביא גדולים, ואילו קטנים פסולים, והמביא ממין היונים צריך להביא קטנים, ואילו גדולים פסולים. (18) שהוא פסול גם בתורים וגם בבני יונה, מספק שמא כבר גדלו (לענין בני יונה) או לא גדלו עדיין (לענין תורים). וראה עוד להלן שישנו ספק נוסף: אולי הם ברייה בפני עצמה. ותחילת הצהוב הוא כשמתחילים להביא נוצה יפה צהובה סביב לצוואר. (19) כלומר, הביא שניהם: גם תורים בתחילת ציהוב וגם בני יונה בתחילת ציהוב, וחורף מהספק הרגיל שמא הם גדולים ושמא הם קטנים, שלפי זה היה יוצא ידי נדרו, ממה נפשך, אם תחילת ציהוב הוא סימן גדלות, הרי הוא יוצא ידי חובתו בבני היונים. וכגון שעבר הכהן והקריב, אבל לתחילה אסור להקריבם שהרי ממה נפשך אחד מהם פסול. (20) חולין כב: בעיית ר' זירא ולא נפשטה. ולפיכך פסק שהרי זה ספק, כלומר, מספק יש בו שלושה ספקות, כנ"ל. (21) נלמד בקל וחומר משחור והביא לבן.

מה שבמיעה של זו אם זכר עולה, ילדה זכר יקרב עולה, ואם נקבה זבחי שלמים, ילדה נקבה תקרב שלמים". ובגמרא שם הקשו על "אם נקבה זבחי שלמים" - "נקבה, מי קא קדשה בבכורה", ותיצאו: "סיפא אתיא לבהמה דהקדש", "שאם חטאת היא ונתעברה, ורוצה להערים שלא ילך למיתה, שוולד חטאת למיתה אזיל, ישנהו לקדושה אחרת, וקמשמעלן וולדות קדשים בהווייתן (= בלידתן) הן קדושים ולא במעי אמן" (רש"י), ורבינו שפוסק (להלן פ"ד מהל' תמורה ה"ג), כי וולדות בהמת הקדש במעי אמן הם קדושים, ואם-כן אי-אפשר לפרש הסיפא "ואם נקבה זבחי שלמים" אלא בבהמת חולין. אבל הרישא "אם תלד זכר", אפשר לפרש גם במבכרת, שהרי הבכור אינו קדוש אלא ביציאת רובו. וראה בהל' תמורה שם ה"ב. ועי' ב'הר המוריה' כאן. (36) שם במשנה. (37) שם במשנה. ומפרש רש"י: על שניהם חלה קדושת עולה, דהא קאמר אם זכר יהא עולה, ומיהו לא נדר אלא אחד, הלכך יקריב האחד לנדרו, והשני ימכר לצרכי עולה, ודמיו חולין. (38) שם במשנה. (39) ראה שם במשנה: "ילדה טומטום ואנדרוגינוס, רבן שמעון בן גמליאל אומר, אין קדושה חלה עליהן". וראה בפירוש המשנה, שם: "ומה שאמר טומטום ואנדרוגינוס, על בהמת קדשים חוזרת המחלוקת, שרבן שמעון בן גמליאל אומר ולד קדשים משעה שיוולד תקדש, ולפיכך אם היה טומטום ואנדרוגינוס שאין ראוי להקריבה, אין קדושה חלה עליו. וחכמים אומרים, ולד קדשים בקדושתה דאמיה קאי, ולפיכך יהיה ולדה קדוש, ולענין זה הלכה כחכמים". וכל זה בבהמת הקדש, אבל בבהמת חולין שאין כאן קדושת אמן, אלא קדושת הפה, שאומר שיהיה העובר קדוש - אין קדושת פה חלה על טומטום ואנדרוגינוס ('הר המוריה', וראה לחם-משנה). (40) פ"ג מהל' איסורי מזבח ה"י. ומה שאומר שם רבינו "שימכרו ויביא בדמיהם כל קרבן שירצה" (ראה לחם-משנה) אין זה באופן שאמר "הרי אלו למזבח", שהכוונה שבדמיהם יביא קרבן (ראה השגת הראב"ד) אבל בנידון שלפנינו שפירש בהקדושו: זכר או נקבה, אין טומטום ואנדרוגינוס בכלל, ואפילו דמיהם הם חולין, ראה לחם-משנה. (41) מהדברים הפסולים למזבח. (42) כרבי יוחנן בתמורה יא, א. ולא כבר פדא.

יום שלישי כ"ג שבט ה'תשע"ט

פרק נשפיה עשרי

(1) דין הנדר ושינה ממה שנדר.

- 1 א. הנדר גדול והביא קטן - לא יצא²; קטן והביא גדול - יצא³. כיצד? אמר 'הרי עלי עולה או שלמים' כבש⁴ והביא איל⁵, או שגדר עגל⁶ והביא שור⁸, גדי⁹ והביא שעיר¹⁰ - יצא¹¹.

(2) משנה במנחות קז: לדברי הכל. משום שלא הביא כמו שנדר. (3) משום שיש בכלל מרובה מועט. [=יש בכלל מאתיים - מנה]. (4) ראה למעלה פרק י"ד הלכות א-ח, כי רק עולה ושלמים באים בנדר ונדבה, ולא חטאת ואשם. (5) שהוא בן שנה. (6) שהוא בן שנתיים. (7) שהוא בן

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שלישי כ"ג שבט - ספר עבודה - הל' מעשה הקרבנות קפא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

28 שם קח. במשנה: "שור זה עולה ונסתאב אם רצה יביא בדמיו שניים", ואף כי באומר הרי עלי שור שווה מנה והביא שניים במנה לא יצא, היינו משום שאמר "הרי עלי" שחייב באחריותו עד שיביאנו, מה שאין כן באומר "שור זה עולה" שאינו חייב באחריותו. (29) בגמרא שם: "איבעיא להו ממינא למינא מאי? (כגון שור שנסתאב אם אפשר לו להביא איל), תא שמע שור זה עולה ונסתאב לא יביא בדמיו איל, אבל מביא בדמיו שתי אילים וכו' שמע מינה. אי הכי מאי איריא תרי אפילו חד נמי וכו' תרי תנאי ואלבא דרבנן", ופסק רבינו כדעת התנא המתיר אפילו אחד. ואם כי בנדבה אינו חייב באחריות, - אין זה אלא אם נגנב או נאבד, שאינו ברשותו, אבל אם נפל בו מום - מוכרו ומביא בדמיו אחר. (30) שנפל בו מום.

- 23 ז. אָמַר: הָרִי עָלִי עוֹלָה³¹, וְהִפְרִישׁ שׁוֹר וְגִנְבִּי -
- 24 פוֹטֵר עֲצָמוֹ בְּשֶׁה³². אָמַר: שׁוֹר זֶה וְדָמִיו עָלִי עוֹלָה
- 25 - הִקְבַּע³³, וְאִם נִפְסַל³⁴ - לֹא יָבִיא בְּדָמִיו אֶלָּא
- 26 שׁוֹר³⁵.

(31) שחייב באחריותו עד שיקריב כמו שנדר. והמדובר כשדרך בני אדם לקרוא עולה סתם, גם בכבש, שאם רצה מביא כבש. (32) כלומר הנודר פוטר עצמו. (33) במנחות קח: על דברי המשנה שם עמוד א: "שור זה עולה ונסתאב אם רצה יביא בדמיו שניים" - "אמר רב מנשה בר זבד אמר רב לא שנו אלא דאמר שור זה עולה אי נמי אמר שור זה עלי עולה, אבל אמר שור זה ודמיו עלי עולה הוקבע", וכתב רש"י: "הוקבע אחריותו עליו להביאו עולה אחת ולא לשתי עולות". (34) נפל בו מום. (35) ולא שה, שמכיוון שהוקבע להביא עולה אחת ולא שתיים הוקבע גם להביא שור ולא שה.

- 27 ח. הָאוֹמֵר: אֶחָד מִכִּבְשֵׁי הַקֹּדֶשׁ וְאֶחָד מִשְׁוֹרֵי
- 28 הַקֹּדֶשׁ, וְהָיָה לוֹ שְׁנַיִם - הַגְּדוֹל שִׁבְחָהּ הַקֹּדֶשׁ³⁶. הָיָה
- 29 שְׁלֹשָׁה - הַגְּדוֹל שִׁבְחָהּ הַקֹּדֶשׁ, וְחוֹשְׁשִׁין לְבִינּוֹנִי³⁷.
- 30 פִּיצֵד יַעֲשֶׂה³⁸? יִמְתִּין לְבִינּוֹנִי עַד שִׁפְלָה בּוֹ מוֹם,
- 31 וְתַחֲוֹל הַקֹּדֶשׁ עַל הַגְּדוֹל לְבָדוֹ³⁹. וְאִם אָמַר: שׁוֹר
- 32 שִׁבְשְׁוֹרֵי הַקֹּדֶשׁ - הַגְּדוֹל שִׁבְחָהּ הַקֹּדֶשׁ, וְאִין
- 33 חוֹשְׁשִׁין לְבִינּוֹנִי⁴⁰.

(36) משום שכל המקדיש בעין יפה הוא מקדיש. (37) כלומר, אף לבינוני. וראה במשנה שם: "אחד מכבשי הקדש ואחד משורי הקדש והיו לו וכו' שלושה בינוני שבהם הקדש", ובגמרא שם הקשו על זה: הרי אמרו, אם היו שניים - הגדול שבהם הקדש, אלמא מקדיש בעין יפה מקדיש, אימא סיפא בינוני שבהם הקדש, אלמא מקדיש בעין רעה מקדיש, אמר שמואל חוששין אף לבינוני, שלגבי קטן עין יפה הוא. (38) שם בגמרא: "היכי עביד, אמר רבי חייא בר רב ממתין לו עד שיוקם ומחיל לה לקדושתה בגדול". (39) כלומר, מחלל הקדושה של הבינוני על הגדול, ואומר כך: אם הקדשתי את הבינוני, יהא מחולל על הגדול, והגדול יהיה הקדש, ואם הקדשתי את הגדול, הרי הבינוני חולין מלכתחילה. (40) שם בגמרא: "אמר רבה בר אבוא לא שנו (דחוששין אף לבינוני) אלא דאמר אחד משוורי

- 1 ג. הַנּוֹדֵר סֶתֶם - מִבִּיא מִן הַגְּדוֹלִים²² שִׁבְחָהּ
- 2 שְׁנֵדָה. וְאִם אוֹתוֹ הִמְקוֹם רְגִילִין לְקָרוֹת בְּסֶתֶם
- 3 לְאֶחָד מִן הַמִּינִין - מִבִּיא פְּאֻנְשֵׁי הִמְקוֹם. פִּיצֵד?
- 4 נִדָּר עוֹלָה מִן הַבֶּקֶר - יָבִיא שׁוֹר. אָמַר: הָרִי עָלִי
- 5 עוֹלָה, אִם דֶּרֶךְ אֲנָשֵׁי הִמְקוֹם לְקָרוֹת עוֹלָה סֶתֶם
- 6 אֶפְלוּ לְעוֹלַת הַעוֹף - מִבִּיא פְּרִידָה אַחַת תּוֹר אוֹ
- 7 בֶּן יוֹנָה²³; וְאִם דֶּרֶךְ שְׂאִין קוֹרִין עוֹלָה סֶתֶם אֶלָּא
- 8 לְעוֹלַת בֶּקֶר - יָבִיא שׁוֹר. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזָה²⁴.

(22) "האומר אחד מכבשיי הקדש וכו' והיו לו שניים, הגדול שבהם הקדש". [ואבל צריך עיון: הרי אם יש שם שלושה - חוששין לבינוני]. (23) שם במשנה: "הרי עלי עולה יביא כבש, ר' אלעזר בן עזריה אומר או תור או בן יונה". ובגמרא (שם קז): "ולא פליגי מר כי אתריה ומר כי אתריה" ומפרש רש"י "באתריה דתנא קמא גריעא כבש מעוף ובאתריה דר' אלעזר גריע עוף מכבש", וכתב רבינו שם בפירוש המשנה כי "במקומו של תנא קמא לא היו קורין שם עולה מוחלט אלא עולת בהמה וכו' ובמקומו של ר' אלעזר בן עזריה קורין שם עולה מוחלט אפילו לעולת העוף ועל כן אמר תור או בן יונה". אבל צריך עיון, למה בנודר מן הבקר מביא מן הגדולים, ובאומר "הרי זה עלי עולה", מביא מן הקטנים שבו, אם הם נקראים עולה, ועיין לחם משנה. (24) אם קוראים עולה רק לכבש - יביא כבש.

- 9 ד. מִי שְׁנֵדָה שׁוֹר אוֹ אֵיל אוֹ פֶּבֶשׁ אוֹ עֶגֶל וְכִיּוּצָא
- 10 בָּהֶם - לֹא יָבִיא פְּחוּשׁ בְּיוֹתֵר שִׁבְחוֹתוֹ הַמִּין, מִפְּנֵי
- 11 שִׁדְּמִיו מוֹעֲטִין²⁵; וְאִינוּ חַיִּב לְהִבִּיא הִפָּה הַשְּׂמֵן
- 12 בְּיוֹתֵר שְׂאִין שֵׁם לְמַעַלָּה מִמֶּנּוּ²⁶, אֶלָּא יָבִיא הַבִּינוֹנִי.
- 13 וְאִם הִבִּיא הַכֹּחֹשׁ - יֵצֵא יָדֵי נִדְרוֹ²⁷.

(25) כלומר, כל זה הוא רק אם יש לו שמן ומביא כחוש בגלל ערכו המועט, אבל אם הסיבה להבאת הכחוש אינו משום כך, אלא בגלל שאין לו אחר, ואין לו להשיג יותר משובח, שאז מביא הכחוש לכתחילה. (26) במשנה מנחות קז: "הרי עלי שור יביא הוא ונסכיו במנה, עגל יביא הוא ונסכיו בחמש, איל יביא הוא ונסכיו בשתיים, כבש יביא הוא ונסכיו בסלע". ו"משמע לרבינו שדמים אלו הם דמי הבינוני שבכל מין" (27) דבר זה יצא לו לרבינו מהפסוק במלאכי האומר "וארור נוכל ויש בעדרו זכר ונודר וזובח משחת לה", הרי שגם המביא משחת לה הוא נקרא "נודר וזובח" למדנו מכאן שיצא ידי נדרו גם בכחוש.

- 14 ה. הָאוֹמֵר: הָרִי עָלִי שׁוֹר שְׁוָה מְנָה - יָבִיא שׁוֹר
- 15 שְׁשְׁוָה מְנָה בְּאוֹתוֹ מְקוֹם חוּץ מִנְּסָכִיו. הִבִּיא שְׁנַיִם
- 16 בְּמִנָּה - לֹא יֵצֵא.

- 17 ו. הָאוֹמֵר: שׁוֹר זֶה עוֹלָה, וְנִפְלָה בּוֹ מוֹם - אִם רָצָה,
- 18 יָבִיא בְּדָמִיו שְׁנַיִם²⁸; וְאֶפְלוּ הִבִּיא בְּדָמִיו אֵיל אֶחָד -
- 19 יֵצֵא²⁹. אָמַר: שְׁנֵי שְׁוָרִים אֵלוּ עוֹלָה, וְנִפְלָה בָּהֶם מוֹם -
- 20 אִם רָצָה, יָבִיא בְּדָמִיהֶם אֶחָד. אֵיל זֶה עוֹלָה, וְנִפְלָה בּוֹ
- 21 מוֹם - אִם רָצָה, יָבִיא בְּדָמִיו פֶּבֶשׁ. וְכֵן אִם נִדָּר בְּכֶשֶׁ
- 22 וְנִפְסַל³⁰ - אִם רָצָה, יָבִיא בְּדָמִיו אֵיל.

קפב שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שלישי כ"ג שבט - ספר עבודה - הל' מעשה הקרבנות

מתוך מהדורות וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הקדש, אבל אמר שור בשוורי הקדש, הגדול שבהם הקדש, תורא בתוראי קאמר (=שור החשוב שבשוורי קאמר), ודווקא אם אמר "שור שבשוורי", אבל אמר "שור משוורי" - חוששין לכולם.

ט. פֶּרֶשׁ אֶחָד מֵהֶן⁴¹ וְשֹׁכֵחַ, או שְׁאָמַר לוֹ אֲבִיו⁴² אֶחָד מֵהֶן הִקְדֵּשׁ⁴³ - הָרִי זֶה מִקְדִּישׁ⁴⁴ גָּדוֹל שִׁפְהָן⁴⁵ וְאַחֵר כִּף יָצָא יָדֵי חֹבְתּוֹ. וְכֵן הַנּוֹדֵר עוֹלָה⁴⁶ מִן הַבֶּקֶר וְקָבַע נִדְרוֹ וְשֹׁכֵחַ מַה קָּבַע, אִם שׁוֹר אִם עֵגֶל - הָרִי זֶה יֵבִיא שׁוֹר⁴⁷. וְכֵן אִם קָבַע בִּפְכָשִׁים וְשֹׁכֵחַ מַה קָּבַע - יֵבִיא אֵיל. קָבַע בְּעֵזִים וְשֹׁכֵחַ - יֵבִיא שְׁעִיר. שֹׁכֵחַ בְּאִיזָה מִן מֶן הַבְּהֵמָה קָבַע עוֹלָתוֹ⁴⁸ - יֵבִיא שׁוֹר וְאֵיל וְשְׁעִיר⁴⁹. וְאִם נִסְתַּפֵּק לוֹ שְׁמָא קָבַע עוֹלָתוֹ בְּעוֹף - יוֹסִיף תּוֹר וְכֵן יוֹנָה⁵⁰.

41) כלומר, היו לו שלושה בעדרו, ובירר אחד מהם, והקדישו. 42) בשעת מיתתו. 43) כלומר, בירר אחד משלושת השוורים והקדישו. 44) אין הכוונה שצריך להקדישו, שהרי כבר הקדישו הוא או אביו, אלא מחזיקו בתורת הקדש. 45) שם במשנה: "פירשתי ואיני יודע מה פירשתי או שאמר לי אבא ואיני יודע מה? הגדול שבהן הקדש", שמן הסתם הגדול שבהם הקדש, שכן נאמר (דברים יב, יא) "וכל מבחר נדריכם" (רש"י שם). ומה שחוששין לבינוני אם אמר אחד משוורי הקדש הוא משום "שכיוון שאמר אחד מהן הקדש ולא ידענא אהי מינייהו חייל ההקדש, אי אגדול, אי אבינוני, דהווי עין יפה לגבי הקטן, הלכך אתרווייהו חייל, ומיהו לא קרב למזבח אלא חד מינייהו, אבל היכא דאמר פירשתי, ליכא לספוקי דווראי גדול פירש" (רש"י שם). 46) שאינה אלא זכר ולא נקבה. 47) ראה שם קז. במשנה: "פירשתי מן הבקר ואיני יודע מה פירשתי יביא פר ועגל", ובגמרא (שם קז:) אמרו: "הא מני רבי היא דאמר קטן והביא גדול לא יצא". ואם כן, לדעת רבינו (למעלה הלכה א) שהנודר קטן והביא גדול יצא - אינו צריך להביא אלא שור בלבד. 48) אם מן הבקר אם מן הכבשים אם מן העזים. 49) שהם הגדולים שבכל מין ומין, ואף על פי שבמשנה שם (קז:) אמרו: "מן הבהמה ואיני יודע מה פירשתי יביא פר ועגל ואיל ושעיר גדי וטלה". הרי בגמרא שם אמרו שמשנה זו היא לפי דעתו של רבי שהנודר קטן והביא גדול לא יצא, אבל לרבנן - מביא הגדול שבכל מין ממיני הבהמה, ויצא, וכן פסק רבינו. וראה בהשגת הראב"ד. 50) משנה שם. ורוצה לומר שיביא גם תור וגם בן יונה, שהרי הם שני מינים נפרדים כמו כבשים ובקר בבהמה.

41) כלומר, היו לו שלושה בעדרו, ובירר אחד מהם, והקדישו. 42) בשעת מיתתו. 43) כלומר, בירר אחד משלושת השוורים והקדישו. 44) אין הכוונה שצריך להקדישו, שהרי כבר הקדישו הוא או אביו, אלא מחזיקו בתורת הקדש. 45) שם במשנה: "פירשתי ואיני יודע מה פירשתי או שאמר לי אבא ואיני יודע מה? הגדול שבהן הקדש", שמן הסתם הגדול שבהם הקדש, שכן נאמר (דברים יב, יא) "וכל מבחר נדריכם" (רש"י שם). ומה שחוששין לבינוני אם אמר אחד משוורי הקדש הוא משום "שכיוון שאמר אחד מהן הקדש ולא ידענא אהי מינייהו חייל ההקדש, אי אגדול, אי אבינוני, דהווי עין יפה לגבי הקטן, הלכך אתרווייהו חייל, ומיהו לא קרב למזבח אלא חד מינייהו, אבל היכא דאמר פירשתי, ליכא לספוקי דווראי גדול פירש" (רש"י שם). 46) שאינה אלא זכר ולא נקבה. 47) ראה שם קז. במשנה: "פירשתי מן הבקר ואיני יודע מה פירשתי יביא פר ועגל", ובגמרא (שם קז:) אמרו: "הא מני רבי היא דאמר קטן והביא גדול לא יצא". ואם כן, לדעת רבינו (למעלה הלכה א) שהנודר קטן והביא גדול יצא - אינו צריך להביא אלא שור בלבד. 48) אם מן הבקר אם מן הכבשים אם מן העזים. 49) שהם הגדולים שבכל מין ומין, ואף על פי שבמשנה שם (קז:) אמרו: "מן הבהמה ואיני יודע מה פירשתי יביא פר ועגל ואיל ושעיר גדי וטלה". הרי בגמרא שם אמרו שמשנה זו היא לפי דעתו של רבי שהנודר קטן והביא גדול לא יצא, אבל לרבנן - מביא הגדול שבכל מין ממיני הבהמה, ויצא, וכן פסק רבינו. וראה בהשגת הראב"ד. 50) משנה שם. ורוצה לומר שיביא גם תור וגם בן יונה, שהרי הם שני מינים נפרדים כמו כבשים ובקר בבהמה.

י. נִדְרֵי תוֹדָה⁵¹ או שְׁלָמִים⁵² וְקָבַע נִדְרוֹ⁵³ בִּבְקָר⁵⁴ וְשֹׁכֵחַ בְּמִי קָבַעוֹ⁵⁵ - יֵבִיא פֶּר וּפְרָה⁵⁶. וְכֵן אִם נִסְתַּפֵּק לוֹ בִּפְכָשִׁים - יֵבִיא אֵיל וְרִחַל. נִסְתַּפֵּק לוֹ בְּעֵזִים - יֵבִיא שְׁעִיר וְשְׁעִירָה. שֹׁכֵחַ בְּאִי זֶה מִן קָבַע נִדְרוֹ⁵⁷ - מְבִיא פֶּר וּפְרָה, אֵיל וְרִחַל, שְׁעִיר וְשְׁעִירָה⁵⁸. הָאוֹמֵר: הָרִי עָלִי עוֹלַת עוֹף - מְבִיא תּוֹר אוֹ בֶּן יוֹנָה. פֶּרֶשׁ וְשֹׁכֵחַ בְּאִי זֶה מִן קָבַע נִדְרוֹ - מְבִיא תּוֹר וְכֵן יוֹנָה.

יא. הָאוֹמֵר: הָרִי עָלִי לְמִזְבֵּחַ - יֵבִיא קֶמֶץ לְבוֹנָה; שְׂאִין לֶךְ דָּבָר שֶׁקָּרַב פָּלוֹ לְמִזְבֵּחַ כְּמוֹת שֶׁהוּא אֵלָא לְבוֹנָה⁵⁹. פֶּרֶשׁ נִדְרוֹ וְשֹׁכֵחַ מַה פֶּרֶשׁ - יֵבִיא מִכָּל דָּבָר שֶׁקָּרַב פָּלוֹ לְמִזְבֵּחַ. לְפִיכָף מְבִיא עוֹלַת בְּהֵמָה, וְעוֹלַת הָעוֹף, וּמִנְחַת נְסִכִּים⁶⁰, וְלְבוֹנָה, וְזֵינן בְּפָנֵי עֶצְמוֹ⁶¹.

59) ובגמרא שם הקשו: "והא איכא עולה (שהיא כליל), איכא עורה לכהנים. והא איכא עולת העוף, איכא מוראה ונוצה (שמשליכן לבית הדשן), והאיכא נסכים, לשיטתין אזלי, והאיכא מנחת נסכים (היינו הסולת שבה והיא כולה כליל), כיוון דאיכא מנחה דאכלי כהנים מינה - לא פסיקא ליה". 60) אף על פי שאם אמר "הרי עלי למזבח", אין עולת העוף ומנחת נסכים בכלל - בפירש ואינו יודע מה פירש, יש להסתפק אולי אמר מפורש "הרי עלי עולת העוף למזבח", שהרי סוף סוף כל בשרה ועורה נקטרים על גבי המזבח, או הרי עלי עולת בהמה למזבח, שהרי כל בשרה נקטר על גבי המזבח, וכמו כן במנחת נסכים שכולה ממש על גבי המזבח. וראה ברש"י שם שלא הזכיר אלא עולת העוף ומנחת נסכים, ונראה מדבריו שעולת בהמה אינה בכלל, שהרי עורה לכהנים. 61) כלומר, חוץ מן היין שמביא במנחת נסכים - מביא גם יין בלי מנחה [ואף על פי שגם יין הבא בפני עצמו אינו לאישים, אלא לשיטתין - אף על פי שאינו בכלל "הרי עלי למזבח", הרי הוא בכלל המפרש ואינו יודע מה פירש (כסף משנה)].

יב. אָמַר: הָרִי עָלִי בִּסְלַע לְמִזְבֵּחַ - יֵבִיא כֶּבֶשׂ⁶²; שְׂאִין לֶךְ דָּבָר שֶׁקָּרַב בִּסְלַע לְמִזְבֵּחַ אֵלָא כֶּבֶשׂ. פֶּרֶשׁ וְשֹׁכֵחַ מַה שֶּׁפֶּרֶשׁ⁶³ - יֵבִיא בִּסְלַע מִכָּל דָּבָר וְדָבָר שֶׁקָּרַב לְמִזְבֵּחַ⁶⁴.

62) ברייתא במנחות קז: וכריתות י: ובכריתות שם: "ממאי, מדאמר רחמנא (ויקרא ה, טא) איל אשם, בכסף שקלים (דהיינו שני סלעים) מכלל דכבש בן שנה בסלע". 63) כלומר, אמר הרי עלי בסלע דבר מסויים ושכח. 64) מנחות שם. "ובלבד שיוכל לקנות דבר שלם בסלע".

יג. הָאוֹמֵר: הָרִי עָלִי לְבוֹנָה - לֹא יִפְחַת מִקֶּמֶץ⁶⁵. הָרִי עָלִי עֵצִים - לֹא יִפְחַת מִשְׁנֵי גִזְרִים, עֵבֶן בְּמַחֲוִקוֹת⁶⁶ וְאַרְפָּן אֶמְהָ⁶⁷. הָרִי עָלִי עֵץ - מְבִיא גִזְרֵי אֶחָד אֶרְפוֹ אֶמְהָ. וְאִם רָצָה לְהִבִּיא דְּמֵי הָעֵצִים - יֵבִיא⁶⁸.

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום רביעי כ"ד שבט - ספר עבודה - הל' מעשה הקרבנות קפג

מתוך מהדורות וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

12 המַעֲשֵׂר - לֹא יָבִיא לַחֲמָה אֶלָּא מִן הַחֲלִין; שְׁהָרִי
13 נָדַר בְּקֶרְבֶּן תּוֹדָה, וְהַתּוֹדָה אֵינָה בָּאָה אֶלָּא עִם
14 הַלֶּחֶם⁷⁷ מִן הַחֲלִין.

77 כלומר, כיוון שאמר הרי עלי תודה מן החולין נתחייב מיד בתודה, ודינה של תודה לבוא עם הלחם, ונתחייב מיד גם בלחם, ואם כן גם הלחם הוא דבר שבחובה, ואינו בא אלא מן החולין.

15 יו. פֶּרֶשׁ וְאָמַר: הָרִי עָלִי לְהִבִּיא תּוֹדָה מִמַּעוֹת
16 מַעֲשֵׂר שְׁנִי וְלַחֲמָה מִן הַחֲלִין - יֵשׁ לוֹ לְהִבִּיא כְּמוֹ
17 שְׁנֵדֶר⁷⁸. וְאִם הִבִּיא הַכֹּל מִן הַחֲלִין - יֵצֵא⁷⁹. וְכֵן אִם
18 פֶּרֶשׁ וְאָמַר: הָרִי עָלִי תּוֹדָה הִיא וְלַחֲמָה מִן הַמַּעֲשֵׂר
19 - יָבִיא⁸⁰. וְלֹא יָבִיא לַחֲמָה מִחֲשֵׁי מַעֲשֵׂר שְׁנִי, אֶלָּא
20 מִמַּעוֹת מַעֲשֵׂר שְׁנִי, כְּמוֹ הַבְּהֵמָה שֶׁהִיא מִמַּעוֹת
21 מַעֲשֵׂר שְׁנִי. וְאִם עַל פִּי שְׁפָרֵשׁ שֶׁיָּבִיא לַחֲמָה מִן
22 הַמַּעֲשֵׂר - לֹא יָבִיא נִסְכָּיהָ מִמַּעוֹת מַעֲשֵׂר שְׁנִי; שְׂאִין
23 הַנִּסְכִּים בָּאִין לְעוֹלָם אֶלָּא מִן הַחֲלִין, כְּמוֹ שְׁפָאֲרָנוּ,
24 לְפִי שְׁנֵאמַר בֵּהֶן: וְהִקְרִיב הַמִּקְרִיב קֶרְבָּנוּ - עַד
25 שִׁיחִיו מִשְׁלוֹ וְלֹא יִהְיֶה בֵּהֶן צֵד לַגְבוּיָה כָּלָל.

78 שם במשנה: "תודה מן המעשר ולחמה מן החולין, יביא". כלומר, ואין מקום לחייבו להביא גם לחם מן המעשר, שהואיל ועיקר המצוה הוא להביא מן החולין והוא לא מביא את הזבח מן החולין כמצותו - לא נגדר הלחם אחר הזבח. 79 כן כתב רבינו בפירוש המשנה שם: "מה שאמר (במשנה) יביא, רוצה לומר, שמותר לו להביא כמו שאמר, ואם הביא הכל מן החולין הרי זה משובח". 80 שניהם מן המעשר. גם על זה כתב רבינו שם "יביא, רוצה לומר, מותר להביא כמו שאמר, ואם הביא מן החולין הרי זה משובח".

יום רביעי כ"ד שבט ה'תשע"ט

פֶּרֶק שֶׁבְעָה עָשָׂר

(1) המשך מהפרק הנ"ל בקרבן מנחה.

26 א. הַנּוֹדֶר מִנְחָה מֵאֶפֶה תָּנוּר² - לֹא יָבִיא מֵאֶפֶה
27 בֶּפֶח³, וְלֹא מֵאֶפֶה רְעִפִים⁴, וְלֹא מֵאֶפֶה יוֹרוֹת
28 הָעֶרְבִיִּים⁵.

(2) משנה במנחות סג. ובריתא שם למדו כן ממה שנאמר (ויקרא ב, ד) "מאפה תנור", ולא מאפה כופח ולא מאפה רעפים ולא מאפה יורות הערביים. וראה גם בספרא פ' ויקרא דבורא דנדבה פרשה י הלכה ג. (3) כחנא-קמא שם ולא כרבי יהודה. וכופח הוא "מקום שפיתת קדרה אחר שמסירין האש מאותו המוקד, ונותנין שם העיסה והיא נאפת, ומעשה התנור הוא שמחממין אבן קשה ושברי חרס עד שיתלבנו ומשליכים עליהם העיסה וכופין עליה כלי ונאפת בו" (פירוש המשנה שם). (4) לאחר שהוסק. (5) גומא בארץ טוחה בטיט כמו קדרה, ומסיקין האש בתוכה עד שתלבן ומשליכין בה העיסה" (פירוש המשנה שם).

65) "מגלן דכתיב (שם ו, ח) והרים ממנו בקומצו מסולת המנחה ומשמנה ואת כל הלבונה, מקיש לבונה להרמה דמנחה מה הרמה דמנחה קומץ, אף לבונה נמי קומץ". 66) ראה למעלה פרק ז מהלכות איסורי מזבח הלכה ג: "והגורין שעשה משה אמה אורכן ואמה רוחבן ועוביין כמחק גודש של סאה וכמותן עושין לדורות", היינו, כעובי מדת סאה כשהיא מלאה וגדושה, אבל מחוקה למעלה, כלומר, ישרה עם פי הכלי. 67) וכמו כן רחבן אמה. 68) תוספתא שקלים פרק ג: "האומר הרי עלי עצים מביא דמי שני גיזרי עצים ונותן לשופר וכהנים לוקחים בם עצים ומקריבין אותן לגבי המזבח".

1 יד. מִי שְׁנֵדֶר או הַתְּנֵדֵב שָׁמֶן⁶⁹ - בִּיצֵד עוֹשִׂין בּוֹ?
2 קוֹמֵץ מִמֶּנּוּ קִמֵּץ וְנוֹתֵן עָלָיו מֶלַח⁷⁰ וְזוֹרְקוֹ עַל גְּבִי
3 הָאֲשִׁים, וְהַשָּׂאֵר נֶאֱכָל לַכֹּהֲנִים בְּשִׁירֵי מִנְחוֹת. וְכִיצֵד
4 עוֹשִׂין בֵּינָן הַבָּא בִּפְנֵי עֲצָמוֹ? נוֹתֵן עָלָיו מֶלַח⁷¹
5 וּמִנְסָכוֹ כָּל עַל גְּבִי הַשִּׁיתִין⁷² כָּכֹל הַנִּסְכִּים⁷³.
6 וְהַלְבוֹנָה הַבָּאָה בִּפְנֵי עֲצָמָה⁷⁴ - נוֹתֵן עָלֶיהָ מֶלַח⁷⁵
7 וְכָלָה לְאֲשִׁים.

69) ראה למעלה פרק י"ד הלכה א, שמתנדב אדם, או נודר, שמן בפני עצמו. 70) כי "מצות עשה למלוך כל הקרבנות קודם שיעלו למזבח, שנאמר על כל קרבנך תקריב מלח". 71) ואף שכתב רבינו כי יין הנסכים קרב בלא מלח - אין זה אלא ביין הבא עם הנסכים, אבל יין הבא בפני עצמו טעון מלח (כסף משנה). [ואף על פי שכל עיקר דבר זה, שיין הבא עם הנסכים אינו טעון מלח, הוא, משום שאינו על האישים (מנחות כא.), והרי גם יין הבא בפני עצמו אינו בא על גבי האישים - כבר כתבנו (למעלה הלכה יא ובפרק ה מהלכות איסורי מזבח הלכה יא) שעיקרו של יין הבא בפני עצמו, לבוא על האישים, אלא שאיסור אחר גרם לן. 72) ואינו מזלפו על גבי האש, מפני שאסור לכבות האש שעל המזבח, ואף על פי שאינו מתכוון לכך - הרי זה פסוק רישיה. 73) כלומר, כמו היין הבא עם הנסכים. 74) כי מתנדב או נודר לבונה בפני עצמה. 75) כי "בראשו של מזבח מולחין הקומץ והלבונה וכו'".

8 טו. מִי שְׁנֵדֶר נָדַר - לֹא יָבִיאנּוּ מִמַּעוֹת מַעֲשֵׂר שְׁנִי;
9 שְׁהָרִי נִתְחַיֵּב בְּקֶרְבֶּן זֶה, וְכָל הַמִּתְחַיֵּב בְּקֶרְבֶּן - לֹא
10 יָבִיא קֶרְבָּנוֹ אֶלָּא מִן הַחֲלִין⁷⁶.

76) במשנה שם פב. "מנין לאומר הרי עלי תודה שלא יביא אלא מן החולין, תלמוד לומר (דברים טז, ב) וזבחת פסח לה' אלוקיך צאן ובקר, והלא פסח אין בא אלא מן הכבשים ומן העזים, אם כן מה תלמוד לומר צאן ובקר, להקיש כל הבא מן הצאן ומן הבקר לפסח, מה פסח דבר שבחובה, ואין בא אלא מן החולין (שנלמד מפסח מצרים שאז לא היה עוד מעשר שני - גמרא ורש"י שם), אף כל דבר שבחובה אין בא אלא מן החולין. לפיכך האומר הרי עלי תודה הרי עלי שלמים הואיל ובאין חובה לא יביאו אלא מן החולין".

11 טז. אָמַר: הָרִי עָלִי תּוֹדָה מִן הַחֲלִין וְלַחֲמָה מִן

19) משנה שם. (20) שאם יכול לקמוץ מזה בפני עצמה ומזו בפני עצמה - כשירות, ואם לאו - פסולות, ראה בפ"א מהלכות פסולי המוקדשין הלכה כט.

ה. האומר: הרי עלי מנחה²¹ - יביא אחת מחמשת מיני מנחות הבאות בנדר ונדבה²². אומר: הרי עלי מנחות²³ - יביא שני (מיני)²⁴ מנחות מחמשתן. אומר: הרי עלי מין מנחות²⁵ - יביא שתי מנחות ממין אחד²⁶. הרי עלי מיני מנחות - יביא שתי מנחות משני מינים²⁷. וכן אם אומר: מיני מנחה - יביא שני מינים²⁸. קבע נדרו במין מהן ושכחו - מביא חמשתן²⁹.

21) סתם ולא פירש איזו מנחה. (22) משנה שם קד: וכתנא-קמא שלא כר' יהודה. וראה למעלה פ"ב הלכה ד פירוט חמש המנחות הבאות בנדר ונדבה. (23) בלשון רבים (משנה שם). (24) הכסף-משנה מחק מילה זו, כי הוא יכול להביא שתי מנחות אפילו ממין אחד. (25) כלומר, "מין" בלשון יחיד, ו"מנחות" בלשון רבים. (26) ברייתא שם קה. ובתוספתא מנחות פ"ב, וראה גם במשנה שם קד: (27) שם קה. ובתוספתא שם. והיינו דוקא שתי מנחות ומשני מינים, כיון שאמר "מיני מנחות", שניהם בלשון רבים. (28) שם קה. "בעי רב פפא, מיני מנחה מהו, כיון דאמר "מיני", תרתי קאמר, ומאי מנחה, דכולא מנחות נמי מנחה מקריין, דכתיב (ויקרא ז, ז) וזאת תורת המנחה. או דילמא, כיון דאמר "מנחה", חדא מנחה קאמר, ומאי מיני מנחה? הכי קאמר, ממיני מנחה חדא מנחה עלי". וכתב הכסף-משנה, שלא נפשטה הבעיא. ומה שכתב רבינו, שמביא משני מינים, אינו אלא לחומרא מחמת ספק, ואם כן צריך להתנות, שאם אינו חייב אלא אחת, תהא השניה לנדבה. אבל במרכבת המשנה כתב, שנראה שדעת חכמים נוטה לחייב להביא שני מינים, שהרי דחקו שם להעמיד הברייתא כר' שמעון, בכדי ליישבה לפי השיטה הנ"ל. (29) שם במשנה: "פירשתי ואיני יודע איזה מהן פירשתי, יביא חמשתן".

ו. אין הפחיד³⁰ מביא מנחה בכלי אחד יותר מששים עשרון³¹. ואם נדר יותר מששים - מביא ששים בכלי אחד, והשאר בכלי שני³². שאין יכולין להפיל בפאחד אלא ששים, אבל יתר על ששים אין נבליין³³. אף על פי שאין הפילה מעפכת, כמו שבארנו³⁴, אומר חכמים³⁵: פל תראוי לבילה³⁶ - אין הפילה מעפכת בו, וכל שאינו ראוי לבילה³⁷ - הפילה מעפכת בו.

30) יחיד דווקא, אבל הציבור אינם מביאין אלא המנחות הקבועות, כגון מנחת העומר ושתי הלחם ולחם הפנים ומנחת הנסכים, ויש בהם שיעור כמה להביא (הר המוריה, וראה כסף-משנה). (31) משנה שם קג: (32) שם במשנה, וראה למעלה פ"ב הלכה ז. ודווקא ששים בכלי אחד, ואחד בכלי שני. אבל לא יביא שלשים בכלי אחד, ושלשים ואחד בכלי שני, וכדומה, ראה להלן הלכה ז. (33) שם במשנה.

ב. האומר: הרי עלי⁶ במחבת, והביא במרחשת; במרחשת, והביא במחבת - מה שהביא הביא⁷, וידי חובתו⁸ לא יצא⁹. ואם אומר: זו להביא במרחשת, והביאה במחבת; או במחבת, והביאה במרחשת - הרי זו פסולה¹⁰. וכן פל פיוצא בזה¹¹. וכן האומר: הרי עלי שני עשרונות להביא בכלי אחד¹², והביאן בשני פלים; בשני פלים, והביאן בכלי אחד - מה שהביא הביא, וידי חובתו לא יצא¹³. שנאמר: באשר נדרת ליי¹⁴.

6) מנחות קב: במשנה. ועיין עוד שם סג. (7) כלומר, המנחה היא כשרה, שהרי מתנדב אדם ומביא מנחת מחבת, או מנחת מרחשת, ראה למעלה פ"ב הלכה ד. (8) כלומר, חובת נדרו. (9) שהרי לא קיים נדרו. הוא נדר מחבת והביא מרחשת, מרחשת והביא מחבת. (10) שם קב: במשנה. "רקבעה כלי שהזכיר בה, ואין יכול לשנותה לכלי אחר" (רש"י שם). (11) במנחות אחרות (ראה למעלה פ"ב שם) אם שינה מזו לזו. (12) ראה למעלה פ"ב הלכה ה, כי חמש מנחות הבאות בנדר ונדבה, יש לו להתנדב ולנדר מהן כל מה שירצה, אפילו אלף עשרון. (13) שם במשנה. (14) שם קג. בגמרא.

ג. אומר: אלו להביא בכלי אחד¹⁵, והביא בשני פלים; או להביא בשני פלים, והביא בכלי אחד - הרי אלו פסולין. לא קבען בשעת הנדר, אלא אומר: הרי עלי שני עשרונות, ובשעת הפרשה קבען והפרישן בשני פלים, ותרז והביאן בכלי אחד - הרי אלו פשרים; שנאמר 'באשר נדרת', ולא 'באשר הפרשת'¹⁶. אומר: הרי עלי שני עשרונות להביא בכלי אחד, והביאן בשני פלים, אמרו לו: בכלי אחד נדרת, הקריבם בשני פלים - הרי אלו פסולין¹⁷; הקריבם בכלי אחד - הרי אלו פשרים¹⁸.

15) והמדובר באופן שאינו יכול לקמוץ מכל אחת ואחת בפני עצמה (רש"י שם). וראה להלן סוף הלכה ד. 16) דברי אביי ור' יוחנן בגמרא שם. (17) שם במשנה. ואף-על-פי שלא אמר "אלו להביא בכלי אחד", ובאופן זה - "מה שהביא הביא" (למעלה הלכה ב ועיין בשיטה-מקובצת שם). - אין זה אלא משום שאנו אומרים כי לא נתכוון לנדר זה, אלא לנדבה, אבל כאן שאמרו לו: "בכלי אחד נדרת", ולא השיב להם: לשם לנדבה אני מביא, מוכח מזה שלשם הנדר הביא, וכיון ששינה - פסול, והוא-הדין לענין מחבת ומרחשת (ראה למעלה הלכה ב) שאם אמרו לו כך וכך נדרת ולא חש לכך, הרי זה פוסל (עיין רש"י ר'תוספות יום טוב' שם). (18) שהרי חזר והקריב כמו שנדר, ומה ששינה בעת שהביא - אין זה כלום.

ד. אומר: הרי עלי שני עשרונות להביא בשני פלים, והביא בכלי אחד¹⁹, אמרו לו: בשני פלים נדרת. הקריבן בשני פלים - הרי אלו פשרים; הקריבן בכלי אחד - הרי אלו פשרים מנחות שנתערבו²⁰.

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום רביעי כ"ד שבט - ספר עבודה - הל' מעשה הקרבנות קפה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

משנה). (46) מחמשת מיני המנחות הבאות בנדר ונדבה. (47) שהם ביחד תשעה אלפים ומאה וחמשים.

ט. האומר⁴⁸: הרי עלי מנחת שעורים⁴⁹, או מנחת חצי עשורין⁵⁰, או מנחת⁵¹ בלא שמן ולבונה⁵² - הרי זה פטור; שלא התנדב דבר שפמוהו מקריבין⁵³. אמר: הרי עלי מנחה מן השעורים או מן העדשים⁵⁴, או מנחה בלא שמן ולבונה, או מנחה חצי עשורין⁵⁵ - שואלין אותו. אם אמר: לא נדרתי אלא על דעת שמתר להקריב פזה, ואלו ידעתי שאין מקריבין אלא עשורין שלם סלת בשמן ולבונה לא הייתי נודר - הרי זה פטור; ואם אמר: אלו הייתי יודע הייתי נודר פדרף שמקריבין - הרי זה חייב להקריב פדרף שמקריבין.

(48) שם קג. במשנה, וכדעת רבי שמעון. (49) ראה למעלה פ"ב הלכה ב, כי "כל המנחות סולת חטים, חוץ ממנחת סוטה ועומר התנופה שהם מן השעורים". (50) ראה למעלה שם הלכה ה. כי "כל המנחות (הקרבות לגבי המזבח) אין כל אחת מהן פחותה מעשורין". (51) כן צריך להיות בסמיכות (כסף-משנה), אף-על-פי שאין זו לשון מתוקנת, עיין שם בתוספות ד"ה לא שנו, וראה להלן. (52) ראה למעלה שם הלכה ז, כי "כל המנחות הקריבות לגבי המזבח, טעונות שמן ולבונה". (53) במנחות קג. "האומר הרי עלי מנחה מן השעורים, יביא מן החטים. קמח - יביא סולת. בלא שמן ובלא לבונה - יביא שמן ולבונה. חצי עשורין - יביא עשורין שלם. עשורין ומחצה - יביא שנים". ובגמרא שם: "אמר חזקיה, הא מני בית שמאי היא, דאמרי תפוס לשון ראשון וכו'. ר' יוחנן אפילו תימא בית הלל (דאמרי תפוס לשון אחרון), באומר אילו הייתי יודע שאין נודרין כך, לא הייתי נודר כך אלא כך", ובסוף הסוגיא (שם קג): "אמר זעירי, לא שנו אלא דאמר מנחה, אבל אמר מנחת (כן הוא ברש"י שם, ובתוספות שם ד"ה לא שנו בשם אית דגרסי), לא". ונראה מדברי רבינו, שזעירי בא לפרש דברי ר' יוחנן שאמר: אפילו תימא וכו'. ועל זה אמר זעירי: לא שנו אלא שאמר מנחה (בנפרד), אבל אם אמר מנחת (בסמיכות) לאו כלום הוא (כסף-משנה וקריית-ספר). [נסובר רבינו שטעמו של ר' יוחנן שלא אמרו כאן בית הלל תפוס לשון אחרון, מפני שהלשון האחרון הוא בטעות. ואם כן זה אינו אלא באומר "מנחה", אבל אם אמר "מנחת" (בסמיכות), אין כאן לשון ראשון כלל]. (54) הכסף-משנה העיר מדברי הגמרא מנחות שם, ששמע כי בעדשים אין אדם טועה. והלחם-משנה פירש בדוחק, שהמדובר כשהוכיר בנדרו גם שעורים וגם עדשים, ומתוך זה ניכר שהוא טועה בכך. (55) לפי דברי הקריית-ספר להלן הלכה יד (מובא בדברינו שם) דוקא חצי עשורין, אבל לשליש ולרביע לא שמענו (הר המוריה).

י. נדר עשורין ומחצה⁵⁶, ואמר: אלו הייתי יודע⁵⁷ הייתי נודר פדרף המתנדבין - הרי זה מביא שנים⁵⁸. אמר: הרי עלי קמח⁵⁹, או הרי עלי חצי עשורין, ולא הזכיר שם מנחה - הרי זה פטור כמי שלא נדר

אף-על-פי שנותן שם ששים לוגי שמן, לוג לכל עשורין (למעלה פ"ב הלכה ז). ועיין 'תוספות יום טוב' במנחות פ"ב משנה ד. (34) למעלה פ"ג הלכה יא. (35) שם יח: קג: בבא בתרא פא: ועוד. דברי ר' זירא. (36) לבבילה, כגון ששים עשרונים שראויים להביל בכלי אחד. (37) ששים ואחד עשרונים.

ז. אמר: הרי עלי מאה ועשרים ואחד עשורין - מביא מאה ועשרים בשני פלים, ששים בכל פלי, ומביא עשורין אחד בכלי השלישי³⁹. אמר: הרי עלי עשורין - יביא עשורין אחד; הרי עלי עשרונות - יביא שנים⁴¹. פרש נדרו ושכח פמה עשורין פרש - יביא ששים עשורין בכלי אחד⁴². שכח פמה עשורין פרש ובאי זה מין קבעו - הרי זה מביא ששים עשורין מפל מין ומין מחמשתן⁴³.

(38) בכסף-משנה נראה, שמכאן עד "אמר הרי עלי עשורין" - שייך להלכה הקודמת. (39) ואינם מחלקן לשלשה כלים שוה בשוה: ארבעים וארבעים וארבעים ואחד, ויצא לו לרבינו דין זה מהמשנה שם קג: (הובא למעלה הלכה ו) "אמר הרי עלי ששים ואחד, מביא ששים בכלי אחד, ובכלי אחר" (הר המוריה). ובתוספתא מנחות פ"ב אמרו: "הרי עלי מאה עשרונות להביא בכלי אחד, כופין אותו ומביא ששים בכלי אחד וארבעים בכלי אחד, ואם הביא מחצה בכלי אחד ומחצה בכלי אחר לא יצא, בשני כלים (=כלומר, אמר הרי עלי מאה עשרונות להביא בשני כלים), מביא מחצה בכלי אחד ומחצה בכלי אחר. ואם הביא ששים בכלי אחד, ומאה בכלי אחר - יצא". (40) ראה למעלה הערה לז, כי מכאן מתחילה הלכה ז. (41) שם קד: במשנה: (42) כרבנן שם, וקו. ואם נדר פחות מששים, הרי השאר נדבה, והרי זה כנדר קטן והביא גדול (ראה למעלה פט"ז הלכה א). ואילו על יותר אין ספק בכך, שהרי אין מנחה של יחיד יתירה מששים עשורין (קריית ספר). (43) שם קו. כדברי חכמים: "פירשתי ואיני יודע מה פירשתי ואיזו מהן פירשתי ואיני יודע כמה פירשתי, יביא חמש מנחות של ששים עשרונים שהן שלש מאות".

ח. קבע נדרו ושכח פמה עשרונות נדר ובכמה פלים נדר⁴⁴ - הרי זה מביא מאחד ועד ששים בששים פלים⁴⁵. פיצד? מביא עשורין אחד בכלי ראשון, ושני עשרונים בכלי שני, ושלשה עשרונים בשלישי, עד שיהיו עד ששים עשורין בכלי האחרון. ואם שכח אף באי זה מין קבע - מביא על סדר זה ששים פלים מפל מין⁴⁶. ונמצא מביא מפל מין אלה ושמונה מאות ושלשים עשורין⁴⁷.

(44) כלומר, נוסף לספק כמה עשרונות פירש (שמביא ששים עשורין, ראה למעלה הלכה ז), שכח גם בכמה כלים נדר, וראה למעלה הלכות ב"ג שאם נדר בכלי אחד והביא בשני כלים, או נדר בשני כלים והביא בכלי אחד - לא יצא. (45) משנה שם, דברי רבי. ואין חכמים חולקים עליו (לחם

הי"ד. (67) משנה שם קד. משום "שנסכי כבש שלשה לוגין, ונסכי איל ארבעה, ונסכי שור ששה, ולפיכך אי אפשר לאדם שיביא נדבה לוג לא שנים, שאין בידיו שיעור זה במצות לגבי המזבח. ולא יתנבד גם כן חמשה לוגין, לפי שהן פחות מנסכי שור ואינן ראויין לנסכי שתי בהמות, אבל ששה לוגין הן כדי נסכי שור" (פירוש המשנה שם). (68) משנה שם.

- 16 יג. כיצד? נדר שבועה - הרי הן פנסכי פבש ואיל⁶⁹.
- 17 נדר שמונה - הרי אלו פנסכי שני אילים. תשעה -
- 18 פנסכי שור ופבש, או פנסכי שלשה פבשים. נדר
- 19 עשרה - הרי אלו פנסכי שור ואיל, או שני פבשים
- 20 ואיל. וכן עד לעולם⁷⁰.

(69) כן כתב רבינו בפירוש המשנה שם. (70) "תמצא תמיד איזה חשבון שיעלה בדעתך עולה למה שאפשר מכיון לנסכי מספר בהמות על דרך שהמשלנו (פירוש המשנה).

- 21 יד. נדר⁷¹ חמשה לגין⁷² - אומרים לו השלם ששה;
- 22 שהרי קבען לקרבן⁷³. אבל אם נדר לג או שנים -
- 23 פטור; שהרי אין ראויין כלל, לא הן ולא מקצתן⁷⁴.
- 24 ואין מתנדבין ולא נודרין פחות מלג שש⁷⁵; שאין
- 25 לה מנחה פחותה מעשרון⁷⁶, והיא צריכה לג אחד
- 26 שש⁷⁷.

(71) גמרא שם, וראה להלן. (72) כלומר, בדיעבד. אבל לכתחילה אין מתנדבין חמשה, כמפורש למעלה הלכה יב. (73) כלומר, מכיון שהוא קבע אותן לקרבן, אינו יכול להקריבן כי אם ביחד. ומכיון שאין בנסכים חמשת לוגין, שאין ראויין לא לנסכי בהמה אחת ולא לנסכי שתי בהמות (ראה למעלה הי"ב), לכך אינם קרבים עד שישלים לששה לוגין, שאז הם ראויין לנסכי שור. בגמרא שם: "איבעיא להו, יש קבע לנסכים או אין קבע לנסכים" ("אם אמר הרי עלי כך וכך לוגין לנסכים מי הוי קבע, שאין יכול להקריבם אלא הכל ביחד, דהו קריב בקרבן אחד, או אין קבע ויכול להקריבם מה דחזי באפי נפשיה" - רש"י שם). היכי דמי, כגון דאיתי חמשה, אי אמרת אין קבע לנסכים משיך ומקריב ארבעה מינייהו דחזי לאיל, ואידך הוי נדבה. ואי אמרת יש קבע לנסכים עד דממלי להו לא קריב, מאי וכו', ולא נפשטה הבעיא, ופסקה רבינו לחומרא (כסף-משנה). וכל זה בנדר חמשה, שמקצת מהם ישנם בנסכים, שהרי שלשה ראויים לנסכי כבש וארבעה לנסכי איל. אבל בנדר שני לוגים או לוג אחד, ראה להלן. (74) כך נשמע מדברי הברייתא מנחות שם וקז. "האזור (במדבר טו, יג), מלמד שמתנדבין נסכים, וכמה? שלשת לוגין. ומנין שאם רצה להוסיף יוסיף, תלמוד-לומר (שם, טו) יהיה. יכול יפחות, תלמוד-לומר (שם, יג) ככה" (כסף-משנה, וראה בהר המוריה). ומה שכתב רבינו למעלה הלכה ט, שאם אמר הרי עלי מנחה חצי עשרון - מביא עשרון שלם, היינו משום שחצי עשרון קרב בחבית כהן גדול, חצי בבוקר וחצי בערב (ראה למעלה פ"ג הלכות כ"ד), אבל לוג אחד או שנים אינם ראויין כלל, לא הן ולא מקצתן (קריית ספר, וראה לחם-משנה ומשנה-למלך). (75) כן הוא במשנה מנחות

- 1 מעולם⁶⁰. וכן האומר: הרי עלי תודה בלא לחם,
- 2 וזבח בלא נסכים - הרי זה פטור⁶¹. ואם אמר: אלו
- 3 הייתי יודע⁶² שאין מקריבין קד הייתי נודר פדך
- 4 הנודרין - הרי זה חייב להקריב פדך המקריבין.

(56) כלומר, אמר הרי עלי מנחה עשרון ומחצה, אבל אם לא אמר מנחה אלא אמר הרי עלי עשרון ומחצה (ראה להלן), או שאמר הרי עלי מנחת עשרון ומחצה - אינו מביא אלא עשרון אחד (כסף-משנה). (57) כלומר, ששואלין אותו והוא עונה על השאלה, וכמו למעלה בהלכה ט (כסף-משנה). (58) שם במשנה. והמדובר באומר אילו הייתי יודע שאין נודרין כך, לא הייתי נודר כך אלא כך, ולא יכול לפטור עצמו בעשרון אחד, דהרי על השלם אין ספק שצריך להביא, כי כך נודרים. ועל החצי הוא שאומר אילו הייתי יודע, משום כך מביא שנים, ראה בקריית-ספר. (59) ראה למעלה פ"ב הלכה ב, כי כל המנחות סולת. (60) ראה שם במשנה: "האומר הרי עלי מנחה וכו' קמח - יביא סולת וכו'" חצי עשרון - יביא עשרון שלם, ובגמרא (שם קג:): "אמר זעירי, לא שנו אלא דאמר מנחה, אבל אמר מנחת לא" (ראה למעלה הלכה ט), ושם נראה שאם לא אמר כלל מנחה, הרי הוא דומה לאומר "מנחת". (61) במנחות פא: "האומר הרי עלי תודה בלא לחם, וזבח בלא נסכים - כופין אותו ומביא תודה ולחמה זבח ונסכים וכו', אמר חזקיה, הא מני בית שמאי היא, דאמרי תפוס לשון ראשון וכו'. רבי יוחנן אמר אפילו תימא בית הלל, באומר אילו הייתי יודע שאין נודרין כך לא הייתי נודר כך אלא כך". ופסק רבינו כר' יוחנן. (62) היינו על ידי שאלה ששואלין אותו לפני זה, והוא עונה לשאלה, וכמו בהלכה ט (כסף-משנה).

- 5 יא. האומר: הרי עלי לחמי תודה - יביא תודה
- 6 ולחמה; שהדבר ידוע שאין מקריבין לחם בלא
- 7 תודה, וסוף הקרבן הזפיר⁶³. אמר: הרי עלי לחם
- 8 לפטור תודתו של פלוני⁶⁴ - יביא לחם תודה עם
- 9 תודת חברו⁶⁵.

(63) דברי רב הונא במנחות פא: ובחולין כג: "האומר הרי עלי לחמי תודה, מביא תודה ולחמה, מאי טעמא? מידע ידע האי גברא דלחם בלא תודה לא איקריב, והאי תודה ולחמה קאמר. והאי דקאמר לחמי תודה, סוף מילתא נקט". "כיון לנדור תודה תחילה ואח"כ לחם" (רש"י כ"י). "וכי אמר לחמי תודה, הוי כמאן דאמר תודה ולחמה" (רש"י). (64) כגון שראובן קיבל על עצמו להביא קרבן תודה, שצריך להביא גם לחם, ובא שמעון וקיבל על עצמו להביא את הלחם עבור ראובן. (65) מנחות וחולין שם.

- 10 יב. מתנדב או נודר אדם יין בפני עצמו⁶⁶. ואין
- 11 מתנדבין לג יין ולא שני לגין, שאין פנסכים לא לג
- 12 ולא שנים. ואין מתנדבין חמשה⁶⁷, שאין חמשת
- 13 לגין ראויין לא לנסכי בהמה אחת ולא לנסכי שתי
- 14 בהמות. אבל מתנדבין שלשה וארבעה וששה
- 15 ומששה ומעלה⁶⁸, מפני שהן ראויין לנסכי בהמות.

(66) משנה במנחות קד: וראה למעלה פ"ד ה"א, ובפס"ז

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום חמישי כ"ה שבט - ספר עבודה - הל' מעשה הקרבנות קפז

מתוך מהדורות וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(2) ב'ספרי' פ' ראה (דברים יב, יד): "כי אם (אל המקום) (במקום) אשר יבחר ה' באחד שבטך שם תעלה עולותיך, אין לי אלא עולות, שאר קרבנות מנין, תלמוד-לומר ושם תעשה (את) כל אשר אנכי מצוך". וראה ב'ספר המצוות' עשה פד, ולא-תעשה פט. ומה שלמדו (זבחים קן: קיב: וקיסט: ממה שנאמר (ויקרא יז, ה) "והביאום לה'", זו מצות-עשה - המדובר בקרבנות שהקדישום בשעת היתר הבמות והקריבם בשעת איסור הבמות, כמו שמבואר שם קו, ב. ואילו באופן שהקדיש בשעת איסור הבמות נלמד מהפסוק "ושם תעשה כל אשר אנכי מצוך" (ה' המוריה'). (3) ממה שפירט כאן קרבנות בהמה, נראה שמנחות ועופות אינם בכלל זה (ראה כסף-משנה). ויתכן כי מקור דבר זה ממה שאמרו בתמורה יז, ב - שהפסוק הנ"ל "רק קדשיך", מדבר בתמורות, והרי אין תמורה במנחות ובעופות, כמפורש בפ"א מהל' תמורה ה"א (ה' המוריה'). אולם במצוות שהקדים רבינו להל' מעשה הקרבנות (אות כא) כתב "להביא קדשי חוצה-לארץ לבית הבחירה", הרי שכל הקדשים בכלל. וכן סתם ב'מנין המצוות על סדר ההלכות', אות פה, וב'ספר המצוות' עשה פה. (4) 'ספרי' שם (דברים יב, כו).

ב. הפקריב קרבן חוץ לעזרה - בטל מצות עשה¹⁸, ועבר על לא תעשה, שנאמר: השמר לך פן תעלה עלתיך בכל מקום אשר תראה¹⁹. ואם הקריב: במזיד - חייב כרת²⁰, שנאמר: אשר יעלה עלה או זבח ואל פתח אהל מועד לא הביאו ונכרת מעמיו²¹; בשוגג פתח אהל מועד לא הביאו ונכרת מעמיו²²; בשוגג - מביא חטאת קבועה²³.

(5) של "ושם תעשה כל אשר אנכי מצוך", ראה בהלכה הקודמת. (6) 'ספרי' פ' ראה (דברים יב, יג). וכן הוא בזבחים קן, א. שהרי "השמר פן ואל, אינו אלא לא-תעשה", ראה ב'ספר המצוות' (לא-תעשה פט), כתב רבינו: "האזהרה שהוזהרנו מלהקריב שום קרבן בחוץ, כלומר, חוץ לעזרה, וזה נקרא מעלה בחוץ, והוא אמרו יתעלה (שם) השמר לך פן תעלה עולותיך בכל מקום אשר תראה, ולשון 'ספרי': אין לי אלא עולות, שאר קדשים מנין, תלמוד-לומר (שם, יד) ושם תעשה כל אשר אנכי מצוך, ועדיין אני אומר עולה בעשה ולא-תעשה, שאר קדשים לא יהו אלא בעשה, תלמוד-לומר (שם) שם תעלה עולותיך, עולה בכלל היתה, ולמה יצאת, להקיש אליה, מה עולה שהיא מיוחדת שהיא בעשה ולא-תעשה, כך כל שהוא בעשה, הרי הוא בלא-תעשה". (7) ראה כריתות ב, א. ואם התרו בו - חייב מלקות, ראה להלן הי"ג. (8) צ"ל: "ואל פתח אהל מועד לא יביאו וגו' ונכרת וגו' מעמיו". (9) משנה, שם. וראה פ"א מהל' שגגות ה"ד, כי "חטאת קבועה היא הבאה מן הבהמה בלבד, וקרבן עולה ויורד הוא קרבן שאינו קבוע וכו'".

ג. וכן השוחט קדשים חוץ לעזרה, אף על פי שלא העלים²⁴: אם היה מזיד - חייב כרת²⁵, שנאמר: אשר ישחט שור או כשב או עז וגומר, דם יחשב לאיש והוא דם שפך ונכרת; ואם שחט בשוגג - מביא חטאת קבועה²⁶.
27
28

קז. (הובאה להלן הט"ו) "הרי עלי וכו' שמן לא יפחות מלוג, רבי אומר שלשה לוגין" ופסק כתנא-קמא. ואם נדר חצי לוג - פטור, כמו ביין (ה' המוריה). (76) ראה למעלה פ"ב הלכה ה. (77) ראה למעלה פ"ב הלכה ז, ופי"ג הלכה ה והלכה יד.

טו. האומר: הרי עלי יין - לא יפחות משלשה לגין⁷⁸. הרי עלי שמן - לא יפחות מלוג⁷⁹. פרש נדרו ושכח פמה לג נדר מן היין או מן השמן - יביא ארבעים ומאה לג; שאין לך יום שמקריבין בו הצבור קרבנות מרבות יותר מיום טוב הראשון של חג⁸⁰ שחל להיות בשבת⁸¹, והיו הנסכים בו מאה וארבעים לג שמן וכמותם יין⁸², כמו שיתבאר בהלכות תמידין ומוספין⁸³.

(78) במשנה שם לדברי הכל, משום שהפחות בנסכים הם נסכי כבש, שהם שלשה לוגין. (79) כדברי תנא-קמא במשנה שם. וראה למעלה הלכה יד, שזהו הפחות שבשמן במנחת נדבה. (80) של חג הסוכות. (81) שם במשנה: "פירשתי ואני יודע מה פירשתי - יביא כיום מרובה", ובגמרא שם: "תנא, כיום טוב הראשון של חג (הסוכות) שחל להיות בשבת", שמקריבים בו שלשים ושלש בהמות עולות, וחטאת אחת, ראה להלן. (82) שהרי מקריבים בו שלשה עשר פרים למוסף החג, לכל פר נותנים חצי ההין, היינו ששה לוגין שמן, וששה לוגים יין (למעלה פ"ה הלכה ד), הרי בסך-הכל שבעים ושמונה לוגים שמן, וכן יין. כמו כן מקריבים שני אילים, שלכל אחד מהם שלישית ההין, היינו ארבעה לוגים שמן, וכן יין, הרי שמונה. כמו כן מקריבים ארבעה עשר כבשים, שלכל אחד רביעית ההין, היינו שלשה לוגים שמן, וכן יין, הרי עוד ארבעים ושנים לוגים. עוד מקריבין שני כבשים למידים, ביחד ששה לוגים. עוד מקריבים שני כבשים למוסף שבת, הרי שוב ששה לוגים. וכשתחבר כל הנ"ל יהיו מאה וארבעים. (83) פרק י הלכה ג, שמקריבים בו עשרים ותשע בהמות חוץ משעיר לחטאת, ושני תמידים. ובשבת הרי ישנם גם שני מוספים.

יום חמישי כ"ה שבט ה'תשע"ט

פרק שמונה עשר

(1) יבאר בו מצות הקרבת כל הקרבנות בבית הבחירה, ודיני שחיטת חוץ.

א. כל הקרבנות פלן, בין קרבנות בהמה ועוף בין קרבנות מנחות, מצות עשה להקריבן בבית הבחירה; שנאמר: ושם תעשה כל אשר אנכי מצוך². וכן מצות עשה להיות כל אדם מטפל ומביא קרבנות בהמה³ שנתחייב להקריבן מחוץ לארץ לבית הבחירה. שנאמר: קדשיך אשר יהיו לך ונדרריך תשא וגומר; מפני השמועה למדו⁴, שאינו מדבר אלא בקדשי חוץ לארץ, שהוא מטפל בהם עד שיביאם לבית הבחירה.
17

קפת שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום חמישי כ"ה שבט - ספר עבודה - הל' מעשה הקרבנות

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

עשה להקריב כל הקרבנות מיום השמיני והלאה, שנאמר והיה שבעת ימים תחת אמו ומיום השמיני והלאה ירצה, וכל שבעת הימים נקרא מחוסר זמן". ואינו חייב אלא מיום השמיני והלאה, אבל בליל שמיני אינו חייב לפי שבלילה זה דינו כמחוסר זמן (פ"ג מהל' מחוסרי כפרה ה"ד). (30) זבחים שם במשנה, כתנא-קמא. וראה בהל' איסורי מזבח שם ה"ב, כי זמנן של התורים הוא משיזיהבו. וכל-שכן בני יונה לאחר זמנם, שפסולים (הל' איסורי מזבח, שם), שווראי פטור עליהם (משנה, שם - לדברי הכל). (31) שם במשנה, כתנא-קמא. וראה בפ"ב מהל' שחיטה, ה"א-ב.

ט. ואי זהו³² מחסר זמן בפעלים? קרבן שעדין לא הגיע זמן בעליו להקריבו. פיצד? הזב והזבה והיולדת ששחטו חטאתם³³ בחוץ [בתוך] ימי ספירה³⁴ - פטורין. וכן מצרע ששחט חטאתו ואשמו³⁵ בחוץ בתוך ימי הספירה³⁶ - פטור. שעדין לא נראו בעלי הקרבנות האלו לכפרה. אכל אם שחטו עולותיהן בחוץ בתוך ימי הספירה - חביין; שהעולה דורון היא³⁷, והחטאת והאשם היא עקר הכפרה. וכן נזיר ששחט חטאתו³⁸ בחוץ בתוך ימי נזירותו - פטור, הקריב עולתו או שלמיו בחוץ - חביין³⁹; שהחטאת היא המעכבתו⁴⁰, והיא עקר הנזירות.

(32) משנה, שם. (33) ראה להלן פ"א מהל' מחוסרי כפרה ה"ג, כי קרבנם של הזב והזבה והיולדת הוא עולה וחטאת. (34) כלומר, בתוך ימי הספירה של הזב והזבה, ובתוך ימי מלאת של היולדת, ראה שם ה"ד, כי הזב והזבה סופרים שבעת ימי טהרה, וביום השמיני מקריבים קרבנותיהם, וראה שם ה"ה כי היולדת מביאה קרבנה ביום ארבעים ואחד לזכר וביום שמונים ואחד לנקבה. (35) ראה שם ה"ג, כי קרבנו של המצורע הוא עולה ואשם וחטאת. (36) ראה שם ה"ד, כי המצורע סופר שבעת ימי טהרה, ובשמיני מקריב קרבנותיו. (37) שם במשנה: "עולותיהן ושלמיהן בחוץ, חייבין", וכמו שכתב רבינו בפירוש המשנה (לפי נוסח א"י שהביא ה'תוספות יום-טוב' שם, פ"ד מ"ג): "ואין ראויין להקרבה עד שישלימו ימי הספירה, אבל העולה היא דורון, אפילו הוקרבה בתוך ימי הספירה". וכן פירש רש"י שם. (38) ראה למעלה פ"ח מהל' נזירות ה"א, כי הנזיר כשגומר נזירותו מביא עולה וחטאת ושלמים. (39) שם במשנה: "עולותיהן ושלמיהם בחוץ, חייבין", ובגמרא (שם קיד:) שאלו: "והני בני שלמים ניהו (כלומר, הלא זב וזבה ויולדת ומצורע אינם מביאים שלמים), אמר רב ששת: תני נזיר (כלומר, הדין הזה של שלמים הוא על נזיר, שאם הקריב בתוך שבעת ימי התגלחת את השלמים חייב, ואילו הקריב חטאת אינו חייב)". (40) אין הכוונה שמעכבתו מלשתות יין, שהרי למעלה פ"ד ה"ז כתב שאין החטאת מעכבתו, אלא הכוונה שעיקר הכפרה היא בחטאת (לחם-משנה פ"ח מהל' נזירות ה"י).

י. אשם תלויו⁴¹ וחטאת העוף הבאה על הספק⁴²

(10) שלא הקריבם. (11) ראה כריתות שם, שהמשנה מונה השוחט והמעלה לשני דברים, ועי' גם בזבחים קו, א. וראה ב'ספר המצוות' לא-תעשה צ, ולהלן פ"א מהל' שגגות ה"ד אות יג"ד. (12) כריתות שם במשנה, ופ"א מהל' שגגות שם.

ד. והיכן הזהיר על השחיטה בחוץ? ¹³ בהקש¹⁴. נאמר: שם תעלה עלתיה, ונאמר¹⁵: ושם תעשה כל אשר אנכי מצוה; מה העליה בחוץ, שענש עליה, הזהיר עליה בפרוש, שנאמר: השמר לך פן תעלה עלתיה; אף עשיה, שבכלל השחיטה¹⁶, שענש עליה בפרוש, הרי הוא מזהיר עליה. שלא ענש הפתוב אלא אם כן הזהיר¹⁷.

(13) שהרי אין עונשין אלא-אם-כן מזהירין. (14) סמיכות שחיטה להעלאה. כרבי יונה בזבחים קו, א. וראה גם ב'ספר המצוות' שם. (15) באותו פסוק. (16) כלומר, גם השחיטה בכלל העשיה. (17) זבחים, שם.

ה. השוחט קדשים והעלם בחוץ - חבי שפתים: אחת על השחיטה ואחת על העליה¹⁸. שחט בפנים והעלה בחוץ - חבי על העליה¹⁹. וכן אם שחט בחוץ והעלה בפנים - חבי על השחיטה²⁰.

(18) משנה, זבחים קו, א. כתנא-קמא. (19) שם במשנה לדברי הכל. (20) ראה בהערה הקודמת.

ו. אינו חבי אלא על שחיטת קדשים²¹ הראויין לקרב לגבי מזבח; אכל השוחט בחוץ אחד מאסוריו מזבח²² או מחטאות המתות²³ - הרי זה פטור²⁴. שנאמר: לפני משכן ה'; וכל שאינו ראוי לבוא אל משכן ה' - אין חביין עליו²⁵.

(21) בחוץ. ודין העלאה בדבר שאינו ראוי למזבח, ראה להלן ה"י, ופ"ט ה"ב. (22) כגון הרובע והנרבע והמוקצה והנעבד והמחיר והאתנן והכלאים והטריפה ויוצא דופן (שם קיב. במשנה). (23) שם קיא, ב. קיב, א. וראה להלן פ"ד מהל' פסולי המוקדשין ה"א, מה הן החטאות המתות. (24) [פטור, אבל אסור, ראה להלן ה"ג]. (25) משנה, שם קיב, א.

ז. שחט בחוץ מחסר זמן בגופו²⁶ או בפעלים²⁷, הואיל ואינו ראוי עתה לבוא בפנים - פטור²⁸.

(26) ראה להלן ה"ח, איזהו מחוסר זמן בגופו. (27) כלומר, מחוסר זמן בבעלים. וראה להלן ה"ט איזהו מחוסר זמן בבעלים. (28) זבחים קיב, ב - וכתנא-קמא. וראה גם ביומא סג, א.

ח. אי זהו מחסר זמן בגופו? בהמה בתוך שבעת ימי הלידה²⁹; ותורין שלא הגיע זמןן³⁰; ואותו ואת בנו שנשחט אחד מהם היום, שאין השני ראוי עד למחר³¹.

(29) ראה למעלה פ"ג מהל' איסורי מזבח ה"ח, כי "מצות-

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – יום חמישי כ"ה שבט – ספר עבודה – הל' מעשה הקרבנות קפט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

ה"א. (52) עליהם לאו דוקא, שהרי לא היה מתודה אלא על המשתלח, כמפורש בתורה (ויקרא טז, כא), וראה להלן פ"ד מהל' עבודת יום הכיפורים ה"ב. (53) במשנה זבחים קיב, א: "וכן שעיר המשתלח שהקריב בחוץ פטור, שנאמר (שם יז, ד) ואל פתח אוהל מועד לא הביאו, כל שאין ראוי לבא אל פתח אוהל מועד אין חייבין עליו". ובגמרא שם קיג, ב - אמרו במסקנא: "אלא אמר רב מני, לא קשיא: כאן קודם וידוי, כאן לאחר וידוי", וסובר רבינו, שכונות הגמרא היא כי המשנה לא פטרה אלא לאחר הוידוי, אבל לפני הוידוי - חייב, ועיי"ש ברש"י ו'תוספות' (ה'ה המוריה). וראה בפירוש מסכת זבחים המיוחס לר"ה, שם.

יב. השוחט שלמים בחוץ קדם שיפתחו דלתות ההיכל - פטור⁵⁴; שהרי הן מחסרים מעשה ואחר כך יהיו ראויין לקרב לפני השם, כמו שבאנונו⁵⁵. והשוחט את הפסח בחוץ, אפלו בשאר ימות השנה, בין לשמו בין שלא לשמו⁵⁶ - חייב⁵⁷; שהפסח בשאר ימות השנה שלמים הוא⁵⁸.

(54) יומא סב, ב: "אמר רב יהודה אמר שמואל, שלמים וכו' ששחטן בחוץ קודם שנפתחו דלתות ההיכל - פטור, מאי טעמא, מחוסר פתיחה כמחוסר מעשה דמי". (55) למעלה פ"ה ה"ה, כי "שלמים ששחטן קודם שיפתחו דלתות ההיכל - פסולין, שנאמר פתח אוהל מועד, בזמן שפתוח". ונחלקו בזה גדולי הראשונים: יש אומרים כי זה לא נאמר אלא בשלמים בלבד, אבל קדשים אחרים שנשחטו לפני שנפתחו דלתות ההיכל - כשרים (רש"י זבחים סא. ד"ה וחד). ויש אומרים כי שלמים לאו דוקא, והוא הדין לקדשים אחרים (ראה 'תוספות' שם ד"ה קודם). ובדעת רבינו אין הכרע. (56) מה שכתב "בין לשמו בין שלא לשמו" אינו אלא בשאר ימות השנה, אבל בזמנו, בערב הפסח אחר חצות, אינו חייב אם שחטו בחוץ, אלא אם שחטו לשמו, אבל אם שחטו אלא שלא לשמו - פטור, שהרי אם שחטו אז בפנים שלא לשמו - נפסל (פס"י מהל' פסולי המוקדשין ה"א, ופ"ד מהל' קרבן פסח ה"א, וראה למעלה ה"י כי "אשם מצורע ששחטו בחוץ שלא לשמו חייב, הואיל ושלם לשמו ראוי בפנים וכשר", משא"כ חטאת. ואם-כן הפסח, שאינו ראוי שלא לשמו בפנים, פטור בחוץ. וראה 'קריית ספר' כאן). ואם שחטו קודם חצות בחוץ, פטור, בין אם שחטו לשמו, ובין אם שחטו שלא לשמו, שהרי אז אינו ראוי כלל להקרב בפנים, כמו שכתב רבינו בפ"א מהל' קרבן פסח ה"ד, וראה 'כסף משנה' כאן. (57) יומא סג, א. כרבין בשם רבי יוחנן. (58) ראה פ"ד מהל' קרבן פסח ה"ז.

יג. בהמת חלין שעברה קדשי מזבח⁵⁹ - אסור לשחטה⁶⁰ בחוץ. ואם שחטה - אינו לוקה⁶¹, מפני שאינה ראויה לבוא לפני השם⁶².

(59) כלומר, הקדיש עובר של בהמת חולין - למזבח. (60) כלומר, את בהמת החולין, משום העובר שבה, שהוא קודש. ואף-על-פי שאינו חייב מלקות, כדלהלן, סובר רבינו, שכל שאמרו בענין זה "פטור", היינו פטור אבל אסור, וראה למעלה ה"ו. (61) אם התרו בו, ראה בפ"ט מהל' סנהדרין

1 שהקריבן בחוץ⁴³ - פטור; שהרי לא נקבע האסור⁴⁴.
2 אשם מצרע⁴⁵ ששחטו בחוץ⁴⁶ שלא לשמו⁴⁷ -
3 חייב⁴⁸, הואיל ושלם לשמו ראוי בפנים וקשר, כמו
4 שיתבאר⁴⁹. וכל קרבן שהוא פטור על שחטתו
5 בחוץ - כך הוא פטור על העלאתו⁵⁰.

(41) ראה להלן פ"ח מהל' שגגות ה"א-ב, כי אם היו לפניו שתי חתיכות, אחת של חלב ואחת של שומן, ואכל אחת מהן ואינו יודע איזו מהן אכל - הרי זה מביא אשם תלוי. (42) ראה להלן פ"א מהל' מחוסרי כפרה ה"ז, כי האשה שלא הוחזקה עוברה, והפילה ולא ידעה מה הפילה, הרי זו ספק יולדת, ומביאה חטאת העוף, מספק. (43) כדעת חכמים בברייתא כריתות יח, א. שהשוחט אשם תלוי בחוץ - פטור. (44) כלומר, כל הקרבן בא רק על ספק איסור שמא חטא או לא, ולמד כן רבינו ממה שאמרו שם כי טעמו של רבי מאיר המחייב, משום דלא בעי קביעותא דאיסורא, ומתוך זה למד רבינו כי טעמם של חכמים הפוטרים הוא מפני שצריך קביעות האיסור, וכאן לא נקבע האיסור, וראה גם ברש"י שם. ואף כי רבינו סובר ש"מתוך שלבו נוקפו, הוא גומר ומקדיש" (ראה פ"ד מהל' פסולי המוקדשין ה"ט) - אין לו דין של "נקבע האיסור" מוודאי אלא מספק, שהרי אם נודע קודם שחטה - אינו קרב, אלא רועה עד שיפול בו מום, ואם נודע לאחר שחטה - הדם ישפך (הל' פסולי המוקדשין שם), ומחפסוק "ואל פתח אוהל מועד לא הביאו", אנו למדין רק לדבר הראוי בוודאי להקרבה ('מרכבת המשנה'. וראה 'לחם משנה' ו'מעשה ורוקח') וחטאת העוף הבאה על הספק נלמדה מדין אשם תלוי, שכשם שבאשם תלוי פטור, משום שלא נקבע האיסור, הוא-הדין והוא הטעם לחטאת העוף הבאה על הספק (כסף-משנה בשם ר"י קורקוס). (45) זבחים קיד, א. (46) אפילו בתוך זמנו (זבחים, שם). וראה להלן. (47) כלומר, לשם עולה וכדומה. ודוקא אשם מצורע ולא חטאת מצורע, ראה להלן בסמוך. (48) ומה שאמרנו (למעלה ה"ט) כי השוחט אשם מצורע בחוץ בתוך ימי הספירה הוא פטור, אין זה אלא אם שחטו לשמו, אבל אם שינה שמו - חייב אף בתוך ימי הספירה (זבחים, שם). (49) להלן בפס"י מהל' פסולי המוקדשין ה"א: "כל הזבחים שנשחטו במחשבת שינוי השם בין בקרבנות יחיד בין בקרבנות ציבור, כשרים אלא שלא עלו לבעלים לשם חובה, חוץ מן החטאת והפסח שאם נעשו במחשבת שינוי השם - פסולין". (50) שהרי שחטה והעלאה הוקשו זה לזה, ראה למעלה ה"ד ('קריית ספר'). וראה להלן פ"ט ה"ב, שלענין שנים שעשו אינם שווים.

6 יא. שני שעירי יום הכיפורים⁵¹ ששחטם בחוץ:
7 אם עד שלא התנדה עליהם⁵² - חייב פרת על
8 שניהן⁵³, הואיל וראויין לבוא לפני השם לודוי;
9 ואם אחר שהתנדה - פטור על המשתלח, שהרי
10 אינו ראוי לבוא לפני השם.

(51) שאחד מהם - חטאת הנעשית בפנים ונשרף, והשני - המשתלח לעזאזל (להלן פ"א מהל' עבודת יום הכיפורים

מתוך מהדורות וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

70) כל המוקף, אינו בדפוס רומי. וראה למעלה פ"ה ה"ד: "אם שחטן בגגו של היכל פסולין, שאין הגגות ראיות לשחיטה כלל, אלא בקרקע העזרה". (71) זבחים שם, כרבא. והטעם משום שנאמר בשוחט בחוץ (ויקרא שם) "ואל פתח אוהל מועד לא הביאו", ואילו השוחט על גג ההיכל, אם כי אין הזביחה ראויה שם, אין זה נקרא שוחט בחוץ, שהרי הביאו אל פתח אוהל מועד.

טז. שנים שאחזו בספיין ושחטו בחוץ - פטורין⁷²; 14
שנאמר: אשר ישחט, או אשר ישחט - אחד ולא 15
שנים⁷³. ואחד ששחט בחוץ, אף על פי שלא נתפון 16
לשחט קדשים אלו לה' - הרי זה חייב⁷⁴. שנאמר: 17
דם יחשב⁷⁵ לאיש ההוא דם שפך; אף על פי שזה 18
הדם במחשבתו כדם הנשפך⁷⁶, לא פקדון - הרי זה 19
חייב⁷⁷. 20

72) משנה, זבחים קח, א: "שנים שאחזו בספיין ושחטו - פטורים". וכן הוא בקידושין מג, א. וב'סיפרא' פ' אחרי (פ"ט ה"א). וראה להלן בפ"ט ה"ב ששנים שהעלו - חייבים. (73) כן כתב רבינו גם בפירוש המשנה (זבחים פ"ג מ"ג). אולם בגמרא שם למדו כן ממה שנאמר "ההוא" (= "ונכרת האיש ההוא" - ויקרא שם) אחד ולא שנים. וב'סיפרא' שם למדו ממה שנאמר (שם, ד) "דם שפך" וראה ב'כסף משנה' וב'תוספות יום טוב' שם. (74) שם במשנה: "חומר בשחיטה, שהשוחט להדיוט (בחוץ) - חייב, והמעלה להדיוט - פטור". וראה להלן פ"ט ה"א. (75) בזבחים שם, אמרו - שלדעת חכמים, שדרשו המלים "איש איש" בהעלאת (ראה להלן פ"ט ה"ב), דרשו כמו כן גם בשחיטה לרבות שוחט להדיוט, ורק לדעת רבי יוסי שאינו דורש "איש איש", לפי שסובר "דיברה תורה בלשון בני אדם", הוצרכו ללמוד (שם קח:): "מדם יחשב וגו'". אבל ידוע כי מדרכו של רבינו להביא הדרשה הפשוטה ביותר אף-על-פי שאינה לפי ההלכה (לחם-משנה). (76) בזבחים שם, לא למדו כן אלא מתחילת הפסוק "דם יחשב לאיש" - "אפילו השוחט לאיש", וכן כתב רבינו בפירוש המשנה שם. וראה ב'הר המוריה' (77) זבחים ק"א, ב - כדברי זעירי שם: "שחט בחוץ בלילה והעלה בחוץ - חייב" וראה עוד שם פד, ב. ופה, א.

יז. השוחט בחוץ פלילה - חייב, הואיל והשחיטה 21
פלילה כשרה בחוץ⁷⁸. וכן אם העלה⁷⁹ פלילה מזה 22
ששחט בחוץ פלילה - חייב על העלאתו⁸⁰. אבל אם 23
שחט בפנים פלילה והעלה בחוץ - פטור⁸¹, לפי 24
שלא העלה אלא דבר פסול⁸²; שאין לה שחיטה 25
כשרה פלילה במקדש⁸³. וכן אם קבל⁸⁴ בכלי חל 26
בפנים⁸⁵ וזרק בחוץ - פטור⁸⁶. 27

78) כלומר, שחיטת חולין כשרה בלילה "דבשחיטת חוץ לא-שנא לילה מיום, דהא ראוי לבא אל פתח אוהל מועד למחר" (רש"י, שם). (79) בחוץ. (80) כדברי זעירי הנ"ל: "שחט בחוץ בלילה והעלה בחוץ - חייב", וברש"י שם: "ובהעלאתו נמי חייב, דהא כתיב (שם יז, ח) ואלהים

ה"א את יד-יח. (62) כלומר, כיון שעדיין לא נולדה, והרי גם אם נולדה אינה ראויה לקרבן עד היום השמיני, ראה למעלה ה"ח. ואם "שחט בחוץ מחוסר זמן בגופו, הואיל ואינו ראוי עתה לבוא לפנים פטור" (למעלה ה"ז). ומקור דברי רבינו בתמורה יב, א: "בעי מיניה אביי מרב יוסף, היא חולין וולדה שלמים, ושחטה בחוץ מהו, מי מיחייב עליה משום שחוט חוץ או לא, א"ל מי קרינא ביה (ויקרא יז, ח) והביאום לה" (דלא מיחייב משום שחוט חוץ אלא באותן דראויין לקרבן, והאי עובר לא חזי השתא לקרבן - רש"י).

יד. גנב והקדיש⁶³ ואחר כך שחט בחוץ - חייב⁶⁴. 1
ומאימתי העמידה ברשותו כדי לחיבו עליה פרת? 2
משעה שהקדישה⁶⁵. והוא ששחטה אחר יאוש; 3
אכל לפני יאוש - אינה קדושה⁶⁶. 4

63) את הבהמה. (64) ברייתא גיטין נה, ב: "גנב והקדיש ואחר-כך טבח ומכר, משלם תשלומי כפל ואינו משלם תשלומי ארבעה וחמשה. ותני עלה, בחוץ כי האי גוונא (כלומר, אם גנב והקדיש ושחט בחוץ) - ענוש כרת". (65) כלומר, עצם העמדת הגניבה ברשותו של הגנב, הוא משום לחיבו כרת על שחוט חוץ, ואין הברל לענין חיוב כרת אם העמידו את הבהמה ברשותו משעת גניבה או משעה שהקדישה, וכל ההברל אינו אלא לענין גזירות וולדות (ראה גיטין שם), וכוננת רבינו באמרו "ומאימתי העמידה ברשותו", אינו לענין חיוב כרת, אלא לענין גזירות וולדות, ומה שאמר "כדי לחיבו עליה כרת", אינה אלא נתינת טעם למה הוצרכו חכמים להעמידה ברשותו (לחם-משנה). (66) ראה למעלה פ"ה מהל' איסורי מזבח ה"ז, כי "הגונב או הגוזל והקריב - הקרבן פסול, והקב"ה שונאו, שנאמר שונא גזל בעולה, ואין צורך לומר שאינו מתקבל, ואם נתיאשו הבעלים, הקרבן כשר". ומדקדק לשון רבינו משמע, שאם שחט אחר יאוש, אף-על-פי שהקדיש לפני יאוש - חייב ('הר המוריה', וראה ב'קריית ספר').

טו. היתה הבהמה פלה בחוץ וצוארה בפנים ושחט 5
- חייב⁶⁷; שנאמר: אשר ישחט שור או כשב או עז 6
במחנה, או אשר ישחט מחוץ למחנה⁶⁸. אחד 7
השוחט במקדש וצוארה בפנים ושחט גוף הבהמה 8
בחוץ, או שהיה גופה בפנים וצוארה בחוץ - חייב, 9
עד שתהיה הבהמה פלה במקדש; שנאמר: ואל 10
פתח אוהל מועד לא יביאנו⁶⁹. אבל השוחט בגגו של 11
היכל, אף על פי שאינו ראוי לזביחה כלל⁷⁰ - הרי 12
זה פטור⁷¹. 13

67) כרת או מלקות על שחוט חוץ. (68) זבחים קז, ב. (69) צ"ל: "לא הביאו", והוא בויקרא שם, ד. "ומה שכתב רבינו, אחד השוחט במקדש וצוארה בפנים וכו', שנאמר ואל פתח אוהל מועד לא יביאנו, אינו נוח לי. דהא מהאי קרא לא ילפינן (זבחים שם) אלא למעוטי גגו של היכל, ונראה לי שצריך להגיה ולכתוב: אבל השוחט בגגו של היכל אע"פ שאינו ראוי לשחיטה כלל, הרי זה פטור, שנאמר ואל פתח אוהל מועד לא יביאנו" (כסף-משנה).

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – יום שישי כ"ו שבט – ספר עבודה – הל' מעשה הקרבנות קצא

מתוך מהדורות וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

יום שישי כ"ו שבט ה'תשע"ט

פרק תשעה עשר

1 יבאר בו דין המעילה בחוץ, שאינו חייב אלא אם ראוי
לכוא בפנים.

8 א. אין המעלה בחוץ חייב עד שיעלה לראש המזבח
9 שיעשה בחוץ²; אבל אם העלה על הסלע או על
10 האבן - פטור. שאין קרוי קרבן אלא על המזבח,
11 ואף על פי שהוא בחוץ, שנאמר: ויבן נח מזבח³.
12 ואינו חייב עד שיעלה לשם⁴; שנאמר: לעשות אתו
13 לה⁵ - עד שיתבון לשם.

2 משנה בזבחים קח. כדעת ר' יוסי. ובתוספתא שם נוסף
עוד בדברי ר' יוסי "ויסדר את המערכה". (3) שם קח:
בגמרא בדברי רב הונא. וברש"י שם: "ויבן נח מזבח, אלמא
במת יחיד, שהיא בחוץ, אינה העלאת בלא מזבח", ומה
שנאמר אצל מנוח (שופטים יג, יט) "ויקח מנוח את גדי
העזים ואת המנחה ויעל על הצור לה", הוראת שעה הייתה.
4 להקב"ה. אבל המעלה לשם הדיוט - אינו חייב. וראה
למעלה פרק י"ח הלכה טז, כי בשחיטה חייב אף אם כיוון
להדיוט. (5) "ואל פתח אוהל מועד לא יביאנו לעשות
אותו לה". שם בגמרא.

14 ב. אינו חייב אלא על העלאת דבר הראוי לאשים
15 ולמזבח⁶, כגון העולה⁷; שנאמר: אשר יעלה עלה או
16 זבח - מה עולה שראויה לאשים, אף כל שראוי
17 לאשים הוא שחבבין על העלאתו בחוץ.

6 כלומר, דבר הראוי לשריפה על המזבח, ולא דבר הראוי
לאכילה ולא דבר הראוי לשריפה שלא על המזבח.
7 שכולה ראוייה להקרבה על המזבח.

18 ג. מכאן אמרו: הזורק את הדם⁸, או המקטיר איברי
עולה⁹ או אמורין¹⁰, או קמץ או לבונה¹¹ או קטרת¹²,
19 או מנחת פהנים¹³ או מנחת נסכים¹⁴, או המנסף
20 שלשה לגין יין¹⁵ או מים¹⁶ בחוץ - חייב¹⁷; שנאמר:
21 לא יביאנו לעשות אתו - כל המתקבל בפנים חבבין
22 עליו בחוץ.
23

8 משנה בזבחים קי. ובבביתא (שם קז): "מנלן, מדתניא
דמ ייחשב (ויקרא יז, ד) לרבות הזורק, דברי ר' ישמעאל.
רבי עקיבא אומר או זבח (שם, ח) לרבות את הזורק".
9 שם קט. ודווקא איברי עולה, אבל לא איברי שאר
קרבנות, שהם לאכילה. (10) בין של עולה ובין של שאר
הקרבנות. בבביתא שם: "תנו רבנן אשר יעלה עולה או
זבח, אין לי אלא עולה, מניין לרבות אימורי אשם ואימורי
חטאת ואימורי קדשי קדשים ואימורי קדשים קלים, תלמוד
לומר זבח. מניין לרבות הקומץ והלבונה והקטורת ומנחת
כהנים ומנחת כהן משיח והמנסך שלושת לוגין יין ושלושת
לוגין מים, תלמוד לומר, ואל פתח אוהל מועד, כל הבא

תאמר". כלומר, התורה חייבה אף על העלאת כזו,
שהשחיטה היתה בלילה בחוץ, ראה שם בדף קז, א. וק"ט,
ב. וראה בהשגת הראב"ד. (81) שם כדעת תנא-קמא של
רבי שמעון לפי דברי זעירי, והיינו אפילו העלה ביום בחוץ.
ואף-על-פי שרבי יוחנן אמר (שם פד:) כי השוחט בהמה
בפנים בלילה והעלה בחוץ - חייב, הרי השיב לו רבי חייא
בר אבין, ונשאר בתיובתא (כסף-משנה). (82) שהרי אף
אם העלה בפנים תרד, ראה להלן פ"ג מהל' פסולי
המוקדשין ה"ו. (83) שנאמר (שם יט, ו) "ביום זבחתם"
(מגילה כ:), או משום שנאמר (שם ז, לח) "ביום צוותו את
בני ישראל" (למעלה פ"ד ה"א). (84) הדם. (85) ראה
למעלה פ"ה ה"א, כי כל הזבחים - קיבול דמן בכלי שרת.
(86) זבחים קיא, ב: "ורא אמר, קיבלה בכלי חול, איכא
בינייהו. והכי קאמר: וכן המקבל בכלי חול בפנים והעלה
בחוץ - פטור, המקבל בכלי חול בחוץ והעלה בחוץ - חייב.
רבי שמעון אומר, כל שחייבין עליו בחוץ, חייבין על כיצא
בו בפנים והעלו בחוץ", ופסק רבינו כתנא-קמא. ואף-על-פי
שלפי המסקנא שם פירשו דברי רבי שמעון במשנה שם,
במלק בחוץ והעלה בחוץ - כיון שזעירי (ראה למעלה)
ורבא פירשו כן בדברי תנא-קמא, נראה שהם סוברים כן
להלכה (כסף-משנה).

1 יח. וכן המולק את העוף בחוץ - פטור⁸⁷. ואם
2 העלהו - פטור⁸⁸. מלק בפנים והעלה בחוץ - חייב
3 על העלאתו⁸⁹. שחט בפנים והעלה בחוץ - פטור;
4 שלא העלה אלא דבר שאינו ראוי לקרב⁹⁰. שחט
5 את העוף בחוץ והעלה בחוץ - חייב שמים⁹¹;
6 שהשחיטה בחוץ כשרה, והרי היא כמליקה
7 בפנים⁹².

(87) שם קיא, א - במשנה. ולמדו זאת ממה שנאמר (ויקרא
יז, ג) "או אשר ישחט מחוץ למחנה", על השוחט הוא חייב
(בחוץ), ואינו חייב על המולק" (זבחים קז. לדעת רבי
עקיבא). (88) שם במשנה. ולפי דברי אבוח דשמואל בר
רב יצחק, נחלקו בזה תנא-קמא ורבי שמעון, ופסק רבינו
כתנא-קמא. שכיון שמליקה אינה אלא בעזרה, ובחוץ הרי
היא נבילה, הרי הוא כמעלה נבילה בחוץ - ופטור, ראה
רש"י שם. (89) שם במשנה, שהרי הוא כמו שחט בהמה
בפנים והעלה בחוץ, שחייב על ההעלאת. ראה למעלה ה"ה.
(90) משום שנשחט ולא נמלק. ראה משנה, שם. "ואם
תאמר: הלא כל העולין בחוץ, נפסלין ביציאתן, וכל השוחט
בחוץ פסול הוא, וחייבין על העלאתו - התם רחמנא רבייה,
אבל לענין שאר פסולין, מתקבל בפנים בעינן" (רש"י, שם).
(91) כתנא-קמא במשנה, שם. (92) שנתרבה שחיטת העוף
בחוץ בגמ' שם קז, א - ממה שנאמר (שם יז, ג) "או אשר
ישחט" לרבות שחיטת העוף בחוץ, לפי רבי ישמעאל, ולפי
רבי עקיבא נתרבה ממה שנאמר (שם, ב) "דם יחשב".
והחיוב על העלאתו, למדו (שם קט:): ממה שנאמר (שם, ח)
"ואליהם תאמר" לערב פרשיות, שכל שמחויב על שחיטתו
בחוץ, חייב גם על העלאתו (רש"י שם).

פֶּטוּר; לְפִי שֶׁפָּל אֶחָד מֵאלוֹ אֵינוֹ גֹּמֵר עֲבוּדָה, 19
וְנֹאמַר: אֲשֶׁר יַעֲלֶה עָלָה אוֹ זָבַח - מִהַּ הַעֲלָאָה 20
שֶׁהִיא גֹמֵר עֲבוּדָה, אִף כָּל שֶׁהוּא גֹמֵר עֲבוּדָה חִיבִין 21
עָלָיו. 22

29) משנה שם קיב: "והוא שיוצק השמן על המנחות והוא מה שנאמר (שם, ו) ויצקת עליה שמן". 30) שבולל הסולת בשמן. 31) "הוא הפותת לחם המנחות, כמו שנאמר (שם) פתות אותה פתים". 32) "הוא נותן המלח למנחה, שנאמר (שם, יג) על כל קרבנך תקריב מלח". 33) "הוא מה שנאמר (במדבר ו, כ) והניף אותם תנופה". 34) "הוא מה שנאמר (שם, ח) והגישא" 35) "הוא המסדר את לחם הפנים על השולחן". 36) אין הכוונה להטבת הנרות בבוקר, שהרי לדעת רבינו "הדלקת הנרות היא הטבתם". ואם כן הרי היא גמר עבודה, אלא הכוונה להטבת הנרות בערב, שהיא דישונם, והיא אינה גמר עבודה, אלא הכנה להדלקה. 37) צריך עיון למה לא מנה הקומץ ביחד עם כל עבודות המנחה, יוצק ובוילל וכו'.

ז. פֶּרֶה אֲדָמָה שֶׁשָּׂרְפָה חוּץ מִמָּקוֹם שֶׁרָפְתָהּ³⁸, וְכֵן 23
שֶׁעִיר הַמִּשְׁלַח שֶׁהִקְרִיבוּ בַּחוּץ אַחֵר שֶׁהִתְנַדָּה עָלָיו 24
- פֶּטוּר; שֶׁנֹּאמַר: וְאֵל פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד לֹא יִבְיָאנוּ 25
- כָּל שֶׁאֵינוֹ רֹאוי לְבוא אֶל פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד אֵין 26
חִיבִין עָלָיו. אֲבָל קִדְשִׁים פְּסוּלִין שֶׁהֵי פְסוּלִין 27
בְּקִדְשׁ, אִם הַעֲלָה מִהֵן בַּחוּץ - חִיב. פִּיֶּצֶד? כִּגוֹן 28
הַלֵּן³⁹ וְהִיזָא⁴⁰ וְהִטְמָא⁴¹ וְשִׁנְפָּסֶל בְּמַחֲשֶׁבֶת 29
הַעֲבוּדָה⁴², שֶׁכֵּלֵן נִשְׂרָפִין כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּהִלְכוֹת 30
פְּסוּלֵי הַמִּקְדָּשִׁין, אִם עֶבֶר וְהַעֲלָה מֵהֵם בַּחוּץ - 31
חִיב⁴³; שֶׁנֹּאמַר: לַעֲשׂוֹת אוֹתוֹ לֵה' - כָּל הַנַּעֲשֵׂה לֵה' 32
חִיבִין עָלָיו, וְאֵלּוֹ נַעֲשֵׂה לְשֵׁם⁴⁴. 33

38) משנה שם קיב. והיינו חוץ ממקום מערכתה ששחטה שם. 39) כלומר, עבר עליו הלילה, ולא זרק את הדם, או שלא הקריבו את הבשר או את האימורים על גבי המזבח. 40) שיצא בשר הזבח חוץ לעזרה. 41) שנטמא הקרבן. 42) כגון מחשבת זמן, או מחשבת מקום, או מחשבת שינוי השם ושינוי בעלים. 43) בברייתא שם: "מנין לרבות פסולין כגון הלך והיזא והטמא ושנשחט חוץ לזמנו וחוץ למקומו וכו', תלמוד לומר (שם) יביאנו לעשות, כל המתקבל בפתח אוהל מועד חייבין עליו בחוץ". 44) שכל אלו אם עלו למזבח, לא ירדו.

ח. כָּל דָּבָר שֶׁחִיבִין עָלָיו הַעֲלָאתוֹ בַּחוּץ, פִּינִין שֶׁהַעֲלָה 34
מִמֶּנּוּ בְּזִית בַּחוּץ - חִיב. פִּינִין שֶׁהַעֲלָה בְּפָנִים תַּחֲלָה 35
וְשִׁיר מִמֶּנּוּ בְּזִית וְהַעֲלָהוּ בַּחוּץ⁴⁵, פִּינִין שֶׁהֵנִיחַ הַכֹּל 36
בְּפָנִים⁴⁶ וְלָקַח מִמֶּנּוּ בְּזִית וְהַעֲלָהוּ בַּחוּץ⁴⁷. אֲבָל אִם 37
חָסַר אוֹתוֹ דָּבָר הִקְרִיב⁴⁸ כָּל שֶׁהוּא⁴⁹ בְּפָנִים⁵⁰, וְהַעֲלָה 38
שֶׁאֲרִיתוֹ בַּחוּץ - פֶּטוּר. 39

45) במשנה שם קט: לדברי הכל. 46) ולא קרבו. 47) שם במשנה מחלוקת תנא קמא ור' אליעזר, והלכה כתנא קמא. 48) אבל אם חסרו השיריים, ולא הדבר

לפתח אוהל מועד חייבין עליו בחוץ". 11) שנקריבם על גבי המזבח. 12) שמקטירין אותם על מזבח הזהב בכל יום. 13) שקריבה כולה על גבי המזבח. 14) כי הסולת לבד, שמביאין עם הקרבן, נקראת "מנחת נסכים", ונשרפת כולה על גבי המזבח. 15) ודווקא שלושה לוגין יין או שלושה לוגין מים ולא פחות. 16) כלומר, שלושה לוגין מים. 17) במים אינו חייב אלא בחג הסוכות (כסף משנה). וראה להלן הלכה ד, שכתב "בין בחג בין בשאר ימות השנה", וצריך עיון. וראה בזבחים קי: וברש"י ותוספות שם.

ד. אֲבָל הַזֹּרֵק שְׂיָרִי הֶדֶם בַּחוּץ, אֲפִלּוּ שְׂיָרִי דְמִים 1
הַפְּנִימִים¹⁸ - פֶּטוּר; שֶׁזִּרְיָקָת שְׂיָרִי הֶדֶם שְׂיָרִי מִצֹּה 2
הֵם וְאֵינוֹ מִעֲצָבִין¹⁹. וְכֵן הַמִּנְסֵךְ יֵינן אוֹ מִים פָּחוֹת 3
מִשְׁלֹשָׁה לִגְזֵין בַּחוּץ - פֶּטוּר²⁰, פִּינִין בְּחָג בֵּין בִּשְׂאֵר 4
יָמוֹת הַשָּׁנָה; הוֹאִיל וְחָסַר הַשְּׁעוֹר²¹ הָרִי אֵינוֹ רֹאויִין 5
לְהִתְקַבֵּל בְּפָנִים. וְכֵן הַמַּעֲלָה מִבֶּשֶׂר חֲטָאֵת²², מִבֶּשֶׂר 6
אֲשֶׁם, מִבֶּשֶׂר שְׁלָמִים, פִּינִין שֶׁל יָחִיד בֵּין שֶׁל צִבּוֹר, 7
מִשְׂיָרִי מְנַחֲתוֹ, מִשְׂתֵּי הַלֶּחֶם, מִלֶּחֶם הַפָּנִים, בַּחוּץ 8
- פֶּטוּר; שֶׁפָּל אֵלּוֹ רֹאויִין לְאֲכִילָה, לֹא לְאֲשִׁים²³. 9

18) כלומר, של חטאות הפנימיות, והן החטאות הנשרפות, שזריקת דמן לפנים בהיכל על מזבח הזהב ושיירי הדם שופך על יסוד מערבי של מזבח החיצון. 19) שלא כר' נחמיה (שם קי:): שאמר שיריים הפנימיים שהקריבם בחוץ, חייב, לפי שהם מעכבים, אלא כר' עקיבא (שם קיא.) שאפילו השיריים הפנימיים אינם מעכבים. 20) כן הוא בברייתא (שם קט:): "יכול המנסך פחות מג' לוגין יין ופחות מג' לוגין מים יהא חייב, תלמוד לומר (שם) לעשות, על השלם חייב ואינו חייב על החסר". 21) שלושה לוגין יין הם הפחות שבנסכים. וכמו כן שיעור המים שמנסכים בהם הוא שלושה לוגין. 22) כלומר, חטאת חיצונה, שבשרה נאכל לכהנים. 23) כלומר, אינם ראויים להעלאה על המזבח.

ה. הַמַּעֲלָה אֶת הַבִּהְמָה כֹּלָה בַּחוּץ - חִיב מִפְּנֵי 10
הָאִמּוּרִין. וְאִף עַל פִּי שֶׁלֹּא הִפְרִישָׁן - אֵין בִּשְׂר 11
הַזָּבַח חוּצָין, וְכֹאֵלּוֹ הַקְטִיר הָאִמּוּרִים בְּפָנֵי עֲצָמָן²⁴. 12
אֲבָל הַמַּעֲלָה מִנְחָה שֶׁלֹּא נִקְמָצָה - פֶּטוּר²⁵; שֶׁאֵין 13
הַקִּמְצָן בְּרוּר וּמִבְדָּל²⁶. קִמְצָה וְחִזּוֹר קִמְצָה לְתוֹכָהּ²⁷ 14
וְהִקְרִיב כֹּלָה בַּחוּץ - חִיב²⁸. 15

24) בגמרא (שם קי:): "אמאי, האיכא חציצה (בין האימורים למערכה), אמר שמואל כשהפכן וכו', רב אמר מין במינו אינו חוצץ", ופסק כרב. 25) על העלאת חוץ. 26) אלא לאחר הקמיצה, אבל האימורים ברורים ומובדלים, אף קודם ההפרשה. 27) ונתערב עם שאר הסולת. 28) ואין הקומץ בטל ברוב.

ו. הַיּוֹצֵק²⁹ וְהַבּוֹלֵל³⁰, וְהַפּוֹתֵת³¹ וְהַמּוֹלֵחַ³², 16
וְהַמְנִיף³³ וְהַמְגִּישׁ³⁴, וְהַמְסִידֵר אֶת הַשְּׁלַחֵן³⁵ וְהַמְטִיב 17
אֶת הַנְּרוֹת³⁶, וְהַקּוֹמֵץ³⁷ וְהַמְקַבֵּל דְמִים בַּחוּץ - 18

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שישי כ"ו שבט - ספר עבודה - הל' מעשה הקרבנות קצג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

17 יב. שְׁנֵים שֶׁשְׁחָטוּ - פְּטוּרִים. שְׁנֵים שֶׁאֲחָזוּ בְּאֶבֶר
18 וְהֶעֱלוּהוּ בַּחוּץ - חֵיבִין; שְׁנֶאֱמַר: אִישׁ אִישׁ אֲשֶׁר
19 יַעֲלֶה עָלָה - אֶפְלוּ אִישׁ וְאִישׁ שֶׁהֶעֱלוּ חֵיבִין.

20 יג. הַזֹּרֵק מִקֶּצֶת מִתְּנוֹת⁶³ בַּחוּץ - חֵיב. הַמִּקְבֵּל דָּם
21 חֲטָאת⁶⁴ בְּכֹס אֶחָד, נִתֵּן מִמֶּנּוּ בַּחוּץ וְחֹזֵר וְנִתֵּן⁶⁵
22 בַּפְּנִים⁶⁶ - חֵיב עַל הַנִּתֵּן בַּחוּץ, שֶׁהָרִי פָּלוּ רֵאיוֹ
23 לְקֶרֶב בַּפְּנִים; וְאִם נִתֵּן מִמֶּנּוּ בַּפְּנִים⁶⁷ וְחֹזֵר וְנִתֵּן
24 בַּחוּץ - פְּטוּר, מִפְּנֵי שֶׁהֵן שִׁירִים⁶⁸. אֲבָל אִם קָבַל
25 בְּשָׁנֵי כּוֹסוֹת, בֵּין שְׁנֵתָן שְׁנֵיתָן בַּחוּץ⁶⁹, אוֹ אֶחָד
26 בַּחוּץ וְאֶחָד בַּפְּנִים⁷⁰, אוֹ אֶחָד בַּפְּנִים וְאֶחָד
27 בַּחוּץ⁷¹ - הָרִי זֶה חֵיב.

(63) אף מתנה ראשונה של דם מדמים הפנימיים, בכלל זה, אף על פי שאין הקרבן כשר בפנים, אלא אם כן קיים כל המתנות כמפורש במשנה זכאים לו: (64) משנה שם קיא: ונקט רבינו "חטאת" כלשון המשנה, אף על פי שהוא הדין לקרבנות אחרים, והמשנה נקטה "חטאת" דווקא, שהרי מפורש בה שאם נתן בפנים וחזר ונתן בחוץ - חייב, וכדעת ר' נחמיה הסובר "שיריים מעכבים" וזה אינו אלא בדמים הפנימיים, ומכיוון שאין דמים פנימיים אלא בקרבן חטאת - נקטה המשנה "חטאת". (65) הוא הדין אם לא נתן אחר כך בפנים, ונקט "נתן בפנים" אגב הדין הבא "נתן בפנים וחזר ונתן בחוץ". (66) על המזבח. (67) היינו, כל המתנות שבפנים. (68) ואינם מעכבים. ואף על פי שבמשנה שם מפורש שגם באופן זה חייב, - הרי אמרו בגמרא (שם קיב.) כי משנה זו היא כר' נחמיה, אבל לר' עקיבא - גם שיריים הפנימיים אינם מעכבים, ופסק רבינו כמותו. (69) ואם הייתה לו ידיעה בינתיים - חייב שתיים. (70) שם במשנה: "חייב על החיצון והפנימי מכפר". (71) במשנה שם מפורש שהוא פטור, ובגמרא שם קיב. אמרו, כי אפילו ר' נחמיה שאומר "שיריים מעכבים", מודה בזה שפטור, משום שאין שיריים אלא באותו הכוס אבל הכוס השני - האחד עושה מחבירו דיהוי.

28 יד. הַקֹּמֵץ וְהַלְבוּנָה⁷² שֶׁל מִנְחָה שֶׁהֶקְרִיב אֶחָד מֵהֶן
29 בַּחוּץ⁷³, אוֹ הֶקְרִיב הָאֶחָד בַּפְּנִים וְהַשֵּׁנִי בַּחוּץ -
30 חֵיב⁷⁴. וְכֵן שְׁנֵי בְּזִיכֵי לְבוֹנָה שֶׁל לֶחֶם הַפָּנִים⁷⁵
31 שֶׁהֶקְרִיב אֶחָד מֵהֶן בַּחוּץ⁷⁶, אוֹ אֶחָד בַּפְּנִים וְהַשֵּׁנִי
32 בַּחוּץ - חֵיב⁷⁷.

(72) שמעכבים זה את זה. (73) כתנא קמא (שם קי.) במשנה) ולא כר' אליעזר הסובר כי מכיוון שהם מעכבים זה את זה - אינו חייב עד שיקריב שניהם. (74) שם במשנה, ובוה ר' אליעזר מודה, כיוון שכבר הקריב הראשון בפנים. (75) לחם הפנים היה ערוך בשני סדרים: שש חלות בכל סדר, ובצד כל מערכה נותנים כלי שיש בו קומץ לבונה, וכלי זה הוא הנקרא בוך, נמצאו שני קומצי לבונה בשני הבזיכין. ואין הכהנים אוכלים לחם הפנים עד שיקטירו שני בויכי לבונה על האש. (76) ואף כי שני הבזיכין מעכבים זה את זה, אין צריך שיקריב את שניהם כדי להתחייב על העלאת חוץ, וכתנא קמא (שם במשנה)

הקרב, והקריב הדבר הקרב בשלימותו, בחוץ - חייב, שהרי שיריים שחסרו מקטיר עליהם הקומץ. (49) כגון שנאבד או נשרף. (50) אבל אם נחסר בחוץ, הדבר ספק.

1 ט. פִּיזָד ? הַקֹּמֵץ⁵¹ אוֹ הַלְבוּנָה⁵² וְהָאֻמּוּרִין
2 וְהַעֲלָה⁵³ וּמִנְחָה הַנִּשְׂרָפָת⁵⁴ וְהַנִּסְכִּין⁵⁵ שֶׁשְׁחָטוּ
3 מִקְצָתָם בַּפְּנִים וְהֶקְרִיב שְׁאֲרֵיתָן בַּחוּץ - פְּטוּר;
4 שֶׁהָרִי נֶאֱמַר: לַעֲשׂוֹת אֹתוֹ - עַל הַשָּׁלֶם הוּא חֵיב,
5 וְאִינוּ חֵיב עַל הַחֶסֶר. הוֹצִיאוּ שָׁלֶם וְחֶסֶר בַּחוּץ
6 וְהֶעֱלוּהוּ - הָרִי זֶה סָפֵק⁵⁶, לְפִיכָף אֵינוֹ לֹקָה.

(51) כי מקצת הקומץ מעכב את כולו. (52) וכגון שהתנדב קומץ לבונה בפני עצמו, שאם חסר כל שהוא פסול. או בלבונה הבאה עם המנחה, וחסרה, ולא נשאר בה אלא קורט אחד, שהיא פסולה. (53) דעת רבינו, כי מה שאמרו במשנה שם: "וכולן שחסרו כל שהוא והקריבו בחוץ פטור", מוסב גם על אימורים ועולה המזוכרים במשנה הקודמת "המעלה כזית מן העולה ומן האימורים בחוץ חייב". (54) מנחת כהנים ומנחת כהן משיח ומנחת נסכים. אבל שאר המנחות - נקמצות והשאר נאכל לכהנים. (55) היין והמים. (56) בגמרא שם קי. "איבעיא להו חיסרון דחוץ (הוציאו שלם וחסר בחוץ) שמיה חיסרון או לא שמיה חיסרון", ולא נפשטה.

7 י. הֶעֱלָה אֶבֶר שְׁאִין בּוֹ פְּזִית בֶּשֶׂר וְהָיָה הָעֶצֶם
8 מְשֻׁלְּמוֹ לְכַזִּית - חֵיב, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְחַבֵּר⁵⁷. הָיָה
9 מְלַח מְשֻׁלְּמוֹ לְכַזִּית - הָרִי זֶה סָפֵק, לְפִיכָף אֵינוֹ
10 לֹקָה⁵⁸. וְעוֹלָה וְאֻמּוּרֵיהָ מִצְטָרְפִין לְכַזִּית⁵⁹.

(57) שם קז: "איתמר המעלה ואין בו כזית ועצם משלימו לכזית, ר' יוחנן אומר חייב וריש לקיש אמר פטור. ר' יוחנן אמר חייב חיבורי עולין (=הקריבים על המזבח) כעולין וכו', ופסק כר' יוחנן. (58) שם: "בעי רבא המעלה ראש בן יונה שאין בו כזית ומלח משלימו לכזית מהו וכו', תיקו". (59) שם קט. במשנה: "המעלה כזית מן העולה ומן האימורים בחוץ חייב", שהרי כולה כליל (רש"י שם).

11 יא. הֶעֱלָה וְחֹזֵר וְהֶעֱלָה - חֵיב עַל פֶּל אֶבֶר וְאֶבֶר⁶⁰.
12 זֶרֶק הַדָּם וְהֶעֱלָה הָאֵיבָרִים - חֵיב שְׁתֵּים⁶¹, שֶׁהָרִי
13 חָלַק הַתְּנוּבָה בֵּין מַעֲלָה לַעֲוֹשָׁה; שֶׁהָרִי נֶאֱמַר: אֲשֶׁר
14 יַעֲלֶה עָלָה, וְנֶאֱמַר: לַעֲשׂוֹת אֹתוֹ. הֶעֱלָה אֶבֶר חֶסֶר
15 - פְּטוּר⁶²; שְׁנֶאֱמַר: לַעֲשׂוֹת אֹתוֹ - עַל הַשָּׁלֶם הוּא
16 חֵיב.

(60) במשנה שם קח. העלה וחזר והעלה וחזר והעלה, חייב על כל עלייה דברי ר' שמעון. ר' יוסי אומר אינו חייב אלא אחת, ואמר ר' יוחנן (שם קח:) כי לא נחלקו אלא באבר אחד, אבל בארבעה וחמשה אברים - לדברי הכל חייב על כל אבר ואבר. (61) בגמרא שם קז: "אמר ר' אבהו וכו' זרק והעלה לדברי ר' ישמעאל חייב שתיים, לדברי רבי עקיבא אינו חייב אלא אחת, אביי אמר אפילו לדברי רבי עקיבא חייב שתיים, להכי פלגינהו קרא (דברים יב, יד) שם תעלה ושם תעשה". (62) כרבי יוסי לפי פירושו של ר' יוחנן (שם קח:) בחוץ חייב ומר סבר (ר"י) פטור.

19 לְהוֹסִיף שְׁנֵי כָּבָשִׁים עוֹלוֹת בְּשֶׁפֶת. ט) לַעֲשׂוֹת לָחֶם
20 הַפָּנִים. י) מוֹסֵף רֹאשִׁי חֲדָשִׁים. יא) מוֹסֵף הַפֶּסַח.
21 יב) לְהַקְרִיב עֹמֶר הַתְּנוּפָה. יג) מוֹסֵף עֲצֶרֶת. יד)
22 לְהַבִּיא שְׁתֵּי הַלֶּחֶם עִם הַקֶּרְבָּנוֹת הַבָּאוֹת בְּגִלְל
23 הַלֶּחֶם בְּיוֹם עֲצֶרֶת. טו) מוֹסֵף רֹאשׁ הַשָּׁנָה. טז)
24 מוֹסֵף יוֹם צוֹם. יז) מוֹסֵף הַחֵג. יח) מוֹסֵף שְׁמִינִי
25 עֲצֶרֶת. יט) לְסַפֵּר כָּל אִישׁ אִישׁ שְׁבַעַה שְׁבוּעוֹת
26 מִיוֹם הַקֶּרֶבֶת הָעֹמֶר.

27 וּבְאֹר מִצּוֹת אֵלּוּ בַּפָּרָקִים אֵלּוּ:

28 פָּרָק רִאשׁוֹן

1) תתבאר בו מצות הקרבת שני תמידים בכל יום, ואימתי זמן הקרבתם.

29 א. מִצְוַת עֲשֵׂה: לְהַקְרִיב שְׁנֵי כָּבָשִׁים עוֹלוֹת בְּכָל
30 יוֹם³, וְהֵם הַנִּקְרָאִים תְּמִידִין, אֶחָד בַּבֶּקֶר⁴ וְאֶחָד בֵּין
31 הָעֲרִפִּים⁵; שְׁנָאֻמֶּר: שְׁנֵים לַיּוֹם עֲלֵה תְּמִיד וְגוֹמֵר⁶.

2) יש אומרים שמברכין על מצוה זו (מעשה רוקח). וראה במשנה-למלך מעשה הקרבנות פ"א הלכה א. (ועיין רש"י עירובין נ. ד"ה והרי מעשר). 3) ראה בספר המצוות, עשה לט. 4) ראה להלן הלכה ב, אימתי זמן שחיתתו. 5) ראה להלן הלכה ג, זמן שחיתתו. 6) "את הכבש אחד תעשה בבוקר ואת הכבש השני תעשה בין הערבים" (שם, ד).

32 ב. וְאִימָתִי זֶמֶן שְׁחִיטָתָן? שֶׁל בֶּקֶר שׁוֹחֲטִין אוֹתוֹ
33 קֹדֶם שֶׁתַּעֲלֶה הַחֲמָה, מִשְׁאֵאוֹר פָּנֵי כָּל מִזְרָח⁷. וּפַעַם
34 אַחַת דְּחָקָה הַשָּׁעָה אֶת הַצִּבּוֹר בְּבֵית שְׁנֵי⁸, וְהַקְרִיבוּ
35 תְּמִיד שֶׁל שָׁחַר בְּאַרְבַּע שָׁעוֹת בַּיּוֹם.

7) כמתיא בן שמואל (יומא כח. ותמיד ל). שאומר - "האיר פני כל המזרח עד שהוא בחברון, והוא אומר הן", "כלומר, שיאיר כל המזרח לא שיתחיל האור בנקודה ממנו, ולפיכך אומרים לו העומדים בקרקע העזרה, הגיע האור לפי ראות עיניך עד חברון אמר להם הין, ואז שוחטין התמיד וכו' וכבר הקדמנו וכו' שהלכה כרבי מתיא בן שמואל" (פירוש המשנה בתמיד). אבל לפני כן השחיטה פסולה, שהרי אין שוחטין זבחים אלא ביום (ראה למעלה שם פ"ד ה"א ובמגילה כ:). ומשום "זריזין מקדימין למצוות" (ראה פסחים ד). - היו מקריבין אותו מיד עם הגיע הזמן הכשר. 8) ראה עדיות פ"ו משנה א "רבי יהודה בן בבא העיד חמשה דברים, שממאנים את הקטנות וכו' ועל תמיד של שחר שקרב בארבע שעות", וזה היה "בימי מלכות יון, שהיו משלשלים להם שתי קופות של זהב והעלו להם שני טליים. פעם אחת שלשלו להם שתי קופות של זהב, והיו מעלין להם שני גדיים, באותה שעה האיר הקב"ה את עיניהם ומצאו שני טליים מבוקרים בלשכת הטלאים, על אותה שעה העיד ר' יודה בר בבא על תמיד של שחר שקרב בארבע שעות" (ירושלמי ברכות פ"ד הלכה א, ועיין בפירוש המשנה בעדיות שם).

36 ג. תְּמִיד שֶׁל בֵּין הָעֲרִפִּים שׁוֹחֲטִין אוֹתוֹ מִשְׁאֵאֲרִיף
37 הַצֵּל וְרֹאֶה לְכָל שְׁאֵאֲרִיף⁹, וְהוּא מִשֵּׁשׁ וּמִחֻצָּה¹⁰

ולא כר' אליעזר הסובר כי מכיוון ששניהם מעכבים זה את זה - אינו חייב עד שיקריב שניהם. (77) וגם ר' אליעזר מודה בזה.

1 טו. מִי שֶׁשָּׁחַט קֶדְשִׁים בְּזֶמֶן הַזֶּה וְהַעֲלָם חוּץ
2 לַעֲזָרָה⁷⁸ - חַיִּב, מִפְּנֵי שֶׁהוּא רֹאֵי לְקָרֵב בְּפָנִים;
3 שְׁהָרִי מִתֵּר לְהַקְרִיב אֵף עַל פִּי שְׁאִין בֵּית, מִפְּנֵי
4 שֶׁקִּדְּשָׁה רִאשׁוֹנָה קִדְּשָׁה לְשִׁעְתָּהּ וְקִדְּשָׁה לְעִתִּיד
5 לְבֹא.

78) כרבי יוחנן בזבחים קז: ושם אמרו: "המעלה בזמן הזה, רבי יוחנן אמר חייב - קדושה ראשונה קידשה לשעתה וקידשה לעתיד לבוא". ולא נזכרה שחיטה בחוץ, אלא העלאה בלבד, וכתבו התוספות (שם נט. דיבור המתחיל עד) שעל שחיטה פטור, לפי שאינו ראוי לפתח אהל מועד, שהרי אין מקריבין אלא אם יש מזבח, ואם כן מה שכתב רבינו "מי ששחט" אין כוונתו לחייבו גם על השחיטה, אלא כתב כן, לפי שכן הוא הדרך: לשחוט ולהקריב, שהרי אי אפשר להקריב מחיים, ועיין משנה למלך.

6 טז. הַשּׁוֹחֵט קֶדְשֵׁי נִכְרִים⁷⁹ בַּחוּץ - חַיִּב. וְכֵן
7 הַמַּעֲלֶה אוֹתָן בַּחוּץ⁸⁰. וְהַנִּקְרִים מִתֵּרִין לְהַקְרִיב
8 עוֹלוֹת לְשֵׁם בְּכָל מְקוֹם⁸¹. וְהוּא שֶׁיִּקְרִיבוּ בַּמָּה
9 שִׁיבּוֹנָה⁸². וְאִסּוּר לְסִיעוּץ⁸³ וְלַעֲשׂוֹת שְׁלִיחוּתָן⁸⁴, שְׁהָרִי
10 נֶאֱסַר עָלֵינוּ לְהַקְרִיב בַּחוּץ. וּמִתֵּר לְהוֹרוֹת לָחֶם
11 וּלְלַמֶּדֶם הֵיאָף וְיִקְרִיבוּ⁸⁵ לְשֵׁם הָאֵל בְּרוּף הוּא.

79) כי מקבלים מהגויים עולות להקריבן למזבח. 80) חייב, שהרי הושוו העלאה ושחיטה. 81) ברייתא שם קטז: "דבר אל בני ישראל (ויקרא יז, ב), בני ישראל מצווין על שחוטין חוץ ואין הגויים מצווין על שחוטין חוץ". 82) שם בברייתא: "לפיכך כל אחד ואחד בונה במה לעצמו ומקריב עליה כל מה שירצה". וראה שם קח: ולמעלה הלכה א, כי אין העלאה בלא בנין, שנאמר (בראשית ח, כ) "ויבן נח מזבח לה'". 83) שם: "אמר רב יעקב בר אחא אמר רב אסי אסור לסייען ולעשות שליחותן". 84) אף בעבודה כזו שאין חייבים עליה בחוץ (תוספות שם דיבור המתחיל אסור). 85) שם: "אמר רבה ולאוריניהו שרי". סליקו להו הלכות מעשה הקרבנות פסיעתא דשמיא

יום ש"ק כ"ז שבט ה'תשע"ט

הַלְכוֹת תְּמִידִין וּמוֹסְפִין

12 יֵשׁ בְּכָלֶלן תַּשֵּׁעַ עֲשֶׂרָה מִצְוֹת. שְׁמוֹנֶה עֲשֶׂרָה מִצְוֹת
13 עֲשֵׂה, וְאַחַת מִצְוַת לֹא תַעֲשֶׂה, וְזֶה הוּא פְּרָטִין: (א)
14 לְהַקְרִיב שְׁנֵי כָּבָשִׁים בְּכָל יוֹם עוֹלוֹת. (ב) לְהַדְלִיק
15 אֵשׁ עַל הַמִּזְבֵּחַ בְּכָל יוֹם. (ג) שְׁלֹא לְכַבּוֹתָהּ. (ד)
16 לְהָרִים אֶת הַדָּשָׁן בְּכָל יוֹם. (ה) לְהַקְטִיר קֶטֶרֶת בְּכָל
17 יוֹם. (ו) לְהַדְלִיק גִּירוֹת בְּכָל יוֹם. (ז) שֶׁיִּקְרִיב פֶּהֶן
18 גְּדוֹל מִנְחָה בְּכָל יוֹם, וְהִיא הַנִּקְרָאת חֲבֵתִין. (ח)

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – יום ש"ק כ"ז שבט – ספר עבודה – הל' תמידין ומוספין קצה

מתוך מהדורות וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

מצוותו דתמיד משינטו צללי ערב וכו' הילכך בשאר ימות השנה דאיכא נדרים ונדרבות, דרחמנא אמר (ויקרא ו, ה) והקטיר עליה (= על תמיד של שחר) חלבי השלמים, ואמר מר (שם נט:) עליה השלם כל הקרבנות כולם, מאחרין ליה תרתי שעי, ועבדינן ליה בשמונה ומחצה". (14) להלן לגבי "אחר תמיד של בין הערביים", כתב "ולא שוחטין". וכאן דקדק וכתב "שאסור להקריב", שלגבי "קודם תמיד של שחר" לא נאסרה שחיטה שאינה עבודה, אבל אחר תמיד של שחר – אסור גם לשחוט, לפי שלא יוכל לזרוק, ויבוא לדידי פסול (משנה למלך). (15) שם נח: "תנו רבנן, מנין שלא יהא דבר קודם לתמיד של שחר, תלמוד-לומר (ויקרא שם) וערך עליה (= על תמיד של שחר) העולה. מאי תלמודא, אמר רבא, העולה עולה ראשונה". ואין זה טעם למה שכתב כאן, שמאחרים אותו, אלא למה שכתב למעלה (הלכה ב) שמקדימים לשחטו משיאור פני כל המזרח (מעשה רוקח). (16) שם בפסחים: "ומנין שאין דבר קרב אחר תמיד של בין הערביים, תלמוד-לומר (שם) והקטיר עליה חלבי השלמים, עליה (= על תמיד של שחר) השלם כל הקרבנות כולן". (17) צ"ל "מערב פסח לבדו", וזה מוסב למה שאמר למעלה, שמאחרים את התמיד עד שמונה שעות ומחצה, ועל זה אמר שבערב פסח אינו כן, אלא מקדימים את התמיד (כדלהלן הלכה ה), לפי שאין שוחטים את הפסח אלא אחר התמיד (להלן שם). ואם ישחטו התמיד בשמונה ומחצה ויקריבוהו בתשע ומחצה, לא יספיקו כל ישראל לעשות פסחיהם (הר המוריה). וראה בלחם-משנה ובצל"ח לפסחים נט.).

- ד. אין שוחטין את הפסח אלא אחר תמיד של בין הערביים.¹⁸ וכן מחסרי כפופים¹⁹ מקריבין פפרתן אחר תמיד של בין הערביים ביום ארבעה עשר²⁰, כד' שיהיו טהורין לאכל פסחיהן לערב.

(18) פסחים נח. במשנה. ובברייתא שם נח: נט. "תמיד קודם לפסח וכו', יאחר דבר שנאמר בו בערב ("תזבח את הפסח בערב", דברים טז, ו) ובין הערבים (שמות יב, ו), לדבר שלא נאמר בו ערב אלא בין הערבים (במדבר כח, ד) בלבד". (19) הזב, הזבה, היולדת והמצורע. שכל אחד מהן אע"פ שטהר מטומאתו וטבל והעריב שמשו, עדיין הוא חסר ולא גמרה טהרתו כדי לאכול בקדשים, עד שיביא קרבנו, וקודם שיביא כפרתו אסור הוא לאכול בקדשים" (פ"א מהלכות מחוסרי כפרה הלכה א). וכגון ששכחו ביום השמיני להביא קרבנם עד שהקריבו התמיד של בין הערביים. (20) כתנא-קמא בברייתא שם נט. כי רק ביום ארבעה עשר בניסן הותר למחוסר כפרה להקריב קרבנו לאחר הקרבת תמיד של בין הערביים, שמצות-עשה של קרבן פסח (שאי-אפשר להביאו אלא לאחר שיביא כפרתו) שיש בה כרת דוחה את העשה של השלמה (=עליה השלם, ראה למעלה הלכה ג) שאין בה כרת. אבל בשאר ימות השנה, שאין שם כרת, אינו מקריב לאחר תמיד של בין הערביים.

- ה. ערבי פסחים, בין בחל בין בשבת, היה התמיד נשחט בשבע ומחצה וקרב בשמונה ומחצה²¹, כד' פרי

ומעלה, עד סוף היום¹¹. ולא היו שוחטין אותו בכל יום אלא בשמונה שעות ומחצה, וקרב בתשע ומחצה¹². ולמה מאחרין אותו שתי שעות אחר תחילת זמן שחיטתו? מפני הקרבנות של יחידים או של צבור¹³. לפי שאסור להקריב¹⁴ קרבן קלל קדם תמיד של שחר¹⁵, ולא שוחטין קרבן אחר תמיד של בין הערביים¹⁶; חוץ מקרבן פסח לבדו¹⁷, שאי אפשר שיקריבו כל ישראל פסחיהן בשתי שעות.

~ נקודות משיחות קודש ~

"ולמה מאחרין אותו (את תמיד של בין הערביים) שתי שעות אחר תחילת זמן שחיטתו, מפני קרבנות של יחידים או של ציבור".

והנה מאיחור זמן התמיד, ישנו לימוד הוראה עד כמה יש להתחשב במצבו של כל אחד ואחד מישראל ואפילו יחיד, שהרי בסיבת האיחור כתב הרמב"ם שהוא מפני הקרבנות של יחידים או של ציבור, והקדים יחידים לציבור, שכן רוב הקרבנות שבגללם נדחה התמיד הם של יחידים, כי לקרבנות הציבור יש זמנים קבועים, והגע בעצמן עד כמה גדלה מעלתו של כל יחודי יחיד, שבשבילו דוחים את קרבן התמיד של בין הערביים, שעניינו לכפר על כל העוונות שנעשו במהלך היום, ובו תלויה כפרת כלל בני ישראל, אעפ"כ כיון שאדם יחיד עלול לאחר בהבאת קרבנו במשך שעה אחת, דוחים את קרבן התמיד כל יום ויום במשך שעותיים כדי להבטיח שהיחיד לא יאחר להקריב את קרבנו.

ומה שאין זה שייך בקרבן פסח "חוץ מקרבן פסח לבדו", יש לבאר בפנימיות העניינים שהרי עניינו של הפסח הוא קפיצה ודילוג, היינו עבודת התשובה למעלה מוסדר והדרגה, ומובן שבמצב כזה אין החשש "שמא יאחר" כי כללות עניין התשובה הוא ב"שעתא חדא וברגעא חדא".

(על"פ יין מלכות ספר עבודה סימן מ)

(9) שהרי לפני הצהרים, שהמש בצד מזרח, נוטה הצל למערב. ואילו אחר הצהרים, שהמש נוטה למערב, הצל נוטה למזרח. ובאמצע היום אין הצל נוטה לא לכאן ולא לכאן אלא הוא תחתיו של המיצל. ומשעה שהצל מתחיל להאריך, כלומר, שמתחיל לנטות לצד מזרח, ונראה לכל שהאריך אז הוא זמן שחיטת התמיד של בין הערביים. וכן הוא בפסחים נח. "אלא אמר רבא, מצוותו דתמיד משינטו צללי ערב, אי טעמא דאמר קרא בין הערביים, מעידנא דמתחיל שמשא למערב וכו' מוקמינן ליה אדינא בשש ומחצה". וראה רש"י שם ד"ה אלא אמר רבא, וראה גם בפירוש המשנה לרבינו, פסחים שם. (10) ברכות כו: (11) בברכות שם: "ומפני מה אמרו תפלת מנחה עד הערב, שהרי תמיד של בין הערביים קרב והולך עד הערב".

(12) משנה בפסחים שם: "תמיד נשחט בשמונה ומחצה, וקרב בתשעה ומחצה". (13) שם בגמרא: "אמר רבא,

(37) כלומר, תמיד של ערב שבת שלא נקרב בערב שבת - אסור להקריבו בשבת. (38) החלבים של הקרבנות שהקריבו בשבת. (39) ראה שבת כד: קיד. ופסחים נט: (40) שבת קיד: כרבי עקיבא, ולא כרבי ישמעאל. והמדובר כשחל יום הכיפורים ביום א' בשבת, ובזמן שמקדשים על פי הראיה, כמפורש בפ"ח מהלכות עירובין הלכה י. (41) שם: "רבי עקיבא אומר, עולת שבת בשבתו, לימד על חלבי שבת שקרבים ביום-טוב. יכול אף ביום הכיפורים, תלמוד-לומר בשבתו", ומפרש רש"י "וי"ו מיעוטא הוא, בשבתו ולא בשבת אחרת". (42) שבת כד: ופסחים נט: "אביי אמר, אמר קרא (שם) "עולת שבת בשבתו, ולא עולת חול בשבת, ולא עולת חול ביום-טוב".

ח. ארבעה עשר⁴³ שחל להיות בשבת - מקטירין²⁰ חלבי הפסחים בלילי יום טוב, מפני שהם כחלבי שבת⁴⁴.

(43) בניסן. (44) פסחים נט: וכן כתב גם בפ"א מהלכות קרבן פסח הלכה ח: "מקטירין חלבי פסחים כל הלילה וכו' כשחל ארבעה עשר להיות בשבת, שהרי חלבי שבת קרבים ביום-טוב, אבל אם חל ארבעה עשר להיות בחול, אין מקטירין חלבי חול ביום-טוב".

ט. אין פוחתין⁴⁵ מששה טלאים⁴⁶ המבקרין⁴⁷ בלשפת הטלאים⁴⁸ שבמקדש. ויהיו מוכנים קדם יום הקרבה בארבעה ימים⁴⁹. ואף על פי שהיו מבקרין אותו מתחלה, לא היו שוחטין את התמיד עד שבבקרין אותו שניה קדם שחיטה לאור האבוקות⁵⁰. ומשקין אותו מים בכוס של זהב⁵¹, כדי שיהיה נוח להפשט⁵².

(45) משנה בערכין יג. (46) לצורך התמידים. (47) "ר"ל שבקרו אותן ופשפשו במומין להכין אותן לשחיטה" (רבינו בפירוש המשנה שם). (48) ארבע לשכות היו בבית המוקד, ואחת מהן לשכת הטלאים (פ"ה מהלכות בית הבחירה הלכה י). (49) כי התמיד טעון ביקור ארבעה ימים קודם השחיטה, שנאמר בתמיד (במדבר כח, ב) "תשמרו להקריב לי במועד", ונאמר בפסח (שמות יב, ו) "והיה לכם למשמרת עד ארבעה עשר יום לחודש", מה להלן טעון ביקור ארבעה ימים קודם שחיטה, אף כאן טעון ביקור ארבעה ימים קודם שחיטה (ברייטא שם). וראה בפירוש המשנה שם שנראה מסוף דבריו כי צריך ארבעה ימים מלבד יום השחיטה (הר המוריה, ועיין לחם-משנה). (50) משנה בתמיד ל: (51) במשנה תמיד שם. "והיו משקין אותו בכוס של זהב, להראות עשירות ויכולת (כי) אין עניות במקום עשירות" (רבינו בפירוש המשנה שם). (52) כן כתב גם בפירוש המשנה שם: "לפי שזה ממהר להפשטו כמו שנתבאר בביצה" (דף מ. במשנה: "משקין ושוחטין את הבייתות", ובגמרא שם "משום סירכא דמשכא", כלומר, שתהא נוחה להפשטה (רש"י שם). אבל בפירוש המשנה לביצה שם, כתב רבינו: "כי ההשקאה קודם שחיטה יתיר ריאתה. ואם יש שם סירכא חלושה, נשמטת ונכרתת". וראה בהר המוריה כאן).

1 שיהיה להם פנאי לשחט פסחיהם²². ואם חל ערב
2 פסח להיות ערב שבת - היו שוחטין אותו בשש
3 ומחצה²³. בתחלת זמנו²⁴, וקרוב בשבע ומחצה, כדי
4 שיהיה להם רוח לצלות קדם שיפגס שבת²⁵.

(21) שם נח. במשנה. (22) שם בגמרא. (23) משנה שם. (24) ראה למעלה הלכה ג. (25) שם בגמרא: "חל ערב פסח להיות ערב שבת, דאיכא נמי צלייתו דלא דחי שבת, מוקמינן ליה אדיניה בשש ומחצה".

5 ו. אף על פי שאין שוחטין אחר תמיד של בין
6 הערבים²⁷ מקטירין כל דבר הראוי להקטרה כל
7 היום²⁸. ומקטירין איברי עולות והאמורין²⁹ עד חצי
8 הלילה, כמו שבארנו במעשה הקרבנות³⁰. ואיברין
9 ואמורין שלא נתאכלו³¹, בין מן התמיד בין משאר
10 הקרבנות - מהפסחין בהן כל הלילה עד הבקר³²;
11 שנאמר: כל הלילה עד הבקר.

(26) בדפוסים חדשים, מתחילה כאן הלכה ו, אבל בדפוס רומי אין כאן סימן הפסק. ונראה שהמלים "אע"פ שאין שוחטין אחר תמיד של בין הערבים" שייכות להלכה ה. וזה פירושו: "אע"פ שאין שוחטין וכו' בין הערביים, ואם כן אם מקדימים התמיד לשש ומחצה לא יוכלו לשחוט אחריו נדרים ונדרות (ראה למעלה הלכה ג) - לא התחשבו בזה, בכדי לתת שהות לצלות הפסח קודם השבת (הר המוריה, וראה להלן). (27) כאן מתחילה הלכה ו. וכן נכון. שהרי לפי הנוסחא שלנו יוצא שבהקטרה אין 'עשה' של השלמה, וזה לא יתכן, שהרי כל עיקר הפסוק אינו אלא בהקטרה, שנאמר "והקטיר עליה חלבי השלמים", וכן כתבו התוספות במנחות מט: . וראה בהר המוריה. (28) היינו לאחר שהקטירו התמיד, שאם לא כן, ישנה ה'עשה' של השלמה, ראה למעלה. (29) שמן הדין מעלין אותן כל הלילה, ראה בפ"ד מהלכות מעשה הקרבנות הלכה ב. (30) שם: "כדי להרחיק מן הפשיעה". (31) כלומר, לא נשרפו באש. (32) עיין יומא כ. כ: וכיון שכבר היו על המזבח מלפני חצות, לא גזרו עליהם חכמים אחר חצות.

12 ז. איברים של תמיד דוחין את הטמא³³, ואין דוחין
13 את השבת³⁴. אלא בערב שבת בלבד³⁵ מקטירין
14 איברי תמיד של ערב שבת. שהתמיד - תחלתו דוחה
15 שבת³⁶, וסופו אינו דוחה³⁷. חלבי שבת³⁸ קרבים
16 בלילי יום טוב, אם חל יום טוב להיות במוצאי
17 שבת³⁹, אבל אין קרבים בלילי יום הפסחים⁴⁰;
18 שנאמר: עלת שבת בשבתו - ולא עולת שבת זו
19 בשבת אחרת⁴¹, ולא עולת חל ביום טוב⁴².

(33) כרבא לדעת רב הונא (יומא מו.), שכיון שנעשה בטומאה, אף הקטרתו דוחה את הטומאה (שם מו:). (34) כלומר, איברי התמיד של ערב שבת אין מקריבין אותן בליל שבת, שכיון שתחילתו לא דחה את השבת, שהרי נעשה בערב שבת, גם הקטרתו אינה דוחה את השבת (יומא שם לדעת רבא). (35) כלומר, ולא בליל שבת. (36) כלומר, תמיד של שבת נשחט בשבת ונקרב בשבת.

עשרים וארבע אמה, ושם שוחטין את הקדשים". ושחטוהו על הטבעת השניה ולא על הטבעת הראשונה, מפני שמעולם לא יצאה חמה בקרן צפונית מזרחית, ולא שקעה בקרן מערבית צפונית (עירובין נו). לפיכך, כשם שהחמה מופלגת קצת מהקרנות בזריחתה ובשקיעתה, כך מפליגין שחיטת התמיד מקרנות של צפון המזבח (רז"ה ביומא סב: וראה בתפארת ישראל לתמיד שם). (61) גם זה שם בתמיד, אבל בספרי פנחס (לבמדבר כ, ג), אמרו להיפך, כי תמיד של שחר נשחט על קרן צפונית מזרחית, ואילו תמיד של בין הערביים נשחט על קרן צפונית מערבית. (62) בגמ' תמיד לא: על דברי במשנה: "מנא הני מילי, אמר רב חסדא, דאמר קרא (במדבר שם) שנים ליום, כנגד היום (=נגד השמש, "כמו שנאמר ביחזקאל ל, יח, ובתחפנחס חשך היום" – רבינו בפי"מ תמיד שם), תניא נמי הכי, שנים ליום כנגד היום, אתה אומר נגד היום או אינו אלא חובת היום, כשהוא אומר (במדבר שם ד) את הכבש אחד תעשה בבוקר, ואת הכבש השני תעשה בין הערביים, הרי חובת היום אמור. הא מה אני מקיים שנים ליום, נגד היום. הא כיצד, תמיד של שחר היה נשחט על קרן צפונית מערבית (שבבוקר החמה זורחת ממזרח וכוותלי המזרח מאפילים, לכך היה צריך להרחיק מן המזרח למערב) על טבעת שניה. ושל בין הערביים היה נשחט על קרן צפונית מזרחית על טבעת שניה (שבערב חמה בצד מערב וכוותלי מערב מאפילין, לכך צריך להרחיק מן המערב למזרח שיהיה נגד השמש).

- יב. טעו או שגגו, אָפְלוּ הַזִּידוֹ, וְלֹא הִקְרִיבוּ תָמִיד
שָׁל שֶׁחַר - יִקְרִיבוּ תָמִיד שָׁל בֵּין הָעֶרְבִים⁶³. בָּמָה
דְּבָרִים אֲמֹרִים? בְּשִׁנְתִּיחָהּ הַמִּזְבֵּחַ; אֲבָל הִיא מִזְבֵּחַ
חֹדֶשׁ שְׁעֵדִין לֹא קָרַב עָלָיו כָּלוּם - לֹא יִקְרִיבוּ עָלָיו
תַּחֲלָה בֵּין הָעֶרְבִים⁶⁴; שְׂאִין מִחֻנְכֵּין מִזְבֵּחַ הָעוֹלָה
אֲלֵא בְּתָמִיד שָׁל שֶׁחַר⁶⁵.

(63) מנחות מט. במשנה וכדעת תנא-קמא, ולא כר' שמעון האומר שאלו שהזידו אינם יכולים להקריב בערב. (64) מנחות נ. גם לדעת תנא-קמא של ר' שמעון, שאף הוא לא נחלק אלא בשנתחנך המזבח (שם). (65) משנה במנחות שם.

- י. כְּמַעֲשֵׂה תָמִיד שָׁל שֶׁחַר, כִּף מַעֲשֵׂה תָמִיד שָׁל בֵּין הָעֶרְבִים⁵³. וְהַכֵּל כְּמַעֲשֵׂה הָעוֹלָה שֶׁכְּתִבְנוּ בְּמַעֲשֵׂה הַקְּרָבָנוֹת⁵⁴. וְלֹא הָיוּ כּוֹפְתִין אֶת הַטֹּהֶלֶת⁵⁵, שְׁלֹא יִחָקוּ אֶת הַמִּינִין⁵⁶, אֲלֵא אוֹחֲזִין יָדָיו וְרֹגְלָיו בִּידֵיהֶן⁵⁷. וְכִף הִיתָה עֲקִידָתוֹ: רֹאשׁוֹ לְדָרוֹם⁵⁸ וּפָנָיו לְמַעְרָב⁵⁹.

(53) כן פשוט בכמה מקומות (הר המוריה). שהרי נאמר (במדבר שם, ד) את הכבש אחד תעשה בבוקר, ואת הכבש השני תעשה בין הערביים – משמע ששניהם שווים (קרית ספר). (54) בפ"ו. שהרי נאמר בה "עולת תמיד" (קרית ספר). וכן מבואר בפ"ד תמיד, ודלא כר' שמעון איש המצפה (יומא יד:), שהיה משנה זוריקת דם התמיד מבזריקת העולה (אור שמח). (55) משנה תמיד שם. (56) בגמרא תמיד לא: "רב הונא ורב חסדא: חד אמר משום ביוון קדשים, וחד אמר משום דמהלך בחוקי העמים" (כן הוא לפנינו, אבל רבינו גרס "בחוקי המינים", וכן הביא הכסף-משנה). (57) בגמ' שם "תנא, יד ורגל כעקידת יצחק בן אברהם". וכתב המפרש שם (וכן הסמ"ג עשין קצב, וכו"ה ברבינו גרשום ובפי' הראב"ד) שלא כפתו אותו ארבע רגלים, אלא יד ורגל בלבד. אבל רבינו מפרש שלא היו כופתין אותו וכו' אבל היו אוֹחֲזִין יָדוֹ וְרֹגְלוֹ בלבד, והוא מה שאמרו עקידת יד ורגל כיצחק בן אברהם (פירוש המשנה שם, וכן כוונתו כאן) וכן נראה מלשון המשנה (תמיד שם) "מי שזכו באברים אוֹחֲזִים בו" ('תוספות יום טוב' שם). (58) לדרום המזבח. תמיד שם במשנה. וכן הוא ביומא לו: במשנה. ואמרו בגמרא (שם לז.) כי לא העמידוהו כשזנבו למזרח וראשו למערב, שמא ירביץ גללים לצד המזבח. (59) לפי שנאמר (ויקרא א, יא) ושחט אותו לפני ה' (המפרש בתמיד שם).

- יא. תָּמִיד שָׁל שֶׁחַר הִיא נִשְׁחָט עַל קֶרֶן צְפוֹנִית מַעְרָבִית שָׁל בֵּית הַמִּטְבָּחִים עַל טַבַּעַת שְׁנִיָּה⁶⁰; וְשָׁל בֵּין הָעֶרְבִים - עַל קֶרֶן צְפוֹנִית מְזָרְחִית מִמָּנָה עַל טַבַּעַת שְׁנִיָּה⁶¹, כְּדִי שִׁיְהִיָּה כְּנֶגֶד הַשֶּׁמֶשׁ⁶². דְּבָרֵי קִבְלָה הֵן, שִׁיְהִיוּ נִשְׁחָטִין כְּנֶגֶד הַשֶּׁמֶשׁ.

(60) תמיד פ"ד משנה א. וראה למעלה פ"ה מהלכות בית הבחירה הלכה יד, כי "בצד מקום השולחנות מקום הטבעות

שיעורי רמב"ם ספר המצוות – כ"א-כ"ז שבט תשע"ט

יום ראשון כ"א שבט ה'תשע"ט

מצות עשה כא.

- שֶׁהִזְכִּירוּ בַּסְּפָרָא (קדושים): "אֵיזָה הוּא מוֹרָא? לֹא יִכְנָס לְהַר הַבַּיִת בְּמַקְלוֹ וּבְמַנְעָלוֹ וּבְאֶפְנֵדוֹ (בגד שלובש אדם על גופו כדי שיספוג הזיעה, ואין דרך ללבושו בלי מלבוש עליון) וּבְאַבְקָא שֶׁעַל רֹגְלָיו וְלֹא יַעֲשֶׂנוּ קִפְּנִדְרִיא (מעבר, לקצר הדרך), וְיִקְרָה מִקְלִי-נְחֹמֶר" (— ודאי שאסור). וְכַבֵּר נִתְבָּאֵר בְּכַמָּה מְקוֹמוֹת בַּתְּלֻמוֹד, שֶׁאֲסוּר בְּהַחֲלֵט לְשִׁבֵּת

- 17 הַמִּצְוָה הַכ"א — הַצּוּרִי שֶׁנִּצְטָוִינֵינוּ לִירָאָה מִן הַמִּקְדָּשׁ
18 הִנֵּה מְאֹד מְאֹד, עַד שֶׁנִּקְבַּע לוֹ בְּלִבְנוּ מְקוֹם הִירָאָה
19 וְהַפְחָד — וְזוֹ הִיא מוֹרָאָה מְקֻדָּשׁ, וְהוּא אֲמָרוֹ יִתְעַלָּה:
20 "וּמִקְדָּשִׁי תִירָאוּ" (ויקרא יט, ל). וְהַגְדַּרְתָּ יִרְאָה זֶה כְּמוֹ

מאֲחִיו אֲשֶׁר-יִצְקָ עַל-רֹאשׁוֹ שָׁמֶן הַמִּשְׁחָה" (ויקרא כא, י),
 וְכֵן מוֹשְׁחִים בּוֹ מִקְצַת הַמְּלָכִים (כלומר, רק מלכי בית דוד),
 כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּהִלְכוֹת מִצְוָה זוֹ. וְכֵבֶר נִמְשַׁח בּוֹ הַמֶּשֶׁכֶן
 וְכָל-כְּלִי; אֲבָל אֵין מוֹשְׁחִים בּוֹ אֶת-הַכֵּלִים לְדוֹרוֹת, לְפִי
 שֶׁבְּפֹרֹשׁ אֲמָרוֹ בְּסִפְרִי (במדבר ז, א), שֶׁבְּמִשְׁחָתָם שָׁל אֱלֹהִים
 — כְּלוֹמֵר כְּלֵי הַמֶּשֶׁכֶן — הִקְדָּשׁוּ כָל-הַכֵּלִים לְעֵתִיד
 לְבֹא, אָמַר יִתְעַלָּה: "שָׁמֶן מִשְׁחַת-קֹדֶשׁ יִהְיֶה זֶה לִי
 לְדֹרֹתֵיכֶם" (שמות ל, לא). וְכֵבֶר נִתְבָּאֵר דִּינִי מִצְוָה זוֹ
 בְּרִישׁ פְּרָתוֹת (ה).

הַמִּצְוָה הַפ"ג — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהִרְנוּ מִלְעֲשׂוֹת שָׁמֶן
 כְּשָׁמֶן הַמִּשְׁחָה, וְהוּא אֲמָרוֹ יִתְעַלָּה: "וּבְמִתְנַתּוֹ לֹא
 תַעֲשׂוּ כָמֹהוּ" (שם, לב) וְהַעֲוָר עַל לֹא זֶה, אִם הוּא מִזִּיד
 — חֵיב כְּרֵת, כְּמוֹ שֶׁבָּא בְּכַתּוּב: "אִישׁ אֲשֶׁר-יִרְקַח כָּמֹהוּ
 וְכו'" (שם, לג). וְאִם הוּא שׁוֹגֵג — חֵיב חֲטָאת קְבוּעָה.
 וְכֵבֶר נִתְבָּאֵר דִּינִי מִצְוָה זוֹ בְּפָרָק א' מִפְּרָתוֹת (ה).

הַמִּצְוָה הַפ"ד — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהִרְנוּ מִלְמַשֵּׁח בְּשָׁמֶן
 הַמִּשְׁחָה שֶׁעָשָׂה מֹשֶׁה זִילַת כְּהֲנִים גְּדוֹלִים וּמְלָכִים בְּכֹד,
 וְהוּא אֲמָרוֹ יִתְעַלָּה: "עַל-בָּשָׂר אָדָם לֹא יִסָּף" (שם, לב).
 וְכִירוֹ, שֶׁהִנְמִשַּׁח בּוֹ בְּמִזִּיד — חֵיב כְּרֵת, אָמַר: "וְאֲשֶׁר
 יִתֵּן מִמֶּנּוּ עַל-זֶר וְנִכְרַת" (שם); וְאִם הוּא שׁוֹגֵג — חֵיב
 חֲטָאת קְבוּעָה. וְכֵבֶר נִתְבָּאֵר גַּם דִּינִי מִצְוָה זוֹ בְּרִישׁ
 פְּרָתוֹת (ה).

יום שלישי כ"ג שבט ה'תשע"ט

מצות לא תעשה פה. פב.

מצות עשה לד. מצות לא תעשה פו.

הַמִּצְוָה הַפ"ה — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהִרְנוּ מִלְעֲשׂוֹת מְגֻמָּר
 (בשמים של עשן) בְּמִתְנַתּוֹ (כדוגמה) הַקְטָרֶת, כְּלוֹמֵר:
 שִׁיְהִי אוֹתָן סִמְמָנִי תַעֲרַכְתּוּ וּבִיחֹס אוֹתָן הַמִּדּוֹת וְיִתְפָּן
 לְהַתְגַּמֵּר (להתבשם) בּוֹ, וְהוּא אֲמָרוֹ יִתְעַלָּה: "וּבְמִתְנַתּוֹ
 לֹא תַעֲשׂוּ לָכֶם" (שמות ל, לו) וּבָאֵר לָנוּ, שֶׁהַעֲוָר וְעוֹשָׂה
 כְּמוֹהָ וְכוּנָתוֹ לְהַרִיחַ תַּמְרוֹתָהּ — חֵיב כְּרֵת, אָמַר: "אִישׁ
 אֲשֶׁר-יַעֲשֶׂה כְּמוֹהָ לְהַרִיחַ בָּהּ וְנִכְרַת מֵעַמִּי" (שם, לח) אִם
 הוּא מִזִּיד; וְאִם הוּא שׁוֹגֵג — מְקָרִיב חֲטָאת קְבוּעָה.
 וְכֵבֶר נִתְבָּאֵר גַּם דִּינִי מִצְוָה זוֹ בְּרִישׁ פְּרָתוֹת (ה).

הַמִּצְוָה הַפ"ב — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהִרְנוּ מִלְהַקְרִיב שׁוֹם
 קָרְבָן בְּמִזְבֵּחַ הַזֶּהָב שֶׁבִּהְיָל, וְהוּא אֲמָרוֹ יִתְעַלָּה: "לֹא-
 תַעֲלֶי עֲלֵיו קְטָרֶת יָרֵחַ וְעֹלָה וּמִנְחָה וְנִסָּף לֹא תִסְכּוּ עָלָיו"
 (שם ט) וְכָל-הַמְקָרִיב בּוֹ אוֹ הַזֹּרֵק עָלָיו זִילַת מֶה שֶׁמִּיּוֹחַד
 לוֹ — לוֹקָה.

הַמִּצְוָה הַל"ד — שְׁנִצְטוּיֵינוּ שִׁישָׂאוּ הַכְּהֲנִים אֶת-
 הָאֲרוֹן עַל כַּתְפֵיהֶם כְּשֶׁנִּצְטָה לְהַעֲבִירוֹ מִמָּקוֹם לְמָקוֹם,
 וְהוּא אֲמָרוֹ יִתְעַלָּה: "כִּי-עֲבַדְתָּ הַקֹּדֶשׁ עֲלֵהֶם בְּכַתֵּף

בְּעֶזְרָה אֲלֵא לְמַלְכֵי בֵּית דָּוִד בְּלִבָּד; וְכָל-זֶה לְפִי שֶׁאָמַר
 יִתְעַלָּה: "וּמִקְדָּשִׁי תִירָאוּ" וְזוֹ חוֹכָה לְעוֹלָם, אֲפִלּוּ בְּזִמְנֵן
 הַזֶּה שֶׁהוּא חָרֵב בְּעֻנּוֹתֵינוּ שָׂרְבוּ. וּלְשׁוֹן סִפְרָא (שם):
 "אֵין לִי אֲלֵא בְּזִמְנֵן שְׁבִית הַמִּקְדָּשׁ קָיָם, בְּזִמְנֵן שֶׁאֵין בֵּית
 הַמִּקְדָּשׁ מִנִּין? תִּלְמוּד לומר: אֶת-שְׁבִיתִי תִשְׁמְרוּ
 וּמִקְדָּשִׁי תִירָאוּ — מִה-שְׁמִירַת שְׁבִית לְעוֹלָם, אִף מוֹרָא
 מִקְדָּשׁ לְעוֹלָם". וְשֵׁם אֲמָרוֹ עוֹד: "לֹא מִן-הַמִּקְדָּשׁ אִתָּהּ
 יָרָא, אֲלֵא מִמִּי שֶׁפָּקֵד עַל הַמִּקְדָּשׁ".

יום שני כ"ב שבט ה'תשע"ט

מצות עשה כב. מצות לא תעשה סז.

מצות עשה לה.

מצות לא תעשה פג. פד.

הַמִּצְוָה הַכ"ב — הַצּוּי שְׁנִצְטוּיֵינוּ לְשַׁמֵּר אֶת-
 הַמִּקְדָּשׁ לְלֶכֶת סְבִיבוֹ תָּמִיד בְּכָל-לֵילָה בְּמִשְׁפָּח כָּל-הַלַּיְלָה
 כְּדִי לְכַבְּדוֹ, וְלִרְוָמּוֹ וּלְגִדְלוֹ, וְהוּא אֲמָרוֹ יִתְעַלָּה לְאַהֲרֹן:
 "וְאַתָּה וּבְנֶיךָ אִתְּךָ לִפְנֵי אֱהֹל הָעֵדֻת" (במדבר יח, ב),
 כְּלוֹמֵר: אַתָּם תִּהְיוּ לִפְנֵי תָּמִיד. וְכֵבֶר נִכְפַּל צּוּי זֶה
 בְּלְשׁוֹן אַחֵר, וְהוּא אֲמָרוֹ: "וְשִׁמְרוּ אֶת-מִשְׁמַרְתָּ אֱהֹל
 מוֹעֵד" (שם, ד). וּלְשׁוֹן סִפְרִי (פרשת קרח שם): "אַתָּה
 וּבְנֶיךָ אִתְּךָ לִפְנֵי אֱהֹל הָעֵדֻת — הַכְּהֲנִים מִבְּפָנִים וְהַלְוִיִּם
 מִבְּחוּץ", כְּלוֹמֵר: לְשִׁמְרָה וְלְהִלִּיכָה סְבִיבוֹ. וּבְמַכְלָתָא
 אֲמָרוּ בְּלְשׁוֹן הַזֶּה: "וְשִׁמְרוּ אֶת-מִשְׁמַרְתָּ אֱהֹל מוֹעֵד —
 אֵין לִי אֲלֵא בְּעֶשֶׂה, מִנִּין בְּלֹא-תַעֲשֶׂה? תִּלְמוּד לומר:
 וּשְׁמִירָתָם אֶת מִשְׁמַרְתָּ הַקֹּדֶשׁ" (שם, ה) הַזֶּה נִתְבָּרַר לָךְ
 שִׁשְׁמִירָתוֹ — מִצְוֹת עֲשֶׂה. וְשֵׁם אֲמָרוֹ: "גִּדְלָה לְמִקְדָּשׁ
 שִׁישׁ עֲלֶיהָ שׁוֹמְרִים. לֹא דוּמָה פְּלִטוּרִין (הִיכַל הַמֶּלֶךְ)
 שִׁישׁ עֲלֶיהָ שׁוֹמְרִין לְפִלְטוּרִין שֶׁאֵין עֲלֶיהָ שׁוֹמְרִין".
 וְיִדְוֵעַ שְׁפִלְטוּרִין — שֵׁם הַהִיכָל רְצוּנוֹ לומר: שֶׁמִּגְדִּילַת
 הַהִיכָל וְרוֹמְמוֹתוֹ, שִׁיְהִי שׁוֹמְרִים קְבוּעִים עָלָיו. וְכֵבֶר
 נִתְבָּאֵר כָּל-דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּפָרָק א' מִפְּרָקֵת תָּמִיד
 וּבְמַסְכַּת מִדּוֹת.

הַמִּצְוָה הַס"ז — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהִרְנוּ מִלְהַשְׁבִּית
 שְׁמִירַת-הַמִּקְדָּשׁ וְלִסֵּב בּוֹ תָּמִיד כָּל-לֵילָה, וְהוּא אֲמָרוֹ:
 "וּשְׁמִירָתָם אֶת מִשְׁמַרְתָּ הַקֹּדֶשׁ" (שם) וְכֵבֶר בָּאֲרָנוּ בְּמִצְוָה
 כ"ב מִמִּצְוֹת עֲשֶׂה, שֶׁשְׁמִירַת הַמִּקְדָּשׁ וְהַסְבִּיב בּוֹ מִצְוֹת
 עֲשֶׂה; וְכֵן נִבְאָר כָּאן, שֶׁבִטּוֹל דְּבָר זֶה — מִצְוֹת לֹא-
 תַעֲשֶׂה, וּלְשׁוֹן הַמַּכְלָתָא: "וְשִׁמְרוּ אֶת-מִשְׁמַרְתָּ אֱהֹל
 מוֹעֵד" (שם, ד), אֵין לִי אֲלֵא בְּעֶשֶׂה, וּמִנִּין בְּלֹא-תַעֲשֶׂה?
 — תִּלְמוּד לומר: "וּשְׁמִירָתָם אֶת מִשְׁמַרְתָּ הַקֹּדֶשׁ" (שם, ה),
 וְכֵבֶר נִתְבָּאֵר דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּרִישׁ תָּמִיד וּמִדּוֹת.

הַמִּצְוָה הַל"ה — הַצּוּי שְׁנִצְטוּיֵינוּ שִׁישָׂאָה לָנוּ שָׁמֶן
 עֲשׂוֹי כְּפִי הַתֹּאמֵר הַמִּיּוֹחַד (שמות ל, כב-כד) מוֹכֵן לְמַשַּׁח
 בּוֹ כָּל-כְּהֵן גְּדוֹל שִׁיתְמַנֶּה, כְּמוֹ שֶׁאָמַר: "וְהַכְהֵן הַגָּדוֹל

המצוה הע"ב — האזהרה שהזהירו הלויים
מלהתעסק בשום עבודה מן העבודות המיוחדות לפהגים,
והפגנים — מלהתעסק בשום עבודה מן העבודות
המיוחדות ללויים, לפי ששתי המשפחות האלה, כלומר:
הפגנים והלויים, לכל-משפחה מהן עבודה מיוחדת
במקדש. לפיכך באה האזהרה מאתו יתעלה לשמירה
יחד, שלא תעבוד אחת בעבודת האחרת — אלא
כל-קבוצה במה שנוצטתה, כמו שאמר: "איש איש
על-עבודתו ואל-משאו" (במדבר ד, יט) ולשון הלואו שבא
בהן הוא אמרו יתעלה על הלויים: "אף אל-כלי המקדש
ואל-המזבח לא יקרבו ולא-ימתו" (שם יח, ג) אחר-כך
חזר לדבר אל הפגנים ואמר: "ולא ימתו גם-הם
גם-אתם" (שם), כלומר: שגם-אתם, כולל אתכם הלאו
הזה. שכמו שהזהירתיים מלהתעסק בעבודתכם. והיא:
כלי המקדש והמזבח, כך אתם מזוהרים מלהתעסק
בעבודתם. ולשון ספרי (פרשת קרח שם): "אל-כלי המקדש
ואל-המזבח לא יקרבו" — אזהרה: "ולא ימתו" —
ענש. אין לי אלא לויים ששנושין ומזוהרין על עבודת
הפגנים; פהגים על עבודת הלויים מניין? — תלמוד
לומר: גם-הם מעבודה לחברתה (המופקד על עבודה
מסוימת, ומשנה עבודתו לאחרת — שגם היא מופקדת על בני
אותו שבט) מניין? — תלמוד לומר: גם-אתם. וכבר בקש
רבי יהושע בן חנניה לסייע את רבי יוחנן בן-גדגדה, אמר
לו: תזור לאחוריה! שכבר אתה מתחייב בנפשו, שאני
מן-השוערים ואתה מן-המשווררים. הנה נתבאר לך
שכל-לוי המתעסק בעבודה שאינה עבודתו המיוחדת לו
— חייב מיתה בידי שמים. וכן הפהגים לא יגשו לעבודת
הלויים, אלא אם עברו אינם במיתה כי אם במלקות.
ובמקלפת: "אף אל-כלי המקדש ואל-המזבח לא יקרבו"
יכול אם נגעו יהיו חייבין? תלמוד לומר: "אף" —
משום עבודה הם חייבין. אין לי אלא הלויים על ידי
הפגנים, הפהגים על-ידי הלויים מניין? תלמוד לומר:
"גם-הם גם-אתם", ושם נאמר: "הלויים על של פהגים
במיתה, ואין הפהגים על של לויים אלא בלא-תעשה".

המצוה הל"ב — הצווי שנוצטונו לגדל זרע אהרן
ולכבדם ולרוממם, וליחס להם מעלת [קדשה ו]כבוד
קודמת וראשונה (לתת להם דין-קדימה) ואפלו יסרבו לך
— לא נשמע להם. כל-זה לשם כבוד לה' יתעלה, ביין
שלקחם לעבודתו והקרבנות קרבנותיו, והוא אמרו:
"וקדשתו כי את-לחם אלהיה הוא מקריב קדש יהיה-לך"
(ויקרא כא, ח). ובא הפרוש (גיטין נט): "וקדשתו" "לכל-
דבר שבקדשה: לפתח ראשון (בתורה), ולכרף ראשון,
ולטול מנה יפה ראשון". וגם לשון ספרא (אמור שם):
"וקדשתו" — "על כרחו"; כלומר, שמצוה זו נצטונו
בה אנחנו ואינה תלויה ברצון הפהג, וכך אמרו: "קדשים
יהיו לאלהיהם" (שם, ו) — "על פהגם"; "ויהיו קדש"

ישאו" (במדבר ז, ט). ואף-על-פי שצווי זה נאמר אז
ללויים, לא היה זה אלא מחמת מעוט מספר הפהגים
באותו הזמן, כי אהרן הוא המתחיל (והכוונה החלה בו
בלבד, ולכן היו הכהנים מעט בראשיתם); אבל לדורות הרי
המצוה חובה על הפהגים, והם הנושאים אותה, כמו
שנתבאר בספר יהושע (ג, ו) ובספר שמואל (שמואל-ב טו,
כט). ובאשר צוה דוד להעביר את-הארון בפעם השניה
אמר בדברי הימים (דברי הימים-א טו, טו): "וישאו בני-
הלויים (והכוונה לכהנים) את ארון האלהים באשר צוה
משה בדרך ה' בכתתם במטות עליהם" (הרי שגם לדורות
צריך לשאת בצורה זו). וכן באשר הזכיר בדברי הימים
(שם כד, יט) חלקת הפהגים לעשרים וארבע משמרות
ואמר אחר-כך: "אלה פקדתם לעבדתם לבוא לבית-ה'
כמשפטם ביד אהרן אביהם באשר צוהו ה' אלהי
ישראל", פשוט חכמים, שהוא רומז על שעבודת הפהגים
היא נשיאת הארון על הפתח, וזהו שצוה ה' אלהי
ישראל. ולשון ספרי (במדבר ז, ט): "כמשפטם וגו' באשר
צוהו ה' אלהי ישראל — היכן צוהו? ולבני קהת לא
נתן וגו' בפתח ישאו". הנה נתברר שנה מקלל המצוה.

המצוה הפ"ו — האזהרה שהזהרנו מלהוציא בדי
הארון (מוטות שבהם היו נושאין אותו) מתוך השפעת, והוא
אמרו יתעלה: "בטבעת הארון יהיו הבדים לא יסרו
ממנו" (שמות כה, טו) והעובר על לאו זה — לוקה.
ובסוף מכות (כב). אמרו, באשר הזכירו מחיבי מלקות:
"והא איפא המסיר בדי הארון?" כלומר: שגם הוא
לוקה. ואזהרתיה מהבא, מ'לא יסרו'. הנה נתבאר לך
שהיא מצוה לא-תעשה ולזקין עליה.

יום רביעי כ"ד שבט ה'תשע"ט

מצות עשה כג.

מצות לא תעשה עב. מצות עשה לב. לו.

המצוה הכ"ג — הצווי שנוצטו הלויים בלבד, לעבד
במקדש בעבודות ידועות, כגון: נעילת שער (ופתיחתו),
ואמירת השיר בעת הקרבן (קרבנות מסוימים), והוא
אמרו: "ועבד הלוי הוא את-עבודת אהל מועד" (במדבר יח,
כג). ולשון ספרי (שם): "שומע אני אם רצה — יעבד;
ואם לא רצה — לא יעבד, תלמוד לומר: ועבד הלוי הוא
— על-כרחו", כלומר: שזה חובה עליו ומצוה מטלת
עליו בהקדשתו. וכבר נתבאר מה-היא עבודת הלויים הזאת
בכמה מקומות בתמיד (פרק ה משנה ו. פרק ו משנה ז) ומדות
(פרק א משנה א). ונתבאר גם-כן בפרק ב' מערכים (יא).
שאין אומרים שיר אלא הלויים וכבר נכפל הצווי במצוה
זו בלשון אחר: "ושרת בשם ה' אלהיו בכל-אחיו הלויים"
(דברים יח, ז), ואמרו בפרק ב' מערכים (שם): "איזהו שרות
בשם ה'? הרי אומר: זו שירה".

42 כַּא פְּסוּק, אֲלֵא נֶאֱמַר בְּכַתוּב: "וַיַּחְגְּרָה אֹתָם אַבְנֵט וְגו'"
 43 וְהִיתָה לָהֶם כְּהֵנָה" (שם, ט), וְכֵא בְּפִרְשׁוֹ (סנהדרין פג):
 44 "בְּזֶמֶן שֶׁבְּגִדֵיהֶם עֲלִיהֶם — כְּהֵנָתָם עֲלֵיהֶם; אֵין בְּגִדֵיהֶם
 45 עֲלֵיהֶם — אֵין כְּהֵנָתָם עֲלֵיהֶם וְהוּא לְהוּ זָרִים". וַיַּחְבֵּאֲר
 46 לְקֶמֶן (לא תעשה עד) שְׁזָר שְׁשֻׁמֶשׁ — בְּמִיתָה. וְאֶמְרוּ
 47 בְּסִפְרָא (ויקרא ח, ח): "וַיִּשֶׁם עֲלָיו אֶת־הַחֹשֶׁן" — "פְּרָשָׁה
 48 זוּ לְמַדָּה לְשַׁעֲתָה וְלְמַדָּה לְדוֹרוֹת; לְמַדָּה לְשִׁרְוֹת יוֹם יוֹם
 49 וְלְשִׁרְוֹת יוֹם הַכַּפּוֹרִים. כְּכֹל־יוֹם מִשְׁמֶשׁ בְּבִגְדֵי זָהָב
 50 (שמונה בגדים של יום־יום שיש ביניהן מזהב), וְכִיּוֹם הַכַּפּוֹרִים
 51 מִשְׁמֶשׁ בְּבִגְדֵי לָבָן" (ארבעה: כתנת, מכנסים, מצנפת ואבנט).
 52 וְכֵכָר נִתְבָּאֲר בְּלִשׁוֹן סִפְרָא, שְׁלִבִישַׁת בְּגָדִים אֱלוּ מִצְוֹת
 53 עֲשֵׂה, וְהוּא אֲמָרָם (ספרא אחרי־מות): "וַיִּמְנֵן שְׂאֵין אֶהְרֹן
 54 לֹבֶשׁ בְּגָדִים לְגִדְלָתוֹ אֲלֵא כַּמְקִיָּם גְּזֵרַת הַמֶּלֶךְ? תִּלְמִיד
 55 לֹמַר: וַיַּעַשׂ כַּאֲשֶׁר צִוָּה ה' אֶת־מֹשֶׁה" (ויקרא טו, לד).
 56 כְּלֹמֵר, שֶׁבְּגָדִים אֱלוּ, אֶף־עַל־פִּי שֶׁהֵם בְּתַכְלִית הַיָּפִי —
 57 שֶׁהֵם זָהָב וְאֶבֶן שֶׁהֵם וַיִּשְׁפֹּה וַיִּזְלָקֶן מִן־הָאֲבָנִים הַיְקָרוֹת
 58 — לֹא יִתְפַּנּוּ לְהִתְנַאֲוֹת בָּהֶם, אֲלֵא לְקִיּוֹם הַמִּצְוָה, שֶׁצִּוָּה
 59 ה' אֶת־מֹשֶׁה, בְּלִבְדּוֹ; וְהִיא, שְׁלִיבֶשׁ בְּגָדִים אֱלוּ תָמִיד
 60 בַּמִּקְדָּשׁ. וְכֵכָר נִתְבָּאֲר דִּינִי מִצְוָה זוּ כָּלֶם בְּפָרָק ב'
 61 מִזְבְּחִים (יח). וּבַמִּקְוֹמוֹת בְּמִסְכַּת כְּפֹרִים (עא: עב). וְסִפְּהָ
 62 (ה).

63 הַמִּצְוָה הַפ"ח — הָאֲזִיזָה שֶׁהִזְהִירוּ מִלְקָרֹעַ פִּי
 64 (שפת) מְעִיל כְּהֵן גְּדוֹל, אֲלֵא יִהְיֶה אֲרוֹג כְּמוֹ סוֹף וְגָבּוֹל
 65 (כשפת הארג, משני צדדיו), וְהוּא אֶמְרוּ יִתְעַלֶּה: "כְּפִי
 66 תִּחְרָא יִהְיֶה־לּוֹ לֹא יִקְרַע" (שמות כח, לב), וְהַקּוֹרְעוֹ
 67 בְּמִסְפָּרִים וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן — חִיָּב מִלְקוֹת.
 68 הַמִּצְוָה הַפ"ז — הָאֲזִיזָה שֶׁהִזְהִירוּ מִהִסִּיר (להפריד)
 69 הַחֹשֶׁן מֵעַל הָאֶפֶד, וְהוּא אֶמְרוּ יִתְעַלֶּה: "וְלֹא־יִנָּח הַחֹשֶׁן
 70 מֵעַל הָאֶפֶד" (שם, כח), אֲלֵא יִהְיֶה מְחַבֵּר לוֹ. וּבִסּוֹף
 71 מִכּוֹת (כא). אֶמְרוּ גַם־כֵּן, כְּשֶׁהִזְכִּירוּ מִחִיָּבֵי מִלְקוֹת: וְהָא
 72 אֵיכָא מִזִּח אֶת־הַחֹשֶׁן? וְאֲזִיזָה מִהִכָּא מ"לֹא־יִנָּח
 73 הַחֹשֶׁן" הֵנָּה נִתְבָּאֲר לָךְ שֶׁהַמִּזִּח — לֹקָה.

74 הַמִּצְוָה הַע"ג — הָאֲזִיזָה שֶׁהִזְהִירוּ מִלְהַכְנֵס לְמִקְדָּשׁ
 75 אוֹ לְהוֹרוֹת בְּשׁוֹם דְּכָר מִדִּינֵי הַתּוֹרָה כְּשֶׁאֲנַחְנוּ בְּמַצֵּב שֶׁל
 76 שְׁכֵרוֹת, וְהוּא אֶמְרוּ יִתְעַלֶּה: "יֵין וְשִׁכָר אֶל־תִּשְׁתּוּ וְגו'"
 77 בְּבִאָּם אֶל־אֱהֵל מוֹעֵד וְגו'" וְלְהוֹרוֹת אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְגו'"
 78 (ויקרא י, ט־יא). וְלִשׁוֹן הַתִּלְמִיד (נויר לח): "שְׁתֵּה רְבִיעִית
 79 (יין) אֶל יוֹרֶה". וַיֵּשׁ בְּעֶנֶשׁ הִלָּאוּ הִזָּה חֲלוּק, וְהוּא:
 80 שֶׁשְׁתוּי יֵין אֶסוּר לָהֶם לְהַכְנֵס מִבֵּין הָאוּלָּם וְלִמְנַחֵם עִם
 81 כָּל־הַהִיכָל, וְאֵם נִכְנָס — חִיָּב מִלְקוֹת; וְאֵם עֲבָד כְּשֶׁהוּא
 82 שְׁתוּי — חִיָּב מִיתָה בִּידֵי שְׁמַיִם; וְאֵם שְׁתֵּה דְּכָר מִן
 83 (שָׂאֵר) הַמִּשְׁפָּרִים פָּרַט לִיַּין וְעֲבָד — חִיָּב מִלְקוֹת בְּלִבְדּוֹ,
 84 לֹא מִיתָה; וְכֹל־מִי שֶׁמּוֹרָה כְּשֶׁהוּא שְׁתוּי, בֵּין שֶׁהוּא כְּהֵן
 85 אוֹ יִשְׂרָאֵל — הָרִי הוּא עוֹבֵד עַל לָאוּ, בֵּין שֶׁהוּא שְׁתוּי
 86 יֵין אוֹ שָׂאֵר הַמִּשְׁפָּרִין. וְלִשׁוֹן סִפְרָא (פרשת שמיני): "יֵין

1 — לְרִבּוֹת בְּעָלֵי מוֹמִיִּין; שֶׁלֹּא נֹאמַר, בֵּינָן שְׁנֵה אֵינוֹ
 2 רְאוּי לְהַקְרִיב לָהֶם אֱלֹהֵיו, מִדּוּעַ נַעֲדִיפְנוּ וְנִחְלַק לוֹ כְּבוֹד
 3 וְגִדְלָה? לְפִיכָף אָמַר: "וְהִיו קָדֵשׁ" — הַיָּדָע הַמְּכַבֵּד כָּלוּ
 4 — תָּמִים וּבִעַל מוֹם. וְכֵכָר נִתְבָּאֲר הַתְּנָאִים הָרְאוּיִים
 5 לָהֶם, וְאֵיךְ צָרִיךְ לְנַהֵג עִמָּהֶם מִנְּהַג זֶה, בְּמִקְוֹמוֹת מִפְּזָרִים
 6 בְּגִמְרָא מִכּוֹת וְחֲלִין (קלב): וּבְכּוֹרוֹת (מהה): וְשַׁבָּת (נה):
 7 וְזוּלָתָן.

8 הַמִּצְוָה הַל"ו — הַצּוּי שֶׁנִּצְטוּנוּ שֶׁיִּהְיוּ הַכְּהֵנִים
 9 עוֹבְדִים בְּמִשְׁמְרוֹת (עבודת המקדש בימי השנה תתחלק
 10 לקבוצות): תַּעֲבֹד מִשְׁמֶרֶת כְּכָל־שְׁבוּעַ, וְלֹא תִהְיֶה יָד הַכַּל
 11 מְעַרְבָת, אֲלֵא בְּרָגְלִים בְּלִבְדּוֹ, שֶׁאֵין כָּל־הַמִּשְׁמְרוֹת עוֹבְדוֹת
 12 בְּשִׁנְהָ וְכֹל־מִי שֶׁבֹּא מְקָרִיב. וְכֵכָר נִתְבָּאֲר בְּדִבְרֵי־הַיָּמִים (א
 13 ט, כב). שְׁדוֹר וּשְׁמוּאֵל חֲלָקוֹם וְעֲשֵׂאוֹם כ"ד מִשְׁמְרוֹת.
 14 וְנִתְבָּאֲר בְּסִפְּהָ (נה), שֶׁבְּרָגְלִים יָד כָּלָן שְׁנֵה. וְהַתְּכּוֹב
 15 שֶׁנֶּאֱמַר בַּמִּצְוָה זוֹ הוּא אֶמְרוּ: "וְכִי־יָבֵא הַלֵּוִי (הכהן) וְגו'"
 16 וְכֵא כְּכֹל־אוֹת נִפְשׁוּ וְגו' וְשִׁרְת בְּשֵׁם ה' אֱלֹהֵיו כְּכֹל־אֲחֵיו
 17 הַלֵּוִים הַעֲמִידִים שָׁם לִפְנֵי ה' חֲלָק כְּחֶלֶק יֵאכָלוּ" (דברים יח,
 18 רח). וְלִשׁוֹן סִפְרֵי (פרשת שופטים שם): "וְכֵא כְּכֹל־אוֹת
 19 נִפְשׁוּ — יָכוֹל לְעוֹלָם? תִּלְמִיד לֹמַר: מֵאֲחַד שְׁעָרֶיךָ —
 20 כְּשֶׁעָה שֶׁיִּשְׂרָאֵל מְכַנְסִין בְּשַׁעַר (עיר) אֶחָד (וזהו בירושלים)
 21 בְּשִׁלְשָׁה רָגְלִים. יָכוֹל כָּל־הַמִּשְׁמְרוֹת שְׁוֹת בְּקָרְבָנוֹת הַרְגָּל
 22 הַבָּאִים שֶׁלֹּא מִחֲמַת הַרְגָּל (כמו קרבנות השבת שבתוך
 23 החרגל)? תִּלְמִיד לֹמַר: לְבָד (חוץ) מִמִּקְרֵיו עַל הָאֲבוֹת.
 24 מֵה־מְכָרוֹ אֲבוֹת זֶה לָזֶה? אִתָּה בְּשִׁבְתָּךְ וְאֵין בְּשִׁבְתִּי";
 25 כְּלֹמֵר: הַסִּפְּקָתָם עַל סְדוֹר מִשְׁמְרוֹת הָעֲבוֹדָה: כָּל־שְׁבוּעַ
 26 — מִשְׁמֶרֶה. וְכָף פִּרְשׁוֹ הַתְּרָגוֹם (אונקלוס): כֹּר מִמִּשְׁרָתָא
 27 דִּי־יִתִּי בְּשִׁבְתָּא, דְּכֵן אֲתִקְּנוּ אֲבִתָּא (חוץ ממשמרת של
 28 אותו שבוע). וְכֵכָר נִתְבָּאֲר דִּינִי מִצְוָה זוּ בִּסּוֹף גִּמְרָא סִפְּהָ
 29 (נה).

יום חמישי כ"ה שבט ה'תשע"ט
 מצות עשה לג. מצות לא תעשה פח.

פז. עג. קסג. קסד.

30 הַמִּצְוָה הַל"ג — הַצּוּי שֶׁנִּצְטוּ הַכְּהֵנִים לְלִבְשׁ
 31 בְּגָדִים מִיָּחִידִים לְכָבוֹד וְלִתְפָּאֲרָת, וְאֲחֵר־כָּף יַעֲבֹדוּ
 32 בַּמִּקְדָּשׁ, וְהוּא אֶמְרוּ יִתְעַלֶּה: "וְעִשִׂית בְּגִדֵי־קָדֵשׁ לְאַהֲרֹן
 33 אֲחִיד־לְכָבוֹד וְלִתְפָּאֲרָת" (שמות כח, ב); "וְאֶת־בְּנָיו תִּקְרִיב
 34 וְהִלְבַּשְׁתָּם כְּתֹנֶת" (שם כט, ח), וְאֱלוּ הֵם בְּגָדֵי כְּהֵנָה:
 35 שְׁמֹנֶה בְּגָדִים (כתנת, מכנסים, מצנפת, אבנט, חשן, אפוד,
 36 מעיל וציץ) לְכֹהֵן גָּדוֹל וְאֲרַבְּעָה לְכֹהֵן הַדְּיוּט (כתנת,
 37 מכנסים, מגבעת, אבנט). וְכֹל־פַּעַם שֶׁעוֹבֵד כְּהֵן בְּפָחוֹת
 38 מִן־הַבְּגָדִים הַמִּיָּחִידִים לְאוֹתָהּ הָעֲבוֹדָה אוֹ בֵּיתָה —
 39 עוֹבְדָתָה פְּסוּלָה; וְנוֹסֵף לָכֵן חִיָּב עַל כָּף מִיתָה בִּידֵי שְׁמַיִם,
 40 רְצוּנִי לֹמַר מִחֲסֵר בְּגָדִים שֶׁעֲבָד. וְכָף מִנּוֹ אוֹתוֹ בְּגִמְרָא
 41 סְנֵהֲדִרִין (פג). מְכַלל מִחִיָּבֵי מִיתָה בִּידֵי שְׁמַיִם. וְעַל זֶה לֹא

יום שישי כ"ו שבט ה'תשע"ט

מצות לא תעשה סח. קסה.

מצות עשה לא. מצות לא תעשה עז. עח.

המצוה הס"ח — האזהרה שהזהיר בהן גדול
מלהכנס למקדש בכל-עת, מפני כבוד המקדש, וינאץ
לפני השכינה. והוא אמרו ותעלה: "ואל-יבא בכל-עת
אל-הקדש" (ויקרא טז, ב). ונש בלאו זה חלוק גבולות,
והוא: שבהן גדול הזהר מלהכנס לקדש הקדשים אפלו
ביום הפורים אלא בזמן הידוע לעבודה. וכן כל-בהן
מזהר מלהכנס להיכל בכל-ימות השנה זולתי בזמן
העבודה. וקצור ענין הלאו הוא: שכל-בהן לא יכנס
למקום שרשאי להכנס לשם אלא בשעת עבודה בין בהן
גדול בפנים בין בהן הדייט בחוץ. ואם עבר על לאו זה
ונכנס שלא בשעת העבודה, אם נכנס לקדש הקדשים —
הרי זה חייב מיתה; ואם נכנס להיכל — הרי זה חייב
מלקות. ולשון ספרא (פרשת אחרי): "ואל-יבא בכל-עת"
— זה יום הפורים; "אל-הקדש" — לרבות שאר
כל-ימות השנה; "מבית לפרכת" — להזהיר על כל-
הבית. יכול על כל-הבית במיתה — תלמוד לומר:
"אל-פני הפרכת אשר על-הארץ ולא ימות". הא כיצד?
אל-פני הפרכת במיתה, ועל שאר כל-הבית באזהרה.
ובגמרא מנחות (כז): אמרו בפרוש: "על ההיכל
באךבעים".

המצוה הקס"ה — האזהרה שהזהיר הפהנים
מלצאת מן-המקדש בשעת העבודה, והוא אמרו:
"וימפתח אהל מועד לא תצאו" (שם י, ז). ונכפל גם לאו
זה בבהן גדול ואמר: "וימן-המקדש לא יצא" (שם כא, ב).
ולשון ספרא (פרשת שמני שם): "וימפתח אהל מועד"
יכול בשעת העבודה ושלא בשעת העבודה, תלמוד
לומר: "וימן-המקדש לא יצא ולא יחלל", — הרי אומר
בשעת העבודה. "כי-שמן משחת ה' עליכם" (שם יז, א) אין
לי אלא אהרן ובניו שנמשחו בשמן המשחה שאם יצאו
בשעת עבודה חייבין מיתה, מניין לכל-הפהנים שכל-
הדורות? תלמוד לומר: "כי-שמן משחת ה' עליכם".
ודע שיש בבהן גדול תוספת שלא ילוי את-המטה (את
המת). וזהו פשט הפתוב באמרו: "וימן-המקדש לא
יצא", וכך נתבאר בפרק ב' מסנהדרין (יח), שאם מת לו
מת — אינו יוצא אחר המטה. ולמדו לכך ממה שנאמר:
"וימן-המקדש לא יצא". ונלמד מזה, שמתו לו לעבוד
ביום שמת לו מת. וכך הוא לשונם בסנהדרין (פד),
אמרו: "וימן-המקדש לא יצא ולא יחלל", הא אחר (כהן
הדייט) שלא יצא (כשמתו אביו או אמו) — חלל"; כלומר:
בהן הדייט, שאסור לו לעבוד כשהוא אוגן. והרי הוא
מזהר על כך, כלומר שלא יעבוד אוגן, מן-הלמוד הזה.
ויכר נתבאר הפלל הזה בסוף הוריות (יב) שבהן הדייט

אל-תשת", אין לי אלא יין. מניין לרבות שאר משקרים?
תלמוד לומר: "ושכר". אם כן למה נאמר יין? על מנין
במיתה ועל שאר כל-המשקרים באזהרה" (במלקות). ושם
אמר: "מנין שאינו חייב אלא בשעת עבודה? תלמוד
לומר: אתה ובניך אתה בבאכם אל-אהל מועד". ושם
אמר: "יכול יהיו ישראל חייבין מיתה על ההוריה?
תלמוד לומר: "אתה ובניך אתה וגו' ולא תמות", אתה
ובניך במיתה, ואין ישראל חייבין מיתה על ההוריה".
ויכר נתבאר דני מצוה זו בפרק ד' מפרתות (יג).

המצוה הקס"ג — האזהרה שהזהיר הפהנים
מלהכנס למקדש כשהם מגולים בשערם (מגודלי שער),
דרך שעושים האבלים שאינם מקבצים ומסדרים את-
שערם, והוא אמרו ותעלה: "ראשיכם אל-תפרעו" (שם,
טו), אמר התרגום: לא תרבונו פרוע. וביחזקאל (מד, כ)
באר ואמר: "ופרע לא ישלחו". וכן אמרו ותעלה
במצרע: "וראשו יהיה פרוע" (ויקרא יג, מה) אמרו
בספרא: "יגדל פרע". ועוד לשון ספרא: "ראשיכם
אל-תפרעו" — אל תגדלו. ויכר נכפל לאו זה בבהן
גדול ואמר: "את-ראשו לא יפרע" (שם כא, י). ונכפל
אותו, שלא תחשוב שזה שאמר לא לעזור ולא יתמר
"ראשיכם אל-תפרעו", שהוא מחמת המת בלבד, אבל
אם עשה כן שלא דרך אבלות יהיה מחר; לפיכך באר
בבהן גדול שהוא מחמת העבודה כדי שיהא נאח.
והעובר על לאו זה במיתה, כלומר: אם שמש כשהוא
פרוע ראש. ובכלל אלו שבמיתה (תוספתא, סנהדרין פג).
פרועי ראש, שנאמר: "ולא תמותו" (שם י, ו); אבל אם
נכנס למקדש והוא פרוע ראש דלא עבד — הרי זה
באזהרה, לא במיתה.

המצוה הקס"ד — האזהרה שהזהיר הפהנים
מלהכנס למקדש קרוצי בגדים, והוא אמרו: "ובגדיכם
לא-תפרמו ולא תמותו" (שם). ולשון ספרא: "ובגדיכם
לא-תפרמו" — אל תקרעו בגדיכם". וגם לאו זה נכפל
בבהן גדול: "ובגדיו לא יפרם" (שם כא, י). ודע שבהן
גדול אפלו שלא בשעת העבודה אסור לו לקרוע בגדיו
על מת שמת לו, ובגלל תוספת זו כפל את-הלאו הזה.
ובספרא (פרשת אמור): "ראשו לא יפרע ובגדיו לא יפרם"
— על מתו, בדרך שפני אדם פורעין ופורמין על מתיקה.
כיצד? בהן גדול פורם מלמשן (במקום שאינו נראה כל-כך)
והדייט מלמעלן". וכל-מי שעבד ובגדיו קרוצים —
גם הוא חייב מיתה, לפי שדין פרוצי ראש וקרוצי בגדים
אחד. אבל הכניסה למקדש במצב זה הרי היא בלאו.
וכהן גדול בלבד אסור לו לעולם לפרוע ולפרום אפלו
לא נכנס למקדש, וזהו החלוק שבינו ובין בהן הדייט
בזה.

ישראל וישלחו מן-המחנה — בעשה; ומנין בלא-
תעשה? תלמוד לומר: "ולא יטמאו את-מחניהם".
ובספרי (פרשת תצא שם): ויצא אל-מחויץ למחנה —
מצות עשה.

המצוה הע"ז — האזהרה שהזהיר כל-טמא מלהכנס
לכל-המקדש (המשכן), אשר כמוהו לדורות (בבית
המקדש): כל-העוזה משער נקנור ולפנים, שהוא תחלת
עזרת ישראל, והוא אמרו יתעלה: "ולא יטמאו את-
מחניהם" (שם) כלומר: מחנה שכינה. ובגמרא מכות (יד):
אמרו: "הבא אל המקדש טמא כתיב ענש וכתוב אזהרה:
ענש — "את-מקדש ה' טמא ונקתה" (שם יט, יג);
אזהרה — "ולא יטמאו את-מחניהם". ובמכלתא: "צו
את-בני ישראל וישלחו מן-המחנה" (שם ה, ב) —
בעשה. ומנין בלא-תעשה? אמר: "ולא יטמאו את-
מחניהם". וכבר נכפל הלאו בענין זה בלשון אחר, והוא
אמרו ביולדת: "ואל-המקדש לא תבא" (ויקרא יב, ד)
ובספרא אמרו: "לפי שנאמר: "והזהרתם את-בני-ישראל
מטמאתם ולא ימתו" (שם טו, לא) שומע אני בין מתוכו
בין מאחוריו" — כלומר: גם הנוגע במקדש מאחוריו
כשהוא טמא מתחייב כרת — תלמוד לומר ביולדת:
"ואל-המקדש לא תבא". ושם נתבאר שדין היולדת ודין
שאר טמאים שוה בזה. ועוד אמרו בספרא (פרשת
אחרי-מות), על אמרו יתעלה: "ואם לא יכבש ובשרו לא
ירחץ ונשא עונו" (שם יז, טז): "הא כיצד? על רחיצת גופו
(אם לא רחץ) — ענוש כרת, ועל כבוס בגדיו —
בארבעים. ומנין שאינו מדבר אלא בטמאת מקדש
וקדשיו, הזהיר וענש וכו'". וכבר נתבאר שהעובר על
לאו זה, אם הוא מזיד — חייב כרת: ואם הוא שוגג —
חייב קרבן עולה ויורד, כמו שבארנו במצוה ע"ב ממצות
עשה. וכבר נתבאר דיני מצוה זו בריש שביעות
ובחוריות (ט). וכרתות (ב). ובכמה מקומות בנבחים.

המצוה הע"ח — האזהרה שהזהיר כל-טמא (רוב
הטמאים), מלהכנס למחנה לזיה אשר כמוהו לדורות: הר
הבית, כמו שבארנו בריש מסכת פלים (פרק א משנה ח),
ושם נתבאר אסור כניסת הטמאים להר הבית והכתוב
שבא בלאו זה הוא אמרו על טמא מקרה-לילה: "לא
יבא אל-תוף המחנה" (דברים כג, יא) ובגמרא פסחים
(סח.), אמרו גס-בן: "ויצא אל-מחויץ למחנה" (שם) —
זה מחנה שכינה, כמו שבארנו במצוה ל"א ממצות
עשה; "ולא יבא אל-תוף המחנה" — זה מחנה לזיה,
מתקף (מקשה) ליה רבינא: ואימא אידי ואידי (אמור,
אולי, כי הן (פסוק) זה והן זה) במחנה שכינה, ולעבור
עליו בעשה ולא-תעשה? אם בן נכתב קרא ולא יבוא
אל-תוף, כלומר: היה לו לומר: ולא יבוא אל תוכו —
"המחנה" למה לי? לתן לו מחנה אחרת, והיא מחנה

אונן לא יעבור, וכהן גדול עובד פשהו אונן. הנה
נתבאר לך שאמרו כאן "ולא יחלל", עשהו שלילה, לא
אזהרה — שאין עבודתו נעשית חלין אף-על-פי שהוא
אונן. ופשוט הפתוב שאמרו "ולא יחלל" טעם ללאו
הקודם שהוא (הכהן הגדול) "לא יצא", כדי שלא יחלל.
אף בשתי הענינים (הנדרשים מהפסוק: (א) ש"לא יצא"
הכהן הגדול אחר מטת אביו ואינו מחלל העבודה שהוא
אונן. (ב) שכהן הדיוט "לא יחלל" ולא מקריב אונן) אין
ראוי למנות את-הלאו הזה (כלומר, אין לייחד אזהרה
כלשהיא מכח הלשון "ולא יחלל" לענינים אלו הנלמדים ממנו)
בפני עצמו, כמו שמתבאר למי שהבין את-הפלים (כלל
ח) שקדמו למאמר זה. וכבר נתבאר ששלשה לאוין אלו
שהם: ראשו לא יפרע, ובגדיו לא יפרס, ומן-המקדש לא
יצא — נכפלו בכהן גדול לבאר ענין מסים, כמו
שנכפלה אזהרתו על גרושה וחללה וזונה לבאר ענין
מסים, וששלשת הענינים שהזהיר עליהם בשלשה לאוין
אלו הם בעצמם שהזהיר עליהם באמרו ראשיכם אל
תפרעו, ובגדיכם לא תפרמו, ומפתח אהל מועד לא
תצאו; ושמשו רבנו עליו השלום הודיעם, כלומר
לא לעזור ואיתמר: שבחידתכם לצרה גדולה זו לא התירו
לכם דברים האסורים עליכם, אלא אתם נשאים מזהרים
כמו שהייתם, על פריעת ראש וקריעת בגדים וציצא
מן-המקדש בשעת העבודה. ונכפל הלאו בכהן גדול
לבאר לנו שלא זו בשעת העבודה, ועל שעת העבודה
בלבד חייבין מיתה, כמו שאתה רואה שלמדו לבאור ענין
אמרו "ומפתח אהל מועד לא תצאו" ממה שנאמר:
"ומן-המקדש לא יצא"; ואף-על-פי שחייבו בכל-לאו מן
הלאוין האלה שנכפלו בכהן גדול ענין נוסף, כמו
שבארנו — הרי לא יתרה בקד מספר המצות למי
שהבין מה-שהקדמנו (כלל ט), לפי שגופיה דקרא הוא
שלא יעשה דבר מכל-אלו בשעת העבודה. והבין זאת.

המצוה הל"א — הצווי שנצטוינו להוציא הטמאים
מן-המקדש, והוא אמרו יתעלה: "וישלחו מן-המחנה
כל-צריע וכל-זב וכל טמא לנפש" (במדבר ה, ב). ומחנה
זה האמור כאן הוא מחנה שכינה שפיהו לדורות
העוזה, כמו שבארנו בריש סדר טהרות (כלים פרק א
משנה ח) בפרוש המשנה. ולשון ספרי (פרשת נשא שם):
"וישלחו מן-המחנה — אזהרה לטמאים שלא יכנסו
למקדש בטמא". וכבר נכפל צווי זה בלשון אחר, והוא
אמרו יתעלה: "כִּי-יִהְיֶה בָּךְ אִישׁ אֲשֶׁר לֹא-יִיָּה טָהוֹר
מִקֶּרֶה-לִּילָה וַיֵּצֵא אֶל-מִחוּץ לַמִּחֲנֶה" (דברים כג, יא). רצה
כאן באמרו "מחוץ למחנה": מחנה שכינה, כמו שאמר
במצוה זו עצמה: "אל-מחוץ למחנה תשלחם" (במדבר
ה, א) ובגמרא פסחים (סח.): "ויצא אל-מחוץ למחנה"
— זה מחנה שכינה. ולשון המכלתא: "צו את-בני

והוא אָמרו יתעלה: "וְרָחֲצוּ אַתְּמוֹת יְדֵיכֶם
וְאֶת־רַגְלֵיכֶם בְּבָאֵם אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד" (שמות ל, יט-כ).
ומצות עֲשֵׂה זוֹ הַעוֹבֵר עָלֶיהָ חֵיב מִיתָה בְּיַד שְׁמַיִם,
כְּלוּמַר: שִׁכְחֵן שִׁשְׁמֹשׁ בְּמִקְדָּשׁ אִם לֹא רָחַץ יָדַיִם וְרַגְלָיו
— חֵיב מִיתָה בְּיַד שְׁמַיִם; וְהוּא אָמרו יתעלה: "וְרָחֲצוּ
מַיִם וְלֹא יָמְתוּ" (שם) וְכָבֵד נִתְבָּאָרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ
בְּשִׁלְמוֹת בְּפָרֶק ב' מִזְבְּחִים (יט: וְאִילָךְ).

הַמִּצְוָה הַסּ"ט — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהָר כִּהֵן בַּעַל מוֹם
מִלְּהַכְנֵס לְהִיכָל בְּכָל־לֵוִיָּהּ, כְּלוּמַר: הַמִּזְבֵּחַ, וּבֵין הָאוֹלָם
וְלַמִּזְבֵּחַ, וְהָאוֹלָם וְהַיְּהִיכָל, וְהוּא אָמרו יתעלה: "אֲף־
אֶל־הַפִּרְכָּת לֹא יָבֹא וְאֶל־הַמִּזְבֵּחַ לֹא יָגֵשׁ" (ויקרא כא,
כג), וְכָבֵד נִתְבָּאָר בְּרִישׁ טְהוֹרֹת (כָּלִים פֶּרֶק א מִשְׁנֵה ט)
שֶׁמִּבֵּין הָאוֹלָם וְלַמִּזְבֵּחַ עִם כָּל־הַיְּהִיכָל אֲסוּר לְבַעְלֵי
מוֹמִין וּפְרוּעֵי רֹאשׁ לְהַכְנִס לָשֵׁם. וְנִתְבָּאָר גַּם בְּסִפְרָא
(פֶּרֶשׁת אֲמור שם) שֶׁשְׁנֵי לְאוּיִן אֵלֶּה, וְהֵם: "אֶל־הַפִּרְכָּת לֹא
יָבֹא וְאֶל־הַמִּזְבֵּחַ לֹא יָגֵשׁ", לֹא יִסְפִּיק אֶחָד מֵהֶן מִבְּלַעֲדֵי
הָאֲחֵר וְשְׁנֵיהֶם צָרִיכִים לְהַשְׁלֵמַת הַדִּין בְּעֶנְיֵן אֶחָד, וְהוּא
הַגְּבֻלַת הַמָּקוֹם שֶׁאֲסוּר לָהֶם לְהַכְנִס אֵלָיו. וְיָמִי שֶׁהִזִּיד
וְנִכְנַס מִן־הַמִּזְבֵּחַ וּלְפָנָיו, אֲפֹלוּ שֶׁלֹּא לָשֵׁם עֲבוּדָה —
לִזְקָה.

הַמִּצְוָה הַפְּשִׁלִּימָה שִׁבְעִים — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהָר
בַּעַל מוֹם (קְבוּעַ) מִלְּעֲבֹד, וְהוּא אָמרו: "אֲשֶׁר יִהְיֶה בּוֹ
מוֹם לֹא יִקְרָב" (שם, יז), הַכּוֹנֵה בְּזֶה: לֹא יִקְרָב לְעֲבוּדָה;
וְכִשְׁעוֹבֵד בַּעַל מוֹם — לִזְקָה. וְכָף אָמרו בְּסִפְרָא (פֶּרֶשׁת
אֲמור): "אֵין בַּעַל מוֹם בְּמִיתָה אֶלָּא בְּאֲזַהְרָה".

הַמִּצְוָה הַע"א — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהָר בַּעַל מוֹם עוֹבֵר
מִלְּעֲבֹד כָּל־זְמַן שֶׁיֵּשׁ בּוֹ אוֹתוֹ הַמוֹם (כְּמוֹ הַגֵּרֵב וְהִילְפַת
וְהַדּוּמָה לָהֶם מִהַמוּמִים הַעוֹבְרִים), וְהוּא אָמרו יתעלה:
"כָּל־אִישׁ אֲשֶׁר־בּוֹ מוֹם לֹא יִקְרָב" (שם, יח), וְלִשׁוֹן סִפְרָא
(שם): "אֲשֶׁר יִהְיֶה בּוֹ מוֹם", אֵין לִי אֶלָּא מוֹם קְבוּעַ, מוֹם
עוֹבֵר מִנֵּין? — תִּלְמוּד לִזְמַן: "כָּל־אִישׁ אֲשֶׁר־בּוֹ מוֹם
לֹא יִקְרָב". וְגַם הוּא אִם עֹבֵר וְעֹבֵד בְּמוֹם עוֹבֵר — לִזְקָה.
וְכָבֵד נִתְבָּאָרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ, מוֹמִין עוֹבְרִין שֶׁל אֲדָם
וּמוֹמִין קְבוּעִין, בְּפָרֶק ז' מִבְּכּוּרוֹת (מג.).

לִזְקָה. כְּלוּמַר שֶׁגַּם בָּהּ לֹא יָבֹא אֶל תּוֹךְ הַמִּצְוָה. וְלִשׁוֹן
סִפְרָא (שם): "לֹא יָבֹא אֶל־תּוֹךְ הַמִּצְוָה" — זֶה מִצְוַת
לֹא־תַעֲשֶׂה. וְכָבֵד נִתְבָּאָרוּ גַם דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּרִישׁ מִסְכַּת
כָּלִים בְּפֶרוּשָׁנוּ.

יום ש"ק כ"ז שבט ה'תשע"ט

מצות לא תעשה עה. עו.

מצות עשה כד. מצות לא תעשה סט. ע.

הַמִּצְוָה הַע"ה — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהָר כִּהֵן טָמֵא מִלְּעֲבֹד,
כִּשְׁהוּא טָמֵא, וְהוּא אָמרו יתעלה לְכַהֲנִים: "וַיִּנָּצְרוּ מִקִּדְשֵׁי
בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל וְלֹא יִחַלְלוּ אֶת־שֵׁם קָדְשִׁי" (ויקרא כב, ב)
וּבְפָרֶק ט' מִסְנֵה־דִּרְיִן (פג:) אָמרו: "מִנֵּין לְטָמֵא שִׁשְׁמֹשׁ
שֶׁהוּא בְּמִיתָה? דְּכִתִּיב: דְּבַר אֶל־אַתְרֵן וְאֶל־בְּנָיו וַיִּנָּצְרוּ
וְגו', וְלֹא יִחַלְלוּ". וְאָמַר בְּמָקוֹם אֲחֵר: "וּמִתּוֹ בּוֹ כִּי
יִחַלְלוּ" (שם, ט) כִּשֶּׁם שֶׁאוֹתוֹ הַחֲלוּל מִיתָה בְּיַד שְׁמַיִם,
כִּף כָּאֵן אָמרו: "וְלֹא יִחַלְלוּ אֶת־שֵׁם קָדְשִׁי" אִם חֲלוּל
וְעֹבֵדוֹ בְּטָמְאָה — חֵיבִין מִיתָה בְּיַד שְׁמַיִם.

הַמִּצְוָה הַע"ו — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהָר כִּהֵן טָבוֹל יוֹם
(טָבֵל מִטּוּמְאָתוֹ אֶךְ עֲדִין לֹא שְׁקָעָה הַשֶּׁמֶשׁ) מִלְּעֲבֹד, אֲף־
עַל־פִּי שֶׁכָּבֵד טָהוֹר, עַד שֶׁיַּעֲרִיב שֶׁמֶשׁוֹ, וְהוּא אָמרו
יִתְעַלֶּה עַל הַכַּהֲנִים: "וְלֹא יִחַלְלוּ שֵׁם אֱלֹהֵיהֶם" (שם כא,
ו) וְהַעוֹבֵר עַל לֹאוֹ זֶה — חֵיב מִיתָה בְּיַד שְׁמַיִם —
כְּלוּמַר: טָבוֹל יוֹם שִׁשְׁמֹשׁ: וְזֶה לֹא נֶאֱמַר בּוֹ פְּסוּק מִפְּרָשׁ
בְּתוֹרָה, אֶלָּא הוּא פְּרוּשׁ מִקְּבָל. וּבְפָרֶק ט' מִסְנֵה־דִּרְיִן (פג:)
אָמרו בְּפֶרוּשׁ אָמרו יתעלה: "קִדְשִׁים יִהְיוּ לֹא־לֵהִיָּהֶם וְלֹא
יִחַלְלוּ שֵׁם אֱלֹהֵיהֶם" (שם), אָמרו: "אִם אֵינוֹ עֲנִין לְטָמֵא
— לְפִי שֶׁכָּבֵד נִתְבָּאָר — תִּגְהוּ עֲנִין לְטָבוֹל יוֹם שִׁשְׁמֹשׁ.
וְזִילֵף (נִלְמַד ב"גִּזְרָה שׁוּוּה)" חֲלוּל חֲלוּל (מִתְרומֵה: מִה שֶׁם
בְּמִיתָה אֶף כֹּאן). וּמִנְהוּהוּ שֶׁם מְכַלֵּל מְחִיבֵי מִיתָה.

הַמִּצְוָה הַכ"ד — הַצְּוִי שֶׁנֶּצְטוּ הַכַּהֲנִים בְּלִבָּד
לְרַחֵץ יְדֵיהֶם וְרַגְלֵיהֶם כָּל־פַּעַם שֶׁיִּצְטָרְכוּ לְהַכְנִס לְהִיכָל
אוֹ לְקָרֵב לְעֲבוּדָה — וְזֶה הִיא מִצְוַת קִדּוּשׁ יָדַיִם וְרַגְלָיו,

ירמיה פרק ח ח"טו

ח איכה תאמרו חכמים אנחנו ותורת יהוה אתנו אכן הנה לשקר עשה עט שקר ספרים: ט הובישו חכמים חתנו וילכו הנה בדברי יהוה מאסו וחכמתם להם: י לכן אתן את-נשיהם לאחרים שדותיהם לזורשים פי מקטן ועד גדול פלה בצע בצע מנביא ועד פתן פלה עשה שקר: יא וירפו את-שבר פת-עמי על-נקלה לאמר שלום | שלום ואין שלום: יב הבשו פי תועבה עשו גס-בזש לא-יבשו והכלם לא ידעו לכן יפלו בנפלים בעת פקדתם ויפלו אמר יהוה: יג אסף אסיפם נאם-יהוה אין ענבים בגפן ואין תאנים פתאנה והעלה נבל ואתן להם יעברום: יד על-מה אנחנו יושבים האספו ונבוא אל-ערי המבצר ונבמה-שם פי יהוה אלהינו הדמנו וישקנו מיראש פי חטאנו ליהוה: טו קנה לשלום ואין טוב לעת מרפה והנה בעתה:

רש"י

מעל פני האדמה (צפניה א): אין ענבים בגפן. לא יותר דבר: והעלה נבל. ל' כמוש פליישיטי"ש בלעז כמו וכוונבלת מתאנה (ישעיה לד) כאלה נובלת עליה (שם א): ואתן להם יעברום. כל זאת תהיה להם על כי נתתי להם חוקים ועברו עליהם: (יד) ונדרמה שם. ונדרום שם, נשב שם דומים ואבלים: מי ראש. כס דלווט ביש כרישי חיון ראש פתנים הוא ארס שבשיניו:

(ח) אכן הנה לשקר. הנה חכמתכם לשקר בכס לרפאותכ' על נקלה: עשה עט שקר סופרים. נביאכם: (ט) הובישו חכמים. כמותכם ומה הבושת הנה בדברי ה' מאסו וחכמת מה להם: (יא) וירפו. כמו וירפאו: (יב) הובישו. בושת וכלימה תבוא להם: גם בוש לא יבושו. אינם מתביישים במעשיהם הרעים לתת לב לשוב: (יג) אסוף אסיפם. ל' כלייה כמו אסוף אסף כל

מצודת ציון

(ח) איכה. כמו איך: לשקר. על חנם: עט. קולמוס כמו עט סופר מהיר (תהלים מח): (ט) הובישו. מל' בוש: חתו. ענין שבר ופחד: (י) בוצע בצע. גזול הון: (יא) וירפו. מל' רפואה: בת עמי. עדת עמי: על. הוא כמו עם: נקלה. מלשון קלון ובזיון: (יב) תועבה. דבר איסור וגנאי: והכלם. מלשון כלימה: פקודתם. ענין זכרון: (יג) אסף אסיפם. ענין כליה כמו אסף אדם ובהמה (צפניה א): נבל. ענין כמישה כמו ועלהו לא יכול (תהלים א): יעברום. ענין העברה מן העולם: (יד) ונדרמה, הדמנו. ענין כריתה כמו אל תדמו בעונה (לקמן לא): ראש. שם עשב מר וכן שורש פורה ראש ולענה (דברים כט): (טו) מרפה. מל' רפואה ועם היא בה"א: בעתה. מל' בעתה וחורדה:

מצודת דוד

(ח) ותורת וכו'. ר"ל יודעים אנו את התורה: אכן. באמת הנה לחנם עשה העושה את הקולמוס לכתוב ספר התורה ולחנם היו הסופרים שכתבו את התורה הואיל ואינכם מקיימים אותה: (ט) הובישו חכמים. הם המחזיקים עצמם לחכמים הלא יבושו בעת יחתו וילכדו ברעה ולא יצילו נפשם בחכמתם: וחכמת מה להם. ר"ל מה היא החכמה שבידם הלא בחכמת התורה מאסו ואף לא יוכלו להציל נפשם בחכמה א"כ במה יתפארו: (י) לאחרים. לעם אחר: ליורשים. כל מי שירצו לרשת: כלה בוצע בצע. כולם גוזלים הון: מנביא. נביא השקר: כהן. כהן הבעל: (יא) וירפו. הם מרפאים את שבר בת עמי ורעתם העתידה לבוא ר"ל הם מוציאים מלבם דאגת הרעה הבאה: על נקלה. עם אמירה נקלה ומבוזה לאמר שלום תהיה ולא תבוא הרעה ובוזה המה מרפאים שברים אבל

לא יהיה שלום והמה מכחשים: (יב) הובישו. ר"ל עכ"פ היה להם להנביאים והכהנים להיות נכלמים כאשר עשו דבר תועבה כדרך החשובים אשר יכלמו אם בא לידם דבר תועבה במקרה: גם בוש וכו'. ר"ל עשו התועבה וגם לא יבושו בעבורה: והכלם וכו'. אינם יודעים מה היא כלימה וכפל הדבר במ"ש: לכן יפלו. הנביאים והכהנים ההם יפלו בעת יפלו כל הנופלים ע"י האויבים: בעת פקודתם. בעת שאזכור עליהם עוונם להפרע מהם והוא בזמן החורבן אז יכשלו גם המה: (יג) אסף אסיפם. אכלה אותם מן העולם: אין ענבים בגפן. באילני הגפן לא ישאר ענבים ר"ל לא יותר דבר: בתאנה. באילני תאנה: והעלה נבל. גם העלים יכמשו ור"ל לא ישאר שארית מה: ואתן להם יעברום. אזמין להם אויבים אשר יעברו אותם מן העולם: (יד) על מה וכו'. כשיבוא האויב יאמרו יושבי השדות על מה אנחנו יושבים בשדות להיות נמסרים ביד האויב הבא: ונדרמה שם. כאומר אבל קרוב הדבר שגם בערי המבצר נהיה נכרתים ואבודים כי ה' הכרית אותנו ואין עצה נגד גזרת המקום: וישקנו. הוא השקה אותנו מים הנסחטים מעשב מר ר"ל המקום הכין לנו פורעניות ולא על חנם כי באמת חטאנו לה' ובגמול הוא: (טו) קנה לשלום. הם יקוו לשלום ולא יהיה טוב כי לא יבוא השלום: לעת מרפה. יקוו לעת מרפא והנה בא בעתה ורעד:

איכה פרק ב אי

א איכה יעיב באפו | אדני את־בְּתִיצִיֹן הַשְּׁלִיךְ מִשְׁמַיִם אֶרֶץ תַּפְאֶרֶת יִשְׂרָאֵל וְלֹא־זָכַר הַדֹּם־רַגְלָיו
בְּיוֹם אָפוֹ: ב בָּלַע אֲדֹנָי (לא) וְלֹא חָמַל אֶת כָּל־נַאֲוֹת יַעֲקֹב הָרֶם בְּעִבְרָתוֹ מִבְּצָרֵי בִתְיַהוּדָה הַגֵּיעַ
לְאֶרֶץ חָלָל מַמְלָכָה וְשִׁחָה: ג גָּדַע בְּחִיר־אֶפֶס כָּל קֶרֶן יִשְׂרָאֵל הַשֵּׁיב אַחֲזֹר יָמֵינוּ מִפְּנֵי אוֹיֵב וַיִּבְעַר
בְּיַעֲקֹב כָּאֵשׁ לַחֲבֵה אֲכָלָה סָבִיב: ד דָּרַךְ קִשְׁתּוֹ כְּאוֹיֵב נָצַב יָמֵינוּ כְּצָר וַיַּהַרֵּג כָּל מַחֲמִידֵי־עֵין בְּאַהֲלֵי
בִּתְיַצִּיֹן שָׁפַךְ כָּאֵשׁ חֲמָתוֹ: ה הָיָה אֲדֹנָי | כְּאוֹיֵב בָּלַע יִשְׂרָאֵל בָּלַע כָּל־אַרְמְנוֹתֶיהָ שַׁחַת מִבְּצָרֵיו וַיִּרְבֵּ
בִּבְתְיַהוּדָה תַּאֲנִיָּה וְאִנְיָה: ו וַיַּחֲמֹס כָּגֹן שָׁפַךְ מוֹעֲדוֹ שִׁפְחָה יַהוָה | בְּצִיצִיֹן מוֹעֵד וְשַׁבָּת וַיִּנָּאֵץ
בְּעַם־אָפוֹ מֶלֶךְ וְכֹהֵן: ז זָנַח אֲדֹנָי | מִזִּבְחוֹ נָאֵר מִקְדָּשׁוֹ הַסִּנִּי בִּיד־אוֹיֵב חוֹמַת אַרְמְנוֹתֶיהָ קוֹל נִתְּנוּ
בְּבֵית־יַהוָה בְּיוֹם מוֹעֵד: ח חָשַׁב יַהוָה | לְהַשְׁחִית חוֹמַת בִּתְיַצִּיֹן נִטָּה קוֹ לֹא־הַשֵּׁיב יָדוֹ מִבָּלַע
וַיֹּאבֵל־חַל וְחוֹמָה יַחֲדוֹ אִמְלְלוּ: ט מָבְעוּ בְּאֶרֶץ שְׁעָרֶיהָ אֶבֶד וְשֹׁפֵר בְּרִיחֶיהָ מְלָכָה וְשִׁרְיָהּ בְּגוֹיִם אֵין
תּוֹרָה גַּם־נְבִיאֶיהָ לֹא־מָצְאוּ חֲזוֹן מִיַּהוָה: י יֵשְׁבוּ לְאֶרֶץ יָדְמוּ וְקִנְיַן בִּתְיַצִּיֹן הֶעֱלָו עֶפֶר עַל־רַאשֵׁם חָגְרוּ
שָׁקִים הוֹרִידוּ לְאֶרֶץ רֹאשָׁן בְּתוֹלַת יְרוּשָׁלַם:

רש"י

(א) איכה יעיב. יאפיל כדא' (מלכים א יח) והשמים התקדרו בעבים: מושמים ארץ. לאחר שהגביהם עד לשמים השליכם לארץ בבת אחת ולא מעט מעט מאיגרא רמא לבירא עמיקתא: הדום רגליו. שרפרף מרגלותיו וזה בית המקדש: (ב) נאות יעקב. בתי יעקב לשון נוה: הגיע לארץ. השפילם לארץ: חלל ממלכה ושריה. אלו ישראל שהיו קרויים (שמות יט) ממלכת כהנים: ושריה. מדרש אגדה יש אלו שרים של מעלה שהחליפם הממונה על האור מינה על המים והחליף כל הממונים לפי שהיו ברשעי ישראל בעלי שם המפורש ובוטחים הם שישביעו את שרי מעלה להצילם מאש וממים ומחרב ועכשו כשהיה משביע את שר האש בשמו והוא משיב אין ממשלה זו בידי וכן כולם: (ג) השיב אחור ימינו. השיב עצמו כמשיב אחור ימינו מלהלחם בעד בניו: (ד) דרך קשתו. לפי שכך דרך קשת שהם חזקים לשום רגלו עליהם כשהוא כופפם לכך נכתב בלשון דריכה: שפך כאש חמתו. כך חיבור המלה, שפך חמתו שהיא כאש כי לא מצינו שפיכה של אש אלא אצל חמה כדכתיב (תהלים עט) שפוך חמתך על הגוים: (ה) וירב בבת יהודה. הרבה בכנסת יהודה: תאניה ואניה. צער ויללה: וירב. נקוד יוד קמץ קטן שהוא לשון הרבה את אחרים וירב העם ויעצמו מאד נקוד חירק שהוא לשון רבה הוא את עצמו וכן כל תיב' שפעל שלה בה"א כגון פנה זכה בכה כן דרכה לשמש כשהוא מחסר ממנה ה"א כשהוא מדבר על עצמו נקוד חירק כגון (שמות ז) ויפן פרעה וכשהוא מדבר על אחרים נקוד קמץ כגון (שופטים טו) ויפן זנב אל זנב (מלכים ב כה) ויגל יהודה מעל אדמתו (שם יח) ויגל מלך בבל את ישראל אשורה:

(ו) ויחמוס. לשון כריתה וכן (איוב טו) יחמוס כגפן (ירמיה יג) נחמוס עקביך: כגן. כמו שגוזזין ירקות הגינה: שכו. מעונתו, שכו כתיב, ששיכך חמתו על בניו בחורבן ביתו, נדרש במדרש קינות: שחת מועדו. בית קדשי הקדשים ששם היה נועד לבניו שנאמר (שמות כה) ונועדתי לך שם: מלך וכהן. צדקיהו המלך ושריהו כהן גדול: (ז) נאר. ביטל וכן (תהלים פט) נארת ברית עבדך: כיום מועד. שהיו שמחים ומשוררים בתוכו בקול רם, כן נתנו האויבים בחרבנו קול שמחה: (ח) חשב ח' להשחית. זה ימים רבים שעלתה על דעתו כך שנאמר (ירמיה לב) כי על אפי ועל חמתי היתה לי העיר הזאת להסירה מעל פני: נטה קו. של משפט ליפרע על עונינו: מבלע. מהשחית: חיל וחומה. שורא ובר שורא חומה נמוכה שכנגד חומה גבוהה: (ט) טבעו בארץ שעריה. מדרש אגדה לפי שחלקו כבוד לארון שנאמר (תהלים כד) שאו שערים ראשיכם, לפיכך לא שלטה בהם בריה וטבעו בארץ ורבותינו אמרו מעשי ידי דוד היו לפיכך לא שלטו בהם אויבים: אין תורה. אין בהם מורה הוראה: (י) ישבו לארץ וגו'. כמשמעו ומדרש אגדה נבוכדנצר הושיבם לארץ כשמרד בו צדקיהו ועבר על שבועתו בא וישב לו בדפנה של אנטוכיא ושלח בשביל סנהדרין ובאו לקראתו וראה אותם אנשים של צורה והשיב אותם בקתדראות של זהב ואמר להם סדרו לי תורתכם פרשה ופרשה ותרגומה לי כיון שהגיעו לפרשת נדרים אמר להם אם הוא רוצה לחזור יכול הוא לחזור אמרו לו ילך אצל חכם ויתיר לו אמר להם אם כן אתם התרתם לצדקיהו את שבועתו, צוה ושמוטום והושיבם לארץ וקשרו שערות ראשם בזנבות הסוסים וגרדום:

פ ר ק ש מ י נ י

א הַשּׁוֹאֵל אֶת הַפֶּהָ, וְשָׁאֵל בְּעֵלְיָה עִמָּה, אוֹ שֹׁכֵר בְּעֵלְיָה עִמָּה, שָׁאֵל אֶת הַבְּעָלִים אוֹ שֹׁכֵר, וְאַחֲרָיָהּ כֶּן שָׁאֵל אֶת הַפֶּהָ וּמִתָּהּ – פֶּטוּר, שְׁנֵאמַר (שמות כב, יד): "אִם-בְּעֵלְיוֹ עָמָּה לֹא יִשְׁלֹם". אֲבָל שָׁאֵל אֶת הַפֶּהָ, וְאַחֲרָיָהּ כֶּן שָׁאֵל אֶת הַבְּעָלִים, אוֹ שֹׁכֵר, וּמִתָּהּ – חַיִּב, שְׁנֵאמַר (שם שם, יג): "בְּעֵלְיוֹ אֵין-עָמָּה שְׁלֹם יִשְׁלֹם".

ב הַשּׁוֹאֵל אֶת הַפֶּהָ; שָׁאֵל חֲצֵי הַיּוֹם וּשְׁכָרָה חֲצֵי הַיּוֹם, שָׁאֵלָה הַיּוֹם וּשְׁכָרָה לְמַחֲרָה, שֹׁכֵר אַחַת וְשָׁאֵל אַחַת, וּמִתָּהּ; הַמְשָׁאֵל אוֹמֵר: שְׁאֻלָּה מִתָּה, בְּיוֹם שֶׁהִיָּתָה שְׁאֻלָּה מִתָּה; וְהֵלָה אוֹמֵר: אֵינִי יוֹדֵעַ – חַיִּב. הַשּׁוֹכֵר אוֹמֵר: שְׁכֹרָה מִתָּה, בְּיוֹם שֶׁהִיָּתָה שְׁכֹרָה מִתָּה, בְּשַׁעַר שֶׁהִיָּתָה שְׁכֹרָה מִתָּה; וְהֵלָה

פירוש ברטנורא

א הַשּׁוֹאֵל אֶת הַפֶּהָ וּשָׁאֵל בְּעֵלְיָה עִמָּה. אם היו בעלים של פרה אצל השואל לעשות מלאכתו, בין שהיו שאולים אצלו או שכורים, בין באותה מלאכה של פרה בין לעשות מלאכה אחרת, אם מתה פטור: שְׁנֵאמַר אִם בְּעֵלְיוֹ עָמָּה לֹא יִשְׁלֹם. והכי משמע אם בעל השור עמו עם השואל, שהוא שואל או שכור לו לעשות מלאכתו בשעה שהשואל לו פרתו, לא ישלם: אֲבָל שָׁאֵל אֶת הַפֶּהָ כִּי. אם היה עמו בשעת אונסים ולא היה עמו בשעת שאלה, חייב, דלא הוי שאלה בבעלים לאפטורי א"כ היה עמו בשעת שאלה: שְׁנֵאמַר בְּעֵלְיוֹ אֵין עָמָּה שְׁלֹם יִשְׁלֹם. והכי אשמועינן קרא, בעליו אין עמו בשעת שאלה אע"פ שהיה עמו בשעת שבירה ומיתה שלם ישלם:

ב הַמְשָׁאֵל אוֹמֵר שְׁאֻלָּה מִתָּה. ואתה חייב באונסיה: אֵינִי יוֹדֵעַ. שמא שכורה מתה. ופטור אני מן האונסים: חייב. הא מתנינן לא אפשר לאוקמה כמשמעה, דהא קיימא לן מנה לי בידך והלה אומר אני יודע ישבע שבועת היסת שאינו יודע ופטור. להכי מוקמינן לה בגמרא כגון שיש עסק שבועה דאורייתא בניהם, כגון דאמר ליה שתי פרות מספרי לך, חד יומא בשאלה וחד יומא בשכירות, ומתו תרווייהו בעידן שאלה. ואמר ליה שואל, חרא אן, בעידן שאלה מתה, וחרא לא ידענא. והוי ליה מודה במקצת וחייב שבועה, ומתוך שאינו יכול לישבע משלם. ודמאי לחד מנה לי בידך ואמר ליה הויאך

משניות מבוארות – קהתי

לו במלאכה זו ובין אם היו שאולים במלאכה אחרת.

י ו ס ר א ש ון

באור משנה א

משנה זו עוסקת בדיני השואל. וכבר הזכרנו, שהשואל חייב אפילו באונסים. ברם, נאמר בו (שמות כב, יג-יד): "בעליו אין עמו שלם ישלם. אם בעליו עמו לא ישלם". ולמדנו מפי השמועה, שכונת הכתוב היא שאם היו הבעלים עמו בשעת שאלה, אף על פי שלא היו עמו בשעת האונס, תריהו פטור מלשלם. לא היו עמו בשעת שאלה, אף על פי שהיו עמו בשעת האונס, חייב לשלם. משנתנו באה לפרש דינים אלה.

הַשּׁוֹאֵל אֶת הַפֶּהָ, וְשָׁאֵל בְּעֵלְיָה עִמָּה – כגון שבשעה ששאל את הפרה ביקש מבעל הפרה שיסייענו לחרוש עמה, או אפילו בקשו שיעשה עמו מלאכה אחרת, כגון לעדור עמו, או שֹׁכֵר בְּעֵלְיָה עִמָּה – שבשעה ששאל את הפרה שכר את בעל הפרה שיעבדו אצלו, בין במלאכה זו, כגון לחרוש עם הפרה, בין במלאכה אחרת; שָׁאֵל אֶת הַבְּעָלִים – או ששאל את הבעלים, או שֹׁכֵר – תחילה, וְאַחֲרָיָהּ כֶּן שָׁאֵל אֶת הַפֶּהָ – מהם, בעודם שאולים או שכורים אצלו, וּמִתָּהּ – הפרה, פֶּטוּר – השואל מלשלם, שְׁנֵאמַר: "אִם-בְּעֵלְיוֹ עָמָּה לֹא יִשְׁלֹם" – ופירושו: אם בעליו של השור עמו, היינו שבעל השור גופו שואל או שכור לשואל בשעה שהשואל לו את שורו, אינו חייב לשלם. בגמרא מבואר שהוא הדין בשאר השומרים שאם בשעה שנעשו שומרים היו הבעלים שאולים או שכורים להם לכל מלאכה שהיא, הרי הם פטורים אפילו מפשיעה. אֲבָל שָׁאֵל אֶת הַפֶּהָ – תחילה, וְאַחֲרָיָהּ כֶּן שָׁאֵל אֶת הַבְּעָלִים, או שֹׁכֵר – לעשות מלאכתו, וּמִתָּהּ – הפרה, אף על פי שבשעת מיתה היה בעל הפרה עמו במלאכתו, חַיִּב – השואל לשלם, שְׁנֵאמַר: "בְּעֵלְיוֹ אֵין-עָמָּה שְׁלֹם יִשְׁלֹם" – ופירושו: אם בעל השור לא היה עמו בשעה ששאל את השור, אף על פי שהיה עמו בשעה שמת או נשבר, חייב הוא לשלם.

בעל "תורה תמימה" כותב: אמנם אם היו הבעלים עמו במלאכתו הטעם פשוט שפטור, שכיון שאף הבעלים עשו מלאכה בפרה, היה לו לשמור שלא יארע לה אונס שבירה או מיתה; אבל טעם הפטור כשהיו הבעלים שאולים לשואל למלאכה אחרת, ואפילו במקום אחר, אין זה מובן כלל; כי מה שיכולת העניינים זה לזה? וכן מה שצריך שיהא עמו בשעת שאלה, ואילו אם היה עמו בשעת שבירה ומיתה אין זה נקרא שמירה בבעלים, לכאורה הרי היא סברה הפוכה.

ובספר החינוך כתב בזה, שהואיל ואם היו הבעלים במלאכה זו, הסבירא נוטה שהוא פטור, לפיכך לא הברילו חכמים בדין זה בין אם היו הבעלים שאולים

אבל טעם זה אינו מספיק, שהרי לא מעטים הם הפרטים ופרטי הפרטים בדיני השומרים ובכלל בדיני ממונות. ועוד, הרי לפי זה צריך להיות דין אחד בין כשהיו הבעלים עמו בשעת שאלה ובין כשלא היו עמו אלא בשעת שבירה ומיתה...

ואפשר לומר הסבירא בזה, משום שבכלל אי אפשר לאדם שיהיה בעת ובעונה אחת משועבד ומשעבד לאיש אחד, ובאופן כזה אין שיעבודו לזולתו שיעבוד גמור. הלכך אם היו הבעלים שאולים לשואל, שוב אי אפשר שישתעבד לו השואל אז, וממילא אין נפקא מינה אם נשאלו לו הבעלים במלאכה זו או במלאכה אחרת; וגם מובן מה שהעיקר תלוי אם היה עמו בשעת שאלה, שאז עיקר חלות ההשתעבדות מצד השואל. וכן אמרו בגמרא מטעם אחר, מפני שאז חייב במזונותיה של הפרה.

וגם יש להסביר טעמו של דבר, שכיון שכל עצמו של חייב השואל באונסים הוא משום שכל התנאה שלו היא, ואינו נותן השואל בעד הדבר השואל כלום לבעלים, הלכך אם בעליו עמו (דווקא משעת שאלה) בעד כסף, או טובת הנאה, אינו נחשב עוד על הדבר כשואל אלא כשוכר, כי שכרו שבעל הפרה מקבל בעד עצמו ייחשב גם על הפרה.

באור משנה ב

הַשּׁוֹאֵל אֶת הַפֶּהָ; שָׁאֵלָה חֲצֵי הַיּוֹם וּשְׁכָרָה חֲצֵי הַיּוֹם – כגון שראובן קיבל פרה משמעון ליום אחד, למחצית היום בשאילה, בלא תשלומים, ולמחצית היום בשכירות, בתשלום; שָׁאֵלָה חֲצֵי הַיּוֹם וּשְׁכָרָה לְמַחֲרָה – או שראובן קיבל את הפרה לשני ימים, ליום אחד בשאילה ולמחרתו בשכירות; שֹׁכֵר אַחַת וְשָׁאֵל אַחַת – או שראובן קיבל משמעון שתי פרות, אחת בשכירות ואחת בשאילה, וּמִתָּהּ – אחת מתה, או שמתה הפרה האחת שקיבל (בשני המקרים הקודמים); הַמְשָׁאֵל אוֹמֵר – שמעון טוען: שְׁאֻלָּה מִתָּה – הפרה השאולה מתה, ושואל חייב באונסים. או בכגון ש"שאלה היום ושכרה למחר" המשאיל טוען: בְּיוֹם שֶׁהִיָּתָה שְׁאֻלָּה מִתָּה – הפרה, ואתה חייב באונסיה; או בכגון ש"שאלה חצי היום ושכרה חצי היום", המשאיל אומר: בְּשַׁעַר שֶׁהִיָּתָה שְׁאֻלָּה מִתָּה – הפרה, וְהֵלָה אוֹמֵר – וראובן טוען: אֵינִי יוֹדֵעַ – שמא שכורה מתה, או: שאלה ביום או בשעה שהיתה שכורה מתה הפרה, ופטור אני מן האונסים, חַיִּב – ראובן לשלם, שכן ברי ושמא ברי עדיף. בגמרא מבואר, שלפי ההלכה אין משנתנו יכולה להתפרש כמשמעה, שהרי ההלכה היא באומר לחברו: מנה לי בידך, והלה אומר: איני יודע, שהוא פטור, ומכאן שאף בענין משנתנו יש לפטור את השואל מן האונסים, אלא שמשנתנו

אומר: איני יודע – פטור. זה אומר: שאולה, וזה אומר: שכורה – ישבע השוכר ששכורה מִתָּה. זה אומר: איני יודע, וזה אומר: איני יודע – יחלקו.

ג השואל את הפרה, ושלחה לו ביד בנו, ביד עבדו, ביד שלוחו; או ביד בנו, ביד עבדו, ביד שלוחו של השואל, ומִתָּה – פטור. אמר לו השואל: שלחה לי ביד בני, ביד עבדי, ביד שלוחי, או: ביד בנך, ביד עבדך, ביד שלוחך; או שאמר לו המושאל: הריני משלחה לך ביד בני, ביד עבדי, ביד שלוחי, או: ביד בנך, ביד עבדך, ביד שלוחך, ואמר לו השואל: שלח, ושלחה ומִתָּה – חייב. וכן בשעה שמתחזקה.

פירוש ברטנורא

המשין ידענא וחמשין לא ידענא, הוי ליה מחוייב שבועה ואינו יכול לישבע ומתוך שאינו יכול לישבע משלם: **ישבע השוכר ששכורה מִתָּה.** הא נמי לא אפשר לאוקמה כמשמעה, דהא קי"ל מענו חמים והודה לו בשעורים פטור אף מדמי שעורים, והכי נמי מה שהודה לו לא מענו ומה שמענו לא הודה לו, ומה מקום יש לשבועה זו. להכי מוקמינן בגמרא, דשבועה זו על ידי גלגול, דאמר ליה אשתבע לי שבועת השומרים שאתה חייב לישבע לי דכרכה מִתָּה, ומגו דמשתבע דכרכה מִתָּה משתבע נמי על ידי גלגול דשכורה מִתָּה: יחלקו. מתניתין סומכוס היא דאמר ממון המוטל בספק חולקים. ואינה הלכה. אלא הלכה המוציא מחברו עליו הראיה, וישבע הנתבע שאינו יודע ופטור:

ג ביד בנו. המושאל שלחה לשואל ביד בנו ועבדו ושלוחו של מושאל: או ביד בנו ועבדו ושלוחו של שואל. פטור אם מִתָּה בדרך. והאי שלוחו של שואל איכא דמוקי לה (בב"ק דף ק"ד) בשכירו ולקטו שדר בביתו. אבל לא עשאו שליח בעדים. דאי איכא עדים דשליח שוייה, חייב השואל באונסיה משמסרה לו. ואיכא דאמרי אפילו עשאו שליח בעדים אינו מתחייב על ידו באונסים, דהכי קאמר ליה, אינש מהומנא הוא אי בעית לשהורי בדיה שדר: **אמר לו השואל שלחה לי וכו'.** ביד עבדך, חייב. האי עבדך בעבד עברי קאמר, דאילו עבד כנעני יד עבד ביד רבו והוי כאילו לא יצאת מרשות מושאל וכאילו

משניות מבוארות – קהתי

יחלקו – בגמרא מבואר, שמשנתנו היא כדעת סומכוס, הסובר: ממון המוטל בספק חולקים. אבל אין הלכה כמותו אלא כחכמים הסוברים: המוציא מחברו עליו הראיה, היינו שאם כל אחד מהם אומר: איני יודע, השואל פטור, אלא שהוא צריך להישבע שכן הוא כדבריו שאינו יודע (רמב"ם; ברטנורא; ועיין 'תוספות יום טוב').

י ו ס ש נ י

באור משנה ג

השואל את הפרה, ושלחה לו – המושאל לשואל, **ביד בנו, או ביד עבדו, או ביד שלוחו** – של המושאל, או שלחה **ביד בנו, או ביד עבדו, או ביד שלוחו של השואל, ומִתָּה** – הפרה בדרך, **פטור** – השואל, שלא נעשה שומר עליה עד שתבוא לרשותו. בענין שלוחו של השואל יש מבארים בכגון שלא עשאו השואל שליח בפני עדים, אבל אם עשאו שליח בפני עדים, הרי משימסור המושאל את הפרה לאותו שליח מתחייב השואל באונסיה (גמרא בבא קמא קד. א). ויש חולקים על כך (עיין ברטנורא). **אמר לו השואל** – למשאל: **שלחה לי** – שלח לי את הפרה, **ביד בני, או ביד עבדי, או ביד שלוחי, או שאמר לו: שלח לי את הפרה ביד בנך, או ביד עבדך, או ביד שלוחך; או שאמר לו המושאל** – לשואל: **הריני משלחה לך ביד בני, או ביד עבדי, או ביד שלוחי, או שאמר לו: הריני משלח לך את הפרה ביד בנך, או ביד עבדך, או ביד שלוחך, ואמר לו השואל** – למשאל: **שלח, ושלחה ומִתָּה** – בדרך, **חייב** – השואל לשלם, שמשגיגה לירי אחד מאלו, מיד נכנסה לרשות השואל. בגמרא מבארים, שמה ששנינו, שאם אמר השואל למשאל: שלחה לי ביד עבדך, ושלחה ומִתָּה, חייב השואל, היינו דווקא ביד עבד עברי, אבל אם שלחה ביד עבדו הכנעני, אפילו אמר לו השואל לשלוח בידו, אינו מתחייב באונסיה עד שתגיע לידי השואל, שיד עבד כנעני כיד רבו, והרי זה כאילו לא יצאה מרשות המושאל. **וכן בשעה שמתחזקה** – אם החזיר השואל את הפרה למשאל על ידי אחד מאלו שנימנו לעיל, לא יצאה מרשותו עד שתבוא לידי המושאל, ואם מִתָּה בדרך, חייב לשלם. אבל אם אמר לו המושאל שיחזירה לו על ידם, או שאמר השואל למשאל: הריני מחזירה לך על ידם ואמר לו המושאל: החזר, והחזירה ומִתָּה בדרך, פטור השואל. במה דברים אמורים? כשמחזירה תוך ימי שאילתו, אבל לאחר ימי שאילתו, הריהו יוצא מדין שואל ונעשה עליה שומר שכר, היינו שאינו חייב עוד באונסים אלא בגניבה ואבידה.

מתפרשת בכגון שיש עסק שבועה בין ראובן ושמעון, כלומר שראובן נתחייב לשמעון שבועה, והיינו שמה ששינו: "שאלה חצי היום ושכרה חצי היום, שאלה היום ושכרה למחר", יש לפרש בכגון שראובן קיבל משמעון שתי פרות ליום אחד, למחצית היום בשאילה ולמחצית היום בשכירות, או שקיבל שתי פרות לשני ימים, ליום אחד בשאילה ולמחרתו בשכירות, ומתו שתי הפרות; שמעון אומר: בזמן שהיו שאולות מתו שתיהן, וראובן אומר: אמנם פרה אחת מִתָּה בזמן שאילה, אבל לגבי הפרה השניה איני יודע, שמה בזמן השכירות מִתָּה, נמצא ראובן מודה במקצת וחייב שבועה, ומתוך שאינו יכול לישבע, שהרי הוא אומר: איני יודע, חייב הוא לשלם. וכן מה ששינו: "שכר אחת ושאל אחת", יש לפרש בכגון שראובן קיבל משמעון שלוש פרות ומתו שתיים מהן, וטוען שמעון, שמסר לו שתיים בשאילה ואחת בשכירות, ושתי השאולות מתו, וראובן אומר: אמנם שתיים היו שאולות ואחת מהפרות שמתו בודאי היתה שאולה, אבל לגבי השנייה שמתה איני יודע אם היתה זו השאולה או השכורה, והרי הוא מחוייב שבועה, ומתוך שאינו יכול להישבע, חייב הוא לשלם בעד שתי הפרות שמתו. אבל אם **השוכר אומר** – היינו ראובן טוען: **שכורה מִתָּה** – הפרה השכורה מִתָּה, ושוכר פטור מן האונסים (ומשום טענתו זו קוראת לו המשנה "השוכר"). או: **ביום שהיתה שכורה מִתָּה, או בשעה שהיתה שכורה מִתָּה** – בזמן שהפרה היתה שכורה לי מִתָּה, **והלה אומר** – ושמעון טוען: **איני יודע** – שמה השאולה מִתָּה או: שמה בזמן שהיתה שאולה מִתָּה, **פטור** – ראובן אפילו משבועה, הואיל וטענתו של שמעון אינה אלא טענת שמה (עיין 'תוספות יום טוב' ענין גלגול שבועה שנחלקו הרא"ש והרמב"ם). **זה אומר: שאולה** – שמעון טוען, שהפרה השאולה מִתָּה, וחייב ראובן באונסיה, **וזה אומר: שכורה** – וראובן טוען, שהפרה השכורה מִתָּה, ופטור מן האונסים, **ישבע השוכר ששכורה מִתָּה** – בגמרא מבואר, ששבועה זו אינה משום הודאתו במקצת, שהרי מה שטענו לא הודה לו, ומה שהודה לו לא טענו, אלא על ידי גלגול היא, שמתוך שהוא צריך לישבע שמתה כדרכה ואנוס הוא, מגלגלים עליו אף את השבועה שהפרה השכורה מִתָּה. ברם, כפי שנתפרשה המשנה בגמרא בכגון שקיבל ראובן משמעון שתי פרות או שלוש פרות, הרי ראובן מודה במקצת הוא, ומטעם זה חייב הוא בשבועה (רש"י; המאירי). ויש מפרשים, שמכל מקום אין שבועה זו אלא על ידי גלגול (רמב"ם הל' שאלה ופקדון ג, ג; "כסף משנה" שם; ועיין 'תוספות יום טוב'). **זה אומר: איני יודע, וזה אומר: איני יודע** – שאף אחד מהם אינו יודע אם שאולה מִתָּה אם שכורה מִתָּה,

ד המחליף פרה בחמור, וילדה; וכן המוכר שפחתו, וילדה; זה אומר: עד שלא מכרתי, וזה אומר: משלקחתי – יחלקו. היו לו שני עבדים, אחד גדול ואחד קטן; וכן שתי שדות, אחת גדולה ואחת קטנה; הלוקח אומר: גדול לקחתי, והלה אומר: איני יודע – זכה בגדול; המוכר אומר: קטן מכרתי, והלה אומר: איני יודע – אין לו אלא קטן; זה אומר: גדול, וזה אומר: קטן – ישבע המוכר שהקטן מכר; זה אומר: איני יודע, וזה אומר: איני יודע – יחלקו.

ה המוכר זיתיו לעצים, ועשו פחות מרביעית לסאה – הרי אלו של בעל הזיתים. עשו רביעית לסאה; זה

פירוש ברטנורא

המשאיל עצמו הולכה לו ופמור השואל אם נאנסה בדרך: וכן בשעש שמחזירה. אם שלח השואל ביד בנו ועבדו או שלחו או ביד בנו ועבדו ושלחו של משאיל, לא יצאת מרשותו של שואל עד שתבא ליד המשאיל, ואם נאנסה בדרך, חייב. אמר לו המשאיל שלחה לי, או שאמר השואל הריני משלחה וכו', ואמר לו המשאיל שלח, ושלחה ונאנסה בדרך, פטור. ומתניתין דוקא כשמחזירה בתוך ימי שאלתו שהוא חייב באונסיה. אבל אם החזירה לאחר ימי שאלתו, דין שומר שכר יש לו [הואיל ונהנה ממנה] ולא דין שואל, ואם שלחה ביד בנו ועבדו או שלחו. בין שלו בין של משאיל, ונאנסה בדרך, פטור: **ד המוכר שפחתו וילדה**. דעבר כנעני נקנה בכסף, וכשנתן המעות נקנית לו השפחה בכל מקום שהיא. ואין ידוע אם עד שלא ילדה נתן הכסף והעובר שלו, או לאחר שילדה והולד של בעלים. אבל פרה אינה נקנית בכסף אלא במשיכה, וכיון דמשך מידע ידע אי ילדה כבר אי לא ילדה, להכי איצטרך למתני המחליף, דעל ידי חליפין כיון שמשך האחד נקנה האחר בכל מקום שהוא, לפיכך אין ידוע אם ילדה אם לא ילדה: יחלקו. ומתניתין סומכוס היא, ולית הילכתא כוותיה: זה אומר גדול וזה אומר קטן. זה אומר דמי עבד גדול וזה אומר דמי עבד קטן. דאילו עבד ממש. הא קיימא לן דאין נשבעין על העבדים. ועוד, מה שטענו לא הורה לו לא טענו, ולא היה כאן מקום לשבועה:

ה המוכר זיתיו לעצים. שיקוף אותן לשרפם, והשחה אותן בקרקע: ועשו. וזיתים רעים שאין בסאה שלהם רביעית שמן: הרי אלו של בעל הזיתים. בדפחות מרביעית לא קפדי אינשי. ורביעית שאמר, חוץ מן ההוצאה שהוא מוציא במסיקתו ובעצירתו. ומתניתין בשמכר זיתיו על מנת לקוץ סתם. אבל אם אמר לו לקוץ מיד, אפילו פחות מרביעית לבעל הקרקע. ואם אמר לקוץ לבשתרצה, אפילו יותר מרביעית לבעל הזיתים: וזה אומר ארצי גידלה יחלקו.

משניות מבוארות – קהתי

על דמי עבד קטן ועל השאר אינו יודע, והרי שנתחייב שבועה משום הודאה במקצת, ומתוך שאינו יכול להישבע חייב לשלם ללוקח כפי תביעתו. **המוכר אומר: קטן מכרתי** – את העבד הקטן מכרתי לך, **והלה** – הלוקח – **אומר: איני יודע, אין לו אלא קטן** – שהרי אינו טוען אלא טענת שמא. **זה אומר: גדול** – הלוקח אומר: גדול לקחתי, **וזה אומר: קטן** – והמוכר אומר: קטן מכרתי, **ישבע המוכר שהקטן מכר** – בגמרא מקשים על הלכה זו: למה יישבע והרי מה שטענו לא הורה לו ומה שהורה לו לא טענו? ועוד, הרי אין נשבעים על העבדים ועל הקרקעות? (ענין בגמרא שמקשים עוד קושיא). ומבארים בגמרא, שהלוקח תובע דמי עבד גדול או דמי שדה גדולה (כגון שנתן לו דמים והתנו ביניהם שיוכלו לחזור בהם עד נתינת השטר – ותוספות). והמוכר טוען שלא קיבל ממנו אלא דמי עבד קטן או דמי שדה קטנה, נמצא המוכר מודה במקצת, הלכך חייב הוא שבועה. **זה אומר: איני יודע, וזה אומר: איני יודע** – שאף אחד מהם אינו זוכר בעד איזה עבד או שדה שילם הלוקח, **יחלקו** – כדעת סומכוס הסובר, שממון המוטל בספק חולקים. וכבר הזכרנו לעיל, שאין ההלכה כסומכוס, אלא כחכמים הסוברים, שהמוציא מחברו עליו הראיה.

יוסליושי

באור משנה ה

כבר הזכרנו (בהקדמה למשנה הקודמת) משמנה זו אינה מענין פרקנו, והובאה כאן אגב ההלכה שנשנתה במשנה ב. **המוכר זיתיו לעצים** – שמכר אילני זיתים לחברו, כדי שיקצצם וישתמש בעצים להסקה, והשחה אותם הלוקח בקרקעו של המוכר, **ועשו פחות מרביעית לסאה** – והצמיחו זיתים רעים, שאין בסאה של זיתים רביעית הלוג שמן; ומבואר בגמרא: חוץ מן ההוצאות שיש במסיקתם ובעצירתם (הוספה – 12 ליטר בערך: רביעית הלוג כ-1/8 הליתר). **הרי אלו של בעל הזיתים** – של הלוקח, שעל כמות מועטת כזאת אין בעל הקרקע מקפיד. **עשו רביעית לסאה** – אבל אם היה בהם שמן כדי רביעית הלוג לסאה, וכל שכן יותר מכדי רביעית לסאה, **זה אומר: זיתי גדלו** – הלוקח טוען: האילנות שלקחתי גידלו את הזיתים, ושלי הם, **וזה אומר: ארצי גדלה** – ובעל הקרקע טוען: אדמתי גידלה אותם, ושלי הם, **יחלקו** – בגמרא

באור משנה ד

אגב ההלכה ששינוי במשנה ב הובאו במשנתנו ובמשנה הבאה הלכות דומות בטענות שבין לוקח ומוכר.

המחליף פרה בחמור – ומשך בעל הפרה את החמור, והרי במשיכה זו נקנתה גם הפרה לבעל החמור מדין חליפין (משנה קידושין א.1). אף על פי שהפרה עדיין ברישות בעליה הראשונים היא, **וילדה** – הפרה, ואין ידוע אם ילדה קודם שמשך בעל הפרה את החמור או לאחר שמשך; **וכן המוכר שפחתו** – הכנענית, וקיבל את דמיה, ועדיין היא ברשותו; אבל משנתן לו הלוקח את דמיה קנה אותה, שכן עבד כנעני נקנה בכסף (משנה קידושין א.2). **וילדה** – השפחה, ואין ידוע אם קודם שילדה נתן הלוקח את הכסף והולד שלו, או לאחר שילדה והולד של הבעלים; **זה אומר** – המוכר טוען: **עד שלא מכרתי** – קודם שמכרתי את השפחה ילדה, וכן בפרה קודם שמשכתי את החמור ילדה, והולד שלי. **וזה אומר** – והלוקח טוען: **משלקחתי** – לאחר שלקחתי ילדה, **יחלקו** – בגמרא מבואר, שמשנתנו כדעת סומכוס היא הסובר, שממון המוטל בספק חולקים, אבל אין הלכה כמותו, אלא ההלכה כחכמים, שאם הפרה או השפחה, ברשות המוכר, הרי הלוקח בא להוציא מחברו, והמוציא מחברו עליו הראיה. ויש מפרשים, שאף לדעת סומכוס המדובר כאן בכגון שהפרה עומדת באגם והשפחה בסימטה (מקום שמוכרים עבדים), שאין אף אחד מוחזק בהן. אבל אם הפרה והשפחה ברשות המוכר, אף סומכוס מודה, שעל הלוקח להביא ראיה (תוספות); ברם, לדעת חכמים, אפילו הפרה היתה באגם והשפחה בסימטא, מכל מקום בחזקת מוכר הן, ועל הלוקח, הבא להוציא מחזקתו, להביא ראיה לדבריו (ענין גמרא בבא מציעא ק.ב). **היו לו שני עבדים, אחד גדול ואחד קטן** – ומכר אחד מהם, **וכן שתי שדות** – היו לו שתי שדות, אחת גדולה ואחת קטנה – ומכר אחת מהן, **הלוקח אומר: גדול לקחתי** – את העבד הגדול או את השדה הגדולה קניתי, **והלה אומר** – והמוכר טוען: **איני יודע** – אינני זוכר איזה מהם מכרתי, אם גדול או קטן, **זכה בגדול** – שכן ברי ושמא ברי עדיף. וכבר הזכרנו לעיל (בבאור משנה ב). שאין הלכה כן, ומתוך כך מבארים המפרשים את ההלכה הזו בכגון שהלוקח תובע מהמוכר דמי עבד גדול או דמי שדה גדולה (כמבואר להלן בטיפא). והמוכר טוען שאינו זוכר אם חייב לו דמי עבד קטן או דמי עבד גדול, ונמצא שמודה לו

אומר: זיתי גדלה, וזה אומר: ארצי גדלה – יחלקו. שטף נהר זיתיו ונתנם לתוך שדה חברו; זה אומר: זיתי גדלו, וזה אומר: ארצי גדלה – יחלקו.

ו המשפיר בית לחברו, בימות הגשמים – אינו יכול להוציאו מן החג ועד הפסח; בימות החמה – שלשים יום. ובכרמים, אחד ימות החמה ואחד ימות הגשמים – שנים עשר חדש. ובחנניות, אחד עירות ואחד כרמים – שנים עשר חדש. רבן שמעון בן גמליאל אומר: חנות של נחתומים ושל צבעים – שלש שנים. ז המשפיר בית לחברו: המשפיר חיב בידלת, בנגר, ובמנעול, ובכל דבר שהוא מעשה אמן. אבל דבר שאינו

פירוש ברטנורא

בגמרא מוקי לה כגון ששטף נהר הזיתים עם גושיהו, דהיינו עם הקרקע שסביבותיהן שהן יכולים לחיות על ידו, ומפני כן הם פטורים מערלה. וכל שלש שנים הראשונות הוא דיוחלוק, דאע"ג דקרקע של זה מגדלו, מכל מקום אי לאו גושיהו לא הוי מצי אכיל מנייהו משום ערלה. אבל לאחר שלש שנים הכל לבעל הקרקע, דאמר ליה, אי אנא נטעי, לאחר שלש מי לא הוה אכילנא:

ו המשפיר בית לחברו. סתם: בימות הגשמים אינו יכול להוציאו מן החג ועד הפסח, ובימות החמה שלשים יום. כלומר, אם בא להוציאו קודם הפסח צריך שיודיענו שלשים יום מימות החמה, דהיינו מנ"ו באלול שמשם שלשים יום עד החג שהוא התחלת ימות הגשמים. ואם לא הודיעו מנ"ו באלול, אינו יכול להוציאו עד הפסח. וממילא שמעינן שהמשפיר בית סתם בימות החמה, צריך להודיענו שלשים יום קודם שיוציאו: ובכרמים, שהכל נמשכים שם לגור והבתים אין מצויין לשכור, צריך להודיענו י"ב חודש קודם יציאתו, בין בימות החמה בין בימות הגשמים. וכשם שמשפיר צריך להודיע, כך שוכר צריך להודיע, בעיירות שלשים יום ובכרמים שנים עשר חודש. ואם לא הודיעו אינו יכול לצאת אלא נותן לו שכרו: של נחתומים ושל צבעים שלש שנים. מפני שהקפן מרובה לזמן ארוך. והלכה כרבן שמעון בן גמליאל:

ז ובנגר, שנועלין בו את הדלת ותוחבים אותו בקורת האספקה: הזבל של בעל הבית. וכגון שנעשה זבל מתורי דאתו מעלמא. דאי מתורי דשוכר, הובל

משניות מבוארות – קהתי

בא להוציאו קודם הפסח, צריך להודיעו בימות החמה, שלשים יום – היינו מחמישה עשר באלול, שמאיתו יום שלשים יום עד חג הסוכות, שהוא התחלת ימות הגשמים; ואם לא הודיעו מיום חמישה עשר באלול, שוב אינו יכול להוציאו עד הפסח. והרי נמצאנו למדים ממשנתנו, שבימות החמה אינו יכול להוציאו אלא אם כן הודיעו שלשים יום קודם זמן היציאה (גמרא ורש"י בבא מציעא קא, ב). ובכרמים – שהכל נמשכים לגור שם, ואין דירות פנויות מצויות שם בכל ימות השנה, אחד ימות החמה ואחד כרמים, שנים עשר חדש – בין בימות החמה ובין בימות הגשמים, שנים עשר חדש – צריך להודיעו שנים עשר חודש קודם ליציאתו. וכשם שמשפיר צריך להודיע, כך השוכר צריך להודיע למשכיר, בעיירות – שלשים יום קודם ליציאתו, ובכרמים – שנים עשר חודש מקודם, כדי שיחפש שכן (הרצוי לו), ולא יישאר ביתו פנוי. ואם לא הודיעו, אינו יכול לצאת, אלא נותן לו שכרו (גמרא: רמב"ם הל' שכירות ו, ח). ובחנניות – הואיל והחננוני נותן ללקוחות בהקפה וצריך לזמן מרובה כדי לגבות את חובותיו, אחד עירות ואחד כרמים, שנים עשר חדש – בין בעיירות ובין בכרמים אין המשכיר יכול להוציאו עד שיודיענו שנים עשר חודש קודם ליציאתו. רבן שמעון בן גמליאל אומר: חנות של נחתומים ושל צבעים, שלש שנים – צריך המשכיר להודיעו שלוש שנים קודם ליציאתו; ומבואר הטעם בגמרא: מנני שהקפן מרובה. כלומר, שמקפים הם ללקוחותיהם לזמן ארוך (ורש"י: ברטנורא). ברם, המאירי כותב, שפירוש זה לא נראה לו, שהרי מהיכן הם מקיפים כל כך יתיר על שאר האומנים? אלא נראה לו לפרש, שטורח היקפם והעתקתם מבית לבית מרובה, הואיל והם צריכים בנין מתאים כדי להכניס בו את הכלים הגדולים שלהם, וכן זקוקים הם להרבה מים ומשתמשים הם למלאכתם באש, ואין רוב הבתים ראויים לכך.

יום רביעי

באור משנה ז

המשפיר בית לחברו: המשפיר חיב בידלת – להעמיד לשוכר דלתות הראויות לבית, בנגר, ובמנעול – לעשות נגר ומנעול לדלתות: נגר היינו מין בריח ויתר לנעילת הדלת, ובכל דבר שהוא מעשה אמן – שאינו נעשה אלא על ידי אומן מומחה, כגון לפתוח לו חלונות, לחזק לו את התיקרה, וכיוצא באלו (בריתא בגמרא). אבל דבר שאינו מעשה אמן – כגון מעקה וסולם (בריתא שם). השוכר

מבואר, שאם מכר לו את האילנות על מנת שיקצצם מיד, אפילו עשו פחות מרביעית לסאה, הרי אלו של בעל הקרקע; ואם מכרם לו על מנת שיקצצם מתי שירצה, אפילו עשו רביעית לסאה, הרי אלו לבעל הזיתים; לא נשנתה משנתנו אלא בכגון שמכר לו סתם, ולא התנה עמו מתי יקצצם, שבכגון זה באה המשנה ללמדנו, שאם עשו פחות מרביעית לסאה, הרי אלו של בעל הזיתים; עשו רביעית לסאה, יחלקו. שטף נהר זיתיו – של ראובן, ונתנם לתוך שדה חברו – לתוך שדהו של שמעון, ונשתרשו שם והוציאו פירות; זה אומר: זיתי גדלו – ראובן טוען: האילנות שלי גדלו את הזיתים, ושלי הם, וזה אומר: ארצי גדלה – ושמעון טוען: אדמתי גידלתם, ושלי הם, יחלקו – בגמרא מבואר, שמדובר כאן בכגון שנעקרו אילני הזיתים עם גושי הקרקע שסביב שרשיהם, באופן שיכולים לחיות על ידם, ונמצאו פטורים מן הערלה, כמו ששינו (ערלה א, ג). "אילן שנעקר והסלע עמו, אם יכול לחיות – פטור, ואם לאו – חייב", בכגון זה דווקא באה המשנה ללמדנו שראובן ושמעון חולקים בפירות. במה דברים אמורים? בתוך שלוש שנים מזמן שנשתרשו בשדהו של שמעון, שאף על פי שהקרקע של שמעון גידלה את הפירות, מכל מקום אלמלא גושי הקרקע של ראובן שנעקרו עם האילנות, לא היה שמעון יכול לאכול מהם משום אסור ערלה, הלכך יחלקו; אבל לאחר שלוש שנים, הכל לשמעון, בעל הקרקע, שכן אומר הוא לראובן: יכולתי בעצמי ליטע זיתים, והייתי אוכל עכשיו את פירותיהם. ברם, שמעון צריך לשלם לראובן דמי האילנות כפי שוויים להימכר לנטיעות. כן אמרו בגמרא, שאם אמר ראובן: רוצה אני ליטול את אילני הזיתים שלי מתוך שדהו של שמעון, אין שומעים לו, משום ישוב ארץ ישראל, כלומר שהואיל והיו לראובן כבר זיתים בשדהו, ודאי יטע שוב אחרים במקומם, ונמצאו אילנות אלו נשארים בקרקע של שמעון, ויש בזה ישוב ארץ ישראל. אבל אם נאמר ששמעון יחזיר לראובן את אילנותיו, הוא לא יטע אחרים במקומם, כשם שלא היו לו קודם (בית יוסף סימן קס"ח).

באור משנה ו

מכאן ועד סוף פרקנו עוסקות המשניות בדיני שכירות בתים.

המשפיר בית לחברו – סתם, בכך וכך לחודש, ולא קבע לו זמן לצאת, בימות הגשמים, אינו יכול להוציאו – מביתו, מן החג – מחג הסוכות, שבו מתחילים ימות הגשמים, ועד הפסח – לפי שאין דירות פנויות מצויות בעונה זו; בימות החמה – כלומר אם

מַעֲשֶׂה אֶמֶן – הַשּׁוֹכֵר עוֹשֶׂהוּ. הַזֶּכֶל – שֶׁל פֶּעַל הַבֵּית, וְאֵין לְשׁוֹכֵר אֶלָּא הַיּוֹצֵא מִן הַתְּנוּרָה וּמִן הַפִּירִים בְּלִבָּר. ח הַמְּשַׁכֵּיר בֵּית לַחֲבֵירוֹ לְשָׁנָה, נִתְעַבְרָה הַשָּׁנָה – נִתְעַבְרָה לְשׁוֹכֵר. הַשְּׁכִיר לֹא לְחֹדְשִׁים, נִתְעַבְרָה הַשָּׁנָה – נִתְעַבְרָה לְמְשַׁכֵּיר. מַעֲשֶׂה בְּצִפּוּרִי, בְּאַחַד שְׁשֻׁכֵּר מִרְחֵץ מִחֲבֵירוֹ, בְּשָׁנִים עָשָׂר זָהָב לְשָׁנָה, מִדִּינָר זָהָב לְחֹדֶשׁ, וְכֹא מַעֲשֶׂה לִפְנֵי רַבִּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל וּלְפָנֵי רַבִּי יוֹסִי וְאֶמְרוּ: יִחַלְקוּ אֶת הַחֹדֶשׁ הָעֶבֶר.

ז הַמְּשַׁכֵּיר בֵּית לַחֲבֵירוֹ, וְנָפַל – חַיִּב לְהַעֲמִיד לֹא בֵּית. הִיָּה קָטָן – לֹא יַעֲשֶׂנוּ גְדוֹל, גְּדוֹל – לֹא יַעֲשֶׂנוּ קָטָן; אַחֵד – לֹא יַעֲשֶׂנוּ שְׁנַיִם; שְׁנַיִם – לֹא יַעֲשֶׂנוּ אֶחָד. לֹא יִפְחוֹת מִהַחֲלוּנוֹת וְלֹא יוֹסִיף עָלֵיהֶן, אֶלָּא מִדַּעַת שְׁנֵיהֶם.

פ ר ק ת ש י ע י

א הַמִּקְבֵּל שָׂדֶה מִחֲבֵירוֹ, מְקוֹם שֶׁנֶּהֱגוּ לְקָצוֹר – יִקְצֵר; לְעָקוֹר – יַעֲקֹר; לְחַרְוֹשׁ אַחֲרָיו – יַחְרֹשׁ; הַכֹּל כְּמִנְהַג פִּירוּשׁ בֵּרְטִנּוּרָא

של השוכר: היוצא מן התנור. אפר ונעשה זבל:

ח נִתְעַבְרָה לְשׁוֹכֵר. לֹא יִרְבֶּה לוֹ שָׂכָר חֹדֶשׁ, שְׁהַעֲיֹבֵר בְּכָל שָׁנָה: מַעֲשֶׂה בְּצִפּוּרִי. בְּגִמְרָא פְּרִי, מַעֲשֶׂה לְסִתּוֹר, דְּהָא רִישָׁא תָנָא אוֹ כּוּלָּהּ דְּשׁוֹכֵר אוֹ כּוּלָּהּ דְּמְשַׁכֵּיר, וּמִיָּיתִי מַעֲשֶׂה דִּיחֲלוּקִי. וּמִשְׁנֵי, חֲסוּרִי מִחֲסָרָא וְהָכִי קִתְנִי, וְאִם אִמְרָ לֹא בִּי"ב זְהוּבִים לְשָׁנָה מִדִּינָר וְהָב לְחֹדֶשׁ, יִחֲלוּקִי, דְּלֹא יִדְעִינָן אוֹ תְּפֻסָּה לְשׁוֹן רֹאשׁוֹן אוֹ לְשׁוֹן אַחֲרוֹן, וּמַעֲשֶׂה נְמוּ וְכוּ'. וְאֵין הַלְכָה כְּרִשְׁבִּי"ר וְיֹסִי. אֵלָּא הֵלֵךְ אַחֵר פָּחוֹת שְׁבַלְשׁוֹנוֹת. דְּקִרְקַע בְּחוֹקֶת מִרָה קִימָא. לְפִיכָךְ כּוּלָּהּ לְמְשַׁכֵּיר, בֵּין שְׁהִיָּה לְשׁוֹן רֹאשׁוֹן פָּחוֹת בֵּין שְׁהִיָּה לְשׁוֹן אַחֲרוֹן פָּחוֹת:

ט חַיִּיב לְהַעֲמִיד לֹא בֵּית. [לִימֵי שְׁכִירְתוֹ]: הִיָּה גְדוֹל לֹא יַעֲשֶׂנוּ קָטָן וְכוּ'. וְהוּא דְּהִרָאָה לוֹ בֵּית וְאִמְרָ לוֹ בֵּית כּוֹה אֲנִי מְשַׁכֵּיר לָךְ. אֲבָל הָעֵמִידוֹ עַל הַבֵּית וְאִמְרָ לוֹ בֵּית זֶה אֲנִי מְשַׁכֵּיר לָךְ, וְנָפַל, אֲנִי חַיִּיב לְבָנוֹתוֹ. וְאִם אִמְרָ לוֹ בֵּית סָתֵם, יַעֲמִיד לוֹ מְקוֹם שִׁקְרָא בֵּית, בֵּין גְּדוֹל בֵּין קָטָן:

י א הַמִּקְבֵּל שָׂדֶה. בְּאִרְסוֹת, לְמַחְצָה לְשָׁלֹשׁ וְלִרְבִּיעִי. אוֹ בַּחֲכִירוֹת, כִּכָּר וְכָךְ כּוּרִין לְשָׁנָה: לְחַרְוֹשׁ אַחֲרָיו. אַחֵר הַקְצִירָה אוֹ הָעִקְרָה, כְּדִי לְהַפְּךָ שְׂרָשִׁים

משניות מבוארות – קהתי

עוֹשֶׂהוּ – עַל חֲשַׁבּוֹנוֹ; וּבְכָל הַדְּבָרִים הַלְלוּ הַחֹלְכִים אַחֵר מִנְהַג הַמִּדְיָנָה (רמב"ם). הַזֶּכֶל – הַמַּצְטָבֵר בַּחֲצֵר מִבְּהֻמּוֹת שֶׁל אַחֲרִים, שֶׁכֵּן בִּימֵיהֶם הָיוּ הַבְּתִים פְּתוּחִים לְתוֹךְ חֲצֵר, וְהַשּׁוֹכְרִים אֶת הַבְּתִים הִשְׁתַּמְשׁוּ בַּחֲצֵר בְּהִרְבֵּה דְּבָרִים; וְנוֹהֲגִים הָיוּ בְּנֵי הַכִּפְרִים, הַבָּאִים בְּיוֹם הַשּׁוּק, לְהַכְנִיס בְּהֻמּוֹתֵיהֶם בַּחֲצֵרוֹת שֶׁל בְּעָלֵי בְּתִים וּמֵאֲכִילִים שֶׁם אֶת בְּהֻמּוֹתֵיהֶם, וְכִךְ מַצְטָבֵר שֶׁם זָכַל, וּמִן הַסָּתֵם בְּעָלֵי הַבְּהֻמּוֹת מַפְקִיִּים אוֹתוֹ, וְכוּלּוֹ לְבַעַל הַחֲצֵר (הַמֵּאִיר), וּבֹאֵה הַמִּשְׁנָה לְלַמְדָּנוּ, שֶׁאִם הַשּׁוֹכֵר אֶת הַבֵּית לֹא שָׂכָר אֶת הַחֲצֵר אֲלָא שִׁישׁ לוֹ רִשׁוֹת לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהּ בְּדְבָרִים שְׂדֵרָם לַעֲשׂוֹת בַּחֲצֵר, כָּל שְׁנוּדָבֵל שֶׁם מַחֲמַת בְּהֻמּוֹת שֶׁל אַחֲרִים, הִיָּה זֶה שֶׁל פֶּעַל הַבֵּית – הֵינּוּ שֶׁל הַמְּשַׁכֵּיר; וְאִף עַל פִּי שֶׁלָּא יָדַע עַל כֵּךְ, מִכָּל מְקוֹם חֲצֵר שֶׁל אָדָם קוֹנֶה שֶׁלָּא מִדַּעְתּוֹ. בְּרַם, הַזֶּכֶל שֶׁנִּצְטָבֵר מִבְּהֻמּוֹת הַשּׁוֹכֵר, הִרִי זֶה לְשׁוֹכֵר (גִּמְרָא וְרִשִׁי בְּבֹא מַצִּיעָא קַב, א). וְיֵשׁ מְפָרְשִׁים, שֶׁאִפְּלוֹ הַחֲצֵר הִיתָה שְׁכוּרָה, הַזֶּכֶל הָבָא מִבְּהֻמּוֹת שֶׁל אַחֲרִים, הִרִי זֶה שֶׁל הַמְּשַׁכֵּיר (רמב"ם ח'ל' שְׁכִירוֹת ו, ה; עֵינֵי הַשְּׁנוֹת הָרֵאשִׁי); "מִגִּיד מִשְׁנָח"; וְאֵין לְשׁוֹכֵר – אֶת הַבֵּית, אֶלָּא הַיּוֹצֵא מִן הַתְּנוּרָה וּמִן הַפִּירִים בְּלִבָּר – הָאִפֵּר הַיּוֹצֵא מִהַתְּנוּרָה וְכִירוֹתֵים שֶׁל הַמְּשַׁכֵּיר הָעוֹמְדִים בַּחֲצֵר, וְשְׁכוּרִים לְשׁוֹכֵר הַבֵּית לְבִשְׁל בָּהֶם, וּבֹאֵה הַמִּשְׁנָה לְהַשְׁמִיעֵנוּ, שְׁהוּאִיל וְשְׁכוּרִים לוֹ, אִפְּלוֹ בָּא אַחֲרִים לְבִשְׁל וְלֵאפּוֹת בָּהֶם, הָאִפֵּר שֶׁל הַשּׁוֹכֵר (הַסוּר טִימָן שִׁי"ג בְּשֵׁם הַרְמִי; הַמֵּאִיר; וְעֵינֵי "וְתוֹסֵפוֹת יוֹם טוֹב").

ב א ו ר מ ש נ ה ח

בזמן שהיו מקדשים את החודש על פי ראיית הלכנה בחידושה, היה גם עיבור השנה, היינו הוספת חודש אדר שני, נקבע על ידי בית הדין לפי מה שהיו רואים באותה שנה, אם חג הפסח יחול בה בזמן איבב אם לאו, שהרי התורה אומרת (דברים טז, א): "שִׁמּוֹר אֶת חֹדֶשׁ הָאֲבִיב וְעִשִׂיתָ פֶּסַח", או מחמת גורמים אחרים (כמבואר בגמרא סנהדרין יא, ב). – משנתנו דנה בשוכר בית לשנה או לחודשים, ואחר כך בית דין עיברו את השנה, אם חייב הוא לשלם בעד חודש העיבור. הַמְּשַׁכֵּיר בֵּית לַחֲבֵירוֹ לְשָׁנָה – בִּסְכּוּם מְסוּיִים לְשָׁנָה: נִתְעַבְרָה הַשָּׁנָה – עַל יְדֵי בֵּית הַדִּין, שְׁהוּסִיפֵי לְשָׁנָה חֹדֶשׁ אֶדֶר שֶׁנִּי, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ בַּהֲקִדְמָה לְמִשְׁנַתְנוּ, נִתְעַבְרָה לְשׁוֹכֵר – לְטוֹבַת הַשּׁוֹכֵר, וְאִינוּ חַיִּיב לְהוֹסִיף שָׂכָר דִּירָה בְּשִׁבְלִי חֹדֶשׁ הָעִיבּוֹר, לְפִי שֶׁהוּא בְּכָלֵל הַשָּׁנָה. הַשְּׁכִיר לֹא לְחֹדְשִׁים – שֶׁסָּפַק עִמּוֹ כֵּךְ וְכֵן לְחֹדֶשׁ: נִתְעַבְרָה הַשָּׁנָה, נִתְעַבְרָה לְמְשַׁכֵּיר – לְטוֹבַת הַמְּשַׁכֵּיר, וְחַיִּיב הַשּׁוֹכֵר לְשַׁלֵּם לוֹ גַּם בְּשִׁבְלִי חֹדֶשׁ הָעִיבּוֹר. מַעֲשֶׂה בְּצִפּוּרִי – בְּגִמְרָא מְבֹאֵר, שִׁישׁ לְהַקְדִּים כֹּאֵן פִּיִּסְקָה הַחֲסֵרָה בְּמִשְׁנָה ("חֲסוּרִי מִחֲסָרָא"): וְאִם אִמְרָ לוֹ (הַמְּשַׁכֵּיר לְשׁוֹכֵר): בְּשָׁנִים עָשָׂר דִּינָרִים לְשָׁנָה מִדִּינָר זָהָב לְחֹדֶשׁ (שֶׁסָּפַק

י ו ס ח מ י ש י

ב א ו ר מ ש נ ה ט

הַמְּשַׁכֵּיר בֵּית לַחֲבֵירוֹ, וְנָפַל – הַבֵּית בְּתוֹךְ יָמֵי שְׁכִירוֹתוֹ, חַיִּב – הַמְּשַׁכֵּיר, לְהַעֲמִיד לוֹ בֵּית – לְשׁוֹכֵר לִימֵי שְׁכִירוֹתוֹ. הִיָּה קָטָן – אִם הַבֵּית שֶׁנָּפַל הִיָּה קָטָן, לֹא יַעֲשֶׂנוּ גְדוֹל – שִׁיכּוֹל הַשּׁוֹכֵר לַעֲכֹב עָלָיו וְלֹא יִדְעִינָן: אֵין רְצוֹנִי בְּבֵית גְּדוֹל; גְּדוֹל, לֹא יַעֲשֶׂנוּ קָטָן – וְאִם הַבֵּית הִיָּה גְדוֹל, לֹא יַעֲשֶׂנוּ כְּכִשְׁוֵי קָטָן; אַחֵד – הִיָּה זֶה בֵּית אֶחָד, לֹא יַעֲשֶׂנוּ שְׁנַיִם – שְׁנֵי בְּתִים, שְׁנַיִם – הִיָּה שְׁנֵי בְּתִים, לֹא יַעֲשֶׂנוּ אֶחָד – בֵּית אֶחָד; לֹא יִפְחוֹת מִהַחֲלוּנוֹת – שֶׁהָיוּ בְּבֵית שֶׁנָּפַל, וְלֹא יוֹסִיף עָלֵיהֶן – עַל הַחֲלוּנוֹת, אֶלָּא מִדַּעַת שְׁנֵיהֶם – כְּלוֹמַר שֶׁאִף הַשּׁוֹכֵר יִסְכִּים לְשִׁינוּיִם שְׂרֻצָּה הַמְּשַׁכֵּיר לַעֲשׂוֹת. בְּגִמְרָא מְבֹאֵר, שֶׁמְדוּבָר בְּמִשְׁנַתְנוּ בְּכַנּוּן שֶׁהַמְּשַׁכֵּיר הִרָאָה בֵּית לְשׁוֹכֵר וְאִמְרָ לוֹ: "בֵּית כּוֹה אֲנִי מְשַׁכֵּיר לָךְ", וּבֹאֵה הַמִּשְׁנָה לְהַשְׁמִיעֵנוּ, שֶׁאִינוּ יִכּוֹל לֹמַר, שֶׁלָּא הִתְכוּוֹן אֲלָא שִׁיָּהָ קָרִיב לְנַהֵר כְּאוֹתוֹ בֵּית שֶׁהִרָאָה לוֹ וְכִיּוֹצֵא בּוֹה, אֲלָא חַיִּיב לְהַעֲמִיד לוֹ בֵּית כְּמִדְתּוֹ וְכִצּוּרָתוֹ. אֲבָל אִם אִמְרָ לוֹ: בֵּית זֶה אֲנִי מְשַׁכֵּיר לָךְ, וְנָפַל אוֹתוֹ בֵּית, אֲנִינוּ חַיִּיב לְהַעֲמִיד לוֹ בֵּית, שֶׁמּוֹלֵד שֶׁל הַשּׁוֹכֵר גִּרָם לָכֵךְ. וְאִם אִמְרָ לוֹ "בֵּית" סָתֵם, בּוֹנֵה לוֹ הַמְּשַׁכֵּיר בֵּית כְּרִצּוֹנוֹ, וְאֵין הַשּׁוֹכֵר יִכּוֹל לַעֲכֹב עָלָיו (בְּבֹא מַצִּיעָא קַב, א).

ב א ו ר מ ש נ ה א

הַמִּקְבֵּל שָׂדֶה מִחֲבֵירוֹ – בְּאִרְסוֹת. הֵינּוּ שֶׁמִּקְבֵּל אֶת הַשָּׂדֶה לַעֲבֹדָה וְלִטְפֵּל בָּהּ, וְנוֹתֵן לְבַעַל הַשָּׂדֶה מַחְצָה אוֹ שְׁלִישׁ מִהִיכּוֹל שֶׁתְּהֵא עוֹשֶׂה; אוֹ שֶׁמִּקְבֵּלָה בַּחֲכִירוֹת, שְׁנוֹתֵן לְבַעַל הַשָּׂדֶה דְּבַר קָצוֹב מִן הַתְּבוּאָה,

הַמְדִּינָה. בְּשֵׁם שְׁחֹלְקִין בְּתַבּוּאָה, כִּף חֹלְקִין בְּתַבֵּן וּבְקֶשׁ; בְּשֵׁם שְׁחֹלְקִין בִּינֵן, כִּף חֹלְקִין בְּזִמּוּרֹת וּבְקִנִּים; וְשִׁנְיָהּ מְסַפֵּקִין אֶת הַקְּנִים.

בַּהֲמַקְבֵּל שָׂדֶה מִחֲבֵרוֹ וְהָיָה בֵּית הַשְּׁלָחִין, אוֹ בֵּית הָאֵילָן; יָבֵשׁ הַמַּעֲזֵן וְנִקְצֵץ הָאֵילָן – אֵינוֹ מְנַפֵּה לוֹ מִן חֲבוּרָו. אִם אָמַר לוֹ: חֲכַר לִי שָׂדֶה בֵּית הַשְּׁלָחִין זֶה אוֹ שָׂדֶה בֵּית הָאֵילָן זֶה; יָבֵשׁ הַמַּעֲזֵן וְנִקְצֵץ הָאֵילָן – מְנַפֵּה לוֹ מִן חֲבוּרָו.

גַּם הַמַּקְבֵּל שָׂדֶה מִחֲבֵרוֹ וְהוֹבִירָהּ – שָׁמִין אוֹתָהּ כַּמָּה רְאוּיָה לַעֲשׂוֹת, וְנוֹתֵן לוֹ; שֶׁכֶּף כּוֹתֵב לוֹ: אִם אוֹבִיר וְלֹא אֶעֱבִיד, אֲשַׁלֵּם בְּמִיטְבָּא.

דַּהֲמַקְבֵּל שָׂדֶה מִחֲבֵרוֹ וְלֹא רָצָה לְנַפֵּשׁ, וְאָמַר לוֹ: מָה אֶכְפֹּת לָךְ, הוֹאִיל וְאֵנִי נוֹתֵן לָךְ חֲבוּרָה – אֵין שׁוֹמְעִין

פירוש ברטנורא

שֶׁל עֲשִׂים רַעִים שָׂבָה וְיִמּוּתוֹ; וּבְקִנִּים. הַמַּעֲמִידִים אֶת הַנֶּפֶשׁ; וְשִׁנְיָהּ מְסַפֵּקִים אֶת הַקְּנִים. מִה טַעַם אָמַר, מִה טַעַם חֹלְקִים בְּקִנִּים, לְפִי שִׁשְׁנֵיהֶם מְסַפֵּקִים אֶת הַקְּנִים הַחֲדָשִׁים כֻּלָּם שֶׁנָּה:

בַּבֵּית הַשְּׁלָחִין. קִרְקַע יִבְשָׁה שֶׁאֵין דִּי לָהּ מִי גִשְׁמִים: אוֹ בֵּית הָאֵילָן. וּבִשְׁבִיל הָאֵילָן הָיָה חֲבִיבָה עַל הָאֲרִיס, שֶׁנוֹטֵל חֶלֶק בְּפִירוֹת בְּלֹא טוֹרָה: יָבֵשׁ הַמַּעֲזֵן. שָׂבָה. שֶׁמִּמֶּנּוּ מִשְׁקִין אוֹתָהּ: מִן חֲבוּרָו. אִם קָבְלָהּ בַּחֲכִירוֹת כִּךְ וּכְךָ כּוֹרֵן לִשְׁנֵה. דְּמַעֲקִירָא לֹא גָלִי דַּעֲתָהּ דְּמִשּׁוּם מַעֲזֵן אוֹ אֵילָן מִפִּי לָהּ בַּחֲכִירוֹתֶיהָ: חֲבוּרָו לִי בֵּית הַשְּׁלָחִין זֶה. גָּלִי דַּעֲתָהּ דְּבִשְׁבִיל שְׂהִיא בֵּית הַשְּׁלָחִין מִפִּי לָהּ וְחֲבוּרָה מִמֶּנּוּ:

גַּם הַמַּקְבֵּל שָׂדֶה. לְמַחְצָה לְשִׁלֵּשׁ וְלָרִבִּיעַ; וְהוֹבִירָהּ. שֶׁלֹּא חָרַשׁ בָּהּ וְלֹא זָרָעָה: אִם אוֹבִיר. אֶעֱשֶׂה בּוֹרָה: וְלֹא אֶעֱבִיד. וְלֹא אֶעֱשֶׂה בָּהּ פְּעוּלָה הַרְאוּיָה לָהּ: אֲשַׁלֵּם בְּמִיטְבָּא. כִּי מִה שֶׁהִיתָה רְאוּיָה לַעֲשׂוֹת אִם הִיתָה חֲרוּשָׁה וְזָרָעָה כִּרְאוּיָה:

דַּהֲמַקְבֵּל שָׂדֶה מִחֲבֵרוֹ וְלֹא רָצָה לְנַפֵּשׁ, לְנִקּוֹת הַתַּבּוּאָה מִעֲשָׂבִים רַעִים, שֶׁמִּתְחַשֵּׁים כֹּחַ הַקִּרְקַע וְנוֹעֲכֵבִין הַתַּבּוּאָה מִלְּעֻלּוֹת: מָה אֵיכְפֹּת לָךְ. אִם יִחַסֵּר חֶלְקִי שֶׁהָעֲשָׂבִים מִכְתִּישִׁין

משניות מבוארות – קהתי

– שֶׁדֶּה שֶׁאֵין מִי הַגִּשְׁמִים מְסַפֵּקִים לָהּ, וְיֵשׁ בָּהּ מַעֲזֵן שֶׁמִּשְׁקִים אוֹתָהּ מִמֶּנּוּ, אוֹ בֵּית הָאֵילָן – שֶׁדֶּה שִׁישׁ בָּהּ אֵילָנוֹת, וּבִשְׁבִיל זֶה חֲבִיבָה הִיא עַל הַמַּקְבֵּל, שֶׁאוֹכֵל הוּא מִפִּירוֹתֶיהֶם; יָבֵשׁ הַמַּעֲזֵן – שֶׁל בֵּית הַשְּׁלָחִין, וְנִקְצֵץ הָאֵילָן – אוֹ שֶׁנִּקְצְצוּ הָאֵילָנוֹת שֶׁהָיָה בִּשְׁדֵּה שְׁקִיבֵל, אֵינוֹ מְנַפֵּה לוֹ מִן חֲבוּרָו – אֵין הַמַּקְבֵּל מִנְכָּה לְבַעַל הַשְּׁדֶה מִשִּׁיעוֹר הַתַּבּוּאָה שֶׁפֶסֶק עִמּוֹ בַּחֲכִירוֹת אוֹ בְּאֲרִיסוֹתוֹ, מֵאֲחֵר שֶׁלֹּא פִירַשׁ בַּתְּחִילָה שֶׁבִשְׁבִיל הַמַּעֲזֵן אוֹ בִּשְׁבִיל הָאֵילָנוֹת הוּא מְרַבֵּה בַּחֲכִירוֹת שֶׁדֶּה זֶה. אֲבָם אִם אָמַר לוֹ – הַמַּקְבֵּל לְבַעַל הַשְּׁדֶה: חֲכַר לִי – הַחֲכַר לִי שָׂדֶה בֵּית הַשְּׁלָחִין זֶה, אוֹ: שָׂדֶה בֵּית הָאֵילָן זֶה – שִׁגִּילָה דַּעֲתוֹ, שֶׁהוּא לּוֹקֵחַ בַּחֲשׁוֹן אֶת הַמַּעֲזֵן אוֹ אֶת הָאֵילָנוֹת, יָבֵשׁ הַמַּעֲזֵן וְנִקְצֵץ הָאֵילָן, מְנַפֵּה לוֹ מִן חֲבוּרָו – מִנְכָּה הַמַּקְבֵּל לְבַעַל הַשְּׁדֶה מִשִּׁיעוֹר הַתַּבּוּאָה שֶׁפֶסֶק עִמּוֹ.

באור משנה ג

מִשְׁתַּנּוּ דְּנָה בְּאֲרִיס שֶׁלֹּא עִיבַד אֶת הַשְּׁדֶה, מִה הוּא מִשְׁלֵם לְבַעַל הַשְּׁדֶה. הַמַּקְבֵּל שָׂדֶה מִחֲבֵרוֹ – בְּאֲרִיסוֹת, לְמַחְצָה אוֹ לְשִׁלֵּשׁ אוֹ לָרִבִּיעַ, וְהוֹבִירָהּ – וְהִנִּיחָה בּוֹרָה, שֶׁלֹּא חָרַשׁ בָּהּ וְלֹא זָרָעָה, שָׁמִין אוֹתָהּ – אֶת הַשְּׁדֶה, כַּמָּה רְאוּיָה לַעֲשׂוֹת – לְהוֹצִיא יְבוּל, אֵילוֹ אוֹתָהּ מִעוּבֹדֶת כִּרְאוּיָה, וְנוֹתֵן לוֹ – מַחְצָה אוֹ שְׁלִישׁ אוֹ רִבְעַ מִשּׁוּמַת הַיְבוּל, כִּי שֶׁהִתְנוּ בִּינֵיהֶם, שֶׁכֶּף כּוֹתֵב לוֹ – הָאֲרִיס בִּשְׁטֵר הָאֲרִיסוֹת: אִם אוֹבִיר – אֲנִיחָנָה בּוֹרָה, וְלֹא אֶעֱבִיד – אוֹ שֶׁלֹּא אֶעֱבִיד אֶת הַשְּׁדֶה כִּרְאוּיָה (תַּפְּאֵרֶת יִשְׂרָאֵל), אֲשַׁלֵּם בְּמִיטְבָּא – כִּי מִה שֶׁהִיתָה רְאוּיָה לַעֲשׂוֹת אֵילוֹ הִיתָה חֲרוּשָׁה וְזָרָעָה כִּרְאוּיָה. שֶׁאֵפִילוֹ לֹא כָּתַב לוֹ כִּךְ, הָרִי זֶה כֹּאִילוֹ כָּתַב לוֹ, שֶׁכֵּתַנְאִי בֵּית דִּין הוּא (תַּסְפּוֹת; דְּהֲאִשׁ: מַגִּיד מִשְׁנָה – רַמְבַּם הַל' שְׁכִירוֹת ת, יג).

מִשְׁתַּנּוּ שְׁנוּיָה בְּאֲרִיסוֹת, כִּמוֹ שֶׁבִּאֲרִינוּ, שֶׁכֵּן בַּחֲכִירוֹת לֹא שִׁיךְ לִזְמַר "שְׁמִין אוֹתָהּ כַּמָּה רְאוּיָה לַעֲשׂוֹת", שֶׁהָרִי הַחוּכָר נוֹתֵן לְבַעַל הַשְּׁדֶה דְּבַר קָצוֹב שֶׁפֶסֶק עִמּוֹ (ר"ש).

שבת קודש

באור משנה ד

מִשְׁתַּנּוּ דְּנָה בַּחוּכָר שֶׁאֵינוֹ מַעֲבֵד אֶת הַשְּׁדֶה כִּרְאוּיָה, וְנִמְצָא הַקִּרְקַע נִפְתָּח בִּכְךָ. הַמַּקְבֵּל שָׂדֶה מִחֲבֵרוֹ – בַּחֲכִירוֹת, בִּכְךָ וּכְךָ כּוֹרִים לִשְׁנָה, וְלֹא רָצָה – הַחוּכָר, לְנַפֵּשׁ – לַעֲקוֹר אֶת הָעֲשָׂבִים הָרַעִים, וְאָמַר לוֹ – לְבַעַל הַשְּׁדֶה: מָה אֶכְפֹּת לָךְ – שֶׁאֵינוֹ מִנְכָּשׁ, וְהָרִי אֵתָה אֵינֶךָ מִפְּסִיד בּוֹ, הוֹאִיל וְאֵנִי נוֹתֵן לָךְ חֲבוּרָה – כִּךְ וּכְךָ כּוֹרִים שֶׁפֶסֶק עִמּוֹ

כְּגוֹן שְׁלוּשִׁים כּוֹר חִטִּים לִשְׁנָה, בֵּין שֶׁתַּעֲשֶׂה הַשְּׁדֶה הָרַבָּה וּבֵין שֶׁתַּעֲשֶׂה מַעֲט; אוֹ שֶׁמִּקְבֵּלָהּ בַּשְּׁכִירוֹת. הֵייוּ שְׁנוֹתֵן לְבַעַל הַשְּׁדֶה סָכּוּם קָצוֹב בְּמַעוֹת לִשְׁנָה (בְּרַסְנוּדָא: "תַּסְפּוֹת יוֹם טוֹב", "תַּפְּאֵרֶת יִשְׂרָאֵל"); מְקוֹם שֶׁנִּהְיָ לְקַצֹּר – אֶת הַתַּבּוּאָה בְּמַגֵּל, לְקַצֹּר – הַמַּקְבֵּל בְּמַגֵּל; לַעֲקוֹר – מְקוֹם שֶׁנִּהְיָ לַעֲקוֹר אֶת הַשִּׁיבוּלִים עִם הַשְּׂרָשִׁים, הֵייוּ לְתַלְשֵׁם בִּיד, יַעֲקֹר – וְאֵינוֹ רִשְׁאִי לַקְצוֹר, לְחַרוֹשׁ אַחֲרָיו – מְקוֹם שֶׁנִּהְיָ לְחַרוֹשׁ אַחֲרֵי הַקְצִירָה אוֹ הַעֲקִירָה, כִּדִּי שִׁימּוּתוֹ שְׂרָשֵׁי הָעֲשָׂבִים הָרַעִים, יַחְרֹשׁ – בְּגִמְרָא מְבוּאָר, שֶׁאֵף עַל פִּי שֶׁאֵין נוֹהֲגִים לְנַכֵּשׁ אֶת הָעֲשָׂבִים הָרַעִים, וְהַמַּקְבֵּל נִכְשׁ, מְכַל מְקוֹם אֵינוֹ יִכּוֹל לְפַטוֹר עִצְמוֹ בּוֹה מִלְּחָרוֹשׁ לְאַחֲרֵי הַקְצִירָה אוֹ הַעֲקִירָה, שֶׁהוּאִיל וְלֹא הִתְנָה בְּפִירוֹשׁ בִּשְׁעָה שְׁקִיבֵל אֶת הַשְּׁדֶה, שִׁינָכַשׁ אֶת הַשְּׁדֶה וְלֹא יַחְרוֹשׁ אוֹתָהּ, אֲסוּר לוֹ לְשַׁנּוֹת מִמֶּנָּה מְקוֹם; הַכֹּל כַּמִּנְהַג הַמְדִּינָה – וְשִׁנְיָהּ, בֵּין בַּעַל הַשְּׁדֶה וּבֵין הַמַּקְבֵּל, מַעֲכִיבִים זֶה עַל זֶה. שִׁישׁ וּמִנְהַג הַמְקוֹם נוֹחַ לְזוֹה, וְיֵשׁ שֶׁהוּא נוֹחַ לְזוֹה, כְּגוֹן הַקְצִירָה נוֹחָה לְמַקְבֵּל, שֶׁאֵינוֹ טוֹרָה בָּהּ כֹּל כִּךְ כִּמוֹ בַּעֲקִירָה, וְהִיא מוֹעִילָה לְבַעַל הַשְּׁדֶה, שֶׁעַל יְדֵי הַקֶּשׁ הַנִּשְׁאָר בְּקִרְקַע לְאַחֲרֵי הַקְצִירָה מוֹדֵבֶלֶת הַשְּׁדֶה; וְכֵן הַעֲקִירָה נוֹחָה לְמַקְבֵּל, שִׁיחַ אוֹ קֶשׁ לְבַהֲמֹתָיו, וְנוֹחָה לְבַעַל הַשְּׁדֶה, שֶׁמִּתְנַקֵּה שְׁדֶּהוּ. בְּרַס, אִם יֵשׁ מִנְהַג בְּלֹא טַעַם, אֵין הוֹלִכִים אַחֲרָיו לְעַכֵּב אֶת שְׁכַנְגְרוֹ, שֶׁאֵינוֹ אֵלָּא מִנְהַג סְדוּם ("תַּסְפּוֹת יוֹם טוֹב", "תַּפְּאֵרֶת יִשְׂרָאֵל"). בְּשֵׁם שְׁחֹלְקִין – בַּעַל הַשְּׁדֶה וְהָאֲרִיס, בְּתַבּוּאָה – כִּי הַמוֹסַכִּם, כְּגוֹן שֶׁכֵּל אֶחָד נוֹטֵל מִמֶּנָּה, אוֹ שֶׁבַעֵל הַשְּׁדֶה נוֹטֵל שְׁלִישׁ וְהָאֲרִיס שְׁנֵי שְׁלִישִׁים, כִּף חֹלְקִין בְּתַבֵּן וּבְקֶשׁ – בְּמַפְרָשִׁים מְבוּאָר: הַנִּקְצֵר עִם הַשִּׁיבוּלִים נִקְרָא "תַּבֵּן". וְהַנִּשְׁאָר בְּאֶרֶץ קְרִי "קֶשׁ" (עֵין "תַּסְפּוֹת יוֹם טוֹב", "תַּפְּאֵרֶת יִשְׂרָאֵל"); בְּשֵׁם שְׁחֹלְקִין בִּינֵן, כִּף חֹלְקִין בְּזִמּוּרֹת – בְּעַנְפִּים שֶׁנִּקְצְצוּ, וּבְקִנִּים – בְּסִמְכוֹת שֶׁסּוּמְכִים בֵּהֶן אֶת הַגִּפְּנִים כִּדִּי לְהַעֲמִידֵן. וְשִׁנְיָהּ – בַּעַל הַכֶּרֶם וְהָאֲרִיס, מְסַפֵּקִין אֶת הַקְּנִים – קוֹנִים אֶת הַקְּנִים הַחֲדָשִׁים בְּשׁוֹתְפוֹת. בְּגִמְרָא מְבוּאָר, שֶׁפִּסְקָה זֹה הִיא נִתְיֵנָה טַעַם לְהַלְכָה שֶׁלְּמַעַל; מִה טַעַם שִׁנְיָהּ חוֹלְקִים בְּקִנִּים? לְפִי שִׁשְׁנֵיהֶם מְסַפֵּקִים אֶת הַקְּנִים הַחֲדָשִׁים כֻּלָּם שֶׁנָּה. אֲבָל אִם אֶחָד מֵהֶם סִיפֵק אוֹתָם, הָרִי הֵם שְׁלֹו בְּלִבָּד (רַמְבַּם הַל' שְׁכִירוֹת ת, י). יֵשׁ מַפְרָשִׁים, שֶׁבְּסִיפָא מְדוּבָר בְּמִקּוֹם חָדָשׁ, שֶׁאֵין שָׁם מִנְהַג (שִׁיטָּה מְקוּבָצֶת בְּשֵׁם הָרִ"ן וְהַרְשֵׁב"א, וְהוּבָא בְּתַסְפּוֹת רַבִּי עֲקִיבָא אִיגוֹ).

י ו ש ש י

באור משנה ב

הַמַּקְבֵּל שָׂדֶה מִחֲבֵרוֹ – בְּאֲרִיסוֹת אוֹ בַּחֲכִירוֹת, וְהָיָה בֵּית הַשְּׁלָחִין

לו, מפני שיכול לומר לו: למחר אתה יוצא ממנה, והיא מעלה לפני עשבים. ה המקבל שדה מחברו ולא עשתה, אם יש בה פרי להעמיד פרי – חייב לטפל בה. אמר רבי יהודה: מה קצבה בפרי? אלא אם יש בה פרי נפילה.

פירוש ברטנורא

השבלים, אתן לך חכירות כך וכך כורין שפסקתי עמך: **ה המקבל שדה מחברו**. למחצה לשליש ולרביע כארים: **ולא עשתה**. תבואה אלא מעט. ובא לו הארים למנוע מלהתעסק בה עוד, שאין בה כדי טרחו: **אם יש בה פרי**. לעשות מתבואתה כרי. שיש בו כדי לכסות הרחת שזורים בה התבואה, והוא קרוב לסאתים. חייב לטפל בה בעל כרחו: **מה קצבה בפרי**. אין קצבה זו ראויה שתהיה שדה גדולה בשיעור כרי ושדה קטנה בשיעור כרי. ואינה דומה טיפולה של שדה גדולה לטיפול של שדה קטנה: **אלא אם**

משניות מבוארות – קהתי

הכרי, כדי שאפשר להעמיד בו את הרחת לזרות בה את התבואה, והוא שיעור סאתיים, **חייב** – האריס, **לְטַפֵּל בָּהּ** – בברייתא בגמרא מבואר הטעם, שכך כותב האריס לבעל השדה בשטר האריסות: "אנא איקום ואניר (אני אעמוד ואחרוש), ואזרע ואקצור ואעמר ואדוש ואזרה ואעמיד כרי לפניך, ותטול את חציו (או שלישי או רביעי, כפי שהוסכם ביניהם), ואני אטול השאר בשכר עמלי ובמה שהוצאתי (ומב"ס **הל' שכירות ח**, יב). **אָמַר רַבִּי יְהוֹדָה: מַה קָּצָבָה בְּפָרִי** – האם יכול כרי לשמש מידה קצובה בין לשדה גדולה בין לשדה קטנה? והרי אינו דומה טיפולה של שדה גדולה לטיפול של שדה קטנה? **אָלֵא אִם יֵשׁ בָּהּ פְּרִי נְפִילָה** – כמידת הזרע שהפיל בזריעת השדה, כלומר כשיעור שזרע בה, הריהו חייב לטפל בה. והלכה כתנא קמא וכדעת ריש לקיש (בגמרא), שאם יש בה כדי להעמיד כרי (היינו סאתיים) יתיר על ההוצאה, חייב האריס לטפל בה (ומב"ס **הל' שכירות ח**, יב; **שיטה מקובצת בשם הרמ"ך**).

משנתנו אינה מתפרשת אלא באריסות, שאילו בחכירות אפילו אין החוכר מטפל בשדה, צריך הוא לתת לבעל השדה את חכירתו.

בחכירת השדה! **אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ** – אין מקבלים את טענותיו, אלא חייב הוא לנכש, **מִפְּנֵי שְׂיָכוֹל לֹמַר לוֹ** – יכול בעל השדה לומר לחוכר: **לְמַחֲרָא** – לאחר זמן, **אֶתָּה יוֹצֵא מִמֶּנָּה** – ומוסר לי את השדה בחזרה, **וְהִיא מַעֲלָה לְפָנַי עֲשָׂבִים** – שתהא מגדלת עשבים רעים ומכחישה את תבואתי. בגמרא מבואר, שאפילו אמר לו: באחרונה אני חורש אותה, אין שומעים לו, לפי שיפלו הזרעים מהעשבים הרעים לארץ ויחזרו ויצמחו, אלא חייב החוכר לנכש אותה שנה שנה.

משנתנו מתפרשת בחכירות, שכן באריסות פשוט הדבר שחייב האריס לנכש, ואינו יכול לומר לבעל השדה "מה איכפת לך"... שהואיל ובעל השדה מקבל חלק מהיבול, הרי מעוניין הוא בניכוש, כדי שהעשבים הרעים לא יכחישו את השיבולים (רש"י).

באור משנה ה

משנתנו דנה באריס שנמנע מטפל בשדה, מפני שהיא רעה ואין בה כדי טרחו. **המקבל שדה מחברו** – באריסות, למחצה או לשליש או לרביע, **ולא עשתה** – ולא הוציאה השדה אלא מעט תבואה, ומתוך כך אין האריס רוצה לטפל בה, מאחר שאין בה כדי טרחו, **אם יש בה פרי להעמיד פרי** – לעשות ערימה מתבואתה; ומבואר בגמרא, ששיעור

אגרות קודש

ב"ה, כ"ח טבת, תשי"ד

בורקלין.

הרה"ג והרה"ח אי"א נוי"נ עוסק בצ"צ כו'

מוה"ר שאול דוב שי

שלום וברכה!

לכל לראש הנני בזה בת"ח על הביכלעך חסידות ששלח לי, ת"ח ת"ח על העבר ובקשה גם על לחבא אם יהי' ביד כת"ר שי' לכבד אותי בהני מילי מעלייתא ובפרט שהרי סוכ"ס הנני משתמש בהמתקבל לידי גם בהנוגע לענינים הנדפסים ובמילא ה"ז ג"כ ענין של זכות הרבים.

ב) בחבילה בפ"ע נשלח לו מכאן התניא שהו"ל כאן, ובסופו מפתח הענינים וכו' וכיון שסיפרו לי מכמה צדדים שיש ביד כת"ר מסורת חסידים וכן גם משל עצמו בהנוגע לתניא, הנה אי"ת אחי' לו אם יעתיק ע"י עושי רצונו את כל הנ"ל, כי אף שכבר הו"ל את הערות וכו', הרי בודאי במשך הזמן יהי' עוד מילואים ותוספת וכו'. מובן מעצמו שבאם השמועות והפירושים שבידו יודע גם שם המספר והמפרש, הרי ידוע עד כמה דקדק כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע שידועו הדברים לפרטיהם, וה"ה גם בנדון דידן וכן אפי' במקום שיש ספיקא דשמעתתא...

בכבוד וברכה.

רש"י

ביאור עם "שפה ברורה – עוז והדר"

דרי דרי = שורות שורות סביב. וסוחרת לשון "סחור סחור". כצהרים – והאי וסוחרת לשון סהרא הוא. שקרא דרור לכל בעלי סחורה – עשה נחת רוח לבני מלכותו, להעביר מהן מכס של סוחרין. הראשונים – כלומר: בלשצר וחבורתו. כדת של תורה – אכילת מזבח מרובה משתיה, פר ושלשה עשרונים סולת לאכילה, ונסך חצי ההין. מין מדינתו – יין הרגיל בו ולא ישכרהו, [ולא ישתהו] אלא לפי רצונו. כרצון מרדכי והמן – הם היו שרי המשקים במשתה. איהו בקרי – דלועין גדולות. כווציני = דלועין קטנות. כלומר, דבאותו מין עצמו, זה נואף וזו נואפת. הוא אומר להראות את יופיה, והיא לכך נתכוונה שיסתכלו ביופיה.

דף יא ע"ב: 'וְדָר וְסֹחֶרֶת'. מבארת הגמרא מהו 'דר' וסוחרת: 'רב אמר, 'דר' היינו שורה, ו'סוחרת' הוא מלשון סחור סחור, שפירושו 'סביב', והיינו דרי דרי – שורות שורות סביב. ושמאל אמר, אכן מוכה יש בכרפי חים [בערים שמעבר לים] ו'דרה' שמה, והושבה אחשוורוש באמצע מקום הסעודה ומאירה להם האבן כאור הצהרים. ו'סוחרת' היא מלשון סיהרא ואור. דבי רבי ישמעאל תנא, 'דר' וסוחרת' היינו 'שקרא דרור לכל בעלי סחורה, ופטרם ממכס על סחורתם. 'והשקות בכלי זהב וכלים מפלים שונים'. מבררת הגמרא: מהו לשון 'שונים', אם הכוונה שהכלים לא היו דומים אחד לחבירו, אם כן 'משונים' מיפעי' ליה לכתוב, שהוא לשון שינוי, ומדוע נקט לשון 'שונים' שמשמעותו חזרה וכפילות. מבארת הגמרא: אמר רבא, בא ללמד שיצתה בת קול מן השמים ואמרה להם לאחשוורוש ושריו, ראשונים [-בלשצר וחבורתו] כלו מפני שנשתמשו בכלים של בית המקדש, ואתם שונים וחוזרים על עון זה שהיה בכם.

'ויין מלכות רב'. ויש לבאר מדוע לא נכתב 'הרבה'. מבארת הגמרא: אמר רב, 'רב' היינו גדול, ומלמד שכל אחד ואחד מהמסובים השקהו המלך יין ישן שגדול הימנו בשנים.

'והשתיה בדת (אין אנם)'. מבארת הגמרא: מאי 'בדת', אמר רבי חנן משום רבי מאיר, בא ללמד שהיתה השתיה בדת של תורה – כשתיית המזבח האמורה בתורה, מה דת של תורה – הקרבת הקרבנות במזבח, אכילה מרובה משתיה – הבהמה ומנחת הסולת שעמה, מרובה מהיין שמנסך על המזבח, אף בסעודתו של אותו רשע היתה אכילה מרובה משתיה.

'אין אנם'. אמר רבי אלעזר, מלמד שכל אחד ואחד מהמסובים השקהו המלך מין מדינתו שרגיל בו, ולא יסתכר ממנו.

'לעשות פרצון איש ואיש'. אמר רבא, הכוונה לעשות פרצון מרדכי הצדיק והמן הרשע, שהיו שרי המשקים במשתה. ומרומז בתיבות 'איש ואיש', שכן מרדכי נקרא 'איש', דכתיב (אסתר ב ה) 'איש יהודי', וכן המן נקרא 'איש' שכתוב (שם 12 ו) 'איש צר ואויב'.

'גם ושתיה המלכה עשתה משתה נשים בית המלכות'. מבררת הגמרא: מדוע נקט לשון 'בית המלכות', הלא 'בית הנשים' מיפעי' ליה לומר, שהוא מקום צנוע המיועד לנשים, ואין האנשים נכנסים לשם. מבארת הגמרא: אמר רבא, בא ללמד ששניהן [-אחשוורוש וושתיה] לדבר עבירה נתכוונו – שהושיבו את האנשים והנשים יחד בתערובת בבית המלכות, כדי שיבואו לידי עבירה.

והיינו דאמרי אינשי – זה מה ששגור בפי העולם, איהו בקרי – האיש בדלועים גדולים, ואתתיה – אשתו ככווציני – דלועין קטנות. כלומר כוונת שניהם אחת, שיראו את יופיה.

'ביום השביעי כטוב לב המלך ביין אמר וגו' להביא את ושתיה. מקשה הגמרא: אטו עד השתא – עד יום השביעי לא טוב לביה של אחשוורוש פתמרא – ביו, הלא כל יום שתה יין. אמר רבא, 'יום השביעי' אין הכוונה ליום השביעי מימי המשתה, אלא שבת הנה, שהוא יום השביעי בשבוע, ובא ללמד מה בין ישראל לגויים, שישאל כשאוכלין ושותין לכבוד שבת, מתחילין לדבר בדברי תורה ובדברי תשפחות לה'. אכל עובדי בוכבים שאוכלין ושותין אין מתחילין לדבר אלא בדברי תיפלות – זנות ועבירה. וכן היה בסעודתו של אותו רשע – אחשוורוש, דיברו דברי תיפלות, וכן אמרו, תללו [-בני מדי] אומרים, נשים מדיות נאות משאר נשים. ותללו [-בני פרס] אומרים, הנשים הפרסיות נאות מכולן. אמר להם אחשוורוש, בלי שאני משתמש בו [-אשתי], אינו לא מדי ולא פרסי אלא כשדי נאה היא מאד, האם רצונכם לראותה. אמרו לו המסובים, אין, הבא אותה, ובלבד שתהא ערומה.

והטעם שנגזר עליה משמים לבא ערומה בשבת, משום ששבתה שאדם מודר – במה שעושה רע, בה מודדין לו – בכך נענש משמים. ומלמד שהיתה ושתיה הרשעה מביאה פגות ישראל לשרתה, ומפשיטין ערומות ועושה בהן מלאכה בשבת כדי לבזות ולצער, ולכן נגזר עליה שתבא ערומה בשבת. מדייקת הגמרא: היינו דכתיב (אסתר ב א) 'אחר הדברים האלה כשה חמת המלך אחשוורוש זכר את ושתיה ואת אשר עשתה ואת אשר נגזר עליה', ללמד שבשם שעשתה להעביר בנות ישראל ערומות בשבת, כך נגזר עליה לבא ערומה בשבת.

33 בעוף הבא לפנינו בסימן אחד נאסור אותו באכילה, ולא נתיר שום
34 עוף באכילה עד דאיכא כולו ארבעה – עד שיהיה לו את כל
35 ארבעת סימני הטהרה.
36 מתרצת הגמרא: אם כן – אם אכן כל העופות נלמדים מתורים,
37 ועוף שאין לו את כל ארבעת סימני הטהרה הרי הוא טמא, יהיה
38 קשה, שאר עשרים ושלושה עופות הטמאין דכתב רחמנא למה לי
39 – מדוע הוצרכה התורה לפרטם, והלא אין לאף אחד מהם את כל
40 ארבעת סימני הטהרה, ומכך שהוצרכה התורה לפרט את כל
41 המינים שיש להם רק חלק מסימני הטהרה, מוכח שדורשים בנין
42 אב מנשר ולא מתורים, ולכן אמר רבי חייה שרק עוף שאין לו כלל
43 סימני טהרה, הוא טמא, אבל אם יש לו סימן אחד ואינו מאותם
44 המוזכרים בתורה הרי הוא טהור.
45 מוסיפה הגמרא להקשות: ונלף מיניהו – שנלמד בנין אב
46 מעשרים העופות הטמאים וכל העופות המנינים בפרשה מלבד
47 נשר, פרס, עזניה, ועורב, מה התם תלתא ולא אכלין – כשם
48 שבהם יש שלשה סימני טהרה, ובכל זאת התורה אסרה אותם
49 באכילה, אף כל תלתא ולא ניכול – אף כל עוף שיש לו רק שלשה
50 סימני טהרה, יהיה אסור באכילה, וכל שכן עוף שיש לו רק תרי –
51 שני סימני טהרה, ועוף שיש לו רק חד – סימן טהרה אחד, שיהיו
52 אסורים באכילה, ומדוע רבי חייה התיר עוף הבא בסימן אחד.
53 מתרצת הגמרא: אם כן – אם נלמד מעשרים העופות הטמאים
54 לאסור אפילו עוף שיש לו שלשה סימנים, יהיה קשה, עורב דכתב
55 רחמנא למה לי – מדוע צריכה התורה לכתוב שעורב אסור
56 באכילה, והרי יש לו רק שני סימנים ואפשר ללמודו מקל וחומר,
57 השתא דאית ליה תלתא לא אכלין – עכשיו שיש לנו בנין אב
58 מעשרים העופות שאפילו עוף שיש לו שלשה סימני טהרה אסור
59 לאוכלו, דאית ליה תרי – עוף שיש לו רק שני סימני טהרה מיבעיא
60 – האם צריך פסוק שאסור לאוכלו. ומאחר שהתורה הוצרכה
61 לכתוב עורב אף על פי שיש לו רק שני סימני טהרה, בהכרח שלא
62 לומדים בנין אב מעשרים העופות הטמאים, ומיושבים דברי רבי
63 חייה, שלמד מנשר, להכשיר כל עוף שיש לו סימן טהרה אחד.

1 דורשת הברייתא בנין אב: מה נשר מיוחד שאין לו ארבע תורה,
2 ואין לו זפק, ואין קורקנו נקלה, והוא דורס ואוכל, ואמרה התורה
3 שהוא טמא, אף כל כיצא בו – הוא הדין בכל עוף שיהיה נמצא
4 שאלו תכונותיו, שהוא טמא. אבל עוף שיש לו את אחד הסימנים
5 טהור, מלבד העופות המפורשים בתורה.
6 הברייתא דורשת דרשה נוספת: ממה שנאמר בתורה שתורים הם
7 עופות טהורים, יש לדרוש בנין אב, מה תורין שיש להן ארבע
8 תורה, וזפק, וקורקנו נקלה, ואין הם דורסין ואוכלין, והם מהורין,
9 אף כל כיצא בהן – הוא הדין בכל העופות שיש להם את ארבעת
10 הסימנים הללו, שהם מהורין. נמצא מבואר מהברייתא שסימני
11 עופות הם מן התורה, שהרי הם נדרשו מבנין אב מנשר ומתורים,
12 וקשה על מה ששינו במשנה שסימני העוף לא נאמרו מן התורה.
13 מתרצת הגמרא: אמר אביי, כוונת המשנה היא, שלא נאמר פירושן
14 מדברי תורה אלא מדברי סופרים. דהיינו לא נתפרש בתורה
15 בפירוש מה הם סימני הטהרה של העופות, אך ממה שכתבה
16 התורה שנשר טמא, ותורים טהורים, וראו חכמים שההבדל בניהם
17 הוא ארבעת הסימנים הללו, למדו מכך, שאלו הם הסימנים
18 המבדילים בין העופות הטהורים לעופות הטמאים. וכך יש לפרש
19 את המשנה, סימני בהמה וחיה נאמרו בפירוש בתורה, אך סימני
20 העוף לא נאמרו בתורה בפירוש, אלא רק דרשו אותם חכמים מן
21 הפסוקים.
22 הגמרא מביאה את דברי רבי חייה בדין עוף שאין לו את כל
23 ארבעת הסימנים: תני ו-שנה רבי חייה בברייתא, עוף הקא לפנינו
24 בסימן טהרה אחד, מהור, וכל שכן אם יש לו שנים או שלשה סימני
25 טהרה, לפי שאין עוף זה דומה לנשר, ודווקא נשר דלית ליה – שאין
26 לו סימני טהרה כלל, הוא דלא תיכול – אותו אמרה התורה לא
27 לאכול, הא איכא – אבל אם יש עוף דאית ליה חד – שיש לו סימן
28 טהרה אחד תיכול – מותר לאוכלו.
29 מקשה הגמרא: מדוע רבי חייה דורש בנין אב מנשר, ומתיר עוף
30 הבא בסימן אחד, ונלף מהורין – שידרוש מתורים להיפך, מה
31 תורין דאיכא כולו – שיש להם את כל ארבעה סימני הטהרה,
32 ודווקא אותם התירה התורה באכילה, אף הקא גמי – גם כאן

אגרות קודש

בי"ה, ב' שבט, תשי"ד

ברוקלין.

אניש אשר בעי"ת טאראנטא

ד' עליהם יחיו

שלום רב וברכה!

נעם לי לקבל מכתבם מאור יום הילולא של כ"ק רבינו הזקן אשר נתועדו אז יחד, ובטח כפסק תוה"ק נדברו יראי ד' איש אל רעהו ויקשב ה' וישמע ויכתב ספר זכרון גוי שזהו נתינת כח וסיוע מלמעלה על עבודת השי"ת שאחרי זה, כיון שכבר בא לידי כתיבה ובספר זכרון, היינו שאין שייך שם שכחה כי הוא לפני כסא כבודך, ולהעיר מהלכות ת"ת לרבינו הזקן פרק ב' סוף סעיף יו"ד.

בטח כמנהגם הטוב הנ"ל יתועדו ג"כ ביום ההילולא של כ"ק מו"ח אדמו"ר צוקלחה"ה נבג"מ זי"ע מנהיג הדור בהתעוררות ובקבלת החלטות טובות במחשבה דבור ומעשה בפועל בחיי היום יומים ומוסג"פ המאמר שנאמר ביום ההילולא דאשתקד שיצא זה עתה לאור שתקותי שישיעם בהנ"ל.

ברכה להצלחה בהליכה בדרכי בעל ההילולא אשר סלל לפנינו ואשר אשתכח עתה גם בעלמא דין יתיר מבחינה.

חולין. פרק שלישי – אלו טרפות דף סא עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" רטו רש"י
תוספות

נשר – החוכר בטמאים ודינן בנין אב הימנו, דמה נשר מיוחד דאין לו אחד מכל
הסימנים הללו וטמא – אף כל שאין לו אחד מכל הסימנים הללו מין נשר הוא
וטמא. עוף עוף שיש בו אחד מכל אלו – טהור, וכל שכן שנים או שלשה או
כולם, אבל מעופות המפורשים בפרשה – שגזירת הכתוב הוא, שאף על פי שיש בהם
סימן טהרה כדמור לקמן – טמאים. והוא

מִהַ נֶשֶׁר מִיּוֹחֵד, שְׂאִין לוֹ אֶצְבַּע יִתְרָה, וּזְפָק, וְאִין
 קוֹרְקֵבְנוּ נִקְלָה, וְדוֹרֵס וְאוֹכֵל - טָמֵא, אֵף כֹּל בִּיּוֹצֵא
 בּוֹ טָמֵא; תּוֹרִין שֵׁשׁ לָהּ אֶצְבַּע יִתְרָה, וּזְפָק, וְקוֹרְקֵבְנוּ
 נִקְלָה, וְאִין דּוֹרְסִין וְאוֹכְלִין - טְהוֹרִין, אֵף כֹּל בִּיּוֹצֵא
 בָּהֶן טְהוֹרִין! אָמַר אַבְיִי: לֹא נֶאֱמַר פִּירִישֵׁן מִדְּבָרִי
 תּוֹרָה, אֱלֹא מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים. תִּגֵּי רַבִּי חֵימָא: עוֹף הֵבֵא
 בְּסִימָן אֶחָד - טְהוֹר, לִפִּי שְׂאִין דּוֹמָה לְנֶשֶׁר; נֶשֶׁר
 דְּלִית לִיהּ כִּלְל - הוּא דִּלָּא תִּיבּוֹל, הָא אִיבָא דְאִית
 לִיהּ חֹד - תִּיבּוֹל. וְלִילֵף מִתּוֹרִין, מַה תּוֹרִין דְאִיבָא
 כּוֹלְהוּ אֶרְבָּעָה, אֵף הֵבֵא נְמִי - עַד דְאִיבָא כּוֹלְהוּ
 אֶרְבָּעָה! אִם כֵּן, שְׂאֵר עוֹפּוֹת טָמֵאִין דְּכֹתֵב רַחֲמָנָא
 לָמָּה לִּי? - וְנִילֵף מִבִּיּוֹהִי: מַה הֵתֵם תִּלְתָּא וְלֹא
 אֶכְלִינֵן - אֵף כֹּל תִּלְתָּא וְלֹא נִיבּוֹל, וְכַל שְׁבוֹן תִּרִי
 וְחֹד? - אִם כֵּן, עוֹרֵב דְּכֹתֵב רַחֲמָנָא לָמָּה לִּי הֲשֵׁתָא
 דְאִית לִיהּ תִּלְתָּא לֹא אֶכְלִינֵן, דְאִית לִיהּ תִּרִי מִיבְשָׁא?

26 כולחו ארבעה סימנים: דהבי אמרינן לקמן, דבעשרים מנייהו איכא שלשה
27 סימנים, ובעורב תריק, ובפרס ובעוגיה חד חד. הכי גרסינן: ולילף מינייהו מה הית
28 תלתא, ולא אכלינן אף כל תלתא ולא ניכול וכל שכן תרי וחד. **אם בן** —
29 דאפילו בתלתא נפקא לן מעופות המפורשין ולא מתכשר, למא לי למיכתב עורב
30 דלית ליה תלתא דרז?

DN

מַה נֶשֶׁר מִיּוּחַד כִּי אֵף כָּל כִּיּוּצָּא בִּי טֻמָּא — פִּירֵשׁ רִשִּׁי הֲדָאִי "אֵף כֹּל" אֶל מַרְבִּינָן אֵלָא
 מִן נֶשֶׁר. שְׁאֵן עוֹף טֻמָּא בְּעוֹלָם אֵלָא עֲשִׂירִים וָאַרְבַּעָה אַמְמוּרִין בְּתוּרָה, כְּדֻקְתָּי
 לִקְמָן (חֻלְטִין ג.כ.ג.) לִפְיֵכֶךְ מִנָּה הִכְתוּב בְּטֻמְאִין. הֲדָכֶךְ עֲשִׂירִים וָאַרְבַּעָה אַמְמוּרִין דְּאִיכָא
 בְּכּוֹלָהוּ סִימָן טְהוֹרָה, חוּץ מִן הַנֶּשֶׁר. וְאֵין זֶה רֵאשִׁי, דִּידִילְמָא דֵּכִי קֶאֱמַר: לִפְיֵכֶךְ מִנָּה הִכְתוּב
 בְּטֻמְאִים — מִשּׁוּם דְּהִל יָדִיד עֲשִׂירִים וָאַרְבַּעָה אֵלָא
 וְסִימְנֵיהוּ נֹכַח לְהַכִּיר כִּי הִטְמֵא בְּשִׁבְעוֹלָם, אֲבֻל
 אִם הִיא נֹכַח לִמְנוּת בְּטְהוּרִים — הִיא צִירָךְ
 לִמְנוּת יוֹתֵר. וְכֵן כִּי קֶאֱמַר: וְלַעֲפוֹת אֵין מִסְפָּר,
 וּפְרִי: עֲפוֹת טֻמְאִין עֲשִׂירִים וָאַרְבַּעָה נִינְהוּ אֵלָא
 לַעֲפוֹת טְהוֹרִין אֵין מִסְפָּר. הֵחָם בְּעִי לְמַיְמָה אֵין
 מִסְפָּר שְׁנוּכַל לְהַכִּיר עַל יְדֵיהֶם אֶל הָאַחֲרִים.
 וּמִשְׁנֵי, דְּהָא מִסְפָּר לְטְהוּרִים קֶאֱמַר, וּשְׁפִיר קָא
 מְרַבֵּה דִּכְאָא אֲפִילֵּי שְׂאֵר מִינֵיהּ שְׁאֵין מִן נֶשֶׁר.
כֹּל עוֹף הַדּוֹרֵס טֻמָּא — וְאֵם תֹּאמַר: וְהִכִּי קִים
 לְהוּ לְרַבְּנָן דָּוָךְ מִלִּיתָא? וְכִי קִינְגוּ אֶל בְּלִיטְסִירִי הִזִּי
 שְׁבִירָךְ בִּלְהַעֲפוֹת טְהוּרִים, וְאֵין שׁוּם עוֹף טְהוֹר
 דּוֹרֵס? הָא אַמְרֵי לִקְמָן (חֻלְטִין ג.כ.ג.) לְעֲפוֹת
 טְהוּרִים אֵין מִסְפָּר! וְאֵם הִלְכָה לְמַשֵּׁה מִסְנֵי הוּא,
 אִם כִּי לִמְהֵל יָדִיד בְּרַבְתָּי וְאַחֲרָא פִּרְסַת עֲרֻנְהִי
 תְרִיזִינָהוּ אֶל כְּתוּב אֲרוּתוּ שְׁרוּרִים, דִּמְנַחַּם נִפְשָׁךְ
 חֵד מִנִּיזְיָתוֹ דּוֹרֵס, שְׁאֵין בְּכָל אֶחָד אֵלָא חֵד סִימָן
 שֶׁל טְהוֹרָה, וְאוּתוּ שְׁבוּהָ אִינוּ בּוּז, כְּדֻמוּכָה
 בְּגִמְרָא וְעוֹדוּ בּוֹ וִישׁ לְמוֹר: דְּשִׁמְאָה קִבְּלָה הִיתָה
 מִיּוֹמָתָא, נִימָנוּת מִן, שֶׁהִקְבִּיר מְכַל עוֹף טְהוֹר, וּבְדָךְ
 רִבְלָה וְיִזְכַּר לְקִרְבָּנָהּ שְׁאֵין עוֹף וְיִזְכַּר דִּכְאָה אֲבֻל

בשטועה (וחולין ס"ב) לא שייך למימר הכי, דאין זה מין בפני עצמו אלא ולד בהמה,
כדאיתא ב"המפלת" (נדה כ"ד, א). **הדורס** — פירש בקונטרס: שאזוהו בעצפרתו ומגביה
מן הקרקע מה שאוכל. וקשה לרבינו תום: דהא אפילו תרגולת עושה כן ומפרש רבינו
תום: דורס אוכל מחיים, ואינו ממתיך לה עד שתמות. כי היה אפרק, "אלו עוברין"
(פסחים מט, ב). גמשיט את ברוי לקע הארץ — כאלו כופתה לפני ארץ, מה ארץ דורס
ואוכל ואינו ממתיך עד שתמות — אף עם הארץ כמלך ובעל ואינו ממתיך עד שתפשיט.
הדיינו אורזיה, והוי שן, טרף ואכל חייב — פירשו: לאחר מיתה, דלא היינו אורזיה, והוי
להמית, ומתקן ללבאותיו — בשביל לבאותיו. **כל** שיש לו אצבע יתירה חופק וקורקבנו
היה חופק וקורקבנו נקלף — בידוע שהוא טהור. ופירש שם בקונטרס אדרישאר מייך, דהנה:
עד עשר שלשה סימנים — בידוע שהוא טהור. ואין לשון הברייתא משמע כן, ומפרש רבינו
ק בסמין של דריסה. ויש ללמוד מתוך כך, דהא דאמר לקמן בגמרא דשלשה סימנים אדרי
יתרה חופק וקורבן נקלף — אם כן אין דורסין, ויש לקמן בפרק סימני טהרה, אלא שר
סימנים טהור, והוא שכיב ערב. ועל כרחך חד מאותן שני סימנים אין דורס, דכל עוף
הדרי בכולהו תשעה עשר עופות, דסימן הרביעי דליתיה בתשעה עשר עופות — ליתיה
שלשה סימני טהרה? בתרי מיניהו היה יכול לומר בידוע שהוא טהור? כגון באותו סימן
תלי שום סימן טהרה, ופרס ועוגיה — לית להו אלא חד, ועורב ותשעה עשר עופות —
סימני טהרה דליתיה בתשעה עשר עופות. והלא ופס דמכירין שלף, דכאמור רבי יוחנן וחולין
בפרק "המפלת" (נדה כ"ג, ב). וקורקבן אקופשא דעבידיה חולכות לבניהם כשל אדם,
באותו סימן רביעי שאין בבורל סימן אחר עמו, דהשתא ליתיה לספקי בשום עוף עמו? וכן
לעורבים, ומפרש התם דכל ישראל בני מלכים הם. ולקמן וחולין ס"ה, א: לא לחנם הלך
אמר "עילש ברח", ובסוף פרק "במה אשה" (שבת ס"ז, ב). האומר לעורב צרה, ואם כן לבדוק
ם מתוך החלכה יש קצת לברר, מדיקאמר בגמרא וחולין ס"ה, א: והלא אנשי כפר תמרתא
הנה מפני שקורקבנו נקלף, אלמא הנהו שנים לינהו בעורבו וכו' תימא, דמתניתין לאו כל
ואינו דורס, ויש לו אצבע יתירה, או ופס, או קורקבנו נקלף — טהור. אי אפשר לומר כן
אידך חד סימן דעורב היכי אבלי עוף? נישוח דלמא ערב הוא! וטורחא לפרש דכל עוף
היה לינהו בעורב מחזקין ליה בטהרה. **לא** נאמר פירושן מדברי תורה אלא מדברי
רביעא סימנן הללו הם חלוקין — שמע מינה דן הם סימני טהרה. וקשה לפירשו, דקאמר
ליתן, דלית ליה כלל מבעיא? הא איצטרך גשר — לאורוי לן סימני טהרה ומידה, מפרס
שעוניה חלוק מתורין הייתי עשה סימן טהרה. ובין שניהם הם חלוקין מתורין מכל ארבעה
למכתב, משום דמינייהו ליפנין סימן טהרה ועוד, אי לא כתיבי תורין חרס אמניא איפכא
רבעה סימני טומאה, ובגשר חרס ומידה, לא היה אלא מצי למימר, דהא פרס ועוגיה, והוא
רבעה עשר סימני טהרה? אבלי יבוליל לעשות כל סימני טהרה סימני טומאה וטורחא לפרש:
לי? דלאורוי לן סימני טהרה? והייתי יודע מתורין דאמת לגופיה ומנשח ומנשי: דאין
דחו ליה תשעה עשר כתובים הבאים כאחד, אלא דעדיפא קא משני. ומידה קשה, דה
גם כן שאר עופות טמאים דכתב רחמנא למה לי, אם כן מאי חדר פריך? ונילף מהתם, מה
ל, אלא בתרי מיניהו ובחד דלית בהו אבלינן, הדיינו תלתא דהא לא היה ידעין מתורין
י סימנן ואחר דליתיה בתשעה עשר עופות, אם כן לעורב דלית ביה אלא תרי למה לי?
ונילף

וכן בסוף פרק קמא דבבא קמא (טו,ב.) ארי ברשות הרבים דרס ואכל פטור — פירוש: שיש ליה קרן. ופרקי: הוא כתיב "ארי טורף בדי גרורותיו" ומשני: בשביל גרורותיו שהן קטנים דר נלקף טהור — בגמרא וחולץ סה"א קטני בביריתא. רבן גמליאל אומר: כל שיש לו אצבע כל עוף הדורס טמא, ואם אינו דורס טהור. ואתא למימר רבן גמליאל: ואם אינו דורס ויהי תם: כיון שיש לו תשעה סימני טהרה — בידוע שמינו דרס וטהור, ואין צריך לו חבלו, פירוש: תשעה עשר חלולות — על כרחך חד סימניו אדיר דרס. אמר ר' שלם אבא דרור — חד סימניו מהתחלת. וכן יש לדקדק מדקאמר בגמרא (וחולץ סב,א.) עוף האב בעי הדורס טמא. ומדצריך להכיז ערב — אלמא עורב לאו דרס. ושני סימני טהרה של עורב אלא או בפרס או בעוגיה, כדמוכח בגמרא (עמוד ב.) ואם אתמר: ולמה ליה למנקט הבא דליתיה בתשעה עשר עופות, וסימן אחר עמו, דהו ליכא לספקי בשום עוף טמא. דנשר, לית בהו אותון תרי סימני טהרה, אלא חד סימניהו אדיר, דלא הוי ידעינן מאי ננידו אותון אגמא: לדידי חזי לי שלך רובי לדידי חזי לי דחם ועבדי שרקי. רבן הונא תנא שיהא באותו הדמיון כוס ונישוף. והואיל ומכירין אותן — לבידוק בהן, והוי ורילין להחריז עוף האב לפניו עורב היו מכירין, כדאמר בפרק "מפנין" (שבת קכ"א:) מטלטלין את הלוקח מפני שהוא נא דחיר אצל עורב אלא מפני שהוא מינו. ובפרק "הורחל" (גיטין מה,א.) אמרינן דאתא עורב שני סימני טהרה דעורב, ובאותן שני סימני טהרה דליתנהו בעורב ליחבשרו כולוה עופות אוכלין אותה מפני שיש לה זפק. וגבי טגיתא לבנה קאמר (ושם:) והלא אנשי גליל אוכלין שלש סימני טהרה בעיא, אלא או את קתני, וארישא קאי, דקתני: כל עוף הדורס טמא. כלל. שחיר וכוונתיה דחד משני סימני טהרה של עורב אינו דרס, אם כן באינו דרס משנתנו לא בא אתא אל לאשמעינן ארבעה סימנין של טהרה. וממילא ידעינן דבהך אלא סופרים — פירש בקונטרס: מדמנה תורין בטורחין ודגוזו איתנהו בהו, ומנה נשר בטמאין, וכו'. בסמוך: ונילף מפרס ועוגיה. אם כן, נשר רכבה רחמנא למה ליה השתא דאית ליה חד לא ומעוגיה לחודייהו הוה ידעי, דבכל מה שפרס חלוק מתורין הייתי עושה סימן טהרה, וכל מסימני. אלא קשה מהתורה, דקאמר (עמוד ב.) דלא אצטריך למתאבא לא לקרבן. אך שחיר דארבעה סימני טהרה, והשתא שלשה משני עורביו הוי סימני טמא, שיהו בתשעה עשר עופות דאית בהי סימנא דלא דרס ככולוה — לא ידא בו שום סימן טמאה, שהוא ממש איפכא דסלקא דעתך שיש שום תורין מיותר לאורזי לן סימני טהרה. לכך פריק: יהוא תורין לן שום תורין מיותר, וכולוה אתו לקרבן. **מה** התם תלתא ולא אבלינן כ' — הוה מצי לשלש דהבר עצמו היה רוצה ללמוד מתורין, דבתלתא לא אבלינן ע דאיתא כולוה. וכיון דמשנתנו התם תלתא ולא אבלינן כ' ויש לומר, דפריק: ונילף מעוגיה שלשה סימנין לא נא עד דאיתא כולוה. ומשני: אם כן, נשר דרכה רחמנא למה לו, לדיכוי אנשי מדרא אלא עורב דאית בהי סימנא דלא דרס ככולוה — לא ידא בו שום סימן טמאה, שהוא ממש איפכא דסלקא דעתך שיש שום תורין מיותר לאורזי לן סימני טהרה. לכך פריק: יהוא תורין לן שום תורין מיותר, וכולוה אתו לקרבן. **מה** התם תלתא ולא אבלינן כ' — הוה מצי לשלש דהבר עצמו היה רוצה ללמוד מתורין, דבתלתא לא אבלינן ע דאיתא כולוה. וכיון דמשנתנו התם תלתא ולא אבלינן כ' ויש לומר, דפריק: ונילף מעוגיה שלשה סימנין לא נא עד דאיתא כולוה. ומשני: אם כן, נשר דרכה רחמנא למה לו, לדיכוי אנשי מדרא אלא עורב דאית בהי סימנא דלא דרס ככולוה — לא ידא בו שום סימן טמאה, שהוא ממש איפכא

ונילף מעורב — הוי מצי למימר: אם כן "למינ" למה ליי **מכרי** עשרים וארבעה עופות טמאים הם — ובכולו איכא שלשה סימני טהרה בר מעורב, ואי אפשר דהאי דאיתיה בפרס ליתיה בחד מהני, והאי דאיתא בעוגיה נמי ליתיה בהני. וכתב לן תרי זימני כל חד וחד דלא תיכליה בהאי סימנא, וזהו ליה שני כתובים הבאים כאחד, ואין מלמדן לשאר עופות הבאין לפניו דלא תיכליה בחד מהני תרי

סימנים. וכיון דאין מלמדן, מנא לן איסורא, דאיצטריך נשר למשרייהו כן פירש בקונטרס. ואם תאמר: והא אבתי איצטריך נשר לחתיר אותו סימן שלישי דליתיה לא בפרס ולא בעוגיה אלא בתשעה עשר לחודיהו, דהוא אמנא דאסור, דהא השתא בתלתא לא אכלינן, באותו סימן לחודיה מיבעיא? נהי דלא הוה אסרינן בחד מהני תרי סימנים דאיתנהו בפרס ועוגיה, משום דהוה שני כתובין הבאין כאחד כיון דאיתנהו בתשעה עשר עופות, מכל מקום באותו סימן שלישי הייתי אוסר! ואי הוה אמנא דאסור שלישי הוה בעורב — הוה ניחא, דהשתא נמי הוה שני כתובים — עורב ותשעה עשר עופות. ומיהו, בלא הכי לא קשה מידי, דמנא היה לי לאסור באותו סימן שלישי? דמתשעה עשר עופות לא ילפינן כלל, לא במה מצוי ולא בקל וחומר, דהוה ליה תשעה עשר כתובין הבאין כאחד ואין מלמדן, ומסיק דחד מהני תלתא דהררי בכולו איתיה או בפרס או בעוגיה, והרביעי ישנו בחבירו, נמצא שסימן זה לא נאמר אלא פעם אחת. מהו דתימא דנילף מיניה לאסור עוף הא סימניו בחד אחד, כדסימנן הילכ, דהא לא ידעינן מאי נידו ההוא סימן דאיכתיב, לחודיה למילף מיניה — להכי אתא נשר, למימר: האי הוא דלית ליה כלל טמא, הא בעוף הבא בסימן אחד — טהור, כך פירש בקונטרס. ובתנא פירש דלא ידעינן ליה מאי נידו ההוא סימן דאיכתיב לחודיה למילף מיניה. דאפילו

ידעינן ליה, כדפרישית, שדחי מכריים שלך ותנשמת וכו' ונישוף, מכל מקום איצטריך נשר למימר דלא ילפינן מיניה לאסור בההוא סימן. ואם תאמר: ודחי הוה מצי למילף מהאי דאית ביה סימן החדש לאסור בסימן אחד כזה? אם כן למה לי דכתב רחמנא דהוא דאית ביה חד מהני שלשה סימני דהררי בכולו? השתא בתלתא לא אכלינן, בחד מיבעיא? אלא דאי להכי כתיב סימן הישן בחד מהני, לומר דלא תילף גזם החדש, ולעשות שני כתובין, לדגופיה לא איצטריך, דאית מקל וחומר מתשעה עשר עופות לאו פירכא היא, מדנהו לא ילפינן כלל, וברבוי חשיב מתשעה עשר כתובים הבאים כאחד כדפרישית. ולכחי פרטי רחמנא דהוא דאית ביה חד סימן מהני שלשה סימנין של תשעה עשר עופות, ולהכי נמי פרט לעורב, דלא ילפינן מיניה כלל ואכלינן בכל חד מהני שלשה סימנין, ואם תאמר: ומאחר דמתשעה עשר עופות לא גמרינן, ולכך צריך למיכתב חד דאית ביה חד מסמנייהו, אם כן ניילף מיניה מההוא אחד דצריך למיכתב ביה, דעתה אינן שני כתובים, כיון דצריך למיכתביו ויש לומר: דלא שייך למילף מיניה כלל. דהא לא גמרינן מתשעה עשר עופות מכל אותן היתרים על שנים הראשונים הכתובים, משום דאיצטריך קרא למכתביהו, דלא מצינו למילפיהו משנים הראשונים, דהוה שני כתובים הבאים כאחד. הכי נמי ליכא למילף מיניה, ודחי ון השתא שני כתובים הבאים כאחד, שאותו סימן כתוב עשרים זימנין, ועוד יש לומר כל הסוגיא בענין אחר: דמתחלה הישב פרס ועוגיה שני כתובים הבאים כאחד, כלומר, משום דאי מינייהו ילפינן לטמא בסימן

אחד, אם כן לשתוק או מפרס או מעוגיה, ומחד הוה ילפינן דעוף הבא בסימן אחד טמא, והוא הדין לחבירו. וכי תימא, אי לא כתיב אלא פרס הוה אמנא: באותו סימן שישנו בפרס טמא, אבל בעוגיה שיש בו סימן אחד — אימא דאותו סימן הוי סימן חשוב, וטהור באותו סימן גרידא. הא כיון דאותו סימן הוי בשאר תשעה עשר עופות, אם כן אינו חשוב לטהר בפני עצמו. דכי יאכתיב תרי ביהדיה (הררי) הוי טמא — כל שכן אורב בפני עצמו, ולא היה צריך למכתב עוגיה לילפינן לה מפרס. אלא להכי כתיב — למימר דהוה שני כתובים הבאים כאחד ואין מלמדן תרי ביהדיה, דאיכא סימן אחד בפרס או בעוגיה דליתיה בתשעה עשר עופות. והשתא לא הוה שני כתובים, וכי ילפת לטמא בסימן אחד מאותו סימן שיש בתשעה עשר עופות — לא מצי למימר: אידיך דכתב רחמנא למה לי, דאיצטריך משום אותו סימן חדש, דהוא אמנא שהוא סימן יותר לטהר, דליתיה בשום עוף טמא. אבל מההוא דאי שיש בו סימן החדש לא הוה ילפינן לטמא בסימן אחד, דאם כן, אותו שיש בו סימן שבתשעה עשר עופות למה ליי דאותו אינו חשוב יותר לטהר. ומיהו קשה, דאי מאותו שיש בו סימן אחד של תשעה עשר עופות ילפת לטמא עוף הבא בסימן אחד — לא ליכתוב כלל אלא סימן החדש, והוה ילפינן מיניה דכל עוף הבא באותו סימן טמא. וכל שכן באחד משאר שלשה סימנין, דלא מנא בשאר עופות: ופירוש הקונטרס עיקר. ומיהו קשה לפירוש הקונטרס, דלמה חשיב שני כתובים אותו שסימן טהור שלו מתשעה עשר עופות ושבתוך מהני? ומה בכך? דילמא דאית ללמד על עצמו ועל כיצא בו שיש לו אחד משלשה סימני טהרה דטמאים. דמתשעה עשר עופות לא הוה אחי, וברבוי מתשעה עשר כתובים הבאים כאחד. וכל דמו כלל לאותן היתרים על שנים הראשונים על תשעה עשר עופות. דאף על גב דצריכי לגופיהו דלא ילפינן מיניהו, היינו משום דאם איתא דילפינן מיניהו לא ליכתוב אלא דאיתא ביה ומשאר בכולו לשתוק. אבל הכא מאי לשתוק? אי לא כתיב חד דאיתיה בפרס או בעוגיה — לא ילף מתשעה עשר, משום דהוה תשעה עשר כתובין הבאין כאחד. ואי כתיב חד דאיתיה בפרס או בעוגיה ולא כתיב הני תשעה עשר, אם כן הוה אמנא: דוקא בחד סימן אסירא, אבל שנים או שלשה שרו, ולהכי צריכי תרייהו. ולעולם ניילף מסמין דהררי דאיתיה בפרס או בעוגיה. ולא דמי כלל לאותם תשעה עשר גופיהו היתרים על השנים, דהם שוים כולם ואם איתא דילפינן מיניהו — לשתוק מכולהו, ולא ליכתוב אלא חד.

אם כן — דמעוגיה בעינן למילף, למה לי דכתב נשר? אלא מדכתביה שמע מינה: לא תילף מעוגיה ושאר עופות הבאים בסימן אחד שאינן מין פרס ועוגיה טהור. דמנשר תילף דלית ליה כלל לא תיכול, הא אית ליה חד אכול, וכל שכן תרי ותלתא, דחץ מעוגיה ופרס דלא תכשרינהו בחד. ועורב נמי, אף על גב דאית ליה תרי לא תיכול. ושאר עופות המפורשי, אף על גב

דאית להו תלתא — לא, דלהכי פרט בהו קרא, משום דאתו מנשר לדחיתרא. **אלא מעמא דכתב רחמנא נשר** — משום הכי קים להו דסימן אחד טהור. **הא לאו הכי הוה אמנא לילף מפרס ועוגיה** — דלא תכשריה בסימן אחד. **אין מלמדן** — דאי בחד סימן אחי לאורוי, ולמילף מיניה דטמא — ליכתוב חד ולית אידיך מיניה. **דאיכא בהאי ליכא בהאי** — אותו סימן שישנו בחד אינו בזה. הלכך לאו שני כתובין הבאין כאחד ניהו, דהא מיצר צריכי, דאי כתיב פרס הוה אמנא: בהאי סימנא הוה דלא תיכול, אבל בסימנא דעוגיה אכול — להכי איצטריך עוגיה, ואי כתב עוגיה — פרס לא אחי מיניה. וכיון דתרייהו צריכי, הוה אמנא: כתב מינייהו דבסימן אחד לא תיכול — נבל רחמנא נשר. **מכרי עשרים וארבעה עופות טמאין הן** — ובכולו איכא שלשה סימני טהרה בר מעורב, ואי אפשר דהאי דאיתיה בפרס ליתיה בחד מהני, והאי דאיתיה בעוגיה ליתיה בחד מהני. וכתב לן תרי זימני בכל חד וחד תיכליה בהאי סימנא, וזהו ליה שני כתובין הבאין כאחד, ואין מלמדן לשאר עופות הבאין לפניו דלא תיכליה בחד מהני תרי סימני. וכיון דאין מלמדן, מנא תיתי לן איסורא דאיצטריך נשר למשרייהו תלתא דהררי בכולו — השלשה חזרון בכולן. כלומר, כולן, בין שיש לו שלשה, דהיינו

עשרים מינייהו, ובין עורב דיש לו שנים — אותו שנים מאלו שלשה הן. והרביעי אינו (כאחד) [באחד] מכל שלשה סימנין המנויין החזורים בהם. וחד מהני שלשה איתיה אי בפרס אי בעוגיה. והרביעי ישנו בחבירו, ונמצא שסימן זה לא נאמר אלא פעם אחת. **מהו דתימא ניילף מיניה** — לאסור עוף הבא בסימן אחד, באיזה מכל הסימנים הללו, דהא לא ידעו מאי נידו ההוא דאיכא ביה סימן לחודיה למילף מיניה — להכי אתא נשר, למימרא: האי הוא דלית ליה כלל, אף עוף הבא בסימן אחד — טהור. הכי גריסין: **אלא תורין דכתב רחמנא למה לי** — דהואיל ולא מינייהו ילפינן, אלא לגופיהו — לא איצטריכו, דהא אפילו בסימן אחד טהור. **לקרבן** — שזון לבדן כשרים לקרבן ולא עוף אחר. והאי דקתיב ליה תנא לעיל, וקאמר "אף כל" — לא איצטריך למילף מינייהו מדי סימני טהרה. דהא בסימן אחד נפקא לן מנשר, וכל שכן בארבעה. אלא סימנא בעלמא אורי לן, שאלו הן סימני טהרה — אותן שהנשר והתורין חלוקין בהן. ואית דגרסי: אלא תורין דקתיב תנא למאי הלכתא. ולא יתכן, דהא אם כן מאי תירוציה דרב עוקבא, דקאמר: לקרבן? דמי אכא למימר "אף כל" מרבי תרנגולין לקרבן, והואיל ויש בהן ארבעה סימנים: והלא כהם פעמים שנה בהן הכתוב. ותניא בתורת כהנים: יכול כל עוף יתא כשר לקרבן? תלמוד לומר "והקריב מן התורין" וגו' — אין לך עוף כשר אלא תורין ובני יונה.

היה

אחרי, והוא הדין לחבירו. וכי תימא, אי לא כתיב אלא פרס הוה אמנא: באותו סימן שישנו בפרס טמא, אבל בעוגיה שיש בו סימן אחד — אימא דאותו סימן הוי סימן חשוב, וטהור באותו סימן גרידא. הא כיון דאותו סימן הוי בשאר תשעה עשר עופות, אם כן אינו חשוב לטהר בפני עצמו. דכי יאכתיב תרי ביהדיה (הררי) הוי טמא — כל שכן אורב בפני עצמו, ולא היה צריך למכתב עוגיה לילפינן לה מפרס. אלא להכי כתיב — למימר דהוה שני כתובים הבאים כאחד ואין מלמדן תרי ביהדיה, דאיכא סימן אחד בפרס או בעוגיה דליתיה בתשעה עשר עופות. והשתא לא הוה שני כתובים, וכי ילפת לטמא בסימן אחד מאותו סימן שיש בתשעה עשר עופות — לא מצי למימר: אידיך דכתב רחמנא למה לי, דאיצטריך משום אותו סימן חדש, דהוא אמנא שהוא סימן יותר לטהר, דליתיה בשום עוף טמא. אבל מההוא דאי שיש בו סימן החדש לא הוה ילפינן לטמא בסימן אחד, דאם כן, אותו שיש בו סימן שבתשעה עשר עופות למה ליי דאותו אינו חשוב יותר לטהר. ומיהו קשה, דאי מאותו שיש בו סימן אחד של תשעה עשר עופות ילפת לטמא עוף הבא בסימן אחד — לא ליכתוב כלל אלא סימן החדש, והוה ילפינן מיניה דכל עוף הבא באותו סימן טמא. וכל שכן באחד משאר שלשה סימנין, דלא מנא בשאר עופות: ופירוש הקונטרס עיקר. ומיהו קשה לפירוש הקונטרס, דלמה חשיב שני כתובים אותו שסימן טהור שלו מתשעה עשר עופות ושבתוך מהני? ומה בכך? דילמא דאית ללמד על עצמו ועל כיצא בו שיש לו אחד משלשה סימני טהרה דטמאים. דמתשעה עשר עופות לא הוה אחי, וברבוי מתשעה עשר כתובים הבאים כאחד. וכל דמו כלל לאותן היתרים על שנים הראשונים על תשעה עשר עופות. דאף על גב דצריכי לגופיהו דלא ילפינן מיניהו, היינו משום דאם איתא דילפינן מיניהו לא ליכתוב אלא דאיתא ביה ומשאר בכולו לשתוק. אבל הכא מאי לשתוק? אי לא כתיב חד דאיתיה בפרס או בעוגיה — לא ילף מתשעה עשר, משום דהוה תשעה עשר כתובין הבאין כאחד. ואי כתיב חד דאיתיה בפרס או בעוגיה ולא כתיב הני תשעה עשר, אם כן הוה אמנא: דוקא בחד סימן אסירא, אבל שנים או שלשה שרו, ולהכי צריכי תרייהו. ולעולם ניילף מסמין דהררי דאיתיה בפרס או בעוגיה. ולא דמי כלל לאותם תשעה עשר גופיהו היתרים על השנים, דהם שוים כולם ואם איתא דילפינן מיניהו — לשתוק מכולהו, ולא ליכתוב אלא חד.

בקי

בזה אינו בזה, ומאחר שאין לשניהם את אותו סימן טהרה, אם
היתה התורה כותבת רק אחד מהם הייתי אומר שהסימן השני
מתיר, ולכן הוצרכה התורה לכתוב שניהם, ואין כאן שני כתובים
הבאים כאחד, ולכן אם לא היה כתוב נשר היה אפשר ללמוד
מהם לאסור כל עוף שיש לו את אחד מהסימנים של הפרס או של
העוניה.
הגמרא מוסיפה להקשות שבכל זאת יש כאן שני כתובים הבאים
כאחד: מְכַרֵּי – הרי עֲשָׂרִים וְאַרְבָּעָה עוֹפוֹת מְמַאִים הֵווּ – עשרים
וארבעה עופות טמאים מוזכרים בתורה, ומקובל ביד חכמים שיש
לרובם שלשה סימני טהרה, ומאחר שבפרס ובעוניה יש בכל אחד
מהם סימן טהרה אחד, והסימן טהרה הנמצא בפרס אינו אותו
סימן טהרה הנמצא בעוניה, אם כן אי אִפְשָׁר דָּחַד דְּאִיבָא בְּהִנָּךְ
לִיבָא בְּהִנָּךְ – לא יתכן שאחד מהסימנים שיש בפרס ועוניה לא
יהיה באחד מהעופות הטמאים, ולגבי אותו סימן הוּוּ לָהּ שְׁנֵי
כְּתוּבִים הַמָּאִים בְּאַחַד. ואם כן קשה, שגם אם לא היה נאמר נשר,
לא היה אפשר ללמוד בנין אב מפרס ועוניה.
מתרצת הגמרא: גְּמַרְי – קיבלו חכמים שְׁעָרִים וְאַרְבָּעָה עוֹפוֹת
מְמַאִים הֵווּ וְ-יִשְׁנִים, וְאַרְבָּעָה סִימָנֵי שֶׁל טַהֲרָה נִמְצְאִים בָּהֶם,
תְּלָתָא דְּהָרִי בְּכוּלָּהּוּ – שלשה מתוכם חוזרים על עצמם בכל
העופות, כיצד, עֲשָׂרִים עופות מְמַאִים, שְׁלֹשָׁה שְׁלֹשָׁה – יש בכל אחד
ואחד מהם את כל שלשת הסימנים הללו, וְהָרִי בְּעוֹרֵב – ושנים
משלשת סימני הטהרה הללו נמצאים בעורב, וכן יש חֵד בְּפָרִס
וְחֵד בְּעוֹנִיָּה – סימן טהרה אחד בכל אחד מהם, דְּאִיתִיָּה בְּהָא לִיתִּיה
בְּהָא – הסימן הנמצא בפרס אינו נמצא בעוניה, ואחד מהם, הסימן
שיש לו הוא הסימן הרביעי, שאינו נמצא בכל שאר העופות
הטמאים. ומאחר שאותו עוף, אינו 'שני כתובים הבאים באחד',
שהרי הסימן טהרה הרביעי נמצא רק בו, מְהֵוּ דְּתִיבָא לִילִיף מִינֵיהּ
– הייתי אומר שכל עוף שיש לו את אותו סימן טהרה הרביעי,
נלמד ממנו לאסור, וכל שכן שהיה עלינו לאסור את הנשר שאין
לו שום סימן טהרה. לכן בְּתָב רַחֲמָנָא וְ-התורה נֶשֶׁר, כדי שנדרוש
בנין אב, שדווקא נֶשֶׁר דְּלִית לֵיהּ כָּלָל – שאין לו בכלל סימני טהרה
הוא דְּלֵא תִיכּוּל – אותו אין לאכול, הָא אִיבָא – אבל אם ישנו עוף,
דְּאִית לֵיהּ חֵד – שיש לו אפילו סימן טהרה אחד, אִכּוּל.
עתה מבררת הגמרא מה נלמד מתוכם. מקשה הגמרא: מאחר
והגמרא מסיקה שלמדים בנין אב מנשר שרק עוף שאין לו סימני
טהרה כלל הרי הוא טמא, אִלָּא תוֹרִין דְּתָב רַחֲמָנָא לָמָּה לִי –
מדוע צריכה התורה לכתוב שתורים מותרים באכילה, והרי אין
למדים מהם בנין אב להתיר דווקא בארבעה סימנים, ולהתיר את
עצמם אין צריך פסוק שהרי אפילו עוף שיש לו רק סימן אחד הוא
מותר.
מתרצת הגמרא: אָמַר רַב עֲיֻקָּבָא בְּרַחֲמָא, מה שנאמר בתורה
תורים היינו לְקַרְבָּן – ללמד שרק תורים ובני יונה כשרים לקרבן,
אך באמת לא למדים מהם איזה עופות כשרים באכילה.
הגמרא ממשיכה לעסוק בעופות שיש להם רק חלק מסימני
הטהרה: אָמַר רַב נַחֲמָן,

ממשיכה הגמרא להקשות: מדוע למד רבי חייא בנין אב מנשר
והתיר עוף הבא בסימן אחד, וְלִילִיף מְעוֹרֵב – שילמד בבנין אב
מעורב, מֵה הָתָם תְּרִי לֹא – מה עורב אף שיש לו שני סימני טהרה
מכל מקום לא הותר באכילה, אָף כָּל תְּרִי לֹא – גם כל עוף שיש
לו רק שני סימנים לא יהיה מותר באכילה.
מתרצת הגמרא: אָם כֵּן – אם נלמד מעורב שאפילו עוף שיש לו
שני סימני טהרה אסור באכילה, יהיה קשה, פָּרִס וְעוֹנִיָּה דְּתָב
רַחֲמָנָא לָמָּה לִי – מדוע פרטה התורה שאסורים באכילה, והלא יש
להם רק סימן טהרה אחד ואפשר ללומדם מקל וחומר, הִשְׁתָּא
דְּאִית לֵיהּ תְּרִי לֹא אִכּוּלִין – עכשיו שיש לנו בנין אב מעורב
שאפילו עוף שיש לו שני סימני טהרה אסור לאוכלו, דְּאִית לֵיהּ חֵד
– עוף שיש לו רק סימן טהרה אחד מִיבְעִיָּא – האם צריך פסוק
שאסור לאוכלו. ומאחר שהתורה הוצרכה לכתוב שפרס ועוניה
אסורים באכילה, אף שחסר להם שלשה סימני טהרה, בהכרח
שלא ללמדים בנין אב מעורב.
מוסיפה הגמרא להקשות: וְגַמְרָא – ונלמד בנין אב מְפָרִס וְעוֹנִיָּה
שיש להם סימן טהרה אחד והם אסורים באכילה, אף כל עוף שיש
לו רק סימן טהרה אחד יהיה אסור באכילה, עד שיהיה לו לפחות
שני סימני טהרה.
מתרצת הגמרא: אָם כֵּן – אם נלמד מפרס ועוניה שאפילו עוף שיש
לו סימן טהרה אחד אסור באכילה, יהיה קשה נֶשֶׁר דְּתָב רַחֲמָנָא
לָמָּה לִי – מדוע פרטה התורה שנשר אסור באכילה, והרי אין לו
שום סימן טהרה, ואם כן אפשר ללמוד אותו מקל וחומר, הִשְׁתָּא
דְּאִית לֵיהּ חֵד לֹא אִכּוּלִין – עכשיו שיש לנו בנין אב שאפילו עוף
שיש לו סימן טהרה אחד אסור לאוכלו, דְּלִית לֵיהּ כָּלָל – נשר
שאינו כלל סימני טהרה מִיבְעִיָּא – האם צריך פסוק שאסור
לאוכלו. ומאחר שהתורה הוצרכה לכתוב שנשר אסור באכילה,
אף על פי שאין לו כלל סימני טהרה, בהכרח שלא למדים בנין אב
מפרס ועוניה.
מסיקה הגמרא: אִלָּא בהכרח הבנין אב נדרש מנשר, וכך כוונת
התורה שידרש, נֶשֶׁר דְּלִית לֵיהּ כָּלָל הוּא דְּלֵא תִיכּוּל – דווקא נשר
שאינו בכלל סימני טהרה אין לאכול, הָא דְּאִית לֵיהּ חֵד – אבל
עוף שיש לו אפילו סימן אחד של טהרה, אִכּוּל.
הגמרא מקשה על מה שאמרה, שבלי נשר הייתי לומד מפרס
ועוניה לאסור עוף שיש לו סימן אחד: וְאִלָּא מְעַמָּא דְּתָב רַחֲמָנָא
נֶשֶׁר – האמנם הטעם שלא למדים בנין אב מפרס ועוניה, הוא רק
מחמת שנאמר 'נשר', הָא לֹא הָכִי – אבל אם לא היה כתוב בתורה
שנשר אסור באכילה, הָוּה אִמְנֵא לִילִיף – הייתי אומר שנלמד
לאסור עוף הבא בסימן אחד בבנין אב מְפָרִס וְעוֹנִיָּה, ולכאורה
כיצד שייך לומר כן, הָוּה לֵיהּ – והרי פָּרִס וְעוֹנִיָּה הֵם שְׁנֵי בְּתוּבִין
הַפְּאִין בְּאַחַד – שני פסוקים הבאים ללמד דין אחד [שעוף שיש לו
סימן אחד הוא טמא], וְיֵשׁ כָּלָל שְׁנֵי בְּתוּבִין הַפְּאִין בְּאַחַד אִין
מְלִמְדִין – אי אפשר ללמוד מהם בנין אב.
מתרצת הגמרא: גְּמַרְי – קיבלו חכמים, דְּאִיבָא בְּהָא לִיבָא בְּהָא
וְדְאִיבָא בְּהָא לִיבָא בְּהָא – הסימן טהרה שיש בזה אינו בזה, ושיש

אגרות קודש

ב"ה, כ"ו טבת, תשי"ד

ברוקלין.

הנהלת כפר חב"ד

ד' עליהם יחיו

שלום וברכה!

...במשך הזמן שאלוני כמה אנשים אודות התיישבות בכפר חב"ד, ולחלק מהם עניתי בחיוב,
ותענין לדעת אם פנו אליהם ומה הי' סוף דבר.

בברכת הצלחה למעלה מהטבע בטבע המחכה לבשו"ט.

ההלכה שאמר רב נחמן, בלומר לא כפיך לא – איני סובר שיש
בכך חשש. מאי איכא – למה אפשר לחשוש, משום חשש שזהו
פרס ועונות, הרי מינים אלו ליתנהו – אינם מצויים בישוב, אלא
במדרבירי, והמוצא עוף בישוב אינו צריך לחשוש שהם ממינים
אלו.
נאמר בתורה בסדר טהרת מצורע, 'וצוה הכהן ולקח למטהר שתי
צפרים חיות טהרות ועץ ארז ושני תולעת ואוב' (ויקרא יד ד). הגמרא
דנה בענין סנונית האם כשרה לטהרת מצורע: אמר רב יהודה, עוף
המקטף – שקורע את הבשר בלי חיתוך, כשר לטהרת מצורע,
שהוא הצפור האמור בתורה, וזו היא סנונית לבנה שנתלקח בה רבי
אליעזר וחכמים לעיל בברייתא, שלדעת רבי אליעזר היא מין
עורב, וטמאה, וכיון שנאמר בתורה שצריך המצורע להביא צפור
טהורה, הרי היא פסולה לטהרת מצורע, אך לדעת חכמים היא
טהורה, ויכול המצורע להביאה.
הגמרא דנה באיזו סנונית נחלקו רבי אליעזר וחכמים האם היא
טמאה או טהורה: אמר ר' אמימר, בחיורא ברסא – בסנונית שכריסה
לבנה, בול עלקא לא פליגי דשריא – לא נחלקו רבי אליעזר
וחכמים, ולדברי הכל היא מותרת. כי פליגי – ומחלוקתם היא
בדירוקא ברסא – בסנונית שכריסה ירוקה. רבי אליעזר אסר, ורבנן
שרו – התירו. והלכתא ברבי אליעזר, שאסר.
מביאה הגמרא לשון אחרת במימרא זו: מר זוטרא פתני חכי – שנה
את דברי אמימר כך, בדירוקא ברסא – בסנונית שכריסה ירוקה,
בול עלקא לא פליגי דאסרי, כי פליגי – ומחלוקתם היא בדחיורא
ברסא – בסנונית שכריסה לבנה, רבי אליעזר אסר, ורבנן שרו –
התירו. והלכתא ברבנן, דשרו – שהתירו את הסנונית שכריסה
לבנה.
שואלת הגמרא: בשלקא למאן דאמר בחיורא ברסא פליגי – לדעת
הסובר שרבי אליעזר וחכמים נחלקו בסנונית שכריסה לבנה, היינו
דקתני – מובן לשון הברייתא לעיל שאמרה שלמיני האמור
בתורה לגבי עורב 'זו היא סנונית לבנה', שהרי באמת כריסה לבנה.
אלא למאן דאמר בדירוקא פליגי – אבל לדעת הסובר שמחלוקתם
בסנונית שכריסה ירוקה, מאי 'זו היא סנונית לבנה', והרי מחלוקתם
היא בירוקה. משיבה הגמרא: מה שהיא קרויה בברייתא 'לבנה'
היינו לאפוקי דבת, דאיכא בת – להבדיל מאותן הגדלות והדרות
בקירות הבתים, שהן שחורות.
נאמר בתורה (ויקרא א יד) 'ואם מן העוף עלה קרבו לה', והקריב מן
התרם או מן בני היונה את קרבנו'. ולמדו מכאן חכמים (ספרא שמיני
פ' טז) שמותר להקריב על גבי המזבח רק מין תורים ובני יונה, אך
שאר המינים אסור להקריבם לקרבן. וכן למדו מכאן חכמים לעיל
(כב) שמותר להקריב רק תורים גדולים, ובני יונה, כלומר יונים
קטנות, אך אסור להקריב תורים קטנים, או יונים גדולות. ולכן יש
לברר על כל מין האם הוא תור או יונה.
הגמרא מבארת איזה מינים בשרים משום תורים ואיזה משום בני
יונה: אמר ר' חבה, אמר רבי יהודה, העוף ממין היונה הקרוי תפיל,
פסול משום תורין – אסור להקריבו כדין 'תור', כשהוא גדול,
משום שאינו ממין תורים, וכשר משום בני יונה – ומותר להקריבו
כדין 'בן יונה', כשהוא קטן, מאחר והוא ממין היונה. אך מין עוף
הקרוי דאציפי, וכן מין עוף ששמו תורין של רחבה, כשרין משום
תורין, ויש להקריבם כשהם גדולים, ופסולין משום בני יונה, ואסור
להקריבם כשהם קטנים.
מקשה הגמרא: קתיב רב דניאל בר רב קטינא, שנינו במשנה (פ'ה)
פ"ט מ"ג, כל העופות

היה קני קנה – אם אדם בקי ומכיר את מין הפרס ומין העונות,
וכשמותיהן – וכן הוא יודע איזה עופות קרויים פרס ועונות, עוף
הקנה לפניו כשימן טהרה אחר, הרי הוא טהור, כיון שהוא רואה
שאינו דומה לפרס או לעונות, וכן אין שמו פרס או עונות. והטעם
בזה הוא כמבואר לעיל (אס) שיש לחכמים מסורת שמכל העופות
הטמאים רק לפרס ועונות יש סימן טהרה אחד, אך לכל שאר
העופות הטמאים או שאין כלל סימני טהרה, או שיש להם שנים
או שלשה סימני טהרה. ואם כן עוף זה שיש בו רק סימן אחד,
והמוצא מכיר שאין זה פרס או עונות, יודע שהוא טהור. אך אם
האדם שמצא את העוף לא היה קני קנה – בפרס ועונות
וכשמותיהן – אלו עופות קרויים 'פרס' או 'עונות', ובא לפניו עוף
כשימן טהרה אחר, העוף טמא מספק, שמא הוא פרס או עונות. אך
אם בא לפניו עוף כשיני סימני – שיש לו שני סימני טהרה, העוף
טהור, והוא שכיביר אדם זה את העורב, שהוא היחיד ממיני העופות
הטמאים שיש לו שני סימני טהרה, ואם המוצא את העוף מכיר
את העורב, ויודע שעוף זה אינו עורב, בהכרח שהוא עוף טהור.
מקשה הגמרא: וכי די בכך שהוא מכיר עורב, ותו לא – ואינו צריך
להכיר עופות נוספים, והתניא בברייתא, נאמר בפסוק (ויקרא יא טו)
'את כל ערב למינ', ודורשת הברייתא מה שנאמר בפסוק 'עורב',
זה מין העוף הקרוי עורב. ומה שנאמר בפסוק 'למינ', רבי אליעזר
אמר, להביא את החריר שאף הוא טמא, כיון שהוא מין העורב,
שהרי לשניהם יש שני סימני טהרה, והזריר רגיל לשבח בידו עם
העורבים. אמרו לו חכמים לרבי אליעזר, והלא אנשי כפר תמרתא
שביהודה היו אוכלים אותן – את החרירים מפני שיש להן זפק –
כיס שהאוכל מתקבץ שם לפני שעובר לקורבן, וזה אחד משני
סימני הטהרה שאין בעורב. אמר להם רבי אליעזר, אף הן – אנשי
כפר תמרתא עתידין ליתן את הדין, שהם אוכלים את החריר,
שהוא טמא. ואף שיש לו שני סימני טהרה שונים מסימני הטהרה
של העורב בכל זאת הוא מיני, שהרי הוא שוכן עימו. ממשיכה
הברייתא: דבר אחר, נאמר לגבי עורב 'למינה', להביא את הפסונית
לבנה שהיא מין העורב וטמאה, דברי רבי אליעזר. אמרו לו חכמים,
והלא אנשי גליל העליון אוכלים אותן, מפני שפרקבנו נקלה. אמר
להם, אף הן עתידין ליתן את הדין. ועל כל פנים מבואר בברייתא
שיש עופות נוספים שהם ממין העורב ויש להם שני סימני טהרה,
ואם כן כיצד אמר רב נחמן שאם מצא עוף שיש לו שני סימני
טהרה, די שיכיר את העורב בלבד וידע שאין זה עורב, והרי עליו
להכיר גם את מין העורב, שאף לו יש שני סימני טהרה.
מתרצת הגמרא: אלא כוונת רב נחמן במה שאמר 'והוא שיכיר
עורב' היא שיכיר גם את העורב עצמו וגם את כל העופות שהם
מין עורב.
הגמרא מביאה את ההלכה בדין עופות שיש להם רק חלק
מהסימנים: אמר ר' אמימר, הלכתא – ההלכה היא, עוף הקנה לפנינו
כשימן טהרה אחר, טהור, ואפילו אם המוצא אינו בקי בפרס
ועונות, והוא קנה דרים – ובתנאי שלא ראינו שהעוף הזה דורס,
אך אם הוא דורס, אף שיש לו רק סימן טהרה אחד הרי הוא טמא.
אמר ליה רב אשי לר' אמימר, לדברך שהתרת עוף שיש בו סימן
טהרה אחד, ולא הצרכת שיהא המוצא בקי בפרס ועונות, הא
דבר נחמן מאי – הרי רב נחמן אמר שאין להחזיר עוף שיש לו רק
סימן טהרה אחד אלא אם הוא מכיר את הפרס והעונות ואת כל
העופות הקרויים כך, ואם אינו בקי בכך עליו לחשוש שמא העוף
הוא ממין פרס ועונות, ואם כן להלכה מה הדין, האם צריך
לחשוש לכך. אמר ליה אמימר, לא שמיני לי – לא שמעתי את

חולין. פרק שלישי – אלו טרפות דף סב עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזליץ)" ריט רש"י

1 היה בקי בהן – בפרס ועוגיה, ויודע מי קרי פרס ועוגיה. עוף הבא בסימן אחד
2 טהור – אם יודע שאין דומה לזה, ואין שמו פרס ועוגיה. אבל אם שמו פרס –
3 חיישין שמו מינו הוא. **בסימן אחד טמא** – שמו פרס ועוגיה הם. בשני סימנים
4 טהור – נפקא ליה מספק פרס ועוגיה, ומספק כל שאר עופות טמאין דאית להו
5 תלתא, חוץ מעורב. חוזר – הוא

6 אישטורגיל. מפני שיש לו זפק – ואין זה
7 מאותן שני סימנים שבעורב, ומכל מקום אין
8 לו אלא שנים. ולרבי אליעזר מפני שרגיל
9 לשכון עם העורבים מחזיקו ממנו, וכדנתיא
10 וב"הובל"א (בבא קמא צב.ב). רבי אליעזר
11 אומר: לא על חנם חזיר הולך אצל עורב.
12 אלא מפני שהוא מינו. סנונית –
13 ארונגילא. עוף הבא בסימן אחד טהור –
14 ואפילו אין בקי בהן ובשמותיהן. דלא חיישין
15 דלמא פרס ועוגיה הן, כדמפרש לקמיה, דלא
16 שכחו בישוב אלא במדברות. והני מילי דלא
17 דרים – כי משכחין ביה סימן אחד –
18 מחזיקין ליה בטחור, כל כמה דלא חזינן ליה
19 דריס. ונראה לי, שכל עוף הנותן רגלו על
20 האוכל בשתאו אוכל ומחזיקו ברגלו על
21 ינו ולא ינטל כולו אצל פיו – הוא דריסה,
22 וכן דרך העורבים שגדלין בבתי שקורין
23 קוא"ה. הא דרב נחמן מאי – דאמר לעיל
24 דבעינן בקי, ואי לא – חיישין לפרס ועוגיה.
25 **מאי איכא** – למאי ניוחו. המסרס –
26 אשטרס"ר בלעז. לשחרת מצורע – שהוא
27 "צפור" האמור בתורה וויקרא יד. מר זוטרא
28 מתני הכי – להא דאמימר. ללישנא קמא
29 דאמימר, דפסק הלכתא כרבי אליעזר דאסר
30 – לית ליה דרב יהודה דמכשע ליה לטהרת
31 מצורע, דהא "טהורות" כתיב ושם. הכי
32 גרסינן: חיינו דקתני סנונית לבנה – ולא
33 גרסינן "שנחלק בה", דלא אדרב יהודה
34 קאי, אלא אמבנתא דקתני "למינה" –
35 להביא סנונית לבנה. לאפוקי דבתי –
36 הגדלות והדרות בקירות הבתים, ושחורות
37 הן. תסיל – מין יונה הוא. ופסול משום
38 תורין – אם בא להביאו משזקין בתורת
39 תורין, כדאמרין בפרק קמא (חולין כב.א).
40 גדולים כשרים, קטנים פסולין. וכשר משום
41 יונה בקטנה. **דאציפ** – מין תורין. תורין של
42 רחבה – כך שמן.

פוסלין

1 היה בקי בהן ובשמותיהן, עוף הבא בסימן אחד
2 - טהור; לא היה בקי בהן ובשמותיהן, בסימן
3 אחד - טמא, בשני סימנים - טהור, והוא שפיר
4 עורב. - עורב ותו לא? והתנאי: "עורב" - זה
5 עורב, "למינו" - רבי אליעזר אומר: להביא את
6 התורין. אמרו לו לרבי אליעזר: והלא אנשי כפר
7 חמרתא שביהודה היו אוכלים אותו, מפני שיש
8 להן זפק! אמר להם: אף הן עתידין ליתן את
9 הדין. דבר אחר: "למינהו" - להביא סנונית לבנה,
10 דברי רבי אליעזר. אמרו לו: והלא אנשי גליל
11 העלוין אוכלים אותו, מפני ששקרבנו נקלף! אמר
12 להם: אף הן עתידין ליתן את הדין. אלא: עורב
13 וכל מין עורב. אמר אמימר, הלכתא: עוף הבא
14 בסימן אחד - טהור, והוא דלא דרים. אמר ליה
15 רב אשי לאמימר: הא דרב נחמן, מאי? אמר
16 ליה: לא שמוע לי, כלומר, לא סבירא לי; מאי
17 איכא, משום פירס ועוגיה? ליתנהו בישוב. אמר
18 רב יהודה: עוף המסרס - פשר לטהרת מצורע,
19 וזהו היא סנונית לבנה שנחלקו בה רבי אליעזר
20 וחכמים. אמר אמימר: בחיורא פרסה - פולג עלמא
21 לא פליגי דשריא, פי פליגי בדירוקא פרסה, רבי
22 אליעזר אסר ורבנן שרו, והלכתא פרבי אליעזר.
23 מר זוטרא מתני הכי: בדירוקא פרסה - פולג
24 עלמא לא פליגי דאסיר; פי פליגי בדחיורא פרסה,
25 רבי אליעזר אסר ורבנן שרו, והלכתא פרבנן דשרו.
26 בשלמא למאן דאמר: בחיורא פרסה פליגי -
27 חיינו דקתני: זו היא סנונית לבנה, אלא למאן
28 דאמר: בדירוקא פליגי - מאי "זו היא סנונית
29 לבנה"? - לאפוקי דבתי, דאופכתי. אמר רחבה
30 אמר רבי יהודה: תסיל - פסול משום תורין,
31 וכשר משום בני יונה; דאציפי ותורין של רחבה -
32 פוסלין

1 **בקי** בהן ובשמותיהן – תרויהו בעינן, דלא לית למטעי. **בסימן** אחד טמא – הוה
2 מצי למימר: טהור, והוא שיכיר פרס ועוגיה. **רבי** אליעזר אומר להביא את החוזר –
3 בזריח הוא דפליגי רבנן עליה. אבל מודו ד'למינו' אתא לרביי שאר עופות הדומין לזה.
4 **מפני** שיש להם זפק מפני שקרבנו נקלף – משמע דרנן סימנין ליתנהו בעורב. ורבי
5 אליעזר סבר, דאפילו הכי – אפשר דהוה מין
6 עורב, ואין לחוש אם אין שני סימני טהרה של
7 עורב ומינו שוין. ורבנן סבירי: כיון דאנין שוין –
8 אם כן אינו מצינו. ודבר רבינו יצחק בדרב רבינו
9 מאיר בדק בעורב שאנו קורין קורביל"א בלעז,
10 ומצא שיש לו אצבע יתירה וזפק, ומתוך כך היה
11 רוצה לפרש שמעתתא דבבא: והלא אנשי כפר
12 חמרתא אוכלין אותו – אם כן מכירין בהן
13 שאנין מין עורב. ולא מייית טעמא דיש לו זפק
14 לאפוקי מעורב, דעורב נמי יש לו זפק. אלא
15 מפרש הטעם למה אוכלין אותו – שראוי בו
16 סימני טהרה, שיש לו זפק שהוא סימן טהרה,
17 וגם אינו דורס. אבל זה לא הוצרך לפרש,
18 דפשיטא דכל עוף הדורס טמא. וממילא מייית
19 ראה מדאכלי ליה, אם כן מכירין בו שאינו מין
20 עורב. וקשה לפירוש דרב רבינו יצחק ברינו
21 מאיר, דאם עורב יש לו אצבע יתירה וזפק – אם
22 כן אין קרבנו נקלף, ודורס. ואי אפשר לומר כן,
23 מדאמר רב נחמן: עוף הבא בשני סימנים טהור,
24 והוא שיכיר עורב. ועל ברוך חד מתנן שני
25 סימנים – אינו דורס, דכל עוף הדורס טמא.
26 ומדאיכא לספוקי בעורב – שמע מינה דעורב
27 אינו דורס ואפשר דאיתו שאנו קורין קורביל"א
28 שיש בו אצבע יתירה וזפק – כמו כן אינו דורס,
29 והוי מתשעה עשר עופות. אבל אם נתברר לנו
30 שהוא רק, כלומר שמוציא חוצה דרך הפה –
31 אם כן זהו עורב דאי, כדאמר ב"חלק" (סנהדרין
32 קחב) שהוא משלשה ששמוש בתיבה ולקו.
33 ונצטרך לדקוק ולפרש טמא. ויורש ורבינו אבהו
34 סימנין טהור – פירושו: שאנו מוצאים לשם שני
35 סימנין, והשלישי אינו בא, דלית ביה השלישי
36 בודאי, ולא בדקנו אם הוא דורס או לאו. ואם
37 בכיר שאין זה עורב – אין לחוש שטמא דורס
38 הוא, שאין עוף בשני סימנים דורס אלא עורב
39 ומינו בלבד, ואם היה דורס – אם כן היה העוף
40 טמא, דכל עוף הדורס טמא. ויורש ומינו אינו,
41 שמכירו, אם כן מה היה לו לחיות אם היה לו
42 שני סימני טהרה ושני סימני טמאה? אלא ודאי
43 אינו דורס. ומכל מקום, לא נתפסקו בתשעה
44 עשר עופות דהדרי בכלולו תלתא סימנין, כי
45 נאמר בדולס דורסין, והשלשה סימנים האחרים
46 הוא שיש בהם. ונפקא מינה לפירוש זה כפירוש
47 הקונטרס, דהא דקתני: כל שיש לו אצבע יתירה
48 וזפק וקרבנו נקלף בידוע שהוא טהור – דארישא סמך, דכבר אשמועינן דכל עוף הדורס טמא, ולא נתיר בשלשה סימנים חללו שום עוף עד שאינו דורס, כי
49 השלשה חזרי בכלולו. ומיהו, אין הלשון משמע כן, דהא בשני סימנים משמע שבדקנו שאין לו יותר, דומיא ד"בא בסימן אחד" דכולה שמעתא, דמשמע דברור לנו שאין לו אלא
50 סימן אחד. דאי מספקא לך, אם כן הוי ספק עורב, ומשמע דלא בעינן שיכיר עורב כשבא בסימן אחד. ואם תאמר: דלעיל משמע דסימן רביעי לא הדר בכלולו, דליתיה אלא או בפרס
51 או בעוגיה. ולרבי אליעזר משכחת לה כולוהו סימני טהרה בעורב ומינו, לפי פשט ההלכה, דמשמע דופק וקרבנו נקלף שהם סימן טהרה בזריח וסנונית לבנה, ובעורב שני סימני
52 טהרה ואחרים, ואם כן בעורב ומינו איכא ארבעה סימני טהרה. ובסמך פסק הלכה כרבי אליעזר. ומשמע דהלכה כרבי חייא דאמר: עוף הבא בסימן אחד טהור לפי שאינו דומה
53 לנשר, ואסמך לדידיה דחד לא משכחת לה אלא בפרס או בעוגיה. ואפילו דפירוש דרב רבינו יצחק ברי מאיר, דאמר שעורב יש לו אצבע יתירה וזפק, מכל מקום אין דרבי אליעזר
54 חשיב סנונית מין עורב. וקרבנו נקלף בדקתני, ומדרס נמי לא דריס מדאכלי ליה אנשי גליל – אלמא משכחת להו כולוהו סימני טהרה בעורב ומינו ונראה לפרש, דבכחי פליגי רבי
55 אליעזר ורבנן, דופק של זריר קטן הוא, וקרבנו של סנונית לא מבזא לקלפה בידים, ולא חשיב ליה רבי אליעזר זפק וקליפה. **והוא** דלא דריס – פירש בקונטרס: כדמשכחת ביה
56 סימן אחד מחזיקין ליה בטחור, כל כמה דלא חזינן ליה דריס. וקשה: אמאי טהור? שטמא עורב הוא שיש לו שני סימני טהרה ועוד, דמשמע דאי היה פרס ועוגיה שכחו בישוב –
57 הוה כנספקא בהו, ואמאי? כיון דמחזיקין בהו דאני דורס! ונראה לי: דהוא דלא דריס – כלומר, באותו סימן אחד חיינו דאין דורס, דתו ליכא לספוקי אלא או בפרס או בעוגיה, ולא
58 שכחו בישוב. אבל אם היה דורס – התנן: עוף הדורס טמא. **אמר** רחבה אמר רבי יהודה – חיינו רב יהודה סתמא, ולפי שהיה רבו מובהק קאמר "רבי". ויש מפרשים דקאמר "רבי"
59 משום דספק ליה אי שמע מרבי יהודה תנא, או מרב יהודה אמורא. וחיינו דאמר בעלמא: דייק וגמר שמעתיה מופומיה דרביה כרחבה דפומבדיתא. אמר רבי יהודה, דהוה רב
60 דבתי טעם כפול היה. ואין נראה, דאם כן היה ליה למימר. דאפילו ספק דגברי גריס, כדאמר לעיל בפרק קמא (יחא). גבי רב יהודה ספק משמיה דרב ספק משמיה דשמואל! ועוד, דכי
61 מיייתי התיס ההוא דסטיי כפול היה – הוה ליה לאתני נמי דך דשמעתין. אלא חיינו דיוקא דידה – ממה שהיה אומר בלשון רבו ולא היה רוצה לשנות הלשון אף על פי שהוא לשון
62 משונה, דקאמר "סטיי כפול היה סטיי לפניו מסטיי", והוה ליה למימר: אצטונתיה דיתיה, כדאמר בפרק קמא דפסחים (יג.ב).

חולין. פרק שלישי – אלו טרפות דף סב עמוד ב – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזליץ)" תוספות

בריי דבי חלפי – פירש בקונטרס, דאירי בחגבים. ולא משמע כן, דכולה שמעתין בעופות איירי, ועוד, אי בחגבים טמאים איירי – פשיטא דלק עליהו משום שרץ העוף אלא בעופות קטנים מאד איירי, ושרצין על הארץ. וקמשמע לן דמשמע שרץ העוף אסירי, ולא מיקרו עוף, ולא משום דמחסיי סימן טהרה. **מא** ספקיהו עופות טהורין

קורקבנן נקלף וטמאין אין קורקבנן נקלף והני קורקבנן נקלף בסכינא – פירש בקונטרס: ושאר שלש הסימנים מבוררים בהן, ומספקין לן אי קילוף הוא – הרי יש לו ארבעה סימני טהרה ויצאו מספק כל עופות הטמאין, ואי לאו קילוף הוא – אין כאן אלא שלשה, ובספק שאר עופות טמאין הן שיש להן שלשה סימנין. ויש לדקדק מתוך כך שלשה סימנין של טהרה של תשעה עשר עופות היינו: אצבע יתירה, חופק, ודורס. ואי אפשר לומר בענין אחר, דאי אמרינן קורקבנן נקלף הוא בתשעה עשר עופות, והכא כגון דאיכא להנך ספקות שני סימני טהרה והאי דנקלף בסכין, והשתא, אם אחד מאותן שני סימנין היינו הדיא דליתיה אלא או בפרס או בענויה, אפילו לא יחשב קילוף – ליכא למיחש למדי, ודפרס וענויה אין להם אלא סימן אחד, ואלו יש להם שנים, ותשעה עשר עופות ועורב אין להם סימן חדש. ואם אותן שני סימנין הן מהנך הדוריי בכולהו, אם כן כשישוב קילוף נמי – דילמא מתשעה עשר עופות ניהו. ולא מסתברא לומר דידועים היו שאינם מתשעה עשר עופות, אלא שהיו מסופקין בעורב, הלכך אם הקילוף קילוף – יצאו מדי עורב, ואי לאו – יש לספק בעורב. אי נמי, סימן אחד יש להם עם זה הקילוף, וידועים היו שאין מין עורב, אלא שהיו מסופקין בפרס וענויה. והא דאמרינן בפרס וענויה לא שכיחי ביישוב – היינו אותם הידועים והמבוררים, ובאלו היו מסתפקין לפי שדומין להם, וכל זה דוחק, וגם אין לפרש שהיה להם סימן אחד עם זה, והיו מסתפקין, דאי קרקבנו נקלף – שמא עורב הוא שיש לו שני סימני טהרה, ואם אין קרקבנו נקלף – אז ליכא לספקי אלא או בפרס או בענויה, ושרי משום דלא שכיחי ביישוב. דאין הלשון משמע כן, מדקאמר: עופות טהורין קורקבנן נקלף, משמע דאי קרקבנו נקלף – טהור, דאז לא הכי – אסור. לכך נראה כפירוש הקונטרס. ויש להחזיר כל עוף שקרקבנו נקלף וסימן אחד עמו. דפרס וענויה אין להם אלא סימן אחד, ועורב ושאר עופות אין קורקבנן נקלף. וגם (רבי חיים) ורבינו תנאל – פירש גבי עוף הוא בסימן אחד טהור: קבלה ביינינו מאבותינו שזה הסימן קורקבנו נקלף. משמע שרצה לומר דההוא דלא משכחת אלא או בפרס או בענויה – זהו קורקבנו נקלף. אף על פי שפירש רבינו תנאל לעיל גבי תלתא דורי בכולהו עשרים מהם שלשה שלשה, עורב יש לו שנים ופרס וענויה יש להן אחד נשר אין לו כלל – כגון שיש באלו עשרים זפק וקרקבנו נקלף ואצבע יתירה, אבל דורסין ואוכלין, והעורב יש לו שנים מאלו שלשה הנזכרים מעלה. ופרס וענויה, אחד מהם יש לו אחד מאלו השלשה והאחר אינו מאלו השלשה כלל, ואז זפק ולא אצבע יתירה ולא קרקבנו נקלף. אבל אינו דורס. והוא אמינא נלמוד מזה לעוף הוא בסימן האחד שהוא טמא, לפיכך כתיב נשר, עד כאן לשונו. כל זה לא בתא אלא לסימן בעלמא, ולא היה סבור שכך הוא האמת, אלא כמו שפירש שקרקבנו נקלף היינו ההוא דלא חדר בכולהו. ולפי מה שפירשתי, שיש להחזיר כל עוף שקרקבנו נקלף וסימן אחד עמו, אם כן אותו עוף שקרין קו"א בלעו – עוף טהור הוא, שהרי קרקבנו נקלף ויש לו אצבע יתירה, אבל אין לו זפק, וזה תימה: דמסתברא שהוא כוס או ינשוף, שהרי יש לו לסתות באדם, ואמרינן בפרק "המפלת" (נדה כגא) דקריא וקיפופא יש להם לסתות באדם והיה נראה מתוך כך לומר דזפק הוא סימן הרביעי, דלא משתבח אלא או בפרס או בענויה. ואותו עוף שקרין קו"ן דרומה לכוס וינשוף שהן מתשעה עשר עופות – שמא אינו דורס. ויש לו עמה שלשה סימני טהרה. ולפי זה, אין סברא לומר דאותו עוף שאנו קורין קורביל בלעו שיהא זה עורב, הדיא יש לו זפק ואצבע יתירה, ונמצא דמשכחת להו כוליהו סימני טהרה בשאר עופות ועורב בלא פרס וענויה, אלא עוף טהור ידעה. ומיהו יש לישב הדיא דנדה, דהכי קאמר: ואף כרבי אמר אלא בקריא וקיפופא – כלומר, אז כירצא בהם אף בשאר עוף שאינו קריא וקיפופא. ואפשר דאותו קו"ן טהור הוא, אם שמו מן עורב הוא אם יתרבר לנו שהוא דורס. ואותו קורביל לא ידעה מין עורב. ומיהו, לעיל פירשתי דעורב אינו דורס. והמודק יוכל להבין אותו, ותן לחכם ויחכם עוד.

תרנגולתא דאגמא שריא תרנגולא דאגמא אסירא – אין לפרש שהנקה מותרת והוכר אסור, דכל היוצא מן הטהור – טהור. אלא שני מינים הם הקרואים כך, ובין בזה ובין בזה הוכר והנקה שוין. **חיויה** רבנן דדרסה ואכלה – מתחלה היו סבורים דלא דרסה ואכלה. ובתאי סימנא לחודהי היו אוכלים אותו, דלא חישינן לפרס וענויה, דלא שכיחי ביישוב. או קים ליה בגריה דלא ממין פרס וענויה הוא.

פוסלין במי חמאת, חוין מן היונה, מפני שמוצצת; ואם איתא, ליתני: חוין מיונה וחסילו אמר רבי ירמיה: זה מוצץ ומקיא, וזה מוצץ ואינו מקיא. אמר רב יהודה: הני בופשני צוציני – פשרים לגבי מוצת, והן הן תורין של רחבה. מיתבי: "אזוב" – ולא אזוב יון, ולא אזוב פוחלי, ולא אזוב רומי, ולא מדרברי, ולא כל אזוב שיש לו שם לוי; אמר אביי: כל שנשתנה שמו קודם מותו תורה, והקפידה תורה עליו, יש לו שם לוי – פסול, והני לא נשתנו שמן קודם מותו תורה. רבא אמר: הני בופשני צוציני, באחרייהו סחמא קרי לחו. אמר רב יהודה: הני פרוי דבי חילפי – שרו, ודבי פריי – אסירי. אמר רבינא: ומלקינן עליהו משום שרץ העוף. ואמר רב יהודה: צרדא – שרי, ברדא – אסיר, וסימניד: בר מיניה. מרדא – ספקא. אמר רב אסי, שמונה ספיקות הן: חובא, חונא, סונא והרנגא, תושלמי, ומרדא, פוחלינא, ובר נפחא. מאי ספיקיהו? עופות טהורים קורקבנו נקלף, וטמאין – אין קורקבנו נקלף, והני – קורקבנו נקלף בפסגא. – והא ההיא בר אבוןא דהיה בי מר שמואל, דלא היה קא מקלף קורקבניה ואותביה בשימשא, וכיון דרפי איקלף! – התם, בי רפי – איקלף בידיה, הכא, אף על גב דרפי – לא מקלף אלא בפסגא. אמר אביי: תרנגולא דאגמא חד משמונה ספיקות הוא, והיינו מרדו. אמר רב פפא: תרנגולא דאגמא – אסירא, תרנגולתא דאגמא – שריא, וסימניד: עמוני ולא עמונית. דרש מרימר: תרנגולתא דאגמא – אסירא, חיויה דדרסה ואכלה; והיינו גירותא. אמר רב: שבור אנדרפמא – שרי, פרוז אנדרפמא – אסור, וסימניד: פרוז רישעא. אמר רב הונא: פוגיא – שרי, פרוזא – אסיר, וסימניד: פרוזא אגמאשא. אמר רב פפא: מרדו זגיד ואכיל – שרי, סגיד ואכיל – אסור, וסימניד: "לא תשתחוה לאל אחר". אמר שמואל: שתאי חמר – אסירא, וסימניד: שתוי יון פסולין לעבודה. ואמר שמואל: מונא חמר – אסירא, בה

שם העוף. פירוז רישעא – שם אדם שהיה מוזק רשע בעיניו. מרדו זגיד ואכיל – שם עוף אחד. וכן כולם שם עופות הן. פרוזא אגמאשא – שם מכשף, והוא עשה לשבת בית הפרוה, במסכת יומא (להא).

בת
לא לא שמונה ספיקות הן: חובא, חונא, סונא והרנגא, תושלמי, ומרדא, פוחלינא, ובר נפחא. מאי ספיקיהו? עופות טהורים קורקבנו נקלף, וטמאין – אין קורקבנו נקלף, והני – קורקבנו נקלף בפסגא. – והא ההיא בר אבוןא דהיה בי מר שמואל, דלא היה קא מקלף קורקבניה ואותביה בשימשא, וכיון דרפי איקלף! – התם, בי רפי – איקלף בידיה, הכא, אף על גב דרפי – לא מקלף אלא בפסגא. אמר אביי: תרנגולא דאגמא חד משמונה ספיקות הוא, והיינו מרדו. אמר רב פפא: תרנגולא דאגמא – אסירא, תרנגולתא דאגמא – שריא, וסימניד: עמוני ולא עמונית. דרש מרימר: תרנגולתא דאגמא – אסירא, חיויה דדרסה ואכלה; והיינו גירותא. אמר רב: שבור אנדרפמא – שרי, פרוז אנדרפמא – אסור, וסימניד: פרוז רישעא. אמר רב הונא: פוגיא – שרי, פרוזא – אסיר, וסימניד: פרוזא אגמאשא. אמר רב פפא: מרדו זגיד ואכיל – שרי, סגיד ואכיל – אסור, וסימניד: "לא תשתחוה לאל אחר". אמר שמואל: שתאי חמר – אסירא, וסימניד: שתוי יון פסולין לעבודה. ואמר שמואל: מונא חמר – אסירא, בה

תרנגולתא דאגמא שריא תרנגולא דאגמא אסירא – אין לפרש שהנקה מותרת והוכר אסור, דכל היוצא מן הטהור – טהור. אלא שני מינים הם הקרואים כך, ובין בזה ובין בזה הוכר והנקה שוין. **חיויה** רבנן דדרסה ואכלה – מתחלה היו סבורים דלא דרסה ואכלה. ובתאי סימנא לחודהי היו אוכלים אותו, דלא חישינן לפרס וענויה, דלא שכיחי ביישוב. או קים ליה בגריה דלא ממין פרס וענויה הוא.

פוסלין מי חמאת – אם שתו מהן, מפני שאין מוצצין אלא מגביהין פיהן לאחר שקולטות את המים, והמים נופלים מפיהם, והרי הן כמי שנעשת בהם מלאכה, דקיימא לן במסכת גיטין (נגא) שהמלאכה פוסלת. חוין מן היונה מפני שמוצצת – ובאלו הנותרים לא נעשה מלאכה. **ואם איתא** – דתסיל מין יונה הוא. **תסיל מוצץ ומקיא** – ואפילו הכי מין יונה הוא, דהא מוצץ. ושאר עופות אין מוצצין, אלא שאבין בחרטום התחתון, וכיון דתסיל מקיא פוסל מפני הקיאה המעורבת, והיה ליה כרוק בעלמא. אי נמי, משום מלאכה. **כופשני** – תורין בלשון ארמי. **צוציני** – על שם מקומן. **אזוב יון** – וכל אלו מין אזוב הן, אלא שיש להן שם לוי. אלמא שם לוי פסול! והאי דאצי סבר ד"צוציני" שם לוי הוא, ולא על שם מקומן. **כל שנשתנה שמו קודם מותו** – כגון אזוב, ובאתה תורה והקפידה, כגון אזוב שהזכירתה תורה בכמה מקומות, ולא נשטמ לנו מקרא לכתוב אזוב בשם לוי שמע מינה קפידא הוא. **כופשני** – לשון של תורים. הני בריי – חגבין. **רבי חלפי** – אורטא"ש. **דבי ברבא** – רבי, ומלקינן עליהו משום שרץ העוף – דלאו ספק ניהו, אלא ודאי טמאין. **צרדא** – ברדא. **בר מיניה** – מבגדעיה, כלומר, סור מעלינו. **חובא וחונא** חרונגא וסוגא בחזלנא תושלמי. והני קורקבנו נקלף בסכינא – ושאר שלשת הסימנין מבוררים בהן, ומספקא לן, אי קילוף הוא – הרי יש להן ארבעה סימנין, ויצאו מספק כל עופות טמאין. ואי לאו קילוף הוא – אין כאן אלא שלשה, ובספק שאר עופות טמאין שיש להם שלשה סימנין. **דלא הוה מיקלף קורקבניה** – אלמא, עוף טהור נמי יומנין דקשה לקלפו עמוני ולא עמונית. **הלכה רוחות** בישראל, דכתיב (דברים כג): "על דבר אשר לא קדמו אתכם", ואין דרכה של אשה לקדם. **חיויה דדרסה ואכלה** – ראה חכמים שדורסת ואוכלת, והיינו גירותא דארמירין לקמן בפרק "כל הבשר" (חולין קטב). אסר לך ייתוא, שרא לך לישנא דבורא שטעמו טעמא. ומתוך שאין אנו בקיאים בהם, נראה לי דעוף הוא לפנינו יש לומר שמא ידרוס, דהא דך תרנגולתא דאגמא היו מחזיקין בטהורה ולאחר זמן ראהו שדורסת. ואין עוף נאכל לנו אלא במסורת עוף שמסרו לנו אבותינו בטהור, ושלא מסרו לנו – יש לחוש. ובמסורת, עוף לנו לסמוך, בדאמר לקמן (חולין סגב) שעוף טהור נאכל במסורת. **שבור אנדרפמא** – שם העוף. **פירוז רישעא** – שם אדם שהיה מוזק רשע בעיניו. **מרדו זגיד ואכיל** – שם עוף אחד. וכן כולם שם עופות הן. **פרוזה אגמאשא** – שם מכשף, והוא עשה לשבת בית הפרוה, במסכת יומא (להא).

בת
לא לא שמונה ספיקות הן: חובא, חונא, סונא והרנגא, תושלמי, ומרדא, פוחלינא, ובר נפחא. מאי ספיקיהו? עופות טהורים קורקבנו נקלף, וטמאין – אין קורקבנו נקלף, והני – קורקבנו נקלף בפסגא. – והא ההיא בר אבוןא דהיה בי מר שמואל, דלא היה קא מקלף קורקבניה ואותביה בשימשא, וכיון דרפי איקלף! – התם, בי רפי – איקלף בידיה, הכא, אף על גב דרפי – לא מקלף אלא בפסגא. אמר אביי: תרנגולא דאגמא חד משמונה ספיקות הוא, והיינו מרדו. אמר רב פפא: תרנגולא דאגמא – אסירא, תרנגולתא דאגמא – שריא, וסימניד: עמוני ולא עמונית. דרש מרימר: תרנגולתא דאגמא – אסירא, חיויה דדרסה ואכלה; והיינו גירותא. אמר רב: שבור אנדרפמא – שרי, פרוז אנדרפמא – אסור, וסימניד: פרוז רישעא. אמר רב הונא: פוגיא – שרי, פרוזא – אסיר, וסימניד: פרוזא אגמאשא. אמר רב פפא: מרדו זגיד ואכיל – שרי, סגיד ואכיל – אסור, וסימניד: "לא תשתחוה לאל אחר". אמר שמואל: שתאי חמר – אסירא, וסימניד: שתוי יון פסולין לעבודה. ואמר שמואל: מונא חמר – אסירא, בה

תרנגולתא דאגמא שריא תרנגולא דאגמא אסירא – אין לפרש שהנקה מותרת והוכר אסור, דכל היוצא מן הטהור – טהור. אלא שני מינים הם הקרואים כך, ובין בזה ובין בזה הוכר והנקה שוין. **חיויה** רבנן דדרסה ואכלה – מתחלה היו סבורים דלא דרסה ואכלה. ובתאי סימנא לחודהי היו אוכלים אותו, דלא חישינן לפרס וענויה, דלא שכיחי ביישוב. או קים ליה בגריה דלא ממין פרס וענויה הוא.

אמר רב אפי, שמונה מיני עופות פסיקות הן, ואלו שמוניהם, 54
 חובא, חונא, סונא, ותרנונא, תושלמי, ומרדא, בוחילנא, ובר נפחא. 55
 מבררת הגמרא: מאי פסיקיהו – מה הספק במינים אלו. מבאר 56
 הגמרא: עופות טהורים יש להם סימן שקורקבן נקלה, ועופות 57
 טמאים, אין קורקבן נקלה, והני – ועופות אלו, קורקבן נקלה רק 58
 בפסינא – בסכין, ולא ביד. ויש לעופות הללו את שאר שלשת 59
 סימני הטהרה, ולכן אם קורקבן שמתקלף בסכין נחשב שהוא 60
 נקלה, יש לשמונת העופות הללו את כל ארבעת סימני הטהרה, 61
 והרי הם טהורים. אולם אם אין קילוף בסכין נחשב כסימן טהרה, 62
 הרי שיש להם רק שלשה סימני טהרה, והם ספק טמאים, עד שלא 63
 נברר שאינם מכל העשרים עופות הטמאים שיש להם רק שלשה 64
 סימני טהרה. 65
 מקשה הגמרא: והא הריא בר אוןא דהיה בי מר שמואל – והרי 66
 היה מעשה באותו בר אוןא שהיה בבית מר שמואל, ולא היה קא 67
 מקלף קורקבניה – שלא היה קורקבנו מתקלף, ואותבניה בשמינא 68
 – והושיבו מר שמואל בשמש, ובין דרפי איקלף – ומכיון 69
 שהתרכך על ידי השמש, התקלף, ומוכח שגם בעוף טהור מתקלף 70
 הקורקבן בקושי. מתרצת הגמרא: הן, באותו בר אוןא, כי רפי 71
 איקלף בידא – לאחר שהתרכך הקורקבן התקלף ביד, אבל חבא, 72
 בשמונת העופות המסופקים, אף על גב דרפי – אפילו אם מרככים 73
 אותם בשמש, לא מקלף אלא בפסינא – אינו מתקלף ביד אלא 74
 בסכין. 75
 אמר אפי, העוף הקרוי תרנגולא דאנמא, חד – אחד – משמונה 76
 פסיקות הוא, והיינו המין המסופק הקרוי מרדא. 77
 הגמרא מביאה עתה כמה מיני עופות, מהם מותרים ומהם 78
 אסורים, ונותנת בהם סימנים: אמר רב פפא, העוף הקרוי תרנגולא 79
 דאנמא – תרנגול האגם, אסורא – אסור באכילה, אך תרנגולתא 80
 דאנמא – תרנגולת האגם, שהיא הנקבה של תרנגול האגם, שריא 81
 – מותרת באכילה. וסימניה, הדין שידוע בישראל, שדרשו חכמים 82
 לגבי איסורי קהל, 'עמוני' ולא עמונית – שרק עמוני אסור לבא 83
 בקהל ולא עמונית, וכך כאן רק הזכר אסור באכילה, והנקיבה 84
 מותרת. 85
 דרש מרמר, העוף הקרוי תרנגולתא דאנמא אסורא – אסורה 86
 באכילה, ואף שבתחילה החזיקה בטוהרה, לאחר מכן אסורה, 87
 מפני דחיוה דדרבא ואכלה – שפעם אחת ראו חכמים שהיא 88
 דורסת ואוכלת, והיינו העוף הקרוי גירוא. 89
 אמר רב, העוף ששמו שבור אנדרפסא, שרי – מותר באכילה. אך 90
 העוף ששמו פירו אנדרפסא, אסור באכילה. וסימניה, שלא תטעה 91
 בין שני מיני העופות, פירו רשינא – פירו הרשע. שבזמנם היה 92
 אדם ששמו פירו, והיה מוחזק לרשע בעיניהם, וזהו הסימן שהמין 93
 הקרוי פירו אנדרפסא הוא הטמא. 94
 אמר רב חונא, העוף ששמו בוגיא, שרי – מותר באכילה. אך העוף 95
 ששמו פרוא, אסור. וסימניה, פרוא אמושא – פרואה המכשף, 96
 שהוא בנה את 'לשכת בית הפרוה' שבבית המקדש, וכשם שהוא 97
 היה רשע, כך העוף פרוא אסור באכילה. 98
 אמר רב פפא, העוף ששמו מרדא וגיר ואכל, שרי – מותר 99
 באכילה. אך העוף ששמו מרדא סגיד ואכל, אסור באכילה. 100
 וסימניה הוא הפסוק (שמות לז יד) 'לא תשתתחו לאל אחר', שהעוף 101
 שנקרא 'סגיד', שפירושו משתחוה, אסור באכילה. 102
 אמר שמואל, העוף הקרוי 'שתא חמרא' – שותה יין, אסורא. 103
 וסימניה, שתוי יין פסולין לעבודה – כהנים ששתו יין אסורים 104
 לעבוד בבית המקדש, ואף העוף ששמו 'שותה יין' אסור באכילה. 105
 ואמר שמואל, העוף הקרוי מונא חמרא, אסורא – אסורה באכילה. 106

פולקין כמי חמא – מי אפר פרה אדומה, שאם אם הם שמו ממז 1
 חטאת נפטלו המים, מפני שהם קולטים את המים בחלק התחתון 2
 של החרטום, ואחר כך מגביהים את הפה ובולעים אותם, ומקצת 3
 מהמים נופלים בחזרה לכלי, וכיון ששאבת המים בפה כדי 4
 לשתות נחשבת מלאכה, נפטלים המים. חוץ מן היונה, שאינה 5
 פוסלת את המים, מפני שהיא מוצצת את המים ובולעת מיד, וכיון 6
 שאין מים נוטפים מפיה לכלי, נשארים מי החטאת בכשרותם. 7
 מסיים רב דילול את קושייתו: ואם איתא – והטל מוצץ ומקיא חל 8
 מין יונה, כדברי רבי יהודה, אם כן מדוע כתבה הברייתא שרק יונה 9
 אינה פוסלת, ליתני – היה לברייתא לשנות שכל העופות פוסלין 10
 את מי החטאת חוץ מיונה ותפיל, מאחר והתסיל הוא ממין היונה, 11
 ומסתבר שאף הוא מוצץ, ואינו פוסל את מי החטאת בשתייתו. 12
 מתרצת הגמרא: אמר רבי ירמא, אמנם גם התסיל מוצץ, מאחר 13
 והוא ממין יונה, אך אף על פי כן שתייתו פוסלת את מי החטאת, 14
 כיון שיש דילול בינו לבין היונה, שהו – התסיל מוצץ ומקיא חל 15
 מהמים שמצץ, והמים שהוא מקיא פוסלים את מי החטאת, וזה – 16
 היונה מוצץ ואינו מקיא, ולכן אין המים נפטלים בשתיית היונה. 17
 אמר רב יהודה, הני בופשני צוצייני – תורים של מקום הקרוי 18
 צוצייני כשרים לגבי מוצת, והן הן תורין של רחבה. 19
 מקשה הגמרא: מיתבי, שנינו בברייתא, לגבי אוזב שהוזכר בתורה 20
 לגבי טהרת מצורע ועוד מקומות, אין כשר אלא 'אוזב' סתם, ולא 21
 מין הקרוי אוזב יון, ולא אוזב בוחלי, ולא אוזב רומי, ולא אוזב 22
 מרבר, ולא כל אוזב שיש לו שם. משום שהתורה אמרה 'אוזב' 23
 סתם, והקפידה שיביאו דווקא את המין הקרוי אוזב בלי שם לוי. 24
 ואם כן הוא הדין בתורים, שיש להכשיר רק תורים שאין להם שם 25
 לוי, ומדוע הכשיר רב יהודה תורי צוצייני, או תורים של רחבה. 26
 מתרצת הגמרא: אמר אפי, כל מין שנשתנה שמו קודם מתן תורה, 27
 כגון אוזב יון, שכבר לפני מתן תורה לא היה שמו אוזב סתם, 28
 והקפידה תורה עליו שיביא רק אוזב סתם, שהרי בכמה מקומות 29
 הצריכה התורה להביא אוזב, ובשום מקום לא כתבה אותו עם 30
 שם לוי, הרי שמינים אלו אינם כלולים בציווי התורה, ולכן אם 31
 יש לו שם לוי, פסול. אולם אם בשעת מתן תורה לא היה להם 32
 שם לוי, ונמצא שאף הם כלולים בציווי התורה, לא איכפת לנו 33
 שלאחר זמן השתנה שמם. והני – והתורים הללו, לא נשתנו שמן 34
 קודם מתן תורה, ולכן הם כשרים למזבח, אף שעתה יש להם שם 35
 לוי. 36
 מביאה הגמרא תירוץ נוסף: רבא אמר, הני בופשני צוצייני – תורים 37
 הללו הקרויים 'כופשני צוצייני', באתריהו – במקומם, סתמא קרי 38
 להו – קוראים להם תורים סתם, ורק במקומות אחרים קוראים 39
 להם 'כופשני צוצייני', ולכן הם נחשבים כתורים שאין להם שם 40
 לוי. 41
 הגמרא דנה במיני חגבים שונים, האם הם כשרים באכילה: אמר 42
 רב יהודה, הני כרין – חגבים הללו, דבי חילפי – אלו הנמצאים בין 43
 הקוצים שרי – מותרים באכילה. ודבי כרין – ואלו הנמצאים 44
 בכרוב אסירי – אסורים באכילה. אמר רבינא, ומלקינן עליהו – 45
 האוכל את החגבים הנמצאים בכרוב לוקח עליהם משום שרין 46
 העוף, שאינם אסורים רק מספק, אלא הוא מין טמא בודאי. 47
 הגמרא דנה במיני עופות שונים אם הם כשרים באכילה: ואמר רב 48
 יהודה, עוף הקרוי צרדא, שרי – מותר באכילה. ועוף הקרוי ברדא, 49
 אסיר – אסור באכילה. וסימניה, שלא תחליף ביניהם מאחר 50
 ושמותיהם דומים, ש'ברדא' הוא מלשון בר מיניה – מבלעדי, 51
 כלומר שאומרים למין זה סור מעלינו. והמין הקרוי מרדא, ספקא 52
 – ספק בדינו אם הוא מין טהור או טמא. 53

החידוש של מתן תורה הוא – החיבור של עליונים ותחתונים, שעליונים ירדו למטה, ותחתונים יעלו למעלה.

מִלְקוֹ עֵילָהּ – הלקו את מי שאכל 'קקואתה', לפי שהם סברו
 שהוא מין טמא, וְקָרוּ לָהּ – והם קראו למין הזה 'תְּתוּנְתָא'.
 הגמרא דנה עתה בענין ה'תנשמת', שיש בה מין אחד שהוא עוף,
 ומוזכר בתורה בפרשת העופות הטמאים (ויקרא יא יח), ומין אחד
 שהוא שרץ, ומוזכר במנין שמונה שרצים הטמאים (שם יא ל).
 תָּנוּ רַבֵּנּוּ בברייתא, תְּנַשְׁמַת הנוכרת בתורה בפרשת העופות
 הטמאים, היא בָּאוֹת – מאוס שְׁבַעֲפֻת, והוא עוף הצועק בלילה.
 מבררת הברייתא: אֵתָּה אוֹמֵר שתנשמת זו היא בָּאוֹת שְׁבַעֲפֻת, או
 – שמא אֵינוּ אֵלָּא בָּאוֹת – מאוס שְׁבַעֲפֻת, וכוונת התורה ששרץ
 זה כלול באיסור של העופות הטמאים. משיבה הברייתא: אִמְרַתְּ –
 יש לומר תשובה בדבר, צֵא וְלִמַּד מִשְׁלֵשׁ עֶשְׂרֵה מִדּוֹת שֶׁהַתּוֹרָה
 נִדְרָשֶׁת בָּהֶן, שאחת המדות היא דָּבָר הַלָּמֵד מִעֵינָיו, שאם כתבה
 התורה דבר שניתן לפרשו בשני אופנים, עליו ללמוד את פירושו
 מהענין המדובר באותה פרשה, ובפרשה זו, בָּמָה הִתְנַחֵם מִדְּבַר,
 הרי רק בְּעוֹפֹת, וְאֵף כָּאן, בתנשמת. מדובר בָּמִין מִמִּינֵי הָעוֹפֹת.
 הגמרא מביאה ברייתא דומה בענין תנשמת שבשרצים: תֵּנִי אֵינִי
 נִבִּי שָׂרָצִים בָּהֵא נִזְוָנָא – שנינו גם לגבי שרצים ברייתא דומה,
 תְּנַשְׁמַת הנוכרת בתורה (ויקרא יא ל) במנין שמונה שרצים
 הטמאים, היא בָּאוֹת – מאוס שְׁבַעֲפֻת. מבררת הברייתא: אֵתָּה
 אוֹמֵר שהיא בָּאוֹת שְׁבַעֲפֻת, או – שמא אֵינוּ אֵלָּא בָּאוֹת שְׁבַעֲפֻת,
 וכוונת התורה שעוף זה מטמא כדן שמונת השרצים. משיבה
 הברייתא: אִמְרַתְּ, צֵא וְלִמַּד מִשְׁלֵשׁ עֶשְׂרֵה מִדּוֹת שֶׁהַתּוֹרָה נִדְרָשֶׁת
 בָּהֶן, שאחת מדן היא דָּבָר הַלָּמֵד מִעֵינָיו, וּבָמָה הִתְנַחֵם מִדְּבַר,
 בְּשָׂרָצִים, וְאֵף כָּאן, בתנשמת. מדובר בָּמִין מִמִּינֵי הַשָּׂרָצִים.
 הגמרא מבארת מהו 'באות שבעופות' ו'באות שבשרצים': אִמְרַ
 אֲבִי, התנשמת שהיא בָּאוֹת שְׁבַעֲפֻת, זהו קִיפּוּף. והתנשמת
 שהיא בָּאוֹת שְׁבַעֲפֻת, זהו קוֹרְפָּא.
 הגמרא ממשיכה לבאר את מיני העופות הטמאים שבתורה: אִמְרַ
 רַב הִיזְדָּה, 'קָאָת' הנוכרת בתורה (ויקרא יא יח) בפרשת העופות
 הטמאים, זו חֲפִיקָה, וְרַחֵם הנוכרת שם, זו שְׂרָבְרָק.
 אִמְרַ רַבִּי יוֹחָנָן, לָמָּה נִקְרָא שְׁמוֹ של עוף זה רַחֵם, משום שפִּיֵּן שָׁבָא
 הִרְחֵם, בָּאָה רַחֲמִים – הרי זה סימן שיבואו גשמים לעולם. מבארת
 הגמרא היאך הוא סימן זה: אִמְרַ רַבִּי כִּיכִי בִּר אֲבִי, והוא – וסימן
 זה, הוא באופן דִּיתִיב אֲמִירָה וְעִבְדִּי שָׂרְבְּרָק – שהרחם יושב על
 איזה דבר, ומצפצף בקול ונשמע כאילו הוא אומר שרַבְּרָק.
 מוסיפה הגמרא: וְגַמְיָר – ומסורת בדינו, דִּיאִי דִּיתִיב אֲמִירָה – שאם
 הרחם משנה ממנהגו ויושב על הקרקע וְשָׂרִיק – ומצפצף, הרי זה
 סימן בשורה לעם ישראל, ואֵתָּה מִשְׁחָא – יבוא המשיח,
 שְׁנֵאמַר (וכריה יח) בנבואת זכריה על הגאולה העתידה 'אֲשַׁדְּרָקָה לָהֶם
 וְאֶקְבָּצֵם בִּי פְדִיתִים'. ומבואר בפסוק שלעתידי לבוא יהיה שריקה
 לסימן על הגאולה, ויש לנו מסורת, שיהיה זה שריקת הרחם
 כשהיא יושבת על הקרקע.
 מקשה הגמרא: אִמְרַ לִּיה רַב אֲדָא בִּר שִׁמִּי לָמַד בִּר רַב אִידֵא, וְהָא
 תְּהוּא דִּיתִיב בִּי בִּרְכָא וְשָׂרִיק וְאֵתָּה לָלֵל אֲפִסְקִיה לְמוֹחִית – והרי
 מעשה היה ברחם אחד שישב על שדה חרושה וְשָׂרִיק, ובאה אֵבָן
 שיש מן השמים וריצצה את מוחו של הרחם. מתרצת הגמרא:
 אִמְרַ לִּיה מֵר בִּר רַב אִידֵא, תְּהוּא בִּידֵא תְּהוּא – אותו רחם היה
 שָׂרִיק, שעשה את הסימן שלא בזמן, ולכן נענש מן השמים ונפל
 עליו אֵבָן השיש.
 הגמרא ממשיכה לבאר את מיני העופות הטמאים שהוזכרו
 בתורה: תָּנוּ רַבֵּנּוּ, נאמר בפסוק (ויקרא יא טו) 'אֵת כָּל עֶרֶב לַמִּינֵי, ויש
 לדרוש את הפסוק כך, 'עוֹרֵב', זה עוֹרֵב. והלשון 'אֵת כָּל הָעוֹרֵב'
 נאמרה כדי לְהַבִּיא – לרבות שגם עוֹרֵב הָעֶמְקִין אסור. והלשון
 'למיני' נאמרה כדי לְהַבִּיא עוֹרֵב הָאֵם בְּרָאשֵׁי יוֹנִים, שאף הוא אסור.
 מפרשת הגמרא את הברייתא: אִמְרַ מִר בברייתא, 'עוֹרֵב, זה עוֹרֵב'.
 תמדה הגמרא: מאחר ופירש התנא את מיני העורבים שריבתה
 התורה, מדוע לא פירש מהו סימנו של סתם עורב, אֲמִי קֵלֶן קָאָ –
 – וכי עורב סתם נמצא לפנינו והתנא מראה לנו אותו, שמחמת כך
 לא הוצרך לפרש את סימניו, שנדע מי הוא סתם עורב, האסור.

אך העוף הקרוי בַּת מִזְנָא חֲמָרָא, שָׂרָא – מותר באכילה. וְסִימְנֵיהּ
 – וסימן לדבר, לשון הדין האמורה לגבי דיני ממונות, 'יָפָה בַּת כֶּהֱן
 מִכֶּתֶ הָאֵב', ואף כאן, יפה כח העוף המכונה 'בת מזג חמרא',
 שהוא טהור, מכח העוף המכונה 'מזג חמרא', שהוא כביכול
 האב, שהוא טמא.
 הגמרא מבארת את דינם של מיני עופות הקרויים 'שִׁקִּטָּא': אִמְרַ
 רַב הִיזְדָּה, יש עוף הקרוי שְׁקִיטָנָא, שיש בו כמה מינים חלוקים,
 אותם שָׂרִיקִי שְׁקִי – ששוקיהם ארוכים, וְסִמְנֵיהּ – וגופם ארום,
 שָׂרָא – הם מותרים באכילה. וְסִימְנֵיהּ – וסימן לדבר, 'מוֹרְקָא' –
 שם של עוף טהור שהיה ידוע להם, ודומה לאותו שְׁקִיטָנָא בכך
 ששוקיו ארוכים וגופו ארום. ואותם שהם גוֹצִי – נמוכים,
 ששוקיהם קצרים, וְסִמְנֵיהּ – וגופם ארום, אִסְרִי – הם אסורים
 באכילה. וְסִימְנֵיהּ, הדין שנאמר לגבי מומי כהנים (בכורות מה) נָזִים
 פְּסוּל – כהן נמוך פסול לעבודה, ואף כאן השְׁקִיטָנָא הנומך, טמא.
 ואותם שָׂרִיקִי שְׁקִי – ששוקיהם ארוכים, וְיִזְקִי – וגופם ארום,
 אִסְרִי. וְסִימְנֵיהּ, הדין שנאמר לגבי טריפות (לעיל טו.) דְּרוֹקֵין פְּסוּלִין –
 אם נפל העוף לאש, והלב או הקורקבן או הכבד השתנה צבעם
 לירוק, הרי זו טריפה, ואף כאן השְׁקִיטָנָא הירוק אסור באכילה.
 הגמרא מבררת מי הם העופות הטמאים שהוזכרו בתורה: אִמְרַ רַב
 הִיזְדָּה, עוף הקרוי 'שִׁלָּה', המוזכר בתורה (ויקרא יא יח) בפרשת
 העופות הטמאים, זה העוף הַשְּׁוֹלָה דִּגִּים מִן הַיָּם. וְדוֹכִיפִּת,
 המוזכרת שם (שם יא טז), הוא העוף שְׁהוּדוּ בָּפוֹת – כרבולתו עבה
 ונראה כאילו כרבולת כפולה בתוך הראש וקשורה שם, והוא
 עוף גדול כתרגול.
 מסייעת לכך הגמרא מברייתא: תֵּנִי אֵינִי נִבִּי – כך גם שנינו
 בברייתא, דוֹכִיפִּת הוא העוף שְׁהוּדוּ בָּפוֹת, וְהוּא העוף שְׁהִיבָא את
 תולעת השְׁמִיר לְבִית הַמִּקְדָּשׁ, כמסופר במסכת גיטין (דסו.) ששלמה
 המלך בנה את בית המקדש בלי להשתמש בברזל, וכדי לחתוך
 את האבנים היה צריך את השְׁמִיר, שסגולת תולעת זו לחתוך כל
 דבר קשה שתחתיה, והיה השְׁמִיר מופקד ביד תרגול הבר, שהוא
 הדוכיפת המוזכר כאן, ונטלו ממנו.
 הגמרא מביאה מימרא על ה'שִׁלָּה' ועוד בעלי חיים: רַבִּי יוֹחָנָן, בִּי
 תְּהוּא חֵיו – כשהיה רואה את הַשְּׁלָלָה, אִמְרַ, 'מִשְׁפָּטִיךְ תְּהוּם רַבָּה'
 (תהלים לו.) כלומר משפטי ה' נעשים אפילו בעמקי התהום, שמוזמן
 לשם ה' את השִׁלָּה שימית את הדגים המזומנים למות. בִּי תְּהוּא חֵיו
 – כאשר היה רבי יוחנן רואה נִמְלָה, אִמְרַ, 'צִדְקָתְךָ בְּהִרְדֵּי אֵל' (שם)
 כלומר, ה' דואג אפילו לבריה קטנה כנמלה שתמצא את
 מזונותיה, כחיה גדולה, ובכך ניכרת צדקתה.
 הגמרא מביאה מיני עופות שדין אכילתם תלוי במנהג: אִמְרַ
 אֲמִיטָה, העופות הקרויים 'לָקֵנִי' וְלִבְמִי, שָׂרִיקִין – מותרים באכילה
 בכל מקום. אך העופות הקרויים 'שִׁקִּטָּא' וְלִבְמִי, מְקוּם שְׁנֵהֶן
 לֵאכּוֹל אותם, אוֹכְלִין – רשאים לאכול, וּמְקוּם שְׁנֵהֶן שְׁלֵא לֵאכּוֹל,
 אֵין אוֹכְלִין.
 תמדה הגמרא: אֲמִי בְּמִנְהָא תְּלִיא מִלְתָּא – וכי דין אכילת עופות
 תלוי במנהג, והרי טהור מותר לכל, והטמא אסור לכל. מתרצת
 הגמרא: אֵין – אכן, יש עופות שדינם תלוי במנהג, וְלֵא קִשְׁיָא – ואין
 זו קושיא, שהיתר העופות שוה בכל מקום, משום שלעופות אלו
 יש רק סימן טהרה אחד, וְהָא – מה שאסור לאוכלם, היינו בְּאִתְרָא
 דְּשִׁבְיָתִי פְּרָם וְעוֹנִיָּה – במקום שמצויים בו פרס ועוניה, שהן עופות
 טמאים, ויש לחשוש שמא השקנאי והבטנאי שם הם ממיני הפרס
 והעוניה, ואין להתירם בסימן טהרה אחד. וְהָא – מה שמותר
 לאוכלם, היינו בְּאִתְרָא דְּלֵא שְׁבִיחִי – במקום שאין מצויים פְּרָם
 וְעוֹנִיָּה, וכיון שבסתם מקומות יישוב אין פרס ועוניה מצויים, אין
 חוששים שהשקנאי והבטנאי המצויים שם הם ממין פרס ועוניה,
 וכיון שאין עוף טמא שיש לו סימן טהרה אחד מלבד הפרס
 והעוניה, מותר לאכול עופות אלו בסימן אחד.
 ממשיכה הגמרא לדרן בכשרותם של מיני עופות שונים: אִמְרַ אֲבִי,
 מיני העופות הקרויים 'קוֹא' וְקוֹאָ, אִסְרִי. אך המין הקרוי
 'קִקְוָאָתָא', שָׂרָא – מותר באכילה. אבל בְּמִשְׁרָבָא – בארץ ישראל,

חולין. פרק שלישי – אלו טרפות דף סג עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזליץ)" רכג רש"י תוספות

1 **בת מוגא חמרא** — זה שמה. **יפה כח הבן** — הלכה היא בפרק "כל הנשבעין" 2 בשבעות (מחא). **שקיטנא** — שם העוף. ויש בזה שני מינים, אותם ששוקדן ארוכין 3 וגופו ארום — **שרי**. **מורזמא** — שם עוף שהיה מוחזק להם בטחור, ושוקיו ארוכין 4 וגופו ארום. **גנוס פסול** — במומי הנינים בכבורות (מהב). **ירוקין פסולין** — גבי 5 וחמור מעיה תנן ליה במתניתין (חולין נזא).

6 זה השולח דגים מן הים — אינהו הוו בקיאי 7 ביה, והוא עורב המים. **שהודו כפות** — 8 כרבולת עבה ודומה כמי שכפולה לתוך 9 הראש וכפופה שם. והוא עוף גדול כתרנגול, 10 וקורין לו פוארין שלביי". **וזהו שהביא שמיר** 11 **למקדש** — דהא "נגר טורא" מתרגמינן ליה, 12 והוא תרגולא ברא. ובגיטין בפרק "מי 13 שאחור" (סחב) מפרש מאי עביד ביה דמגנר 14 ביה טורא. **עזרתך כחררי אל** — דאפילו 15 נמלה אית ליה חיותא כגדולה. **ומשפטיך אף** 16 בתהום רבה — שזמנתה שלך לשפוט 17 ולעשות נקמתך בדגת הים להמית המזומנים 18 למות, לשון מורי. לישנא אחרינא: לנמלה 19 הוא אומר "עזרתך כחררי אל" — 20 ממונותיה מוזמנין ליה בלא טורה, ועם מי 21 שאתה נשפט אתה דנו עך תהום רבה, כגון 22 שלך שטורח לבקש שם ממונותיו. **לקני ובכני** 23 **שריא שקנאי ובכנאי** — מקום שנהגו כו'. 24 **דשכיו** — שראינים שהחזיקו שם פרס 25 ועוניה — אסירי, דהני נמי בחד סימן אתו, 26 ושמא ממנין הן. באתרא דלא שכיוי פרס 27 ועוניה — שרו, דהא מסתמא לא מחזיקין 28 להו, דלא שכיוי בישוב. (תחומא) **באות** 29 **שבעופות** — עוף הצועק בלילה, צואיט"ה 30 בלעז. **באות שבשרצים** — טלפ"א. תרי 31 תנשמות כתיבי, חד בעופות וחד בשרצים. 32 **דבר הלמד מענינו** — אחד משלש עשרה 33 מדות היא. **קיפוף** — ציאו"ט. **ולי נראה** 34 **שקורין קלביא שור"ץ** שדומה לטלפ"א 35 שבשרצים. **קורפדאי** — טלפ"א. **רחמים** — 36 **מטר**. **אמיד** — על שום דבר. **ועבד שרקק** 37 — כשהוא מצפצף נשמע כאומר "שרקק". 38 **דאי יתיב אארעא** — ואינו עומד, אלא יושב 39 ומצפצף — סימן בשורה הוא. **אארעא** — 40 שאין דרכו כן. **כי כרבא** — חרישה. **לגלא** — 41 אבן גלל מן המורס. **ברייא** — כמו "בדאה", 42 בדאי ושקרי, ולפיכך לקח. **העמקין וראשי** 43 **יונים** — לקמיה מפרש. **אטו קמן קאי** — כיון 44 ד"למיניה" נמי עורב קא מפרשת ליה, ועורב 45 קמא דלא יחבת ביה סימנא הי ניהו? וכי בידו 46 היה התנא אוהו ומראה? זה עורב סתם? היה 47 לו לומר: "עורב" — זה עורב פלוני? חמה אצל 48 צל נראית עמוקה, וכן כל לבן ושחור בבשר 49 נראה הלבן עמוק, כך בהרת לבנה היא. 50 **בריש יוני** — לפני היונים. זה הנץ — 51 אשפריזר. **בר חיריא** — שרינקא. והכא 52 ליכא לאקשויי "אטו קמן קאי", דהא לא 53 קאמא "למיניה" זה נץ פלוני, שמע מינה? אצל 54 לך קרי נץ אלא אחד. חסידות — מחלקת 55 ממונותיה. **שנאפת** — כמו: "התאנף בי" 56 (דברים ד), בספר ויקרא ויא' כתיב: "ואת 57 הדאה ואת הדאיה למינה", ובמשנה תורה ויר' 58 כתיב: "והראה ואת האיה והדיה למינה". 59 **אבוב דאפך** — רב חנן בר רבה, שהיה חמוה 60 דרב חסדא ב"עשרה יוחסין" (קדושין פאב). 61 **דהאנפה "למינה"**, דאיה דויקרא "למינה", 62 **"למינה"** דעורב, "למינה" דנץ. דהא — 63 דויקרא, וראה דמשנה תורה — אחת היא.

מכדי

1 **הא** באתרא דשכיוי פרס ועוניה — פירש הקונטרס: דבאתרא דשכיוי חישינן, משום 2 דדמו לפרס ועוניה, שזא מינם הוא. וקשה: דאם כן, בכל דוכתא ליחסרוא אלא 3 נראה לפרש: דודאי לאו ממנייהו הם. אלא באתרא דשכיוי חישינן, משום דדמו לפרס 4 ועוניה, ומחלפא בהם. אבל באתרא דלא שכיוי — ליכא למיחש למידי, ושרי.

5 **באות** שבעופות קיפוף — שלשה מיני קיפוף 6 הם. האי שהוא באת שבעופות זהו 7 תנשמת. כדקאמר: דתנשמת הוא באת 8 שבעופות. ועוד יש כוס וינשוף, דמתרגמינן 9 "קריא וקיפפא", והוא ניהו דארמינן ב"המפלת" 10 (גדה כגא). דעניניהם הולכות לפניהם כשל אדם 11 כמו קריא וקיפפא. ובברכות פרק "הרואה" (נזב). 12 אמרינן: כל מיני עופות יפים לחלום חוץ מקריא 13 וקיפפא. ועוד יש קיפוף אחר שהוא חיה, 14 כדאמרין נמי בפרק "הרואה" (שם, עין שם): כל 15 מיני חיות יפין לחלום חוץ מן הפיל והקוף 16 והקיפוף. וכן בפרק קמא דבבורות (תא). הארי 17 הדרוב הנמר והקוף והקיפוף — שלש שנים. 18 **הנץ** זה הנץ — הא לא שייך למיפרך: אטו קמן 19 קאי, דקאמר: זה הנץ? דהא קאמר: זה הנץ 20 — זהו אותן שקורין נץ, אבל לעיל, דעורב העמקי 21 נמי קרי עורב — שייך למפרך מה זה מפרש 22 יותר מזה.

23 **נץ** — פירש בקונטרס: אשפריזר. ואי אפשר 24 לומר כן, דהא נץ הוא מתעשה עשר 25 עופות, ואינן דורסין בדפריש לעיל. וחזוין ליה 26 דאשפריזר דריס, בין לפרוש הקונטרס, בין 27 לפרוש רבינו תם שלוכד העוף ואוכלו מחיים. 28 וכמו כן טועין גבי נשר, שקורין אייגלא, ואינו, 29 דנשר יש לו ארבעה סימני טומאה, ואייגלא יש 30 לו אצבע יחידה. וכן אמר דקורא הוא קוקי' 31 בלעז. ואינו, דאותו קוקי' בחזקת טמא מחזיקין, 32 וקורא טהור הוא, כדמוכח בפרק "שילוח הק"ך 33 (חולין קלחב. קמב). דרבי אליעזר מילויב 34 בשילוח מפני שהוא טהור. ורבנן לא פליגי אלא 35 מפני דרובץ על ביצים שאינן שלו, אבל בולחו 36 מדודי דגופו טהור.

למה

1 **אפיי**: באות שבעופות — קיפוף. באות שבשרצים — קורפדאי. **אמר רב יהודה**: "קא"ת — זו 2 הקוק, "דרחם" — זו שרקק. **אמר רבי יוחנן**: למה נקרא שמו "דרחם"? **ביון שבא רחם פאו** 3 **רחמים לעולם**. **אמר רב ביבי בר אבבי**: והוא דיתבי אמידו ועבד "שרקק". וגמירי, דאי יתיב 4 **אארעא וישרק** — אתא משיחא, שנאמר: "אשרקה להם ואקבצם". **אמר רב אדא בר שמי** 5 **למר בר רב אדאי**: והא ההוא דיתבי בי כרבא וישרק, ואתא גלל אפסקיה למוהיה! **אמר** 6 **ליה**: ההוא ביידא הוה. תנו רבנן: "עורב" — זה עורב, "את כל העורב" — להביא עורב העמקי, 7 **"למינו"** — להביא עורב הפא בראשי יונים. **אמר מר**: "עורב" — זה עורב. אטו קמן קאי? 8 **אלא אימא**: "עורב" — זה עורב אופקא, וכן הוא אומר: "קצוצותיו תלתלים שחרות פעורב". 9 **"העמקי"** — חיוורא, וכן הוא אומר: "וימראהו עמק מן העור" — כמראה חמה העמוקה מן 10 הצל. **ועורב הפא בראשי יונים**. **אמר רב פפא**: לא תימא דאתי בריש יוני, אלא דדמי רישיה 11 **לדיונה**. תנו רבנן: "הנץ" — זה הנץ, "למינה" — להביא את בר חיריא. מאי בר חיריא? 12 **אמר אבבי**: שורינקא. **אמר רב יהודה**: "החסידה" — זו דיה לבנה, למה נקרא שמה חסידה — 13 שעושה חסידות עם חברותיה; "האנפה" — זו דיה רגונית, למה נקרא שמה אנפה — ששנאפת 14 עם חברותיה. **אמר רב חנן בר רב חסדא** **אמר רב חסדא**, **אמר רב חנן בר גריה** **דרבא** **אמר** 15 **רב**: עשרים וארבעה עופות טמאין הן. **אמר ליה רב חנן בר רב חסדא** **לרב חסדא**: דהויא? 16 **אי דויקרא** — עשרים הוו! אי דמשנה תורה — עשרים וחד הוו! וכי תימא: דאיה, דכתיבא 17 **בויקרא** ולא כתיבא במשנה תורה, שדריה עלייהו — אפתי עשרין ותרין הוו! **אמר ליה**, הכי 18 **אמר אבוב דאמף משמיה דרב**: "למינה" "למינה" "למינה" — הרי פאן ארבע. — אי 19 הכי, עשרין ושיית הוו! **אמר אבבי**: דאיה וראה — אחת היא. דאי סלקא דעתך תרתי אינון, 20 מכדי

למה ליה למיכתב איה ודיה – הכי נמי הוה מצי למנקט מראה ודא, אלא חדא נקט.
וצריך לדקדק: ומאי שנא דכתיב בויקרא, דאח ובמשנה תורה כתיב ראה, ולא כתיב תרוייהו בחד דוכתא. וגבי איה כתיב בויקרא איה, ובמשנה תורה כתיב תרוייהו, איה ודיה: ויש לומר: דהיינו טעמא, דבשלמא דאח ודאח לא רצה לכתוב שניהם במשנה תורה, אף על פי שמן הדין היה לו לכתוב

במשנה תורה כל השמות, דאחא לאוסופי
ולפרושי – משום דאם כן הוה אמנא דאחא
וראה תרתי נינהו, ולאוסופי קא אתי. אבל באיה
ודיה אין לטעות אף על פי שכתוב שניהם,
דמכתבי "למינה" אאיה, ובמשנה תורה כתיב
"למינה" אדיה – שמע מינה חדא היא.

עופות עשרים וארבע הויין – כמה מינים
יש, כדפרשתי לעיל וסא, ד"ה מהו
דילפינן משנה, כפשוטא של ברייתא. וכאן היה
סובר המקשה דדומיא דרישא קתני, דשבע
מאות מיני דגים ושמונה מאות מיני חגבים מיירי
בטמא, והוא הדין נמי דבא בעופות טמאים.

דרישא דאי בטמאים איירי, אפילו לפי ספרים
דלא כתיב "בטמאים" בברייתא. דאילו בטוהרים
הוא נפק מינה מדי להאי חושבנא, אבל
בטמאים אף שמע לן שדורצה לאכול דג בלא
קשקשת, אף על פי שאין בקי אם עתיד לגדל
אדור זמן או משירין בשעה שעולה מן המים אם
לא, אם מכיר שבע מאות מיני דגים טמאים
וידוע שאין זה מהם – יכול להתיר, כי אין

בטמאים יותר משבע מאות מיני. וכמו כן בא
לחשמינעו גבי חגבים – להתיר בלא קרסולים.
כי בכך יתברר שעתידי לגדל לאחר זמן. ולפיכך
דיה סבור המקשה שגם בעופות בא לומר שאם
יכיר כל אותן הנכבדים בפרשה – לא יכול
להתיר שאר עופות הבאים ביסמין אחד או

בשנים או בשלושה, כיון שאלו סימנים מצויין
כמו כן בטמאים, ואין מספר לאותן שצריך
להכיר כדי להתיר השאר. ולכך פריך: הא
עשרים וארבעה הוויין ותו לא. שעל ידיהם אנו
מכירים האחרים! ומשנ: כי קאמר אין מספר –
אטהרות קאי, ולא הוי כעין רישא דמיירי
בטמאים.

ודילמא דעוף טמא נינהו – ואם תאמר: ודי
דעופות טוהרים הוה רובא. נול בחר
רובא! ולפי מה שפרשתי ודיה עופות! דמרבה
כמה מינים – ניהא. ואף לפירוש הקונטרס דלא
מרבין אלא מין נשר, יש לומר: מכל מקום הא
אמרינן לעיל: מאה עופות טמאים שדן במזרח
ובלול מין איה הן, הלכך אפשר דיש בטמאים
מינין הרבה.

בדורת

טהורים אין מספר. תניא, רבי אומר: גלוי וידוע לפני מי שאמר והיה העולם שפיהמה טמאה
מרוקה מן הטהורות – לפיכך מנה הכתוב בטהורה; גלוי וידוע לפני מי שאמר והיה העולם
שעופות טהורין מרובין על הטהמאין – לפיכך מנה הכתוב בטהמאין. מאי קא משמע לן? כדבר
הונא אמר רב, ואמרי לה אמר רב הונא אמר רב משום רבי מאיר: לעולם ישנה אדם
לתלמידו דרך קצרה. אמר רבי יצחק: עוף טהור נאכל במסורת. נאמן הצייד לומר: עוף זה

טהור מסר לי רבי. אמר רבי יוחנן: והוא ששקי בהן ובשמותיהן. פעי רבי זירא: רבו חכם,
או רבו צייד? תא שמע, דאמר רבי יוחנן: והוא ששקי בהן ובשמותיהן; אי אמרת בשלמא
רב צייד – שפיר. אלא אי אמרת רבו חכם, בשלמא שמייהו – גמיר להו, אלא אינהו – מי
ידע להו? אלא לאו, שמע מינה: רבו צייד, שמע מינה. תנו רבנן: לזקחין ביצים מן הגוזים
בכל מקום, ואין חוששין לא משום גבלות ולא משום טרפות. – ודילמא דעוף טמא נינהו!

אמר אבהו דשמואל, באומר: "של עוף פלוני טהור". – ולימא: "של עוף טהור!" – אי הכי, אית ליה לאישתמוטי. – ולבדוק
בסימניו! דתניא: בסימני ביצים – קד סימני דגים. סימני דגים סלקא דעתך? סנפיר וקשקשת אמר רחמנא! אלא אימא: קד סימני
עוברי

מכדי משנה תורה לאוסופי קאתי – כדאמרינן לקמן: למה נשנו בבהמה – מפני
השטועה שלא נאמרה בויקרא, והיא בריה שיש לה שני גבין. ובעופות לא אשכחן
מדי לאוסופי, אלא כתיב ראה דלא אכתיב בויקרא הכי, אלא דאח קרייה בויקרא.
וכדי שלא יבא אדם להכשירה במקום שקורין אותה ראה, ויאמר: דאח אסרה
תורה ולא ראה – הלכך חזרה וכתב ראה,

היא היא. דאי סלקא דעתך תני נינהו –
וכי היכי דבהמה לאוסופי אתא, בעופות נמי
מוסיף – הוה ליה למיכתב הכא תרוייהו,
ולמה גרעה לדאח? אלא שמע מינה
לפרושי. כך היה ודיה – דכתיב במשנה
תורה אחת היא, ולא נכתבה אלא כדי שלא
תתן פתחון פה לבעל דין לחלוק, כדפרשית,

שלא תהא אחת קורא איה והוא קורא
אותה דיה, ויאמר: לא זו אסרה תורה אלא
איה. ומאי שנא אחת דכתיב למינה איה
– וגרעה "למינה" דאיה. אקרא אני איה –
די היה לי בקריאת איה, שחורי היא עצמה
דיה, ולמה נאמרה דיה? לבעל דין – למי
שרוצה לחלוק עליך, ולדון להכשירה.

שלא תהא אחת קורא איה – והוא אומר:
איה אסרה תורה, אבל זו – דיה היא שמה.
לפיכך פרט הכתוב בכל שמותיהם. מיתבי
– לרב, דאמר לעיל: עשרים וארבעה עופות
טמאים הן, וקושיב דאח ודאח בחד, ואיה
ודיה בחד. מדהנך – דבהמה. הנך נמי
לאוסופי – ושמע מינה: דאח ודאח תיה
נינהו, ושפ ליה לפרושי – כל שמותיה.

הוא הדין דהוה בעי למתני: מפני האיה
ודיה, אלא חדא מינייהו נקט. ופליגא הא
דריב חסדא אדריב אבהו – דכיון דאמר רבי
אבהו ראה היא איה, ואנן על כרחיך
אשכחן דדאח ודאח ואיה ודיה אחת היא
מלילא דרר כהנה במשנה תורה, אלאמא

לרבי אבהו דאח ודאח ודיה ואיה חדא היא,
ובצרי להו. הכי גרסינן: עופות כבבל ודואח
נבלה בארץ ישראל. ופרכינן לרבי אבהו
מקראמר דאח היא איה – מכלל דדאח לאו
היינו ראה. דקא סלקא דעתך דרבי אבהו
נמי עשרים וארבעה עופות טמאין אית ליה.
שמע מינה זכ' – ודרבי אבהו פליגא אדרב

כדאמרין. והא פירכא בעלמא מפרקי כי
אתמר דרבי אבהו בבי מדרשא, ומקמי
דתקן לן האי "ופליגא" דאמרן לעיל. מיני
דגים – טמאים. מנה הכתוב בטהורה –
איל וצבי וגו'. ישנה דרך קצרה – ואין לך
עוד טהורה, ובעופות אין לך עוד טמא.

מאי קא משמע לן – הא דאי פשטיא, דאי
הוה טפי – הוה מני להו! במסורת – אם
זכור הוא באדם כשר שאכלו, או שמסר לו
רבו או צייד חכם שהוא טהור. שבקי בהן –
אותו חכם. אלא אינהו מי ידע בהו – כלום
מכירין שלא ידא אחד דומה לזה והוא טמא?
משום גבלות – שמא נמצא בטרנגולת
גבלה. של עוף פלוני טהור – ואנו יודעים

שאותו עוף טהור הוא. ודבר שאנו יכולין
להבחין ולהביא ביצי אותו עוף לראות אם
דומין לאלו – לא משקר. אית ליה
לאשתמוטי – ולומר: של עוף אחר אמרתי
לך שאי אתה מכיר, והוא טהור.

עוברי

עוברי

חולין דף סג עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שלישי) רכה

מין השסועה, שלא נכתב כלל בויקרא, ואילו **הָאֵם** – לגבי עופות, 60
באה התורה לפרושי – לפרש את כל שמותיה של ה'דאה'. 61
הגמרא מביאה עתה אמורא החולק על שיטת רב חסדא בשם רב. 62
אמרת הגמרא: ורב, האומר שיש עשרים וארבע עופות טמאים, 63
פְּלִיגָא דְרַבִּי אֲבָהוּ – חולק על רבי אבהו, **דְּאָמַר רַבִּי אֲבָהוּ, דְּרָאָה**, 64
זו 'איה', ולמה נקרא שמה של האיה בשם רָאָה, משום שרואה 65
ביותר – רואה למרחוק. וכן הוא אומר לגבי השלוח שהיתה בסדום 66
ועמורה, שלא עברו ליסטים בארצם, ומרגלים לא באו לרגל בה, 67
נָתַיִם לֹא יָדְעוּ עֵינֵם, וְלֹא שָׁוְפוּ עֵינֵי אִיהָ' (איוב כח ז), ומשל הוא, 68
כלומר, שהיתה ארצם משולה לנתיב שאפילו העיט שהוא עוף 69
טורף אינו מכיר, וכך לא הכירוה הליסטים. ואפילו האיה שיש לה 70
ראייה רחבה ביותר, והיא רואה למרחוק, לא ראתה אותו, וכך לא 71
ריגלו שם מרגלים. ומבואר בפסוק שהמשל לראייה טובה למרחוק 72
הוא ב'איה'. וכן תנא בברייתא, האיה עומדת כבָּבֵל, ורואה נְבִלָה 73
בְּאֵינִי וְשָׂרָאָל. 74
מסיימת הגמרא את ביאור דברי רבי אבהו, קודם שתבאר במה 75
הוא חולק על רב: ולכאורה, מכך דְּרָאָה' תינינו 'איה', מְבַלְל – 76
מוכת, דְּרָאָה' לאו תינינו – אינה רָאָה', שהרי יש עשרים וארבעה 77
מיני עופות טמאים, ואם דאה ראה ואיה הם מין אחד, נמצא שיש 78
רק עשרים ושלושה עופות טמאים. דוחה הגמרא: הרי אי אפשר 79
לומר כן, שכן מְבַלְל מְשַׁנָּה תוֹרָה לְאֻסּוּפִי הוּא דְּרָאָה' – הרי בספר 80
דברים באה התורה להוסיף על האמור בחומשים הקודמים, ואם 81
כן מֵאִי שָׁנָא הָאֵם, בויקרא. דְּכַתִּיב דָּאָה, וְאִי שָׁנָא הָתֵם, בדברים, 82
דְּלֹא כְּתִיב דָּאָה, והרי לפי דברי רבי אבהו 'דאה' הוא מין בפני 83
עצמו, ואינה 'דאה', ומדוע לא כתבה אותו התורה בדברים, והרי 84
דרך התורה להוסיף דינים במשנה תורה, ולא לגרוע, אֵלָּא לֹא 85
שָׁמַע מִיָּה – אלא ודאי מוכח מכאן שרבי אבהו סובר שמין דָּאָה 86
וְרָאָה וְאִיה מִין אֶחָת הִיא, ולכן לא הזכירה התורה בדברים את 87
הדאה, לפי שכונת התורה להשמיענו ש'דאה' האמורה בויקרא, 88
היא רָאָה'. 89
הגמרא ממשיכה בביאור דברי רבי אבהו: וּמִכָּךְ דְּרָאָה' תינינו 'איה', 90
מְבַלְל דְּרִיָּה לֹא תינינו אִיה, שכן אם נאמר שדיה היא איה, אם כן 91
דאה, ראה, דיה ואיה כולן מין אחד הן, ויש רק עשרים ושלושה 92
מיני עופות טמאים, ואילו רב אמר שיש עשרים וארבעה מיני 93
עופות טמאים. ואם כן קשה, מֵאִי שָׁנָא הָתֵם, בויקרא. דְּכַתִּיב 94
לְמִינֵהוּ אִיָּה, וְאִי שָׁנָא הָאֵם, בדברים, דְּלֹא כְּתִיב לְמִינֵהוּ אִיָּה 95
אֵלָּא אִיָּה, ואי אפשר לומר שבאמת התורה מרבה גם את מין 96
האיה, וגם את מין הדיה, משום שאם כן התורה בדברים משמיטה 97
את אחד המינים שהוזכרו בויקרא, והרי יש לנו כלל שבדברים 98
התורה רק מוסיפה דינים או תוספת ביאור על מה שנאמר בשאר 99
החומשים. אֵלָּא שָׁמַע מִיָּה – מוכח מכאן שרבי אבהו סובר שכל 100
המינים דָּאָה וְרָאָה וְרִיָּה וְאִיה כולם מין אֶחָת הִיא, ולפיכך מה 101
שנאמר בדברים 'למיניה' על הדיה, היינו מה שנאמר בויקרא 102
'למיניה' על האיה, לפי שגם מין האיה וגם מין הדיה הם מין אחד. 103
וכיון שכל ארבעה עופות אלו הם מין אחד, בהכרח צריך לומר 104
שרבי אבהו סובר שיש רק עשרים ושלושה מיני עופות טמאים, 105
והוא חולק על רב שסובר שיש עשרים וארבעה. 106
הגמרא מביאה ברייתא בענין מיני האיה: תֵּנִי בברייתא, אִיָּסִי בֶן 107
יהודה אומר, מֵאִה עוֹפּוֹת מִמֵּאִין יֵשׁ בְּמִדְבַּר הָעוֹלָם, וְכִילִין מִין אִיָּה 108
הֵן. 109
הגמרא מביאה ברייתא נוספת בענין מספר מיני בעלי החיים 110
שבעולם: תֵּנִי – שנה את הברייתא הזו אֲבִימִי בְּרִי רַבִּי אֲבָהוּ, 111
שֶׁכֶּךָ מֵאִתּוֹ מִיָּה דִּינִים טִמְאִים הֵן בְּעוֹלָם, וְשְׁמוֹנֶה מֵאֹת מִיָּה תְּהֵבִים 112
טִמְאִים יֵשׁ בְּעוֹלָם, וְלַעֲפּוֹת אֵין מִסְפָּר כַּמָּה מִיָּנִים יֵשׁ, לפי שמיני 113
העופות רבים כל כך. 114
הבינה הגמרא שהכוונה שמיני העופות הטמאים רבים כל כך. 115
ולפיכך מקשה: הרי עוֹפּוֹת טִמְאִים רַק עֶשְׂרִים וָאַרְבַּע הֵיוּ. מתרצת 116
הגמרא: אֵלָּא כוונת הברייתא וְלַעֲפּוֹת מִסְפָּרִים אֵין מִסְפָּר, לפי 117
שהם מרובים כל כך, אבל עופות טמאים יש רק עשרים וארבעה. 118

אם כן קשה, מְבַדִּי מְשַׁנָּה תוֹרָה לְאֻסּוּפִי הוּא דְּרָאָה' – והרי ספר 1
דברים המכונה 'משנה תורה' חוזר על הדברים שנאמרו בחומשים 2
הקודמים, כדי להוסיף דינים שלא נאמרו שם, ואם כן מֵאִי שָׁנָא 3
הָאֵם – מדוע שינתה התורה בספר ויקרא דְּכַתִּיב שם דָּאָה', וְאִי 4
שָׁנָא הָאֵם – ומדוע שינתה התורה בספר דברים, דְּכַתִּיב דָּאָה' וְלֹא 5
כְּתִיב דָּאָה', והרי אם באה התורה במשנה תורה להוסיף את 6
ה'דאה', לא היה לה להשמיט את ה'דאה'. אֵלָּא שָׁמַע מִיָּה – ודאי 7
יש ללמוד מכך שמין דָּאָה ומין דָּאָה, אֶחָת הִיא, ובספר משנה תורה 8
לא הוסיפה התורה מין נוסף, אלא פירשה שאותה 'דאה' האמורה 9
בספר ויקרא, מכונה גם 'דאה'. 10
מקשה הגמרא: וְאֶבְרִי עֶשְׂרִין וְחֲמִשָּׁא הֵיוּ – והרי עדיין יש לנו 11
עשרים וחמשה עופות טמאים, שהרי בספר ויקרא נאמרו עשרים 12
עופות, ובמשנה תורה נוספה 'דיה', ובנוסף לכך ארבעת העופות 13
שנלמדו מלשון 'למיניה' שנכתב ארבע פעמים. מתרצת הגמרא: 14
אֵמַר אֲבִי כִּשָּׁם שְׁרָאָה' וְרָאָה' מִין אֶחָת הִיא, כִּךְ 'אִיה' שהוזכרה 15
גם בספר ויקרא וגם בספר דברים וְרִיָּה' שנוכרה רק בדברים, מין 16
אֶחָת הִיא. 17
מוכיח זאת אביי: דִּאי סְלָקָא דְעֵתָךְ תְּרַמֵּי אֵינִן – שאם תעלה 18
בדעתך לומר שדיה ואיה הם שני מינים שונים, מְבַדִּי מְשַׁנָּה תוֹרָה, 19
לְאֻסּוּפִי הוּא דְּרָאָה' – הרי הטעם שכפלה התורה מצוות מסוימות 20
בספר דברים הוא כדי להוסיף בכך על הדברים שנאמרו בחומשים 21
הקודמים, אם נאמר שכונת התורה להוסיף מין טמא נוסף ששמו 22
דיה, מֵאִי שָׁנָא הָאֵם – מדוע שינתה התורה את לשונה בספר 23
ויקרא, דְּכַתִּיב 'למיניה' אִיָּה, וְאִי שָׁנָא הָתֵם – ומדוע שינתה 24
התורה את לשונה בספר דברים, דְּכַתִּיב 'למיניה' אִיָּה, והשמיטה 25
את 'למיניה' המרבה את מין האיה, אֵלָּא שָׁמַע מִיָּה שְׁרָאָה' וְרִיָּה' 26
מִין אֶחָת הִיא, ולכך פעם אחת כתבה התורה 'למיניה' על איה 27
ופעם אחת על דיה. 28
מקשה הגמרא: וְכִי אֲחֵר שְׁרָאָה' וְרִיָּה' מִין אֶחָת הִיא, לְמָה לִּיה 29
לְמִיכָתֵב – מדוע הוצרכה התורה לכתוב אִיָּה וְרִיָּה, ולא כתבה רק 30
שם אחד של עוף זה. מתרצת הגמרא: בְּדִתְנִי בברייתא, רַבִּי 31
אֲמַר, אֲקָרָא אֲנִי אִיה – לכאורה די היה לי אילו הייתי קורא 32
בתורה רק איה, וְרִיָּה לְמָה נִקְרָאָה, הרי היא היא המכונה 'איה'. 33
אלא זהו כְּדִי שְׁלֹא תִתֵּן פְּתִילָה פֶּה לְבַעַל דִּין שִׁירְצָה לְהַתִּיר מִין זֶה, 34
לְחַלּוֹק ולומר שלא אסרתו תורה, שְׁלֹא תִהְיֶה אִתָּה קוֹרָא בתורה 35
שנאסר המין הקרוי אִיה, והוא אומר לך שרק איה אסרה תורה, 36
וְהוּא קוֹרָא לְמִין הַזֶּה דִּיה, ויאמר שלא אסרתה תורה, לכן פירטה 37
התורה שאותו עוף המכונה דיה גם כן אסור. ואילו היה כתוב רק 38
דיה, אִתָּה קוֹרָא בתורה שנאסרה דִּיה, וְהוּא קוֹרָא לְמִין זֶה אִיה, 39
ואומר לך איה לא אסרה תורה, לְכִךְ כְּתִיב מְשַׁנָּה תוֹרָה וְדִבְרִים יֵד 40
(א) וְהִרְאָה וְאֵת הָאִיָּה וְהִיָּה לְמִינֵה, ופירטה התורה את שני 41
השמות שיש למין הזה. 42
הגמרא מקשה על תירוץ זה, שה'דאה' האמורה בדברים היא 43
ה'דאה' הכתובה בויקרא. מקשה הגמרא: מִיָּתִיב, שנינו בברייתא, 44
הפרשיות העוסקות במיני בעלי חיים שטורים טמאים, לְמָה נִשְׁנִי 45
– מדוע חזרה התורה וכתבה אותם גם בספר דברים, לֹאכֵן 46
שנכתבו בספר ויקרא, ומבאר הברייתא, בְּכַתְּמָה – לגבי בהמות 47
טמאות, חזרה על כך התורה מְפַנֵּי שנוסף בספר דברים דינה של 48
הַשְּׁסִיעָה, והיא בריה שיש לה שני גבין ושני שראות, שאף שהיא 49
מעלה גרה ומפרסת פרסה, היא טמאה, כמבואר לעיל (טו). 50
וְעוֹפּוֹת נִשְׁנָתָה פִּרְשָׁה זֶה שׁוֹב, מְפַנֵּי הִרְאָה שנוספה בספר דברים. 51
מבאר הגמרא את קושייתה: מֵאִי לֹא – האם אין לומר, מְדַבְּרָמָה 52
הָתֵם לְאֻסּוּפִי, עוֹפּוֹת נְמִי לְאֻסּוּפִי – מכך שלגבי בהמות חזרה 53
התורה וכתבה פרשה זו כדי להוסיף מין חדש שלא נכתב כלל 54
בויקרא, והוא השסועה, כך לגבי עופות באה התורה להוסיף מין 55
חדש, והוא ה'דאה', ואם כן מוכח שאין זה ה'דאה' שכבר נכתבה 56
בויקרא. 57
מתרצת הגמרא: לֹא – אין הכרח לדמות את הדברים, אלא הָתֵם 58
– לגבי בהמות, שנתה התורה פרשה זו כדי לְאֻסּוּפִי – להוסיף את 59

העופות עצמן טהורים, אלא שמע מינה שסימנין לאו דאורייתא, ולא ניתן לסמוך עליהם להכשיר את הביצים עצמם או את העופות שהטילום.

תמזה הגמרא: מאחר ואי אפשר לסמוך על הסימנים, אלא למאי הלכתא קתני לה – לענין איזו הלכה אמרה הבריייתא סימנים אלו. מתרצת הגמרא: הכי קאמר – כך היא כוונת הבריייתא, אם שני ראשיה של הביצה פדין – עגולים, או אם שני ראשיה פדין, או שחלמון מבחוץ וחלמון מבפנים, הביצה ודאי טמאה, ואפילו אם יאמר לך עובד כוכבים שהיא של עוף פלוני טהור, אין להאמינו. אך אם רישיה חד ורישיה חד פד, וגם חלמון מבחוץ וחלמון מבפנים, ואמר לך העובד כוכבים שביצה זו היא של עוף פלוני וטהור הוא, סמוך עליהם – על סימני טהורה בצירוף לעדות העובד כוכבים. אבל בסתמא – ללא עדות העובד כוכבים שהביצה היא של עוף פלוני וטהור הוא, לא תסמוך עליהם – על הסימנים בלבד, דאיכא דעורבא דדמי לדיונה – משום שיש ביצת עורב הדומה בסימניה לביצת יונה, ולכן אי אפשר להכיר על פי הסימנים לחוד אם זו ביצה של עוף טהור.

הגמרא דנה בדברי הבריייתא שהובאה לעיל בענין ביצת שרץ: אמר מר בבריייתא, אם חלמון וחלמון מעורבין זה בזה, בידוע שהיא ביצת השרץ. שואלת הגמרא: למאי הלכתא – מה החילוק אם זו ביצת עוף טמא או ביצת שרץ, ומדוע לא כתב התנא בסתמא שהביצה טמאה. משיבה הגמרא: אמר רב עוקבא בר חמא, הוצרכה הבריייתא לכתוב כן, כדי לומר, שאם ביצה זו ריקנה – נוצר השרץ בתוכה, ונקמה – ונחיה בה נקב כל שהוא, (בכעדרה מטמא) [מטמאה הביצה, אם השרץ שבתוכה הוא בשיעור כעדרה].

דוחה הגמרא: מתקוף לה רבינא, איך אפשר לומר שכל ביצה שהחלמון והחלמון שלה מעורבים זה בזה האפרוח שבתוכה מטמא, ודלמא דנחש היא – שמא זו ביצה של נחש, הדומה בסימניה לביצת שרץ, ונבלת הנחש אינה מטמאה.

מתרצת הגמרא את הבריייתא באופן אחר: אלא אמר רבא, הטעם שהבריייתא כתבה סימן לכך שזו ביצת השרץ, ללמדנו, שאם ריקנה – נוצר השרץ בתוכה, ואכלה, לוקה עליה משום שרץ השורץ על הארץ, ולא זה הוא בין על האוכל שרץ ובין על האוכל נחש. ואם התרו בו משום שרץ השורץ על הארץ לוקה, אך אם התרו בו משום שרץ העוף אינו לוקה.

מקשה הגמרא: אי הכי – אם כן, שהבריייתא באה להשמיענו שאם יש אפרוח בתוך הביצה הרי זה עובר של שרץ, ולוקה עליו משום שרץ השורץ על הארץ, מאי אידיך דטמאה, אפילו דטהורה נמי – מדוע צריכה הבריייתא להשמיענו מהו הסימן של ביצת שרץ טמא. הרי אף באפרוח של עוף טהור יש את הלאו הזה, דתניא בבריייתא, מה שנאמר בפסוק לגבי איסור אכילת שרצים (ויקרא יא כט) 'כל השרץ השורץ על הארץ',

עוקב ר' גנים – ביצי הדגים כמות שהן, מחוברים יחד, ועל ידי הסימנים הללו נוכל להכיר איזה ביצים באו מדגים טהורים.

מפרשת הגמרא מה הם סימני ביצים של עופות טהורים: ותניא בבריייתא גבי ביצים של עופות, אלו הן סימני ביצים, כל ביצה שפדורת ופגולות – שהיא עגולה כדור, אך אינה ממש כמו כדור, אלא ראשה אחד פד – עגול, וראשה אחד חד – ואילו הצד השני של הביצה יותר מחודד, הרי זה סימן שהביצה טהורה. אך אם שני ראשיה פדין – עגולים, או שני ראשיה פדין, טמאה. סימן נוסף: אם חלמון – החלק הלבן שבביצה, נמצא מבחוץ – בחלק החיצוני של הביצה, וחלמון – החלק הצהוב נמצא מבפנים – בחלק הלבן, הביצה טהורה. אך אם החלמון מבחוץ וחלמון מבפנים, הביצה טמאה. מוסיפה הבריייתא: ואם חלמון וחלמון מעורבין זה בזה, ואין אחד מהם מקיף את השני, בידוע שהיא ביצת השרץ, כגון שכל צב או לטאה, שהם שרצים המטילים ביצים. ועל כל פנים מבואר בבריייתא שיש סימני טהרה לביצי העוף, ואם כן קשה, מדוע הלוקח ביצים מן הנכרי צריך את עדותו, הרי יכול הוא לבדוק בסימני הביצים.

מתרצת הגמרא: לא צריכא – לא הוצרכה הבריייתא לעיל לומר שנכרי נאמן על הביצים, אלא באופן דתתוכות – שהביצים מבושלות וחתוכות, ולא ניתן לבדוק אם יש להם ראש כד וראש חד.

מקשה הגמרא: ולידוק – הרי עדיין יכול הוא לבדוק בחלמון וחלמון, ויראה מה בחוץ ומה בפנים, ומדוע צריך הוא לסמוך על עדות הנכרי. מתרצת הגמרא: מדובר בביצים טהורות – מעורבות בקערה, ואי אפשר לדעת אם החלמון היה בחוץ או בפנים.

מקשה הגמרא: וכי האי גוונא מי וננינן מיניה – וכי באופן כזה, שהביצים טהורות בקערה, מותר לקנות מהנכרי ביצים, והא תניא בבריייתא, אין מוכרין ביצת טרפה – ביצה של תרנגולת שנמצאה בה סימני טרפה לעיבוד פולקין, שמא ימכור הנכרי את הביצה לישראל, אלא אם כן היא טרפה בקערה, שאז מותר למכרה לנכרי, ולפיכך אין לוקחין מהם ביצים טהורות בקערה, שכן יש לחשוש שביצים אלו טריפה הן, וקנה אותן הגוי מישראל. ואם כן אי אפשר להעמיד את הבריייתא שלקח הישראל מהנכרי ביצים טהורות בקערה. ואם כן חזרת קושיית הגמרא אם הישראל קונה מהגוי ביצים שלמות, מדוע צריך את עדות הנכרי, הרי יכול הקונה לבדוק בסימני הביצים. מתרצת הגמרא: אלא אמר רבי יודא, סימנין של ביצים לאו דאורייתא – לא נאמרו כהלכה למשה מסיני, ואי אפשר לסמוך עליהם ולהתיר את הביצים. ומוכיח זאת רבי זירא: דאי לא תימא הכי – שאם לא תאמר כן, יש להקשות, הא דאמר רב אסי (לעיל סב) שיש שמנה מיני עופות שספקות הן, אם הם טהורים או טמאים, לידיהם בביצים דידהו – מדוע לא נבדוק אם יש לביצים של עופות אלו סימני טהרה, וכך נדע אם

אגרות קודש

בי"ה, ב' שבט, תשי"ד

ברוקלין.

שלום וברכה!

מאשר הנני קבלת מכתבו מכ"ג טבת ונהייתי לקרות בו אשר נקבע יומו ליום ההילולא של כ"ק מו"ח אדמו"ר צוקללה"ה נבג"מ ז"ע מנהיג הדור אשר יום סגולה הוא שכל החולכים בעקבותיו מצליחים אז בענינים הכללים ובמילא גם בעניניהם הפרטים, ומטוב למסור פי"ש בשמי לחבריו שיי אשר בודאי גם הם לומדים תורת כ"ק מו"ח אדמו"ר ושומרים הדרכותיו ובמילא זכותו הק' מגינה עליהם בזה ובבא, ועיין באגה"ק בתניא סי' כ"ז ובביאורו.

המחכה לבשוי"ט.

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א.

מזכיר :

חולין. פרק שלישי – אלו טרפות דף סד עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" רכז רש"י תוספות

1 **קוֹבְרֵי דָּגִים** — ביצי הדגים כמות שהן מחוברים יחד. **שְׂבוּדֶּרֶת** — עֵבֶה כְּבֹדוֹ,
2 פלוֹסִי'א. **בִּזְרֵת וְעִגּוּלּוֹת** — חֲדָא דִּיא. דאי תנא עגלגולת לחדהו הוה משמע
3 עגולה כעדרה ונגבינה. להכי תנא בזרית ועגלגולת — כעִיגוּלָה שֶׁל כֹּדוֹ,
4 שאִינָה לְחֻשָׁה, אלא עגולה בעובי. ודור מפרש: ראשה אחד כד וראשה אחד
5 — אלא כְּבֹדוֹ מִשּׁוּבֵה לִפְרָה

עוברי דגים; ותנאי גבי ביצים, אלו תן סימני ביצים: -
כל שפודרת ועגולגולת, ראשה אחד כד וראשה אחד -
חד - טהורה; שני ראשית דין, או שני ראשית דין
- ממאין; חלבון מבחוץ וחלבון מבפנים - טהורה,
חלבון מבחוץ וחלבון מבפנים - טמאה; חלבון וחלבון
מעורבין זה בזה - בידוע שהיא ביצת השרץ! -
לא צריקא, דחתוכות. - וליבדוק בחלבון וחלבון! -
במרופות בקערה. - וכחאי גוונא מי זכנינן מינייהו?
היא תנאי: אין מוכרין ביצת טרפה לגוי אלא אם
כן טרופה בקערה, לפיכך אין לוקחין מהם ביצים
במרופות בקערה! אלא אמר רבי יודא: סימני לאו
דאורייתא; דאי לא תימא הכי, הא דאמר רב אסי:
שמנה ספיקות הן - ללבדוק בביצים דידהו! אלא שמע
מינה: סימני לאו דאורייתא. - אלא למאי הלכתא
תנאי לה? - הכי קאמר: שני ראשית דין, או שני
ראשית חדין, או חלבון מבחוץ וחלבון מבפנים - ודאי
טמאה; רישית חד - חד, רישית חד - כד, וחלבון
מבחוץ וחלבון מבפנים, ואמר לך: "של עוף פלוגי,
טהור הוא" - סמוד עליהם; בסתמא - לא תסמוד
עליהם, דאיפא דעורבא דדמי לדינה. אמר רב:
חלבון וחלבון מעורבין זה בזה - בידוע שהיא ביצת
השרץ. למאי הלכתא? אמר רב עוקבא בר חמא:
לומר שאם ריקמה וניקבה בכעדה - מטמא. מתקיף
לך רבינא: ודלמא דנחש היא! אלא אמר רבא: שאם
ריקמה ואכלה - לוקה עליה משום "שרץ השרץ
על הארץ". - אי הכי, מאי איריא דטמאה? אפילו
דטהורה נמי! דתנאי: "כל השרץ השרץ על הארץ" -
לרבות

דקאסר בטהורין, אבל טמאן — שרץ גמור הוא, ולוקה לדברי הכל. וכי לא ריקמה
— איסורא איבא, מלקות ליבא, דלאו שרץ הוא.

גִּיעוּלִי

הבא ליקח מהם ביצים טרופות בקערה — לא דמיה, דהבא איבא ירעווא, מדובין לודו — עיסה שנלושה בביצים לא חיישין, ואולנין בתר רוב ביצים שאינן של טרופות, ולא חיישין אף על פי שאין יכולות לבידק, ומיהו, רבינו תם היה אוסר ליקח מן הגרים אבוליא"ש וקטני — שאני זכא שנילושו בביצים, ואסור מטעם שקלות שלא היה בכלל ההיתר. דשתי גזרי הרבוב, תרע, מדבצי למימר בסוף פרק "אין מעמדין" (עבודה זרה לזב) הדייא מדאורייתא — אף אוכל שלא נשתנה, ולבסוף מסק דקרא אסמכתא בעלמא הוא. ואי משמוע עשר (שם לזא), שפיש אסורין ביצים בלוי, ומיהו נראה, דאף על גב דמורינן: הלכה כמאן דאמר בביצים לא לאסור, משום דקמחא עיקר, כיון דמבדכין עליה "גמורינא לחם מן הארץ", ואו דגיסין מלודים קטנים) אין בהם משום בישולי גוים; ואי עבדינהו גוי כסא דהרסנא — יש בה עיקר. משמע דאי הוה הרסנא עיקר — היה מותר, ואף על פי שהקמח מעורב בו, ומטעם זה הוא נאסר משום בישולי גוים, ולא דמי לעיסה שנלושה בביצים, שהביצ'ת נתבטלה מחמתה ודחוטב" (חולין קכזב). ביצת שרץ המרוקמת — טהורה, ניקבה כל שהוא — טמאה. **שאה** — דא קיימא לן: כל היוצא מן הטמא — טמא, כדתיניא אשכחא פקמא דבכורות (הב), ומהאי טעם בת היענה, למה ליי (וכי האי נוסחא) ולהבכותו גזירותו! משמע בפרק "גזי הנשה" דאמר רב דאסריא, משום ולא אשכח מייא דאחי מתי וגירויא, כדאמר בפרק קמא דבכורות (הב) גבי טמאה שאסורה; ולא קאמר: מנין לביצת טהורה שמתורת! ונראה לפרש: דביצת עוף שגבי דמעמטנין מיניה עוף טהור רובץ על ביצ' עוף טמא. ולהכי אצטריך בת היענה לאסור ביצ' אבר מן החי היא ושוריה רחמנא, הלכך היא שריא אפילו בעוף טמא. ודיקא ד"לך" ולא דבכורות (וב) גבי חלב בהמה טמאה, ודשאת ניהא דא דנקט ביצת שרץ דוקא קרימא אסור היענה ולא בשרץ, ומיהו קשה: כיון דביצת השרץ לא ילפי מביצת עוף טמא — כל ש

כדור — פירש הקונטרס: כדור, פלוט"א בלעז. משמע דגרט "כדורת" בריש, וכדור
 שהוא פלוט"א, אחרונה בריש, כדאמר בחגיגה (ג,א): "דברי חכמים כדרבנות"
 — כדבור של בנות. ומזה דכתיב (ישעיה כב) "צפון יצפנך (וצנפה) כדור אל ארץ רחבת
 ידים", ופירש שם בקונטרס פלוט"א — אין ראייה משם, דאם כן הוה ליה למימר "ככדור".
 אלא אומר רבינו את דכף שימוש הוא, כגון
 שוה"ק וגולה לא ארץ רחבת, לדידן במקום שגם
 מכירים אותו, "דור" — כמו (תהלים פ"ג)
 "מודר באהלי רשע", ובסוף פרק "אין מעמידך"
 (עבודה זרה מ"א) גייס בקונטרס "כדורת"
 ברל"ה, ופירש: עגולה כבד.
סימנין לאו דאורייתא — אומר רבינו תם:
 דדוקא סימני ביצים, משום דאיבא
 דעורב דדמו לדיניה. אבל סימני עוברי דגים —
 דאורייתא יש לסמוך עליהם, כדאמר סוף פרק
 "אין מעמידך" (עבודה זרה מ"א) דאמר רב: קרבי
 דגים אין נקחין אלא מן המומחה. ופריך: למה לי
 מומחה? לברוק בסימנין, תרניא: בסימני ביצים
 כר' ומשני: שנימחו, ולא משני: סימנים לאו
 דאורייתא. וכן תימא, משום דמשמע ליה דבכל
 ענין אין נקחין אלא מן המומחה, אפילו אמר
 של דג פלוני וטחור, דאו היה ראוי לסמוך עליו.
 דעל כרחק לא איירי בכל ענין, דבאומר
 "מולחחים" נקחים אף שלא מן המומחה, ועל זה
 אנו סומכים לאכול אותן דגים שקורין בריבט"א
 בלעז. ואפילו לא ידענן אם נשרו הקשקשין
 בשעת שזלה מן המים — סמכין אסימני עובר
 דגים. ומזה בירושלמי משמע דאין לסמוך על
 סימני עוברי דגים. דרגסינתן דגים: נתן בר אבא קם
 קמיה דשמואל, אמר: ידענא מפרשא בין עובר
 דגים טחורים לעוברי דגים טמאים, עוברי דגים
 טמאים — עגולים, עוברי דגים טחורים —
 ארוכים. אחוי ליה (דהרר בקליפתה) ונדא
 שרפוחים. אמר ליה: כזה מדוח אמר ליה: אלא
 אמר ליה: לא ביש לי דאמרת על טחור טמא,
 אלא סופך לומר על טמא טחור. אלאמא אין
 בודקין בסימנין. כדחדר ליה שמואל לנתן בר
 אבא. ומשמע אפילו על סימני הברייתא אין
 לסמוך, מדלא אמר לו שידובק בסימני הברייתא.
 וגם מה שמענו נתן בר אבא חן סימני הברייתא.
 וחתלמוד דידן הוה מזה לשנוי הכי, אלא
 לרבות

דספיק קאן משני. ומה שאנו לוקחין מן הגרים ביצים, אף על פי שאינם אומרים "של עוף
פלוגי וטהורים הם" — אנו סומכים על רוב ביצים שמצויין בינינו דשל עופות טהורים הם.
ומה שאנו לוקחים מן הגרים אביליא"ש וקמניא"ש שנילוש בביצים, אף על גב דאסרין
דפות בקערה, שמע מינה דמוכחא מילתא דישיראל מכרם לו, לפי שהיו על טרפה. אבל
לא היה בהם דם, דרוב ביצים אין בהם דם. ומעשים בכל יום אנו מביאים ביצים מגולגולות
משום בשולי גרים. אף על גב דאמר בירושלמי ושבת פ"א ה"ד דפת מילין בלי מתיחולת
היו. דגורה דפת משמונה עשר דגור דתלמידי שמאי זחלל, אבל גורה דשלקות קדמה
דכתיב "אוכל בכסף תשיבני ואכלתי ומים בכסף תתן לי ושתיתי", מה מים שלא נשתנו
בים היתה — לא היה טועה בה התלמוד. שידועות לכל היו, כדאמר בפרק "אין מעמידין"
ביצים משום בישולי גרים בפרק "אין מעמידין", דהניא בוחניה, מכל מקום עישה שנלושה
משום על היתור דירושלמי דפת. ואמרינן בפרק "אין מעמידין" (שם להא, גבי (קריב דגים)
מכין בישולי גרים. ופסירא — פשיטא ומושגי: דהו דמיא הרטנא עיקר, אף קאשמן על דגים
לדחיי עישה של פשטירא. שפאנו גי, שהשמונתה דא בעין על דהיטה, וגם מתיחולתו
נאמר מעולם. שאם ריקמה וניקה מטמא בכעדרשה — דווקא ניקבה, כדתנן בפרק "העור
קמה ואכלה לוקה עליה משום שרץ ב' — ואם תאמר: לאכילה ולמלקות למה לי ריקמה?
אסרין ההם מן רגלים של חמור! וכן בסמוך דרדשי ביצת טמאה דאסירא מדכתיב "זאת
יענה לא יאצטרך לגופיה, לא למידק מניה: הא דעון טהור שריא. דסלקא דעתך אמינא
לן בהמה טהורה, דבעי חתם קרא למשרי. וכן דקאמר: מנין לביצת
פפא לן דשרי מטהרה? לקמן (רוחל קמא) גבי שלוח הקן "תחל" — ולא לכלבך,
דף טמא, דסלקא דעתך דשרי, משום דליבא מידי דאיתי מחי ושריה רחמנא, ודך ביצה כי
ביץ הוה אוקמנא אאפרוחים טמאים, אבל ביצים לישתרו. כדאיי גונא קאמר בפרק קמא
דאי לא ריקמה — שריא מטעם חידוש, כמו דעון טהור שבעופות הוא, דכתב קרא דבת
יצת טרפה, ובריש מסכת ביצה (גב), משמע דאסירא מדאורייתא! ויש לדמו: דמסבא
דעון

דעוף מעוף יליפין, אף על פי שזה מין היתר. אבל ביצת השרץ – אדרבה, מסתברא
דילפינן מטומאה, כדדרשין פרק "העור והרטוב" (חולין קכב:) לטומאה בעינן ריקום,
כדכתיב "השרץ", מה שרץ ריקם – אף ביצת שרץ. ושפיר יליפין איסור מטומאה,
כיון דאשכחן במסכת מעילה פרק "קדשי מובח" (טז.) דמשחו להו לענין כבעדרשה, ואף
על גב הדשהא דאיכא תרתי דאתי מזה ושרי,

כמו חלב וביצים, מכל מקום חשיב להו חידוש
שפיר, משום דאין ענינו באין מן הדי בענין
אחד. וכן יש לפרש גבי דבש של דבורים, דרדיש
מקרא בפרק קמא דבכורות (ז.ב.) דשרי, דלא דמי
לחלב. אי נמי, כיון דכל שאר אבר מן הדי אסור,
מקרי הך חידוש. ועוד היינו יכולים לומר, דכל
ביצים מותרות, בין דטמא בין דטהור, מהחיה
טעמא דבפרק קמא דבכורות (ז.ב.) דשרינן הני
יאייל ודיחומותא לפי שזהו זרע האיל שנקשר,
וכן עור הבא כנגד פנים של חמור, דמסתברא
דהיינו טעמא דשרי – משום דאתי משכבת זרע
של חמור, ונקשר מעצמו ונעשה עור ומותר,
ולא שייך לצורת הולד מידי. ולכן מותר, כיון
דמתחלתו בא מחמת השכבת זרע, והדיוא
ככללא מותרת ושרי. ולבסוף, אף על פי
שנקשר ונעשה עור, מכל מקום מותר הוא. כמו
אפרוח ביצת טרפה שהוא מותר, דכי גידל –
פירשא בעלמא הוא. וכולהו ביצי נמי משכבת
זרע קאתי, ושרי מהאי טעמא. חוץ מביצת
טמאה שאסר הכתוב, להכי איצטרך קרא.
וביצת טריפה יליפין מנייה כדפירשנו. ומיהו, אין
מתווכח טעם זה גבי ביצים, דכולהו מתחלתן
מעורות בגידן ונעשו כבשר. **לרבות**
אפרוחים שלא נפתחו עיניהם – לא גרסינן ביה

**לְרֹבוֹת אֶפְרוּחִים שֶׁלֹּא נִפְתְּחוּ עֵינֵיהֶם! – מִדְּרַבְנָן, וְקָרָא
אֶסְמִכְתָּא בְּעִלְמָא. תְּנוּ רַבְנָן: גִּיעוּלֵי בִיצִים – מוֹתֵרוֹת;
בִּיצִים מוֹתֵרוֹת – נֶפֶשׁ יִפָּה תֹאכְלֶנָּה. נִמְצָא עָלֶיהָ קֹרֶט דָּם
– זֶרֶק אֶת הָדָם וְאוֹכֵל אֶת הַשָּׂאֵר. אָמַר רַבִּי יְרֵמְיָה: וְהוּא
שְׂנִמְצָא עַל קֶשֶׁר שְׂקֵהָ. תְּנִי דוֹסְתָא אָבוּהּ דְּרַבִּי
אֶפְמוֹרִיקִי: לֹא שָׁנוּ אֱלָא שְׂנִמְצָא עַל חִלְבוֹן שְׂקֵהָ, אֲבָל
נִמְצָא עַל חִלְמוֹן שְׂקֵהָ – אֶפִּילוּ בִיצָה אֲסוּרָה, מֵאִי
מִעֲמָא? דִּשְׂרָא תִּכְלָא בְּכוֹלָהּ. אָמַר לִיה רַב גִּבְיָהּ מִפִּי
כְּתִיל לֶרֶב אִשִּׁי: אִיפְכָא תְּנִי תַנָּא קְמִיָּה דְאַבְיִי, וְאַבְיִי הוּא
דְתִרְצָה נִיחָלִיה הֵכִי. אָמַר חֲזָקִיָּה: מִזֵּן לְבִיצַת טָמְאָה
שְׂחִיָּא אֲסוּרָה מִן הַתּוֹרָה? שְׂנִאֲמַר: "וְאֵת בֶּת הַיַּעֲנָה",
וְכִי בֶת יֵשׁ לָהּ לַעֲנָה? אֱלָא אִיוּ – זוֹ בִיצָה טָמְאָה. וְדִלְמָא
הֵינֵנו שְׂמִיחֵהוּ? – לֹא סִלְקָא דַּעְתָּהּ, דְּכִתְּבִי: "בֶּת עָמִי
לְאִכּוֹר בִּיצִים בְּמִדְרָב". – וְלֹא? וְהָא כְּתִיב: "אִעֲנֶשָׁה
מִסֹּפֶד כְּתִיבִים וְאֲבָל כְּבֹנוֹת יַעֲנָה!" – כִּיעֲנָה זוֹ שְׂמִחָא בְּלִת**

**עַל בִּנְיָה. – וְהָא כְּתִיב: "וְשָׂכְנוּ שָׁם בְּנוֹת יַעֲנָה!" – כִּיעֲנָה זוֹ שְׂשׂוֹכְכָת עַם בִּנְיָה. – וְהִכְתִּיב: "הִכְכַּדְנִי
חַיֵּת הַשָּׂדֶה תִּנְיִים וּבְנוֹת יַעֲנָה", וְאִי סִלְקָא דַּעְתָּהּ בִּיצָה, בִּיצָה בֶּת מִימֵר שִׁירָה הִיא? אֱלָא, כְּתִיב
"הַיַּעֲנָה", וְכִתְּבִי "בֶּת הַיַּעֲנָה", וְשָׂאֲנִי הֵכָּא דִּפְסַק סְפָרָא לְשִׁתִּי תִיבּוֹת, וּמִדְּפָסִיק לְהוּ סְפָרָא
בְּתַרְתִּי**

"דברי רבי אליעזר בן יעקב", דעלה אמר בפרק קמא דביצה (ז.ב.) מני רבי אליעזר בן יעקב היא. **גִּיעוּלֵי** ביצים מותרות – פירש בקונטרס: ביצה טמאה שנתבשלה עם הטהורה –
מותרין הטהורים, דמיא בעלמא הוא ולא יחי טעמא כלל באחרינייתא. ולקמן בפרק "גי' העשה" (חולין צח.) דאי איירי שם בהכי, וגם מחלק שם בין שלק עם ביצים שיש שם
אפרוח, לשלק עם הטמאים. אבל הכא לא מסתברא לרבינו חם לאוקמי בהכי, דלא שייך האי דינא הכא. ונראה לי כמו שפירש בערוך, שהכו התרנגולת על בית רחמה ומפלת ביצים
שלא נגמרו, ולא איירי מידי בבישול. ולשון גיעול שייך עליה, כמו (איוב כא) "שורו עיבר ולא גיעול". והוי השתא מעין ביצים המותרות, דמיירי השתא בהיתר ביצים גופיהו. ואתא
לאשמוענין דלא חשיב אבר מן הדי, אף על פי שלא נגמרו לגמרי: ובירושלמי דמסכת תרומות ופ"י (ד"ו) לענין ביצים ששלק ונמצא בהן אפרוח דאיירי בהו רחם, גרסינן לעיל מותא
מילתא: שמעון בר אבא אמר רבי חנינא: מעשה בא לפני רבן גמליאל ברבי, ואמר: אבא הורה בארבעים ושבוע, ואנא מורינא בארבעים וחמש. ואמר רבי חייא בר חנינא: מעשה בא
לפני רב הונא, ואמר: קליפי איסור מעלין את ההיתר. הדא דתימא הוא ששלק בקליפיהן, או קלופות בקלופות. אבל אי שלק ביצים קלופות בשאין קלופות, או שאין קלופות בקלופות
– צריך שיעור אחר מפני גיעולי ביצים, שורו עיבר ולא גיעול. ביצים שדריקמו אסורות. ביצים מותרות נפש יפה תאכלם, מצא בהם דם – קולף מקום הדם. עד כאן לשון הירושלמי.
משמע בפירוש הקונטרס, דאיירי בביצים שלוקות. אבל תימא: דמייתי רחם קרא ד"שורו עיבר ולא גיעול" דומה שאינו מסוגית הירושלמי, ושום תלמיד הגיהו. ובתוספתא במסכת
תרומה (פ"ה) בפרק "דג טמא" משמע כמו שפירש הערוך. והכי תניא רחם: ביצים (וטהורות) ששלק עם ביצים טמאים, אם יש בהן בנותן טעם – אסורין, ואם לאו – מותרות. גיעולי
ביצים מותרים כביציה. ביצים ששלק ונמצא בהן אפרוח, אם יש בהן בנותן טעם – אסורות, ואם לאו – מותרות. ביצים מותרות – נפש יפה תאכלם, ואם נמצא באחת מהן
דם – זורק הדם ואוכל את השאר. אוכל דם אגוז, בין חיים בין מתים, ואינו חושש. משמע בהדיא דגיעולי ביצים וביצים ששלק תרי מילי נינהו. **וְהוּא** שנמצא במקום
שלה – פירש הקונטרס: דכהאי גונא אוכל השאר, כיון דנמצא על הקשר. והוא זרע תרנגול הקשור בראש הכד של ביצים, ומשם יצירת האפרוח מתחיל, וכיון דעדיין הוא שם ולא
נתפור בכל הביצה – הלכך אוכל השאר. אבל אם נמצא על חלמון שלה – הביצה כולה אסורה, כדמפרש לקמן: דשרא תיכלא כבולה, פירוש: נתפשט הקלקול כבולה. והא דלא
נקט בלשון "לא שנו" כדנקט אבהו דרבי אפסוריקי, ולימא הכי: לא שנו אלא שנמצא על הקשר שלה, אבל יצא חוץ לקשר – שרא תיכלא כבולה, מצינן למימר דאין לשון כל כחמים
שוין בענין אחד. ומיהו קשה לפירושו, מדאמר בפרק "דס שחיטה" בכריתות (כא.) דקתני בברייתא: יצא דם ביצים שאין מין בשר, יצא דם חגבים שכולו היתר. ומשמע דכי היכי
דשרי דם חגבים ודגים כל זמן שישנו עליהם וניכר שהוא מוח – הוא הדין נמי דם ביצים: ויש לומר: דמודרנן התמידי דם ביצים, גזירה אטו דם עוף, שהביצה בא ממנו. ומדאורייתא
שרי אף על פי שהאפרוח נוצר משם, דהיינו על הקשר שלה. ואף על גב דהוי אפרוח לבסוף, השתא מיהא לא הוה מין בשר, שאין כאן עדיין שום כלל. ועוד יש לומר: דדם שעל הקשר
אסור מן התורה, דחשיב מין בשר, כיון שהאפרוח נוצר ממנו. דהא דשרי במסכת כריתות (שם) דם ביצים – היינו כשאין דם בקשר אלא במקום אחר, שמאותו דם אין האפרוח נוצר,
ולא חשיב מין בשר. ומצינו הוא פעמים רבות, אפילו לאלתר סמוך ללידת הביצה, ואותו דם אינו בא (ולאו) מחמת נשיכת תרנגול לתרנגולת. ומה שפירש בקונטרס: דם שהוא חוץ
לקשר הכל אסורה – זהו כשישנו בקשר ונתפור עד שהוא חוץ לקשר. אבל כשאין דם כלל על הקשר אלא במקום אחר – מותר, כדפירשית. ואין להקשות לפי זה: בחר הכי, דמפליג
אבהו דרבי אפסוריקי בין חלמון לחלמון – הוה ליה לאפלוגי בחלמון גופיה בין על הקשר לשאין על הקשר, כמו רבי ירמיה דלאו פירכא היא, דהא מפליג בין נמצא על הקשר של
חלמון לנמצא על הקשר של חלמון. ועוד יש לומר: הק' שמעתיא דהבא שרי דם ביצים לגמרי, כי ההיא דכריתות (שם), והכי קאמר: והוא שנמצא על הקשר שלה – או זורק את הדם
ואוכל את השאר. אבל אם אין הדם על הקשר אלא במקום אחר – מותר אפילו הדם, ואין צריך לוורוק, וכן משמע בירושלמי דתלמוד (פ"י ד"ו), דקאמר בתר ההיא שהבאתי לעיל
מביצרי מותרות: מצא בהם דם – קולף הדם. ובירושלמי אינו מוכיח כלל מאבילת שור, אבל הביצים אלא מוריקת דם, משמע דכל החלמון שאומרים אמוראים אחריו – כן – על הדם
עצמו, כדפירש בשמעתין: רבי יוירא סליק למבקרא לרבי חייא בריה דרבי יצחק, אשכחיה דיתבי וקאמר: לא שנו אלא חלמון אבל חלמון מותר. והוא סבר דהוא גמיר מן דאבהתיה.
אתא רבי אבהו בשם רבי יוחנן: בין בחלמון בין בחלמון אסור. תני רבי חלפתא ברבי שאול: חלמון מותר. אמר רבי זעירא: הא דאמר חלמון אסור – בשנמצא במקום וזכרתו של חלמון.
ואפילו חלמון – והוא שנמצא במקום וזכרתו של מוחו שממנו נולד. עד כאן לשון הירושלמי. משמע דאמאי דקתני בברייתא: קולף מקום הדם. קאמר בתר הכי: לא שנא אלא חלמון
אבל חלמון מותר, ומשמע: מותר ואין צריך לקלוף. ובתר הכי מיייתי דרבי יוחנן דאמר: בין חלמון ובין חלמון אסור. ובתר הכי מיייתי ברייתא דרבי חלפתא ברבי שאול דאמר: חלמון
מותר. ודומה בזה שהוא טעות סופר, קיש לגרסי: חלמון אסור וחלמון מותר. ובדם גופיה קאמר הכי, כדפירשית. ועל קאי דרבי זעירא דאמר: הא דאמר חלמון אסור כשנמצא במקום
זכרתו של חלמון, פירוש: זכרתו – קיש ליה. כי גם בחלמון ישנו הקשר, אבל שלק במקום הקשר מותר אפילו הדם. ובא רבי זעירא לסתור מה שאמר בברייתא: חלמון אסור חלמון
מותר, ולומר שגם חלמון שאסור – זהו דוקא במקום וזכרתו. כי (גם) במקום אחר – דם ביצים מותר אפילו בחלמון, ובהאי גונא אפילו בחלמון אסור הדם. וקם ליה רבי זעירא
בשיטתיה דרבי יוחנן דלעיל מנייה, וברייתא דרבי חלפתא ברבי שאול – כשיטתיה דרבי חייא ברבי יצחק.

גִּיעוּלֵי בִיצִים – ביצה טמאה שנתבשלה עם הטהורה. מותרות – הטהורין, דמיא
בעלמא הוא, ולא יחי טעמא באחרינייתא. **בִּיצִים מוֹתֵרוֹת** – שאין של זכר, ואין
אפרוח קלות בהם לעולם. **נֶפֶשׁ יִפָּה תֹאכְלֶנָּה** – שאינו אסטנס ואין דעתו קצה
בהם – תאכלם, ואף על פי שישבה עליהם תרנגולת ימים רבים. **וְהוּא שְׂנִמְצָא הָדָם**
עַל הַקֶּשֶׁר שֶׁלָּהּ – הוא זרע של תרנגול
הקשור בראש הכד של ביצה, ומשם יצירת
האפרוח מתחלת. וכיון דעדיין הוא שם –
לא נתפור בשאר הביצה, הלכך אוכל
השאר. אבל נמצא על חלמון שלה – כולה
אסורה, כדמפרש לקמן: דשרא תיכלא
כבולה – נתפשט הקלקול כבולה. **עַל חִלְבוֹן**
– עַל הַקֶּשֶׁר, כְּדֹאמְרִין. תִּכְלָא – לשון
שיכול ורעיותא. **אִיפְכָא תְּנִי תַנָּא קְמִיָּה**
דְאַבְיִי – תנא אחד היה שונה אונה לפניו
איפכא: לא שנו אלא שנמצא על חלמון
שלה. **וְאַבְיִי הוּא דְתִרְצָה הֵכִי** – כדאמרין:
לא שנו אלא על חלמון. **כִּיעֲנָה** – אלמא
יענה שמה, ולא בת היענה. **וְאֲבָל כְּבֹנוֹת**
יַעֲנָה – ואי ביצים נינהו, כלום יש לה פה?
כִּיעֲנָה זוֹ כו' – והכי משמע: כאבל העשור
על בני יענה. **תִּכְבְּדִי וְגו'** – ואי ביצים, מאי
כבוד ידעי למעבד?

בתרתי

**עַל בִּנְיָה. – וְהָא כְּתִיב: "וְשָׂכְנוּ שָׁם בְּנוֹת יַעֲנָה!" – כִּיעֲנָה זוֹ שְׂשׂוֹכְכָת עַם בִּנְיָה. – וְהִכְתִּיב: "הִכְכַּדְנִי
חַיֵּת הַשָּׂדֶה תִּנְיִים וּבְנוֹת יַעֲנָה", וְאִי סִלְקָא דַּעְתָּהּ בִּיצָה, בִּיצָה בֶּת מִימֵר שִׁירָה הִיא? אֱלָא, כְּתִיב
"הַיַּעֲנָה", וְכִתְּבִי "בֶּת הַיַּעֲנָה", וְשָׂאֲנִי הֵכָּא דִּפְסַק סְפָרָא לְשִׁתִּי תִיבּוֹת, וּמִדְּפָסִיק לְהוּ סְפָרָא
בְּתַרְתִּי**

גִּיעוּלֵי ביצים מותרות – פירש בקונטרס: ביצה טמאה שנתבשלה עם הטהורה –
מותרין הטהורים, דמיא בעלמא הוא ולא יחי טעמא כלל באחרינייתא. ולקמן בפרק "גי' העשה" (חולין צח.) דאי איירי שם בהכי, וגם מחלק שם בין שלק עם ביצים שיש שם
אפרוח, לשלק עם הטמאים. אבל הכא לא מסתברא לרבינו חם לאוקמי בהכי, דלא שייך האי דינא הכא. ונראה לי כמו שפירש בערוך, שהכו התרנגולת על בית רחמה ומפלת ביצים
שלא נגמרו, ולא איירי מידי בבישול. ולשון גיעול שייך עליה, כמו (איוב כא) "שורו עיבר ולא גיעול". והוי השתא מעין ביצים המותרות, דמיירי השתא בהיתר ביצים גופיהו. ואתא
לאשמוענין דלא חשיב אבר מן הדי, אף על פי שלא נגמרו לגמרי: ובירושלמי דמסכת תרומות ופ"י (ד"ו) לענין ביצים ששלק ונמצא בהן אפרוח דאיירי בהו רחם, גרסינן לעיל מותא
מילתא: שמעון בר אבא אמר רבי חנינא: מעשה בא לפני רבן גמליאל ברבי, ואמר: אבא הורה בארבעים ושבוע, ואנא מורינא בארבעים וחמש. ואמר רבי חייא בר חנינא: מעשה בא
לפני רב הונא, ואמר: קליפי איסור מעלין את ההיתר. הדא דתימא הוא ששלק בקליפיהן, או קלופות בקלופות. אבל אי שלק ביצים קלופות בשאין קלופות, או שאין קלופות בקלופות
– צריך שיעור אחר מפני גיעולי ביצים, שורו עיבר ולא גיעול. ביצים שדריקמו אסורות. ביצים מותרות נפש יפה תאכלם, מצא בהם דם – קולף מקום הדם. עד כאן לשון הירושלמי.
משמע בפירוש הקונטרס, דאיירי בביצים שלוקות. אבל תימא: דמייתי רחם קרא ד"שורו עיבר ולא גיעול" דומה שאינו מסוגית הירושלמי, ושום תלמיד הגיהו. ובתוספתא במסכת
תרומה (פ"ה) בפרק "דג טמא" משמע כמו שפירש הערוך. והכי תניא רחם: ביצים (וטהורות) ששלק עם ביצים טמאים, אם יש בהן בנותן טעם – אסורין, ואם לאו – מותרות. גיעולי
ביצים מותרים כביציה. ביצים ששלק ונמצא בהן אפרוח, אם יש בהן בנותן טעם – אסורות, ואם לאו – מותרות. ביצים מותרות – נפש יפה תאכלם, ואם נמצא באחת מהן
דם – זורק הדם ואוכל את השאר. אוכל דם אגוז, בין חיים בין מתים, ואינו חושש. משמע בהדיא דגיעולי ביצים וביצים ששלק תרי מילי נינהו. **וְהוּא** שנמצא במקום
שלה – פירש הקונטרס: דכהאי גונא אוכל השאר, כיון דנמצא על הקשר. והוא זרע תרנגול הקשור בראש הכד של ביצים, ומשם יצירת האפרוח מתחיל, וכיון דעדיין הוא שם ולא
נתפור בכל הביצה – הלכך אוכל השאר. אבל אם נמצא על חלמון שלה – הביצה כולה אסורה, כדמפרש לקמן: דשרא תיכלא כבולה, פירוש: נתפשט הקלקול כבולה. והא דלא
נקט בלשון "לא שנו" כדנקט אבהו דרבי אפסוריקי, ולימא הכי: לא שנו אלא שנמצא על הקשר שלה, אבל יצא חוץ לקשר – שרא תיכלא כבולה, מצינן למימר דאין לשון כל כחמים
שוין בענין אחד. ומיהו קשה לפירושו, מדאמר בפרק "דס שחיטה" בכריתות (כא.) דקתני בברייתא: יצא דם ביצים שאין מין בשר, יצא דם חגבים שכולו היתר. ומשמע דכי היכי
דשרי דם חגבים ודגים כל זמן שישנו עליהם וניכר שהוא מוח – הוא הדין נמי דם ביצים: ויש לומר: דמודרנן התמידי דם ביצים, גזירה אטו דם עוף, שהביצה בא ממנו. ומדאורייתא
שרי אף על פי שהאפרוח נוצר משם, דהיינו על הקשר שלה. ואף על גב דהוי אפרוח לבסוף, השתא מיהא לא הוה מין בשר, שאין כאן עדיין שום כלל. ועוד יש לומר: דדם שעל הקשר
אסור מן התורה, דחשיב מין בשר, כיון שהאפרוח נוצר ממנו. דהא דשרי במסכת כריתות (שם) דם ביצים – היינו כשאין דם בקשר אלא במקום אחר, שמאותו דם אין האפרוח נוצר,
ולא חשיב מין בשר. ומצינו הוא פעמים רבות, אפילו לאלתר סמוך ללידת הביצה, ואותו דם אינו בא (ולאו) מחמת נשיכת תרנגול לתרנגולת. ומה שפירש בקונטרס: דם שהוא חוץ
לקשר הכל אסורה – זהו כשישנו בקשר ונתפור עד שהוא חוץ לקשר. אבל כשאין דם כלל על הקשר אלא במקום אחר – מותר, כדפירשית. ואין להקשות לפי זה: בחר הכי, דמפליג
אבהו דרבי אפסוריקי בין חלמון לחלמון – הוה ליה לאפלוגי בחלמון גופיה בין על הקשר לשאין על הקשר, כמו רבי ירמיה דלאו פירכא היא, דהא מפליג בין נמצא על הקשר של
חלמון לנמצא על הקשר של חלמון. ועוד יש לומר: הק' שמעתיא דהבא שרי דם ביצים לגמרי, כי ההיא דכריתות (שם), והכי קאמר: והוא שנמצא על הקשר שלה – או זורק את הדם
ואוכל את השאר. אבל אם אין הדם על הקשר אלא במקום אחר – מותר אפילו הדם, ואין צריך לוורוק, וכן משמע בירושלמי דתלמוד (פ"י ד"ו), דקאמר בתר ההיא שהבאתי לעיל
מביצרי מותרות: מצא בהם דם – קולף הדם. ובירושלמי אינו מוכיח כלל מאבילת שור, אבל הביצים אלא מוריקת דם, משמע דכל החלמון שאומרים אמוראים אחריו – כן – על הדם
עצמו, כדפירש בשמעתין: רבי יוירא סליק למבקרא לרבי חייא בריה דרבי יצחק, אשכחיה דיתבי וקאמר: לא שנו אלא חלמון אבל חלמון מותר. והוא סבר דהוא גמיר מן דאבהתיה.
אתא רבי אבהו בשם רבי יוחנן: בין בחלמון בין בחלמון אסור. תני רבי חלפתא ברבי שאול: חלמון מותר. אמר רבי זעירא: הא דאמר חלמון אסור – בשנמצא במקום וזכרתו של חלמון.
ואפילו חלמון – והוא שנמצא במקום וזכרתו של מוחו שממנו נולד. עד כאן לשון הירושלמי. משמע דאמאי דקתני בברייתא: קולף מקום הדם. קאמר בתר הכי: לא שנא אלא חלמון
אבל חלמון מותר, ומשמע: מותר ואין צריך לקלוף. ובתר הכי מיייתי דרבי יוחנן דאמר: בין חלמון ובין חלמון אסור. ובתר הכי מיייתי ברייתא דרבי חלפתא ברבי שאול דאמר: חלמון
מותר. ודומה בזה שהוא טעות סופר, קיש לגרסי: חלמון אסור וחלמון מותר. ובדם גופיה קאמר הכי, כדפירשית. ועל קאי דרבי זעירא דאמר: הא דאמר חלמון אסור כשנמצא במקום
זכרתו של חלמון, פירוש: זכרתו – קיש ליה. כי גם בחלמון ישנו הקשר, אבל שלק במקום הקשר מותר אפילו הדם. ובא רבי זעירא לסתור מה שאמר בברייתא: חלמון אסור חלמון
מותר, ולומר שגם חלמון שאסור – זהו דוקא במקום וזכרתו. כי (גם) במקום אחר – דם ביצים מותר אפילו בחלמון, ובהאי גונא אפילו בחלמון אסור הדם. וקם ליה רבי זעירא
בשיטתיה דרבי יוחנן דלעיל מנייה, וברייתא דרבי חלפתא ברבי שאול – כשיטתיה דרבי חייא ברבי יצחק.

הַקִּנְיָה, מִנֵּי לְבִיצָה עוֹף מִמָּאָה שֶׁהִיא אֲסוּרָה מִן הַתּוֹרָה, שֶׁנֶּאֱמַר
(ויקרא יא טו) בַּמִּנִּין הָעוֹפוֹת הַטְּמֵאִים 'וְאֵת בֵּית הַחֵצְנָה', וּלְכֹאֲרָה יֵשׁ
לְשֹׂאֵל, וְכִי בֵּית יֵשׁ לָהּ לִיעֲנָה, כְּלוּמָר מֵאֲחֵר הָעוֹפוֹת מְטִילִים
בִּיצִים וְלֹא מוֹלִידִים עוֹבְרִים, אִי אִפְשָׁר לומר בָּהֶם לִשׁוֹן שֶׁל בֵּן וְבַת
כִּפִּי שְׂאוֹמְרִים בְּבִנֵּי אָדָם אִם בּוֹכֵר רֵצָאן, אֱלֹא אִיזוֹ הִיא בֵּית הָיעֵנָה
שֶׁנֶּאֱסָרָה, זוֹ בִּיצָה מְטֵמָּא, שֶׁלֹּכֶן שִׁנְתָּה הַתּוֹרָה וְכַתְּבָהּ 'וְאֵת בֵּית
הָיעֵנָה' וְלֹא 'וְאֵת הָיעֵנָה', לְלַמְּדֵנוּ שֶׁלֹּא רַק הָיעֵנָה עֲצָמָה אֲסוּרָה,
אַלֵּא גַם הַבִּיצָה הַיּוֹצֵאת מִמֶּנָּה אֲסוּרָה.
מִקְשָׁה הַגִּמְרָא: מִהֵּ הֶחֱרַד לְדְרוֹשׁ כֵּן אֶת הַפְּסוּק, וְדִלְמָא הֵיִינוּ
שְׂמִיָּיָהוּ – שְׂמָא זֶהוּ שִׁמְשׁ שֶׁל בְּנֵי מִין זֶה, וְהֵיִינוּ שֶׁבֶת הוּא חֶלֶק
מִשֵּׁם הָעֵצִים שֶׁל הַמִּין. מִתְרַצָּת הַגִּמְרָא: לֹא סִלְקָא דְעֵתָךְ – אֵין
לְהַעֲלוֹת עַל הַדַּעַת לומר כֵּן, דְּכֵתִיב (איכה ד א) 'גַּם תִּנְיִן חֲלָצוֹ שֶׁד'
הַיִּנְיֹק גּוֹרֵינָן בֵּית עֲמִי לֵאמֹר 'כִּינִים בְּמִדְבָּר', וּמוֹכַח שֶׁשֵּׁם הָעֵצִים
הוּא 'יעֵנָה', וְהִיתָה הַתּוֹרָה צְרִיכָה לְכַתּוֹב 'יעֵנָה', וְכַתְּבָהּ 'בֵּית
יעֵנָה' כְּדִי לְלַמֵּד שֶׁיֵּשׁ אִסוּר בִּבִיצָה.
מִקְשָׁה הַגִּמְרָא: וְלֹא – וְכִי לֹא נֶאֱמַר שֶׁבֶת יֵעֵנָה הוּא שֵׁם הַמִּין, וְהָא
כְּתִיב – וְהִרִי כְּתוּב (מלכה א ח) 'עַל זֹאת אֲסַפְּרָה וְאֵלֶּיָּהּ אֵלֶּכָּה
שׁוֹלֵל וְעָרֹם אֶעֱשֶׂה מִסְפֵּד תִּתְּנִים וְאֶבֶל לְבָנוֹת יֵעֵנָה', וְכֵאֵין לֹא יִתְּכֵן
שְׂכוֹנָתָהּ הַפְּסוּק לְבִיצִים, שֶׁהִיא אֵין לָהֶם פֶּה וְקוֹל, וּמוֹכַח שֶׁשֵּׁם
הָעֵצִים שֶׁל מִין זֶה הוּא 'בֵּית יעֵנָה', מִתְרַצָּת הַגִּמְרָא: כּוּוֹנֵת הַנְּבִיא
שְׁהוּא עֲתִיד לַעֲשׂוֹת אֲבֵל, בְּיַעֲנָה זוֹ שְׂמִתָּאֲבֵלָת עַל בְּנֵיהָ, וְהֵיִינוּ עַל
הַבִּיצִים שֶׁלָּהּ, כֹּאשֶׁר הֵם נִשְׁבָּרִים אוֹ מִתְקַלְקְלִים, שְׁהִיא מִתְאֲבֵלָת
עֲלֵיהֶם יוֹתֵר מִשְׂאֵר עוֹפוֹת.
מִקְשָׁה הַגִּמְרָא: וְהָא כְּתִיב בְּנִבְאוֹת יִשְׁעִיָּה עַל בָּבֶל (ישעיה יג כא)
'וְרָבְצוּ שָׁם צִיִּים וְנָלְאוּ בְּתֵיהֶם אֲחִים וְשִׁבְנוּ שָׁם בְּנוֹת יֵעֵנָה
וְשִׁעִירִים יִרְקְדוּ שָׁם', וּמִבּוֹאֵר מִהַפְּסוּק שֶׁהַמִּין קָרוֹי בְּנוֹת יֵעֵנָה.
מִתְרַצָּת הַגִּמְרָא: בִּאֲמַת יִתְּכֵן שֵׁם הַמִּין הוּא 'יעֵנָה', וְכוּוֹנֵת הַכְּתוּב
בְּיַעֲנָה זוֹ שְׂשׁוֹכְנֵת עַם בְּנֵיהָ, כֵּךְ תִּשְׁכּוֹן הָיעֵנָה בְּבָבֶל עִם בְּנֵיהָ.
מִקְשָׁה הַגִּמְרָא: וְהִכְתִּיב (ישעיה מג ב), 'תִּכְבְּדֵנִי חֵית הַשָּׂדֶה תִּנִּים וּבָנוֹת
יעֵנָה כִּי נִתְּנִי בְּמִדְבָּר מִיָּם נְהָרוֹת בִּישְׁמִינָן לְהַשְׁקוֹת עַמִּי בְּחִירִי',
וּפִירוּשׁ הַפְּסוּק כִּי לַעֲתִיד לְבוֹא בּוֹמֵן שִׁיקְבֵּץ הַקִּדּוּשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִן הַגְּלוּת, עֲתִיד לַעֲשׂוֹת לְשִׁבֵּי הַגּוֹלָה דֶּרֶךְ בְּמִדְבָּר,
וְנִהְיֹת בְּמִקְוֹמוֹת הַשּׁוֹמְמִים כְּדִי לְהַשְׁקוֹתָם בְּשׁוֹבָם לְצִיּוֹן, וְאוֹ
בְּעַלֵּי הַחַיִּים שֶׁנִּמְצְאִים שָׁם, וְהֵם חֵית הַשָּׂדֶה תִּנִּים וּבָנוֹת הָיעֵנָה,
יִכְבְּדוּ אֶת הַקִּדּוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, עַל שֶׁנִּתֵּן מִיָּם בְּמִדְבָּר וְנִהְיֹת
בְּמִקְוֹמוֹת הַשּׁוֹמְמִים. וְאִי סִלְקָא דְעֵתָךְ שִׁבְנוֹת יֵעֵנָה הֵיִינוּ בִּיצָה
שֶׁל יֵעֵנָה, יֵשׁ לְתַמּוּדָה, בִּיצָה בֵּית מִימָר שִׁדְרָה הִיא – וְכִי בִיצָה יִכּוֹלָה
לְכַבֵּד אֶת הַקִּדּוּשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּאֲמִירַת שִׁירָה.
מִתְרַצָּת הַגִּמְרָא: אֱלֹא, כְּתִיב 'הָעֵנָה' וְכֵתִיב 'בֵּית הַחֵצְנָה', כְּלוּמָר,
לְפַעְמִים נִקְרָא הַמִּין יֵעֵנָה, וּלְפַעְמִים נִקְרָא הַמִּין בֵּית יֵעֵנָה. וְזֶה
שֶׁהַקְּשִׁית מְדוּעַ דּוֹרְשִׁים מִבֵּית הָיעֵנָה שֶׁהַכּוּוֹנָה לְבִיצָה עוֹפוֹת
טְמֵאִים, וְהִרִי זֶה שֵׁם הַמִּין, יֵשׁ לְתַרְץ, שֶׁאֵינִי הָאֵל דְּפִסְק סְפָרָא לְשִׁתִּי
תְּבוֹת – שׁוֹנֵה הַדִּבֵּר כֵּאֵן, שֶׁהַסּוֹפֵר הַכּוּוֹנָה פְּסוּק זֶה כּוֹתְבוֹ כְּשִׁתִּי
תִּיבוֹת, וְלֹא כְּתִיבָה אַחַת, וּמְדַפְּסִיק לָהּ סְפָרָא

בֹּא לְרִבּוֹת אֲפֻרְחוֹתֵים שֶׁל עוֹפוֹת טְהוֹרִים בּוֹמֵן שֶׁהֵם קִטְנִים מֵאֵד
וְעַדִּין לֹא נִפְתְּחוּ עֵינֵיהֶם, שֶׁגַּם הֵם אֲסוּרִים מִשּׁוּם שֶׁרָץ. וְקִשָּׁה, אִם
הַבְּרִייתָא עוֹסֶקֶת בְּאִפְרוּחַ שִׁבְתוֹךְ הַבִּיצָה, שְׁעַדִּין לֹא נִפְתְּחוּ עֵינֵיו,
אִם כֵּן קִשָּׁה שֶׁהִרִי כָל אִפְרוּחַ שִׁבְתוֹךְ הַבִּיצָה עַדִּין לֹא נִפְתְּחוּ
עֵינֵיו, וְאִפִּילוֹ אִם הוּא שֶׁל מִין טְהוֹר הוּא אֲסוּר מִשּׁוּם שֶׁרָץ, וּמְדוּעַ
הַיּוֹצֵרָה הַבְּרִייתָא לְהַשְׁמִיעֵנוּ שׁוֹ בִיצָה הַשֶּׁרֶץ.
מִתְרַצָּת הַגִּמְרָא: הָאִיסוּר לֹאכּוֹל אִפְרוּחַ שֶׁלֹּא נִפְתְּחוּ עֵינֵיו הוּא רַק
מְדַרְבָּנָן, וְקָרָא – וְהַפְּסוּק שֶׁהַבְּרִייתָא מְבִיאָה הוּא אִסְמִכְתָּא בְּעֵלְמָא.
וְלֹכֶן הַיּוֹצֵרָה הַבְּרִייתָא לְהַשְׁמִיעֵנוּ אֶת סִימְנֵי בִיצָת הַשֶּׁרֶץ, שְׁהִיא
אֲסוּרָה מִן הַתּוֹרָה.
הַגִּמְרָא דְנָה בְּדִינֵי אִיסוּרֵי אֲכִילָה הַנוֹגְעִים לְבִיצִים: תָּנוּ רַבָּנָן
בְּבְרִייתָא, גִּיעוּלֵי בִיצִים – בִּיצִים טְמֵאוֹת שֶׁנִּתְבַּשְׁלוּ עִם בִּיצִים
טְהוֹרוֹת, הַטְּהוֹרוֹת מוֹתְרוֹת בְּאֲכִילָה, מִשּׁוּם שֶׁהִטְעַם הַיּוֹצֵא
מִהַבִּיצִים הַטְּמֵאוֹת נִידוֹן כְּמִים בְּלִבָּה, וְאֵין בְּכוּחוֹ לִתֵּן טַעַם
לְבִיצִים הָאֲחֵרוֹת שֶׁהִתְבַּשְׁלוּ בְּאוֹתָהּ קְדִירָה וְלֹאסְרוֹן.
דִּין נוֹסֶף: בִּיצִים מוֹתְרוֹת – בִּיצִים שֶׁנִּתְעַבְּרָה בָּהֶם הַתְּרַנְּגוּלָת שֶׁלֹּא
עַל יְדֵי זָכַר, וְאֵין אִפְרוּחַ יוֹצֵא מִן לַעֲלוֹם, נִפְשָׁ יָפָה תֹּאכְלָם – אָדָם
שֶׁאֵינוֹ אִיסְטֵנְסִים וּמִפּוֹנֵק יֹאכֵל אוֹתָם, מֵאֲחֵר וְאֵין בְּכֹךְ אִיסוּר מִצַּד
הַהֶלֶכָה, אֲלֵא שֶׁהֵם מֵאוֹסִים.
הַבְּרִייתָא מְבֹאֶרֶת אֶת דִּין בִּיצִים שֶׁנּוֹצְרוּ עַל יְדֵי זָכַר וְנִמְצָא בָּהֶם
דָּם: בִּיצָה שֶׁל תְּרַנְּגוּלָת שֶׁנִּתְעַבְּרָה מִזְכַּר שֶׁנִּמְצָא עָלֶיהָ קוֹרֵשׁ
[גְּרִירָה] דָּם, וּזְרֵק אֶת הָדָם, וְאִכּוֹל אֶת הַשָּׂרָר.
אִמְרֵי רַבִּי יְרֵמְיָה, דִּין זֶה, שֶׁאֵין הָדָם שֶׁבִּיצָה אֲסוּר אֶת כּוֹלָה, וְהוּא
– וְכַתְּבָא 'שֶׁנִּמְצָא הָדָם עַל קֶשֶׁר שָׁלָה', וְהֵיִינוּ שֶׁנִּמְצָא בְּחִלְבוֹן,
בְּרֹאשׁ הַחֶלֶק הָרַחֵב שֶׁל הַבִּיצָה, שֶׁשֵּׁם נִמְצָא הוֹרֵעַ שֶׁל הַתְּרַנְּגוּל
וּמִשֵּׁם מִתְחִלָּה יֵצִית הָאִפְרוּחַ, וְכִיּוֹן שֶׁהֵדָם עַדִּין שֵׁם וְלֹא נִתְפּוֹר
בְּשֹׂאֵר הַבִּיצָה, מוֹתֵר לֹאכּוֹל אֶת שֹׂאֵר הַבִּיצָה. אֲבֵל כֹּאשֶׁר נִמְצָא
הָדָם עַל הַחֲלָמוֹן, הִרִי זֶה סִימָן שֶׁהִתְפַּשֵּׁט הָדָם בְּכָל הַבִּיצָה,
וְנִאֲסָרָה כּוֹלָה.
תָּנוּ – שֶׁנֶּה בְּרִייתָא זוֹ דּוֹסְתָא אֲבוּת דְּרַבִּי אֲפִמֹרִיקִי, לֹא שֶׁנּוּ
שְׁמוֹתֵר לֹאכּוֹל אֶת שֹׂאֵר הַבִּיצָה שֶׁנִּמְצָא בָּהּ דָּם, אֱלֹא בְּאוֹפֵן
שֶׁנִּמְצָא הָדָם עַל הַקֶּשֶׁר שֶׁל הַחֲלָבוֹן שָׁלָה, אֲבֵל נִמְצָא הָדָם עַל
הַחֲלָמוֹן שָׁלָה, לֹא רַק הָדָם אֲסוּר אֲלֵא אִפִּילוֹ שֹׂאֵר הַבִּיצָה אֲסוּרָה.
מִבְּרִית הַגִּמְרָא: מֵאִי טַעַמָּא – מִהֵ הִטְעַם שֶׁאֵם נִמְצָא הָדָם עַל
הַחֲלָמוֹן כָּל הַבִּיצָה אֲסוּרָה, דְּשָׂרָא תְּכֵלָא בְּכוּלָּהּ – מִשּׁוּם שֶׁנִּתְפַּשֵּׁט
הַקֶּלֶקוֹל בְּכָל הַבִּיצָה, כְּלוּמָר הָדָם כִּבְר הַתְּפַשֵּׁט בְּכָל הַבִּיצָה.
אִמְרֵי לִיָּה רַב גְּבִיָּה מִהַמְּקוֹם הַקְּרוֹי בִּי בְּתִיל לָרֵב אֲשִׁי, אִיפְקָא תָּנִי
תַּנְּסָא קְמִיָּה דְּאֲבִי – אַחַד הַחֲכָמִים [שְׁהִיה רִגִּיל לִשְׁנוֹת בְּרִייתוֹת]
שֶׁנֶּה בְּרִייתָא זוֹ לְפָנֵי אֲבִי לְהִפְךָ, לֹא שֶׁנּוּ שְׁמוֹתֵר לֹאכּוֹל אֶת שֹׂאֵר
הַבִּיצָה, אֲלֵא כִשְׁנִמְצָא הָדָם עַל הַחֲלָמוֹן, אֲבֵל כִּשְׁנִמְצָא הָדָם עַל
הַחֲלָבוֹן כָּל הַבִּיצָה אֲסוּרָה, וְאֲבִי הוּא תְּרַצָּה נִיְהִלִּיהָ הָכִי – וְאֲבִי
הוּא זֶה שֶׁתִּיקֵן אֶת הַתַּנָּא שֶׁהִגִּירָסָה הַנְּכּוֹנָה הִיא כֵּךְ, לֹא שֶׁנּוּ
שֶׁשֹּׂאֵר הַבִּיצָה מוֹתֵרֶת אֲלֵא כִשְׁנִמְצָא הָדָם עַל הַחֲלָבוֹן, אֲבֵל
כִּשְׁנִמְצָא דָם עַל הַחֲלָמוֹן כָּל הַבִּיצָה אֲסוּרָה.
הַגִּמְרָא דְנָה בְּמִקּוֹר הַדִּין שֶׁבִיצָה שֶׁל עוֹף טְמֵא אֲסוּר בְּאֲכִילָה: אִמְרֵי

עַל־יְדֵי שֶׁהָאָדָם עוֹשֶׂה לְמַטָּה צִדְקָה וְחֹסֶד שְׁנוֹתָן לַעֲנִי דְלִית לֵיהּ מִגְרָמִיָּה כְּלוּם . . "יֵשׁ לומר עַל־יְדֵי שְׁעוֹשָׁה גְּמִילוּת חֲסִדִּים יוֹתֵר מִכִּפִּי
כוּחוֹ וְיִכּוֹלְתוֹ מִמְשִׁיךְ מִלְּמַעְלָה גַּם כֵּן אֶתְעוֹרֶתָא דְלַעֲיָלָא שְׁלַמְעֵלָה מְכִידִי שֶׁאֶתְעוֹרֶתָא דְלַתְתָּא מִגְעַת".

מִמֵּאֲמַר שֶׁבֶת פִּרְשֵׁת מִשְׁפָּטִים, ה'תשכ"ז

שנינו במשנה: וּבְנֵי־כֹהֵן כָּל שִׁשָּׁה לֹא בִּי אַרְבַּע רְגִלִּים וְאַרְבַּע כַּנְפִּים
וּקְרָצִילִים וְכַנְפֵּי חוּפִין אֶת רֹבּוֹ. מִבְּרֵית הַגְּמָרָא: מָאִי 'זִיבֹי' – מֵה
כוֹונֶת הַמִּשְׁנָה בְּכָךְ שֶׁכִּנְפֵי הַחֲגֹב הִטְהָר מִכִּסִּים אֶת רֹבּוֹ, הֵאָם אֵת
רֹב אֹרֶךְ גּוֹפּוֹ, אוֹ אֵת רֹב הִיקְפוֹ שֶׁל הַחֲגֹב. בִּירוּחֵבּוֹ. מִבְּאֵרֶת
הַגְּמָרָא: אִמֶּר רַב יְהוּדָה, אִמֶּר רַב, צָרִיךְ שִׁיהִי כַּנְפֵי מִכְסוֹת אֵת
רֹב אֲרָכּוֹ. וְאִמֶּר לֵה – וְיֵשׁ אֹמְרִים שֶׁצָּרִיךְ שִׁיכְסוּ אֶת רֹב הַקְּיָפוֹ.
אִמֶּר רַב פִּיפֶּא, הִלְכָּךְ – מֵאַחַר וְנִחְלָקוּ מִדֵּה הָרֹב שֶׁצָּרִיךְ, לִכְן כִּדִּי
לְהַכְשִׁיר חֲגֹב בְּעֵינֵי – צָרִיכִים אֲנִי גַם שֶׁהַכְּנָפִים יִכְסּוּ אֶת רֹב אֲרָכּוֹ,
וְכַעֲיֵן שִׁיכְסּוּ אֶת רֹב הַקְּיָפוֹ.
נֹאמַר בְּתוֹרָה (וַיִּקְרָא יֵא כֹא–כֹב) 'אֶךְ אֵת זֶה תֹּאכְלוּ מִכָּל שֶׁרָץ הָעוֹף
הַחֹלֵץ עַל אֲרֶבֶע אֲשֶׁר לֹא כָרְעִים מִמֶּעַל לָרְגְלָיו לְנֹתֵר בְּהֵן עַל
הָאָרֶץ.' וְכַרְעִים' הֵם הַמְּכֻנִּים בִּלְשׁוֹן הַמִּשְׁנָה 'קְרָצִילִים', וְהֵם
רְגִלִּים אֲרוּכּוֹת שֶׁבָּהֶם הַחֲגֹב קוֹפֵץ.
הַגְּמָרָא מְבִיאָה בְּרִייתָא בְּדִין כַּרְעִים: תָּנוּ רַבֵּנּוּ בְּבִרְייתָא, חֲגֹב שֶׁאֵין
לּוֹ עֶבְשִׁי כַּרְעִים, וְעֹתִיד לִגְדֹל כַּרְעִים לְאַחַר זֶמֶן, בְּגִזֹּן תִּזְחַל, שֶׁהוּא
מִין חֲגֹב, מוֹתֵר. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בְּרַבִּי יוֹסִי אֹמֵר, דִּין זֶה נִלְמַד מִמָּה
שֶׁנִּכְתַּב בְּתוֹרָה (וַיִּקְרָא יֵא כֹא) 'אֶךְ אֵת זֶה תֹּאכְלוּ מִכָּל שֶׁרָץ הָעוֹף
הַחֹלֵץ עַל אֲרֶבֶע אֲשֶׁר לֹא כָרְעִים מִמֶּעַל לָרְגְלָיו לְנֹתֵר בְּהֵן עַל
הָאָרֶץ', וְהִטְעַם שֶׁהַכְּתִיב שֶׁל הַפְּסוּקִים הוּא 'אֲשֶׁר לֹא כַרְעִים', אֶךְ עַל
פִּי שֶׁהַקְּרִי הוּא 'אֲשֶׁר לֹא כַרְעִים', לְדַרְשׁ שֶׁאֵף עַל פִּי שֶׁאֵין לּוֹ
עֶבְשִׁי כַּרְעִים, וְעֹתִיד לִגְדֹל כַּרְעִים לְאַחַר זֶמֶן בְּכָל זֹאת הַחֲגֹב מוֹתֵר
בְּאִכְלָה.
מִבְּרֵית הַגְּמָרָא: מָאִי – מִדֵּה אוֹתוֹ מִין הַקְּרִי וְחַל, שֶׁהִתִּירָה אוֹתוֹ
הַבְּרִיתָא. מִבְּאֵרֶת הַגְּמָרָא: אִמֶּר אֲבִי, הוּא הַמִּין הַקְּרִי אֲסֻקְרָא,
שֶׁאֵין לוֹ כַּרְעִים בְּקִטְנוֹתוֹ, וְגִדְלִים לְאַחַר זֶמֶן.
הַגְּמָרָא מְבִיאָה בְּרִייתָא הַמְּבֵאֶרֶת אֶת הַפְּסוּקִים הַעוֹסְקִים בַּעֲנִין
הַחֲגֹבִים: תָּנוּ רַבֵּנּוּ, נֹאמַר בְּתוֹרָה (וַיִּקְרָא יֵא כֹב) 'אֵת אֵלֶּה הֵם הַתֹּאכְלוּ,
אֵת הָאֲרָכָה וְגו' לְמִינוֹ וְאֵת הַסֵּלֶעַם לְמִינֵהוּ וְאֵת הַחֲרָגֵל לְמִינֵהוּ
וְאֵת הַחֲגֹב לְמִינֵהוּ'. וּמִפְּרֹשֶׁת הַבְּרִיתָא: 'אֲרָכָה' זֶה הַמִּין הַקְּרִי
גֹּבֵא. 'סֵלֶעַם' זֶה רֶשֶׁן. 'חֲרָגֵל' זֶה נִיפּוֹל. 'הַחֲגֹב' זֶה נִדְרָאן.
מִבְּרֵית הַבְּרִיתָא: מָה תִּלְמֹד לֹמַר – מֵה מִלְּמַדְנוּ הַכְּתוּב מִמָּה
שֶׁנֹּאמַר 'אֵת הָאֲרָכָה לְמִינוֹ', וְאֵת הַסֵּלֶעַם לְמִינֵהוּ, וְאֵת הַחֲרָגֵל
לְמִינֵהוּ, וְאֵת הַחֲגֹב לְמִינֵהוּ, אֲרַבֶּע פְּעָמִים. מִשִּׁיבָה הַבְּרִיתָא: לִשׁוֹן
זֶה נִכְתַּב כִּדִּי לְהִבְיָא – לְרִבּוֹת עוֹד אַרְבַּעַת חֲגֹבִים שִׁישׁ לָהֶם אֵת
אַרְבַּעַת סִימְנֵי הַטְּהָרָה הָאֲמֹרִים בְּמִשְׁנָה, וְהֵם טְהוּרִים, וְהֵם
צִיפּוֹרֵת כְּרָמִים, שֶׁהוּא דוֹמָה לְאַרְבָּה, שֶׁשִּׁנִּיהֶם אֵין רֹאשׁם מְרוֹט
מִשְׁעָרוֹת. וְיוֹחֲנָן יְרוּשָׁלַיִת, שֶׁהוּא מִמִּין הַסֵּלֶעַם, שֶׁרֹאשׁ שִׁנִּיהֶם
מְרוֹט מִשְׁעָרוֹת. וְהַעֲרִיצִיבָא, שֶׁהוּא מִמִּין חֲרָגוֹל, שֶׁלִּשְׁנֵיהֶם יֵשׁ זָנָב.
וְהַתְּקַנְיָת, הוּא מִין חֲגֹב, וְשׁוֹנָה בְּמִרְאֵהוּ מִהַחֲגֹבִים הָאֲחֵרִים
שֶׁנִּמְנָו כָּאן.
הַגְּמָרָא מְבִיאָה בְּרִייתָא הַדּוֹרֶשֶׁת אֶת הַפְּסוּקִים בְּאֹפֶן שׁוֹנֵה: דְּבִי רַבִּי
יִשְׁמַעֵאל תָּנָא – בְּבֵית מִדְרָשׁוֹ שֶׁל רַבִּי יִשְׁמַעֵאל שֶׁנּוּ כָךְ, פְּסוּקִים זֶה
נֹאמַר בְּדֶרֶךְ כָּל וּפְרַט וְכָלל, וְזֶה שֶׁנֹּאמַר 'לְמִינֵהוּ' אַרְבַּע פְּעָמִים
הִרִי אֵלֶּי כָּללִי כָּללֹת – כָּללִים הַבָּאִים לְאַחַר כָּללִים אֲחֵרִים, שֶׁאֵין
בָּהֶם צוּרָךְ לְדַרְשָׁה שֶׁל כָּלל וּפְרַט וְכָלל, אֲלֵא בָּאוּ לְרִבּוֹת דְּבָרִים
אֲחֵרִים, וְזֶה שֶׁנִּמְנָו אַרְבַּעַת הַמִּינִים הַלָּלוּ, אֵלֶּי פְּרָטִי פְּרָטוֹת –
פְּרָטִים הַבָּאִים לְאַחַר פְּרָטִים אֲחֵרִים, שֶׁאֵף הֵם אֵינֶם נִצְרָכִים
לְדַרְשָׁה שֶׁל כָּלל וּפְרַט וְכָלל, וְאֵף הֵם בָּאוּ לְדַרְשָׁה אַחֶרֶת, כִּפִּי
שֶׁמִּפְּרֹשֶׁת הַגְּמָרָא הִלְכָּךְ.
מִפְּרֹשֶׁת הַבְּרִיתָא כִּיכַד דּוֹרְשִׁים כָּאן כָּלל וּפְרַט וְכָלל: בְּתַחֲלִילָה
כְּתַבָּה הַתּוֹרָה 'אֲשֶׁר לֹא כָרְעִים', וְהִינֵנו כָּלל, שֶׁהִתּוֹרָה מְרַבָּה אֵת
כָּל מִינֵי הַחֲגֹבִים שִׁישׁ לָהֶם כַּרְעִים. וְאַחַר כָּךְ נֹאמַר 'אֵת הָאֲרָכָה',
וְהִינֵנו פְּרַט, וְזֶה הַמִּין הַקְּרִי גֹּבֵא. וְשׁוֹב כְּתַבָּה הַתּוֹרָה 'לְמִינוֹ',
לְהִבְיָא

בְּתַרְתִּי תִּיבּוֹת, שִׁמְעַ מִינָה תְּרִי שְׁמוֹת נִינְהוּ – שֶׁהֵם שְׁנֵי שְׁמוֹת,
כְּלוֹמַר, מוֹכַח מִכָּאן שֶׁאֵין כּוֹונֶת הַתּוֹרָה לְכַתּוּב כָּאן אֵת שֵׁם הָעֵצִם
כִּיבֵת יַעֲנָה, אֲלֵא 'יַעֲנָה' בְּלִבָּד, וְהִתּוֹסַפֶּת שֶׁל 'בֵּת' בָּאָה לְלַמֵּד
שֶׁאֵף בִּיצֵתָה אֲסוּרָה.
מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: אֵלֵא מַעֲתָה – לִפִּי דְּבָרִיךְ, שֶׁכֹּאשֶׁר הַתּוֹרָה מַחֲלֶקֶת
שֵׁם אֶחָד לְשֵׁנֵי תִיבּוֹת, כּוֹונֶתָה שֶׁהֵם שְׁנֵי עֵינִים נִפְרָדִים, יֵשׁ
לְהַקְשׁוֹת מִמָּה שֶׁנֹּאמַר בְּתוֹרָה (בְּרַאשִׁית יד) 'שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה שָׁנָה
עָבְדוּ אֶת פְּדֹר לְעֹמֶר וְשֵׁשׁ עֶשְׂרֵה שָׁנָה מִקְדֹּר, דְּפִסֵּק לָהּ סִפְרָא
בְּתָרִי – שֶׁהִסּוּפֵר כּוֹתֵב 'פְּדֹר לְעֹמֶר' בְּשֵׁנֵי תִיבּוֹת, הִכִּי נִמִּי בְּתַרְתִּי
שְׁמִי נִינְהוּ – הֵאָם גַּם כָּאן נֹאמַר שֶׁהֵם שְׁנֵי שְׁמוֹת, וְאִי אֲפֻשֶׁר לֹמַר
כֵּן, שֶׁהִי זֶה שְׁמוֹ שֶׁל אֶדָם אֶחָד שִׁהִי מֶלֶךְ עֵילָם.
מִתַּרְצַת הַגְּמָרָא: אִמֶּר – אֲמַרוּ בְּנֵי הִישִׁיבָה, הֵתָם, לְגַבִּי כִּדְרַלְעֵמֶר,
בְּשֵׁנֵי תִיבּוֹת פִּסִּיק לָהּ – אֲמַנָם כּוֹתְבִים זֹאת כְּשֵׁנֵי תִיבּוֹת, אֶךְ
בְּשֵׁנֵי שְׁמֵינִי לֹא פִסִּיק לָהּ – אֵין כּוֹתְבִים 'כִּדְר' בְּסוֹף שׁוֹרָה וְלַעֲמֹר'
בְּתַחֲלִיל הַשׁוֹרָה שֶׁאֲחֵרֶיהָ, אֶכָּל הָכָא, לְגַבִּי בֵּת הִיעֲנָה, אֲפִילוּ בְּשֵׁנֵי
שְׁמֵינִי נִמִּי פִסִּיק לָהּ, וְאֲפֻשֶׁר לְכּוֹתְבָם בְּשֵׁנֵי שׁוֹרוֹת, וְזוֹ רֵאִיָּה
שֶׁ'בֵּת' אֵינָה חֶלֶק מִשֵּׁם הָעֵצִם, אֲלֵא מִלְּמַדָּת עַל הַבִּיצָה שֶׁל
הִיעֲנָה, שֶׁאֵף הִיא אֲסוּרָה.
שְׁנִינוּ בְּמִשְׁנָה: אֶכָּל אֲמִירוֹ חֲכָמִים, כָּל עוֹף [וְכוֹף] הַדּוֹרֵס טִמָּא, כָּל
שִׁישׁ לֹא אֲצַבֵּעַ יִתִּירָה וּפֶסֶק וּקְרוֹקְבָנוּ נִקְלָף טְהוֹר.
הַגְּמָרָא מְבִיאָה בְּרִייתָא הַמוֹנָה סִימְנִים שׁוֹנִים לְהַכִּיר עוֹפּוֹת
טְהוּרִים: תָּנִיָא בְּבִרְייתָא, רַבֵּן גַּמְלִיאֵל אֹמֵר, כָּל עוֹף שְׁדוּרִים וְאוֹכֵל
בְּיָדוֹ – הִרִי זֶה סִימֵן מוֹבָדֵק שֶׁהוּא עוֹף טִמָּא. וְאֵם הָעוֹף אֵינָה דּוֹרֵס,
וּמִלְּבַד זֹאת יֵשׁ לוֹ סִימְנֵי טְהוֹרָה, שִׁישׁ לֹא אֲצַבֵּעַ תִּתִּירָה, וְיֵשׁ לוֹ זִפְקָה
וְקִרְבָּנָה נִקְלָה, בְּיָדוֹ שֶׁהוּא עוֹף טְהוֹר. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בְּרַבִּי צְדוֹק
אֹמֵר, יֵשׁ סִימֵן לְהַכִּיר אֵיזֶה עוֹף דּוֹרֵס, מוֹתֵחִין לוֹ בְּאוֹרֵי חוּט שֶׁל
מִשְׁתָּחָה – חֲבַל דֵּק, וּמַעֲמִידִים אֵת הָעוֹף עַל הַחוּט, אִם הָעוֹף חוֹלֵק
אֵת רְגְלָיו – אֵת הָאֲצַבָּעוֹת שֶׁבִּרְגְלָיו לְשֵׁנֵי צִדֵּי הַחוּט, וּמִנִּיחַ שְׁתֵּים
לְבָאן וְשְׁתֵּים לְבָאן, זֶה רֵאִיָּה שֶׁהָעוֹף דּוֹרֵס, וְטִמָּא, אֶךְ אִם הוּא מִנִּיחַ
שְׁלֹשׁ אֲצַבָּעוֹת לְבָאן, וְאֲצַבֵּעַ אֶחָד לְבָאן – בִּצַּד הַשֵּׁנִי שֶׁל הַחוּט,
טְהוֹר – יִתְכַן שֶׁהוּא טְהוֹר, וְיֵשׁ לְבָדוֹק בֹּן אֵת שֶׁאֵר הַסִּימְנִים. רַבִּי
שְׁמַעוֹן בֶּן אֱלִיעֶזֶר אֹמֵר, יֵשׁ עוֹד סִימֵן לְהַכִּיר אִם הָעוֹף טִמָּא, כָּל עוֹף
הַקּוֹלֵף מִן הָאֵוִיר – שֶׁאֵם זֹרֵקִים לוֹ מֵאֲכָל, הוּא קוֹלְטוֹ בְּפִיו בְּעוֹדוֹ
בְּאוֹרֵי, טִמָּא.
לִפְנֵי שִׁיבּוֹא הַמִּשְׁךְ דְּבָרֵי הַבְּרִיתָא, מִפְּסִיקָה הַגְּמָרָא וּמִקְשָׁה: וְהִרִי
הָעוֹף הַקְּרִי צִיפּוֹרֵתָא, שֶׁמִּקְוֵב לְבִידְנוּ שֶׁהוּא עוֹף טְהוֹר, נִמִּי מִקְלָט
קְלָטָה – הִרִי כֵן קוֹלְטָת אֵת מֵאֲכָלָה מִן הָאֵוִיר. מִתַּרְצַת הַגְּמָרָא: אִמֶּר
אֲבִי, קוֹלֵט וְאוֹכֵל כְּאִמֶּרֶן – סִימֵן הַטִּמָּאָה הוּא רַק בְּעוֹף הַקּוֹלֵט
אֵת הַמֵּאֲכָל בְּאוֹרֵי, וְאוֹכֵל מִיֵּד, וְאֵילוּ הַצִּיפּוֹרֵת רַק תּוֹפְסוֹ בְּאוֹרֵי,
אֶךְ מִנִּיחוֹ תַחֲלִילָה עַל הָאָרֶץ, וְאַחַר כָּךְ אוֹכֵל, וְאֵין זֶה סִימֵן טוֹמָא.
מְבִיאָה הַגְּמָרָא אֵת הַמִּשְׁךְ דְּבָרֵי הַבְּרִיתָא: אֲחֵרִים אֹמְרִים, יֵשׁ
סִימֵן נוֹסֵף לְבָדוֹק אִם הָעוֹף טִמָּא אוֹ טְהוֹר, שֶׁכֵּן – עוֹף הַשּׁוֹכֵן עִם
עוֹפּוֹת טִמָּאִים, הִרִי זֶה סִימֵן שֶׁהוּא טִמָּא, וְאֵילוּ עוֹף הַשּׁוֹכֵן עִם
עוֹפּוֹת טְהוּרִים, הִרִי זֶה סִימֵן שֶׁהוּא טְהוֹר.
שׁוֹאֲלָת הַגְּמָרָא: כְּמָאן – כִּיִּזְהָה תֵּנָא נֹאמְרוּ דְּבָרֵי 'אֲחֵרִים', הִרִי
לְכַאֲוֹרָה זֶהוּ דּוֹקָא בְּדְּבָרֵי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר, דְּתִנִּיָא בְּבִרְייתָא, רַבִּי
אֱלִיעֶזֶר אֹמֵר, לֹא לְחֵנֶם הִלָּךְ הַדּוֹרֵר לְשִׁכּוֹן אֲצֵל הָעוֹרֵב, אֵלֵא מִפְּנֵי
שֶׁהוּא מִינוֹ שֶׁל הָעוֹרֵב. וְשֶׁלֹּא כְּדִבְרֵי חֲכָמִים שֶׁאֲמָרוּ שֶׁאֵין זֶה רֵאִיָּה
שֶׁהַדּוֹרֵר טִמָּא. מִשִּׁיבָה הַגְּמָרָא: אֲפִילוּ תִּימָא – אִם תִּרְצָה תוֹכַל
אֲפִילוּ לֹמַר שֶׁאֲחֵרִים סוֹבְרִים כְּרַבָּנָן, מִשּׁוֹם שֶׁמָּה שֶׁאֲמָרוּ אֲחֵרִים
שֶׁהִשּׁוּכִין עִם הַטִּמָּאִים טִמָּא, שֶׁכֵּן וְנִדְבָהָ קְאָמְרִין – כּוֹונֶתָם שֶׁאֵם
הָעוֹף גַּם שׁוֹכֵן עִם הַטִּמָּאִים גַּם דּוֹמָה לָהֶם בְּמִרְאֵהוּ, הִרִי זֶה רֵאִיָּה
שֶׁהֵם מִין אֶחָד, וְזֶה מוֹדִים גַּם חֲכָמִים לְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר. וּמַחֲלֹקֶת
חֲכָמִים וְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר הִיא בְּעוֹף הַשּׁוֹכֵן עִם הַטִּמָּא וְאֵינוֹ דּוֹמָה לוֹ,
וְזֶהוּ אֶף אֲחֵרִים לֹא אֲמָרוּ שֶׁזֶה סִימֵן טוֹמָא.

חולין. פרק שלישי – אלו טרפות דף סה עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" רלא רש"י תוספות

בתרתי – בשתי תיבות. בשני שיפין – "בת" מכאן ו"יענה" מכאן. הכי גרסינן: יש לו אצבע יתירה וזקק וקורבנו נקלה בידוע שהוא טהור – ואירשא סמך, דתנא ליה: כל עוף הדורס טמא. ואם אינו דורס ויש לו עוד שלשה סימנים, דהוה להו ארבעה – בידוע שהוא טהור. את רגליו – אצבעותיו. הקולט מן האויר – שכשוורקין לו מאכל, קולטו לתוך פיו

ומקבלו מן האויר. ציפורתא – מכריזין היו שהיא טהורה וזה שמח. קולט ואוכל – שאינו מניחו לארץ עד שלא יבלענו. שכן – כמו: שוכן. ונדמה – דומה להם במראיתו. הלבך – הואיל ואמרין הכי, בעיני תרוייהו. חל – מין חגב בלשון ארמי. איסקרא – ואין לו קרצולים בטנותו, וגדלים לאחר זמן. אשר לא כרעים – כתיב, "ואשר לו" קרי. רשון ניפול גדיאן ויוחנא וירושלמי – כך שמם. צפורת כרמים – מין ארבה דאין לו גבחת. וכן לארבה כדלקמן. ויוחנא – מין סלעם דיש לו גבחת. ערצוביא – מין חרגול דיש לו זנב. ולשנים הראשונים אין זנב. הרובנית – מין חגב, ואינו דומה לאלו במראה. דבי רבי ישמעאל תנא – הך "למניה" לאו פרטי נינהו כדאמרת, דלא מרבי אלא מינא דכל חד. אלא כללי נינהו, ויש כאן כללי כללות ופרטי פרטות, כלומר, כללות הבאין אחר כללות שלא לצורך, ואתו לדרשה, ופרטין הבאין שלא לצורך אחר פרטות, ולדרשה באו על כרחך. ולקמן מפרש להו ואויל, דסלעם חובג הן הפרטות שלא הוצרכו, ו"למניה" הכתובין עמדם הם הכללות שלא הוצרכו. ציפורת

רבי יוסי ואמר ושמו חגב – ואמר היה הרב רבינו יצחק רבי מאיר, דרבי יוסי מפרש מילתא דתנא קמא, ולא פליג. כדמובח בגמרא, דתנא דבי רבי ישמעאל דדריש כלל ופרט וכלל, ומרבה בעין הפרט כל דאית ליה ארבעה סימנים, ודריש "חגב" לשמו חגב. ותנא דבי רב לא דריש "חגב" לשמו חגב, אלא קאמר: "חגב" – זה גדיאן, ולא מרבה מידי מבעין הפרט. ובעי חמשה סימנים: הך ארבע, ואין ראשו ארוך, ופסיל ראשו ארוך. ותנא דמתניתין, דקתני ארבעה סימנים, ולא קתני אין ראשו ארוך – שמע מינה דסבר כתנא דבי רבי ישמעאל דמכשיר אפילו ראשו ארוך. ואם תאמרו: למה לי דכתב רחמנא "חגב" לשמו חגב? תיפוק לי מבעין הפרט. כמו הך ארבעה סימנים? ויש לומר: לפי שאין סימן זה דשמו חגב חשוב כשאר סימנים, ולא הוה מעצמיה ליה. כי היכי דלא בעינן אין ראשו ארוך, ומרבינן אף על פי דראשו ארוך. ומחזיא טעמא נמי איצטריך לאשמועינן בקרא כרעים בהדיא. אי נמי, כרעים איצטריך לכודרשין בגמרא: אין לו עכשיו ועתיד לגדל אחר זמן. אי נמי, לכלל ופרט, כדאמר בגמרא: "אשר לו כרעים" – כלל. אבל אין לפרש שיש באחד ממיני ארבה או ממיני סלעם וחרגול שאין שמו חגב ואין להם כרעים, ואי לאו דכתבינן קרא בהדיא הוה מכשירין להו, דבכלל ארבה וסלעם וחרגול נינהו. דאם כן, כי קאמר בגמרא דתנא דבי רבי ישמעאל ותנא דבי רב איכא בנייהו ראשו ארוך – לימא דאיכא בנייהו דאין שמו חגב, דלתנא דבי רבי שרי ולתנא דבי רבי ישמעאל אסור. וכן מוכרעים קשה, דקאמר בגמרא: "אשר לו כרעים" – כלל, "ארבה סלעם וחרגול" – פרט. דאדרבה, הני פרטי מרבה יותר מן הכלל, דכללא ממעט כל ארבה סלעם וחרגול שאין להם כרעים, ופרטי מרבה. וכי האי גוונא לא אשכחן דעבדי ללל ופרט.

בתרתי תיבות, ששע מניה: תרי שמות נינהו. – אלא מעתה, "את פדר לעמר", דפסק להו ספרא בתרי, הכי נמי דתרתני שמי נינהו? אמרי: התם – בשתי תיבות פסיק להו, בשני שיפין לא פסיק להו, אבל הקא – אפילו בשני שיפין נמי פסיק להו. "אבל אמרו חכמים כל עוף", תנאי, רבן גמליאל אומר: דורס ואוכל – בידוע שהוא טמא, יש לו אצבע יתירה וזקק וקורבנו נקלה – בידוע שהוא טהור. רבי אלעזר ברבי צדוק אומר: מותרין לו חוט של משיחה, אם חולק את רגליו שתים לבאן ושתיים לבאן – טמא, שלש לבאן ואחת לבאן – טהור. רבי שמעון בן אלעזר אומר: כל עוף הקולט מן האויר – טמא. – ציפורתא נמי מקלט קלטה! אמר אביי: קולט ואוכל קאמרי. אחרים אומרים: שכן עם טמאים – טמא, עם טהורים – טהור. פמאן – פרבי אלעזר; דתנאי, רבי אלעזר אומר: לא לתחם הלך זדור אצל עזר, אלא מפני שהוא מינו? – אפילו תימא רבנן, שכן ונדמה קאמרין, "ובחגיבים כל שיש לו" כו'. מאי רוב? אמר רב יהודה אמר רב: רוב ארפו, ואמרי לה: רוב תקיפו. אמר רב פפא: הלכך, בעינן רוב ארפו, ובעינן רוב תקיפו. תנו רבנן: אין לו עכשיו ועתיד לגדל לאחר זמן, מותר. רבי אלעזר ברבי יוסי אומר: "אשר לא כרעים" – אף על פי שאין לו עכשיו ועתיד לגדל לאחר זמן. מאי "וחל"? אמר אביי: אסקרין. תנו רבנן: "את אלה מהם תאכלו את הארבה" וגו', "ארבה" – זה גזבא, "סלעם" – זה רשון, "חרגול" – זה ניפול, "חגב" – זה גדיאן; מה תלמוד לומר "למינהו" "למינהו" ארבע פעמים? להביא ציפורת כרמים, ויוחנא וירושלמי, והערצוביא, והרובנית. דבי רבי ישמעאל תנא: אלו כללי כללות ואילו פרטי פרטות, "ארבה" – זה גזבא, "למינהו" – להביא

ציפורת

דריש: אף על פי שאין לו עכשיו והיתה לו קודם לכן, בפרק קמא דמגילה (ג.ב). ולא מצי למימר: שאין לו כלל קאמר, דבערי חומה משתעב קרא. וכן "אשר לא יעדה חומה" ומתורגמין: דקימי ליה, פירוש: שהיה לו לקיימה וליעדה, דמצות יעידה קודמת. ומחזיא קרא דרשין ליה בפרק קמא דבכורות (ג.א) דמצות יעידה קודמת למצות פרייה, שנאמר "אשר לא יעדה והפדה", ואף על גב דכתיב באלף דרשין כאילו כתיב בויה, כלומר שהיה לו ליעדה ואינו רוצה והפדה, והיינו טעמא, דלמה ליה למכתב "אשר לא יעדה" פשיטא, דכלא יעדה משתעי קרא, דאם יעדה היתה צריכה גט, וגם לא היתה צריכה פריית אב, שבשעת ייעוד פקע שעבוד שפחות מינה. ואם תאמר: בפרק "כשם" (סוטה לא.א), דפריך: וכל היכא דכתיב "לא" באלף ממש הוא? והא כתיב "בכל צרתם לא צר ומלאך פניו הושיעם!" ואמאי לא מייית מכל הך קריא? ויש לומר: דבכל הני איכא הוכחא מגופיה דקרא שרצה לומר "אשר לו" בויה, אף על גב דכתיב באלף. דאדרבה סלעם וחרגול יש להם קרצולים, וערי חומה – ביש להם חומה מיירי, וגבי יעדה – כדפרישית, מדכתיב כלל. אבל "צרתם לא צר" – לא מוכח מגופיה דקרא שרצה לומר "אשר לו" בויה, אף על פי שאין לו עכשיו? והא מסקין בפרק "כשם" (שם) דאלף משמע הכי וחכי, הן לא ויש לומר: דמכל מקום דרשין מדרשני למכתב באלף, יותר מכל אותם "לו" שרוצים לומר הן שכתובין בויה, שמע מינה לדרשה. "ולא צר" נמי דרשין במדרש דכתיב באלף, דכל צרה שאינה לישראל מאומות – אינה צרה. אלו כללי כללות ופרטי פרטות – כדדרשין בסמוך, ד"אשר לו כרעים" – כלל, "ארבה סלעם וחרגול" – פרט, "למניה" – חור וכלל. ולאו דוקא נקט תנא דבי רבי ישמעאל סלעם לכלל ופרט וכלל, וסלעם קרא יתירה למישר ראשו ארוך כדמסקין בסמוך. ו"למניה" דסלעם מפרש הרב רבינו יצחק רבי מאיר דאיצטריך, דאי לא כתיב "למניה" הוה אמניא: דוקא במין סלעם שרי ראשו ארוך, אבל בשאר לא, להכי כתיב "למניה" – דלרבי בכולהו. אי נמי, הוה אמניא דסלעם אתא לאסור מינו, קא משמע לן, ולא קאמר "כללי כללות" למימר דכל אלו ראיין לדנם בכלל ופרט וכלל. אלא הכי קאמר: אלו כללות הבאין אחר כללות, ופרטות הבאין אחר פרטות, וצריך לדורשם כולם כפי דמראה. וארבה וחרגול כללי דבאים בכלל ופרט כדמובח בשמעתא, וסלעם – למישר ראשו ארוך כדמסקין, וחגב – להצריך ששמו חגב. ו"למניה" דחגב – להצריך דכפרשה בהדיא בברייתא, ו"למניה" דסלעם – כדמפרש ליה מסבאר דנפשיה כדפרישית. ואם תאמר: למה הוצרך לכתוב "למניה" בכל אחד, בארבה וסלעם וחרגול? לכתוב "למניה" ויהיה די בכל אחד לשלשתן בסוף? ויש לומר: משום דארבה וחרגול הם הם לברם שבאין בכלל ופרט וכלל כדפרישית, וראויין היו ליכתב זה אצל זה, והפסיק בסלעם, וכתבו באמצע בין ארבה וחרגול לשום דרשה, ולא על זנבם הוא שכתבו שלא במקומו. וכיון שדוצרך לכתובו באמצע בשביל שום דרשה, שוב אינו יכול לכתוב "למניה" לבסוף, כי זה לא יתכן ש"למניה" יהיה עומד על ארבה וחרגול להיות לזן כלל אחרון בפני עצמם, ועל סלעם לא יתא עומד לכלל אלא לדרשה אחרת, כמו שאנו דורשים עכשיו "למניה" דסלעם. ולפי שיש לארבה וחרגול לכל אחד כלל בפני עצמו, ואין שניהם ידונום יחד בין אחד של כלל ופרט וכלל, אלא בשנים, שזה אחד ואחד ידון לבדו בכלל ופרט – צריך לעשות בנן אב משניהם, מארבה וחרגול, וללמד משניהם בהצד ההוה בשניהם. ומה שאמרו "הרי אתה חור בנן אב משלשתן" – זה לפי שאין פירש עדיין דסלעם קרא יתירה אלו. והכי פירושא דברייתא: הרי אתה חור בנן אב משלשתן בארבה וחרגול וסלעם, ודאי אתה חור בנן אב משלשתן בהצד ההוה. והואיל וזה חור – לא מצריך רק ארבעה סימנים, דכי מעיית ביה שפיר בארבה וחרגול – סיג לעשות בנן אב משניהם, ואייתר ליה סלעם דלרבי ראשו ארוך. ולא אמרין דמרבין ואף על גב דלית ליה חור מתוך ארבעה סימנים, ואין

ואין ראשו ארוך ניבעי בחדי תוך שלשה סימנים — משום דסברא הוא לרביי סימן דגרוגו מכולהו. ורבינו יצחק בן אשר מפרש, שאין שום מין זבוב שהוא חסר מתוך אברעה סימנים דמנתינת, שלא יאח כבז או אר ראשו ארוך או סימן אחר בהדיה. אבל אפשר שחסר סימן של ראשו ארוך, ויהיה לו אברעה סימנים דמנתינת. ואם תאמר: דהשתא משמע דלתנא דבי רבי ישמעאל ולתנא דמנתינת שרי

ציפורת פרמים. אין לי אלא הבא ואין לו גבחת, הבא ויש לו גבחת מניין? תלמוד לומר: "סלעם" - זה ניפול, "למיניהו" - להביא את האושקף. ואין לי אלא הבא ואין לו גבחת, הבא ויש לו גבחת, הבא ואין לו גב, הבא ויש לו גב, מניין? תלמוד לומר: "חרגל" זה רשון, "למיניהו" - להביא את הכרספת ואת השחלנית. ואין לי אלא הבא ואין לו גבחת, הבא ויש לו גבחת, הבא ואין לו גב, הבא ויש לו גב, הבא ואין ראשו ארוך; הבא וראשו ארוך, מניין? אמרת, חרי אתה דן בגני אב משלששת; לא ראי ארבה כראי חרגול, ולא ראי חרגול כראי ארבה, ולא ראי שניהם כראי סלעם, ולא ראי סלעם כראי שניהם; הצד השווה שבהן - שיש לו ארבע רגלים, וארבע כנפים, וקרצולים, וכנפיו חופין את רובו; אף כל שיש לו ארבע רגלים, וארבע כנפים, וקרצולים, וכנפיו חופין את רובו. והלא הצרצור הזה יש לו ארבע רגלים וארבע כנפים, וקרצולים, וכנפיו חופין את רובו, יכול יהא מותר? תלמוד לומר: "חגב" - ששמו חגב. אי שמו חגב, יכול אין בו כל הסימנים הללו? תלמוד לומר: "למיניהו" - עד שיהא בו כל הסימנים הללו. פריך רב אחאי: מה להנך שכן אין ראשן ארוך? וכי תימא, כיון דשוו בארבע סימניו - מיתנינן ולא פרכינן? אי הכי, חרגול נמי דשוו להו - לא ליכתוב, ותייתי מארבה וסלעם! אלא, איפא למיפרד: מה להנך שכן אין להן גב - הכי נמי איפא למיפרד: מה להנך שכן אין ראשן ארוך! אלא אמר רב אחאי: סלעם ותימא הוא; לא ליכתוב רחמנא סלעם ותייתי מארבה ומחרגול; דמאי פרבת? מה לארבה דאין לו גבחת - חרי חרגול דיש לו גבחת! מה לחרגול דיש לו גב - חרי ארבה דאין לו גב! סלעם דכתב רחמנא למה לי? אם אינו ענין לגופו - נתנו ענין לראשו ארוך.

במא'

דמי ליה משלש צדדין. אי הכי, חרגול דאית ליה זנב נמי לא ליכתוב בו! אלא על דרך, מדיאצטריך למכתב חרגול משום דלא הוה ליפנין ליה מארבה וסלעם, לפי שיש לו זנב, אם כן סבייא ליה דכללא קמא דוקא, ולהכי מעריך שיהא דומה בכל הצדדים, והאיל (ובו) [וכן] גם עד שאין ראשו ארוך נצריך שיהא בו ואם תאמר: ואפילו יסבור דכללא קמא דוקא — אי צריך יותר משלשה סימנים, דהא בפרק "בבב מעריבין" (שם כחא), אם נמצריבין אלא רק שלשה צדדין אפילו לזמן דאית ליה דכללא קמא דוקא, והוא מצי לשנויי, דהבא נמי לא ליפנין מפרט אלא שני סימנים — דארבעה כנפים, וכנפי חופין את רובו. אבל סימן דקצוצלים ורגלים — כתיב בהדיא "אשר לו כרעים ממעל לרגליו", ולא אתו מפרטא. הלכך, אי אמר כללא קמא דוקא ממצריב נמי או זנב או אין ראשו ארוך, והשתא לא ליפנין מן הפרטות רק שלשה צדדין ממו בעירובין (שם), ומיהו, לא צריכין לשנוי הכי, אלא אפילו יהיו קרעולין כאן בחשבון השלשה צדדין, וגומר שלא נכתבו כדי להוסיף שלשה

דוקא. וזהו ליה כלל מוסף על הפרט, ואיתרוב כל מילי, ואהויא כלל קמא למחיה למעוטי, דהא בתרא דוקא. ותנא דבי רבי ישמעאל כמאן דאמר בתרא דוקא סבירי ולי יש זבנ. **א"ל** — מאי טעמא אל אייתי מיניהו — משום דאיכא למיפריך כו', וד **דמאי** פרכי? הלא השווה? א פרכי: מה דאברהם שכן אין לו גבחת תאמר בסלל הצי השווה שבהו, שפירבא אברכתה לרבי ארשן ארור. **תנא** —

יָדָם אִין גִּבְתָּהּ. **וְאִין לִי אֵלֹא** — מִיִּן חֲגִבִּים הֵבֵא
לְהִבְיָאן מֵאֲרֵבָה. שֵׁשׁ בָּאן כָּלָל וּפְרֵט וּכְלָל,
תֵּאבְדֵּלוּ — כָּלָל, אֲרֵבָה — פְּרֵט. לְמִינֵהוּ — חֹזֵר
הַדּוּמִיָּן לִי בְּכָל סִימָנִין, שֵׁשׁ לֹא אֲרֵבֶּה סִימָנִין
בְּמִתְנֵי־אֶשְׁכָּה, וְעוֹד חֲמִישֵׁי, **שָׁאִין לִי גִבְתָּה** —
שָׁאִין אֲרֵשׁוּ מִרְטוֹ. **הֵבֵא לִפְנֵינִי וִישׁ לִי גִבְתָּה**
— שְׁאִינִי דּוּמָה לֵאֲרֵבָה אֵלֹא אֲבֵרְבֶּעָה
סִימָנִין הָאֲמֹרִיִן בְּמִשְׁתַּנּוּ. **תְּלִמְדוּ לְיוֹמֵר**
סְלֻעַם זֶה נִפְּלוּ — וְלֹא שֶׁ גִבְתָּה וְהִכְשִׁירוּ
הַכְּתוּב, וְהוֹדֵר כְּתֹב "לְמִינֵהוּ" לְהוֹדִית כָּל
וּלְיָדוֹן עִם "אֲשֶׁר לוֹ פְּרָעִים" בְּכָל וּפְרֵט,
וּכְלָל, וּמִבְּאֵי בִּעְקֵי הַפֶּרֶט הָאֵלֶּה הַדּוּמָה לוֹ,
דְּהִינּוּ אֲשִׁכָּה. הוּא הָרִדִן לִיחֻנָּא יִרְשׁוּלַמְתָּ,
וְחֻדָּא מִינֵיהּוּ נָקֹט דִּישׁ לִי גִבְתָּה. וְלִקְמָה
פְּרִיךְ, הָאֵל אֲמָרֹךְ לַעֲוִל: סְלֻעַם הוּא רִשְׁוֹ,
וְהַכְּשֵׁר מִפְּרֵשׁ לִיה: זֶה נִפְּלוּ: **וְאִין לִי** —
לְהִכְשִׁיר בְּשֵׁי דִישׁ אֵין שֶׁל כָּלָל וּפְרֵט הִלְלוּ.
אֵלֹא הֵבֵא לִפְנֵינִי וִישׁ לִי גִבְתָּה — דִּיאֲתִירָבִי
מִ"לְמִינִי" דִּארְבָּה. **וְהֵבֵא וִישׁ לִי גִבְתָּה** —
דִּיאֲתִירָבִי מִ"לְמִינֵהוּ" דְּסֻלֻּעַם. **וְהֵבֵא וְאִין לִי**
זַנֵּב — כְּלוּמָר, וּבְלֹבֵד שִׁיבָא לִפְנֵינִי וְנִתְּאָה
שָׁאִין לוֹ זַנֵּב. דִּלְאֲרָבָה סְלֻעַם אֵין זַנֵּב. וְאֲכַתִּי
חֲמִשָּׁה סִימָנִין נִינְהוּ. **הֵבֵא וִישׁ לִי זַנֵּב מִנֵּי** —
שְׁאִינִי צִירָךְ לְחֹזֵרוֹ אֵלֹא אֲחֹר אֲרִבְרַע
הַסִּימָנִין? **תְּלִמְדוּ לְיוֹמֵר חֲרֹגוֹל** — דִּישׁ לוֹ זַנֵּב,
וְ"לְמִינֵהוּ" חֹזֵר וּכְלָל לְהִבֵּי — לִדְרוֹן כֵּעֵן
הַפֶּרֶט, וְלְהִבָּא בְּהֶרְסֶפֶת וְהוֹשְׁלִינִת. הוּא
הָדִין לְעֶרְצוּבִיא. וְאִי נָמִי, הִיא הִיא. מִרְ קִרְ
לִיה חֵק וּמֵר הֵבֵא. **וְאִין לִי אֵלֹא הֵבֵא לִפְנֵינִי**
— בִּין אֵין לִי, בְּדִתָּה וּבִישׁ לִי, וּבִין שָׁאִין לוֹ
זַנֵּב וּבִין שֵׁשׁ לוֹ, דִּהֵבֵא כּוֹלָהוּ אֲתִירָבִי. **וְהֵבֵא**
וְאִין רֵאשֵׁוֹ אֲרוֹךְ — כְּלוּמָר, וּבְלֹבֵד שִׁידָא בֵּא
לִפְנֵינִי וְאִין רֵאשֵׁוֹ אֲרוֹךְ. דְּהִינּוּ חֲמִשָּׁה
סִימָנִין. דְּהֵךְ כּוֹלָהוֹ אִין רֵאשֵׁן אֲרוֹךְ. **הֵבֵא**
וְרֵאשֵׁוֹ אֲרוֹךְ מִנֵּי — וּבְלֹבֵד שִׁידָמָה
בִּארְבַּעַת הַסִּימָנִין. **הִיא אֲתָה דִּין לִי רֵאִי**
כּו' — שֵׁשׁ בּוֹ מֵה שָׁאִין בּוֹת. עוֹל דְּהֵךְ אִין
סִימְנֵי הַטְּהִירָה תְּלִי זַנֵּב וּבִגְבֻחָתָא, לִי בִישׁ לוֹ
וְלֹא בֵּאִין לוֹ, שְׁהֵרִי שֶׁ בָּאן אִין לוֹ וְכֹשֶׁר, וִישׁ
לוֹ וְכֹשֶׁר. **הִצֵּד חֲשׂוֹה שִׁבְחֵן כּו' אֵין כָּל כּו'**
— וְאִפְּלוֹ רֵאשֵׁוֹ אֲרוֹךְ. וְלִקְמָה פְּרִיךְ: מַה
לְהִצֵּד חֲשׂוֹה שִׁבְחֵן שֶׁכֵּן אִין רֵאשֵׁן אֲרוֹךְ
וְ"קִירְצוּלָהוּ" גְּרִיסִין. וּבִין הִיא תָּנָא לְתַנָּא
דְּלַעֲלִי לִיבָא אֵלֹא חֵךְ דְּרִשְׁוָה. דְּהִיא מִרְבָּה
רֵאשֵׁוֹ אֲרוֹךְ, וְתַנָּא דְּבִרְיִיתָא דְּלַעֲלִי לִית לִיה.
לְיוֹמֵר **חֲנֵב** — דֵּלֵא אִיצְטְרִיךְ, דְּהֵא אֲתִירָבִי כָּל
חֲנֵב — וְכָל הָאֲמֹרִיִן מַעֲלָה שְׁמֵם חֲגִבִּים. יְכֹל
פְּרִיךְ: מִנָּת אֲתִירָבִי? הֵאֲרֵבָה וְחֲגִבִּים תְּחִיבִי?
וְ"כָל כְּלָלוֹת" וְ"פְּרִטִי פְּרֻטוֹת" דִּאֲמֹרִיִן לַעֲוִל,
זֶה לְדִרְשָׁה. וְסֻלֻּעַם נִמִּי מִיִּתְרִינִי לִיה לִקְמֵן. הִבֵּי
נִין לְרֵאשֵׁוֹ אֲרוֹךְ. וְהֵדֵר גְּרִיסִין: בְּמֵאִי קִמְפִּילְגִי,
אֲמַר מִי אִי שְׁמִי חֲנֵב וְכו'. מַה לְהִצֵּד חֲשׂוֹה
מִי לִיה לִפְרֵט בְּכָל צִדְדִין בְּעִינֵן תְּלַתָּה דְּבִי רִבִּי
דְּכִין דְּדִמִּי לִיה בְּמִקְצָא — מֵרָבִינִי לִיה בִּכְעֵן
בְּכָל וּפְרֵט וּכְלָל, אֲרֵבָּא, אֲרֵבָּא: דְּהֵבֵא כָּלָל
אֵין בְּכָלֵל אֵלֹא מִשְׁפִּטֵּר. וְאֲתִירָבִי כָּלָל תְּתֵרָא
לִיה לִפְרֵט בְּכָל צִדְדִין. וְאִיכָא לְמֵאנָא דִּאֲמֵר: תְּתֵרָא
לְהִגְמִרִי, אֲבָל מִיִּד דְּמִי דְּמִי לִיה בְּמִקְצָא לֹא מִצִּי
אֲתִירָבִי מֵאֲרֵבָה וְסֻלֻּעַם. וְאָף עַבְדִּי לְחָן אִין זַנֵּב
חֲרֹגוֹל — בְּהִצֵּד חֲשׂוֹה שִׁבְחֵן דִּארְבַּעַה סִימָנִין.
שֵׁשׁ לוֹ זַנֵּב — חֵךְ אֲרֵבָּה דֵּאִין לוֹ זַנֵּב. חֹזֵר הָרִדִן
לְגֹפֶר — תְּתֵרָו עֲנִי לְדִבֵּר אֲדֹר.

שואלת הברייטא: וְהָלֹא הַצִּיצוֹת הָיוּ, שְׁהוּא מִן שִׁידְעוּ חֲכָמִים
 שְׁהוּא טִמָּא, יֵשׁ לוֹ אֲרָבַע נְרִילִים, וְאַרְבַּע בְּנִפְסִים, וְקִרְצוֹלִים
 וְכַרְעִים, וְנִפְנִיּוֹ חוּפִין [מִכְסִּים] אֶת רוּבּוֹ, יָכוֹל יֵהָא מוֹתֵר
 בִּאכִילָה. מְשִׁיבָה הִבְרִייתָא: תְּלִמּוֹד לּוֹמֵר אֶת הַחֲגֹב לְמִינְהּ,
 וּפְסוּק זֶה מִיּוֹתֶר, שְׁהִי מִן חֲגֹב כְּבֵר הַתְּרַבָּה מִמָּה שִׁלְמַדְנָּה שְׁכַל
 מִן שִׁישׁ לוֹ אַרְבַּעָה סִימְנִים הִרִי הוּא טְהוֹר, וְגַם לְחַגֵּב יֵשׁ אַרְבַּעָה
 סִימְנִים, וְלִכְּן בֹּא לְלַמְּדוּנָּה שְׁצִירִךְ תֵּנְאִי נּוֹסֵף שְׁשָׁמוֹ שֶׁל הַמִּין הוּא
 חֲגֹב, אֲבָל מִן שְׁאֵין שְׁמוֹ חֲגֹב, בְּנוֹן הַצִּיצוֹת, הִרִי הוּא טִמָּא.
 שואלת הברייטא: אִי – אִם אַתָּה מְתִיר מִן שְׁשָׁמוֹ חֲגֹב, יָכוֹל הִיִּית
 לּוֹמֵר שְׁנִתִּירוֹ אִף אִם אֵין בּוֹ אֶת כָּל הַסִּימְנִין הֵלְלוּ. מְשִׁיבָה
 הִבְרִייתָא: תְּלִמּוֹד לּוֹמֵר אֶת הַחֲגֹב לְמִינְהּ, שְׁלֹא דִי בִּכְך שְׁשָׁמוֹ
 חֲגֹב, אֲלֵא אֵינוֹ מוֹתֵר עַד שְׁיֵהָא בּוֹ כָּל הַסִּימְנִין הֵלְלוּ שְׁכוֹלִם
 נִמְצְאִים בְּמִין חֲגֹב.
 הגמרא מְקַשֶּׁה עַל דְּבָרֵי הִבְרִייתָא שֶׁאִמְרָה שִׁמְהֵצֵד הַשּׁוּה מְרַבִּים
 אֶת כָּל הַמִּינִים שִׁישׁ לָהֶם אַרְבַּעָה סִימְנִים, וְשִׁשָּׁם חֲגֹב, וְאִף מִן
 שְׂרָאשׁוּ אֲרוּךְ: פִּרְקָא [וְהִקְשָׁה] רַב אַחָא, כִּיצֵד נִיתֵן לְרַבּוֹת מֵהֵצֵד
 הַשּׁוּה אִף מִן שְׂרָאשׁוּ אֲרוּךְ, הִרִי יֵשׁ לְפָרוּךְ מָה לְחֲנֵךְ – לְמִינִים
 הֵלְלוּ [אַרְבָּה סִלְעִם וְחֲרָגוֹל] שְׁכָן אֵין רֵאשֵׁן אֲרוּךְ, אֲבָל מִינִים
 שְׂרָאשִׁם אֲרוּךְ שְׁמָא הֵם טִמָּאִים.
 וּבִמְבָר רַב אַחָא אֶת קוּשְׁתֵּיהּ: וְכִי תֵּימָא בִּין דְּשׁוּן בְּאַרְבַּע סִימְנִין
 מִיִּיתֵינָן וְלֵא פִּרְקָנָן – וְאִם תִּרְצָה לּוֹמֵר שֶׁמִּכִּיּוֹן שְׁהִמְנִים הֵלְלוּ
 דּוֹמִים לְמִינֵיהּ הַכְּתוּבִים בְּתוֹרָה בִּארְבַּעָה סִימְנִים, כִּי רַתּוֹת שֶׁ
 טְהוֹרִים, אִף שְׁאִינֵם דּוֹמִים לָהֶם לְגַמְרִי. אֲפֹשֶׁר לּוֹמֵר כֵּן, שְׁהִי
 אִי הָכִי – אִם כֵּן, חֲרָגוֹל נִמְי דְּשׁוּן לָהּ לֹא לִיכְתוּב – גַּם חֲרָגוֹל
 שְׁדוּמָה לֵארְבָּה וְסִלְעִם בִּארְבַּעַת סִימְנֵי הַטְּהֵרָה, הַתּוֹרָה לֹא
 צִרְיָה לְכַתּוּב, וְתִיתִי – וְנִלְמַד שֶׁחֲרָגוֹל טְהוֹר מֵאַרְבָּה וְסִלְעִם, שְׁכֵן
 אִף שְׁהוּא שׁוּנָה מִזֶּם בִּכְך שִׁלְהֵם אֵין זָנֵב וְלוֹ יֵשׁ זָנֵב, הִרִי לְדִבְרִיךְ
 דִּי שְׁהוּא דּוּמָה בִּארְבַּעַת סִימְנִים, אֵלֵא וְדֹאִי הִטְעִם שְׁכַתְבָּה
 הַתּוֹרָה חֲרָגוֹל, וְאִם מִשּׁוֹם דֹּאִיכָא לְמִפְּרָךְ – אֲפֹשֶׁר לְפָרוּךְ דְּרִשָּׁה
 זוֹ, לְוֹמֵר מָה לְחֲנֵךְ – מַה לְמִינֵיהּ הֵלְלוּ [אַרְבָּה וְסִלְעִם] שְׁכָן אֵין לָהֶן
 זָנֵב, וּמוֹכַח מִהִבְרִייתָא שְׁאִי אֲפֹשֶׁר לְרַבּוֹת חֲגֹב שְׁאִינוֹ דּוּמָה לְגַמְרִי
 לְמִינִים הַכְּתוּבִים בְּתוֹרָה, אִף אִם יֵשׁ לוֹ אֶת אַרְבַּעַת הַסִּימְנִים, וְאִם
 כֵּן הָכָא נִמְי – גַּם כֵּאֵן כֹּאשֶׁר אֲנוּ מְרַבִּים אֶת הַמִּין שִׁישׁ לוֹ אֶת
 אַרְבַּעַת סִימְנֵי הַטְּהֵרָה אֲבָל רֵאשׁוּ אֲרוּךְ, אִיכָא לְמִפְּרָךְ, מָה לְחֲנֵךְ
 – מַה לְמִינִים הֵלְלוּ [אַרְבָּה סִלְעִם וְחֲרָגוֹל] שְׁכָן אֵין רֵאשֵׁן אֲרוּךְ,
 וְלִכְּן הֵם טְהוֹרִים, אֲבָל הַמִּינִים שְׂרָאשִׁם אֲרוּךְ יִתְכֵּן שְׁהֵם טִמָּאִים.
 מִתְּרַצֵּת הַגְּמָרָא: אֵלֵא אֲמֵר רַב אַחָא, מַה שְׁנֹאמַר בְּתוֹרָה יֵצֵאת
 הַסִּלְעִם לְמִינְהּ, וְתִיתִי הוּא – פְּסוּק זֶה מִיּוֹתֶר, שְׁהִי לֹא לִיכְתוּב
 רְחִמָּא וְסִלְעִם – הַתּוֹרָה יִכְלָה שְׁלֹא לְכַתּוּב סִלְעִם, וְתִיתִי – וְנִרְבָּה
 אֶת הַסִּלְעִם מֵאַרְבָּה וְיִחְרָגוֹל בְּצֵד הַשּׁוּה, מַה אַרְבָּה וְחֲרָגוֹל יֵשׁ לָהֶם
 אֶת אַרְבַּעַת הַסִּימְנִים הַמְנוּיִים בַּמִּשְׁנָה, אִף אֲנִי אֲלַמֵּד סִלְעִם שְׁגַם לוֹ
 שֶׁ אֶת אַרְבַּעַת הַסִּימְנִים שְׁבַמִּשְׁנָה. דִּמָּא פִּרְקָת – מִשּׁוֹם שְׁכִיצֵד
 וְחוּכַל לְפָרוּךְ אֶת הַדְּרִשָּׁה הַזֶּה, אִם תִּפְרוּךְ מָה לְאַרְבָּה דִּיאֵין לוֹ נִבְחַת,
 וְאֵילוֹ סִלְעִם יֵשׁ לוֹ גִּבְחָת, יֵשׁ לְדִחוּת, שְׁהִי חֲרָגוֹל דִּישׁ לוֹ נִבְחַת,
 וְהוּא טְהוֹר. וְאִם תִּפְרוּךְ מָה לְחֲרָגוֹל דִּישׁ לוֹ זָנֵב, וְאֵילוֹ סִלְעִם אֵין לוֹ
 זָנֵב, יֵשׁ לְדִחוּת שְׁהִי אֲרָבָה דִּיאֵין לוֹ זָנֵב, וְהוּא טְהוֹר. אֲלֵא הֵצֵד
 הַשּׁוּה שֶׁל אַרְבָּה וְחֲרָגוֹל, שְׁבַשְׁנִידֵיהֶם יֵשׁ אֶת אַרְבַּעַת הַסִּימְנִים
 הַמְנוּיִים בַּמִּשְׁנָה, וְכ

מִן חֶגֶב הַקָּרוֹי צִיפּוֹרֶת כְּרָמִים, וְהֵינּוּ שְׁלֹמִינוֹ; הוּא כָּלל וּפְרַט
הַתּוֹרָה אֶת כָּל הַמִּינִים הַדּוּמִים לֵאמֹר, וְאִם כֵּן יֵשׁ כָּלל וּפְרַט
וּכְלָל וְאֵינִי יִכּוֹל לִרְבוֹת כָּל מִין הַדּוּמָה לֵאמֹר, וְלִכֵּן אֲנִי מְרַבֵּים גַּם
אֶת צִיפּוֹרֶת הַכְּרָמִים הַדּוּמָה לְמִין הָאֲרֵבָה, לִפִּי שִׁשְׁשִׁינֵהֶם יֵשׁ אֶת
כָּל אֲרֵבֶּת סִימָנִי הַטְּהֻרָה הַמְּנוּיִים בַּמִּשְׁנָה, וְכֵן לִשְׁנֵיהֶם אֵין רֹאשׁ
מֵרוֹט.
מִבְרַרְת הַבְּרִייתָא: אֵין לִי לְלַמּוֹד מִכָּלל וּפְרַט וּכְלָל זֶה לְהִתֵּר אֱלֹא
חֶגֶב הַכָּא לִפְנֵינוּ וְיֵשׁ לוֹ אֶת כָּל אֲרֵבֶּת סִימָנִי הַטְּהֻרָה וְכֵן אֵין לוֹ
נִפְתָּח – אֵין רֹאשׁוֹ מֵרוֹט, אֶךְ חֶגֶב הַכָּא עִם אֲרֵבֶּת סִימָנִי הַטְּהֻרָה,
וְיֵשׁ לוֹ נִפְתָּח – רֹאשׁוֹ מֵרוֹט, מִנֵּין שְׁגֵם הוּא מוֹתֵר. מִבְּאֵרֶת
הַבְּרִייתָא: תִּלְמוּד לִזְמַן – מִלְּמַדְנוּ הַכְּתוּב 'צֶאֱת הַסֶּלֶעַם לְמִינֵהוּ',
וְזֶה הַמִּין הַקָּרוֹי נִיפּוֹל, שְׂרָאשׁוֹ מֵרוֹט, וּמִכָּאֵן אֵינִי לִמַּד שְׁגֵם הַסֶּלֶעַם
מוֹתֵר בְּאִכִּילָה אֶף עַל פִּי שֵׁשׁ לֹא רֹאשׁ מֵרוֹט. וְכַתְּבָה הַתּוֹרָה
'לְמִינֵהוּ' אֶת הַלְּבָיָא שְׁהוּא מִן חֶגֶב שְׂרָאשׁוֹ מוֹתֵר וְהוּא
דּוּמָה לְסֶלֶעַם, מְשׁוּם שְׁלֹמִינוֹהָ בֹא לְהוֹרוֹת שֵׁשׁ כֵּאֵן כָּלל וּפְרַט
וּכְלָל, שִׁבְתַּחֲלִיל כְּתָבָה הַתּוֹרָה 'אֲשֶׁר לוֹ כְּרָעִים', וְהֵינּוּ כָּלל,
שְׁמַרְבָּה אֶת כָּל מִינֵי הַחֲגָבִים שֵׁשׁ לָהֶם כְּרָעִים, וְאַחֵר כֶּךָ כְּתָבָה
הַתּוֹרָה 'צֶאֱת הַסֶּלֶעַם', וְזוֹהוּ פְּרַט, שֶׁרֶךְ סֶלֶעַם טְהוֹר, וְשׁוּב כְּתָבָה
הַתּוֹרָה 'לְמִינֵהוּ', וְזוֹהוּ כָּלל שְׁמַרְבָּה אֶת כָּל הַמִּינִים הַדּוּמִים
לְסֶלֶעַם, וּמִכָּךְ אֲנִי לּוֹמְדִים שִׁכֵּל הַמִּינִים הַדּוּמִים לְסֶלֶעַם מוֹתֵרִים.
וְאִם כֵּן יֵשׁ לָנוּ שְׁתֵּי דְרָשׁוֹת שֶׁל 'כָּלל וּפְרַט וּכְלָל', אֶחָד לִרְבוֹת
וְהַדּוּמִים לֵאמֹר, וְאַחֵד לִרְבוֹת שְׁהַדּוּמִים לְסֶלֶעַם
מוֹתֵרִים.
מִבְרַרְת הַבְּרִייתָא: וְעֵדֵינוּ אֵין לִי הִיתֵר אֱלֹא בְּחֶגֶב הַכָּא לִפְנֵינוּ וְאֵין
לוֹ נִפְתָּח, וְכֵן חֶגֶב הַכָּא לִפְנֵינוּ וְיֵשׁ לוֹ נִפְתָּח, וּבִתְנָאֵי שְׁהוּא חֶגֶב
הַכָּא לִפְנֵינוּ וְאֵין לוֹ זִנְב, לִפִּי שְׁגֵם לֵאמֹר וְגַם לְסֶלֶעַם אֵין זִנְב, אֲבָל
חֶגֶב הַכָּא לִפְנֵינוּ עִם אֲרֵבֶּת סִימָנִי הַטְּהֻרָה, וְיֵשׁ לוֹ זִנְב, מִנֵּין שְׁהוּא
מוֹתֵר. מִשִּׁיבָה הַבְּרִייתָא: תִּלְמוּד לִזְמַן 'צֶאֱת הַחֲרָגוֹל לְמִינֵהוּ', וְזֶה
הַמִּין הַקָּרוֹי רִשּׁוֹן, שֵׁשׁ לוֹ זִנְב, וּמִכָּאֵן אֵינִי לִמַּד שְׁגֵם הַחֲרָגוֹל מוֹתֵר
בְּאִכִּילָה אֶף עַל פִּי זִנְב. וְכַתְּבָה הַתּוֹרָה 'לְמִינֵהוּ' אֶת הַלְּבָיָא
הַכְּרָפֶּת 'צֶאֱת הַשְּׁחָלִית', וְהֵם חֲגָבִים שֵׁשׁ לָהֶם אֶת אֲרֵבֶּת סִימָנִי
הַטְּהֻרָה, וְכֵן יֵשׁ לָהֶם זִנְב וְהֵם דּוּמִים לְחֲרָגוֹל, מְשׁוּם שְׁלֹמִינוֹהָ בֹא
לְהוֹרוֹת שֵׁשׁ כֵּאֵן כָּלל וּפְרַט וּכְלָל, וְהֵינּוּ שִׁבְתַּחֲלִיל כְּתָבָה הַתּוֹרָה
'אֲשֶׁר לוֹ כְּרָעִים', וְהֵינּוּ כָּלל, שְׁמַרְבָּה אֶת כָּל מִינֵי הַחֲגָבִים שֵׁשׁ
לָהֶם כְּרָעִים, וְאַחֵר כֶּךָ כְּתָבָה הַתּוֹרָה 'צֶאֱת הַחֲרָגוֹל', וְהֵינּוּ פְּרַט
שֶׁרֶךְ הַחֲרָגוֹל טְהוֹר, וְשׁוּב כְּתָבָה הַתּוֹרָה 'לְמִינֵהוּ', וְהֵינּוּ כָּלל
שְׁמַרְבָּה אֶת כָּל הַמִּינִים הַדּוּמִים לְחֲרָגוֹל, וּמִכָּךְ אֲנִי לּוֹמְדִים שִׁכֵּל
הַמִּינִים הַדּוּמִים לְחֲרָגוֹל גַּם מוֹתֵרִים.
מִבְרַרְת הַבְּרִייתָא: וְאֵין לִי לְלַמּוֹד הִיתֵר אֱלֹא בְּחֶגֶב הַכָּא וְאֵין לוֹ
נִפְתָּח, הַכָּא וְיֵשׁ לוֹ נִפְתָּח, הַכָּא וְאֵין לוֹ זִנְב, הַכָּא וְיֵשׁ לוֹ זִנְב, וּבִתְנָאֵי
שְׁהוּא חֶגֶב הַכָּא לִפְנֵינוּ וְאֵין רֹאשׁוֹ אֲרוֹךְ, מְשׁוּם שִׁכֵּל הַמִּינִים
הַלָּלוּ, אֲרֵבֶּת סֶלֶעַם וְחֲרָגוֹל, אֵין רֹאשׁ אֲרוֹךְ. אֶךְ חֶגֶב הַכָּא עִם
אֲרֵבֶּת סִימָנִי הַטְּהֻרָה וְרֹאשׁוֹ אֲרוֹךְ, מִנֵּין שְׁהוּא טְהוֹר. מִשִּׁיבָה
הַבְּרִייתָא: אֲמַרְהִי, הֲרִי אֲתֵה דִן בִּנְיָן אֲב מְשַׁלְשֶׁתָּ, וְעֵלֵינוּ לְבַרֵּר אֶת
סִימָנִי הַטְּהֻרָה שֶׁנִּמְצָאִים בְּכָל הַמִּינִים, לְלַמּוֹד שֶׁאֵף אֶת הַחֲגָבִים
שֵׁשׁ בָּהֶם אֵת אֹמֶם סִימָנִי טְהוֹר הֵם טְהוֹרִים, לֹא רֵא 'אֲתֵה בְּרֵאֵי
חֲרָגוֹל – אֵין סִימָנִי הָאֲרֵבָה דּוּמִים לְסִימָנִי הַחֲרָגוֹל, וְלֹא רֵא 'חֲרָגוֹל
בְּרֵאֵי אֲתֵה, שְׁהִי לֵאמֹר אֵין זִנְב, וְלְחֲרָגוֹל יֵשׁ זִנְב, וְאֲרֵבָה אֵין
רֹאשׁ מֵרוֹט, וְהַחֲר

מתרצת הגמרא: תנא דבי רבי ישמעאל כקללי ופרכי כי האי גוונא
 דאין – הוא דורש כלל ופרט וכלל אפילו באופן שהכלל האחרון
 אינו דומה לכלל הראשון. ומוסיפה הגמרא: ודאמרין נמי בעלמא
 – וגם מה שאמרנו בכל הש"ס דאין תנא דבי רבי ישמעאל כקללי
 ופרכי כי האי גוונא – שתנא דבי רבי ישמעאל דורש כלל ופרט
 וכלל גם באופן שהכלל הראשון והאחרון אינם דומים זה לזה,
 מהכא – הדבר נלמד מכאן.
 הגמרא דנה בדברי הברייתא דתנא דבי רבי ישמעאל: אמר רב –
 הובא לעיל בברייתא דתנא דבי רבי ישמעאל, שלמדנו מ'זאת
 החגב' שצריך שיהיה שמו חגב, ומבררת הברייתא, אי שמו חגב,
 יכול אין בו כל הסימנים הללו שנמנו במשנה ובכל זאת יהיה טהור
 מאחר ושמו חגב, תלמוד לומר – מלמדנו הכתוב 'זאת החגב
 למינהו', עד שיהיו בו כל הסימנים הללו. מקשה הגמרא על דברי
 הברייתא: איך אפשר לומר שבלי 'למינהו' נוסף, הייתי אומר
 שהוא טהור אף על פי שאין בו כל הסימנים הללו, מהיכא תיתי –
 מהיכן ניתן ללמוד דבר זה, והרי 'ארכה' ו'חגול' כתיב, והברייתא
 דרשה שנלמד מהם כלל ופרט וכלל שאין להתיר אלא דבר שהוא
 כעין הפרט, והיינו שיש לו את כל ארבעה סימני הטהרה שנמנו
 במשנה.
 מתרצת הגמרא: אי לא כתיב 'סלעם', כדאמרת – הייתי אומר כפי
 שאמרת שמארבה וחרגול נלמד שאין להתיר מינים נוספים אלא
 אם יש להם את כל ארבעה סימני הטהרה, השתא דכתיב – אך
 עכשיו שנכתב 'סלעם' לרבות מינים שאין להם את כל סימני
 הטהרה, ומכך דרשה הברייתא לרבוץ מין חגב השונה מארבה
 וחרגול בכך שראשו ארוך, אימא לרבי נמי כל דהו – תוכל לומר
 ש'סלעם' מרבה כל מין הדומה לארבה ולחרגול במשהו, והיינו
 אפילו בסימן טהרה אחד, קא משמע לן – מלמדנו הפסוק 'למינהו'
 שאין הדבר כן, וצריך את כל ארבעת סימני הטהרה שנשנו
 במשנה.
 הגמרא מביאה סתירה מהו סלעם ומהו חרגול. מקשה הגמרא:
 מאי שנא היתם – מה שונה שם בברייתא שתנא דבי רב, דאמרת
 שסלעם זה רשון, וחרגול זה ניפול, ומאי שנא הכא – ומה שונה כאן
 בברייתא שתנא דבי רבי ישמעאל, דאמרת שסלעם זה ניפול,
 וחרגול זה רשון.
 מתרצת הגמרא: מר כי אתריה ומר כי אתריה – כל תנא קרא
 למינים הללו כפי שהיה קרוי במקומו, ושניהם מודים מהו הסלעם
 והחרגול, והיינו שלסלעם אין זנב ואילו לחרגול יש זנב, אלא
 שבמקומו של תנא דבי רב קראו למין שאין לו זנב 'רשון', ולמין
 שיש לו זנב 'ניפול', ואילו במקומו של תנא דבי רבי ישמעאל קראו
 לאותו שאין לו זנב 'ניפול', ולמין שיש לו זנב 'רשון'.
 שנינו במשנה, ובדנים כל שיש לו סנפיר וקשקשת הרי הוא טהור.
 הגמרא מביאה ברייתא הדנה בסימני טהרה של דגים שעתידיים
 לבא לאחר זמן או שעתידיים לשזור לאחר זמן: תנו רבנן, מין דג
 שאין לו עקשיו – (כאשר הוא קטן) סימני טהרה, ועתיד לגדל לאחר
 זמן, כגון מיני הדגים הקרויים הפולתני – מין דגים קטנים,
 הקרויים בלע"ז 'טוניא', וקעפאן שטבעם שהם נולדים בלי סימני
 טהרה, ולאחר זמן גדל בגופם סימני טהרה, הרי זה מותר.
 וכן אם יש לו עקשיו – (בהיותו בסימני טהרה), והוא עתיד
 להשיך בשעה שעולה מן המים, כגון

הגמרא מבררת במה נחלקו הברייתא הראשונה, והברייתא של
 תנא דבי רבי ישמעאל. שואלת הגמרא: קמא קמיפלגי תנא דבי
 רב ותנא דבי רבי ישמעאל – במה נחלקו התנא של הברייתא
 הראשונה שהובאה לעיל (סוה), הסובר שמרבים מארבעת הפעמים
 שנאמר 'למינהו' ארבעה מינים נוספים שלא נאמרו בתורה, שגם
 הם כשרים, עם תנא דבי רבי ישמעאל הדורש כלל ופרט וכלל
 ומרבה כל המינים שיש להם ארבעה סימני טהרה.
 משיבה הגמרא: במין חגב שראשו ארוך קמיפלגי, שתנא דבי רב
 סובר שרק חגב שיש לו את ארבעת הסימנים שבמשנה, וגם סימן
 חמישי שאין ראשו ארוך כשר, ותנא דבי רבי ישמעאל סובר שאין
 צריך את הסימן החמישי שאין ראשו ארוך. מבארת הגמרא: תנא
 דבי רב קבר, מה שנאמר 'אשר לו כרעים' זהו קלל, שהרי הוא
 כולל את כל מיני החגבים שיש להם כרעים. ומה שנכתב לאחר
 מכן 'ארכה' ו'חגול' ו'חגב' ולאחר כל מין נאמר 'למינהו', זהו
 פירוש שהרי פירטה התורה שרק אלו מותרים, וכשש כלל ופרט,
 הוא נדרש כך, אין בכלל אלא מה שבפרט, והיינו שאין כוונת
 התורה בכלל אלא רק למה שנתפרש בפרט, ולכן בעניינו שפירטה
 התורה ארבעה מינים ולגבי כל אחד נאמר למינהו, יש ללמוד
 דמיניה אין – שרק חגב שהוא מאותו מין של אחד מהחגבים
 האמורים בתורה מותר, קלא דמיניה לא – אך חגב שאינו בכלל
 אחד ממינים אלו אסור באכילה, ולפיכך אילו לא היתה התורה
 כותבת אחד מארבעת החגבים אף היינו יכולים ללמוד מהמינים
 האחרים בצד השווה, וממילא כל ארבעת החגבים צריכים
 להיכתב, ופרכי דמי ליה משני צדדין – ולפיכך מרבה התנא רק
 דבר הדומה למין שנאמר בתורה בשני צדדין, והיינו שדומה גם
 בכל ארבעה הסימנים שנשנו במשנה, וגם בכך שאין ראשו ארוך.
 ותנא דבי רבי ישמעאל קבר, מה שנאמר בפסוק 'אשר לו כרעים'
 זהו קלל, שהרי הוא כולל את כל מיני החגבים שיש להם כרעים.
 ומה שנאמר לאחר מכן 'ארכה' ו'חגול' ו'חגב', זהו פירוש, ומה
 שאמר הכתוב לאחר כל מין 'למינהו', הרי הוא חזר וכלל מינים
 נוספים מלבד המפורטים בפרט, והרי זה 'כלל ופרט וכלל', ובכל
 מקום בתורה שיש כלל ופרט וכלל, אי אתה דן בכלל אלא בעין
 הפרט, והיינו שאין אנו דנים בכלל אלא דברים דומים לפרט,
 וממילא אף אילו התורה לא היתה כותבת את 'סלעם' היינו
 לומדים זאת מארבה וחרגול בהצד השווה, ונמצא ש'סלעם' מיותר
 כדי לרבות ראשו ארוך, ופרכי כל דמי ליה פחד צד – ולפיכך
 מרבה התנא כל מין הדומה לפרט אפילו אם הוא דומה לפרט רק
 בצד אחד, והיינו בארבעה הסימנים שנאמרו במשנה, ואף שראשו
 ארוך.
 הגמרא מקשה שהכלל של 'למינהו' אינו דומה לכלל הראשון,
 וכיצד תנא דבי רבי ישמעאל דורש כלל ופרט וכלל: והא לא דמי
 כללא קמא לכללא בתרא – והרי הכלל הראשון אינו דומה לכלל
 האחרון, דכללא קמא – בכלל הראשון 'אשר לו כרעים' אמר
 רחמנא, ומשמע שכל מין דאית ליה – שיש לו כרעים אכול אותו,
 וכל מין דלית ליה – שאין לו כרעים לא תיבול – לא תאכל אותו,
 ונמצא שמהכלל הראשון משמע שגם מינים שיש להם רק סימן
 של כרעים, הם מותרים באכילה, ואילו מכללא בתרא – מהכלל
 האחרון נלמד שאינם כשרים עד דשוו – שיהיו שווים לאותם
 שמנתה התורה בכל ארבעה סימנים שנשנו במשנה.

עלידי הקרבנות נעשה לא רק עניין העלייה (עולה עד רזא דאין־סוף), אלא גם עניין ההמשכה למטה.

ממאמר שבת פרשת משפטים, ה'תשכ"ז

חולין. פרק שלישי - אלו טרפות דף סו עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזליץ)" רלה רש"י תוספות

במאי קא מפלגני - תנא דבי רבי ישמעאל, דמיימי ליה סלעם לרבווי ראשו ארוך ואייתר ליה חגב למעוטי צרצור, ותנא דברייתא קמייא דמבעי ליה כולוה לטופיהו. תנא דבי רב - קרי לברייתא קמייא ששנויה בתורת כהנים דמקרי "ספרא דבי רב", לפי שהיה שגור בבית המדרש בפי כולם. אבל ברייתא דתנא דבי רבי ישמעאל לא היתה שגורה אלא בפי תלמידיו. תנא דבי רב סבר

— "למינהו" דכל חד לא משתמע כללא, למיהו כלל ופרט וכלל, דלחריב סלעם וחגב כבעין הפרט, ונדיהו קראי יתייר. משום דקסבר דלא דייענין בתרי כללי אלא אם כן דמי כללא בתרא לכללא קמא. והכא לא דמי, דכללא קמא לא קפיד אלא אברעים, ו"למינהו", אי כללא קרינ ליה — קפיד דלדחי דמי לארבה דאית ליה ארבעה סימנין. דלאו דמיניה לא — הלכך, חד מחבריה לא אתי. כל דמינה ליה — הלכך, סלעם אתי מארבה וחרגול כדאמורן, ואייתרא ליה לראשו ארוך. תנא דבי רבי ישמעאל כי האי גוונא דאין — ומחבא שמעינן ליה, דהא קחוינן דרדישי ליה. ארבה וחרגול כתיב — וכעין הפרט בעינן. כל דחו — ואפילו לא דמו ליה אלא בחד סימן, דהא שמעינן סלעם דלא בעינן דמי לפרט בכל צדדין, מדאיתריב ראשו ארוך. ומר כי אתריה — רשון תנא דבי רב הוא ניפול תנא דבי רבי ישמעאל, ורשון תנא דבי רבי ישמעאל הוא ניפול תנא דבי רב. ובין למר ובין למר סלעם אין לו זנב וחרגול יש לו זנב. והגבים הללו אין טענין שחיטה, שהרי אחר דגים הוכיח הכתוב. "ואת תורת הבהמה" — במשמעו, "והעוף" — במשמעו, עוף ולא שרץ העוף, דהיינו מנינים קטנים. "וכל נפש החיה הרומשת במים" — אלו דגים, "וכל נפש השורצת על הארץ" — אלו חגבים. בהלכות גדולות. הפורח כהן — שט בהן על פני המים. הקבועין בו — יותר מן הסנפירין, שאין זימן מאלוהין אלא בידים, אבל כל הסנפירין הוא זימן לכשכשן. הסולתנית — מין דגים קטנים, בלעז טונינא. אקונם

והעפאין - הרי זה מותר. יש לו עכשיו ועתיד לגדל לאחר זמן, כגון הסולתנית

שלשה צדדין מכל צדדין, אלא לרבות העתיד לגדל אחר זמן — לא יקשה כלום, דעל כרחך שני צדדין דמצינן בעירובין (כחא), למאן דאמר דכללא בתרא דוקא, ושלש צדדין שמצריך למאן דאמר כללא קמא דוקא — לאו דוקא אמר שנים ושלשה, דלמאן דאמר כללא קמא דוקא אפילו בחמשה צדדין צריך לרבות. דאם כן תיסקי עלה דההיא דעירובין הא דאמר בנזיר פרק "שלשה מינין" (להב), דכל היכא דאיכא תרי כללי ופרטי — מרבינן כל דדמי ליה מחד צד, וכל היכא דאיכא תרי פרטי וכללי — מרבינן כל דדמי ליה משני צדדין. אלא ודאי: מסתברא דשני צדדין דעירובין וחד צד דנזיר — חדא מילתא היא, ומייר בעירובין כגון שיש לו שני צדדין חשובין שוין וצד שלישי שאינו חשוב כל כך. דבהאי גונא איכא גבי כלל ופרט דבקר ונאן ויין ושכר בשמעתא דעירובין (כחא), ונבזיר (להב) מייר כגון דליכא אלא חד צד חשוב, כגון כלל ופרט וכלל דההיא שמעתא, ואיכא נמי צד שני שאינו חשוב כל כך. וכענין זה אמר בנזיר דלא מצריכין אלא חד צד — היינו הצד החשוב האחד שאין חשוב כמותו, והוא הדין אם היו שניהם חשובין ושיון וצד שלישי שאינו חשוב כמותו — הוה שני צדדין החשובין כצד אחד, כיון שזו שוין, וצד שני שיהא כעין הפרט דומה לפרט באותם שני צדדין החשובין, דדי מינידו מפקח. וזהו מה שמצריך בעירובין דומה לפרט משני צדדין, אפילו למאן דאמר כללא בתרא דוקא, דהוה לזו תרייהו כצד אחד דנזיר כדפרישנו. ומה שמצריך שלשה צדדין למאן דאמר כללא קמא דוקא, שיש לו שני שבא לומר דלא סגי ליה בשני צדדין החשובים ושיון, כמו למאן דאמר כללא בתרא דוקא, אלא גם בצד השלישי הגרוע צריך שיהא דומה לכולן, והוא הדין אם יש חמשה צדדין צריך שידמה לכולן. והשתא אתי שפיר כי מצריכין נמי טפי משלשה צדדין כבעין הפרט, כי בכל הצדדין בין החשובין בין הגרועין ורובה כבוד השלישי, צריך שיהא דומה לפרט למאן דאמר כללא קמא דוקא. ולמאן דאמר כללא בתרא דוקא נמי לא יקשה כלום כשמצריך יותר משני צדדין במקום שיהיו יותר משני צדדין שוין, ולפי דברי אלה נצריך בכאן יותר משלשה צדדין למאן דאמר כללא קמא דוקא, אפילו אין כאן

אלא שני צדדין חשובין שוין לו ויש צדדין אחרים גרועים מזה, כי כולם יש להצריך. ולמאן דאמר כללא בתרא דוקא לא נצריך אלא שנים החשובין. ולכך לא היה לנו להצריך אין ראשו ארוך למאן דאית ליה כללא בתרא דוקא כמו שפירש רש"י שם. ולפי זה נצטרך לומר דאין לו זנב ואין ראשו ארוך הם צדדים גרועין יותר מאותן שאנו מצריכין בברייתא בהצד השוה, ולכך לא היינו מצריכין אותם אם היינו אומרים כללא בתרא דוקא. ובכך מתיישב גם מה שאנו מרבים ראשו ארוך מלמעם, ואין גזר מרבים אותו שאין לו ארבע כנפיים או שאין כנפיו חופים את רובו, כי אותם הם סימנים חשובים יותר מאין ראשו ארוך. ומיהו, בלאו האי טעמא נידא, כמו שפירש רבינו יצחק בן אשר, דאין לך שום חגב חסר סימן אחד, דארבע כנפיים או כנפיו חופים את רובו, שלא יהא עוד חסר סימן, או סימן אחד דאין ראשו ארוך או סימן אחד מן הארבע דמתניתין, אבל הכא בראשו ארוך משכחת ליה, שאינו חסר אלא סימן דאין ראשו ארוך כלבד. ולפי מה שפירשנו ונבין דעירובין גזיר, קשיא: אמאי איצטרך למימר פרק "הגזול בתרא" (בבא קמא קי"ב). דרבי אליעזר דריש ריבוי ומיעוט: איפלו דריש כללי ופרטי אתי שפיר, וסבר במאן דאמר כללא בתרא דוקא, וסגי בחד צד, פירוש: בצד החשוב מן השאר שאין צד אחר חשוב כיצאם שן, מה הפרט פורש גופו מנמו אין כל גופו מנמו, יצאו שטרות. אבל דבר המיטלטל לא צריך, ולא אימעות קרקעות, כי זהו צד גרוע יותר. תדע שהוא צד גרוע יותר, דהא כי דריש ליה בריבה מיעט וריבה אינו ממעט קרקעות אלא שטרות ויש לומר: דמשום דמוכחא מלתא דשמעתא דפרק "גומר הדין" (סנהדרין מהב), וזההיא דפרק "שלשה מינים" דנזיר (להב), דרבי אליעזר דריש ריבוי ומיעוט, קאמר נמי דהם הכי. וצריך עיון בשמעתא דשן ועין בקדושין (כדב), ר"א פסח או עור" דבבבבב (לזא), ובכל התלמוד במקום שאמר: מה הפרט פורש דבר המיטלטל וגופו מנמו, אם היה זה דוקא למאן דאמר כללא קמא דוקא, או שזא נאמר כי גם למאן דאמר כללא בתרא דוקא, אפילו לא היה השני צדדין החשובין שוין לגמרי, כיון שקרובין להיות — שוין חשובין כשוין, ויחד צד דמו. ומה שלא נצריך אלא חד צד — זהו כשהשני גרוע הרבה יותר ממנו. כי כן נראה יותר, כדי שיהא דברי הכל במה שמצריך בכל התלמוד דבר המיטלטל וגופו מנמו, כי שני צדדין קרובין להיות שוין. וזה מתיישב ונבין מה שצריך לומר ב"הגזול בתרא" (בבא קמא קי"ב). דרבי אליעזר דריש ריבוי ומיעוט, ולא נצטרך לתרץ בדוחק אתריהן שכתבתי. במאי קמפלגני — ואם תאמר: אמאי לא מפרש דאיכא בנייהו שאר חגבים שאינן ממין אותם הכתובים, שיש להם ארבעה סימנים הכתובים במתניתין, ואין ראשו ארוך דלתנא דבי רב אסירי אף על פי שיש להם ארבעה סימנים דמתניתין, דאין בכלל אלא מה שבפרט? ויש לומר: דשמא ליכא שום חגב שיהא בו חמשה סימנים שלא יהא ממין אותם הכתובים במתניתין. אי נמי רבותא נקט, דאפילו בראשו ארוך שרי תנא דבי רבי ישמעאל, בסוף שמעתא פירש בקונטרס דהגבים הללו אין טענין שחיטה, שהרי אחר דגים הוכיח הכתוב: "ואת תורת הבהמה" — במשמעו. "והעוף" — במשמעו, ולא שרץ העוף דהיינו מנינים קטנים. "וכל נפש החיה הרומשת במים" — אלו דגים. "וכל נפש השורצת על הארץ" — אלו חגבים. בהלכות גדולות. כן פירש בקונטרס. ולא הוצרך להביא בקונטרס מהלכות גדולות, אלא משום דרדישי ליה מקרא, דבכמה מקומות התלמוד מוכח דשרי בלא שחיטה, בסוף פרק "רבי עקיבא" (שבת צ"ב). חגב טמא אין מצניעין לקטן, דלמא מייא ואביל ליה, אבל חגב טהור אין לחוש. ובריש פרק "דמ שחיטה" (ברכות תא,א), קאמר: אריצא דם דגים וחגבים בשוק דהיה, ומפרש דאין טענין שחיטה. (עבודה זרה להב,א) דאמר רב: גזים שהציתו את האור באגם — כל החגבים אסורים. ומפרש שחגב אסור, ודעיך לו טמא דהוה טהור, אבל לשחיטה לא חיישינן. ועוד דהם בסוף פירקא ועבודה זרה לט"ב, חגבים הבאים מן ההפתק ומן האוצר — מותרים ליקח מן הגוי, וכן הבאין מן הסלול, ולפני תונין אסורין מפני שמוזק עליהם יין, ולעיל (סד"ב) ד"ה יעוריל ביצום] הבאתי ברייתא דתוספתא (תרומות פ"ט ה"ו) דקתני: אוכל אדם דגים וחגבים בין חיים ובין מתים ואינו חושש. ואף על גב דאובל לאו דוקא, דבזיים איכא משום "כל חשקצ" כדמוכח בפרק "רבי עקיבא" בשבת (צ"ב), מכל מקום נקט אוכל למימר דליכא איסור אבר מן הדיו, דלא בעי שחיטה.

כל שיש לו קשקשת יש לו סנפיר — ואם תאמר: מנין היה להם זה לחבמים? וכן לעיל (חולין טג.) דתניא שאין במיני דגים טמאים אלא שבע מאות — מנין היה להם, שהתירו כבד את השאר ולכתב למימיה: מאורם שקרא להם שמות קים להו דבר, כנסר לזרות כן שם טמאין, שכן אזהר את כולם. דהא לא משמע במקרא שקרא שמות לאלה בהמות ולעומתם, שאף על פי שידעו שמו

אָקונס, ואַפּונס, כּספּטאַיאַס, ואַכספּטאַיאַס, ואַטונס -
הרי זה מותר. תנן התם: כל שיש לו קשקשת -
יש לו סנפיר, ויש שיש לו סנפיר ואין לו קשקשת;
יש לו קשקשת ויש לו סנפיר - דג מזהר, יש לו
סנפיר ואין לו קשקשת - דג טמא. מפרין אקשקשת
קא סמיכנו, ליכתוב רחמנא קשקשת ולא ליכתוב
סנפיר! - אי כתב רחמנא קשקשת ולא כתב סנפיר,
הוה אמינא: מאי קשקשת - סנפיר, ואפילו דג
טמא, כתב רחמנא סנפיר וקשקשת. והשתא דכתב
רחמנא סנפיר וקשקשת, ממיא דקשקשת לבישא
הוא? דכתיב: "ושיוון קשקשים הוא לבוש";
ולכתוב רחמנא קשקשת ולא ליכתוב סנפיר! אמר
רבי אבהו, וכן תנא דבי רבי ישמעאל: "יגדיל תורה
ויאדיר". תנו רבנן, ממשמע שנאמר: אכול את שיש
לו - שומע אני: אל תאכל את שאין לו; וממשמע
שנאמר: אל תאכל את שאין לו - שומע אני: אכול
את שיש לו, ולמה שנאן? לעבור עליו בעשה ולא
תעשה. "תאכלו מכל אשר במים" מה תלמוד לומר?
שכול, הואיל והתיר במפורש והתיר בסתם; מה
בשהתיר במפורש - לא התיר אלא בכלים, אף
בשהתיר בסתם - לא התיר אלא בכלים; מנן
לרבות בורות שחיון ומערות, ששוחה ושוטה מהן
ואינו נמנע? תלמוד לומר: "תאכלו מכל אשר
במים". היכן התיר בכלים? דכתיב: "את זה תאכלו
מכל אשר במים" וגו' - בימים ובנחלים הוא דמי
אית ליה אכול, דלית ליה לא תיכול; הא בכלים
- אף על גב דלית ליה אכול. - ואימא: בכלים -
אף על גב דאית ליה לא תיכול! - לא סלקא
דעתך, דכתיב: "וכל אשר אין לו סנפיר וקשקשת
בימים ובנחלים מכל שרץ המים", בימים ובנחלים
- דלית ליה לא תיכול, הא בכלים - אף על גב
דלית ליה אכול. - ואימא: "במים" - כלל, "בימים
ובנחלים" - פרט, כלל ופרט - אין בכלל אלא מה
שנפרט: ימים ונחלים - אין, נעיצין וחריצין - לא! -
"במים" - חזר וכלל. - הני תרי כללי דסמיכי להדדי
נינהו! אמר רבינא פדאמרי במערבא: כל מקום
שאתה מוצא שני כללות הסמוכין זה לזה -

לומר, דהוה אמינא דקרא דאין לו אתא למעוטי כלי מלאו אבל עשה איכא, ויש לו — אפילו בכלים נמי שרו. להכי איצטריך קרא קמא, למשרי כלים לגמרי אף על גב דאין לו.

במים

לא תאכלום! לא סליקא דעתך — דהא גבי איסורא דאל תאכלו את אשר אין לו — כתיב גמי ימים ונחלים למעוטי' כלים, ודכא על כרחך רישא גמי, כי כתיב ימים ונחלים ולא כלים — מאיסורא ממעט להו, "ואותם תאכלו" דממעט — אמי שאן אין לו קאי, תאכלו, ולא מי שאן לו, אבל כלים — אפילו אין לו אכול. והיינו שני מקראות תסות ומפורש דלעיל, שהותרו בהם כלים. ולי ואימא במים בלל — דכל שרץ חיים בעיני סימניו. חריצין ונעיצין לא, וכל שכן בורות, ולמה לי "תאכלו מכל אשר בים". — תרי "במים" כתיבי גבי הדידי — וכל אשר לו סנפיר ושקשקת במים.

המפורש, ונאמר מה בשהתיר במפורש לא התיר לאכול שרץ המים
בלא סנפיר וקשקשת, אלא רק אם גדל במים שבתוך הכלים כמו
שיבואר להלן, אף בשהתיר בפתם, לא התיר לאכול שרץ המים,
אלא אם גדל בתוך הכלים, אבל אם גדל בבורות שיחין ומערות,
וכל שכן אם גדל בחריצין ונעיצין, הוא אסור.
מבררת הברייתא: מנין לרבות בורות עגולים, שיחין – חפירה
ארובה וקצרה, ומקורות, ששוחה אדם ושותה מהן ואינו נמנע
מלשתות, אף שיש במים שבתוכם שקצים. תלמוד לומר –
מלמדינו הכתוב המיותר 'תאכלו מכל אשר במים', שרשאי לשתות
מימיהם עם השקצים הגדלים בהם.
שנינו בברייתא, 'מה כשהתיר במפורש לא התיר אלא בכלים'.
מבררת הגמרא מנין ששקצים שבכלים. משיבה הגמרא: דבתיב 'את' זה
תאכלו מכל אשר במים וגו', כל אשר לו סנפיר וקשקשת במים
במים ובנחלים אתם תאכלו, ומדייקת הגמרא 'במים ובנחלים'
הוא שכתבה התורה 'אתם תאכלו' ללמד דכי את ליה אכול –
שרק כאשר יש לו סימני טהרה מותר לאכול, דלית ליה לא תיכול
– אבל אם אין לו סימני טהרה לא תאכל. וכל זה נאמר רק לגבי
בימים ובנחלים, הא – אבל שקצים שבכלים אף על גב דלית ליה
– סימני טהרה אכול.
מקשה הגמרא: אימא – שמה תאמר להדיף שהפסוק שהתיר
לאכול דג שיש בו סימני טהרה לא נאמר אלא רק בגדל בימים
ונחלים, אבל דג הגדל בכלים, אף על גב דאית ליה סנפיר וקשקשת
לא תיכול. מתרצת הגמרא: לא סלקא דעתך – לא יעלה בדעתך
לומר כן, שהרי מהפסוק הבא מוכח להדיף, דבתיב 'וכל אשר אין
לו סנפיר וקשקשת בימים ובנחלים מכל שרץ המים וגו' שקץ הם
לכם. מדייקת הגמרא, דווקא אותו ש'בימים ובנחלים' דלית ליה
סנפיר וקשקשת לא תיכול, הא – אבל אותו שבכלים, אף על גב
דלית ליה סנפיר וקשקשת אכול, ולכן מוכח שגם הפסוק הראשון
נדרש להתיר אכילת שרצים במים שבכלים.
הגמרא מבררת אם אפשר לדרוש כאן כלל ופרט וכלל. שואלת
הגמרא: אימא – מדוע צריך את הלימוד ממה שנכלל היתר
אכילת דגים שיש בהם סימני טהרה, להתיר אכילת שרצים
בבורות, והלא ניתן ללמוד זה מכלל ופרט, שהרי נאמר 'מכל
אשר במים' וזהו כלל, משום שכולל את כל המימות שצריך בהם
סימני טהרה, ונאמר בסוף הפסוק 'בימים ובנחלים' וזהו פרט,
סימני טהרה התורה שלא בכל מים צריך סימני טהרה, אלא רק בימים
ובנחלים, ובכל מקום שבהם בורות 'כלל ופרט' אין לנו ללמוד
בכלל אלא מה שמפורש בפרט, ולכן יש לנו לדרוש ולומר שרק
שקצים הגדלים ב'מים ובנחלים' אין – הם בכלל האיסור כיון שאין
להם סימני טהרה, אך שקצים הגדלים בנעיצין – בחפירות ארוכות
וצרות שיש בהם מים נובעים, ונחריצין – חפירות רחבות שיש בהם
מים נובעים, לא נאסרו, וכל שכן שלא נאסרו שקצים הגדלים במי
גשמים שאינם נובעים מהאדמה, אלא נאספו בבורות, ולמה צריך
לימוד מיוחד להתיר שקצים הגדלים בבורות. משיבה הגמרא: אין
כאן 'כלל ופרט' אלא 'כלל ופרט וכלל', כי לאחר הכלל הראשון
כתבה התורה פעם נוספת 'כל אשר לו סנפיר וקשקשת במים', חזר
ובכלל, וכשיש כלל ופרט וכלל, אנו מרבים כל מה שבכלל שהוא
דומה לפרט, ומתרבה מכך שגם שקצים הגדלים במים נובעים,
כגון בחריצין ונעיצין אסורים, אבל שקצים שבבורות מותר.
מקשה הגמרא: כיצד ניתן לדרוש כלל ופרט וכלל כן, שהרי הני
תרי כללי דסמיכי להדדי ינהו – שני הכללים הם סמוכים זה לזה,
ורק אחר כך נאמר הפרט, שהרי תחילה נאמרו שני פעמים 'במים',
ואחר כך נכתב 'בימים ובנחלים', ובאופן כזה אי אפשר לדרוש
כלל ופרט וכלל, ואם כן שוב קשה שנדרש 'כלל ופרט' ואין בכלל
אלא מה שבפרט, ורק שקצים שבימים ובנחלים אסורים, אבל
שקצים שבנעיצין וחריצין מותרים, וכל שכן ששקצים בבורות
מותרים, ולמה צריך את מה שנאמר 'תאכלו' מיותר להתיר
שקצים בכלים. ולכן צריך לדרוש היתר אכילת שרצים בבורות,

הדגים הקרויים בלשון פרסי, אפונים, ואפונים, כספתיאם,
ואכספתיאם, ואפונים, שקשקשיהם נושרים כאשר עולים מהמים,
הרי זה מותר.
הגמרא מבררת מדוע התורה כתבה גם סנפיר וגם קשקשת: הני
התם במסכת נדה (נא), כל דג שיש לו קשקשת יש לו גם סנפיר,
ויש דג שיש לו סנפיר ואין לו קשקשת, מי שיש לו קשקשת ויש לו
סנפיר, הוא דג טהור. ומי שיש לו סנפיר ואין לו קשקשת, הוא דג
טמא.
מקשה הגמרא: מדי אשקשת קא סמיכינ – הרי כאשר בודקים
דג סומכים רק על הקשקשת, ואם מצא קשקשת אינו צריך לבדוק
אם יש סנפיר, שכל שיש לו קשקשת יש לו סנפיר, ואילו על
הסנפיר אין סומכים, כיון שיש דג שיש לו סנפיר ואין לו קשקשת,
ואם כן ליכתוב רחמנא רק 'קשקשת', ולא ליכתוב 'סנפיר', שהרי
אין נפקא מינה ממה שנכתב שצריך סנפיר.
מתרצת הגמרא: אי כתב רחמנא 'קשקשת' ולא כתב 'סנפיר', הוה
אמינא – הייתי אומר מאי היא קשקשת שנכתבה בתורה, סנפיר,
והייתי מבשיר אפילו דג טמא שיש לו רק סנפיר, לכן כתב רחמנא
סנפיר וקשקשת, שבכך נבשיר רק דג טהור שיש לו קשקשת.
מבררת הגמרא: והשתא דכתב רחמנא גם סנפיר וגם קשקשת,
ממאי דקשקשת לבושא הוא – מנין למשנה לעיל (נט) שקשקשת
הוא הלבוש המכסה את עור הדג, ולא מה שאנו קוראים סנפיר.
משיבה הגמרא: דבתיב (שמואל א' י"ז) 'ושריון קשקשים הוא לבוש',
ונלמוד מכאן שקשקשת הוא לבוש, ולכן גם קשקשים שבדגים הם
הלבוש המכסה את עור הדג.
מקשה הגמרא: עתה שיודעים שקשקשת הוא הלבוש שעל עור
הדג, חזרת הקושיא, וליכתוב רחמנא קשקשת ולא ליכתוב סנפיר,
שהרי לא נטעה לפרש שקשקשת הוא מה שנקרא סנפיר. מתרצת
הגמרא: אמר רבי אבהו וכן תנא דבי רבי ישימא, שבאמת הפסוק
מיותר, אך נכתב כדי שיהיה תורה ודאית – התורה כתבה 'סנפיר'
כדי שדעו מה הוא קשקשת, אף שניתן לדעת זאת ממה שנאמר
בשמואל.
הגמרא דורשת שיש איסור לא תעשה ועשה באכילת דגים
טמאים: תנו רבנן, נאמר בפסוק (ויקרא יא ט) 'את זה תאכלו מכל
אשר במים כל אשר לו סנפיר וקשקשת וגו'. ועוד נאמר (שם יא טז)
'וכל אשר אין לו סנפיר וקשקשת וגו' לא תאכלו. מבררת
הברייתא: ממשמע שנאמר אכול את שיש לו – ממה שנאמר בפסוק
הראשון 'אתם תאכלו', אותו שיש לו סנפיר וקשקשת, שומע אני
שאל תאכל 'אתם תאכלו' לו סנפיר וקשקשת, ואם יאכל, יעבור על
איסור עשה. וכן ממשמע שנאמר אל תאכל את שאין לו – וממה
שנאמר בפסוק הבא 'לא תאכלו', שכל שאין לו סנפיר וקשקשת
אסור הוא באכילה, שומע אני שרק אותו שאין לו סנפיר וקשקשת
נאסר באכילה, אך אם תרצה, אכול את שיש לו סנפיר וקשקשת.
שואלת הברייתא: ולמה שנאן – למה כתבה לנו התורה את שני
הפסוקים, שהרי ניתן ללמוד את האיסור מההיתר מפסוק אחד.
משיבה הברייתא: התורה כתבה שני פסוקים לעבור עליו –
להורות שהאוכל דגים אסורים עובר גם בעשה וגם בלא תעשה.
הגמרא תדון בהיתר ואיסור של אכילת שרצים בארבע מקומות:
א. בימים ונחלים. ב. בחריצין ונעיצין, והם מעינות נובעים. ג.
בבורות שיחין ומערות, והם מי גשמים שנאספו. ד. במים שבכלים.
הגמרא מבררת מדוע נכלל בתורה ההיתר לאכול דגים שיש להם
סימני טהרה. אומרת הברייתא: נאמר בפסוק (ויקרא יא ט) 'את זה
תאכלו מכל אשר במים כל אשר לו סנפיר וקשקשת במים בימים
ובנחלים אתם תאכלו'. וקשה שהרי כבר נאמר בסוף הפסוק 'אתם
תאכלו', ומה תלמוד לומר – מה מלמדינו תחילת הפסוק שנאמר
'את זה תאכלו'.
מקדימה הברייתא ומביאה שני פסוקים שנדרש בהם היתר לאכול
שרץ המים הגדל בכלי. אומרת הברייתא: שייכול הייתי לומר
הואיל והתיר הכתוב שרץ המים בלא סימני טהרה בפסוק
המפורש, וכן התיר הכתוב בפתם, ילמד ההיתר הסתום מן ההיתר

רַאֲיָה לְרַבּוֹת שְׂקִיצִים שֶׁבְּבוֹרוֹת שִׁיחִין וּמַעְרוֹת לְהַתְּיָא, וְלִהְיָא
שְׂקִיצִים שֶׁבְּחִירְצִין וְנִעְיָצִין לְאִיסוּרָא. מְרַבָּה אֵינִי בּוֹרוֹת שִׁיחִין וּמַעְרוֹת
שֶׁחֵן עֲצוּרִים (-אֵין לָהֶם מוֹצָא וּמְבֹא) בְּכָלִים, וְאִינֵם דּוֹמִים לַיָּמִים
וְנַחֲלִים שֶׁנֶּאֱסָרוּ, וְלֹכֵן אֵינִי מְתִירָם. וּמִצִּיא אֵינִי חִירְצִין וְנִעְיָצִין שְׁאִין
עֲצוּרִין בְּכָלִים, וְדוֹמִים מַעֲט לַיָּמִים וְנַחֲלִים שֶׁנֶּאֱסָרוּ, וְלֹכֵן אֵינִי
אוֹסְרָם.
הַגְּמָרָא חוֹזֶרֶת לִבְאֵר אֶת הַבְּרִייתָא לַעֲלִי (סו) 'הוּאִיל וְהַתִּיר
בַּמְּפּוֹרֶשׁ וְהַתִּיר בְּסֹתֵם'. שׁוֹאֵלֶת הַגְּמָרָא: הִי - אִיזִיד פְּסוּק הוּא
הַסֵּתוֹם, וְהִי - וְאִיזִיד פְּסוּק הוּא הַמְּפּוֹרֶשׁ. אוֹמֶרֶת הַגְּמָרָא: פְּלִיגִי בָּהּ
רַב אֶהָא וְרַבִּינָא, חָד (-אֶחָד) אֶמָּר הַפְּסוּק הָרָאשׁוֹן שֶׁנֶּאֱמָר בּו הַתִּיר
אֵכִילָה בְּדָג שִׁישׁ לוֹ סַנְפִיר וְקִשְׁקֶשֶׁת הוּא הַכְּתוּב הַמְּפּוֹרֶשׁ, וְהַפְּסוּק
שֶׁנֶּאֱמָר בּו 'וְכָל אֲשֶׁר אֵין לוֹ סַנְפִיר וְקִשְׁקֶשֶׁת', הוּא הַכְּתוּב הַסֵּתוֹם,
שֶׁלֹּא נִתְפַּרֵשׁ בּו מִזֶּה דִין שְׂקִיצִים שֶׁבַּמִּים שֶׁבְּכָלִים. וְחָד אֶמָּר לְהִיפָךְ,
שֶׁהַפְּסוּק הַשֵּׁנִי שֶׁנֶּאֱמָר בּו שֶׁנֶּאֱסָר דָּג שְׁאִין לוֹ סַנְפִיר וְקִשְׁקֶשֶׁת הוּא
הַפְּסוּק הַמְּפּוֹרֶשׁ, וְאֵילִיל הַפְּסוּק שֶׁמְתִיר דָּג שִׁישׁ לוֹ סַנְפִיר וְקִשְׁקֶשֶׁת
הוּא הַפְּסוּק הַסֵּתוֹם, שֶׁמִּמֶּנּוּ לֹא נִתְפַּרֵשׁ דִּינָם שֶׁל שְׂקִיצִים הַגְּדֻלִּים
בְּתוֹךְ הַכְּלִים.
הַגְּמָרָא מְבַאֵרֶת אֶת מַחְלוקֶתָם. מְבַרֵּרֶת הַגְּמָרָא: מָאִי טַעְמָא דְּמָאֵן
דְּאֶמָּר שֶׁהַפְּסוּק הָרָאשׁוֹן שֶׁמְתִיר דָּג שִׁישׁ לוֹ סַנְפִיר וְקִשְׁקֶשֶׁת הוּא
הַפְּסוּק הַמְּפּוֹרֶשׁ. מְשִׁיבָה הַגְּמָרָא: אֶמָּר לָךְ, מִינִיָּה הוּא דְּקָא מְשַׁתְּרוּ
בְּלִים - בַּפְּסוּק זֶה הַתִּירָה הַתּוֹרָה שְׂקִיצִים שֶׁבְּכָלִים, שֶׁהִרִי בַּפְּסוּק זֶה
נֶאֱמָר שֶׁכֵּל שִׁישׁ לוֹ סִימְנִי טַהֲרָה וְהוּא בִּימִים וּבְנַחֲלִים 'אוֹתָם
תֹּאכְלוּ', מִשְׁמַע שֶׁבְּכָלִים גַּם אֵין לוֹ סִימְנִי טַהֲרָה וְהוּא מוֹתֵר. מִזֶּה
שְׁאִין כֵּן בַּפְּסוּק הַשֵּׁנִי סִמֵּךְ הַכְּתוּב אֶת הָאִיסוּר אֵכִילָה לְכָלִל 'וּמְכָל
נֶפֶשׁ הַחַיָּה אֲשֶׁר בַּמִּים', וּמִזֶּה מִשְׁמַע שֶׁהָאִיסוּר אֵכִילָה נֶאֱמָר עַל
כָּל הַמִּים שֶׁבְּעוֹלָם, וְלֹכֵן בַּפְּסוּק זֶה אֵין הַדִּין מְפּוֹרֶשׁ. וְאֵף עַל פִּי
שֶׁגַם מִהַפְּסוּק הַשֵּׁנִי מְבֹאֵר שֶׁבְּכָלִים אֵין אִיסוּר, שֶׁהִרִי נֶאֱמָר בּו
כָּל וּפְרֵט וְכָלִל וִישׁ לְדִירוֹשׁ מִכָּךְ שֶׁרַק הַדּוּמָה לַיָּמִים וְנַחֲלִים
אוֹסֵר, מְכָל מְקוֹם אֵין זֶה נֶחֱשֵׁב לְמְפּוֹרֶשׁ.
הַגְּמָרָא מְבַאֵרֶת אֶת הַטַּעַם שֶׁל הַסּוֹבֵר שֶׁהַפְּסוּק הַשֵּׁנִי הוּא
הַמְּפּוֹרֶשׁ. מְבַרֵּרֶת הַגְּמָרָא: מָאִי טַעְמָא דְּמָאֵן דְּאֶמָּר שֶׁהַפְּסוּק הַשֵּׁנִי
שׁוֹסֵר דָּג שְׁאִין לוֹ סַנְפִיר וְקִשְׁקֶשֶׁת הוּא הַמְּפּוֹרֶשׁ. מְשִׁיבָה הַגְּמָרָא:
דְּהָא הוּא דְּקָמוּכָה אֶהָאֵיךְ - מִשּׁוּם שֶׁפְּסוּק זֶה מוֹכִיחַ שֶׁהַפְּסוּק
הָרָאשׁוֹן בֹּא לְהַתִּיר שְׂקִיצִים שֶׁכָּלִים. דְּהָא מְהָאֵיךְ - שֶׁמִּהַפְּסוּק
הָרָאשׁוֹן לְבַדּוֹ, הָיָה אֶמְיָא - הִייתִי אוֹמֵר שֶׁרַק בִּימִים וּבְנַחֲלִים יִשׁ
הִיתֵר אֵכִילָה כְּשִׁישׁ לָהֶם סַנְפִיר וְקִשְׁקֶשֶׁת, אֲבָל בְּכָלִים אֵף עַל גֵּב
דְּהָאִית לִיָּה סַנְפִיר וְקִשְׁקֶשֶׁת נִמְי לֹא תִּכְוֹל - גַּם לֹא תֹאכְלוּ, וְהִינִי
שֶׁהַחִילּוֹק בֹּא לְהַתִּיר בִּימִים וּבְנַחֲלִים אֶת אוֹתָם שִׁישׁ לָהֶם סַנְפִיר
וְקִשְׁקֶשֶׁת, אֲבָל כָּל הַשָּׂאֵר אִיסוּר.
רַב הוּנָא אוֹסֵר לִסְנֵן שֶׁכֵּר שֶׁל תַּמְרִים בְּלִילָה: אֶמָּר רַב הוּנָא, לֹא
לְשִׁפִּי אֵינִי שִׁכְרָא בְּכִייתָא בְּאוֹרְתָא - לֹא יוֹרִיק אָדָם מִחִבִּית
לְחִבִּית שֶׁכֵּר שֶׁל תַּמְרִים שֶׁמְצִיִּים בָּהֶם תּוֹלָעִים, לִסְנֵנוּ בְּעֵצִים
וְקִשִּׁים דְּקִים בְּלִילָה, מִשּׁוּם שִׁישׁ לַחֲשׂוֹשׁ דִּילְמָא פְּרִישׁ לְעִיל
מְצִייתָא וְהָדָר נָפִיל לְכַסָּא - שֶׁמֶא תְּפוֹל תּוֹלַעַת לְקִשִּׁים שֶׁמְסַנְנִים
אֶת הַשֶּׁכֶּר, וְאַחֵר כֵּן תְּפוֹל מִדְּהִקִּים לְכּוֹס, וּבְלִילָה לֹא יִרְאֶה זֹאת.
שְׁאֵף שֶׁכֵּל עוֹד הַתּוֹלַעַת בְּשֶׁכֶּר, אֵינָה אִיסוּרָה, מִשּׁוּם שְׁאִין אִיסוּר
עַל שְׂקִיצִים שֶׁנּוֹצְרוּ בַּמִּים, אֶךְ לֵאחֹר שִׁיבָה מִהַשֶּׁכֶּר וְרַחֲשָׁה קֶצֶת
עַל הַקִּשִּׁים, הִיא נַעֲשִׂית שְׂרָץ הָאֶרֶץ, וְהָיָה (-וְהִירִי הוּא) עוֹבֵר מִשּׁוֹם
שְׂרָץ הַשְּׂוֹרִין עַל הָאֶרֶץ.
הַגְּמָרָא מְבַרֵּרֶת מִדּוּעַ לֹא נֶחֱשֵׁב כֵּן גַּם בְּשֶׂרֶץ הַמִּים שֶׁבְּכָלִים.
מְקִשָּׁה הַגְּמָרָא: אִי הִכִּי שְׁאֵנו חוֹשְׁשִׁים שֶׁמֶא תִּצָּא הַתּוֹלַעַת
וְתִרְחֹשׁ עַל הָאֶרֶץ, וְתֹאסֵר מִשּׁוּם שְׂרָץ הָאֶרֶץ, מְקַנָּא נִמְי - נֶאֱסָר
גַּם אֶת הַתּוֹלַעַת שֶׁמִּצָּאָה בְּכָלִי, מִשּׁוּם שֶׁנֶּחֱשָׁשׁ דִּילְמָא פְּרִישׁ
לְרַפְּנָא דְּמָנָא וְהָדָר נָפִיל לְכַסָּא - שֶׁמֶא יִצָּא מִהֶמֶם וְרַחֲשָׁה עַל
דּוֹפֵן הַכְּלִי וְנֶאֱסָרָה, וְאַחֵר כֵּן חוֹזֵר לְכָלִי. מִתְרַצָּת הַגְּמָרָא: הָתָם
(-בְּכָלִי) הֵינִי רַבִּיתִיָּה - כֵּךְ הִיא דֶּרֶךְ גִּידוּלָהּ שֶׁל שְׂרָץ הַמִּים,
לִצְאָת מַעַט לְדוֹפֵן הַכְּלִי, וְלַחֲזוֹר לְתוֹכּוֹ, וְלֹכֵן הִיא נֶחֱשֵׁבֶת כְּמִי
שֶׁלֹּא פִירֶשָׁה עֵדִין מִהֶמֶם וּמוֹתֶרֶת. אֲבָל תּוֹלַעַת שֶׁפִּירֶשָׁה מִשֶּׁכֶּר
תַּמְרִים לְקִשִּׁים שֶׁמְסַנְנִים אֶת הַשֶּׁכֶּר, אֵינִי נֶחֱשֵׁב דֶּרֶךְ גִּידוּלָהּ, וְלֹכֵן

הַפֶּסֶל פְּרָט שֶׁנֶּחֱבֵא אַחֲרֵי הַכְּלִים בִּינִיָּהם - בֵּין שְׁנֵי הַכְּלִים, וְדוֹנֵם
בְּכָלִל וּפְרָט וְכָלִל, וְדִירוֹשׁ כֵּךְ, 'בְּמִים' זֶה כָּלִל, 'בְּמִים' וּבְנַחֲלִים' זֶה
פְּרָט, 'בְּמִים' חוֹר וְכָלִל, וְכִשְׁשׁ כָּלִל וּפְרָט וְכָלִל, אִי אֶתָּה דִין וְמִרְבָּה
מִהַכָּל אֶלָּא קִעֵין הַפְּרָט, מִזֶּה הַפְּרָט (-בִּימִים וּבְנַחֲלִים) מְפּוֹרֶשׁ
מִים נּוֹבְעִים, אֵף הַכָּלִל מִרְבָּה שְׂרָצִים שֶׁגִּדְּלוּ בְּכָל מִינֵי מִים נּוֹבְעִים
שְׁאֵף הֵם אִיסוּרִים.
מְבַרֵּרֶת הַגְּמָרָא: וּמָאִי רַבִּי - מִזֶּה נִתְרַבָּה מִדְּרַשְׁתָּ כָּלִל וּפְרֵט וְכָלִל
הַמְּבַרָּה עוֹד דְּרִים שֶׁהֵם דּוֹמִים לְפֶרֶט. מְשִׁיבָה הַגְּמָרָא: שְׂרָצִים
הַגְּדֻלִּים בְּחִירְצִין (-חִפְיּוֹת אֲרוּכוֹת וְקִצְרוֹת) וְנִעְיָצִין (-חִפְיּוֹת
רַחְבוֹת) שִׁישׁ בָּהֶם מִים נּוֹבְעִים וְנִתְרַבּוּ לְאִיסוּרָא. מְבַרֵּרֶת הַגְּמָרָא:
וּמָאִי מִיָּעַט מִמָּה שֶׁנֶּחֱבֵא הַפְּרֵט. מְשִׁיבָה הַגְּמָרָא: שְׂרָצִים הַגְּדֻלִּים
בְּבוֹרוֹת שִׁיחִין וּמַעְרוֹת נִתְמַעֲטוּ לְהַתְּיָא, שֶׁגַם אִם אֵין בָּהֶם סִימְנִי
טַהֲרָה הֵם מוֹתֵרִים, מֵאַחֵר וְאִינֵם בְּכָלִל הָאִיסוּר הַגְּלָמָד מִהַכָּלִל
וּפְרֵט וְכָלִל.
הַגְּמָרָא מְבַרֵּרֶת מִדּוּעַ אִי אִפְשָׁר לְלַמּוֹד שֶׁגַם בּוֹרוֹת אִיסוּרִים.
מְקִשָּׁה הַגְּמָרָא: וּמָאִימָא - מִדּוּעַ לֹא נֶאֱמָר שִׁישׁ לְדִירוֹשׁ כֵּךְ, מִזֶּה
הַפְּרָט מְפּוֹרֶשׁ מִים הַגְּדֻלִּין עַל גֵּבִי קִרְקַע, אֵף כָּל שְׂקִיצִים הַגְּדֻלִּים
בְּמִים הַגְּדֻלִּין עַל גֵּבִי קִרְקַע אִיסוּרִים. מְבַרֵּרֶת הַגְּמָרָא: וּמָאִי רַבִּי -
וּמִזֶּה יִתְרַבָּה לְפִי דְרִשָּׁה זֶה. מְשִׁיבָה הַגְּמָרָא: שְׁאֵפִילוֹ שְׂקִיצִים
הַגְּדֻלִּים בַּמִּים שֶׁבְּבוֹרוֹת שִׁיחִין וּמַעְרוֹת יִתְרַבּוּ לְאִיסוּרָא, שְׁדוּמִים
הֵם לַיָּמִים וְנַחֲלִים שֶׁמִּימֵינוּ גְּדֻלִּים עַל גֵּבִי קִרְקַע. מְבַרֵּרֶת הַגְּמָרָא:
וּמָאִי מִיָּעַט - וּמִזֶּה לְנִתְמַעֲטָה לְפִי דְרִשָּׁה זֶה מִהַפְּרֵט 'בִּימִים וּבְנַחֲלִים'.
מְשִׁיבָה הַגְּמָרָא: מִיָּעַט שְׂקִיצִים הַגְּדֻלִּים בַּמִּים שֶׁבְּכָלִים, שְׁאִינֵם
דּוּמִים כָּלִל לַיָּמִים וְנַחֲלִים שֶׁהֵם נּוֹבְעִים עַל גֵּבִי קִרְקַע, וְאֵילוּ מִים
שֶׁבְּכָלִים אֵינֵם נּוֹבְעִים וְאִינֵם עַל גֵּבִי קִרְקַע. מִתְרַצָּת הַגְּמָרָא: אִי
אִפְשָׁר לְדִירוֹשׁ כֵּךְ וְלֹאִיסוּר שְׂקִיצִים הַגְּדֻלִּים בְּבוֹרוֹת, מִשּׁוּם שְׁאֵם כֵּן,
הַכְּתוּב 'וְתֹאכְלוּ' שֶׁהוּא מִיּוֹתֵר, וְדִירוֹשׁ מִמֶּנּוּ לַעֲלִי (סו) לְהַתִּיר
שְׂקִיצִים הַגְּדֻלִּים בְּבוֹרוֹת, מָאִי אֶהָיִי לִיָּה - מִזֶּה נִלְמַד מִמֶּנּוּ. וְאֵין
לּוֹמַר שֶׁנִּלְמַד מִמֶּנּוּ לְהַתִּיר שְׂקִיצִים הַגְּדֻלִּים בְּכָלִים, מִשּׁוּם שֶׁזֶּה
כִּבֵּר נִלְמַד בְּכָלִל וּפְרֵט וְכָלִל שֶׁכָּלִים שְׁאִינֵם דּוּמִים כָּלִל לַיָּמִים
וְנַחֲלִים אֵינֵם אִיסוּרִים. וּבִהְכָּרָה שֶׁהַפְּסוּק 'וְתֹאכְלוּ' מְגַלֵּה, שֶׁלֹּא
נִדְרֹשׁ לֹאִיסוּר אֶלָּא חִירְצִין וְנִעְיָצִין הַנּוֹבְעִים שְׁדוּמִים לַגְּמִי לַיָּמִים
וְנַחֲלִים, וְלֹא בּוֹרוֹת.
תַּנָּא דְּבִי רַבִּי יִשְׁמַעְאֵל סוֹבְרִים שְׁדוּרִשִׁים כֹּאן רִיבִי מִיַּעֲט וְרִיבִי:
רַבִּי רַבִּי יִשְׁמַעְאֵל - בְּבֵית מִדְּרַשׁוֹ שֶׁל רַבִּי יִשְׁמַעְאֵל קָנָא - שֶׁנּוּ
וְדִירוֹשׁ כֵּךְ, מֵאַחֵר נֶאֱמָר 'בְּמִים' 'שְׁתֵּי פְעָמִים סְמוּכִים זֶה לַזֶּה
וְאֵין פְּרֵט בֵּינֵיהֶם, אֵין זֶה הַמִּדָּה שֶׁל כָּלִל וּפְרָט וְכָלִל שֶׁהַתּוֹרָה
נִדְרֶשׁת בּו, אֶלָּא מִדָּה אֶחָד הִיא שֶׁל רִיבָה וּמִיָּעַט וְרִיבָה, וְכֵן
נִדְרֶשׁ הַפְּסוּק, 'בְּמִים' הָרָאשׁוֹן רִיבָה, 'בְּמִים' וּבְנַחֲלִים' מִיָּעַט, 'בְּמִים'
הַשֵּׁנִי חוֹר וְרִיבָה, וְכִשְׁשׁ רִיבָה וּמִיָּעַט וְרִיבָה, אֶתָּה דִין וְאוֹמֵר שֶׁרִיבָה
הַכָּל, חוּץ מִדְּבַר מְסוּים אֶחָד שְׁאִינִי דוּמָה כָּלִל לַמִּיַּעֲט.
מְבַרֵּרֶת הַגְּמָרָא: מָאִי רַבִּי - מִזֶּה נִתְרַבָּה בְּמִים 'בְּמִים' הַשֵּׁנִי, מְשִׁיבָה
הַגְּמָרָא: שְׂקִיצִים הַגְּדֻלִּים בַּמִּים שֶׁבְּחִירְצִין וְנִעְיָצִין שִׁישׁ בָּהֶם מִים
נּוֹבְעִים, נִתְרַבּוּ לְאִיסוּרָא - גַּם הֵם בְּכָלִל הָאִיסוּר שֶׁל שְׂרָץ הַמִּים.
מְבַרֵּרֶת הַגְּמָרָא: וּמָאִי מִיָּעַט הַפְּרֵט 'בִּימִים וּבְנַחֲלִים'. מְשִׁיבָה
הַגְּמָרָא: שְׂקִיצִים הַגְּדֻלִּים בַּמִּים שֶׁבְּבוֹרוֹת שִׁיחִין וּמַעְרוֹת נִתְמַעֲטוּ
לְהַתְּיָא - אֵינֵם בְּכָלִל הָאִיסוּר וְהֵם מוֹתֵרִים בִּאֲכִילָה.
הַגְּמָרָא מְבַרֵּרֶת מִדּוּעַ אֵין מְרַבִּים בּוֹרוֹת לֹאִיסוּר. מְקִשָּׁה הַגְּמָרָא:
אֶמָּא - מִדּוּעַ לֹא נִדְרֹשׁ כֵּךְ, מָאִי רִיבָה, רִיבָה בּוֹרוֹת שִׁיחִין וּמַעְרוֹת
לְאִיסוּרָא, וּמָאִי מִיָּעַט, מִיָּעַט שְׂקִיצִים שֶׁגְּדֻלִּים בַּמִּים שֶׁבְּכָלִים,
שְׁאִינֵם בְּכָלִל הָאִיסוּר וּמוֹתֵרִים בִּאֲכִילָה. מִתְרַצָּת הַגְּמָרָא: אִי
אִפְשָׁר לְדִירוֹשׁ כֵּן, שְׁאֵם כֵּן 'וְתֹאכְלוּ' הַמִּיּוֹתֵר מָאִי אֶהָיִי לִיָּה - מִזֶּה
נִלְמַד מִמֶּנּוּ, שֶׁלְּהַתִּיר כָּלִים אֵין צְרִיךְ, שֶׁזֶה נִתְמַעֲט מִן הַמִּיַּעֲט
'יָמִים וְנַחֲלִים', אֲלָא בִּהְכָּרָה שֶׁ'תֹּאכְלוּ' מִמַּעַט כָּלִים, וְהִרְבִּי
וּמִיַּעֲט מִרְבָּה נִעְיָצִין וְחִירְצִין, וּמִמַּעַט בּוֹרוֹת.
הַגְּמָרָא מְבַרֵּרֶת מִדּוּעַ לֹא נֶאֱמָר לְהִיפָךְ. מְקִשָּׁה הַגְּמָרָא: וּמָאִיפּוֹד
אֶמָּא - מִדּוּעַ לֹא נִדְרֹשׁ לְהִיפָךְ שֶׁהִרְבִּי רִיבָה בּוֹרוֹת שִׁיחִין וּמַעְרוֹת
לֹאִיסוּר, וְהַמִּיַּעֲט יַמַּעַט מִן הָאִיסוּר חִירְצִין וְנִעְיָצִין. מִתְרַצָּת
הַגְּמָרָא: כִּדְרַגְנִי מִתְּתִיָּה טַעַם דְּרִשָּׁה זֶה, דְּרַגְנִי מִתְּתִיָּה כִּדְרַגְנִי, מָאִי

חולין. פרק שלישי – אלו טרפות דף סז עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזליץ)" רלט רש"י תוספות

הטל פרט – הסמוך להם, ותנודו ביניהם, ודונם בכלל ופרט וכלל, ותרבי ביה כל כעין
הפרט. הלכך, אי לאו "תאכלכו" קמא הוה מרבינן בכעין הפרט אפילו בורות, דדמו לפרט
בהכי שהן מים גדולים על גבי קרקע. אבל השתא דכתבי "תאכלכו" קמא – דרשינן ליה הכי:
מה הפרט מפורש מים נובעין – אף כל מים נובעים. ואיתרבו חריצין ונעיצין לאיסורא
כאלו, ולא איתרבו בורות. ומאי רבי – בכעין
הפרט דיאף כל. ומאי מיעט – דכל פרט
למעטו אתא. ואימא מזה הפרט מפורש וכו' –
דאף על גב דלא דמי ליה לפרטא אלא בחד
צד – מרבינן, דכללא בתרא דוקא. אם כן
תאכלכו מאי אהני ליה – בלא אידו נמי כלים
לא מיתסרי, דהא לא דמו לפרט במידי. אלא
לאו, "תאכלכו" למשרי בורות אתא, ולמימרא
דלא תרבי בכעין הפרט אלא חריצין ונעיצין
דדמו ליה בשני צדין. חריצין – ארוכין
וקצרים. נעיצין – רחבין, כגון אותן שעושין
לביברי דגים. ואימא איפכא – לא גרסין
הבא, עד בסיפא דשמעתא בחר מלתא דתנא
דבי רבי ישמעאל. אבל הבא גבי תנא דבי רב
דדרש כללי ופרטי ליכא לאותביה, דהא כעין
הפרט בעינן, ומאי כעין הפרט איתא ביה
דתרבינוהו לאיסורא ותפיס חריצין ונעיצין?
במים במים שתי פעמים – הואיל ושני
הכללות סמוכין, כשתטיל פרט שאחרים
ביניהם – מדה בתורה היא שלא תדונם בכלל
ופרט אלא ברבי ומיעוט, דלחכי פליגוהו
רחמנא לפרטא מכללא – דלא תדרשיה בכלל
ופרט. ואיכא בין ריבה ומיעט וכלל ופרט, דבי
דרשין כלל ופרט – הוי פרט פירושו של כללא,
ואין בכלל אלא מה שבפרט, ואפילו דבר הדומה
לו אין לו להביא. וכשכלל לו כלל שני אחר
הפרט, אהני לאתויי מידי דדמי ליה לפרט. אבל
כי דרשינן ריבה ומיעט – לא פירש המיעוט את
הרבה, אלא מיעט, שלא תשמע ממנו הכל אלא
זה והדומים לו. ובלאו רבי שני הוה מרבינן כל
דדמי ליה למיעוטא. ואהני רבי שני לאתויי כל
מילי, ואהני מיעוט למעוט מידי דלא דמי ליה
כלל. והכי מפרשין בפירק "נגמר הדין" (סנהדרין
מהב) גבי כל הנסקלן נתלין, דרבי ומיעוט
לחודיה מייחב כל דדמי ליה בכל מילי, ומשום
דדמו ומיעוט מדרש, איצטריך "תאכלכו" קמא
למשרי בורות, דאתי ברבי ומיעוט וריבוי
לאיסורא. דאילו בכלל ופרט דרשינן ליה – לא
הוה מתרבו בורות, ולא איצטריך "תאכלכו"
יתירא. דקסבר תנא דבי רבי ישמעאל: כללא
קמא דוקא, דלא מרבי כללא בתרא אלא מידי
דדמו לפרט בצד צד, דהיינו נובעין, והכי נמי
אמרן לעיל (סוהב) גבי כלל ופרט דחובגים לתנא
דבי רבי ישמעאל, דלא מתרבי ראשו ארוך
מכלל ופרט, משום דלא דמי בכל צד, ואיצטריך
סלעם יתירא לרביי. ומאי מיעט מיעט בורות

במים במים שני פעמים אין זה כלל ופרט אלא ריבה ומיעט – פירש בקונטרס: משום
דבריו ומיעוט מדרש, איצטריך "תאכלכו" קמא למשרי בורות שחין ומערות,
דאתו ברבי ומיעוט ורבי דאסור. דאילו כלל ופרט דרשינן – לא הוה מתרבי בורות,
ולא איצטריך "תאכלכו" יתירא. דקסבר תנא דבי רבי ישמעאל: כללא קמא דוקא, ולא
מרבינן בכלל בתרא אלא מידי דדמי ליה בכל
צד לפרט, דהיינו נובעין, וצריך לומר, דסוגיא
דלעיל דדרש כלל ופרט וכלל, ואפילו הכי
איצטריך ליה ל"תאכלכו" להחרי בורות שחין
ומערות, קסבר: כללא בתרא דוקא, והוה מתרבו
בורות שחין ומערות אף על גב דלא דמו אלא
בחד צד, שהם מים הגדלים על גבי קרקע. וכי
פריך: אי מה הפרט מפורש מים הגדלים על גבי
קרקע, ורבי אפילו בורות שחין ומערות
לאיסורא – הוה מצי לשנויי: קסבר כללא קמא
דוקא, ובעינן עד דדמי ליה בכל צד. אלא
האמת קמחתי, דמ"תאכלכו" קדריש להו לעיל
בברייתא. והשתא, לפירוש זה לא פליגי מידי
בהך מלתא סוגיא דלעיל ותנא דבי רבי
ישמעאל דהבא. ויש לתמוה, דכי פריך בסמוך
ואיפוך אנא ומשני: מרבה אני בורות שחין
ומערות להחריא שהם עצורין בכלים, למח לי
להוכיח כלל עצורין? הוה ליה למימר דאיבעי
ליה לרביי דריצין ונעיצין ספי לאיסורא לפי
שהם נובעים כימים ונבחרים לכך נראה. דהך
חריצין ונעיצין דהבא איירי באין נובעין, ולהכי
פריך: כיון דאין נובעין, מה לי בורות שחין
ומערות מה לי חריצין ונעיצין? ומשני, דחריצין
ונעיצין, אף על גב שאין נובעין – דמו ספי
לימים ונחלים, שאין עצורים בכלים, אבל בורות
שחין ומערות עצורים בכלים, ולהכי סברא
להחריא. והשתא, למאן דדרש ריבה ומיעט –
מרבה חריצין ונעיצין שאין נובעין לאיסורא,
והחריא ד"תאכלכו" מוקף לה בורות שחין
ומערות. אבל למאן דדרש לעיל כללי ופרטי,
מרבה מ"תאכלכו" להחריא אפילו חריצין ונעיצין
שאין עצורים בכלים, כיון דאין נובעים.
דיקא

משתרו כלים. מאי טעמא דמאן דאמר: אין לו מפורש? – דהא הוא דקמוכח אהאידי;
דאי מהאיד הוה אמינא: בכלים, אף על גב דאית ליה גמי לא תיכול. אמר רב הונא:
לא לשפי אינש שיכרא בצבייתא פאורתא, דילמא פריש לעיל מצבייתא והדר נפיל לכסא,
והוי עובר משום "שרץ השרץ על הארץ". אי הכי, במקנא גמי – דלמא פריש לדפנא
דמנא והדר נפיל למנא! – הךם היינו רביתיה. ומנא תימנא? דתנא: מנין לרבות בורות
שחין ומערות, ששוחה ושוחה מהן ואינו גמנע? תלמוד לומר: "תאכלכו מפל אשר במים";
ולחוש דלמא פריש לדפנא והדר נפיל! אלא היינו רביתיה, הכא גמי – היינו רביתיה.
אמר ליה רב חסדא לרב הונא, תניא דמסיע לך: "כל השרץ השרץ על הארץ" – לרבות
יבחושין שסינן; טעמא – דסינן, הא לא סינן – שרי. אמר שמואל: קישות שהתליעה
באביה

שחין ומערות – א"תאכלכו" יתירא סמך, כדאמרין במסכתא: אם כן "תאכלכו" מאי אהני ליה. ואיפוך אנא – דכיון דלאו טעמא יחיד למילתיה כשאר כעין הפרט, אימא "תאכלכו"
למשרי חריצין, וריבויא לרביי בורות! שהן עצורין – שאין להם מוצא ומבוא, אלא עצורין בכלים. ולא דמו לאיסורא במידי, דהא ימים נחלים כתיב. די סתום והי מפורש –
דאמרין לעיל (סוהב) הואיל והחרי כסתום ונחלים במפורש. יש לו מפורש – בהדוא קרא דמשתעי ביש לו ספיר וקשקשת קרי מפורש. להחרי כלים בלא סימני סתרה, כדרדש לעיל:
ימים נחלים הוא דאותם תאכלכו ולא אחרים, הא בכלים – אפילו אין לו תאכלכו. מיניה הוא דקא מישתרו כלים – כדפרישית, דקאי אמיעוט ד"אותם", דממעט אין לו גבי ימים
ונחלים, כדכתיב "ונבחרים אותם תאכלכו" – ולא שאין לו, וממילא דבכלים לא אימעט. אבל קרא דמשתעי באין לו, דאמרן לעיל נמי דמישתרו מיניה, כדאמרן: כל אשר אין לו כימים
ונבחרים לא תאכלכו, הא בכלים תאכלכו – לא הוי מפורש להחרי כלים כולי האי, משום דאזהרת "לא תאכלכו" לא סמיכא לפרטא, אלא לכלל דכל נפש יהיה אשר במים לא תאכלכו,
ומשמע טפי דבכל מימות שבעולם אפילו בכלים אזהר. אלא אנן הוא דדרשינן ליה בכלל ופרט וכלל, דבידיה נמי איכא שני כללות סמוכין זה לזה אחר הפרט, דכתיב "במים ונבחרים"
מכל שרץ המים ומכל נפש החיה" וגו'. דהאי הוא דמוכח אהאיך – קרא דיש לו, דלמשרי כלים אתא. דאי מהאיך הוה אמינא – נבחרים אותם תאכלכו, הא בכלים – אפילו
אותם לא תאכלכו, ואתא מימים ונבחרים דאין לו, וגלי עליה דבי מעטניהו לכלים – מאיסורא מעטניהו ולא מדחריא. לשפי – לשון השופה קין לחמורא [צריך להיות: לחורו] (בבא
מציעא סא), לשון מוכח מכלי אל כלי. שיכרא – ש למתים הוא. ומצוין בהן תולעים. בצבייתא – ציב, שמשננין אותו דרך עצים וקששים דקים. באורתא – שאם תפול תולעת
על הקשים לא יראנה, ומשם תפול לכלי, ולמחר כשיראנה ידא סבר שלא יצתה מן השכר לקשים. ותולעת המים מותרת כדאמרן. ועקבה משום שרץ השורץ על הארץ – דכיון
דדרשהו והלכה קצת על הקשין נעשת שרץ הארץ. היינו רביתיה – וכמי שלא פירשה מן המים היא. יבחושין – כמין יתושין דקין הנמצאות במרתפות של יין.
באביה

דיקא נמי דקתי תולעת שבעיקרי זיתים — מכאן מדקדק רבינו תם ורבינו נתנאל ורבינו יצחק בן אשר, דאין הלכה כשמואל דאמר: קישות שהתליעה באביה אסורה. ובהלכות גדולות ובשאלות דרב אחאי פוסק כשמואל, מדאמר רב פפא לעיל בפירקין (חולין נח.א): שמע מינה מדרב הונא. הא דאמר שמואל: קישות שהתליעה באביה אסורה, הני תמרי דבדא בתי תריסר

באביה - אסורה משום "השרץ השרץ על הארץ".
לימא מסייע ליה, דתני תדא: "על הארץ" - להוציא את היוזין שבעדשים, ואת היתושים שבעפליסים, ותולעת שבתמרים ושבגזגרות; ותניא אידך: "כל השרץ השרץ על הארץ" - לרבות תולעת שבעיקרי זיתים ושבבעיקרי נפנים. מאי לאו, אידי ואידי בפריא, והא - באביה, והא - שלא באביה? - לא, אידי ואידי באביה, ולא קשיא, הא - בפריא, הא - באילנא גופא. דיקא נמי, דקתני: תולעת שבעיקרי זיתים ושבבעיקרי נפנים, שמע מינה? בעי רב יוסף: פירשה ומתה, מהו? מקצתה, מהו? לאורי העולם, מהו? תיקו. בעי רב אשי: לגג תמרה, מהו? לגג גרעינתה, מהו? מתמרה לתמרה, מהו? תיקו. אמר רב ששת בריה דרב אידי: קוקיאני אסירי, מאי מעמא - מעלמא אתו. מתקיף לה רב אשי: אי מעלמא אתו, לישתכחו דרך בית הרעי! איפא דאמרי, אמר רב שישא בריה דרב אידי: קוקיאני שרי, מאי מעמא - מוניה גבלי. אמר רב אשי: פשיטא, דאי מעלמא קא אתו - לישתכחו דרך בית הרעי! והלכתא: קוקיאני אסירי, מאי מעמא? מינא נייס, ועיילי ליה באוסייה תולעים. דרבי דבששא - אסירי, דכוורי - שריין, אמר לה רבינא לאימיה: אבלע לי ואנא איכול. אמר ליה רב משרשא בריה דרב אחא לרבינא: מאי שנא מהא דתניא: "ואת נבלתם תשקצו" - לרבות את הדרגים שבעבהמה? אמר ליה: הכי השתא?! בהמה - בשחיטה הוא דמשחתיא; והני, מודלא קא מהניא להו שחיטה - באיסוריהו קיימן. אבל דגים - באסיפה בעלמא מישחתי, והני כי קא גבלי - בהיתרא קא גבלי. תנו רבנן: "הולך על גחון" - זה נחש, "כל" - לרבות השילשול ואת הדומה לשילשול, "על ארבע" - זה עקרב, "כל הולך" - לרבות את החיפושית ואת הדומה לחיפושית, "מרבה רגלים" - זה נרל, "על כל" - לרבות את הדומה לדומה. תניא, רבי יוסי בן דורמסקית אומר: לזיתן - דג מחור הוא, שנאמר: "גאזה אפיקי מגנים", "תחתיו חרודי חרש", "אפיקי מגנים" - אלו קשקשים שבו, "תחתיו חרודי חרש" - אלו סנפירין שפורח בהן.

הדרן עלך אלו טרפות

טא, אבל הכא באיסוריהו קיימי. שילשול — תולעת ארוכה כנחש הן, והן הנמצאין באשפה. חפושית — אישקרבט. גל — מאה רגלים קורין לו. דג מחור הוא — שהרי יש לו סנפיר וקשקשת, כדמפרש. אפיקי מגנים — חוק מגנים. אלו קשקשים — הסגורים ותחתונים בדוחק. תחתיו חרודי חרש — חידודים של חרשים. אלו סנפירים — שחידודים ומחתכים בחרסין, ובזה הוא בוקע את הדמים בחודו שלא יעכבוהו בפריחתו. פשטיה דקרא לשון מורי: "תחתיו חרודי חרש" — במקומו דחרורי שמש.

הדרן עלך אלו טרפות

באביה — בעודה מחוברת, שרץ הארץ היא, ואסורה התולעת לאכול. דכיון דמהלכת בתוך הקישות והיא מחוברת בקרקע — הוי כמהלכת על גבי קרקע. אבל התליעה לאחר מכאן — מותרת, עד שתצא לאויר. **להוציא זיזין שבעדשים** — דמותרים, דלאו על הארץ שורצין, אלא בתוך העדשה. זיזין — כרצונ' ש. ובמין יתושין הן, אלא שבעדשים זיזין שמן. בליסין — מין קטנית צידראש בלעז. ותניא אידך כל לרבות — דאסירי. **בפריא** — שהתליעה תמרים עצמן, והא **באביה** — אסירי, וסיעתא דשמואל. **אידי ואידי באביה** — כלומר, הא דשרי — נמי באביה, דכל כמה דלא נפקא לאויר לאו שרץ הארץ היא, ולא תסייעה. **פירשה ומתה** — המתלעת לאחר תלישתה, דשריא לדברי הכל. **פירשה מתוך הפרי לארץ ולא רחשה**, שמתה מיד בנפילתה. **מהו** — מי אמרין: כיון דלא הלכה — לאו שרץ על הארץ הוא, או דלמא לא בעינן שריצה? "שורץ" היינו רוחש ומנענע. **מקצתה מהו** — מי היא ככולה, או דלמא בעינן כולה? **לאורי העולם** — פירשה מן הפרי תלוש לאורי, וקודם שהגיע לארץ קלטה בפיו לבולעה. אם תימצא לומר: פירשה ומתה מותרת — משום דאינה ראויה לרוש, אבל חיה דראויה לרוש — לא. **לגג תמרה מהו** — מתוכה פירשה לגגה. מי אמרין: היינו רביתיה, או דלמא כשורץ על גבי דבר אחר דמי? **לגג גרעינתה מהו** — אם תמצא לומר לגג תמרה כדבר אחר הוא, גג גרעינתה מהו? כל תולעים מגרעיני הפרי הן גדלים. **מתמרה לתמרה מהו** — ולא שרץ על גבה, אלא מזו על זו. מי אמרין: כיון דלאו היינו אמה — שורץ קרינא ביה, או דלמא אויר העולם בעינן? וכולוהו בתלושין בעי להו. **קוקיאני** — תולעים שבכבד ושבריא. **מעלמא אתו** — שבלעתן הבהמה עם האוכלים, ותחלתן שרצו על הארץ. **מינה גבלי** — לשון גדלי. מן הבהמה עצמה הן גדלין, ולא שרץ הארץ ניהו. **מינא נייס ועיילי ליה באוסייה** — כשהבהמה ישנה נכנסים בחוטמה, ומשם לקנה ריאה וכבד, הלכך לא משתכחו דרך בית הרעי. **דרני** — תולעים הנמצאים בין עור לבשר כשמפשיטין הבהמה, ובלעז גרביליש. **אסירי** — וטעמא מפרש לקמיה. **דכוורי שרי** — וטעמא כדמפרש רבינא. **אבלע לי** — דכוורי, בתוך הדגים תני אותם, שלא אראה ואקוץ בהם. **בשחיטה משחתיא** — ואלו שגדלו בתוכה עד שלא נשחטה באו מאיסור אבר מן החי, ושחיטת הבהמה לא אהניא לדידהו, שהרי יש להם חיות לעצמן. ואף על גב דשילל מותר בשחיטת אמו — "מכל הבהמה תאכלו" נפקא לן לקמן וחולין

60 מהו, האם מכין שלא נמצאת בתוך התמר שנוצרה בה הרי זה
61 כשריצה ואסורה, או שמא צריך שתצא לאויר העולם, וכששני
62 התמרים צמודים אחד לשני, ועברה מאחד לשני מבלי לעבור
63 באויר העולם אין זה נחשב ששרצה על הארץ. מסיקה הגמרא על
64 כל הספיקות של רב אשי: תיקו.
65 הגמרא מבררת דיני תולעים הנמצאים בכבד ובריאה של בהמה:
66 **אמר רב שישא ברבי אבהו** קוקאני – תולעים שבכבד ושריאה
67 **אמר רב שישא ברבי אבהו** קוקאני – תולעים שבכבד ושריאה
68 והרי לא שרצו על הארץ, משיבה הגמרא: משום **דמקלמא אתו** –
69 תולעים הללו לא נוצרו בבהמה אלא הגיעו מבחוץ לאחר ששרצו
70 על הארץ, והבהמה בלעה אותם עם מאכלה, ונאסרו. מקשה
71 הגמרא: **מיתקף לה רב אשי** על רב ששת, **אי מקלמא אתו** – אם
72 תולעים אלו באו לה עם האוכל שאכלה, **לשתקכו דרך בית הריני**
73 – היה למצוא אותם בגללי הבהמה, ומאחר ואינם שם, הרי זה
74 הוכחה שלא באו מהאכלה. שאכלה אלא נוצרו בה, ומותרים.
75 **אימא דאמר, אמר רב שישא ברבי אבהו** קוקאני – תולעים
76 שבכבד ושריאה שרו – מותרים לאכילה. מבררת הגמרא: **מאי**
77 **מקלמא** מותרים לאכילה, משיבה הגמרא: משום **דמיתא גבלי** –
78 התולעים הללו נוצרו בה, ומעולם לא שרצו על הארץ. שואלת
79 הגמרא: **אמר רב אשי פשיטא** – דין זה פשוט ולא היה רב שישא
80 צריך לאומרו, משום **דאי מקלמא אתו**, **לשתקכו דרך בית**
81 **הריני**, ומאחר ואינם שם, הרי זה הוכחה שלא באו מהאוכל
82 שהבהמה אוכלת, אלא נוצרו בה, ופשוט שהם מותרים.
83 מסיקה הגמרא: **והלכתא קוקאני אסורי** באכילה. מבררת הגמרא:
84 **מאי מקלמא** אסורים באכילה, והרי רב אשי הוכיח שנוצרו בה ולא
85 שרצו על הארץ, ויש להתירם. משיבה הגמרא: **מינן גייס ויילי**
86 **ליה באוקסיה** – שמא כשהבהמה ישנה נכנסו בחוטמה, ומשם עברו
87 לריאה ולכבד, ולכן אף שבאו מבחוץ ושרצו על הארץ, אינם
88 בגללי הבהמה.
89 הגמרא מבררת דינים של תולעים הנמצאים בבהמות ודגים.
90 אומרת הגמרא: **תולעים דרני** – תולעים הנמצאים בין העור לבשר,
91 **דכשך** – בבהמה אסורי באכילה, **דכונרי** – בדגים שרין – מותרים
92 באכילה, החילוק ביניהם יבואר להלן.
93 אומרת הגמרא: **אמר רב רבינא לאימי** – לאימו אכלה לי – תנתי
94 תולעים אלו בדגים כדי שלא אראם ואקוץ בהם, **וואנא איכול את**
95 **הדג עם התולעים** שבו, לפי שתולעים הנמצאים בין העור לבשר
96 הדין מותרים.
97 מבררת הגמרא: **אמר רב שישא ברבי אבהו דרב אחא לרבינא**, **מאי**
98 **שנא** – מהו ההבדל בין תולעים שבדגים שמותרים, **מאי דתניא**,
99 נאמר (ויקרא יא מא) **וְשָׂשְׂקִי יִהְיוּ לָכֶם מִבֶּשֶׂר לֹא תֹאכְלוּ וְאֵת נִבְלָתָם**
100 **תִּשְׂקֹצוּ**, בא הפסוק לרבות את התולעים הנקראים **הדרני**
101 **שכבכה** שאסורים באכילה. משיבה הגמרא: **אמר רב רבינא**, **הכי**
102 **השתא, בהמה בשחיתה הוא דמשתיא** – בהמה שחיתתה מתרת את
103 איסור אבר מהחי שבה, **והני** – ותולעים שגדלו בה לפני שנשחטה,
104 באו מאיסור אבר מן החי, **ומילא קא מהניא להו** – (לתולעים)
105 **שחיתה** להפקיע איסור זה, כיון שיש להם חיות בפני עצמם,
106 **באסוריהו קיימן** – עומדים באיסורם. **אבל דגים באסיפה בעלמא**
107 **משתתי** – אין בהם איסור אבר מן החי, כי אוספם והם מותרים
108 מיה, **והני כי קא גבלי** – ותולעים אלו כאשר הם גדלים, **בהיתא**
109 **קא גבלי** – הם גדלים בהיתא, כמו הדג עצמו שמותר, ולא נאסרו
110 אלא אם שרצו על הארץ.
111 הגמרא מבררת מקור האיסור של תולעים שונים: **תני רבנן**, נאמר
112 (ויקרא יא מא) **כֹּל הַחַי וְכָל הַחֹלֵךְ עַל אַרְבַּע, עַד כָּל מִרְבֵּה**
113 **רגלים, לכל השרץ השרץ על הארץ לא תאכלום כי שקץ הם**,
114 ומפרשת הברייתא את הפסוק, **הולך על גחון** זה נחש שוחל על
115 גחוונו. **כל הולך על גחון** בא לרבות השלשול, שהיא תולעת
116 ארוכה כנחש הנמצאת באשפה, **ואת כל היומה לשלשול**, **על**
117 **ארבע** זה עקרב ההולך על ארבע. **וכל הולך על ארבע**, בא לרבות
118 **את החיפושית**, שהולכת על ארבע, **ואת כל היומה לחיפושית**.

1 **באביה** – בעודה מחוברת, התולעת אסורה באכילה, משום איסור
2 אכילת שרצים הנלמד מהפסוק (ויקרא יא מא) **וְכָל הַשָּׂשְׂקִי הַשָּׂרֵץ עַל**
3 **הָאָרֶץ שָׂקָץ** הוא לא יאכל, ואף שהתורה הצריכה השרצה על
4 הארץ, והיא שרצה בקישות, אך מכיון ששרצה בקישות המחובר
5 לארץ, הרי זה כאילו שרצה על הארץ. אבל אם הקישוא התלע
6 לאחר שנתלש מהארץ, התולעת מותרת באכילה עד שתצא
7 לאויר.
8 הגמרא רוצה להביא ראייה לדינו של שמואל: **לימא מסיני ליה** –
9 האם נאמר שיש ראייה מברייתא לדינו של שמואל, **דתני תרא** –
10 ששינוי בברייתא אחת, נאמר בפסוק (שם) **וְכָל הַשָּׂרֵץ הַשָּׂרֵץ עַל**
11 **הָאָרֶץ שָׂקָץ** הוא לא יאכל, ומשמע שרק השורץ על הארץ אסור,
12 **להוציא** – למעט מן האיסור את הדרין **שכבכשים** – מין יתושים
13 המצויים בעדשים, **ואת היתושים שכבכשים** – מין קטנית, **ותולעת**
14 **שכבכשים ושריית** – שבתאנים היבשות, שמיני שרצים אלו
15 מותרים, משום שלא שרצו על הארץ. **ותניא אידך** – ובברייתא
16 אחרת שנינו, נאמר בפסוק (שם) **וְכָל הַשָּׂרֵץ הַשָּׂרֵץ עַל הָאָרֶץ שָׂקָץ**
17 **הוא לא יאכל**, וממה שנאמר **כל ישר לבבות** שגם תולעת **שכבכיה**
18 **יתים ושכבכיה גפנים** אסורה.
19 מבררת הגמרא מה ההבדל בין שני מיני תולעים אלו, שהברייתא
20 הראשונה מתרת, והברייתא השנייה אוסרת: **מאי לאו** – האם אין
21 החילוק כך, **דאידך ואידך בפרא** – שבשני הברייתות מדובר
22 בהתלעו הקטניות או בפיזור עצמם, **והא באביה** – הברייתא
23 השניה שאסרה מדברת ביותם ועגבים שהתלעו כשהם מחוברים
24 לאילן המחובר לארץ, ולכן אסרה, וכדברי שמואל שפירות
25 מחוברים שהתלעו אסורים, **והא שלא באביה** – והברייתא
26 הראשונה שהתירה מדברת בהתלעו לאחר שנתלשו מהקרקע.
27 דוחה הגמרא: **לא** – מכאן אין ראייה לשמואל, משום שאפשר
28 לומר **דאידך ואידך באביה** – שני הברייתות מדברים בתולעת
29 שנמצאת בפרי המחובר לקרקע, ושניהם מודים שפרי מחובר
30 שהתלע אינו בכלל שרץ השורץ ומותר, והברייתא חולקת על
31 שמואל. **ולא קשיא** הסתירות שבין שני הברייתות, משום דהא
32 **בפרא** – הברייתא שהתירה מדברת בפירות שהתלעו, **הא**
33 **באילנא גופא** – והברייתא שאסרה מדברת באילן עצמו שהתלע.
34 מוכיחה הגמרא: **דיקא נמי** – כך גם מדויק מלשון הברייתא. **דתני,**
35 **תולעת שכבכיה ויתים ושכבכיה גפנים**, ומשמע שהתולעת
36 נמצאת באילן עצמו ולא בפרי, מסיקה הגמרא: **שקע מינה** – אכן
37 מוכח שהברייתא מדברת בתולעים שבאילנות ולא בתולעים
38 שבפירות.
39 הגמרא מביאה שלשה ספיקות שהסתפק רב יוסף: **בעי רב יוסף,**
40 **תולעת שפירשה מפרי תלוש ומה מיד בנפילתה על הארץ**, קודם
41 שהספיקה ללכת, מהו, האם כיון שלא הלכה על הארץ, אינה
42 בכלל שרץ הארץ ומותרת, או כיון שנפלה לארץ והיתה ראויה
43 לרחוש, אסורה. ועוד הסתפק, אם תמצא לומר שבנפלה כולה
44 לארץ ומתה נאסרת אף שלא שרצה, מה הדין בפירשה מפרי, אבל
45 רק **מקצתה** הגיע לארץ ומתה, מהו, האם נאסרה כחילו כולה
46 הגיע לארץ, או כיון שלא הגיע לארץ אלא מקצתה לא נאסרה.
47 ועוד הסתפק, אם תמצא לומר שגם אם הגיע מקצתה לארץ
48 אסורה, מה הדין בפירשה מפרי **לאויר העולם** ולא הגיע כלל
49 לארץ, ובעודה באויר קלטה אדם לבלועה בעודה חיה, מהו, שמא
50 מכיון שלא הגיע כלל לארץ, לא נאסרה. מסיקה הגמרא על כל
51 הספיקות של רב יוסף: תיקו.
52 הגמרא מביאה שלשה ספיקות שהסתפק רב אשי: **בעי רב אשי,**
53 **תולעת שפירשה מפרי התמר לגג תמר, מהו**, האם זה דרך
54 גידולה ולא נאסרה, או שזה נחשב שריצה על גבי דבר אחר
55 ונאסרה. ועוד הסתפק, אפילו אם תאמר שפירשה לגג התמר, הרי
56 זה כשריצה על גבי דבר אחר ואסורה, פירשה מגרעין הפרי לגג
57 **גרענתה**, מהו, האם גם זה נחשב כשריצה על גבי דבר אחר
58 ונאסרה, או שזה לא נחשב כשריצה, ומותרת באכילה. ועוד
59 הסתפק, תולעת שריצה מתמר זה שנוצרה בה לתמר אחרת,

ב"ה, כ"ח טבת, תשי"ד
ברוקלין.

שלום וברכה!

בעתם קבלתי מכתביו, מתחלה אודות מחשבה לא נכונה ואח"כ מהחלטתו הטובה שימשיך ללמוד בישיבת תומכי תמימים ובודאי השי"ת יצליחו.

ומה שכותב שעלה בדעתו שלמען יוכל ללמוד הדרך הוא לנסוע לארצוה"ב ללמוד בהישיבה כאן, הנה המונע את הלימוד הוא היצר הרע שבאדם, ובמילא איני יודע מה תהי' התועלת בהנסיעה לכאן אם יקח עמו את היצה"ר, וענינים של פיזור הנפש ישנם בארצוה"ב יותר מאשר באה"ק ת"ו, וגם הנסיונות כאן גדולים לא פחות מאשר שם.

ולכן דעתי אשר יוסיף אומץ בלימוד תורת הנגלה ותורת החסידות וימצא גם כן איזה אופן לעשות חסד עם אחדים מחבריו לקרב את לבם לאבינו שבשמים אשר צדקה רוחנית זו מזככת את המוח והלב אלף פעמים ככה, כלשון רבינו הק' הזקן בתורה אור בתחלתו.

מובן אשר זה צ"ל נעשה בהסכמת המשפיע והר"י שלו ובאופן שלא יבלבל סדרו בהישיבה, ואם יאחז בדרכו זו בהחלטה גמורה אשר אי אפשר אחרת, והחלטה זו אמיתית הוא וכמ"ש לא ידח ממנו נדח, הרי בטח יצליח.

בברכה לתלמוד תורה ביראת שמים.

ב"ה, כ"ח טבת, תשי"ד
ברוקלין.

הרה"ג והרה"ח אי"א נוי"נ עוסק בצ"צ צמ"ס

כו' וכו' מוהרש"י שי

שלום וברכה!

זה עתה נתקבל מכתבו מכ"א טבת, ובמ"ש אודות השדי חמד כרך עשירי הנה זה מזמן שכתבתי להו"ח אי"א מוהר"י שי' שמוטקין שימסור לכת"ר שי' הנ"ל. ולפלא שעד עתה לא קיים הדבר, ואם גם לעת קבלת מכתבי זה לא בא עדיין ליד כת"ר - מטובו להודיעני ויושלח מכאן.

ב) כן נשלח לכת"ר בחבילה בפ"ע התהלים עם פי' יהל אור, והתניא שהו"ל כאן בקשר עם חג הגאולה י"ט כסלו העבר, והוא בפעם הראשונה בארצוה"ב וכו' - וכמו שכתבתי במכתבי הקודם ובודאי נתקבל לכת"ר שי'.

ג) ועל של עתה באתי, אשר בטח נשמע גם לכת"ר על סערות הרוחות שהעלה הענין דשירות לאומי בחו"ל בכלל ובארצוה"ב ונויארק בפרט, ובודאי עתה, לאחר שכבר התחילו בההרשמה של השייכות לשירות לאומי, נוכחו כבר כל החוגים שאין זה שייך אלא למספר מצומצם ביותר, כיון שהנערות הדתיות דמאה שערים וכה"ג הרי תשוחררנה, ולאידך גיסא הרי ישנן כאלו שרוצים לקחתם לגיוס, והאמצעיות הרי הם מתי מספר, ובפרט שהרי תהינה כאלו שכבר עובדות במשרדים המתאימים, ואלו שאין לוקחים מפני טעמי בריאות וכה"ג. וכיון, שלכאורה, כבר הי' זמן שיעבור שכרון הנצחונות שבענין זה, להראות שהם אינם מתרשמים מאיזה לחץ שיהי' ובפרט לחץ הבא מדתיים, הרי שעת

הכושר הוא להשתדל שיקברו את הענין בלחש ובחשאי, באופן דשב ואל תעשה, שאז ה"ה ג"כ דרך כבוד.

נוסף על כל הנ"ל, הנה, עפ"י הידיעות שיש לי מאחורי הפרגוד, הרי גם בהחוגים דמפא"י וכו' אבדו היגעשמאק בכל הענין הנ"ל, ובפרט כאשר כבר הראו שידם על העליונה, ואם היו מוצאים אופן של כבוד, וואלטען זיי וועלען פטור ווערען מכל עסק ביש זה, און וואלטען זיך אנגעכאפט אין דעם.

בהתאם לכל הנ"ל... שעת הכושר היא להשפיע עליו, שיצא בפס"ד ברור לביטול שרות הלאומי, שהרי עכ"פ לא גרע מהענין דתספר עמו מאחורי הגדר, או דב"ד מכין ועונשים בהוראת שעה וכו'.

ובפרט שבכמה משפחות ובכמה חוגים תופסים את כל הענין כאביזרייהו דגילוי עריות ממש (ולו גם יהא שזהו ע"י תעמולה מחוגים ידועים, אבל הרי סו"ס נתקבל הדבר בחוגים - לפ"ע רחבים - הן של בני ישראל והן של אינם יהודים, כמו מלחמה בדת בכלל ובענין של גילוי עריות בפרט, וא"כ אצלם הוא ענין של העברה על דת ומחויבים להתנהג בהתאם).

ובאשר ימים אלו נוסע לאה"ק ת"ו הרה"ג הו"ח אי"א נוי"נ עוסק בצ"צ איש בעל מרץ כו' הרב שמשון רפאל שי' ווייס, אשר בטח שמע כת"ר שי' אודותו בעת ביקורו באה"ק ת"ו לפני שנה, והוא העקזעקוטיוו דירעקטאר של "ישראל הצעיר" כאן, ופעל שם גדולות בענינים דיר"ש במרץ גדול ולמרות ההתנגדות שהיתה לו מכמה צדדים, הנה בקשתי את הנ"ל שיבקר בשמי... ולאחר שימסור לו כפי ידיעות עצמו ע"ד סערת הרוחות שחולל כאן ענין השירות לאומי ואשר בלי ספק יפסידו ע"יז במגביות השונות ובהיחס ליישוב ארץ ישראל כו' וכו', הרי ימסור... את השקפתי ובקשתי אודות המצב **עתה** בענין השירות לאומי, ואשר מצד הידיעות הנ"ל שמאחורי הפרגוד שגם השמאלים מחפשים דרך של כבוד לחרטה... הרי שעת הכושר היא... שיקחו בידם את היוזמה, והתחלה בזה היא הוראה ברורה לביטול הנ"ל. בקשתי את הרב ווייס שי' שקודם לכל יבקר את כת"ר שי', ויבקשו שכת"ר יסדר בעדו ראיון אצל... במיוחד לענין זה, ומה טוב הי' שגם כת"ר שי' יהי נוכח בעת ראיון זה, וינצל השפעתו ותפיסת המקום שלו אצל... בכדי להביא הענין לפו"מ ובהקדם, כי כל פארשלעפעניש בזה עלולה להביא נזק מכמה מובנים...

ה) בודאי למותר לעורר, שאם ישנם איזה הערות והארות בהנוגע לההוספות בתניא, יודיעני גלוי, ות"ח מראש.

ו) נהניתי ממה שכבדו את כת"ר שי' ומסרו לו את השיעור גמרא ע"י הרדיו (ובודאי לא יפריע זה בעבודתו **הכי נחוצה** בהאנציקלופדיא התלמודית, שבגדר שלו היא מצוה שא"א לעשותה ע"י אחרים, ובמילא מבטלין ג"כ ת"ת מפני זה) ובודאי מזמן לזמן ימצא הזדמנות לתבל את השיעורים בענינים של יר"ש ובהנוגע למצות מעשיות - שהרי זה כל האדם, וכמ"ש ויצונו לעשות את כל כו' ליראה את ה"א. וחפץ ד' בידו יצליח להפיץ מאור שבתורה במקומות הקרובים והרחוקים ולראות פרי טוב בעמלו לאריכות ימים ושנים טובות ופוריות.

בכבוד וברכת הצלחה,

מ. שניאורסאהן

ג.ב... בקשתי, להרב ווייס שי', שאם ישמע מכת"ר שי' שיש תועלת להנ"ל שיתראה ג"כ עם... שי' וידבר עמדו ע"ד הנ"ל בשמי, הרי הרשות בידו לעשות כזה. ואז יפנה להרה"ג והרה"ח כו' מוהרש"ד שי' זיסלין לסידור הראיון עם... שי', ולמצוא דרכים המתאימים איך להשפיע עליו, כן אמרתי להרב ווייס שי', שאם ישמע מכת"ר שי' שכדאי שיתראה בהנ"ל עם... שי' ישתדל בסידור הראיון, ואם יהי ביד כת"ר לסייע גם בזה בטח יסייע, ויה"ר שמני ומני יתקלס שם עילאה.

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן - אדמו"ר הזקן - בעל התניא והשו"ע

- 1 **נמ.** בְּגֵד הַשְּׂרָיָה בְּמִיּוֹם אֲסוּר לְמַלְטָלוֹ ^[תסדס] לְאַחַר שֶׁשָּׂשְׂטוֹ מַעְלִיּוֹ ^[רסא] שָׂמָא יִשְׁכַּח וְיִסְחָטְנוּ ^[רסב] אֱלָא אִם פֶּן
- 2 הוּא בְּגֵד שְׂאִינוֹ מְקַפֵּיד עַל מִיּוֹמוֹ ⁴⁸³ וְאִם בְּחוֹל לֹא הָיָה סוֹחָטְנוֹ ^[רסג] אוֹ שְׂאִין בּוֹ אֱלָא שְׂרִיָּה מוֹעֲטָת
- 3 שְׂאִין דֶּרֶךְ לְהַקְפִּיד עָלֶיהָ לְסוֹחָטָהּ ^[רסד].

ביאורי הלכה

רנמ] אסור למלטלו - בגד רטוב שמקפידים על מימיו דינו ככל שאר חפצי המוקצה, ולכן כל שעודו בידו רשאי לטלטלו לכל מקום שירצה עד שניחו מידו ⁴⁷⁹. **רס]** אסור למלטלו - בגד שהיה רטוב במשך כל בין השמשות והתייבש במהלך השבת, מותר בטלטול ⁴⁸⁰. **רסא]** שששטו מעליו - מה-שאיין-כן כשהן עליו ⁴⁸¹. **רסב]** ישבח ויסחטנו - אם אין לו בגדים אחרים ראויים מלבד הבגד הרטוב, רשאי ללבשו שוב, ויזהר שלא

יסחטנו, וכן מגבעת, צעיף או טלית שנפלו לשוללית מים רשאי להגביהם וללובשם ⁴⁸². **רסג]** לא היה סוחטו - סחכות וסמרטוטים ששויים תמיד במים אין לחוש, ומותרים בטלטול ⁴⁸⁴. **רסד]** עליה לסוחטה - שריה מועטת, היינו שאין ברטיבות שעל הבגד 'טופח על מנת להטפוח' ⁴⁸⁵.

ציונים והוספות

חושש להצטנן וכיו"ב ללא לבישת הבגד הרטוב - רשאי ללובשם, ולא מוכח בשו"ע"ר להחמיר בזה. (483) עד"ז לקמן סי' שב סכ"א (שאין ליתן הרבה מים על בגד שמא יבוא לסחטו (בנוסף לאיסור משום מלבן - הקיים גם במעט מים), אלא אם כן הוא בגד שאינו מקפיד על מימיו לסחטם ממנו אף בחול). סי' שיט סי"ג (מותר לסנן יין או מים במשמרת שהיא עשויה לסינון יין או מים ולכן אינו חושש לסחטה, משא"כ בסודרין). סי' שכ סכ"א (מותר לפרוס סודר העשוי לכך על פי חבית של מים, שלא יבוא לסחטו). ועוד שאף יסחטו ממש אין בזה איסור משום כיבוס אלא מטעם מפרק (כדמשמע בסי' שב קו"א ס"ק א). (484) מ"ב ס"ק קע"ב, ובכלל זה כל סוגי הסמרטוטים המיועדים לניקוי הריצפה והשלחנות והכלים, ואף אם הם רטובים ביותר עד שאי אפשר להשתמש בהם כיון שיבוא לסחיטה (כפי שיתבאר בסי' שב), מכל-מקום מותר לטלטלם (כגון להוויזם למקום שיתייבשו בו או כדי שלא יפריעו), ואף שרגילים לסוחטם במהלך שימושם, מכל-מקום אין מקפידים לסוחטם מחמת עצמם, ולא חששו (כפי שיתבאר בסי' שב). (485) וכן משמע בשו"ע"ר סי' תריג סט"ז, אבל כשיש ברטיבות 'טופח על מנת להטפוח', אפילו אינו על כל הבגד אלא רק על חלק שמקפיד עליו - אסור בטלטול (שש"כ פט"ו הערה נ בשם הגרשז"א). ובפסקי תשובות הערה 446 העיר שהכבסים שמוציאים ממכונת כביסה שלנו לאחר פעולת הסחיטה אין בהם רטיבות בגדר של 'טופח על מנת להטפוח' ולכן מותרים הם בטלטול.

(479) ראה תהל"ד סקמ"ג שהוכיח זאת מכך שאסור לשוטחו משום מלבן ולא משום מוקצה, משמע שבעודו בידו לא מחמירים בזה יותר משאר מוקצה, ולפי"ז גם חל דין 'בסיס' על כסא ושלחן כל זמן שהבגד מונח עליהם. (480) כן משמע מסי' שח סמ"ו (ודלא כמשנ"ב סי' שח ס"ק ג), והוא משום שבגד רטוב אינו נחשב כ"דחאם בידים", ולו יכול היה מייבשם מיד, ולכן מותרים בטלטול אפילו הרטיבם מדעתו (ראה הביאור בזה בשו"ת משנה הלכות ח"ו סי' סה על פי שו"ע"ר, וכן הכריעו גם בשש"כ פכ"ב הערה כג, שו"ת מנחת יצחק ח"א סי' פא ועוד). (481) כדלעיל סנ"ו. (482) במשנ"ב ס"ק קסב התיר ללבוש בגד רטוב כשאין לו בגדים אחרים, ובתהלה-לדוד ס"ק מב התיר לטלטל בגד רטוב לצורך לבישה אפילו כשיש לו בגדים אחרים, אמנם בכף החיים ס"ק רנד דייק משו"ע"ר שפירש 'נשרו' מלשון שרייה ולא מלשון נפילה, ומשמע שהתירו לילך בהם דווקא כשנשרו במים בעודם עליו, ואם כן אין היתר ללובשם כשאנם עליו, ויש להוסיף דיוק מהא דבשו"ע"ר סנ"ו התיר לילך בהם כל היום ולא לפושטם מיד כשאפשר, ואם-כן סובר כהלבוש שהיתר ההליכה הוא מטעם שלא חששו שיסחוט כל זמן שהם עליו, ולא כהתוס' יו"ט שהיתר ההליכה בבגדים אלו הוא מטעם כבוד הבריות, ואם-כן בשו"ע"ר לא התחשב ב'כבוד הבריות' בגזירת שמא יסחוט. אך עדיין ניתן לומר שלא התחשב ב'כבוד הבריות' לחומרא, היינו שצריך להחליף מיד כשאפשר, אך לקולא כשממש אין לו בגדים אחרים סוכ"ס יש בזה משום כבוד הבריות (ובמקרים מסויימים אם אין לו בגדי שבת אחרים הרי זה נכלל ב'כבוד הבריות' - אף שיש לו בגדי חול), וכן אם

1 וְאִם נִשְׁרָו בְּשֹׁכֵר אוֹ בֵּינָן אָדָם אוֹ בְּשָׂאֵר מִשְׁקֵין שְׂאִינִם מְלַבְּנִים ⁴⁸⁶ מִתֵּר לְמַלְטָלוֹ אֶת־עַלְפֵי שְׁנִשְׁרָו הֶרְבֵּה
2 וְאִף לְכַתְחָלָה מִתֵּר לְהִשְׁרָוֹ בָּהֶם ^{רסח} כְּגֹן לְסַנֵּם עָלָיו כְּמוֹ שִׁיתְפָּאֵר בְּסִימָן שִׁי"ט ⁴⁸⁸ וְש"כ(ז) ⁴⁸⁹:

חלק ב, הלכות שבת סימן שא, האיך יהא הילוכו בשבת ובאיזה מקומות לא ילך
ובאיזה כלים או חפצים ילך ובאיזה לא ילך ואם נשרו כליו, סעיף נט

ביאורי הלכה

רסח] להשרותו בהם - והוא הדין לבגדי עור ואריגים סינטטים שאיסור סחיטתם מדרבנן ⁴⁸⁷.

ציונים והוספות

(486) כדלקמן סי' שיט סי"ג וש"נ.
(487) שש"כ פט"ו הערה מז: דלא מצינו שיאסר לנגוע בשערות רטובות מחשש שמא יסחטם, וגם אין לומר דחשיבי מוקצה מחמת שאינם רואיים לבישה, דבגדים רטובים נחשבים לראויים לבישה ע"י הדחק.
(488) סעיף יג (לענין איסור ברור בסנין משקין): אבל יין אדום או שחר או שאר משקין שאין מלבנין שאין חוששין

בהם לסחיטה... מותר לסנן בסודרין.
(489) סעיף כא (לענין איסור שריית הבגד): ולכן לא גזרו שלא לשרות בגד במשקין שאין מלבנים משום גזרה שמא יסחוט ויתחייב משום מפרק כיון שאינו חייב אלא אם כן צריך למשקין הנסחטין וזה אין לחוש כלל שיסחוט הבגד לצורך המשקין שיסחוט ממנו מפני שאינן חשובים כלום ואין דרך כלל לעשות כן.

שולחן ערוך רבנו הזקן הלכות נטילת ידיים/ציצית - לפי לוח "רב יומי"

- 1 ג במה דברים אמורים כשהולכין לבית הכנסת תיכף אחר
2 נטילת ידיים ומתחילין מיד לסדר סדר הברכות אבל אסור
3 להפסיק בין נטילה לברכה בלימוד או בשום תפלה וכל שכן
4 בדברים אחרים ומי שרוצה להפסיק בינתיים כגון אלו
5 שאומרים תהלים קודם התפלה וכן בימי סליחות שאומרים
6 סליחות קודם התחלת התפלה יזהר לברך על נטילת ידיים
7 בביתו תיכף אחר הנטילה:
8 ד לפיכך מה שנוהגים בימי הסליחות ובימים נוראים
9 שלאחר שמפסיקין באמירת הסליחות או באמירת
10 תהלים ושאר דברים מתחילין לברך על נטילת ידיים ואשר
11 יצר ממ"נ לא יפה הם עושים וצריך למחות בידם אם לא
12 ברכו עדיין על נטילת ידיים ואשר יצר אם כן הוי הפסק
13 מרובה ולא נכון לעשות כן כמו שנתבאר ואם כבר ברכו
14 א"כ הם עושים עכשיו ברכה לבטלה ואפילו הש"ץ לא יברך
15 ב' פעמים ואפילו אם הוא מכרין בפעם הב' כדי להוציא את
16 הרבים ידי חובתן אפ"ה הוי ברכה לבטלה שהרי בזמן הזה
17 כולם בקיאים ויודעים לברך וכל אחד מברך לעצמו וש"ץ
18 שאינו רוצה לשנות המנהג שלא לברך על נטילת ידיים ואשר
19 יצר לפני התיבה יזהר שלא לברך אלו הברכות קודם ירידתו
20 לפני התיבה וגם יזהר שלא להפסיק בין נטילת ידיים לברכת
21 על נטילת ידיים באמירת תהלים ולא בלימוד וכל שכן
22 בדברים אחרים:
23 ה אבל יש נוהגין לברך על נטילת ידיים ואשר יצר בביתם
24 מיד אחר הנטילה וכשבאים לבהכ"נ מברכים כל ברכת
25 השחר לבד מאותן ברכות שברכו בביתם שאין מברכים
26 אותם פעם ב' ומנהג זה יפה הוא וראוי לנהוג כן שהרי כל
27 המצות צריך לברך עליהן קודם לעשייתן אלא שבנטילת
28 ידיים אי אפשר לברך קודם הנטילה לכן נדחית הברכה עד
- לאחר הנטילה א"כ כל מה דאפשר לקרב הברכה שתהא
סמוכה להנטילה צריך לקרב ולא להפסיק בינתיים:
*
ו כל הברכות פותחין בברוך חוץ מברכה הסמוכה
לחברתה כגון אהבה רבה שהיא סמוכה ליוצר אור ודי
לה בברוך שבפתחת יוצר אור וחיון מברכת ההודאה כגון
מודים אנחנו לך על כל טפה וטפה כו' שמברכים על
הגשמים שא"צ לפתוח בה בברוך כיון שהיא כולה לשון
הודאה וכן כל כיוצא באלו:
ז ברכת אלהי נשמה אינה סמוכה לברכת אשר יצר שהרי
מיד שניעור משנתו צריך לברך אלהי נשמה מדינא
דגמרא ואשר יצר א"צ לברך עד שיעשה צרכיו ומה שאינה
פותחת בברוך היינו לפי שהיא ברכת ההודאה. ומכל מקום
טוב לסמכה לברכת אשר יצר כדי שתהא ברכה הסמוכה
לחברתה שדי לה בברוך שבתחלת ברכה ראשונה:
ח המשכים לקום ויודע שיצטרך עוד לישן פעם ב' שינת
קבע יאמר אלהי נשמה בלי חתימה וכשירצה לישן פעם
ב' יאמר ברכת המפיל בלי פתיחה רק יאמר ברוך המפיל
חבלי כו' עד החתימה ולא עד בכלל וכשיקום בפעם ב'
יאמר אלהי נשמה כו' עם חתימתה אבל ברכת על נטילת
ידיים לא יברך רק כשקם ממטתו בפעם ראשונה כמ"ש
בסימן ד':
ט יש נוהגין שאחר שבירך אחד ברכת השחר וענו אחריו
אמן חוזר אחד מהעונים אמן ומברך ג"כ כל ברכת
השחר ועונין אחריו אמן וכסדר הזה עושין כל אותן שענו
אמן תחלה ועושין כן כדי לענות צ' אמנים בכל יום ואין
לערער עליהם ולומר שכבר יצאו ידי חובתן באמן שענו

של בציצית תהא נקודה בפתח: 43

ג כל ברכות המצות צריך להיות מעומד חוץ מברכת 44
השחיטה והפרשת חלה שאינן מצוה כל כך שאינן עושה 45
אלא לתקן מאכלו אבל עשיית המצות עצמן יש מהן שא"צ 46
להיות מעומד ויש מהן שצריכין כאשר יתבאר כל אחד 47
ואחד במקומו בס"ד: 48

ד העטיפה בציצית אמרו חז"ל שצריך להיות דוקא מעומד 49
ומצאו להם סמך ורמז מן התורה נאמר כאן בציצית 50
והיה לכם ונאמר בעומר וספרתם לכם מה לכם האמור 51
בעומר צריך להיות מעומד כמו שיתבאר לקמן בסיומן תפ"ט 52
אף כאן מעומד: 53

ה יש אומרים מדתקנו חז"ל לברך להתעטף בציצית מכלל 54
דהמצוה היא להתעטף דוקא וכל עטיפה שאינה 55
כעטיפת הישמעאלים אינה נקראת עטיפה אלא לבישה ולכן 56
צריך להתעטף בטליתו כעטיפת הישמעאלים דהיינו לכסות 57
הראש עם הפנים עד גומות שבלחי למטה מפיו ולדבריהם 58
טליתות קטנות שלנו שאין בהם עטיפת הראש פטורים 59
מציצית לגמרי: 60

ו אבל יש אומרים שכל כסות של ד' כנפות אע"פ שאין 61
בה עיטוף חייבת בציצית שהרי נאמר בתורה על כנפי 62
בגדיהם וכל מלבוש ובגד במשמע והעיטוף אין לו אפילו 63
רמז בתורה כלל ומה שתקנו חכמים לברך להתעטף בציצית 64
היינו לפי שהיה מנהגם לעטוף ראשם בטליתם ואף בימיהם 65
לא היו מתעטפין כעטיפת הישמעאלים אלא כדרך בני אדם 66
שמתעטפין בכסותם ועוסקין במלאכתם פעם בכיסוי הראש 67
ופעם בגילוי הראש לכן אף אנחנו אף שאנו מברכין 68
להתעטף בציצית אין אנו צריכין יותר והלכה כסברא ה'. 69
ומכל מקום כדי לקיים מצות ציצית מן המובחר נכון הדבר 70
להתעטף כעטיפת הישמעאלים בשעת ברכה ויעמוד כך כדי 71
הילוך ד' אמות ובזה יוצא אף לסברא הראשונה דעיקר 72
הקפידא היא בשעת לבישה דהא אם היה רוצה היה מסירה 73
ממנו לגמרי אחר כך: 74

*

ז וכן יעשה בטליתות קטנים שלנו אע"פ דקיימא לן 75
דיוצאין בה ידי חובת ציצית אע"פ שאין בהם עיטוף 76
מכל מקום כדי לצאת לדברי הכל אם רוצה לברך להתעטף 77
בציצית טוב שיניח הטלית קטן על ראשו ורוחב הטלית 78
יהיה לקומתו שכן הוא דרך העיטוף ויעמוד כך מעוטף 79
לפחות כדי הילוך ד' אמות ואח"כ ימשכנו מעל ראשו 80
וילבשנו ודוקא בבגד שעושין כעין חתיכה אחת מרובעת 81
ובית הצואר באמצע וא"כ כשמתעטף בארכו [סביב] ראשו 82
ורוחב גופו כמו שנתבאר דזהו דוקא מיקרי עיטוף הוי ליה 83
ב' ציצית מצד זה וב' ציצית מצד זה אבל אם הבגד תפור 84
א"כ כשיתעטף בארכו סביב ראשו ורוחב גופו אזי יבאו כל 85
הד' ציצית מצד אחד ולא נכון לעשות כן כמו שיתבאר 86
לקמן לכן ילבשנו כדרכו ולא יתעטף בו כלל על ראשו ולא 87
יברך עליו להתעטף בציצית אלא יברך אשר קדשנו 88
במצותיו וצונו על מצות ציצית וכן אפילו על טלית קטן 89
במצותיו וצונו על מצות ציצית וכן אפילו על טלית קטן 90

1 תחלה מפני שהמברך אינו מכוין להוציא אחרים ידי חובתן
2 ואפילו אם היה המברך מכוין להוציא אחרים ידי חובתן הם
3 אינם מכוונים לצאת בברכתו:

סימן ו דין ברכות אשר יצר ואלהי נשמה ופירושיו:

א כל היום כשעושה צרכיו בין קטנים בין גדולים מברך 4
אשר יצר אבל א"צ לברך על נטילת ידיים אפילו היו 5
ידיו מלוכלכות ששפשף בהם או קנה בהם ואפילו רוצה 6
ללמוד או להתפלל מיד ואע"פ שאי אפשר לו להתפלל 7
אא"כ נטל ידיו במים אם יש לו מים מכל מקום לא תיקנו 8
חכמים לברך על הנטילה אלא בשחר משום דנעשה ככריה 9
חדשה וכמו שנתבאר בס' ד' ובנטילת ידיים לאכילה משום 10
סרך תרומה: 11

ב המטיל מים ולא שפשף אם נזהר שלא ליגע בערותו 12
א"צ ליטול ידיו כלל אפילו אם רוצה להתפלל מיד מכל 13
מקום נכון הדבר שירחוק ידי קודם שילמוד או שיזכור את 14
השם משום שנאמר הכון לקראת אלהיך ישראל: 15

ג מי שהטיל מים ושכח לברך אשר יצר אע"פ שהסיח 16
דעתו מלהטיל עוד מים ואח"כ נמלך והטיל עוד מים 17
אפ"ה א"צ לברך ב' פעמים אשר יצר אלא מברך פעם אחת 18
ועולה לו אף למה שהטיל בתחלה הא למה זה דומה למי 19
שאכל והסיח דעתו מלאכול עוד ושכח ולא בירך ברכת 20
המזון ואח"כ נמלך וחזר ואכל שא"צ לברך ברכת המזון ב' 21
פעמים אלא פעם אחת ועולה לו אף למה שאכל בתחלה: 22

ד אין שיעור להטלת מים כי אפילו לטיפה אחת חייב 23
לברך שאם יסתם הנקב מלהוציא הטיפה ההיא היה 24
קשה לו וחייב להודות ולכן כשאדם רוצה לילך לבית 25
הכנסת להתפלל או הולך לאכול ובודק את עצמו שמא 26
יצטרך לנקביו ומטפטף מעט צריך לברך אשר יצר כיון 27
שנפתחו נקביו: 28

ה לא יאמר רופא חולי כל בשר אלא רופא כל בשר: 29

ו מי ששותה סם המשלשל ובדעתו לפנות הבני מעיים עד 30
שתכלה הזוהמא מהם כיון שלא הסיח דעתו מעשיית 31
צרכיו לפיכך לא יברך אשר יצר עד אחר גמר ההוצאה: 32

ז מי שאכל דבר שצריך לברך ברכה אחרונה ושכח ולא 33
בירך והטיל מים ונזכר קודם שבירך אשר יצר יברך 34
תחלה אשר יצר ואח"כ הברכה האחרונה מפני שתדיר קודם 35
לשאינו תדיר: 36

סימן ז דין ברכות אשר יצר כל היום אחר הטלת מים:

*

א כל הקורא קריאת שמע בלא ציצית מעיד עדות שקר 37
בעצמו והואיל שכל אדם צריך להיות זהיר ורזיז 38
להקדים המצוה בכל מה דאפשר לכן תיכף ומיד אחר נטילת 39
ידיים שידיו נקיות ויכול לברך יתעטף בציצית: 40

ב וכשיתחיל להתעטף קודם שיתעטף לגמרי יברך מעומד 41
להתעטף בציצית (עיין בס' כ"ה ותמצא טעם ע"ז) הב' 42

אבל באותו היום שכבר בדקן פעם אחת שוב א"צ לבדקן
אפילו אם הסיר טליתו מעליו והסירה דעתו מללבוש עוד
ואח"כ באמצע היום נמלך ללבוש א"צ לבדקן ומותר לצאת
בהן כך בלי בדיקה אפילו לרשות הרבים בשבת מפני
שמעמידן אותן על חזקתן שהרי היו שלמים באותו היום
כשבדקן בשחר:

*

יד מי שלבש הרבה בגדים של ציצית זה על גבי זה אע"פ
שבברכה אחת נפטרו כולם מכל מקום צריך לבדוק
הציצית של כל אחד ואחד בפני עצמו שמה נפסק חוט א'
מציצית של אחד מהם ונמצא לובש ד' כנפות בלא ציצית:

טו מי שנשתהא לבא לבית הכנסת ובעוד שיתעסק
בבדיקת הציצית יתבטל מלהתפלל עם הציבור וכן מי
שבא לבית הכנסת וקראוהו לעלות לספר תורה ועדיין לא
לבש טליתו כיון שהציבור ממתינן עליו לכן משום טורח
הציבור רשאי ללבוש הטלית בלא בדיקת הציצית דכיון
שהוא יודע שאתמול היו הציצית שלימות מעמידן אותן
בחזקתן:

טז אם בדק טליתו והניחו במקום ידוע ולמחר מצאו כמו
שהניחו א"צ לבדוק דודאי לא נפסלו הציצית בינתיים:

יז כשיתעטף בציצית יכוין שצונו הקב"ה להתעטף בציצית
כדי שנזכור כל מצותיו לעשותם שנאמר וראיתם אותו
וזכרתם את כל מצות ה':

יח וכיון שטעם לבישת הציצית הוא כדי לזכור המצות
לפיכך הלבוש טלית קטן יזהר ללבושו על בגדיו כדי
שתמיד יראהו ויזכור המצות ואותן הלבושים אותו תחת
הבגדים יזהרו שילבושו אותו באופן שיראו הציצית תמיד
שע"י ראייתן יזכרו המצות תמיד:

יט צריך שיהיו הציצית מבחוץ שנאמר וראיתם אותו ודלא
כאותן שתוחבין אותן בהכנפות ובשעת הדחק כגון
שהולך בין העכו"ם וחושש שלא ילעיגו עליו יכול לתחבם
בהכנפות. אך בשעת הברכה יהיו מגולין לפחות כדי הילוך
ד' אמות:

כ אם רוצה ללבוש הטלית קטן מיד בקומו כדי שלא ילך
ד' אמות בלא ציצית והרי עדיין אין ידיו נקיות ולא יכול
לברך יכול ללבושו בלא ברכה ולכשינקה ידיו ימשמש
בציציותיו ויברך דהמשמוש הוא כאילו לובשו עכשיו ואם
בדעתו להתעטף בטלית אחרת מיד שינקה ידיו א"צ
למשמש ב[זו] ולברך עליה רק יברך על הטלית שלוובש
אח"כ ויכוין במחשבתו לפטור גם את זאת שלבש כבר:

סימן ח הלכות ציצית ועטיפתו:

העשוי מחתיכה אחת מרובעת ואינו תפור אם לובשו כדרכו
ואין מעטף בו ראשו מברך ג"כ על מצות ציצית:

ח אותן שאין מתכסים בטליתם אלא הראש וסביב הצואר
בלבד ואין מקפידין לכסות את הגוף צריך למחות בידם
דעיקר העיטוף הוא בגוף לכולי עלמא ולא נחלקו בסעיף
ה' אלא אם צריך ג"כ לכסות הראש בטליתו אבל כסוי
הראש בלבד בלי כסוי הגוף לכולי עלמא לא נקרא כסות
כלל (עיין סי' יו"ד):

ט נהגו לעשות עטרה לטלית מחתיכת משי לסימן שאותן
ציצית שלפניו יהיו לעולם לפניו ולא יורידן למטה
שמעלין בקודש ואין מורידין והא"י ז"ל לא היה מקפיד
על זה. טוב ליזהר שבשעת עטיפה יזרוק כל הד' ציצית לצד
שמאל כעטיפת הישמעאלים כדי הילוך ד' אמות:

י יחזן[ר] ב' ציצית לפניו וב' ציצית לאחוריו כדי שיהא
מסובב במצות יש נוהגין לשום צד ימין על כתף שמאל
כדי שיהיה מסובב במצות:

*

יא אם כמה אנשים מתעטפים כל אחד בטליתו בבת אחת
כל אחד מברך לעצמו ואם רצו האחד מברך והאחרים
שומעין ועונין אמן ויוצאין בזה דשומע כמדבר. אבל אדם
אחר שאינו מתעטף עכשיו בציצית אינו יכול לברך כדי
לפטור את המתעטף כיון שהוא עצמו אין צריך לברך עכשיו
ברכה ואם המתעטף הוא בור שאינו יודע לברך יכול לברך
לו אחר אע"פ שאין צריך עכשיו לברכה זו כיון שכל ישראל
ערבים זה בזה א"כ גם הוא צריך לברכה זו עכשיו (לכן
נוהגין שהש"ץ מברך בקול רם כדי להוציא את מי שאינו
בקי) וכן הדין בכל ברכות המצות:

יב התורה קראתן ציצית ואין לשון ציצית אלא חוטין
נפרדין כמו שערות הנפרדין כמ"ש ויקחני בציצית
ראשי על כן צריך להפריד החוטין זה מזה קודם הברכה
ואם נשתהא לבא לבית הכנסת ובעוד שיפריד הציצית
יתבטל מלהתפלל עם הציבור א"צ להפרידן:

יג בכל יום ויום קודם שיברך צריך שיעיין בחוטי הציצית
אם הם כשרים שמה נפסקו מהם איזו חוטין וכן צריך
לעיין באותו חלק של ציצית המונח על כנף הבגד שמה
נפסק חוט א' ואע"פ שבדק הציצית אתמול צריך לחזור
ולבדקם למחר ואין אומרים העמידן על חזקתן שהם עכשיו
כמו [שהיו] תמול שלשום משום דאם לא יבדקם בשעת
הברכה לא יבדקם לעולם ובודאי אי אפשר להעמידן לעולם
בחזקת כשרות כיון שדרכן לפסוק ע"י דריסת הרגלים או
מחמת סבות אחרות לכן תקנו חכמים שיבדוק בכל יום ויום

'תורה אור' פרשת משפטים – הפרשה החסידית

בי תקנה עבד עברי

23 לִישׁ שִׁירָה קִנְיָן – בְּשִׁנְמִשְׁךָ מִהֶעֱלַם לְגִלּוֹי כו'.
24 וְעַל דֶּרֶךְ זֶה יוֹבֵן פִּירוּשׁ "כִּי תִקְנֶה כו":
25 דְּהִנֵּה בְּתִיב (יְהוֹשֻׁעַ כד, ב): "בְּעֶבֶר הִנֵּהר יִשְׁבוּ
26 אֲבוֹתֵינוּ". "הִנֵּהר" הוּא בְּחִינַת "וְהִנֵּהר יִצְאָה מִעֵדֶן"
27 (בְּרַשִׁית ב, י), כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב בְּזֹהַר פְּרִשְׁתָּה אָמֹר⁶, שֶׁהוּא
28 בְּחִינַת בִּינֵה-דָאֲצִילוֹת שֶׁנִּמְשָׁךְ לְהִתְלַבֵּשׁ בְּבִרְיָאָה, וְזֶהוּ
29 וְיִמְשָׁם יִפְרֹד כו' (שם). וְ"עֶבֶר הִנֵּהר" הוּא מֵה שְׁלִמְעֵלָה
30 מִבְּחִינַת הַבִּינָה וְשֶׁכֵּל הַמּוֹשֵׁג – שֵׁם "יִשְׁבוּ" וְהוֹשְׁרָשׁוּ
31 הָאֲבוֹת. רַק מִזֶּה שִׁיָּדוּ הַנְּשָׁמוֹת אַחֵר כִּף עַד שֶׁנִּקְרְאוּ
32 "זֶרַע בְּהֵמָה" (דְּמִיָּה לא, כו) – זֶהוּ רַק בְּחִינַת הַנְּצוּץ הַנִּמְשָׁךְ
33 לְמִטָּה, עַל זֶה שִׁירָה לֹמֵר כֵּן. אֲבָל שֶׁרָשׁוּ וּמִקּוּרֹו הוּא
34 אֲפִילוֹ "בְּעֶבֶר הִנֵּהר", שֶׁהוּא לְמַעַלָּה מִהֶשְׁתַּלְשְׁלוֹת עַד
35 שֵׁשׁ אֲדָם וּבְהֵמָה שׁוֹיֵן, "שׁוּה וּמִשׁוּה קִטָּן וְגִדּוֹל"⁷.
36 וְאִם כֵּן, לְהַמְשִׁיךְ בְּחִינַת הַדַּעַת בְּנִשְׁמוֹת הַנִּקְרְאִים
37 "זֶרַע בְּהֵמָה" – אֵין צָרִיךְ לָזֶה רַק בְּחִינַת קִנְיָן, שֶׁהִיא
38 הַמְשָׁכָה מִהֶעֱלַם אֶל הַגִּלּוֹי. הֵינּוּ לְהַמְשִׁיךְ מִשֶּׁרֶשׁן
39 שֶׁהוּא "בְּעֶבֶר הִנֵּהר וכו'", שֵׁשׁ יֵשׁ לָהֶם דַּעַת גִּדּוֹל מְאֹד,
40 רַק שׁוּה נִעְלָם לְגַמְרֵי מִהֶנְצוּץ הַמְּלֻבָּשׁ בְּכִי"ע, וְצָרִיךְ
41 לְהַמְשִׁיךְ מִשֵּׁם מִהֶעֱלַם אֶל הַגִּלּוֹי. וְזֶהוּ "כִּי תִקְנֶה עֶבֶד
42 עֶבְרִי כו". וְזֶה בְּנִקְל יוֹתֵר מֵאֵם הִיא צָרִיךְ לִהְיוֹת הִוְיָה
43 חֲדָשָׁה מִמֶּשׁ. :

שש שנים יעבד

52 עֲלֵאִין⁹. וְהֵינּוּ, ה"יּוֹמִין" הֵם לְבוּשִׁים הַנֶּעֱשִׂים לְהַנְשָׁמָה
53 מִהֶתוֹרָה וּמִצְוֹת בְּכָל יוֹם דּוֹקָא. וְאִם חֶסֶר יוֹם אֶחָד בְּלֹא
54 מִצְוָה – "חֶסֶרָא לְבוּשָׁא כו"¹⁰. וְהֵינּוּ שְׁלִבוּשִׁים אֵלּוּ הֵם
55 כְּדֵי שֶׁתּוּכַל הַנְּשָׁמָה לְהִנּוֹת מִזֵּיו הַשְּׂכִינָה, וְ"לֹא שְׁתֹּאכָא
56 בְּגוּפָא דְּמִלְכָּא"¹¹, שֶׁזֶּהוּ עַל יְדֵי לְבוּשִׁים אֵלּוּ הַנֶּעֱשִׂים
57 מִהֶתוֹרָה וּמִצְוֹת, שֶׁשֶּׁרֶשֶׁן מְאֹד נִעְלָה – מִבְּחִינַת "גּוּפָא
58 דְּמִלְכָּא" מִמֶּשׁ, רַק שִׁיָּדוּ לִהְיוֹת לְבוּשִׁים.
59 (וְהוּא עַל דֶּרֶךְ הַמְשָׁכָה הַמְשָׁל – שֶׁעַל יְדוֹ יוֹשֵׁג הַנִּמְשָׁל).

6. (צח, ב).

7. (נוסח פיוט "האורח ביד" – "וכל מאמינים" במוסף לזמנים גוראים).

8. (המשך המאמר "ואלה המשפטים").

9. (זהר חלק א וחי רבד, א).

10. (חסר לבוש).

11. (להכלל בגוף הפולחן. זהר חלק א וחי ריו, ב).

1 "כִּי תִקְנֶה עֶבֶד עֶבְרִי וְגו'" (פְּרִשְׁתֵּנוּ כא, ב):
2 הִנֵּה לְפַעֲמִים בְּתִיב (לֶךְ לֶךְ יד, יט. כב): "קִנְיָה שְׁמִים
3 וְאַרְצִי"; "קִנְיָה הַכֹּל"². וּכְתִיב: "בּוֹרָא שְׁמִים וְאַרְצִי"³;
4 "בּוֹרָא הַכֹּל"⁴.
5 וְהַעֲנִין, כִּי יֵשׁ בְּחִינָה שְׁנִקְרָאת "דֶּרֶךְ סֹדֶר
6 הַהֶשְׁתַּלְשְׁלוֹת" – מַעֲיֵלָה לְעֵילָה, וְיֵשׁ בְּחִינָה שְׁנִקְרָאת
7 "לְמַעַלָּה מִדֶּרֶךְ סֹדֶר הַהֶשְׁתַּלְשְׁלוֹת"⁵. וְזֶהוּ עֲנִין "בּוֹרָא"
8 וְ"קִנְיָה":
9 פִּירוּשׁ "בּוֹרָא" הוּא, הַהֶתְהוּוֹת יִשְׁמָאִין, שֶׁזֶּהוּ
10 לְמַעַלָּה מִדֶּרֶךְ סֹדֶר הַהֶשְׁתַּלְשְׁלוֹת. כִּי הַנִּבְרָא אֵינוֹ עֲרוּךְ
11 כָּלֵל אֶל הַבּוֹרָא, וְאִם כֵּן הִתְהוּוֹת הַנִּבְרָא הִיא הִתְחַדְּשׁוֹת
12 יֵשׁ מֵאִין וְזֶהוּ בּוֹרָא.
13 אֲבָל אַחֵר כִּף יֵשׁ גַּם כֵּן בְּחִינַת הַשְׁתַּלְשְׁלוֹת הַעוֹלָמוֹת
14 זֶה מִזֵּה דֶּרֶךְ עֵילָה וְעוֹלָל, וְזֶה נִקְרָא "קִנְיָה", שֶׁהַקִּנְיָן אֵינוֹ
15 הִיּוֹת דְּבַר חֲדָשׁ כִּי אִם יִצְיָאָה מִרְשׁוֹת הַמּוֹכֵר לְרִשׁוֹת
16 הַלּוֹקָח – שֶׁמִּתְחַלֵּה הִיּוֹת הַסְּחוּרָה מוֹנַחַת בְּקוּפָסָא אֲצֵל
17 הַמּוֹכֵר, וְעַל יְדֵי הַקִּנְיָן בָּא לְגִלּוֹי לְהַלּוּקָה. וְכֵן בְּחִינַת
18 הַמְשָׁכָה הַעוֹלָל מִן הַעֵילָה אֵינוֹ הִתְהוּוֹת דְּבַר חֲדָשׁ, כִּי
19 לִהְיוֹת דְּבַר חֲדָשׁ הוּא רַק בִּיבּוּלָה הַבּוֹרָא יִתְבָּרֵךְ, אֲבָל
20 הַמְשָׁכָה עֵילָה וְעוֹלָל הוּא עֲנִין גִּלּוֹי הַהֶעֱלָם, כְּמוֹ גִּלּוֹי
21 הַדְּבוּר מִהֶעֱלָם הַמְּחֻשְׁבָּה כו', וְעַל זֶה נֶאֱמַר "קִנְיָה הַכֹּל"
22 – לְהַמְשִׁיכֵן מִן הַהֶעֱלָם לְגִלּוֹי; אַחֵר שֶׁכֵּכֶר נִבְרָאוּ מֵאִין

44 "שש שנים יעבד" (פְּרִשְׁתֵּנוּ כא, ב):

45 פִּירוּשׁ: עַל יְדֵי הַמְשָׁכָה הַדַּעַת יוֹכַל לִהְיוֹת בְּחִינַת
46 "לְעֵבְדוֹ", לִהְיוֹת "עוֹבֵד אֱלֹקִים" (מִלְאָכִי ג, יח). שִׁישׁ הַפֶּרֶשׁ
47 גִּדּוֹל "בֵּין עוֹבֵד אֱלֹקִים לְאִשֶּׁר לֹא עֵבֵדוֹ" (מִלְאָכִי ג, יח), הֵגֶם
48 שֶׁהוּא צָדִיק, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב בְּגִמְרָא (תַּעֲנִית ט, ב), הוּבָא בְּתַנְיָא
49 (פֶּרֶק ט"ו).
50 וְהַעֲנִין: דְּהִנֵּה בְּתִיב (תְּהִלִּים קלט, טז): "יָמִים יוֹצְרוֹ". וּכְתִיב
51 (חֵי שָׁרָה כד, א): "וְאֲבִרְהֶם זָקֵן בָּא בְּיָמִים" – "בְּאִינוֹן יוֹמִין

1. (המשך המאמר "ואלה המשפטים").

2. (ברכה ראשונה בתפילת העמידה).

3. (ישעיה מ, כח: "בורא קצות הארץ". שם מב, ה: "בורא השמים.. רקע הארץ".

שם מה, יח: "בורא השמים.. יצר הארץ ונעשה הוא כוננה לא תהו כראדה". שם סה, יז: "הגני בורא שמים חדשים וארץ חדשה").

4. (ברכת "יוצר אור": "ובורא את הכל").

5. עיין מה שנתבאר במקום אחר (לקוטי תורה ואתחנן ב, ב תחילת סעיף

ב) – על פסוק "ואתחנן": "ביאור הדבר כו".

המדות. והיינו גם כן על ידי משה – רעיא מהימנא, שְׁנֵאמַר בו (עקב יא, טו): "וְנִתַּתִּי עֶשֶׂב כִּי".

וגם מרחיצן ומכבסן במים עליונים – "מעבר הנָהָר כִּי". וכמו שכתוב (שיר השירים ו, ו): "כְּעֶדֶר הָרְחִלִים (שהם "זרע בהמה") שְׁעָלוּ מִן הָרְחָצָה כִּי" – "רוחצות בחלב"¹⁷ (שם ה, יב). וזהו ענין "לבוש הלכתא כִּי"¹⁸.

וזהו על ידי התפלה, שאז הוא שעת הכושר להיות גילוי הדעת בהתבוננות כִּי. וכמו שאנו אומרים בשמונה-עשרה: "אתה חונן לאדם דעת כִּי". ועל ידי זה נודפכו הלבושים. ולכן נקרא התפלה "עולת תמיד"¹⁹, שהתורה ומצוות של כל היום עולים לה על ידי התפלה. והיינו לפי שֶׁעַל ידי התפלה הם מתעבדים ומיתקנים. וכל זה הוא ב"שית אלפי שני דהוי עלמא". וזהו "שש שנים יעבד".

ועל זה אמרו²⁰: "צדיקים אין להם מנוחה – ילכו מחיל אל חיל" (תהלים פז, ח) וכִּי".

אבל "ובשביעית" – באֵלֶף השביעי – "יצא לחפשי חנם" – "חנם בלא מצות"²¹, שאז יהיה "מנוחה לחיי העולמים"²², שאין עוד עליה למעלה הימנה.

הגה"ה

עיי' בתיבא פרק מ"ו על פסוק (תהלים עג, כב) "בהמות הייתי עמך כִּי"²³:

ולא ארגיש כִּי. ומה שכתוב "בהמות" לשון רבים, לרמז כי לפני יתברך גם בחינת דעת עליון הכולל חסד וגבורה נדמה בבהמות כִּי. עד כאן לשונו.

ולכאורה קשה, לפי מה שנתבאר שאפילו דעת-תחתון דאצילות נקראים "זרע אדם", ואיך גם דעת עליון נקרא "בהמה"?

אך הענין יובן ממה שנתבאר (לעיל י, ד ואילך) על פסוק (שיר

וכיון שפך הוא דוקא כשנעשו בכל יום שתחת הזמן דוקא, שהלבושים נמשכו משרשן שלמעלה מהזמן להתלבש בבחינת הזמן, כדי שתוכל הנשמה להשיגם. מה שאין כן כמו שהן בשרשן ומקורן למעלה מהזמן, אין ביכולת הנשמה להשיגם, במכל שכן וקל וחמור שאינה יכולה להשיג הזיו בלתי הלבוש כִּי, וכל שכן המצוה עצמה. רק על ידי שהמצוה ירדה להיות בבחינת לבוש ומשל, יכולה להשיגה ועל ידה תשיג הזיו כִּי. ולכן נקראים "יומין" – שנתלבשו בבחינת הזמן, שאז יכולת הנשמה להשיגה¹².

וזהו "והייתה נפש אדני צרורה בצרור החיים" (שמואל א' כה, כט):

פירוש "צרור" – כמו שצוררים אבן במרגמה¹³ ועל ידי זה זורקים אותו למעלה, כך כדי שתהיה הנשמה עולה מעלה מעלה במקור החיים, הוא על ידי ה"יומין" ולבושין דתורה ומצוות.

וזהו ענין "שש שנים יעבוד": ה"שש שנים" הם הזמן – "שית אלפי שני דהוי עלמא"¹⁴, שבמשך זמן זה ניתן קיום התורה ומצוות. כי "היום לעשותם" (אֶתְחַנֵּן ו, יא) – כל משך זמן הַיּוֹם:

אף פירוש וענין "יעבוד" הוא לשון עבוד עורות, שעל ידי העבוד משתנים הרבה למעליותא. כך בענין לבושים הַיּוֹם צריך להיות עבוד, שצריך לנקותן מפל פסולת הנופל בהן, ולרחוץ ולכבס אותן. וכמשל הלבוש הגשמי, שרוחצין ומכבסין אותו במים טהורים אִזִּי יהיה צח ונקי, מה שאין כן אם לא יכבסו אותן לא יהיו נקיים ויפים. וזהו ההפך "בין עובד אלקים לאשר לא עבדו". ועבוד וכבוס זה הוא על ידי התהפכות המדות מתשוכא לנהורא וממיריו למיתקן¹⁵. והתהפכות המדות הוא על ידי "מי הדעת"¹⁶, שהדעת היא פנימיות

12. (ועיי' מה שנתבאר בדבור המתחיל "בשעה שהקדימו ישראל נעשה", על פסוק "עת לכל חפץ תחת השמים" כִּי (לשתי תורה במדבר יג, ב).

13. (משלי בו, ז) "כצור אבן במרגמה כן נותן לכסיל קבדו".

14. (ראש השנה לא, א) סנהדרין צו, א).

15. (מחושף לאור וממר למתוק. על פי הקדמת הוזהר ד, א. תנא פרק נג, וראה תנא פרק י וב"מראי מקומות והנהגות כו").

16. (לשון הרמב"ם בסוף הלכות מקואות).

17. (עין מה שנתבאר על פסוק "שיניך כעדר הרחלים כִּי". עיי' שם ולקושי תורה שיר השירים לח, א. שיר השירים לו, ד ואילך).

18. (וזה חלק ג בהעלותך קנג, א. ראה לעיל שמות מט, א ואילך).

19. (פנחס כה, ו. ובברכות כה, ב) "תפלות כנגד תמידים תקנום".

20. (סוף ברכות. ושם "תלמידי חכמים". אבל בשל"ה בהקדמה י, א. וכן בכמה מקומות הגירסא "צדיקים" ראה הפסוק בלקושי שיחות חלק יד עמוד 173 בהערה. ושם עמוד 179 ואילך נתבאר ההבדל בין שתי הגירסאות).

21. (ספרי על הפסוק בהעלותך יא, ה. פיסקה פז).

22. (סוף תמיד).

23. (ושם) "וזהו שאמר אסף ברוח הקדש בעד כל כנסת ישראל שבגולה (תהלים עג, ככ"ב). ואני בעד ולא אדע, בהמות הייתי עמך. ואני תמיד עמך". כלומר, שאף על פי שאני בבהמה, בהיותי "עמך" – "ולא אדע" ולא ארגיש בנפשי יחוד יחד".

עומד בקו האמצעי תחת הכתר. ויש בחינת דעת
שוממשיך הבינה אל המדות כו'. ובחינת המדות שלמעלה
מהשכל נקרא "בהמה רבה"²⁶ שלמעלה מבחינת אדם.
ואמנם לגבי אינסוף ברוך הוא נקרא גם בחינה זו
שלמעלה מהשכל בשם בהמה ממש כפשוטו, שחכמה עילאה
נקראת עשיה גופנית כנ"ל. ולכן גם דעת עליון נקרא בהמה.
ובענין "כתר עליון, אף על גב דאיהו אור צה, אופם אופם הוא
כו"²⁷.

השרים ה' (ז' מים רבים) (לעיל תולדות), בענין שלעתיד יאמרו
ליצחק "כי אתה אבינו" (שעיה סג, טו. שבת פט, ב), ורבקה היא
מלשון "רבקה של שלש בקר כו"²⁴.
והענין: כי אף שבחינת אדם דאצילות הוא למעלה
מבחינת ב"ע שנקרא בהמה, אף יש ב' בחינות מדות: היינו
שיש מדות הנמשכים מן השכל, ויש מדות שלמעלה מהשכל,
ונקראים "טורי חשוכא"²⁵ – מדות שבכתר, והם נמשכים
דוקא על ידי דעת העליון שהוא מקבל מהכתר, כי

ביאור על הנ"ל

השפעה מלמעלה מבחינת עשב (י' ע"ב-שי"ג³¹, מרפ"ח
נצוצים, שי"ן – ג' קווין). "עשב בשדר" (עקב יא, טו); "חקל
תפוחין"³². כמו עשב הצומח מכח הצומח שבארץ שהוא
רוחני, כך הארה נצמחת מלמעלה מכח הרוחני –
מאינסוף.
וזהו "ונתתי" – אינסוף בעצמו. ומתחלה "בשדר",
"בהמות בהרי אלף" (תהלים ג, י), "מצמיח חציר לבהמה"
(תהלים קד, יד). ואחר כך "לבהמתך" – "פני אריה כו".
ומכל מקום, עשב הוא לפי עבודת האדם מבחינת
מ"ה, שהוא הממשיך, ועל פי עבודת האדם מלמטה גם
כן, כי לפי ערך המ"ן כך הוא המ"ד. והוא ענין תורה
ותפלה, שעל ידי התורה נעשית התפלה זכה, וכמו כן
על ידי התורה מתבררת התפלה כו'.
ובחינת עשב זה הוא בחינת דעת והרגשה, קיום
המדות והיותן. כי יש דעת עליון ודעת תחתון – "אל
דעות הויה" (שמואל א' ב, ג): דעת עליון הוא המונוג חכמה
ובינה. ודעת תחתון – "אחורי כתפין", שמתפשט
בפנימיות המדות כו' להיות מזון לבהמה להעלותה
מבי"ע. (ובבריאה גם כן תלמיד חכמים. ומכל מקום הם
בחינת בהמה, כי "תלמוד בבריאה"³³).
והוא על ידי "כי תקנה" – קנין הוא באצילות, שהוא
מהעלם אל הגילוי במאמר: "ברוך עושה. ברוך יוצר.
ברוך בורא. ברוך קונה"³⁴.

"ואלה המשפטים כו" (פרשתנו כא, א);
הנה נאמר (ירמיה לא, כו): "וורעתי את בית ישראל [...]
זרע אדם וזרע בהמה". בהמה בגימטריא ב"ן –
נשמות דבריה. אדם – מ"ה – נשמות דאצילות, "ועל
דמות הפסא דמות כמראה אדם" (יחזקאל א, כו).
'עולם הפסא' הוא עולם הבריאה, ששם הוא בחינת
בהמה – "פני אריה כו" (יחזקאל י, יד), מחנה מיכאל "באריה
ישאג" (דושע יא, י), שלגבי מעלה נחשב בבחינת 'בלי
דעת', הגם שלגבי מטה נחשב הדעת גדול. ואדם
שבמרכבה הוא הדעת שמלוכש בבריאה. וזהו "אדם
ובהמה תושיע ה'" (תהלים לו, ז).
אבל אדם דאצילות הוא בחינת "אדמה לעליון"
(שעיה יד, יד), שאינו רק מהעלם אל הגילוי²⁸. אצילות הוא
מלשון "ויאצל כו"²⁹, שבמשה היה העלם ונתגלה בע'
זקנים. וכך אצילות הוא רק גילוי אינסוף ממש להיות
חכמה ובינה מלמעלה, "לאו דאית לך צדק ידיעא כו"
אלא לאחזאה כו"³⁰, היינו להיות גילוי, והגילוי הוא
מעין ההעלם עליון שלמעלה מבחינת חכמה כו', ובא
לידי גילוי בחכמה. מה שאין כן בבריאה – התחדשות
יש מאין, כמו שכתוב באברהם (וירא יח, כו): "ואנכי עפר
ואפר כו".
והנה, כדי שיהיה כח לבהמה לעלות, צריך להיות

30. (תקוני זרז בהקדמה יז, ב "פתח אליהו").

31. (תקוני זרז תקון נא. ראה זרז חלק א בראשית כה, ב)

32. (שדה תפוחים. זרז חלק א קנא, ב ב"סחרי תורה" על הפסוק (ויצא כט, ב)
"ויצא ויהיה באר בשדה". רכז, ב. על הפסוק (תולדות כו, כו): "ראה ריח בני
ברייח שדה").

33. (נסקח לעיל יז, א).

34. (בנסח קידוש לבנה).

24. (עירובין יז, ב).

25. (זרז חלק ג פקס רמט, ב).

26. (יונה ד, יא).

27. (תקוני זרז תקון ע עמוד קלה, ב). וענין מה שנתבאר בפקשת עקב, על
פסוק "ויאכילך את הקן כו" (לקוטי תורה יג, ג).

28. (פרדס שער טו).

29. (בהעלותך יא, כו): "ויאצל מן הרוח אשר עליו ויתן על שבעים איש
הזקנים").

1 "תיבת גומא כו" (שמות ב, א). ולכן יש לו כח להמשיך
 2 העשב, שהוא מרפ"ח נצוצין שנפלו מעולם התהו
 3 להיות מזון כו.
 4 והכל הוא בשביל ישראל, שגם ישראל נקראו
 5 "עברי" (וישב לט, ד), "עבר הנהר"⁴¹, הוא ה'יוצא מעדן' –
 6 חכמה, "להשקות את הג'י"⁴² – סדרי דאורייתא. ו"עבר
 7 הנהר" הוא בחינת מקיף, למעלה מהשתלשלות מעלה
 8 ומטה.
 9 וכמשל בדור הארץ, שאין בו מעלה ומטה, ודרים בו
 10 מלמעלה ומלמטה, ולא שייך לומר שהדרים מלמטה
 11 הולכים בראשם למטה כו. וזהו בבחינת העיגולים.
 12 ודוקא באורייתא, בפנימיות, יש התחלקות ראש
 13 ורגלים, "תלת חללין דגולגלתא"⁴³. מה שאין כן
 14 בעגולים – 'סובב כל עלמין'. ומאחר שהם בחינת 'עברי',
 15 לכן נמשך בהם בחינת 'עשב', להיות שמקום גבוה דוקא
 16 הוא שיוויר למקום נמוך.
 17 ולכן אומרים המלאכים שירה, כדי להמשיך "קדוש
 18 קדוש כו" (ישעיה א, א). ו"קדושתא דא, מעילא ותתא כחדא
 19 הוא"⁴⁴, מפני ש"ישראל עלו במחשבה"⁴⁵ – למעלה מן
 20 המלאכים, שהן בחינת דבור, שהן כלים חיצונים
 21 ביצירה. ומלאכים דבריאה הם 'יצירה דבריאה, שמה
 22 שחושב הוא מדבר. ולכן נשמות ישראל יוכלו להתלבש
 23 בגוף, מה שאין כן המלאכים שקטרגו וירדו לגוף, נפלו
 24 למטה.
 25 והנשמה, אף על פי שמתלבשת בגוף, מכל מקום
 26 זוכרת את ה' כו. אך מכל מקום כשמתלבשת בגוף
 27 נקראת בחינת "יעקב", ומדרגתה למטה מן המלאכים.
 28 (כי יש ב' בחינות – יעקב וישראל). והיא בחינת עשייה
 29 שאינה במלאכים, שעשייה הוא כח אחר, שאינו כמו
 30 הדבור שמלביש את המחשבה, שבשעה שמדבר אינו
 31 יכול לחשוב בלתי מה שמדבר, מה שאין כן עשייה כו.
 32 ומחשבה ודבור – בחינת בריאה יצירה, בחינת

1 והנה, אצילות הוא ענין מה שכתוב ביוסף (וישלח לט,
 2 יא): "לעשות מלאכתו". ותרגום: "למבדק בכתבי
 3 חושבניה"³⁵. שעם היות שעסק בצרכי עולם הזה, אינם
 4 מבלבלים מחשבתו מלהיות מרכבה אפילו באותה שעה
 5 ממש. וזהו נשמה דאצילות. ובזר אריאה, התחדשות
 6 מאין ליש, כי שרש האדם הוא מאצילות.

7 ואפילו מי שיש לו רק נפש דבריאה, מכל מקום יש
 8 לו בהעלם אפילו חיה ויחידה. כי האבות הקמה היו
 9 המרכבה³⁶. וכתוב (חיי שרה כד, מ): "אשר התהלכתי לפניו",
 10 שמרכבה הוא בטול תמדי. ואף על פי כן יכול להיות
 11 למטה, כנ"ל גבי יוסף.

12 מה שאין כן בבריאה הוא על ידי "כי תקנה", המשכה
 13 מאצילות. והיינו על ידי בחינת משה, שהוא מדעת
 14 העליון, כי גם בעולמות עליונים צריך להיות המשכה
 15 זו. והוא על ידי משה, רעיא מהימנא – ברועה עדרו
 16 ירעה במרעה טוב ונותן מזון, כך משה הוא הממשיך
 17 העשב. כי משה הוא בחינת מ"ה, חכמה – בחמ"ה של
 18 הארת מצחא דעתיק.

19 (זהו משה – מ"ה ש"ן – בג' קוין. ומבשר הב"ן. והוא
 20 מבחינת דעת-עליון שלמעלה מן ההשתלשלות. ונקרא "לפניך
 21 נגלו כל תעלומות"³⁷, "סתרי כל חי"³⁸, "גלוי וידוע כו"³⁹,
 22 שגילוי וידעתו אינה לפי ערך ההשתלשלות, להיות
 23 צופה ומביט אפילו בדברים מגושמים, בחינת בהמה כו,
 24 בעלי חיים הגשמיים כו. ולפי שמשא – מבחינת דעת-עליון
 25 שלמעלה גם מאצילות, לכך הוא דוקא יכול להמשיך הדעת
 26 גם בב"ע).

27 והנה משה הוא משמטה ראשונה⁴⁰ – "כי מן המים
 28 משיתיהו" (שמות ב, י) – "מן המים" – משמטה ראשונה.
 29 וזהו "ונחנו מה כי תלינו עלינו" (בא טז ז) שאין להם
 30 שייכות כו. אך "מן המים" אינו מרומז רק "משיתיהו",
 31 ותרגומו "שחלתייה", לשון המשכה שנמשך מההעלם

35. (לדבוק בכתבי חשבונותיו).

36. (בראשית רבה פרשה מז, י).

37. (ברכת זכרונות במוסף של ראש השנה).

38. (נוסח הידיד ליום הכיפורים ובקריאת שמע שעל המטה. "אתה יודע רזי
 עולם" – על פי דניאל ב, כט: "וגלא רזיא הודער מה די להוא". "תעלומות
 סתרי" – על פי תהלים מד, כב: "כי הוא ידע תעלומות לב". "כל חי" – לרמז
 שעל כן יודע הכל לפי שבירו "נפש כל חי" (איוב יב, י). – אבודרהם).

39. (בבבמה מקומות. לדוגמא מגילה ג, א. "גלוי וידוע לפניך". נוסח "אתה
 זוכר" והכל גלוי וידוע לפניך". להעיר מתורה אור ונרא דבור המתחיל
 'אנדה נא' ויד, ד) "מראי מקומות הגדות וכו' לתניא" מכתוב קדושת אדמור,

פרק מב).

40. (ראה לעיל שמות נא, ד דבור המתחיל "ויאמר ה' אליו מי שם פה לאדם
 וגו').

41. (יהושע כד, ב: "בעבר הנהר ישובו אבותיכם").

42. (בראשית ב, ז: "ונקד יצא מעדן להשקות את הגן").

43. (זהר ואתחנן רסב, ב).

44. (וקדושה זו, מלמעלה ומטה כאחד הוא. ראה זהר רעיא מהימנא אמור צג,
 א).

45. (בראשית רבה פרשה א, ד).

אך הנה כתיב (שמואל א' כה, כט): "והייתה נפש אדני צרורה בצרור החיים כו". וכמו שצריך להיות צרור – לזרקה למעלה "בצרור אבן במרגמה כו" (משלי כו, ח). וגם, על ידי לבושין שהוא בחינת מסך, יכול לראות אור הבהיר מה שאין יכול לראות בלא מסך כו. והנה תורה ומצות כמו שהם למעלה – אור בהיר. וצריך להתגשם ולבא מלמעלה מהזמן לתוך הזמן, ולכן הזמן דוקא הם הלבושין. אך שלא ישאר למטה, לזה צריך להיות עבוד עזרות וריחון. והכל הוא על ידי משה – רעיא מהימנא, שהוא מאכיל ומשקה הצאן, וגם מרחיץ אותן כו. והיינו על ידי התפלה, אהבה ויראה – "גדפין" כו. :

"ובשביעית יצא לחפשי הנם" (פרשתנו כא, ב). – "חנם בלא מצות"⁵². כי יש מאן דאמר "מצות בטלות לעתיד לבא"⁵³, ולא קיימא לן הכי. אף על פי כן המצות יהיו באופן אחר, כי יהיו קרבנות, כמו שכתוב ביחזקאל (פרק מג). ולא כמו עכשיו – "ילכו מחיל אל חיל" (תהלים פד, ח) – עליות וירידות, אלא "מנוחה לחיי העולמים" :

"וזהו 'ואלה המשפטים' – מלשון 'כמשפט הראשון'" (וישב מ, יג) – "בהלכתא קדמייתא" – הלכות, הילוך כו. "אשר תשים לפניהם" – "בפנימיותם", פנימיות המדות, מבחינת משה. והיה זה אחר מתן תורה שאמר ישראל למשה (יתרו ב, טו): "דבר אתה [...] ונשמעה כו" :

"לבושין דמנייהו פרחין נשמתין כו"⁴⁶. וגופין – בחינת אצילות. כמשל כח הראיה שמתפשט בעין כו. ולכן בקדושה "עילא ותתא כחדא", כי ישראל הם למעלה ולמטה, ובתוכם מלאכים – דבור, שהם ממוצעים כו. וג' פעמים "קדוש" הם גם כן: "אל שדי" (לך לך יו, א); "אל אדני"; "אל הוי"ה". "אל" הוא "ליא קוצי דשערי", "קדוש [...] גדל פרע שער ראשו" (נשא ה, ה) – ת"י נימין כו⁴⁷. וכולן – בחינת "ג' חללי דגולגלתא דארידאנפין כו".

וכל זה מבחינת משה – דעת, פנימיות המדות. וזהו ש"משה משה" (שמות ג, ד) – "לא פסיק טעמא"⁴⁸: כי אברהם שבבריאה ושבאצילות אינם מסוג אחד, שבבריאה – התחדשות, "ואנכי עפר ואפר כו". אבל משה שבאצילות ושבבריאה שוין, כי הוא בחינת פנימיות, והוא בחינת קו וחוט האור אין-סוף – שבכל העולמות שזה כו⁴⁹ :

"שש שנים יעבד" (פרשתנו כא, ב) – בחינת 'עורות עבודין'. "שעלו מן הרצפה" (שיר השירים ד, ב); "רוחצות" (שם ה, יב) – ריחון ולבון. כי "שש שנים" – "שית אלפי שנים", בחינת לבושין.

"ואברהם [...] בא בימים" (חיי שרה כה, א) – "יומין עלאין"⁵⁰. "ויקרב ימי דוד" (מלכים א' ב, א) – "אינון יומין כו, וזאין מרי דתיובתא כו"⁵¹. ולכאורה הלא הדבר תלוי במצות ומעשים טובים? ומזה ענין ל'יומין' להיות לבושין?

46. (לבושים שמנים פורחים נשמות. תקוני זהר בהקדמה שם).

47. "בגולגלתא דרישא... קוצי דשערי... וכל קוצא וקוצא, אית ביה ארבע מאה ועשר נימי דשערי, בחושבן 'קדוש'" (זהר חלק ג', פרשת נשא בארץ רבא, קכח, ב – קכט, א. הובא בלקוטי תורה שיר השירים לו, ד). תרגום: בגולגלת הראש... קוצי שערות... וכל קוץ וקוץ יש בו ארבע מאות ועשר נימי שערות בחושבן 'קדוש'.

48. (אין הפסק בטעם 'פסיק'. זהר חלק ג פנחס קפו, ב).

49. (ענין 'הרמ"ז' פרשת תרומה, בדף קל"ד, ב').

50. (זהר חלק א חיי שרה קכט, א).

51. "וזאין אינון מאריהון דתשובה דהא בשעתא דהא, ביומא דהא, ברגעא דהא קריבין לגבי קודשא בריך הוא, מה דלא הוה הכי אפילו לצדיקים גמורים

דאתקריבו גבי קודשא בריך הוא בכמה שנים. אברהם לא עאל באינון יומין עלאין עד דהוה סייב כמה דאתמר. וכן דוד דכתיב (מלכים א א, א): "והמלך דוד זמן בא בימים". אבל מאריה דתשובה מיד עאל ואתדבק ביה בקודשא בריך הוא, (זהר חלק א, פרשת חיי שרה דף קכט א.ב).

תרגום: אשריהם בעלי התשובה, שהרי בשעה אחת, ביום אחד, ברגע אחד קרבים לקדוש ברוך הוא, מה שלא היה כך אפילו לצדיקים גמורים שהתקרב לקדוש ברוך הוא בכמה שנים. אברהם לא נכנס באותם הימים העליונים עד שהיה זמן, כמו שנאמר. וכן דוד, שכתוב: "והמלך דוד זמן בא בימים". אבל בעל התשובה מיד נכנס ונדבק בקדוש ברוך הוא.

52. (זהר חלק ג קט, א).

53. (נדה סא, ב).

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער – אדמו"ר האמצעי

שערי תשובה

24 דאלקי' עיקרן הוא להביא ההשפעה למטה בדבר זולתו
25 וכמו שחותמין בחותם שכבר נגמר הדבר ואין להשיב
26 כו' אבל רצון עצמות המאציל הוא המושל גם על דבר
27 שכבר נעשה ונגמר בחקיקת חותם העליון שהוא בחי'
28 אלקים וביכלתו להפוך אופן החקיקה של אלקי'
29 מהיפך להיפך דהיינו שמהפך בחי' צלם אלקים שבא
30 בבחי' דמות כך וכך להיות חקיקה שלו באופן אחר
31 להיפך כמו מרע לטוב שמצינו שקורע גזר דין של ע'
32 שנה אע"פ שכבר נחתם בחותם המלך ע"פ משפט ב"ד
33 העליון ע"ב סנהדרין עליונים כמ"ש וזה' הוא ובית דינו
34 כמו שנהפך גז"ד של חזקיהו ממות לחיים וכמו שנהפך
35 הדין לחסד בשרה שהיתה עקרה שתלד וכה"ג בכל
36 ר"ה ויו"כ עיקר הממשלה דרצון עצמות המאציל הוא
37 להפוך גם הדבר שכבר נגזר ונתקיים בחותם דשם
38 אלקים שהוא העיקר להביא הדבר לידי פ"מ למטה ע"י
39 חקיקה לחקיקה בבחי' דמות לדמות בג' עולמות דבי"ע
40 עד שבא הדבר בסוף עולם העשיה בעוה"ז השפל אם
41 לחסד אם לדין בפ"מ כידוע ולכך אמר כי שרית עם
42 אלקים דוקא שהוא לשנות צירופי' דאלקי' וז"ש צדיק
43 מושל ביראת אלקים ק"ך צרופי' דאלקי' כו' אבל
44 ההשתררו' הראשונה בקיום גזרת רצונו בלבד הוא מה
45 שנק' ישראל שר א"ל שהוא העיקר לענין זה משום
46 שנא' והוא ימשל בך דכזכור עיקר כו' וד"ל:

חינוך. להבין הפרש שבין תפלה לתורה. סד"פ

1 (כו) ובכל זה יובן שורש ענין ישראל ש"ר א"ל כו'
2 כי שרית עם אלקי' כו' שהוא בחי'
3 ממשלת והשתררו' רצון העצמו' על בחי' אל ואלקים
4 שהן בחי' צלם ודמו' דכר ונוק' אור וכלי איך ובאיזה
5 אופן יהי' יחודם בעצם וגם בבחי' השפעה למטה כנ"ל
6 ולפי שהעיקר הוא המשפיע בחי' דכר שכולל לבחי'
7 נוקבא כמ"ש כי מאיש לוקחה זאת כנ"ל ע"כ נק' שר
8 א"ל כנ"ל וממילא נכלל בזה בחי' השתררות על בחי'
9 אלקי' בחי' דמות כו' וכנ"ל וד"ל. אך עדיין אינו מובן
10 מ"ש בנתינת הטעם לקריאת שם כי שרית עם אלקי'
11 דוקא ולא הזכיר בחי' אל שהוא העיקר כו'. אך הענין
12 הוא שיש בהשתררות גשמיות ב' מדריגות הא' בעצם
13 מהות ההשתררו' והממשלה בכל אשר ירצה לגזור
14 אומר גם בדבר גדול מאוד הכל נשמעי' לרצונו לקיים
15 מיד כו' עד שמבלעדו לא ירים איש את ידו ורגלו גם
16 גדולי המדינה רק כפי שיגזור רצון המלך עליהם בלבד
17 כידוע והב' היא בחי' השתררות וממשלה יותר והוא
18 גם לאחר שנעשה דבר משפט מה לטוב או לרע יהפוך
19 הגזר דין כרצונו מוטב לרע או מרע לטוב שזהו בחי'
20 ביטול רצון לנגד רצונו שזה יותר השתררות מקבלת
21 רצונו בתחלה וזהו עיקר הממשלה והשתררו' כידוע.
22 וכך יובן למעלה בענין מ"ש כי שרית עם אלקים דוק'
23 להיות מבואר למעלה שבחי' החקיקה של אותיו'

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל – אדמו"ר ה'צמח צדק'

דרך מצותיך

12 א"א לקבל כ"א ע"י ביטול כמו שבא בתורה מטעם
13 הנ"ל בביטול היש לאין כלים לאורות כי הוי' הוא
14 האלקים כו' והם רצו לילך בשרירות לבם הרע
15 ושאעפ"כ יהי' להם השפעת טובה וכנו' בלק"ת פ' נח
16 ולזאת עבדו למזלות ולכל צבא השמים המשפיעים
17 בעוה"ז כנ"ל, ואמנם מ"מ הי' בזה גם טעות והוא שלא
18 הבינו האמת היות כל צבא השמים בידו ית' כגרון ביד
19 החוצב בו בלבד וא"כ לא הי' מועיל כלל העבודה
20 והכבוד אליהם כמו שלא יתכן ליתן כבוד לגרון הדומם
21 שבידי אדם וזהו שרש טעם היסוד החמישי שבי"ג
22 עיקרים שהביא הרמב"ם בפי' המשניות פ"י דסנהדרין

1 (ג) ועפ"י יובן ענין הטעות הגדול של דורות
2 הראשונים בעבדם לשמש וירח וכל צבא
3 השמים כמו דורו של אחאב וכה"ג ונמשכו אחר דור
4 אנוש שבימי הוחל לקרוא בשם ע"ז וכמ"ש הרמב"ם
5 בפ"א מהל' ע"ז, בימי אנוש טעו העם טעות גדול
6 ונבערה עצת חכמי הדור ההוא אמרו ראוי לחלוק להם
7 כבוד כו' ור"ל לפי שראו שכל בחי' שפע למטה נמשך
8 ע"י צבא השמים, וזהו הי' ג"כ ענין דור הפלגה שהגם
9 שידעו היטב שמשותחים תמיד ועי"ז דוקא נמשך להם
10 כח זה להשפיע מ"מ מרוב חשקם בגשמיות דוקא עבדו
11 להם כדי שלא יצטרכו לבטל עצמם שממדת הקדושה

אותם לבחי' יש כאשר בחיצוני' נראו גלגל השמש וירח
וכה"ג ליש דובר ולהיותם הולכים אחר חיצוני' מעיני
בשר לבד שהוא בחי' התגברות החומר על הצורה ע"כ
ישימו כלי הגלגלים ליש דובר כנ"ל וז"ס אלקים אחרים
כי שם אלקים מורה על הכלים המלבישים את האור רק
שהכלים הם בביטול להאורו' כנ"ל ואמנם ע"י ריבוי
הצמצומים נעשה בחי' אלקים אחרים המסתירים לגמרי
וז"ס מלך אלקים על גוים (תלים מ"ז ט') ומהם מקבלים
ע' שרים שהם בבחי' יש ופירוד באמרו לי יאורי ואני
עשיתיני (יחזקאל כ"ט ג') ובחי' זו הוא הנק' ערלה כמו
שהערלה מכסה על ברית קודש כך הם מעלימים לאור
קדושת ה' המחי' את העולמות הנשפעת ממדת היסוד
טוב העליון ועושים עצמן לבחי' יש ונפרד, ואנחנו עם
ה' חלק הוי' עמו המחזיקים בתורת ה' ובהודעת האמת
כי הוי' הוא האלקים ואין עוד מלבדו נצטוו להסיר
ערלה והסתר זה מעלינו והיינו ע"י כריתת בשר הערלה
הגשמיות שהוא ענין הסתר הנ"ל והעברתו מברית קודש
שממנו תוצאת חיים:

מצות מילה

שאינ ראוי לשומם אמצעים בין בני אדם להקב"ה אלא
שיכנו כל המחשבות לנגדו ויתרחקו מזולתו, כי אין
לכל הנמצאים העליונים בחירה כלל להשפיע כך או כך
כי הוא ית' הוא המשפיע על ידם כגרזן ביד החוצב בו
כנ"ל וגם באמת הרי אין עוד מלבדו והכל בטל
במציאות ממש כזיו השמש בשמש, וז"ש ר' חנינא
בחולין (דף ז' ב') למכשפת ע"ש, והם טעו בזה ודימו
אותם ליש קצת לומר שהם המשפיעים בבחירה עם
היותם יודעים שמשתחווים ומקבלים ג"כ (ומ"ש בספ"ח
דב"ק (דף צ"ב ב') חמרא למרא וטיבותא לשקיי'
שנאמר כי סמך משה (דברים ל"ד ט') היינו כי אדם
בלבד הוא בעל בחירה) ולרוב חושקם בתאוות עוה"ז
עברו להם, ומהם שנתפקרו עוד יותר ואמרו עזב ה' את
הארץ (יחזקאל ח' י"ב) והסירו ההשגחה לגמרי וכמו
שהאריך הרמב"ם בפ"א מה' ע"ז, והצד השוה שבהם
שהם עושים את הטפל עיקר והיינו בחי' הסתר הגוף של
צבא השמים על האור ונפש שבתוכן שלהיות כי בעיני
בשר לא נגלה ביטול נפשם וצורותם כלל ולזאת עושים

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל – אדמו"ר מוהר"ש

תורת שמואל – תרל"ב

ואז לפ"ע עבודתו ביר"ת נותנים לו בחי' יראה עילאה.
וכמ"ש (מלאכי ב' ה') ואתנם לו מורא ויראני, הגם
שפי' הפשוט הוא שויראני קאי על ואתנם לו מורא,
וכמו שפי' רש"י, מ"מ י"ל שכאשר ויראני בבחי' יר"ת
עכ"פ אז ואתנם לו מורא היינו בחי' יר"ע כו', וע'
במצ"ד שפי' את אלה נתתם לו בעבור המורא שהי'
בלבו, שכל מה שנתן לאהרן ראש השבט זהו מפני
המורא שהי' בלבו. א"כ שפיר י"ל שענין נתינת יר"ע
תלוי בהקדמת יר"ת, שלפ"ע היר"ת נותנים לו בחי'
יר"ע, וז"ע ואהבת את לרבות היראה כו'.
והנה להיות כי גדלה מאד מעלת אה"ר דאהרן כה"ג
שהיא מבחי' ורב חסד שלפני האצי', לכן צריך
הכה"ג לשמונה בגדי' שהם לבושי' להאה"ר הנ"ל,
(והשמונה בגדים בד"כ הם כנגד ד' אותיות דש' הוי'
וד' אותיות דש' אד'), ובכלל הוא בחי' הלבושי'
דתומ"צ שנעשי' לבושי' להנפש שיוכל לקבל גילוי אור
אהבה העליונה זו, וכענין מ"ש במ"א בענין ויבא משה
בתוך הענן, שהענן הוא בחי' לבוש שבו וע"י יוכל
להשיג, וכענין השגת השכל ע"י המשל משלי שלמה,
הגם כי המשל הוא מדבר זר לגמרי עכ"ז יכולים ע"י

אמנם בכדי להיות המשכת אה"ר דאהרן, הגם שהיא
בעצם בלי גבול, מ"מ הנה אין נותנים זה לאדם
כ"א לפי ערך אהבה הטבעית שבכח האדם ההוא
להתגלות ע"י ההתבוננות בה' אחד כו', וכמארז"ל כל
המאריך באחד מאריכין לו ימיו ושנותיו, פי' אחד הוא
ההתבוננות אין דכולא קמ' כלא חשיב, שהגם
שנבראו ז"ר וארץ וד"ר, מ"מ הם בטלי' בתכלית לגבי
אוא"ס ב"ה אלופו של עולם, כמשנ"ת ביטול הגשמיות
לגבי הרוחניות בד"ה מי כמוכה, ועד"ז יוכן בגבוה
מעל גבוה עד המקור הא' שלא יש שום מציאות אמיתי
זולתו ית'. וכאשר מאריך באחד פי' באריכות
ההתבוננות, שלפי ערך האריכות לפ"ע זה יוצא אצלו
האהבה הטבעית מהעלם אל הגילוי כו', אזי מאריכין
לו ימיו, פי' יום הוא בחי' חסד כמ"ש יומם יצוה ה'
חסדו, והיא בחי' אהבה דאברהם איש החסד, ופי'
מאריכי' לו ימיו שנמשך לו מבחי' א"א הוא בחי' ורב
חסד שלמעלה מהחכ' כו'. אמנם מ"מ זהו דוקא
כשמאריך באחד דוקא, היא בחי' האהבה דאברהם
אוהבי כו'. וכמו"כ לענין היראה, אין נותנים לאדם
בחי' יר"ע כ"א כאשר מייגע א"ע בבחי' יר"ת עכ"פ,

5 אהבתי אתכם היא בחי' אהבה העליונה הנמשכת
6 מלמעלה אם כי היא למעלה מסדר השתלשלות, מ"מ
7 ע"י אמר ה' הוא בחי' הדבור דתומ"צ ע"י בא ונתלבש
8 להתגלות גם בחי' אה"ר זו.

בס"ד. ש"פ אזורי, ל"ב.

1 המשל להשיג הנמשל, רק שכ"ז הוא מלמטלמ"ע, לכן
2 יותר י"ל כענין גילוי האהבה ע"י אותיות הדבור, כן
3 יוכל להתגלות גם בחי' האה"ר שלמעלה מהשתלשלות
4 ע"י דבר ה' דתומ"צ. וזהו אהבתי אתכם אמר ה', פי'

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער – אדמו"ר מוהרש"ב

שיעורים בהמשך המאמרים – תער"ב

28 הבהמית, שבירור זה הוא בסדר והדרגה, שלב אחר
29 שלב.
30 ועל זה נסדר סדר התפלה בפסוקי דזמרה וברכות
31 קריאת שמע, דפסוקי דזמרה היא מלשון לומר
32 ערצים²¹⁰ - כלומר, לומר ולהכריז את כל החוחים
33 והקוצים, שעל ידי החילולים ותשבחות - "לומר" גם
34 מלשון שירה וזמרה - נעשה חקיקה מבחון שיוצא
35 הנפש הבהמית מחומריות הרע בו, - כשם²¹¹ שבעשיית
36 כלי בגשמיות, כשלוקחים גולם של עץ או מתכת
37 ועושים ממנו כלי, צריכים להיות שני עניינים, חקיקה
38 מבחון וחקיקה מבפנים, חקיקה מבחון בשביל להסיר
39 את העניינים שבגולם שלא נצרכים לכלי וממילא
40 מפריעים לעשייתו, כדי שישארו רק הדברים הדרושים
41 לכלי, ולאחר מכן, צריכה להיות גם החקיקה מבפנים
42 בכדי שיהיה כלי קיבול. כמו כן, בעבודת התפלה
43 שעניינה הוא שהאדם יהיה כלי לאלוקות, יש את שני
44 העניינים של החקיקה, החקיקה מבחון היא הסרת
45 התאוות וזרת של הנפש הבהמית המפריעים לעשותה
46 לכלי לאלוקות, והיא הזזה כללית הנפעלת בנפש
47 הבהמית על ידי הפסוקי דזמרה.
48 ואחר כך בברכות קריאת שמע בהתבוננות ביטול
49 המלאכים - שהם שורש הנפש הבהמית למטה - נעשה
50 החקיקה בפנים - כלומר, השפעה פנימית והפיכה
51 מהותית של הנפש הבהמית, להיות בבחינת כלי
52 לאלקות והוא ענין מה שאומרים בקריאת שמע²¹²,
53 ואהבת את ה' אלקיך בו' בכל לבבך - ודרשו על זה
54 חכמים²¹³, שזה שנאמר "בכל לבבך" ולא "בכל לבך"

1 ועל פי זה יובן מה שכתוב²⁰⁶ צהר תעשה לתיבה ואל
2 אמה תכלנה מלמעלה, שבתחילת המאמר הביא הרבי
3 נ"ע את פירוש רש"י על המילה 'צהר': "יש אומרים
4 חלון ויש אומרים אבן טובה המאירה להם", ועל זה
5 שאל: א. מהו ענין התיבה ומה ההפרש על פי הפנימיות
6 בין חלון לאבן טובה. ב. מהי משמעות דברי הגמרא
7 ש'צהר' הוא מלשון צהרים, ושזה נעשה על ידי אבנים
8 טובות. ג. מהי השייכות בין הענין "ואל אמה תכלנה"
9 לבין מה שכתוב "צהר תעשה", שמהסמיכות של
10 הפסוקים משמע שיש להם שייכות זה לזה.
11 דהנה ידוע בשם הבעל שם טוב²⁰⁷ דתיבה הוא ענין
12 תיבות התפלה, ואמרו רבותינו ז"ל²⁰⁸: מלאך מט"ט
13 קושר כתרים לקונו מתפלותיהן של ישראל, - כלומר,
14 המלאכים מעלים את תיבות התורה, מזככים אותם
15 ועושים מהם כתר ועטרה למעלה כביכול. דביתר הוא
16 בחינת רצון והיינו שהמשמעות של "קשירת כתרים"
17 היא, המשכת רצון חדש למעלה, על ידי תפילותיהם של
18 ישראל להיות נאולה ורפואה בו'.
19 והנה הכתר של מלך בשר ודם עשוי מאבנים טובים,
20 וידוע דאבנים על פי הפנימיות, הן אותיות - אות היא
21 כאבן דוממת, וכמאמר בספר יצירה²⁰⁹: שתי אבנים
22 בונות שתי בתים, שלש בונות ששה בתים בו', - כלומר,
23 משתי אותיות ניתן להרכיב שתי מילים, משלוש אותיות
24 ניתן להרכיב שש מילים וכן הלאה.
25 האותיות הם אבנים סתם, וצריך להפוך אותם להיות
26 אבנים טובים ומאירים והוא נעשה על ידי בירור ותיקון
27 הנפש הבהמית שזהו כל ענין התפלה לברר את הנפש

210. ע"פ ישעיהו כה, ה.

211. ראה ראה לקוטי תורה בחוקותי מז, ד. דבור המתחיל
"וישלח יעקב" ש"פ וישלח התשח"י.

212. דברים ו, ה.

213. משנה ברכות נד, א. ספרי ופרוש רש"י דברים שם.

206. בראשית ו, טז.

207. ראה כתר שם טוב (הוצאת תשנ"ט) בהוספות ס"ח
ואילך. וש"נ.

208. ראה בארוכה הערה בספר המאמרים תש"ח ע' 202.

וש"נ.

209. פרק ד משנה ט"ז.

דעולם הזה הוא גם כן כמו המספר דעולם הבא בו' שהוא מספר של קדושה וטוב, כפי שהובא לעיל באריכות מהשל"ה, ועל ידי זה נחפץ צירוף צרה לצירוף צהר שהוא בחינת גילוי אור בו'. ומה שכתוב בפירוש רש"י שתי דעות בענין צהר, יש אומרים חלון ויש אומרים אבן טובה, מבאר הרבי נ"ע את התוכן הפנימי בשני פירושים אלו. התוכן הפנימי בפירוש שצהר הוא חלון זהו מה שכתוב בעץ חיים²¹⁶ דאור אין סוף מאיר בכתר בקירוב מקום, כמו אור השמש שמאיר בעוצמה מאוד גדולה, וחכמה מאירה בריחוק מקום, כמו אור השמש שמאיר על הארץ בו' ובעיר אנפין (המידות העליונות) דרך חלון בו' שהוא במיעוט גדול יותר מאשר אור השמש הנמצא בחוץ, והיינו שהאור אין סוף שלמעלה מהשתלשלות מאיר בכתר וחכמה בבחינת קירוב בו', ובעיר אנפין בדרך חלון בו' ובמלכות דרך נקב, וכמו שנתבאר במקום אחר. וזה נרמז בפירוש רש"י שצהר הוא חלון. והענין בתפלה של הארת האור דרך חלון, הוא כמו שכתוב²¹⁷ קרוב ה' לכל קראיו בו' לכל אשר יקראוהו כאמת, ומבואר במקום אחר על פסוק זה, שזהו המסירות נפש באחד - באמירת "ה' אלקינו ה' אחד" - בקריאת שמע שעל ידי הקדמת למסור נפשו באחד ואהבה רבה דבכל מאדך שזו היא העבודה של האדם למטה, ממשיכים גילוי אור אין סוף בתפלה שזה ענין ברוך אתה הוי"ו בו' - "ברוך" הוא לשון המשכה, שממשיכים את האלוקות למטה, והיינו - הכוונה היא - בעבודת הצדיקים שממשיכים רצון חדש בתפלה על ידי הקדמת המסירות נפש באחד שזה ענין מספר דעולם הבא שנקרא את שדרכו למנות בו' כנוצר לעיל, וזהו צהר תעשה בחינת חלון הפותחת פתח לאין סוף, להיות גילוי אור אין סוף ברוך הוא על ידי העבודה דמסירות נפש בו' שהיא היציאה מההגבלות של האדם, הממשיכה למעלה רצון חדש שמעבר לסדר הרגיל. וממשיך רש"י ואומר פירוש נוסף: ויש אומרים צהר אבן טובה הוא שהגילוי דאור אין סוף ברוך הוא הוא על ידי כפיית החומריות דנפש הבהמית בו'. והיא עבודה בדרגה נמוכה יותר, עבודה של התמודדות עם הנפש הבהמית, שיש לברר ולזכך אותה ולהפוך על ידי זה את האבנים (האותיות) שבתפילה לאבנים טובות ומאירות. וזהו גם כן מה שכתוב בהמשך הפסוק ואל אמה תכלינה - שהתיבה צריכה להסתיים ברוחב של אמה

(עם ב' אחת), הוא לרמז על כך שאהבת ה' צריכה להיות בשני יצריך בו' וכמו שנתבאר במקום אחר, ועל ידי תיקון ובירור הנפש הבהמית שבתפלה האותיות דתפלה הן אבנים טובים ומאירים ולא אבנים סתם, שנעשה על ידי זה כתר לקונו - כפי שנתבאר לעיל, שכתר צריך להיות מאבנים טובות דווקא, וברוחניות עניינם הוא בחינת המשכת רצון חדש בו'. וזהו הציווי צהר תעשה לתיבה שהוא ציווי נצחי לכל יהודי, להאיר את תיבות התפילה שלו, שהאבן טוב דתיבות התפלה יהיו בבחינת אבן טוב המאיר בו' על ידי העבודה הפנימית של תיקון הנפש הבהמית בפסוקי דמורה, בברכות קריאת שמע וכו', והאור הוא כצהרים - כפירוש הגמרא - היינו כנוצר לעיל שעל ידי בירור נפש הבהמית שנעשה על ידי זה תיקון הכלים למעלה נמשך מבחינת האור שלמעלה מהכלים בו', ולא רק שלא ימשך על ידם לחיצונים, אלא שלהיפך, מתגלה על ידם שורשם העצמי באין סוף ונמשך בהם גם האור שלמעלה מהתלבשות. וזהו ענין צהרים הנקרא בלשון חכמים מיהרא והוא גילוי בחינת עצמות אור אין סוף וכמו שנתבאר במגלה עמוקות בענין הכתר, שלמרות שהוא אור עליון נעלה מאוד, הרי כלשון הזהר²¹⁴: אוכם (חשוך) הוא קדם (לפני) עילת העילות - כלומר, שלגבי העצמות ממש, גם האור הנעלה ביותר נחשב כחושך מחמת ביטולו וחוסר חשיבותו ביחס לעצמות, על דרך לשון חכמים²¹⁵, שרגא במיהרא מאי אהני (נר בצהרי היום, מה מועיל?) בו' ואם כן רואים, שהדימוי לעצמות ממש הוא האור המאיר בצהריים. ובמספר נועם אלימלך איתא (מובא) בפירוש הפסוק צהר תעשה לתיבה שעל ידי תיבות התפלה של הצדיק נחפץ צירוף צרה לצירוף צהר שזה אותם אותיות רק בסדר שונה, ותיבות התפילה הופכות את הצירוף השלילי לחיובי. והענין הוא - לבאר את דבריו על פי המתבאר במאמר זה, דמהמספר דעולם הזה להיות שבא בבחינת מספר וגבול ובהעלמות והסתירים יכול להיות חס ושלום צירוף צרה רחמנא ליצול, וכמו שנתבאר לעיל, שמהגבול של הכלים יכולה להיות יניקת החיצונים, אך על ידי שפועל ועובד היהודי בעצמו ומקבל עליו כפיה בחומריות הנפש הבהמית שלו ממשיכים על ידי זה מבחינת בלי מספר במספר, היינו, שכוח הבלי גבול יתגלה גם בתוך הגבול של עולם הזה, והיינו שהמספר

216. שער מז פרק א'.

217. תהילים קמה, יח.

214. תקוני זוהר תיקון ע קרוב לסופו (קלה, ב).

215. חולין ס, ב.

הארץ, אבל יראו את ה' את המפל הוא ענין את שדרכו
למנות,
והוא מספר האורות בחינת דביקות, ובעבודה למסירות
נפש באחד, ומספר הכלים משם ההגבלה ואחיוה,
ובעבודה תיקון הנפש הבהמית, ועל ידי זה מספר אשר
לא יספר גילוי שרש הכלים וגם המשכת עצם האור.
ובזה יובן מה שכתוב צהר תעשה לתיבה אותיות
התפלה על ידי בירור הנפש הבהמית הן בחינת אבנים
מוכות המאיר משרשן ומקורן, ויש אומרים חלון הוא
עבודת הצדיקים שממשיכים עצם האור ועל ידי זה הוא
כלי מספר, ואל אמה תכלינה בחינת אחת היא יונתי,
וגם מיעוט הכלים וביטולם.
סיכום:
במאמר הקודם נתבאר כי הפירוש הראשון בספירות
הוא מלשון מספר. ובמאמר זה (שהוא ביאור על יסוד
דברי השל"ה) מפרט כי המנין מורה על חשיבות הדבר
הנמנה, שלכן מונים את צבא השמים הקיימים ב"איש"
וללא הפסד, ובהם ישנה ההשגחה משם הוי' שלמעלה
מההשגחה דשם אלוקים.
ותרה מזה הוא במעלת הנשמות, שלא רק שקיימות
בכת האין סוף (כצבא השמים) אלא שהם עצמם
אלוקות ממש, שלכן קיימות בקיום עצמי גם כשהם
למטה, ומגלות את שם הוי' ומושגחות על ידיו.
ויש הבדל בין המספר של עולם הזה שעניינו פירור
והגבלה ואינו טוב, לבין המספר של עולם הבא שהוא
ההשגה האלקית שלמעלה ושלעתיד שאין לה סוף
(ומבאר לפי זה את ענין "מספר אשר לא יספר" בב'
אופנים - בכלים ובאורות).
וזהו החילוק בין "כל" ל"את" המבטאים ב' אופנים
בהשפעת היסוד, השפעה פנימית ועצמית לקדושה,
והשפעה חיצונית שממנה יכול להגיע גם לקליפה. וענין
המשכת האין סוף גם בבחינת הכלים הוא על ידי עבודת
האדם בבירור הנפש הבהמית.

אחת, ובתחילת המאמר הקשה, מה הקשר בין ענין זה
של עשיית התיבה לתחילת הפסוק "צהר תעשה",
ומתרץ, שפירוש אמה אחת דווקא הוא ענין הנאמר²¹⁸,
אחת היא יונתי שהפירוש הפנימי בזה הוא ענין למסור
נפשו באחד בו', שהוא ממשיך את האור אין סוף.
גם - פירוש נוסף בזה - ענין ואל אמה תכלינה -
"תכלינה" מלשון כלי, הוא ענין מיעוט הכלים ("אמה")
היינו שהכלים יהיו בבחינת מיעוט וביטול ולא בבחינת
ישות, שעל ידי זה מאיר בהם ריבוי אור בו'.
וכמו בעולם העקודים שהיה כלי אחד - עשר ספירות
שורות בכלי אחד. שזה שעשר ספירות שונות יכולות
לשרות בכלי אחד הוא מצד הביטול של הכלי, ולא היה
שבירה חס ושלום כפי שהוא בעולם התהו (הנקרא עולם
הנקודים), שכל ספירה היתה שם בנפרד ובבחינה של
ישות. אלא שבנקודים לא היתה שבירה, מפני שהכלי
היא בבחינת אחד בו', וזה ענין מיעוט הכלים - ביטול,
שיקבלו ריבוי האור בו',
והיינו - ענין זה בעבודה בנפש האדם - הנעשה על ידי
בירור הנפש הבהמית - שהיא בכללות ענין של כלי
וגבול, ועל ידי שמבררים אותה, נעשה בה ענין של
מיעוט, שהוא ענין ביטול הכלים שעל ידי זה מאיר גילוי
אור אין סוף ברוך הוא.
וזהו סיכום פסוק זה על פי הפנימיות: צהר תעשה
לתיבה שאותיות התפלה יהיו בבחינת אבן טוב המאיר
על ידי כפיית החומריות דנפש הבהמית, וזהו גם כוונת
המשך הפסוק, ואל אמה תכלינה שיהיו הכלים בבחינת
מיעוט וביטול ועל ידי זה נמשך גילוי אור אין סוף למטה
להיות המספר דעולם הזה שמצד עצמו אינו טוב גם כן
בבחינת מספר אשר לא יספר - בחינת טוב וקדושה בו'.
קיצור.
ומה שכתב השל"ה דכל שדרכו הוא מספר עולם הזה,
והלא כל הוא בחינת יסוד, הענין הוא כדכתיב רע
וקרינן הכל, דמצד השמאל נמשך לחיצונים, וגם
דהשפעת היסוד הולך ומתמעט, וזהו יראו מה' כל

בסוכות תשכ"ב

בס"ד. שבת תשובה, תער"ג

218. שיר השירים ו, ט.

ו.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק - אדמו"ר מוהריי"צ

ספר המאמרים - קונטרסים

שישי בסיוון, שבועות זמן מתן תורתנו, כי התורה היא
התכלית של כל הנבראים, ועל ידי הזכות של לימוד

וזהו שכתוב "ויהי ערב ויהי בוקר יום השישי", עם
האות ה המציינת את השישי הגדול והניצחי,

באור האלוקי. ואת זאת יכול כל אחד לעשות על ידי
אתכפא, לכפות את עצמו, על-ידי קבלת עול, על-ידי
השפעה על עצמו לעשות מה שיהודי חייב לעשות.
כתוב "ראשית עריסותיכם תרומה לה". את הרגעים
הראשונים בהם מתעוררים מהשינה, צריך להקדיש
לקדוש-ברוך-הוא. המילים הראשונות צריכות להיות
"מודה אני" וצריך ללכת להתפלל תפילה בצבור. ואם
לא יכולים להתפלל בבית הכנסת, צריך להתפלל בבית.
יש כאלה שרחמנא-ליצלן לא מניחים תפילין, לא
שומרים טהרת המשפחה והם קלים מאד לחטוא. הם
אינם יודעים את גודל החשיבות של הנחת תפילין
ותפילה, ואינם מוסרים לעצמם חשבון מהי טהרת
המשפחה. רוצים ילדים בריאים עם שנים ארוכות
ובעצמם עושים דברים כאלה שהילדים מוכרחים להיות
חולים חס-שולום, כאלה שנולדים חולים, עם דם רע
ועם מידות רעות או שאחר כך מתברר, עם הזמן, שהם
חולים חלילה במחלות גשמיות ורוחניות שונות. היסוד
של יהודי הוא קבלת עול. ככתוב שהקדימו נעשה
לנשמע. יהודי מוכרח להשפיע על עצמו להניח תפילין
והוא מוכרח לשמור טהרת המשפחה. אנו בני ישראל
הם הילדים של הקדוש-ברוך-הוא, ככתוב "בנים אתם
לה' אלקיכם". אנחנו מוכרחים לקיים תורה ומצוות,
ולבוא לידי כך אפשר רק על ידי קבלת עול, על ידי
השפעה על עצמו בכל התוקף שאז מתעוררת נקודת
הלב. וזהו "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם". בכל אחד,
אצל כל אחד, יש את בית המקדש הפרטי שלו. וזהו
"ולבי ער", נקודת הלב. נקודת היהדות. כשם שבחולה
מסוכן, רחמנא ליצלן, כאשר הלב בריא הוא יכול
לסבול את כל המחלות, כך כאשר מעוררים את נקודת
הלב, אור בית המקדש המאיר אצל כל אחד בלבד, זה
מרפא ומבריא את כל המחלות.

אני ישנה ולבי ער

ב' ניסן ת"ר צדיק

תורה וקיום תורה, נותן השם-יתברך לכל אדם השפעה
ככתוב "אם בחוקתי תלכו כו' ונתתי גשמיכם כו'".
כשלומדים תורה ומקיימים את מה שכתוב בתורה, אזי
מתברכים מהשם יתברך בהשפעה גדולה בגשמיות.
הרי כתוב "אנוכי עשיתי ארץ ואדם עלי' בראתי".
כלומר, השם יתברך אומר, מה ש"אנוכי עשיתי ארץ",
לשם מה הוא ברא את העולם, בשביל האדם. הגמרא
אומרת על הכתוב "אדם אתם", "אתם קרויים אדם".
בני ישראל נקראים אדם. אדם נבדל מכל שאר
הנבראים עם השכל והמידות הטובות שלו. הרי גם בין
נבראים אחרים יש פקחים, אבל ההבדל גדול מאד.
אצל בעלי חיים השכל שלהם הוא דעת הנקנה, ככתוב
"ידע שור קונוהו וחמור אבוס בעליו". השכל שלו אינו
מגיע אליו אלא על ידי המאכיל אותו, אבל השכל של
אדם הוא הבנה נכונה. וכך הוא גם ההבדל בין יהודי
הנקרא "אדם" לאחרים, כי הגוף של בני ישראל נולד
בטהרת המשפחה ויש להם יותר שכל. וזהו "אדם
אתם, אתם קרויים אדם". בני ישראל נקראים אדם כי
הם שומרים טהרת המשפחה והילדים הם בריאים. אלו
שרוצים ילדים בריאים, לא נכים, מוכרחים לשמור
טהרת המשפחה, ואזי זהו "אדם אתם" שבשבילם
נברא העולם. ובריאת האדם היא בשביל בראתי"
בגימטריא תרי"ג, כדי שיקיים את תרי"ג המצוות. ואזי
נשלמת הכוונה של בריאת העולם שבני ישראל יאירו
את העולם באור התורה.

בזוהר הקדוש נאמר "כד אתכפא סטרא-אחרא,
כדין אסתלק יקרא דקודשא-בריך-
הוא בכולהו עלמין" - כאשר כופים ומכניעים את
הסטרא-אחרא אזי כבודו של הקדוש-ברוך-הוא
מתרומם ומתפזר בכל העולמות. כאשר האדם לוחם
ביצר הרע ומנצח אותו, אזי הוא מחזק את כל העולמות

ספר השיחות - ה'תש"ב-תש"ג בלה"ק

לגאון הר' שמואל היו שני בנים נשואים וחתן
אלמן. שלשתם היו למדנים גדולים והחזיקו במשרות
שונות בישיבות. לגאון הר' שמואל היה גם בת זקונים
שחיפש עבורה שידוך.
באותו זמן התלקחה ביותר המחלוקת הידועה בין
הראב"ד הר' שמואל לבין קהילת וילנה, בכל זאת היו
לו לראב"ד אלפים רבים של מעריצים בוילנה ובכל
הגליל, גם גאונותו היתה ידועה בכל המדינות מסביב,
והרבה מגאוני פולין ואשכנז השתתפו בצערו.
אחדים מגאוני פולין ואשכנז, שהכירו את

ר' ברוך מרדכי השתוקק מאוד לראות את אמו
ולהתודע אליה, אך בידעו התנגדותו ושנאתו הגדולה
של הראב"ד לעדת החסידים, לא יכל לפעול על עצמו
ללכת לביתו.
במשך כמה חדשים שר' ברוך מרדכי חי בוילנה,
אחרי ששב מסלוצק-מינסק, התפרסם ש"בעל
ההגיון" הצעיר נמצא שוב בוילנה. גאוני וילנה שזכרו
היטב את חידושי התורה ששמעו ממנו, וכן הראב"ד
הר' שמואל רצה מאוד לראות אותו, אך הוא - ר'
ברוך מרדכי - נמנע מלהיפגש איתו.

מרכז החסידות החב"דית הקרוב ביותר לזילנה
היה בעיקר פולוצק, שכמעט תשעים אחוז מיהודי
העיר היו חסידים, ושמנות בתי המדרשים הגדולים
שבעיר, ונוסף עליהם הרבה "מנינים", היו חסידיים.
העיר פולוצק יש לה דברי הימים משלה. בזמנם
של ר' יואל בעל שם ור' אדם בעל שם¹⁵, היתה
בפולוצק כנופיה של בעלי קבלה וצדיקים נסתרים.
בזמנו של הבעל שם טוב היתה פולוצק העיר
הראשונה שקיבלה את שיטתו, ובהצלחה רבה פרוחה
וגדלה שם עדת חסידי חב"ד. במשך עשר שנים -
תקל"ד-תקמ"ד - נעשו פולוצק וכל הגליל לחסידי
חב"ד.
רבות עזרו לכך תלמידי ה"חדרים" שייסד הרבי
בליאזנא בשנת תקל"ז - לפני שנסע ללוות את ר'
מענדלעל מהורודוק - והיה גם הוא בדעתו לנסוע
לארץ ישראל¹⁶.
הרבי היה סדרן גדול. מהיום הראשון שסידר
ואירגן עבודת התעמולה לפרסום תורת חסידות
חב"ד - סידר שתי כתות עסקנים: כתה אחת היתה
עסוקה בנסיעות ועבודתם היתה בדיבור, ובהפצת
הכתבים - מאמרי חסידות - במקומות שנסעו לשם.
הכתה השנייה התעסקה בהעצקת והכנת הכתבים -
מאמרי חסידות - שנזקקו לאלפי אקזמפלרים מהם.
בזמן ההוא - בשנת תקנ"ב - נוסדה בפולוצק
מחלקה מיוחדת שעבדה בחריצות רבה בפרסום
שיטת הבעל שם טוב, בהסברתה ההגיונית של
חסידות חב"ד, דבר שהתקבל בשוב בין בני התורה
במדינת רוסיה.
בעזרתם של מספר האברכים העשירים
בחברותא החסידית בזילנה - היו שולחים מדי פעם
בפעם שליח רגלי מיוחד לפולוצק להביא את מאמרי
החסידות החדשים.
באחד הסיפורים שהגאון החסיד ר' ברוך מרדכי
היה רגיל לספר על חיי החבורה החסידית בזילנה
באותה תקופה, היה מתאר באיזו סודיות היו
מתקיימות הפגישות עם החברותא החסידית
בשווינציאן ובפולוצק על ידי שלוחים מיוחדים, שזה
היה קשור בסכנת נפשות.
מאמרי החסידות העמוקים, היה להם כוח מושך
רב והשאירו השפעה חזקה על בעלי הכשרונות
הליטאיים, ויותר מאשר על כולם בזמן ההוא
בחברותא הוילנאית, המשיכו מאמרי החסידות את
הגאון ר' ברוך מרדכי. בכשרונו ההגיוני בלע כל מילה

הגאונים בעל ה"הפלאה" ואחיו הגאון ר' שמעלקע
ושאר צדיקים וגאונים מהחבריא קדישא תלמידי
הרב המגיד ממזריטש נ"ע, תלו את עונש המחלוקת,
שהחריבה את מצב התורה והגדולה של הגאון ר'
שמואל, בחרם שהכריז בשעתו על תורת הבעל-שם-
טוב נ"ע ועל החבריא קדישא תלמידי הרב המגיד
ממזריטש נ"ע.

* * *

באחת משיחותיו של הגאון הר' שמואל עם בני
אודות השידוכים שיכולים להציע לאחותם, שמעה
הרבנית שמדברים אודות "בעל ההגיון" העילוי
משווינציאן, והדברים נכנסו עמוק בראשה, שכן זה
זמן לא רב שמעה את שמעו של העילוי משווינציאן
וגם שמעה שבנה ברוך מרדכי שהלך ללמוד בזילנה,
התעכב ללמוד בשווינציאן, ונפל ברעיונה אולי העילוי
משווינציאן הוא בנה.
בשעת הכושר שאלה את בני בעלה לשמו של
העילוי, ומה נרעשה לשמוע ששמו הוא ברוך מרדכי.
אז סיפרה לבעלה הגאון הר' שמואל שיש לה בשם
ברוך מרדכי שהיה בעל כשרון גדול, וזה כמה שנים
שהלך ללמוד ולא שמעה ממנו כל הזמן.
כעבור כמה ימים הזמין הגאון הר' שמואל את ר'
ברוך מרדכי אליו, האם והבן הכירו מיד זה את זה.
הגאון ר' שמואל ביקש את ר' ברוך מרדכי לגור
בביתו, אבל ר' ברוך מרדכי לא קיבל את ההזמנה.
על ידי השתדלותם הגדולה של הגאונים ר' שלמה
ור' אביגדור - בני הגאון הר' שמואל - התרצה ר'
ברוך מרדכי, בהסכמת אמו, לשידוך עם בת הגאון
הר' שמואל.
אחרי החתונה הסתדר ר' ברוך מרדכי בדירה
לעצמו ונעשה לראש ישיבה באחת הישיבות הגדולות
בזילנה, וגאוני וזילנה הוקירוהו והעריצוהו.
בשנת תקנ"א - עשר שנים אחרי חתונתו - נפטר
הגאון הר' שמואל, ופרנסי הקהילה החליטו לא
למנות יותר ראב"ד בזילנה.
עדת החסידים בזילנה, הוקירו מאוד השתתפותו
של ר' ברוך מרדכי בחברותם ולמדו יחד חסידות
בעיון ובהתמדה גדולה.
מזמן לזמן נמשך ר' ברוך מרדכי יותר ויותר
בעדת החסידים והתעניין בלימוד תורת החסידות.
ותודות לעבודתם הברוכה של מספר אברכים מבין
החבורה החסידית, מקבלים הם לעתים קרובות
מאמרי תורה שאומר הרבי בליאזנא.

- 1 ומילה, ושעות רבות היה מתעמק בעניני ההשכלה של
- 2 מאמרי החסידות.
- 3 אחרי שנים רבות של לימוד מאמרי חסידות
- 4 בהתמדה ובשקידה גדולה, הגיע ר' ברוך מרדכי בשנת
- 5 תקנ"ג בפעם הראשונה אל הרבי בליאזנא, ושהה שם
- 6 כמה שבועות.

ש"ק פרשת שמות, כ"א טבת ה'תש"ב

- 13 שבועות אפשר שהיו יכולים לפעול בעה"י, כי נחוץ לעבוד
- 14 הרבה עד שמסכימים לקחת קופסאות, ואח"כ לעבוד
- 15 שישליכו שמה פרוטות וכדומה, ואפשר שהי' חשבון לעבוד
- 16 שם כחדש אחד, ובנסיעה זו בזמן הקצר שהי' שם הרה"ג
- 17 לאנדא שי' הספיק לכה"פ לעורר אשר יצאו מכלל לאו
- 18 לכלל הן, אבל לתוצאות ממשיות נחוץ לשבת שם זמן
- 19 יותר ארוך.
- 20 לעיר קרעסלאווקא, מוכרחים לכתוב מכתב
- 21 התעוררות מן הכולל יצ"ו אל הרב דמתא ר' יעקב קאפיל
- 22 קלאצקין שי' (ולכתוב טיטול גדול). עד עכשיו לא עשה
- 23 כלום לטובת הכולל, וצריכים לעוררו שיקבל על עצמו
- 24 העבודה.

25 יוסף יצחק

אג"ק מוהריי"צ כרך יז

אגרות קודש

[ב"ה], י"ז אדר"ר תרצ"ב

ריגא

- 1 השד"ר הרה"ג הר"י שי' לאנדא גמר את נסיעתו,
- 2 אמנם לא שערתי מראש הקושי הגדול שבוה, והדבר דורש
- 3 זמן ארוך וטרחה מרובה, וכפי הנראה מחמשת השבועות
- 4 אשר עבד הנה בודאי יש חשבון לעבוד בזה, אשר בודאי
- 5 במשך הזמן בעזה"י יביא פירות ותוצאות טובות. ובנדון
- 6 נסיעה למדינות אחרות, הנה מצד עצם כשרונו של הרה"ג
- 7 לאנדא שי' בודאי אפשר להיות שבעי רצון, אלא שהנסיעה
- 8 למדינות אחרות עולה בהוצאות גדולות, הוויזות
- 9 והרשיונות הדרושים בכל מדינה ומדינה, ובמדינת לטביא
- 10 גופא והסמוכות אין כמעט יותר להיכן לנסוע (אפשר
- 11 בימות הקיץ שיש מקומות שבנקל יותר לבא שמה בימות
- 12 הקיץ), ורק בנדון דווינסק אם היו יושבים שם איזה

אגרות קודש

[כ"ה שבט תשכ"ב]

לאחרי הפסק הכי ארוך, נתקבל מכתבו מכ' שבט עם המצורף אליו, ומובנת הפליאה והתמי' על העדר הכתיבה זמן ארוך כ"כ, וגם עתה מקצר בהענינים ועד לקיצור נמרץ, ובטח ימלא בהזדמנות הבאה.

ויהי רצון שמכתבו יהי' לא רק ידיעות מפורטות אלא גם טובות ומשמחות בכל הפרטים, והרי זכות הרבים מסייעתם, וכ"ק מו"ח אדמו"ר מעורר רחמים רבים לתוספת הצלחה בהאמור.

לפלא שאינו מזכיר בהנוגע לביקורו של מר... שי' כאן - שבטח מסר, עכ"פ תוכן, המדובר.

בברכת הצלחה בעבודתו בקדש ולבשורות טובות בכל האמור.

ב"ה, טו"ב שבט, ה'תשכ"ב
ברוקלין, נ. י.

חברה גמילות חסדים שומרי שבת בברוקלין, נ. י.
ה' עליהם יחיו

שלום וברכה!

נעם לי לקבל מכתבם מבשר מאסיפה השנתית של חברה גמילות חסדים שומרי שבת ומסיבת ההתועדות - במוצאי שבת אם כסף תלוח ומוצאי חדש שבט,

הוא חדש ההילולא (שהשנה היא - שנת י"ב) של כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא ישראל.

ויהי רצון אשר ע"פ תוכן המדובר בפרק י"ב מהמשך מאמר ההילולא בענין האוצר מלמעלה, אוצר דהון יקר הנפתח ונמסר לישראל אנשי החיל, אשר הם עושים רצונו של מקום, אור הטוב בהנראה ונגלה, וכהבקשה, ואוצר הטוב לנו תפתח - שהוא אוא"ס אין קץ ואין תכלית, יתגלה זה בקרוב ממש גם בהשפעת עושר כפשוטו לכל בני ישראל, ובמילא יהי ענין הגמ"ח - לעשירים, וכדברי חכמינו ז"ל בזה.

ובמילא, כיון שאין הגמ"ח קשור בעניות של ישראל רעהו, יעשו בהאמור מתוך שמחה שלימה ואמיתית וטוב לבב.

בברכת הצלחה בעבוה"ק ולבשו"ט בכל האמור

מ. שניאורסאהן

נ. ב. ולהעיר (ולהאיר) בהדו"ח דמחזור השנה מפעולותיהם, אשר לא ישר בעיני כלל, על שנמצא בקופת גמ"ח סכום נכון - לפ"ע המחזור שלהם, שאפילו את"ל שע"פ האמור אין עניים בישראל, הרי כנ"ל גמ"ח ישנו גם לעשירים, ומה לכסף מזומן בסכום נכון - מונח בקופת חברת גמ"ח?

מצו"פ המחאתי - השתתפות בקרן הגמ"ח.

ב"ה, כ"ה שבט, תשכ"ב
ברוקלין.

שלום וברכה!

מאשר הנני קבלת מכתביהם, ראשי פרקים מפעולותיהם במקצועות שטחים שלקחו ע"ע ובענין העיקרי חינוך עטה"ק בתי ספר חבדי"ם.

וצד השוה בכולם עכ"פ כפי שכותבים שחסר סדר בעבודתם, ובמילא נמצאים במצב של עולה ויורד וכו' וכו'.

והנה אחת מהכוונות שנמצאים כולם יחד בבי"ס חב"ד הוא שאיש את רעהו יעזורו ויחזקו בעבודה האמורה, אשר בכולם צ"ל סדר כדרישת רבותינו נשיאנו, כמבואר באיזה שיחות קדש, ובחינוך בסדר מסודר דוקא, ובפרט שרואים את זה גם במוחש שהסדר נוגע לקיום הפעולות ולהצלחתן, והמפורסמות אין צריכות ראי'.
והנה אין צועקין על העבר, והתקוה שעכ"פ מכאן ולהבא לא יהי מקום ארומשפילן זיך, וברציניות הדרושה אבל ביחד עם זה מתוך שמחה וטוב לבב יסדרו הפעולות כדבעי ויצליחו הלוך והוסיף הלוך ואור.

המחכה לבשו"ט בכל האמור ומפורטות ככל הדרוש.

לְשׁוֹן נֹכַח, כִּי הַדְּבָרִים אֲמֹרִים לְנֶפֶשׁ הָאֱלֹקִית, שְׁנִפְגַּמְתָּ
כְּתוּצָאָה מֵהַחֲטָא וְעִסְקָתָ בְּתִקּוּן הַפְּגָם.

כא * וְאֵלֶּה הַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר תִּשִּׂים לִפְנֵיהֶם:
 ב כִּי תִקְנֶה עֶבֶד עֲבָדִי שֵׁשׁ שָׁנִים יַעֲבֹד וְכִשְׁבַּעַת
 יֵצֵא לְחֻפְשִׁי חֲנָם: ג אִם-בָּנָפוּ יָבָא בָנָפוּ יֵצֵא
 אִם-בַּעַל אִשָּׁה הוּא וַיֵּצֵא אִשְׁתּוֹ עִמּוֹ: ד אִם-
 אֲדֹנָיו יִתְּנֶלּוּ אִשָּׁה וַיִּלְדֶּה-לּוֹ בָנִים אוֹ בָנוֹת
 הָאִשָּׁה וַיִּלְדֶּיהָ תִּהְיֶה לְאֲדֹנֶיהָ וְהוּא יֵצֵא בָנָפוּ:
 ו וְאִם-אָמֹר יֹאמֶר הָעֶבֶד אֶהְבֵּתִי אֶת-אֲדֹנִי
 אֶת-אִשְׁתִּי וְאֶת-בָּנָי לֹא יֵצֵא חֻפְשִׁי: ז וְהִגִּישׁוּ
 אֲדֹנָיו אֶל-הָאֱלֹהִים וְהִגִּישׁוּ אֶל-הַדָּלֶת אוֹ אֶל-
 הַמִּזְוֵזָה וְרָצַע אֲדֹנָיו אֶת-אָזְנוֹ בַּמַּרְצֵעַ וְעֶבְדוֹ
 לְעֹלָם: ח (לוי) וְכִי-יִמְכֹּר אִישׁ אֶת-בִּתּוֹ לְאִמָּה
 לֹא תֵצֵא בְּצֵאת הָעֶבְדִּים: ט אִם-רָעָה בְּעֵינֵי
 אֲדֹנֶיהָ כְּתִיב אֲשֶׁר-לֹא קָרִי אֲשֶׁר-לֹא יַעֲדָה וְהַפְדָּה
 לְעַם נָכְרִי לֹא-יִמְשַׁל לְמַכְרָה בְּבִגְדוֹ-בָּהּ:
 י וְאִם-לִבָּנוּ יִיעֲדָנָה כְּמִשְׁפַּט הַבָּנוֹת יַעֲשֶׂה-לָּהּ:
 יא אִם-אַחֲרֵת יִקַּח-לָהּ שְׂאֵרָה כְּסוּתָהּ וְעִנְתָּהּ לֹא
 יִגָּרַע: יב וְאִם-שְׁלֹשׁ-אֵלֶּה לֹא יַעֲשֶׂה לָּהּ וַיֵּצֵא
 חֲנָם אֵין כִּסְף: יג (ישראל) יב מִכָּה אִישׁ וּמֹת מוֹת
 יוֹמָת: יד וְאִשֶּׁר לֹא צָדָה וְהָאֱלֹהִים אָנָּה לִידוֹ
 וְשִׁמְתִּי לָדָּ מְקוֹם אֲשֶׁר יָנוּם שְׁמָה: טו וְכִי-יִזְדֹּךְ
 אִישׁ עַל-רַעְהוֹ לְהִרְגּוֹ בְּעֶרְמָה מֵעַם מִזְבְּחֵי
 תִּקְחֻנּוּ לָמוּת: טז וּמִכָּה אָבִיו וְאִמּוֹ מוֹת
 יוֹמָת: טז וְגִבּ אִישׁ וּמָכְרוֹ וּנְמָצָא בִידוֹ מוֹת
 יוֹמָת: טז וּמִקָּלָל אָבִיו וְאִמּוֹ מוֹת יוֹמָת: טז
 יז וְכִי-יִרְבֵּן אָנָּשִׁים וְהִכָּה-אִישׁ אֶת-רַעְהוֹ בְּאֶבֶן
 אוֹ בְּאֶגְרָף וְלֹא יוֹמָת וְנָפַל לְמִשְׁפָּב: יח אִם-יָקוּם
 וְהִתְהַלֵּךְ בַּחוּץ עַל-מִשְׁעָנָתוֹ וְנָקָה הַמִּכָּה רַק
 שְׁבֹתוֹ יִתֵּן וּרְפָא יִרְפָּא: ט

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך ט עמ' 302)

וְהָאֱלֹקִים אָנָּה לִידּוֹ וְשִׁמְתִּי לָךְ (כא, יג)

לִידוֹ – לְגַבֵּי הַחֹטָא נִקֵּט לְשׁוֹן נִסְתָּר, כִּי הַכּוֹנֶה לְגַפֵּשׁ הַבְּהֻמִּית, הַמְּחַטֵּיאָה אֶת הָאָדָם, שֶׁהִיא בְּבִחִינַת 'נִסְתָּר' בִּיחֹס לְמַהוּתוֹ הַפְּנִימִית, הַנִּפְשׁ הָאֱלֹקִית. לָךְ – לְגַבֵּי הַתַּקְוָן נִקֵּט

תחת השם: **כב** א-במחתרת ימצא הנגב והכה ומת אין לו דמים: ב-אם זרחה השמש עליו דמים לו שלם ישלם אם-אין לו ונמכר בנגבתו: ג-אם-המצא תמצא בידו הנגבה משור עד-חמור עד-שה חיים שנים ישלם: ס

~ נקודות משיחות קודש ~ (תורת מנחם כרך טו עמ' 16)

ירפא ירפא (כא, יט)

פעם בא יהודי אל ה'צמח צדק' ואמר שהרופא התנאש ממנו. אמר לו הרבי: "כתיב וירפא ירפא, מכאן שנתנה רשות לרופא לרפאות (ברכות ס, א). הרי שיש לו רשות רק לרפא, ואלו להפך (שאינו מרפא אלא מסלק את גידיו ומתאש) - אין זה שרף אליו" (היינו שנעשה באדם הפשוט ואין לו שום דעה בעניני רפואה).

שלישי - כי יבער-איש שדה או-כרם ושלח את-כתיב בעירה קרי בעירו ובער בשדה אחר מיטב שדהו ומיטב פרמו ישלם: ס ה-כיתצא אש ומצאה קצים ונאכל גדיש או הקמה או השדה שלם ישלם המבער את-הבערה: ס ו-כיותן איש אל-רעהו כסף או-כלים לשמור ונגב מבית האיש אם-ימצא הנגב ישלם שנים: ואם-לא ימצא הנגב ונקרב בעל-הבית אל-האלהים אם-לא שלח ידו במלאכת רעהו: ה-על-פל-דבר-פשע על-שור על-חמור על-שה על-שלמה על-פל-אבדה אשר יאמר כיהוא זה עד האלהים יבא דבר-שניהם אשר ירשיעו אלהים ישלם שנים לרעהו: ס כ-כיותן איש אל-רעהו חמור או-שור או-שה וכל-בהמה לשמור ומת או-נשבר או-נשבה אין ראה: שבעת יהיה תהיה בין שניהם אם-לא שלח ידו במלאכת רעהו ולקח בעליו ולא ישלם: ז-ואם-נגב ונגב מעמו ישלם לבעליו: י-אם-טרף וטרף יבאחו עד הטרפה לא ישלם: פ י-וכי-ישאל איש מעם רעהו ונשבר או-מת בעליו אין-עמו שלם ישלם: י-אם-בעליו עמו לא ישלם אם-שכיר

הוא בא בשכרו: ס י-וכי-יפתה איש בתולה אשר לא-ארשה ושכב עמה מהר ימהרנה לו לאשה: ט-אם-מאן ימאן אביה לתתה לו כסף ישקל כמהר הבתולת: ס י-מכשפה לא תחיה: י-פל-שכב עם-בהמה מות יומת: ס י-זבח לאלהים יחרם בלתי ליהוה לבדו: ד-וגר לא-תונה ולא תלחצנו כייגרים הייתם בארץ מצרים: כ-פל-אלמנה ויתום לא תענון: כ-אם-ענה תענה אתו כי אם-צעק יצעק אלי שמע אשמע צעקתו: ד-וחרה אפי והרגתי אתכם בחרב והיו נשיכם אלמנות ובניכם יתמים: פ-אם-כסף א תלוה את-עמי את-העני עמך לא-תהיה לו פנשה לא-תשימון עליו נשד: כ-אם-חבל תחבל שלמת רעד עד-בא השמש תשיבנו לו: כ-כי הוא כתיב כסותה קרי כסותו לבדה הוא שמלתו לערו במה ישכב והיה כייצעק אלי ושמעתי כייחנן אני: ס

~ נקודות משיחות קודש ~ (רשימות חוברת קל)

וכי ישאל איש . . . בעליו עמו לא ישלם (כב, יג-יד)

הנפש נתנת לנו מדי בקר בתור 'שאלה', כדי שנשתמש בה לקיום רצון ה' ובסופו של דבר נשיב אותה שלמה. וקשה: הרי שואל חייב גם באונסין, ומי יכול לעמד בזה? העצה לכך היא, שה'שאלה' תהיה 'שאלה בבצלים'. כלומר: מדי בקר, כשאנו 'שואלים' את הנפש, עלינו להתפלל לבעלה, הקב"ה, ולבקש את צרכנו; והדין הוא, שהשואל חפץ מאת חברו ובעת השאלה בקש מבעל החפץ להשקותו מים וכדומה - הרי זו 'שאלה בבצלים'.

רביע - אלהים לא תקלל ונשיא בעמך לא תאר: כ-מלאכתך ודמעך לא תאחר בכור בנך תתן-לי: כ-בן-תעשה לשרך לצאנך שבעת ימים יהיה עם-אפו ביום השמיני תתנו-לי: ו-אנשי-קדש תהיון לי ובשר בשדה טרפה לא תאכלו לכלב תשלכון אותו: ס כג א-לא תשא שמע שוא אל-תשת ירך עם-רשע להיות עד חמס: ד-לא-תהיה אחר-רבים לרעת ולא-

תַּעֲנֶה עַל־כֵּן לְנֹטָה אַחֲרֵי רַבִּים לְהַטֹּת: ִ וְלֹא
לֹא תִהְדָּר בְּרִיבּוֹ: ִ ס - כִּי תִפְגַּע שׁוֹר אִיִּכָּךְ אוֹ
חֲמֹר תַּעֲהֶה הַשֵּׁב תִּשְׁכַּנּוּ לוֹ: ִ ס הַ כִּי־תִרְאֶה
חֲמֹר שֶׁנֶּאֱדָר רַבִּין תַּחַת מִשְׁאוֹ וְחִדְלָתָ מַעֲזוֹב לוֹ
עֲזוֹב תַּעֲזוֹב עִמּוֹ: ִ ס

~ נקודות משיחות קודש ~ (אגרות קדש כרך י עמ' שכח)

את העני עמך (כב, כד)

היינו שהסכום שהלנה צריך לו (שעני הוא באותה שעה)
נמצא בתור פקדון אצל המלנה, שמזכיר אותו במצנה רמה
זו, ובלי הלנה לא היה זוכה בה (ראה 'אור החיים' הקדוש).
ומרגש זה לרגש נעלה יותר בצדקה ובגמילות חסדים, לפי
הפתגם הידוע של חסידים הראשונים: "דער שטיקל ברויט
וואס איף האב, איז ער דינער ווי מינער" (= פרוסת הלחם
שבנדי, היא שלך כפי שהיא שלי). והיו מקדימים מלת
"דינער" (= שלך).

חמישי ו לא תטה משפט איבנד בריבו: ומדבר
שקר תרחק ונקי וצדיק אל־תהרג כי לא־אצדיק
רשע: ִ ה וְשֹׁחַד לֹא תִקַּח כִּי הַשְׁחָד יַעֲוֶר פְּקָחִים
וַיִּסְלַף דְּבָרֵי צַדִּיקִים: ִ ט וְגַר לֹא תִלְחָץ וְאַתֶּם
יִדְעֶתֶם אֶת־נַפְשׁ הַגֵּר כִּי־גֵרִים הֵייתֶם בְּאֶרֶץ
מִצְרַיִם: ִ וְשֵׁשׁ שָׁנִים תִּזְרַע אֶת־אֲרָצְךָ וְאַסְפָּתָ
אֶת־תְּבוּאָתָה: ִ י וְהַשְׁבִּיעַתָּ תִּשְׁמַטְנָה וְנִמְשְׁתָּה
וְאַכְלוּ אֲבִינִי עִמָּךְ וְיִתְּרֶם תֹּאכַל חֵיט הַשָּׂדֶה
כִּן־תַּעֲשֶׂה לְכַרְמְךָ לְזִיתְךָ: ִ יב שֵׁשַׁת יָמִים תַּעֲשֶׂה
מַעֲשֶׂיךָ וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי תִשְׁבֹּת לְמַעַן יָנוּחַ שׁוֹרְךָ
וְחֹמְרְךָ וַיִּנְפֹּשׁ בֵּן־אִמְתֶּךָ וְהַגֵּר: ִ יג וּבְכָל אֲשֶׁר־
אֲמַרְתִּי אֵלֶיכֶם תִּשְׁמְרוּ וְשֵׁם אֱלֹהִים אַחֲרִים לֹא
תִזְכִּירוּ לֹא יִשְׁמַע עַל־פִּיךָ: ִ ד שְׁלֹשׁ רִגְלִים תַּחֲג
לִי בַשָּׁנָה: ִ ט אֶת־חֲגֵי הַמִּצּוֹת תִּשְׁמֹר שִׁבְעַת
יָמִים תֹּאכַל מִצּוֹת כֶּאֱשֶׁר צִוִּיתְךָ לְמוֹעֵד חֹדֶשׁ
הָאָזִיב כִּי־בּו יֵצֵאת מִמִּצְרַיִם וְלֹא־יֵרָאוּ פָנֵי
רִיקָם: ִ טו וְחֹג הַקִּצּוֹר בַּבּוֹרִי מַעֲשֶׂיךָ אֲשֶׁר תִּזְרַע
בַּשָּׂדֶה וְחֹג הָאֶסֶף בַּצֹּאת הַשָּׁנָה בְּאֶסְפְּךָ אֶת־
מַעֲשֶׂיךָ מִן־הַשָּׂדֶה: ִ יז שְׁלֹשׁ פַּעֲמִים בַּשָּׁנָה יִרְאֶה
כָּל־זָכוֹרְךָ אֶל־פָּנֵי הָאֵדָן: ִ יח יְהוָה: ִ יח לֹא־תִזְבַּח

עַל־חֲמֵץ דִּם־זִבְחִי וְלֹא־יִלֵּין חֲלָב־חֲגִי עַד־בֹּקֶר:
י וְרֹאשִׁית בַּבּוֹרִי אֲדַמְתָּךְ תָּבִיא בֵּית יְהוָה
אֱלֹהֶיךָ לֹא־תִבְשֹׁל גִּדִּי בַחֲלָב אִמּוֹ: ִ פ

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך יח עמ' 185)

ושם אלהים אחרים לא תזכירו . . את חג המצות תשמור
(כג, יג-טו)

סמך פסח לעבודה־זרה, לומר: מה עבודה־זרה אסורה
בהנאה ואוסרת בכל שהוא, אף חמץ בפסח אסור בהנאה
ואוסר בכל שהוא (בצל הסורים)

יש דמיון נוסף בין חמץ לעבודה־זרה. דהנה, אדם רגיל
בחמץ במשך השנה והוא עלול לשכח את האסור, ולכן
הקמירה בו התורה ביותר. ואף בעבודה־זרה כך: אדם רגיל
לעסק בעניני העולם ולקבל מהם תועלת, והוא עלול להגיע
ל'עבודה זרה' - ליחס להם את התועלת, ולשכח שהם רק
'לבוש' לכרפת ה'.

ששי כ תנה אנכי שלח מלאך לפניך לשמורך
בדרך ולהביאך אל־המקום אשר הבנתי:
כא השמר מפניו ושמע בקלו אל־תמר בו כי לא
ישא לפשעכם כי שמי בקרב: ִ כב כִּי אִם־שָׁמוּעַ
תִּשְׁמַע בְּקִלּוֹ וַעֲשִׂיתָ כֹּל אֲשֶׁר אֲדַבֵּר וְאִיִּבְתִּי
אֶת־אִיִּכֶךָ וְצַרְתִּי אֶת־צַרְרֶיךָ: ִ כג כִּי־יִלְךָ מִלֹּאכֶי
לִפְנֶיךָ וְהִבִּיאֲךָ אֶל־הָאֲמֹרִי וְהַחֲתִי וְהַפְּרוֹזִי
וְהַפְּנִיעִי הַחוּזִי וְהַיּוֹבִסִי וְהַכַּחְדִּיתִי: ִ כד לֹא־
תִּשְׁתַּחֲוֶה לֵאלֹהֵיהֶם וְלֹא תַעֲבֹדֵם וְלֹא תַעֲשֶׂה
כַּמַּעֲשִׂיהֶם כִּי הֵרֵם תִּהְרָסֶם וְשֹׁפֵר תִּשְׁפֹּר
מִצַּבְתֵּיהֶם: ִ כה וְעַבַּדְתֶּם אֶת יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם
וּבְרַךְ אֶת־לַחְמְךָ וְאֶת־מִימֶיךָ וְהִסְרַתִּי מִחֲלָה
מִקִּרְבְּךָ: ִ ס

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך טז עמ' 242)

לא תבשל גדי בחלב אמו (כג, יט)

מקומו של 'חק' זה בפרשת משפטים בא ללמדנו,
שעלינו להתייחס גם אל חק כאל 'משפט'. כלומר, עלינו
לנסות ולהבין את טעם החק ככל האפשר: "כל מה שאמה
יכול לתן לו טעם, תן לו טעם" (רמב"ם סוף הלכות תמורה).

שביעי כ לא תהיה משפלה ועקרה בארצך
את־מספרי ימך אמלא: ִ ט את־אימתי אשלח

לפניו והמתי את כל העם אשר תבא בהם ונתתי את כל איביך אליך ערף: ^כ ושלחתי את הצרעה לפניו וגרשה את החני את הפגועני ואת החתי מלפניו: ^{כא} לא אגרשנו מפניו בשנה אחת פן תהיה הארץ שממה ורבה עליך חית השדה: ^{כב} מעט מעט אגרשנו מפניו עד אשר תפרה ונחלת את הארץ: ^{כג} ושתי את גבלך מים סוף ועד ים פלשתים וממדבר עד הנחל כי ^{כד} אתן בידכם את ישבי הארץ וגרשתמו מפניו: ^{כה} לא תכרת להם ולא להיהם ברית: ^{כו} לא ישבו בארצך פן יחטאו אתך לי כי תעבד את אלהיהם כי יהיה לך למוקש: ^{כז} פ כד ^{כח} ואל משה אמר עליה אליהו אתה ואהרן נדב ואביהוא ושבעים מזקני ישראל והשתחויתם מרחק: ^{כט} ונגש משה לבדו אליהו והם לא יגשו והעם לא יעלו עמו: ^ל ויבא משה ויספר לעם את כל דברי יהוה ואת כל המשפטים ויען כל העם קול אחד ויאמרו כל הדברים אשר דבר יהוה נעשה: ^{לא} ויכתב משה את כל דברי יהוה וישכם בבקר ויבן מזבח תחת ההר ושתים עשרה מצבה לשנים עשר שבטי ישראל: ^{לב} וישלח את נערי בני ישראל ויעלו עלת ויזבחו זבחים שלמים ליהוה פרים: ^{לג} ויקח משה חצי הדם וישם באגנת וחצי הדם זרק על המזבח: ^{לד} ויקח ספר הברית ויקרא באזני העם ויאמרו כל אשר דבר יהוה נעשה ונשמע: ^{לה} ויקח משה את הדם ויזרק על העם ויאמר הנה דם הברית אשר פרת יהוה עמכם על כל הדברים האלה: ^{לו} ויעל משה ואהרן נדב ואביהוא ושבעים מזקני ישראל: ^{לז} ויראו את אלהי ישראל ותחת רגליו כמעשה לבנת הספיר וכעצם השמים למטה: ^{לח} ואל אצילי

חצי קריש

יתגדל ויתקדש שמוה רבא. אמן בעלמא די ברא כרעותה וימליך מלכותה, ויצמח פורקנה ויקרב משיחה. אמן בחייכון וביימיכון ובחיי דכל בית ישראל, בעגלא ובזמן קריב ואמרו אמן: אמן יהא שמה רבא מברך לעלם ולעלמי עלמאי. יתברך: יהא שמוה רבא מברך לעלם ולעלמי עלמאי. יתברך, וישתבח, ויתפאר, ויתרום, ויתנשא, ויתגדר, ויתעלה, ויתהלל, שמה דקדשא בריך הוא. אמן לעלא מן כל ברכתא ושירתא, תשבחתא ונחמתא, דאמירן בעלמא, ואמרו אמן: אמן

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך טז עמ' 273)

לא תהיה משפלה . . . מספר ימיה אמלא (כג, כז)
משפלה ועקרה - היינו שאין קיום ותוצאות לעבודת ה'.
בארצך (לשון רצון) - הספכה לקח היא שהאדם שבע רצון מעבודתו, דבר המוכיח שהוא מרגיש את עצמו, הוא קש שהוא עובד ה'. מספר ימיה אמלא - העצה לקח היא לזכר שנקבע לו מספר קצוב של ימים, בהם עליו למלא את שליחותו בעולם, וכל רגע שמשפמש בו לדבר אחר הוא

לפניו והמתי את כל העם אשר תבא בהם ונתתי את כל איביך אליך ערף: ^כ ושלחתי את הצרעה לפניו וגרשה את החני את הפגועני ואת החתי מלפניו: ^{כא} לא אגרשנו מפניו בשנה אחת פן תהיה הארץ שממה ורבה עליך חית השדה: ^{כב} מעט מעט אגרשנו מפניו עד אשר תפרה ונחלת את הארץ: ^{כג} ושתי את גבלך מים סוף ועד ים פלשתים וממדבר עד הנחל כי ^{כד} אתן בידכם את ישבי הארץ וגרשתמו מפניו: ^{כה} לא תכרת להם ולא להיהם ברית: ^{כו} לא ישבו בארצך פן יחטאו אתך לי כי תעבד את אלהיהם כי יהיה לך למוקש: ^{כז} פ כד ^{כח} ואל משה אמר עליה אליהו אתה ואהרן נדב ואביהוא ושבעים מזקני ישראל והשתחויתם מרחק: ^{כט} ונגש משה לבדו אליהו והם לא יגשו והעם לא יעלו עמו: ^ל ויבא משה ויספר לעם את כל דברי יהוה ואת כל המשפטים ויען כל העם קול אחד ויאמרו כל הדברים אשר דבר יהוה נעשה: ^{לא} ויכתב משה את כל דברי יהוה וישכם בבקר ויבן מזבח תחת ההר ושתים עשרה מצבה לשנים עשר שבטי ישראל: ^{לב} וישלח את נערי בני ישראל ויעלו עלת ויזבחו זבחים שלמים ליהוה פרים: ^{לג} ויקח משה חצי הדם וישם באגנת וחצי הדם זרק על המזבח: ^{לד} ויקח ספר הברית ויקרא באזני העם ויאמרו כל אשר דבר יהוה נעשה ונשמע: ^{לה} ויקח משה את הדם ויזרק על העם ויאמר הנה דם הברית אשר פרת יהוה עמכם על כל הדברים האלה: ^{לו} ויעל משה ואהרן נדב ואביהוא ושבעים מזקני ישראל: ^{לז} ויראו את אלהי ישראל ותחת רגליו כמעשה לבנת הספיר וכעצם השמים למטה: ^{לח} ואל אצילי

בגדר מעילה בשליחות זו. זכירה זו תביא לזעזוע ולאבוד הנגשת עצמו; הוא ירגיש רק את השליחות עצמה, לא שהוא המקצע אותה.

מפטיר ^{טו} ויעל משה אל־ההר ויבס הענן את־ההר: ^{טז} וישכן בְּכוֹד־יְהוָה עַל־הַר סִינִי ויכסּוּהוּ הָעֲנָן שֵׁשֶׁת יָמִים וַיִּקְרָא אֶל־מֹשֶׁה

בַּיּוֹם הַשְּׂבִיעִי מִתּוֹךְ הָעֲנָן: ^{יז} וּמָרָאֵל בְּכוֹד יְהוָה כָּאֵשׁ אֲכָלָת בְּרָאשׁ הַהָר לְעֵינֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל: ^{יח} וַיָּבֹא מֹשֶׁה מִתּוֹךְ הָעֲנָן וַיַּעַל אֶל־הַהָר וַיְהִי מֹשֶׁה בְּהָר אַרְבָּעִים יוֹם וַאֲרָבָעִים לַיְלָה: פפפ

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וְזֹאת הַתּוֹרָה, אֲשֶׁר־שָׂם מֹשֶׁה לִפְנֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל:

עֲיָחִים הִיא לְמַחְזִיקִים בָּהּ, וְתִמְכִּיהָ מֵאֲשֶׁר. דְּרִכֶּיהָ דְּרִכֵּי־נַעַם, וְכָל־נִתְיבִיתֶיהָ שְׁלוֹם. אֶרֶךְ יָמִים בִּימִינָהּ, בְּשִׂמְאֻלָּהּ עֶשֶׂר וְכָבוֹד. יִי חֲפֵץ לְמַעַן צִדְקוֹ, וַיְגַדֵּל תּוֹרָה וַיֹּאדִיר:

מדִּיִּיקִים לגלול הספר תורה נגד התפר, שמקום התפר יהיה באמצע הספר תורה מבחוץ. * האבנט חוגרים בתחילת שליש התחתון של הספר תורה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגלול הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפניה

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בַּנְּבִיאִים מְוֹכִיחַ וְרֹצֵה בְּדִבְרֵיהֶם הַנֶּאֱמָרִים בְּאַמַּת בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבְמֹשֶׁה עַבְדּוֹ וּבִישְׂרָאֵל עַמּוֹ וּבַנְּבִיאִי הָאֵמֶת וְצִדֵּק:

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרה כאחד בקול רם ששני קולות אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרה ושומעין הברכות מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים לזוהר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

שולחן ערוך אדמו"ר הוקן, חלק ב סימן רפד סעיף יא

עטרת מרים

ח הַדְּבָר אֲשֶׁר־הָיָה אֶל־יְרֵמְיָהוּ מֵאֵת יְהוָה בְּשָׁנָה הַשְּׂבִיעִית לְמַלְכוּת צִדְקִיָּהוּ אַחֲרֵי כִּתּוּלֵּךְ צִדְקִיָּהוּ בְּרִית אֶת־כָּל־הָעָם אֲשֶׁר בִּירוּשָׁלַיִם לִקְרֹא לָהֶם וּלְשָׁפָחוֹת

הפטרה לפרשת משפטים לקריאה בציבור

ולשמו"ת בירמיה פרק לד

שי למורא

ח) לִקְרֹא לָהֶם, לְעַבְדֵּים וּלְשָׁפָחוֹת הָעִבְרִיִּים.

לד ח הַדְּבָר אֲשֶׁר־הָיָה אֶל־יְרֵמְיָהוּ מֵאֵת יְהוָה אַחֲרֵי כִּתּוּלֵּךְ צִדְקִיָּהוּ בְּרִית אֶת־כָּל־הָעָם אֲשֶׁר בִּירוּשָׁלַיִם לִקְרֹא

דָּרוֹר חִירוֹת: מ' לְשַׁלַּח כָּל אִישׁ אֶת־עַבְדּוֹ וְאִישׁ אֶת־שִׁפְחָתוֹ הָעִבְרִי וְהָעִבְרִיָּה חֲפָשִׁים לְבִלְתִּי עֲבָדֶכֶם שׁוֹם אִישׁ בִּיהוּדִי אֲחִיהוּ אַחֵר שֶׁעָבְדוּ שֵׁשׁ שָׁנִים וּכְמִשְׁפֶּט הַתּוֹרָה אִישׁ: י' וַיִּשְׁמְעוּ קְבָלוּ עַל עֲצָמוֹן כָּל־הַשָּׂרִים וְכָל־הָעָם אֲשֶׁר־בָּאוּ בְּבִרְיֹת לְשַׁלַּח אִישׁ אֶת־עַבְדּוֹ וְאִישׁ אֶת־שִׁפְחָתוֹ חֲפָשִׁים לְבִלְתִּי עֲבָדֶכֶם עוֹד וַיִּשְׁמְעוּ קְבָלוּ עַל עֲצָמוֹן וְגַם וַיִּשְׁלְחוּ אִישׁ אֶת עַבְדּוֹ וכו': יא וַיָּשׁוּבוּ אַחֲרֵי־כֵן כִּי נִתְחַרְטוּ וַיִּשְׁכְּחוּ הַחִירוֹת אוֹתָם בְּחֻקָּה אֶת־הָעֲבָדִים וְאֶת־הַשִּׁפְחֹת אֲשֶׁר שָׁלְחוּ חֲפָשִׁים וַיִּכְבְּשׁוּם תַּפְשׁוֹם לְהוֹיֹת לָהֶם לַעֲבָדִים וּלְשִׁפְחוֹת: יב וַיְהִי דְבַר־יְהוָה אֶל־יִרְמְיָהוּ מֵאֵת יְהוָה לֵאמֹר וַיְהִי דְבַר ה' - וְהָ הוּא

הָאִמּוֹר בְּתַחֲלִילֹת הַעֲנָן הַדָּבָר אֲשֶׁר יְהוָה וכו' וְלִפִּי שְׂאֵרְכּוֹ הַדָּבָרִים חוֹר לוֹמַר וַיְהִי דְבַר ה': יג כֹּה־אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֲנֹכִי כְּרַתִּי בְּרִית עַל כָּל הַמִּצְוֹת בְּכָל־לֵךְ אֶת־אֲבוֹתֵיכֶם בְּמַעֲמַד הַר סִינַי בְּיוֹם כַּעַת הַזֹּאת אוֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדִים לֵאמֹר: יד מִקֵּץ שִׁבְעַ שָׁנִים לִמִּי עֲבַדְתוּ תִּשְׁלְחוּ אִישׁ אֶת־אֲחִיו הָעִבְרִי אֲשֶׁר־יִמְכֹּר לָךְ וְעַבְדְּךָ שֵׁשׁ שָׁנִים וְשִׁלַּחְתּוּ חֲפָשִׁי מֵעַמְּךָ תַּחֲלִילֹת שָׁנָה הַשְּׁבִיעִית וְלֹא־שָׁמְעוּ אֲבוֹתֵיכֶם אֵלַי וְלֹא הִסּוּ אֶת־אֲזָנָם לִשְׁמוֹעַ אֶל הַמִּצְוָה הַזֹּאת וַחֲלָלְתָּ: טו וַתֵּשְׁבוּ אוֹתָם שְׁבָתָם בְּתַשׁבָּה הַיּוֹם וַתַּעֲשׂוּ אֶת־הַיֵּשֶׁל בְּעֵינֵי לִקְרָא דָּרוֹר אִישׁ לָרַעְהוּ לַעֲבָדוֹ הָעִבְרִי וַתַּכְרֶתוּ בְּרִית לִפְנֵי בְּרִית אֲשֶׁר־נִקְרָא שְׁמִי עָלָיו: טז וַתֵּשְׁבוּ וַתַּחֲלִלְוּ אֶת־שְׁמִי בַּעֲבָרְכֶם עַל שְׁבֻעַת הַבְּרִית וַתֵּשְׁבוּ וַתַּחֲרֹתֶם אֵלֵיכֶם אִישׁ אֶת־עַבְדּוֹ וְאִישׁ אֶת־שִׁפְחָתוֹ אֲשֶׁר שִׁלַּחְתֶּם חֲפָשִׁים לְנַפְשָׁם וַתַּכְבְּשׁוּ אוֹתָם וַתַּפְשֶׁתֶם בָּהֶם בְּחֻקָּה לְהוֹיֹת לָכֶם לַעֲבָדִים וּלְשִׁפְחוֹת: יז לָכֵן כֹּה־אָמַר יְהוָה אֲתֶם לֹא־שָׁמַעְתֶּם אֵלַי לִקְרָא דָּרוֹר אִישׁ לְאֲחִיו וְאִישׁ לָרַעְהוּ הִנְנִי קֹרֵא לָכֶם דָּרוֹר מֵאִתִּי וְלֹא אֲדֹתָ עוֹד אֲדוֹן עֲלֵיכֶם לְהַעֲלִי אֲתֶכֶם וַתַּחֲדוּ מוֹקְדִּים נֶאֱמַר יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֱלֹהֵיכֶם וְאֵלֵיכֶם הָרַעַב וְנִתְתִּי אֲתֶכֶם לְזַעֲזוֹת לְכָל מְמַלְכוֹת הָאָרֶץ כֹּלָם יַחֲרִידוּ אֲתֶכֶם: יח וְנִתְתִּי אֶת־הָאֲנָשִׁים הָעִבְרִיִּים אֶת־כְּרַתִּי אֲשֶׁר לֹא־הִקִּימוּ אֶת־דְּבַרִּי הַבְּרִית אֲשֶׁר כְּרַתּוּ לִפְנֵי הָעֵגֹל אֲשֶׁר כְּרַתּוּ לְשָׁנִים וַיַּעֲבְרוּ בֵּין בְּתָרֵיו: יט שְׂרֵי יְהוּדָה

לָהֶם דָּרוֹר: ט לְשַׁלַּח אִישׁ אֶת־עַבְדּוֹ וְאִישׁ אֶת־שִׁפְחָתוֹ הָעִבְרִי וְהָעִבְרִיָּה חֲפָשִׁים לְבִלְתִּי עֲבָדֶכֶם בִּיהוּדִי אֲחִיהוּ אִישׁ: י' וַיִּשְׁמְעוּ כָל־הַשָּׂרִים וְכָל־הָעָם אֲשֶׁר־בָּאוּ בְּבִרְיֹת לְשַׁלַּח אִישׁ אֶת־עַבְדּוֹ וְאִישׁ אֶת־שִׁפְחָתוֹ חֲפָשִׁים לְבִלְתִּי עֲבָדֶכֶם עוֹד וַיִּשְׁמְעוּ קְבָלוּ עַל עֲצָמוֹן וְגַם וַיִּשְׁלְחוּ אִישׁ אֶת עַבְדּוֹ וכו': יא וַיָּשׁוּבוּ אַחֲרֵי־כֵן וַיִּשְׁכְּחוּ אֶת־הָעֲבָדִים וְאֶת־הַשִּׁפְחוֹת אֲשֶׁר שָׁלְחוּ חֲפָשִׁים וַיִּכְבְּשׁוּם לַעֲבָדִים וּלְשִׁפְחוֹת: יב וַיְהִי דְבַר־יְהוָה אֶל־יִרְמְיָהוּ מֵאֵת יְהוָה לֵאמֹר: יג כֹּה־אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֲנֹכִי כְּרַתִּי בְּרִית אֶת־אֲבוֹתֵיכֶם בְּיוֹם הַזֶּה אוֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדִים לֵאמֹר: יד מִקֵּץ שִׁבְעַ שָׁנִים תִּשְׁלְחוּ אִישׁ אֶת־אֲחִיו הָעִבְרִי אֲשֶׁר־יִמְכֹּר לָךְ וְעַבְדְּךָ שֵׁשׁ שָׁנִים וְשִׁלַּחְתּוּ חֲפָשִׁי מֵעַמְּךָ וְלֹא־שָׁמְעוּ אֲבוֹתֵיכֶם אֵלַי וְלֹא הִסּוּ אֶת־אֲזָנָם: טו וַתֵּשְׁבוּ אוֹתָם הַיּוֹם וַתַּעֲשׂוּ אֶת־הַיֵּשֶׁל בְּעֵינֵי לִקְרָא דָּרוֹר אִישׁ לָרַעְהוּ וַתַּכְרֶתוּ בְּרִית לִפְנֵי בְּרִית אֲשֶׁר־נִקְרָא שְׁמִי עָלָיו: טז וַתֵּשְׁבוּ וַתַּחֲלִלְוּ אֶת־שְׁמִי וַתֵּשְׁבוּ אִישׁ אֶת־עַבְדּוֹ וְאִישׁ אֶת־שִׁפְחָתוֹ אֲשֶׁר שִׁלַּחְתֶּם חֲפָשִׁים לְנַפְשָׁם וַתַּכְבְּשׁוּ אוֹתָם לְהוֹיֹת לָכֶם לַעֲבָדִים וּלְשִׁפְחוֹת: יז לָכֵן כֹּה־אָמַר יְהוָה אֲתֶם לֹא־שָׁמַעְתֶּם אֵלַי לִקְרָא דָּרוֹר אִישׁ לְאֲחִיו וְאִישׁ לָרַעְהוּ הִנְנִי קֹרֵא לָכֶם דָּרוֹר נֶאֱמַר־יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֱלֹהֵיכֶם וְאֵלֵיכֶם הָרַעַב וְנִתְתִּי אֶת־הָרַעַב וְנִתְתִּי אֶת־הָאֲנָשִׁים הָעִבְרִיִּים אֶת־כְּרַתִּי אֲשֶׁר לֹא־הִקִּימוּ אֶת־דְּבַרִּי הַבְּרִית אֲשֶׁר כְּרַתּוּ לִפְנֵי הָעֵגֹל אֲשֶׁר כְּרַתּוּ לְשָׁנִים וַיַּעֲבְרוּ בֵּין בְּתָרֵיו: יט שְׂרֵי יְהוּדָה

שי למורא

ט ביהודי אחיהו איש, כמו "איש ביהודי אחיהו". יז) איש לרעהו, לעבדו העברי. י) חפשים חפשים ללכת לרצונם. יז) לכם דרוור, כלומר, אתם אתכם חפשים, מפני להיות מפקדים אל החרב וגו'. לזעזות, למרד. יח) העגל אשר כרתו

למורד במקום אשר כרתו לשנים לשני חלקים ויעבדו בין בתריו כי בן היה דרך פורתי ברית: יט והם שרי יהודה ושרי ירושלים הפרסים

עטרת מרים

והפנהנים וכל עם הארץ העברים בין בתרי העגל: כ ונתתי אותם
ביד איביהם וביד מבקשי נפשם והיתה נבלתם למאכל לעוף
השמים ולבהמת הארץ כי לא יקברום על כי ירבו מאד: כא ואת
צדקיהו מלך יהודה ואת שריו אתן ביד איביהם וביד מבקשי
נפשם וביד חיל מלך בבל הם
האויבים ומבקשי נפשם העלים
מעליכם אשר נסתלקו מעליכם
בשמים שבאו מצרים לעזור לכם
(וימיה לו): כב הנני מצוה אעיר
לכם נאם יהוה והשבתים אל
העיר הזאת אשיב לפה את חיל
מלך בבל ונלחמו עליה ולכדוה
ושרפה באש ואת ערי יהודה
אתן שממה מאין ישוב: כה פה
אמר יהוה אם יצוה שֶׁלֹא יהיה
עוד בריתי יומם ולילה במצאות,
וגם חקות שמים וארץ לא
שמתי שיתבטלו חק הטבע: אז יצוה:
כו גם יזרע יעקוב ודוד עבדי
אמאם מקחת מזרעו משלים
אל יזרע אברהם ישחק ויעקב
וירצונו לומר, כמו שלא יבטל וכן היום
והלילה וחקות השמים והארץ, כן לא
אמאם זרע יעקב ודוד כִּי־אֲשִׁיב
כאשר אשיב לארצם את־שבותם
את בני השבי ורחמתיים וארחם
עליהם, אז תשוב המלוכה לזרע דוד:

שי למורא

לשנים, כדרך בורתי ברית. כא) העולים מעליכם, אשר הסתלקו עבשיו
מעליכם בשמים שבאו מצרים לעזור לכם. כה) אם לא בריתי יומם ולילה
וגו', כלומר, אם לא יהיה בריתי שקבעתי יומם ולילה, ולא שמתי חקות שמים
וארץ להיות חק עולם, אם לא יהיה זה, לא יהיה זרע יעקב ודוד, שאמאם אותם.
אבל כל זמן שתהיה קנמת בריתי עם
שמים וארץ ועם יומם ולילה, תהיה
בריתי עם זרע יעקב להיות עמי, ועם
זרע דוד להיות מלך ומושל. וכו'ל
ד'שהיו לענן ברית חתונה והמילה,
ללמד מכאן שבשבים נבראו שמים
וארץ.

וְאֵשֶׁר יְרוּשָׁלַיִם הַפְּרָסִים וְהַפְּהָנִים וְכָל
עַם הָאָרֶץ הָעִבְרִים בֵּין בְּתָרֵי הָעֶגֶל:
כ וְנָתַתִּי אוֹתָם בְּיַד אִיבֵיהֶם וּבְיַד
מִבְקְשֵׁי נַפְשָׁם וְהִיְתָה נִבְלָתָם לְמֹאכָל

לְעוֹף הַשָּׁמַיִם וּלְבִהֶמֶת הָאָרֶץ: כא וְאֶת־צִדְקִיָּהוּ מֶלֶךְ־יְהוּדָה
וְאֶת־שָׂרָיו אֶתֵּן בְּיַד אִיבֵיהֶם וּבְיַד מִבְקְשֵׁי נַפְשָׁם וּבְיַד חֵיל
מֶלֶךְ בָּבֶל הָעֵלִים מֵעֲלֵיכֶם: כב הֲנִנִי מִצְוָה נְאֻם־יְהוָה
וְהַשְׁבַּתִּים אֶל־הָעִיר הַזֹּאת וְנִלְחֲמוּ עָלֶיהָ וּלְכַדּוּהָ וּשְׂרַפְּהָ
בְּאֵשׁ וְאֶת־עָרֵי יְהוּדָה אֶתֵּן שְׁמָמָה מֵאֵין יָשׁוּב: כה פֹּה
אָמַר יְהוָה אִם־לֹא בְרִיתִי יוֹמָם וּלְיָלֵה חֲקוֹת שָׁמַיִם וָאָרֶץ
לֹא־שָׁמַתִּי: כו גַּם־יִזְרַע יַעֲקֹב וְדָוִד עַבְדִּי אֲמָאֵם מִקַּחַת מִזְרְעוֹ
מִשְׁלִים אֶל־יֶזְרַע אַבְרָהָם יִשְׁחָק וְיַעֲקֹב כִּי־אֲשִׁיב אֶת־שְׁבוּתָם
וְרַחֲמִיתִים:

לאחר שמסיים ההפטרה יאמר המפטיר ברכות אלו

בְּרוּךְ אַתָּה יי, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, צוּר כָּל הָעוֹלָמִים, צַדִּיק בְּכָל הַדּוֹרוֹת,
הָאֵל הַנֶּאֱמָן הָאוֹמֵר וְעוֹשֶׂה, הַמְדַבֵּר וּמְקַיֵּם, שְׁכָל דְּבָרָיו אֵמֶת וְצֶדֶק:
נֶאֱמָן, אַתָּה הוּא יי אֱלֹהֵינוּ וְנֶאֱמָנִים דְּבָרֶיךָ, וְדָבָר אֶחָד מִדְּבָרֶיךָ אַחֲזֹר לֹא
יָשׁוּב רִיקָם, כִּי אֵל מֶלֶךְ נֶאֱמָן וְרַחֲמָן אַתָּה. בְּרוּךְ אַתָּה יי, הָאֵל הַנֶּאֱמָן בְּכָל
דְּבָרָיו:

רַחֵם, עַל צִיּוֹן כִּי הִיא בֵּית חַיִּינוּ, וְלַעֲלוּבַת נַפֶּשׁ תּוֹשִׁיעַ וּתְשַׁמַּח בְּמַהֲרָה
בְּיָמֵינוּ. בְּרוּךְ אַתָּה יי. מְשַׁמַּח צִיּוֹן בְּבִנְיָה:
שְׁמַחֲנוּ, יי אֱלֹהֵינוּ, בְּאַלְיָהוּ הַנְּבִיא עֲבָדֶיךָ, וּבְמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחֶךָ,
בְּמַהֲרָה יָבוֹא וַיַּגֵּל לִבָּנוּ, עַל כִּסְאוֹ לֹא יֵשֵׁב זָר, וְלֹא יִנָּחֲלוּ עוֹד

אַחֲרֵים אֶת כְּבוֹדוֹ. כִּי בָשָׂם קִדְשָׁךְ נִשְׁבַּעְתָּ לוֹ, שְׁלֹא יִכְבֶּה נֵרוֹ לְעוֹלָם וְעַד:
בְּרוּךְ אַתָּה יי, מֶגֶן דָּוִד:

עַל הַתּוֹרָה, וְעַל הָעֲבוּדָה וְעַל הַנְּבִיאִים וְעַל יוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה, שְׁנַתָּה לָנוּ יי
אֱלֹהֵינוּ לְקִדְשָׁה וּלְמִנוּחָה, לְכָבוֹד וּלְתַפָּאֲרָה. עַל הַכֹּל, יי אֱלֹהֵינוּ אֲנַחְנוּ
מוֹדִים לָךְ, וּמְבָרְכִים אוֹתְךָ. יִתְבָּרַךְ שְׁמֶךָ בְּפִי כָל חַי תָּמִיד לְעוֹלָם וְעַד: בְּרוּךְ
אַתָּה יי, מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת:

הַמוֹלָד: אוֹר לַיּוֹם ג', שָׁעָה 11 בַּלֵּילָה, 57 דְּקוֹת ו־15 חֲלָקִים.
רֹאשׁ חֹדֶשׁ אֲדָר־א, בְּיוֹם הַשְּׁלִישִׁי וּבְיוֹם הָרַבִּיעִי הַבָּא עָלֵינוּ לְטוֹבָה.

תַּעֲשׂוּ: ס (יִשְׂרָאֵל) וְעֲשׂוּ אַרְזֵן עֲצֵי שִׁטִּים אֲמָתִים
וְחֲצִי אַרְפֹּ וְאִמָּה וְחֲצִי רַחְבּוֹ וְאִמָּה וְחֲצִי
קָמָתוֹ: ט וְצִפִּית אֹתוֹ זָהָב טָהוֹר מִבֵּית וּמִחוּץ
תַּצְפְּנוּ וְעֲשִׂיתָ עָלָיו זָר זָהָב סָבִיב: י וְיִצְקֶתָ לוֹ
אֲרֶבֶל טַבַּעַת זָהָב וְנִתְּנָה עַל אֲרֶבֶע פְּעֻמָּתָיו
וְשִׁתִּי טַבַּעַת עַל־צִלְעוֹ הָאֶחָת וְשִׁתִּי טַבַּעַת
עַל־צִלְעוֹ הַשְּׁנִית: יא וְעֲשִׂיתָ בְּדֵי עֲצֵי שִׁטִּים
וְצִפִּית אֹתָם זָהָב: יב וְהִבַּאתָ אֶת־הַבָּדִים
בְּטַבַּעַת עַל צִלְעַת הָאָרֶץ לְשֵׂאת אֶת־הָאָרֶץ
בָּהֶם: יג בְּטַבַּעַת הָאָרֶץ יִהְיוּ הַבָּדִים לֹא יִסְרוּ
מִמֶּנּוּ: יד וְנִתְּנָה אֶל־הָאָרֶץ אֶת הַעֲדוֹת אֲשֶׁר אַתָּן
אֵלֶיךָ:

קְרִיאת הַתּוֹרָה לְמִנַּחַת שַׁבַּת־קוֹדֶשׁ
כֹּה ׀ וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: כִּדְבַר
אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּקְחוּ־לִי תְרוּמָה מֵאֵת כָּל־אִישׁ
אֲשֶׁר יִדְבְּנוּ לָבֹ תִקְחוּ אֶת־תְּרוּמָתִי: ג וְזֹאת
הַתְּרוּמָה אֲשֶׁר תִּקְחוּ מֵאֹתָם זָהָב וְכֶסֶף
וְנִחְשֵׁת: ד וְתִכְלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ
וְעִזִּים: ה וְעֹרֹת אֵילָם מֵאֲדָמִים וְעֹרֹת תַּחָּשִׁים
וְעֲצֵי שִׁטִּים: ו (לוי) וְשֶׁמֶן לְמֹאֵר בְּשִׁמְשֵׁם לְשֶׁמֶן
הַמִּשְׁחָה וְלִקְטֹרֶת הַסָּמִים: ז אֲבִנֵי־שֹהַם וְאֲבִנֵי
מִלֵּאִים לְאַפֵּד וְלַחֲשֹן: ח וְעֲשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ
וְשִׁכְנֹתַי בְּתוֹכָם: ט כָּכָל אֲשֶׁר אֲנִי מֵרָאֶה אוֹתְךָ
אֶת תְּבִנֹת הַמִּשְׁכָּן וְאֶת תְּבִנֹת כָּל־כֵּלָיו וְכֵן

אגרות קודש

ב"ה, י"ז טבת, תשי"ד
ברוקלין.

האברך חיים שי

שלום וברכה!

נעם לי לקבל הודעה אשר ביום ח"י טבת יתמלאו לו חמש עשרה שנים, ויה"ר מהשי"ת שמבן
חמש עשרה לגמרא הנה יגדל בתורת הנגלה ובתורת החסידות וע"פ מה שכתוב בספרים אשר גמרי"א
ר"ת ד' מלאכי המרכבה, גבריאל מיכאל רפאל אוריאל הרי יוחדר בו תכלית עבודת השי"ת להיות
בבחי' מרכבה כמבואר בתניא.

בטח שמר סדרי יום הולדת בעלי' לתורה, נתינה לצדקה קודם תפלת שחרית ומנחה, ולימוד
שיעור נוסף הן בתורת הנגלה והן בתורת החסידות, והשי"ת יצליחו.

בברכה.

לוח זמנים לשבוע פרשת משפטים בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		מנחה גדולה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמו"ר											
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
באר שבע (ח)	6:36	6:33	8:38	8:37	9:13	9:12	10:08	10:07	12:23	12:24	17:11	17:16	17:38	17:44	16:56	17:54
חיפה (ח)	6:38	6:35	8:38	8:37	9:14	9:12	10:08	10:07	12:23	12:24	17:11	17:16	17:35	17:41	16:45	17:51
ירושלים (ח)	6:36	6:32	8:36	8:35	9:12	9:10	10:06	10:06	12:22	12:23	17:13	17:19	17:36	17:41	16:38	17:52
תל אביב (ח)	6:38	6:34	8:38	8:37	9:14	9:12	10:08	10:08	12:24	12:25	17:10	17:15	17:37	17:43	16:54	17:53
אוסטריה, וינה (ח)	7:30	7:22	9:00	8:58	9:47	9:43	10:35	10:33	12:37	12:38	16:45	16:55	17:22	17:30	16:35	17:44
אוסטרליה, מלבורן (ק)	6:27	6:34	9:15	9:20	9:58	10:02	11:11	11:14	14:08	14:09	20:39	20:34	21:09	21:03	20:17	21:16
אוקראינה, אודסה (ח)	7:27	7:20	9:02	8:59	9:47	9:44	10:36	10:34	12:40	12:41	16:53	17:02	17:28	17:36	16:43	17:49
אוקראינה, דונייצק (ח)	7:03	6:56	8:34	8:32	9:20	9:17	10:09	10:07	12:11	12:12	16:20	16:30	16:56	17:05	16:10	17:19
אוקראינה, דניפופטרובסק (ח)	7:16	7:08	8:46	8:43	9:32	9:29	10:20	10:19	12:22	12:23	16:30	16:39	17:06	17:15	16:20	17:29
אוקראינה, ז'יטומיר (ח)	7:47	7:39	9:12	9:09	10:01	9:57	10:48	10:46	12:48	12:49	16:50	17:00	17:28	17:37	16:40	17:51
אוקראינה, קייב (ח)	7:40	7:32	9:05	9:02	9:54	9:50	10:41	10:39	12:41	12:42	16:41	16:52	17:20	17:29	16:32	17:43
איטליה, מילאנו (ח)	7:50	7:44	9:27	9:25	10:11	10:08	11:01	10:59	13:06	13:07	17:25	17:33	17:56	18:04	17:14	18:17
אקוודור, קיטו (ח)	6:23	6:24	8:53	8:54	9:23	9:24	10:25	10:26	12:57	12:58	18:31	18:31	18:54	18:54	18:13	19:04
ארגנטינה, בואנוס איירס (ח)	6:09	6:15	8:55	8:59	9:35	9:39	10:47	10:50	13:41	13:42	20:05	20:00	20:33	20:29	19:43	20:40
ארגנטינה, ברילוצ'ה (ח)	6:45	6:53	9:32	9:38	10:19	10:24	11:33	11:37	14:34	14:34	21:10	21:04	21:43	21:37	20:47	21:50
ארה"ב, בולטימור (ח)	7:18	7:13	9:07	9:06	9:47	9:45	10:39	10:38	12:49	12:50	17:21	17:28	17:51	17:58	17:09	18:10
ארה"ב, ברוקלין (ח)	7:10	7:05	8:57	8:56	9:37	9:35	10:29	10:28	12:38	12:39	17:07	17:15	17:38	17:45	16:55	17:57
ארה"ב, ג'רסי סיטי (ח)	7:11	7:05	8:58	8:56	9:38	9:36	10:30	10:29	12:39	12:40	17:08	17:15	17:39	17:46	16:56	17:58
ארה"ב, דטרויט (ח)	7:51	7:45	9:35	9:33	10:16	10:13	11:07	11:06	13:15	13:16	17:40	17:47	18:12	18:19	17:28	18:31
ארה"ב, האוסטון (ח)	7:14	7:11	9:18	9:17	9:52	9:51	10:48	10:47	13:04	13:05	17:55	18:01	18:21	18:26	17:42	18:37
ארה"ב, לוס אנג'לס (ח)	6:52	6:48	8:50	8:49	9:26	9:25	10:21	10:20	12:35	12:36	17:18	17:24	17:46	17:52	17:05	18:02
ארה"ב, מיאמי (ח)	7:07	7:04	9:15	9:15	9:48	9:47	10:45	10:45	13:04	13:05	18:01	18:05	18:27	18:31	17:47	18:41
ארה"ב, ניו הייבן (ח)	7:08	7:02	8:54	8:52	9:34	9:32	10:26	10:24	12:34	12:35	17:02	17:09	17:33	17:40	16:50	17:52
ארה"ב, פיטסבורג (ח)	7:34	7:29	9:21	9:20	10:01	9:59	10:53	10:52	13:03	13:04	17:32	17:39	18:03	18:10	17:20	18:22
ארה"ב, שיקגו (ח)	7:08	7:02	8:53	8:51	9:34	9:31	10:25	10:24	12:33	12:34	16:59	17:07	17:31	17:38	16:47	17:50
בוליביה, לה-פס (ח)	6:19	6:22	8:58	9:00	9:30	9:32	10:36	10:38	13:17	13:18	19:12	19:10	19:36	19:35	18:53	19:44
בלגיה, אנטוורפן (ח)	8:27	8:19	9:50	9:47	10:39	10:35	11:26	11:24	13:25	13:26	17:23	17:34	18:02	18:12	17:14	18:27
בלגיה, בריסל (ח)	8:26	8:18	9:50	9:47	10:39	10:35	11:26	11:24	13:25	13:26	17:25	17:35	18:03	18:13	17:16	18:27
ברזיל, סאן פאולו (ח)	5:42	5:46	8:24	8:27	8:58	9:01	10:07	10:09	12:52	12:53	19:01	18:59	19:23	19:20	18:41	19:30
ברזיל, ריו דה-ז'נירו (ח)	5:31	5:35	8:13	8:16	8:47	8:50	9:55	9:57	12:40	12:41	18:43	18:41	19:09	19:07	18:24	19:17
בריטניה, לונדון (ח)	7:46	7:38	9:08	9:05	9:58	9:54	10:44	10:42	12:43	12:44	16:42	16:53	17:20	17:30	16:36	17:44
בריטניה, מנצ'סטר (ח)	8:02	7:53	9:17	9:14	10:10	10:06	10:55	10:53	12:52	12:53	16:41	16:53	17:23	17:33	16:36	17:49
גרמניה, ברלין (ח)	7:56	7:47	9:14	9:11	10:06	10:02	10:52	10:49	12:49	12:50	16:44	16:55	17:23	17:33	16:35	17:48
גרמניה, פרנקפורט (ח)	8:07	7:58	9:32	9:29	10:20	10:17	11:08	11:06	13:08	13:09	17:10	17:20	17:48	17:57	17:01	18:12
דרום אפריקה, יוהנסבורג (ח)	5:38	5:42	8:21	8:25	8:57	9:00	10:06	10:08	12:53	12:54	19:09	19:06	19:28	19:25	18:48	19:36
הודו, מומבאי (ח)	7:14	7:13	9:29	9:29	10:01	10:00	10:59	10:59	13:21	13:22	18:28	18:32	18:53	18:56	18:13	19:06
הודו, פונה (ח)	7:09	7:08	9:25	9:25	9:56	9:56	10:55	10:55	13:17	13:18	18:25	18:29	18:50	18:53	18:10	19:02
הונגריה, בודפשט (ח)	7:17	7:09	8:49	8:46	9:35	9:31	10:23	10:21	12:26	12:27	16:37	16:46	17:12	17:21	16:26	17:34
טורקיה, איסטנבול (ח)	7:16	7:10	9:02	9:00	9:43	9:40	10:34	10:33	12:43	12:44	17:11	17:18	17:42	17:49	16:59	18:01
יוון, אתונה (ח)	7:34	7:29	9:25	9:24	10:04	10:02	10:57	10:56	13:08	13:09	17:42	17:49	18:12	18:18	17:30	18:30
מולדובה, קישינב (ח)	7:36	7:29	9:10	9:07	9:55	9:52	10:44	10:42	12:47	12:48	16:59	17:08	17:34	17:43	16:49	17:56

זמני יום ראשון ויום שבת
(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		מנחה גדולה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמונה"ז											
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
מקסיקו, מקסיקו סיטי (ח)	7:12	7:10	9:27	9:27	9:58	9:58	10:56	10:56	13:19	13:19	18:25	18:29	18:50	18:53	18:10	19:03
ניו-זילנד, קרייסטצ'רץ' (ח)	5:16	5:25	8:03	8:10	8:57	9:02	10:13	10:17	13:19	13:20	20:07	20:00	20:44	20:36	19:43	20:51
נפאל, קטמנדו (ח)	6:53	6:50	8:59	8:58	9:33	9:32	10:29	10:28	12:46	12:47	17:40	17:45	18:06	18:11	17:26	18:21
סין, בייג'ין (ח)	7:27	7:22	9:16	9:14	9:55	9:53	10:47	10:46	12:57	12:58	17:27	17:34	17:57	18:04	17:13	18:16
סינגפור, סינגפור (ח)	7:15	7:16	9:44	9:45	10:14	10:15	11:17	11:18	13:47	13:48	19:19	19:20	19:42	19:43	19:02	19:52
פולין, ורשא (ח)	7:25	7:16	8:44	8:41	9:35	9:31	10:21	10:19	12:19	12:20	16:13	16:24	16:53	17:03	16:04	17:18
פרו, לימה (ח)	6:01	6:04	8:38	8:40	9:09	9:11	10:14	10:16	12:53	12:53	18:41	18:40	19:05	19:04	18:22	19:13
צרפת, ליון (ח)	8:08	8:02	9:45	9:43	10:29	10:26	11:19	11:17	13:23	13:24	17:39	17:48	18:13	18:21	17:28	18:34
צרפת, פריז (ח)	8:28	8:20	9:57	9:54	10:44	10:40	11:32	11:30	13:33	13:34	17:41	17:51	18:16	18:25	17:31	18:39
קולומביה, בוגוטה (ח)	6:12	6:12	8:38	8:39	9:09	9:09	10:10	10:11	12:39	12:40	18:06	18:08	18:30	18:31	17:50	18:40
קנדה, טורונטו (ח)	7:39	7:33	9:21	9:19	10:03	10:00	10:53	10:52	13:00	13:01	17:24	17:33	17:54	18:02	17:13	18:15
קנדה, מונטריאול (ח)	7:21	7:14	8:58	8:56	9:42	9:39	10:32	10:30	12:37	12:38	16:55	17:03	17:27	17:36	16:44	17:48
קפריסין, לרנקה (ח)	6:48	6:44	8:44	8:43	9:21	9:20	10:15	10:14	12:28	12:29	17:09	17:15	17:37	17:43	16:56	17:54
רוסיה, ליובאוויטש (ח)	8:56	8:45	10:06	10:02	11:00	10:56	11:45	11:42	13:39	13:40	17:23	17:35	18:06	18:17	17:15	18:33
רוסיה, מוסקבה (ח)	8:33	8:22	9:39	9:36	10:36	10:31	11:19	11:16	13:12	13:13	16:56	17:08	17:37	17:48	16:48	18:04
רוסיה, רוסטוב על-הדון (ח)	7:53	7:46	9:26	9:24	10:12	10:09	11:00	10:59	13:04	13:05	17:15	17:24	17:50	17:59	17:05	18:12
שווייץ, ציריך (ח)	7:58	7:51	9:31	9:28	10:17	10:13	11:05	11:04	13:09	13:09	17:24	17:33	17:55	18:03	17:14	18:17
תאילנד, בנגקוק (ח)	6:46	6:45	9:06	9:06	9:36	9:37	10:36	10:36	13:01	13:02	18:16	18:18	18:40	18:42	18:00	18:51

סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

ויש להשפיע גם על בנות קטנות שהגיעו לחינוך, שגם הן תדלקנה נרות שבת וחג, כמדובר כמה פעמים. ואפילו אם הדבר מוטל בספק, אם היא כבר הגיעה לחינוך או לא - גם אז כדאי שיאיר מזלה שבוע קודם או כמה ימים קודם!

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה.

מנהגן הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות – כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הבדלה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל שַׁבָּת קֹדֶשׁ:

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם:

יְהי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יי אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שְׁתּוֹלִיכֵנוּ לְשָׁלוֹם וְתַצְעֲדֵנוּ לְשָׁלוֹם וְתִדְרִיכֵנוּ לְשָׁלוֹם וְתַסְמְכֵנוּ לְשָׁלוֹם, וְתַגִּיעֵנוּ לְמַחֲזוֹ חֲפָצֵנוּ לְחַיִּים וְלִשְׁמִיחָה וְלְשָׁלוֹם, (ואם דעתו לחזור מיד אומר וְתַחְזִירֵנוּ לְשָׁלוֹם), וְתַצִּילֵנוּ מִכָּף כָּל-אֹיֵב וְאוֹרֵב וְלִסְטִים וְחַיִּוֹת רָעוֹת בְּדֶרֶךְ וּמִכָּל-פּוֹרְעָנוֹת הַמְתַּרְגְּשׁוֹת וּבָאוֹת לְעוֹלָם. וְתִשְׁלַח בְּרָכָה בְּכָל-מַעֲשֵׂה יָדֵינוּ, וְתַתְּנֵנוּ לָחֵן וְלַחֲסֵד וְלִרְחֻמִּים בְּעֵינֶיךָ וּבְעֵינֵי כָל-רוֹאֵינוּ, וְתַגְמִלֵנוּ חֲסִדִּים טוֹבִים וְתִשְׁמַע קוֹל תַּפְלָתֵנוּ כִּי אַתָּה שׁוֹמֵעַ תַּפְלָת כָּל-פֶּה: בְּרוּךְ אַתָּה יי, שׁוֹמֵעַ תַּפְלָה:

לזכות

לוי ש"י הלוי בן חנה

וזוגתו **אולגה שרח** בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה **דוד הלוי אליעזרוב**

שלום יצחק הלוי וזוגתו **אורלי**

רות ובעלה **אפרים הלוי יליזרוב**

זבולון הלוי וזוגתו **רות**

חגית ובעלה **גבריאל סופייב**

שמעי' הלוי וזוגתו **מוריאל**

אילת ובעלה **גדעון יעקובסון**

יהושע הלוי ואור אבנר הלוי שיחיו

לבייב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא"ח אלו

פקס: 9606108 3 (972)

ת.ד. 373 כפר חב"ד 60840 ישראל – P.O.B 373 Kfar Chabad 60840 Israel

E-mail: Israel@DvarMalchus.Org USA@DvarMalchus.Org

להרשמה ומנויים: 9601001 3 (972)

להורדת הקבצים:

Internet: www.DvarMalchus.Org

www.otzar770.com • www.lahak.org • www.Chasidut.TV

...

הנרות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: office@chazak.co.il – www.chazak.co.il

Dvar Malchus
Issue # 00665
27/01/2019

P.P.
שולם
1949
תל אביב

הורידו את יישומון
דבר מלכות
מחנות היישומים